Лабораторія законодавчих ініціатив

TRANSPARENCY INTERNATIONAL UKRAINE

ZMINA ЦЕНТР ПРАВ ЛЮДИНИ

АДВОКАТ МАЙБУТНЬОГО

АСОЦІАЦІЯ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ UKRAINIAN BAR ASSOCIATION

ЄВРОПА БЕЗ БАР'ЄРІВ

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАВДА робимо Європу ближчою з 2014 року

Тіньовий звіт

Оцінка прогресу України з виконання рекомендацій Європейської комісії в межах кластера «Основи процесу вступу»

Розділи 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та 24 «Юстиція, свобода та безпека»

Над звітом працювали

Лабораторія законодавчих ініціатив (ЛЗІ) — провідний незалежний український аналітичний центр, який працює з 2000 року. Діяльність ЛЗІ спрямована насамперед на посилення інституційної спроможності Парламенту й Уряду, продовження європейської та євроатлантичної інтеграції, підтримку стабілізації та відбудови України для подолання наслідків агресії з боку РФ, моніторинг і підтримку реформ у сфері правосуддя та безпеки, політичну і громадянську просвіту.

Transparency International Ukraine (TI Ukraine) — акредитований представник глобального руху Transparency International, який з 2012 року допомагає Україні ставати сильнішою. Організація комплексно підходить до розробки та впровадження змін задля зниження рівня корупції в окремих сферах. TI Ukraine допомогла створити і згодом передала державі системи Prozorro, Prozorro.Продажі, eHealth і Prozvit. Також команда впровадила Рейтинги прозорості та підзвітності міст, розбудувала спільноту DOZORRO для контролю за публічними закупівлями та співзаснувала коаліцію RISE Ukraine, що захищає доброчесність і ефективність у відбудові.

Центр прав людини ZMINA (Україна) займається інформаційною, освітньою, моніторинговою, аналітичною та адвокаційною діяльністю у сфері прав людини. ZMINA обстоює свободу слова, зібрань та об'єднань, протидіє дискримінації, катуванням, захищає правозахисників і громадських активістів в Україні, зокрема в окупованому Криму. Після початку широкомасштабної російської агресії ZMINA разом із 38 іншими громадськими організаціями створили Коаліцію «Україна. П'ята ранку», яка займається документуванням воєнних злочинів і має на меті захист жертв збройної російської агресії в Україні та притягнення до відповідальності вищого керівництва Російської Федерації і безпосередніх виконавців воєнних злочинів. У 2022 році ZMINA отримала нагороду ОБСЄ «Захисник демократії» «за видатний внесок у просування та захист фундаментальних свобод і прав людини як на непідконтрольних, так і на підконтрольних Уряду територіях України».

«Адвокат майбутнього» (АМ) — громадська організація, що має на меті сприяння інституційному розвитку правосуддя задля утвердження верховенства права та захисту прав людини. З 2016 року ГО «АМ» проводить дослідження державної політики і стану справ у сфері правосуддя та розробляє рекомендації щодо їх удосконалення і розвитку. Окремим пріоритетом діяльності організації є професійний розвиток правничих спільнот. Задля цього «Адвокат майбутнього» організовує навчання та професійне мережування для спільнот адвокатів і прокурорів, які прагнуть служити правосуддю відповідно до найвищих етичних стандартів та бути проактивними у впровадженні демократичних реформ.

Асоціація правників України (АПУ) є всеукраїнською громадською організацією, яка була заснована у 2002 році та наразі об'єднує понад 8000 правників. Як сильна та впливова професійна спільнота, АПУ сприяє розвитку юридичної професії, вдосконаленню законодавства,

впровадженню етичних стандартів, а також захисту професійних прав своїх членів і прав людини загалом.

Європа без бар'єрів (ЄББ) — аналітичний центр, який з 2009 року здійснює моніторингову, аналітичну, адвокаційну, інформаційно-роз'яснювальну діяльність та підтримує реформи у сферах європейської інтеграції, управління міграцією, ринку праці та управління кордонами. ЄББ надає аналітичну та адвокаційну підтримку інтеграції України до ринку праці ЄС, розробляє аргументи для переговорної позиції України щодо вільного руху працівників, аналізує візову політику у контексті європейської інтеграції, а також сприяє впровадженню стратегічних реформ у сфері управління кордонами в рамках процесу вступу до ЄС.

Європейська правда — незалежне українське медіа, створене у 2014 році. Це перше онлайн-видання в Україні, яке спеціалізується на висвітленні новин та аналітики щодо європейської тематики, процесу європейської та євроатлантичної інтеграції України і міжнародної безпеки.

Зміст

Список скорочень 8

Вступ 15

Методологія 18

РОЗДІЛ 23 «ПРАВОСУДДЯ ТА ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРАВА» 20

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА 21

Судова реформа 22

Стратегія судової реформи: прогрес, проблеми, перспективи 23

Інституційна спроможність і конкурсний добір до основних інституцій судової влади 27

Конституційний Суд України: інституційна спроможність та конкурсний добір 106

Альтернативне врегулювання спорів 115

Стан незалежності судової влади 125

Фінансування судової влади 135

Цифровізація правосуддя 139

Боротьба з корупцією у судовій владі 151

Виконання судових рішень 159

Реформа прокуратури 176

Правовий статус прокурора та гарантії його незалежності 177

Діяльність органів прокурорського самоврядування 187

Призначення на керівні (адміністративні) посади, включно з посадою Генерального прокурора 197

Добір прокурорів, підсумки атестації та дисциплінарна відповідальність прокурорів, звільнення з посади 203

Інституційне забезпечення підготовки прокурорів 207

Впровадження електронного кримінального провадження та системи випадкового розподілу справ між прокурорами 212

Реформа адвокатури 216

Адвокатура в стратегічних документах у сфері правосуддя 218

Органи адвокатського самоврядування 222

Доступ до професії адвоката 229

Постійний професійний розвиток 233

Дисциплінарна відповідальність 238

Фінанси адвокатури 244

Судовий контроль за рішеннями, діями та бездіяльністю ОАС 247

Права та гарантії адвокатів: порушення та потреба посилення 251

Конвенція Ради Європи про захист професії адвоката 256

Реформа юридичної (правничої) освіти 258
Стан реалізації стратегічних документів у сфері юридичної освіти 259
Ліцензування та акредитація правничих шкіл 263
Фінансування навчання юристів коштом державного бюджету. Отримання державних грантів на навчання 267
Оновлення та модернізація навчальних програм з права 271
Боротьба з корупцією та академічна доброчесність 274
Правосуддя за наслідками війни 277
Національна система переслідування за злочини, вчинені в умовах війни: міжнародні злочини, колабораційна діяльність та інші злочини проти основ національної безпеки 278
Особливості міжнародного співробітництва 294
БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ 302
Track Record 303
Інституційна рамка 311
Гарантії незалежності антикорупційних органів 311
Людські ресурси 322
Інституційна самостійність і взаємодія 327
Зовнішній аудит діяльності НАЗК, НАБУ та САП 333
Перевірка декларацій та моніторинг способу життя 339
Державне фінансування політичних партій 344
Моніторинг конфліктів інтересів 347
Інститут викривачів 350
Стратегічні документи: Національна антикорупційна стратегія та Державна антикорупційна програма 354
Заходи та індикатори виконання Державної антикорупційної програми 354
Виконання ДАП 355
Національна антикорупційна стратегія 357
Правова рамка 361
Ефективність судового розгляду у ВАКС 361
Дотримання підслідності у розслідуванні корупційних справ 367
Практика застосування антикорупційними інституціями кримінального законодавства 369
Перевірка декларацій та моніторинг способу життя 373
Державне фінансування політичних партій 377
Управління корупційними ризиками 380
Моніторинг конфліктів інтересів 383
Інститут викривачів 386
Лобіювання 390

ЗАХИСТ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРАВ І СВОБОД 395

Інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (Омбудсман) та рамка прав людини 396

Боротьба із тортурами, жорстоким і таким, що принижує гідність, поводженням 405

Свобода вираження поглядів 417

Право на приватність і захист персональних даних 428

Позасудове блокування сайтів 435

Свобода мирних зібрань, об'єднань та асоціацій 442

Захист прав дитини 454

Протидія дискримінації і злочинам на ґрунті ненависті 464

Захист прав людей з інвалідністю 474

Свобода релігій та переконань. Захист прав корінних народів та осіб, які належать до національних меншин 485

Гендерна рівність та захист прав ЛГБТІК+ 497

Реінтеграція ТОТ та захист прав постраждалих від російської агресії (ВПО, жителі ТОТ тощо) 505

Громадянство 515

Право власності 526

Процесуальні права 545

РОЗДІЛ 24 «ЮСТИЦІЯ, СВОБОДА ТА БЕЗПЕКА» 557

БОРОТЬБА З СЕРЙОЗНИМИ ЗЛОЧИНАМИ ТА ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ 558

Стан реалізації стратегічних документів у сфері реформування органів правопорядку 562

Стан законодавства щодо боротьби з організованою злочинністю. Створення постійно діючого національного координаційного органу з питань боротьби з організованою злочинністю 570

Підвищення інституційної спроможності Бюро економічної безпеки України 574

Законодавчі та інституційні виклики у сфері фінансових розслідувань 586

Відповідність національного законодавства актам Європейського Союзу щодо запобігання підробки валюти 589

Протидія відмиванню (легалізації) доходів. Політично значущі особи 592

Діяльність Державної служби фінансового моніторингу. Оцінка Комітету експертів з оцінки заходів протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму (MONEYVAL) 603

Реформа Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. Впровадження Плану заходів з реалізації Стратегії повернення активів на 2024–2025 роки 609

Кіберзлочини 615

Протидія торгівлі людьми 622

Обіг вогнепальної зброї та боєприпасів і контроль за ними 631

Трансформація Служби безпеки України в сучасну стратегічну спеціальну службу європейського зразка: передумови та виклики 637

Боротьба з корупцією в системі органів кримінальної юстиції. Добір на керівні посади в органи Національної поліції України та Державного бюро розслідувань. Реформа Державного бюро розслідувань 646

Міжнародне співробітництво органів правопорядку та прокуратури з європейськими інституціями. Обмін інформацією через платформу Європолу SIENA та SIENA-CT 664

Система захисту учасників кримінального провадження, зокрема свідків 666

СПІВПРАЦЯ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З НАРКОТИКАМИ 669

Діяльність Центру громадського здоров'я МОЗ 670

Стан вдосконалення та реалізації законодавства у сфері контролю за наркотичними та психотропними речовинами 673

Діяльність органів правопорядку та міжнародна взаємодія щодо протидії незаконному обігу наркотичних речовин 675

БОРОТЬБА З ТЕРОРИЗМОМ І ЗАПОБІГАННЯ РАДИКАЛІЗАЦІЇ ТА НАСИЛЬНИЦЬКОМУ ЕКСТРЕМІЗМУ 679

Правові засади боротьби з тероризмом і запобігання радикалізації та насильницькому екстремізму в Україні 681

Захист об'єктів критичної інфраструктури від терористичних нападів 684

Розслідування колабораціонізму та інших загроз основам національної безпеки Службою безпеки України 687

СУДОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В КРИМІНАЛЬНИХ, ЦИВІЛЬНИХ ТА КОМЕРЦІЙНИХ СПРАВАХ 690

Співпраця з міжнародними партнерами у сфері кримінальної юстиції. Взаємодія з Прокуратурою Європейського Союзу 691

Міжнародне співробітництво щодо визнання і виконання судових рішень, зокрема в частині міжнародного стягнення аліментів та цивільно-правових аспектів викрадення дітей 695

Стан імплементації положень Директиви ЄС 2019/1023 та приєднання України до інших міжнародних договорів 702

ЛЕГАЛЬНА ТА НЕЛЕГАЛЬНА МІГРАЦІЯ 706

Окремі стратегічні напрями реалізації міграційної політики 709

Удосконалення міграційного законодавства щодо статусу громадян Європейського Союзу та інших іноземців і осіб без громадянства в частині отримання дозволу на імміграцію, тимчасове проживання, возз'єднання сім'ї чи працевлаштування 716

Стан дотримання міграційного законодавства України іноземцями та особами без громадянства 723

Процедура реадмісії. Реадмісійний діалог та повернення 731

ПРИТУЛОК 735

ВІЗОВА ПОЛІТИКА 747

ІНТЕГРОВАНЕ УПРАВЛІННЯ КОРДОНАМИ 751

Шенген і зовнішні кордони 754

Реалізація стратегічних документів у сфері управління кордонами 757

Додаток 1 до звіту 760

Додаток 2 до звіту 786

Додаток 3 до звіту 875

Список скорочень

АМКУ — Антимонопольний комітет України

АП ВАКС — Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду

АПВУ — Асоціація приватних виконавців України

АРМА — Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів

АСВП — Автоматизована система виконавчих проваджень

АТЦ СБУ — Антитерористичний центр Служби безпеки України

БДІПЛ — Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів і прав людини

БЕБ — Бюро економічної безпеки України

БПД — безоплатна правнича допомога

БТІ — бюро технічної інвентаризації

ВАКС — Вищий антикорупційний суд

Верховна Рада, Парламент — Верховна Рада України

ВКДКА — Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури

ВККС — Вища кваліфікаційна комісія суддів України

ВК/ФТ — легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та/або фінансування розповсюдження зброї масового знищення

ВРП — Вища рада правосуддя

ВП ВС — Велика Палата Верховного Суду

ВПО — внутрішньо переміщена особа

ВС — Верховний Суд

ВСПІВ — Вищий суд з питань інтелектуальної власності

ВША НААУ — Вища школа адвокатури Національної асоціації адвокатів України

ГРД — Громадська рада доброчесності

ГРМЕ — Громадська рада міжнародних експертів

ДАП — Державна антикорупційна програма на 2023–2025 роки

ДБР — Державне бюро розслідувань

ДБСТ — дитячий будинок сімейного типу

ДВС — Державна виконавча служба

ДГЕ — Дорадча група експертів

Держбюджет — Державний бюджет України

Держмитслужба — Державна митна служба України

Держприкордонслужба — Державна прикордонна служба України

Держспецзв'язку — Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України

Держфінмоніторинг, ДСФМ — Державна служба фінансового моніторингу України

ДЕСС — Державна служба України з етнополітики та свободи совісті

ДКВС — Державна кримінально-виконавча служба України

ДМС — Державна міграційна служба України

ДРРП — Державний реєстр речових прав на нерухоме майно

ДСА — Державна судова адміністрація України

ЕКОПФО — експертні команди з оцінювання повсякденного функціонування особи при закладах охорони здоров'я

Європол — Агентство Європейського Союзу зі співробітництва органів правопорядку

Євроюст — Європейська організація з питань юстиції

ЄДКІ — Єдиний державний кваліфікаційний іспит

ЄДРАА — Єдиний державний реєстр активів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні

ЄДРПОУ — Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань

ЄДРСР — Єдиний державний реєстр судових рішень

ЄКПТ — Європейський комітет з питань запобігання катуванням

ЄКТС — Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система

ЄММ — Європейська міграційна мережа

ЄРАУ — Єдиний реєстр адвокатів України

ЄРБ — Єдиний реєстр боржників

ЄРДР — Єдиний реєстр досудових розслідувань

ЄС — Європейський Союз

ЄСІКС — Єдина судова інформаційно-комунікаційна система

ЄСІТС — Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система

ЄСПЛ — Європейський суд з прав людини

ЄФВВ — Єдине фахове вступне випробування

Звіт у межах Пакета розширення ЄС 2025 року — Звіт про прогрес України в межах Пакета розширення Європейського Союзу 2025 року

ЗВО — заклад вищої освіти

ЗСУ — Збройні сили України

Інтерпол — Міжнародна організація кримінальної поліції

ІОЗМ — інформаційно-оціночна зустріч з медіатором

ІСМ ДАП — Інформаційна система моніторингу реалізації державної антикорупційної політики

ІТТ — ізолятор тимчасового тримання

КАС ВС — Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду

КАС України — Кодекс адміністративного судочинства України

КБВ — кінцевий бенефіціарний власник

КДКА — Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури

КДКП — Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів

КЗПЛ — Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

ККС ВС — Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду

КК України — Кримінальний кодекс України

КМ — Київська митрополія

КМЄС — Консультативна місія Європейського Союзу в Україні

КМОАС — Київський міський окружний адміністративний суд

КМ РЄ — Комітет міністрів Ради Європи

Координаційна рада — Координаційна рада з питань моніторингу реалізації Плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки

Координаційний центр — Координаційний центр з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї

КПК України — Кримінальний процесуальний кодекс України

КСП — Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки

КСУ — Конституційний Суд України

КУпАП — Кодекс України про адміністративні правопорушення

КЦС ВС — Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду

ЛАК — логічний та арифметичний контроль

МАК — Морська арбітражна комісія

МВС — Міністерство внутрішніх справ України

МВФ — Міжнародний валютний фонд

МЗС — Міністерство закордонних справ України

Міноборони — Міністерство оборони України

Мінрозвитку — Міністерство розвитку громад та територій України

Мінсоцполітики — Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України

Мінцифри — Міністерство цифрової трансформації України

Мін'юст — Міністерство юстиції України

Мінфін — Міністерство фінансів України

МКАС — Міжнародний комерційний арбітражний суд

МКР з питань розвитку альтернативних способів вирішення спорів — Міжвідомча координаційна рада з питань розвитку альтернативних способів вирішення спорів

МКС — Міжнародний кримінальний суд

ММП — мікро- та мале підприємництво

МОЗ — Міністерство охорони здоров'я України

МОН — Міністерство освіти і науки України

МП — Московський патріархат

МСЖ — моніторинг способу життя

МТД — міжнародна технічна допомога

НААУ — Національна асоціація адвокатів України

НАБУ, Національне бюро — Національне антикорупційне бюро України

НАЗК, Агентство — Національне агентство з питань запобігання корупції

НАЗЯВО — Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти

Нацрада, медіарегулятор — Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення

Нацсоцслужба — Національна соціальна сервісна служба України

НБУ — Національний банк України

НІПЛ — Національна інституція з прав людини

НОР — національна оцінка ризиків

НПМ — Національний превентивний механізм

НПО — неприбуткова організація

НПУ — Національна поліція України

НСБВІ — Національна система біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства

НСРД — негласні слідчі (розшукові) дії

НШСУ — Національна школа суддів України

НЦУ — Національний центр оперативно-технічного управління

ОАС — органи адвокатського самоврядування

ОАСК — Окружний адміністративний суд міста Києва

ОГП — Офіс Генерального прокурора

ОГС — організація громадянського суспільства

ОЕСР — Організація економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Co-operation and Development)

ОКІ — об'єкт критичної інфраструктури

Омбудсман, Уповноважений — Уповноважений Верховної Ради України з прав людини

ООН — Організація Об'єднаних Націй

ОРД — оперативно-розшукова діяльність

Офіс Президента — Офіс Президента України

ПДФО — податок на доходи фізичних осіб

План заходів до КСП — План заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки

Портал «Дія» — Єдиний державний вебпортал електронних послуг

Президент — Президент України

ПТПІ — пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства

ПФУ — Пенсійний фонд України

РАР — Рада адвокатів регіону

РАУ — Рада адвокатів України

Реєстр декларацій — Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

Реєстр POLITDATA — Єдиний державний реєстр звітності політичних партій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру

Римський статут — Римський статут Міжнародного кримінального суду

РНБО — Рада національної безпеки і оборони України

РПЗМ — Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України

РПУ — Рада прокурорів України

РПЦ — Російська православна церква

РСУ — Рада суддів України

РФ — Російська Федерація

СААС — Спеціалізований апеляційний адміністративний суд

САП — Спеціалізована антикорупційна прокуратура

СБУ — Служба безпеки України

СДІ ВРП — Служба дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя

СІЗО — слідчий ізолятор

СОАС — Спеціалізований окружний адміністративний суд

СОГІ — сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність

Спеціальний трибунал — Спеціальний трибунал щодо злочину агресії

СПФМ — суб'єкт первинного фінансового моніторингу

Стратегія ІУДК — Стратегія інтегрованого управління державними кордонами

США — Сполучені Штати Америки

Тіньовий звіт 2025 року — Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році

ТОТ — тимчасово окуповані території

ТРГ — тимчасова робоча група

ТСК — тимчасова слідча комісія Верховної Ради України

ТЦК та СП — територіальний центр комплектування та соціальної підтримки

ТЦПУ — Тренінговий центр прокурорів України

УПЦ — Українська православна церква

Уряд — Кабінет Міністрів України

ФДМУ — Фонд державного майна України

ЦГЗ МОЗ — Державна установа «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України»

ЦК України — Цивільний кодекс України

ЦПК України — Цивільний процесуальний кодекс України

ШІ — штучний інтелект

Acquis ЄС — правова система Європейського Союзу, яка містить акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ

CEPEJ — Європейська комісія з питань ефективності правосуддя Ради Європи (European Commission for the Efficiency of Justice)

DGI — Генеральний директорат з прав людини та верховенства права Ради Європи (The Directorate General Human Rights and Rule of Law)

EFF — чотирирічна програма Міжнародного валютного фонду Механізм розширеного фінансування (Extended Fund Facility)

EMFA — Європейський акт про свободу медіа (European Media Freedom Act)

GRECO — Група держав проти корупції (The Group of States against Corruption)

FATF — Група з розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (The Financial Action Task Force)

FRONTEX — Європейська агенція з прикордонної та берегової охорони

ICPA — Міжнародний центр з переслідування злочину агресії (International Centre for the Prosecution of the Crime of Aggression against Ukraine)

IP-спори — справи щодо захисту прав інтелектуальної власності

JIT — спільні слідчі групи (Joint Investigation Teams)

MONEYVAL — Комітет експертів з оцінки заходів протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму

PEP — політично значущі особи (Politically Exposed Persons)

SEPA — Єдина зона платежів у євро (Single Euro Payments Area)

SLAPPs — стратегічні позови проти участі громадськості (Strategic Lawsuits Against Public Participation)

TAIEX — обмін інформацією щодо технічної допомоги (Technical Assistance Information Exchange)

Ukraine Facility — програма фінансової підтримки країни від Європейського Союзу протягом 2024–2027 років

USAID — Агентство США з міжнародного розвитку (United States Agency for International Development)

Вступ

Україна послідовно демонструє своє прагнення якнайшвидше стати повноправним членом Європейського Союзу. Протягом 2025 року — першого півріччя 2026-го Україна завершила скринінг національного законодавства на відповідність праву ЄС за шістьма переговорними кластерами, представила Звіт щодо виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2025 рік та затвердила Національну програму адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС).

Водночас для моніторингу виконання Національної програми адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС), Дорожніх карт з питань верховенства права, функціонування демократичних інституцій та реформи державного управління, Плану заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України, інших стратегічних документів у сфері європейської інтеграції функціонує інформаційна система моніторингу виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції «Пульс вступу».

Зі свого боку Європейська комісія не лише оприлюднила Звіт про прогрес України в межах Пакета розширення Європейського Союзу 2025 року, а й передала Україні умови для вступу (benchmarks) за всіма переговорними кластерами. Крім того, Європейська комісія та українська сторона погодили перелік із 10 ключових реформ-пріоритетів, спрямованих на посилення верховенства права, ефективну боротьбу з корупцією та зміцнення демократичних інституцій.

Знаковими влітку 2026 року стали міжурядові конференції Україна-ЄС, результатом яких стало відкриття перемовин за кластером 1 «Основи процесу вступу» (15 червня 2026 року) та кластером 6 «Зовнішні відносини» (14 липня 2026 року).

Протягом останніх років коаліція громадських організацій на чолі з Лабораторією законодавчих ініціатив послідовно здійснює моніторинг та оцінювання прогресу України на євроінтеграційному треку та пропонує шляхи для розв'язання виявлених проблем.

У цьому звіті увага громадськості зосередилася на окремих складниках кластера 1 «Основи процесу вступу до ЄС», що є визначальним упродовж всього процесу переговорів про вступ України до Європейського Союзу (відкривається першим і закривається останнім). У попередні роки коаліція громадських організацій проводила моніторинг та оцінювання прогресу України за розділом 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділом 24 «Юстиція, свобода та безпека». У 2026 році відповідна діяльність також поширилася на сферу «Функціонування демократичних інституцій».

Члени коаліції громадських організацій, використовуючи власний багаторічний досвід, знання та широку галузеву експертизу своїх фахівців, розподілили між собою напрями підготовки звіту так:

- **Лабораторія законодавчих ініціатив** — «Парламент», «Євроінтеграція», «Урядування», «Багаторівневе урядування», «Судова реформа» (за винятком теми «Цифровізація правосуддя»), «Реформа прокуратури», «Боротьба з серйозними злочинами та організованою злочинністю» (за винятком окремих тем), «Співпраця у сфері боротьби з наркотиками», «Боротьба з тероризмом і запобігання радикалізації та насильницькому екстремізму», «Судове співробітництво у кримінальних, цивільних та комерційних справах»;
- **ОПОРА** — «Вибори»;
- **Центр демократії та верховенства права** — «Громадянське суспільство»;
- **Адвокат майбутнього** — «Реформа адвокатури»;
- **Асоціація правників України** — «Судова реформа» (за темою «Цифровізація правосуддя»), «Реформа юридичної (правничої) освіти»;
- **Трансперенсі Інтернешнл Україна** — «Боротьба з корупцією» та окремі аспекти за напрямом «Боротьба з серйозними злочинами та організованою злочинністю»;
- **Центр прав людини ZMINA** — «Захист основоположних прав та свобод», окремі аспекти за напрямами «Боротьба з серйозними злочинами та організованою злочинністю» та «Легальна та нелегальна міграція», а також «Притулок»;
- **Європа без бар'єрів** — «Візова політика», «Інтегроване управління кордонами», окремі аспекти за напрямом «Легальна та нелегальна міграція»;
- **Європейська правда** — комунікаційний партнер з висвітлення актуальних питань євроінтеграційних процесів України.

З огляду на повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України та виклики, з якими українське суспільство стикається щодня, Лабораторія законодавчих ініціатив спільно з Центром прав людини ZMINA у цьому звіті виокремили як розділ «Правосуддя за наслідками війни» питання спроможності національної системи переслідувати винних осіб за вчинення міжнародних злочинів, колабораційної діяльності та інших злочинів проти основ національної безпеки, а також міжнародної взаємодії у цій сфері.

Моніторинг та оцінка прогресу України за розділами 23 та 24 проводилися за період, що охоплював *вересень 2025 року — липень 2026 року*. У контексті сфери «Функціонування демократичних інституцій» експерти також додатково аналізували стан справ за відповідними напрямами в межах ширшого проміжку часу (до вересня 2025 року), аби продемонструвати, які чинники могли вплинути на появу певних негативних тенденцій або, навпаки, на ухвалення прогресивних рішень. Інформація щодо досягнутого прогресу за відповідними напрямами протягом серпня 2026 року, що не відображена безпосередньо в тексті звіту, подана в окремому додатку до нього[1].

1 Додаток 1 до цього звіту. ↗

Цей звіт відповідає структурі Звіту про прогрес України в межах Пакета розширення Європейського Союзу 2025 року в частині сфери «Функціонування демократичних інституцій», розділів 23 та 24. Короткий огляд проблем і рекомендацій для їх розв'язання наведено в окремому додатку до цього звіту[2].

2 Додаток 2 до цього звіту. ↗

Методологія

Уже вкотре коаліція громадських організацій з метою демонстрації результатів моніторингу та оцінки країною досягнутого прогресу використовує формат тіньового звіту. Тіньовий звіт — це незалежний альтернативний аналіз державної політики та виконання країною-кандидатом зобов'язань перед ЄС. Це системний аудит від профільних експертів громадських організацій, який не дублює офіційних документів держави та оцінки Європейської комісії. Натомість є інструментом громадянського контролю та залученості експертів до процесу реформ. І водночас дає оцінку відповідності українського законодавства і всієї системи стандартам ЄС. Одне із завдань Тіньового звіту — визначити прогалини та стимулювати ефективне впровадження змін.

Для підготовки цього звіту розроблено методологію, мета якої полягала в здійсненні альтернативної незалежної оцінки прогресу України за сферою «Функціонування демократичних інституцій», розділом 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділом 24 «Юстиція, свобода та безпека» переговорного кластера 1 «Основи процесу вступу». За результатами такої оцінки експертами коаліції громадських організацій сформовано висновки щодо ефективності обраних механізмів досягнення цілей за напрямами державної політики та надано рекомендації щодо власного бачення розв'язання виявлених проблем.

З урахуванням методології експертами коаліції громадських організацій за кожним окресленим у звіті напрямом проведено аналіз національного (законів, актів Президента, Уряду та центральних органів виконавчої влади, інших інституцій) та міжнародного (конвенцій, статутів, резолюцій, принципів тощо) законодавства; проєктів нормативно-правових актів; практики органів судової влади України та Європейського суду з прав людини; відкритих реєстрів та баз даних; досліджень та звітів державних і громадських інституцій, матеріалів медіа, а також інформації, отриманої за допомогою надісланих запитів на доступ до публічної інформації.

Для оцінки прогресу, досягнутого протягом звітного періоду, членами коаліції використовувалася, зокрема шкала, яку Європейська комісія застосовує для позначення досягнутого прогресу у звітах щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу. Шкала включає такі рівні: регрес, відсутність прогресу, обмежений прогрес, певний прогрес, добрий прогрес та дуже добрий прогрес. Водночас експерти під час моніторингу та оцінки прогресу України за кожним з напрямів визначали, якого саме рівня згідно зі шкалою досягла країна з огляду на вчасність та ефективність виконання:

1) рекомендацій, наданих Європейською комісією у звітах щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2023–2025 роках;

2) заходів, передбачених Дорожніми картами з питань верховенства права, функціонування демократичних інституцій та реформи державного управління,

Планом для України (Ukraine Facility Plan) та іншими міжнародними зобов'язаннями України, що можуть вплинути на євроінтеграційні процеси;

3) заходів, передбачених стратегічними документами України за кожним з напрямів.

З метою врахування та відображення у звіті позицій, зокрема альтернативних, коаліцією громадських організацій проведено орієнтовно **139** напівструктурованих глибинних інтерв'ю, **8** консультацій та **14** письмових опитувань з представниками органів державної влади[3], проєктів міжнародної технічної допомоги, різних неурядових організацій, науковцями та експертами на основі попередньо підготовлених гайдів за визначеними напрямами.

3 Додаток 3 до цього звіту. ↗

Розділ 23

«Правосуддя та фундаментальні права»

Лабораторія законодавчих ініціатив

АДВОКАТ МАЙБУТНЬОГО

АСОЦІАЦІЯ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ
UKRAINIAN BAR ASSOCIATION

ZMINA
ЦЕНТР ПРАВ ЛЮДИНИ

Верховенство права

ЛЗІ Лабораторія законодавчих ініціатив

Судова реформа

* над підрозділом «Цифровізація правосуддя» працювали експерти Асоціації правників України

Період із вересня 2025 року до липня 2026 року включно характеризувався *помірним прогресом* у конкурсних процедурах судової влади, які були розпочаті раніше. Водночас загальна ситуація із реформуванням сфери правосуддя перебувала на етапі штучної стратегічної кризи.

Помірний прогрес спостерігався в конкурсах до апеляційних судів, Вищого антикорупційного суду (ВАКС), у доборі нових суддів до місцевих судів, а також у розгляді дисциплінарних скарг на суддів та звільненні тих представників суддівського корпусу, які не підтвердили відповідність зайнятій посаді або ж вчинили корупційні та інші кримінальні правопорушення. І хоча за результатами кадрових процедур 2025 року — першої половини 2026 року в судовій владі все ще звільнялося більше суддів, ніж призначалося, поступ у конкурсних процедурах у звітному періоді заклав міцне підґрунтя для подальших призначень нових суддів та покращення кадрової ситуації насамперед у судах апеляційної інстанції та ВАКС.

Також тривають конкурси до Спеціалізованого окружного адміністративного суду (СОАС) та Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду (СААС), які мають замінити ліквідований ще в грудні 2022 року Окружний адміністративний суд міста Києва (ОАСК) у розгляді справ проти центральних органів виконавчої влади. Не менш важливо, що вже оголошено конкурс до Київського міського окружного адміністративного суду (КМОАС), старт роботи якого має розв'язати проблему розгляду адміністративних справ киян, яка виникла після ліквідації ОАСК.

У період з вересня 2025 року до липня 2026 року включно Вища рада правосуддя (ВРП) отримала чотирьох нових членів. Один суддя був призначений до Конституційного Суду України (КСУ). Водночас Верховна Рада України (Верховна Рада, Парламент) не змогла призначити ще двох суддів КСУ за своєю квотою, що призвело до необхідності проводити повторний конкурс, за результатами якого в Парламенту є вибір з дев'яти кандидатів для призначення двох суддів КСУ.

Державна судова адміністрація України (ДСА) отримала нового очільника, хоча це призначення критикували деякі представники громадського сектору.

Водночас у звітному періоді розпочався проєкт повноцінної цифровізації судової влади, який реалізовується Лабораторією законодавчих ініціатив за підтримки Шведського агентства з питань міжнародної співпраці та розвитку (SIDA) разом з ВРП, Вищою кваліфікаційною комісією суддів України (ВККС), Верховним Судом

(ВС), КСУ та ДСА. Станом на липень 2026 року розпочато розроблення окремих модулів нової Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи (ЄСІКС).

Водночас у звітному періоді так і не ухвалено Стратегію розвитку судової влади та конституційного судочинства, яка мала б зафіксувати чіткі та послідовні вектори реформування всієї сфери. Її ухвалення Президентом України (Президент) затримується щонайменше на рік без будь-яких суттєвих причин.

Відповідно в зазначеному періоді не ухвалено рішення щодо подальшої участі міжнародних (іноземних) експертів у Конкурсній комісії з добору членів ВККС, у доборі майбутніх суддів ВС та/або у залученні їх до перевірки суддів вищих судів, як це передбачено у Звіті про прогрес України в межах Пакета розширення Європейського Союзу 2025 року (Звіт у межах Пакета розширення ЄС 2025 року). Виконання заходів Дорожньої карти з питань верховенства права, попри наявний помірний прогрес, здебільшого відбувалося фрагментарно та хаотично.

Водночас органи суддівського врядування та громадського контролю зазнали тиску з боку Тимчасової слідчої комісії, створеної Верховною Радою, що є грубим втручанням у незалежність судової влади та громадського сектору. Також у звітному періоді незалежність судової влади порушували органи адвокатського самоврядування.

І далі простежується тенденція до зростання кількості справ, що перебувають на розгляді судів (5,8 млн справ у 2025 році). З огляду на постійне зменшення кількості суддів, це негативно впливає на доступ громадян до правосуддя. Також традиційними для судової влади залишаються проблеми надмірного та нерівномірного навантаження на суддів та низького рівня фінансування судової влади. Після прийняття закону, виконання якого мало б призвести до збільшення рівня суддівської винагороди з другого півріччя 2026 року, постало питання про можливість його практичного виконання, оскільки Міністерство фінансів України не погоджує видатки для такого збільшення.

Окремим питанням, що постало після ударів Російської Федерації по енергетиці України в грудні 2025 року — лютому 2026 року, стало питання енергетичної стійкості судової влади. Нетипово холодна зима та тривалі відключення електроенергії суттєво погіршили доступ громадян до правосуддя та негативно вплинули на строки розгляду справ. Ця проблема потребує окремого реагування судової влади та міжнародних партнерів України з огляду на інтенсифікацію ударів Російської Федерації по критичній інфраструктурі прифронтових регіонів та міст-мільйонників навіть улітку 2026 року, що ставить під сумнів можливість стабільного забезпечення доступу до правосуддя взимку 2026–2027 років, попри зусилля, які вживають ДСА та суди.

Стратегія судової реформи: прогрес, проблеми, перспективи

Прогрес і проблеми

Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2025–2029 роки (Стратегія), розроблену Офісом Президента України (Офіс Прези-

дента) у попередньому звітному періоді[4], станом на 31 липня 2026 року не затверджено. Конкретні терміни прийняття Президентом відповідного указу наразі невідомі.

Водночас Комісію з питань правової реформи[5] ліквідовано указом Президента[6]. Нового дорадчого органу при Президентові, який би опікувався питаннями сфери правосуддя, наразі не створено.

Водночас представники органів судової влади, Верховної Ради та Офісу Президента визначають такі пріоритети на 2026 рік: подальше заповнення суддівських вакансій, вирівнювання навантаження в судах, забезпечення стабільного фінансування та матеріально-технічного забезпечення суддів і працівників апаратів судів, цифровізація судів, посилення незалежності судової влади тощо[7]. Ці заходи мають позитивно вплинути на рівень довіри громадян до суду, євроінтеграційний шлях України, її міжнародну репутацію та стійкість держави загалом[8]. Реформа правосуддя залишається одним із ключових напрямів державних перетворень[9].

Станом на кінець звітного періоду повністю завершено виконання 23 заходів Дорожньої карти з питань верховенства права[10], які стосуються судової влади[11]. Ще 10 заходів виконуються на постійній основі та були реалізовані в поточному чи минулому звітному періоді[12]. Строк виконання 22 заходів Дорожньої карти з питань верховенства права[13] закінчився, але їх так і не виконано. Водночас виконання деяких заходів затримується вже майже на рік (серед них є й ті заходи, початок реалізації яких залежить від впровадження невиконаних заходів)[14].

Так, вважаються завершеними такі заходи, як-от прийняття закону щодо удосконалення процедури перевірки декларацій доброчесності суддів[15], конкурсний добір Голови ДСА[16], підвищення інституційної спроможності Громадської ради доброчесності (ГРД) через створення та забезпечення подальшого функціонування її секретаріату[17], прийняття низки локальних нормативних актів ВККС[18], прийняття

---

4 Описана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 22) залишається актуальною. ↗

5 Питання Комісії з питань правової реформи : Указ Президента України від 07.08.2019 № 584/2019. ↗

6 Питання оптимізації системи консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів : Указ Президента України від 05.03.2026 № 223/2026. ↗

7 Засідання Пленуму Верховного Суду 13.02.2026 / Верховний Суд. *YouTube*. 2026. ↗

8 Там само.

9 Публікація Ірини Мудрої, заступниці Керівника Офісу Президента України, у соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

10 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475.↗

11 Матеріали надані в робочому порядку Директоратом стратегічного планування та європейської інтеграції Міністерства юстиції України.

12 Там само.

13 Там само.

14 Там само.

15 Докладно — у підрозділі «Вища кваліфікаційна комісія суддів України».

16 Докладно — у підрозділі «Державна судова адміністрація України».

17 Докладно — у підрозділі «Громадська рада доброчесності».

18 Докладно — у підрозділі «Вища кваліфікаційна комісія суддів України».

законодавства, спрямованого на вдосконалення виконання судових рішень[19], затвердження Концепції та Дорожньої карти з розроблення ІТ-рішень у судовій системі[20], внесення змін до Стратегії розвитку суддівської освіти[21] тощо.

На постійній основі виконуються такі заходи, як-от проведення доборів на посади членів ВРП, суддів КСУ, забезпечення фінансування, звітування, замірів рівня довіри до судової влади тощо[22].

Окрім незатвердження Президентом уже згаданої Стратегії, наразі:

1) не завершено захід, пов'язаний із визначенням процедури перевірки майнових декларацій та моніторингу способу життя суддів КСУ[23];

2) не завершено виконання заходів, пов'язаних із добором на керівні посади Національної школи суддів України (НШСУ), внесенням змін до статуту НШСУ, забезпеченням кадрового наповнення та інституційної спроможності Навчальної лабораторії з вивчення права ЄС[24];

3) не прийнято законів, пов'язаних із проведенням з'їзду суддів України онлайн[25] та реальним обмеженням строків перебування на посадах голів судів[26];

4) не заповнено всіх вакансій ВАКС, приміщення для розміщення першої інстанції ВАКС надано «на папері», однак строки реальної передачі затягуються, а також не прийнято змін до законодавства, що спрямовані на забезпечення одноособового розгляду ВАКС цивільних та адміністративних справ.[27]

Частина із зазначених заходів, не виконаних у встановлений строк, є аналогічною до заходів Плану для Ukraine Facility, які також не виконано у визначений строк (наприклад, щодо заповнення усіх вакансій у ВАКС).[28]

У звітному періоді ухвалено низку документів, спрямованих на виконання рекомендацій Дорожньої карти з питань верховенства права[29] та Звіту в межах Пакета розширення ЄС 2025 року[30]. У березні 2026 року затверджено План пріоритетних дій Уряду на 2026 рік[31], у якому, серед іншого, передбачено реалізацію циф-

19 Докладно — у підрозділі «Виконання судових рішень».

20 Докладно — у підрозділі «Цифровізація правосуддя».

21 Докладно — у підрозділі «Національна школа суддів України».

22 Матеріали надано Міністерством юстиції України під час спілкування з Директоратом стратегічного планування та європейської інтеграції Міністерства юстиції України 26.03.2026.

23 Докладно — у підрозділі «Конституційний Суд України».

24 Докладно — у підрозділі «Національна школа суддів України».

25 Докладно — у підрозділі «Суддівське самоврядування: з'їзд суддів України, Рада суддів України, збори суддів».

26 Там само.

27 Докладно — у підрозділах «Вищий антикорупційний суд» та «Вища кваліфікаційна комісія суддів України».

28 Про схвалення Плану України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.03.2024 № 244. ↗

29 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

30 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 32. ↗

31 План пріоритетних дій Уряду на 2026 рік : розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.03.2026 № 306. ↗

рового проєкту щодо розвитку електронного судочинства; розроблення законопроєкту про підвищення ефективності функціонування судів через удосконалення процесуальних механізмів судочинства, розроблення законопроєкту про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення статусу та діяльності ДСА; розроблення та прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації положень законодавства щодо спрощення виконавчого провадження через цифровізацію тощо.

Загалом проблеми, описані в Тіньовому звіті до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році (Тіньовий звіт 2025 року), не були розв'язані та залишаються актуальними в частині[32]:

- паралельного впровадження різних елементів реформи різними командами без обміну досвідом та уніфікації підходів;
- відсутності ґрунтовного аналізу попередніх етапів реформи, їхніх успіхів і помилок;
- впровадження реформ під тиском міжнародних партнерів та громадськості;
- зволікання з продовженням мандатів міжнародних (іноземних) експертів;
- зволікання з прийняттям законодавства, необхідного для безперервного та логічного реформування сфери правосуддя.

Рекомендації[33]

Для збалансування ситуації з реформуванням сектору правосуддя та конституційного судочинства необхідно ухвалити стратегічний документ щодо розвитку судової влади на наступні п'ять років (2026–2030 роки) з урахуванням усіх міжнародних зобов'язань і наявних спроможностей, а також розробити та затвердити план дій із його реалізації. Якщо Президент не схвалить Стратегію у III кварталі 2026 року, доцільно розглянути можливість її спільного ухвалення ВРП та ВС у частині судової влади до кінця 2026 року.

З цією метою перед впровадженням кожного елементу Стратегії варто провести аналіз уже виконаних кроків та результатів судової реформи за попередні періоди, її досягнень і невдач, зокрема ефективності прийнятих законодавчих змін. Також доцільно збалансувати наявні плани заходів щодо реальних строків їх виконання та релевантних практик країн ЄС.

32 Описані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 22–24) залишаються актуальними. ↗

33 Надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації (с. 25) залишаються актуальними та були уточнені. ↗

Інституційна спроможність і конкурсний добір до основних інституцій судової влади

Вища рада правосуддя

Прогрес і проблеми

Кадрове забезпечення Вищої ради правосуддя

Станом на 31 липня 2026 року ВРП працює в складі 19 членів із 21[34].

Президент призначив двох членів ВРП за своєю квотою 8 жовтня 2025 року[35]. Відтак у звітному періоді завершилася процедура заповнення двох вакантних посад, яка тривала майже три роки (перші дві спроби завершилися безрезультатно).

У березні 2026 року з'їздом суддів України обрано двох членів ВРП[36] (процедура тривала з березня 2025). Водночас у січні 2027 року одночасно вакантними стануть вісім посад членів ВРП за квотою з'їзду суддів України[37].

В Етичній раді, яка відповідно до Закону № 1798-VIII[38] встановлює відповідність кандидатів до ВРП критеріям професійної етики та доброчесності, зазначають, що з огляду на тривалість процедури перевірки кандидатів видається необхідним невідкладно розпочати конкурсні процедури з добору кандидатів на вісім посад членів ВРП[39]. Водночас члени Етичної ради вказують на такі проблеми у своїй діяльності, як-от тривалі строки спеціальної перевірки кандидатів, що часто унеможливлює дотримання строків, встановлених Законом № 1798-VIII, та віддалений режим роботи міжнародних (іноземних) експертів — членів Етичної ради[40]. Частковою проблемою, що періодично виникає, є також участь міжнародних (іноземних) експертів у роботі інших комісій/рад в Україні або інших країнах[41]. Це своєю чергою впливає на строки роботи Етичної ради щодо встановлення відповідності кандидатів до ВРП критеріям професійної етики та доброчесності[42].

У грудні 2025 року члени Етичної ради зверталися до суб'єктів обрання (призначення) членів ВРП із закликом забезпечити безперервність конкурсних процедур[43].

---

34 Склад Вищої ради правосуддя. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

35 Про призначення В. Махінчука членом Вищої ради правосуддя : Указ Президента України від 08.10.2025 № 753/2025. ↗; Про призначення М. Сав'юка членом Вищої ради правосуддя : Указ Президента України від 08.10.2025 № 754/2025. ↗

36 З'їзд суддів України обрав членів ВРП. *Рада суддів України*. 2026. ↗

37 Вісім членів ВРП за квотою з'їзду суддів України обрано на посади в січні 2023 року. Відповідно, строк їхніх повноважень завершиться в січні 2027 року.

38 Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII. ↗

39 Інформація надана Респондентом 24 під час інтерв'ю, проведеного 20.03.2026.

40 Там само.

41 Там само.

42 Там само.

43 Етична рада завершила оцінювання кандидатів на посаду члена ВРП від з'їзду суддів України у межах четвертого конкурсу. *Етична рада*. 2025. ↗

З огляду на вказаний досвід добору членів ВРП за квотою з'їзду суддів України, зберігається ризик чергової втрати ВРП повноважності[44] у 2027 році. Такий ризик передовсім обумовлений чинною нормою закону про те, що кількість кандидатів має щонайменше вдвоє перевищувати кількість вакантних посад членів ВРП у відповідного суб'єкта обрання (призначення). Це означає, що для вчасного обрання з'їздом суддів України вісьми кандидатів за своєю квотою на вакантні посади членів ВРП Етична рада найпізніше наприкінці 2026 року має визнати щонайменше 16 кандидатів такими, що відповідають критеріям професійної етики та доброчесності для зайняття посади члена ВРП[45].

Наразі ВРП завершила приймання документів кандидатів на вісім посад членів ВРП. Документи подала 71 особа[46]. На 2 вересня 2026 року заплановано проведення XXI позачергового з'їзду суддів України, до порядку денного якого включено питання про обрання восьми членів ВРП[47].

У серпні 2026 року закінчується строк повноважень двох членів ВРП за квотою Верховної Ради та одного члена ВРП від з'їзду представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ[48]. У лютому 2027 року закінчується строк повноважень двох членів ВРП від всеукраїнської конференції прокурорів[49].

Комітет Верховної Ради з питань правової політики 9 лютого 2026 року оголосив про початок проведення конкурсу на дві посади членів ВРП[50]. Документи подали 32 кандидати[51]. У серпні Етична рада ухвалить рішення щодо допуску цих кандидатів до участі в конкурсі[52].

З 12 лютого 2026 року розпочався конкурс на одну вакантну посаду члена ВРП за квотою з'їзду представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ. Документи на вакантну посаду подали 12 кандидатів[53]. За результатом проведеного оцінювання Етична рада рекомендувала для обрання 5 кандидатів як таких, що відповідають критеріям професійної етики та доброчесності[54]. З'їзд науковців, на якому обиратиметься член ВРП, призначено на 27 серпня 2026 року[55].

---

44 Відповідно до ст. 18 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», ВРП є повноважною за умови обрання (призначення) на посаду щонайменше 15 членів, серед яких більшість становлять судді (включно з суддями у відставці), та складення ними присяги.

45 Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII. Абз. 2 ч. 8 ст. 9. ↗

46 Кандидати до складу ВРП. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

47 Рада суддів України скликала XXI позачерговий з'їзд суддів України. *Рада суддів України*. 2026. ↗

48 Усі три члени ВРП були обрані на посади в серпні 2022 року. Відповідно, строк їхніх повноважень завершиться в серпні 2026 року.

49 Два члени ВРП були обрані на посади в лютому 2023 року. Відповідно, строк їхніх повноважень завершиться в лютому 2027 року.

50 Оголошення про проведення конкурсу на дві посади членів Вищої ради правосуддя та про початок прийому документів від осіб, які претендують на участь у конкурсі. *Верховна Рада України*. 2026. ↗

51 Кандидати на посаду члена Вищої ради правосуддя. *Верховна Рада України*. 2026. ↗

52 Публікація Етичної ради в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

53 Кандидати до складу ВРП. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

54 Публікація Етичної ради в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

55 ВРП визначила нову дату проведення з'їзду представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ — 27 серпня 2026 року. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

З 8 червня 2026 року розпочався конкурс на дві вакантні посади члена ВРП за квотою всеукраїнської конференції прокурорів[56]. Документи подали 15 осіб[57]. Проведення чергової всеукраїнської конференції прокурорів, на розгляд якої, зокрема, винесено питання про обрання двох членів ВРП[58], заплановано на 27–28 серпня 2026 року.

У контексті кадрового забезпечення ВРП залишається невирішеним та проблемним питанням заповнення квоти з'їзду адвокатів України. Адвокатська спільнота впродовж майже чотирьох років утримується від виконання конституційного обов'язку з обрання членів ВРП за своєю квотою. Так, останній з'їзд адвокатів України відбувся в лютому 2019 року, на якому обрано двох членів ВРП. Однак вони достроково за власним бажанням склали свої повноваження в січні 2022 року[59]. Наразі позиція Національної асоціації адвокатів України (НААУ) залишається незмінною — скликання Шостого з'їзду адвокатів України відбудеться лише після завершення воєнного стану[60]. Жодних заходів для пошуку варіантів реалізації обов'язку з обрання членів ВРП цей суб'єкт не вживає.

Водночас засідання Ради адвокатів України (РАУ) періодично проводяться в очному форматі на локаціях, розташованих у західних регіонах України[61]. Однак питання заповнення своєї квоти у ВРП на цих засіданнях не порушуються. Також РАУ створено робочу групу із виконання Дорожньої карти з питань верховенства права[62], та у зв'язку з цим проводяться відповідні заходи[63]. Свою діяльність із виконання Дорожньої карти орган адвокатського самоврядування обмежив лише питаннями, пов'язаними із вдосконаленням правового регулювання адвокатської діяльності[64]. Своєю чергою ВРП звернулася до НААУ із закликом невідкладно вжити заходів та в найкоротший строк виконати свої конституційні повноваження щодо обрання двох членів ВРП за квотою адвокатури[65]. Безпекова ж ситуація в умовах правового режиму воєнного стану, на яку посилається НААУ, не є достатнім обґрунтуванням для непроведення з'їзду адвокатів України, а будь-які правові перешкоди для проведення з'їзду відсутні[66].

---

56 Розпочинається прийом документів для участі в конкурсі з обрання членів Вищої ради правосуддя за квотою всеукраїнської конференції прокурорів. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

57 Кандидати до складу ВРП. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

58 Розпочинається прийом документів для участі в конкурсі з обрання членів Вищої ради правосуддя за квотою всеукраїнської конференції прокурорів. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

59 Виклики у кадровому забезпеченні Вищої ради правосуддя. *Лабораторія законодавчих ініціатив*. 2025. ↗

60 На РАУ оцінять тіньовий звіт про правосуддя. *Національна асоціація адвокатів України*. 2024. ↗

61 Востаннє — 17 жовтня 2025 року на території Львівської області: РАУ проводить жовтневе засідання на Львівщині. *Національна асоціація адвокатів України*. 2025. ↗

62 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

63 Триває діалог між НААУ та Європейською Комісією на шляху до ЄС. *Національна асоціація адвокатів України*. 2025. ↗

64 Про розгляд Дорожньої карти з питань верховенства права : рішення Національної асоціації адвокатів України від 12.12.2025 № 125. ↗

65 ВРП ухвалила публічне звернення до Національної асоціації адвокатів України та Ради адвокатів України щодо необхідності обрання двох членів ВРП за квотою з'їзду адвокатів України. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

66 Там само.

Повна укомплектованість вакантних посад у ВРП є критично важливою задля гарантій безперервності її функціонування. Адже ВРП навіть у складі 17 членів (до обрання двох членів ВРП з'їздом суддів у березні 2026 року) у деяких випадках була неспроможною[67] ухвалити рішення пленарним складом через відводи та/або самовідводи окремих членів[68]. Наприклад, заблокованим залишається ухвалення остаточних рішень щодо звільнення деяких суддів ліквідованого у 2022 році ОАСК[69].

Позитивним кроком у розв'язанні проблеми заповнення вакантних посад у ВРП у майбутньому є закріплення в законопроєкті № 15374[70] положення, що кожна вакантна посада заповнюється окремо. У такому разі наявність будь-якої кількості кандидатів, рекомендованих Етичною радою для обрання (не менше двох)[71], дасть змогу продовжувати процедуру добору на наявні вакантні посади члена ВРП, а не оголошувати новий конкурс. У цій частині законопроєкт № 15374 повністю відображає рекомендації громадськості, які послідовно надавались у тіньових звітах 2024–2025 років[72], та заслуговує на підтримку.

Також у минулому звітному періоді на розгляд Парламенту внесено законопроєкт № 13137[73] та альтернативний до нього — законопроєкт № 13137-1[74]. Перший законопроєкт, серед іншого, змінює кворум у ВРП у бік його зниження[75].

За спільною оцінкою запропонованих законодавчих змін Венеційської комісії та Генерального директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи (DGI)[76] запровадження загальної формули без визначення мінімального кворуму чи мінімальної кількості голосів під час вирішення питань призначення суддів на посаду дасть змогу ухвалювати рішення без належної підтримки більшості, що може ще більше підривати довіру громадськості до інституцій суддівського вря-

---

67 Інформація надана Респондентом 17 під час інтерв'ю, проведеного 05.03.2026.

68 Засідання ВРП у пленарному складі є повноважним, якщо в ньому бере участь більшість від складу ВРП (тобто не менше 11 членів ВРП).

69 Погрожував судді кримінальним переслідуванням, бо хотів до ДБР — ще одна справа Аблова у Вищій раді правосуддя. *Фундація DEJURE*. 2026. ↗

70 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення дисциплінарних процедур та здійснення інших повноважень Вищою радою правосуддя : проєкт Закону України, реєстраційний № 15374 від 02.07.2026. ↗

71 Наразі відповідно до абз. 2 та 3 ч. 8 ст. 9 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» кількість кандидатів, рекомендованих Етичною радою для обрання на посаду члена ВРП, має щонайменше вдвічі перевищувати кількість вакантних посад членів ВРП за квотою відповідного суб'єкта обрання (призначення).

72 Наприклад, Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 29–30. ↗

73 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих актів України щодо удосконалення дисциплінарних та інших процедур : проєкт Закону України, реєстраційний № 13137 від 26.03.2025. ↗

74 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих актів України щодо удосконалення дисциплінарних та інших процедур : проєкт Закону України, реєстраційний № 13137-1 від 07.04.2025. ↗

75 У чинній редакції норма закону закріплює повноважність пленарного складу ВРП, на якому розглядаються питання щодо внесення подання про призначення судді на посаду, якщо в ньому бере участь не менш ніж 14 членів ВРП.

76 Ukraine — Joint Opinion of the Venice Commission and the Directorate General of Human Rights and Rule of Law (DGI) of the Council of Europe on draft amendments on disciplinary procedures against judges, declarations of integrity, and other procedures / Venice Commission of the Council of Europe. Strasbourg, 2025. para 92. ↗

дування. Відтак рекомендовано шукати інші механізми забезпечення повного складу ВРП.

У звітному періоді призначено нового керівника секретаріату ВРП — Ольгу Булку, яка до цього обіймала посаду заступника Голови ДСА[77]. Ця посада залишалася вакантною понад сім місяців.

З грудня 2024 року функціонує Служба дисциплінарних інспекторів ВРП (СДІ ВРП). Наразі ця служба складається з 23 інспекторів (дві посади залишаються вакантними), Керівника служби СДІ та його заступниці[78]. Водночас двоє дисциплінарних інспекторів з цього складу перебувають у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку[79]. Ще 12 дисциплінарних інспекторів беруть участь у конкурсах у місцеві та апеляційні суди[80], а також один дисциплінарний інспектор бере участь у конкурсі на вакантну посаду члена ВРП за квотою з'їзду представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ[81]. Результати цих конкурсів покажуть, чи відбудеться в структурі СДІ ВРП кадрове перезавантаження ще до завершення п'ятирічної каденції призначених інспекторів. Наразі Конкурсною комісією з добору СДІ ВРП вирішується питання щодо проведення наступного конкурсу на вакантні посади дисциплінарних інспекторів.

Щодо проблем у діяльності Конкурсної комісії з добору СДІ ВРП, то, як і Етична рада, комісія стикається із затягуванням процедур спеціальної перевірки кандидатів, що впливає на загальні строки проведення конкурсів[82]. Водночас у ВРП зазначають, що самостійно здатні діставати інформацію з державних реєстрів, оскільки аналітичний відділ ВРП здійснює збір такої інформації в процедурі призначення суддів[83].

Також залишається проблемним питання відсіювання значної кількості кандидатів на посади дисциплінарних інспекторів на етапі тестування їхніх когнітивних навичок[84], оскільки через складність завдань значна частина таких кандидатів навіть не з'являється на тестуванні[85].

Рекомендації

1. У разі виникнення затримок у проведенні перевірки інформації щодо кандидатів окремими органами державної влади Етична рада має вчиняти всі можливі дії для невідкладного отримання такої інформації.

---

77 Вища рада правосуддя призначила Ольгу Булку керівником секретаріату ВРП. *Вища рада правосуддя*. 2025. ↗

78 Склад Служби дисциплінарних інспекторів. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

79 Інформація надана Респондентом 25 під час інтерв'ю, проведеного 25.03.2026.

80 Список осіб, які звернулися до Комісії для участі в доборі та для переведення до місцевого суду. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2025. ↗

81 Кандидати до складу ВРП. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

82 Інформація надана Респондентом 25 під час інтерв'ю, проведеного 25.03.2026.

83 Там само.

84 Там само.

85 Рейтинг результатів тестування когнітивних навичок кандидатів на зайняття посади дисциплінарного інспектора служби дисциплінарних інспекторів. *Вища рада правосуддя*. 2025. ↗

2. З огляду на тривалість процедур, що проводяться Етичною радою, доцільним є внесення змін до Закону України «Про Вищу раду правосуддя» в частині завершення всіх конкурсних процедур поточним складом Етичної ради в разі, якщо закінчення повноважень її членів припадатиме на період проведення конкурсу.

3. У зв'язку з невиконанням НААУ свого конституційного обов'язку з обрання двох членів ВРП за своєю квотою доцільно на законодавчому рівні розробити альтернативний механізм скликання з'їзду адвокатів та передбачити відповідальність керівництва НААУ в разі його непроведення[86]. З огляду на тривалу пасивну позицію керівництва НААУ у пошуку варіантів розв'язання цієї проблеми, видається доцільним провести правничу дискусію щодо ініціювання в майбутньому відповідних змін до Конституції України щодо передачі права на заповнення квоти з'їзду адвокатів професійним громадським об'єднанням (асоціаціям, спілкам тощо, переважна більшість членів яких є адвокатами).

4. Для кандидатів у члени ВРП (СДІ ВРП, ВККС тощо), які вже проходили спеціальну перевірку раніше і їхній статус не змінився, необхідно передбачити можливість використання попередніх висновків органів, які проводять таку перевірку[87].

5. Задля своєчасного проведення конкурсних процедур та для їх пришвидшення актуальною залишається рекомендація щодо внесення законодавчих змін, відповідно до яких спеціальні перевірки кандидатів будуть проводитися паралельно із конкурсом, а не перед його початком[88].

6. Задля підвищення результативності розпочатих конкурсних процедур Парламенту необхідно якомога швидше прийняти законодавчі зміни, запропоновані в законопроєкті № 15374, у тій частині, що стосується кількості кандидатів, рекомендованих Етичною радою для обрання на посаду члена ВРП.

7. Заради забезпечення безперервності проведення Етичною радою конкурсних процедур варто розв'язати питання щодо початку проведення конкурсів не менш як за рік до закінчення повноважень чинних членів ВРП за відповідною квотою[89].

8. У законопроєкті № 13137 необхідно виключити положення щодо зміни кворуму як такі, що містять корупційні ризики та ризики політичного тиску на судову владу. Надалі утримуватися від будь-яких змін кворуму у ВРП та натомість розробити інші механізми забезпечення повноважності складу ВРП.

9. Через високу ймовірність звільнення частини дисциплінарних інспекторів у зв'язку з призначенням на посади суддів місцевих та апеляційних судів або

---

86 Відповідні рекомендації ще у 2023 році були надані громадськістю в Тіньовому звіті до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» Звіту Європейської комісії щодо України у 2023 році (с. 15–16). ↗

87 Надана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 29) залишається актуальною. ↗

88 Там само.

89 Залишається актуальною рекомендація, надана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 30) щодо необхідності проведення дослідження досвіду країн-членів ЄС щодо строків продовження повноважень чинних членів вищих рад правосуддя до моменту обрання на їхнє місце нових членів. ↗

у зв'язку з обранням/призначенням на будь-які інші посади, що тягне за собою звільнення із займаних посад дисциплінарних інспекторів, доцільним є створення резерву щонайменше з п'яти кандидатів під час наступного конкурсу на посади дисциплінарних інспекторів. Це сприятиме швидкому заповненню вакантних посад та економії фінансових, людських та часових ресурсів.

10. Через внесення змін до законів України «Про Вищу раду правосуддя» та «Про судоустрій і статус суддів» передбачити, що під час проведення конкурсів Етичною радою, Конкурсною комісією з добору ВККС, Конкурсною комісією з добору СДІ ВРП для отримання інформації в рамках спеціальної перевірки кандидатів до ВРП, ВККС, СДІ може залучатися аналітичний відділ ВРП, який матиме право самостійно через державні реєстри збирати інформацію та документи, обов'язкові для отримання під час спеціальної перевірки.

Здійснення ВРП своїх повноважень

У 2025 році ВРП внесла Президентові подання про призначення 161 кандидата на посади суддів[90], з них: до місцевих загальних судів — 54 судді; до місцевих господарських судів — 4 судді; до місцевих адміністративних судів — 1 суддя; до апеляційних загальних судів — 28 суддів; до апеляційних господарських судів — 41 суддя; до апеляційних адміністративних судів — 31 суддя; до ВАКС — 2 судді. У 2025 році Президент прийняв 87 указів про призначення 143 суддів на посади (до місцевих судів — 70, апеляційних судів — 71 та ВАКС — 2)[91].

За перше півріччя 2026 року ВРП внесла Президентові подання про призначення 93 кандидатів на посади суддів[92], з них: до місцевих загальних судів — 13 суддів; місцевого адміністративного суду — 1 суддю; місцевого господарського суду — 1 суддю; апеляційних загальних судів — 59 суддів; апеляційних господарських судів — 12 суддів; апеляційних адміністративних судів — 7 суддів.

Упродовж шести місяців 2026 року Президент підтримав подання ВРП про призначення **74 суддів** до апеляційних та місцевих судів[93]. Наприкінці липня Президент призначив ще **12 суддів** до апеляційних судів та **одного суддю** до місцевого суду[94].

У 2025 році ВРП ухвалила рішення про звільнення **226 суддів**[95]. За загальними обставинами звільнено 186 суддів, а саме: у зв'язку з поданням заяви про звільнення за власним бажанням звільнено 12 суддів місцевих судів, а у зв'язку з поданням заяв про відставку — 174 судді, з яких:

---

90 Упродовж 2025 року ВРП ухвалила внести Президентові України подання про призначення 161 судді. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

91 Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні : щорічна доповідь за 2025 рік / Вища рада правосуддя. 2026. С. 39. ↗

92 ВРП ухвалила внести Президентові України подання про призначення 93 суддів упродовж січня–червня 2026 року. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

93 ВРП ухвалила внести Президентові України подання про призначення 75 суддів протягом січня–травня 2026 року. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

94 Президент України підтримав подання ВРП про призначення 13 суддів. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

95 226 суддів звільнено протягом 2025 року. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

- 125 — судді місцевих судів;
- 43 — судді апеляційних судів;
- 6 — судді ВС.

За особливими обставинами ВРП звільнено 40 суддів, а саме:

- за вчинення істотного дисциплінарного проступку — 30 суддів;
- на підставі пп. 4 п. 16[1] розділу XV «Перехідні положення» Конституції України[96] відповідно до подань із рекомендацією ВККС — 10 суддів.

Протягом першого півріччя 2026 року ВРП ухвалила рішення щодо звільнення **105** суддів[97]. За особливими обставинами звільнено **16** суддів (за вчинення істотного дисциплінарного проступку — 14 суддів, за рекомендацією ВККС — 2 суддів). За загальними обставинами звільнено **89** суддів (у зв'язку з відставкою — 86 суддів, за власним бажанням — 3 судді)[98].

У 2025 році ВРП винесла **15 ухвал** про зупинення розгляду заяв суддів про звільнення з посади за загальними обставинами (відставка, за власним бажанням) на час розгляду поданих щодо них дисциплінарних скарг, які стосуються істотних порушень[99]. За перше півріччя 2026 року винесено 5 таких ухвал[100]. Однак практика ВРП не є послідовною, оскільки є випадки, коли попри дисциплінарні скарги про серйозні порушення ВРП звільняла суддів у відставку[101]. Така різнорідність рішень обумовлена тим, що ВРП має право, а не обов'язок зупиняти розгляд питання про звільнення судді у відставку[102].

Законопроєкт № 15374[103] передбачає зупинення розгляду заяви про відставку, якщо до її подачі суддею ВРП вже здійснює дисциплінарне провадження, наслідком якого суддю може бути звільнено, або вже наявне дисциплінарне провадження, яке здійснюється у пріоритетному порядку, або щодо судді вже відкрито дисциплінарну справу (безвідносно можливого результату її розгляду). Однак цей законопроєкт не врегульовує питання здійснення дисциплінарного провадження в першочерговому порядку щодо того судді, який має право на відставку та звернувся до ВРП із відповідною заявою. Зупинення розгляду заяви судді про відставку без одночасного надання відповідному дисциплінарному провадженню статусу

---

96 Виявлення за результатами такого оцінювання невідповідності судді, якого призначено на посаду строком на п'ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», займаній посаді за критеріями компетентності, професійної етики або доброчесності чи відмова судді від такого оцінювання є підставою для звільнення судді з посади.

97 105 суддів звільнено протягом І півріччя 2026 року. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

98 Там само.

99 Акти Вищої ради правосуддя. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

100 Там само.

101 Проблемні аспекти притягнення до дисциплінарної відповідальності та звільнення суддів : аналітичний огляд та рекомендації / Фундація DEJURE. 2026. С. 7–8. ↗

102 Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII. Абз. 2 ч. 3 ст. 55. ↗

103 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення дисциплінарних процедур та здійснення інших повноважень Вищою радою правосуддя : проєкт Закону України, реєстраційний № 15374 від 02.07.2026. ↗

пріоритетного та без встановлення найкоротшого строку для розгляду такого провадження створює стан невизначеності та, відповідно, негативно впливає на забезпечення конституційного принципу незалежності суддів.

Також негативний вплив на гарантії суддівської незалежності має пропозиція зупиняти розгляд заяви судді про відставку в разі повідомлення цьому судді про підозру у вчиненні кримінального правопорушення[104]. Доцільним видається уточнення таких кримінальних правопорушень та виключення з їх переліку тих діянь судді, які не стосуються професійного статусу судді та не пов'язані зі здійсненням суддею правосуддя. Окрім того, вказаний законопроєкт пропонує значне збільшення строку розгляду заяви судді про відставку — до 6 місяців. Такий строк є необґрунтовано надмірним, а ухвалення такої новації в сукупності з рештою запропонованих змін може ще більше поглибити кадрову кризу, яка наразі є в суддівському корпусі. Загалом же, запропонованим законодавчим ініціативам має передувати ґрунтовний всебічний аналіз поточної ситуації та розрахунок можливого впливу таких ініціатив, що і визначатиме потребу в їх ухваленні.

Окремо виявлена негативна практика ВРП стосовно залишення на посаді тих суддів, щодо яких є рекомендація ВККС про їх звільнення (відомо про шість таких випадків у звітному періоді)[105]. Водночас відомо про звільнення ВРП 16 суддів за результатами розгляду подань ВККС[106]. Отже, практика ВРП щодо розгляду цих питань є неоднозначною. Як результат, судді, які мають статус таких, що не відповідають посаді судді, залишаються на посадах. У цьому контексті також проблемним питанням є невизначеність у чинному законодавстві строку, протягом якого ВРП має розглянути подання ВККС із рекомендацією про звільнення судді. Це призводить до суттєвої різниці в роботі ВРП під час розгляду нею рекомендацій ВККС щодо різних суддів[107]. Наразі нерозглянутою залишається майже половина усіх подань ВККС[108].

Протягом 2025 року до ВРП надійшло 22 клопотання Офісу Генерального прокурора (ОГП), а саме: 15 клопотань про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням судді до кримінальної відповідальності; 7 — про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя[109].

За результатами розгляду вказаних клопотань ВРП ухвалила 18 рішень про задоволення клопотань ОГП (14 рішень стосовно тимчасового відсторонення судді, 4 рішення про продовження строку тимчасового відсторонення судді), 1 рішення про відмову в задоволенні клопотання про тимчасове відсторонення судді та 3

104 Там само.

105 Проблемні аспекти притягнення до дисциплінарної відповідальності та звільнення суддів : аналітичний огляд та рекомендації / Фундація DEJURE. 2026. С. 17. ↗

106 Там само.

107 Там само.

108 Там само.

109 Інформація щодо рішень ВРП стосовно тимчасового відсторонення, надання згоди на затримання та утримання суддів під вартою протягом 2025 року. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

рішення про повернення без розгляду клопотання про продовження строку тимчасового відсторонення судді[110].

Упродовж шести місяців 2026 року до ВРП надійшло **12** клопотань ОГП, з яких **8** клопотань — про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, які надалі ВРП задовольнила. Ще **4** клопотання стосувалися продовження строку тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя, з яких лише 2 клопотання ВРП задовольнила. Інші 2 клопотання ВРП повернула без розгляду[111] через те, що одне клопотання було подане без дотримання визначених законом вимог[112], а в іншому випадку прокурор звернувся із клопотанням про повторне продовження[113]. Жодного рішення про відмову в задоволенні клопотання ОГП не ухвалювалося.

У звітному періоді ВРП напрацювала узагальнений огляд ухвалених нею рішень про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та про продовження строку такого відсторонення за перше півріччя 2025 року[114].

Упродовж 2025 року до ВРП надійшло **8** подань про надання згоди на затримання судді та утримання його під вартою (ВРП надала згоду за результатами розгляду 6 подань і відмовила за результатами розгляду 2 подань) і **2** подання про надання згоди на утримання судді під арештом (ВРП надала згоду за результатом розгляду 1 подання і відмовила за результатами розгляду іншого подання)[115].

Протягом першого півріччя 2026 року ВРП надала **1** згоду про утримання під вартою судді[116].

Залишається незакріпленим на законодавчому рівні питання звернення ОГП з поданням про надання згоди на утримання судді під вартою з одночасним відстороненням судді від здійснення правосуддя[117].

ВРП напрацювала узагальнений огляд ухвалених нею рішень за результатами розгляду подань про надання згоди на утримання судді під вартою за перше півріччя 2025 року[118]. Крім того, у лютому 2026 року ВРП повідомила про форму-

---

110 Там само.

111 Інформація щодо рішень ВРП стосовно тимчасового відсторонення, надання згоди на затримання та утримання суддів під вартою протягом І півріччя 2026 року. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

112 Ухвала Вищої ради правосуддя від 19.01.2026 № 74/0/15-26. ↗

113 Ухвала Вищої ради правосуддя від 26.02.2026 № 286/0/15-26. ↗

114 Огляд рішень Вищої ради правосуддя, ухвалених за результатами розгляду клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та про продовження строку такого відсторонення за перше півріччя 2025 року. *Вища рада правосуддя*. ↗

115 Інформація щодо рішень ВРП стосовно тимчасового відсторонення, надання згоди на затримання та утримання суддів під вартою протягом 2025 року. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

116 ВРП надала згоду на утримання під вартою судді Ренійського районного суду Одеської області. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

117 На відповідну проблему громадськість звертала увагу ще в Тіньовому звіті до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» Звіту Європейської комісії щодо України у 2023 році (с. 17). ↗

118 Огляд рішень Вищої ради правосуддя, ухвалених за результатами розгляду подань про надання згоди на утримання судді під вартою за перше півріччя 2025 року. *Вища рада правосуддя*. ↗

вання узагальненої практики щодо застосування ВРП, ВККС та ГРД Єдиних показників для оцінювання доброчесності та професійної етики судді (кандидата на посаду судді)[119]. Наразі ж спостерігаються різні підходи до оцінювання доброчесності судді (кандидата на посаду судді) та є необхідність у виробленні більш узгодженої практики, зокрема в частині аналізу подій багаторічної давнини, що не завжди мають документальне підтвердження[120].

У минулому звітному періоді ВРП оголосила про початок проведення конкурсу на зайняття вакантних посад членів Конкурсної комісії для проведення конкурсу на зайняття посади члена ВККС[121]. Наразі новий склад Конкурсної комісії не сформовано. У ВРП зазначають про відсутність узгодженої позиції (та відповідних законодавчих змін) щодо механізму її формування з урахуванням рекомендацій Європейської комісії щодо розширення участі незалежних міжнародних експертів[122].

Власну Стратегію розвитку на 2026–2030 роки ВРП планує затвердити у серпні–вересні 2026 року[123]. У липні 2026 року ВРП провела публічне обговорення проєкту Стратегії, під час якого озвучено такі ключові пріоритети діяльності ВРП у найближчі роки[124]: забезпечення інституційної незалежності органів суддівського врядування; своєчасне заповнення вакантних посад суддів; удосконалення процедур добору, оцінювання, переведення та відрядження суддів; вдосконалення дисциплінарних процедур; забезпечення належного фінансування судової влади; розвиток електронного судочинства та впровадження сучасних цифрових технологій; оптимізація мережі місцевих судів, удосконалення механізмів розподілу справ та забезпечення рівномірного навантаження між судами[125].

ВРП ухвалила 24 березня 2026 року комплексне публічне звернення ВРП до комітетів Верховної Ради, до відання яких належать питання правової політики, бюджету та правоохоронної діяльності, щодо виконання окремих заходів Дорожньої карти з питань верховенства права[126]. Звернення визначає низку проблемних питань, розв'язання яких потребує законодавчого удосконалення механізмів реагування на втручання в незалежність суддів, посилення ролі ВРП у бюджетному процесі, забезпечення інституційної безперервності функціонування ВРП та удосконалення процедур добору членів ВРП, врахування консультативних висновків

---

119 Відкриття Судового року: на Пленумі ВС Оксана Кваша окреслила результати та пріоритети діяльності ВРП. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

120 Модернізація судової мережі та єдині підходи до оцінки доброчесності: члени ВРП взяли участь у XIV Міжнародному судово-правовому форумі. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

121 Оголошення про початок проведення конкурсу на зайняття вакантних посад членів Конкурсної комісії. *Вища рада правосуддя*. 2025. ↗

122 ВРП обговорила з Радою Європи ключові напрями судової реформи та виконання рішень ЄСПЛ. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

123 Інформація надана Респондентом 16 під час інтерв'ю, проведеного 04.03.2026.

124 Вища рада правосуддя презентувала проєкт Стратегії діяльності на 2026–2030 роки. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

125 Стратегічні питання правосуддя в умовах війни розглянули на IX Київському полілозі. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

126 ВРП ухвалила публічне звернення до Комітету ВРУ з питань правової політики, Комітету ВРУ з питань бюджету та Комітету ВРУ з питань правоохоронної діяльності щодо виконання окремих заходів Дорожньої карти з питань верховенства права. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

ВРП щодо законопроєктів з питань утворення, реорганізації чи ліквідації судів, судоустрою та статусу суддів[127].

Рекомендації[128]

1. Внести зміни до Закону України «Про Вищу раду правосуддя», які б передбачали, що в разі надання ВРП згоди на утримання судді під вартою чи арештом одночасно розв'язується питання і щодо відсторонення його від здійснення правосуддя.

2. У разі подання суддею заяви про звільнення у відставку, однак за наявності поданих до дати подання зазначеної заяви (але не відкритих) щодо судді дисциплінарних скарг, питання відкриття і розгляду таких скарг має розв'язуватися СДІ ВРП та дисциплінарними палатами ВРП протягом двох місяців. Після чого ухвалюється рішення щодо звільнення судді у відставку (або відмови в такому звільненні).

3. Запропоновані в законопроєкті № 15374 ініціативи (окрім тих, які стосуються конкурсних процедур) потребують широкої суспільної дискусії, ґрунтовного всебічного аналізу поточної ситуації та розрахунку можливого впливу таких ініціатив на судову владу. Також цей законопроєкт доцільно направити на експертизу Венеційської комісії та Бюро ОБСЄ[129] з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ).

4. Ухвалити Стратегію розвитку ВРП на 2026–2030 роки.

5. Узагальнити практику щодо застосування ВРП, ВККС та ГРД Єдиних показників для оцінювання доброчесності та професійної етики судді (кандидата на посаду судді).

6. Підтримати внесення змін до законодавства, запропонованих ВРП у зверненні 24 березня 2026 року, та з урахуванням положень Конституції України розробити відповідний законопроєкт, який направити Венеційській комісії для надання експертного висновку.

Притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності

Протягом 2025 року до ВРП надійшло **10 795 скарг** щодо дисциплінарного проступку судді[130] (надходження нових дисциплінарних скарг щодо суддів зросло більше ніж на третину, як порівняти з 2024 роком[131]). Водночас станом на 23 грудня 2024 року (день початку роботи СДІ ВРП) залишалися 10 896 скарг, щодо яких ще не

---

127 Там само.

128 Усі перелічені рекомендації були попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» Звіту Європейської комісії щодо України у 2024 році (с. 33) та залишаються актуальними. ↗

129 Організація з безпеки та співробітництва в Європі.

130 Щорічна доповідь про стан забезпечення незалежності суддів в Україні за 2025 рік : рішення Вищої ради правосуддя від 28.05.2026 № 1045/0/15-26. ↗

131 У Вищій раді правосуддя презентували результати річної роботи Служби дисциплінарних інспекторів. *Вища рада правосуддя.* 2026. ↗

було ухвалено рішення про відкриття дисциплінарної справи[132]. Тож загальна кількість дисциплінарних скарг, яка у 2025 році перебувала на розгляді у ВРП, становила 21 691.

Протягом 2025 року члени ВРП, дисциплінарні інспектори та Дисциплінарні палати повністю завершили розгляд 10 485 дисциплінарних скарг (включно з тими, що надійшли в попередні роки)[133].

За період від початку роботи СДІ ВРП до 1 грудня 2025 року включно дисциплінарні інспектори ВРП одноособово винесли ухвали про залишення без розгляду або повернення 6 356 дисциплінарних скарг[134]. За цей же період дисциплінарні палати відмовили у відкритті дисциплінарних справ щодо 2 356 дисциплінарних скарг[135]. Відкрито дисциплінарні справи за результатами розгляду 364 дисциплінарних скарг[136]. Така статистика свідчить, що основні зусилля СДІ ВРП та Дисциплінарних палат були спрямовані на фільтрацію дисциплінарних скарг та відсіювання тих із них, що є неприйнятними або необґрунтованими.

У 2025 році за результатами розгляду відкритих дисциплінарних справ Дисциплінарні палати ВРП ухвалили **115 рішень** про притягнення до дисциплінарної відповідальності **118 суддів** та застосували до них такі види дисциплінарних стягнень[137]:

- попередження — 59 суддів;
- догана з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом одного місяця — 18 суддів;
- сувора догана з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом трьох місяців — 6 суддів;
- подання про тимчасове (від одного до шести місяців) відсторонення від здійснення правосуддя — 2 суддів;
- подання про звільнення — 33 судді.

Протягом зазначеного періоду ВРП ухвалила рішення про звільнення 30 суддів з посад за вчинення істотного дисциплінарного проступку[138].

---

132 Там само.

133 Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні : щорічна доповідь за 2025 рік / Вища рада правосуддя. 2026. С. 28. ↗

134 За наявності підстав, визначених пп. 1, 4 і 5 (формальні підстави) ч. 1 ст. 44 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», дисциплінарний інспектор ВРП, визначений автоматизованою системою розподілу справ для попередньої перевірки відповідної дисциплінарної скарги (доповідач), одноособово залишає без розгляду та повертає дисциплінарну скаргу скаржнику (п. 2 ч. 1 ст. 43 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»). ↗

135 За наявності підстав, визначених у ст. 45 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», Дисциплінарна палата ВРП ухвалює рішення про відмову у відкритті дисциплінарної справи. Висновок з пропозицією про відкриття або про відмову у відкритті дисциплінарної справи готує дисциплінарний інспектор ВРП – доповідач (ч. 2 ст. 43 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»). ↗

136 Рік потому: чи стала Служба дисциплінарних інспекторів тим, на що всі сподівалися? *Automaidan*. 2025. ↗

137 У 2025 році до дисциплінарної відповідальності притягнуто 118 суддів. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

138 226 суддів звільнено протягом 2025 року. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

Упродовж січня–липня 2026 року Дисциплінарні палати ухвалили **48** рішень про притягнення до дисциплінарної відповідальності **49** суддів[139]. До них були застосовані такі види дисциплінарних стягнень, як-от:

- попередження — до 24 суддів;
- догана з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом одного місяця — до 5 суддів;
- сувора догана з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом трьох місяців — до 3 суддів;
- подання про звільнення — щодо 17 суддів.

Дисциплінарні інспектори в перший рік роботи визначили пріоритетними **174 дисциплінарних скарги**[140]. Критеріями для надання скаргам статусу пріоритетних були: «значний суспільний інтерес» та «можливе звільнення судді з посади» (найчастіше), «відставка судді» (рідше), «у зв'язку з кваліфікаційним оцінюванням судді» (один випадок)[141].

Фіксується затягування розгляду пріоритетних дисциплінарних скарг з різних причин, зокрема через те, що ВРП не веде обліку роботи дисциплінарних інспекторів (дата підготовки висновку, дата направлення висновку, дата можливого повернення висновку тощо)[142]. Також дослідження громадськості підсвічують проблематику значної варіативності підходів дисциплінарних інспекторів до застосування критеріїв пріоритетності[143], що свідчить про неефективність чинного інституту «пріоритетної дисциплінарної скарги».

Уже згадані законопроєкти № 13137[144] та № 13137-1[145] пропонують, наприклад, визначати пріоритетними ті дисциплінарні провадження, які ініційовані на підставі звернення ВККС, а також ті, що розпочаті стосовно суддів, щодо яких ВРП розглядає питання про переведення з одного суду до іншого за результатами конкурсу. Однак Венеційська комісія та DGI у своєму висновку зауважили[146], що такі законодавчі пропозиції не містять належного обґрунтування щодо доцільності надання переваги саме цим категоріям проваджень проти інших дисциплінарних справ. Розкритиковано також відсутність вичерпного переліку обґрунтованих критеріїв

---

139 49 суддів притягнуто до дисциплінарної відповідальності протягом 5 місяців 2026 року. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

140 Служба дисциплінарних інспекторів: 1 рік розгляду пріоритетних скарг. *Фундація DEJURE*. 2026. ↗

141 Дев'ять місяців роботи Служби дисциплінарних інспекторів. *Фундація DEJURE*. 2025. ↗

142 Служба дисциплінарних інспекторів: 1 рік розгляду пріоритетних скарг. *Фундація DEJURE*. 2026. ↗

143 Там само.

144 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих актів України щодо удосконалення дисциплінарних та інших процедур : проєкт Закону України, реєстраційний № 13137 від 26.03.2025. ↗

145 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих актів України щодо удосконалення дисциплінарних та інших процедур : проєкт Закону України, реєстраційний № 13137-1 від 07.04.2025. ↗

146 Ukraine — Joint Opinion of the Venice Commission and the Directorate General of Human Rights and Rule of Law (DGI) of the Council of Europe on draft amendments on disciplinary procedures against judges, declarations of integrity, and other procedures / Venice Commission of the Council of Europe. Strasbourg, 2025. para. 27. ↗

пріоритетності. Натомість ВРП надається право на власний розсуд встановлювати «інші критерії».

Законопроєкт № 15374 також згадує ці категорії проваджень та одночасно доповнює перелік критеріїв пріоритетності ще й іншими категоріями, а саме: якщо наслідком дисциплінарного провадження може бути звільнення судді з посади; якщо у дисциплінарній скарзі наведені відомості про дії судді, що викликали значний суспільний інтерес, або якщо стосовно таких дій здійснюється кримінальне провадження[147]. Однак критерій «значний суспільний інтерес», який пропонується закріпити в законі, є оцінювальним судженням з дуже широкою дискрецією, тож необхідність його використання на рівні законодавства може викликати обґрунтований сумнів.

Залучення СДІ ВРП до розгляду дисциплінарних скарг частково розв'язало проблему дисциплінарних скарг, що залишилися нерозглянутими станом на 31 грудня 2023 року (всього 6 054 дисциплінарні скарги[148]). Так, станом на кінець 2025 року за участі дисциплінарних інспекторів розглянуто 2 741 скаргу, що становить 45%[149] від дисциплінарних проваджень (скарг), не розглянутих станом на 31 грудня 2023 року. Станом на кінець червня 2026 року розглянуто 3 096 таких скарг, що становить 51%[150]. Розгляд цієї категорії скарг триває і є одним із пріоритетів СДІ ВРП на 2026 рік[151]. Щодо решти дисциплінарних скарг, то динаміка їх розгляду є швидшою на 15%[152], ніж до початку роботи СДІ ВРП[153].

Водночас рік роботи СДІ ВРП не продемонстрував очікуваного поступу в пришвидшенні дисциплінарних процедур щодо суддів. Хоча створення цієї служби мало б розв'язати проблему великої кількості нерозглянутих раніше дисциплінарних скарг, упорядкувати та прискорити розгляд усіх дисциплінарних скарг відповідно до найвищих європейських стандартів правосуддя[154]. Так, на кінець 2025 року залишок нерозглянутих дисциплінарних скарг (11 539 скарг) майже збігався з кількістю нових скарг, що надійшли впродовж року (11 025 скарг)[155]. У попередніх звітних періодах залишки нерозглянутих дисциплінарних скарг були

147 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення дисциплінарних процедур та здійснення інших повноважень Вищою радою правосуддя : проєкт Закону України, реєстраційний № 15374 від 02.07.2026. Див. Розділ II, пункт 2, підпункт 9 (зміни, які стосуються частини четвертої статті 42 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»). ↗

148 Матеріали, отримані в робочому порядку від Директорату стратегічного планування та європейської інтеграції Міністерства юстиції України.

149 У Вищій раді правосуддя презентували результати річної роботи Служби дисциплінарних інспекторів. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

150 Матеріали надані в робочому порядку Директоратом стратегічного планування та європейської інтеграції Міністерства юстиції України.

151 У Вищій раді правосуддя презентували результати річної роботи Служби дисциплінарних інспекторів. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

152 Там само.

153 До створення СДІ ВРП повноваження дисциплінарного інспектора здійснював член Дисциплінарної палати ВРП (доповідач), визначений автоматизованою системою розподілу справ.

154 Створення Служби дисциплінарних інспекторів: завдання від Європейської Комісії на 2024 рік, яке Україна має виконати. *Pravo-Justice*. 2024. ↗

155 У Вищій раді правосуддя презентували результати річної роботи Служби дисциплінарних інспекторів. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

такими ж значними (на кінець 2023 року — 14 454 скарги[156], на кінець 2024 року — 10 896 скарг). З огляду на те що надходження нових дисциплінарних скарг щодо суддів постійно зростає, є ризик порушення процесуальних строків розгляду скарг[157]. На тривалість дисциплінарного провадження впливає й те, що матеріали дисциплінарних справ є великими за обсягом, а також залученість членів ВРП до процедур призначення суддів та виконання інших функцій[158].

Дисциплінарні інспектори вважають[159], що, зокрема, для пришвидшення процесу розгляду дисциплінарної скарги їхні повноваження доцільно розширити. Так, пропонується, щоб дисциплінарний інспектор одноособово ухвалював рішення про залишення без розгляду та повернення скарги не лише з формальних підстав, а й тоді, коли дисциплінарна скарга не відповідає іншим (сутнісним) критеріям прийнятності[160]. Такі удосконалення процесуальних аспектів могли б оптимізувати роботу дисциплінарних органів, забезпечити процесуальну та бюджетну економію.

На загальну тривалість розгляду дисциплінарних скарг впливає й проблема відмінностей у вимогах різних Дисциплінарних палат до висновків, які формують дисциплінарні інспектори. Разом із проблемою неякісної комунікації між Дисциплінарними палатами та дисциплінарними інспекторами це призводить до витрат часу на доопрацювання. Також негативний вплив має відсутність електронного документообігу та необхідність виконання дисциплінарними інспекторами технічних та організаційних завдань у процесі розгляду дисциплінарних скарг[161]. Зберігається й ризик втрати кадрового складу СДІ ВРП через неконкурентну оплату праці дисциплінарних інспекторів, відсутність преміальних та інших стимулювальних виплат[162].

Законопроєкти № 13137 та № 13137-1 пропонують введення захисного механізму від зловживання скаржниками правом на звернення з дисциплінарною скаргою, який полягатиме в накладенні на скаржників, які зловживають таким правом, обов'язку здійснювати плату за подання наступних дисциплінарних скарг впродовж певного строку. Однак Венеційська комісія та DGI вважають[163] запропонований розмір плати надмірним для пересічної особи, що може обмежити доступ до правосуддя певних верств населення. Водночас Венеційська комісія рекомен-

---

156 Створення Служби дисциплінарних інспекторів: завдання від Європейської Комісії на 2024 рік, яке Україна має виконати. *Pravo-Justice*. 2024. ↗

157 Відповідно до ч. 15 ст. 49 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», загальна тривалість здійснення дисциплінарного провадження не може перевищувати 18 місяців. Див.: У Вищій раді правосуддя презентували результати річної роботи Служби дисциплінарних інспекторів. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

158 Служба дисциплінарних інспекторів: 1 рік розгляду пріоритетних скарг. *Фундація DEJURE*. 2026. ↗

159 У Вищій раді правосуддя презентували результати річної роботи Служби дисциплінарних інспекторів. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

160 Йдеться про підстави, визначені пп. 2, 3 і 6 ч. 1 ст. 44 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», у разі недотримання яких Дисциплінарна палата виносить відповідну ухвалу, а дисциплінарний інспектор попередньо готує свій висновок.

161 Рік потому: чи стала Служба дисциплінарних інспекторів тим, на що всі сподівалися? *Automaidan*. 2025. ↗

162 Там само.

163 Ukraine — Joint Opinion of the Venice Commission and the Directorate General of Human Rights and Rule of Law (DGI) of the Council of Europe on draft amendments on disciplinary procedures against judges, declarations of integrity, and other procedures / Venice Commission of the Council of Europe. Strasbourg, 2025. para. 78. ↗

дує[164] обмежити коло осіб, які мають право подавати скарги, лише тими, хто безпосередньо постраждав від дій судді, або тими, хто має обґрунтований законний інтерес.

Щодо практики Дисциплінарних палат ВРП із притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, то вона так само як і в попередні звітні періоди залишається неоднорідною[165]. Відсутні уніфіковані підходи як трьох Дисциплінарних палат, так і пленарного складу ВРП до кваліфікації діянь суддів. Також різними є факти та обставини, які досліджуються в дисциплінарних справах, що стосуються однакових підстав дисциплінарної відповідальності суддів. Відповідно, це призводить до різних висновків у подібних справах та до відсутності консолідації в дисциплінарній практиці[166].

Уніфікованість дисциплінарної практики[167] можна спостерігати тільки в тій категорії справ, які стосуються притягнення суддів до відповідальності за підставою, закріпленою у п. 3 ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»[168]. Щодо цієї підстави дисциплінарної відповідальності суддів, то ВРП публічно наполягає на сталості своєї практики використання матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій як доказів у дисциплінарних провадженнях[169]. Так, впродовж майже семи років на підставі таких доказів Дисциплінарні палати внесли подання про звільнення 50 суддів[170].

Велика Палата ВС (ВП ВС) погоджується з такою практикою ВРП, про що вказано в нещодавній постанові ВП ВС про залишення без змін рішення ВРП у дисциплінарній справі щодо ексголови ОАСК Павла Вовка про звільнення його з посади[171].

ВРП з метою уникнення розбіжностей у рішеннях дисциплінарних органів та для забезпечення прогнозованості наслідків порушень суддів напрацювала узагальнення такої дисциплінарної практики, як-от: практики розгляду Дисциплінарними палатами дисциплінарних справ стосовно суддів за 2024 рік[172]; практики ВРП із перегляду рішень Дисциплінарних палат ВРП за 2024 рік[173]; практики ВРП (щодо постановлення ухвал про залишення без розгляду дисциплінарних скарг та про

---

164 Там само. para. 67, 75.

165 Згідно з результатами аналізу рішень Вищої ради правосуддя та її дисциплінарних палат, проведеного Лабораторією законодавчих ініціатив у межах підготовки цього звіту.

166 Там само.

167 Там само.

168 Допущення суддею поведінки, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя, зокрема в питаннях моралі, чесності, непідкупності, відповідності способу життя судді його статусу, дотримання інших норм суддівської етики та стандартів поведінки, які забезпечують суспільну довіру до суду, прояв неповаги до інших суддів, адвокатів, експертів, свідків чи інших учасників судового процесу.

169 Використання матеріалів кримінальних проваджень як доказів у дисциплінарних провадженнях щодо суддів: чи існує правова проблема? *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

170 Там само.

171 Постанова Великої Палати Верховного Суду від 18.06.2026 у справі № 990SCGC/21/25. ↗

172 Узагальнення практики розгляду Дисциплінарними палатами дисциплінарних справ стосовно суддів за 2024 рік. *Вища рада правосуддя*. 2025. ↗

173 Узагальнення дисциплінарної практики Вищої ради правосуддя з перегляду рішень Дисциплінарних палат Вищої ради правосуддя за 2024 рік. *Вища рада правосуддя*. 2025. ↗

відмову у відкритті дисциплінарних справ стосовно суддів за 2024 рік)[174], узагальнення практики ВРП з перегляду рішень Дисциплінарних палат ВРП за 2025 рік[175]. Одна із членів робочої групи, яка напрацьовувала узагальнення, наголосила[176] на необхідності деталізації в нормі закону окремих ознак істотного дисциплінарного проступку, які є підставами для звільнення судді.

У 2025 році ВП ВС повідомила про збільшення скарг суддів на рішення ВРП про притягнення їх до дисциплінарної відповідальності (на 70% більше, ніж у 2024 році). ВП ВС зауважує, що такі скарги становлять одну з найскладніших категорій[177]. ВП ВС наголошує на існуванні проблеми правильної кваліфікації дисциплінарних проступків і чіткості визначених законом підстав притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності. Для розв'язання цієї проблеми потрібна інституційна узгодженість між ВРП та ВС, а також впорядкування та вдосконалення законодавчих норм у контексті визначення складів дисциплінарних проступків[178]. Одночасно судді ВП ВС зауважують еволюцію у підходах ВРП щодо питань кваліфікації діянь суддів попри незмінність з 2017 року відповідних у цій сфері законодавчих норм. Також судді ВП ВС називають негативною практику кваліфікації дисциплінарним органом одного діяння судді одразу за кількома складами дисциплінарного проступку без належного обґрунтування. Саме ці причини є найпоширенішими причинами скасування ВП ВС рішень ВРП (загалом ВРП скасовує рішення у 30% випадків[179]). Щодо 2025 року, то з усіх рішень, ухвалених ВРП у цьому році за результатом перегляду рішень Дисциплінарних палат ВРП (71 рішення[180]), до ВП ВС оскаржено 46 рішень[181]. За результатом перегляду ВП ВС скасувала 8 рішень і залишила без змін 25 рішень (ще 13 справ щодо оскарження рішень ВРП перебувають у провадженні ВП ВС)[182].

Проблемним питанням також є дотримання дисциплінарним органом строків дисциплінарних проваджень. Своєю чергою порушення дисциплінарним органом цих строків негативно впливає на дотримання принципу пропорційності у дисциплінарних провадженнях (у контексті визначення дисциплінарного стягнення)[183]. Так, сформована позиція ВП ВС полягає в тому, що чим більшою є тривалість дисциплінарного провадження, тим переконливішими мають бути під-

---

174 Узагальнення дисциплінарної практики Вищої ради правосуддя (щодо постановлення ухвал про залишення без розгляду дисциплінарних скарг та про відмову у відкритті дисциплінарних справ стосовно суддів за 2024 рік). *Вища рада правосуддя*. 2025. ↗

175 Оприлюднено узагальнення практики Вищої ради правосуддя з перегляду рішень Дисциплінарних палат Вищої ради правосуддя за 2025 рік. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

176 Йдеться про ч. 9 ст. 109 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»; Див.: У Вищій раді правосуддя обговорили узагальнення практики у дисциплінарних провадженнях щодо суддів. *Вища рада правосуддя*. 2025. ↗

177 Оновлення суддівського корпусу має відбуватися виключно в межах закону, без волюнтаризму — Секретар ВП ВС. *Верховний Суд*. 2026. ↗

178 Судді Верховного Суду обговорили узагальнення дисциплінарної практики Вищої ради правосуддя. *Верховний Суд*. 2026. ↗

179 Там само.

180 Узагальнення практики Вищої ради правосуддя з перегляду рішень Дисциплінарних палат Вищої ради правосуддя за 2025 рік / Вища рада правосуддя. 2026. С. 7. ↗

181 Там само. С. 52.

182 Там само.

183 Там само.

стави для застосування до суддів найбільш суворих дисциплінарних стягнень. Окрім того, ВП ВС наголошує на обов'язковому застосуванні стандартів Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (КЗПЛ) у дисциплінарних провадженнях щодо суддів. До дисциплінарних проваджень мають застосовуватись і такі загальні принципи судочинства, як змагальність, диспозитивність та заборона повороту до гіршого. Також ВП ВС пропонує сформувати таку конструкцію дисциплінарного провадження, яка передбачатиме, що рішення ВП ВС буде остаточним стосовно суті дисциплінарної скарги. Наразі ж передбачено, що в разі скасування ВП ВС рішення ВРП відповідна дисциплінарна справа розглядається пленарним складом ВРП повторно.

Водночас у звітному періоді ВП ВС ухвалила постанови, які стосуються рішень ВРП про притягнення до дисциплінарної відповідальності двох суддів ліквідованого ОАСК[184]. ВП ВС залишила без змін рішення ВРП про притягнення до дисциплінарної відповідальності ексголови ліквідованого ОАСК та про звільнення його з посади[185]. Рішення ВРП щодо іншої судді ОАСК скасовано, оскільки відносно однієї з підстав, за якою суддю було притягнуто до дисциплінарної відповідальності, ВРП невірно визначила строки такого притягнення[186].

Проблема чіткого визначення підстав притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності залишається нерозв'язаною. Також інші питання, пов'язані, зокрема, з удосконаленням дисциплінарної процедури щодо суддів, зменшенням кількості дисциплінарних скарг, формуванням ефективного фільтраційного механізму від явно необґрунтованих скарг, протидією зловживанню правом на подання дисциплінарних скарг, перебувають лише на стадії обговорень.

Законопроєкти № 13137 та № 13137-1 громадськість не розглядає як такі, що розв'язують перелічені проблеми, а, навпаки, містять положення, впровадження яких підірве наявні досягнення ВРП у дисциплінарних процедурах та зробить підстави дисциплінарної відповідальності судді ще більше нечіткими[187]. Наразі зазначені законопроєкти перебувають на розгляді в комітетах Верховної Ради.

Законопроєкт № 15374[188] також передбачає деталізацію підстав дисциплінарної відповідальності судді. Однак запропоновані зміни є точковими та стосуються лише деяких з них. Це, відповідно, не вирішує повною мірою проблему неоднорідності дисциплінарної практики. Позитивним у цьому законопроєкті є деталізація парламентарями поведінки судді, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя[189]. Водночас один із пунктів цього переліку передбачає дисциплінарну відповідальність за порушення суддею норм суддівської етики та стандар-

---

184 Ексголови ліквідованого ОАСК Вовка П. та судді ліквідованого ОАСК Мазур А.

185 Постанова Великої Палати Верховного Суду від 18.06.2026 у справі № 990SCGC/21/25. ↗

186 Постанова Великої Палати Верховного Суду від 09.06.2026 у справі № 990SCGC/28/25. ↗

187 Наведені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року зауваження та надані рекомендації (с. 36–38) залишаються актуальними. ↗

188 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення дисциплінарних процедур та здійснення інших повноважень Вищою радою правосуддя : проєкт Закону України, реєстраційний № 15374 від 02.07.2026. ↗

189 Дії, за допущення яких передбачена відповідальність згідно з п. 3 ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

тів поведінки. Наявність такої підстави дисциплінарної відповідальності судді не узгоджується з рекомендаціями міжнародних експертів щодо того, що етичні стандарти не варто ототожнювати з дисциплінарними правилами, порушення яких тягне накладення дисциплінарних санкцій[190].

Рекомендації

1. Парламенту потрібно суттєво доопрацювати законопроєкт № 13137 (та альтернативний до нього № 13137-1) з обов'язковим урахуванням спільного висновку Венеційської комісії та DGI.

2. Парламенту потрібно суттєво доопрацювати законопроєкт № 15374 та врахувати висновки та рекомендації, що вже надавалися міжнародними експертами у сфері дисциплінарної відповідальності суддів. Також запропоновану законодавчу ініціативу доцільно направити на експертизу Венеційської комісії та БДІПЛ.

3. Щодо дисциплінарної практики ВРП доцільно:

- формувати дисциплінарну практику ВРП з урахуванням позицій ВП ВС у справах щодо розгляду скарг на рішення ВРП у дисциплінарних справах;
- періодично узагальнювати дисциплінарну практику за видами дисциплінарних проступків та в розрізі підходів кожної з Дисциплінарних палат (як щодо винесених рішень, так і щодо ухвал) задля виявлення розбіжностей. Вживати заходів щодо уніфікації цих підходів, наприклад, через періодичну ротацію членів ВРП між Дисциплінарними палатами, що сприятиме закріпленню найкращих практик.

4. ВРП безпосередньо під час розгляду дисциплінарних справ щодо суддів має керуватися принципом юридичної визначеності та у своїх рішеннях наводити точну й мотивовану кваліфікацію діянь суддів. За дотримання таких умов дисциплінарна практика ВРП, навіть за недосконалого законодавства в цій сфері, буде послідовною та передбачуваною.

5. Вживати заходів щодо досягнення однорідної та зрозумілої для громадськості практики застосування критеріїв пріоритетності дисциплінарних скарг.

6. ВРП має утримуватися від голосування за звільнення судді у відставку за наявності щодо такого судді дисциплінарної скарги, поданої до моменту подання суддею документів у ВРП про звільнення у відставку (до моменту її розгляду). Водночас потрібно на законодавчому рівні закріпити за такими дисциплінарними скаргами статус пріоритетних та визначити строк їх розгляду — два місяці.

7. ВРП доцільно розробити комплексний план дій щодо подальшої діяльності СДІ ВРП, спрямований на розв'язання проблеми сталого накопичення дисциплінарних скарг, а також безперервного зростання кількості нових звернень.

---

190 Висновок про Кодекс суддівської етики України. Opinion-Nr.: JUD-UKR/560/2025 [SA] / Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ. Варшава, 2026. П. 21. ↗

8. Розробити механізми, які б сприяли дотриманню строків розгляду дисциплінарних скарг, а також прискорених строків розгляду пріоритетних скарг, наприклад, через:

- зняття з дисциплінарних інспекторів функцій з виконання технічних та організаційних завдань під час розгляду дисциплінарних скарг, та їх передача технічному персоналу;
- встановлення єдиних стандартів та підходів під час процесуальної комунікації між дисциплінарними інспекторами та різними Дисциплінарними палатами;
- запровадження фіксації процесуальної комунікації між дисциплінарними інспекторами та Дисциплінарними палатами. Це не лише надасть можливість контролювати перебіг загальних строків розгляду дисциплінарних скарг, а також дасть змогу вживати оперативних заходів за наявності загрози спливу строку притягнення судді до відповідальності в кожній конкретній справі та встановити причини тривалості дисциплінарного провадження в разі закриття дисциплінарної справи через сплив строків.

9. Розробити дієві механізми фільтрації неприйнятних дисциплінарних скарг щодо суддів.

10. Запровадити форму щоквартальних публічних звітів СДІ ВРП та необхідність ведення чіткого обліку роботи дисциплінарних інспекторів для відстеження її якості.

Вища кваліфікаційна комісія суддів України

Прогрес і проблеми

Конкурсна комісія з добору членів ВККС

Упродовж звітного періоду Конкурсна комісія з добору членів ВККС (конкурсна комісія) так і не була сформована ВРП. Це пов'язано з невизначеністю щодо її наступного складу[191], оскільки 1 червня 2025 року завершився строк роботи попереднього складу конкурсної комісії[192].

Наразі Закон України «Про судоустрій і статус суддів» не передбачає участі в складі конкурсної комісії міжнародних (іноземних) експертів[193]. Суб'єктами формування конкурсної комісії є Рада суддів України (РСУ) — 3 квоти, РАУ — 1 квота, Рада прокурорів України — 1 квота та Національна академія правових наук України в особі Президії — 1 квота[194].

191 Інформація надана Респондентом 16 під час інтерв'ю, проведеного 04.03.2026.

192 Публікація Голови Конкурсної комісії з добору членів ВККС Івана Міщенка в соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

193 Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Ч. 4. ст. 95¹. ↗

194 Там само.

Більшість з перерахованих інституцій ще минулого року направила кандидатів у члени конкурсної комісії до ВРП[195]. Частина з цих кандидатів, на думку представників громадського сектору[196], не відповідає вимогам щодо доброчесності та етики. Самостійною проблемою є те, що вказані кандидати висунуті нереформованими органами, відтак на цьому етапі відмова від участі міжнародних (іноземних) експертів у конкурсній комісії є передчасною[197]. Водночас РСУ наприкінці липня 2026 року продовжила конкурсний добір на зайняття вакантних посад членів конкурсної комісії за своєю квотою до 25 вересня 2026 року[198].

Минулого року представники громадського сектору[199] та Європейської комісії[200] вже наголошували на необхідності продовження участі міжнародних експертів під час добору нових членів ВККС, оскільки повноваження чинного складу ВККС закінчуються в травні 2027 року.

Від червня 2025 року на розгляді Парламенту перебуває законопроєкт № 13382[201], яким пропонується продовжити участь міжнародних експертів у доборі членів ВККС ще на три роки, однак жодного руху щодо його прийняття наразі не спостерігається. Водночас у Верховній Раді наголошують на необхідності проведення діалогу між усіма заінтересованими сторонами з цього питання[202].

Кадрове забезпечення

У розрізі континуїтету (безперервності) роботи ВККС Закон № 1402-VIII[203] передбачає, що в разі закінчення строку повноважень члена ВККС, внаслідок чого ВККС вважатиметься неповноважною, такий член ВККС продовжує виконувати свої повноваження до дня призначення на його посаду іншої особи, але не більш ніж три місяці.

З огляду на невизначеність щодо наступного складу конкурсної комісії та ймовірну зупинку роботи ВРП у 2027 році[204], є ризики зупинки роботи ВККС після травня 2027 року на строк, що може перевищувати три місяці. За таких умов чинний склад ВККС може потребувати подовження строку його роботи до моменту призначення нового повноважного складу ВККС[205].

---

195 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 892–893. ↗

196 Там само.

197 Там само. С. 39–40.

198 Рішення Ради суддів України від 21.07.2026 № 30. ↗

199 Там само. С. 53.

200 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

201 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо удосконалення процедури конкурсу на зайняття посади члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України : проєкт Закону України, реєстраційний № 13382 від 18.06.2025. ↗

202 Інформація надана Респондентом 3 під час інтерв'ю, проведеного 18.02.2026.

203 Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Абз. 2 ч. 4 ст. 92. ↗

204 Докладно — у підрозділі «Вища рада правосуддя».

205 Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Абз. 1 ч. 4 ст. 92. ↗

Самостійною проблемою є участь в інших конкурсах деяких членів ВККС[206]. У разі їхньої перемоги в таких конкурсах і подальшого призначення до інших органів (зокрема судів) до травня 2027 року, інституційна спроможність ВККС зменшиться.

Здійснення ВККС своїх повноважень

ВККС вчинила низку дій для розв'язання власних інституційних проблем попередніх періодів, у результаті чого вдалося досягти певного системного прогресу в роботі. Так, ВККС вдалося стабілізувати внутрішні процеси та графіки проведення різних конкурсних процедур, запровадити циклічну модель роботи колегій і палат ВККС, заповнити вакансії в секретаріаті ВККС, підвищити аналітичний складник у роботі секретаріату ВККС. Також ВККС навчилася прогнозувати навантаження та строки реалізації кожної процедури, завдяки чому вийшла на стабільну операційну спроможність[207].

Хоча найбільші процедури добору суддів (добір у першу інстанцію та конкурс до апеляційних загальних судів) довелося зупинити заради конкурсів до ВАКС, СОАС та СААС відповідно до міжнародних зобов'язань України (зокрема Плану для Ukraine Facility), що впливає на строки заповнення вакансій у найбільш проблемних судах першої та апеляційної інстанцій[208]. Окремою проблемою є темпи опрацювання кандидатів до апеляційних судів з боку ГРД[209], які подекуди призводять до необхідності відкладення співбесід з кандидатами[210], що теж негативно впливає на строки заповнення вакансій в апеляційних загальних судах.

ВККС запровадила системну практику аналізу та узагальнення власних рішень, для чого регулярно публікує відповідні дайджести[211]. ВККС працює також над підвищенням якості обґрунтування своїх рішень[212]. Водночас є непоодинокі випадки скасування рішень ВККС з боку ВС, у яких констатується порушення ВККС прав кандидатів[213]. Однак не в усіх випадках є можливість ефективного виконання таких рішень ВС[214].

Самостійною проблемою є небажання ВККС визнавати власні помилки щодо окремих кандидатів після рішення суду першої інстанції (Касаційного адміністративного суду у складі ВС (КАС ВС) та подання апеляційної скарги до ВП ВС, строки розгляду якої надалі впливають на можливість ефективного виконання навіть підтвердженого ВП ВС рішення КАС ВС[215].

---

206 Кандидати на посаду члена Вищої ради правосуддя. *Верховна Рада України*. 2026. ↗; Кандидати до складу ВРП для обрання XXI позачерговим з'їздом суддів України. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

207 Інформація надана Респондентами 2 та 19 під час інтерв'ю, проведених 12.02.2026, 10.03.2026.

208 Там само.

209 Докладно — у розділі «Громадська рада доброчесності».

210 Інформація надана Респондентами 2 та 19 під час інтерв'ю, проведених 12.02.2026, 10.03.2026.

211 Там само.

212 Там само.

213 Публікація адвокатки Тетяни Огнев'юк у соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

214 Там само.

215 Там само.

ВККС вдається формувати передбачувану модель взаємодії з донорськими організаціями та проєктами міжнародної технічної допомоги (МТД) завдяки тому, що останні розуміють, які процедури та в які строки будуть проводитися ВККС. Це дає змогу прогнозувати та ефективно використовувати донорську допомогу — експертну та фінансову[216].

ВККС у березні 2026 року затвердила Порядок проведення спеціальної перевірки стосовно кандидатів на посаду судді та Порядок отримання інформації стосовно судді (кандидата на посаду судді) та членів його сім'ї або близьких осіб через пошук та збір даних (інформації) в автоматизованих інформаційних і довідкових системах, реєстрах та базах даних, держателями (адміністраторами) яких є органи державної влади, інші державні органи та органи місцевого самоврядування[217].

У II–III кварталах 2026 року запланована структурна реорганізація секретаріату ВККС через перевантаженість певних відділів[218].

Восени 2025 року розпочато масштабні проєкти цифровізації ВККС[219]. Наразі розробляється новий вебсайт ВККС та модуль щодо іспитів. Очікується, що вони запрацюють до кінця 2026 року[220].

У звітному періоді конкурс на посаду керівника секретаріату ВККС не проведено[221]. Від листопада 2024 року ця посада є вакантною[222].

Кадрові процедури в судовій владі

Конкурс на 550 вакантних посад суддів апеляційних судів

У звітному періоді ВККС завершила конкурс до п'яти апеляційних загальних судів (так звана перша група). У підсумку ВККС рекомендувала призначити 81 кандидата до апеляційних судів м. Суми (19 переможців конкурсу), м. Житомир (14 переможців конкурсу), м. Запоріжжя (16 переможців конкурсу), м. Ужгород (10 переможців конкурсу), м. Чернігів (22 переможці конкурсу)[223]. Загалом із заявами про участь у конкурсі до цієї групи судів звернулися 159 кандидатів[224].

ВККС розпочала співбесіди на 183 вакантні посади п'яти апеляційних загальних судів міст-мільйонників — Києва (45 вакансій), Одеси (23 вакансії), Дніпра (23 вакансії), Львова (28 вакансій), Харкова (47 вакансій) та Миколаївського апеляцій-

216 Інформація надана Респондентами 2 та 19 під час інтерв'ю, проведених 12.02.2026, 10.03.2026.

217 Огляд результатів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України за березень 2026 року. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

218 Інформація надана Респондентом 19 під час інтерв'ю, проведеного 10.03.2026.

219 Там само.

220 Там само.

221 Проблема, описана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 41), залишається актуальною. ↗

222 Відбулися зміни у складі керівництва секретаріату Комісії. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. ↗

223 Переможці конкурсу. Апеляційні загальні суди. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. ↗

224 Кандидати, які звернулися для участі у першій стадії конкурсу на зайняття вакантних посад суддів в апеляційних загальних судах (перша група судів). *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2025. ↗

ного суду (21 вакансія) (так звана друга група)[225]. Станом на 31 липня 2026 року ВККС завершила співбесіди до всіх судів так званої другої групи, окрім Київського апеляційного суду (ці співбесіди триватимуть до кінця III кварталу)[226]. Загалом із заявами про участь у конкурсі до цієї групи судів звернулися 326 кандидатів[227].

Водночас у березні 2026 року ВККС визначила так звану третю групу апеляційних судів (155 вакантних посад): Вінницький (15 вакансій), Волинський (11 вакансій), Івано-Франківський (11 вакансій), Кропивницький (12 вакансій), Полтавський (15 вакансій), Рівненський (12 вакансій), Тернопільський (17 вакансій), Херсонський (22 вакансії), Хмельницький (12 вакансій), Черкаський (21 вакансія) та Чернівецький (7 вакансій)[228]. Співбесіди за результатами дослідження досьє кандидатів до зазначених судів проводитимуться ВККС протягом III кварталу 2026 року — II кварталу 2027 року[229]. У липні 2026 року, наприклад, розпочато співбесіди до Рівненського апеляційного суду[230].

Очікується, що у 2027 році проблема навантаження в апеляційних судах буде розв'язана[231].

Добір суддів до місцевих судів на 1800 вакантних посад

Станом на 31 липня 2026 року затверджено рейтинг та сформовано резерв з 276 кандидатів у судді та суддів, які виявили намір бути призначеними (переведеними) до окружних адміністративних судів[232]. Конкурс до окружних адміністративних судів планується оголосити в серпні 2026 року[233].

ВККС завершила перевірку 406 практичних завдань зі спеціалізації місцевого господарського суду[234]. Конкурс до цих судів планується оголосити після завершення конкурсу до окружних адміністративних судів[235].

---

225 Кандидати, які звернулися для участі у першій стадії конкурсу на зайняття вакантних посад суддів в апеляційних загальних судах (друга група судів). *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2025. ↗

226 Коли подолаємо кадрову кризу в судах — блог Андрія Пасічника. *PRAVO.UA*. 2026. ↗

227 Кандидати, які звернулися для участі у першій стадії конкурсу на зайняття вакантних посад суддів в апеляційних загальних судах (друга група судів). *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2025. ↗

228 Огляд результатів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України за березень 2026 року. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

229 Інформація надана Респондентами 2 та 19 під час інтерв'ю, проведених 12.02.2026, 10.03.2026.

230 Комісія розпочала співбесіди з кандидатами до Рівненського апеляційного суду. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

231 Коли подолаємо кадрову кризу в судах — блог Андрія Пасічника. *PRAVO.UA*. 2026. ↗

232 Затверджено рейтинг кандидатів на посаду судді та суддів, які виявили намір бути переведеними, та резерв на зайняття вакантних посад суддів у місцевих адміністративних судах. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

233 Коли подолаємо кадрову кризу в судах — блог Андрія Пасічника. *PRAVO.UA*. 2026. ↗

234 Затверджено результати четвертого етапу кваліфікаційного іспиту (виконання практичного завдання зі спеціалізації місцевого господарського суду). *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

235 Коли подолаємо кадрову кризу в судах — блог Андрія Пасічника. *PRAVO.UA*. 2026. ↗

Також завершено перевірку 2 834 практичних завдань зі спеціалізації місцевого загального суду[236]. Перевірку решти робіт планується завершити в серпні 2026 року[237]. Конкурс до місцевих загальних судів планується до оголошення після завершення конкурсів до окружних адміністративних судів та місцевих господарських судів[238].

У ВККС зазначають, що за умови безперервного проведення співбесід уже до кінця 2027 року більшість завантажених судів першої інстанції отримає суттєве підсилення, а до середини 2028 року всю систему місцевих судів можна вивести на прийнятний рівень середнього навантаження[239].

Досі не прийнято законодавство щодо усунення дублювання співбесід на рівні ВККС та ВРП з переможцями конкурсу до місцевого суду[240]. Так само залишається нерозв'язаною проблема відсутності чітких вимог щодо збору персональних даних суддів, кандидатів, членів їхніх сімей та близьких осіб, а також третіх осіб, що автоматично підлягають перевірці за наявності, наприклад, спільного бізнесу, придбання в них або ними майна суддів або кандидатів тощо[241]. Зберігає свою актуальність питання щодо різниці в підходах до оцінки доброчесності та етики суддів та кандидатів[242].

Конкурс на 25 вакантних посад суддів ВАКС та Апеляційної палати ВАКС

У звітному періоді ВККС завершила етап проведення кваліфікаційного іспиту для кандидатів до ВАКС та його Апеляційної палати (АП ВАКС), який успішно подолали 73 кандидати[243]. Також у березні 2026 року завершено проведення спеціальних спільних засідань ВККС та Громадської ради міжнародних експертів (ГРМЕ), за результатами яких участь у конкурсі продовжили 22 кандидати[244].

ВККС 22 червня 2026 року надала рекомендації для призначення на посади суддів ВАКС: 7 кандидатів — до Апеляційної палати ВАКС; 12 кандидатів — на посади суддів першої інстанції ВАКС[245]. У липні 2026 року ВРП розглянула кандидатури всіх 19 кандидатів до ВАКС та наразі внесла Президенту подання про призначення щодо 16 з них: 5 кандидатів — до Апеляційної палати ВАКС; 11 кандидатів — до першої інстанції ВАКС[246].

---

236 Результати кваліфікаційного іспиту. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

237 Коли подолаємо кадрову кризу в судах — блог Андрія Пасічника. *PRAVO.UA*. 2026. ↗

238 Там само.

239 Там само.

240 Проблема, описана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 38–52), залишається актуальною. ↗

241 Там само.

242 Там само.

243 Відомості про трансляції співбесід із кандидатами на посади суддів Вищого антикорупційного суду. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. ↗

244 Огляд результатів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України за березень 2026 року. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

245 19 кандидатів рекомендовано для призначення на посади суддів Вищого антикорупційного суду. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

246 ВРП схвалила 16 з 19 переможців конкурсу ВАКС. *Transparency International Ukraine*. 2026. ↗

Конкурс до СОАС та СААС

ВККС 15 червня 2026 року затвердила кодовані та декодовані результати виконання практичного завдання зі спеціалізації СОАС. Успішно виконали таке практичне завдання та продовжують участь у конкурсі 67 кандидатів[247]. Згодом ВККС затвердила кодовані та декодовані результати виконання практичного завдання СААС — 23 кандидати успішно його виконали та продовжують участь у конкурсі[248]. Десять кандидатів претендують на зайняття посад суддів в обох конкурсах одночасно[249].

Очікується, що з огляду на навантаження ВККС співбесіди розпочнуться у вересні 2026 року.

Кваліфікаційне оцінювання суддів місцевих та апеляційних судів на відповідність займаній посаді

Кваліфікаційне оцінювання на відповідність займаній посаді у звітному періоді відбувалося доволі повільними темпами. Це пов'язано з великою кількістю інших процедур, до яких залучені члени ВККС, та неможливістю проводити їх одночасно[250]. Кількість суддів, які станом на початок 2026 року не завершили кваліфікаційне оцінювання, складає орієнтовно 1 300[251]. Майже 100 з них — це так звані судді-п'ятирічки, які впродовж тривалого строку не здійснюють правосуддя[252]. Саме завершення кваліфікаційного оцінювання цієї категорії суддів ВККС ставить у пріоритет[253].

Загалом протягом 2025 року ВККС розглянула 102 питання в межах процедур кваліфікаційного оцінювання суддів на відповідність займаній посаді[254]. Визнано такими, що відповідають займаним посадам, 43 судді, 13 суддів — такими, що не відповідають займаним посадам; встановлено 2 факти відмови від проходження кваліфікаційного оцінювання на відповідність займаній посаді; також ухвалено 30 рішень про припинення кваліфікаційного оцінювання на відповідність займаній посаді щодо 665 суддів[255].

Водночас конкурси до апеляційних судів сприяють завершенню процедур кваліфікаційного оцінювання щодо окремих суддів, які успішно складають оцінювання на здатність здійснювати правосуддя в апеляційному суді відповідної спеціалізації. Наприклад, за результатами конкурсу до Львівського апеляційного суду при-

247 Огляд результатів у Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у червні 2026 року. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

248 Там само.

249 Там само.

250 Голова Вищої кваліфкомісії суддів: «Ми вже досягли суттєвих результатів, але не вистачає не більше року для реалізації всіх цілей, які перед собою поставили». *Watchers*. 2026. ↗

251 Там само.

252 Там само.

253 Там само.

254 Дайджест практики ВККС за 2025 рік. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

255 Там само.

пинено кваліфікаційне оцінювання 10 суддів на відповідність займаній посаді, які в межах процедури цього конкурсу підтвердили здатність здійснювати правосуддя в апеляційному загальному суді[256].

Декларації доброчесності та родинних зв'язків

У червні 2026 року Парламент прийняв Закон № 4905-IX[257] щодо удосконалення декларацій доброчесності судді та родинних зв'язків судді.

Невдовзі ВККС затвердила нові форми декларації доброчесності та родинних зв'язків судді та кандидата на посаду судді, а також внесла зміни до локального нормативно-правового регулювання щодо їх перевірки[258].

Попри деяку критику з боку окремих представників громадянського сектору[259], ухвалення цього законодавства є кроком уперед у виконанні зобов'язань Дорожньої карти з питань верховенства права та Плану для Ukraine Facility[260]. Висновки щодо цього інструменту підвищення доброчесності суддівського корпусу можна буде зробити за результатами подання суддями нових декларацій.

Конкурс до ВС

Попри неодноразові публічні звернення ВС щодо необхідності проведення конкурсу на 50 вакантних посад суддів ВС[261], ВККС не оголосила конкурсу до жодного з касаційних судів у складі ВС через завантаженість в інших процедурах[262]. Водночас у ВККС зазначають, що конкурс до ВС можна провести у 2027 році[263].

Рекомендації[264]

1. Парламенту варто доопрацювати та якнайшвидше прийняти законопроєкт № 13382, щоб наступний склад ВККС формувала конкурсна комісія, зокрема з трьох міжнародних (іноземних) експертів.

2. ВРП доцільно сформувати новий склад конкурсної комісії за участі міжнародних (іноземних) експертів одразу після набрання відповідним законом чин-

256 Затверджено рейтинг кандидатів та визначено переможців конкурсу на зайняття вакантних посад суддів у Львівському апеляційному суді. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

257 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Закону України «Про Вищу раду правосуддя» щодо удосконалення декларацій доброчесності судді та родинних зв'язків судді : Закон України від 09.06.2026 № 4905-IX. ↗

258 Затверджено нові форми декларацій доброчесності та родинних зв'язків судді та кандидата на посаду судді. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

259 Імітація замість реформ: нардепи перетворили перевірку суддів на формальність. *Фундація DEJURE*. 2026. ↗

260 Докладно — у підрозділі «Стратегія судової реформи: прогрес, проблеми, перспективи».

261 Промова Голови Верховного Суду Станіслава Кравченка під час відкриття Судового року у Верховному Суді. *Supreme Observer*. 2026. ↗

262 Інформація надана Респондентом 19 під час інтерв'ю, проведеного 10.03.2026.

263 Коли подолаємо кадрову кризу в судах — блог Андрія Пасічника. *PRAVO.UA*. 2026. ↗

264 Рекомендації, надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 52–53), залишаються актуальними, але частково уточнені. ↗

ності, для чого провести попередні підготовчі перемовини з усіма заінтересованими сторонами.

3. Конкурсна комісія має розпочати конкурс на 15 посад членів ВККС якнайшвидше після початку своєї роботи та завершити конкурс в максимально можливі стислі строки.

4. Для забезпечення безперервності здійснення кадрових та кваліфікаційних процедур у судовій владі доцільно внести зміни до Закону України «Про судоустрій та статус суддів» передбачивши як виняток, що поточний склад ВККС здійснюватиме повноваження до моменту призначення нового повноважного складу ВККС.

5. Внести зміни до законодавства в частині передачі повноважень із проведення співбесід із переможцями конкурсів до місцевих судів із ВККС до ВРП (розширити на рівні ВРП передбачену законом процедуру призначення суддів та усунути її дублювання з ВККС).

6. Провести конкурс на посаду Керівника Секретаріату ВККС.

7. Завершити структурну реорганізацію Секретаріату ВККС.

8. Уточнити законодавчі вимоги до дискреції ВККС у перевірках суддів, кандидатів та членів їхніх сімей, третіх осіб, а також у частині захисту персональних даних таких осіб.

9. Завершити конкурси до ВАКС, Апеляційної палати ВАКС, СОАС та СААС у II–III кварталах 2026 року відповідно.

10. Завершити конкурс до апеляційних загальних судів так званих другої та третьої груп у передбачений ВККС строк.

11. Оголосити конкурс до ВС у III–IV кварталах 2026 року. До кінця каденції ВККС у травні 2027 року завершити кваліфікаційний іспит для кандидатів до ВС.

12. Провести глибинний аналіз результатів кваліфікаційного оцінювання кандидатів до апеляційних адміністративних, апеляційних господарських та апеляційних загальних судів (так званої першої та другої групи) на предмет дієвості Єдиних показників для оцінки доброчесності та професійної етики судді (кандидата на посаду).

13. Завершити розпочаті процеси цифровізації ВККС у визначені ВККС строки.

14. Завершити кваліфікаційне оцінювання на відповідність займаній посаді всіх суддів-п'ятирічок до кінця 2026 року.

15. Провести у 2026 році конкурси на посади суддів районних судів м. Київ, найбільш завантажених судів прифронтових регіонів та до КМОАС.

16. Провести аналіз ефективності такого інструменту, як-от декларації доброчесності та родинних зв'язків суддів, для цілей підвищення доброчесності суддівського корпусу (після подання їх суддями відповідно до нової форми).

Громадська рада міжнародних експертів

Прогрес і проблеми

У межах конкурсу до ВАКС[265] у лютому–березні 2026 року проведено спеціальні спільні засідання ВККС та ГРМЕ щодо 72 кандидатів[266]. За їх результатами 22 кандидати[267] визнані такими, що відповідають критеріям, визначеним у ч. 4 ст. 8 Закону № 2447-VIII[268], що становить 30,6% від кількості кандидатів, розглянутих на спільних засіданнях, або 10,7% від кількості кандидатів, що подали свої документи на конкурс[269]. Така кількість кандидатів **не дає можливості заповнити всі наявні вакансії у ВАКС та його Апеляційній палаті**, що впливатиме на виконання Україною її міжнародних та євроінтеграційних зобов'язань[270].

Строк повноважень чинного складу ГРМЕ, продовжений Законом № 3996-IX[271], завершився в травні 2026 року. Станом на момент підготовки цього звіту рішення щодо подальшого мандату ГРМЕ не ухвалено.

Водночас Звіт у межах Пакета розширення ЄС 2025 року[272] визначає, що після прийняття нового законодавства про декларації доброчесності суддів брати участь у перевірці декларацій доброчесності суддів вищих судів тимчасово мають **незалежні експерти, висунуті міжнародними партнерами**. Також для усунення корупційних ризиків у ВС такі експерти мають **тимчасово залучатися до добору нових суддів ВС**.

Отже, є цілком логічним продовження мандату ГРМЕ для трьох вищезазначених цілей: завершення добору суддів ВАКС на всі вакантні посади, добір нових суддів ВС та перевірка декларацій доброчесності суддів ВС і вищих судів відповідно до Дорожньої карти з питань верховенства права. Однак з урахуванням Звіту в межах Пакета розширення ЄС 2025 року композиція ГРМЕ має змінитися.

Рекомендації

1. Залучати ГРМЕ до наступних конкурсів до ВАКС та ВС, а також для перевірки декларацій доброчесності суддів ВС та вищих судів із застосуванням ризик-орієнтованого підходу.

2. Розглянути питання щодо внесення змін до закону в частині надання права міжнародним партнерам делегувати до наступних складів ГРМЕ як міжнарод-

---

265 03 червня 2025 року оголошено конкурс на зайняття вакантних посад у Вищому антикорупційному суді. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2025. ↗

266 Публікація Громадської ради міжнародних експертів у соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

267 Публікація Громадської ради міжнародних експертів у соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

268 Про Вищий антикорупційний суд : Закон України від 07.06.2018 № 2447-VIII. ↗

269 205 кандидатів подали документи на конкурс.

270 Дорожня карта з верховенства права, План України (Ukraine Facility) та Меморандум з Міжнародним валютним фондом визначають, що мають бути заповнені всі вакансії суддів ВАКС.

271 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» щодо Громадської ради міжнародних експертів : Закон України від 08.10.2024 № 3996-IX. ↗

272 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

них, так і українських експертів, а також визначати їх кількісне співвідношення. Доцільно також відмовитися від механізму переважного голосу міжнародних експертів, оскільки всіх членів ГРМЕ делегуватимуть міжнародні партнери.

3. Систематизувати практику ГРМЕ з метою її вивчення та врахування набутого досвіду в наступних конкурсних процедурах до ВАКС та інших вищих спеціалізованих судів і ВС[273].

Громадська рада доброчесності

Прогрес і проблеми

У звітному періоді сформовано секретаріат ГРД[274], що є безумовним прогресом у роботі ради. Водночас станом на кінець липня 2026 року не всі вакансії в секретаріаті ГРД заповнені[275], через що він працює не на повну потужність (орієнтовно 80–90% від запланованого)[276].

Водночас з урахуванням, що секретаріат ГРД фінансується виключно коштом донорської допомоги, ризик зупинки фінансування (як це вже було у випадку з Агентством США з міжнародного розвитку (USAID[277]) зберігається. Крім того, вчиняються дії постійного пошуку або продовження фінансування, що впливає на інституційну спроможність секретаріату ГРД[278]. Наприклад, наразі ГРД працює над тим, щоб отримати підтвердження фінансування до кінця 2027 року[279].

Попри наявність секретаріату ГРД, його функції обмежені аналізом виключно інформації з відкритих джерел[280], оскільки Законом № 1402-VIII не передбачено доступ працівників секретаріату ГРД до повних досьє кандидатів/суддів[281], що часто призводить до помилок в аналізі даних, необхідності дублювання функцій аналітиків членами ГРД та, відповідно, додаткового навантаження[282].

Водночас навіть наявність працівників секретаріату ГРД не призвела до пришвидшення опрацювання досьє кандидатів/суддів. До того ж у звітному періоді ситуація дещо погіршилася. Так, ГРД визначила, що з урахуванням навантаження, не пов'язаного з діяльністю ГРД, здатна опрацьовувати 60–64 досьє за місяць[283].

---

273 Попередньо надана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 55) залишається актуальною. ↗

274 Інформація надана Респондентом 7 під час інтерв'ю, проведеного 23.02.2026.

275 Публікація Фундації DEJURE в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

276 Інформація надана Респондентом 7 під час інтерв'ю, проведеного 12.08.2026.

277 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 57. ↗

278 Там само.

279 Там само.

280 Там само.

281 Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. ↗

282 Інформація надана Респондентом 7 під час інтерв'ю, проведеного 23.02.2026.

283 Інформація надана Респондентами 7 та 18 під час інтерв'ю, проведеного 23.02.2026, 06.03.2026.

Натомість наразі темпи роботи уможливлюють опрацювання лише 40–55 досьє на місяць[284]. Це пов'язано з внутрішньою дисципліною, зайнятістю членів ГРД за основним місцем роботи та деякими зовнішніми чинниками (наприклад, загрозою збройної агресії РФ чи святковими (неробочими) днями, відпустками)[285]. Додатковим фактором є також пауза в передачі інформації від ВККС до ГРД через зайнятість членів ВККС в інших конкурсах, що не передбачають залучення членів ГРД[286].

Голосування щодо кандидатів/суддів ГРД часто відкладає до граничного строку або проводить вночі[287]. Водночас ГРД надає інформацію або висновки ВККС та кандидату/судді в день співбесіди або напередодні, що змушує ВККС переносити строки таких співбесід[288]. Це своєю чергою негативно позначається на дотриманні загального строку проведення всіх процедур ВККС[289].

У 2025 році актуальною залишалася проблема щодо оприлюднення ГРД окремих висновків та інформації щодо суддів та кандидатів з суттєвим простроченням строків[290]. Так, у 2025 році 14 рішень опубліковано на сайті ГРД через більш як 90 днів після їх ухвалення, 6 рішень — у період з 31 по 90 день після ухвалення, 140 рішень — у період з 11 по 30 день після ухвалення і 346 рішень — у період з 1 по 10 день після ухвалення[291]. Отже, лише 68,2% документів[292] ГРД оприлюднила у встановлений строк (протягом 10 днів після ухвалення)[293]. Проте у 2026 році ситуація дещо покращилася: наразі зволікання з оприлюдненням рішень ГРД мають поодинокий характер, а більшість документів публікується в перший тиждень наступного місяця[294].

Загалом **у 2025 році ГРД** ухвалила **506 рішень**[295], із них: **298** висновків **(58,9%)**, інформації щодо кандидатів/суддів — **178 (35,2%)**, скасування висновків — **30 (5,9%)**. Водночас **третій склад ГРД** ухвалив **290 документів (57,3%)**, **четвертий склад — 216 (42,7%)**[296]. За перше півріччя 2026 року ГРД ухвалила **279** рішень,

284 Інформація надана Респондентом 7 під час інтерв'ю, проведеного 23.02.2026.

285 Інформація надана Респондентами 7 та 18 під час інтерв'ю, проведеного 23.02.2026, 06.03.2026.

286 Інформація надана Респондентом 7 під час інтерв'ю, проведеного 12.08.2026.

287 Там само.

288 Інформація надана Респондентом 2 під час інтерв'ю, проведеного 13.02.2026.

289 Там само.

290 На підставі аналізу документів ГРД, оприлюднених у період з 01.01.2025 до 31.12.2025 включно на вебсайті Громадської ради доброчесності. ↗

291 Там само.

292 Там само.

293 Регламент Громадської ради доброчесності : рішення Громадської ради доброчесності від 23.11.2016 № 1/2016. Ч. 3 ст. 30 розд. 8. ↗

294 Рішення ГРД. *Громадська рада доброчесності*. 2026. ↗

295 На підставі аналізу документів ГРД, оприлюднених у період з 01.01.2025 до 31.12.2025 включно на вебсайті Громадської ради доброчесності. ↗

296 Там само.

із них: висновків — **158 (56,6%)**, інформації щодо кандидатів/суддів — **112 (40,2%)**, скасування висновків — **9 (3,2%)**[297].

У звітному періоді ГРД четвертого складу перейшла до роботи не лише повним складом (як це робили попередні склади), але й у колегіях, як це передбачено Законом № 1402-VIII[298]. Це також кореспондується з рекомендацією Тіньового звіту 2025 року в частині підвищення інституційної спроможності[299], що підтвердилося на практиці. Натомість це створило ризики появи різної практики ухвалення рішень у різних колегіях ГРД. Так, наприклад, у колегії № 1 ГРД четвертого складу протягом перших шести місяців роботи ухвалено 63% висновків, 33% інформацій, 5% інших рішень; у колегії № 2 — 53% висновків, 34% інформацій, 13% інших рішень; у колегії № 3 — 51% висновків, 44% інформацій, 5% інших рішень; у колегії № 4 — 46% висновків, 46% інформацій, 8% інших рішень[300].

З огляду на це ГРД почала відстежувати розбіжності власної практики та в дайджестах рішень ГРД аналізувати їх через категорії фактів та показники[301], що надалі має сприяти єдності практики всередині ГРД. Також ГРД почала аналізувати, які аргументи ГРД враховуються ВККС повною мірою, які — частково (і як це впливає на подальше рішення щодо кандидата/судді), а які — ніколи не враховуються[302].

До прогресу в роботі ГРД у звітному періоді можна віднести практику проведення спільних нарад з ВККС, що має на меті наближення підходів цих інституцій до оцінки кандидатів/суддів; покращення підходів до аналізу даних; самокоригування рішень (наприклад, за перші пів року роботи поточного складу 10 «негативних» висновків ГРД переглянула за власною ініціативою), запровадження практик управління персональними даними (наприклад, визначення моменту завершення процедури перевірки досьє ГРД та встановлення 15-денного строку з моменту завершення процедури для видалення даних щодо кандидатів/суддів — отриманих від ВККС досьє та зібраних ГРД самостійно)[303].

До системних проблем у роботі ГРД можна віднести такі:

1) ГРД фактично аналізує той самий масив даних, що і ВККС, що створює ризик трансформації у «квазі ВККС»[304] замість того, щоб концентруватися на ризиках та найбільш проблемних питаннях досьє суддів та кандидатів;

---

297 На підставі аналізу документів ГРД, оприлюднених у період з 01.01.2026 до 30.06.2026 включно на вебсайті Громадської ради доброчесності. ↗

298 Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. ↗

299 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 60. ↗

300 Матеріали надані Респондентом 7 під час інтерв'ю, проведеного 23.02.2026.

301 Дайджест рішень Громадської ради доброчесності 4-го скликання за перші 3 місяці роботи / Громадська рада доброчесності. 2025. ↗; Дайджест рішень Громадської ради доброчесності 4-го скликання за грудень 2025 року, січень та лютий 2026 року / Громадська рада доброчесності. 2026. ↗

302 Інформація надана Респондентом 7 під час інтерв'ю, проведеного 12.08.2026.

303 Інформація надана Респондентом 7 під час інтерв'ю, проведеного 23.02.2026.

304 Інформація надана Респондентом 18 під час інтерв'ю, проведеного 06.03.2026.

2) неможливість забезпечити високий рівень рішень за зразком комісій за участі міжнародних (іноземних) експертів[305];

3) відсутність інституційної пам'яті ГРД, оскільки кожен наступний склад фактично починає з початку або через довготривалу відсутність ГРД, або через суттєву зміну складу членів ГРД[306]. Водночас поточний склад ГРД описав усі процеси та алгоритми роботи, створив базу знань, що має покращити ситуацію для наступних складів ГРД[307];

4) відсутність перегляду «негативних» висновків ГРД за результатами співбесіди ВККС з кандидатом у судді/суддею, якщо під час такої співбесіди всі сумніви ГРД щодо відповідності критеріям доброчесності та професійної етики таким кандидатом/суддею були повністю розвіяні[308].

Станом на липень 2026 року нерозв'язаними залишаються проблеми щодо:

- недопущення конфлікту інтересів усередині ГРД та під час взаємодії з ВККС;
- встановлення вимог щодо професійного рівня членів ГРД за зразком вимог до членів Етичної ради, Дорадчої групи експертів (ДГЕ), Експертної ради;
- врегулювання питання обрання резервних членів ГРД;
- забезпечення членів ГРД належним рівнем винагороди з одночасною забороною отримувати інший дохід, окрім доходу від його первісного роботодавця;
- належної та регулярної комунікації про результати своєї діяльності (включно з щомісячною статистикою);
- уникнення діяльності, не передбаченої законодавством, та унеможливлення впливу однієї громадської організації на формування складу ГРД та подальше фінансування її діяльності[309];
- маркування або вилучення скасованих негативних висновків щодо суддів та кандидатів[310], які досі розміщені у відкритому доступі на вебсайті ГРД без жодної позначки (скасування оформлюється окремим, технічно не пов'язаним документом) та можуть ввести в оману користувачів сайту.

305 Там само.

306 Там само.

307 Інформація надана Респондентом 7 під час інтерв'ю, проведеного 12.08.2026.

308 На підставі аналізу документів ГРД, оприлюднених у період з 01.01.2026 до 30.06.2026 включно на вебсайті Громадської ради доброчесності. ↗

309 Проблеми, описані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 55–61 та с. 894–895), залишаються актуальними. ↗

310 Висновок про невідповідність кандидата критеріям доброчесності та професійної етики щодо Барвенко В. К. від 27.11.2025 / Громадська рада доброчесності. 2025. ↗; Рішення про скасування висновку та надання Вищій кваліфікаційній комісії суддів України інформації щодо Барвенко В. К. від 22.03.2026 / Громадська рада доброчесності. 2026. ↗

Рекомендації[311]

1. Парламенту треба врегулювати питання щодо:

- недопущення конфлікту інтересів усередині ГРД та під час взаємодії з ВККС, насамперед щодо роботи в складі ГРД родичів чи близьких осіб членів ГРД або ВККС;
- встановлення вимог щодо професійного рівня членів ГРД за зразком вимог до членів Етичної ради, ДГЕ, Експертної ради;
- врегулювання питання обрання резервних членів ГРД (щонайменше трьох) або визначення іншого способу заповнення вакантних посад членів ГРД, що з'являються під час діяльності поточних складів громадської ради;
- забезпечення для членів ГРД винагороди на рівні суддів місцевих судів, яка буде перераховуватися через ДСА тим громадським організаціям, які делегували членів ГРД, для подальшої виплати цієї винагороди членам ГРД безпосередньо самими громадськими організаціями. Така конструкція забезпечить незалежність членів ГРД від держави, з одного боку, та рівність і фінансову стабільність членів ГРД — з іншого. Громадські організації повинні мати право відмовитися від державного фінансування, але в такому разі вони мають забезпечити такий самий рівень винагороди члену ГРД, якого вони делегували власним коштом (без залучення коштів грантів чи МТД);
- заборони члену ГРД на час виконання функцій у складі ради отримувати інший дохід, окрім доходів від його первинного роботодавця або доходів, які він отримуватиме за свою діяльність у ГРД від громадської організації, яка його делегувала;
- забезпечення секретаріату ГРД повноцінним фінансуванням за державні кошти (наприклад, через ДСА як розпорядника таких коштів) та надання дозволу на час дії воєнного стану безпосередньо залучати фінансування проєктів МТД (за зразком фінансування секретаріатів Етичної ради, конкурсних комісій, ДГЕ тощо);
- унеможливлення монопольного впливу будь-якої громадської організації як на формування складу ГРД (не більш ніж три представники від однієї громадської організації), так і в частині фінансування діяльності ГРД;
- перегляду моделі функціонування ГРД з тим, щоб відмовитися від дублювання аналізу того ж масиву даних, що і ВККС, натомість перейти до моделі ризик-орієнтованого аналізу досьє всіх суддів та кандидатів.

2. ГРД доцільно:

- вжити заходів щодо пришвидшення опрацювання ГРД не менше ніж 60 досьє кандидатів/суддів для забезпечення проведення призначених ВККС співбесід та уникнення технічних перенесень через несвоєчасне надання з боку ГРД висновків або інформацій;

311 Рекомендації, надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 55–61 та с. 894–895) залишаються актуальними. ↗

- забезпечити своєчасність оприлюднення висновків або інформації щодо суддів та кандидатів;
- стандартизувати підходи до «негативних» висновків;
- уніфікувати практику щодо своєї участі в співбесідах суддів та кандидатів;
- забезпечити використання єдиних підходів до організації роботи ГРД у всіх кадрових процедурах, а також уникати діяльності, не передбаченої законодавством;
- забезпечити повноцінну комунікацію щодо своєї діяльності, зокрема регулярну публікацію статистики;
- маркувати негативні висновки, щодо яких ухвалено рішення про їх скасування, або ж взагалі видаляти такі висновки з вебсайту ГРД;
- переглядати власні «негативні» висновки за результатами співбесід ВККС з кандидатами в судді/суддями, якщо такі кандидати в судді/судді під час співбесіди спростували сумніви ГРД щодо їх відповідності критеріям доброчесності та професійної етики.

3. З метою виконання організаційних функцій ГРД забезпечити її повноцінним приміщенням для роботи, технікою тощо та цифровізувати всі процеси.

4. Забезпечити спільні навчання попередніх та нових складів ГРД задля збереження інституційної пам'яті та передання найкращих практик.

Верховний Суд

Прогрес і проблеми

Кадрове забезпечення та перевірка суддів ВС на доброчесність

У звітному періоді в керівному складі ВС відбулися часткові зміни. Так, після восьми років на посаді пішов у відставку Голова Касаційного цивільного суду в складі ВС (КЦС ВС) Борис Гулько[312]. Нову Голову (суддю Марину Червинську[313]) обрано зборами суддів лише з шостої спроби[314]. Її обрання є компромісним, однак вона досягне граничного віку перебування на посаді судді (65 років) у березні 2027 року[315].

Також після восьми років на посаді був змінений Голова КАС ВС Михайло Смокович[316]. На цю посаду згодом з перевагою в один голос був обраний Ігор Дашутін[317].

---

312 Голова КЦС ВС Борис Гулько звільнений у відставку. *Верховний Суд*. 2025. ↗

313 Головою Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду обрано Марину Червинську. *Верховний Суд*. 2026. ↗

314 Верховенство права: без стратегії, етики та гідності. *Дзеркало тижня*. 2026. ↗

315 Червинська Марина Євгенівна : довідка. *Офіційна Україна сьогодні*. 2026. ↗

316 Касаційний адміністративний суд у 2025 році : інформаційно-аналітичний звіт / Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду. Київ, 2025. С. 8. ↗

317 Там само.

Це призначення дістало негативні відгуки від громадського сектору[318], оскільки після журналістського розслідування[319] виникли сумніви щодо його доброчесності через незадекларовані активи.

У січні 2026 року посаду Секретаря ВП ВС обійняв Сергій Погрібний[320], однак строк його перебування на посаді судді ВП ВС обмежується груднем 2026 року[321]. Склад ВП ВС також частково змінився[322].

Станом на кінець звітного періоду у ВС працює 145 суддів[323]. Вакантною наразі є 51 посада[324]. Голова ВС Станіслав Кравченко на звітному пленумі за результатами 2025 року наголосив на «необхідності оголошення і проведення конкурсу на [вакантні] посади суддів ВС. Принаймні після завершення процедури щодо [добору] суддів апеляційної інстанції»[325].

У липні 2026 року Керівником Апарату ВС призначено Расіма Бабанли[326].

Перевірку доброчесності суддів ВС у звітному періоді в повному обсязі не проведено. Водночас колишній Голова ВС Всеволод Князєв уклав угоду про визнання винуватості (з призначенням покарання у вигляді позбавлення волі на строк 5 років, з позбавленням права обіймати посади в судових та правоохоронних органах строком на 3 роки та з конфіскацією майна)[327] і надав нібито викривальні показання щодо чотирьох суддів ВС (один із них вже у відставці), на підставі яких їм було вручено підозри в отриманні неправомірної вигоди[328], визначено розмір застави[329] та за рішенням ВРП відсторонено від здійснення правосуддя[330].

Здійснення ВС своїх повноважень

У 2025 році на розгляд ВС надійшло 93,6 тис. справ, що на 3% більше, ніж у 2024 році, а кількість розглянутих справ сягнула 91,7 тис., перевищивши показник попереднього року більш ніж на 4 тис[331]. Водночас по суті вирішено 22 тис. справ[332].

---

318 Чергова ознака, що реформа Верховного Суду на часі: Ігоря Дашутіна обрали головою Касаційного адмінсуду. *Фундація DEJURE*. 2025. ↗

319 Суддя Верховного суду «засвітився» в одному із найдорожчих котеджних містечок Києва. *Bihus.Info*. 2024. ↗

320 Секретарем Великої Палати Верховного Суду обрано Сергія Погрібного. *Верховний Суд*. 2026. ↗

321 Збори суддів КЦС ВС обрали двох суддів до Великої Палати ВС та внесли зміни до складу судових палат і постійних колегій суддів. *Верховний Суд*. 2023. ↗

322 Збори суддів ВС у КАС обрали голову суду та суддю до Великої Палати Верховного Суду. *Верховний Суд*. 2026. ↗

323 Облік посад суддів. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

324 Там само.

325 Засідання Пленуму Верховного Суду 13.02.2026 / Верховний Суд. *YouTube*. 2026. ↗

326 Верховний Суд: картка. *Опендатабот*. 2026. ↗

327 Публікація Вищого антикорупційного суду в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

328 Публікація Національного антикорупційного бюро України в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

329 Публікації Вищого антикорупційного суду в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

330 Публікація Вищої ради правосуддя в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

331 Відкриття Судового року у Верховному Суді: підсумки, досягнення та перспективи діяльності національної судової системи. *Верховний Суд*. 2026. ↗

332 Інформація надана Респондентом 5 під час інтерв'ю, проведеного 19.02.2026.

За перше півріччя 2026 року на розгляд ВС надійшло орієнтовно 49 тис. справ; розглянуто — орієнтовно 48 тис. справ[333]. Це свідчить про збереження тенденції надмірного звернення до ВС фізичними та юридичними особами, зафіксованої в попередніх періодах[334]. Водночас за 2025 рік кількість суддів ВС зменшилася на шість осіб[335].

Також це свідчить, що у звітному періоді проблему перевантаження ВС судовими справами не розв'язано[336]. Водночас важливо зазначити, що у 2025 році ВС повернув 68 млн грн судового збору через неприйнятність касаційних скарг до розгляду у ВС[337]. 62% з цієї суми — це касаційні скарги органів державної влади (зокрема 27% — податкових органів)[338]. Це свідчить про зловживання з боку органів державної влади правом звернення до ВС як до суду касаційної інстанції та неврахування положень процесуальних кодексів щодо касаційних фільтрів[339]. Натомість ВС змушений обробляти такі касаційні скарги, проводячи їх повноцінний аналіз.

Надмірна кількість скарг негативно впливає і на єдність судової практики. А чинна в Україні система повного повернення судового збору в разі неприйняття справи до касаційного перегляду не є стримувальним фактором та призводить до перевантаження ВС[340].

Самостійним фактором, що продовжив впливати на забезпечення єдності судової практики, є ігнорування практики ВС органами державної влади та місцевого самоврядування, попри посилання на релевантну практику ВС звичайними громадянами або адвокатами під час звернення до таких органів[341]. Ця системна проблема так і лишається нерозв'язаною упродовж тривалого періоду та призводить до перевантаження ВС однотипними справами, у яких уже сформовано правову позицію. Як наслідок, такий стан справ не дає можливості повною мірою розвивати стратегічні підходи до розвитку практики.

Перевантаженість ВС адміністративними справами (57 тис. у 2025 році) ставить під сумнів також ефективність[342] Закону України «Про адміністративну процедуру»[343].

Самостійною серйозною проблемою є ігнорування практики ВС значною кількістю суддів апеляційних судів[344]. Саме це, серед іншого, і призводить до переванта-

333 Публікація Верховного Суду в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

334 Описана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 63–65) залишається актуальною. ↗

335 Облік посад суддів. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

336 Описана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 63–65) залишається актуальною. ↗

337 Інформація надана Респондентом 5 під час інтерв'ю, проведеного 19.02.2026.

338 Там само.

339 Описана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 63–65) залишається актуальною. ↗

340 Там само.

341 Там само.

342 Засідання Пленуму Верховного Суду 13.02.2026 / Верховний Суд. *YouTube*. 2026. ↗

343 Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. ↗

344 Інформація надана Респондентом 4 під час інтерв'ю, проведеного 19.02.2026.

ження ВС справами, оскільки ухвалене з дотриманням практики ВС рішення судом першої інстанції надалі скасовується апеляційним судом, що своєю чергою призводить до його скасування касаційним судом у складі ВС[345]. Тенденція до збільшення кількості справ, що надходять на розгляд ВС, є цьому додатковим підтвердженням.

Іншими системними викликами, що у звітному періоді впливали на єдність судової практики, є нестабільність законодавства та міжюрисдикційні розбіжності всередині ВС[346]. Водночас ситуація з нестабільністю законодавства надалі поглиблюватиметься ще більше, оскільки Парламент готується прийняти Цивільний кодекс України в новій редакції[347]. Проєкт нового Цивільного кодексу України підготовлено так, що змінюються не лише ті положення, які проходять гармонізацію із законодавством ЄС, а навіть ті, зміст яких по суті не змінюється, однак вони викладаються під іншими номерами, або в інших частинах, або дещо іншими словами[348]. Це призведе до необхідності повторного судового тлумачення таких положень, окрім того, що всі нові положення Цивільного кодексу України потребуватимуть декількох років стабілізації у судовій практиці[349].

Щодо міжюрисдикційних розбіжностей всередині ВС, то найгірша ситуація спостерігається в адміністративній юрисдикції, яка відмовляється сприймати правові висновки ВП ВС у значній частині справ[350].

Водночас у ВС триває активна робота над механізмами забезпечення єдності судової практики. Зокрема, створено робочу групу за участі суддів ВС з виконання заходів, передбачених Дорожньою картою з питань верховенства права[351], у межах якої вже підготовлено проєкт законодавчих змін щодо запровадження механізму консультативних висновків ВС[352]. Він передбачає можливість для судів першої та апеляційної інстанцій звертатися до ВС із преюдиційним запитом у разі неоднакової практики у справах, що не підлягають касаційному оскарженню[353].

У звітному періоді ВС за підтримки проєкту ЄС «Право-Justice» інтегрував Базу правових позицій ВС та Єдиний державний реєстр судових рішень. Це має сприяти швидшому, зручнішому та ефективнішому пошуку релевантної судової практики[354].

---

345 Там само.

346 Інформація надана Респондентом 12 під час інтерв'ю, проведеного 27.02.2026.

347 Публікація Голови Комітету Верховної Ради України з питань правової політики Дениса Маслова в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

348 Цивільний кодекс України : проєкт, реєстраційний № 15150 від 09.04.2026. ↗

349 Інформація надана Респондентом 12 під час інтерв'ю, проведеного 27.02.2026.

350 Один із прикладів такої ситуації наведено в розділі «Стан незалежності судової влади».

351 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України 08.06.2024 № 588. ↗

352 Інформація надана Респондентом 5 під час інтерв'ю, проведеного 19.02.2026.

353 Там само.

354 Інтеграція Єдиного державного реєстру судових рішень та Бази правових позицій Верховного Суду. *Верховний Суд*. 2026. ↗

Паралельно триває робота над комплексним пакетом законодавчих змін, який охоплює касаційні фільтри, дистанційне правосуддя та протидію зловживанню процесуальними правами[355].

Водночас ВС працює у напрямі розвитку аналітичної та статистичної спроможності судової влади — впровадження стандартів Європейської комісії з питань ефективності правосуддя (CEPEJ) та підготовки нової системи судової статистики[356].

У звітному періоді вперше за підтримки проєктів Ради Європи запроваджено вимірювання рівня довіри до судової системи, коли опитування проводиться не лише серед населення (general public), а й серед відвідувачів судів[357]. Надалі цей захід проводитиметься на регулярній основі[358].

Однак, попри рух у напрямі розвитку, повноцінну Стратегію розвитку ВС у звітному періоді не розроблено та не ухвалено[359].

ВП ВС

У 2025 році на розгляді ВП ВС перебувало 1 032 справи (2024 рік — 809 справ)[360]. Водночас у 2025 році спостерігалося зростання надходжень справ на 32% (864 справи у 2025 році проти 656 справ у 2024 році)[361]. 61% надходжень складають адміністративні справи, 18% — цивільні, 14% — кримінальні, 7% — господарські[362]. За цей же період завершено розгляд 693 справ (+8% проти 2024 року[363]). Водночас 320 рішень ухвалено по суті, що на 19% більше, ніж роком раніше[364].

Найбільш об'ємним напрямом діяльності ВП ВС лишається апеляційний розгляд адміністративних справ. Так, у 2025 році на розгляд до ВП ВС надійшло 343 апеляційні скарги в адміністративних справах (це на 48% більше, ніж у 2024), що становить 40% від усіх надходжень до ВП ВС у звітному періоді[365]. 224 скарги розглянуто по суті, що на 48% більше, як порівняти з попереднім періодом[366].

Результати діяльності ВП ВС у пріоритетних підкатегоріях справ такі: у справах про застосування санкцій розглянуто по суті 29 апеляційних скарг[367]. Так само з 56

---

355 Інформація надана Респондентом 5 під час інтерв'ю, проведеного 19.02.2026.

356 Там само.

357 Там само.

358 Там само.

359 Описана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 63–65) залишається актуальною. ↗

360 Відкриття Судового року у Верховному Суді: підсумки, досягнення та перспективи діяльності національної судової системи. Верховний Суд. 2026. ↗

361 Там само.

362 Там само.

363 Там само.

364 Там само.

365 Там само.

366 Там само.

367 Там само.

дисциплінарних скарг на рішення ВРП, які надійшли впродовж року, розглянуто 29 скарг[368]. Крім того, минулого року на розгляді ВП ВС перебувало чотири зразкові справи, дві з яких розглянуто по суті[369]. З підстав необхідності перегляду судових рішень за виключними обставинами завершено розгляд щодо 62 заяв із 84, які надійшли у 2025 році[370].

У 2025 році ВП ВС продемонструвала поступ у формуванні узгоджених підходів у публічно-правових спорах, зокрема у справах щодо соціальних виплат і фінансових зобов'язань держави. Суд сформулював позицію про необхідність врахування бюджетних обмежень під час ухвалення рішень щодо соціальних гарантій[371].

Важливим досягненням стало також унормування підходів до оскарження результатів конкурсів до судів першої та апеляційної інстанцій. ВП ВС обмежила втручання судів у дискреційні повноваження ВККС[372]. У цій категорії справ сформовано стабільну практику (до десяти рішень), що сприяє передбачуваності поточних та майбутніх конкурсних процедур[373].

Окремо варто зауважити повернення до попередньої правової позиції у справах щодо кваліфікаційного оцінювання на відповідність судді займаній посаді, коли остаточне рішення щодо суддів, які мають негативні рішення ГРД, ухвалюється пленарним складом ВККС[374].

Також наразі ВП ВС вдається зберігати сталу позицію щодо допустимості використання матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій у дисциплінарних провадженнях проти суддів[375]. Рішення ВП ВС у справі колишнього Голови ОАСК Павла Вовка є додатковим цьому підтвердженням[376].

У першому півріччі 2026 року надходження заяв, скарг, справ, проваджень на розгляд ВП ВС зросло на 5%, як порівняти з аналогічним періодом 2025 року, і становило 477 матеріалів (у першому півріччі 2025 року — 456 матеріалів)[377]. За юрисдикційним критерієм серед матеріалів, які перебували на розгляді ВП ВС у першому півріччі цього року, найбільшу частину (69%) становили адміністративні справи, 13% — цивільні справи, 12% — кримінальні провадження, 6% — господарські справи[378].

Протягом першого півріччя 2026 року ВП ВС розглянула 397 процесуальних звернень (заяви, скарги, справи та провадження) в усіх юрисдикціях, що перевищує

368 Там само.

369 Там само.

370 Там само.

371 Інформація надана Респондентом 12 під час інтерв'ю, проведеного 27.02.2026.

372 Там само.

373 Там само.

374 Там само.

375 Там само.

376 Постанова Великої Палати Верховного Суду від 18.06.2026 у справі № 990SCGC/21/25. ↗

377 Публікація Верховного Суду в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

378 Там само.

торішній показник (379) на 5%. Усього розглянутих справ з ухваленням рішення по суті — 218[379]. Разом за перше півріччя 2026 року ВП ВС ухвалила 1 096 судових рішень: 218 постанов і 878 ухвал[380].

Найпоширенішими підставами передачі справ на розгляд ВП ВС були наявність виключної правової проблеми (у 33% випадків), необхідність відступу від попередніх висновків ВП ВС (у 30% випадків) і необхідність відступу від правових висновків іншого касаційного суду (у 29% випадків)[381].

До того ж у першому півріччі 2026 року на розгляді ВП ВС перебувало три зразкові справи, дві з яких розглянуто по суті[382]. На розгляд ВП ВС надійшло також 25 скарг на рішення ВРП, ухвалені за результатами розгляду скарг на рішення її Дисциплінарної палати, а з залишками на розгляді перебувало 57 скарг[383], з них по суті розглянуто 23 скарги. Кількість заяв про перегляд судових рішень за виключними обставинами, які перебували на розгляді ВП ВС у першому півріччі 2026 року, — 93 заяви[384].

ВП ВС у першому півріччі 2026 року сформувала низку правових позицій, які зміцнили стабільність правозастосування у ключових сферах суспільних відносин, зокрема щодо: оскарження рішень ВККС з оцінювання практичних робіт, результатів тестування щодо когнітивних здібностей, оскарження ухвал КАС ВС про відмову у відкритті провадження або про закриття провадження у справах за позовами, які стосуються оскарження рішень ВРП про залишення скарг на дії суддів без розгляду, оскарження указів Президента про введення в дію санкцій, можливості використання інформації, яка міститься в протоколах негласних слідчих (розшукових) дій, у межах дисциплінарних проваджень тощо[385].

До основних проблем належать: перевантаженість ВП ВС адміністративними справами (та, відповідно, нерівне навантаження на суддів ВП ВС); наявність значної кількості суперечливих правових висновків на рівні касаційних судів та навіть у ВП ВС через мінливість законодавства, що потребують постійного реагування; підрив з боку КАС ВС ролі ВП ВС як єдиного арбітра[386]. На загальну ефективність діяльності ВП ВС також впливає обмежена ефективність наявних процесуальних інструментів. Інститут зразкових справ передбачений лише для справ адміністративної юрисдикції, однак і він використовується вкрай рідко[387]. Водночас відсутні механізми об'єднання однотипних справ або застосування підходів, подібних до «пілотних рішень»[388].

379 Там само.

380 Там само.

381 Там само.

382 Там само.

383 Там само.

384 Там само.

385 Інформація надана Респондентом 12 під час інтерв'ю, проведеного 27.02.2026.

386 Там само.

387 Там само.

388 Там само.

У звітному періоді не розв'язано проблему щодо пропорційного зменшення суддів ВП ВС на фоні зменшення загальної кількості суддів ВС[389].

Окремі проблеми ВС щодо фінансування та управління

У звітному періоді ВС продовжив реалізовувати низку інфраструктурних та організаційних проєктів. Зокрема, тривала підготовка до переїзду суддів Касаційного кримінального суду у складі ВС (ККС ВС) та працівників секретаріату ККС ВС до відремонтованого приміщення, розташованого за адресою: м. Київ, проспект Повітряних сил, 28[390]. Завершення переїзду планується здійснити до кінця 2026 року[391]. Це має покращити умови розгляду кримінальних справ та оптимізувати розміщення працівників апарату ВС.

Заплановані до реалізації заходи з підвищення енергетичної автономності суду, включно з встановленням сонячних панелей та створення автономних енергетичних рішень для будівель ВС[392]. Такі ініціативи спрямовані як на економію ресурсів, так і на забезпечення стабільності функціонування в умовах енергетичних ризиків[393].

У звітному періоді не розв'язано проблему непропорційного впливу ДСА (насамперед Голови або особи, що виконує функції виконувача обов'язків) на призначення та звільнення керівника апарату ВС, його першого заступника, погодження їх преміювання тощо, що продовжує негативно впливати на незалежність керівництва апарату ВС та може бути передумовою втручання в діяльність ВС із боку ДСА[394]. Так само не розв'язано проблему відсутності HR-політики на рівні судової влади та, як наслідок, відсутності системного кадрового резерву щодо будь-якого суду, включно з ВС[395].

Рекомендації[396]

1. Запровадити ефективні інструменти для забезпечення єдності судової практики, зокрема преюдиційний запит, з яким апеляційні суди та суди першої інстанції зможуть звертатися до ВС у випадках відсутності його висновку з цього питання, посилити мотивувальну частину судових рішень ВС, зокрема щодо подібності правовідносин, прийнятності/неприйнятності касаційних скарг до розгляду з огляду на касаційні фільтри тощо. Щодо вдосконалення процесуальних інструментів пропонується переглянути підхід до використання зразкових справ, активізувати їх застосування та розглянути можливість поширення цього інституту на інші юрисдикції з урахуванням їхньої специфіки.

---

389 Описана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 63–65) залишається актуальною. ↗

390 Інформація надана Респондентом 5 під час інтерв'ю, проведеного 19.02.2026.

391 Там само.

392 Інформація надана Респондентом 4 під час інтерв'ю, проведеного 19.02.2026.

393 Там само.

394 Описана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 68–69) залишається актуальною. ↗

395 Там само.

396 Надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації (с. 69–70) залишаються актуальними та були уточнені. ↗

2. Для забезпечення стабільності судової практики пропонується провести дискусію щодо можливості запровадження правила кваліфікованої більшості в разі відступу від попередніх правових висновків ВП ВС, об'єднаних палат та палат у касаційних судах.

3. Забезпечити ВС належними інструментами для реагування на ігнорування практики ВС органами державної влади та місцевого самоврядування.

4. Визначитися щодо доцільності розгляду певних категорій адміністративних справ, щодо яких уже сформовано правові позиції ВС, у порядку наказного провадження (наприклад, різні категорії пенсійних спорів).

5. Для розв'язання проблеми нерівномірного навантаження пропонується змінити підхід до розподілу окремих категорій справ, зокрема дисциплінарних проваджень щодо суддів, передбачивши їх розподіл між усіма суддями ВП ВС.

6. Розглянути питання систематизації підходів до фільтрації справ, що надходять на розгляд ВС, відповідно до моделі, яка застосовується Європейським судом з прав людини (ЄСПЛ). Також з метою зменшення навантаження та підвищення ефективності розгляду справ пропонується запровадити на рівні ВП ВС механізми, подібні до практики ЄСПЛ — ухвалення «пілотних рішень» із подальшим поширенням їх висновків на аналогічні справи, а також можливість об'єднання однотипних проваджень і їх розгляду в спрощеному порядку.

7. Встановити правила щодо пропорційного зменшення кількості суддів у ВП ВС у разі зміни загальної кількості суддів у ВС за формулою: зменшення загальної кількості суддів ВС на 25% призводить до зменшення представництва касаційних судів у ВП ВС на одного суддю (тобто загальна чисельність ВП ВС становитиме 17 суддів); зменшення загальної кількості суддів ВС на 50% призводить до зменшення представництва касаційних судів у ВП ВС на два судді (тобто загальна чисельність ВП ВС становитиме 13 суддів).

8. Відійти від надмірного формалізму та зарегульованості в процесуальних документах, які не потребують докладної мотивації. Оптимізувати касаційне провадження та збільшити категорії справ, що можуть розглядатися в порядку письмового провадження.

9. Визначитися щодо стратегічного розвитку ВС та ухвалити відповідні документи, зокрема нормативи навантаження, стратегію розвитку ВС, стратегію забезпечення єдності практики тощо.

10. Підвищити якість комунікації між судами всередині ВС, передусім через міжюрисдикційні заходи, та із судами першої та апеляційної інстанцій насамперед через проведення для них відповідного навчання. Також продовжити комунікаційно-освітні заходи для правничої спільноти.

11. Запровадити на рівні судової влади платформу для формування кадрового резерву для судів усіх інстанцій та юрисдикцій.

12. Вчинити дії, спрямовані на підвищення енергонезалежності ВС, зокрема побудувати системи резервного/альтернативного живлення із сонячної енергії та накопичувальних систем, для чого передбачити в бюджеті ВС на 2026 рік відповідне фінансування.

13. Забезпечити формування грошових резервів через прийняття змін до Закону України «Про судовий збір», відповідно до яких у ВС залишатиметься 100% судового збору в разі відмови в прийнятті касаційної скарги. Цей захід забезпечить належне запобігання зловживанню сторонами своїми процесуальними правами та зменшить кількість касаційних скарг, що безпідставно надходять на розгляд ВС.

14. Усунути адміністративний та фінансовий вплив на керівництво апарату ВС, для чого необхідно внести відповідні зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» через передачу цих повноважень Голові ВС.

15. У разі незменшення до початку 2027 року кількості справ, що надходять на розгляд ВС, варто здійснити конкурсний добір суддів ВС на всі наявні на той момент вакансії. До конкурсного добору замість ГРД залучити незалежних міжнародних експертів[397].

16. Парламенту доцільно переглянути підхід до викладення положень нового Цивільного кодексу України — для збереження стабільності хоча б тієї частини судової практики, яка сформована на підставі норм, суть яких у новому Цивільному кодексі України не змінюється, варто залишити такі норми без будь-яких навіть технічних змін (номер статті, пунктуація, місце в кодексі, формулювання тощо). Положення, запропоновані проєктом нового Цивільного кодексу України, варто викласти через внесення змін до конкретних статей чинного Цивільного кодексу України, його доповнення тощо, без необхідності прийняття нової редакції кодексу.

Вищий антикорупційний суд

Прогрес та проблеми

Кадрове забезпечення ВАКС

Однією з ключових системних проблем функціонування ВАКС залишається **незаповненість 23 суддівських посад (13 — у першій інстанції ВАКС та 10 — в АП ВАКС)**. Заповнення вакансій відбувається повільніше, ніж очікувалося, і це безпосередньо впливає на інституційну спроможність суду[398]. У червні 2026 року ВККС надала рекомендації ВРП для призначення на посади суддів ВАКС: 7 кандидатів до Апеляційної палати ВАКС; 12 кандидатів — на посади суддів першої інстанції ВАКС[399]. Водночас троє кандидатів є суддями першої інстанції ВАКС[400]. Це означає, що заповнити всі наявні вакансії ВАКС під час цього конкурсу не вдасться. ВРП розглянула кандидатури 19 кандидатів до ВАКС та наразі внесла Президенту подання про призначення щодо 16 з них: 5 кандидатів — до Апеляційної палати ВАКС; 11 кандидатів — до першої інстанції ВАКС[401].

---

397 Докладно — у підрозділі «Громадська рада міжнародних експертів».

398 Інформація надана Респондентом 1 під час інтерв'ю, проведеного 13.02.2026.

399 19 кандидатів рекомендовано для призначення на посади суддів Вищого антикорупційного суду. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

400 Там само.

401 ВРП схвалила 16 з 19 переможців конкурсу ВАКС. *Transparency International Ukraine*. 2026. ↗

Водночас 25 березня 2026 року збори суддів ВАКС обрали Головою ВАКС Ігоря Строгого (перша інстанція ВАКС)[402], заступником Голови ВАКС — Дмитра Михайленка (АП ВАКС)[403]. Посада Заступника Голови залишалася вакантною впродовж чотирьох років. Представники громадськості звертали увагу[404] на цю проблему та необхідність її якнайшвидшого розв'язання.

Водночас 26 листопада 2025 року обрано Голову АП ВАКС — Ігоря Панаіда[405]. Отже, керівний склад ВАКС вперше за чотири роки сформовано повністю.

Повноваження ВАКС та навантаження на його суддів

Ключовим викликом ВАКС на цьому етапі діяльності є **стрімке зростання кількості справ**, які надходять на його розгляд. Якщо у 2024 році **122 кримінальні провадження** надійшли для розгляду по суті, то у 2025 році таких кримінальних проваджень надійшло вже **156**[406]. Як наслідок, **зростає залишок нерозглянутих справ**: якщо на кінець 2024 року таких справ було **260**, то на кінець першого півріччя 2026 року їхня кількість складає **322** (справи кримінального провадження)[407].

Попри збільшення кількості вироків (2024 рік — 77 вироків, 2025 рік — 109 вироків, тобто +41%)[408], у 2025 році **темпи розгляду не встигали за надходженням нових справ, а відтак залишок нерозглянутих справ продовжував зростати**[409].

У першій половині 2026 року загальна ефективність ВАКС (співвідношення показника розгляду справ до показника надходження), як порівняти з аналогічним періодом 2025 року, зросла з 99% до 100%[410]. Зокрема, ефективність розгляду кримінальних проваджень зросла на 37%, позовів про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави — на 22%. Ефективність ВАКС із розгляду кримінальних проваджень у першому півріччі 2026 року вперше з початку діяльності суду становить 101%[411]. Кількість ухвалених ВАКС вироків у першому півріччі 2026 року проти аналогічного періоду 2025 року зросла на 25% — з 52 до 65[412].

---

402 Публікація Вищого антикорупційного суду в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

403 Публікація Вищого антикорупційного суду в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

404 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо України у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 72. ↗

405 Обрано голову Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду. *Судова влада України*. 2025. ↗

406 Публікація Вищого антикорупційного суду в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

407 Аналіз здійснення судочинства Вищим антикорупційним судом (як судом першої інстанції) у І півріччі 2026 року / Вищий антикорупційний суд. 2026. ↗

408 Публікація Вищого антикорупційного суду в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

409 Інформація надана Респондентом 1 під час інтерв'ю, проведеного 13.02.2026.

410 Аналіз здійснення судочинства Вищим антикорупційним судом (як судом першої інстанції) у І півріччі 2026 року / Вищий антикорупційний суд. 2026. ↗

411 Там само.

412 Там само.

Водночас запровадження одноособового розгляду кримінальних справ стало важливим фактором підвищення ефективності роботи суду[413]. Так, у 2025 році зі 109 вироків 64 ухвалені суддями одноособово[414]. У першому півріччі 2026 року 31 вирок судді ВАКС ухвалили одноособово, що становить 48% усіх вироків за цей період[415].

Слідчі судді ВАКС у 2025 році розглянули понад 11 тис. клопотань та скарг[416]. Така динаміка зберігається другий рік поспіль (у 2025 році розглянуто 11 190, а у 2024 році — 11 153)[417]. У першому півріччі 2026 року високий показник (100%) розгляду матеріалів досудового розслідування свідчить про те, що слідчі судді повністю справляються з поточним надходженням матеріалів досудового розслідування у звітному періоді (розглянуто 5 757 матеріалів)[418].

Кількість розглянутих цивільних позовів про визнання необґрунтованими активів та стягнення їх у дохід держави зросла у 2025 році з 8 до 19[419]. У першому півріччі 2026 року надійшло 23 такі справи, а розглянуто — 15[420].

У 2025 році на розгляд ВАКС надійшло 15 адміністративних позовів про застосування санкції, передбаченої п. 11 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про санкції»[421]. З урахуванням справ, що перебували в провадженні з минулих періодів, ВАКС ухвалив 16 рішень про задоволення таких позовів (у 2024 році — 27)[422]. У першому півріччі 2026 року надійшло лише 3 справи такої категорії, а розглянуто — лише 4[423].

Загалом з початку роботи ВАКС і до 31 липня 2026 року[424] включно ухвалено **425 вироків** (119 — одноособово, 306 — колегіально). Слідчі судді розглянули 69 422 скарги, заяви, клопотання[425]. За цей же період 59 рішень ВАКС ухвалив у цивільних справах та 79 — в адміністративних[426].

---

413 Інформація надана Респондентом 1 під час інтерв'ю, проведеного 13.02.2026.

414 Публікація Вищого антикорупційного суду в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

415 Аналіз здійснення судочинства Вищим антикорупційним судом (як судом першої інстанції) у І півріччі 2026 року / Вищий антикорупційний суд. 2026. ↗

416 Публікація Вищого антикорупційного суду в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

417 Там само.

418 Аналіз здійснення судочинства Вищим антикорупційним судом (як судом першої інстанції) у І півріччі 2026 року / Вищий антикорупційний суд. 2026. ↗

419 Публікація Вищого антикорупційного суду в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

420 Аналіз здійснення судочинства Вищим антикорупційним судом (як судом першої інстанції) у І півріччі 2026 року / Вищий антикорупційний суд. 2026. ↗

421 Публікація Вищого антикорупційного суду в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

422 Там само.

423 Аналіз здійснення судочинства Вищим антикорупційним судом (як судом першої інстанції) у І півріччі 2026 року / Вищий антикорупційний суд. 2026. ↗

424 Публікація Вищого антикорупційного суду в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

425 Там само.

426 Там само.

На розгляд АП ВАКС у 2025 році надійшло 1 088 справ і матеріалів[427], а розглянуто 1 045 справ і матеріалів[428]. У першому півріччі 2026 року на розгляд АП ВАКС надійшло 525 справ і матеріалів[429], а розглянуто 552 справи та матеріали. Загалом з початку роботи до кінця липня 2026 року до АП ВАКС надійшло 7 212 апеляційних справ і матеріалів, розглянуто — 7 079[430].

Водночас у звітному періоді Парламент так і не прийняв законодавство, яким би запроваджувався одноособовий розгляд цивільних і адміністративних справ (за аналогією з кримінальними справами). Так само не ухвалено законодавство щодо запобігання зловживанню процесуальними правами сторонами кримінального процесу.

У листопаді 2025 року ухвалено Стратегію інституційного розвитку ВАКС на 2026–2028 роки, метою якої є підвищення результативності діяльності ВАКС та забезпечення його внеску в реалізацію загальнодержавних пріоритетів[431], зокрема визначених у Дорожній карті з питань верховенства права[432].

Матеріально-технічне забезпечення діяльності ВАКС

Однією з найсерйозніших інституційних проблем ВАКС залишається **відсутність належного приміщення**[433]. Станом на кінець липня 2026 року ВАКС продовжує працювати в трьох приміщеннях, які знаходяться на значній відстані одне від одного[434]. Якщо раніше відсутність єдиного приміщення для першої інстанції ВАКС створювала логістичні труднощі, що впливало на строки розгляду справ, то у 2026 році ВАКС зіткнеться з проблемою фізичного розміщення 19 (як очікується) нових суддів та працівників апарату в кількості 120 осіб. Наявні приміщення не мають можливості розмістити навіть частину з цих 140 нових суддів та працівників апарату[435]. У ситуації, що склалася, ВАКС не може заповнити навіть частину поточних вакансій в апараті суду, оскільки нових працівників немає можливості фізично розмістити в наявних приміщеннях суду[436]. У березні 2026 року судді ВАКС звернулися до Президента щодо цього питання[437].

У II–III кварталах 2026 року Уряд ухвалив рішення передати ВАКС нежитлове приміщення загальною площею 1001,9 кв. м, що знаходиться за адресою: м. Київ,

---

427 Базові показники роботи Апеляційної Палати Вищого антикорупційного суду за 2025 рік / Вищий антикорупційний суд. 2026. ↗

428 Там само.

429 Базові показники роботи Апеляційної Палати Вищого антикорупційного суду за перше півріччя 2026 року. Вищий антикорупційний суд. 2026. ↗

430 Статистика Апеляційної Палати Вищого антикорупційного суду. *Вищий антикорупційний суд*. 2026. ↗

431 Вищий антикорупційний суд затвердив Стратегію інституційного розвитку на 2026–2028 роки. *Судова влада України*. 2025. ↗

432 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

433 Описана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 74–75) залишається актуальною. ↗

434 Там само.

435 Там само.

436 Публікація Вищого антикорупційного суду в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

437 Там само.

вул. Митрополита Василя Липківського, 35[438]. **Однак наразі приміщення передане лише «на папері»**[439]. Воно потребуватиме значних перетворень — забезпечення мережею Інтернет, охороною, новими меблями та технікою тощо. Отже, приміщення може бути придатним для функціонування в ньому першої інстанції ВАКС не раніше кінця IV кварталу 2026 року[440].

У звітному періоді ВАКС, як і інші суди, розташовані в м. Київ, зіткнувся з енергетичною кризою, яку розв'язував самостійно[441]. Водночас наявні ресурси (генератори) не дають можливості для повноцінної роботи суду в періоди тривалих відключень світла, води та опалення[442].

Рекомендації[443]

1. Якнайшвидше заповнити вакантні посади у ВАКС та АП ВАКС у II кварталі 2026 року.

2. Забезпечити першу інстанцію ВАКС єдиним повноцінним приміщенням для роботи:

- перемістити у 2026 році першу інстанцію ВАКС до нового приміщення за адресою: вул. Митрополита Василя Липківського, 35, м. Київ, а Апеляційну інстанцію ВАКС — до приміщення ВАКС за адресою: просп. Берестейський, 41, м. Київ, 01601;
- відмовитися від ідеї подальшого розміщення першої інстанції ВАКС в окремих (двох та більше), значно віддалених одне від одного приміщеннях, що негативно позначається на діяльності суду;
- технічно забезпечити ВАКС та АП ВАКС необхідним обладнанням та асигнувати кошти для проведення нагальних ремонтних робіт.

3. Прийняти у 2026 році законодавство щодо одноособового розгляду ВАКС цивільних і адміністративних справ.

4. Передати повноваження щодо розгляду адміністративних справ (застосування санкції) від ВАКС до СОАС та САС після початку їхньої роботи з метою зменшення навантаження на ВАКС та ефективного розмежування підсудності справ між судами всередині судової системи.

5. Уточнити положення законодавства щодо виборів заступника Голови ВАКС, фактично фіксуючи наявний стан справ, коли Головою суду є суддя першої інстанції ВАКС, а Заступником Голови — суддя АП ВАКС.

---

438 Про передачу нерухомого майна у м. Києві до сфери управління Вищого антикорупційного суду : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2026 № 593. ↗; Про передачу нежитлових приміщень у м. Києві до сфери управління Вищого антикорупційного суду : розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.08.2026 № 756. ↗

439 Інформація надана Респондентом 1 під час інтерв'ю, проведеного 10.07.2026.

440 Там само.

441 Інформація надана Респондентом 1 під час інтерв'ю, проведеного 13.02.2026.

442 Там само.

443 Надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації (с. 70–76) залишаються актуальними та були уточнені щодо строків. ↗

6. Прийняти у 2026 році законодавство щодо запобігання зловживанню сторонами процесуальними правами.

7. Відмовитися від розширення юрисдикції ВАКС щонайменше до моменту переходу від накопичення у ВАКС залишків нерозглянутих справ до їх стійкого послідовного зменшення.

8. Впровадити комплексну стратегію забезпечення ефективного розгляду справ ВАКС та скорочення кількості нерозглянутих справ.

9. Вчиняти дії, спрямовані на підвищення енергонезалежності ВАКС, зокрема побудувати систему резервного/альтернативного живлення із сонячної енергії та накопичувальних систем, для чого передбачити в бюджеті ВАКС на 2026 рік відповідне фінансування.

Місцеві та апеляційні суди

Прогрес та проблеми

Від вересня 2025 року суттєвих позитивних змін у функціонуванні місцевих та апеляційних судів не зафіксовано. Водночас процедури добору нових суддів демонструють послідовний помірний прогрес[444]. Так, минулого року призначено **143** судді[445], а протягом семи місяців 2026 року — **87** суддів[446]. Тоді як кількість звільнених суддів у 2025 році сягнула **226**[447]. Водночас у відставку звільнилося 125 суддів місцевих судів та 43 судді апеляційних судів. За власним бажанням звільнено 12 суддів місцевих судів, 10 суддів звільнено через непроходження кваліфікаційного оцінювання, а 30 — за вчинення істотного дисциплінарного проступку. У першому півріччі 2026 року звільнено **105** суддів[448].

Окремою проблемою є регулярність приведення новопризначених суддів до присяги. Так, попри призначення суддів апеляційних судів у грудні 2025 року[449] та в лютому 2026 року[450], 22 судді, призначені на свої посади з-поміж адвокатів та науковців, склали присягу лише у квітні 2026 року[451]. Судді, призначені пізніше, усе ще очікують на складання присяги та, відповідно, позбавлені можливості відправляти правосуддя.

Динаміка зміни чисельності суддів у період з вересня 2025 року до липня 2026 року включно така: у місцевих судах кількість суддів, які фактично працюють, ско-

444 Докладно — у підрозділі «Вища кваліфікаційна комісія суддів України».

445 Упродовж 2025 року ВРП ухвалила внести Президентові України подання про призначення 161 судді. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

446 Дані узагальнено згідно з інформацією Вищої ради правосуддя, опублікованою на її офіційному вебсайті. Наприклад, Президент України підтримав подання ВРП про призначення 26 суддів. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗; Президент України підтримав подання ВРП про призначення шістьох суддів. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

447 226 суддів звільнено протягом 2025 року. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

448 105 суддів звільнено протягом І півріччя 2026 року. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

449 Президент України підтримав подання ВРП про призначення 78 суддів. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

450 Президент України підтримав подання ВРП про призначення 26 суддів. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

451 22 судді склали присягу українському народові. *Вища рада правосуддя. 2026*. ↗

ротилася з 3 619 до 3 356 осіб, тобто на 263 судді. Отже, відсоток вакантних посад підвищився з 26,6% до 36,5%[452]. Водночас станом на липень 2026 року в дев'яти місцевих судах не призначено жодного судді (з них підсудність чотирьох судів передано іншим судам, один суд припинив свою роботу)[453].

У 35 місцевих судах призначено лише по 1 судді (з них підсудність 12 судів передано іншим судам), у 98 судах — по 2 судді (з них підсудність 17 судів передано іншим судам)[454]. Водночас у попередньому періоді (вересень 2024 року — серпень 2025 року включно) зазначені показники були меншими: у 25 місцевих судах призначено по 1 судді (з них підсудність 10 судів передано іншим судам), у 80 судах — по 2 судді (з них підсудність 12 судів передано іншим судам)[455].

Інша динаміка простежується в апеляційних судах. Тут кількість суддів завдяки призначенням за результатами конкурсу зросла — з 571 до 671 особи, тобто на 100 суддів. У результаті відсоток вакантних посад знизився з 57,9% до 39,7%[456]. Попри це позитивне зрушення, рівень незаповнених посад залишається критично високим — орієнтовно 40% від необхідної чисельності суддів.

Загалом наявні дані підтверджують, що кадровий дефіцит у місцевих та апеляційних судах України зберігається як системна проблема[457].

У доборі суддів до місцевих судів[458] станом на 31 липня 2026 року триває перевірка робіт тих кандидатів до місцевих загальних та місцевих господарських судів, які успішно пройшли три етапи тестування та написали практичне завдання[459]. У доборі до окружних адміністративних судів 29 липня 2026 року затверджено рейтинг кандидатів у судді та суддів, які виявили намір бути переведеними до іншого окружного адміністративного суду[460].

Системною проблемою залишається **надмірне навантаження на суди та його нерівномірність** як у межах країни, так і в розрізі областей[461]. Це **негативно впливає на ефективність здійснення правосуддя, зокрема на строки розгляду справ**[462].

У 2025 році в провадженні місцевих загальних судів перебувало понад 1,9 млн справ і **матеріалів цивільного судочинства**. Це на 25,1% більше проти 2024 року. Водночас співвідношення розглянутих справ до тих, що надійшли, становило 90%,

---

452 Облік посад суддів. *Вища кваліфікаційна комісія суддів*. ↗

453 Там само.

454 Там само.

455 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 77. ↗

456 Облік посад суддів. *Вища кваліфікаційна комісія суддів*. ↗

457 Голова ВС Станіслав Кравченко про виклики, які стоять перед судовою владою. *Верховний Суд*. 2026. ↗

458 Про оголошення добору на посаду судді місцевого суду : рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 11.12.2024 № 366/зп-24. ↗

459 Публікація Вищої кваліфікаційної комісії суддів України в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

460 Докладно — у підрозділі «Вища кваліфікаційна комісія суддів України».

461 Карта місцевих загальних судів 2025 рік. *Рада суддів України*. 2026. ↗

462 Судова статистика за 2025 рік. *Державна судова адміністрація України*. 2026. ↗

що на 6% нижче проти попереднього періоду (96%). Навантаження на суди залишається значним, що підтверджується залишком нерозглянутих справ на кінець 2025 року (орієнтовно 25,8% від загальної кількості)[463]. Тенденція зберігається й у 2026 році, оскільки в першому півріччі в місцевих загальних судах перебувало орієнтовно 1,45 млн справ і матеріалів цивільного судочинства, з яких 964,8 тис. надійшло протягом вказаного періоду[464].

На розгляді місцевих загальних судів перебувало 232,3 тис. кримінальних справ, 707,1 тис. матеріалів кримінального провадження та 803,3 тис. справ про адміністративні правопорушення[465]. Упродовж 2025 року на розгляд надійшло 121 тис. кримінальних справ (розглянуто — 111,4 тис. справ), 690,3 тис. матеріалів кримінального провадження (розглянуто — 684 тис. матеріалів) та 729 тис. справ про адміністративні правопорушення (розглянуто — 683,5 тис. справ)[466]. Отже, на кінець 2025 року залишки справ наступні: 120,8 тис. кримінальних справ, 23 тис. матеріалів кримінального провадження та 81,3 тис. справ про адміністративні правопорушення[467].

У першій половині 2026 року спостерігається збільшення кількості кримінальних справ і матеріалів, що перебували на розгляді в місцевих загальних судах (621 тис., з яких 466,7 тис. надійшло протягом першого півріччя 2026 року). Так само певне збільшення спостерігається і щодо справ про адміністративні правопорушення (перебувало 393,3 тис. справ, з яких 321 тис. надійшло з січня до липня 2026 року включно)[468].

У 2025 році в апеляційних загальних судах перебувало понад 111 тис. справ цивільного судочинства, з яких 84,6 тис. надійшло протягом року. Водночас співвідношення розглянутих справ до тих, що надійшли, становило 93,3%. На кінець 2025 року нерозглянутими залишалися орієнтовно 29% справ від тих, що перебували в провадженні. Загалом, як і на рівні місцевих судів, спостерігається тенденція до зростання надходжень справ за відносно стабільних або дещо повільніших темпах їх розгляду[469]. У першому півріччі 2026 року в апеляційних загальних судах перебувало 80,4 тис. цивільних справ, з яких 48 тис. надійшло протягом першого півріччя 2026 року[470]. Це дещо більше, ніж торік.

Також на розгляді апеляційних загальних судів перебувало 66,1 тис. скарг у кримінальних справах та 34,2 тис. скарг у справах про адміністративні правопорушення[471]. Упродовж 2025 року на розгляд надійшло 51,9 тис. скарг у кримінальних

---

463 Аналітичний огляд стану здійснення цивільного судочинства у 2025 році / Верховний Суд. 2026. 19 с. ↗

464 Лист Державної судової адміністрації України від 13.08.2026 № Інф/БП741-26-768/26.

465 Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження; Звіт судів першої інстанції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення. *Державна судова адміністрація України*. 2026. ↗

466 Там само.

467 Там само.

468 Лист Державної судової адміністрації України від 13.08.2026 № Інф/БП741-26-768/26.

469 Аналітичний огляд стану здійснення цивільного судочинства у 2025 році / Верховний Суд. 2026. 19 с. ↗

470 Лист Державної судової адміністрації України від 13.08.2026 № Інф/БП741-26-768/26.

471 Звіт судів апеляційної інстанції про розгляд апеляційних скарг у порядку кримінального провадження; Звіт судів апеляційної інстанції щодо розгляду апеляційних скарг у справах про адміністративні правопорушення. *Державна судова адміністрація України*. 2026. ↗

справах (розглянуто 50 тис. справ) та 29,6 тис. справ про адміністративні правопорушення (розглянуто 23,4 тис. справ)[472]. Отже, на кінець 2025 року залишки справ становили: 16 тис. скарг у кримінальних справах та 6,1 тис. справ про адміністративні правопорушення[473]. У першому півріччі 2026 року на розгляді апеляційних загальних судів перебувало 129,9 тис. кримінальних справ і матеріалів, з яких 113,7 тис. надійшло протягом першого півріччя 2026 року[474], та 22,6 тис. справ про адміністративні правопорушення (16,4 тис. надійшло за перше півріччя 2026 року)[475]. Ці дані вказують на зростання відповідних показників, як порівняти з минулим роком.

У 2025 році до **окружних адміністративних судів** надійшло 581,5 тис. справ і матеріалів, що на 14% більше проти 2024 року. Загалом у 2025 році в провадженні окружних адміністративних судів перебувало 745,6 тис. справ та матеріалів. Наприклад, середнє навантаження на одного суддю становило 1,2 тис. справ за надходженням та 1,544 тис. справ за загальним обсягом перебування на розгляді, що свідчить про суттєве зростання інтенсивності роботи суддів місцевих адміністративних судів. Середній відсоток розгляду справ становив 89%. Станом на кінець 2025 року нерозглянутими залишилися орієнтовно 30% справ[476]. Подібні тенденції збереглися й у 2026 році. У місцевих адміністративних судах перебувало на розгляді 541,9 тис. справ, з яких 327,8 тис. надійшло протягом першого півріччя 2026 року[477].

У 2025 році до апеляційних адміністративних судів надійшло у 1,5 раза більше справ, ніж у 2024 році (240,8 тис. проти 157,1 тис.). Загальний обсяг справ і матеріалів, які перебували на розгляді з урахуванням залишку, становив 285,7 тис. Середнє навантаження на одного суддю за надходженням зросло до 1 672 справ, а за загальним обсягом — до 1 984 справ, що свідчить про суттєве підвищення інтенсивності роботи апеляційної інстанції. Апеляційні адміністративні суди розглянули орієнтовно 66% справ від загальної кількості (77% у 2024 році). Середній відсоток розгляду справ знизився до 79%, що свідчить про значне накопичення кількості нерозглянутих справ. Станом на кінець 2025 року нерозглянутими залишилися 34% справ та матеріалів, що істотно перевищує показники попереднього року[478]. За перші шість місяців 2026 року на розгляді апеляційних адміністративних судів перебувало більше адміністративних справ, ніж за весь попередній рік (287,7 тис. справ, з яких 190,2 тис. надійшло у 2026 році)[479].

У 2025 році діяльність **місцевих господарських судів** характеризувалася зростанням основних кількісних показників, як порівняти з попереднім періодом.

472 Там само.

473 Там само.

474 Лист Державної судової адміністрації України від 13.08.2026 № Інф/БП741-26-768/26.

475 Там само.

476 Аналіз стану здійснення правосуддя адміністративними судами у 2025 році / Верховний Суд. 2026. ↗

477 Лист Державної судової адміністрації України від 13.08.2026 № Інф/БП741-26-768/26.

478 Звіт судів апеляційної інстанції про розгляд апеляційних скарг у порядку кримінального провадження; Звіт судів апеляційної інстанції щодо розгляду апеляційних скарг у справах про адміністративні правопорушення. *Державна судова адміністрація України.* 2026. ↗

479 Лист Державної судової адміністрації України від 13.08.2026 № Інф/БП741-26-768/26.

На розгляд місцевих господарських судів надійшло 197,2 тис. справ і матеріалів (2024 рік — 167,6 тис.). Судами розглянуто 191,6 тис. звернень, що становить 97,1% від кількості тих, що надійшли (у 2024 році цей показник складав 168,4 тис. розглянутих справ і матеріалів). Залишок справ на кінець 2025 року склав 44,4 тис. справ і матеріалів. У 2025 році середнє навантаження на одного суддю становило 574 звернення. Загалом наведені дані підтверджують достатньо високий рівень процесуальної спроможності місцевих господарських судів, навіть за умов чимраз більшого навантаження[480].

За перше півріччя 2026 року до місцевих господарських судів надійшло 109,1 тис. справ, що перевищує показники минулого року[481]. Загальна кількість справ, які перебували у провадженні судів, збільшилася на 14,2% — до 152,7 тис., як порівняти зі 133,7 тис. роком раніше. У першому півріччі 2026 року середній показник навантаження на одного суддю досяг 385 справ, тоді як у першому півріччі 2025 року він становив 309 справ[482].

Кількість звернень, що перебували на розгляді апеляційних господарських судів у 2025 році, зменшилася на 3,1% (42,9 тис. у 2025 році проти 44,9 тис. у 2024 році). Водночас розглянуто орієнтовно 99,5% звернень від кількості тих, що надійшли. Це свідчить про високий рівень процесуальної ефективності. Навантаження на суддів зменшилося і становило в середньому 424 звернення на одного суддю (проти 461 у 2024 році). Апеляційні господарські суди зберігають високий рівень ефективності, попри незначне зменшення обсягів надходження та розгляду справ[483]. У першому півріччі 2026 року кількість справ, що перебували на розгляді апеляційних господарських судів, становила 31,6 тис., що на 0,7% більше, ніж за аналогічний період 2025 року (31,5 тис.)[484]. Середнє навантаження на одного суддю, навпаки, скоротилося до 225 справ, тоді як у першому півріччі 2025 року воно становило 287 справ[485].

Загалом упродовж 2025 року в судах усіх інстанцій та юрисдикцій перебувало на розгляді 5,8 млн справ, з яких розглянуто 4,6 млн справ, тоді як у 2024 році ці показники становили відповідно 5,3 млн і 4,4 млн справ[486]. Зокрема, до судів першої інстанції у 2025 році надійшло 4,1 млн справ, до апеляційних судів — 716 тис., а на розгляд ВС — 93 тис. справ та матеріалів[487]. Загалом упродовж першого півріччя 2026 року в судах першої та апеляційної інстанцій перебувало на розгляді 2,6 млн справ, з яких розглянуто 2,3 млн[488].

---

480 Аналіз стану здійснення правосуддя при розгляді господарських справ у 2025 році / Верховний Суд. 2026. ↗

481 Лист Державної судової адміністрації України від 13.08.2026 № Інф/БП741-26-768/26.

482 Аналіз стану здійснення правосуддя при розгляді господарських справ у першому півріччі 2026 року. Верховний Суд. 2026. ↗

483 Там само.

484 Там само.

485 Там само.

486 Відкриття Судового року у Верховному Суді: підсумки, досягнення та перспективи діяльності національної судової системи. *Верховний Суд*. 2026. ↗

487 Там само.

488 Лист Державної судової адміністрації України від 13.08.2026 № Інф/БП741-26-768/26.

Окремим нерозв'язаним питанням, що впливає на ефективність роботи місцевих (окружних) судів, залишається **значна нерівномірність навантаження** в місцевих загальних судах. Оновлені дані інтерактивної мапи навантаження судів свідчать про глибоку системну кризу нераціонального використання людських та фінансових ресурсів[489]. Так, в Україні понад 30 районних судів, де судді не мають навіть мінімального рівня навантаження[490]. Непоодинокі випадки, коли судді розглядають 150–160 справ на рік (тобто 3 справи на тиждень), тоді як їхні колеги розглядають понад 3 тис. справ на рік[491]. Такі суди функціонують у різних областях України, наприклад: Коломацький районний суд Харківської області — 238 справ на рік на одного суддю; Монастириський районний суд Тернопільської області — 239; Чорнухинський районний суд Полтавської області — 221[492].

Судді в судах із мінімальним навантаженням мають таку ж кількість помічників, як і їхні колеги в судах міст-мільйонників, де навантаження в десятки разів вище. Україна продовжує фінансувати апарати судів, які фактично не мають роботи, тоді як у перевантажених судах спостерігається гострий брак ресурсів. Попри очевидну необхідність оптимізації, процес гальмується через відсутність політичної волі до прийняття непопулярних рішень та закриття судів, що не мають навіть мінімального навантаження (з подальшим переведенням суддів до судів з високим навантаженням та зміною підсудності судових справ). Розроблення нової мережі судів, яка мала б виправити ці проблеми, зупинена у зв'язку з російською агресією, що триває. Водночас затягування процесів оптимізації мережі судів призводить до подальшої дестабілізації судової системи[493].

РСУ в червні 2026 року ухвалила рішення щодо збільшення кількості помічників у деяких судах з надмірним навантаженням[494] — Шевченківському районному суді м. Києва, Київському районному суді м. Одеси, Комунарському районному суді м. Запоріжжя. У цих судах разом із суддею працюватимуть два помічники. Однак такі рішення мають індивідуальний характер, не розв'язують проблему нерівномірного навантаження комплексно, не перерозподіляють ресурс всередині системи та не зменшують кількість помічників у судах із мінімальним навантаженням.

За цих обставин у звітному періоді затверджено Нормативи кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення судів, а також Методику розрахунку чисельності суддів судів першої та апеляційної інстанцій та Методику розрахунку прогнозованої кількості справ судів першої та апеляційної інстанцій[495]. Відповідно до цих документів кількість суддів, що мала б здійснювати правосуддя, становить 12 267 суддів, що майже втричі більше, ніж кількість суддів, яка здійснювала правосуддя у

489 Карта місцевих загальних судів 2025 рік. *Рада суддів України*. 2026. ↗

490 Оптимізація судів: одні — переперевантажені, інші — майже без роботи. *Watchers*. 2026. ↗

491 Там само.

492 Там само.

493 Там само.

494 Рішення Ради суддів України від 26.06.2026 № 22–24. ↗

495 Про затвердження нормативів кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення судів, а також Методики розрахунку чисельності суддів судів першої та апеляційної інстанцій та Методики розрахунку прогнозованої кількості справ судів першої та апеляційної інстанцій : рішення Вищої ради правосуддя від 30.09.2025 № 2015/0/15-25. ↗

2025 році[496]. Не всі респонденти, опитані під час підготовки цього звіту, вважають ці цифри реалістичними, оскільки навіть з поточною чисельністю суддів судова система щорічно стикається з суттєвим браком фінансування[497].

Також через ведення бойових дій відбулася **зміна підсудності** окремих судових установ. У період з вересня 2025 року до липня 2026 року включно змінено територіальну підсудність 13 судів, наприклад, Покровського районного суду Дніпропетровської області, Новомиколаївського районного суду Запорізької області, деяких судів Донецької та Луганської областей[498].

У звітному періоді (як і в попередньому) жодних дій щодо встановлення правил зміни підсудності судових справ у регіонах, наближених до зони бойових дій, або тих, де воєнні дії вже тривають, не вчинялося[499].

Не відбулося також жодного прогресу щодо **врегулювання питання тимчасово відряджених суддів (орієнтовно 500 станом на 2024 рік) у зв'язку зі зміною підсудності судових справ через війну**[500]. Фактично єдиним можливим варіантом отримати постійне місце роботи для таких суддів є перемога в конкурсі на вакантні посади суддів в інших судах (участь у такому конкурсі відбувається на загальних підставах)[501]. Однак участь у конкурсі не гарантує переведення, тож більшість з цих суддів продовжує перебувати в умовах невизначеності щодо їхньої подальшої кар'єри та постійного місця проживання. Невирішення питання з постійними переведеннями цієї категорії суддів є фактично непропорційним втручанням держави в їхнє приватне життя.

Так само невирішеним залишається питання функціонування окружного адміністративного суду в місті Києві (КМОАС), який був створений у 2022 році замість ліквідованого ОАСК[502]. Фактично заповнення вакансій у цьому суді можливе лише через проведення конкурсу серед кандидатів до окружних адміністративних судів, які успішно складуть кваліфікаційний іспит[503] у межах добору[504].

Рекомендації

1. Провести у 2026 році аудит судів, у яких рівень навантаження на суддів менше або дорівнює мінімальному. На основі отриманих результатів розв'я-

---

496 Інформація надана респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 16.03.2026.

497 Там само.

498 Змінено територіальну підсудність судових справ Покровського районного суду Дніпропетровської області. *Верховний Суд*. 2025. ↗; Про зміну територіальної підсудності судових справ Новомиколаївського районного суду Запорізької області : рішення Вищої ради правосуддя від 30.12.2025 № 2814/0/15-25. ↗; Змінено територіальну підсудність судових справ низки судів Луганської та Дніпропетровської областей. *Верховний Суд*. 2026. ↗

499 Попередньо окреслена громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 80) залишається актуальною. ↗

500 Так само.

501 Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. ↗

502 Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду : Закон України від 13.12.2022 № 2825-IX. ↗

503 Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. ↗

504 Про оголошення добору на посаду судді місцевого суду : рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 11.12.2024 № 366/зп-24. ↗

зати питання щодо ліквідації судів та переведення суддів (та працівників апаратів судів) до більш завантажених судів у межах району або області, для чого ухвалити необхідні законодавчі зміни. Фактично такий проєкт може стати пілотним у межах першої хвилі оптимізації (укрупнення) судів.

2. Переглянути штатні розписи апаратів судів, навантаження яких відхиляється від мінімально визначеного чи дорівнює йому. Скоротити кількість штатних одиниць помічників суддів та секретарів судових засідань у судах із низьким навантаженням та перерозподілити їх до критично перевантажених судових установ.

3. Здійснити перерахунок нормативів навантаження на суддю для встановлення об'єктивних показників щодо кадрових потреб у всій судовій системі та конкретних судах.

4. Для розв'язання проблеми кадрового голоду насамперед у судах апеляційної інстанції (особливо в апеляційних загальних судах) доцільним є якнайшвидше завершення конкурсу в цю юрисдикцію.

5. У 2026 році провести конкурс на 51 вакантну посаду суддів КМОАС.

6. Розробити зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», які б врегулювали питання з постійними переведеннями поза конкурсом суддів тих судів, підсудність яких була змінена у зв'язку з війною (тобто всі суди, крім ОАСК). З урахуванням значної кількості вакансій у судовій системі пропонується надати тим суддям, які успішно завершили кваліфікаційне оцінювання, можливість обрати до п'яти судів для переведення. Якщо на одну вакансію претендуватиме більше одного судді, перевагу надати судді з вищим балом, отриманим за результатами кваліфікаційного оцінювання.

7. Для вирівнювання навантаження в судах доцільно розглянути можливість[505]:

- запровадження екстериторіальної підсудності для малозначних справ та справ, що розглядаються в порядку письмового провадження;
- зміни юрисдикції частини цивільних справ та їх передання до господарських судів: спори за участю фізичних осіб у сфері будівництва, фінансово-кредитних відносин, іпотеки, захисту прав споживачів;
- збільшення категорій справ, які можуть розглядатися в порядку письмового провадження (як тимчасовий інструмент).

8. У середньостроковій перспективі оптимальним варіантом вирівнювання навантаження є одночасне впровадження можливості віддаленого розгляду справ і загальний перерозподіл справ між судами (які мають реалізовуватися одночасно з процесом оптимізації (укрупнення) судів). Це потребуватиме значних технічних перетворень і повноцінного впровадження цифрових технологій у роботу судів. Такий інструмент є оптимальним у питаннях вирівнювання навантаження між судами та боротьби з корупцією.

9. З метою розроблення та впровадження нової мапи судів доцільно:

505 Рекомендації 7–9 вже надавалися громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 82–84) та залишаються актуальними. ↗

- провести комплексне дослідження на підконтрольній території України з урахуванням внутрішніх процесів міграції населення та бізнесу та напрацювати нову концепцію з оптимізації мережі судів;
- розробити базовий показник навантаження на суддю;
- підготувати комплексне технічне завдання майбутньої оптимізації, що буде містити мапу судів підконтрольних регіонів та проєкти модельних приміщень судів для районів, де наразі немає відповідних приміщень судів тощо;
- розробити ефективну методологію з визначення «опорного суду»;
- після завершення підготовки нової мапи судів розпочати впровадження пілотного проєкту, розробленого з використанням доробок Проєкту ЄС «Право-Justice» в попередніх періодах[506].

Вищі спеціалізовані суди для розгляду справ за участі центральних органів виконавчої влади

Прогрес та проблеми

Парламент прийняв Закон України «Про утворення Спеціалізованого окружного адміністративного суду, Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду» 16 вересня 2025 року[507].

Також у вересні 2025 року ВККС утворила Експертну раду[508], яка відповідно до Закону № 4264-IX[509] сприяє ВККС у встановленні відповідності кандидатів на посади суддів СОАС та СААС критеріям доброчесності та професійної компетентності для цілей кваліфікаційного оцінювання. До її складу призначено шість членів: три особи, запропоновані РСУ, та три особи, запропоновані міжнародними (іноземними) організаціями[510].

ВККС оголосила 29 жовтня 2025 року конкурси до СОАС на 17 вакантних посад суддів[511] та СААС — на 10 вакантних посад[512]. До ВККС надійшло 356 заяв про участь у конкурсах до обох спеціалізованих судів, поданих 268 унікальними кандидатами, з них 88 — для участі одночасно в конкурсах до СОАС та СААС[513].

---

506 Необхідність реалізації вказаного пілотного проєкту описана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 81) та залишається актуальною. ↗

507 Про утворення Спеціалізованого окружного адміністративного суду, Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду : Закон України від 16.09.2026 № 4602-IX. ↗

508 Утворено Експертну раду. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2025. ↗

509 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких інших законодавчих актів України щодо правових засад утворення та функціонування Спеціалізованого окружного адміністративного суду та Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду : Закон України від 26.02.2025 № 4264-IX. ↗

510 Утворено Експертну раду. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2025. ↗

511 29 жовтня 2025 року оголошено конкурс на зайняття вакантних посад у Спеціалізованому окружному адміністративному суді. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2025. ↗

512 29 жовтня 2025 року оголошено конкурс на зайняття вакантних посад у Спеціалізованому апеляційному адміністративному суді. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2025. ↗

513 Публікація Вищої кваліфікаційної комісії суддів України в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

До кваліфікаційного оцінювання в конкурсі до СОАС допущено 171 особу, з яких 77 адвокатів, 30 суддів, 19 науковців і 11 держслужбовців. До кваліфікаційного оцінювання в конкурсі до СААС допущено 109 осіб, з яких 36 суддів, 29 адвокатів, 10 науковців, 3 держслужбовці[514].

ВККС 15 червня 2026 року затвердила кодовані та декодовані результати виконання практичного завдання зі спеціалізації СОАС — 67 кандидатів успішно його виконали та продовжують участь у конкурсі[515]. Згодом ВККС затвердила кодовані та декодовані результати виконання практичного завдання СААС, згідно з якими 23 кандидати продовжують участь у конкурсі[516]. Претендують на зайняття посад суддів в обох конкурсах одночасно 10 кандидатів. Очікується, що з огляду на навантаження ВККС співбесіди з кандидатами розпочнуться у вересні 2026 року. Після чого будуть визначені переможці конкурсів та надані рекомендації для призначення на посади суддів СОАС та СААС[517].

На забезпечення функціонування СОАС та СААС у Державному бюджеті України на 2026 рік передбачено 34,3 млн грн та 19,99 млн грн відповідно[518].

Однак, попри чинні конкурси, зберігаються такі виклики[519]:

- Сама конструкція СОАС та СААС несе в собі ризики визнання цих судів неконституційними та створює підвищені ризики для визнання неконституційним сам ВАКС з огляду на конституційне подання 49 народних депутатів, яке з 2020 року розглядає КСУ[520].
- Оскільки нормами Закону № 4264-IX[521] розширено перелік осіб, які мають право претендувати на посади суддів СОАС та СААС, та встановлено додаткову категорію — особи, які пропрацювали щонайменше 7 (для СОАС) та 9 (для СААС) років на посадах державної служби категорії «А» та «Б» в органах державної влади, повноваження яких поширюються на всю територію України, наявні обґрунтовані ризики, що після призначення колишніх державних службовців суддями СОАС та СААС «держава судитиме державу», а владні вертикалі та політичний вплив посиляться[522].

514 Конкурси до СОАС та СААС: 280 кандидатів допущено до кваліфікаційного оцінювання. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

515 Огляд результатів у Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у червні 2026 року. Вища кваліфікаційна комісія суддів України. 2026. ↗

516 Там само.

517 Інформація надана Респондентом 19 під час інтерв'ю, проведеного 10.03.2026.

518 Докладно — у підрозділі «Фінансування судової влади».

519 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 84–87) залишаються актуальними. ↗

520 Конституційне подання від 22.07.2020 № 04-02/6-339 щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» від 7 червня 2018 року № 2447-VIII. ↗

521 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких інших законодавчих актів України щодо правових засад утворення та функціонування Спеціалізованого окружного адміністративного суду та Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду : Закон України від 26.02.2025 № 4264-IX. ↗

522 ОАСК-2. Що отримає Україна — незалежний Вищий адмінсуд чи ще одного кишенькового монстра? *Дзеркало тижня*. 2025. ↗

Рекомендації

Для якнайшвидшого старту роботи СОАС та СААС доцільно вчинити такі дії:

1. ВККС та Експертній раді провести конкурси в межах запланованих строків, приділивши додаткову увагу питанням незалежності та політичної нейтральності тих кандидатів, які в силу своєї попередньої роботи можуть мати тісні зв'язки з державними органами або політичними акторами.

2. ВРП пріоритетно розглянути рекомендації ВККС щодо переможців конкурсів до СОАС та СААС, а Президенту — призначити суддів без зволікань.

3. ВРП та ДСА за час конкурсів, що тривають, варто оцінити стан приміщень для СОАС та СААС та за потреби звернутися до Уряду та Парламенту для виділення додаткового фінансування з метою проведення ремонту приміщень судів, закупівлі необхідного обладнання тощо.

4. КСУ в пріоритетному порядку необхідно розглянути конституційне подання щодо конституційності ВАКС (а відтак — й інших вищих спеціалізованих судів).

Вищий суд з питань інтелектуальної власності

Прогрес та проблеми

У звітному періоді **відсутній прогрес** як щодо прийняття законопроєкту № 6487[523], який визначає засади організації та діяльності ВСПІВ, так і щодо продовження конкурсних процедур добору суддів до ВСПІВ[524], включно з Апеляційною палатою ВСПІВ[525] (розпочалися ще у 2017–2019 роках). Отже, у поточному році (як і в попередні роки) ВСПІВ, хоча і є офіційно зареєстрованою юридичною особою, однак функцій суду не виконує.

У 2025 році на розгляді **місцевих господарських судів** перебувало 155 справ щодо захисту прав інтелектуальної власності (IP-спори), з яких розглянуто 141 справу[526] (у 2024 році — 198 справ, з яких розглянуто 184[527]). **Апеляційна інстанція** розглянула у 2025 році 97 скарг[528] (2024 рік — 137)[529]. У **місцевих загальних**

523 Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності : проєкт Закону України, реєстраційний № 6487 від 29.12.2021. ↗

524 Конкурс на зайняття 21 вакантної посади судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності (оголошено 30.09.2017). *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. ↗

525 Оголошено конкурс до Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2018. ↗

526 Звіт судів першої інстанції про розгляд справ у порядку господарського судочинства. *Державна судова адміністрація України*. 2026. ↗

527 Звіт судів першої інстанції про розгляд справ у порядку господарського судочинства. *Державна судова адміністрація України*. 2025. ↗

528 Звіт судів апеляційної інстанції про розгляд апеляційних скарг у порядку господарського судочинства. *Державна судова адміністрація України*. 2026. ↗

529 Звіт судів апеляційної інстанції про розгляд апеляційних скарг у порядку господарського судочинства. *Державна судова адміністрація України*. 2025. ↗

судах у 2025 році перебувало на розгляді 100 справ, з них розглянуто 74[530] (у 2024 році з 83 справ розглянуто 60[531]). **В апеляційному порядку** розглянуто 46 скарг[532] (у 2024 році — 60[533]). Загалом у 2025 році спостерігається **зменшення кількості IP-спорів**, що перебували на розгляді судів України.

Така тенденція прослідковується і в першому півріччі 2026 року — 34 IP-справи надійшли на розгляд місцевих загальних судів та 69 — до місцевих господарських судів. За цей же період розглянуто 32 та 83 справи відповідно. Водночас до апеляційних загальних судів надійшло 43 IP-справи, а до апеляційних господарських судів — 39 IP-справ, з яких розглянуто 26 та 44 справи відповідно[534].

Водночас усі проблеми щодо розгляду IP-спорів, описані в Тіньовому звіті 2025 року[535], залишаються актуальними, а саме:

1. Відсутність єдності судової практики та нестабільність рішень судів, що створює правову невизначеність.

2. Відсутність спеціалізації суддів у місцевих загальних судах та достатньої кількості суддів, які спеціалізуються на цій категорії справ, у господарських судах.

3. Затягування строків розгляду справ.

4. Низька ефективність розгляду IP-спорів на рівні апеляційних судів.

5. Перекладання відповідальності за судове рішення з судді на експертів.

У 2026 році фінансування ВСПІВ скорочено вдвічі, порівнюючи з попереднім роком (з 4,34 млн грн до 2,25 млн грн)[536].

Рекомендації

У 2026 році варто вирішити питання щодо доцільності функціонування в Україні ВСПІВ та продовження конкурсів до ВСПІВ та його Апеляційної палати, розпочатих у 2017–2019 роках.

У разі ухвалення рішення про відсутність необхідності функціонування в Україні окремого IP-суду розглянути доцільність створення окремої палати в одному із місцевих господарських судів (з урахуванням навантаження) і в

530 Звіт судів першої інстанції про розгляд справ у порядку цивільного судочинства. *Державна судова адміністрація України*. 2026. ↗

531 Звіт судів першої інстанції про розгляд справ у порядку цивільного судочинства. *Державна судова адміністрація України*. 2025. ↗

532 Звіт судів апеляційної інстанції про розгляд апеляційних скарг у порядку цивільного судочинства. *Державна судова адміністрація України*. 2026. ↗

533 Звіт судів апеляційної інстанції про розгляд апеляційних скарг у порядку цивільного судочинства. *Державна судова адміністрація України*. 2025. ↗

534 Лист Державної судової адміністрації України від 13.08.2026 № Інф/БП741-26-768/26.

535 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 88–90) залишаються актуальними. ↗

536 Докладно — у підрозділі «Фінансування судової влади».

одному з апеляційних господарських судів та визначення за такими судами виключної підсудності цивільних та господарських IP-спорів[537].

Державна судова адміністрація України

Прогрес та проблеми

У звітному періоді, насамперед у II кварталі 2026 року, спостерігається *незначний поступ у деяких питаннях* діяльності ДСА, хоча за значним переліком питань *прогрес* наразі *відсутній*.

Конкурс на посаду Голови ДСА завершився в грудні 2025 року призначенням Максима Пампури[538], який упродовж двох років виконував обов'язки Голови ДСА[539]. Це призначення комунікується ВРП та ДСА як прогрес у євроінтеграційних зобов'язаннях України, попри те що воно відбулося без проведення «класичного» конкурсу та в період воєнного стану[540]. Тобто після його завершення потрібно буде провести конкурс, передбачений законодавством для посад державної служби категорії «А»[541].

Призначення М. Пампури викликало критику громадського сектору та суддівської спільноти. Так, деякі громадські організації вважають[542], що це призначення може нівелювати антикорупційні досягнення України. А на XX черговому з'їзді суддів України діяльність ДСА визнано незадовільною та запропоновано висловити недовіру очільнику ДСА через різницю між звітами ДСА та реальним станом справ у судах, особливо першої інстанції[543].

У березні 2026 року стартував конкурс на дві посади заступників Голови ДСА[544]. Один із них має відповідати за зовнішній та інституційний блок, інший — за управління майном, проведення капітальних ремонтів та фінансові питання[545]. Наприкінці липня 2026 року спеціально створена робоча група з питань добору кандидатів після проведення співбесід визначила чотирьох кандидатів, яких рекомендує ВРП для призначення на дві посади заступників Голови ДСА[546].

---

537 Рекомендації, викладені в Тіньовому звіті 2025 року, змінено з огляду на те, що органи державної влади впродовж 2019–2025 років не демонстрували зацікавленості у функціонуванні ВСПІВ, а статистика свідчить про зменшення кількості IP-спорів, що надходять на розгляд судів.

538 Про призначення Пампури М. В. на посаду Голови Державної судової адміністрації України : рішення Вищої ради правосуддя від 22.12.2025 № 2778/0/15-25. ↗

539 ВРП тимчасово поклала виконання обов'язків Голови ДСА України на Максима Пампуру. *Державна судова адміністрація України*. 2023. ↗

540 Інформація надана Респондентом 16 під час інтерв'ю, проведеного 04.03.2026.

541 Там само.

542 Конкурс без вибору: як ВРП призначає на голову ДСА знову «своїх». *Центр протидії корупції*. 2025. ↗; Сумнівний конкурс і прогнозований фінал: Пампуру призначили головою Державної судової адміністрації. *Фундація DEJURE*. 2025. ↗

543 XX з'їзд суддів України: текстова та онлайн трансляція, день третій / Право ТВ. *YouTube*. 2026. ↗

544 Вища рада правосуддя оголосила про наявність двох вакантних посад заступників Голови ДСА України. *Державна судова адміністрація України*. 2026. ↗

545 Інформація надана Респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 16.03.2026.

546 Проведено співбесіди з кандидатами на посади заступників Голови Державної судової адміністрації України. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

За сприяння Проєкту «Сприяння наближенню України до ЄС у сфері верховенства права» (3*E4U) у червні 2026 року розпочався функціональний аудит ДСА, що триватиме до листопада[547]. ВРП зазначає, що проведення функціонального аудиту ДСА та розроблення відповідних рекомендацій мають бути спрямовані на усунення дублювання повноважень і чітке розмежування компетенцій між ДСА та ВРП, оптимізацію структури ДСА та її територіальних управлінь, а також удосконалення процедур розподілу бюджетних коштів[548].

У листопаді 2025 року результати аудиту ДСА за 2023–2024 роки представила Рахункова палата[549]. Зокрема, у її звіті йдеться, що діяльність ДСА в межах реалізації покладених на неї повноважень та основних завдань не забезпечила ефективного функціонування системи організаційного (кадрового, матеріально-технічного) та фінансового забезпечення місцевих та апеляційних судів.

Однією з основних проблем є постійне недофінансування органів судової влади. Упродовж звітного періоду жодного разу не досягнуто повного покриття потреби у фінансуванні ДСА як головного розпорядника бюджетних коштів для місцевих та апеляційних судів[550]. Водночас встановлено системні недоліки планування та розподілу бюджетних ресурсів, що призвели до низького рівня покриття потреб, нерівномірності фінансування, накопичення кредиторської заборгованості та повернення до бюджету неосвоєних коштів[551]. Зокрема, у 2023–2024 роках до державного бюджету ДСА повернула 972 млн грн невикористаних бюджетних асигнувань, які могли бути спрямовані на завершення реконструкцій чи будівництва судів.

На думку Рахункової палати, ДСА не володіла повною та достовірною інформацією про реальні потреби місцевих та апеляційних судів щодо функціональних груп приміщень, зокрема залів судових засідань, кабінетів суддів, приміщень для працівників апаратів судів, канцелярій та архівів, та про їхній стан[552].

Рівень забезпечення місцевих та апеляційних судів засобами інформатизації становив 70–89%. Значна частина техніки в судах застаріла: станом на початок 2025 року мали бути списані приблизно 19% комп'ютерів, 23% серверів, 17% одиниць оргтехніки та 30% засобів фіксації[553]. Такий стан справ супроводжувався збільшенням кількості нерозглянутих судових справ та матеріалів — на 12%, а також зростанням частки проваджень, розгляд яких тривав понад один рік — на 19%[554].

На більшість із перерахованих Рахунковою палатою проблем громадськість уже звертала увагу раніше[555].

---

547 Інформація надана Респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 03.08.2026.

548 ВРП зацікавлена в тому, щоб аудит ДСА був об'єктивним і проведеним передусім професійною командою — Григорій Усик. *Вища рада правосуддя.* 2026. ↗

549 Системні проблеми у фінансуванні та організаційному забезпеченні судів: Рахункова палата проаналізувала діяльність ДСА України. *Рахункова палата.* 2025. ↗

550 Там само.

551 Там само.

552 Там само.

553 Там само.

554 Там само.

555 Попередньо описані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації (с. 91–97). ↗

Своєю чергою ДСА відзвітувала про спрямування та використання передбачених у 2025 році коштів у загальному фонді Державного бюджету України (Держбюджет) за відповідними напрямами[556]. У серпні 2026 року ДСА планує розпочати процес закупівлі 4 тис. комп'ютерів для заміни застарілої техніки в судах, після чого має розпочатися тендерна процедура із закупівлі серверного обладнання[557].

Водночас дефіцит кадрів в апаратах судів сягає 26–29%[558]. Це пов'язано як з надмірним навантаженням, так і з низьким рівнем оплати праці в попередні роки[559]. Повномасштабна війна з РФ також є однією з причин відтоку кадрів[560].

Іншою системною проблемою є руйнування та пошкодження будівель судів внаслідок атак ворожих ракет та безпілотних літальних апаратів. Під час війни зазнало пошкоджень різного ступеня 183 приміщення судів (170 судів), а 21 приміщення 20 судів є повністю зруйнованими[561]. Також постраждали 11 приміщень установ системи правосуддя[562]. Водночас ДСА максимально оперативно намагається усувати наслідки агресії РФ. Протягом 2025 року відремонтовано пошкодження на 15 об'єктах[563]. Інформацію щодо 55% пошкоджених об'єктів внесено до Реєстру пошкодженого і знищеного майна[564].

Однією з найбільш відчутних проблем звітного періоду стало тривале відключення електроенергії в судах[565]. Майже 39% судів стикнулися з критичними технічними та логістичними викликами під час експлуатації альтернативних джерел живлення[566]. Часто суддям та працівникам апаратів судів доводилося власним коштом забезпечувати належні умови для здійснення правосуддя[567]. Частина судів була змушена здійснювати приймання документів через спеціальну скриньку, адже робота канцелярій судів повністю зупинилася[568].

---

556 Звіт про діяльність Державної судової адміністрації України за 2025 рік / Державна судова адміністрація України. 2026. 230 с. ↗

557 Інформація надана Респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 03.08.2026.

558 Системні проблеми у фінансуванні та організаційному забезпеченні судів: Рахункова палата проаналізувала діяльність ДСА України. *Рахункова палата*. 2025. ↗

559 Докладно — у підрозділі «Фінансування судової влади».

560 Інформація надана Респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 16.03.2026.

561 Інформація про пошкоджені приміщення внаслідок збройної агресії російської федерації та стан їх відновлення : аналітична довідка / Державна судова адміністрація України. 2026. 77 с. ↗

562 Там само.

563 XX з'їзд суддів України: текстова та онлайн трансляція, день другий / Право ТВ. *YouTube*. 2026. ↗

564 Матеріали надані Респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 16.03.2026.

565 План дій із забезпечення сталого енергопостачання судів / Судова влада. *YouTube*. 2026. ↗

566 Забезпечення судів альтернативними джерелами живлення: експлуатація, проблемні питання та вжиті ДСА України заходи. *Територіальне управління Державної судової адміністрації України у Тернопільській області*. 2026. ↗

567 План дій із забезпечення сталого енергопостачання судів / Судова влада. *YouTube*. 2026. ↗

568 Внаслідок екстреного відключення електроенергії у Шостому апеляційному адміністративному суді відсутнє електропостачання. *Шостий апеляційний адміністративний суд*. 2026. ↗; Печерський районний суд міста Києва інформує учасників судових справ та відвідувачів суду. *Судова влада України*. ↗

Працівники судової системи вказують[569] на глибоку інфраструктурну кризу, яка безпосередньо загрожує безперервності здійснення правосуддя. Поєднання критичного зносу внутрішніх електромереж, відсутності опалення тощо свідчить про системні прогалини в управлінні та фінансуванні[570]. Наявна практика використання малопотужних генераторів виявилася неефективною, оскільки вона не забезпечила роботу кабінетів, більшості залів судових засідань і частини канцелярій[571]. Працівники судової системи також вказували[572] на те, що ДСА невчасно реагувала на виявлені проблеми, а певні питання могли залишатися невирішеними протягом тривалого періоду.

У ДСА визнають критичність ситуації з енергозабезпеченням, наголошуючи, що хоча з 2023 року всі суди мають базове джерело альтернативного живлення, його потужність зазвичай обмежується підтримкою лише окремих залів судових засідань та канцелярії. Для подолання дефіциту альтернативних джерел живлення та оновлення електромереж наприкінці 2025 року спрямовано 148 млн грн, проте ДСА відкрито декларувала неможливість стовідсоткового забезпечення всіх потреб системи за нинішніх умов[573]. Водночас, за інформацією ДСА, станом на липень 2026 року всі приміщення київських судів забезпечені генераторами, потужності яких вистачить на забезпечення їх повноцінної роботи на час відсутності електроенергії[574]. Щодо забезпечення решти приміщень судів, ДСА продовжує вживати необхідних заходів[575].

Окрім розв'язання проблем з електрикою, ДСА наразі фокусується на розв'язанні питання з альтернативними джерелами опалення, що є частиною стратегії зміцнення автономності судової інфраструктури — здійснюється заміна мереж опалення та відповідного обладнання, яке вийшло з ладу минулої зими[576].

Водночас у 2025 році успішно завершено низку масштабних проєктів реконструкції та нового будівництва загальною вартістю понад 102 млн грн, зокрема в Миколаєві, Хусті, Шаргороді та Кам'янці-Подільському[577]. Цей вектор на розбудову інфраструктури судів зберігається у 2026 році: заплановано введення в експлуатацію Долинського районного суду Кіровоградської області, відкриття суду в м. Сміла, завершення ремонту та відкриття Господарського суду Чернігівської області та Чернігівського апеляційного суду, пошкоджених внаслідок збройної агресії РФ[578].

---

569 План дій із забезпечення сталого енергопостачання судів / Судова влада. *YouTube*. 2026. ↗

570 «Доступ до правосуддя ніхто ж не скасовував». Репортаж із суду на лівому березі Києва, що працює на межі критичних умов. *Watchers*. 2026. ↗

571 План дій із забезпечення сталого енергопостачання судів / Судова влада. *YouTube*. 2026. ↗

572 «Доступ до правосуддя ніхто ж не скасовував». Репортаж із суду на лівому березі Києва, що працює на межі критичних умов. *Watchers*. 2026. ↗

573 Інформація надана Респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 16.03.2026.

574 Інформація надана Респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 03.08.2026.

575 Там само.

576 Там само.

577 Інформація надана Респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 16.03.2026.

578 Інформація надана Респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 03.08.2026.

У звітному періоді залишилися нерозв'язаними проблеми з дублюванням функцій працівниками ДСА та її територіальних відділень, підвищенням прозорості діяльності територіальних відділень; забезпеченням новопризначених суддів кабінетами та технікою, проведенням ремонтів кабінетів тощо, розробленням та ухваленням нормативів укомплектування робочого місця судді, помічника, секретаря тощо та забезпеченням єдиних підходів до матеріально-технічного забезпечення новопризначених суддів незалежно від розташування суду[579]. Також не вчинено кроків для посилення підзвітності ДСА РСУ та перегляду моделі збору та систематизації судової статистики[580].

Так само не розроблені проєкти модельних судів першої та апеляційної інстанцій та забезпечення єдиних підходів до визначення чисельності працівників апаратів судів у судах одного рівня, спеціалізації та навантаження, рівня їхніх заробітних плат та преміювання тощо[581]. У ДСА зазначають[582], що наразі відбувається оцінка потреб у частині фінансування співробітників патронатної служби в місцевих і апеляційних судах. Окремо інформується про початок реалізації пілотного проєкту з введення посади другого помічника судді в тих судах, де є надмірне навантаження (наразі йдеться про три такі суди — по одному суду в містах Київ, Одеса та Запоріжжя)[583].

Водночас за результатами діяльності ДСА минулого року простежуються певні позитивні зрушення. Динаміка фінансування кадрового потенціалу судової системи в період 2024–2026 років демонструє стабільну тенденцію до зростання середнього рівня заробітних плат, що в сукупності має скласти орієнтовно 30%[584]. Зокрема, середня щомісячна винагорода, яка у 2024 році становила 26,23 тис. грн, за результатами 2025 року зросла на 15,6% — до 30,32 тис. грн, а у 2026 році прогнозується на рівні орієнтовно 36 тис. грн[585]. Ключовим чинником цієї позитивної трансформації стало запровадження додаткових коефіцієнтів до посадових окладів[586] та механізму диференційованого підвищення посадових окладів працівників апаратів місцевих загальних судів, який враховує фактичне навантаження в судах[587].

Протягом 2025 року збільшився відсоток забезпеченості судів комп'ютерною технікою та системами відеоконференцзв'язку (до майже 90%), що підкріплено

---

579 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації (с. 91–97) не виконано, а описані проблеми залишаються актуальними. ↗

580 Там само.

581 Там само.

582 Інформація надана Респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 03.08.2026.

583 Там само.

584 Інформація надана респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 16.03.2026.

585 Там само.

586 XX з'їзд суддів України: текстова та онлайн трансляція, день другий / Право ТВ. *YouTube*. 2026. ↗; Інформація надана респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 16.03.2026.

587 Набрала чинності постанова Уряду щодо підвищення окладів працівників апаратів судів із надмірним навантаженням. *Державна судова адміністрація України*. 2026. ↗

масштабним фінансуванням закупівлі ліцензійного програмного забезпечення та IT-сервісів на суму понад 160 млн грн[588].

ДСА також проявила ініціативу зі збору даних для складання рейтингу фізичного стану судових приміщень, що дало змогу ДСА структурувати пріоритети модернізації, виокремивши критичні об'єкти, зокрема суди лівобережної частини м. Київ[589]. За інформацією ДСА, до початку опалювального сезону 2026 року на всіх аварійних об'єктах будуть завершені відповідні першочергові ремонтні заходи[590]. Подальший ремонт планується проводити поетапно відповідно до потреб кожного приміщення. Окрім того, ДСА інформує про наявність пріоритетних об'єктів, які потребують капітального ремонту й щодо яких вже проводиться необхідна робота: три місцеві загальні суди на лівому березі міста Київ, Подільський та Солом'янський районні суди міста Києва[591]. Попри перехід до більш раціонального та обґрунтованого планування видатків, ефективність цих заходів супроводжується суспільним незадоволенням через запізнілий початок інвентаризації електромереж та стану приміщень на території всієї країни[592].

Рекомендації

1. Розробити та впровадити ефективні методики забезпечення судів альтернативними джерелами електроенергії.

2. Спрогнозувати потенційні негативні сценарії в забезпеченні матеріально-технічними ресурсами, електро-, тепло- та водозабезпеченні судів та передбачити систему оперативного реагування на ці виклики, щоб зменшити негативний вплив на процеси здійснення правосуддя.

3. Здійснювати системний та оперативний збір інформації щодо стану забезпечення судів, її опрацювання і прийняття відповідних рішень.

4. Передбачити дієву систему відповідальності за невиконання (або неналежне виконання) посадовими особами ДСА та її територіальних управлінь своїх повноважень із забезпечення належного стану судів.

5. Оптимізувати роботу ДСА і її територіальних управлінь, прискорити їхню взаємодію/реагування на запити представників судів для уникнення ситуацій, коли проблеми не розв'язуються впродовж тривалого періоду.

6. Переглянути штатний розпис ДСА та її територіальних управлінь, провести скорочення працівників, які виконують дублювальні функції або є малоефективними[593].

---

588 XX з'їзд суддів України: текстова та онлайн трансляція, день другий / Право ТВ. *YouTube*. 2026. ↗; Інформація надана респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 16.03.2026.

589 Інформація надана респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 16.03.2026.

590 Інформація надана Респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 03.08.2026.

591 Там само.

592 План дій із забезпечення сталого енергопостачання судів / Судова влада. *YouTube*. 2026. ↗

593 Рекомендації 6–13 уже надавалися громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 94–97) та залишаються актуальними. ↗

7. Визначити відповідальність керівників територіальних управлінь ДСА за несвоєчасний ремонт приміщень, де розміщуються судді, та забезпечення їх меблями та технікою.

8. Підготувати нормативи укомплектування робочого місця судді, помічника, секретаря тощо та забезпечити єдині підходи до матеріально-технічного забезпечення новопризначених суддів незалежно від розташування суду.

9. На законодавчому рівні посилити підзвітність ДСА РСУ, зокрема щодо регулярного звітування перед РСУ щодо виконання ДСА покладених на неї функцій.

10. Збір, перевірку та узагальнення даних судової статистики увідповіднити практиці ведення статистики в країнах ЄС. Також запровадити вибірковий паралельний збір статистичних даних та проведення подвійного підрахунку за деякими категоріями справ задля виявлення проблем та розбіжностей. За результатами такого підрахунку надалі необхідно розробити модель збору та систематизації судової статистики, яка б унеможливлювала помилки, здвоювання, некоректне відображення даних тощо.

11. Розробити проєкти модельних судів першої та апеляційної інстанцій.

12. Уніфікувати штатні розписи судів одного рівня, спеціалізації та навантаження. Забезпечити єдині підходи до визначення чисельності працівників апаратів судів у судах одного рівня, спеціалізації та навантаження, рівня їхніх заробітних плат та преміювання тощо.

13. Завершити у 2026 році функціональний аудит ДСА та її територіальних управлінь і розпочати за його результатами оновлення моделі системи забезпечення функціонування судової влади, у межах якої, серед іншого, запланувати у 2027 році реорганізацію ДСА та її територіальних управлінь. Впровадження всіх змін має відбуватися на підставі окремого закону.

Суддівське самоврядування: з'їзд суддів України, Рада суддів України, збори суддів

Прогрес і проблеми

Суттєвих змін протягом останніх років щодо врегулювання проблемних питань функціонування суддівського самоврядування не відбулося. Функціонального аудиту органів суддівського врядування (ВРП, ВККС) та самоврядування (з'їзд суддів, РСУ) наразі не проведено.

Залишається неврегульованим питання щодо збереження принципу таємності голосувань під час проведення зборів суддів, з'їзду суддів із питань виборів голів судів, їхніх заступників, членів ВРП, РСУ, суддів КСУ[594].

Також немає жодного прогресу у врегулюванні питання перебування на посадах голів судів упродовж не більш ніж шести років (два строки по три роки). Законо-

594 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 97–100) залишаються актуальними. ↗

проєкт, який може врегулювати це питання, розробляв Комітет Верховної Ради з питань правової політики, однак через відсутність консенсусу серед депутатів робота над ним фактично зупинилася[595].

У березні 2026 року Комітет Верховної Ради з питань інтеграції України до Європейського Союзу розглянув низку законопроєктів щодо відповідності міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву ЄС[596]. Зокрема, члени Комітету розглянули проєкт Закону № 8296[597], яким пропонується врегулювати процедури обрання (призначення) суддів на адміністративні посади та звільнення з цих посад. За висновком Комітету, законопроєкт не суперечить міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, однак потребує суттєвого доопрацювання з урахуванням наведених зауважень. Такий самий висновок члени Комітету ухвалили й до альтернативного законопроєкту № 8296-1[598]. Станом на липень 2026 року обидва законопроєкти опрацьовуються в Комітеті Верховної Ради з питань правової політики.

У звітному періоді відносно судді одного із місцевих господарських судів, який діяв в умовах конфлікту інтересів (встановлено РСУ[599]), ВРП ухвалила рішення про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності та застосування до нього дисциплінарного стягнення у вигляді подання про звільнення з посади[600].

РСУ затвердила 2 березня 2026 року коментар до Кодексу суддівської етики[601], нова редакція якого була ухвалена 18 вересня 2024 року[602]. Кодекс суддівської етики також пройшов експертизу БДІПЛ[603].

Під час з'їзду суддів України, який відбувся 10–12 березня 2026 року[604], зокрема, **обрано двох членів ВРП строком на чотири роки**[605]; представлено звіт за підсумками п'ятирічної роботи РСУ[606]; **обрано новий склад РСУ** (30 членів, що є необ-

595 Інформація надана Респондентом 3 під час інтерв'ю, проведеного 18.02.2026.

596 Комітет з питань інтеграції України до ЄС розглянув законопроєкти щодо їхньої відповідності праву Європейського Союзу. *Комітет з питань інтеграції України до Європейського Союзу*. 2026. ↗

597 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо врегулювання процедури обрання (призначення) суддів на адміністративні посади та звільнення з цих посад : проєкт Закону України, реєстраційний № 8296 від 21.12.2022. ↗

598 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо удосконалення процедури обрання суддів на адміністративні посади та звільнення з цих посад : проєкт Закону України, реєстраційний № 8296-1 від 04.01.2023. ↗

599 Рішення Ради суддів України від 09.12.2024 № 46. ↗; Рішення Ради суддів України від 13.11.2025 № 51. ↗

600 Про притягнення судді Господарського суду Чернівецької області Байталюка В. Д. до дисциплінарної відповідальності : рішення Вищої ради правосуддя № 71/1дп/15-26 від 19.01.2026. ↗

601 Рада суддів України затвердила коментар до Кодексу суддівської етики. *Рада суддів України*. 2026. ↗

602 Опубліковано нову редакцію Кодексу суддівської етики. *Рада суддів України*. 2024. ↗

603 Opinion on the Code of Judicial Ethics of Ukraine. Opinion-Nr.: JUD-UKR/560/2025 [SA] / OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights. Warsaw, 2026. 28 p. ↗

604 XX черговий з'їзд суддів України після перерви розпочав роботу в Києві. *Рада суддів України*. 2026. ↗

605 З'їзд суддів України обрав членів ВРП. *Рада суддів України*. 2026. ↗

606 Голова Ради суддів України Богдан Моніч прозвітував перед делегатами з'їзду суддів України. *Рада суддів України*. 2026. ↗

хідним для повноважної роботи РСУ)[607], а також визнано незадовільною роботу ДСА[608].

Цього разу з'їзд суддів не транслювався онлайн, що викликало критику самих суддів[609]. Також не було попереднього висунення кандидатів до РСУ, відтак перелік кандидатів формувався в перший день з'їзду суддів. Водночас деякі судді стверджували про наявність заздалегідь погоджених кандидатів у члени РСУ[610]. Обидві події не сприяють відкритості, прозорості та громадському контролю за виборами членів ВРП та РСУ.

Головою РСУ обрано Віталія Саліхова, суддю Київського апеляційного суду, колишнього члена ВРП, щодо діяльності якого громадськість неодноразово висловлювала свої застереження[611].

17 березня 2026 року відбулося засідання нового складу РСУ, що стосувалося нападу на суддю Індустріального районного суду міста Дніпро. У зв'язку з цим РСУ вирішила ініціювати перед компетентними органами державної влади опрацювати: питання обмеження доступу до інформації про місце проживання суддів та членів їхніх сімей; перегляд обсягу відкритих даних про суддів, що містяться в публічних реєстрах; запровадження додаткових механізмів захисту персональних даних суддів у випадках, коли їх відкритість може створювати загрозу їхній безпеці[612]. Така реакція РСУ є надмірною[613].

Новий склад РСУ у квітні 2026 року розглянув питання щодо організаційної структури та персонального складу комітетів РСУ, оновлення персонального складу робочих груп та комісій, утворених РСУ та іншими органами державної влади, а також представництва членів РСУ, уповноважених для роботи в областях тощо[614].

У травні 2026 року РСУ визначилася щодо подальшого функціонування першого складу ДГЕ та усунення розбіжностей у тлумаченні законодавчих норм, які регулюють діяльність цієї групи різними суб'єктами її призначення[615]. Попередніми рішеннями РСУ до першого складу ДГЕ призначено одного члена ДГЕ та його

---

607 XX черговий з"їзд суддів обрав Раду суддів України. *Рада суддів України*. 2026. ↗

608 Рішення XX чергового з"їзду суддів України щодо стану незалежності суддів у контексті виконання Дорожньої карти з питань верховенства права, Плану для Ukraine Facility та євроінтеграційного курсу України. П. 7. *Рада суддів України*. 2026. ↗

609 Публікація судді Христини Гладишевої в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

610 Публікація судді Христини Гладишевої в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

611 Публікація Фундації DEJURE в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗; Публікація Автомайдану в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

612 У Києві відбулося засідання Ради суддів України. *Рада суддів України*. 2026. ↗

613 Публікація Фундації DEJURE в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗; Публікація Центру протидії корупції в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗; Публікація Автомайдану в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

614 У Києві відбулося перше робоче засідання Ради суддів України у новообраному складі. *Рада суддів України*. 2026. ↗

615 На сайті Ради суддів України оприлюднено рішення засідання від 22 травня 2026 року. *Рада суддів України*. 2026. ↗

заступника строком на три роки[616]. Наразі РСУ вирішила внести зміни в зазначені рішення через вилучення словосполучення «строком на три роки»[617].

Наприкінці січня 2026 року РСУ оголосила про початок нового конкурсу на дві посади судді КСУ[618], оскільки попередній конкурс на посаду судді КСУ за квотою з'їзду суддів України, оголошений у червні 2025 року, припинився у зв'язку з недостатньою кількістю кандидатів для продовження конкурсного добору на цю посаду[619]. Відповідність осіб, які виявили намір обійняти посаду судді КСУ, вимогам, встановленим Конституцією України та Законом України «Про Конституційний Суд України», встановлено для 18 кандидатів[620], щодо яких ДГЕ станом на липень 2026 року здійснює необхідні процедури перевірки[621].

У звітному періоді РСУ внесла зміни до Положення про помічника судді, відповідно до яких дозволено призначати на посаду помічника судді в місцевих загальних та апеляційних судах спеціалістів, які мають освітній рівень бакалавра[622], а суддя в судах з надмірним навантаженням зможе мати двох помічників суддів[623]. Рішення зборів суддів відповідного суду щодо збільшення кількості помічників суддів має бути погоджене РСУ на предмет обґрунтованості та необхідності збільшення[624]. Таке рішення ухвалює РСУ після консультацій з ДСА.

На додаток до цього в червні 2026 року РСУ **затвердила критерії оцінки рішень зборів суддів щодо збільшення максимальної кількості помічників суддів**, а також рекомендувала зборам суддів місцевих та апеляційних судів враховувати такі критерії під час підготовки та ухвалення рішень про звернення до РСУ щодо погодження збільшення максимальної кількості помічників суддів[625].

З метою забезпечення належного функціонування інституту присяжних та нормативного врегулювання порядку їх залучення до здійснення правосуддя в травні 2026 року згідно з розпорядженням Голови РСУ утворено спеціалізовану робочу групу, яка буде працювати над **розробленням нового Положення про присяжних**[626]. Перша установча нарада членів цієї робочої групи відбулася 1 червня 2026 року.

На початку червня 2026 року РСУ ухвалила рішення щодо скликання та проведення у вересні 2026 року **XXI позачергового з'їзду суддів України**[627]. На порядок

---

616 Рішення Ради суддів України від 18.09.2023 № 40. ↗; Рішення Ради суддів України від 18.09.2023 № 41. ↗

617 Рішення Ради суддів України від 22.05.2026 № 14. ↗

618 Оголошення про початок нового конкурсу на дві посади судді Конституційного Суду України. *Рада суддів України*. 2026. ↗

619 Докладно — у підрозділі «Конституційний Суд України: інституційна спроможність та конкурсний добір».

620 На сайті Ради суддів України оприлюднено список кандидатів на посаду судді КСУ. *Рада суддів України*. 2026. ↗

621 Публікація Дорадчої групи експертів у соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

622 Рішення Ради суддів України від 22.08.2025 № 38. ↗

623 Рішення Ради суддів України від 12.02.2026 № 7. ↗

624 Там само.

625 Рішення Ради суддів України від 05.06.2026 № 20. ↗

626 Крок до модернізації інституту присяжних: відбулася перша робоча нарада новоствореної робочої групи. *Рада суддів України*. 2026. ↗

627 Рішення Ради суддів України від 05.06.2026 № 18. ↗

денний з'їзду винесено питання про призначення суддів КСУ та обрання восьми членів ВРП, відповідно розпочато приймання документів від потенційних кандидатів у члени ВРП, яке триватиме до 3 серпня 2026 року[628].

На виконання Дорожньої карти з питань верховенства права не пізніше IV кварталу 2025 року мав бути розроблений та прийнятий закон, спрямований на запровадження можливості проведення з'їзду суддів онлайн як виняток у разі неможливості проведення з'їзду офлайн[629]. Проте станом на липень 2026 року цей захід не виконано. Водночас це завдання включено до Плану законопроєктної роботи Верховної Ради на 2026 рік[630]. Деякі судді ВС також підтримують питання щодо зміни формату з'їзду суддів, зокрема можливість проведення з'їзду в онлайн-форматі[631].

Натомість у РСУ вважають, що «в умовах України подібна новація потребує мобілізації значних технічних і нормативно-правових ресурсів», зокрема внесення відповідних змін до Конституції України, законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про Конституційний Суд України», «Про Вищу раду правосуддя» та інших нормативно-правових актів[632]. Водночас РСУ немає в переліку відповідальних виконавців за реалізацію зазначеного заходу.

Рекомендації

З огляду на те що впродовж звітного періоду більшість рекомендацій[633], наданих у Тіньовому звіті 2025 року, залишилися неврахованими, необхідно:

1. Провести широку професійну дискусію щодо доцільності подальших таємних голосувань під час виборів голів судів, їхніх заступників, членів ВРП, РСУ, суддів КСУ та пошуку балансу між прозорістю, підзвітністю та незалежністю судової влади.

2. Врегулювати питання щодо проведення зборів суддів, засідань РСУ та з'їзду суддів онлайн та голосування під час них за допомогою захищених електронних сервісів.

3. Переглянути на законодавчому рівні:

- поняття «з'їзд суддів» — у разі запровадження онлайн-голосування участь у з'їзді суддів зможуть брати усі судді України, а не делегати за квотним принципом, як це врегульовано зараз;

---

628 Публікація Вищої ради правосуддя в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

629 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

630 Про План законопроектної роботи Верховної Ради України на 2026 рік : Постанова Верховної Ради України від 11.02.2026 № 4774-IX. ↗

631 Суддівське самоврядування: між очікуваннями та реальністю — судді ВС поділилися думками на засіданні дискусійного клубу. *Верховний Суд*. 2026. ↗

632 З'їзд суддів онлайн – питання для роздумів? Ініціатива на виконання Дорожньої карти з питань верховенства права. *Рада суддів України*. 2026. ↗

633 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо України у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 99–100. ↗

- формулу формування складу РСУ в частині забезпечення гендерного балансу та рівного регіонального представництва;
- питання із попереднім висуванням кандидатів у РСУ та проведенням їх перевірки. Перевірку кандидатів у члени РСУ варто проводити щонайменше до моменту завершення кваліфікаційного оцінювання суддів та розгляду накопичених щодо них дисциплінарних скарг.

4. У 2026 році напрацювати законопроєкт щодо строків перебування на посадах голів судів та їхніх заступників так, щоб унеможливити обіймання цих посад суддями понад шість років. «Охолоджувальний» період між посадами одного рівня для кожного судді має бути не менше ніж один рік (окрім судів, де кількість суддів менша за три особи).

Національна школа суддів України

Прогрес і проблеми

Кадрове забезпечення НШСУ

Від вересня 2025 року управлінський склад НШСУ не зазнав істотних змін[634]. Водночас у 2025 році НШСУ розробила **проєкт змін до Статуту НШСУ** в частині **запровадження конкурсного добору керівного складу НШСУ та встановлення строку перебування на відповідних посадах** (5 років за контрактом), а також внесла подання до ВККС щодо затвердження відповідних змін[635]. Ці зміни заслуговують на підтримку як такі, що спрямовані на запровадження меритократичного добору керівництва НШСУ та строковості перебування на ключових адміністративних посадах. У червні 2026 року Голова ВККС повідомив, що найближчим часом це буде реалізовано[636].

У червні 2026 року затверджено новий Порядок проведення публічного конкурсу з добору кандидатів на вакантну посаду проректора НШСУ[637]. Наразі НШСУ здійснює **формування складу Конкурсної комісії** щодо проведення публічного конкурсу з добору кандидатів на вакантну посаду проректора НШСУ з функціональними обов'язками з питань підготовки кадрів для системи правосуддя із залученням до участі в роботі такої комісії представників громадянського суспільства, експертного середовища та органів суддівського врядування та самоврядування[638].

НШСУ розробила **законопроєкт** про внесення змін до ст. 54 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» **щодо забезпечення соціально-трудових гарантій суддів, обраних за конкурсом ректором, проректором, тренером НШСУ**[639]. Законо-

634 Науково-методична рада Національної школи суддів України. Національна школа суддів України. 2026. ↗

635 Інформація надана Респондентом 6 під час інтерв'ю, проведеного 20.02.2026.

636 Публікація Голови Вищої кваліфікаційної комісії суддів України Андрія Пасічника в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

637 Затверджено новий Порядок проведення публічного конкурсу з добору кандидатів на вакантну посаду проректора Національної школи суддів України. Національна школа суддів України. 2026. ↗

638 Там само.

639 Інформація надана Респондентом 6 під час інтерв'ю, проведеного 20.02.2026.

проєкт передбачає можливість відрядження чинних суддів для роботи у НШСУ на постійній основі зі збереженням розміру суддівської винагороди за основним місцем роботи та встановлених законом доплат (на посаду тренера — на строк до трьох років; на посади ректора, проректора — строком на 5 років). Законопроєкт передано на узгодження Комітету Верховної Ради з питань правової політики та проведено попередні консультації з цього приводу[640].

У звітному періоді **проблема** втрати кадрів, які у зв'язку з війною виїхали за кордон, була **подолана**[641]. Водночас НШСУ відчуває дефіцит тренерського складу[642]. Це пов'язано з браком належного фінансування, неврегульованістю процедур відрядження чинних суддів до складу тренерів НШСУ та великим навантаженням на суддів[643]. Судді-тренери, погоджуючись з окресленим переліком проблем, додають також низький організаційний та стратегічно-інтелектуальний рівень працівників НШСУ під час розроблення тренінгів, коли суддя-тренер має розробити все: від підтем тренінгу, детальних програм, добірки нормативної бази та конкретних судових справ, їх аналізу до підготовки презентацій[644]. Це суттєво впливає на бажання суддів та суддів у відставці долучатися до тренерського складу НШСУ[645].

Рівень фінансового забезпечення працівників НШСУ не відповідає встановленим у законодавстві вимогам[646] та є меншим на 20% від рівня фінансового забезпечення працівників ВККС[647], що не сприяє залученню до роботи в НШСУ висококваліфікованих кадрів.

У звітному періоді проблему декларування доходів та майна керівництва та працівників НШСУ не розв'язано. Водночас у НШСУ продовжують наполягати на відсутності в їхній роботі корупційних ризиків, з огляду на те що головна функція НШСУ — це навчання суддів, їхніх помічників та працівників апаратів судів[648]. З цим не можна погодитися, допоки всередині НШСУ функціонує Тестологічний центр, який розробляє тестові запитання для кваліфікаційних іспитів.

Здійснення НШСУ своїх повноважень

За інформацією НШСУ, **52 876**[649] **учасників взяли участь у навчальних заходах НШСУ** протягом 2025 року:

- 267 заходів для 11 723 суддів;

---

640 Лист Національної школи суддів України від 31.07.2026 № 10-01/1950.

641 Інформація надана Респондентом 6 під час інтерв'ю, проведеного 20.02.2026.

642 Там само.

643 Там само.

644 Інформація надана Респондентом 22 під час інтерв'ю, проведеного 19.03.2026.

645 Там само.

646 Ст. 104 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає, що розміри посадових окладів працівників НШСУ не можуть бути меншими, ніж відповідні розміри посадових окладів працівників ВККС. Водночас середня різниця в розмірі окладів між співробітниками Секретаріату ВККС та апарату НШСУ наразі складає 20%.

647 Інформація надана Респондентом 6 під час інтерв'ю, проведеного 20.02.2026.

648 Там само.

649 Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Національної школи суддів України у 2025 році / Національна школа суддів України. Київ, 2026. С. 10, 28. ↗

- 298 заходів для 8 396 помічників суддів;
- 474 заходи для 34 955 працівників апаратів судів;
- 22 заходи для 6 483 співробітників Служби судової охорони.

Упродовж першого півріччя 2026 року НШСУ проведено **430 навчальних заходів**, у яких узяли участь **31 174 учасники (слухачі)**:

- 194 заходи для 6 926 суддів;
- 129 заходів для 3 955 помічників суддів;
- 94 заходи для 16 733 працівників апаратів судів;
- 13 заходів для 3 560 співробітників Служби судової охорони[650].

Упродовж 2025 року працівники Навчальної лабораторії з вивчення права ЄС (Навчальна лабораторія) здійснили повний цикл розроблення матеріалів, апробації та реалізації тренінгу для тренерів на тему: «Застосування права Європейського Союзу та практики Суду Справедливості». Метою цього напряму роботи є формування групи суддів-тренерів, які будуть викладати стандарти права ЄС у рамках програм підготовки суддів, а також підвищення обізнаності судової спільноти щодо особливостей застосування актів ЄС[651]. У 2025 році курс підвищення кваліфікації з права ЄС у НШСУ пройшли 3 196 суддів, а також 1 149 помічників суддів і 3 795 працівників апаратів судів[652]. У 2025 році підготовлено перших 25 національних тренерів із права ЄС[653]. Загалом у 2025 році навчання з права ЄС охопило 8 140 осіб, а за перше півріччя 2026 року — понад 7 тис. учасників, з яких понад 2 тис. — судді[654].

При Навчальній лабораторії **створено Дорадчу раду експертів** як постійний колегіальний орган, який забезпечуватиме експертний супровід, стратегічне планування та розвиток міжнародного співробітництва у сфері суддівської освіти з права ЄС. Створення цієї Ради є виконанням рекомендацій експертної місії ЄС у межах інструменту технічної допомоги Technical Assistance Information Exchange (TAIEX). Під час **першого засідання Дорадчої ради експертів**, зокрема: **обрано її Голову** — Олесю Радишевську — суддю Верховного Суду; розглянуто звіт про діяльність Навчальної лабораторії за перше півріччя 2026 року; обговорено підходи до розроблення Стратегії освітньої підготовки суддів у сфері права ЄС на 2027–2030 роки[655].

---

650 Лист Національної школи суддів України від 31.07.2026 № 10-01/1950.

651 Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Національної школи суддів України у 2025 році / Національна школа суддів України. Київ, 2026. С. 43–44. ↗

652 Там само. С. 8.

653 Там само.

654 Членство України в ЄС значно розширить коло джерел права для українських суддів: підсумки реалізації Проєкту ЄС «Право-Justice III». *Національна школа суддів України*. 2026. ↗

655 НШСУ формує стратегічне бачення суддівської освіти з права ЄС до 2030 року. *Національна школа суддів України*. 2026. ↗

Наприкінці 2025 року НШСУ **затвердила Стратегію розвитку суддівської освіти на 2026–2030 роки**[656]. Стратегія синхронізована зі Стратегією Європейської мережі суддівської освіти (EJTN) та відповідає завданням Дорожньої карти з питань верховенства права[657]. Серед ключових пріоритетів — практико-орієнтоване навчання, цифровізація освіти, інститут наставництва, посилення доброчесності та професійної етики суддів[658].

У 2025 році НШСУ продовжила роботу над розробленням нових навчальних курсів відповідно до проєктів програм та оновленням наявних курсів. Для початкової підготовки суддів створено «Посібник новопризначеного судді»[659]. Також минулого року створено подкаст-платформу НШСУ, за результатами діяльності якої станом на 31 липня 2026 року опубліковано 31 подкаст[660].

Восени 2025 року опубліковано аналітичні звіти щодо оцінки системи визначення потреб у навчанні суддів в Україні та оцінювання ефективності навчання суддів в Україні[661]. У звітах зазначається, що нормативні **передумови для ефективної системи підготовки суддів і оцінки їхніх навчальних потреб уже створено**, однак практична імплементація потребує узгодження процесів, стандартизації даних та інституційної координації між ВККС, НШСУ та іншими органами суддівського врядування. Серед основних викликів — фрагментація даних, недостатня цифровізація процесів, відсутність механізму обов'язковості навчання після виявлення прогалин та обмежена участь зовнішніх заінтересованих сторін. Це вказує на **потребу в створенні інтегрованої системи оцінки навчальних потреб суддівського корпусу**[662]. Також **система оцінювання ефективності навчання суддів в Україні вже має нормативне підґрунтя та окремі успішні елементи, але її реалізація ще далека від ідеальної**[663].

У звітному періоді НШСУ врахувала рекомендацію[664] щодо створення публічного переліку проєктів МТД із зазначенням інформації про їх залучення в процеси забезпечення навчання суддів та працівників апаратів судів, розроблення тестів, практичних завдань для конкурсів, що відбуваються в судовій владі, та інші суміжні процеси (вебсторінка наразі перебуває в процесі розроблення[665]).

---

656 НШСУ підбила підсумки 2025 року та затвердила стратегію розвитку суддівської освіти. *Національна школа суддів України*. 2025. ↗

657 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

658 НШСУ підбила підсумки 2025 року та затвердила стратегію розвитку суддівської освіти на 2026–2030 роки. *Державна судова адміністрація України*. ↗

659 Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Національної школи суддів України у 2025 році / Національна школа суддів України. Київ, 2026. С. 40. ↗

660 Подкасти. *Національна школа суддів України*. 2026. ↗

661 Оцінка системи визначення потреб у навчанні суддів в Україні / Pravo-Justice. 2025. 15 с. ↗; Оцінювання ефективності навчання суддів в Україні / Pravo-Justice. 2025. 15 с. ↗

662 Оцінка системи визначення потреб у навчанні суддів в Україні / Pravo-Justice. 2025. С. 12. ↗

663 Оцінювання ефективності навчання суддів в Україні / Pravo-Justice. 2025. С. 16. ↗

664 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 100–105. ↗

665 International Technical Assistance Projects. *Національна школа суддів України*. ↗

Тестологічний центр НШСУ та забезпечення конкурсів тестами

У 2025 році Тестологічний центр НШСУ: підготував 17 866 тестових завдань; розробив 6 зразків практичних завдань для забезпечення проведення кваліфікаційного іспиту кандидатів на посаду судді місцевого суду та суддів, які мають намір бути переведеними до іншого місцевого суду; розробив 4 зразки практичних завдань для забезпечення проведення кваліфікаційних іспитів у межах конкурсів для кандидатів на зайняття вакантних посад суддів СОАС та СААС; розробив, зрецензував і актуалізував 155 практичних завдань; у процесі розроблення перебуває 2 тис. тестових завдань[666].

Упродовж першого півріччя 2026 року Тестологічний центр НШСУ: розробив 1 129 тестових завдань; зрецензував та актуалізував 7 905 тестових завдань (з них 2 100 тестових завдань зрецензував тричі); розробив із залученням зовнішніх фахівців 30 практичних завдань; зрецензував та актуалізував 70 практичних завдань[667].

У звітному періоді орієнтовно 82 запитання виключено з переліків питань тестування для проведення кваліфікаційного іспиту кандидатів на посаду судді місцевого суду та суддів, які мають намір бути переведеними до іншого місцевого суду, ВАКС, зокрема його Апеляційної палати, у межах конкурсу, оголошеного 3 червня 2025 року, СОАС та СААС[668]. Водночас ВККС попереджала, що з огляду на значний обсяг тестових матеріалів не можна повністю виключити наявність окремих помилок у тестових запитаннях[669].

Питання **переосмислення процедури функціонування Тестологічного центру НШСУ залишається актуальним, оскільки саме його наявність у структурі НШСУ несе в собі корупційні ризики, потенційний конфлікт інтересів та додає НШСУ непритаманних їй функцій**. Водночас є думка[670], що зміна моделі функціонування Тестологічного центру в період активних конкурсів призведе до зупинки таких процедур на непрогнозований період.

Звіт експертної місії Європейської комісії TAIEX

З метою оцінювання діяльності НШСУ на відповідність вимогам і стандартам навчальних закладів ЄС для підготовки суддів у 2025 році проведено експертну місію Європейської комісії TAIEX[671], якою здійснено повний функціональний, кад-

666 Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Національної школи суддів України у 2025 році / Національна школа суддів України. Київ, 2026. С. 70. ↗

667 Лист Національної школи суддів України від 31.07.2026 № 10-01/1950.

668 Дані пораховано на підставі аналізу зазначених переліків, розміщених на вебсайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

669 До уваги кандидатів на посаду судді місцевого суду та суддів, які мають намір бути переведеними до іншого місцевого суду. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2025. ↗

670 Інформація надана Респондентом 6 під час інтерв'ю, проведеного 20.02.2026.

671 Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Національної школи суддів України у 2025 році / Національна школа суддів України. Київ, 2026. С. 40. ↗

ровий та фінансовий аудит НШСУ за участі міжнародних експертів[672], що було однією з рекомендацій громадськості в попередньому звітному періоді[673].

Місія TAIEX підготувала **звіт**, на який НШСУ надала свої пропозиції/зауваження[674].

Найбільше критики з боку НШСУ отримали рекомендації Місії TAIEX щодо запровадження більшого контролю з боку ВККС за діяльністю НШСУ, оскільки це призведе до «втрати Школою автономії»[675]. Водночас у звіті TAIEX окреслені ті самі проблеми, що ідентифікувала громадськість раніше[676]. Наразі в НШСУ працюють над впровадженням рекомендацій TAIEX[677]. Так, у червні 2026 року у ВККС відбулася робоча зустріч, присвячена реалізації кроків Дорожньої карти з питань верховенства права в контексті діяльності НШСУ. Предмет обговорення — реалізація рекомендацій TAIEX щодо вдосконалення правового статусу НШСУ, зокрема вектора інституційного розвитку відповідних європейських інституцій, конкурсного заміщення вакантних посад та поширення вимог антикорупційного законодавства на керівництво НШСУ[678].

У зв'язку з цим, за словами Голови ВККС[679], найближчим часом заплановано:

- запровадження конкурсної процедури заміщення вакантних посад ректора та проректорів;
- керівний склад призначатиметься на 5 років з укладенням контракту і можливістю обіймати посаду не більш ніж два строки;
- запровадження системи планування на короткостроковий і довгостроковий періоди з визначенням чітких, вимірюваних і релевантних показників досягнення запланованих цілей;
- вдосконалення моделі звітування.

Наступний крок — перегляд і удосконалення процедури відрядження суддів до НШСУ, поліпшення системи збору та опрацювання зворотного зв'язку та реагування на актуальний запит щодо навчання.

---

672 Представники ВС долучилися до обговорень у межах місії TAIEX з експертної оцінки діяльності Національної школи суддів України та Тренінгового центру прокурорів України. *Верховний Суд*. 2025. ↗

673 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 100–105. ↗

674 Інформація надана Респондентом 6 під час інтерв'ю, проведеного 20.02.2026.

675 Там само.

676 Попередній звіт експертної місії TAIEX надано Респондентом 6 під час інтерв'ю, проведеного 20.02.2026.

677 Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Національної школи суддів України у 2025 році / Національна школа суддів України. Київ, 2026. С. 40. ↗

678 У Комісії обговорили реалізацію окремих кроків міжнародних зобов'язань. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

679 Публікація Голови Вищої кваліфікаційної комісії суддів України Андрія Пасічника в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

Рекомендації[680]

1. Провести конкурс на посаду проректора НШСУ відповідно до нового порядку та заповнити всі інші вакантні посади на рівні керівного складу НШСУ на конкурсних засадах.

2. Посилити комунікації НШСУ насамперед із суддями та працівниками апаратів судів для кращого виявлення їхніх потреб у навчанні та отримання регулярного якісного зворотного зв'язку щодо раніше проведених навчань.

3. Запровадити можливість проводити регулярні навчання для суддів та працівників апаратів судів (насамперед помічників суддів) через стажування в судах вищого рівня.

4. Забезпечити відкритість процедур добору суддів (та працівників апаратів судів) для навчання права ЄС в інших країнах у межах партнерських програм та/або через проєкти МТД.

5. Провести дослідження щодо задоволеності суддями рівнем навчання в НШСУ.

6. Провести атестацію всього керівного складу НШСУ, зокрема й регіонального рівня.

7. Переглянути структуру (включно з регіональними відділеннями) та функції НШСУ (зокрема виключити непритаманні для суддівських шкіл функції) і здійснити трансформацію НШСУ в сучасний тренінговий центр (за результатами аудитів та з урахуванням рекомендацій звіту TAIEX).

8. Розробити та впровадити прозорі правила відрядження суддів до НШСУ.

9. Після проведення функціонального аудиту органів суддівського врядування та самоврядування визначити місце Тестологічного центру в структурі органів судової влади. У випадку залишення Тестологічного центру в структурі НШСУ запровадити обов'язкове декларування доходів та майна керівництва та співробітників НШСУ, у роботі яких наявні корупційні ризики. У разі передання Тестологічного центру до ВККС (або врегулювання його статусу в інший спосіб поза межами НШСУ) питання необхідності подання декларацій доходів та майна керівництва та співробітників НШСУ має розв'язуватися із залученням до дискусії Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК).

680 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації (с. 100–105) залишаються актуальними, але додатково уточнені з огляду на досягнутий прогрес та нові дані. ↗

Конституційний Суд України: інституційна спроможність та конкурсний добір

Прогрес і проблеми

Кадрове забезпечення КСУ

Кадрова криза залишається однією з основних проблем КСУ. Попри призначення у звітному періоді одного судді за квотою Президента (Юрій Барабаш[681]), КСУ все ще функціонує на межі повноважності (13 із 18 суддів).

Залишаються вакантними п'ять посад суддів КСУ, зокрема, за квотами: Президента (одна), Верховної Ради (дві) та з'їзду суддів України (дві). Крім того, 21 листопада 2026 року закінчиться строк повноважень судді Віктора Городовенка[682] (квота з'їзду суддів). Наразі КСУ не має очільника, а функції голови тимчасово здійснює один із суддів[683].

Щодо однієї вакантної посади за квотою Президента, то попри запевнення заступниці керівника Офісу Президента І. Мудрої наприкінці жовтня 2025 року про швидке оголошення конкурсу для заповнення цієї вакансії[684], наразі відповідну конкурсну процедуру не розпочато.

Що стосується двох квот з'їзду суддів України, то 20 грудня 2025 року ДГЕ ухвалила рішення за результатами оцінки дев'яти кандидатів на дві вакантні посади. У підсумку оцінку «відповідає» критерію високих моральних якостей дістали лише двоє кандидатів. Семеро інших визнано такими, що не відповідають такому критерію для цілей добору на посаду судді КСУ[685]. Оскільки відповідно до закону на одну вакантну посаду судді КСУ має претендувати не менше ніж два кандидати, то конкурс на одну вакантну посаду за квотою з'їзду суддів України припинився. Ті ж два кандидати, які дістали позитивну оцінку щодо відповідності критерію високих моральних якостей та продовжили участь у конкурсі на одну вакантну посаду судді КСУ, завершили етап оцінювання, однак не підтвердили свою відповідність критерію визнаного рівня компетентності[686]. Тож конкурс за квотою з'їзду суддів України припинився у зв'язку з недостатньою кількістю кандидатів для продовження конкурсного відбору.

РСУ оголосила 22 січня 2026 року новий конкурс на дві посади судді КСУ[687]. Документи подали 18 кандидатів, з яких усі були допущені РСУ до участі в конкурс-

---

681 Про призначення Ю. Барабаша суддею Конституційного Суду України : Указ Президента України від 17.09.2025 № 687/2025. ↗

682 Віктор Городовенко склав присягу судді КСУ 21.11.2017.

683 У КСУ знову провалили вибори голови: коли чекати нового голосування. *Дзеркало тижня*. 2025. ↗

684 Мудра про призначення суддів: Те, що було в повноваженнях президента, не гальмувалося. *Інтерфакс Україна*. 2025. ↗

685 Публікація Дорадчої групи експертів у соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

686 Публікація Дорадчої групи експертів у соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

687 Оголошення про початок нового конкурсу на дві посади судді Конституційного Суду України. *Рада суддів України*. 2026. ↗

ному доборі[688]. Однак надалі п'ятеро кандидатів припинили участь у конкурсі за власним бажанням[689]. Співбесіди з кандидатами заплановані на кінець липня — початок серпня 2026 року[690].

З метою належної реалізації процедур добору РСУ вирішила подовжити роботу своїх представників у чинному складі ДГЕ[691].

Проблему із незаповненням Парламентом двох вакансій за своєю квотою досі не розв'язано. На початку жовтня 2025 року Верховна Рада не підтримала жодного з кандидатів, які на початку того ж року успішно пройшли перевірку ДГЕ[692]. З огляду на це оголошено новий конкурс за парламентською квотою[693].

ДГЕ отримала 30 грудня 2025 року документи всіх кандидатів, які були допущені до конкурсу[694]. Так, на дві вакантні посади суддів КСУ претендували 18 осіб, троє з яких надалі припинили участь у конкурсі за власним бажанням[695]. ДГЕ провела 27–29 березня 2026 року співбесіди з 15 кандидатами за квотою Верховної Ради[696]. Після оцінювання відповідності кандидатів критерію високих моральних якостей та оцінювання їхнього рівня компетентності у сфері права ДГЕ сформувала рейтинговий список із дев'яти кандидатів та 9 липня 2026 року передала його Комітету Верховної Ради з питань правової політики[697]. Далі Комітет має провести співбесіди та рекомендувати кандидатів для голосування в Парламенті. Наразі відповідні рекомендації Комітету відсутні.

Конфлікт, який у минулому звітному періоді розпочався між Комітетом Верховної Ради з питань правової політики та ДГЕ[698], залишився невичерпаним та набув нової форми. Так, народні депутати — члени такого Комітету 24 жовтня 2025 року надали на розгляд Парламенту законопроєкт № 14149[699]. Потреба в його прийнятті пояснюється наявністю певних законодавчих прогалин та колізій[700], зокрема в час-

---

688 Публікація Дорадчої групи експертів у соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

689 Кандидати на посаду судді КСУ, допущені до конкурсного відбору за квотою Ради суддів України, оголошеного 26.01.2026. *Конституційний Суд України*. 2026. ↗

690 Публікація Дорадчої групи експертів у соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

691 Попередньо Рада суддів України делегувала своїх представників до Дорадчої групи експертів строком на три роки (рішення від 18.03.2023 № 40 та № 41). Однак 22.05.2026 Рада рішенням № 14 внесла зміни до відповідних рішень та виключила словосполучення «строком на три роки». ↗

692 Рада не змогла призначити двох суддів КСУ за своєю квотою. *Укрінформ*, 2025. ↗

693 Оголошення про початок нового конкурсного відбору на дві вакантні посади судді Конституційного Суду України. *Верховна Рада України*. 2025. ↗

694 Публікація Дорадчої групи експертів у соціальній мережі Facebook. ↗

695 Кандидати на посаду судді КСУ, допущені до конкурсного відбору за квотою Верховної Ради України, оголошеного 14.10.2025. *Конституційний Суд України*. 2025. ↗

696 Публікація Дорадчої групи експертів в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

697 Публікація Дорадчої групи експертів у соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

698 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо України у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 107. ↗

699 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення конкурсного відбору на посаду судді Конституційного Суду України : проєкт Закону України, реєстраційний № 14149 від 24.10.2025. ↗

700 Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення конкурсного відбору на посаду судді Конституційного Суду України». ↗

тині захисту персональних даних кандидатів та третіх осіб. Законопроєктом пропонується, щоб Секретаріат КСУ забезпечував документообіг, пов'язаний із діяльністю ДГЕ, а також захист персональних даних та іншої конфіденційної інформації, отриманої ДГЕ під час реалізації своїх функцій. Окрім того, конкретизується статус ДГЕ як допоміжного органу в конкурсній процедурі, що тягне за собою обов'язок ДГЕ реагувати на звернення та рекомендації суб'єктів призначення. Зокрема, співбесіди з кандидатами мають проводитися після отримання профільним комітетом Верховної Ради від ДГЕ копій усіх документів та інформації, що стосуються оцінених кандидатів[701].

Водночас у Парламенті зареєстровано альтернативний законопроєкт № 14149-1[702], яким, на відміну від основного законопроєкту, пропонується після завершення конкурсу всі документи та інформацію передавати для зберігання суб'єктам призначення суддів КСУ.

ДГЕ відреагувала на такі законодавчі ініціативи тим, що звернулася до Венеційської комісії за терміновим висновком щодо цих законопроєктів[703]. 16 грудня 2025 року Венеційська комісія оприлюднила свій висновок[704], у якому рекомендувала не вносити в українське законодавство зміни, відповідно до яких ДГЕ буде називатися «допоміжним» органом, оскільки таке тлумачення ролі ДГЕ створює ризик підриву її незалежності. Венеційська комісія вказує на необхідність закріплення в законі критеріїв для визначення того, які категорії інформації ДГЕ зможе на законних підставах не розкривати. Також Венеційська комісія вважає, що основні секретарські та адміністративні функції (документообіг, листування та управління персональними даними) мають залишитися за ДГЕ. Натомість додаткові гарантії у сфері захисту персональних даних мають бути впроваджені через чіткі законодавчо закріплені обов'язки[705]. Такий підхід Венеційської комісії спричиняє певне занепокоєння щодо належного захисту персональних даних кандидатів та третіх осіб, а також щодо уникнення конфлікту інтересів у персоналу, що здійснює функції секретаріату ДГЕ.

Водночас ці законопроєкти пропонують важливі зміни, що матимуть позитивний вплив на швидкість проведення конкурсних доборів. Так, передбачається, що суб'єкт призначення матиме можливість не оголошувати додатковий конкурс у разі недостатньої кількості кандидатів[706], а натомість зможе розглядати наявну після оцінювання кількість кандидатів. Обов'язкове оголошення додаткового кон-

---

701 Там само.

702 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення конкурсного відбору на посаду судді Конституційного Суду України : проєкт Закону України, реєстраційний № 14149-1 від 27.10.2025. ↗

703 Публікація Дорадчої групи експертів у соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

704 Ukraine — Opinion on draft amendments to certain legislative acts regarding the improvement of the competitive selection process for the position of judge of the Constitutional Court / Venice Commission of the Council of Europe. Strasbourg, 2025. 13 p. ↗

705 Там само.

706 Закон України «Про Конституційний Суд України» (ч. 4 ст. 108) передбачає, що у разі, якщо за результатами оцінки ДГЕ на одну вакантну посаду судді КСУ буде виявлено менше ніж дві особи, які відповідають критерію високих моральних якостей, то суб'єктом призначення оголошується новий конкурсний відбір. ↗

курсу за таких умов є недоречним[707]. Представники громадськості вже наголошували на необхідності розв'язання цієї проблеми в Тіньовому звіті 2025 року[708].

Наразі законопроєкти № 14149 та № 14149-1 перебувають на розгляді в Парламенті.

Загальною проблемою для процедур, пов'язаних із добором суддів КСУ, залишається зволікання суб'єктів призначення з ухваленням рішень після того, як ДГЕ надає свою оцінку кандидатам. Так, Президент за своєю квотою призначив одного з суддів майже через сім місяців. Щодо посад суддів КСУ за квотою Парламенту, то голосування щодо вже оцінених ДГЕ в попередній процедурі добору кандидатів відбулося через вісім місяців.

У звітному періоді зауважена вища активність осіб, які бажають узяти участь у конкурсі (за квотами Парламенту та з'їзду суддів України), ніж це було раніше. Це створює значне навантаження на ДГЕ. Послідовність самої конкурсної процедури[709], що залишилася незмінною, може вчергове негативно позначитися на загальній тривалості добору кандидатів.

Інституційна спроможність КСУ

Попри наявність формального кворуму на рівні сенатів та пленарного складу КСУ, пленарні засідання Великої палати КСУ функціонують на межі повноважності. Деякі питання, віднесені до повноважень Великої палати, не можуть бути розглянуті через відводи/самовідводи суддів, що призводить до відсутності повноважності КСУ в окремих справах[710].

З огляду на складність та дискусійність тих питань, які знаходяться на розгляді КСУ, у багатьох справах[711] фактично неможливо ухвалити рішення, оскільки для цього бракує голосів суддів КСУ (за ухвалення рішення має проголосувати щонайменше десять суддів[712]). Це негативно впливає на тривалість конституційних проваджень та гальмує ухвалення процедурних і організаційних рішень пленарним складом КСУ[713].

Тобто питання заповнення всіх вакансій суддів КСУ залишається надважливим.

Робота сенатів КСУ навіть за чинної кількості суддів є більш ефективною, ніж робота Великої Палати КСУ. Перший сенат КСУ наразі працює в складі семи суддів[714], Другий сенат КСУ — у складі шести суддів[715]. Водночас рішення КСУ у справі за

---

707 Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення конкурсного відбору на посаду судді Конституційного Суду України. ↗

708 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо України у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 109. ↗

709 Там само.

710 Відповідно до ст. 10 Закону України «Про Конституційний Суд України», Суд є повноважним здійснювати конституційне провадження, якщо в його складі є щонайменше 12 суддів КСУ, які набули повноважень. ↗

711 Інформація надана Респондентом 8 під час інтерв'ю, проведеного 24.02.2026.

712 Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. Ч. 11 ст. 66. ↗

713 Інформація надана Респондентом 8 під час інтерв'ю, проведеного 24.02.2026.

714 Склад Першого сенату Конституційного Суду України. *Конституційний Суд України*. 2026. ↗

715 Склад Другого сенату Конституційного Суду України. *Конституційний Суд України*. 2026. ↗

конституційною скаргою є ухваленим, якщо за це проголосували щонайменше дві третини суддів, які розглядають справу в сенаті[716].

Статистичний аналіз даних щодо діяльності КСУ[717] з початку повномасштабного вторгнення демонструє неефективність роботи Великої палати КСУ. Так, протягом 2022–2025 років на розгляді в КСУ перебувало від 43 до 50 конституційних подань[718]. Станом на кінець 2025 року в КСУ на розгляді залишалося **48** конституційних подань, водночас 32 конституційні подання надійшли до КСУ до 2022 року[719].

Протягом 2022–2025 років до КСУ надійшло **19** конституційних подань (3 подання — у 2023 році та по 8 подань — у 2024 та 2025 роках). У цей же період завершено розгляд **17** подань, з них за результатом розгляду 6 конституційних подань ухвалено рішення, а щодо 11 — постановлено ухвали про закриття конституційного провадження[720]. З розглянутих конституційних подань лише 3 подання надійшли до КСУ у згаданий період часу. Решта ж конституційних подань (14) надійшли у 2015–2020 роках[721]. Наприклад, ухвала про закриття одного з проваджень, відкритого у 2015 році, була постановлена лише у 2022 році[722].

Від моменту, коли в Україні з'явилася можливість звернутися до КСУ з конституційною скаргою (30 вересня 2016 року), суб'єкти права на конституційну скаргу подали до КСУ 4 464 конституційні скарги[723]. Найбільше конституційних скарг надійшло у 2018 році (690), а найменше — у 2022 році (248), що, вочевидь, є наслідком повномасштабного вторгнення[724]. Хоча розподіл конституційних скарг між суддями розпочався у 2016 році, однак перші рішення за результатами їх розгляду КСУ почав ухвалювати у 2019 році. Всього КСУ ухвалив 67 таких рішень[725]: найбільше рішень ухвалено у 2024 році (12), найменше — у 2021 та 2025 роках (по 7).

Із загальної кількості конституційних скарг, які надійшли до КСУ з 2016 року, лише 1 950 скарг були розподілені між суддями КСУ (43,7%)[726]. Більш ніж половину конституційних скарг Секретаріат КСУ повертає особам через недотримання формальних вимог[727]. За результатами розгляду конституційних скарг КСУ пос-

---

716 Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. Ч. 11 ст. 67. ↗

717 Матеріали надані Респондентом 8 під час інтерв'ю, проведеного 24.02.2026.

718 Там само.

719 Там само.

720 Там само.

721 Там само.

722 Там само.

723 Там само.

724 Там само.

725 Там само.

726 Там само.

727 Повернення конституційної скарги не перешкоджає повторному зверненню до КСУ з дотриманням вимог закону.

тановив 1 665 ухвал: про відмову у відкритті конституційного провадження (1 618), про закриття (46) і про припинення конституційного провадження (1)[728].

У 2025 році на розгляді КСУ перебували 624 конституційні скарги[729] (залишок з попередніх років — 124), з них станом на кінець року залишилося 178.

На тривалість проваджень у КСУ негативно впливає **низка факторів**[730], зокрема:

1) відсутність єдиного аналітичного центру (служби) в КСУ, який би забезпечував уніфіковану підготовку проєктів рішень, системний аналіз практики та доктринальну узгодженість аргументації. Тісна взаємодія аналітиків із суддями-доповідачами та колегіями, а також їхня професійна підтримка дала б змогу уніфікувати підходи КСУ як у частині структури, так і аргументації рішень КСУ. Така модель забезпечила б підтримку ефективного робочого процесу між засіданнями колегій, сенатів та між пленарними засіданнями, сприяла б формуванню сталої практики КСУ незалежно від персоналій суддівського складу;

2) відсутність уніфікованих стандартів структури та викладення рішень, що призводить до різнорідності стилю, обсягу та логіки мотивувальної частини і ускладнює досягнення консенсусу між суддями;

3) невпровадженість системи захищеного електронного обміну проєктами рішень та матеріалами справ між суддями, що сповільнює внутрішню комунікацію та погодження текстів, негативно впливає на організацію призначення колегіальних засідань. Покращення матеріально-технічного забезпечення КСУ та впровадження можливості процедурної комунікації між суддями, наприклад, через особистий електронний кабінет є одним із першочергових завдань;

4) надмірна формалізація процедур конституційного провадження;

5) недостатня цифровізація внутрішніх процесів (case management), включно з відсутністю інтегрованої системи управління справами та автоматизованого документообігу. Так, відсутність у КСУ автоматичного розподілу конституційних подань і скарг (скарги та подання потрапляють до судді-доповідача способом механічного визначення) в сукупності із необмеженою процедурною дискрецією судді-доповідача, який не може бути змінений, навіть якщо провадження залишається в нього без розгляду тривалий час, робить діяльність КСУ вразливою до зовнішнього впливу. Ці недоліки підживлюють існування проблем, на які з року в рік громадськість звертає увагу[731]: затягування розгляду складних справ та ухвалення політично вмотивованих рішень. Окрім того, такий стан справ негативно впливає на довіру суспільства до КСУ;

6) складні та тривалі процедури узгодження текстів рішень у колегіальному органі за відсутності чітко визначених часових рамок для окремих етапів підготовки;

---

728 Матеріали надані Респондентом 8 під час інтерв'ю, проведеного 24.02.2026.

729 Там само.

730 Інформація надана Респондентом 8 під час інтерв'ю, проведеного 24.02.2026.

731 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо України у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 111. ↗

7) високий кворум/поріг голосів для ухвалення рішень, який в умовах неповного складу КСУ ускладнює ухвалення рішень;

8) нерівномірний розподіл навантаження між суддями та відсутність гнучких механізмів перерозподілу справ, що впливає на швидкість підготовки окремих проваджень;

9) недостатній розвиток внутрішніх інструментів прецедентного узгодження (case-law management), що ускладнює швидке формування сталої правової позиції;

10) значна складність і чутливість справ, які розглядає КСУ, що об'єктивно потребує тривалого узгодження позицій у межах Суду.

Не розв'язано також проблему дотримання правил прийнятності конституційних скарг та подань. Натомість фільтраційні критерії[732] застосовуються суддями фрагментарно[733].

Блокування руху багатьох проваджень через заявлення суддями самовідводів теж залишається проблемним питанням[734]. Прийняті у 2025 році Правила професійної етики судді КСУ містять нововведення щодо цього питання. Так, у разі ризику відсутності кворуму, необхідного для ухвалення актів КСУ, суддя враховує, що потреба в розгляді справи Судом може бути пріоритетнішою, ніж підстави для самовідводу судді (за умови, що вони не є істотними та не впливають на неупередженість судді)[735].

Водночас стандарти та регулювання відводів та самовідводів суддів КСУ проаналізувало БДІПЛ ОБСЄ в межах перегляду Регламенту Суду[736] та вдосконалення внутрішніх процедур. БДІПЛ, серед іншого, підтвердило можливість у виняткових ситуаціях вдатися до «доктрини необхідності» задля збереження дієздатності органу (такі ситуації є специфічними, однак характерними для інституцій із малою чисельністю складу)[737].

Усі рекомендації та висновки, викладені в документі БДІПЛ, мають бути предметно опрацьовані в рамках підготовки змін до Регламенту КСУ[738]. Питання внесення змін до Регламенту КСУ та розроблення відповідного положення з питань відводів та самовідводів є пріоритетними завданнями в роботі КСУ у 2026 році[739].

---

732 Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. Ст. 62. ↗

733 Інформація надана Респондентом 8 під час інтерв'ю, проведеного 24.02.2026.

734 Там само.

735 Правила професійної етики судді Конституційного Суду України : Постанова Конституційного Суду України від 22.07.2025 № 21-п/2025. П. 4 розд. I. ↗

736 Регламент Конституційного Суду України : рішення Конституційного Суду України від 05.03.1997 (у новій редакції згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 14.10.2008 № 34-р/2008). ↗

737 Comparative Note on the Applicable Standards and Regulation of Recusals and Self-recusals of Judges. Ukraine Opinion-Nr.: JUD-UKR/554/2025 [NR] / OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights. Warsaw, 2025. P. 41. ↗

738 Стандарти відводу та самовідводу суддів: експертний документ БДІПЛ ОБСЄ. *Конституційний Суд України*. 2026. ↗

739 Інформація надана Респондентом 8 під час інтерв'ю, проведеного 24.02.2026.

БДІПЛ також надало висновок щодо самих Правил професійної етики суддів КСУ[740]. Важливою рекомендацією для КСУ є створення незалежного конфіденційного незобов'язального консультативного органу з питань етики, відмінного від органу, що виконує дисциплінарні функції[741]. Експерти наголосили на необхідності чіткого розмежування етичних норм та дисциплінарних проступків. Так, порушення правил етики саме собою не має бути автоматичною підставою для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності[742].

Імплементація зазначених рекомендацій є одним із пріоритетних завдань КСУ у 2026 році[743]. У межах впровадження механізму дисциплінарної відповідальності суддів КСУ звернувся до БДІПЛ з проханням розробити та надати варіанти моделей такого механізму, які могли б бути використані в Україні[744].

У грудні 2025 року у Верховній Раді зареєстровано два законопроєкти (№ 14321[745] та альтернативний до нього № 14321-1[746]) щодо внесення змін до Закону України «Про Конституційний Суд України», спрямовані на врегулювання дисциплінарної відповідальності суддів КСУ, визначення проступків і санкцій, запровадження процедур дисциплінарного провадження в Суді, посилення механізмів прозорості та доброчесності, а також модернізацію процесуальних аспектів його діяльності. Загалом ці цілі відповідають потребі зміцнення підзвітності та довіри до КСУ, зокрема в контексті євроінтеграційного процесу України.

Водночас запропоновані зміни спричиняють низку структурних, конституційних та правових застережень, що можуть вплинути на незалежність і ефективне функціонування КСУ. Наприклад, перелік дисциплінарних проступків, запропонований законопроєктами, є внутрішньо неузгодженим, містить низку оцінювальних і відкритих за змістом понять, як-от «недоброчесна поведінка», «порушення Присяги» чи «неналежне виконання обов'язків», які можуть тлумачитися надмірно широко, що створює ризики довільного застосування дисциплінарних механізмів. Крім того, законопроєкти не передбачають належного фільтру прийнятності звернень, що може призвести до зловживання дисциплінарними скаргами.

На розв'язання деяких з перелічених проблем, пов'язаних із процедурною та процесуальною діяльністю КСУ, спрямований законопроєкт № 4533[747], який з квітня 2021 року очікує на друге читання Парламенту.

---

740 Там само.

741 Публікація Конституційного Суду України в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

742 Там само.

743 Інформація надана Респондентом 8 під час інтерв'ю, проведеного 24.02.2026.

744 Там само.

745 Про внесення змін до Закону України «Про Конституційний Суд України» щодо удосконалення законодавчого врегулювання окремих положень функціонування Конституційного Суду України та встановлення дисциплінарної відповідальності суддів Конституційного Суду України : проєкт Закону України, реєстраційний № 14321 від 19.12.2025. ↗

746 Про внесення змін до Закону України «Про Конституційний Суд України» щодо удосконалення діяльності Конституційного Суду України : проєкт Закону України, реєстраційний № 14321-1 від 23.12.2025. ↗

747 Про конституційну процедуру : проєкт Закону України, реєстраційний № 4533 від 21.12.2020. ↗

У звітному періоді розпочато два аудити діяльності КСУ — загальний функціональний аудит та аудит Секретаріату КСУ[748], результати яких будуть оприлюднені у 2027 році.

Залишається нерозв'язаною проблема чіткого розмежування процесуальних механізмів реалізації повноважень КСУ та ВС, а також посилення інституційної спроможності Секретаріату КСУ[749].

Окремою проблемою є виконання рішень КСУ Парламентом в частині строків імплементації відповідних змін у законодавство та власне релевантності виконання ухвалених КСУ рішень, нестворення повторних чи подібних проблем до тих, щодо яких уже були ухвалені рішення КСУ (наприклад, зниження або скасування соціальних гарантій, наступ на незалежність судової влади тощо).

Рекомендації

1. Суб'єкти призначення мають без зволікань реагувати на необхідність заповнення вакансій суддів КСУ за своїми квотами та максимально швидко оголошувати відповідні конкурсні процедури.

2. Комітет Верховної Ради з питань правової політики має якнайшвидше провести співбесіди з кандидатами на посаду судді КСУ. Подальша комунікація ДГЕ із суб'єктом призначення має відбуватися у форматі співпраці.

3. Доопрацювати та прийняти законопроєкт № 14149, виключивши з нього положення щодо допоміжного статусу ДГЕ. Натомість заслуговують на підтримку положення щодо: права суб'єкта призначення не оголошувати додатковий конкурс у разі недостатньої кількості кандидатів, а розглядати наявну кількість кандидатів; покладення на Секретаріат КСУ повноважень зі зберігання та обліку документів, зібраних та отриманих ДГЕ на етапі оцінювання кандидатів.

4. Впровадити автоматичний розподіл конституційних скарг та подань між суддями КСУ.

5. Направити до Венеційської комісії для отримання експертного висновку щодо відповідності європейським стандартам законопроєкти № 14321 та № 14321-1 щодо удосконалення законодавчого врегулювання окремих положень функціонування КСУ та встановлення дисциплінарної відповідальності суддів КСУ. Після отримання такого висновку Парламенту варто доопрацювати один із законопроєктів із належним залученням до цього процесу КСУ, правників та громадськості, та прийняти доопрацьований законопроєкт до кінця 2026 року.

6. Внести зміни до Закону України «Про Конституційний Суд України» та Регламенту КСУ в частині відводів та самовідводів суддів КСУ, строків розгляду конституційних подань. Зокрема, необхідно розробити механізм недопущення затягування провадження суддею-доповідачем та передбачити можливість

748 Інформація надана представником Конституційного Суду України в робочому порядку.

749 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо України у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 112. ↗

передачі конституційного подання іншому судді-доповідачеві для прискорення провадження.

7. Вдосконалити інститут конституційної скарги, зокрема в частині строків їх розгляду.

8. Провести аудит наявних у КСУ процесів, включно з адміністративними, фінансовими, матеріально-технічними, процесуальними складниками функціонування КСУ, після чого ініціювати відповідні обговорення та процедури зі зміни законодавства. У цьому контексті необхідним є доопрацювання законопроєкту № 4533 із врахуванням наданих раніше рекомендацій громадськості[750].

9. З огляду на потреби, виявлені за результатами проведеного аудиту, необхідно розв'язати питання матеріально-технічного забезпечення КСУ, зокрема щодо впровадження внутрішнього електронного документообігу та забезпечення умов для комунікації між суддями в електронному форматі під час виконання повноважень.

10. Провести аудит виконання Парламентом рішень КСУ. За його результатами внести зміни до законодавства та забезпечити ефективний контроль за виконанням рішень КСУ.

11. Забезпечити прозорість і комунікацію КСУ із суспільством, особливо в чутливих політичних питаннях, для зниження тиску та запобігання спекуляціям. Запровадити посаду судді-спікера та через нього здійснювати регулярне інформування щодо справ, які перебувають на розгляді Суду, та ухвалених КСУ рішень[751].

12. Доцільно на законодавчому рівні забезпечити чітке розмежування процесуальних механізмів реалізації повноважень КСУ та ВС, з урахуванням того, що повноваження КСУ визначені безпосередньо Конституцією України, з метою унеможливлення практик, за яких конституційна скарга фактично використовується як інструмент перегляду судових рішень по суті («четверта інстанція»)[752].

Альтернативне врегулювання спорів

Прогрес і проблеми

Станом на липень 2026 року три ключові ініціативи формують зміст державної політики України у сфері розвитку різних форм альтернативних способів вирішення спорів[753]:

- функціонування Міжвідомчої координаційної ради з питань розвитку альтернативних способів вирішення спорів (МКР з питань розвитку альтернативних способів вирішення спорів) під керівництвом Міністерства юстиції України (Мін'юст);

750 Попередньо надана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 112) залишається актуальною. ↗

751 Там само.

752 Там само.

753 Перспективи України як місця арбітражу обговорили на XII Міжнародних арбітражних читаннях пам'яті академіка І. Г. Побірченка. Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України. 2025. ↗

- розроблення та впровадження заходів з розширення можливостей арбітражу, зокрема щодо розгляду інвестиційних спорів;
- розроблення та ухвалення Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2026–2030 роки, проєкт якої містить положення щодо розвитку арбітражу в Україні (станом на липень 2026 року не затверджено).

Уряд прийняв 20 серпня 2025 року постанову № 1022[754] про **утворення МКР з питань розвитку альтернативних способів вирішення спорів**, яка є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України, утвореним з метою запровадження міжінституційної платформи для системного обговорення та розв'язання проблемних питань розвитку альтернативного вирішення конфліктів (спорів)[755]. Уряд затвердив її склад 17 жовтня 2025 року.

Перше засідання МКР з питань розвитку альтернативних способів вирішення спорів відбулося у Мін'юсті 1 грудня 2025 року, на якому **представлено її робочі групи**, які працюватимуть над розвитком різних способів альтернативного вирішення спорів: медіації, арбітражу, третейського судочинства, а також зазначено, що першочергово МКР з питань розвитку альтернативних способів вирішення спорів розглядатиме теми, передбачені Дорожньою картою з питань верховенства права[756].

Врегулювання спорів за участі судді та медіація

Упродовж 2025 року судами першої інстанції постановлено 63 ухвали про проведення врегулювання спору за участю судді та 54 — про його припинення (у 2024 році ці показники становили відповідно 41 та 36 ухвал), із яких у **11 досягнуто примирення між сторонами** (у 2024 році — у 6), а 17 передано на розгляд іншому судді (у 2024 році — 17)[757].

У 2025 році в цивільному судочинстві надано близько 1,4 млн роз'яснень про медіацію. Подібна ситуація склалася й у господарському судочинстві: протягом 2025 року суди першої інстанції понад 204 тис. разів з'ясовували у сторін, чи бажають вони врегулювати спір шляхом медіації, однак фактично цей механізм використано лише один раз[758].

Наприкінці листопада 2024 року ДСА прийняла накази № 526[759] і № 528[760], якими **удосконалено ведення статистичної звітності у судах України**, зокрема через

754 Про утворення Міжвідомчої координаційної ради з питань розвитку альтернативних способів вирішення спорів : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2025 № 1022. ↗

755 Там само.

756 Там само.

757 Аналітичний огляд стану здійснення цивільного судочинства у 2025 році / Верховний Суд. С. 7. ↗

758 Заступник Голови Верховного Суду Олександр Мамалуй долучився до X Міжнародного форуму «Медіація і право — 2026». *Верховний Суд*. 2026. ↗

759 Про внесення змін до наказу ДСА України від 21.12.2012 № 172 (зі змінами) : наказ Державної судової адміністрації України від 29.11.2024 № 526. ↗

760 Про внесення змін до наказу ДСА України від 23.06.2018 № 325 : наказ Державної судової адміністрації України від 29.11.2024 № 528. ↗

обов'язок збирати дані про мирові угоди, укладені за результатами **проведення медіації**. Ці накази введено в дію з часу звіту за 2025 рік.

Так, у 2025 році суди першої інстанції постановили 15 ухвал про зупинення провадження на час проведення **медіації** та 12 — про поновлення провадження, із них **в одному випадку досягнуто сторонами примирення** (господарське судочинство), а в 11 — продовжено судовий розгляд справи[761].

Судова статистика за 2025 рік стосовно кількості справ і матеріалів щодо врегулювання спору за участю судді та через медіацію свідчить про **низький рівень використання інструментів альтернативного вирішення спорів**. **Найбільш поширеним механізмом вирішення спорів залишається судовий розгляд**. Натомість інші інститути не набувають масового застосування. І це попри нормативне запровадження інституту врегулювання спору за участі судді з 2017 року, а медіації — з 2021 року[762].

Причинами такої ситуації можуть бути[763]:

- неспроможність процедур, їх взаємна конкуренція;
- недосконалість правового та інституційного забезпечення чинних моделей;
- необізнаність споживачів правничих послуг;
- незацікавленість суддів, адвокатів;
- якість надання послуг з медіації;
- неготовність суспільства.

Також упродовж 2025 року для суддів були проведені дистанційні курси з тем медіації та врегулювання спорів за участю судді[764]. У червні 2026 року презентовано нову навчальну програму для суддів місцевих загальних та апеляційних судів — «Медіація для суддів: принципи, медіабельність спору та нейтральне інформування сторін»[765]. Програма спрямована на формування у суддів базової спеціалізованої компетентності у сфері медіації[766].

Водночас продовжують функціонувати (з 2018 року) **кабінети медіації безпосередньо в будівлях пілотних судів різних юрисдикцій та інстанцій**: Господарський суд Одеської області, Південно-західний апеляційний господарський суд, Приморський районний суд м. Одеси, Київський районний суд м. Одеси, Одеський окружний адміністративний суд, П'ятий апеляційний адміністративний суд. На

761 Судова статистика. 2025 рік. *Судова влада України*. ↗

762 Єдність практики, медіація, воєнні злочини та ШІ: судді Верховного Суду виступили на VIII Судовому форумі ААУ. *Верховний Суд*. 2026. ↗

763 Там само.

764 Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Національної школи суддів України у 2025 році / Національна школа суддів України. Київ, 2026. С. 23. ↗

765 Медіація замість конфлікту: для українських суддів презентували нову навчальну програму. *Національна школа суддів України*. 2026. ↗

766 Там само.

базі цих судів громадяни не тільки отримують повну інформацію про процедуру медіації, її переваги та особливості, але й безоплатний доступ до самої послуги медіації[767].

У 2025 році суддями ВС розроблено **спеціальний посібник для суддів «Роль судді у розвитку та просуванні медіації»**, спрямований на те, щоб судді й працівники апарату суду активно інформували учасників судового провадження щодо альтернативних способів вирішення спорів[768].

У травні 2026 року презентовано **новий посібник «Alternative Dispute Resolution: Practice & Governance for States»**[769], у якому узагальнено практичні підходи до альтернативного вирішення спорів для осіб, які формують державну політику, а також для учасників розгляду справ. Посібник містить найкращі практики на кожному етапі як медіації, так і арбітражу, а також рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання альтернативного вирішення спорів.

Залишається актуальним питання щодо **необхідності запровадження медіації як обов'язкової процедури для окремих категорій спорів (за прикладами інших країн світу)**[770].

У січні 2026 року під час засідання робочої групи з питань розвитку та популяризації медіації презентовано **результати опитування щодо запровадження в Україні обов'язкових зустрічей з медіатором**, а також представлено позицію Мін'юсту щодо напрацьованих варіантів подальшого розвитку медіації[771]. За результатами зазначеного опитування, серед респондентів якого переважають **працівники системи надання безоплатної правничої допомоги (БПД) та адвокати/юристи**, вбачається за **доцільне запроваджувати обов'язкові інформаційно-оціночні зустрічі з медіатором (ІОЗМ) у спорах щодо дітей**. Результати додаткового опитування, здебільшого респонденти якого — **медіатори**, свідчать про **підтримку запровадження обов'язкового досудового порядку урегулювання спорів, зокрема через медіацію, у справах про розірвання шлюбу за заявою подружжя, яке має дітей**.

Водночас 52% опитаних зазначили, що перед запровадженням обов'язкового досудового порядку урегулювання спорів, зокрема через медіацію, попередньо необхідно розбудувати відповідну інфраструктуру для забезпечення доступності послуг медіатора[772]. **Суддівська спільнота** також зазначає[773] про те, що з метою

---

767 Заохочення з боку держави застосування медіації між сторонами конфлікту : дослідження / Міністерство юстиції України. Київ, 2025. С. 8. ↗

768 Роль судді в розвитку медіації: судді ВС створили посібник для суддів. *Верховний Суд*. 2025. ↗

769 Alternative Dispute Resolution: Practice & Governance for States / Міжнародний комерційний арбітражний суд. 2026. С. 215. ↗

770 Заохочення з боку держави застосування медіації між сторонами конфлікту : дослідження / Міністерство юстиції України. Київ, 2025. С. 8. ↗

771 Мін'юст обговорив із стейкхолдерами механізми розвитку медіації в Україні. *Міністерство юстиції України*. 2026. ↗

772 Заохочення з боку держави застосування медіації між сторонами конфлікту : дослідження / Міністерство юстиції України. Київ, 2025. С. 33. ↗

773 Представники ВС долучилися до обговорення запровадження обов'язкових інформаційно-оціночних зустрічей з медіатором. *Верховний Суд*. 2026. ↗

розвитку медіації в контексті забезпечення доступу до правосуддя **доцільно запровадити ІОЗМ з кожною стороною конфлікту для належного інформування сторін про процедуру медіації**.

Водночас для запровадження обов'язкових ІОЗМ лише нормативного закріплення недостатньо, **важливо також забезпечити доступність (зокрема для вразливих верств населення), поінформованість, якість послуги медіації**[774].

У березні 2026 року Мін'юст узагальнив і проаналізував пропозиції щодо ІОЗМ[775].

У ході дискусії робочої групи з питань розвитку та популяризації медіації були окреслені **два концептуальні підходи**: збереження чинної моделі розвитку медіації, що ґрунтується на добровільності та самостійному розвитку професійної спільноти; формування моделі професійного самоврядування медіаторів як інституційної основи для стандартизації підходів, забезпечення якості послуг, підвищення довіри суспільства та ефективної взаємодії з державою[776].

У травні 2026 року МКР з питань розвитку альтернативних способів вирішення спорів взяла за основу **проєкт Концепції запровадження пілотного проєкту щодо проведення ІОЗМ**, розроблений Мін'юстом, та вирішила доопрацювати його з урахуванням пропозицій та рекомендацій, які надійшли від медіаторської спільноти, Координаційного центру з надання правничої допомоги, суддів ВС для подальшого ухвалення управлінських рішень[777].

Наразі є окремі думки щодо ризиків ринку медіації в контексті зазначеного проєкту Концепції та рекомендацій щодо його доопрацювання[778]. Також низка організацій у сфері надання медіації об'єдналися для проведення професійного обговорення проєктів документів щодо запровадження в Україні пілотного проєкту проведення ІОЗМ (Концепції пілотного проєкту; Меморандуму про співробітництво між державними органами та установами; Пам'ятки для сторін судових справ) та опитування щодо вказаних проєктів документів[779].

Для забезпечення реалізації пілотного проєкту «Програма відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення» (Програма)[780], на всій території України Координаційний центр з надання правничої допомоги в червні 2026 року оголосив проведення нового конкурсного відбору медіаторів, які залучаються центрами з надання

774 Інформація, отримана за результатами проведеного інтерв'ю з представником Міністерства юстиції України 02.03.2026 та представником Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого 27.02.2026.

775 Інформація отримана за результатами проведеного інтерв'ю з представником Міністерства юстиції України 02.03.2026.

776 НПУ долучається до розвитку медіації в Україні. *Нотаріальна палата України*. 2026. ↗

777 У Мін'юсті проведено чергове засідання Міжвідомчої координаційної ради з питань розвитку альтернативних способів вирішення конфліктів. *Міністерство юстиції України*. 2026. ↗

778 ІОЗМ у судовому процесі: що дає пілотний проєкт і які ризики він створює для ринку медіації. *Інститут медіації та фасилітації України*. 2026. ↗

779 Публікація Української академії в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

780 Про реалізацію пілотного проєкту «Програма відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення» : наказ Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора від 22.07.2024 № 2176/5/501/176. ↗

БПД, що триватиме до 11 серпня[781]. Загалом станом на липень 2026 року до Реєстру медіаторів, які залучаються центрами з надання БПД[782], включено **219** медіаторів, які працюють на всій території України.

За 2025 рік медіаторам видано 267 доручень у межах 217 випадків надісланих згод на участь у Програмі. Медіацію проводили 42 медіатори. Із загальної кількості справ, що надійшли у 2025 році, медіація проведена в 70% справ (151). У 16% справ (34) потерпілі відмовилися від участі в Програмі чи згодом — від участі в медіації. Неповнолітні підозрювані (обвинувачені) та/або їхні законні представники відмовилися у 9% випадків (20). Загальна кількість угод за результатами медіації, укладених потерпілими та неповнолітніми підозрюваними (обвинуваченими) у межах Програми, станом на 31 грудня 2025 року — 140. У 20 справах на кінець 2025 року заходи з підготовки до медіації або процедура медіації тривали[783].

У першому півріччі 2026 року до системи БПД надійшло 89 згод на участь у Програмі. У результаті медіації укладено 81 угоду (цей показник враховує також угоди, укладені у 2026 році за дорученнями, виданими наприкінці 2025 року). Учасниками Програми стали 312 осіб. Серед них — 94 неповнолітні, які є підозрюваними або обвинуваченими у вчиненні кримінальних правопорушень, 100 потерпілих (з яких 22 — неповнолітні) та 118 законних представників неповнолітніх та потерпілих. Для реалізації Програми залучено 65 медіаторів. За перше півріччя 2026 року проведено 58 медіацій[784].

Загалом від початку реалізації Програми станом на червень 2026 року система БПД отримала 854 згоди на участь у Програмі від неповнолітніх та потерпілих. У результаті медіації сторони уклали 623 угоди[785].

На початку березня 2026 року в НААУ розмежували напрями альтернативного врегулювання спорів: **питаннями медіації опікуватиметься окремий дорадчий орган**, а Комітет з питань альтернативного врегулювання спорів після реорганізації зосередиться на інших досудових і позасудових механізмах[786].

Також НААУ презентувала[787] розроблену **Стратегію розвитку медіації серед адвокатів НААУ до 2030 року**[788], у якій визначено основні напрями розвитку медіації

781 Оголошено конкурсний відбір медіаторів, які залучаються центрами з надання безоплатної правничої допомоги. *Безоплатна правнича допомога*. 2026. ↗

782 Реєстр медіаторів, які залучаються центрами з надання безоплатної правничої допомоги. *Безоплатна правнича допомога*. ↗

783 Річний звіт системи надання безоплатної правничої допомоги у 2025 році / Безоплатна правнича допомога. 2026. С. 62–63. ↗

784 Відновне правосуддя за участю неповнолітніх: за пів року укладено 81 угоду за результатами медіації. *Міністерство юстиції України*. 2026. ↗

785 Мін'юст готує зміни для гармонізації захисту прав дітей з європейськими стандартами. *Міністерство юстиції України*. 2026. ↗

786 НААУ розділила ADR: медіація тепер в окремому комітеті. *Національна асоціація адвокатів України*. 2026. ↗

787 Стратегія розвитку медіації серед адвокатів НААУ до 2030 року. *Національна асоціація адвокатів України*. 2026. ↗

788 Стратегія розвитку медіації серед адвокатів Національної асоціації адвокатів України до 2030 року / Національна асоціація адвокатів України. ↗

в Україні серед адвокатської спільноти як окремого напряму діяльності, до якого залучаються адвокати.

За даними дослідження «Заохочення з боку держави застосування медіації між сторонами конфлікту»[789], **серед основних перешкод на шляху розвитку медіації в Україні** визначається **недостатня інформованість населення про медіацію та несформована довіра до медіації**. Також у вказаному дослідженні, зокрема, йдеться про **недостатньо активну роль в інформуванні та пропонуванні медіації суддями**, адже «сприяння примиренню сторін» не має обмежуватися виключно з'ясуванням у підготовчому засіданні, чи бажають сторони провести позасудове врегулювання спору через медіацію чи ні, без інформування сторін про можливості та переваги цієї процедури[790].

Також, попри законодавче закріплення сфери медіації та врегулювання спору за участі судді, актуальними залишаються **проблеми**, зазначені в Тіньовому звіті 2025 року[791], як-от:

- низький рівень застосування процедур медіації та врегулювання спору за участі судді;
- фрагментарність зусиль щодо здійснення заходів з інформування осіб про медіацію;
- відсутність культури вирішувати спори та конфлікти через примирення та досягнення домовленостей;
- відсутність комплексної статистичної інформації щодо кількості звернень до медіації, кількості медіаторів та географії їхньої практики, фрагментарність такої статистики;
- завантаженість суддів та брак достатніх знань і навичок у сфері судової медіації.

Арбітраж

Постійними та самостійними арбітражними установами в Україні є **Міжнародний комерційний арбітражний суд (МКАС) та Морська арбітражна комісія (МАК)**, які вирішують міжнародні комерційні спори.

Станом на липень 2026 року рекомендаційний список МКАС налічує 114 арбітрів із 38 країн світу, серед яких 61% іноземних арбітрів[792], а рекомендаційний список арбітрів МАК налічує 30 арбітрів[793].

---

789 Заохочення з боку держави застосування медіації між сторонами конфлікту: дослідження / Міністерство юстиції України. Київ, 2025. С. 33. ↗

790 Там само. С. 8.

791 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 116, 276) залишаються актуальними, але додатково уточнені в представників Мін'юсту під час інтерв'ю 02.03.2026 та представників Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого, Державного торговельно-економічного університету під час інтерв'ю 27.02.2026. ↗

792 Список арбітрів. *Міжнародний комерційний арбітражний суд.* ↗

793 Список арбітрів. *Морська арбітражна комісія.* ↗

У 2025 році МКАС **прийняв до провадження 304 справи**, завершено розгляд 296 справ. Зокрема, на розгляд надійшли **73 справи (24% від загальної кількості справ), у яких ціна позову складає від 1 млн до 50 млн доларів**. Попри зменшення, порівнюючи з 2024 роком, кількості справ, **надходження сум арбітражного збору у 2025 році збільшилося**[794].

За підсумками 2025 року **90,5% справ (268 справ) розглянуто у строк, що не перевищував шести місяців**[795] (1,3% справ (4 справи) — прискорений розгляд, 53,4% справ (158 справ) — строки до трьох місяців, 35,8% справ (106 справ) — у строки від трьох до шести місяців, 6,1% справ (18 справ) — у строки від шести до дев'яти місяців)[796]. Крім того, прийнято до розгляду і завершено **2 медіаційні справи**[797].

Водночас **кількість заяв про скасування рішень**[798] МКАС у 2025 році становила 39 (розглянуто 296 справ). Для порівняння, у 2024 році таких заяв було 26 (розглянуто 440 справ). Статистика **визнання та виконання арбітражних рішень в Україні — понад 90%. Середній строк розгляду справи** (з моменту відкриття провадження до ухвалення остаточного рішення у справі) становив **6,5 місяця** (з урахуванням апеляції)[799].

До **топгалузей, які найактивніше використовували арбітраж** як інструмент вирішення спорів у 2025 році, увійшли: харчова промисловість; агропромисловий комплекс; металургія; оборонна промисловість (така ж тенденція спостерігалась і у 2024 році)[800].

МКАС визначив наступні три **стратегічні пріоритети на 2026 рік**[801]:

1. Створення та запуск захищеної електронної платформи МКАС, що забезпечить повноцінне електронне адміністрування справ, подання процесуальних документів онлайн, централізований та безпечний обмін матеріалами між сторонами, арбітрами й Секретаріатом, інтеграцію з відеоконференцзв'язком та автоматизовані сповіщення. У 2025 році МКАС практично став до виконання цього стратегічного завдання — знайдено розробника платформи, з яким розпочато роботу з підготовки технічного завдання[802].

---

794 Діяльність ICAC у 2025 році : звіт Міжнародного комерційного арбітражного суду за 2025 рік / Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України. 8 с. ↗

795 Там само.

796 Статистика Міжнародного комерційного арбітражного суду за 2025 рік. *Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України*. ↗

797 Діяльність ICAC у 2025 році : звіт Міжнародного комерційного арбітражного суду за 2025 рік / Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України. 8 с. ↗

798 Статистика Міжнародного комерційного арбітражного суду за 2025 рік. *Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України*. ↗

799 Там само.

800 Там само.

801 ICAC презентував Річний звіт 2025. *Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України*. 2026. ↗

802 Діяльність ICAC у 2025 році : звіт Міжнародного комерційного арбітражного суду за 2025 рік / Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України. 8 с. ↗

2. Реалізація законодавчих змін та розвиток інвестиційного арбітражу. У зв'язку з прийняттям Закону № 4856-IX[803] розглядається питання подальшої модернізації Регламенту МКАС, запровадження нових підходів до інституційної та процесуальної частини Регламенту. Також розглядається перспектива подальшого розвитку процедур МКАС у сфері розгляду інвестиційних спорів, зокрема можливість підготовки окремого інвестиційного регламенту або спеціальних процедурних положень[804].

3. Оновлення вебсайту МКАС з метою його функціональної інтеграції з електронною платформою адміністрування арбітражних справ.

Судова практика ВС продовжує формувати **проарбітражний клімат** України останніми роками[805]. Нещодавні рішення ВС стосувалися врегулювання таких питань, як-от: юрисдикція МКАС у разі конфлікту положень договорів; рішення МКАС і підсанкційні кредитори; відстрочення виконання рішень МКАС і ухвалених у зв'язку з ними судових рішень; скасування рішень МКАС; видача дубліката долученого до матеріалів кримінального провадження виконавчого листа на примусове виконання рішень МКАС.

У січні 2026 року у КЦС ВС, переглядаючи в апеляційному порядку судове рішення апеляційного суду, ухвалене ним як судом першої інстанції, дійшов висновку[806], що використання міжнародного комерційного арбітражу для обходу санкційних обмежень порушує публічний порядок України. Суд зобов'язаний ex officio перевіряти можливість такого порушення незалежно від оскарження арбітражного рішення та доводів учасників процесу[807].

У травні 2026 року **набрав чинності Закон № 4856-IX**[808], спрямований на розширення можливостей застосування міжнародного комерційного арбітражу та створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій. Він розширює поняття міжнародного спору та **надає можливість розглядати інвестиційні спори в Україні**, що має на меті зробити державу більш привабливою для міжнародного бізнесу.

Закон № 4856-IX фактично орієнтує державу на три напрями[809]:

- формування державної політики просування України як місця арбітражу;

---

803 Про внесення змін до деяких законів України щодо розширення компетенції міжнародного арбітражу : Закон України від 28.04.2026 № 4856-IX. ↗

804 Ексклюзивне інтерв'ю Голови ICAC Миколи Селівона для Юридичної газети. *Міжнародний комерційний арбітражний суд*. 2026. ↗

805 Гудима Д. Висновки Верховного Суду як чинники проарбітражного кліматотворення : виступ на XII Міжнародних арбітражних читаннях. Київ, 2025. 24 с. ↗

806 Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 15.01.2026 у справі № 824/157/23. ↗

807 Визнання арбітражного рішення, яке стосується активів осіб, пов'язаних із державою-агресором, суперечить публічному порядку України – КЦС ВС. *Верховний Суд*. 2026. ↗

808 Про внесення змін до деяких законів України щодо розширення компетенції міжнародного арбітражу : Закон України від 28.04.2025 № 4856-IX. ↗

809 Заступник Голови ICAC Інна Ємельянова взяла участь у XIV Міжнародному судово-правовому форумі. *Міжнародний комерційний арбітражний суд*. 2026. ↗

- популяризація використання арбітражу державним сектором економіки;
- підтримка діяльності постійно діючих арбітражних установ України.

У зв'язку з набранням чинності вказаним Законом **МКАС напрацьовує комплекс заходів щодо його імплементації**[810].

Паралельно з цим на **подальше публічне обговорення очікує законопроєкт (наразі не внесений до Парламенту)**, підготовлений членами Української арбітражної асоціації, який має на меті узгодження українського арбітражного законодавства з редакцією Типового закону ЮНСІТРАЛ 2006 року та комплексну модернізацію регулювання питань, пов'язаних із міжнародним арбітражем в Україні[811].

МКАС виокремлює такі складові, без яких неможливий сталий розвиток арбітражу в Україні[812]:

- послідовна проарбітражна практика ВС;
- ефективне визнання та виконання арбітражних рішень;
- цифровізація арбітражних процесів та високий рівень сервісу;
- розвиток експертизи та людського капіталу;
- державна політика, спрямована на підтримку альтернативних способів вирішення спорів, залучення державного сектору до використання арбітражу, підтримку національних арбітражних інституцій та просування України як місця міжнародного арбітражу.

Третейські суди

Залишається актуальною проблемою те, що механізм третейського вирішення спорів в Україні перебуває у стані стагнації та фактично відсутній[813]. Це зумовлено необізнаністю суспільства про можливості захисту прав у такому розгляді, неефективним функціонуванням третейських судів, відсутністю публічності та відкритості у результатах їхньої діяльності.

Законопроєкт № 3411[814], який би міг частково розв'язати зазначені проблеми, з 2021 року очікує на друге читання, для чого має бути підготовлена **доопрацьована версія**[815].

---

810 Набрав чинності Закон України Про внесення змін до деяких законів України щодо розширення компетенції міжнародного арбітражу. *Міжнародний комерційний арбітражний суд*. 2026. ↗

811 Міжнародний арбітраж: що відбулося у 2025 і чого варто очікувати. *Юридична Газета*. 2026. ↗

812 Заступник голови ICAC взяв участь у XIII Західноукраїнському юридичному форумі АПУ. *Міжнародний комерційний арбітражний суд*. 2026. ↗

813 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 121–123) залишаються актуальними. ↗

814 Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку утворення та діяльності третейських судів з метою відновлення довіри до третейського розгляду : проєкт Закону України, реєстраційний № 3411 від 29.04.2020. ↗

815 Публікація Голови підкомітету з питань виконання рішень Європейського суду з прав людини та альтернативного розв'язання спорів Комітету Верховної Ради України з питань правової політики Р. Бабія в соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

Рекомендації[816]

1. Провести широку інформаційну кампанію та належне інформування учасників судового процесу про процедуру розгляду справи за участі судді.

2. Затвердити методологію здійснення процедури врегулювання спору за участі судді.

3. Продовжити проведення на базі НШСУ тренінгів для суддів щодо процедури врегулювання спору за участі судді.

4. Встановити межі між допустимим роз'ясненням ключових моментів спору суддею сторонам спору та наданням суддею юридичної консультації.

5. Розглянути можливість введення та законодавчого закріплення обов'язкової процедури врегулювання спору за участі судді у сімейних спорах для підвищення рівня ефективності судочинства.

6. У разі запровадження елементів обов'язкової медіації для певних категорій справ передбачити механізм забезпечення контролю, якості та доступності такої послуги.

7. Провести національну інформаційну кампанію щодо послуги медіації, а також пілотного проєкту «Програма відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення».

8. Провести системні навчання, зокрема для суддів, щодо особливостей, переваг процедури медіації та з питань інформування громадян про доступ до цієї процедури, визначення медіабельності спорів.

9. Внести зміни до ст. 26 Закону України «Про режим іноземного інвестування» з метою надання дозволу МКАС вирішувати інвестиційні спори.

10. Провести дослідження щодо діяльності третейських судів та за його результатами — широку суспільну дискусію щодо необхідності функціонування таких судів в Україні. З урахуванням отриманих результатів треба визначитися щодо доцільності прийняття законопроєкту № 3411 та популяризації використання третейських судів для вирішення спорів або ж відмови від такої форми альтернативного врегулювання спорів як такої, що не притаманна українській правовій традиції.

Стан незалежності судової влади

Прогрес і проблеми

Упродовж 2025 року до ВРП надійшло **242 повідомлення** про втручання в професійну діяльність суддів щодо здійснення правосуддя та про дії, що порушують гарантії незалежності суддів або підривають авторитет правосуддя, а також

816 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації (с. 123, 278) залишаються актуальними, але додатково уточнені. ↗

п'ять звернень ВККС, три звернення членів ВРП і два звернення РСУ[817]. З урахуванням повідомлень, які надійшли в попередні періоди, ВРП за 2025 рік розглянула, зокрема, 237 повідомлень суддів (з урахуванням усіх звернень, що надійшли від ВККС, РСУ та членів ВРП)[818].

За результатами розгляду 111 повідомлень про втручання ухвалено 91 рішення[819] про вжиття заходів реагування (звернення щодо надання інформації про розкриття, розслідування та результати судового розгляду кримінальних проваджень, звернення до ОГП щодо перевірки повідомлення про втручання на наявність ознак вчинення кримінального правопорушення, звернення щодо проведення перевірки суб'єкта у сфері онлайн-медіа, звернення щодо перевірки відомостей про дотримання журналістами професійних етичних стандартів, звернення щодо дій адвокатів тощо)[820].

Розглянувши 125 повідомлень суддів, ВРП ухвалила 50 рішень про затвердження 114 висновків членів ВРП про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя. Також ухвалено 1 рішення про залишення повідомлення без розгляду та повернення його заявникам[821].

Вісім рішень про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя ВРП ухвалила з власної ініціативи, 2 рішення — за зверненням ВККС та заступника Голови ВККС, 2 рішення — за зверненням РСУ та ще 2 рішення — за зверненнями члена ВРП[822].

Упродовж січня–липня 2026 року до ВРП надійшло **75 повідомлень** про втручання в професійну діяльність суддів. ВРП розглянула 80 таких повідомлень (з урахуванням тих, які надійшли в попередні періоди) та ухвалила 26 рішень про вжиття заходів реагування і 16 рішень про відсутність підстав для вжиття таких заходів. П'ять повідомлень залишено без розгляду. Окрім того, ВРП за цей період з власної ініціативи ухвалила 8 рішень про вжиття заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя[823].

Протягом 2025 року до ВРП надійшла інформація про проведення **59 розслідувань** за зверненнями суддів про втручання у їхню діяльність[824]. Одне з розслідувань у кримінальному провадженні завершено, обвинувальний акт скеровано до суду[825]. У деяких випадках вищі органи прокуратури реагували на тривалі або

---

817 Щорічна доповідь за 2025 рік про стан забезпечення незалежності суддів в Україні. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

818 Там само.

819 Там само.

820 Там само.

821 Там само.

822 Там само.

823 80 повідомлень про втручання у професійну діяльність суддів розглянула ВРП упродовж січня–травня 2026 року. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗; Реєстр повідомлень суддів про втручання в діяльність (інформація за період 01.01.2026 до 31.07.2026). *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

824 Реєстр повідомлень суддів про втручання в діяльність (інформація за період з 01.01.2025 до 31.12.2025). *Вища рада правосуддя*. ↗

825 Рішення Вищої ради правосуддя від 24.06.2025 № 1344/0/15-25. ↗

неякісні розслідування за скаргами суддів та вимагали належних розслідувань або призначали внутрішні службові розслідування[826]. Звернення суддів, за якими здійснюються досудові розслідування, пов'язані із виявленням ними технічних елементів, які, можливо, є засобами негласного отримання інформації, надходженням на їхню адресу погроз (як на телефон, так і в соціальних мережах, на електронну адресу суду чи безпосередньо під час судового засідання), оформленням на ім'я судді довіреності на керування транспортним засобом, поповненням номера мобільного телефону судді[827]. Одне досудове розслідування пов'язане із виявленням судового рішення, яке насправді суддя не виносив[828].

Причинами для вжиття ВРП заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя були, зокрема, надходження повідомлень про замінування будівлі суду, пошкодження матеріалів судової справи, висловлення погроз на адресу судді як особисто, так і в соціальних мережах, спроби позапроцесуального спілкування, висловлювання посадових осіб органів державної влади, що можуть підірвати незалежність судової влади тощо[829].

Рішення про відсутність підстав для вжиття ВРП заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя ухвалювались у випадках заявлення суддею відводу, подання щодо судді дисциплінарної скарги, звернення учасників судових справ до правоохоронних органів або висловлення намірів звернутися із відповідними заявами щодо дій судді, позапроцесуального спілкування, поширення в соціальних мережах та мережі Інтернет різного роду інформації щодо суддів, порушення порядку в судовому засіданні тощо[830].

У 2025 році співробітники Служби судової охорони не допустили пронесення до приміщень судів понад 9,7 тис. одиниць зброї та 67 тис. ножів. До деяких судів не допущено пронесення 7 гранат[831].

Протягом січня–липня 2026 року до ВРП надійшла інформація про проведення **21 розслідування** за фактами можливого втручання у діяльність суддів[832]. Одне розслідування стосується розміщених щодо судді в мережі Інтернет статей, два розслідування стосуються можливої підробки судових рішень, ще у двох розслідуваннях з'ясовуються факти погроз суддям[833].

У березні 2026 року стався напад на суддю Індустріального районного суду м. Дніпра Людмилу Слюсар, у результаті чого суддя потрапила до лікарні[834]. РСУ

826 Реєстр повідомлень суддів про втручання в діяльність (інформація за період з 01.01.2025 до 31.12.2025). *Вища рада правосуддя*. ↗

827 Там само.

828 Лист Миколаївської обласної прокуратури на лист Вищої ради правосуддя від 24.07.2025 № 15459/0/9-25. ↗

829 Щорічна доповідь за 2025 рік про стан забезпечення незалежності суддів в Україні / Вища рада правосуддя. 2026. 58 с. ↗

830 Там само.

831 Там само.

832 Реєстр повідомлень суддів про втручання в діяльність (інформація за період з 01.01.2026 до 31.07.2026). *Вища рада правосуддя*. ↗

833 Там само.

834 У Києві відбулося засідання Ради суддів України. *Рада суддів України*. 2026. ↗

та ВРП виступили із заявами щодо захисту незалежності суддів та необхідності посилення гарантій незалежності суддів та їхньої особистої безпеки[835]. Ці заяви зустріли певну критику з боку громадського сектору[836].

Досі виконує свої повноваження Тимчасова слідча комісія Верховної Ради (ТСК) щодо перевірки інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень у діяльності, зокрема, судів усіх рівнів, органів суддівського врядування (насамперед ВККС) та органу громадського контролю (ГРД), а також підготовки пропозицій щодо відповідних змін до законодавства. Створення ТСК обумовлено бажанням народних депутатів розслідувати можливі зловживання під час проведення конкурсу на посади суддів апеляційних судів[837]. У зв'язку з цим ТСК викликала на своє засідання для надання пояснень деяких членів та голову ВККС, а також витребувала у ВККС документи, пов'язані з процедурою оцінювання.

ВККС розцінює такі дії народних депутатів як спробу втручання у свою діяльність[838]. ВРП за зверненням ВККС встановила, що ТСК фактично перебрала на себе функції правоохоронного та судового органів, а діяльність її членів створює загрозу незалежності суддів[839]. Наразі рішення ВККС за результатами проведених конкурсних процедур щодо деяких кандидатів до апеляційних судів є предметами розгляду в суді — і остаточних рішень за скаргами кандидатів немає. Однак члени ТСК продовжили чинити тиск та скерували виклики чотирьом членам ВРП на засідання ТСК для отримання від них пояснень щодо ухваленого ВРП рішення за зверненням ВККС[840]. ВРП встановила, що такі виклики членів ВРП є несумісними з конституційним принципом поділу влади, становлять втручання у діяльність ВРП і створюють загрозу незалежності та авторитету правосуддя[841]. Окрім того, ТСК спрямувала свій тиск і на громадський сектор. Так, після викликів членів ВККС та ВРП як свідків, на допит були викликані члени ГРД[842].

Окремою проблемою є відсутність законодавчих гарантій незалежності членів ВККС, які не є суддями, оскільки відповідно до Закону № 400-IX участь суддів у засіданнях ТСК є добровільною, натомість члени ВККС, які не є суддями, такої гарантії не мають і можуть бути допитані щодо своєї діяльності як звичайні громадяни[843].

ВРП 26 березня 2026 року ухвалила рішення про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності члена ВРП Романа Маселка у зв'язку з діями органів адво-

---

835 Вища рада правосуддя ухвалила публічну заяву щодо захисту незалежності суддів у зв'язку з нападом на суддю в місті Дніпрі. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

836 Докладно — у підрозділі «Суддівське самоврядування: з'їзд суддів України, Рада суддів України, збори суддів».

837 У межах цієї процедури добору ВККС наприкінці жовтня 2025 року внесла ВРП рекомендації на призначення 130 кандидатів на посади суддів.

838 Рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 27.10.2025 № 192/зп-25. ↗

839 Рішення Вищої ради правосуддя від 02.12.2025 № 2583/0/15-25. ↗

840 Рішення Вищої ради правосуддя від 09.12.2025 № 2619/0/15-25. ↗

841 Там само.

842 Публікація Фундації DEJURE в соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

843 Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України : Закон України від 19.12.2019 № 400-IX. ↗

катського самоврядування, які можуть свідчити про втручання в його діяльність під час здійснення конституційних повноважень[844]. Р. Маселко повідомив ВРП, що під час розгляду питання про внесення подання Президентові щодо призначення кандидата на посаду судді Господарського суду Запорізької області він здійснював перевірку кандидата, надсилав відповідні запити та збирав інформацію з відкритих джерел і державних реєстрів[845]. За результатами перевірки ВРП відмовила у внесенні подання про призначення цього кандидата на посаду судді[846]. Після цього РАУ заявила про нібито втручання члена ВРП в адвокатську діяльність[847]. Водночас Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури Закарпатської області ухвалила рішення про притягнення адвоката Р. Маселка[848] до дисциплінарної відповідальності та застосувала до нього дисциплінарне стягнення у вигляді попередження[849].

Зі свого боку ВРП вжила низку заходів, зокрема, доручила Голові ВРП поінформувати Раду Європи, Європейську комісію, Міжнародну асоціацію адвокатів, Раду адвокатських та правничих товариств Європи та Європейську мережу рад правосуддя про ухвалене рішення та ситуацію щодо забезпечення незалежності членів ВРП, а також звернулася до НААУ з поданням про виявлення та притягнення до відповідальності осіб, дії чи бездіяльність яких порушують гарантії незалежності членів ВРП та підривають авторитет правосуддя[850].

У квітні 2025 року щодо члена ВККС Володимира Луганського відкрито кримінальне провадження за отримання ним за час перебування на посаді судді доплат до посадового окладу за недійсним дипломом про присвоєння йому наукового ступеня[851]. У рамках провадження Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) оголосили йому підозру, а ВАКС обрав запобіжний захід. Попри це наразі В. Луганський залишається у складі ВККС та продовжує здійснювати свої робочі функції. Жодного рішення щодо його звільнення чи відсторонення від виконання посадових обов'язків не ухвалено.

ВРП з власної ініціативи ухвалила рішення про вжиття заходів забезпечення правосуддя. Підставою для ухвалення цього рішення стало виявлення в одному із місцевих судів схеми з ухвалення судових рішень про визначення місця проживання дитини разом із батьком. Метою таких судових рішень було усунення пере-

844 ВРП ухвалила рішення про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності члена Вищої ради правосуддя Романа Маселка у зв'язку з діями органів адвокатського самоврядування. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

845 Там само.

846 Про відмову у внесенні Президентові України подання про призначення Віхрова О. В. на посаду судді Господарського суду Запорізької області : рішення Вищої ради правосуддя від 03.06.2025 № 1178/0/15-25. ↗

847 РАУ заявила про втручання члена ВРП в адвокатську діяльність та подає офіційні звернення. *Національна асоціація адвокатів України*. 2025. ↗

848 Відповідно до інформації з Єдиного реєстру адвокатів України Р. Маселко призупинив право на зайняття адвокатською діяльністю 18 серпня 2022 року.

849 Публікація члена Вищої ради правосуддя Романа Маселка в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

850 ВРП ухвалила рішення про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності члена Вищої ради правосуддя Романа Маселка у зв'язку з діями органів адвокатського самоврядування. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

851 Суд продовжив розслідування справи щодо члена ВККС, підозрюваного в отриманні виплат за статус доктора філософії права. *Watchers*. 2025. ↗

шкод для перетину державного кордону за відсутності законних на те підстав чи отримання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації[852]. Водночас ВРП вирішила вжити комплексних заходів щодо забезпечення авторитету правосуддя стосовно ситуації, яка склалась у зв'язку зі збільшенням у судах кількості категорії справ, у яких ухвалюються рішення, що дають підставу для відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації[853].

У звітному періоді ВРП не узагальнювала свою практику щодо питань, пов'язаних із вжиттям заходів реагування на звернення суддів про втручання у їхню діяльність. Відсутність узагальнень та роз'яснювальної кампанії призводить до невірного тлумачення суддями ситуацій, здебільшого пов'язаних з реакцією суддів на деякі публікації в мережі «Інтернет» та Telegram-каналах, а також на подання щодо них дисциплінарних скарг[854]. Водночас щорічна доповідь ВРП містить загальну інформацію про деякі з таких випадків та не розкриває повною мірою специфіку практики ВРП[855].

Законопроєкт № 15374[856] передбачає зміни в механізмі повідомлення суддею про втручання в його діяльність щодо здійснення правосуддя: у випадку, якщо йдеться про ознаки вчинення щодо судді злочину, суддя зобов'язаний звернутися із повідомленням про втручання в його діяльність щодо здійснення правосуддя до відповідного органу правопорядку, а у випадку, якщо таке втручання чинить інший суддя і воно має ознаки дисциплінарного проступку, — до ВРП. Водночас така законодавча ініціатива жодним чином не розв'язує проблему посилення механізмів захисту суддів від протиправного втручання у їхню професійну діяльність. Навпаки, перекладання з ВРП на суддю функції прийняття рішення про те, чи кваліфікуються ті чи інші обставини як втручання у діяльність судді, чи ні, лише погіршить ситуацію. Окрім того, запропоновані зміни передбачають усунення ВРП від моніторингу руху проваджень за скаргами суддів, поданими до органів правопорядку, що не справить позитивного впливу на забезпечення конституційних гарантій суддів.

У звітному періоді Парламент прийняв Закон № 4905-IX[857] (законопроєкт № 13165-2), який, серед іншого, врегульовує питання розміру суддівської винагороди[858]. Відтак у Законі України «Про судоустрій і статус суддів» закріплюється єдина вар-

852 Рішення Вищої ради правосуддя від 28.08.2025 № 1814/0/15-25. ↗

853 Щорічна доповідь за 2025 рік про стан забезпечення незалежності суддів в Україні / Вища рада правосуддя. 2026. 58 с. ↗

854 Лист Офісу Генерального прокурора від 10.10.2025 № 031/2/2-95563ВИХ-25. ↗; Висновок члена Вищої ради правосуддя Р. Маселка від 05.12.2025 щодо відсутності підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя. ↗

855 Щорічна доповідь за 2025 рік про стан забезпечення незалежності суддів в Україні / Вища рада правосуддя. 2026. 58 с. ↗

856 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення дисциплінарних процедур та здійснення інших повноважень Вищою радою правосуддя : проєкт Закону України, реєстраційний № 15374 від 02.07.2026. ↗

857 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 51–52. ↗

858 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Закону України «Про Вищу раду правосуддя» щодо удосконалення декларацій доброчесності судді та родинних зв'язків судді : Закон України від 09.06.2026 № 4905-IX. ↗

тісна величина, яка визначає базовий розмір посадового окладу судді, — прожитковий мінімум для працездатних осіб[859] у розмірі, встановленому законом про Держбюджет на відповідний рік. Станом на 1 січня 2026 року прожитковий мінімум для працездатних осіб становить 3 328 грн. До базового розміру посадового окладу додатково застосовуються регіональний коефіцієнт та додаються надбавки та доплати[860].

Закон № 4905-IX набрав чинності 25 червня 2026 року, однак визначених Держбюджетом на сьогодні для судової влади фінансових ресурсів недостатньо для покриття всіх витрат, пов'язаних із суддівською винагородою та винагородою членам органів суддівського врядування[861]. Для реалізації у 2026 році норм Закону необхідно додатково 2 561 925,6 тис. грн[862]. ВРП звернулася до Президента та Уряду з проханням забезпечити ДСА та ВС можливістю збільшити асигнування за двома спеціальними фондами державного бюджету за відповідними бюджетними програмами[863]. ВРП також внесла пропозицію збільшити асигнування за рахунок понадпланових надходжень до цих двох спеціальних фондів від сплати судового збору. Стосовно тих розпорядників бюджетних коштів, які не мають спеціального фонду, ВРП запропонувала вирішити проблему недофінансування через внесення змін до Держбюджету на 2026 рік про виділення додаткових бюджетних коштів.

Міністерство фінансів України повідомило, що планує розглянути відповідні можливості лише під час формування проєкту Держбюджету на 2027 рік[864]. Така позиція ґрунтується на тому, що законодавчі зміни були ухвалені Парламентом в середині фінансового року, що вимагало одночасного внесення змін до Закону про Держбюджет на поточний рік. Однак відповідних змін розроблено та ухвалено не було.

Водночас невідкладне впровадження запропонованих ВРП шляхів видається швидким та ефективним способом подолання проблеми недостатнього фінансування, пов'язаної з набранням Законом № 4905-IX чинності, та забезпечення дотримання однієї з конституційних гарантій незалежності суддів.

Реакцією на пасивну позицію Міністерства фінансів України стало звернення РСУ до Президента та Кабінету Міністрів України[865]. РСУ, так само як і ВРП, запропонувала вирішити проблему відсутності фінансування, що виникла після набрання чинності Законом № 4905-IX, за рахунок понадпланових надходжень від сплати судового збору з урахуванням залишків коштів, що утворилися на 1 січня 2025

---

859 Вартісна величина, особливості визначення якої врегульовані Законом України «Про прожитковий мінімум».

860 Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Ст. 135. ↗

861 Інформація надана Респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 03.08.2026.

862 ВРП звернулася до Президента України, Кабінету Міністрів України про необхідність дотримання Конституції України та Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо належного фінансування судів. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

863 Там само.

864 Міністерство фінансів України надало роз'яснення щодо реалізації положень статті 135 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». *Державна судова адміністрація України*. 2026. ↗

865 Рада суддів України ухвалила звернення до Президента України та Кабінету Міністрів України. *Рада суддів України*. 2026. ↗

року. РСУ наголосила на дієвості такої схеми використання коштів, яка раніше вже застосовувалася для виплати суддівської винагороди новопризначеним суддям. Водночас такий шлях розглядається як вимушений механізм реагування на проблему. Натомість РСУ пропонує загалом перейти до іншої моделі покриття видатків на виплату суддівської винагороди — планувати такі витрати з огляду на штатну чисельність суддів, а не їх фактичну кількість (як це було у випадку фінансування ВАКС). За інформацією ДСА[866], покриття цих витрат у 2026 році за рахунок коштів, наявних у спеціальних фондах, не призведе до зменшення витрат із цих фондів на інші заплановані потреби, — виплати додаткових коефіцієнтів до посадових окладів працівників апаратів місцевих загальних судів та виплати, пов'язані із впровадженням механізму диференційованого підвищення посадових окладів працівників апаратів цих судів, який враховує фактичне судове навантаження.

Окремо варто розглянути можливість реалізації положень Закону № 4905-IX щодо здійснення оплати праці тих членів ВРП та ВККС, які є суддями у відрядженні, за рахунок спрямування коштів із відповідних двох спеціальних фондів на оплату праці таких членів ВРП та ВККС. Запровадження такого способу виплати винагороди певній кількості членів ВРП та ВККС зменшує розмір додаткового фінансування державного бюджету на поточний рік, що пришвидшить внесення відповідних бюджетних змін. Оперативне вирішення проблеми недостатнього фінансування дасть змогу уникнути значного накопичення кількості майбутніх судових справ у категорії, яка стосується компенсації недоотриманої суддівської винагороди.

Чинне законодавство[867] продовжує фіксувати значну різницю в розмірі винагород чинних суддів судів першої та апеляційної інстанцій. Однак різниця в інстанційності не має бути причиною надто великої різниці в розмірах винагороди суддів. Окрім того, суди першої інстанції є найбільш неукомплектованими судами в Україні, а тому закріплення несправедливої та неконкурентної винагороди для суддів цього рівня буде демотивувальним моментом як для чинних суддів, так і для потенційних кандидатів на вакантні посади.

У звітному періоді ВС також намагається розв'язати проблему визначення розміру суддівської винагороди. Так, у вересні 2025 року Пленум ВС звернувся до КСУ з конституційним поданням, зауваживши, що в законі про Держбюджет на 2025 рік встановлюється зменшений розмір прожиткового мінімуму, який застосовується для визначення суддівської винагороди (2 102 грн)[868]. Наразі провадження в КСУ щодо цього звернення триває[869]. Водночас у січні 2026 року ВС звернувся з комплексним конституційним поданням щодо використання прожит-

866 Інформація надана Респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 03.08.2026.

867 Базовий розмір посадового окладу судді місцевого суду становить 30 прожиткових мінімумів, судді апеляційного суду — 50 прожиткових мінімумів, судді Верховного Суду — 75 прожиткових мінімумів. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Ст. 135. ↗

868 Конституційне подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу п'ятого частини першої статті 7 Закону України від 19 листопада 2024 року № 4059-IX «Про Державний бюджет України на 2025 рік», яким установлено розмір прожиткового мінімуму 2 102 грн для визначення базового розміру посадового окладу судді. ↗

869 Суд розглядає справу щодо конституційності положення Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік». *Конституційний Суд України*. 2025. ↗

кового мінімуму у 2 102 грн для розрахунку суддівської винагороди у 2022–2025 роках[870].

Тривале існування проблеми визначення розміру суддівської винагороди породило неоднорідність судової практики з цього питання. Раніше ВП ВС встановила, що прожитковий мінімум для працездатних осіб у розмірі 2 102 грн, який розраховується для визначення суми суддівської винагороди,не є порушенням гарантій суддівської незалежності[871]. Надалі цю правову позицію використовували суди першої інстанції, які відмовляли суддям у задоволенні їхніх вимог про застосування іншої розрахункової величини — тієї, що в законах про державний бюджет на відповідний рік визначалася як прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на 1 січня поточного року[872].

Одночасно в цьому звітному періоді КАС ВС ухвалив рішення про те, що для визначення базового розміру посадового окладу судді, який враховується під час розрахунку щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці, має застосовуватися саме остання розрахункова величина[873]. Така позиція передовсім створила конфлікт правових висновків всередині ВС, а тому має бути визначена рішенням на рівні ВП ВС. Це також призвело до того, що чинні судді до набрання чинності Законом № 4905-IX перебували в несправедливому становищі відносно суддів, звільнених у відставку. Застосування різних підходів у розрахунках розміру суддівських винагород для двох категорій суддів порушувало правову визначеність.

Питання щодо компенсації недоотриманої суддівської винагороди за період дії обмежень, пов'язаних із встановленням карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, залишається невирішеним[874].

Рекомендації[875]

1. ВРП має визначити поняття та категорії «втручання в здійснення правосуддя». Практика ВРП щодо розгляду повідомлень про втручання в здійснення

---

870 Конституційне подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу п'ятого частини першої статті 7 Закону України від 02 грудня 2021 року № 1928-IX «Про Державний бюджет України на 2022 рік», абзацу п'ятого частини першої статті 7 Закону України від 03 листопада 2022 року № 2710-IX «Про Державний бюджет України на 2023 рік», абзацу п'ятого частини першої статті 7 Закону України від 09 листопада 2023 року № 3460-IX «Про Державний бюджет України на 2024 рік», абзацу п'ятого частини першої статті 7 Закону України від 19 листопада 2024 року № 4059-IX «Про Державний бюджет України на 2025 рік», якими встановлено з 1 січня відповідного календарного року прожитковий мінімум для працездатних осіб, що застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді, у розмірі 2 102 гривні. ↗

871 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо України у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 127. ↗

872 Рішення Київського окружного адміністративного суду від 05.08.2025 у справі № 320/21182/25. ↗

873 Постанова Верховного Суду у складі судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду від 17.02.2026 у справі № 200/2309/25. ↗

874 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо України у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 128. ↗

875 Упродовж звітного періоду надані в Тіньовому звіті 2025 року (с. 130) рекомендації залишилися неврахованими і залишаються актуальними. Крім того, перелік доповнено новими рекомендаціями, які пов'язані з проблемами, ідентифікованими у звітному періоду.

правосуддя має періодично аналізуватися, узагальнюватися та оприлюднюватися, для того щоб виключити помилки суддів щодо розуміння ними предмету таких повідомлень. Серед суддів має бути проведено відповідне навчання. Без визначення основних понять і категорій та за відсутності відповідних роз'яснень і навчання з боку ВРП зміни, запропоновані в законопроєкті № 15374, не можуть бути впроваджені.

2. Механізми реагування на втручання в діяльність судді мають бути удосконалені через розроблення відповідного законопроєкту. На членів ВККС (та ВРП), які не є суддями, мають розповсюджуватися такі ж самі гарантії незалежності, як і на членів ВККС (та ВРП) з-поміж суддів. Для цього мають бути внесені відповідні зміни до законів України «Про судоустрій і статус суддів» та «Про Вищу раду правосуддя». Має бути впроваджена дієва практика реагування на ігнорування подань ВРП або на зволікання у вжитті відповідними органами заходів за такими поданнями. З огляду на це законопроєкт № 15374 має бути доопрацьований, насамперед щодо покладання на суддю обов'язку (як такого, що є надмірним) кваліфікувати, чи відбулося втручання в його діяльність щодо здійснення правосуддя, чи ні.

3. ВРП має вживати заходів щодо підвищення рівня своєї інформативної політики. Так, бюджет ВРП на відповідний рік має передбачати фінансування заходів, пов'язаних з інформуванням населення та активної громадськості щодо судових рішень, процесів реформування судової влади та діяльності ВРП із забезпечення авторитету правосуддя.

4. Парламенту варто розглянути питання щодо ліквідації ТСК та ініціювати внесення відповідних змін до законодавства для регламентування випадків, меж та порядку звернення парламентарів до органів суддівського врядування за поясненнями, роз'ясненнями чи коментарями щодо чинних конкурсних процедур із формування суддівського корпусу. Можливість здійснення контролю за рішеннями ВККС у процесі виконання комісією своїх функцій має залишитися виключно в юрисдикції суду. Питання втручання народних депутатів у діяльність судової влади через створення та функціонування парламентської тимчасової слідчої комісії має стати предметом широкої фахової дискусії.

5. ВККС має розглянути питання про подальше перебування в комісії члена ВККС Луганського В. та ухвалити відповідне рішення.

6. Кабінет Міністрів України має віднайти способи реалізації норм Закону № 4905-IX, які стосуються розміру суддівської винагороди, з моменту набрання цим законом чинності. У цьому контексті варто розглянути запропоновані ВРП та РСУ шляхи подолання проблеми недостатнього фінансування з врахуванням інформації розпорядників бюджетних коштів про достатність розміру спеціальних фондів для покриття до кінця 2026 року витрат на суддівську винагороду та інші заплановані потреби. Також варто врегулювати питання оплати праці тих членів ВРП та ВККС, які є суддями, коштом спеціальних фондів.

7. Задля уникнення затримок у фінансуванні окремих потреб судової влади в майбутньому треба внести відповідні законодавчі зміни, які закріплять за розпорядниками бюджетних коштів повноваження самостійно перерозподіляти кошти в межах спеціального фонду, зокрема для задоволення потреб, які позапланово виникли впродовж поточного бюджетного року.

8. Встановити нові збалансовані розміри коефіцієнтів під час розрахунку суддівської винагороди та визначити їх у законі в такий спосіб: базовий розмір посадового окладу судді місцевого суду становить 50 прожиткових мінімумів, судді апеляційного суду — 60, судді ВС — 75.

9. Необхідні витрати, пов'язані із виплатою суддям недоотриманої суддівської винагороди, мають бути передбачені в Державному бюджеті України. Держава має відмовитися від обмеження розміру суддівської винагороди, оскільки акумуляція невиплачених сум призведе до надмірного фінансового навантаження в майбутньому з огляду на зобов'язання виплатити ці суми за рішеннями судів або ж згідно із законом.

Фінансування судової влади

Прогрес і проблеми

У звітному періоді суттєвого прогресу в забезпеченні належного фінансування судової влади загалом не відбулося, хоча завдяки зусиллям усіх політичних та судових акторів[876] вдалося покращити рівень фінансового забезпечення працівників місцевих та апеляційних судів[877]. До цього рівень їхніх заробітних плат був критично низьким[878].

Закон України «Про Державний бюджет України на 2026 рік»[879] демонструє незначне збільшення фінансування деяких органів судової влади, як порівняти з показниками 2025 року. Тоді фінансове забезпечення більшості інституцій майже не змінилося, а деякі з них навіть отримали менше коштів, ніж у 2024 році[880].

Попри певне збільшення фінансування, деякі органи судової влади продовжують заявляти про їхню недофінансованість та вказувати на можливе настання небажаних наслідків, якщо ситуацію не виправити[881].

У **бюджеті ДСА**[882] **на фінансування діяльності місцевих та апеляційних судів, а також окремих органів та установ системи правосуддя** у 2026 році передбачено 18,505 млрд грн за загальним фондом Держбюджету та 4,2 млрд грн за спе-

876 Засідання Пленуму Верховного Суду від 13.02.2026 / Верховний Суд. *YouTube*. 2026. ↗

877 Інформація надана Респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 16.03.2026.

878 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 131–135. ↗

879 Про Державний бюджет України на 2026 рік : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. ↗

880 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 131–135. ↗

881 ВРП звернулася до КМУ та Мінфіну щодо належного фінансування та умов для функціонування судів, органів та установ системи правосуддя у 2026 році. *Вища рада правосуддя*. 2025. ↗; Лист Конституційного Суду України до Голови Комітету Верховної Ради України з питань правової політики від 24.09.2025 № 001-019-02/3124. ↗; Лист Вищої кваліфікаційної комісії суддів України до Комітету Верховної Ради України з питань правової політики від 24.09.2025 № 19-8306/25. ↗

882 Про Державний бюджет України на 2026 рік : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. ↗

ціальним фондом Держбюджету[883]. Отже, загалом заплановано 22,7 млрд грн, що майже не перевищує показники 2025 року (+0,61 млрд грн або 2,76% загалом). Водночас потреби ДСА оцінюються в сумі 38,21 млрд грн[884], що створює дефіцит у 15,51 млрд грн (40,59%). Такий розрив між потребами та видатками може негативно вплинути на забезпечення доступу громадян до правосуддя.

Фінансування **ВС** (самостійний розпорядник бюджетних коштів) у 2026 році за загальним фондом Держбюджету залишається на рівні 2025 року і становить 1,948 млрд грн[885] за потреби у 2,393 млрд грн[886]. Водночас коштом спеціального фонду Держбюджету передбачено видатки в сумі 665 млн грн, що в сукупності формує загальний обсяг фінансування в розмірі 2,613 млрд грн. Тобто поточний рівень фінансування є достатнім, але 25% його забезпечується коштом надходжень від судового збору.

Фінансування **ВРП** (самостійний розпорядник бюджетних коштів) у 2026 році становить 434,448 млн грн[887] (+62,601 млн грн або 16,83% проти 2025 року), тоді як потреби оцінюються у 494,518 млн грн[888], що створює дефіцит у 60 млн грн (12,13%).

Фінансування **ВККС** (фінансується з бюджету ДСА) у 2026 році становить 262,511 млн грн за загальним фондом Держбюджету[889], а з урахуванням спеціального фонду — загалом 277,666 млн грн (+10% проти 2025 року). Водночас потреби ВККС оцінюються у 299,64 млн грн[890], що формує дефіцит у 37,129 млн грн (12,39%).

Попри позитивну динаміку, обидва органи суддівського врядування залишаються недофінансованими, що може впливати на ефективність процедур добору, оцінювання суддів та притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності.

Фінансування **НШСУ** (фінансується з бюджету ДСА) у 2026 році зросло до 92,748 млн грн за загальним фондом Держбюджету[891], а з урахуванням спеціального фонду — до 98,29 млн грн загалом (+19,01% до бюджету 2025 року відповідно).

Фінансування **Служби судової охорони** (фінансується з бюджету ДСА) у 2026 році зросло до 1,326 млрд грн[892] (це орієнтовно +0,7% до бюджету минулого року).

Фінансування **ВАКС** (самостійний розпорядник бюджетних коштів) у 2026 році зросло до 510,551 млн грн (+53,135 млн грн або 11,61% до бюджету 2025 року), що

---

883 Звіт про діяльність Державної судової адміністрації України за 2025 рік / Державна судова адміністрація України. 2026. 230 с. ↗

884 Там само.

885 Про Державний бюджет України на 2026 рік : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. ↗

886 ВРП звернулася до КМУ та Мінфіну щодо належного фінансування та умов для функціонування судів, органів та установ системи правосуддя у 2026 році. *Вища рада правосуддя*. 2025. ↗

887 Про Державний бюджет України на 2026 рік : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. ↗

888 ВРП звернулася до КМУ та Мінфіну щодо належного фінансування та умов для функціонування судів, органів та установ системи правосуддя у 2026 році. *Вища рада правосуддя*. 2025. ↗

889 Про Державний бюджет України на 2026 рік : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. ↗

890 Лист Вищої кваліфікаційної комісії суддів України до Комітету Верховної Ради України з питань правової політики від 24.09.2025 № 19-8306/25. ↗

891 Про Державний бюджет України на 2026 рік : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. ↗

892 Там само.

загалом покриває наявні потреби ВАКС (до моменту виділення ВАКС необхідного приміщення).

На забезпечення функціонування **СОАС та СААС** (самостійні розпорядники бюджетних коштів) Держбюджет на 2026 рік передбачає 34,3 млн грн[893] та 19,99 млн грн[894] відповідно. У випадку призначення суддів цих судів у IV кварталі 2026 року таких коштів може бути недостатньо для старту роботи обох судів.

У 2026 році відбулося скорочення видатків на **ВСПІВ** (самостійний розпорядник бюджетних коштів) з 4,34 млн грн до 2,25 млн грн[895], що є додатковим підтвердженням відсутності зацікавленості з боку держави у функціонуванні цього суду.

Окремо треба розглянути фінансування **КСУ** (самостійний розпорядник бюджетних коштів), яке у 2026 році становить 344,6 млн грн[896] (+11,833 млн грн або 3,55% до бюджету 2025 року), тоді як потреби оцінюються у 515,697 млн грн[897], що формує дефіцит у 171,097 млн грн (33,17%). Це вказує на значне недофінансування КСУ, що може негативно впливати на його інституційну спроможність.

Водночас необхідно зупинитися на питаннях належної оплати праці суддів та працівників апаратів судів першої та апеляційної інстанцій.

Середня заробітна плата судді місцевого загального суду у 2025–2026 роках складає орієнтовно 107 тис. грн[898]. Судді в місцевих господарських та окружних адміністративних судах в середньому отримують дещо більше — орієнтовно 125 тис. грн[899] та 121 тис. грн[900] відповідно.

Судді апеляційних судів отримують відчутно більшу заробітну плату, як порівняти з першою інстанцією. Середнє щомісячне забезпечення судді апеляційного суду складає 230–232 тис. грн[901].

Законодавчі норми, які встановлюють підвищений розмір суддівської винагороди, набрали чинності 25 червня 2026 року. Однак, попри те що парламентарі усунули невідповідність у питанні визначення величини, на базі якої обчислюється посадовий оклад судді[902], проблемою є неможливість практичної реалізації таких законодавчих положень. Так, у 2026 році додаткові потреби у фінансуванні визнача-

893 Там само.

894 Там само.

895 Там само.

896 Там само.

897 Лист Конституційного Суду України до Голови Комітету Верховної Ради України з питань правової політики від 24.09.2025 № 001-019-02/3124. ↗

898 Матеріали надані Респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 16.03.2026.

899 Там само.

900 Там само.

901 Там само.

902 Відповідні законодавчі зміни, які визначають величину, на базі якої обчислюється посадовий оклад судді, у розмірі 3 328 грн (замість 2 102 грн), набрали чинності 25 червня 2026 року.

ються у розмірі 2 561 925,6 тис. грн[903], тоді як Міністерство фінансів України не ініціює внесення відповідних змін до Держбюджету на поточний рік, а планує закласти відповідні видатки на оплату суддівської винагороди лише в Держбюджеті на 2027 рік[904]. Також наразі відсутня реакція Міністерства фінансів України на пропозиції ВРП та РСУ частково покрити ці потреби за рахунок спеціального фонду ДСА. За інформацією ДСА, план надходження доходів від сплати судового збору (є джерелом наповнення спеціального фонду Держбюджету) виконано на 159%[905].

Щодо підвищення посадових окладів державних службовців в апаратах судів, то Уряд підтримав 1 вересня 2025 року ініційовані та розроблені ДСА постанови[906]. Цими постановами передбачено встановлення розміру додаткового коефіцієнта до посадових окладів державних службовців в апаратах (секретаріатах) судів, інших органах та установах системи правосуддя та внесення змін в умови оплати праці працівників патронатних служб у державних органах[907].

Публічні звіти ДСА демонструють поступове підвищення рівня заробітної плати працівників апаратів судів[908]. Якщо у 2024 році середня заробітна плата працівника апарату складала 26,23 тис. грн, то вже у 2025 відповідні особи отримували орієнтовно 30,32 тис. грн[909]. За результатами застосування передбачених коефіцієнтів наприкінці 2025 року заробітні плати працівників апаратів господарських та адміністративних судів досягли рівня середньої заробітної плати по Україні[910]. На поточний рік планується збереження цієї тенденції та підняття рівня середньої щомісячної винагороди до 36 тис. грн[911].

Також у звітному періоді Уряд підтримав[912] пропозицію ДСА впровадити диференційований механізм підвищення посадових окладів державних службовців апаратів місцевих загальних судів залежно від фактичного навантаження на суд. Передбачено, що такий підхід застосовується, коли навантаження починає перевищувати 50%. Відтак Кабінет Міністрів України встановив коефіцієнти підвищення посадових окладів (1,2, 1,3 та 1,4) у разі, коли навантаження перевищує відповідно 50%, 100% та 200%. Переліки судів та посад із таким навантаженням

---

903 ВРП звернулася до Президента України, Кабінету Міністрів України про необхідність дотримання Конституції України та Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо належного фінансування судів. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

904 Міністерство фінансів України надало роз'яснення щодо реалізації положень статті 135 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». *Державна судова адміністрація України*. 2026. ↗

905 Звіт про діяльність державної судової адміністрації України за 2025 рік / Державна судова адміністрація України. 2026. 230 с. ↗

906 КМУ ухвалив постанови, розроблені ДСА України, щодо підвищення окладів працівників апаратів судів. *Вища рада правосуддя*. 2025. ↗

907 Там само.

908 XX черговий з'їзд суддів України 11.03.2026 (день другий) / Прес-служба РСУ органів суддівського самоврядування. *YouTube*. 2026. ↗

909 Там само.

910 Там само.

911 Інформація та необхідні матеріали надані Респондентом 21 під час інтерв'ю, проведеного 16.03.2026.

912 Про встановлення розмірів коефіцієнта підвищення посадових окладів державним службовцям апарату місцевих загальних судів : постанова Кабінету Міністрів України від 01.07.2026 № 911. ↗

затверджуватимуться щокварталу. Планується, що виплати будуть забезпечені за рахунок коштів спеціального фонду Держбюджету, передбачених для ДСА надходженнями від сплати судового збору та звернення застави в дохід держави.

Однак попри важливі законодавчі зміни, які ілюструють значний поступ у забезпеченні фінансування судової влади, невжиття відповідними компетентними органами заходів із реального впровадження таких змін суперечить міжнародним стандартам та зобов'язанням України в межах судової реформи на шляху інтеграції до ЄС та негативно впливає на доступ громадян до правосуддя. Особливо вразливими в контексті недофінансування залишаються дві основні ланки — місцеві та апеляційні суди.

Рекомендації

1. Вжити заходів зі збільшення фінансування судової влади до рівня, що забезпечує її належне функціонування. Внести зміни в Держбюджет на поточний рік для забезпечення реалізації ухвалених у червні 2026 року законодавчих змін, спрямованих на підвищення суддівської винагороди.

2. Враховувати думку представників судової влади щодо фінансових потреб відповідних судових установ, особливо у випадках, коли ігнорування проблеми може призвести до критичних наслідків.

3. Переглянути структуру фінансування всередині судової влади для додаткового фінансування тих інституцій, котрі відчувають найбільший дефіцит (місцеві та апеляційні суди).

4. Передбачити додаткове фінансування судової системи для забезпечення її функціонування на випадок тривалих відключень електроенергії, опалення, водопостачання тощо.

5. Залучити міжнародну підтримку для забезпечення стабільного фінансування судової влади з огляду на війну, що триває, та зобов'язання України в межах євроінтеграції.

Цифровізація правосуддя

Прогрес і проблеми

У звітному періоді спостерігається *помірний прогрес* у розвитку окремих цифрових судових сервісів та залученні МТД для реалізації проєктів з цифровізації правосуддя. Водночас більшість рекомендацій Тіньового звіту 2025 року[913] реалізовано лише частково або загалом не реалізовано.

Так, основою цифрової трансформації судової системи залишається Концепція ЄСІКС до 2030 року, затверджена наказом ДСА у 2025 році[914] (Концепція), яка

913 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 140–141. ↗

914 Концепція Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи (ЄСІКС) : наказ Державної судової адміністрації України від 30.04.2025 № 178. ↗

впроваджує принципи модульності та інтероперабельності, що є критично важливими для інтеграції судової системи з іншими державними реєстрами. Саме на підставі Концепції у звітному періоді розпочалося поступове повноцінне розгортання ЄСІКС[915]. На думку заступника Голови ДСА Леоніда Сапельнікова[916], це дасть змогу досягти індексу верховенства права на рівні 0,78 та створити один із найшвидших судових процесів Європи з розгляду малозначних справ (протягом 48 годин).

Важливим напрямом розвитку цифровізації правосуддя, який набуває дедалі більшого значення на міжнародному рівні[917], є використання технологій штучного інтелекту (ШІ). Міжнародні організації акцентують на необхідності обережного та етичного впровадження ШІ у сфері правосуддя[918]. У грудні 2025 року оприлюднено рекомендації щодо використання ШІ у судах, зокрема Guidelines for the use of Artificial Intelligence in courts and tribunals[919], розроблені за участі UNESCO. Цей документ передбачає дотримання принципів прозорості, підзвітності, недискримінації, захисту персональних даних та збереження вирішальної ролі людини в ухваленні судових рішень («human-in-the-loop»).

Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифри) у 2023 році розробило Дорожню карту регулювання ШІ в Україні[920], яка передбачає двоетапне впровадження правового регулювання та визначає базові принципи відповідального використання ШІ. Водночас спеціальне нормативне регулювання застосування ШІ в судочинстві відсутнє, а його використання обмежується загальними підходами, що ґрунтуються на принципах прозорості, підзвітності та людського контролю[921].

ВС у 2025 році представив підходи до відповідального використання ШІ в правосудді[922], які передбачають застосування таких принципів, як-от обов'язковий людський контроль за результатами роботи ШІ, перевірка достовірності та точності згенерованої інформації, а також використання ШІ виключно як допоміжного інструменту під час здійснення правосуддя. Окремо наголошується на ризиках використання ШІ, зокрема можливості помилок або некоректних висновків, що потребує критичної оцінки результатів його застосування суддями. Також затверджено Положення про використання технологій штучного інтелекту працівниками

915 XIV Судовий форум (перший день) | 27 листопада 2025. Доповідь Леоніда Сапельнікова, заступника Голови Державної судової адміністрації України / Асоціація правників України | UBA. *YouTube*. 2025. ↗

916 Там само.

917 OECD. Governing with Artificial Intelligence: The State of Play and Way Forward in Core Government Functions. Paris: OECD Publishing, 2025. ↗

918 UNESCO. Guidelines for the Use of AI Systems in Courts and Tribunals. 2025. ↗

919 Там само.

920 Дорожня карта з регулювання штучного інтелекту в Україні / Міністерство цифрової трансформації України. 2023. 10 с. ↗

921 Біла книга з регулювання штучного інтелекту в Україні: бачення Мінцифри / Міністерство цифрової трансформації України. 2024. с. 30. ↗

922 Берназюк Я. Принципи відповідального використання ШІ за рекомендаціями Мінцифри: від особистої практики судді до контролю за учасниками процесу : презентаційні матеріали судді Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду. 2025. с. 22. ↗

Апарату ВС[923], що визначає загальні засади та правила використання технологій ШІ працівниками Апарату ВС з метою забезпечення дотримання принципів державної служби, зокрема професіоналізму, ефективності та доброчесності.

На І Щорічній конференції судового адміністрування (CourtUP) ШІ визначено як один із ключових трендів та рішень для оптимізації роботи судів, хоча й із суттєвими застереженнями щодо безпеки[924]. Заступник Голови ДСА Леонід Сапельніков анонсував[925] спільний із Мінцифрою проєкт — розроблення ШІ-асистента для генерації проєктів судових рішень у типових справах про адміністративні правопорушення (зокрема за статтями 124 та 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП).

Саме тому у звітному періоді також активізувалася підготовка представників органів правосуддя та прокуратури до використання технологій ШІ. Зокрема, у квітні 2026 року в межах підготовки суддів ВС у НШСУ проведено навчальний модуль[926], присвячений можливостям і ризикам застосування ШІ в судовій діяльності, питанням перевірки достовірності результатів, етичним аспектам використання генеративного ШІ та необхідності збереження вирішальної ролі судді під час ухвалення рішень. Крім того, у червні 2026 року завершився дистанційний курс HELP Ради Європи «Штучний інтелект і права людини»[927], який пройшли прокурори, судді та інші представники системи правосуддя. Курс був спрямований на формування практичних навичок застосування європейських стандартів щодо використання систем ШІ з урахуванням вимог захисту прав людини та верховенства права. Такі заходи свідчать про поступовий перехід від обговорення принципів використання ШІ до системної підготовки фахівців для його відповідального застосування в діяльності органів правосуддя.

Позитивним зрушенням у нормативному регулюванні цифровізації правосуддя стало рішення ВРП від 13 січня 2026 року № 26/0/15-26[928], яким внесено зміни до Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС)[929]. Ці зміни дали змогу врегулювати доступ до Електронного кабінету для суб'єктів, які не мають стандартних ідентифікаційних даних або не зареєстровані як юридичні особи, зокрема окремих державних органів, громадських об'єднань без статусу юридичної особи, конкурсних та етичних рад, іноземних суб'єктів. Це рішення є важливим прикладом

---

923 Положення про використання технологій штучного інтелекту в апараті Верховного Суду : наказ Верховного Суду від 08.12.2025 № 117. ↗

924 CourtUP. І Щорічна конференція судового адміністрування / ГО ВАПС. *YouTube*. 2025. ↗

925 XIV Судовий форум (перший день) | 27 листопада 2025. Доповідь Леоніда Сапельнікова, заступника Голови Державної судової адміністрації України / Асоціація правників України | UBA. *YouTube*. 2025. ↗

926 В НШСУ обговорили актуальні питання використання штучного інтелекту в суді. *Судова влада України*. 2026. ↗

927 Завершився дистанційний курс HELP «Штучний інтелект і права людини». *Тренінговий центр прокурорів України*. 2026. ↗

928 Про затвердження Змін до Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) ЄСІТС : рішення Вищої ради правосуддя від 13.01.2026 № 26/0/15-26. ↗

929 Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи : рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21. ↗

точкового, але практично значущого вдосконалення системи, оскільки воно усуває одну з бар'єрних зон цифрового доступу до суду.

На початку квітня 2026 року Верховна Рада прийняла Закон № 4833-IX[930] щодо удосконалення порядку виконання судових рішень, рішень інших органів та цифровізації окремих етапів виконавчого провадження. Закон передбачає розширення функціоналу Автоматизованої системи виконавчого провадження (АСВП) та її взаємодії з державними органами, банками й іншими фінансовими установами, автоматизацію окремих дій після виконання боржником зобов'язань, запровадження механізму поновлення повернутого виконавчого провадження без відкриття нового, а також уточнення процедур стягнення коштів і реалізації майна. Його прийняття створює нормативну основу для скорочення строків, зменшення адміністративного навантаження та підвищення прозорості виконавчого провадження. Водночас досягнення практичного ефекту залежатиме від своєчасного технічного доопрацювання відповідних інформаційних систем, забезпечення їх інтероперабельності та належного впровадження передбачених законом автоматизованих процедур.

Окремо у звітному періоді вдосконалювалося нормативне забезпечення автоматизованого документообігу судів. РСУ 22 травня 2026 року рішенням № 11[931] погодила проєкт змін до Загального класифікатора спеціалізацій суддів та категорій справ, спрямований на актуалізацію класифікації відповідно до змін законодавства та потреб функціонування автоматизованої системи документообігу суду. Того ж дня рішенням № 12[932] РСУ внесла зміни до Положення про автоматизовану систему документообігу суду, якими врегульовано порядок офіційного оприлюднення на вебпорталі судової влади України ухвал, оголошень і повідомлень в окремих категоріях господарських справ.

У червні–липні 2026 року в Парламенті зареєстровано два законопроєкти, які стосуються дистанційної участі в судовому засіданні. Законопроєкт № 15355[933] пропонує врегулювати порядок дослідження доказів у режимі відеоконференції, зокрема випадки, коли письмові, речові чи електронні докази подаються або оглядаються учасниками процесу дистанційно. Законопроєкт № 15446[934] спрямований на уточнення загального порядку проведення судових засідань у режимі відеоконференції, зокрема правил участі сторін поза приміщенням суду. Станом на 31 липня 2026 року обидва законопроєкти опрацьовуються в Комітеті Верховної Ради з питань правової політики.

---

930 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку виконання судових рішень, рішень інших органів та цифровізації окремих етапів виконавчого провадження : Закон України від 07.04.2026 № 4833-IX. ↗

931 Про внесення змін до Положення про автоматизовану систему документообігу суду : рішення Ради суддів України від 22.05.2026 № 11. ↗

932 Про внесення змін до Положення про автоматизовану систему документообігу суду : рішення Ради суддів України від 22.05.2026 № 12. ↗

933 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо дослідження доказів під час судового засідання в режимі відеоконференції : проєкт Закону України, реєстраційний № 15355 від 26.06.2026. ↗

934 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо проведення судових засідань у режимі відеоконференції : проєкт Закону України, реєстраційний № 15446 від 27.07.2026. ↗

На розгляді Парламенту також перебуває законопроєкт № 15447[935], який має увідповіднити формулювання ч. 1 ст. 376[1] КК України актуальній назві ЄСІКС та поширити кримінально-правову охорону на її окремі підсистеми (модулі).

Водночас у звітному періоді залишилася нерозв'язаною проблема поширення підсистеми «Електронний суд» на розгляд справ про адміністративні правопорушення, оскільки КУпАП[936] не передбачає використання інструментів підсистеми «Електронний суд»[937].

Важливим елементом міжнародної підтримки цифровізації правосуддя залишається співпраця України з Радою Європи, зокрема в межах діяльності CEPEJ. У березні 2026 року CEPEJ провела робочу онлайн-зустріч[938] із ВРП та пілотними судами України, під час якої обговорювалися результати оцінювання ефективності судової системи та напрями подальшої підтримки. Зокрема, акцент зроблено на розвитку інструментів управління судовими даними, зменшенні процесуального навантаження, впровадженні альтернативних механізмів вирішення спорів, а також питаннях добробуту суддів та етичного використання цифрових технологій, включно з ШІ. Крім того, на 46-й пленарній сесії CEPEJ[939] питання цифровізації, автоматизації судових процесів і застосування ШІ були визначені серед ключових напрямів роботи цієї інституції. Така підтримка відповідає стратегічним підходам CEPEJ, спрямованим на підвищення ефективності та якості правосуддя через цифровізацію.

Окремим напрямом цифровізації правосуддя, що залишається системно проблемним, є стадія виконання судових рішень, тому прийняття Парламентом законопроєкту № 14005[940], спрямованого на цифровізацію виконавчого провадження та підвищення його ефективності, є однією з ключових передумов подальшого прогресу в цій сфері[941].

ЄСІКС як один з ключових інструментів цифровізації правосуддя в Україні

Поточний етап розвитку ЄСІКС (2025–2026 роки) характеризується паралельною реалізацією кількох напрямів цифровізації, у яких залучені різні інституції судової влади та органи виконавчої влади. Зокрема, ДСА зосереджена на технічній реалізації підсистем ЄСІКС, включно з розвитком підсистеми електронного документообігу та підтримкою функціонування поточної підсистеми «Електронного

935 Про внесення змін до статті 376-1 Кримінального кодексу України щодо Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи та її окремих підсистем (модулів) : проєкт Закону України, реєстраційний № 15447 від 27.07.2026. ↗

936 Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. ↗

937 Проблема, описана в Тіньовому звіті 2025 року (с. 138–139), залишається актуальною. ↗

938 CEPEJ holds a working meeting with the High Council of Justice of Ukraine and the pilot courts to discuss areas of future cooperation. Council of Europe, 2026. ↗

939 Верховний Суд. Суддя ВС Олександра Яновська виступила на 46-му пленарному засіданні Європейської комісії з питань ефективності правосуддя (CEPEJ). 25.06.2026. ↗

940 Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення виконавчого провадження через цифровізацію : проєкт Закону України, реєстраційний № 14005 від 04.09.2025. ↗

941 Докладно — у розділі «Виконання судових рішень».

суду»[942]. ВРП через Постійну комісію здійснює інституційний нагляд та реагує на проблеми функціонування системи, зокрема щодо технічних збоїв і дотримання строків впровадження[943]. Мін'юст, Мінцифри та інші органи виконавчої влади залучені до інтеграції суміжних систем, зокрема у сфері виконавчого провадження, електронних кабінетів користувачів, розвитку сервісів через застосунок «Дія»[944].

Цей етап став логічним продовженням реформ, розпочатих у 2023–2024 роках[945], проте він позначений суттєвим коригуванням строків через зміну зовнішнього фінансування після припинення повної фінансової та експертної підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) наприкінці 2024 року — на початку 2025 року.

Реалізація заходів, передбачених Дорожньою картою з питань верховенства права[946] в частині цифровізації правосуддя, на початку звітного періоду стримувалася через брак фінансування. У своєму зверненні до Уряду та Міністерства фінансів України[947] ВРП наголосила, що обсяги бюджетних видатків унеможливлюють забезпечення повноцінного функціонування та розвиток ЄСІТС, а також реалізацію відповідних реформ у сфері цифровізації. Зокрема, за інформацією ДСА[948], рівень забезпечення потреб у фінансуванні за цим напрямом становив орієнтовно 19%, що суттєво обмежувало можливості впровадження нових IT-рішень та модернізації системи.

Однак у жовтні 2025 року за сприяння громадської організації «Лабораторія законодавчих ініціатив» підписано Меморандум про наміри із ВРП, ВККС, ВС та КСУ та розпочато проєкт із цифровізації правосуддя, донором якого виступило Шведське агентство з питань міжнародної співпраці та розвитку (SIDA)[949]. Проєкт триватиме до кінця 2027 року[950] та покликаний забезпечити подальший розвиток ЄСІКС.

Відновлення фінансування завдяки SIDA не лише дало змогу продовжити розроблення ЄСІКС, але й сприяло розширенню цифровізації на всі ключові інституції судової влади, включно з конституційним правосуддям, що відповідає євроінтеграційним зобов'язанням України, викладеним у Дорожній карті з питань верховенства права.

---

942 XIV Судовий форум (перший день) | 27 листопада 2025. Доповідь Леоніда Сапельнікова, заступника Голови Державної судової адміністрації України / Асоціація правників України | UBA. *YouTube*. 2025. ↗

943 Постійна комісія Вищої ради правосуддя з питань Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. *Вища рада правосуддя*. ↗

944 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

945 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в ЄСІТС або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами : Закон України від 29.06.2023 № 3200-IX. ↗

946 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

947 ВРП звернулася до КМУ та Мінфіну щодо належного фінансування та умов для функціонування судів, органів та установ системи правосуддя у 2026 році. *Судова влада України*. 2025. ↗

948 Там само.

949 Цифровізація судової влади: у ВРП обговорили новий етап розвитку ЄСІКС. *Вища рада правосуддя*. 2025. ↗

950 Такий строк виконання заходів в частині цифровізації судової системи також визначено в Плані для Ukraine Facility.

Окремо на засіданні профільної комісії ВРП у грудні 2025 року зазначено, що саме припинення попереднього фінансування призвело до зупинки робіт із розроблення та модернізації системи, а залучення нового донора дало змогу відновити цей напрям.

Стратегічним орієнтиром цифровізації правосуддя визначено забезпечення сумісності національних цифрових рішень із європейськими стандартами інтероперабельності[951]. Відповідно до технічних вимог до нових компонентів[952] усі розробки мають відповідати міжнародним стандартам обміну даними та програмної взаємодії, зокрема ISO 8601 (формати дати й часу) та RFC 8259 (JSON). Використання уніфікованих протоколів (REST API, SOAP) спрямоване на подолання фрагментарності інформаційних систем та забезпечення їхньої інтеграції як між національними реєстрами, так і з європейськими цифровими інфраструктурами.

Також у межах розбудови інклюзивного правосуддя цифровізація стає не просто технічним оновленням, а фундаментальним інструментом забезпечення рівного доступу до суду для вразливих верств населення[953]. Створення цифрового безбар'єрного середовища є критично важливим для вразливих верств населення[954]. Для повноцінної реалізації цього потенціалу та подолання наявних обмежень функціоналу необхідно забезпечити сувору відповідність усіх модулів ЄСІКС міжнародним стандартам доступності (зокрема WCAG)[955].

У звітному періоді також продовжився розвиток взаємодії ЄСІТС із суміжними державними інформаційними системами. Зокрема, 31 травня 2026 року розширено функціональні можливості обміну інформацією між АСВП та ЄСІТС[956]. Відтепер постанови про звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи боржника можуть надсилатися до електронних кабінетів підприємств, установ і організацій у ЄСІТС, що має сприяти скороченню строків обробки документів, зменшенню паперового документообігу та підвищенню ефективності виконання судових рішень.

Функціонування основних цифрових сервісів

За даними ДСА[957], кількість зареєстрованих користувачів поточної підсистеми «Електронний суд» станом на кінець 2025 року становить 170 469. За 2025 рік через сервіс Електронного кабінету подано 1 950 460 заяв[958]. Ці показники свідчать про реальне зростання попиту на цифрову взаємодію із судами та поступове

951 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

952 Технічні вимоги до розробки програмного забезпечення підсистеми «Кабінет суддівської кар'єри» / Лабораторія законодавчих ініціатив. Київ, 2025. 230 с. ↗

953 United Nations Development Programme (UNDP). Digitalization and e-justice. ↗

954 Інклюзія і безбар'єрність суду. Служба підтримки вразливих користувачів суду. Територіальне управління Державної судової адміністрації України в Київській області, 2026. ↗

955 Деякі питання доступності інформаційно-комунікаційних систем та документів в електронній формі : постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.2023 № 757. ↗

956 Державне підприємство «Національні інформаційні системи». Розширено функціональні можливості обміну інформацією АСВП та ЄСІТС. 01.06.2026. ↗

957 Виступ Голови ДСА України Максима Пампури на XX черговому з'їзді суддів України / DSA Ukraine. *YouTube*. 2026. ↗

958 Там само.

закріплення електронних сервісів як звичайного інструменту доступу до правосуддя.

Динаміка спостерігається й у функціонуванні підсистеми «Відеоконференцзв'язок». За даними ДСА[959], кількість зареєстрованих користувачів зросла з 33 877 у 2023 році до 38 413 у 2024 році (+13%), а у 2025 році досягла 59 303, що означає різке зростання на 54%, порівнюючи з попереднім роком. Аналогічна динаміка і щодо кількості проведених судових онлайн-засідань: з 904 752 у 2023 році до 1 194 987 у 2024 році (+32%) та до 1 447 055 у 2025 році (+21%).

Водночас тенденція збільшення кількості користувачів підсистеми «Відеоконференцзв'язок» свідчить про поступове закріплення дистанційних форматів участі в судових засіданнях як невіддільного елементу функціонування судової системи, особливо в умовах воєнного стану та обмежень доступу до фізичної інфраструктури. Однак чимраз більша кількість користувачів на фоні технічної обмеженості поточної ЄСІТС призводить до збоїв у роботі підсистеми «Відеоконференцзв'язок», що декілька разів зафіксовано у 2025 році — на початку 2026 року[960].

Щодо розроблення підсистем нової ЄСІКС, упродовж звітного періоду завершено підготовчий етап щодо частини її компонентів та розпочато процедури закупівель. Зокрема, 30 червня 2026 року в межах проєкту SIDA оголошено конкурс на створення компонентів «Керування доступом», базових сервісів та інфраструктури ЄСІКС[961]. Окремо оголошено конкурс на комплексне експертне супроводження створення базових компонентів і підсистем «Електронний документообіг суду», «Єдиний державний реєстр виконавчих документів», «Суддівське досьє» та «Управління персоналом», а також заходів з інформаційної безпеки ЄСІКС. Кінцевий строк подання пропозицій за обома конкурсами визначено на 14 серпня 2026 року. Водночас щодо інших підсистем триває опрацювання технічних вимог із залученими заінтересованими сторонами.

Водночас триває цифровізація процесів у ВККС. У 2025 році розпочато[962] реалізацію проєкту «Кабінет суддівської кар'єри»[963]. До кінця 2026 року заплановано впровадження та запуск модуля «Іспити»[964]. Паралельно ведеться розроблення нового вебсайту ВККС, реліз якого заплановано на II–III квартали 2026 року[965]. Сайт функціонуватиме як сучасний набір сервісів для кандидатів, що дасть змогу в інтуїтивно зрозумілій формі взаємодіяти з ВККС.

ВККС 15 липня 2026 року розширила набір відкритих даних про автоматизований розподіл справ і документів між членами Комісії, додавши до нього звіти за 2017–

959 Там само.

960 Інформація надана Респондентом 5 під час інтерв'ю, проведеного 19.02.2026.

961 Публікація громадської організації «Лабораторія законодавчих ініціатив» у соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

962 Цифровізація Вищої кваліфікаційної комісії суддів: обрано команду, яка реалізовуватиме Проєкт. *Лабораторія законодавчих ініціатив.* 2025. ↗

963 Технічні вимоги до розробки програмного забезпечення підсистеми «Кабінет суддівської кар'єри» / Лабораторія законодавчих ініціатив. Київ, 2025. 230 с. ↗

964 Інформація надана Респондентом 29 під час інтерв'ю, проведеного 31.03.2026.

965 XIV Судовий форум (перший день) | 27 листопада 2025. Виступ Романа Сабодаша, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України / Асоціація правників України | UBA. *YouTube*. 2025. ↗

2026 роки та актуалізувавши дані у форматі CSV станом на 10 липня 2026 року[966]. Це створює можливість для системного аналізу розподілу справ, виявлення можливих відхилень або нерівномірності навантаження та здійснення громадського контролю за дотриманням принципу автоматизованого розподілу.

Матеріально-технічна база цифровізації

Протягом 2025 року проявилися суттєві розриви між законодавчими вимогами та технічним забезпеченням судової влади та виконавців судових рішень. Так, у своїй окремій ухвалі від 30 липня 2025 року КЦС ВС[967] звернув увагу на те, що відповідно до вимог процесуального законодавства виконавці зобов'язані реєструвати індивідуальні електронні кабінети в ЄСІТС. Водночас фактична реалізація цієї вимоги була відсутня: чинна інструкція з використання підсистеми «Електронний кабінет» не передбачала створення таких кабінетів для виконавців. У відповідь на це Мін'юст повідомив ВС про підготовку пропозицій щодо доопрацювання функціоналу системи спільно з ДСА та адміністраторами ЄСІТС. Ця ситуація демонструє таку системну проблему цифровізації правосуддя, як ухвалення нормативних рішень без належного технічного забезпечення їх реалізації.

Водночас спостерігається брак державного фінансування для належного оновлення апаратної бази судів[968].

Рахункова палата 11 листопада 2025 року затвердила Звіт про результати аудиту діяльності (ефективності) на тему «Організаційне забезпечення діяльності органів судової влади»[969]. Зокрема, аудит зафіксував критичну зношеність інфраструктури: майже 19,3% комп'ютерів, 22,6% серверів і 30% обладнання для аудіо- та відеофіксації судових процесів належать обов'язковому списанню станом на початок 2025 року.

За даними ДСА[970], рівень забезпечення судів засобами інформатизації складав 87% у 2025 році, зокрема 89% — персональними комп'ютерами, 81% — серверним обладнанням, 99% — оргтехнікою та 80% — обладнанням для аудіо-, відеофіксації та відеоконференцзв'язку. У 2025 році придбано 5 021 одиницю засобів інформатизації, проте станом на 1 січня 2026 року потреба судів становила 15 551 одиницю. Загальний рівень забезпечення місцевих та апеляційних судів засобами інформатизації коливається в межах 70–89%[971]. Ці дані свідчать, що цифрові сервіси розвиваються на тлі фізично застарілого обладнання, що прямо впливає на їхню стабільність.

---

966 ВККСУ розширила набір відкритих даних про автоматизований розподіл справ. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

967 Кожен державний виконавець матиме особистий електронний кабінет у ЄСІТС — відповідь на окрему ухвалу КЦС ВС. *Supreme Observer*. 2026. ↗

968 ВРП звернулася до КМУ та Мінфіну щодо належного фінансування та умов для функціонування судів, органів та установ системи правосуддя у 2026 році. *Судова влада України*. 2025. ↗

969 Звіт про результати аудиту діяльності (ефективності) на тему «Організаційне забезпечення діяльності органів судової влади» : рішення Рахункової палати від 11.11.2025 № 27-2. ↗

970 Виступ Голови ДСА України Максима Пампури на XX черговому з'їзді суддів України / DSA Ukraine. *YouTube*. 2026. ↗

971 Звіт про результати аудиту діяльності (ефективності) на тему «Організаційне забезпечення діяльності органів судової влади» : рішення Рахункової палати від 11.11.2025 № 27-2. С. 4. ↗

Проблема енергозабезпечення під час відключень електроенергії у звітному періоді стала критичною для функціонування судової системи України та безпосередньо впливає на можливість реалізації проєктів з цифровізації правосуддя[972]. За результатами моніторингу ДСА[973], із 583 місцевих загальних та апеляційних судів майже 40% установ стикаються із серйозними проблемами під час використання альтернативних джерел живлення: лише 307 судів функціонують без перебоїв, тоді як 229 зафіксували критичні недоліки у системах резервного електропостачання. Найпоширенішими проблемами є недостатня потужність генераторів (81 суд), потреба у додаткових зарядних станціях або сонячних панелях (31 суд), а також необхідність модернізації інверторів та акумуляторних батарей (44 суди), ресурс яких є обмеженим.

У відповідь на ці виклики в листопаді 2025 року ДСА вжила екстрених заходів[974] для забезпечення безперервності роботи судів, зокрема ініціювала закупівлю джерел безперебійного живлення великої потужності та розгортання мережі супутникового зв'язку (STARLINK) для підтримки інтернет-доступу в разі пошкодження інфраструктури. Водночас такі заходи мають тимчасовий характер і не усувають системних проблем, пов'язаних із застарілістю матеріально-технічної бази та недостатнім фінансуванням її оновлення.

Разом зі зростанням використання електронних інструментів у судовій системі не забезпечено належної технічної стабільності їх функціонування. Упродовж 2025 року — першого півріччя 2026 року фіксувалися численні технічні збої, передусім у роботі підсистеми відеоконференцзв'язку, що призводило до зривів судових засідань, а також засідань органів суддівського врядування. У грудні 2025 року ВРП[975] розглянула цю проблему та визнала ситуацію тривожною, зобов'язавши ДСА та державне підприємство «Інформаційні судові системи» надати конкретний план усунення недоліків у визначений строк. Основними причинами технічних збоїв визначено перевантаження системи, застарілість обладнання та програмного забезпечення, а також фрагментарність IT-інфраструктури[976]. Однак у 2026 році державне підприємство «Інформаційні судові системи» неодноразово повідомляло про проведення аварійних і планових технічних робіт, тимчасову недоступність окремих сервісів ЄСІТС, перебої в роботі підсистеми відеоконференцзв'язку та інших електронних сервісів[977].

Додатковим викликом для цифровізації правосуддя у звітному періоді стало забезпечення кібербезпеки та безперервності функціонування цифрових сервісів. В умовах повномасштабної війни інформаційні системи органів державної влади, зокрема судової системи, залишаються об'єктом постійних кібератак.

---

972 Докладно — у підрозділах «Державна судова адміністрація України» та «Місцеві та апеляційні суди».

973 Забезпечення судів альтернативними джерелами живлення: експлуатація, проблемні питання та вжиті ДСА України заходи. *Державна судова адміністрація України*. 2026. ↗

974 Там само.

975 Цифровізація судової влади: у ВРП обговорили новий етап розвитку ЄСІКС. *Вища рада правосуддя*. 2025. ↗

976 Там само.

977 Технічний збій. *Державне підприємство «Інформаційні судові системи»*. 2026. ↗

Зокрема, за інформацією державного підприємства «Інформаційні судові системи»[978], у період з 21 до 31 жовтня 2025 року включно на підсистему «Електронний суд» була здійснена масштабна DDoS-атака, яка призвела до тимчасових перебоїв у роботі окремих сервісів. Аналогічні повідомлення поширювалися і щодо кібератаки на інформаційні ресурси судової влади, зокрема із зазначенням про вплив на функціонування сервісів, що використовуються ВС[979]. Це свідчить про те, що подібні інциденти мають не поодинокий, а системний характер. Попри оперативне відновлення роботи системи, такі інциденти засвідчують наявність вразливостей у цифровій інфраструктурі судової влади. У контексті подальшої цифровізації це створює ризики для доступності правосуддя, захисту персональних даних та довіри до електронних сервісів.

У ширшому контексті міжнародні рекомендації, зокрема в межах підходів Європейської комісії (Digital Justice 2030)[980] та принципів UNESCO щодо застосування ШІ у судах, акцентують на необхідності забезпечення надійності, безпеки та інтероперабельності судових ІТ-систем. Відтак першочерговими завданнями на поточному етапі залишаються модернізація інфраструктури, забезпечення стабільності функціонування підсистем ЄСІТС до моменту впровадження нової ЄСІКС та впровадження системного управління ІТ-рішеннями відповідно до європейських стандартів.

Окремим питанням є системне навчання користувачів судових сервісів, оскільки цифровізація правосуддя не дає сталого результату без інституційної спроможності користуватися новими інструментами. Для України це означає необхідність системного навчання не лише з технічного користування сервісами, а й з розуміння та етичного і відповідального використання інструментів ШІ, навчання з цифрової етики, кібергігієни, управління даними та процесуальних гарантій у цифровому середовищі.

Рекомендації

1. Забезпечити повноцінне розроблення, інтеграцію та взаємодію ключових підсистем ЄСІКС для створення безперервного процесу, зокрема автоматизований обмін даними та доступ до державних реєстрів.

2. Забезпечити реалізацію цифровізації правосуддя як складової виконання зобов'язань України за кластером 1 «Основи процесу вступу», зокрема відповідно до Дорожньої карти з питань верховенства права, Плану Ukraine Facility та проміжних бенчмарків за розділами 23 і 24 із визначенням чітких індикаторів результативності та механізмів моніторингу.

3. Завершити нормативне врегулювання цифрових процедур судочинства через прийняття законодавчих змін щодо дистанційної участі в судових засіданнях, дослідження доказів у режимі відеоконференції, використання електронних сервісів усіма категоріями учасників процесу та поширення повно-

978 До відома користувачів: здійснювалась масштабна DDoS-атака на підсистему «Електронний суд». *Державне підприємство «Інформаційні судові системи»*. 2025. ↗

979 Тимчасово призупинено роботу електронних сервісів та автоматизованих систем Верховного Суду. *Верховний Суд*. 2025. ↗

980 European Judicial Training Strategy 2025–2030 of 20.11.2025. ↗

цінного функціонування підсистеми «Електронний суд» на провадження у справах про адміністративні правопорушення.

4. Забезпечити інтероперабельність ЄСІКС із державними реєстрами, АСВП, іншими інформаційними системами органів правосуддя та майбутніми європейськими цифровими інфраструктурами відповідно до міжнародних стандартів обміну даними.

5. Модернізувати матеріально-технічну базу судів, зокрема серверне обладнання, засоби відеоконференцзв'язку та системи фіксації судових засідань та забезпечити належний рівень енергетичної автономності судів (генератори, джерела безперебійного живлення, альтернативні джерела живлення), впровадити резервні канали зв'язку та сценарії безперервності роботи (зокрема в умовах відключень електроенергії або кібератак).

6. Розширити функціонал електронних сервісів для користувачів (у тому числі для вразливих груп населення).

7. Враховувати міжнародні стандарти (Digital Justice 2030, рекомендації CEPEJ, принципи UNESCO щодо ШІ) під час формування державної політики у сфері цифровізації правосуддя.

8. Впровадити комплексні системи захисту інформації для всіх підсистем ЄСІКС. Посилити кіберстійкість і безперервність роботи цифрової інфраструктури правосуддя в умовах війни. Подальший розвиток має включати резервування даних, коректну роботу із запобігання та роботи з інцидентами, безпечні канали міжвідомчої взаємодії та регулярне тестування сценаріїв безперервності.

9. Продовжити імплементацію попередніх рекомендацій щодо обов'язкового використання ЄСІТС органами державної влади, уніфікації правил дистанційного судочинства, інтеграції інформаційних систем судової влади та органів правопорядку, забезпечити системний моніторинг виконання цих рекомендацій та їх врахування у стратегічних документах[981].

10. Забезпечити належне фінансування з Державного бюджету України для оновлення та розвитку апаратної частини та фізичної ІТ-інфраструктури судової влади, що не охоплюються проєктами МТД.

11. Для забезпечення сталості цифрової реформи профільним інституціям (НШСУ, НААУ, Тренінговому центру прокурорів України) спільно з Мінцифрою та ДСА необхідно впровадити системні навчальні програми для суддів, працівників апаратів судів, адвокатів та прокурорів.

12. Для кожного цифрового або ШІ-рішення, що використовується в системі правосуддя, мають бути визначені: його призначення, відповідальний орган, джерела даних, межі застосування, ризики помилок, процедура перевірки, порядок оскарження наслідків використання та регулярний незалежний аудит із проведенням оцінки впливу на фундаментальні права (Fundamental Rights Impact Assessment за типом HUDERIA model) для високоризикових систем ШІ.

---

981 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 136–141. ↗

Боротьба з корупцією в судовій владі

Прогрес і проблеми

Україна отримала вищі за середні оцінки серед країн від Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) в Огляді антикорупції та доброчесності 2026[982]. Водночас Україна відповідає 97% критеріїв щодо нормативно-правової бази у сфері доброчесності суддів і 92% щодо практики, порівнюючи з середніми показниками ОЕСР — 66% і 45% відповідно. Це свідчить про тверду рішучість країни відновити довіру до судової системи, підірвану корупцією в найвищих ешелонах влади, і реалізувати міжнародні рекомендації щодо гарантій доброчесності[983].

Попри отримані високі оцінки у звітному періоді, НАБУ та САП продовжили викривати на одержанні неправомірної вигоди суддів першої інстанції. Так, у листопаді 2025 року в м. Одеса викрито групу осіб на підбурюванні до надання неправомірної вигоди за судове рішення на користь особи[984]. За даними слідства, суддя та адвокат запропонували відповідачу в цивільній справі домовитися з суддею одного з районних судів м. Одеса. Йшлося про ухвалу в його інтересах за 10 тис. доларів США. У липні 2026 року обвинувальний акт у цій справі скеровано до суду[985]. У цей же період завершено розслідування щодо судді Ренійського районного суду Одеської області, який запропонував фігуранту справи, яка була в його провадженні, за винагороду ухвалити рішення про повернення майна[986].

У грудні 2025 року під час одержання неправомірної вигоди у вигляді 1 300 доларів США затримано суддю Воловецького районного суду Закарпатської області[987]. Підозрюваний пропонував скасувати арешт на 20 кубічних метрів деревини, зокрема, він радив, як і коли подавати клопотання, аби уникнути його розподілу на іншого слідчого суддю. У цій справі в січні 2026 року вже завершено слідство[988].

У березні 2026 року викрито на одержанні неправомірної вигоди суддю районного суду Кіровоградської області та його пособника — заступника голови об'єднаної територіальної громади[989]. Суддя на прохання пособника допомагав підтасувати докази у справі, яку розглядав, що надало б можливість закрити справу.

Також у березні 2026 викрито суддю з Луганщини, відрядженого до одного із судів Чернівецької області, на підбурюванні до надання неправомірної вигоди[990]. Підоз-

---

982 Огляд антикорупції та доброчесності 2026: Україна. *Організація економічного співробітництва та розвитку*. 2026. ↗

983 Там само.

984 10 тис. дол. США за «потрібне» судове рішення: викрито групу осіб. *Національне антикорупційне бюро України*. 2025. ↗

985 $10 тисяч за судове рішення: скеровано до суду. *Національне антикорупційне бюро України*. 2026. ↗

986 Хабар за повернення майна: завершили слідство стосовно судді з Одещини. *Національне антикорупційне бюро України*. 2026. ↗

987 Хабар за «потрібне» рішення: підозрюється суддя. *Національне антикорупційне бюро України*. 2025. ↗

988 Хабар за «потрібне» рішення: завершили слідство. *Національне антикорупційне бюро України*. 2026. ↗

989 Хабар за закриття справи: викрили суддю з Кіровоградщини. *Національне антикорупційне бюро України*. 2026. ↗

990 Підбурювання до хабаря у $30 тисяч: викрили суддю з Луганщини. *Національне антикорупційне бюро України*. 2026. ↗

рюваний, який тоді брав участь у конкурсі на суддю ВАКС, схиляв адвоката надати 30 тис. доларів США судді Солом'янського районного суду м. Києва задля винесення останнім виправдувального вироку.

Двох суддів викрито на незаконному збагаченні/недостовірному декларуванні[991] та зловживанні впливом/недостовірному декларуванні[992]. Щодо одного судді САП подано цивільний позов про визнання необґрунтованими активів (цивільна конфіскація)[993].

У липні 2026 року НАБУ та САП скерували до суду справу колишніх голів господарського суду однієї з областей та колишньої судді апеляційного господарського суду, яких обвинувачують у вимаганні від підприємця 1 млн доларів США за ухвалення «потрібних» рішень. НАБУ та САП задокументували передачу судді частини грошей[994].

У справі ексголови ВС Всеволода Князєва вручено нові підозри[995] та завершено розслідування стосовно власника групи «Фінанси і кредит» та пособника[996]. Під час слухання справи у ВАКС ексголова ВС визнав свою винуватість та уклав угоду зі слідством. Його засуджено до п'яти років позбавлення волі з конфіскацією майна та грошових коштів[997]. Водночас НАБУ і САП розширили коло підозрюваних у масштабній корупції — три чинні судді ВС, а також суддя ВС у відставці на час подій були членами ВП ВС і, за версією слідства, вважаються причетними до одержання неправомірної вигоди в інтересах власника групи «Фінанси і кредит»[998]. Наразі всім суддям обрані запобіжні заходи у вигляді застави із покладенням процесуальних обов'язків, а чинних суддів відсторонено від здійснення правосуддя[999].

Також протягом звітного періоду ВАКС ухвалено обвинувальні вироки щодо: колишнього судді Дружківського міського суду та адвоката[1000], судді Кропивницького апеляційного суду[1001], судді одного з районних судів м. Одеса[1002], ексголови одного з районних судів Кіровоградської області[1003], колишнього судді Коломийсь-

991 Суддю з Києва судитимуть за незаконне збагачення та недостовірне декларування. *Національне антикорупційне бюро України*. 2026. ↗

992 Суддю зі Львова судитимуть за зловживання впливом та недостовірне декларування. *Національне антикорупційне бюро України*. 2026. ↗

993 Публікація Спеціалізованої антикорупційної прокуратури в соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

994 Вимагання понад 1 млн дол. США: судитимуть колишніх голів та суддю господарських судів. *Національне антикорупційне бюро України*. 2026. ↗

995 Справа ексголови Верховного Суду: нова підозра. *Національне антикорупційне бюро України*. 2026. ↗

996 Корупція у Верховному Суді: завершено слідство стосовно власника групи «Фінанси і кредит» та пособника. *Національне антикорупційне бюро України*. 2026. ↗

997 ВАКС оголосив вирок ексголові Верховного Суду. *Вищий антикорупційний суд*. 2026. ↗

998 Корупція у Верховному Суді: нові підозри. *Національне антикорупційне бюро України*. 2026. ↗

999 ВРП продовжила строк тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя трьох суддів Верховного Суду. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

1000 Публікація Спеціалізованої антикорупційної прокуратури в соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

1001 Публікація Спеціалізованої антикорупційної прокуратури в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

1002 Публікація Спеціалізованої антикорупційної прокуратури в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

1003 Ексголові районного суду Кіровоградщини оголошено вирок. *Вищий антикорупційний суд*. 2026. ↗

кого суду Івано-Франківської області[1004], колишнього судді Київського апеляційного адміністративного суду[1005], судді одного з районних судів Львівської області[1006]. Апеляційна палата ВАКС залишила без змін покарання ексголові Дружківського міського суду та колишньому прокурору місцевої прокуратури[1007].

Три роки за ґратами отримав колишній голова ДСА[1008]. ВАКС визнав його винним в одержанні неправомірної вигоди за вплив на рішення суддів ВС на користь комерційного підприємства. Апеляція залишила вирок без змін, і він набрав чинності. У цей же період НАБУ та САП завершили розслідування справи голови районного суду Волинської області та його спільника, яких викрили на неправомірній вигоді[1009], судді міського районного суду Дніпропетровської області[1010].

Також НАБУ і САП скерували до суду справу колишнього заступника керівника Офісу Президента (2019–2024 роки) Андрія Смирнова, який відповідав за судову реформу[1011]. Його обвинувачують у незаконному збагаченні, легалізації незаконно набутих коштів та прийнятті пропозиції неправомірної вигоди в особливо великому розмірі.

Справа Павла Вовка та інших суддів ліквідованого ОАСК також продовжує розглядатися у ВАКС — триває дослідження доказів[1012]. Водночас ВАКС частково задовольнив клопотання одного з підсудних та закрив кримінальне провадження щодо нього за ч. 1 ст. 255 КК України[1013]. Водночас ВП ВС підтримала рішення ВРП про звільнення Павла Вовка з посади судді за результатами розгляду дисциплінарної скарги щодо нього[1014].

Від червня 2025 року триває розслідування НАБУ щодо чинного судді ВС Сергія Жукова[1015]. Натомість жодної інформації немає щодо перевірки НАЗК голови КАС ВС Ігоря Дашутіна, яка почалася після журналістського розслідування про користування елітним майном, яке важко пояснити офіційними доходами[1016]. Так само немає інформації щодо журналістського розслідування про голову Господарського суду Чернівецької області Олега Проскурняка[1017].

1004 ВАКС оголосив вирок екссудді Коломийського міськрайонного суду Івано-Франківської області. *Вищий антикорупційний суд*. 2026. ↗

1005 ВАКС оголосив вирок екссудді Київського апеляційного адмінсуду. *Вищий антикорупційний суд*. 2026. ↗

1006 ВАКС оголосив вирок судді з Львівської області. *Вищий антикорупційний суд*. 2026. ↗

1007 Публікація Спеціалізованої антикорупційної прокуратури в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

1008 Звіт Національного антикорупційного бюро України за II півріччя 2025 року / Національне антикорупційне бюро України. 2026. С. 18. ↗

1009 Розслідування стосовно голови суду на Волині завершене. *Національне антикорупційне бюро України*. 2026. ↗

1010 Хабар за виправдувальний вирок: судитимуть суддю з Дніпропетровщини. *Національне антикорупційне бюро України*. 2026. ↗

1011 Судитимуть ексзаступника голови Офісу Президента. *Національне антикорупційне бюро України*. 2026. ↗

1012 ВАКС закрив частину обвинуваченого стосовно судді ліквідованого адмінсуду Києва. *Слово і діло*. 2025. ↗

1013 Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній.

1014 Докладно — у підрозділі «Притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності».

1015 НАБУ розслідує ймовірне незаконне збагачення судді Жукова після розслідування Bihus.Info. *Bihus.Info*. 2025. ↗

1016 НАЗК перевіряє спосіб життя судді Дашутіна після сюжету Bihus.Info. *Bihus.Info*. 2024. ↗

1017 «Голий і босий» суддя Чернівців: брехня в деклараціях і розкішна нерухомість / 5 канал. *YouTube*. 2025. ↗

Боротьба з корупцією в судовій владі відбувається, зокрема, через звільнення суддів, які вчинили корупційні злочини. Так, у звітному періоді за вчинення корупційних злочинів звільнено, наприклад, суддів Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області Іллю Лонського[1018] та Сергія Савицького[1019]: притягнуто до дисциплінарної відповідальності за ухвалення фіктивних рішень про «самостійне виховання дитини батьком» (неправомірна вигода за таке рішення сягала 3,5 тис. доларів США). Ще одну суддю (голову районного суду м. Полтава) звільнено з посади за результатами розгляду дисциплінарної скарги НАБУ і САП, які під час досудового розслідування щодо інших осіб виявили факти позапроцесуальних взаємовідносин судді з адвокатом та суддями апеляційного суду щодо ухвалення «потрібних» рішень у цивільній справі та справі про адміністративне правопорушення[1020].

ВРП також відкрила низку дисциплінарних проваджень, наприклад, щодо судді Івана Сіліча, який, за версією слідства, підбурював дати неправомірну вигоду за ухвалення «потрібного» рішення[1021], а також щодо судді Юрія Білоуса, котрий, за версією слідства, обіцяв за гроші домовитися з посадовцями територіального центру комплектування та соціальної підтримки про звільнення свого родича від мобілізації[1022].

У звітному періоді ВАКС продовжив демонструвати відсутність єдиних та послідовних підходів до встановлення розміру застави та подальшого обґрунтування його зменшення[1023]. Так само нічого не зроблено для зупинення виплат суддівської винагороди після ухвалення ВРП рішення про відсторонення суддів, які підозрюються у вчиненні корупційних злочинів, від здійснення правосуддя або надання згоди на їх утримання під вартою у зв'язку зі вчиненням корупційного злочину[1024]. Водночас зберігається непослідовна практика звернення САП та ОГП до ВРП, коли в одному випадку прокуратура подає одночасно клопотання про відсторонення судді від здійснення правосуддя та тримання його під вартою, а в іншому — лише щодо тримання під вартою[1025].

У звітному періоді не була вирішена проблема з декларуванням працівниками патронатної служби своїх доходів та майна[1026]. Так само залишилися невирішеними проблеми на рівні ДСА, виявлені НАЗК за результатами планової перевірки[1027].

1018 Рішення Вищої ради правосуддя від 08.01.2026 № 5/0/15-26. ↗

1019 Рішення Вищої ради правосуддя від 11.12.2025 № 2653/0/15-25. ↗

1020 Рішення Вищої ради правосуддя від 02.06.2026 № 1073/0/15-26. ↗

1021 Рішення Другої дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 01.10.2025 № 2035/2дп/15-25. ↗

1022 Рішення Першої дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 19.12.2025 № 2756/1дп/15-25. ↗

1023 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 145. ↗

1024 Там само.

1025 ВРП надала згоду на утримання під вартою судді Ренійського районного суду Одеської області. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

1026 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 147. ↗

1027 Там само.

Щодо виконання Державної антикорупційної програми[1028] за напрямом «Справедливий суд, прокуратура та органи правопорядку», то станом на липень 2026 року середня оцінка досягнення результатів складає 71,6%[1029]. Це значно вище, ніж рік тому (24,4%)[1030]. Водночас високий рівень виконання продемонстровано лише щодо дев'яти заходів[1031].

У звітному періоді НАЗК провело дослідження, метою якого є виявлення та аналіз ключових корупційних ризиків, які знижують ефективність судової системи[1032]. На думку НАЗК, ключовими проблемами судової влади, які несуть у собі корупційні ризики, є:

- недосконалість правового регулювання притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів під час їх звільнення у відставку;
- відставка суддів, які мали пройти кваліфікаційне оцінювання, але не завершили його. Відсутність чіткості у фіксації цих моментів у законодавстві надає широкі дискреційні повноваження ВРП, якими орган може зловживати;
- дискреція щодо відряджень суддів. Відсутність прозорих критеріїв добору, належного мотивування рішень і чітких правил щодо компенсацій витрат створює передумови для непрозорих рішень з боку ВККС, ВРП та в окремих випадках — НШСУ;
- невмотивована оплата «короткострокового» відрядження судді, який відряджений на тривалий строк. Відсутність чіткості в правовому регулюванні питання компенсації відрядження судді призводить до того, що виплати, які передбачаються для короткострокових відряджень, застосовуються до фактично довготривалих. Це створює потенційні корупційні ситуації;
- недосконалість регулювання процедури обрання голів судів, коли збори суддів обходять номінальне обмеження щодо перебування на посаді не більш ніж двох строків поспіль через формальне короткострокове припинення повноважень. Ця норма існує для того, щоб не дати корупції «пускати коріння» через сталі неформальні зв'язки;
- відсутність обмежень щодо повторного переобрання слідчих суддів і тривалості їх перебування на цій посаді. У судах через різні причини значна кількість суддів перебувають у статусі слідчого судді занадто довго, що також може провокувати корупційні ситуації;

1028 Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 № 220. ↗

1029 Інформаційна система моніторингу Державної антикорупційної програми. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* ↗

1030 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 146–147. ↗

1031 Там само.

1032 Корупційні ризики у сфері правосуддя : стратегічний аналіз корупційних ризиків / Національне агентство з питань запобігання корупції. 2025. 48 с. ↗

- недосконалість законодавчого регулювання відводу та самовідводу створює ситуації, коли суддя може самоусунутися від розгляду небажаних справ, розглядати справи, де наявний конфлікт інтересів тощо;
- відсутність чіткості в розподілі повноважень РСУ та НАЗК щодо врегулювання конфлікту інтересів;
- непрозорість окремих етапів добору та кваліфікаційного оцінювання суддів. Дискреція, яка надається членам ВККС під час проведення кваліфікаційного оцінювання, дає змогу надавати суб'єктивну та необґрунтовану перевагу одним кандидатам і ставити в невигідне становище інших;
- низький рівень фінансування судової системи.

На підставі вказаного дослідження розроблена нова Антикорупційна стратегія на 2026–2030 роки. Після публічних дискусій і кількох скандалів навколо проєктів Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки, обговорення в ключових парламентських комітетах та отримання зауважень від державних інституцій народні депутати зареєстрували доопрацьований проєкт відповідної Антикорупційної стратегії[1033]. У частині судової влади він передбачає реалізацію низки заходів.

Щодо ВАКС передбачено запровадження одноособового розгляду цивільних та адміністративних справ, механізмів недопустимості зловживання процесуальними правами учасниками кримінального провадження, можливості продовження розгляду справи в разі заміни одного з трьох суддів колегії ВАКС чи АП ВАКС. Також проєкт Антикорупційної стратегії наголошує на заповненні вакантних посад суддів та наданні постійних приміщень для суддів першої та апеляційної інстанцій ВАКС. Виконання цих заходів уже триває.

У проєкті Антикорупційної стратегії пропонується змінити підходи до участі міжнародних експертів у доборі членів ВРП та ВККС — добір має бути прозорим, передбачуваним та за потреби вдосконаленим, «з тимчасовим залученням незалежних експертів, делегованих міжнародними партнерами, відповідно до пункту 23.2.1. проміжних ключових показників за кластером 1 "Основи процесу вступу"».

Попри очевидну необхідність поступово рухатися до заміни міжнародних експертів національними, Україні на цьому етапі ще зарано робити цей крок насамперед через нереформованість органів суддівського самоврядування[1034]. Водночас у проєкті Антикорупційної стратегії звертається увага на необхідності заповнювати всі вакантні посади членів ВРП та ВККС у строки, які забезпечують безперервне функціонування цих органів.

У проєкті документа змінено підхід до розв'язання проблем у діяльності РСУ: пропонується підвищення прозорості процесів добору кандидатів у члени РСУ (зокрема завчасне оприлюднення інформації про кандидатів тощо), визначення строку повноважень Ради та її членів, підстав та механізму дострокового припинення повноважень. Водночас орган суддівського самоврядування має обиратися

1033 Про затвердження Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки : проєкт Закону України, реєстраційний № 15230-д від 27.07.2026. ↗

1034 Доопрацьований проєкт Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки: експертний аналіз ключових змін проєкту Закону № 15230-д. *Лабораторія законодавчих ініціатив*. 2026. ↗

шляхом таємного електронного голосування, у якому братимуть участь усі судді. Ці пропозиції заслуговують на підтримку.

У проєкті Антикорупційної стратегії також йдеться про те, що діяльність НШСУ потребує вдосконалення з метою підвищення ефективності механізмів підзвітності перед ВККС, впровадження конкурсного порядку добору на керівні посади та забезпечення прозорості в діяльності НШСУ.

Чіткіше сформульовано проблему неефективності інструментів ротації суддів, що обіймають адміністративні посади в суді (насамперед це стосується голів судів), що призводить до тривалого зайняття суддями адміністративних посад. Однак, на відміну від деяких інших положень проєкту цього стратегічного документа, у цьому контексті немає конкретних пропозицій щодо її розв'язання.

Проєкт Антикорупційної стратегії розширює підходи до повноцінного функціонування електронного правосуддя. Зокрема, додані положення щодо забезпечення електронного судочинства шляхом розвитку ЄСІКС та запровадження аналітичних інструментів запобігання, виявлення та реагування на можливі зловживання (зокрема в автоматизованому розподілі справ, доступі до відомостей Єдиного державного реєстру судових рішень, нетиповому навантаженні на суди чи окремих суддів за окремими категоріями справ). Водночас заходи з розвитку ЄСІКС на постійній основі мають забезпечуватися належними фінансовими (коштом Держбюджету) та людськими ресурсами з урахуванням потреб судів, органів та установ системи правосуддя.

Також розширено обсяг доступної публічної інформації про судову систему, зокрема має забезпечуватися регулярне оприлюднення протоколів (рішень) зборів суддів, судової статистики в розрізі кожного окремого суду.

Відповідний проєкт містить і низку нових, проте дискусійних пропозицій. Наприклад, визначення порядку публікації виконаних кандидатами на посаду судді практичних завдань та їх покритеріального оцінювання. Не зовсім зрозуміло, з якою метою пропонується це запровадити. Кандидати, які не згодні зі своїми оцінками, й так оскаржують їх у ВС. Кандидати, які оцінками задоволені, продовжують участь у конкурсних процедурах.

Також пропонується уніфікувати правила проведення співбесід з кандидатами на посаду судді. Варто звернути увагу, що процедури добору суддів у різні інстанції (і навіть у деякі юрисдикції) суттєво різняться. Тому уніфіковані мають бути співбесіди в межах однієї процедури.

Суттєвим доповненням проєкту Антикорупційної стратегії є проблема, пов'язана з недостатнім забезпеченням судової системи фінансовими та людськими ресурсами. Для її розв'язання пропонується забезпечити конкурентний рівень суддівської винагороди та заробітної плати для працівників апарату судів, інших органів та установ системи правосуддя з урахуванням навантаження, значущості та відповідальності роботи.

Загалом, попри деякі дискусійні пропозиції, проєкт Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки заслуговує на підтримку[1035].

1035 Там само.

До подій, які у звітному періоді негативно впливали на рівень боротьби з корупцією в судовій владі, можна також віднести завершення участі міжнародних експертів у процесі добору членів ВККС[1036] та діяльність ТСК, яка здійснювала тиск на ВАКС, ВККС, ГРД та окремих представників громадського сектору[1037]. ВАКС водночас підтверджував незаконний надмірний збір інформації з боку ТСК[1038].

Рекомендації[1039]

Для посилення боротьби з корупцією в судовій владі у 2026 році треба вчинити низку послідовних дій, зокрема:

1. Комітету Верховної Ради з питань правової політики треба опрацювати питання щодо зупинення виплати суддівської винагороди після ухвалення ВРП рішення про відсторонення судді від здійснення правосуддя.

2. НАЗК варто пришвидшити проведення моніторингу способу життя суддів, розпочатого на підставі інформації, отриманої в процесі журналістських розслідувань.

3. ВРП доцільно:

- запровадити дієві механізми контролю за виконанням судовою владою положень Державної антикорупційної програми та пришвидшити реалізацію заходів, передбачених нею;
- посилити контроль за діяльністю ДСА (її територіальних управлінь) з метою усунення корупційних ризиків;
- спільно з Комітетом Верховної Ради з питань правової політики та НАЗК опрацювати питання подання працівниками патронатної служби (насамперед помічниками суддів) декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, декларацій доброчесності та родинних зв'язків;
- упорядкувати практику відсторонення суддів від здійснення правосуддя, що сприятиме правовій визначеності;
- своєчасно реагувати на журналістські розслідування через ініціювання відкриття дисциплінарних проваджень щодо суддів-фігурантів таких розслідувань;
- запровадити щоквартальну публічну звітність щодо випадків самостійного виявлення та усунення органами судової влади (насамперед судами) корупційних ризиків у своїй діяльності.

1036 Індекс сприйняття корупції в Україні — 2025. *Transparency International Ukraine*. ↗

1037 Докладно — у розділі «Стан незалежності судової влади».

1038 Лист Вищого антикорупційного суду від 15.09.2025 № 03.11.06/175/2025. ↗

1039 Рекомендації, надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 148–149), залишаються актуальними, частково доповнені. ↗

4. ВС та ВАКС варто проаналізувати практику встановлення розміру застави на рівні ВАКС та сформулювати підходи щодо логічного зменшення таких сум, що сприятиме єдності практики, правовій визначеності та довірі до рішень суду.

5. НШСУ спільно з НАЗК у 2026 році провести обов'язкове навчання з антикорупційної діяльності для всіх без винятку працівників апаратів судів.

6. Парламенту доцільно якнайшвидше затвердити Антикорупційну стратегію на 2026–2030 роки та внести зміни до законодавства України, які б врегулювали прогалини, віднесені НАЗК до корупційних ризиків, а саме:

- уточнити норми щодо виходу суддів у відставку так, щоб унеможливити уникнення відповідальності суддями, які вчинили дисциплінарний проступок;
- закріпити чіткі норми щодо відряджень суддів та їх оплати;
- розробити та закріпити в законодавстві дієвий механізм обмеження перебування на посаді голови суду;
- забезпечити обов'язкову ротацію слідчих суддів, встановивши чіткі строки перебування в статусі слідчого судді;
- унормувати питання відводів/самовідводів суддів;
- врегулювати колізії між повноваженнями РСУ та НАЗК.

Виконання судових рішень

Виконання рішень національних судів

Прогрес та проблеми

Наприкінці 2025 року на офіційному вебсайті Мін'юсту запрацював розділ[1040], де зібрано інформацію про виконання судових рішень та рішень інших державних органів (з 2022 року). Запровадження цього інструменту є однією з вимог Плану України (Ukraine Facility) та спрямоване на підвищення прозорості даних у сфері виконавчого провадження[1041].

Протягом 2025 року органами державної виконавчої служби (ДВС) та приватними виконавцями належало до виконання 6,76 млн виконавчих документів. Завершено у 2025 році 3,08 млн виконавчих документів (45,6% від загальної кількості документів, які належали до виконання). **Фактично виконано 2,13 млн виконавчих документів (31,5%** від виконавчих документів, що належали до виконання). Перебувало на виконанні на кінець 2025 року 3,65 млн виконавчих документів (54% від кількості документів, що належали до виконання)[1042].

З 6,76 млн виконавчих документів, що належали до виконання: 5,41 млн виконавчих документів належали до виконання органами ДВС та 1,35 млн — приват-

1040 Система збору даних про виконання судових рішень. *Міністерство юстиції України*. ↗

1041 Мін'юст запустив систему збору даних про виконання судових рішень. *Міністерство юстиції України*. 2025. ↗

1042 Загальна статистика виконання рішень (ДВС та приватні виконавці). *Міністерство юстиції України*. ↗

ними виконавцями. Фактично у 2025 році виконано: органами ДВС 1,86 млн виконавчих документів (34,3% від виконавчих документів, що належали до виконання); приватними виконавцями — 273 тис. виконавчих документів (20,3% від виконавчих документів, що належали до виконання). Протягом 2025 року **до державного бюджету стягнуто 9,09 млрд грн**, зокрема виконавчого збору — 2,07 млрд грн[1043].

За виконавчими документами про стягнення коштів на **користь державного бюджету** за шість місяців 2026 року стягнуто понад 3,5 млрд грн, що на 6,2% перевищує показник відповідного періоду 2025 року[1044].

Якщо додатково розглянути з фінансового погляду, то виконавчі документи на загальну суму 1,61 трлн грн перебували на виконанні в органах ДВС, з яких стягнуто 17,2 млрд грн або **1%**. Натомість на виконанні в приватних виконавців перебувало виконавчих документів на загальну суму 402,25 млрд грн, з яких стягнуто 12,46 млрд грн або **3%**[1045]. Станом на 31 грудня 2025 року: фактично здійснювали виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) **3 054** державні виконавці. Водночас до Єдиного реєстру приватних виконавців України внесено відомості щодо **384** приватних виконавців[1046].

У 2025 році річне навантаження на одного **державного** виконавця складало **1 805 виконавчих документів**, а на одного **приватного** виконавця — **3 548**[1047].

За перше півріччя 2026 року примусовому виконанню органами ДВС та приватними виконавцями підлягало 5,19 млн виконавчих документів; усього завершено у звітному періоді 1,41 млн виконавчих проваджень (27,2% від загальної кількості документів, які належали до виконання); **фактично виконано 1,03 млн виконавчих проваджень** (**19,9%** від виконавчих документів, що належали до виконання); перебувало на виконанні на кінець першого півріччя 2026 року 3,76 млн виконавчих проваджень (72,5% від кількості документів, що належали до виконання)[1048].

З 5,19 млн виконавчих документів, що належали до виконання: 3,8 млн виконавчих документів належали до виконання органами ДВС та 1,38 млн — приватними виконавцями. Фактично в першому півріччі 2026 року виконано: органами ДВС — приблизно 864 тис. виконавчих проваджень (22,7% від виконавчих документів, що належали до виконання); приватними виконавцями — приблизно 169 тис. виконавчих проваджень (12,3% від виконавчих документів, що належали до виконання)[1049].

Примусовому виконанню органами ДВС у першому півріччі 2026 року підлягали виконавчі документи на суму 517,7 млрд грн, з яких стягнуто 9,8 млрд грн або **1,9%**. Примусовому виконанню приватними виконавцями в першому півріччі 2026

1043 Там само.

1044 Стягнення аліментів зросло на 24,2%, бюджетні надходження — на 6,2%: підбили підсумки роботи ДВС за І півріччя 2026 року. *Міністерство юстиції України.* 2026. ↗

1045 Лист Міністерства юстиції України від 06.03.2026 № 31638/37887-33-26/20.4.2.

1046 Там само.

1047 Діяльність органів ДВС та приватних виконавців. *Міністерство юстиції України*. 2025. ↗

1048 Лист Міністерства юстиції України від 03.08.2026 № 114645/ПІ-ЮР-3106/20.4.2.

1049 Там само.

року підлягали виконавчі документи на суму 385,7 млрд грн, а стягнуто 6,9 млрд грн або **1,8%**. Станом на 30 червня 2026 року: фактично здійснювали виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) **2 850** державних виконавців. Водночас до Єдиного реєстру приватних виконавців України внесено відомості щодо **394** приватних виконавців[1050].

У першому півріччі 2026 року річне навантаження на одного **державного** виконавця складало **1 374 виконавчі документи**, а на одного **приватного** виконавця — **3 562**[1051].

За інформацією Опендатабот[1052], станом на початок березня 2026 року в Єдиному реєстрі боржників (ЄРБ) зафіксовано понад 9,5 млн боргів. ЄРБ зріс за останній рік на 514 360 нових боргів (+6%). Серед усіх категорій найбільше боргів у ЄРБ з'явилося через штрафи за порушення правил дорожнього руху — понад 2 млн проваджень (21%). Ще 20% становлять інші адміністративні правопорушення, не пов'язані з безпекою дорожнього руху — 1,93 млн випадків. Значною також залишається частка інших стягнень на користь державного бюджету — різних санкцій, платежів і штрафів — 1,65 млн проваджень (17,3%). Найбільшою категорією залишаються борги, не віднесені виконавцями до будь-якої з окремих категорій, тобто проваджень, які не підпадають під окремі визначені категорії: 2,1 млн або 22% усіх записів[1053].

Станом на початок липня 2026 року в ЄРБ нараховується 829,7 тис. боргів за комунальні послуги[1054]. Майже 62% з них завершені, проте так і не сплачені. Виконавці можуть завершити провадження через неможливість стягнення або з інших причин. У таких випадках записи про борги залишаються у ЄРБ.

Зміни до класифікації категорій стягнень були внесені Мін'юстом, зокрема, для того щоб краще виявляти потенційно проблемні виконавчі провадження, та мати за ними оперативну статистику. Водночас частина проваджень, які не підпадають під оновлені категорії (наприклад, стягнення між фізичними або юридичними особами), наразі потрапляють у «інші». Саме це і пояснює зростання кількості проваджень з розділу тих, що не підпадають під окремі визначені категорії[1055].

Основними **причинами тривалого невиконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб)**, на думку Мін'юсту[1056], є, зокрема: відсутність коштів у боржників; фінансова нестабільність підприємств боржників; відсутність передбачених видатків державного бюджету для виконання певних категорій рішень; зловживання та ухилення з боку боржника через приховування, відчуження майна та коштів; наявність великої кількості мораторіїв.

1050 Там само.

1051 Там само.

1052 Понад півмільйона нових боргів з'явилось в українців за рік. *Опендатабот*. 2026. ↗

1053 Там само.

1054 Понад 108 тисяч боргів за комуналку відкрили у 2026 році. *Опендатабот*. 2026. ↗

1055 Понад півмільйона нових боргів з'явилось в українців за рік. *Опендатабот*. 2026. ↗

1056 Діяльність органів ДВС та приватних виконавців. *Міністерство юстиції України*. ↗

За результатами опитування[1057] 460 суддів, відповідачів та позивачів, основними причинами невиконання судових рішень названо недостатнє державне фінансування (58% опитаних) та відсутність реальних механізмів примусового виконання, зокрема брак повноважень у державних або приватних виконавців та відсутність реальної відповідальності за умисне невиконання рішень з боку посадових осіб (43%). Дещо менша частка респондентів серед основних причин вказала бездіяльність виконавчих органів (26%) та недостатній контроль з боку суду після ухвалення рішення (21%).

Також до загальної статистики потрапляє окрема категорія судових рішень — ті, що ухвалені проти РФ за наслідки війни. Виконати такі рішення в Україні наразі неможливо у зв'язку з відсутністю відповідних механізмів. Втім, вони штучно погіршують загальну картину виконання рішень — за рік, коли ця категорія була передана на виконання, показник стягнення впав у п'ять разів. Подібні справи мають вестися окремо від загальної статистики стягнень, що дасть змогу об'єктивно оцінювати ефективність системи примусового виконання рішень в Україні, не змішуючи її з рішеннями, які наразі не мають перспективи фактичного виконання[1058].

Щодо законопроєктів, що могли вплинути на сферу виконання рішень, то законопроєкт **№ 5660**[1059], підтриманий Комітетом Верховної Ради з питань правової політики, Асоціацією приватних виконавців України (АПВУ), Міжнародним союзом судових виконавців та на рівні Парламенту визнаний євроінтеграційним, після прийняття у 2021 році в першому читанні за основу досі готується до другого читання Парламентом. Натомість законопроєкт **№ 9363**[1060], прийнятий за основу в листопаді 2024 року, у серпні 2025 року за результатами розгляду в другому читанні відхилений Парламентом та знятий з розгляду.

Верховна Рада прийняла 7 квітня 2026 року **Закон № 4833-IX**[1061] (законопроєкт № 14005[1062], який є майже ідентичним до законопроєкту № 9363). Законом № 4833-IX, зокрема, передбачено:

- удосконалення порядку звернення стягнення на кошти та електронні гроші боржників на рахунках/електронних гаманцях, відкритих у банках та інших фінансових установах;
- автоматизоване зняття арештів з рахунків боржників (якщо сума стягнення не перевищує 10 розмірів мінімальної заробітної плати) та виключення з ЄРБ після сплати заборгованості;

1057 В межах дослідження: Юрисдикційний аналіз судового контролю в Україні / ГО «Міжрегіональний експертний центр «ProJustice». 2026. С. 22–23. ↗

1058 Менш як 1 копійку з гривні боргу наразі стягують в Україні. *Опендатабот*. 2025. ↗

1059 Про примусове виконання рішень : проєкт Закону України, реєстраційний № 5660 від 14.06.2021. ↗

1060 Про внесення змін до деяких законів України щодо цифровізації виконавчого провадження : проєкт Закону України, реєстраційний № 9363 від 07.06.2023. ↗

1061 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку виконання судових рішень, рішень інших органів та цифровізації окремих етапів виконавчого провадження : Закон України від 07.04.2026 № 4833-IX. ↗

1062 Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення виконавчого провадження через цифровізацію : проєкт Закону України, реєстраційний № 14005 від 04.09.2025. ↗

- розширення функціоналу АСВП та ЄРБ, запровадження їх взаємодії з іншими державними реєстрами для недопущення відчуження боржником майна;
- визначення порядку стягнення коштів на вкладних (депозитних) рахунках;
- підвищення суми заборони звернення стягнення на єдине житло — з 20 до 50 розмірів мінімальної заробітної плати.

Закон № 4833-IX **набиратиме чинності поступово**: частина норм почала діяти вже у квітні 2026 року, частина, зокрема запуск повноцінної АСВП, — восени 2026 року. Така поступовість зумовлена необхідністю технічної підготовки систем і оновлення реєстрів.

Наразі **реалізовано перший етап модернізації АСВП**. Поточне оновлення програмного забезпечення забезпечує реалізацію окремих норм Закону № 4833-IX — одним із ключових нововведень став функціонал, що дає змогу виконавцям оперативно приймати та реєструвати постанови про виключення відомостей про особу з ЄРБ[1063]. Крім того, впроваджено новий функціонал електронної взаємодії АСВП з ЄСІТС. Відтепер постанови про звернення стягнення на заробітну плату, пенсії, стипендії та інші доходи боржників надсилатимуться безпосередньо до електронних кабінетів установ, підприємств та організацій, які зареєстровані в ЄСІТС[1064]. Також новий функціонал оптимізує роботу державних і приватних виконавців та сприятиме оперативнішому виконанню судових рішень. Крім інтеграції з судовою системою, розробники виконали низку додаткових технічних доопрацювань і виправлень. Усі вони спрямовані на покращення взаємодії користувачів із функціоналом АСВП[1065].

У частині розширення функціональних можливостей АСВП Закон № 4833-IX передбачає, що система має надати сторонам виконавчого провадження доступ до інформації та документів виконавчого провадження, а також можливість надсилати відповідні документи в електронній формі. Також система має забезпечити електронну взаємодію органів ДВС, приватних виконавців із державними органами, банками, іншими фінансовими установами, небанківськими надавачами платіжних послуг, емітентами електронних грошей. Крім того, АСВП має забезпечити отримання виконавцями інформації про боржників, їхнє майно, доходи та кошти (зокрема електронні гроші), зокрема конфіденційної інформації, з державних електронних баз даних і реєстрів, а також з інших автоматизованих інформаційних систем.

Надання виконавцям зазначених можливостей потенційно здатне значно прискорити процеси виконавчого провадження та підвищити їх прозорість. Однак зазначений Закон не визначає конкретного переліку електронних баз даних та реєстрів, до яких планується надати такий доступ, а також не конкретизує види даних або інформації про їх наявність чи відсутність, які запитуватимуть виконавці.

1063 Цифровізація виконавчого провадження: в АСВП впроваджено перші технічні зміни відповідно до Закону № 4833-IX. *Міністерство юстиції України*. 2026. ↗

1064 Мін'юст модернізував виконавче провадження: АСВП отримала розширену інтеграцію з судовою системою. *Міністерство юстиції України*. 2026. ↗

1065 Там само.

У зв'язку з цим викликає стурбованість надання виконавцям **необмеженого доступу до невизначеного кола інформації про боржників, зокрема до конфіденційних даних**[1066]. Це може створювати ризики надмірного втручання виконавців у сферу персональних даних боржників та потенційного порушення їхнього права на захист цих даних. Неврегульованість цього питання створює правову невизначеність щодо меж доступу до інформації.

Закон також пропонує запровадити автоматичне зняття арешту з рахунків боржника після повного погашення заборгованості без необхідності додаткового звернення до виконавця. Водночас не передбачається автоматичне зняття арешту з рухомого та нерухомого майна.

На думку окремих експертів[1067], зазначені законодавчі ініціативи є не стільки інструментом цифровізації, а фактично рухом до реєстрово-обмежувальної моделі примусового виконання, у якій цифровізація використовується насамперед як аргумент для розширення наслідків включення особи до ЄРБ і для фактичного блокування можливості відчуження майна без індивідуалізованих виконавчих дій. Такий підхід істотно відрізняється від європейської логіки, у якій цифрові реєстри та електронні канали не замінюють адресні заходи примусу, а лише забезпечують їхню точність, своєчасність і контрольованість.

Закон № 4833-IX не врегульовує, зокрема, питання зрівняння повноважень приватних і державних виконавців; автоматизації процедури доступу до професії та вдосконалення підготовки нових претендентів; винагороди приватного виконавця. Водночас законопроєкт № 5660 ці питання врегульовує. Однак окремі його положення потребують актуалізації відповідно до сучасних умов, насамперед у частині цифровізації та розвитку новітніх механізмів виконання[1068].

У жовтні 2025 року в Парламенті зареєстровано чотири законопроєкти у сфері виконання судових рішень: № 14108-1[1069] та № 14108-2[1070] (щодо добровільного виконання судових рішень), № 14162[1071] та № 14163[1072] (щодо вдосконалення системи виконання виконавчих проваджень, боржником у яких є держава). Крім того, з 2023 року на розгляді Парламенту перебуває законопроєкт № 10048[1073], який стосу-

---

1066 Докладний аналіз законопроєкту № 14005 викладений в аналітичному огляді громадської організації «Лабораторія законодавчих ініціатив»: На шляху до цілісної державної політики у сфері виконання рішень: комплексний аналіз законопроєкту № 14005. ЛЗІ. 2025. ↗

1067 Інформація отримана за результатами інтерв'ю з представником Асоціації приватних виконавців України, проведеного 16.03.2026.

1068 П'ять років після першого читання законопроекту № 5660: у Секції виконавців АПУ обговорили подальшу реформу системи примусового виконання. *Асоціація приватних виконавців України.* 2026. ↗

1069 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо добровільного виконання рішень про стягнення грошових коштів : проєкт Закону України, реєстраційний № 14108-1 від 15.10.2025. ↗

1070 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення можливості добровільного виконання судового рішення : проєкт Закону України, реєстраційний № 14108-2 від 21.10.2025. ↗

1071 Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення системи виконання виконавчих проваджень, боржником у яких є держава : проєкт Закону України, реєстраційний № 14162 від 28.10.2025. ↗

1072 Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо вдосконалення системи виконання виконавчих проваджень, боржником у яких є держава : проєкт Закону України, реєстраційний № 14163 від 28.10.2025. ↗

1073 Про внесення змін до Закону України «Про виконавче провадження» щодо запровадження строку на самостійне виконання рішення : проєкт Закону України, реєстраційний № 10048 від 14.09.2023. ↗

ється запровадження строку на самостійне виконання рішення. Станом на липень 2026 року чотири з перерахованих законопроєктів опрацьовуються в комітетах Верховної Ради, а законопроєкт № 14108-1 відкликано та знято з розгляду.

За результатами дослідження Центру Разумкова[1074], більшість виконавців (52%) вважають належним стан виконання рішень судів, водночас протилежної думки дотримуються 29% виконавців.

Проте **проблеми у сфері виконання судових рішень**, зазначені в Тіньовому звіті 2025 року[1075], досі залишаються актуальними, а саме:

1) обмежений доступ приватних виконавців до державних реєстрів[1076];

2) недосконала процедура складення кваліфікаційного іспиту особою, яка бажає стати приватним виконавцем[1077];

3) відсутність рівних повноважень у приватних та державних виконавців[1078] (законопроєкти № 4330[1079], № 4331[1080], № 4532[1081], що можуть розширити повноваження приватних виконавців, з 2021 року очікують на друге читання Верховною Радою);

4) відсутність єдиної концепції щодо ефективної цифровізації та автоматизації виконання судових рішень (навіть з огляду на прийняття Закону № 4833-IX);

5) Єдиний державний реєстр виконавчих документів досі не функціонує[1082];

6) посилення регуляторної ролі Мін'юсту в діяльності інституту приватних виконавців. У серпні 2025 року Мін'юст наказом № 2204/5[1083] вніс зміни до Інструкції з організації примусового виконання рішень[1084] щодо стягнення основної

1074 Звіт за результатами дослідження «Ставлення адвокатів, прокурорів, державних та приватних виконавців до судової системи в Україні» / ГО «Український Центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова». 2025. С. 17. ↗

1075 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 157–164) залишаються актуальними. ↗

1076 Інформація отримана за результатами інтерв'ю з представником Асоціації приватних виконавців України, проведеного 16.03.2026.

1077 Там само.

1078 Там само.

1079 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень приватних виконавців : проєкт Закону України, реєстраційний № 4330 від 05.11.2020. ↗

1080 Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо розширення повноважень приватних виконавців : проєкт Закону України, реєстраційний № 4331 від 05.11.2020. ↗

1081 Про внесення змін до Митного кодексу України щодо розширення повноважень приватних виконавців на примусове виконання постанов про накладення штрафу за порушення митних правил : проєкт Закону України, реєстраційний № 4532 від 21.12.2020. ↗

1082 Інформація отримана за результатами інтерв'ю з представником Асоціації приватних виконавців України, проведеного 16.03.2026.

1083 Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства юстиції України : наказ Міністерства юстиції України від 13.08.2025 № 2204/5. ↗

1084 Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень : наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5. ↗

винагороди приватного виконавця[1085]. Професійна спільнота приватних виконавців участь у розробленні таких змін, як і в їх погодженні, не брала[1086]. Водночас вказані зміни зустріли критику приватних виконавців України, зокрема, з огляду на протилежну сталу судову практику щодо підстав, порядку стягнення основної винагороди приватних виконавців та встановлених законом обмежень на її стягнення[1087]. У жовтні 2025 року АПВУ вирішила оскаржити в судовому порядку наказ № 2204/5 у частині, що стосується стягнення основної винагороди приватного виконавця[1088]. Після цього АПВУ та окремі приватні виконавці звернулися до суду з відповідними позовними заявами[1089]. У березні 2026 року вказані справи були об'єднані в одну[1090], а у квітні рішенням[1091] Київського окружного адміністративного суду адміністративні позови були повністю задоволені по суті вимог. На зазначене рішення суду Мін'юстом подано апеляційну скаргу, розгляд якої станом на липень 2026 року триває[1092];

7) законодавчо регламентовані мораторії на примусове стягнення майна/коштів з окремих категорій боржників досі чинні. Натомість дію деяких мораторіїв у звітному періоді, навпаки, продовжено[1093]. У 2025 році у зв'язку із дією мораторіїв ускладнено виконання 16,8 тис. виконавчих проваджень на суму 8,12 млрд грн[1094]. Точково були спроби змінити порядок дії мораторіїв, зокрема у травні 2026 року в Комітеті Верховної Ради з питань правової політики опрацьовувався **законопроєкт № 15282**[1095], яким пропонувалося змінити порядок дії мораторію на примусове виконання рішень щодо Державного підприємства «Східний гірничо-збагачувальний комбінат» (виключити заборону виконувати судові рішення про відшкодування моральної шкоди потерпілим особам або родинам загиблих). Однак уже в липні законопроєкт було відкликано та знято з розгляду Парламенту.

1085 У розділі III Інструкції з організації примусового виконання рішень п. 9 доповнено словами та цифрами «та з урахуванням особливостей, встановлених частинами п'ятою-восьмою статті 27 Закону». Наразі норма звучить наступним чином: «Основна винагорода приватного виконавця стягується в порядку, передбаченому для стягнення виконавчого збору та з урахуванням особливостей, встановлених частинами п'ятою-восьмою статті 27 Закону». Водночас ч. 5 ст. 27 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає, що виконавчий збір не стягується в разі виконання рішення приватним виконавцем.

1086 Рішення Ради приватних виконавців міста Києва від 10.10.2025 № 10/02-2025. ↗

1087 Там само.

1088 Рішення Ради приватних виконавців України від 24.10.2025 № 87. ↗

1089 Ухвала Київського окружного адміністративного суду від 07.11.2025 у справі № 320/53314/25. ↗; Ухвала Київського окружного адміністративного суду від 02.12.2025 у справі № 380/20571/25. ↗; Ухвала Київського окружного адміністративного суду від 21.01.2026 у справі № 320/51213/25. ↗

1090 Ухвала Київського окружного адміністративного суду від 19.03.2026 у справі № 320/51213/25. ↗

1091 Рішення Київського окружного адміністративного суду від 14.04.2026 у справі № 320/51213/25. ↗

1092 Ухвала Шостого апеляційного адміністративного суду від 29.05.2026 у справі № 320/51213/25. ↗

1093 Про внесення зміни до Податкового кодексу України щодо підтримки Державного підприємства «Виробниче об'єднання Південний машинобудівний завод імені О. М. Макарова» в умовах воєнного стану : Закон України від 17.12.2025 № 4727-IX. ↗; Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функціонування енергетичних ринків, конкурентних умов виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії та посилення енергетичної стійкості : Закон України від 10.02.2026 № 4777-IX. ↗

1094 Діяльність органів ДВС та приватних виконавців. *Міністерство юстиції України*. 2025. ↗

1095 Про внесення змін до пункту 1-4 розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження» : проєкт Закону України, реєстраційний № 15282 від 29.05.2026. ↗

Для виконання завдання[1096] щодо створення додаткових механізмів виконання рішень судів щодо підприємств, які перебувають під дією мораторіїв, Мін'юстом у межах МТД залучено Європейський банк реконструкції та розвитку, яким здійснюється технічне співробітництво «Україна — Допомога щодо мораторіїв на звернення стягнення на майно та банкрутство державних підприємств» (Проєкт). Командою консультантів Проєкту **структуровано чинні мораторії за секторальною подібністю** та визначено 11 окремих груп мораторіїв, які потребують індивідуального аналізу для розроблення стратегії їх скасування. Цей аналіз мав стати частиною фінального техніко-економічного обґрунтування та дорожньої карти щодо поетапного скасування, перегляду мораторіїв. Лише після цього можливе розроблення законопроєкту про внесення змін до відповідних законодавчих актів щодо поетапного скасування, перегляду мораторіїв[1097].

У І кварталі 2026 року підготовлено проєкт техніко-економічного обґрунтування доцільності скасування мораторіїв. Однак у межах щоквартального моніторингу НАЗК[1098] відсутня інформація про законопроєкти, націлені на перегляд та скасування необґрунтованих мораторіїв щодо примусового виконання рішень, боржниками за якими є державні підприємства.

Також у звітному періоді актуалізовано **проблему низької оплати праці державних виконавців**. У лютому 2026 року на сервісі електронних петицій сайту Кабінету Міністрів України створено дві петиції щодо підвищення заробітної плати працівникам ДВС[1099], де зазначалося, що державний виконавець отримує заробітну плату разом з премією та надбавкою від 8 до 15 тис. грн. В одній із петицій наголошувалося, що на даний час заробітна плата працівників ДВС є однією з найнижчих заробітних плат по Україні, водночас ДВС належить до найбільшої ланки державної служби. У підсумку вказані петиції не набрали необхідної кількості голосів, а відтак не були розглянуті. Про те, що система оплати праці на державній службі, до якої належить і робота державних виконавців, не стала більш справедливою, прозорою чи стимулюючою, зазначає у своєму звіті й Рахункова палата[1100].

Низька оплата праці державних виконавців є ризиком у зниженні мотивації персоналу та звільнення кадрів, що своєю чергою може призводити до тривалого виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб). Водночас держава має забезпечувати достатній рівень оплати праці державних службовців для

1096 Про затвердження плану заходів щодо реалізації Національної стратегії розв'язання проблеми невиконання рішень судів, боржниками за якими є державний орган або державне підприємство, установа, організація, на період до 2027 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.03.2021 № 210. ↗

1097 Пропозиції Міністерства юстиції України до проєкту Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо вдосконалення системи виконання виконавчих проваджень, боржником у яких є держава», внесеного на розгляд Верховної Ради України народним депутатом України Третьяковою Г. М. (реєстр. № 14163 від 28.10.2025) (до першого читання). ↗

1098 Інформаційна система моніторингу реалізації державної антикорупційної політики. Захід 2.1.4.4.3. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. ↗

1099 Петиція від 23.02.2026 № 41/009233-26еп «Про підвищення заробітної плати працівникам державної виконавчої служби». *Кабінет Міністрів України*. 2026. ↗ ; Петиція від 26.02.2026 № 41/009248-26еп «Про збільшення заробітної плати державним виконавцям та працівникам державної виконавчої служби України». *Кабінет Міністрів України*. 2026. ↗

1100 Звіт про результати аудиту відповідності на тему «Реформування системи оплати праці у сфері державного управління». Рахункова палата. 2025. С. 7. ↗

професійного виконання посадових обов'язків, заохочувати їх до результативної, ефективної, доброчесної та ініціативної роботи[1101].

Продовжує залишатися актуальним питання щодо **здійснення виконавчого провадження за участю осіб, до яких застосовано санкції у вигляді блокування активів**. У звітному періоді не відбулося інтегрування технічної взаємодії АСВП та Державного реєстру санкцій.

Наразі завершено судовий розгляд справи щодо оскарження приватним виконавцем притягнення його до дисциплінарної відповідальності у зв'язку з реалізацією майна підсанкційної особи. Суд першої інстанції у своєму рішенні зазначив[1102], що жодна чинна норма в будь-якому чинному нормативно-правовому акті не містить обмежень та заборон у сфері примусового виконання судових рішень та рішень інших органів відносно боржників — підсанкційних осіб. Апеляційну скаргу Мін'юсту[1103] на вказане рішення залишено без задоволення, а у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою Мін'юсту відмовлено[1104].

Від червня 2025 року очікує на друге читання Парламенту законопроєкт **№ 12406**[1105], розроблений з метою правового забезпечення відповідальності за порушення застосованих державою обмежувальних заходів (санкцій), їх умисний обхід та посилення ефективності санкцій в інтересах національної безпеки України. Станом на сьогодні законодавством не врегульовано питання щодо порядку дій виконавця у разі пред'явлення йому до примусового виконання виконавчих документів або перебування у нього на виконанні відкритих виконавчих проваджень, у яких боржником є особи, щодо яких запроваджено персональні спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції)[1106].

Виконання рішень Європейського суду з прав людини

Відповідно до щорічного звіту ЄСПЛ за 2025 рік, Україна продовжує перебувати на третьому місці серед країн із найбільшою кількістю заяв, що перебувають на розгляді в ЄСПЛ (**4004 заяви**)[1107]. Попри це за загальною кількістю звернень, **кількість скарг проти України, що перебувають на розгляді в ЄСПЛ, знизилася на 48%**, порівнюючи з січнем 2025 року (7 703 заяви)[1108]. Протягом 2025 року **ЄСПЛ визнав неприйнятними або вилучив із реєстру справ 5 429 заяв проти Укра-**

1101 Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Ч. 1 ст. 50. ↗

1102 Рішення Одеського окружного адміністративного суду від 29.01.2026 у справі № 420/37988/25. ↗

1103 Постанова П'ятого апеляційного адміністративного суду від 14.04.2026 у справі № 420/37988/25. ↗

1104 Ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 02.06.2026 у справі № 420/37988/25. ↗

1105 Про внесення змін до Кримінального кодексу України і Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про санкції» щодо встановлення відповідальності за порушення спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) : проєкт Закону України, реєстраційний № 12406 від 14.01.2025. ↗

1106 АПВУ звернулася до державних органів з пропозиціями щодо законодавчого закріплення особливостей примусового виконання рішень відносно підсанкційних осіб та підсанкційних активів. *Асоціація приватних виконавців України*. 2025. ↗

1107 Annual Report of the European Court of Human Rights, 2025. ↗

1108 Публікація Уповноваженої у справах Європейського суду з прав людини в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

їни — показник, який суттєво перевищує попередні роки (2024 рік — 2 329; 2023 рік — 1 999; 2022 рік — 1 703)[1109].

Упродовж 2025 року ЄСПЛ ухвалив **164 рішення у справах проти України**, об'єднавши 569 заяв[1110]. Більшість із них стосувалася права на ефективний захист (89), свободу та особисту недоторканність (68), щодо тривалості провадження (58)[1111].

У **131 рішенні ЄСПЛ встановив порушення положень КЗПЛ** та присудив заявникам виплату відшкодування, у **12 — констатував порушення без призначення компенсації**, а у **4 — встановив відсутність порушень**. Ще **36 справ визнано неприйнятними**. Серед них — справа колишнього народного депутата щодо проведення негласних слідчих дій з боку НАБУ, **справа «Ряшенцева та інші проти України»** щодо скарг на нібито обстріли ЗСУ окупованих територій Донецької та Луганської областей, поданих адвокатами з Москви, а також справа щодо скарг на конкурс на суддів КАС ВС. Крім того, у **45 заявах** суд визнав частину скарг неприйнятними або визнав відсутність порушень після отримання позиції Уряду України. У **21 справі, що охоплювали 97 заяв**, справи вилучено з реєстру через порушення заявниками строків подачі коментарів[1112].

У 2025 році Комітет міністрів Ради Європи (КМ РЄ) **припинив нагляд за виконанням 97 рішень ЄСПЛ у справах проти України**. Кількість закритих справ зросла на 29,3%, як порівняти з 2023–2024 роками та на 44,8% — з 2022 роком. З них 11 керівних справ (leading cases) — рішень, що виявляють структурні проблеми та потребують комплексних загальних заходів[1113].

На початку грудня 2025 року КМ РЄ розглянув прогрес[1114], досягнутий Україною у виконанні рішень ЄСПЛ у групі справ Олександра Волкова[1115] щодо структурних питань, пов'язаних із незалежністю судової влади та системою дисциплінарної відповідальності суддів і суддівської кар'єри (порушення права на справедливий судовий розгляд та права на повагу до приватного життя). КМ РЄ здійснював нагляд за виконанням цього рішення з 2013 року. З огляду на досягнутий істотний прогрес, КМ РЄ **припинив нагляд за справою «Олександр Волков проти України»**[1116] як провідною справою в цій групі справ. Водночас **КМ РЄ продовжуватиме нагляд за виконанням невиконаних заходів**, зокрема щодо узгодженого **функціонування нової системи дисциплінарної відповідальності суддів та узагальнення дисциплінарної практики, застосування Єдиних показ-**

1109 Там само.

1110 Україна демонструє важливі результати у виконанні рішень ЄСПЛ: 97 справ закрито у 2025 році. *Міністерство юстиції України*. 2026. ↗

1111 Annual Report of the European Court of Human Rights, 2025. P. 36. ↗

1112 Україна демонструє важливі результати у виконанні рішень ЄСПЛ: 97 справ закрито у 2025 році. *Міністерство юстиції України*. 2026. ↗

1113 Там само.

1114 Ukraine: Important milestone in implementing judgments concerning the independence and impartiality of the judiciary. Council of Europe, 2025. ↗

1115 Oleksandr Volkov v. Ukraine. Council of Europe. ↗

1116 CM/ResDH(2025)399 — Resolution CM/ResDH(2025)399 — Execution of the judgments of the European Court of Human Rights — Oleksandr Volkov against Ukraine (Application No. 21722/11). Council of Europe. ↗

ників оцінки доброчесності та професійної етики судді (кандидата на посаду судді), а також подальшого вдосконалення правової та інституційної бази **в рамках справ ЄСПЛ «Денісов проти України» та «Головчук проти України»**, приділяючи увагу незалежності судової влади, неупередженості та принципу незмінюваності суддів[1117].

Важливим кроком стало також закриття **справи «Пєтухов проти України № 2»**, що перебувала під наглядом КМ РЄ з 2019 року. Після прийняття 18 жовтня 2022 року законів України № 2689-IX та № 2690-IX[1118] запроваджено комплексну правову реформу, що встановлює механізм перегляду довічних вироків відповідно до КЗПЛ. Нова система передбачає можливість подання клопотання про заміну довічного ув'язнення на строкове після відбуття щонайменше 15 років покарання, а також право на повторне звернення в разі відмови. Ефективність реформи підтверджена висновками ЄСПЛ у рішеннях 2025 року в справах «Медвідь проти України» та «Коваленко та інші проти України»[1119].

За результатами вжитих у 2023–2024 роках заходів вперше з 2005 року КМ РЄ припинив здійснення нагляду за 11 справами, що входять до групи **«Каверзін/Афанасьєв/Бєлоусов»**[1120]. Станом на 31 грудня 2025 року забезпечено ухвалення ще 13 остаточних рішень у кримінальних провадженнях цієї категорії (20 — з моменту останнього звітування перед КМ РЄ)[1121].

Наприкінці січня 2026 року ЄСПЛ оприлюднив рішення у **справі «Вовк проти України»**[1122] (колишнього голови ліквідованого ОАСК), яким одностайно **визнав заяву неприйнятною**. Заявник скаржився на те, що: 1) НАБУ порушило презумпцію невинуватості та завдало шкоди його репутації, створивши враження винуватості до винесення вироку; 2) публікації та обвинувачення мали приховані мотиви (завдання шкоди його репутації та тиск на судову владу, а не інформування громадськості); 3) відсутність ефективних національних засобів правового захисту[1123]. На зазначене ЄСПЛ вказав, що заявник мав можливість подати цивільний позов про захист честі, гідності та ділової репутації, але не скористався цим засобом. Натомість кримінальна скарга, яку подав заявник до ДБР, не є ефективним засобом захисту. Також ЄСПЛ вказав на відсутність достатніх доказів для підтвердження твердження заявника про те, що за публікаціями НАБУ стояли приховані мотиви[1124].

1117 Комітет міністрів Ради Європи ухвалив рішення припинити нагляд за виконанням рішень у групі справ Олександр Волков проти України. *Вища рада правосуддя*. 2025. ↗

1118 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини : Закон України від 18.10.2022 № 2689-IX. ↗; Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини : Закон України від 18.10.2022 № 2690-IX. ↗

1119 Україна демонструє важливі результати у виконанні рішень ЄСПЛ: 97 справ закрито у 2025 році. *Міністерство юстиції України*. 2026. ↗

1120 Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2025 рік / Кабінет Міністрів України. 2025. С. 57–58. ↗

1121 Там само.

1122 Fifth section decision Application No. 54353/20 Pavlo Vyacheslavovych VOVK Against Ukraine. European Court of Human Rights, 2026. ↗

1123 Публікація Уповноваженої у справах Європейського суду з прав людини в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

1124 Там само.

У березні 2026 року у Страсбурзі відбулося 1553-тє засідання КМ РЄ у форматі нагляду за виконанням рішень ЄСПЛ, який охопив кілька груп справ проти України, зокрема справу «Овчаренко та Колос проти України»[1125]. Вперше розглянуто групу справ щодо незаконного звільнення суддів КСУ за «порушення присяги» через нечіткість правового регулювання. КМ РЄ привітав конституційні та законодавчі зміни 2016–2017 років, якими виключено «порушення присяги» як підставу для звільнення суддів КСУ, натомість закріплено нові підстави для звільнення та функціональний імунітет суддів[1126]. Також КМ РЄ позитивно оцінив законопроєкт № 4533[1127], спрямований на подальше уточнення підстав дисциплінарної відповідальності та звільнення суддів КСУ; закликав забезпечити, щоб остаточно прийнята законодавча база повністю відповідала практиці ЄСПЛ та рекомендаціям Венеційської комісії, а також закликав завершити ухвалення Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства[1128]. Станом на липень 2026 року законопроєкт очікує на друге читання Парламентом.

У червні 2026 року відбулося 1563-тє засідання КМ РЄ, під час якого було розглянуто стан виконання Україною рішень ЄСПЛ[1129]. Ключовим досягненням у межах засідання стало рішення КМ РЄ припинити нагляд за виконанням (закрити) 12 справ у групі «Каверзін/Афанасьєв/Бєлоусов проти України». Окремо КМ РЄ позитивно оцінив заходи щодо запобігання поліцейському свавіллю, зокрема впровадження системи фіксації затриманих та подальшого розширення системи Custody Records. Водночас висловлено занепокоєння через проблеми з реєстрацією скарг, затягуванням розслідувань та недостатнім залученням потерпілих до процесу. Також КМ РЄ позитивно оцінив зусилля української влади з адаптації законодавства до міжнародних стандартів та вдосконалення механізмів протидії домашньому насильству. Водночас КМ РЄ закликав українську владу завершити прийняття закону, який дозволить розслідувати випадки домашнього насильства за фактом вчинення злочину (ex officio), враховуючи вразливий стан постраждалих[1130].

У липні 2026 року ЄСПЛ ухвалив рішення у **справі «Дерев'янко та Тарасова проти України»**[1131], у якому ЄСПЛ окрему увагу приділив тому, як українські суди використовували його практику. Проблема полягає в **неправильному цитуванні рішень ЄСПЛ, а також у релевантності посилань**. Суд зазначив, що позитивно оцінює прагнення національних судів враховувати практику ЄСПЛ, однак висловив занепокоєння тим, що вони, ймовірно, діяли, виходячи з певного хибного розуміння практики Суду. Частина тверджень, які українські суди припису-

---

1125 Публікація Уповноваженої у справах Європейського суду з прав людини в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

1126 H46-41 Ovcharenko and Kolos group v. Ukraine (Application No. 27276/15) : Supervision of the execution of the European Court's judgments. Council of Europe. 2026. ↗

1127 Про конституційну процедуру : проєкт Закону України, реєстраційний № 4533 від 21.12.2020. ↗

1128 H46-41 Ovcharenko and Kolos group v. Ukraine (Application No. 27276/15) : Supervision of the execution of the European Court's judgments. Council of Europe. 2026. ↗

1129 Делегація Міністерства юстиції України взяла участь у 1563-му засіданні Комітету міністрів Ради Європи. *Міністерство юстиції України.* 2026. ↗

1130 Там само.

1131 Fifth section Applications nos. 39465/23 and 43066/23 Case of Derevyanko and Tarasova v. Ukraine. European Court of Human Rights, 2026. ↗

вали рішенню у справі «Летельє проти Франції», фактично відсутня в цьому рішенні та не відображає підхід ЄСПЛ щодо оцінки законності тримання особи під вартою[1132].

ВП ВС у межах справи № 607/15144/20 25 червня 2025 року **вперше звернулася**[1133] **до ЄСПЛ з приводу надання консультативного висновку** з питання щодо права проживання в монастирі особи, яка раніше належала до релігійного ордену, і стосовно того, чи має такий спір вирішуватися національними судами. Колегія Великої палати ЄСПЛ з п'яти суддів 15 вересня 2025 року вирішила прийняти запит до розгляду[1134], а вже 5 березня 2026 року Україна отримала перший Консультативний висновок від ЄСПЛ[1135].

Наразі на розгляді ЄСПЛ перебуває другий запит ВС щодо надання Консультативного висновку в спорі про пропорційність податкового штрафу, розрахованого за фіксованою ставкою, встановленою законом[1136].

У 2025 році зроблено крок уперед для вивчення практики ЄСПЛ — презентовано українськомовну версію Платформи обміну знаннями ЄСПЛ (ECHR Knowledge Sharing Platform)[1137]. ВС систематично готує тематичні огляди практики ЄСПЛ, у яких аналізуються ключові рішення, висвітлюються проблемні питання тлумачення КЗПЛ та їхнє значення для української судової практики[1138].

У питанні щодо неухильного дотримання Україною КЗПЛ треба враховувати реалії війни, системний кадровий дефіцит і обмежене фінансування. Щороку українські суди всіх інстанцій та юрисдикцій розглядають понад 5 млн справ. Співвідношення цієї кількості до числа скарг, визнаних ЄСПЛ прийнятними, є важливою пропорцією[1139].

Протягом 2025 року проведено правову експертизу орієнтовно 7 тис. проєктів актів національного законодавства на відповідність КЗПЛ, за результатами якої надано висновки та застереження для запобігання майбутнім порушенням[1140].

1132 Публікація т.в.о. керівника Апарату Верховного Суду Р. Бабанли в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

1133 У ВС обговорили 30-річний досвід імплементації Європейської конвенції з прав людини в національний правопорядок, а також шляхи вдосконалення ефективного діалогу між ЄСПЛ та судовою владою України. *Верховний Суд*. 2025. ↗

1134 Європейський суд з прав людини прийняв перший запит Верховного Суду в порядку Протоколу № 16 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. *Верховний Суд*. 2025. ↗

1135 Консультативний висновок щодо статусу монастирських приміщень та юрисдикції судів розглядати спір стосовно них / Європейський суд з прав людини. 2026. ↗

1136 Європейський суд з прав людини прийняв запит Верховного Суду України щодо надання консультативного висновку у спорі про пропорційність податкового штрафу, розрахованого за фіксованою ставкою, встановленою законом. *Європейський Суд з прав людини*. 2026. ↗

1137 У Верховному Суді обговорюють досвід імплементації Європейської конвенції з прав людини в Україні. *Офіс Ради Європи в Україні*. 2025. ↗

1138 У ВС обговорили 30-річний досвід імплементації Європейської конвенції з прав людини в національний правопорядок, а також шляхи вдосконалення ефективного діалогу між ЄСПЛ та судовою владою України. *Верховний Суд*. 2025. ↗

1139 Там само.

1140 Україна демонструє важливі результати у виконанні рішень ЄСПЛ: 97 справ закрито у 2025 році. *Міністерство юстиції України*. ↗

З кінця 2024 року на розгляді Парламенту перебуває **законопроєкт № 12261**[1141], яким пропонується встановити можливість стягувати з посадових осіб кошти, які держава виплачує на виконання рішень ЄСПЛ, ухвалених проти неї. У лютому 2026 року законопроєкт включено до порядку денного Верховної Ради, однак з огляду на дискусійний характер запропонованих ним змін його прийняття може призвести до порушень, зокрема, прав людини та незалежності судової влади[1142].

Водночас у грудні 2025 року один з членів Комітету Верховної Ради з питань правової політики повідомив[1143], що з огляду на зміну обсягу та характеру справ проти України положення Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»[1144] потребують оновлення, і відповідна робота наразі триває.

У Дорожній карті з питань верховенства права[1145] заплановано запровадження щорічного моніторингу ефективності механізму виконання рішень ЄСПЛ, індикатором якого буде збільшення на 10% частки виконаних рішень у справах проти України проти середнього показника за 2022–2024 роки, з наданням пріоритету справам, які перебувають під посиленим наглядом КМ РЄ. Такий моніторинг планується здійснювати щорічно після прийняття законопроєкту про внесення змін до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини».

У листопаді 2025 року Уряд вніс зміни до **Положення про Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини**[1146], якими до переліку основних завдань Уповноваженого у справах ЄСПЛ додано нові — проведення аналізу обставин, що призвели до подання скарг про порушення КЗПЛ, та розроблення пропозицій щодо здійснення заходів, спрямованих на усунення підстав, що спричинили звернення до ЄСПЛ; проведення аналізу обставин, що призвели до констатації ЄСПЛ порушення КЗПЛ, та розроблення пропозицій щодо здійснення заходів, спрямованих на розв'язання визначених ЄСПЛ системних проблем та їх першопричин.

Ці заходи здійснено відповідно до положень Дорожньої карти з питань верховенства права, якою передбачається наділення Уповноваженого у справах ЄСПЛ повноваженнями щодо запровадження посилених механізмів виконання пілотних рішень ЄСПЛ; ініціювання засідань Уряду для вжиття заходів з метою виконання рішень, у яких констатовано наявність системно-структурних порушень прав людини[1147].

1141 Про внесення змін до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» в частині забезпечення відшкодування державі витрат, пов'язаних з виконанням рішень Європейського суду з прав людини : проєкт Закону України, реєстраційний № 12261 від 28.11.2024. ↗

1142 Лист Міністерства юстиції України від 09.01.2025 № 3381/17069-4-24/11.2.2. ↗

1143 У ВС обговорили 30-річний досвід імплементації Європейської конвенції з прав людини в національний правопорядок, а також шляхи вдосконалення ефективного діалогу між ЄСПЛ та судовою владою України. *Верховний Суд*. 2025. ↗

1144 Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. ↗

1145 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

1146 Положення про Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини : постанова Кабінету Міністрів України від 31.05.2006 № 784. ↗

1147 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. Захід 2 п. 3.1. розд. III. ↗

Рекомендації

1. Доопрацювати законодавство у сфері виконання судових рішень та рішень інших державних органів у частині питань, що не врегульовані Законом № 4833-IX з метою уніфікації підходів та формування цілісної державної політики у сфері виконання судових рішень, яка враховуватиме позиції як АПВУ, так і Мін'юсту.

2. Доопрацювати концепцію цифровізації виконавчого провадження, яка міститиме практичні заходи з переходу всіх рівнів виконавчого провадження на електронний формат.

3. Врегулювати на законодавчому рівні зрівняння в повноваженнях приватних та державних виконавців, що відповідатиме європейським підходам до ефективного функціонування цих двох інститутів.

4. Надати доступ державним та приватним виконавцям до максимальної кількості державних реєстрів, що можуть містити інформацію про майно та кошти боржників, з урахуванням прав та гарантій боржників.

5. Забезпечити належне функціонування Єдиного державного реєстру виконавчих документів.

6. Здійснити перегляд регуляторної ролі Мін'юсту з метою її збалансування, що надасть можливість розширити повноваження приватних виконавців та підвищити ефективність їхньої роботи.

7. Врегулювати питання мораторіїв на примусове стягнення майна/коштів з окремих категорій боржників та, відповідно, скасувати відверто неактуальні. Відмовитися від розширення кількості мораторіїв.

8. Забезпечити належний рівень оплати праці державних виконавців (фактично зрівняти рівні оплати праці державних та приватних виконавців) через перегляд посадових окладів державних виконавців та удосконалення системи виплати їхньої винагороди[1148].

9. Врегулювати на законодавчому рівні особливості здійснення виконавчого провадження за участю осіб, до яких застосовано санкції, з метою мінімізації ризиків невиконання чи неналежного виконання судового рішення та ймовірності застосування до виконавців заходів відповідальності за недотримання останніми санкційного законодавства або законодавства у сфері виконання рішень.

10. Здійснювати належні заходи для своєчасного та ефективного виконання рішень ЄСПЛ, зокрема через пріоритетну та максимально швидку реалізацію цих рішень у частині виплат компенсацій, та внесення необхідних змін до законодавства для розв'язання комплексних проблем, які зумовлюють систематичну подачу заяв з однакових груп справ[1149].

1148 Попередньо надана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 169) залишається актуальною, але додатково уточнена. ↗

1149 Попередньо надана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 169) залишається актуальною. ↗

11. Відмовитися від прийняття законопроєкту № 12261 у запропонованій редакції до вивчення досвіду країн ЄС щодо стягнення коштів з посадових осіб, які держава виплачує за рішеннями ЄСПЛ.

12. Забезпечити належне та змістовне застосування практики ЄСПЛ судами всіх інстанцій, уникаючи формального посилання на рішення ЄСПЛ. Для цього, серед іншого, продовжувати проводити системне навчання суддів.

13. Забезпечити ефективну реалізацію нових повноважень Уповноваженого в справах ЄСПЛ щодо аналізу причин порушень та підготовки системних пропозицій, а також їх практичне врахування органами державної влади.

14. Запровадити щорічний моніторинг ефективності виконання рішень ЄСПЛ із встановленням вимірюваних індикаторів та пріоритетом для справ, що знаходяться під посиленим наглядом КМ РЄ.

ЛЗІ Лабораторія законодавчих ініціатив

Реформа прокуратури

У контексті переговорного процесу щодо вступу України до Європейського Союзу реформа прокуратури посідає одне з центральних місць в оцінці прогресу у сфері правосуддя та фундаментальних прав.

Загалом здійснюються спроби цифровізації кадрових процесів та оцінювання їхньої діяльності. У жовтні 2025 року Генеральний прокурор затвердив Стратегію розвитку прокуратури на 2025–2028 роки, а в червні 2026 року Антикорупційну програму на 2026–2028 роки та Єдину комунікаційну стратегію органів правопорядку та прокуратури на період до 2030 року.

Попри затвердження низки стратегічних документів, що створюють необхідне нормативне та інституційне підґрунтя для подальших реформ, ці кроки мають переважно точковий характер і самі по собі не свідчать про системне реформування органів прокуратури.

Водночас реалізація ключових євроінтеграційних зобов'язань відбувалася повільніше, ніж передбачалося Дорожньою картою з питань верховенства права. Зокрема, упродовж 2025 року — початку 2026 року Офіс Генерального прокурора (ОГП) окремо розробляв законопроєкти щодо вдосконалення дисциплінарної процедури та запровадження конкурсного порядку добору прокурорів на адміністративні посади. Однак у встановлені зазначеною Дорожньою картою строки та Планом Ukraine Facility (I квартал 2026 року) ці законопроєкти не були внесені на розгляд Парламенту. Натомість Уряд ухвалив рішення об'єднати відповідні напрацювання в один комплексний законопроєкт, який також охоплює питання оцінювання прокурорів та посилення інституційної спроможності Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів (КДКП) і Ради прокурорів України (РПУ). Станом на сьогодні зазначений законопроєкт перебуває на опрацюванні в Уряді.

У Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року і «10 пріоритетах Качки-Кос» (грудень 2025 року) Європейська комісія чітко вказала, що **критичною проблемою є скасування конкурсу до обласних прокуратур та ОГП, а також надмірне розширення повноважень Генерального прокурора**. Так само вчергове вказано на заполітизований порядок призначення і звільнення Генерального прокурора. Попри простий шлях виконання цих рекомендацій (два законопроєкти щодо проведення конкурсів перебувають на розгляді Парламенту), цього досі не зроблено. Аналогічно й з конкурсом на посаду Генерального прокурора — жодної позиції ні ОГП, ні Уряд не озвучили.

Загалом **прогрес щодо реформи прокуратури дуже обмежений**. Такий стан може свідчити як про недостатню внутрішню пріоритезацію відповідних реформ, так і про наявність системних бар'єрів, що гальмують їх реалізацію.

Системна робота з розбудови прокуратури відповідно до європейських стандартів триває.

Правовий статус прокурора та гарантії його незалежності

Прогрес та проблеми

Прокуратура продовжує реалізацію завдань, визначених у стратегічних документах, зокрема Дорожній карті з питань верховенства права[1150], Комплексному стратегічному плані реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки[1151] та Плані заходів до нього[1152] (План заходів до КСП), Плані для Ukraine Facility[1153]. Також триває виконання рекомендацій IV Раунду оцінювання Групи держав проти корупції (GRECO) та впровадження меритократичних засад просування прокурорів кар'єрними сходинками на керівні посади вищого рівня.

У жовтні 2025 року Генеральний прокурор затвердив **Стратегію розвитку прокуратури на 2025–2028 роки**[1154] (Стратегія), якою враховано вектори реформування органів прокуратури відповідно до зазначених стратегічних документів. Водночас Стратегія не лише окреслює власні заходи щодо реформування органів прокуратури, а й фактично дублює значну кількість завдань, які покладені на ОГП тими ж стратегічними документами.

Пріоритетами розвитку прокуратури Стратегія визначає, зокрема:

- людиноцентричність, забезпечення дотримання прав та інтересів потерпілих, свідків та інших учасників кримінального провадження;
- систему управління, орієнтовану на результат відповідно до встановлених пріоритетів кримінальної політики;
- комплексну цифрову трансформацію;
- сучасну та ефективну систему управління людським капіталом;
- відкритість, підзвітність та незалежність.

1150 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

1151 Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : Указ Президента України від 11.05.2023 № 273/2023. ↗

1152 Про затвердження плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792. ↗

1153 План для Ukraine Facility. ↗

1154 Про затвердження Стратегії розвитку прокуратури на 2025–2028 роки : наказ Генерального прокурора від 08.10.2025 № 322. ↗

Водночас понад півтора року (із січня 2024 року до жовтня 2025 року включно) органи прокуратури України не мали внутрішнього документа стратегічного рівня, що зосереджувався б на питаннях розвитку інституції. Стратегія розвитку прокуратури на 2021–2023 роки вичерпала строк своєї дії та за оцінками самої прокуратури була виконана на 75%. За оцінками експертів Ради Європи лише 30% заходів виконано в повному обсязі та ще 35% виконано частково[1155].

У червні 2026 року ОГП, Міністерство внутрішніх справ України, Служба безпеки України, Державне бюро розслідувань (ДБР), Бюро економічної безпеки України та Міністерство фінансів України спільно затвердили **Єдину комунікаційну стратегію органів правопорядку та прокуратури на період до 2030 року**[1156] (Комунікаційна стратегія). Її ухвалення передбачалося Планом заходів до КСП[1157] як один із заходів, спрямованих на впровадження єдиної медійної політики та стратегії публічної комунікації органів правопорядку і прокуратури. Комунікаційна стратегія покликана усунути низку системних проблем у сфері публічних комунікацій, зокрема неузгодженість інформаційної політики різних органів, порушення принципу презумпції невинуватості під час висвітлення кримінальних проваджень, конкуренцію за інформаційну першість, а також відсутність єдиних підходів до кризових комунікацій та взаємодії із суспільством. Документ визначає спільні принципи, цілі та механізми координації комунікаційної діяльності органів правопорядку і прокуратури, а також передбачає запровадження єдиних стандартів зовнішньої комунікації.

Практична цінність Комунікаційної стратегії визначатиметься не фактом ухвалення, а ефективністю імплементації, яка має забезпечити формування єдиних стандартів публічної комунікації та усунення системних проблем, що тривалий час негативно впливають на дотримання прав людини й довіру суспільства до органів правопорядку та прокуратури. Наприклад, предметом єдиної комунікаційної політики має, серед іншого, стати питання комунікації ключових дій сторони обвинувачення під час кримінального провадження, адже Україна має проблеми з дотриманням презумпції невинуватості в публічній комунікації[1158].

Також у червні 2026 року Генеральний прокурор затвердив **Антикорупційну програму ОГП на 2026–2028 роки** (Антикорупційна програма), розроблену на виконання вимог ст. 19 Закону України «Про запобігання корупції»[1159]. Антикорупційна програма визначає систему заходів, спрямованих на запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням, удосконалення механізмів управління

1155 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 172. ↗

1156 Про затвердження Єдиної комунікаційної стратегії органів правопорядку та прокуратури на період до 2030 року : наказ Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, Міністерства фінансів України від 01.06.2026 № 151/507/201/244/265/291. ↗

1157 Про затвердження плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792. ↗

1158 Докладно — у підрозділі «Процесуальні права», а також у Звіті за результатами зовнішньої незалежної оцінки (аудиту): Ефективність діяльності Національного антикорупційного бюро України / Комісія з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності Національного антикорупційного бюро України. 2025. С. 25, 41. ↗

1159 Про запобігання корупції : Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI. ↗

корупційними ризиками, посилення інституційної спроможності органів прокуратури у сфері запобігання корупції та формування культури доброчесності. Документ ґрунтується на ризик-орієнтованому підході та передбачає інтеграцію принципів доброчесності в кадрову політику, дисциплінарну практику, систему внутрішнього контролю, управління ресурсами та ухвалення управлінських рішень, а також враховує положення Антикорупційної стратегії[1160], Державної антикорупційної програми[1161] та рекомендації GRECO.

Чергова Антикорупційна програма містить оцінку результатів реалізації Антикорупційної програми ОГП на 2023–2025 роки, відповідно до якої більшість запланованих заходів виконано. Водночас залишилися нереалізованими окремі системні заходи, зокрема щодо впровадження електронної системи управління персоналом органів прокуратури (e-HR) з інтегрованою системою оцінювання роботи прокурорів, удосконалення нормативного регулювання поводження з арештованим майном та впровадження автоматизованої системи розподілу кримінальних проваджень між прокурорами.

Позитивно вплинуло на забезпечення незалежності прокурорів розв'язання питання щодо збільшення розміру оплати праці прокурорів. З **1 серпня 2025 року** прожитковий мінімум для розрахунку окладів прокурорів змінено із 1 600 до **2 102** грн[1162]. Іншими словами, для прокурорів усіх рівнів **базовий розмір заробітної плати зріс на третину**.

Однак прокурори досі лишаються в дискримінованому становищі через спеціальну норму з розрахунку окладів прокурорів. Так, Законом України «Про Державний бюджет України на 2025 рік»[1163] передбачено, що з 1 січня 2025 року прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць для працездатних осіб становить 3 028 грн, а з 1 січня 2026 року — 3 328 грн[1164], що значно вище за спеціальну норму в 2 102 грн для прокурорів. Такі послідовні дискримінаційні підходи до оплати праці застосовуються як до суддів, так і до прокурорів. Водночас Уряд застосовує стандартний (незанижений) розмір прожиткового мінімуму для оплати праці слідчих, детективів органів правопорядку (крім Бюро економічної безпеки України), процесуальне керівництво за діями яких у межах досудового розслідування здійснює прокуратура.

3 липня 2025 року, попри критику громадськості[1165], залишаються чинними положення Закону № 4555-IX[1166] щодо:

1160 Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки : Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. ↗

1161 Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 № 220. ↗

1162 Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» : Закон України від 20.08.2025 № 4571-IX. ↗

1163 Про Державний бюджет України на 2025 рік : Закон України від 19.11.2024 № 4059-IX. ↗

1164 Про Державний бюджет України на 2026 рік : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. ↗

1165 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 174–175. ↗

1166 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із зникненням осіб безвісти за особливих обставин під час дії воєнного стану : Закон України від 22.07.2025 № 4555-IX. ↗

1) **суттєвого обмеження процесуальної незалежності прокурора**. Генеральний прокурор отримав повноваження «витребовувати» в прокурора матеріали, документи та інші відомості, що стосуються будь-якого досудового розслідування та передавати їх третім прокурорам на перевірку. Також Генеральний прокурор тепер наділений повноваженнями впливати на ухвалення рішень слідчим у кримінальному провадженні «в обхід» прокурора, що дає змогу і зберегти його процесуальним керівником у кримінальному провадженні, і «вручну» керувати кримінальним провадженням, нівелюючи дискреційні повноваження такого прокурора. Отже, прокурор-керівник може втручатись у будь-яке провадження без обґрунтування або зупиняти його рух, або навіть надавати вказівки поза прокурором у справі. Тобто такий прокурор формально лишається закріпленим за справою, але без повноважень для впливу на неї[1167];

2) **запровадження прихованого інструменту тиску на прокурорів** — звільнення з посади у зв'язку з ліквідацією або реорганізацією структурного підрозділу, у якому прокурор обіймав посаду. Це дає змогу керівнику органу прокуратури звільняти незалежних прокурорів, формувати новий штатний розпис та призначати лише тих прокурорів, які відповідають баченню нового керівника;

3) **призначення на посаду прокурора вищого рівня поза конкурсними процедурами**. Будь-яка особа без судимості та з необхідним юридичним стажем наразі має можливість бути призначеною до прокуратур вищого рівня на підставі поданої заяви без проходження конкурсних процедур. **Лише станом на початок вересня 2025 року до прокуратур обласного рівня за такою процедурою призначено 148 осіб**[1168] **та 130 осіб — до ОГП**[1169]. Водночас варто зауважити, що йдеться не лише про призначення на посади прокурорів, які раніше не перебували на посадах в органах прокуратури, а й про спрощений порядок переведення для самих прокурорів.

Протягом 2025–2026 років громадська організація «Лабораторія законодавчих ініціатив» неодноразово зверталася до ОГП щодо кількості осіб, призначених на посади прокурорів ОГП на підставі поданої заяви поза конкурсними процедурами. Однак на відповідні запити, як у порядку Закону України «Про доступ до публічної інформації», так і в порядку Закону України «Про звернення громадян» ОГП надавав однотипну відповідь, що «така інформація не створювалася та в задокументованому вигляді відсутня»[1170].

Водночас таке формулювання не відповідає вимогам Закону України «Про звернення громадян»[1171]. На відміну від Закону України «Про доступ до публічної інформації»[1172], який передбачає надання лише наявної та задокументованої інформа-

---

1167 Врятувати НАБУ, але не прокуратуру: що «забули» виправити після атаки влади на «антикор». *Європейська правда*. 2025. ↗

1168 Дані узагальнено на основі інформації обласних прокуратур, отриманої відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації».

1169 Лист Офісу Генерального прокурора від 10.10.2025 № 07-823-25.

1170 Лист Офісу Генерального прокурора від 24.07.2026 № 07-1333-26; Лист Офісу Генерального прокурора від 08.09.2025 № 30/3-1594вих-25.

1171 Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. ↗

1172 Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. ↗

ції, Закон України «Про звернення громадян» покладає на орган державної влади обов'язок всебічно, об'єктивно та своєчасно розглянути заяви по суті та надати заявнику мотивовану відповідь. Тому ненадання ОГП відповіді по суті порушеного питання не відповідає вимогам цього Закону.

З огляду на те що лише за перші півтора місяця (кінець липня — початок вересня 2025 року) дії Закону № 4555-IX **за спрощеною процедурою до ОГП призначено 130 осіб**[1173] та зміну підходів до надання відповідної інформації у 2026 році, є підстави вважати, що відповідний механізм застосовується досить інтенсивно. Лише за рік дії цього механізму, з урахуванням плинності кадрів, **орієнтовно 1 тис. прокурорів скористалися** можливістю добору на посади або переведення всередині прокуратури поза конкурсною процедурою[1174]. Відібрані без конкурентної процедури та належної оцінки професійних якостей прокурори в такій кількості **негативно впливатимуть на корпоративну культуру, зокрема братимуть участь у формуванні органів прокурорського самоврядування**. Навіть після припинення або скасування воєнного стану призначення прокурорів поза конкурсними процедурами має незворотний характер, отже, вони надалі працюватимуть у системі органів прокуратури.

Про необхідність скасування положень Закону № 4555-IX наголошується у Звіті Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення ЄС 2025 року[1175], Спільній заяві Європейського комісара з питань розширення Марти Кос та віцепрем'єр-міністра України Тараса Качки[1176], проміжних бенчмарках (Interim Benchmarks) до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» кластера 1 «Основи процесу вступу»[1177].

Водночас з серпня 2025 року на розгляді комітетів Верховної Ради перебувають три законодавчі ініціативи народних депутатів України, спрямовані на скасування положень Закону № 4555-IX (законопроєкти № 13601[1178], № 13601-1[1179] та № 13699[1180]).

Перший із зазначених законопроєктів пропонує відновити попередню редакцію Закону України «Про прокуратуру»[1181], що діяла до прийняття Закону № 4555-IX,

---

1173 Лист Офісу Генерального прокурора від 10.10.2025 № 07-823-25.

1174 Відповідно до власної оцінки громадської організації «Лабораторія законодавчих ініціатив».

1175 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

1176 Joint Statement between Commissioner Marta Kos and Deputy Prime Minister of Ukraine Taras Kachka. ↗

1177 European Union Common Position : Accession Document / Conference on Accession to the European Union — Ukraine. Brussels, 2026. 28 p. ↗

1178 Про внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» щодо відновлення конкурсів на призначення прокурорів у період дії воєнного стану та підстав звільнення : проєкт Закону України, реєстраційний № 13601 від 06.08.2025. ↗

1179 Про внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» щодо удосконалення окремих положень Закону про призначення прокурорів у період дії воєнного стану : проєкт Закону України, реєстраційний № 13601-1 від 22.08.2025. ↗

1180 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України і деяких законодавчих актів України щодо удосконалення діяльності органів кримінальної юстиції : проєкт Закону України, реєстраційний № 13699 від 26.08.2025. ↗

1181 Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. ↗

та відновити порядок призначення на прокурорські посади в органах прокуратури всіх рівнів, який існував до запровадження воєнного стану.

Законопроєкт № 13601-1 передбачає поступове скасування добору на посади прокурорів в окружних прокуратурах, який проводиться КДКП, що фактично означає погіршення незалежності прокурорів через повну відмову від будь-яких конкурсних процедур на всіх рівнях; встановлення однакового підходу до розв'язання питання призначення прокурорів усіх рівнів під час воєнного стану.

Водночас законопроєкт № 13699 охоплює ширший спектр питань, ніж кадрова політика, та передбачає не лише повернення добору прокурорів усіх рівнів на конкурсних засадах, а й скасування розширених повноважень Генерального прокурора в частині отримання матеріалів досудового розслідування через встановлення строків і порядку реалізації такого повноваження.

Другий законопроєкт, на відміну від першого та третього, не розв'язує проблему позаконкурсного механізму призначення на посади прокурорів в органах прокуратури, а, навпаки, загострює її. Тож такими, що можуть розв'язати проблеми, створені Законом № 4555-IX, є **законопроєкти № 13601 та № 13699**. Прийняття одного з них сприятиме виконанню відповідних зобов'язань перед Європейською комісією, насамперед умов про вступ (benchmarks) України до ЄС.

У звітному періоді так і залишається невиконаною Рекомендація IV Раунду оцінювання GRECO (XXVIII)[1182], якою передбачено розроблення та прийняття закону, спрямованого на **забезпечення можливості оскарження рішень про зміну (відсторонення) прокурора в кримінальному провадженні**. Її імплементація фактично відтерміновується, попри вже наявні ризики подальшого послаблення процесуальної незалежності прокурора та концентрації дискреційних повноважень на рівні керівництва прокуратури.

Так само досі не виконано захід Плану заходів до КСП[1183] щодо розроблення законопроєкту про удосконалення процесуального порядку створення та функціонування слідчих груп, груп прокурорів (строк виконання — IV квартал 2024 року). Аналогічний захід міститься в Дорожній карті з питань верховенства права[1184], проте зі строком виконання до IV кварталу 2027 року.

Попри збереження порядку денного реформування прокуратури в контексті європейської інтеграції, у Верховній Раді продовжують реєструватися законопроєкти, які фактично **ставлять під сумнів досягнення вже здійснених реформ у прокуратурі**. Зокрема, 6 серпня 2025 року зареєстровано **законопроєкт № 13603**[1185], який пропонує **відновити систему класних чинів (державних рангів радника юстиції) та знаків розрізнення (форменого одягу) для прокурорів**.

1182 GRECO. Fourth Evaluation Round. Published 08/08/2017. ↗

1183 Про затвердження плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792, захід 3.2.3 завдання 3.2. стратегічної цілі 1. ↗

1184 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

1185 Про внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» з питань підвищення ефективності діяльності органів прокуратури : проєкт Закону України, реєстраційний № 13603 від 06.08.2025. ↗

Запропоновані зміни фактично повертають окремі елементи організації прокуратури, від яких Україна послідовно відмовлялася у 2014–2019 роках у межах її демілітаризації та деполітизації. Запровадження класних чинів посилює ієрархічну залежність прокурорів від керівництва, створює додаткові механізми непрямого впливу на проходження служби та відходить від принципів меритократії, незалежності та єдності статусу прокурора, які лежать в основі рекомендацій Венеційської комісії, GRECO та Консультативної ради європейських прокурорів.

Комітет Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності 22 червня 2026 року рекомендував Парламенту за результатами розгляду прийняти законопроєкт № 13603 у першому читанні за основу[1186].

У контексті виконання Україною рекомендацій Європейської комісії щодо відновлення конкурсних процедур добору прокурорів, удосконалення дисциплінарних механізмів та зміцнення незалежності прокуратури такі законодавчі ініціативи свідчать про спроби ревізії вже досягнутих результатів реформи. Гарантії незалежності прокурорів, конституційний статус яких віднесений до системи правосуддя, має наближатися до статусу, близького до суддівського — з акцентом на професійність, а не лояльність і знаки розрізнення. Класні чини не зроблять прокурорів ефективнішими, зате чітко сигналізують, що **народні депутати замість конструктивної роботи над виконанням євроінтеграційних зобов'язань зайняті впровадженням ідей, які матимуть протилежний результат у разі їх підтримки Парламентом**.

Представництво прокурором інтересів держави в суді

Однією з конституційних функцій прокуратури поза межами кримінального процесу є представництво інтересів держави в суді. Конституція України[1187] визначає, що таке представництво здійснюється у виключних випадках і порядку, що визначені законом. Проте юридичної визначеності цьому бракує, на що наприкінці 2025 року звернув увагу Конституційний Суд України (КСУ).

У своєму рішенні[1188] від 3 грудня 2025 року КСУ визнав неконституційними окремі положення абз. 1 ч. 3 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру»[1189] в частині, яка уповноважувала прокурора здійснювати представництво інтересів держави у випадках, коли відповідний орган державної влади або місцевого самоврядування «не здійснює» або «неналежним чином здійснює» захист таких інтересів. Отже, у 2025 році знову актуалізовано питання необхідності перегляду законодавчого регулювання функції представництва інтересів держави прокурором у суді.

1186 Висновок на проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про прокуратуру" з питань підвищення ефективності діяльності органів прокуратури» (реєстр. № 13603) / Комітет Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності. ↗

1187 Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Ст. 131[1]. ↗

1188 Рішення Конституційного Суду України від 03.12.2025 у справі за конституційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю «Рейнір Бізнес Груп» щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів абзацу першого частини третьої, абзаців першого, другого, третього частини четвертої статті 23 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII (щодо представництва прокурором інтересів держави в суді). ↗

1189 Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. ↗

КСУ наголосив, що формулювання Конституції України про здійснення прокуратурою представництва інтересів держави «у виключних випадках» має обмежувальний характер і не може тлумачитися як надання прокуратурі універсальних або альтернативних повноважень щодо захисту державних інтересів у суді. Водночас чинне законодавче регулювання, яке надавало право прокурору звертатися до суду в разі «нездійснення» або «неналежного здійснення» захисту інтересів держави іншими суб'єктами владних повноважень, фактично створювало надмірно широкий простір для дискреції прокурора та суду. Така невизначеність призводила до того, що винятковий процесуальний інструмент прокуратури перетворювався на універсальний механізм представництва інтересів держави в суді. Загалом КСУ не ставить під сумнів конституційність функції представництва, проте зазначив, що порядку її реалізації бракує юридичної визначеності. **КСУ відтермінував втрату чинності відповідних положень до 1 січня 2027 року, фактично надавши законодавцю час для увідповіднення законодавства Конституції України**.

На виконання зазначеного рішення КСУ в травні 2026 року Кабінет Міністрів України вніс до Верховної Ради законопроєкт № 1525[31190], що передбачає **внесення змін до Закону України «Про прокуратуру», спрямованих на увідповіднення Конституції України функцій прокуратури в частині здійснення представництва інтересів держави в суді**.

Однак уже в липні 2026 року законопроєкт було відкликано у зв'язку зі зміною складу Уряду. **Цей факт не усуває необхідності законодавчого врегулювання представницької функції прокуратури відповідно до Конституції України та правових позицій КСУ**. Безвідносно до причин, у разі якщо Верховна Рада не змінить неконституційні положення Закону України «Про прокуратуру» до 1 січня 2027 року, — прокуратура втратить повноваження здійснювати представництво інтересів держави в суді.

Конституційна модель прокуратури[1191], що передбачає здійснення представництва інтересів держави прокуратурою в суді лише у виключних випадках і в порядку, визначеному законом, була запроваджена в межах конституційної реформи правосуддя 2016 року з метою істотного звуження непритаманних прокуратурі повноважень, які історично сформувалися в межах радянської моделі прокуратури та передбачали широке втручання в різні сфери публічного управління.

Міжнародні стандарти також послідовно наголошують на необхідності обмеження функцій прокуратури сферою кримінального переслідування. Зокрема, у Рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1604 (2003)[1192] зазначено, що основною функцією прокурорів має бути переслідування осіб, винних у вчиненні кримінальних правопорушень, тоді як виконання інших функцій має покладатися на окремі компетентні органи. Аналогічний підхід відображено у Висновку № 3

1190 Про внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» щодо приведення у відповідність з Конституцією України функцій прокуратури в частині здійснення представництва інтересів держави в суді : проєкт Закону України від 15.05.2026 № 15253. ↗

1191 Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. П. 3 ч. 1 ст. 131[1]. ↗

1192 Role of the public prosecutor's office in a democratic society governed by the rule of law, 2003. Parliamentary Assembly. ↗

(2008) Консультативної ради європейських прокурорів[1193] та Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № Rec (2012) щодо ролі прокурорів поза системою кримінального правосуддя[1194], відповідно до яких здійснення прокурорами повноважень поза межами кримінальної юстиції допускається лише у виняткових випадках, має бути чітко визначене законом та не має створювати привілейованого становища прокурора в судовому процесі.

Подібні застереження раніше висловлювала і Європейська комісія «За демократію через право» (Венеційська комісія) під час підготовки чинного Закону України «Про прокуратуру»[1195]. Комісія звертала увагу на надмірну широту поняття «інтереси держави» та рекомендувала максимально чітко визначити межі застосування цієї функції.

Наразі проблеми визначення меж представницьких повноважень прокуратури простежуються і в судовій практиці. Так, у постанові Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 15 січня 2026 року[1196] підтверджено, що спеціалізовані прокуратури у сфері оборони можуть здійснювати представництво інтересів держави лише в межах правовідносин, пов'язаних з оборонною сферою, а підзаконні акти, зокрема накази Генерального прокурора, не можуть розширювати повноваження органів прокуратури понад межі, визначені законом.

Отже, зазначене **рішення КСУ фактично започатковує новий етап реформування цієї функції прокуратури. До 2027 року законодавець має уточнити законодавче регулювання представництва інтересів держави прокурором у суді, чітко визначивши перелік випадків і межі застосування таких повноважень**. У перспективі це відповідає загальній тенденції європейської моделі прокуратури, відповідно до якої участь прокурора в захисті інтересів держави поза сферою кримінальної юстиції повинна мати виключний і субсидіарний характер.

Рекомендації

1. Внести зміни до Кримінального процесуального кодексу України (КПК України) та Закону України «Про прокуратуру» щодо посилення процесуальної незалежності прокурора, зокрема через:

- впровадження обов'язку належним чином обґрунтовувати рішення про відсторонення (виключення) прокурора з кримінального провадження у формі постанови;
- впровадження процесуального механізму оскарження такого відсторонення (виключення);

1193 Opinion No 3(2008) of the Consultative Council of European Prosecutors on "The role of prosecution services outside the criminal law field", para. 25, 27, 34. ↗

1194 Рекомендація Rec(2012)11 Комітету міністрів державам-учасникам «Про роль публічних обвинувачів поза системою кримінальної юстиції». ↗

1195 Висновок щодо проєкту Закону України «Про прокуратуру», ухвалений Венеційською комісією на її 96-му Пленарному засіданні (Венеція, 11–12 жовтня 2013 року). ↗

1196 Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 15.01.2026 у справі № 921/190/25. ↗

- скасування практики утворення груп прокурорів у кожному кримінальному провадженні, що розмиває відповідальність за результати розслідування;
- скасування змін, внесених Законом № 4555-IX, які суттєво обмежили обсяг процесуальної незалежності прокурора та необґрунтовано посилили процесуальну роль Генерального прокурора[1197].

2. Скасувати позаконкурентні механізми добору, призначення та переведення прокурорів, запроваджені Законом № 4555-IX, зокрема:

- усунути можливість призначення до прокуратур вищого рівня на підставі поданої заяви без проведення конкурсу;
- відновити обов'язковість відкритих, прозорих та заснованих на заслугах конкурсних процедур для зайняття посад на всіх рівнях прокуратури;
- забезпечити послідовну кар'єрну модель прокурора, яка передбачає можливість просування виключно через конкурси, що відповідає принципу правової визначеності та інституційної незалежності;
- утриматися від застосування чинних неконкурентних процедур до моменту їх законодавчого скасування.

3. Усунути інструменти прихованого тиску на прокурорів через кадрові механізми, зокрема:

- скасувати норму щодо звільнення прокурора у зв'язку з ліквідацією або реорганізацією структурного підрозділу без належних гарантій;
- встановити чіткі гарантії збереження посади або переведення прокурора в разі реорганізації;
- запровадити запобіжники від зловживання зміною штатної структури як інструментом кадрового «перезавантаження».

4. Розробити законопроєкт із залученням представників фахового середовища, зокрема національних та міжнародних експертів, науковців щодо внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» та процесуального законодавства для:

- забезпечення належної конкретизації виключних випадків здійснення прокурором представництва інтересів держави в суді;
- визначення чітких та об'єктивних підстав для такого представництва інтересів держави саме прокуратурою та врегулювання порядку реалізації цієї функції.

1197 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації (с. 179) залишаються актуальними. ↗

Діяльність органів прокурорського самоврядування

Прогрес та проблеми

Протягом 2025 року Всеукраїнська конференція прокурорів не проводилася, проте очікується її проведення у 2026 році[1198]. Водночас залишаються актуальним питання розширення форм прокурорського врядування, про що неодноразово зазначала громадськість[1199].

Рада прокурорів України

У період між всеукраїнськими конференціями прокурорів вищим органом прокурорського самоврядування є РПУ[1200]. Наразі РПУ працює неповним складом (13 осіб з 15). Інформації щодо проведення зборів прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) з огляду на положення Закону № 3509-IX[1201] та наступного делегування її представника до складу РПУ наразі немає. Також у липні 2025 року Голові РПУ А. Єжову виповнилося 65 років[1202], що є підставою для припинення його повноважень як прокурора.

15 липня 2025 року РПУ обрала нового Голову та його заступника — Руслана Романова та Федора Адамова відповідно[1203].

У 2025 році РПУ провела 47 засідань та ухвалила 214 рішень[1204], із них 200 — про внесення рекомендацій стосовно призначення на адміністративні посади в органах прокуратури, 2 — щодо кандидатів на посаду члена Конкурсної комісії для проведення конкурсу на зайняття посади члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України за квотою РПУ, 3 — щодо членів Конкурсної комісії з організації та проведення конкурсу на вакантні адміністративні посади в САП та 9 — щодо загрози незалежності прокурора.

Серед звернень із повідомленням про загрозу незалежності прокурора у звітному періоді йшлося про такі випадки: порушення порядку здійснення повноважень, визначених процесуальним та іншими законами; незаконного впливу, тиску чи втручання в здійснення повноважень прокурора; порушення установленого законом порядку фінансування та організаційного забезпечення діяльності про-

---

1198 Відповідно до ч. 1 ст. 68 Закону України «Про прокуратуру» чергова всеукраїнська конференція прокурорів скликається Радою прокурорів України один раз на два роки.

1199 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 181. ↗

1200 Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. Ч. 1 ст. 71. ↗

1201 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо посилення самостійності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури : Закон України від 08.12.2023 № 3509-IX. ↗

1202 Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. Ч. 3 ст. 51. ↗

1203 Рішення Ради прокурорів України від 15.07.2025 № 79-25р. ↗

1204 Лист Ради прокурорів України від 19.03.2026 № 05/1/2-12Вих-26.

куратури; порушення належного матеріального, соціального та пенсійного забезпечення прокурора. За результатами розгляду таких повідомлень РПУ ухвалено 9 рішень[1205]. Зокрема, за 2 провадженнями[1206] встановлено загрозу незалежності прокурора, за 4 — відсутність такої загрози[1207] та ще в трьох випадках провадження закрито за клопотаннями заявників[1208].

Обидва випадки встановлення загрози незалежності прокурора стосувалися питання правового захисту прокурорів, зокрема виявлення дискримінаційних умов для участі прокурорів у конкурсі на зайняття вакантних посад суддів. РПУ в порядку вжиття заходів щодо усунення втручання в незалежність прокурорів звернулася із письмовою заявою до комітетів Верховної Ради з питань правової політики та правоохоронної діяльності з метою сприяння усуненню таких дискримінаційних положень та забезпечення рівного доступу прокурорів до участі в конкурсі.

Незначна кількість звернень до РПУ, а також поодинокі випадки реального реагування з її боку свідчать про наявність прогалин у чинному законодавстві щодо дієвих механізмів реалізації повноважень цього органу. Йдеться, зокрема, про забезпечення гарантій незалежності прокурорів у межах самої системи прокуратури.

Закон передбачає низку інструментів реагування[1209], серед яких:

- інформування компетентних органів про наявність підстав для притягнення винних осіб до кримінальної, дисциплінарної чи іншої відповідальності;
- ініціювання розгляду питання щодо застосування заходів безпеки стосовно прокурора;
- оприлюднення від імені прокурорської спільноти заяв про факти втручання у незалежність прокурора;
- звернення до міжнародних організацій із відповідними повідомленнями.

Попри те що цей перелік не є вичерпним, практика демонструє не лише відсутність його розширення, а й обмежене використання навіть уже передбачених законом механізмів захисту.

Досі РПУ фактично не застосовує на практиці окремі повноваження. Зокрема, РПУ наділена правом надавати роз'яснення щодо застосування законодавства про запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності прокурорів, а також голови чи членів органу, що здійснює дисциплінарне провадження. Однак

1205 Рішення щодо розгляду звернень прокурорів або інші повідомлення про загрозу незалежності прокурорів. *Рада прокурорів України*. 2025. ↗

1206 Рішення Ради прокурорів України від 09.01.2025 № 1-нзп-25. ↗; Рішення Ради прокурорів України від 24.11.2025 № 8-нзп-25. ↗

1207 Рішення Ради прокурорів України від 26.05.2025 № 01-нзп-25. ↗; Рішення Ради прокурорів України від 27.05.2025 № 04-нзп-25. ↗; Рішення Ради прокурорів України від 17.09.2025 № 5-нзп-25. ↗; Рішення Ради прокурорів України від 18.09.2025 № 7-нзп-25. ↗

1208 Рішення Ради прокурорів України від 26.05.2025 № 02-нзп-25. ↗; Рішення Ради прокурорів України від 27.05.2025 № 3-нзп-25. ↗; Рішення Ради прокурорів України від 17.09.2025 № 6-нзп-25. ↗

1209 Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. П. 4 ч. 9 ст. 71. ↗

це повноваження реалізується вкрай обмежено. Посилення інституційної спроможності РПУ, зокрема через забезпечення її належними ресурсами та достатнім обсягом робочого часу для її членів, могло б сприяти більш активному та ефективному виконанню покладених на цю інституцію функцій.

За результатом аналізу рішень РПУ першого складу (2017–2021 роки) та другого (чинного) складу (2021 рік — дотепер) спостерігається зміна практики реалізації Радою своїх повноважень у сфері надання рекомендацій для призначення прокурорів на адміністративні посади. Зокрема, **у період діяльності попереднього складу РПУ траплялися випадки, коли за результатами розгляду кандидатур РПУ ухвалювала рішення про ненадання рекомендації прокурору для призначення на адміністративну посаду**. Така практика свідчила про використання Радою своїх дискреційних повноважень як елементу внутрішнього професійного контролю та можливість впливати на кадрові процеси в органах прокуратури.

Натомість аналіз рішень чинного складу РПУ, що функціонує з 2022 року, демонструє відсутність подібних випадків. Така одноманітність практики може свідчити про формальний характер виконання відповідних повноважень та фактичне перетворення процедури погодження кандидатур на декларативний етап кадрових призначень.

Відсутність випадків відмови в наданні рекомендацій також може вказувати на поступове зниження інституційної автономії РПУ в кадрових питаннях. За таких умов її роль як органу прокурорського самоврядування, покликаного забезпечувати баланс між управлінськими рішеннями керівництва прокуратури та принципами професійної незалежності, фактично нівелюється.

На виконання завдання Дорожньої карти з питань верховенства права[1210] проєктом Ради Європи «Зміцнення прав людини в системі кримінальної юстиції України – Фаза II» спільно з проєктом Європейського Союзу «Pravo-Justice» проведено функціональний аудит РПУ та КДКП для забезпечення незалежної оцінки діяльності зазначених органів та подальшого розроблення рекомендацій щодо підвищення їхньої незалежності, ефективності та результативності, зокрема в частині процедур добору членів (строк виконання — I квартал 2026 року)[1211].

У травні 2026 року представлено відповідний **звіт за результатами функціонального аудиту РПУ та КДКП**[1212]. Оцінка цих органів у межах аудиту охоплювала інституційну структуру, повсякденну діяльність, гарантії незалежності, стандарти прозорості та доброчесності, операційну ефективність, процеси ухвалення рішень, управління ресурсами, цифровізацію, взаємодію із заінтересованими сторонами, а також загальний внесок цих органів у реформування сфери правосуддя в Україні. Особливу увагу приділено процедурам добору членів, механізмам підзвітності, дотриманню вимог національного законодавства та відповідності діяльності органів прокурорського самоврядування європейським стандартам.

1210 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

1211 Продовження системної роботи з просування стандартів Ради Європи в реформуванні прокуратури. *Офіс Ради Європи в Україні*. 2026. ↗

1212 У Києві презентували звіт за результатами функціонального аудиту Ради прокурорів України та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів. *Pravo-Justice*. 2026. ↗

Аудит передує також виконанню наступного заходу Дорожньої карти з питань верховенства права (із кінцевим строком виконання у IV кварталі 2026 року) в частині розроблення та прийняття закону, спрямованого на посилення інституційної спроможності, незалежності та ефективності РПУ. Відповідно, ухвалення цих законодавчих змін є критерієм оцінювання за проміжними бенчмарками в межах переговорного процесу щодо вступу України до ЄС, які вимагають посилення незалежності, доброчесності, статусу та інституційної спроможності органів прокурорського самоврядування[1213].

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів України

КДКП послідовно розглядається громадськістю[1214] як орган прокурорського самоврядування зі змішаним складом. Попри те що Закон України «Про прокуратуру» визначає його як «орган, що забезпечує діяльність прокуратури», за змістом своїх функцій (кваліфікаційна і дисциплінарна), порядком формування (Всеукраїнська конференція прокурорів) та гарантіями незалежності і самостійності — КДКП є органом прокурорського самоврядування.

У 2025 році КДКП продовжила здійснення дисциплінарних повноважень у контексті імплементації рекомендацій міжнародних інституцій та оновлення нормативної бази у сфері дисциплінарної відповідальності прокурорів. Практика КДКП у звітному періоді характеризується збереженням загальної послідовності підходів до кваліфікації дисциплінарних проступків, а також поступовим формуванням більш деталізованої аргументації рішень.

Значною зміною дисциплінарної практики у 2025 році стало **зростання однотипних рішень КДКП стосовно порушення прокурорами правил прокурорської етики, що є наслідком розгляду масових скарг на прокурорів з інвалідністю**. Відповідно до доручення керівника Генеральної інспекції ОГП[1215] такі прокурори були зобов'язані пройти процедуру повторного підтвердження інвалідності у визначених медико-соціальних експертних комісіях.

Генеральний прокурор Р. Кравченко, призначений на посаду в червні 2025 року, одним з завдань визначив подолання наслідків скандалу з «фейковими прокурорськими інвалідностями». Коментуючи ситуацію, що склалася[1216], 15 липня 2025 року він повідомив про те, що в органах прокуратури працює 484 прокурори з інвалідністю, з них 41 особа вже подала заяву на звільнення за власним бажанням.

Генеральний прокурор у межах своїх повноважень ухвалив рішення про скерування на розгляд КДКП питання притягнення до відповідальності 348 прокурорів

1213 European Union Common Position : Accession Document / Conference on Accession to the European Union — Ukraine. Brussels, 2026. 27 p. ↗

1214 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 185–188. ↗

1215 Рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів від 07.10.2025 № 468 дп-25. ↗

1216 Публікація Генерального прокурора Р. Кравченка в соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

з інвалідністю. Водночас інвалідність не викликає сумніву і не підлягає підтвердженню в тих прокурорів, які мають статус особи з інвалідністю з дитинства, осіб, що зазнали невідновних втрат для здоров'я, мають онкологічні захворювання, є особами з інвалідністю внаслідок війни (таких в органах прокуратури 136 осіб)[1217].

Два місяці по тому, 16 вересня 2025 року, Р. Кравченко повідомив про перші результати вжитих заходів[1218], відповідно до яких: з органів прокуратури звільнено 57 прокурорів зі статусом інвалідності; 56 прокурорів звільнено з адміністративних посад; 228 дисциплінарних скарг очікували на розгляд КДКП. Надалі керівництво ОГП не комунікувало про прогрес у розв'язанні відповідної проблеми.

З огляду на аналіз **усіх 320 рішень, винесених КДКП із моменту анонсування Генеральним прокурором початку розгляду КДКП питання щодо прокурорів із набутою інвалідністю**, станом на 27 липня 2026 року **32 прокурори притягнуто до дисциплінарної відповідальності у вигляді звільнення з органів прокуратури** (10% від загальної кількості дисциплінарних проваджень); щодо 20 прокурорів (6,3%) — накладено стягнення у вигляді заборони призначення на вищу посаду в органі прокуратури, у якому прокурор обіймає посаду, строком на 1 рік та переведення до органу прокуратури вищого рівня; на 1 прокурора (0,3%) накладено дисциплінарне стягнення у вигляді догани. 265 дисциплінарних проваджень (82,8% від загальної кількості дисциплінарних проваджень) закрито у зв'язку з відсутністю в діях прокурора складу дисциплінарного проступку.

У таких рішеннях **КДКП аргументує безпідставне отримання статусу особи з інвалідністю та підвищеного розміру пенсійного забезпечення вчиненням дій, що порочать звання прокурора і можуть викликати сумнів у його об'єктивності, неупередженості та незалежності, у чесності та непідкупності органів прокуратури, що є порушенням правил прокурорської етики на підставі пп. 5, 6 ч. 1 ст. 43 Закону України «Про прокуратуру»**[1219].

З огляду на те що 265 дисциплінарних проваджень закрито у зв'язку з відсутністю в діях прокурора складу дисциплінарного проступку, найчастішою причиною закриття дисциплінарного провадження стало те, що за результатами службового розслідування обставин відсутні відомості про наявність у діях прокурора при отриманні ним статусу особи з інвалідністю, оформленні та отриманні пенсійних виплат ознак дисциплінарного проступку та неможливість підтвердження використання службових повноважень або службового статусу та пов'язаних із цим можливостей з метою отримання інвалідності.

У результаті повторного проведення перевірки щодо правильності встановлення статусу особи з інвалідністю та проходження оцінювання повсякденного функціонування **особи прокурорам масово змінено групу інвалідності з II на III**. Оскільки фактично статус особи з інвалідністю було підтверджено медико-соціальними експертними комісіями, КДКП закривала такі дисциплінарні провадження щодо прокурорів.

1217 Там само.

1218 Публікація Генерального прокурора Р. Кравченка в соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

1219 Узагальнення дисциплінарної практики Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів станом на 25.12.2025 (на виконання заходу Дорожньої карти з питань верховенства права) / Секретаріат Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів. 2025. ↗

Варто зауважити, що відповідно до положення ст. 31 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»[1220], за різними групами інвалідності передбачається різний розмір виплат, зокрема особам з інвалідністю I групи — 100% пенсії за віком; особам з інвалідністю II групи — 90% пенсії за віком; особам з інвалідністю III групи — 50% пенсії за віком, обчисленої відповідно до цього Закону. Отже, розмір виплат за II і III групами інвалідності різняться майже вдвічі. До того ж **виплати за II групою інвалідності прокурори отримували протягом декількох років і сягнули понад 1 млн грн у більшості прокурорів**.

Водночас аналіз рішень КДКП свідчить про відсутність будь-яких вимог щодо перерахунку таких виплат або повернення надмірно отриманих коштів до державного бюджету, що залишає відкритим питання про відновлення майнових інтересів держави. Оскільки такі кошти безпідставно набуті в недоброчесний спосіб такими набувачами, вони мають бути повернені до державного бюджету відповідно до цивільного законодавства[1221].

Результати аналізу рішень КДКП свідчать про те, **що попри значний суспільний резонанс навколо питання отримання прокурорами статусу особи з інвалідністю, реальні дисциплінарні наслідки для більшості прокурорів, стосовно яких здійснено перевірки, виявилися обмеженими**. Переважна частина дисциплінарних проваджень — понад чотири п'ятих від їх загальної кількості — була закрита у зв'язку з відсутністю складу дисциплінарного проступку. Такий результат значною мірою обумовлений тим, що повторні перевірки медико-соціальними експертними комісіями формально підтвердили наявність у прокурорів статусу особи з інвалідністю, хоча в значній кількості випадків відбулося пониження групи інвалідності. За таких умов КДКП виходила з того, що сам факт встановлення інвалідності компетентним медичним органом унеможливлює доведення дисциплінарного проступку, пов'язаного з її отриманням.

З огляду на це, ключовим залишається питання щодо стану кримінальних проваджень, які розслідує ДБР. Процесуальне керівництво в них здійснюють прокурори відповідних підрозділів нагляду за слідчими ДБР. Проте всю їхню роботу по вертикалі організовує Генеральний прокурор, якому до того ж Законом № 4555-IX[1222] розширено наглядові повноваження. У разі якщо Генеральний прокурор серйозно ставиться до розв'язання проблеми наявності фіктивної інвалідності в прокурорів, то до нього і ДБР є слушне питання[1223] щодо фактичного стану розслідування кримінальних проваджень. Відомо, що за такими фактами прокурорами Генеральної інспекції ОГП з 2024 року здійснювалося процесуальне керівництво в кримінальному провадженні за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 4 ст. 27, ч. 2 та ч. 4 ст. 358, ч. 3 ст. 369 Кримінального кодексу України (КК України), а також у кримінальному провадженні за ознаками кримінальних правопорушень,

1220 Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.09.2003 № 1058-IV. ↗

1221 Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Ст. 1215. ↗

1222 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із зникненням осіб безвісти за особливих обставин під час дії воєнного стану : Закон України від 22.07.2025 № 4555-IX. ↗

1223 Більшість «прокурорів з інвалідністю» уникає відповідальності. Де обіцяна генпрокурором справедливість? LB.ua. 2026. ↗

ч. 1 ст. 366[2] КК України[1224]. 5 грудня 2024 року прокурор об'єднав ці кримінальні провадження[1225].

За інформацією ДБР[1226], у 2025 році щонайменше у двох випадках щодо прокурорів завершено досудове розслідування та направлено обвинувальні акти до суду в справах про незаконне оформлення інвалідності та отримання пенсійних виплат. **Проте інших даних щодо результатів розслідування кримінальних правопорушень немає**.

КДКП фактично продемонструвала готовність застосовувати дисциплінарні механізми для реагування на дії, які хоча й можуть перебувати на межі між дисциплінарною та іншими видами юридичної відповідальності, однак прямо впливають на авторитет прокуратури та довіру суспільства до її представників. Такий підхід, з одного боку, підтверджує важливість дисциплінарної процедури як інструменту забезпечення доброчесності прокурорського корпусу, а з іншого — свідчить про прагнення КДКП реагувати на резонансні суспільні ситуації у спосіб, що узгоджується з принципами незалежності дисциплінарного органу та індивідуальної оцінки обставин кожної справи.

У 2025 році робота КДКП не зводилася лише до винесення рішення щодо прокурорських інвалідностей. За інформацією ОГП, у 2025 році відбулося 108 засідань КДКП та ухвалено 900 рішень, з яких 620 рішень стосувалися питань добору кандидатів на посади прокурорів окружних прокуратур[1227].

У доборі, оголошеному КДКП 30 червня 2025 року, 20 кандидатів[1228] надіслали заяви про добровільне припинення подальшої участі. Водночас 4 вересня 2025 року КДКП ухвалила рішення про припинення участі в доборі 475 осіб у зв'язку із неявкою для складання іспиту[1229], що склало 25% від загальної кількості кандидатів, допущених до участі в доборі (1 761)[1230]. З огляду на те що з 23 липня 2025 року призначення на посади прокурора до органів прокуратури стало можливим на підставі поданої заяви, можна зробити висновок, що серед масиву кандидатів на посади прокурорів окружних прокуратур були й ті, що скористалися новим порядком призначення. Отже, конкурсний порядок добору, що передбачає як відкритий меритократичний конкурс, так і те, що його проводить незалежний орган (КДКП), де-факто скасовано зовсім.

1224 Ст. 358 (підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів), ст. 369 (пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі) та 366[2] КК України (декларування недостовірної інформації).

1225 Рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів від 07/10/2025 № 468дп-25. ↗

1226 За матеріалами ДБР судитимуть прокурора з Черкаської області, який незаконно отримав інвалідність. *Державне бюро розслідувань*. 2025. ↗ ; За матеріалами ДБР судитимуть екскерівника Хмельницької окружної прокуратури, який незаконно отримав інвалідність. *Державне бюро розслідувань*. 2025. ↗

1227 Лист Офісу Генерального прокурора від 11.03.2026 № 07/3-894вих-26.

1228 Дані узагальнено на підставі рішень Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів за період від 30.06.2026 до 20.07.2026 включно. ↗

1229 Рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів від 04.09.2025 № 601дк-25 «Про припинення участі в доборі кандидатів на посаду прокурора окружної прокуратури розпочатому рішенням Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів від 30 червня 2025 року № 178дк-25». ↗

1230 Звіт для медіа та громадянського суспільства за 2025 рік / Офіс Генерального прокурора. 120 с. ↗

КДКП оголосила 4 грудня 2025 року добір кандидатів на 121 посаду прокурора окружної прокуратури[1231]. Станом на липень 2026 року цей добір триває[1232].

Також КДКП за результатами розгляду дисциплінарних проваджень ухвалила 81 рішення про притягнення прокурорів до дисциплінарної відповідальності та 91 рішення про закриття дисциплінарного провадження.

У 2025 році КДКП визнавала дисциплінарними проступками, зокрема, діяння щодо:

- неналежного виконання службових обов'язків (порушення строків досудового розслідування, неявка до суду, неналежна перевірка доказів, невиконання письмових доручень, порушення порядку процесуального керівництва тощо);
- порушення порядку декларування (неподання або несвоєчасне подання декларації, подання недостовірних відомостей);
- вчинення дій, що порочать звання прокурора;
- порушення етичних стандартів (відмова від проходження огляду на стан сп'яніння; протиправні позаслужбові стосунки; конфлікт інтересів; використання нецензурної лексики, образ, погроз; дії, що спричинили негативний суспільний резонанс);
- порушення правил внутрішнього службового розпорядку (відсутність на робочому місці, невиконання заходів евакуації);
- втручання в діяльність іншого прокурора.

До суду **оскаржено 32 рішення КДКП** у дисциплінарному провадженні, ухвалених у 2025 році, **до Вищої ради правосуддя — 6 таких рішень**. За результатами розгляду скарг Вищою радою правосуддя 1 рішення КДКП скасовано, 2 рішення скасовано частково та 2 рішення залишено без змін. Станом на 25 грудня 2025 року суди не ухвалювали рішень про скасування рішень КДКП у дисциплінарному провадженні, ухвалених у 2025 році[1233].

Як зазначалося, у травні 2026 року представлено звіт за результатами функціонального аудиту РПУ та КДКП. Аудит охоплював оцінку інституційної структури, гарантій незалежності, прозорості та доброчесності, операційної ефективності, процесів ухвалення рішень, управління ресурсами, а також відповідності діяльності зазначених органів європейським стандартам[1234]. Результати цього аудиту, зокрема, будуть використані під час виконання заходу Дорожньої карти з питань

1231 Рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів від 04.12.2025 № 621дк-25. ↗

1232 Інформація про актуальні процедури добору кандидатів на посаду прокурора. *Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів*. 2026. ↗

1233 Узагальнення дисциплінарної практики Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів станом на 25.12.2025 (на виконання заходу Дорожньої карти з питань верховенства права) / Секретаріат Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів. 2025. ↗

1234 У Києві презентували звіт за результатами функціонального аудиту Ради прокурорів України та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів. *Pravo-Justice*. 2026. ↗

верховенства права[1235] щодо розроблення та прийняття закону, спрямованого на удосконалення системи дисциплінарної відповідальності прокурорів і посилення інституційної спроможності КДКП відповідно до рекомендацій IV Раунду оцінювання GRECO.

Аналогічний захід також передбачений до виконання Планом Ukraine Facility[1236].

Водночас, за інформацією з відкритих джерел, питання забезпечення прокурорської більшості в складі КДКП є предметом законопроєкту «Про внесення змін до Закону України "Про прокуратуру" (щодо виконання рекомендацій GRECO та вимог Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки в частині удосконалення дисциплінарної процедури стосовно прокурорів)», який ще 4 березня 2025 року ОГП направив Кабінету Міністрів України для опрацювання і подальшого внесення на розгляд Парламенту[1237]. Станом на кінець липня 2026 року зазначена інформація залишається останнім офіційно оприлюдненим оновленням щодо статусу цього законопроєкту.

Водночас є інформація[1238], що положення цього законопроєкту включено до комплексного законопроєкту, підготовленого ОГП, який передбачає зміни у сфері оцінювання та добору прокурорів на адміністративні посади, удосконалення дисциплінарної процедури та посилення інституційної спроможності РПУ і КДКП, розробленого на виконання заходів Дорожньої карти з питань верховенства права та Плану для Ukraine Facility.

Рекомендації

1. Надати зборам прокурорів реальні самоврядні повноваження, зокрема щодо:

- обговорення питань внутрішньої організації діяльності окремих прокурорів (навантаження на прокурорів, визначення їхньої спеціалізації тощо);
- заслуховування звітів прокурорів, які обіймають адміністративні (керівні) посади;
- консультації з керівництвом органів прокуратури;
- обговорення фактів порушення гарантій незалежності прокурорів та звернення у зв'язку із цим до відповідних органів[1239].

2. Завершити функціональний аудит РПУ та КДКП, забезпечити публічність його результатів та їх використання як основи для законодавчих змін відповідно до Дорожньої карти з питань верховенства права та Плану для Ukraine Facility.

1235 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

1236 План для Ukraine Facility. ↗

1237 Захід 2.1.5.2.2. Інформаційна система моніторингу реалізації державної антикорупційної програми. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* ↗

1238 За даними Лабораторії законодавчих ініціатив, отриманими під час зустрічей, нарад та інших заходів за участі представників державних інституцій та експертів у сфері діяльності органів прокуратури.

1239 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації (с. 189) залишаються актуальними. ↗

3. Підготувати проєкт змін до законодавства щодо забезпечення інституційної спроможності, незалежності та ефективності РПУ, зокрема щодо:

- впровадження незалежної та об'єктивної процедури попереднього добору кандидатів до РПУ із перевіркою доброчесності;
- переведення РПУ на постійну (професійну) основу діяльності (відрядження членів із повною зайнятістю);
- створення власного секретаріату та забезпечення достатніх фінансових, кадрових і технічних ресурсів;
- трансформації РПУ в окрему юридичну особу, інституційно незалежну від ОГП;
- розширення та ефективного застосування повноважень РПУ щодо захисту незалежності прокурорів;
- відновлення реальної ролі РПУ у кадрових процедурах, зокрема: підвищити прозорість розгляду кандидатур; запровадити критерії оцінювання кандидатів; встановити запобіжники від формального або автоматичного погодження кандидатур.

4. Посилити інституційну незалежність та ефективність КДКП і вдосконалити дисциплінарну практику, наприклад, через прийняття зміни до законодавства щодо:

- забезпечення прокурорської більшості в складі КДКП, обраної самими прокурорами;
- впровадження незалежної процедури добору членів КДКП із перевіркою професійної компетентності та доброчесності;
- забезпечення повної інституційної автономії КДКП від ОГП, включно зі створенням власного секретаріату;
- перегляду ролі суб'єктів формування складу КДКП;
- розширення переліку дисциплінарних стягнень для забезпечення їх пропорційності (відповідно до рекомендацій GRECO);
- врегулювання питання відшкодування шкоди державі, зокрема у випадках отримання необґрунтованих виплат.

Призначення на керівні (адміністративні) посади, включно з посадою Генерального прокурора

Прогрес та проблеми

Генеральний прокурор — перспективи впровадження конкурсних засад добору Генерального прокурора та скасування можливості його звільнення політичним шляхом

Відповідно до Закону України «Про прокуратуру»[1240], строк повноважень Генерального прокурора становить шість років. Водночас за 35 років незалежності України жоден Генеральний прокурор не був звільнений з посади у зв'язку із закінченням шестирічного строку здійснення повноважень на відповідній посаді. До того ж у 2019 році імунітет народних депутатів від кримінального переслідування без згоди Парламенту був замінений на особливий порядок проведення досудового розслідування[1241], де ключову роль, починаючи з відкриття кримінального провадження, відіграє саме Генеральний прокурор. З огляду на це політичний вплив на нього є вкрай великим.

Наприклад, лише за період перебування на посаді Президента В. Зеленського змінилося чотири Генеральні прокурори. З них Руслан Рябошапка перебував на посаді 6 місяців 5 днів (29 серпня 2019 року — 5 березня 2020 року); Ірина Венедіктова — 2 роки 4 місяці 1 день (17 березня 2020 року — 18 липня 2022 року); Андрій Костін — 2 роки 3 місяці 3 дні (28 липня 2022 року — 31 жовтня 2024 року); Руслан Кравченко (21 червня 2025 року — дотепер).

Аналіз тривалості перебування на посаді Генерального прокурора свідчить про системну інституційну нестабільність цієї посади. Протягом 2015–2026 років середня тривалість повноважень Генерального прокурора становить орієнтовно два роки, водночас окремі каденції були значно коротшими (зокрема менше року). Така часта зміна керівництва прокуратури не відповідає принципу інституційної безперервності та негативно впливає на ефективність реалізації довгострокових реформ у сфері кримінальної юстиції.

Фактична ж можливість дострокового припинення повноважень за рішенням політичних суб'єктів створює ситуацію, за якої Генеральний прокурор не має достатніх гарантій незалежності та стабільності, що своєю чергою може впливати на ухвалення управлінських і процесуальних рішень.

1240 Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. Ч. 2 ст. 40. ↗

1241 Законом України від 03.09.2019 № 27-IX «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» з Конституції України виключено норму, що народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані.

Венеційська комісія і Консультативна рада європейських прокурорів наголошують[1242]**, що країни мають здійснити кроки, які б деполітизували процес призначення та звільнення Генерального прокурора**, та наполягають, щоб взаємовідносини між різними рівнями ієрархії регулювалися чіткими, однозначними й збалансованими нормами. Положення закону мають чітко визначати обмежене коло випадків, за яких Генеральний прокурор та інші керівники можуть здійснювати інтервенції в кримінальні провадження.

Аналогічні заклики деполітизувати посаду Генерального прокурора наявні у звітах у межах Пакета розширення Європейського Союзу 2023–2025 років та 10 пріоритетах реформ для досягнення суттєвого прогресу у рамках кластера 1 «Основи процесу вступу» спільної декларації за результатами зустрічі Єврокомісарки з питань розширення М. Кос із віцепрем'єр-міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Т. Качкою в грудні 2025 року[1243]. Так, один із пріоритетів реформ, який має бути втілено протягом року, полягає в **комплексному перегляді процедури добору та звільнення Генерального прокурора з метою її узгодження з найкращими європейськими практиками за участю Венеційської комісії**. Крім того, вимога забезпечити більшу прозорість та засновану на заслугах процедуру добору та звільнення Генерального прокурора та прокурорів на керівних (адміністративних) посадах повторюється в проміжних бенчмарках для розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» кластера 1 «Основи процесу вступу»[1244].

Група народних депутатів України 22 червня 2026 року зареєструвала у Верховній Раді **законопроєкт № 15343**[1245], спрямований на реформування порядку призначення, дисциплінарної відповідальності та звільнення Генерального прокурора. **Законопроєкт пропонує запровадити конкурсну процедуру** добору Генерального прокурора із залученням конкурсної комісії, до складу якої увійдуть представники, визначені, зокрема, міжнародними та іноземними організаціями. Також пропонується передати Вищій раді правосуддя повноваження щодо забезпечення діяльності цієї комісії та здійснення дисциплінарного провадження відносно Генерального прокурора.

Законопроєкт передбачає визначення підстав і порядку дисциплінарної відповідальності Генерального прокурора, встановлює перелік дисциплінарних стягнень та процедуру їх оскарження, а також уточнює підстави для висловлення Верховною Радою недовіри Генеральному прокурору. Для реалізації цих змін пропонується внести комплексні зміни до законів України «Про прокуратуру», «Про Вищу раду правосуддя» та «Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України».

1242 CCPE Opinion No.9 (2014) on European norms and principles concerning prosecutors, Rome Charter, Art. XIV; Opinion on the draft law on the Public Prosecutors' service of Moldova, CDL-AD(2008)019, §§ 16, 19; Interim Opinion on the Draft Law on the State Prosecution Office of Montenegro, CDL-AD(2014)042, §§ 34, 108; Poland — Opinion on the Act on the Public Prosecutor's office, CDL-AD(2017)028, § 58. ↗

1243 Спільна заява комісара Марти Кос та віцепрем'єр-міністра України Тараса Качки / Joint Statement between Commissioner Marta Kos and Deputy Prime Minister of Ukraine Taras Kachka. European Commission. 2025. ↗

1244 European Union Common Position : Accession Document / Conference on Accession to the European Union — Ukraine. Brussels, 2026. 28 p. ↗

1245 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення незалежності посади Генерального прокурора : проєкт Закону України від 22.06.2026 № 15343. ↗

Запропонована законопроєктом № 15343 модель конкурсного добору за участю конкурсної комісії є одним із можливих підходів до деполітизації процедури призначення Генерального прокурора. Експерти раніше аналізували різні моделі удосконалення порядку призначення Генерального прокурора[1246]. Зокрема, докладно розглянуто зміст євроінтеграційних зобов'язань, проаналізовано практику призначення і звільнення генеральних прокурорів країн ЄС, **проблему потенційної неконституційності впровадження конкурсного добору без внесення змін до Конституції України**[1247] та запропоновано різні шляхи досягнення прогресу у виконанні відповідних євроінтеграційних зобов'язань.

На думку Лабораторії законодавчих ініціатив, найбільш релевантною моделлю деполітизації порядку призначення Генерального прокурора є **звуження дискреційних повноважень Президента та Верховної Ради через запровадження необхідності обов'язкового врахування висновку РПУ щодо внесення пропозиції про одного або кількох кандидатів на посаду Генерального прокурора**[1248]. Реалізація такої моделі потребує внесення змін до Конституції України та можлива лише після виконання заходів, передбачених Дорожньою картою з питань верховенства права, спрямованих на посилення незалежності та інституційної спроможності РПУ.

Водночас до внесення відповідних конституційних змін експерти пропонують[1249] запровадити мінімальний варіант деполітизації процедури призначення Генерального прокурора, визначивши на законодавчому рівні обов'язковість отримання Президентом висновку РПУ та/або Вищої ради правосуддя перед внесенням кандидатури на посаду Генерального прокурора до Верховної Ради.

Призначення прокурорів на адміністративні посади

Призначення прокурора на адміністративну (керівну) посаду залежно від рівня посади досі здійснюється Генеральним прокурором, керівником обласної чи окружної прокуратури. Конкурс на такі посади не проводиться.

На посади першого заступника та заступника Генерального прокурора, керівника обласної прокуратури (та його першого заступника й заступника) і керівника окружної прокуратури призначення здійснюється на підставі рекомендацій РПУ[1250]. **Аналіз рішень чинного складу РПУ демонструє відсутність випадків відмови в погодженні кандидатур, запропонованих керівництвом ОГП. Така одноманітність практики свідчить про формальний характер** реалізації повноважень РПУ та фактичне перетворення процедури погодження кандидатур на декларативний етап кадрових призначень.

1246 Деполітизація порядку призначення і звільнення Генерального прокурора: європейські моделі, конституційні аспекти та можливі сценарії для України : аналітична записка / Лабораторія законодавчих ініціатив. 2026. 33 с. ↗

1247 Генпрокурор поза політикою? Чого насправді хоче ЄС? *Українська правда*. 2026. ↗

1248 Там само.

1249 Деполітизація порядку призначення і звільнення Генерального прокурора: європейські моделі, конституційні аспекти та можливі сценарії для України : аналітична записка / Лабораторія законодавчих ініціатив. 2026. 33 с. ↗

1250 Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. Ч. 4 ст. 39. ↗

Поєднання практично безальтернативного погодження кандидатур РПУ з короткою тривалістю каденції Генерального прокурора призводить до того, що реальних конкурсних засад на адміністративні посади в системі прокуратури немає, **а кадрова політика залишається повністю залежною від особистих рішень керівника.** Це негативно впливає на професійну стабільність, розвиток і мотивацію прокурорів, які не можуть розраховувати на послідовне кар'єрне зростання.

Відповідно до Плану для Ukraine Facility[1251] та Дорожньої карти у сфері верховенства права, **у I кварталі 2026 року мало набрати чинності законодавство, що забезпечить прозорий та заснований на заслугах добір прокурорів на керівні посади** та міститиме: чіткі критерії оцінки, включно з професійною компетентністю та доброчесністю/етикою; прозору, конкурентну та меритократичну процедуру добору, яка містить перевірку професійної компетентності та доброчесності; посилення інституційної спроможності та повноважень ОГП та прокурорського самоврядування, зокрема РПУ, у частині добору прокурорів на керівні посади. Аналогічний захід передбачає і План заходів до КСП[1252].

Водночас у Дорожній карті з питань верховенства права уточнено, що під керівними (адміністративними) посадами мається на увазі посади в ОГП (керівника та заступника керівника підрозділу), обласних та окружних прокуратурах (керівника та заступника керівника органу прокуратури, підрозділу в його складі).

Згідно з даними Моніторингу виконання програми Міжнародного валютного фонду та допомоги ЄС, представленими консорціумом RRR4U[1253], у зв'язку із невиконанням шести індикаторів, серед яких — конкурс на адміністративні посади в органах прокуратури, у I кварталі 2026 року Україна недоотримує 2,6 млрд євро траншу фінансової допомоги, тобто прострочення строку виконання одного з цих заходів оцінюється орієнтовно в 300 млн євро. В умовах значної залежності українського бюджету від макрофінансової допомоги така проблема стосується не лише євроінтеграційних прагнень України, а і видатків державного бюджету, якими забезпечується повсякденне життя українців.

24 червня 2025 року Генеральний прокурор Р. Кравченко скасував Положення про порядок добору кандидатів до кадрового резерву і ліквідував комісію, яка цей резерв формувала[1254]. Така комісія фактично була консультативним органом для РПУ, яка надалі, послуговуючись списком кадрового резерву, мала вносити відповідні подання про призначення Генеральному прокурору. Після ліквідації комісії призначення на адміністративні посади в органах прокуратури здійснюються на розсуд керівництва.

Водночас положення, що охоплюють питання оцінювання прокурорів, добору прокурорів на адміністративні посади, удосконалення дисциплінарної процедури,

---

1251 План для Ukraine Facility. ↗

1252 План заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792. П. 4.6.4. ↗

1253 Моніторинг виконання програми МВФ та допомоги ЄС (березень 2026). *RRR4U*. ↗

1254 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 193–196. ↗

а також посилення інституційної спроможності КДКП та РПУ, включені до комплексних законодавчих змін, підготовлених ОГП на виконання заходів Дорожньої карти з питань верховенства права та Плану Ukraine Facility[1255].

У 2025 році в органах прокуратури **наявні випадки розширення кількості адміністративних посад, що не завжди супроводжується належним функціональним обґрунтуванням, що вкотре підтверджує необхідність якнайшвидшої оптимізації структури прокуратури та приведення її чисельності до загальноєвропейського показника**. Такі випадки полягають у створенні нових управлінських рівнів або посад, що відбувається паралельно з уже наявними структурними підрозділами, компетенція яких охоплює відповідні напрями діяльності. Така практика може призводити до дублювання повноважень або фактично здійснення повноважень декларативного характеру на адміністративній посаді, розмиття відповідальності та ускладнення управлінських процесів.

Показовим прикладом є призначення в грудні 2025 року окремого заступника Генерального прокурора, відповідального за напрям захисту прав дітей[1256]. Попри чутливість ювенального напряму, функціонально він уже охоплюється діяльністю профільного структурного підрозділу — Департаменту захисту інтересів дітей та протидії домашньому насильству ОГП та відповідними структурними підрозділами обласних прокуратур. Повноваження начальника та заступника начальника зазначеного Департаменту охоплюють, зокрема[1257]:

- взаємодію з усіма заінтересованими в цій сфері державними інституціями та посадовими особами, зокрема Уповноваженим Верховної Ради з прав людини;
- контроль за ефективністю організації та процесуального керівництва досудовим розслідуванням обласними прокуратурами, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляду за додержанням законів під час проведення слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій, участь у судовому провадженні та підтримання публічного обвинувачення у кримінальних провадженнях;
- контроль ефективності нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, а також контроль за ефективністю нагляду із цих питань обласними прокуратурами.

Будь-яких виключних повноважень новостворена посада заступника Генерального прокурора, які були б відсутні на посаді начальника профільного Департаменту, не має. Створення додаткової адміністративної посади фактично формує паралельний рівень управління у сфері, де вже існує визначена інституційна спроможність.

Такі рішення із розширення управлінського апарату не лише не сприяють підвищенню ефективності діяльності прокуратури, але й ставлять під сумнів дотри-

1255 За даними Лабораторії законодавчих ініціатив, отриманими під час зустрічей, нарад та інших заходів за участі представників державних інституцій та експертів у сфері діяльності органів прокуратури.

1256 Публікація Генерального прокурора Р. Кравченка в соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

1257 Про затвердження Положення про Департамент захисту інтересів дітей та протидії домашньому насильству : наказ Генерального прокурора від 14.09.2023 № 268. ↗

мання принципів раціонального використання бюджетних ресурсів, особливо в умовах обмеженого фінансування та пріоритетності забезпечення сектору безпеки та оборони.

Захід Дорожньої карти з питань верховенства права, який стосується розроблення та прийняття законодавчих і підзаконних актів, спрямованих на **оптимізацію кількісного складу та структури органів прокуратури, здатен розв'язати цю проблему**. Так, передбачається спрощення організаційної структури органів прокуратури, скорочення кількості адміністративних посад, усунення дублювання повноважень та запровадження чіткішої спеціалізації (строк виконання — IV квартал 2026 року).

Рекомендації[1258]

1. Зменшити політичний вплив на порядок призначення і звільнення Генерального прокурора, а саме:

1) *під час дії правового режиму воєнного стану (без внесення змін до Конституції України)*: впровадити механізм надання органом прокурорського самоврядування суб'єкту призначення (Президенту) висновку (оцінки) кандидатури на посаду Генерального прокурора перед її внесенням на розгляд Парламенту;

2) *після припинення або скасування дії правового режиму воєнного стану (після внесення змін до Конституції України)*: впровадити обов'язок суб'єкта призначення (Президента) враховувати висновок незалежних органів прокурорського самоврядування щодо кандидатури на посаду Генерального прокурора перед її внесенням на розгляд Верховної Ради. Обидва варіанти мають впроваджуватися лише після посилення інституційної спроможності РПУ, що заплановане на IV квартал 2026 року.

2. Деполітизувати порядок звільнення Генерального прокурора, передбачивши його звільнення виключно з професійних підстав, визначених законом. До внесення відповідних змін до Конституції України як перехідний механізм забезпечити часткову деполітизацію процедури шляхом уточнення порядку звільнення Генерального прокурора із залученням механізму тимчасової слідчої комісії Верховної Ради.

3. Впровадити обов'язковий конкурсний добір на керівні (адміністративні) посади в органах прокуратури, включно з керівниками структурних підрозділів ОГП, обласних та окружних прокуратур. Покласти обов'язок проведення відповідного конкурсу на РПУ після посилення її інституційної спроможності, врахувавши водночас досвід реалізації пілотного проєкту з формування кадрового резерву в органах прокуратури, що був скасований.

4. Визначити перелік керівних (адміністративних) посад, на які здійснюється обов'язковий конкурсний добір, з урахуванням оптимізації чисельності прокурорів та структури прокуратур у такий спосіб, щоб РПУ не була перевантажена конкурсами на всі посади, включно з посадами найнижчого рівня.

1258 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації (с. 196) залишаються актуальними. ↗

5. Визначити на рівні Закону України «Про прокуратуру» чіткі критерії оцінювання кандидата на керівну посаду, включно з професійною компетентністю та доброчесністю.

Добір прокурорів, підсумки атестації та дисциплінарна відповідальність прокурорів, звільнення з посади

Прогрес і проблеми

Конкурсні засади призначення прокурорів. Діяльність прокурорів-стажистів

До набрання чинності Законом № 4555-IX (23 липня 2025 року) усі кандидати на посади прокурорів в органах прокуратури добиралися на конкурсних засадах із залученням КДКП. Наприклад, добір на посади прокурорів до окружних прокуратур (нижча ланка органів прокуратури) здійснювався КДКП систематично згідно з положенням ст. 28 Закону України «Про прокуратуру». Призначення здійснювалося на підставі рейтингу кандидатів на посаду прокурора відповідно до кількості балів, отриманих кандидатами за результатами складання кваліфікаційного іспиту.

Переведення на посаду прокурора прокуратури вищого рівня (обласної прокуратури, ОГП) здійснювалося відповідно до ст. 38 Закону України «Про прокуратуру». Процедура проведення конкурсу затверджена Порядком проведення конкурсу на зайняття вакантної або тимчасово вакантної посади прокурора в порядку переведення до органу прокуратури вищого рівня[1259].

Наразі ж **прокурори-стажисти окружних прокуратур добираються на конкурсних засадах** із залученням КДКП, а прокурори **до прокуратур вищого рівня (обласних і ОГП) — без проведення конкурсу**, керівниками цих органів, на підставі заяви особи, яка виявила бажання стати прокурором.

За інформацією КДКП, у 2025 році жодного конкурсу на зайняття вакантної або тимчасово вакантної посади прокурора в порядку переведення до органу прокуратури вищого рівня не проводилося[1260].

Протягом 2025 року КДКП оголосила та провела добір кандидатів на 230 посад прокурорів окружних прокуратур[1261], що стало одним із ключових механізмів формування резерву нових кадрів для системи прокуратури. За результатами проведених процедур організовано складання кваліфікаційного іспиту та проведення

1259 Порядок проведення конкурсу на зайняття вакантної або тимчасово вакантної посади прокурора в порядку переведення до органу прокуратури вищого рівня : рішення відповідного органу, що здійснює дисциплінарне провадження від 26.10.2021 № 13зп-21. ↗

1260 Лист Офісу Генерального прокурора від 11.03.26 № 07/3-894вих-26.

1261 Про проведення добору кандидатів на посаду прокурора окружної прокуратури : рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів від 30.06.2025 № 178дк-25. ↗

спеціальних перевірок щодо кандидатів, які претендували на заміщення зазначених посад. Наприкінці 2025 року КДКП розпочала ще один добір кандидатів на 121 посаду прокурора окружної прокуратури, оголосивши перший етап — приймання документів від осіб, які виявили бажання стати прокурорами[1262].

Аналіз наведених даних свідчить про наявність суперечливих тенденцій у функціонуванні системи добору та просування прокурорів після набрання чинності Законом № 4555-IX.

Як уже зазначалося[1263], під час добору КДКП 30 червня 2025 року 20 осіб відмовилися від участі, а 4 вересня 2025 року ще 475 кандидатів вибули через неявку на іспит. Беручи до уваги, що з 23 липня 2025 року призначення на посади прокурорів стало можливим за заявою без конкурсу, і чинну практику переведення прокурорів до окружних прокуратур, можна припустити, що частина кандидатів скористалася цим порядком призначення. Крім того, за аналогічною процедурою, зокрема через першочергове призначення до обласних прокуратур, здійснюється подальше переведення таких прокурорів і до ОГП.

З одного боку, позитивним є те, що КДКП продовжує активно реалізовувати свою ключову функцію щодо добору кадрів до органів прокуратури. Два добори, організовані з дотриманням вимог законодавства, передбачають складання кваліфікаційного іспиту, проведення спеціальних перевірок та базуються на принципах меритократії. Такий підхід забезпечує належний рівень професійної підготовки прокурорів-стажистів, сприяє оновленню системи та формує якісний кадровий потенціал органів прокуратури.

З іншого боку, **фактичне припинення проведення конкурсів на переведення до обласних прокуратур та ОГП фактично позбавляє прокурорів можливості послідовної та прогнозованої побудови своєї кар'єри**. Якщо раніше підвищення було результатом змагального відбору, що ґрунтувався на професійних досягненнях, досвіді та результатах оцінювання, то чинна модель не передбачає чітких, зрозумілих і однакових для всіх правил кар'єрного просування. У таких умовах прокурор не може планувати свій професійний розвиток як поетапний рух від нижчого до вищого рівня на основі власних заслуг, що підриває мотивацію до професійного зростання та нівелює саму ідею меритократичної служби в органах прокуратури.

Підсумки атестації прокурорів

У 2025 році атестація прокурорів як тимчасовий інструмент очищення прокуратури від непрофесійних та недоброчесних кадрів продовжилася.

Станом на 2026 рік атестацію здійснюють три комісії (для ОГП, обласних і окружних прокуратур відповідно). З огляду на припинення фінансування програм USAID в Україні комісії тимчасово зупинили свою діяльність у лютому–березні 2025 року, оскільки половина з їхніх членів делегувалася проєктами міжнародної

1262 Про проведення добору кандидатів на посаду прокурора окружної прокуратури : рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів від 04.12.2025 № 621дк-25. ↗

1263 Докладно — у підрозділі «Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів України».

технічної допомоги[1264]. Після призначення в червні 2025 року Генеральним прокурором Р. Кравченка така діяльність відновилася, склад комісій дещо оновився та продовжив виконувати свою функцію.

У Дорожній карті з питань верховенства права[1265] визначено спільний захід для ОГП та Верховного Суду із кінцевим строком виконання IV квартал 2027 року — завершення атестації прокурорів, забезпечення послідовної судової практики в спорах, пов'язаних з атестацією, у тому числі на рівні Верховного Суду, та завершення (90% всіх) судових справ. Хоча, на перший погляд, строк виконання заходу може здаватися достатнім, потрібно враховувати, що судове оскарження рішень про неуспішне проходження атестації є тривалим і розтягнутим у часі процесом. Тому кроки від ОГП щодо визначення сценарію завершення атестації очікуються якнайшвидше.

Атестація сьогодні стосується трьох категорій осіб: повторна атестація прокурорів, що були поновлені рішенням суду[1266]; особи, які вийшли з відпустки для догляду за дитиною; особи, які з різних причин уникли атестації раніше і продовжують уникати її зараз.

У 2025 році успішно пройшли атестацію 6 прокурорів Генеральної прокуратури України, 8 прокурорів регіональних прокуратур, 11 прокурорів місцевих прокуратур, військових прокуратур гарнізонів (на правах місцевих)[1267].

За перше півріччя 2026 року (станом на 14 липня 2026 року) успішно пройшли атестацію 8 прокурорів, з яких 3 — прокурори Генеральної прокуратури України, 1 прокурор регіональної прокуратури та 4 прокурори місцевих прокуратур[1268].

За оцінками Лабораторії законодавчих ініціатив, у невизначеному статусі в процесі оскарження результатів атестації залишається орієнтовно 500 прокурорів[1269]. Крім того, лишається майже 100 осіб на рівні місцевих прокуратур, майже 50 осіб — на регіональному рівні та 4 особи в Генеральній прокуратурі України, які з поважних причин (відпустка у зв'язку із вагітністю та пологами, відпустка для догляду за дитиною, увільнення від виконання обов'язків прокурора у зв'язку із проходженням військової служби у Силах оборони України, зокрема Збройних силах України, Національній гвардії України, Державній прикордонній службі України, Національній поліції України (НПУ) тощо) досі не пройшли атестацію[1270].

1264 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 200. ↗

1265 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

1266 Для убезпечення атестації прокурорів від проблем, які виникали раніше з іншими органами влади, 15.06.2021 прийнято Закон України № 1554-IX «Про внесення змін до розділу II "Прикінцеві і перехідні положення" Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» щодо окремих аспектів дії перехідних положень, яким передбачалося, що звільнені за результатами атестації прокурори, які були поновлені на посадах за рішенням суду, у якому оскаржувалися результати атестації, однаково мають проходити атестацію після такого поновлення. ↗

1267 Звіт 2025 / Офіс Генерального прокурора. 2026. С. 18. ↗

1268 Лист Офісу Генерального прокурора від 24.07.2026 № 07-1333-26.

1269 Інформація отримана під час інтерв'ю із прокурорами Офісу Генерального прокурора 26.11.2025.

1270 Там само.

Удосконалення процедури притягнення до дисциплінарної відповідальності

Рекомендації IV Раунду оцінювання GRECO щодо дисциплінарної відповідальності прокурорів[1271], надані у 2017 році, залишаються невиконаними. Необхідність їх виконання передбачена Державною антикорупційною програмою[1272] та Планом для Ukraine Facility[1273].

Ці рекомендації складаються з трьох частин:

1) щодо дисциплінарної процедури та композиції КДКП:

- забезпечення прокурорської більшості в складі КДКП (наразі 5 з 11 членів Комісії є прокурорами) (рекомендація XXIII);
- уточнення складів дисциплінарних проступків (рекомендація XXIX);
- збільшення строку давності притягнення до дисциплінарної відповідальності (наразі — один рік; водночас у суддів — три роки) (рекомендація XXX);
- передбачення повноважень органів прокурорського самоврядування та керівників прокуратури подавати дисциплінарні скарги (рекомендація — XXX)[1274].

2) щодо менеджменту в органах прокуратури:

- впровадження нової системи оцінювання прокурорів (рекомендація XXV);
- впровадження випадкового розподілу кримінальних проваджень між прокурорами на основі заздалегідь встановлених чітких і об'єктивних критеріїв, зокрема критерію спеціалізації (рекомендація XXIV).

3) щодо процесуальної незалежності прокурора:

- вдосконалення механізму відводу/самовідводу прокурора (рекомендація XXVIII).

Жодної інформації щодо виконання згаданих рекомендацій GRECO протягом звітного періоду в публічному просторі немає. Тобто з 31 рекомендації IV Раунду оцінювання GRECO так і залишилися частково виконаними 11 рекомендацій та 2 — невиконаними. До невиконаних належать рекомендації щодо збільшення кількості прокурорів у КДКП (рекомендація XXIII), збільшення строку давності для ініціювання дисциплінарних проваджень щодо прокурорів та оскарження таких рішень (рекомендація XXX). На виконання цих рекомендацій ОГП мав підготувати зміни до законодавства, які б передбачали перегляд квоти прокурорів серед членів КДКП та збільшення строку давності.

1271 Ukraine — Evaluation Report. Fourth evaluation round. Coe, GRECO website, 20.02.2025. Rec. XXIX, XXX. ↗

1272 Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 № 220, захід 2.1.5.2.2. ↗

1273 План для Ukraine Facility. Розділ 4. Реформа прокуратури. ↗

1274 Водночас відповідно до ч. 2 ст. 45 Закону України «Про прокуратуру» право на звернення із дисциплінарною скаргою про вчинення прокурором дисциплінарного проступку має кожен, кому відомі такі факти. Лише анонімність скарги є підставою для відмови у відкритті провадження. Значна частина скарг надходить саме від керівників прокуратури, а процедура відкриття провадження для всіх скарг однакова. Запропонований процесуальний статус таких скарг нічого не додасть для правового регулювання відкриття дисциплінарного провадження.

За інформацією Лабораторії законодавчих ініціатив[1275], відповідні законодавчі рішення напрацьовані та включені до комплексного законопроєкту ОГП, розробленого на виконання заходів Дорожньої карти з питань верховенства права та Плану Ukraine Facility.

Рекомендації

1. Скасувати позаконкурсний порядок призначення до обласної прокуратури та ОГП, передбачений Законом № 4555-IX, та водночас утриматися від застосування цих положень до їх скасування.

2. Завершити атестацію прокурорів через ухвалення необхідних законодавчих та інституційних змін. Відповідальним підрозділам ОГП треба ретельно вивчити питання щодо можливих шляхів завершення атестації із залученням фахівців та міжнародних партнерів, які можуть у цьому допомогти.

3. Ухвалити зміни до законодавства щодо виконання рекомендацій IV Раунду оцінювання GRECO в частині дисциплінарної процедури та композиції КДКП (забезпечення прокурорської більшості) та рекомендацій Європейської комісії щодо дисциплінарної процедури та інституційної спроможності КДКП виконувати покладені на неї функції.

Інституційне забезпечення підготовки прокурорів

Прогрес і проблеми

Підвищення кваліфікації

Протягом звітного періоду будь-яких нововведень до процедури підвищення прокурорами кваліфікації через внесення змін до Положення про систему підвищення кваліфікації прокурорів[1276] не виявлено.

Відповідно до Дорожньої карти з питань верховенства права[1277], у I кварталі 2026 року передбачено внесення змін до Статуту та/або інших нормативно-правових актів Національної школи суддів України та Тренінгового центру прокурорів України (ТЦПУ), отриманих за підсумками місії експертного оцінювання ЄС (Technical Assistance Information Exchange — TAIEX) щодо оцінки їхнього правового статусу, змісту та форм діяльності на відповідність вимогам і стандартам навчальних закладів ЄС для підготовки суддів і прокурорів.

У жовтні 2025 року команда ТЦПУ взяла участь у серії робочих сесій у рамках місії Європейської комісії TAIEX — інструменту технічної допомоги, спрямованого на

1275 За даними Лабораторії законодавчих ініціатив, отриманими під час зустрічей, нарад та інших заходів за участі представників державних інституцій та експертів у сфері діяльності органів прокуратури.

1276 Положення про систему підвищення кваліфікації прокурорів : наказ Генерального прокурора від 15.06.2021 № 200. ↗

1277 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

підтримку реформ та наближення національного законодавства і практик до стандартів Європейського Союзу[1278]. Для отримання всебічної об'єктивної оцінки діяльності ТЦПУ представники місії TAIEX провели низку консультацій з тренерами ТЦПУ, учасниками тренінгів та первинної підготовки, представниками ОГП та КДКП, міжнародними та національними партнерами ТЦПУ, представниками громадських організацій та державних органів.

За результатами оцінювання, місія TAIEX мала надати рекомендації щодо подальших кроків для можливості ТЦПУ масштабувати поширення найкращих практик навчання фахівців сфери юстиції та сучасних тренінгових технологій. Водночас необхідних змін до Статуту ТЦПУ станом на липень 2026 року не внесено.

Також у II кварталі 2026 року Дорожньою картою з питань верховенства права передбачено низку заходів зі створення спільної навчальної програми з права ЄС для суддів та прокурорів. На сайті ТЦПУ відсутня релевантна інформація щодо спільної роботи з Національною школою суддів України щодо цього.

Відповідно до статистичної інформації ТЦПУ[1279], у 2025 році 7 245 прокурорів (4 398 чоловіків та 2 847 жінок) підвищили кваліфікацію за онлайн/офлайн/дистанційною формами навчання. За результатами 264 проведених заходів ТЦПУ видав 21 937 сертифікатів про підвищення кваліфікації прокурорів.

Водночас для державних службовців ТЦПУ провів 36 заходів, за результатами яких видав 2935 сертифікатів про підвищення кваліфікації. Загалом 2871 державний службовець (557 чоловіків та 2378 жінок) пройшов підвищення кваліфікації за онлайн/офлайн/дистанційною формами навчання[1280].

У 2025 році ТЦПУ організував 16 тренінгів для тренерів та видав 254 сертифікати тренерам за результатами онлайн/офлайн навчання та розробив 29 дистанційних курсів[1281].

У жовтні 2025 року, одразу після завершення місії TAIEX, звільнено директорку ТЦПУ Олесю Отраднову[1282]. Таке звільнення відбулося через декілька місяців після призначення Генеральним прокурором Р. Кравченка.

Закон України «Про прокуратуру»[1283] не передбачає порядку призначення і звільнення директора ТЦПУ, а лише зазначає, що це повноваження Генерального прокурора. З огляду на те що директор ТЦПУ є адміністративною (керівною) посадою, а також наявні наразі тенденції з призначенням до органів прокуратури поза конкурсом, зберігається ризик призначення та звільнення директора ТЦПУ залежно від бажання Генерального прокурора.

1278 Тренінговий центр прокурорів України — у фокусі місії Європейської Комісії TAIEX. *Тренінговий центр прокурорів України*. 2025. ↗

1279 2025-й рік Тренінгового центру прокурорів України у цифрах. *Тренінговий центр прокурорів України*. 2026. ↗

1280 Там само.

1281 Там само.

1282 Керівництво. *Тренінговий центр прокурорів України*. ↗

1283 Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. Ст. 80. ↗

Система оцінювання прокурорів та електронна система управління персоналом органів прокуратури (e-HR)

Де-юре система оцінювання прокурорів була відсутня до 2020 року, а фактично застосовувалася стара система оцінювання за динамікою скерованих до суду кримінальних проваджень (так звана палична система або система палиць[1284]). З 2022 року чинною є лише тимчасова щорічна система оцінювання[1285], що застосовується з метою преміювання наприкінці року.

Законом № 113-IX[1286] у 2019 році внесено зміни до Закону України «Про прокуратуру»[1287], які передбачили існування, на перший погляд, двох систем оцінювання: оцінювання якості роботи прокурорів та індивідуального оцінювання якості роботи прокурорів[1288].

Наприкінці 2021 року Генеральний прокурор наказом № 407[1289] затвердив Положення про систему оцінювання якості роботи прокурорів, набрання чинності якого постійно відкладалося. Вчергове таке Положення мало набрати чинність з 1 січня 2026 року.

Протягом 2023–2024 років система оцінювання якості роботи прокурорів відповідно до зазначеного Положення впроваджувалася в тестовому режимі спочатку в ОГП — у Департаменті захисту інтересів дітей та протидії домашньому насильству та в управлінні нагляду за додержанням законів органами Бюро економічної безпеки України; у Житомирській обласній прокуратурі та окружних прокуратурах Житомирської області. Надалі режим тестування поширився на Закарпатську, Івано-Франківську та Кіровоградську обласні прокуратури та окружні прокуратури цих областей[1290].

У травні 2025 року Генеральний прокурор у межах робочої групи з питань виконання окремих міжнародних зобов'язань (рекомендацій) створив підгрупу з питань посилення інституційної спроможності КДКП, забезпечення більш прозорого та заснованого на заслугах відбору прокурорів на керівні посади в ОГП, обласних та окружних прокуратурах, розроблення та впровадження єдиної системи регулярного оцінювання якості роботи прокурорів[1291].

1284 Оцінка ефективності роботи поліції в Україні: від «паличь» до нової системи (на прикладі органів досуд. розслідування) : науково-практичне видання / Є. О. Крапивін. Київ : Софія-А, 2016. С. 28–29. ↗

1285 Про затвердження Тимчасового положення про систему оцінювання якості роботи прокурорів та преміювання прокурорів : наказ Генерального прокурора від 30.10.2020 № 503. ↗

1286 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури : Закон України від 19.09.2019 № 113-IX. ↗

1287 Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. П. 72 ч. 1 ст. 9. ↗

1288 Докладно — у Тіньовому звіті 2025 року. С. 213–215. ↗

1289 Про затвердження Положення про систему оцінювання якості роботи прокурорів : наказ Генерального прокурора від 29.12.2021 № 407. ↗

1290 Захід 2.1.5.1.2. Інформаційна система моніторингу реалізації державної антикорупційної політики. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* ↗

1291 Про створення робочої групи з питань виконання окремих міжнародних зобов'язань (рекомендацій) : наказ Генерального прокурора від 19.05.2025 № 171. ↗

Водночас одним із зобов'язань, визначених у Дорожній карті з питань верховенства права, є розроблення та прийняття у IV кварталі 2026 року закону та підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на впровадження з використанням цифрових інструментів єдиної системи регулярного оцінювання якості роботи прокурорів на основі заздалегідь установлених і об'єктивних критеріїв за активної участі прокурорів в оцінюванні із можливістю оскарження та залученням органів прокурорського самоврядування.

Відповідна вимога передбачена й проміжними бенчмарками[1292] в межах переговорного процесу щодо вступу України до ЄС, які передбачають запровадження ефективної системи періодичного оцінювання діяльності прокурорів на основі чітких та об'єктивних правил і критеріїв оцінювання як одного з елементів підвищення якості правосуддя.

У листопаді 2025 року Генеральний прокурор Р. Кравченко визнав наказ № 407, яким було затверджене Положення про систему оцінювання якості роботи прокурорів, таким, що втратив чинність[1293]. За інформацією ОГП[1294], система оцінювання якості роботи прокурорів, яка здійснювалася в тестовому режимі, не охоплювала вимоги, визначені Дорожньою картою з питань верховенства права. Більше докладних пояснень такого кроку надано не було.

Попри втрату чинності наказом № 407, питання оцінювання якості роботи прокурорів і далі опрацьовувалося. Так, **за інформацією Лабораторії законодавчих ініціатив[1295], відповідні положення стосовно системи оцінювання якості роботи прокурорів включено до комплексного законопроєкту**, підготовленого ОГП на виконання заходів Дорожньої карти з питань верховенства права та Плану Ukraine Facility. Зокрема, законопроєктом пропонується врегулювати питання оцінювання якості роботи прокурорів через визначення його мети, періодичності та критеріїв, вимог до членів і порядку формування комісії з оцінювання, передбачити можливість апеляційного оскарження результатів оцінювання, а також участь РПУ у відповідних процедурах.

Щодо розроблення та впровадження в органах прокуратури електронної системи управління персоналом (e-HR), до якої має бути інтегрована система оцінювання якості роботи прокурорів, ОГП підготував генеральний дизайн і докладні функціональні специфікації. У цих документах визначено як поточні, так і цільові процеси кадрового управління[1296]. На основі отриманих пропозицій щодо строків і вартості реалізації проєкту розроблено техніко-економічне обґрунтування, а відповідні

1292 European Union Common Position : Accession Document / Conference on Accession to the European Union — Ukraine. Brussels, 2026. 28 p. ↗

1293 Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Генерального прокурора від 29.12.2021 № 407 «Про затвердження Положення про систему оцінювання якості роботи прокурорів» : наказ Генерального прокурора від 19.11.2025 № 370. ↗

1294 Захід 2.1.5.1.2. Інформаційна система моніторингу реалізації державної антикорупційної політики. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* ↗

1295 За даними Лабораторії законодавчих ініціатив, отриманими під час зустрічей, нарад та інших заходів за участі представників державних інституцій та експертів у сфері діяльності органів прокуратури.

1296 Звіт за результатами моніторингу виконання Антикорупційної програми Офісу Генерального прокурора на 2023–2025 роки за II півріччя 2025 року / Офіс Генерального прокурора. С. 20. ↗

видатки включено до бюджетного запиту на 2025–2027 роки. У державному бюджеті на 2025 рік передбачено фінансування, необхідне для реалізації цього проєкту.

Надалі з урахуванням напрацьованого дизайну та змін у законодавстві сформовано технічні вимоги до закупівлі послуг зі створення та впровадження системи e-HR. У 2025 році ініційовано відповідну закупівлю, однак у процесі підготовки технічні вимоги додатково доопрацьовувалися, у зв'язку з чим закупівлю не завершено[1297].

На виконання Указу Президента № 544/2025[1298] та відповідних доручень Кабінету Міністрів України щодо підвищення ефективності використання державних ресурсів і забезпечення першочергових потреб сектору безпеки і оборони ОГП додатково опрацював можливості переспрямування додаткових ресурсів для сектора безпеки і оборони. За наслідками опрацювання визначено доцільним максимальне спрямування державних ресурсів, зокрема виділених видатків у сумі 54 810,00 тис. грн, для захисту незалежності України та посилення її обороноздатності в умовах воєнної агресії Російської Федерації, що триває, для першочергового забезпечення потреб на виробництво та закупівлю технологічних видів озброєння, військової та спеціальної техніки для потреб сектору безпеки і оборони. Отже, кошти, спочатку виділені на розроблення e-HR з державного бюджету, були врешті спрямовані на посилення обороноздатності України[1299].

Наразі питання створення та впровадження системи e-HR продовжує опрацьовуватися, зокрема у взаємодії з міжнародними партнерами. Розглядається можливість залучення міжнародної технічної допомоги, що дасть змогу реалізувати проєкт без додаткового навантаження на державний бюджет[1300].

Рекомендації

1. Забезпечити виконання ТЦПУ заходів Дорожньої карти з питань верховенства права щодо інституційного розвитку навчальної установи та розроблення та впровадження спільної навчальної програми з права ЄС через:

- оприлюднення та урахування рекомендацій за результатами оцінювання місією ЄС (TAIEX) правового статусу, змісту та форм діяльності ТЦПУ на відповідність вимогам і стандартам навчальних закладів ЄС для підготовки прокурорів;
- налагодження системної співпраці між ТЦПУ та Національною школою суддів України, зокрема щодо створення, апробації та впровадження спільних навчальних курсів з права ЄС для суддів і прокурорів.

2. Забезпечити ТЦПУ щорічне оприлюднення розгорнутого звіту про свою діяльність, включно з інформацією про кількість та професійне спрямування залу-

1297 Там само.

1298 Про заходи для скорочення бюрократичних процедур та проведення негайного аудиту державних видатків : Указ Президента України від 23.07.2025 № 544/2025. ↗

1299 Звіт за результатами моніторингу виконання Антикорупційної програми Офісу Генерального прокурора на 2023–2025 роки за II півріччя 2025 року / Офіс Генерального прокурора. С. 20. ↗

1300 Там само.

чених тренерів, перелік проведених навчальних заходів та результати оцінювання таких заходів.

3. Уточнити порядок призначення та звільнення директора ТЦПУ через:

- впровадження конкурсних засад призначення, що забезпечать прозорість, відкритість та рівні умови для всіх претендентів;
- публічне оголошення конкурсу та прозору процедуру оцінювання кандидатів;
- встановлення чітких критеріїв добору кандидатів на посаду, включно з вимогами до освіти, досвіду та професійних компетенцій;
- деталізацію процедури звільнення директора в частині зазначення підстав для цього.

4. Розробити та прийняти зміни до Закону України «Про прокуратуру» щодо впровадження нової системи оцінювання якості роботи прокурорів.

5. Підготувати та опублікувати звіт за результатами впровадження системи оцінювання якості роботи прокурорів в тестовому режимі протягом 2023–2025 років.

Впровадження електронного кримінального провадження та системи випадкового розподілу справ між прокурорами

Прогрес і проблеми

E-Case management System та система «СМЕРЕКА»

Дорожньою картою з питань верховенства права[1301] у IV кварталі 2025 року передбачалося виконання заходу із розроблення модулів, що забезпечать базову функціональність системи «СМЕРЕКА», можливість керувати кримінальними провадженнями та здійснювати аналіз інформації; дослідження організаційної спроможності для впровадження в діяльність органів досудового розслідування; розроблення і затвердження нормативних документів, що регламентують діяльність; запуск пілотного проєкту в підрозділах ОГП та органах досудового розслідування, що займаються розслідуванням воєнних злочинів (НПУ, Служба безпеки України (СБУ), проведення навчань.

З цією метою спільним наказом Генерального прокурора, Голови СБУ, Міністра внутрішніх справ України 31 грудня 2025 року затверджено тимчасове положення про порядок функціонування інформаційно-комунікаційної системи досудового розслідування «СМЕРЕКА»[1302]. Відповідно до такого положення органами, які вико-

1301 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

1302 Тимчасове положення про порядок функціонування інформаційно-комунікаційної системи досудового розслідування «СМЕРЕКА» : наказ Офісу Генерального прокурора, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України від 31.12.2025 № 409/521/928. ↗

ристовують систему «СМЕРЕКА» на час дослідної експлуатації, є ОГП, інші органи прокуратури, визначені Генеральним прокурором, органи СБУ та НПУ.

Завданнями дослідної експлуатації є перевірка функціональної та організаційної готовності системи «СМЕРЕКА» до використання; перевірка процесів технічної підтримки, технічного обслуговування та забезпечення інформаційної безпеки; підготовка користувачів системи «СМЕРЕКА» до її використання.

Система «СМЕРЕКА» під час дослідної експлуатації взаємодіє з Єдиним реєстром досудових розслідувань (ЄРДР), а також може взаємодіяти із системою, яка функціонує в суді відповідно до КПК України, іншими інформаційними (автоматизованими), інформаційно-комунікаційними системами у випадках, передбачених законом. Передбачається експлуатація системи «СМЕРЕКА» за розробленою програмою щодо окремо визначених кримінальних проваджень про вчинення кримінальних правопорушень[1303], окремо визначеними працівниками ОГП, інших органів прокуратури, СБУ та НПУ, метою якої є перевірка функціонування системи «СМЕРЕКА» в реальних умовах.

Запуск дослідної експлуатації системи «СМЕРЕКА» в кінці 2025 року свідчить про перехід від концептуального етапу цифровізації до її практичної імплементації. Обрана модель пілотного впровадження зосереджена насамперед на розслідуванні воєнних злочинів є логічною з огляду на високу складність таких проваджень, значний обсяг доказової бази та потребу в ефективній міжвідомчій координації.

Результати дослідної експлуатації матимуть визначальне значення для подальшої долі цієї системи. Саме на цьому етапі оцінюватиметься не лише технічна спроможність системи «СМЕРЕКА», але й готовність інституцій до зміни усталених практик роботи, рівень міжвідомчої взаємодії, а також здатність забезпечити належну інформаційну безпеку.

Фінальне впровадження системи «СМЕРЕКА» та забезпечення здійснення досудового розслідування з використанням її функціоналу, забезпечення можливості комплексної електронної взаємодії з Єдиною судовою інформаційно-комунікаційною системою, інформаційними реєстрами і базами даних державних органів, реалізація функціональності ЄРДР на базі системи «СМЕРЕКА»; початок перенесення даних із ЄРДР до нової системи SMEREKA **заплановано Дорожньою картою з питань верховенства права на IV квартал 2027 року**. Наразі ж відбувається поетапне впровадження її компонентів.

З урахуванням визначених Дорожньою картою з питань верховенства права строків та вже здійснених кроків із нормативного врегулювання, запуску дослідної експлуатації та міжвідомчої координації, **реалізація проєкту системи «СМЕРЕКА» наразі відбувається згідно зі строками, визначеними графіком її впровадження**. Поетапність впровадження, зокрема через пілотування та поступове розширення функціоналу, свідчить про прагнення мінімізувати ризики та забезпечити якісну інтеграцію системи в практичну діяльність органів досудового розслідування.

1303 Кримінальні правопорушення, передбачені ст. ст. 110, 436, 436[2], 437–442[1], 447 Кримінального кодексу України.

Станом на сьогодні є підстави очікувати, що за умови збереження поточної динаміки, належного ресурсного забезпечення та інституційної підтримки визначені Дорожньою картою з питань верховенства права орієнтири, включно з повноцінним запуском системи та початком міграції даних із ЄРДР у IV кварталі 2027 року, можуть бути досягнуті у встановлені строки. Водночас ключовим залишатиметься питання практичної імплементації — тобто не лише формального впровадження системи, а її реального використання як основного інструменту управління кримінальними провадженнями.

Водночас аналогічне завдання 3.3.2.2.5 Державної антикорупційної програми[1304] зі створення та поетапного впровадження інформаційно-комунікаційної системи досудового розслідування, яка мала застосовуватися всіма органами прокуратури, органами досудового розслідування в кожному кримінальному провадженні станом на 16 лютого 2026 року ОГП не виконано[1305].

Випадковий розподіл справ в органах прокуратури

Протягом звітного періоду прогресу у виконанні рекомендації XXIV[1306] IV Раунду оцінювання GRECO щодо впровадження випадкового розподілу кримінальних проваджень між прокурорами на основі заздалегідь встановлених чітких і об'єктивних критеріїв, зокрема критерію спеціалізації, немає[1307].

За аналогією з автоматизованим розподілом[1308] судових справ, нова система визначення процесуальних керівників надасть можливість рівномірно розподіляти навантаження на прокурорів і зможе усунути корупційні ризики під час визначення процесуальних керівників. Крім того, це позитивно вплине на процесуальну незалежність прокурора, який буде менше залежати від свого керівництва.

Напрацьовані в лютому 2025 року робочою групою з питань виконання окремих міжнародних зобов'язань (рекомендацій) критерії для рівномірного вимірювання навантаження на прокурорів, що також пов'язано з випадковим розподілом кримінальних проваджень, досі **доопрацьовуються**. Після затвердження на їх основі буде підготовлено технічне завдання для відповідних цифрових рішень. Діяльність робочої групи фактично призупинено, адже інформації про результати її роботи в публічному просторі немає.

Чинними залишаються загрози для процесуальної незалежності прокурора[1309], допоки у Генерального прокурора наявні процесуальні повноваження з впливу на кримінальне провадження «в обхід» прокурора — процесуального керівника. У зв'язку з цим і антикорупційна мета, з якою впроваджується система випадко-

---

1304 Державна антикорупційна програма : постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 № 220. ↗

1305 Захід 3.3.2.2.5. Інформаційна система моніторингу реалізації державної антикорупційної політики. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* ↗

1306 GRECO. Fourth Evaluation Round. Published 08/08/2017. ↗

1307 Докладно — у Тіньовому звіті 2025 року. С. 219–221. ↗

1308 Розподіл справ між суддями здійснюється на основі випадкової (автоматизованої) системи. Водночас визначення понять «випадковий» та «автоматичний/автоматизований» можуть бути різними, але по суті мова йде про один і той самий підхід, який є і випадковим, і автоматичним (за допомогою ІТ-рішення).

1309 Докладно — у Тіньовому звіті 2025 року. С. 221. ↗

вого розподілу, не буде досягнута. Звіт у межах Пакета розширення Європейського Союзу 2025 року та спільна декларація Єврокомісарки з питань розширення М. Кос із віцепрем'єр-міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Т. Качкою із зазначенням 10 пріоритетів реформ для досягнення суттєвого прогресу в межах кластера 1 «Основи процесу вступу» теж вказують на необхідність скасування таких надмірних повноважень Генерального прокурора.

Рекомендації

1. Продовжити поетапне впровадження системи «СМЕРЕКА» з огляду на заходи, передбачені в стратегічних документах та планах з їх виконання, зокрема в Плані заходів до КСП та Дорожній карті з питань верховенства права.

2. Передбачити інтеграцію пов'язаних модулів до системи «СМЕРЕКА», насамперед E-Case Management System (пілотний проєкт в антикорупційних органах (Національне антикорупційне бюро України, САП, Вищий антикорупційний суд), випадковий (автоматичний) розподіл кримінальних проваджень у прокуратурі, функціонування груп прокурорів та слідчих із встановлення запобіжника від неправомірної зміни групи в будь-який момент тощо).

3. Впровадити систему випадкового розподілу кримінальних проваджень в органах прокуратури, що зменшить ризик маніпуляцій з боку керівників органів прокуратури під час визначення прокурора в кримінальному провадженні та зменшить корупційні ризики в цьому процесі. Скасувати зміни, внесені Законом № 4555-IX, що посягають на процесуальну незалежність прокурора, та ухвалити зміни до КПК України, що дозволять процесуально оскаржувати рішення керівника про зміну прокурора в кримінальному провадженні відповідно до рекомендацій GRECO.

Реформа адвокатури

У звітному періоді (серпень 2025 року — липень 2026 року) прогрес у сфері реформування адвокатури *не зафіксований*. Стратегічні документи у сфері адвокатури — Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства до 2030 року та Антикорупційна стратегія на 2026–2030 роки — залишаються незатвердженими або на стадії проєкту. Дорожня карта з питань верховенства права передбачає прийняття відповідного законодавства до IV кварталу 2026 року. Водночас акти органів адвокатського самоврядування (ОАС) продовжили набувати дедалі більш суперечливого характеру, посилюючи централізацію та непрозорість у системі.

Єдиним інституційним кроком стало створення при Міністерстві юстиції України (Мін'юст) робочої групи з розроблення змін до законодавства про адвокатуру[1310]. Утім, за звітний період відбулося лише одне її засідання, на якому фактично не розглянуто жодного змістовного питання. Натомість ухвалено рішення про розширення складу робочої групи з-поміж представників Національної асоціації адвокатів України (НААУ) та Парламенту, попри те що група вже налічувала понад 80% адвокатів — членів НААУ. Це ставить під сумнів інклюзивність та збалансованість процесу підготовки реформи.

Позитивним зрушенням стало розроблення Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК) Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки, до якої включено сферу адвокатури. Проте станом на липень 2026 року цей документ досі очікує на розгляд Верховною Радою.

Ситуація з оновленням ОАС залишається без змін. Органи, строк повноважень яких сплив ще у 2022 році, продовжують здійснювати повноваження без переобрання на центральному та регіональному рівнях. Адвокатура все ще не делегувала представників до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів та Вищої ради правосуддя (ВРП), попри публічне звернення останньої із закликом невідкладно провести з'їзд адвокатів та обрати її членів. Жодного фінансового звіту про використання внесків адвокатів не оприлюднено з 2021 року. Натомість у 2025 році Рада адвокатів України (РАУ) делегувала трьох представників до Конкурсної комісії з добору членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (ВККС) у зв'язку із завершенням повноважень міжнародних експертів у її складі.

1310 Про утворення робочої групи з питань удосконалення законодавства у сфері адвокатури та адвокатської діяльності : постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2026 № 42. ↗

Дорожня карта з питань верховенства права передбачає виконання заходів щодо адвокатури до IV кварталу 2026 року. З огляду на відсутність будь-яких законодавчих змін станом на липень 2026 року, перспектива виконання цього строку залишається вкрай невизначеною. Проте в разі сприятливих умов зі сторони Парламенту — можливою.

Надалі вкрай необхідно забезпечити увідповіднення законодавчої та інституційної бази, що регулює діяльність адвокатури, Конституції України, європейським стандартам та належним практикам. У цьому контексті доцільно проводити інклюзивні та прозорі консультації за участю правничої спільноти та громадянського суспільства щодо реформ, на меті яких має бути незалежний, професійний, підзвітний та підконтрольний адвокатам і суспільству інститут адвокатури. Реформи, зокрема, мають передбачати законодавчі зміни, спрямовані на:

- децентралізацію повноважень РАУ шляхом функціонального розмежування нормотворчих, виконавчих і контрольних функцій з радами регіонів та запровадження дієвої системи стримувань і противаг, що унеможливлює безконтрольне зосередження влади в РАУ та забезпечує реальну підзвітність адвокатській спільноті;
- запровадження прозорих, зрозумілих і таких, що ґрунтуються на принципах доброчесності, процедур обрання та діяльності ОАС — через обов'язкове онлайн-голосування на незалежних від заінтересованих сторін платформах;
- суттєве удосконалення процедур допуску до професії та кваліфікаційних вимог із запровадженням єдиного стандартизованого загальнонаціонального цифровізованого кваліфікаційного іспиту;
- створення прозорого та підзвітного дисциплінарного механізму з відкритими публічними реєстрами дисциплінарних рішень;
- обов'язкове фінансове звітування ОАС перед адвокатами з проведенням щорічного незалежного аудиту;
- лібералізацію системи безперервного навчання адвокатів, зокрема через усунення монопольного становища Вищої школи адвокатури НААУ (ВША НААУ) та забезпечення вільного вибору провайдерів освітніх послуг;
- посилення гарантій здійснення адвокатської діяльності, включно з ефективними механізмами захисту адвокатів у випадках втручання в їхню професійну діяльність;
- розширення професійних прав адвокатів відповідно до європейських стандартів, зокрема у сфері доступу до інформації, представництва в судах і взаємодії з органами державної влади.

Здійснення цих заходів є критично важливим для посилення незалежності, доброчесності та професійності правничої професії, а також для зміцнення всієї системи правосуддя.

Під час підготовки звіту громадська організація «Адвокат майбутнього» звернулася до НААУ із запитом щодо надання інформації у сфері адвокатури. Показовим є те, що НААУ відмовила як у наданні запитуваної інформації, так і у співпраці.

Адвокатура в стратегічних документах у сфері правосуддя

Прогрес та проблеми

Питання реформування адвокатури відображено в ключових стратегічних документах, однак протягом серпня 2025 року — липня 2026 року не отримало подальшого розвитку та не реалізовано у вигляді законодавчих змін. Фактично у звітний період відсутні суттєві зрушення в цьому напрямі. Раніше прийнята Дорожня карта з питань верховенства права залишається чинною і не зазнала необхідних змін, проєкт Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства до 2030 року, підготовлений Офісом Президента України (Офіс Президента), так і не затверджено, а відповідні законодавчі ініціативи — Антикорупційна стратегія на 2026–2030 роки — перебувають на стадії проєкту[1311].

I. Дорожня карта з питань верховенства права[1312] є чинним стратегічним документом, що визначає заходи щодо адвокатури зі строком виконання до IV кварталу 2026 року. Відповідальними інституціями визначені Мін'юст, Верховна Рада та НААУ. Станом на липень 2026 року жодних законодавчих змін на виконання цієї Дорожньої карти у сфері адвокатури не прийнято.

II. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства до 2030 року, про підготовку якої Офіс Президента повідомляв ще у 2024 році. Хоча Стратегія не була затверджена протягом звітного періоду, за словами представника Офісу Президента, її положення, проєкт яких був надісланий усім заінтересованим сторонам наприкінці 2025 року, будуть виконуватися, зокрема щодо реформи адвокатури на шляху до ЄС[1313].

III. Антикорупційна стратегія на 2026–2030 роки[1314]. НАЗК завершило розроблення проєкту Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки, до якої включено сферу адвокатури. Проєкт є логічним продовженням підходів, закладених у Дорожній карті з питань верховенства права, та містить п'ять визначених проблем і сім очікуваних стратегічних результатів. Зокрема, передбачається:

- удосконалення законодавчого регулювання процедури формування та функціонування ОАС із запровадженням онлайн-голосування за принципом «один адвокат — один голос», упорядкуванням виборчого циклу, скороченням строків повноважень та забезпеченням публічної доступності інформації про ОАС;
- запровадження єдиного стандартизованого загальнонаціонального цифровізованого кваліфікаційного іспиту з перевіркою доброчесності кандидатів;

1311 Докладний аналіз щодо змісту Дорожньої карти з питань верховенства права та положень проєкту Стратегії наведено в Тіньовому звіті 2025 року (с. 234–235). ↗

1312 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

1313 Інформація надана представником Офісу Президента України під час інтерв'ю, проведеного 31.03.2025.

1314 Про затвердження Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки : проєкт Закону України, реєстраційний № 15230-д від 27.07.2026. ↗

- створення конкурентного середовища у сфері підвищення професійного рівня адвокатів;
- удосконалення матеріально-правових та процедурних аспектів дисциплінарної відповідальності, зокрема через уточнення складів порушень, розширення переліку стягнень, запровадження публічного реєстру рішень та гарантій недопущення використання дисциплінарних процедур для обмеження свободи слова адвокатів;
- забезпечення прозорості фінансового управління з обов'язковим щорічним незалежним аудитом та оприлюдненням деталізованої звітності.

Станом на липень 2026 року проєкт Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки (законопроєкт № 15230-д) очікує на розгляд Парламентом. Водночас Комітет Верховної Ради з питань антикорупційної політики рекомендував Парламенту прийняти відповідний законопроєкт у першому читанні за основу.

IV. Стратегія розвитку НААУ на 2021–2025 роки. Строк дії Стратегії завершився у 2025 році. Як і в попередньому звітному періоді, жодної інформації щодо результатів її реалізації, проміжного чи підсумкового звіту на офіційному вебсайті НААУ не оприлюднено.

Звіт у межах Пакета розширення ЄС 2025 року[1315] містить значно жорсткіші формулювання щодо адвокатури, порівнюючи з попередніми роками. Європейська комісія закликала надати поштовх реформі у сфері адвокатури та окремо наголосила на тому, що Україна має терміново розпочати комплексну реформу адвокатури з метою забезпечення формування органів НААУ на основі прозорої та такої, що заслуговує на довіру, процедури. Акцент Європейської комісії саме на реформуванні системи формування ОАС є прогнозованим з огляду на тривале нехтування цим питанням, але водночас засвідчує зростання пріоритетності цієї теми в контексті євроінтеграційних зобов'язань України.

Створення робочої групи при Кабінеті Міністрів України

12 січня 2026 року Кабінет Міністрів України створив робочу групу з удосконалення законодавства про адвокатуру[1316]. Співголовами цієї робочої групи станом на дату її утворення стали заступниця очільника Мін'юсту з питань європейської інтеграції Людмила Сугак та голова парламентського Комітету з питань правової політики Денис Маслов.

Водночас у липні 2026 року у зв'язку з формуванням нового складу Кабінету Міністрів України відбулися суттєві кадрові зміни, що впливають на діяльність зазначеної робочої групи. Зокрема, Д. Маслов обійняв посаду Міністра юстиції України[1317]. Водночас нового голову парламентського Комітету з питань правової політики не обрано. З огляду на щойно завершене формування Уряду очікується збереження виваженого та збалансованого складу робочої групи.

1315 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

1316 Про утворення робочої групи з питань удосконалення законодавства у сфері адвокатури та адвокатської діяльності : постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2026 № 42. ↗

1317 Про формування складу Кабінету Міністрів України та звільнення з посад членів Кабінету Міністрів України, який перебуває у відставці : Постанова Верховної Ради України від 16.07.2026 № 4942-IX. ↗

Визначений Урядом формат співголовування відображає логіку Дорожньої карти з питань верховенства права, яка визначає виконавцями реформи Мін'юст, Верховну Раду та НААУ: Мін'юст розробляє політику, Парламент приймає закон, НААУ імплементує зміни. Цей розподіл є принципово важливим. Уряд і Парламент мають виключне повноваження напрацьовувати нову політику та встановлювати оновлені правила у сфері адвокатури — професії, якій держава делегувала публічну функцію. Зберігаючи професійну автономію адвокатів, держава водночас має встановлювати стандарти якості, прозорості та відповідальності перед суспільством.

Понад 80% членів робочої групи становлять адвокати — як ті, хто щоденно практикує в судах, так і ті, хто обіймає наразі інші посади, але зберігає професійний досвід, членство в НААУ і розуміння реалій адвокатури. Серед них — народні депутати, науковці провідних правничих факультетів, експерти міжнародних проєктів, представники НААУ та інших заінтересованих сторін, включно з Радою Європи та громадськими організаціями.

До групи включені представники громадської організації «Асоціація адвокатів України» та всеукраїнської громадської організації «Асоціація правників України», які за всю історію свого існування добровільно об'єднали понад 9,5 тис. адвокатів та ще більше правників інших спеціалізацій. Такий склад групи забезпечує і якісне представлення адвокатури, і альтернативне бачення реформ. Водночас у групі є як прихильники глибоких системних змін, так і скептики таких змін в адвокатурі.

На першому засіданні робочої групи 19 березня 2026 року фактично не розглянуто жодного змістовного питання реформування[1318]. Натомість Мін'юст, реагуючи на звернення НААУ та окремих народних депутатів, оголосив про розширення складу групи. Мін'юст очікував пропозиції щодо включення до групи 10 представників НААУ, 10 народних депутатів, а також по одному представнику від НАЗК, Секретаріату Кабінету Міністрів України, ВРП та Верховного Суду.

На засіданні робочої групи співголова робочої групи заявила[1319], що жоден із поточних членів групи не буде виключений у процесі розширення. Водночас у своєму зверненні НААУ висунула вимогу про запровадження посади третього співголови робочої групи — голови НААУ та РАУ Лідії Ізовітової. Станом на кінець липня 2026 року Кабінет Міністрів України не вчиняв жодних дій щодо зміни складу робочої групи.

Розширення складу групи з-поміж додаткових 20 представників НААУ та парламентарів потребує ретельної оцінки з погляду збереження балансу представництва та запобігання ситуації, за якої орган, діяльність якого належить реформуванню, отримує вирішальний вплив на зміст реформи. Ключовим принципом ефективного реформування є недопущення домінування інституції, що є об'єктом змін і чиї попередні рішення стали однією з причин системних проблем у сфері адвокатури. Окремо потребує уваги питання легітимності делегованих представників НААУ, з огляду на те що повноваження ОАС залишаються неврегульованими після закін-

1318 Згідно з інформацією представниці громадської організації «Адвокат майбутнього», яка є членкинею робочої групи з питань удосконалення законодавства у сфері адвокатури та адвокатської діяльності.

1319 Там само.

чення строку їх мандатів у 2022 році. Це може ставити під сумнів належне представництво інтересів адвокатської спільноти в процесі реформування.

Призначення колишнього очільника Офісу Президента на посаду в НААУ

Не можна оминути увагою призначення, що відбулося в березні 2026 року. Після звільнення з посади керівника Офісу Президента Андрій Єрмак очолив Комітет із питань захисту постраждалих від збройної агресії проти України, компенсаційних механізмів і євроінтеграційного правового забезпечення відновлення[1320], створений при НААУ. Відповідно до положень про комітети НААУ, рішення про створення цього комітету ухвалила голова НААУ та РАУ Л. Ізовітова.

Це призначення потребує уваги з огляду на низку обставин. А. Єрмак не мав публічної практики адвокатської діяльності у сферах, які охоплюються мандатом новоствореного комітету[1321]. Водночас він залишається фігурою зі значним політичним впливом та розгалуженими зв'язками на рівні вищого державного керівництва, міжнародних партнерів та органів правопорядку. Його інтеграція в структуру НААУ створює ризик набуття цією організацією додаткового політичного ресурсу, який може бути використаний не лише для реалізації статутних завдань комітету, а й для впливу на перебіг реформи адвокатури, зокрема в контексті діяльності робочої групи з удосконалення законодавства про адвокатуру та розгляду відповідного законодавства в Парламенті.

В умовах, коли НААУ одночасно є об'єктом реформування та активним учасником процесу підготовки реформ, посилення її інституційних та політичних можливостей потребує пильного моніторингу з боку громадянського суспільства та міжнародних партнерів.

Рекомендації

1. Кабінет Міністрів України має забезпечити збалансований склад робочої групи з удосконалення законодавства про адвокатуру після її розширення, не допускаючи ситуації, за якої орган, діяльність якого підлягає реформуванню, набуває вирішального впливу на зміст реформи. Процес розширення складу має бути прозорим та публічним.

2. Мін'юст має сформувати цілісну державну політику у сфері адвокатури та забезпечити подання відповідних законодавчих ініціатив до Верховної Ради для їх розгляду і прийняття у строки, визначені Дорожньою картою з питань верховенства права (IV квартал 2026 року).

3. Верховна Рада має затвердити Антикорупційну стратегію на 2026–2030 роки, забезпечивши збереження у ній положень щодо реформування адвокатури в обсязі, не меншому за передбачений проєктом НАЗК.

4. Президент має затвердити Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства до 2030 року з окремим розділом щодо реформу-

1320 «Нову посаду» Єрмака у НААУ прокоментувала координаторка комітетів. *Національна асоціація адвокатів України*. 2026. ↗

1321 Єрмак Андрій Борисович. *Вікіпедія*. 2026. ↗

вання адвокатури, сформованим з урахуванням вимог Європейської комісії та положень Дорожньої карти з питань верховенства права.

5. НААУ має оприлюднити підсумковий звіт про реалізацію Стратегії розвитку НААУ на 2021–2025 роки із залученням правничої спільноти та громадськості до оцінки її результатів.

6. Громадянське суспільство та міжнародні партнери мають здійснювати постійний моніторинг складу, процедур та результатів діяльності робочої групи з удосконалення законодавства про адвокатуру, а також відстежувати інституційні зміни в структурі НААУ, які можуть впливати на перебіг реформи адвокатури.

Органи адвокатського самоврядування

Прогрес та проблеми

Система адвокатського самоврядування залишилася без будь-яких структурних чи змін складу ОАС протягом звітного періоду.

Проведення виборів та безстрокове утримання повноважень

Вибори ОАС все ще не проведено, попри те що строк повноважень останнього складу ОАС сплив ще у 2022 році. Значну частину членів ОАС обрано вперше у 2012 році на установчих конференціях та з'їзді адвокатів і частково переобрано у 2017 році[1322]. Зокрема, Голова НААУ та РАУ Лідія Ізовітова обіймає цю посаду безперервно з 2012 року. Отже, значна частина членів ОАС перебуває при владі вже 14 років — за законодавчо встановленого строку повноважень у п'ять років із забороною зайняття посад понад два строки поспіль.

Безстрокове збереження повноважень ОАС обґрунтовується запровадженням в Україні правового режиму воєнного стану. Проте таке обґрунтування не узгоджується із засадничими гарантіями цього режиму. Відповідно до ч. 1 ст. 22 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»[1323], будь-які спроби використати введення воєнного стану для захоплення влади тягнуть за собою відповідальність згідно із законом. Хоча наведена норма адресована передусім органам державної влади, закладений у ній принцип неприпустимості використання воєнного стану як підстави для утримання влади поза межами встановлених законом строків повноважень має загальноправове значення і поширюється й на органи професійного самоврядування, яким держава делегувала публічну функцію. Безстрокове збереження повноважень членами ОАС не може вважатися правомірним наслідком дії цього режиму, оскільки фактично нівелює конституційний принцип виборності та змінюваності виборних органів і суперечить самій природі адвокатського самоврядування, адже ані Закон № 5076-VI[1324], ані Конституція України не

1322 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» Звіту Європейської комісії щодо України у 2023 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2024. С. 162–166. ↗

1323 Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. ↗

1324 Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Ст. 57. ↗

передбачають континуїтету (автоматичного продовження) повноважень ОАС після спливу строку їхніх мандатів.

Показовим є те, що інші органи професійного самоврядування у сфері правосуддя — Рада суддів та Рада прокурорів України — упродовж дії того самого правового режиму воєнного стану провели вибори та неодноразово оновили свій склад. На цьому тлі беззмінне утримання повноважень ОАС протягом чотирьох років після спливу строку їхніх мандатів є особливо невиправданим і свідчить не про об'єктивну неможливість проведення виборів в умовах воєнного стану, а радше про відсутність політичної волі до змінюваності влади в системі адвокатського самоврядування.

Проблема невиборності та безстрокового утримання повноважень ОАС набула прямої зовнішньої оцінки з боку конституційного органу. Рішенням від 16 липня 2026 року № 1476/0/15-26[1325] ВРП ухвалила публічне звернення до НААУ та РАУ, у якому наголосила на необхідності невідкладного проведення з'їзду адвокатів України та обрання двох членів ВРП за квотою адвокатури. ВРП констатувала, що представників адвокатури немає в її складі вже понад чотири роки, що призводить до функціонування органу в неповному складі, створює ризики для кворуму та уповільнює розгляд кадрових і дисциплінарних проваджень. Водночас ВРП підкреслила, що обрання членів ВРП з'їздом адвокатів є не правом, а конституційним обов'язком адвокатури.

Принципово важливим є те, що ВРП прямо відкинула посилання на воєнний стан як підставу для зволікання. Орган зазначив, що чинне законодавство не містить жодних обмежень щодо проведення з'їзду адвокатів в умовах воєнного стану, а запровадження цього режиму не припиняє повноважень ОАС. На підтвердження ВРП навела приклади інших суб'єктів формування ВРП, які провели відповідні з'їзди та конференції під час воєнного стану: з'їзд суддів, всеукраїнська конференція прокурорів та з'їзди представників правничих закладів.

Централізація виборчих процесів

Ключовою системною проблемою залишається централізована монополія РАУ на ініціювання та контроль виборчих процесів. Саме РАУ визначає квоту представництва та затверджує порядок висування й обрання делегатів як на конференції адвокатів регіонів, так і на З'їзді адвокатів України. Без встановлення квот РАУ регіони фактично позбавлені можливості самостійно ініціювати вибори, навіть за очевидного завершення строків повноважень ОАС.

Ця проблема залишається актуальною й у звітному періоді. У 2025 році Рада адвокатів Хмельницької області вже вчетверте з 2022 року звернулася до РАУ з проханням затвердити квоту представництва та порядок обрання делегатів для проведення конференції адвокатів регіону[1326]. Проте вибори так і не проведено. Така модель суперечить базовим засадам самоврядування, закріпленим у Рекомен-

1325 Про публічне звернення Вищої ради правосуддя до Національної асоціації адвокатів України та Ради адвокатів України : рішення Вищої ради правосуддя від 16.07.2026 № 1476/0/15-26. ↗

1326 Рішення Ради адвокатів Хмельницької області від 29.01.2025 № 2-2/25 про скликання Конференції адвокатів Хмельницької області. ↗

дації Комітету міністрів Ради Європи № R (2000)[1327] 21 про свободу професійної діяльності адвокатів, відповідно до якої адвокатські колегії та інші професійні об'єднання адвокатів мають бути органами, побудованими на засадах самоврядування, незалежними від влади та від широкого загалу. Централізація повноважень у межах самої системи самоврядування створює внутрішні вертикалі залежності, які підривають демократичність, конкурентність та підзвітність ОАС перед адвокатською спільнотою.

Залишається нерозв'язаною проблема відсутності вимоги щодо **таємного голосування під час обрання керівних ОАС**. На практиці голосування відбувається у відкритій формі способом підняття руки, що створює простір для тиску, групового впливу та позбавляє делегатів свободи волевиявлення[1328]. **Саме тому принципово важливо, щоб комплексна реформа законодавства про адвокатуру передувала проведенню нових виборів ОАС**. Обрання органів самоврядування за оновленими, прозорими та демократичними правилами — відповідно до рекомендацій Європейської комісії — є єдиним шляхом до формування легітимних та підзвітних інститутів адвокатського самоврядування.

Аналіз сучасних моделей організації виборів до ОАС у країнах ЄС свідчить про послідовне запровадження електронного голосування як інституційного стандарту. Наприклад, у Франції (налічує понад 70 тис. адвокатів), електронне голосування для виборів до Conseil national des barreaux запроваджено на рівні державного регулювання через внесення змін до декрету 1991 року урядовими актами 2022–2023 років, що централізували та цифровізували виборчий процес[1329]. Перші вибори 2023 року продемонстрували стабільність процедури, своєчасність підрахунку голосів та підвищення організаційної дисципліни, як порівняти з попередньою моделлю, де фіксувалися затримки та порушення процедур.

У Німеччині (понад 167 тис. адвокатів) перехід до дистанційного голосування ініційовано законодавчо — через реформу Bundesrechtsanwaltsordnung, ухвалену Бундестагом у 2017 році, яка зробила дистанційне голосування обов'язковим і відкрила можливість використання електронних систем[1330]. Є регіони, які обрали голосування через пошту, інші — через онлайн-системи. Практика окремих палат продемонструвала, що онлайн-голосування суттєво розширює участь адвокатів у виборах та підвищує легітимність органів самоврядування.

Отже, впровадження незалежної, прозорої та технологічно захищеної системи онлайн-голосування є не лише інструментом модернізації, але й необхідною умовою забезпечення демократичності адвокатського самоврядування в Україні, де налічується понад 70 тис. адвокатів[1331].

1327 Рекомендація № R (2000) 21 Комітету міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів. ↗

1328 Звітно-виборчий з'їзд адвокатів України в Києві / Перший Закарпатський. YouTube. 2017. 13:51, 15:04. ↗; Регламент звітно-виборного з'їзду адвокатів України 2017 року (проєкт). ↗

1329 Décret n° 2022-1323 du 14 octobre 2022 modifiant l'article D. 432-10 du code de l'action sociale et des familles. ↗

1330 Kleine BRAO-Reform: Briefwahl für Kammervorstand kommt. Anwaltsblatt, 2017. ↗; Elektronische Wahl zur Satzungsversammlung war wirksam. Bundesrechtsanwaltskammer, 2022. ↗

1331 НААУ: Офіційно: в Україні більше 70 тис. адвокатів. *Національна асоціація адвокатів України*. 2024. ↗

Показовою є практика реагування ОАС на запити. У процесі підготовки цього звіту громадська організація «Адвокат майбутнього» звернулася до НААУ із запитом щодо надання інформації, необхідної для моніторингу та оцінки прогресу України у сфері адвокатури. Проте НААУ у своїй офіційній відповіді[1332] відмовила як у наданні запитуваної інформації, так і у співпраці.

Замість надання інформації НААУ, з посиланням на рішення РАУ № 65[1333], заявила, що є єдиним суб'єктом, уповноваженим представляти адвокатуру, зазначивши, що: «В силу наданих функцій (компетенції) Законом України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" виключно професійна організація Національна асоціація адвокатів України, як регулятор професії адвоката є єдиним суб'єктом, який уповноважений своїм статусом і здатен представляти адвокатуру в будь-яких проєктах, у тому числі пов'язаних з розробкою узагальнюючих документів інституційного значення».

Однак відмова в наданні інформації про діяльність ОАС суперечить принципу підзвітності органів, яким держава делегувала публічну функцію — допуск до професії та дисциплінарну функцію. Отже, ОАС виявляють найвищий рівень закритості та несприйняття зовнішнього діалогу з-поміж усіх інституцій системи правосуддя.

Делегування представників до Конкурсної комісії з добору членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України

У 2025 році РАУ делегувала трьох представників до Конкурсної комісії, яка формуватиме склад ВККС: Олексія Шевчука — колишнього Голову комітету НААУ з питань інформаційної політики та взаємодії із засобами масової інформації, Ганну Колесник — Голову комітету НААУ з прав людини та Оксану Каденко — членкиню РАУ[1334]. Цей вибір викликав обґрунтовані занепокоєння у громадськості, оскільки на результати добору безпосередньо вплинула непрозора та неконкурентна процедура, критичний аналіз якої наведено в Тіньовому звіті до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році[1335] (Тіньовий звіт 2025 року).

До того ж делегування здійснила РАУ, повноваження якої є простроченими з 2022 року. Висування її делегатів до зазначеної Конкурсної комісії фактично легітимізує як саму РАУ, так і практику ігнорування З'їзду адвокатів України, створюючи небезпечний прецедент. Допоки РАУ не реформовано і не відбулися демократичні та конкурентні вибори до неї, право делегувати представників до Конкурсної комісії з добору членів ВККС має бути виключено з положень Закону України «Про

1332 Лист Національної асоціації адвокатів України від 03.07.2026 № 1431/0/2-26.

1333 Про затвердження Офіційної позиції Національної асоціації адвокатів України щодо Тіньового звіту до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» Звіту Європейської комісії щодо України у 2023 році : рішення Ради адвокатів України від 21.09.2024 № 65. ↗

1334 РАУ обрала кандидатів у члени Конкурсної комісії з добору членів ВККС. *Національна асоціація адвокатів України*. 2025. ↗

1335 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 892, 900. ↗

судоустрій і статус суддів»[1336]. Відповідну мету має законопроєкт № 13382[1337], що передбачає продовження участі міжнародних експертів у такій Конкурсній комісії.

Публічність актів ОАС

Окремою системною проблемою є відсутність обов'язковості публікації рішень ОАС. Закон № 5076-VI[1338] містить лише загальну норму про те, що рішення ОАС набирають чинності з дня їх прийняття, якщо інший строк не передбачений рішеннями. Жодної вимоги щодо обов'язковості публікації актів закон не містить. Положення про РАУ[1339] передбачає, що рішення РАУ оприлюднюються на офіційному сайті НААУ.

На практиці значна кількість рішень РАУ не оприлюднюється. До того ж частину рішень РАУ фактично засекречено, хоча ані закон, ані положення цього не передбачають. Так, у відповідь на запит адвоката, члена РАУ Сергія Осики, щодо надання фотокопій рішень РАУ від 05–06 вересня 2022 року[1340] стосовно скликання Звітно-виборчого Шостого з'їзду адвокатів України, затвердження порядку його проведення та скликання конференцій адвокатів регіонів для висування та обрання делегатів на З'їзд, НААУ повідомила, що запитувані рішення не оприлюднені на офіційному вебсайті та належать до інформації з обмеженим доступом на період дії воєнного стану. Підставою для відмови зазначено рішення РАУ № 51 «Про нерозголошення конфіденційної інформації органами адвокатського самоврядування під час дії воєнного стану» та розпорядження Голови НААУ, РАУ № 91 «Про затвердження переліку конфіденційної інформації під час дії воєнного стану», які так само відсутні на сайті НААУ та не є публічними.

Зазначена відповідь НААУ є показовою з кількох причин:

1) рішення щодо скликання З'їзду адвокатів та конференцій регіонів безпосередньо стосуються реалізації виборчих прав адвокатів і мають загальнообов'язковий характер для всієї адвокатської спільноти, а отже, не можуть бути віднесені до конфіденційної інформації;

2) ані Закон № 5076-VI, ані Положення про РАУ не надають ні РАУ, ні Голові НААУ повноважень засекречувати власні рішення загальної дії;

3) засекречення рішень, які визначають порядок проведення виборів ОАС, фактично унеможливлює контроль адвокатської спільноти за виборчим процесом і створює передумови для маніпулювання ним;

4) така практика суперечить Закону України «Про доступ до публічної інформації»[1341], який встановлює вичерпний перелік підстав для обмеження доступу

1336 Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Ст. 95[1]. ↗

1337 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо удосконалення процедури конкурсу на зайняття посади члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України : проєкт Закону України, реєстраційний № 13382 від 18.06.2025. ↗

1338 Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Ст. 57. ↗

1339 Положення про Раду адвокатів України, затверджене Установчим з'їздом адвокатів України 17.11.2012. ↗

1340 Публікація Сергія Осики в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

1341 Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. Ст. 6. ↗

та вимагає одночасного дотримання «трискладового тесту» — наявності легітимної мети, реальної шкоди від оприлюднення та переваги такої шкоди над суспільним інтересом у доступі до інформації. НААУ та РАУ як суб'єкти зобов'язані дотримуватися зазначених вимог під час віднесення інформації до конфіденційної. У наведеному випадку жодне з цих обґрунтувань надано не було: рішення про скликання З'їзду адвокатів та порядок обрання делегатів не можуть становити загрози національній безпеці чи іншим захищеним цінностям, а суспільний інтерес адвокатської спільноти в доступі до таких актів є очевидним і переважним.

Поряд із проблемою непублічності рішень ОАС залишається нерозв'язаним питання **відсутності онлайн-трансляцій засідань РАУ та рад адвокатів регіонів (РАР)**. В умовах, коли технічні засоби для проведення відеотрансляцій є загальнодоступними, відмова від їх використання свідчить не про технічні обмеження, а про свідоме небажання забезпечити відкритість та підзвітність діяльності ОАС. Отже, порушується фундаментальне право адвокатів на участь в адвокатському самоврядуванні та на доступ до інформації про діяльність органів, які вони формують та утримують коштом щорічних внесків, оскільки без доступу до змісту рішень та перебігу їх ухвалення адвокати позбавлені можливості здійснювати реальний контроль за діяльністю обраних ними органів, оцінювати відповідність їхніх дій інтересам адвокатської спільноти та своєчасно реагувати на зловживання.

Рекомендації

1. Внести зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», які передбачатимуть:

- скасування системи квотування представництва адвокатів під час формування ОАС та запровадження моделі прямої участі адвокатів у виборчих процесах, яка передбачає реалізацію активного виборчого права кожним адвокатом;
- запровадження обов'язкового онлайн-голосування під час формування ОАС на всіх рівнях за принципом «один адвокат — один голос» із використанням захищених електронних платформ ідентифікації та автентифікації, незалежних від НААУ, що визначаються через публічні закупівлі або державні цифрові сервіси та належать обов'язковому незалежному аудиту;
- встановлення обов'язковості принципу таємного голосування під час обрання складу ОАС незалежно від форми проведення виборів (дистанційна або змішана), зокрема в разі поєднання онлайн-голосування з офлайн-проведенням з'їздів і конференцій, із прямою забороною відкритого голосування, зокрема способом підняття руки, та з обов'язковим забезпеченням технічних і процедурних гарантій таємності волевиявлення;
- гарантування рівних умов реалізації активного та пасивного виборчого права адвокатів, зокрема через відкриті та конкурентні процедури висування кандидатів, що містять право самовисування адвокатів та заборону встановлення додаткових бар'єрів, не передбачених законом; обов'язкове оприлюднення інформації про кандидатів, їхніх програм та професійного досвіду;

забезпечення рівних можливостей для публічної презентації програм і участі в дебатах;

- унормування виборчого циклу ОАС, зокрема встановлення чітких обов'язкових строків ініціювання, підготовки та проведення виборів; визначення автоматичного запуску виборчого процесу в разі спливу строків повноважень незалежно від рішень РАУ та за участі РАР;
- визначення вичерпного переліку виключних підстав для продовження строку повноважень ОАС у разі неможливості проведення виборів, а також встановлення граничного строку такого продовження, який не може перевищувати один рік;
- скорочення строків повноважень з урахуванням кращих європейських практик — не більше трьох років, із встановленням заборони обіймання керівних посад у тих самих органах більш як два строки поспіль. Під час першого формування ОАС за правилами нового законодавства за застосування обмеження щодо перебування на посаді не більш як два строки поспіль мають враховуватися строки перебування осіб на відповідних посадах відповідно до попереднього законодавчого регулювання з метою забезпечення реальної дії принципу строковості повноважень, періодичної ротації та недопущення концентрації повноважень;
- заборону поєднання ключових керівних посад в ОАС (зокрема в НААУ, РАУ та інших органах) з метою запобігання концентрації влади, забезпечення інституційного балансу та розмежування управлінських, представницьких та контрольних функцій;
- визначення чітких повноважень та розмежування компетенції між РАУ та РАР з метою усунення монополії РАУ на формування виборчих процедур, посилення автономії регіонального рівня та відновлення балансу системи стримувань і противаг у межах адвокатського самоврядування;
- запровадження обов'язкової публічності діяльності ОАС, зокрема через проведення онлайн-трансляцій засідань РАУ, РАР та інших центральних та регіональних органів; оприлюднення протоколів, рішень і результатів голосувань у чіткі строки; забезпечення доступу адвокатів до електронних реєстрів рішень ОАС.

2. Парламенту необхідно доопрацювати та прийняти до травня 2026 року законопроєкт № 13382, який передбачає продовження участі міжнародних експертів у Конкурсній комісії з добору членів ВККС та вилучення з повноважень РАУ права делегувати представників до цієї комісії, допоки не буде забезпечено демократичне та конкурентне формування ОАС.

Доступ до професії адвоката

Прогрес та проблеми

За звітний період жодних змін у сфері доступу до професії адвоката не відбулося, а всі проблеми, описані в Тіньовому звіті 2025 року, залишаються актуальними[1342]. Зокрема, незмінними залишаються: непрозорість та формальний характер кваліфікаційного іспиту, відсутність уніфікованих критеріїв його оцінювання та публічного доступу до екзаменаційних матеріалів; непрозорість процедури проходження стажування; відсутність ефективного механізму оскарження рішень Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (КДКА) про відмову в допуску до складення іспиту або про його нескладення; нефункціонування КДКА регіонів у повноважному складі, що унеможливлює належний доступ до професії.

Європейська комісія послідовно фіксує відсутність прогресу в реформуванні адвокатури України та критикує кваліфікаційні процедури доступу до професії. Дорожня карта з питань верховенства права передбачає запровадження єдиного стандартизованого цифровізованого іспиту для забезпечення рівного доступу та об'єктивності. Важливо, що реформування процедури доступу до адвокатської професії не може обмежуватися лише кваліфікаційним іспитом і стажуванням.

Щонайменше таким само критичним є питання щодо морально-етичної оцінки осіб, які допускаються до іспиту. Закон № 5076-VI[1343] встановлює вимоги формального характеру: наявність повної вищої юридичної освіти, стаж роботи в галузі права не менше ніж два роки, знання державної мови. Водночас вимоги до морально-етичних якостей кандидата як умова доступу до професії в законодавстві відсутні, і попри те що ця прогалина була ідентифікована раніше[1344], вона й досі не усунена.

Тим часом у законодавстві більшості держав-членів ЄС моральна доброчесність є самостійною та обов'язковою умовою вступу до адвокатської професії. Так, Закон Литовської Республіки про адвокатуру[1345] серед вимог до особи, що прагне набути статус адвоката, прямо передбачає наявність бездоганної репутації, а також відсутність залежності від алкоголю, наркотичних або психотропних речовин. Закон Латвійської Республіки[1346] містить аналогічну вимогу щодо репутації як передумови членства в колегії адвокатів. Польський Закон про адвокатуру[1347] вимагає від кандидата бездоганного характеру та поведінки, що є запорукою належного здійснення адвокатської діяльності. Федеральне положення про

1342 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 245–249. ↗

1343 Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. ↗

1344 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 247–249. ↗

1345 Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas Nr. IX-2066 від 18.03.2004. ↗

1346 Latvijas Republikas Advokatūras likums. ↗

1347 Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze. ↗

адвокатуру Федеративної Республіки Німеччина[1348] серед підстав відмови в допуску до адвокатської діяльності передбачає вчинення дій, несумісних із гідністю професії.

Наразі в Україні особа, яка подає заяву про допуск до складення кваліфікаційного іспиту, зобов'язана надати довідку про несудимість та медичну довідку, що підтверджує проходження психіатричного огляду, зокрема щодо вживання психоактивних речовин[1349]. Ці вимоги є необхідними, але недостатніми: формальна відсутність судимості чи медичних протипоказань не є достатнім підтвердженням доброчесності особи та її придатності до здійснення адвокатської діяльності.

Показовим орієнтиром для вдосконалення цієї системи може слугувати ризик-орієнтована модель перевірки кандидатів, впроваджена Органом регулювання солісіторів Англії та Уельсу (SRA), яка охоплює низку категорій оцінки: кримінальну історію (включно з погашеними судимостями), поведінку та доброчесність поза межами кримінального переслідування (зокрема прояви нечесності чи зловживання довірою), академічну доброчесність, фінансову дисципліну, а також регуляторну та дисциплінарну історію кандидата[1350]. Водночас жодна з цих обставин не є автоматичною підставою для відмови, натомість кожен випадок оцінюється індивідуально з урахуванням часового відрізка, ступеня усвідомлення та доказів змін у поведінці. Саме на кандидата покладається тягар доведення своєї придатності до професії, а зобов'язання розкривати відповідні відомості зберігається протягом усього часу перебування у реєстрі солісіторів[1351]. Ця модель є цінним прикладом того, який вигляд може мати системна перевірка доброчесності на етапі доступу до професії, і заслуговує на детальне вивчення в контексті реформування відповідних процедур в Україні.

РАУ рішенням № 153[1352] 13 грудня 2025 року внесла зміни до чинного Порядку допуску до складення кваліфікаційного іспиту, що стосуються режиму формування екзаменаційних білетів. З метою дотримання суворого режиму таємності та недопущення вільного обігу відповідної інформації білети формуються та затверджуються КДКА щоквартально у зв'язку зі зміною завдань. Формально цей захід спрямований на зниження корупційного ризику, пов'язаного із заздалегідь відомим змістом білетів — проблемою, яку ідентифіковано в Тіньовому звіті 2025 року[1353].

Утім, на практиці запроваджений механізм не є дієвим. Публічна сторінка в Facebook під назвою «Кваліфікаційний іспит на право на заняття адвокатською діяль-

1348 Bundesrechtsanwaltsordnung (BRAO). 01.08.1959. ↗

1349 Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методика оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні : рішення Ради адвокатів України від 17.12.2013 № 270 (зі змінами). ↗

1350 Assessment of Character and Suitability Rules. ↗

1351 Доступ до адвокатської професії: як працює оцінка доброчесності у Великій Британії. *Адвокат майбутнього*. 2026. ↗

1352 Про внесення змін до Порядку допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядку складення кваліфікаційного іспиту та методики оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні : рішення Ради адвокатів України від 13.12.2025 № 153. ↗

1353 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 247. ↗

ністю»[1354] наочно демонструє, що готові фабули, тобто самі білети разом із відповідями на них, продовжують циркулювати у відкритому доступі й активно продаються. Отже, ротація білетів раз на квартал не усуває корупційний ризик, вона лише скорочує строк актуальності білетів, але не перекриває сам канал витоку. Поки іспит проводиться в паперовій формі, а КДКА самостійно формує та зберігає білети, системна вразливість зберігається.

Саме тому Дорожня карта з питань верховенства права закріплює вимогу запровадження єдиного стандартизованого загальнонаціонального цифровізованого іспиту, покликаного забезпечити рівний доступ для всіх кандидатів, об'єктивність і неупередженість процесу.

Поряд із викликами, зумовленими повномасштабною війною, в Україні продовжує зберігатися проблема корупції, яка безпосередньо впливає і на сферу доступу до професії адвоката. Показовим у цьому контексті є викриття у березні 2026 року в м. Київ адвоката, який, за матеріалами органів правопорядку, пропонував за грошову винагороду сприяння в успішному складанні кваліфікаційного іспиту, посилаючись на наявний вплив на членів КДКА[1355]. Така практика, що передбачала чітко визначений механізм передачі коштів та створення штучних перешкод для кандидатів у разі відмови від «співпраці», свідчить про наявність суттєвих корупційних ризиків у процедурі доступу до професії, які не зникнуть без структурної реформи самого іспиту.

Звернення до досвіду держав-членів ЄС дає змогу виокремити кілька усталених моделей організації іспитової процедури: Німеччина інтегрує адвокатський іспит у єдину систему підготовки юристів з обов'язковою дворічною практикою[1356], Польща акцентує на практичних навичках складання юридичних документів після трирічного стажування[1357], тоді як французька модель вирізняється централізованим єдиним стандартом відбіркового іспиту — письмові завдання є ідентичними для всіх кандидатів на території всієї країни, що унеможливлює появу регіональних відмінностей у складності та знижує корупційні ризики[1358].

На окремий аналіз заслуговує питання **рівномірності та прозорості доступу до професії в розрізі регіонів, яке стало можливим завдяки аналізу Єдиного реєстру адвокатів України (ЄРАУ) як набору відкритих даних**. Порівняння двох витягів з ЄРАУ (станом на 15 серпня 2024 року та на 27 січня 2026 року[1359]) виявило регіональні аномалії, що свідчать про відсутність єдиних стандартів доступу до адвокатської професії та структурні викривлення у функціонуванні кваліфікаційних органів.

1354 Сторінка «Кваліфікаційний іспит на право на заняття адвокатською діяльністю» у соціальній мережі Facebook. ↗

1355 Обіцяв успішне складання іспиту до адвокатури за гроші: столичні правоохоронці затримали юриста. *Суспільне Київ*. 2026. ↗

1356 Закон про статус суддів (Deutsches Richtergesetz, DRiG). ↗

1357 Закон Республіки Польща від 26.05.1982 «Право про адвокатуру» (Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze). ↗

1358 Arrêté du 20 juin 2024 fixant le programme et les modalités de l'examen du certificat d'aptitude à la profession d'avocat. ↗

1359 Вебпортал відкритих даних. ↗

Станом на 15 серпня 2024 року ЄРАУ містив 69 382 записи про адвокатів. Станом на 27 січня 2026 року ЄРАУ вже налічував 72 839 записів, з яких щодо активних адвокатів — 52 999 (72,8%) та відомостей про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю — 19 840 (27,2%).

За кількістю нових записів за період серпень 2024 року — січень 2026 року рейтинг 7 кращих очолюють ради адвокатів Київської (811), Одеської (415), Дніпропетровської (357); Полтавської (252); Львівської (225), Закарпатської (202) та Запорізької (141) областей.

До зазначеного переліку не входить Рада адвокатів м. Києва, адже вона фактично не здійснює свої повноваження з 2022 року[1360]. Натомість Рада адвокатів Закарпатської області посідає шосту позицію, попри те що є одним з найменших за чисельністю населення регіонів країни.

Абсолютні показники набувають іншого виміру в разі перерахунку на 100 тис. населення (за оцінками станом на початок повномасштабного вторгнення РФ): Полтавська область (≈ 1,37 млн) — орієнтовно 18,4 нового свідоцтва на 100 тис. населення; Одеська область (≈2,35 млн) — орієнтовно 17,7; Закарпатська область (≈1,25 млн) — орієнтовно 16,2; Дніпропетровська область (≈3,1 млн) — орієнтовно 11,5; Львівська область (≈2,5 млн) — орієнтовно 9.

Полтавська та Закарпатська області видають нові адвокатські свідоцтва майже вдвічі інтенсивніше за Львівщину на душу населення. Об'єктивних чинників, які б пояснювали такий показник (концентрація юридичних факультетів національного рівня, наявність великого ринку правничих послуг, попит з боку бізнесу), у цих регіонах не спостерігається. Це створює обґрунтовані підстави для висновку про наявність у відповідних КДКА різних умов доступу до професії, які роблять їх привабливими для кандидатів незалежно від місця реальної юридичної практики.

З 202 нових записів, що з'явилися у витягу з ЄРАУ щодо Ради адвокатів Закарпатської області, 104 (51,5%) припадають на Мукачівський район (м. Мукачево — орієнтовно 85 тис. жителів); 76 (37,6%) — Ужгородський район (обласний центр); 22 — на решту населених пунктів області. Район міста районного значення має в 1,4 раза більше нових адвокатських свідоцтв, ніж район обласного центру. У будь-якій логіці географічного розподілу юридичної професії (концентрація судів, прокуратури, юридичних факультетів, бізнесу) обласний центр має лідирувати з відривом.

Опосередкованим, але показовим індикатором є відкриття в м. Київ представництва Закарпатської обласної ради адвокатів[1361]. Створення представництва територіального ОАС за межами власного регіону — у столиці, де понад чотири роки немає чинного самоврядування, свідчить про те, що значна частина адвокатів, які формально пройшли кваліфікацію в Закарпатській КДКА, фактично орієнтована на київський ринок правничих послуг.

1360 РАУ призначила т.в.о. керівників РАмК і КДКА в умовах неможливості провести конференцію адвокатів столиці під час воєнного стану. *Національна асоціація адвокатів України*. 2022. ↗

1361 Сторінка Представництва Ради адвокатів Закарпатської області у м. Києві в соціальній мережі Facebook. ↗

Рекомендації

Внести зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», які передбачатимуть:

- запровадження морально-етичних вимог до осіб, що прагнуть набути право на заняття адвокатською діяльністю, зокрема вимог щодо бездоганної репутації та відсутності обставин, несумісних зі здійсненням адвокатської діяльності, із покладенням на КДКА обов'язку проведення ретельної перевірки кандидата на етапі допуску до кваліфікаційного іспиту;
- подання кандидатом на етапі допуску до складання кваліфікаційного іспиту декларації доброчесності як інструменту персональної відповідальності, що підтверджує відсутність обставин, які можуть свідчити про порушення норм професійної етики, конфлікт інтересів або корупційних ризиків;
- запровадження єдиного стандартизованого загальнонаціонального цифровізованого іспиту, що буде проводитися в централізованому спеціально облаштованому центрі у м. Києві за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення та відеофіксації процедури складення іспиту, що забезпечить однакові умови для всіх кандидатів та унеможливить регіональні корупційні практики, тоді як регіональні КДКА здійснюватимуть виключно адміністративну функцію приймання та перевірки документів;
- удосконалення процедури стажування через врахування найкращого досвіду країн ЄС, аби запобігти її формалізації та забезпечити баланс між навчальним, практичним та етичним складниками стажування.

Постійний професійний розвиток

Прогрес та проблеми

Стан справ у сфері постійного професійного розвитку адвокатів за звітний період не зазнав змін, а всі проблеми, що описувалися раніше[1362], залишаються актуальними. Зокрема, незмінними залишаються: збереження за ВША НААУ фактичного монопольного становища адміністратора процесу підвищення кваліфікації, відсутність фактичної конкуренції між операторами надання послуг з підвищення кваліфікації, відмова ВША НААУ надавати інформацію про власну діяльність із посиланням на статус приватної установи, що не є розпорядником публічної інформації; ускладнена та одночасно невизначена процедура акредитації операторів, регіональна нерівність у доступі до освітніх заходів та фактична відсутність повноважних ОАС у м. Київ, що унеможливлює належну організацію відповідних заходів для адвокатів столиці.

1362 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 250–256. ↗

У Дорожній карті з питань верховенства права[1363] одним зі стратегічно важливих заходів у частині функціонування прозорої, підзвітної та професійної адвокатури визначено удосконалення системи підвищення кваліфікації адвокатів для забезпечення безперервного навчання. Європейська комісія у своєму Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року[1364] вчергове вказала, що комплексна реформа адвокатури в Україні має обов'язково передбачати суттєве вдосконалення, зокрема, і системи безперервного навчання адвокатів.

Система постійного професійного розвитку адвокатів в Україні наразі функціонує на підставі редакції Порядку підвищення професійного рівня адвокатів України від 13 грудня 2024 року[1365]. Попри певне вдосконалення окремого процедурного аспекту, загальний стан системи підвищення професійного рівня адвокатів не зазнав суттєвих змін і продовжує характеризуватися тими самими системними проблемами, що й у попередні роки.

Окремої уваги варте питання установчих документів ВША НААУ. Тривалий час Статут ВША НААУ залишався фактично недоступним для адвокатської спільноти, а сама установа послідовно відмовлялася розкривати інформацію про свою діяльність, покликаючись на статус приватної юридичної особи, яка не є розпорядником публічної інформації. Однак у березні 2026 року член РАУ С. Осика оприлюднив[1366] фотокопії Статуту ВША НААУ. З огляду на те що документ оприлюднено чинним членом РАУ — органу, який затверджує Статут, — його автентичність не викликає обґрунтованих сумнівів.

Зміст Статуту дає змогу вперше предметно оцінити обсяг повноважень ВША НААУ і підтверджує, що монопольне становище установи є не лише фактичним, а й закріпленим Статутом. Статут прямо визначає ВША НААУ одночасно адміністратором та оператором процесу підвищення кваліфікації (п. 1.3.2). Серед головних завдань установи закріплено контроль якості діяльності всіх операторів (п. 1.6.6), акредитацію сторонніх операторів (п. 1.6.7), акредитацію заходів і сертифікацію лекторів (п. 1.6.8–1.6.9) та організацію роботи ревізорів для контролю за конкурентами (п. 1.6.14). Отже, регуляторні функції ВША НААУ не просто делеговані Порядком підвищення професійного рівня адвокатів України, а зафіксовані в її Статуті. Це закріплює на рівні установчого документа поєднання ролей регулятора ринку та його головного учасника, тобто робить структурний конфлікт інтересів вбудованим у саму конструкцію установи, а не випадковим наслідком її діяльності.

Конфлікт інтересів також проявляється у фінансовій конструкції. Відповідно до п. 2.2.7 Статуту, РАУ затверджує перелік послуг ВША НААУ, які є обов'язковими для адвокатів та інших осіб, тобто засновницький орган наділений повноваженням робити платні послуги приватної установи примусовими для всієї професії. Водночас рішення про розподіл доходу ВША НААУ, що залишається після сплати витрат, ухвалює РАУ (пп. 2.2.8 та 7.11 Статуту). У результаті одна установа одночасно є регулятором ринку, його ключовим провайдером, отримувачем обов'яз-

1363 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

1364 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

1365 Про внесення змін до Порядку підвищення професійного рівня адвокатів України : рішення Ради адвокатів України від 12.12.2025 № 131. ↗

1366 Публікація члена Ради адвокатів України С. Осики в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

кових платежів від учасників цього ж ринку та — через право ініціювати дисциплінарне провадження за невиконання обов'язку (пп. 20–21 Порядку підвищення професійного рівня адвокатів України[1367]) — суб'єктом, наближеним до примусу.

Зіставлення Статуту з Порядком виявляє також низку розбіжностей, що самі собою викликають подив, адже обидва акти затверджені РАУ. По-перше, Статут (у редакції 2019 року) послідовно оперує поняттям «підвищення кваліфікації», тоді як назву Порядку в цій частині змінено на «підвищення професійного рівня» задля увідповіднення Закону № 5076-VI. Відтак установчий документ адміністратора системи досі не узгоджений з термінологією профільного акта. По-друге, Статут закріплює одноособовим керівним органом директора (п. 5.1.1), який діє згідно з контрактом, укладеним з НААУ. Проте окремими положеннями Статуту передбачаються також посади ректора і проректорів, яких призначає РАУ (пп. 2.2.3–2.2.4), без чіткого розмежування їхніх повноважень.

Окремої уваги варте самопозиціювання ВША НААУ в Статуті. Установа декларує, що керується у своїй діяльності законами України «Про освіту», «Про вищу освіту» та «Про наукову і науково-технічну діяльність» (п. 1.3.5), відносить до своїх завдань підготовку фахівців за освітнім рівнем магістра та/або доктора філософії (п. 1.6.17), а серед своїх прав називає утворення спеціалізованих вчених рад та ухвалення остаточних рішень щодо присудження наукових ступенів (пп. 3.2.1.5–3.2.1.6). Однак ВША НААУ не є ліцензованим закладом вищої освіти, не має ліцензії Міністерства освіти і науки України на провадження освітньої діяльності та жодним чином не інтегрована в систему забезпечення якості вищої освіти. Фактично йдеться про звичайну приватну юридичну особу, установчий документ якої наділяє її атрибутами закладу вищої освіти й наукової установи без реального правового підґрунтя. Така розбіжність між декларованим і фактичним статусом не лише ставить під сумнів обґрунтованість монопольних повноважень ВША НААУ, але й підважує саму логіку, за якою приватна установа з невизначеним освітнім статусом здійснює квазірегуляторні функції щодо всієї адвокатської професії.

Показово, що в грудні 2025 року РАУ різко відреагувала[1368] на аналітичну записку Національного інституту стратегічних досліджень, у якій пропонувалося розглянути можливість включення адвокатури до сфери діяльності майбутньої Національної школи правосуддя та передання цій державній установі функцій з організації підвищення професійного рівня адвокатів. РАУ категорично відкинула ці ідеї, апелюючи до гарантій адвокатського самоврядування, міжнародних стандартів та самоврядної природи адвокатури. Крім того, РАУ дійшла до висновку, що модель, коли одна державна структура одночасно навчає представників системи правосуддя, а саме суддів, прокурорів та адвокатів, не відповідає загальному напряму розвитку правових систем ЄС.

Водночас наведена аргументація викликає обґрунтовані сумніви з огляду на відсутність чіткої кореляції із фактичними моделями організації постійного професійного розвитку адвокатів у державах-членах Європейського Союзу. Зокрема,

1367 Порядок підвищення професійного рівня адвокатів України : рішення Ради адвокатів України від 03.07.2021 № 63 (зі змінами). ↗

1368 Про розгляд звернення Секретаріату КМУ щодо врахування в роботі листа Національного інституту стратегічних досліджень : рішення Ради адвокатів України від 12.12.2025 № 130. ↗

незрозумілим залишається, на яку саме європейську практику спирається підхід, за якого в Україні фактично функціонує інституційно закріплена монополія на надання освітніх послуг у сфері підвищення кваліфікації адвокатів.

Порівняльний аналіз свідчить, що в жодній державі-члені ЄС не існує моделі, за якою одна інституція при ОАС одночасно виконує функції адміністратора системи постійного професійного розвитку та виступає домінувальним (або фактично єдиним) провайдером відповідних освітніх послуг. Навпаки, навіть у країнах із більш централізованими підходами до регулювання адвокатури (зокрема Португалії, Польщі, Хорватії), професійні організації виконують переважно координаційні та наглядові функції, забезпечуючи водночас відкритість ринку для широкого кола освітніх провайдерів, включно з закладами вищої освіти, приватними інституціями та міжнародними організаціями.

Натомість українська модель, за якої ВША НААУ поєднує адміністративні повноваження з функцією ключового провайдера освітніх заходів, а встановлені регуляторні обмеження (зокрема вимога щодо отримання значної частини залікових годин в акредитованих операторів) фактично звужують можливості для альтернативних учасників ринку, не лише не має прямих аналогів у державах ЄС, але й суперечить загальноєвропейській тенденції до забезпечення конкуренції, плюралізму освітніх підходів та інституційної відкритості у сфері професійної підготовки адвокатів.

Подібна реакція РАУ є симптоматичною: ОАС системно блокують будь-які ініціативи, що можуть поставити під сумнів їхній монопольний контроль над системою постійного професійного розвитку, незалежно від того, чи виходять такі ініціативи від державних органів, чи від громадянського суспільства. Натомість питання реальної якості заходів підвищення кваліфікації, відкритості ринку для незалежних провайдерів та ефективного контролю за виконанням адвокатами свого обов'язку залишаються поза увагою порядку денного НААУ і РАУ.

Перше засідання підгрупи робочої групи НААУ «Підвищення професійного рівня та безперервний професійний розвиток адвокатів» відбулося 31 березня 2026 року[1369]. Фактично учасники засідання окреслили модель, за якою на рівні закону планується закріпити інституційну роль ВША НААУ та загальні засади системи підвищення кваліфікації, тоді як уся змістовна деталізація залишатиметься у виключній компетенції ОАС через внутрішні акти. Така конструкція викликає серйозні занепокоєння, адже законодавче закріплення статусу ВША НААУ без одночасного встановлення на рівні закону відкритих і конкурентних засад ринку освітніх послуг фактично означатиме не реформу, а легітимацію монополії цієї установи. Водночас збереження повноважень щодо деталізації системи в руках самого органу-монополіста унеможливлює будь-який реальний зовнішній контроль над умовами функціонування ринку підвищення кваліфікації.

Певної уваги потребує проблема акредитації провайдерів освітніх заходів у сфері підвищення професійного рівня адвокатів. Чинний Порядок акредитації[1370], який застосовується з 2024 року, так і не зазнав жодних змін.

1369 Професійний розвиток: підгрупа визначила напрями роботи. *Національна асоціація адвокатів України*. 2026. ↗

1370 Порядок акредитації та сертифікації : затв. Головою Експертної ради з питань акредитації та сертифікації Національної асоціації адвокатів України Ізовітовою Л. П. від 30.12.2024. ↗

На практиці процедура акредитації залишається складною, формалізованою та недостатньо прозорою, що створює бар'єри для входу нових провайдерів, зокрема університетів, незалежних освітніх платформ та міжнародних організацій. Водночас відсутні чіткі та об'єктивні критерії оцінки якості програм підвищення кваліфікації та вартості акредитації, що підвищує ризики суб'єктивного підходу під час ухвалення рішень щодо акредитації. За таких умов механізм акредитації фактично виконує не лише регуляторну, але й обмежувальну функцію, стримуючи розвиток конкурентного середовища.

Втім, попри системні вади акредитаційного механізму, перелік акредитованих операторів із підвищення професійного рівня адвокатів продовжує поповнюватися. Нещодавно до нього увійшли два нових суб'єкти — Благодійний фонд «Право на захист» та Академія Центру правової допомоги[1371]. Якщо перший не викликає очевидних застережень, то поява другого в реєстрі акредитованих освітніх провайдерів породжує серйозні запитання до самої процедури акредитації.

Сама Академія Центру правової допомоги неодноразово ставала предметом журналістських розслідувань[1372], у яких організацію характеризували як структуру з ознаками шахрайства. Схема її діяльності є типовою для подібних псевдоюридичних утворень: клієнтам пропонуються «безоплатні» консультації, які слугують лише точкою входу для подальшого нав'язування платних послуг за астрономічними цінами. Обіцянки залучення поліції, мобільних груп та Служби безпеки України створюють ілюзію впливовості, однак, за свідченнями клієнтів, результатом стають лише фінансові втрати й розчарування.

На власному сайті Академія Центру правової допомоги[1373] пропонує широкий перелік навчальних курсів — від договірного та військового права до побудови особистого бренду, однак вартість переважної більшості з них не вказана. Потенційному слухачеві пропонується залишити заявку й очікувати на дзвінок, що не відповідає стандартам прозорості, характерним для освітніх платформ. Окремий розділ сайту присвячений підвищенню кваліфікації, проте жодної конкретики там немає: ні переліку заходів, ні їхньої вартості, ні кількості залікових годин. Залучення Академії Центру правової допомоги свідчить не лише про вади самої процедури акредитації, але й ризики, які виникають за відсутності належної перевірки репутації та реальної діяльності претендентів.

Монопольне становище ВША НААУ та обмежений доступ до акредитації безпосередньо продовжують позначатись на якості й доступності заходів з підвищення професійного рівня. Переважна більшість пропонованих заходів підвищення професійного рівня залишається платними, тоді як безоплатні заходи на практиці забезпечуються майже виключно радами адвокатів без будь-якого законодавчого зобов'язання щодо їх кількості чи регулярності.

1371 Акредитовані оператори з підвищення професійного рівня адвокатів. *Центр акредитації ВША НААУ*. ↗

1372 Наприклад, Ці юристи виманюють Ваші гроші! Псевдозахист від ТЦК і «піраміда» безкоштовної допомоги / BIHUS Info. *YouTube*. 2025. ↗

1373 *Академія Центру правової допомоги* : вебсайт. ↗

Крім того, чинний Порядок[1374] зберіг норму, яка зобов'язує адвоката, притягнутого до дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики[1375], пройти додаткове підвищення професійного рівня з відповідної тематики обсягом чотири залікові години виключно у ВША НААУ. Водночас така вимога не передбачена на рівні закону, що ставить під сумнів її відповідність принципу законності та межам повноважень ОАС. Зміст відповідного додаткового заходу з підвищення кваліфікації, порядок його формування, критерії оцінювання результатів, а також розмір плати за його проходження залишаються невизначеними та фактично не розкритими, що унеможливлює оцінку його доцільності, змістовного наповнення та відповідності заявленій меті.

Рекомендації

Внести зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у частині забезпечення права адвокатів на вільний вибір форм та провайдерів освітніх послуг з підвищення кваліфікації, включно із можливістю проходження навчання за межами України та/або в іноземних провайдерів освітніх послуг (за винятком держав, визнаних державою-агресором).

Дисциплінарна відповідальність

Прогрес та проблеми

Дисциплінарна відповідальність традиційно розглядається як один із ключових елементів забезпечення професійних стандартів, дотримання правил адвокатської етики та підтримання суспільної довіри до адвокатури. Водночас, як встановлено в Тіньовому звіті 2025 року[1376], цей інститут не лише не зазнав системного вдосконалення, а й продовжує демонструвати сталі ознаки структурної дисфункції. Звіт у межах Пакета розширення ЄС 2025 року[1377] засвідчив відсутність відчутного прогресу в реформуванні адвокатури, зокрема підкреслив проблему збереження системних проблем, пов'язаних із можливими зловживаннями дисциплінарними механізмами щодо адвокатів та нерівномірністю дисциплінарної практики. У цьому контексті варто звернути увагу на важливість закріплення в Дорожній карті з питань верховенства права[1378] пріоритету щодо запровадження прозорих і ефективних дисциплінарних процедур.

Одним із найбільш промовистих індикаторів стану дисциплінарної системи є рівень скасування рішень регіональних КДКА Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури (ВКДКА). Так, за результатами чергових засідань ВКДКА в березні 2026 року з 44 розглянутих дисциплінарних проваджень:

1374 Порядок акредитації та сертифікації : затв. Головою Експертної ради з питань акредитації та сертифікації Національної асоціації адвокатів України Ізовітовою Л. П. від 30.12.2024. ↗

1375 Правила адвокатської етики : затв. Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017. ↗

1376 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 257–264. ↗

1377 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

1378 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

- у 11 випадках скарга залишена без задоволення, а рішення КДКА регіону — без змін;
- у 26 випадках рішення КДКА скасовано з ухваленням нового рішення;
- у 7 випадках рішення КДКА скасовано зі спрямуванням на новий розгляд;
- 1 рішення щодо кваліфікаційного іспиту скасовано зі спрямуванням на новий розгляд[1379].

Отже, рівень скасування регіональних рішень КДКА сягнув майже 75%. Такий високий відсоток скасувань може свідчити передусім про відсутність усталених правових підходів до розгляду дисциплінарних справ на регіональному рівні. Водночас відсутність публічного електронного реєстру дисциплінарних рішень КДКА та ВКДКА робить неможливим для адвокатської спільноти, скаржників та незалежних дослідників самостійно перевірити цю статистику, проаналізувати правові позиції та оцінити обґрунтованість як первинних рішень, так і їх перегляду. Це консервує проблему та унеможливлює формування єдиної та передбачуваної дисциплінарної практики.

Першопричиною цієї проблеми є закритість дисциплінарної процедури. Передбачуваність дисциплінарної відповідальності є практичною необхідністю — адвокат має розуміти, за які конкретні дії чи бездіяльність його реально може бути притягнуто до відповідальності. Натомість **через відсутність Реєстру дисциплінарних проваджень щодо адвокатів, несистематизованість рішень КДКА і ВКДКА адвокати позбавлені можливості орієнтуватися в реальних стандартах, що застосовуються**[1380].

Не можна оминути й питання інституційної залежності самої ВКДКА. Чинний керівник ВКДКА Андрій Місяць був призначений РАУ в листопаді 2024 року з порушенням норм Закону[1381], відповідно до яких Голова ВКДКА обирається виключно З'їздом адвокатів України[1382]. Жодних повноважень щодо самостійного призначення виконувача обов'язків Голови ВКДКА РАУ зазначений Закон не надає.

Особа, нелегітимне призначення якої здійснено саме тим органом, члени якого регулярно виступають ініціаторами дисциплінарних проваджень, перебуває в стані грубого інституційного конфлікту інтересів, що структурно унеможливлює незалежне здійснення дисциплінарного нагляду за рішеннями всіх регіональних кваліфікаційно-дисциплінарних комісій. Адже за Регламентом ВКДКА[1383] Голова має значні та часто вирішальні повноваження.

1379 ВКДКА, 19–20 березня 2026 року: цифри, що змушують замислитися. *Дмитро Ягунов. Правнича допомога. Захист прав людини. Наукові дослідження*. 2026. ↗

1380 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 257–264. ↗

1381 Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. ↗

1382 Обов'язки голови ВКДКА виконуватиме Андрій Місяць. *Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури*. 2024. ↗

1383 Регламент Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури : рішення Ради адвокатів України від 13.12.2024 № 87 (зі змінами). ↗

Окремою проблемою є невідповідність фактичної діяльності дисциплінарної системи її призначенню. Як зазначає тимчасово виконуючий обов'язки голови ВКДКА Андрій Місяць[1384], **помітну частину дисциплінарних проваджень формують не справи про зміст адвокатської діяльності чи порушення професійних стандартів у відносинах із клієнтом, а питання невиконання базових організаційних обов'язків адвоката — насамперед щодо несплати щорічних внесків та постійного підвищення професійного рівня**. Тобто орган, покликаний захищати стандарти правничої допомоги, значну частину своїх ресурсів витрачає на стягнення внесків і контроль за виконанням нормативу зі збирання залікових годин з підвищення професійного рівня, що свідчить про те, що дисциплінарна система не виконує своєї функції ані для адвокатів, ані для їхніх клієнтів.

Особливо показовим є те, що значна частина організаційних дисциплінарних проваджень виникає на підставі правил, встановлених самими ОАС поза межами Закону № 5076-VI — насамперед щодо підвищення кваліфікації у фактичного монополіста. Утворюється замкнене коло — ОАС нормотворчо створюють правила, не передбачені законом; ВША НААУ (створена НААУ) виступає скаржником; ОАС притягають до відповідальності за їх невиконання і самі ж є фінансовим бенефіціаром системи, у межах якої закриття провадження вимагає купівлі платних послуг у тієї ж ВША НААУ[1385].

Поширеність організаційних дисциплінарних проваджень — за несплату внесків та невиконання нормативу підвищення кваліфікації — свідчить не про недобросовісність адвокатів, а про проблемність самих правил. Якщо значна частина адвокатів систематично не виконує вимог ОАС, це є підставою для перегляду їх законодавчого підґрунтя та обґрунтованості, а не для нарощування дисциплінарного тиску. У результаті дисциплінарна система відходить від своєї основної функції — захисту клієнтів від недобросовісних адвокатів — і фактично перетворюється на механізм забезпечення фінансової та організаційної дисципліни всередині самої системи ОАС.

Однією з найбільш критичних проблем, на яку раніше зверталась увага, **залишається використання дисциплінарного провадження як інструменту тиску на адвокатів**[1386].

Поряд з описаними вище системними вадами продовжують зберігатися й інші, вже ідентифіковані в попередніх звітах проблеми: оскарження дисциплінарного рішення не зупиняє його виконання, що позбавляє адвоката ефективного засобу захисту на період розгляду скарги, відсутність публічного електронного реєстру дисциплінарних рішень, що унеможливлює будь-який зовнішній моніторинг дисциплінарної практики, стягнення плати за організаційне забезпечення розгляду заяв до КДКА та ВКДКА, що створює фінансовий бар'єр для доступу до дисциплінарного механізму. Також вузький перелік дисциплінарних стягнень, передбачених Законом № 5076-VI, не дає змогу забезпечити дотримання принципу пропор-

1384 Дисциплінарна реформа адвокатури: що насправді потребує змін. *Юридична Газета*. 2026. ↗

1385 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 257–264. ↗

1386 Там само. С. 260–261.

ційності під час обрання виду дисциплінарного стягнення. Жодна з цих проблем не отримала нормативного вирішення.

Окремим проявом викривленого використання дисциплінарного інструментарію ОАС у 2025–2026 роках стала **практика ініціювання РАУ дисциплінарних проваджень щодо осіб, які обіймають посади в органах суддівського врядування — ВРП та ВККС**. Характерною особливістю цих проваджень є те, що їх адресатами стали особи, які не були делеговані до відповідних органів від адвокатури, а право на заняття адвокатською діяльністю в них зупинене відповідно до ст. 31 Закону № 5076-VI[1387] у зв'язку з виконанням повноважень, несумісних зі статусом адвоката-практика.

Варто нагадати, що з 2022 року адвокатура України не делегує своїх представників до складу ВРП[1388] — дві квоти залишаються вакантними через системне непроведення з'їздів адвокатів України. За цих умов адвокатське самоврядування використовує дисциплінарний механізм щодо членів ВРП та ВККС, обраних за іншими квотами, як інструмент впливу на їхню професійну діяльність в органах, де адвокатура не має жодного власного представника.

12 серпня 2025 року РАУ ухвалила рішення № 82[1389], яким констатувала нібито «порушення гарантій адвокатської діяльності» членом ВРП Романом Маселком під час розгляду у ВРП питання про призначення кандидата на посаду судді Господарського суду Запорізької області. На підставі цього рішення РАУ 24 листопада 2025 року до КДКА Закарпатської області надійшла скарга, за результатами розгляду якої 2 березня 2026 року Р. Маселка притягнуто до дисциплінарної відповідальності у вигляді попередження[1390]. Водночас право Р. Маселка на заняття адвокатською діяльністю зупинено з 18 серпня 2022 року у зв'язку з його обранням членом ВРП. ВРП у своїх рішеннях кваліфікувала дії ОАС як втручання в діяльність члена конституційного органу та дискредитацію його рішень[1391].

Львівський окружний адміністративний суд 8 липня 2026 року скасував[1392] рішення КДКА про притягнення Р. Маселка до дисциплінарної відповідальності. Суд встановив, що підставою переслідування стали дії, вчинені Р. Маселком не як адвокатом, а виключно під час виконання повноважень члена ВРП. Спираючись на Закон України «Про Вищу раду правосуддя», суд зазначив, що оцінювати поведінку члена ВРП уповноважене вичерпне коло органів за спеціальною процедурою, до якого КДКА не належить. Це рішення фактично підтвердило позицію ВРП — ініціювання РАУ дисциплінарного переслідування за дії, вчинені особою як членом ВРП, та подальші дії КДКА є неправомірною формою зовнішнього впливу на члена конституційного органу. ОАС не наділені повноваженнями встановлювати дисциплінарний контроль над діяльністю членів ВРП.

1387 Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. ↗

1388 Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII. Ч. 1 ст. 5. ↗

1389 Про порушення професійних прав та гарантій адвокатської діяльності адвоката Віхрова О. В. під час співбесіди у Вищій раді правосуддя : рішення Ради адвокатів України від 12.08.2025 № 82. ↗

1390 Публікація члена Вищої ради правосуддя Р. Маселка в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

1391 ВРП ухвалила рішення про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності члена Вищої ради правосуддя Романа Маселка у зв'язку з діями органів адвокатського самоврядування. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

1392 Рішення Львівського окружного адміністративного суду України від 08.07.2026 № 380/4669/26. ↗

РАУ ухвалила рішення про звернення до ВРП із заявою про відкриття дисциплінарних проваджень щодо членів ВККС Романа Сабодаша та Руслана Сидоровича 29 липня 2025 року, а також про ініціювання перед регіональними КДКА їх дисциплінарної відповідальності як адвокатів. Підставою стали їхні запитання, поставлені під час співбесіди з адвокаткою Жанною Грушко — кандидаткою на посаду судді апеляційного адміністративного суду — щодо клієнтів, гонорарів та специфіки адвокатської практики. РАУ кваліфікувала ці запитання як «ототожнення адвоката з клієнтом», «розголошення адвокатської таємниці» та «дискредитацію професії адвоката». Водночас право на заняття адвокатською діяльністю як Р. Сабодаша, так і Р. Сидоровича зупинено на час виконання ними повноважень членів ВККС. Обидва обрані до ВККС не за квотою адвокатури.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 31 Закону № 5076-VI право на заняття адвокатською діяльністю зупиняється за заявою адвоката — і такі заяви є обов'язковим наслідком обрання на посади, несумісні зі статусом адвоката-практика (члени ВРП, ВККС, судді, державні службовці тощо). Особа, право якої на заняття адвокатською діяльністю зупинено, de facto не здійснює адвокатської діяльності та не надає правничої допомоги клієнтам. Відповідно, Правила адвокатської етики[1393] — які регулюють саме **професійну поведінку адвоката під час здійснення адвокатської діяльності** — не можуть застосовуватися до дій такої особи, вчинених поза межами адвокатської діяльності та в межах виконання повноважень члена конституційного органу або органу суддівського врядування.

Проте ст. 2 Правил адвокатської етики передбачає поширення дії цих Правил навіть на адвокатів, право на зайняття адвокатською діяльністю яких зупинено в передбаченому законом порядку. Це положення створює інструмент тиску на осіб, які виконують повноваження у конституційних органах та органах суддівського врядування: формально залишаючись адвокатами, вони залишаються під дисциплінарним контролем ОАС навіть у тій частині своєї діяльності, яка жодним чином не пов'язана з наданням правничої допомоги. Водночас зупинення права на заняття адвокатською діяльністю є обов'язковим і для суддів, прокурорів та державних службовців, які раніше мали статус адвоката. Поширення дії Правил адвокатської етики на таких осіб означає, що ОАС зберігає потенційний важіль дисциплінарного впливу на широке коло представників судів та прокуратури. Це створює системний ризик використання дисциплінарних механізмів адвокатури як засобу тиску поза межами її законного призначення, що вже відбувається на практиці.

Окремої уваги потребують обставини, за яких зазначені дисциплінарні провадження потрапили до регіональних КДКА, віддалених від зареєстрованого місця адвокатської діяльності відповідних осіб. Члени ВРП/ВККС — Р. Маселко, Р. Сабодаш та Р. Сидорович, згідно з даними ЄРАУ, мають зареєстроване робоче місце на території Львівської області. За загальним правилом[1394] дисциплінарне провадження щодо адвоката здійснює КДКА за адресою його робочого місця, тобто КДКА Львівської області. Проте на сьогодні КДКА Львівської області, як і низка інших

1393 Правила адвокатської етики : затв. Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017. ↗

1394 Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Ст. 34. ↗

регіональних КДКА, не має кворуму для здійснення дисциплінарного провадження[1395].

За таких обставин застосовуються положення Регламенту ВКДКА[1396], відповідно до яких Голова ВКДКА скеровує скарги для розгляду до КДКА іншого регіону в разі відсутності кворуму в регіональній КДКА або несформованості її складу. Саме за цим механізмом скарга щодо Р. Маселка була передана до КДКА Закарпатської області, а скарги щодо членів ВККС — до інших регіональних КДКА за визначенням Голови ВКДКА. Отже, Голова ВКДКА одноосібно визначає, яка саме регіональна КДКА розглядатиме конкретне дисциплінарне провадження, що створює ризики цілеспрямованого добору дисциплінарного органу (forum shopping) у чутливих справах.

Ця проблема суттєво посилюється обставинами незаконного призначення чинного Голови ВКДКА, про що зазначалося вище. Таке призначення ставить під сумнів легітимність однієї з функцій Голови ВКДКА — розподіл дисциплінарних скарг між регіональними КДКА.

КДКА Вінницької області закрила провадження відносно Р. Сидоровича[1397]. РАУ має право оскаржити таке рішення до ВКДКА. Натомість у справі Р. Сабодаша члени дисциплінарної палати КДКА Вінницької області взяли самовідвід, у зв'язку з чим ВКДКА має повторно обрати нову КДКА для розгляду скарги. Рішення про відкриття дисциплінарного провадження Р. Сабодаш оскаржив до суду з посиланням на помилкову кваліфікацію діяльності члена ВККС як адвокатську, неврахування гарантій незалежності членів ВККС, порушення принципу розподілу скарги та передчасну констатацію факту вчинення дисциплінарного проступку в рішенні про порушення дисциплінарної справи ще до розгляду справи по суті[1398].

Загалом системна нездатність низки регіональних КДКА забезпечувати кворум, відсутність чітких прозорих критеріїв розподілу скарг між регіональними КДКА за таких умов та нелегітимне призначення Голови ВКДКА, який одноосібно здійснює такий розподіл, фактично узалежнюють дисциплінарний процес в адвокатурі від органу (РАУ), рішення якого було підставою для самих дисциплінарних скарг. **Це створює системний конфлікт інтересів: одна й та сама інституція (РАУ) послідовно ухвалює «констатувальне» рішення про порушення, ініціює дисциплінарне провадження та фактично може впливати на визначення складу дисциплінарного органу, який це провадження розглядатиме**.

Описана практика є небезпечною з погляду системи стримувань і противаг у сфері правосуддя та вимагає законодавчого врегулювання.

Рекомендації

Внести зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», які передбачатимуть:

1395 Лист Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатів Львівської області від 05.08.2025 вих. № 155.

1396 Регламент Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури : рішення Ради адвокатів України від 13.12.2024 № 87 (зі змінами). Пп. 2.3.17 та 2.3.18. ↗

1397 Публікація члена Вищої ради правосуддя Р. Сидоровича в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

1398 Інформація отримана з позовної заяви, наданої Р. Сабодашем.

- створення публічного електронного реєстру дисциплінарних проваджень щодо адвокатів із рішеннями КДКА та ВКДКА за зразком реєстрів дисциплінарних рішень в судовій системі та прокуратурі;
- зупинення виконання рішення в дисциплінарній справі на період його оскарження органом, до якого таке рішення оскаржується, зокрема, судом;
- визначення поняття дисциплінарного проступку адвоката та встановлення вичерпного переліку суб'єктів, які мають право звертатися зі скаргами (заявами) щодо дій адвоката;
- розширення переліку дисциплінарних стягнень, що дає змогу застосовувати диференційовано та пропорційно заходи дисциплінарного впливу;
- перегляд Правил адвокатської етики з метою вдосконалення етичних стандартів через виключення оцінювальних суджень та встановлення принципу свободи слова для адвокатів, недопущення зловживання такими Правилами чи використання їх як інструменту тиску на адвокатів;
- уточнення ст. 34 Закону № 5076-VI у частині визначення меж дисциплінарної відповідальності адвоката з прямою вказівкою на те, що дії особи, право якої на заняття адвокатською діяльністю зупинено, вчинені нею поза межами адвокатської діяльності та в межах виконання повноважень на посадах, несумісних зі статусом адвоката-практика, не можуть бути предметом дисциплінарного провадження;
- забезпечення принципу гласності розгляду дисциплінарних проваджень — за клопотанням адвоката забезпечувати трансляцію засідань КДКА;
- гарантію незалежності дисциплінарних органів.

Фінанси адвокатури

Прогрес і проблеми

Станом на 2026 рік ситуація у сфері фінансового управління в системі ОАС залишається незмінною, порівнюючи з попереднім роком, та загалом відтворює стан, докладно описаний у Тіньовому звіті 2025 року[1399]. Жодного з ключових недоліків не усунуто — фінансова звітність ОАС не публікується з 2022 року та залишається закритою на підставі рішення РАУ № 50 від 20 травня 2023 року «Про закриття доступу до фінансової звітності органів адвокатського самоврядування на період запровадження воєнного стану», доступ до якого теж обмежено[1400]. Тобто доступ до фінансової звітності закрито рішенням, ознайомитися з яким адвокати також не мають можливості.

Коштами ОАС розпоряджаються без належного зовнішнього або незалежного контролю, а механізми відкритих закупівель, аудитів та прозорих процедур погод-

1399 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 265–267. ↗

1400 Лист Національної асоціації адвокатів України від 19.03.2026 № 528/0/2-26.

ження видатків не використовуються. Річні внески адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування продовжують встановлюватися на максимально можливому законодавчому рівні (один прожитковий мінімум для працездатних осіб станом на 1 січня відповідного року) без оприлюднення обґрунтувань і розрахунків витрат, які мають бути покриті.

Рішення РАУ № 92[1401] про зміну порядку розподілу щорічних внесків між НААУ та РАР, ухвалене у 2024 році без оприлюднення фінансово-економічних розрахунків чи обґрунтувань, у 2025 році фактично реалізовано. Так, за орієнтовними підрахунками на основі даних ЄРАУ, НААУ забезпечила приблизно 12 млн грн додаткових надходжень, як порівняти з попередньою моделлю[1402] — без будь-якого публічного звіту про фактичне використання цих коштів. Такі внески розподіляються між РАР та НААУ.

У 2026 році в публічному просторі активно поширювався звіт громадської організації «Армада» «НААУ в контексті верховенства права та євроінтеграції». Матеріали цього звіту систематично просуваються на офіційних інформаційних ресурсах НААУ[1403]. Одним із ключових висновків звіту є пропозиція переглянути законодавче обмеження максимального розміру щорічного внеску адвоката на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування. У звіті стверджується, що законодавче обмеження максимального розміру внесків «не є ні необхідним, ні доцільним».

Дослідження ігнорує динаміку кількості платників та розміру внеску. Від 2012 року кількість адвокатів зросла орієнтовно з 12 тис. до понад 70 тис. (майже у шість разів), а номінальний розмір внеску — з 1 100 грн до 3 028 грн (майже втричі), внаслідок чого сукупні надходження ОАС зросли в десятки разів, враховуючи інфляцію. Теза про розширення «регуляторних функцій» ОАС не узгоджується з реальним станом інституційної активності — з'їзди адвокатів України не проводяться з 2019 року, як і конференції та збори.

Загалом **розширення фінансової автономії органів, які з 2022 року не виконують базові вимоги щодо оприлюднення обов'язкової фінансової звітності, створює ризик подальшого зниження підзвітності адвокатури перед професійною спільнотою**.

Показовим прикладом рівня фінансової закритості НААУ є відповідь НААУ[1404], надана адвокату Дмитру Остапенку на його запит. Після чергової сплати щорічного внеску адвокат звернувся до Голови РАУ та НААУ Л. Ізовітової з вимогою надати інформацію про здійснені НААУ впродовж 2022–2025 років фінансові витрати. У зверненні адвокат наголосив, що обов'язок кожного адвоката фінансово

1401 Про сплату щорічного внеску на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування на 2025 та 2026 роки : рішення Ради адвокатів України від 14.12.2024 № 92. ↗

1402 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 266. ↗

1403 Національна асоціація адвокатів України в контексті верховенства права та євроінтеграції : аналітичний звіт / ГО «Армада». Київ, 2026. ↗

1404 Лист Національної асоціації адвокатів України від 19.03.2026 № 528/0/2-26.

брати участь у спільних витратах на підтримку інституційної спроможності адвокатури неодмінно кореспондує право бути обізнаним про ефективність здійснення таких витрат.

У відповідь Керівник секретаріату НААУ (Секретаріату РАУ) відмовив у наданні запитуваної інформації[1405], посилаючись на рішення РАУ від 20 травня 2023 року № 50 та № 51 «Про нерозголошення конфіденційної інформації органами адвокатського самоврядування під час дії воєнного стану», також розпорядження голови НААУ, РАУ від 12 червня 2023 року № 91 «Про затвердження переліку конфіденційної інформації під час дії воєнного стану». Відмова була обґрунтована застосуванням так званого трискладового тесту з Закону України «Про доступ до публічної інформації»[1406] та посиланням на режим воєнного стану. Адвокатові повідомлено, що оприлюднення фінансової звітності ОАС буде здійснено лише «протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни».

Такий підхід демонструє системну проблему — адвокат, який виконав свій обов'язок зі сплати щорічного внеску, не має жодної практичної можливості перевірити обґрунтованість та ефективність витрачання своїх коштів — ані через офіційний вебсайт НААУ, ані через індивідуальний запит. Водночас застосування режиму обмеження доступу до інформації з посиланням на воєнний стан не має належного обґрунтування, оскільки фінансова звітність ОАС не становить інформації, розголошення якої могло б завдати шкоди національній безпеці, територіальній цілісності чи громадському порядку. Йдеться про звітність самоврядної професійної організації, бюджет якої формується коштом обов'язкових внесків її членів і має витрачатися на виконання публічно-правових функцій, делегованих державою.

Поєднання двох паралельних процесів — активного просування ініціативи про скасування законодавчого обмеження розміру щорічного внеску та системної відмови надавати адвокатам інформацію про витрачання вже сплачених ними коштів — свідчить про спробу розширити фінансову автономію ОАС без відповідного посилення підзвітності перед професійною спільнотою. Такий підхід суперечить базовим принципам функціонування самоврядних професійних організацій та стандартам Ради Європи щодо прозорості діяльності адвокатури.

Рекомендації

1. З метою забезпечення реальної фінансової прозорості та підзвітності ОАС необхідно зберегти чинне законодавче обмеження максимального розміру щорічного внеску адвоката на рівні одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб станом на 1 січня відповідного року.

2. Внести зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», які передбачатимуть:

- обов'язок ОАС всіх рівнів щорічно оприлюднювати докладні кошториси ОАС всіх рівнів;

1405 Там само.

1406 Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. Ст. 6. ↗

- обов'язок РАУ щорічно оприлюднювати обґрунтування розміру щорічного внеску адвоката на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування, включно з розрахунками витрат, які підлягають покриттю коштом таких внесків;
- обов'язок РАУ оприлюднити фінансові звіти ОАС всіх рівнів за 2022–2025 роки в строк не пізніше трьох місяців з дня набрання чинності відповідними змінами;
- уніфікацію та деталізацію фінансової звітності за статтями, найменуванням витрат, контрактами, оплатою праці тощо;
- обов'язок ОАС усіх рівнів забезпечити доступ адвокатів до відомостей, що підтверджують відповідні витрати на рівні РАР та НААУ через публікацію істотних умов договорів з постачання товарів та послуг, а також доступ до первинних документів;
- запровадження прозорих і конкурентних процедур закупівлі товарів, робіт і послуг, які здійснюються ОАС усіх рівнів із застосуванням принципів, аналогічних передбаченим законодавством про публічні закупівлі (у частині відкритості оголошень, кваліфікаційних вимог, критеріїв оцінки пропозицій та оприлюднення укладених договорів);
- обов'язкове проведення щорічного зовнішнього незалежного аудиту фінансової звітності НААУ, РАУ та РАР, з обов'язковим оприлюдненням результатів такого аудиту на офіційному вебсайті НААУ.

Судовий контроль за рішеннями, діями та бездіяльністю ОАС

Стан справ

Закон № 5076-VI[1407] закріплює адвокатське самоврядування як гарантоване державою право адвокатів самостійно розв'язувати питання організації та діяльності адвокатури, визначаючи її як недержавний самоврядний інститут. Водночас реалізація цього права прямо обмежена вимогою діяти відповідно до закону. Однак саме механізми перевірки законності рішень, дій чи бездіяльності ОАС залишаються недостатньо ефективними.

У сучасній практиці функціонування НААУ та РАУ сформувалися три системні проблемні блоки, що безпосередньо впливають на права адвокатів і функціонування правової системи загалом. По-перше, нормотворча діяльність ОАС фактично набуває квазінормативного характеру: їхні рішення є обов'язковими та регулюють широкий спектр питань, включно з аспектами позапрофесійної поведінки адвоката (Правила адвокатської етики), водночас ефективний механізм судового контролю їх законності відсутній. По-друге, дисциплінарна процедура характеризується концентрацією регуляторних і квазісудових функцій у межах єдиної інституційної системи: правила визначаються тими ж органами, які ухвалюють рішення

1407 Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. П. 3 ч. 1 ст. 1. ↗

в конкретних справах. По-третє, на практиці є можливість прямого впливу на діяльність регіональних ОАС, включно з їх достроковим припиненням, що підриває принцип виборності та автономії.

Попри наявність інших проблем, саме ці три блоки є найбільш системними та такими, що проявляються протягом усього періоду після реформи 2012 року. Їх об'єднує спільна ознака — відсутність дієвого механізму контролю за відповідністю Закону № 5076-VI рішень, дій чи бездіяльності ОАС. У результаті формується ситуація, за якої такі рішення фактично виведені з-під ефективного державного та судового контролю, що створює ризики зловживань і свавільного застосування повноважень.

Суди України у питаннях нормотворчої діяльності ОАС займають послідовну позицію невтручання, визнаючи широку дискрецію таких органів, обмеженість судового контролю та виключне право адвокатів вирішувати питання самоврядності. Перевірка з боку суду зводиться переважно до дотримання процедури, без оцінки змісту актів на відповідність закону, фактично залишаючи адвокатуру та адвокатів без належного судового нагляду.

Практика розгляду таких спорів формується адміністративними судами, хоча окремі «корпоративні» конфлікти передаються до господарської юрисдикції. Зокрема, у справі № 640/3541/21[1408] щодо порядку ведення ЄРАУ суд підтвердив, що не може перебирати на себе функції РАУ або НААУ, оскільки ці органи наділені виключним правом ухвалювати рішення в межах своєї компетенції (наприклад, щодо внутрішньої організації, ведення реєстрів, правил підвищення кваліфікації чи професійної етики). Рішення РАУ є нормативно-правовим актом, який, як ОАС, наділений необмеженою дискрецією нормотворення. Суди дійшли висновку про відсутність державного органу, який би міг здійснювати контроль за якістю актів НААУ та РАУ, тому підстав для судової перевірки положень Порядку ведення ЄРАУ, що оскаржувався, нормам законів, що регулюють спірні правовідносини, та на відповідність ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України[1409] також немає.

Водночас такий підхід нівелює базові принципи права, оскільки обмеження контролю лише процедурними аспектами ігнорує змістовний вплив цих актів на діяльність адвокатів. Це суперечить ідеї, що норми мають відповідати не лише букві, а й духу закону. Суди, оцінюючи рішення ОАС, наголошують на обмежених межах втручання: вони перевіряють лише законність процедури (повноваження, дотримання регламенту), але не оцінюють зміст чи доцільність рішень, навіть якщо йдеться про акти щодо конкретного адвоката. Отже, фактично залишаючи ОАС широкі межі розсуду, навіть у випадках можливого непропорційного втручання в права чи довільного тлумачення закону. Особливо ця проблема є значущою поряд з відсутністю контролю зі сторони Мін'юсту за актами адвокатського самоврядування.

Прогрес і проблеми

Усталена позиція судів про невтручання у зміст рішень ОАС призводить до того, що будь-яке рішення РАУ легітимізується через «мовчазну згоду» судової влади,

1408 Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 25.04.2024 у справі № 640/3541/21. ↗

1409 Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. ↗

навіть коли воно суперечить закону. Це нівелює право адвоката на захист від необґрунтованих рішень всередині професійної спільноти та підриває незалежність регіональних ОАС: обрані адвокатами органи в будь-який момент можуть бути відсторонені з підстав, визначених самою НААУ/РАУ, а обрані делегати — піддані дисциплінарним санкціям без оцінки співмірності незалежним арбітром.

Відсутність судового контролю за змістом рішень ОАС веде до монополії центральних органів над регіональними. Сформувалися дві усталені практики втручання: (1) дострокове припинення повноважень обраних адвокатами регіональних органів рішеннями РАУ та (2) блокування записів про адвокатів у ЄРАУ — переведення профайлу в неактивний стан або фактичне приховування з публічної частини реєстру (далі — «затемнення») відомостей про адвокатів у ЄРАУ, що блокує їхню участь у виборному процесі. НААУ обґрунтовує останнє своїми повноваженнями адміністратора реєстру з контролю законності набуття статусу адвоката. Унаслідок цього значна частина київських адвокатів[1410], які опинилися в епіцентрі конфлікту в системі ОАС, що суди кваліфікували як «внутрішньокорпоративний»[1411], втратили можливість повноцінно працювати, оскільки відсутність даних про адвоката в ЄРАУ суди часто трактують як відсутність повноважень.

У справі № 826/16854/14[1412] суди визнали незаконним блокування відомостей про адвокатів у ЄРАУ через несплату внесків, кваліфікувавши переведення профайлу в неактивний стан як приховане дисциплінарне стягнення (встановлення санкцій за несплату внесків належить до виключної компетенції з'їзду адвокатів України). Прецедент показав, що ЄРАУ може використовуватися як інструмент впливу на виборні процеси.

Серією рішень РАУ[1413] фактично відсторонила раніше обраний адвокатами орган і створила передумови для проведення двох паралельних конференцій — клонування місцевого ОАС. У спорі (№ 826/17484/16)[1414] суди кваліфікували конфлікт як внутрішньокорпоративний, а не публічно-правовий, відмовившись від оцінки межі втручання НААУ у виборчі права адвокатів.

РАУ (за висновками власної робочої групи) 28 січня 2022 року[1415] визнала звітно-виборну конференцію адвокатів м. Києва від 7 листопада 2021 року неповноважною, а її рішення — такими, що не мають юридичних наслідків. Це підтверджує тезу, що діяльність регіонального ОАС регулюється виключно дискреційним рішенням центрального органу.

1410 Збій у роботі: київські адвокати зникли з ЄРАУ. *Юридична Газета*. 2024. ↗

1411 Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 23.2.2019 у справі № 826/17484/16. ↗

1412 Ухвала Вищого адміністративного суду України від 18.06.2015 у справі № К/800/8976/15. ↗

1413 Про утворення спеціальної тимчасової комісії з перевірки діяльності органів адвокатського самоврядування міста Києва : рішення Ради адвокатів України від 23.04.2016 № 101. ↗; Про затвердження Висновку спеціальної тимчасової комісії з перевірки діяльності органів адвокатського самоврядування міста Києва : рішення Ради адвокатів України від 11.06.2016 № 153. ↗; Про деякі питання реалізації Висновків спеціальної тимчасової комісії з перевірки діяльності органів адвокатського самоврядування міста Києва : рішення Ради адвокатів України від 11.06.2016 № 156. ↗

1414 Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 23.2.2019 у справі № 826/17484/16. ↗

1415 Про неповноважність звітно-виборної конференції адвокатів міста Києва на прийняття рішень від 07.11.2021 та відсутність юридичних фактів : рішення Ради адвокатів України від 28.01.2022 № 5. ↗

Закон № 5076-VI[1416] передбачає, що відносини щодо прийняття, набрання чинності, оскарження в адміністративному порядку, виконання, припинення дії адміністративних актів у сфері адвокатури та адвокатської діяльності регулюються Законом України «Про адміністративну процедуру»[1417] з урахуванням особливостей, визначених цим Законом. Водночас Закон № 5076-VI містить норми, що безпосередньо вказують на можливість оскарження рішень КДКА/ВКДКА (ст.ст. 8, 9, 31, 32, 39, 42, 50, 52, 59). Щодо інших актів НААУ та РАУ адвокати змушені спиратися на загальні засади законодавства та сформовану судову практику.

Адвокати виграють значну частину справ щодо бездіяльності ОАС — про зобов'язання НААУ відобразити відомості в ЄРАУ[1418] та скасування дисциплінарних стягнень[1419]. Однак ця практика стосується винятково процедурних аспектів, тоді як зловживання змістом норм залишаються поза судовим контролем — і саме змістовне нормотворення НААУ/РАУ ставить адвокатів у повну залежність від ОАС.

У справі № 320/50642/24[1420], що нині перебуває на розгляді, оскаржується рішення РАУ від 20 вересня 2024 року № 51[1421], яке уповноважує КДКА регіону повторно розглядати дисциплінарну скаргу після скасування судом її попереднього рішення. Така модель допускає нескінченне «доопрацювання процедурних недоліків» і фактично нівелює сенс судового оскарження.

У справі № 380/25348/23[1422] суд спростував позицію ВКДКА про те, що вона не є розпорядником інформації в розумінні п. 5 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації». У справі № 640/1859/22[1423] суди вказали на необхідність перевірки Порядку підвищення кваліфікації адвокатів як нормативно-правового акта на відповідність ч. 2 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України. У справі № 816/2353/17[1424] суд констатував перевищення повноважень РАУ: посилання на п. 6 ч. 1 ст. 58 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (інші не заборонені законом джерела утримання) не наділяє ОАС правом встановлювати на власний розсуд обов'язкові платежі, не передбачені законодавством.

1416 Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. П. 3 ч. 1 ст. 1. ↗

1417 Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. ↗

1418 Наприклад, Постанова Шостого апеляційного адміністративного суду від 13.08.2025 у справі № 640/18899/22. ↗; Рішення Київського окружного адміністративного суду від 28.04.2025 у справі № 640/18899/22. ↗; Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 02.05.2024 у справі № 460/49246/22. ↗; Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 10.09.2020 у справі № 826/2079/18. ↗

1419 Наприклад, Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 18.03.2026 у справі № 320/19157/23. ↗; Постанова Другого апеляційного адміністративного суду від 08.10.2024 у справі № 20/38196/23. ↗; Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 21.12.2021 у справі № 640/2600/19. ↗

1420 Ухвала Київського окружного адміністративного суду від 17.03.2025 у справі № 320/50642/24. ↗

1421 Про розгляд кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури регіону скарги після скасування судом рішення КДКА : рішення Ради адвокатів України від 20.09.2024 № 51. ↗

1422 Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 25.03.2025 у справі № 380/25348/23. ↗

1423 Постанова Шостого адміністративного апеляційного суду від 10.09.2024 у справі № 640/1859/22. ↗

1424 Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 21.12.2020 у справі № 816/2353/17. ↗

У цій же справі суд нагадав, що мета правової процедури — діяльність суб'єктів владних повноважень згідно з нормами права, які відповідають критеріям природного права, моральності, розумності та справедливості. Однак подібні висновки залишаються винятком, а не правилом.

Рекомендації

Внести зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», які передбачатимуть можливість судового оскарження рішень ОАС, яким притаманні ознаки нормативно-правового акту, та які підлягають оцінці та перевірці критеріям, визначеним ч. 3 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України.

Права та гарантії адвокатів: порушення та потреба посилення

Прогрес та проблеми

Стан дотримання професійних прав адвокатів у звітному періоді (серпень 2025 року — березень 2026 року) не зазнав якісних змін, як порівняти з попереднім періодом[1425]. Усі ключові категорії порушень — необґрунтовані обшуки та негласні слідчі дії щодо адвокатів, перешкоджання доступу до клієнтів у приміщеннях територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП), включно із застосуванням фізичної сили, використання мобілізаційних механізмів як інструменту процесуального усунення захисників, ототожнення адвокатів з клієнтами та системне ігнорування адвокатських запитів — продовжують відтворюватися у тих самих формах і з тією ж інтенсивністю.

За даними Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ, кількість письмових звернень про порушення професійних прав зросла з 86 у 2024 році до 97 у 2025 році (+13%), що додатково підтверджує відсутність позитивної динаміки[1426]. Міжнародна та національна нормативна рамка, окреслена у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025, у поточному періоді доповнилася лише одним елементом — підписанням Україною 9 березня 2026 року Конвенції Ради Європи про захист професії адвоката[1427].

Недопущення адвокатів до клієнтів у ТЦК та СП

Перешкоджання діяльності захисників у приміщеннях ТЦК та СП і під час проходження клієнтами ВЛК зберігає системний характер. Системний характер проблеми також офіційно визнано Уповноваженим Верховної Ради з прав людини Дмитром

1425 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 268–273. ↗

1426 Звіт Комітету захисту адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ щодо ототожнення адвокатів з клієнтами на території України у період дії воєнного стану / Національна асоціація адвокатів України. 2025. 21 с. ↗

1427 Україна підписала Конвенцію про захист прав адвокатів. *Адвокат майбутнього*. 2026. ↗

Лубінцем[1428] та задокументовано у звіті відповідного комітету НААУ[1429], що підтверджує її інституційний масштаб.

У звітному періоді продовжили фіксуватися резонансні прецеденти фізичного насильства. За повідомленням Ради адвокатів Київської області 6 березня 2026 року адвокатка Юлія Богдан отримала тілесні ушкодження під час здійснення адвокатської діяльності на території Дніпровського ТЦК у м. Києві[1430].

Ототожнення адвокатів з клієнтами та їх наслідки

Проблема ототожнення адвокатів з клієнтами або інкримінованими їм правопорушеннями зберігає системний характер, описаний у Тіньовому звіті 2025 року[1431]. Стан справ за звітний період не зазнав якісних змін.

Прийнятий Парламентом 16 липня 2025 року законопроєкт № 12320[1432], що пропонує нову редакцію ст. 185[16] Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) та внесення змін до ст. 397 Кримінального кодексу України (КК України), з липня минулого року знаходиться на підписі Президента. Водночас розмиті категорії «ототожнення» («будь-яка ідентифікація, асоціація, пов'язування») та оцінювальні критерії відповідальності («упереджене ставлення», «негативний тиск»), що містяться у цьому законопроєкті, порушують принцип правової визначеності, що зафіксовано у висновках Головного науково-експертного управління Верховної Ради[1433] та Проєкту Ради Європи «Захист свободи слова та свободи медіа в Україні — Фаза[1434] II». Встановлення відповідальності за висвітлення факту надання правової допомоги прямо суперечить європейським стандартам публічності правосуддя та гарантіям свободи вираження поглядів (ст. 6 § 1 Конвенції про захист прав та основоположних свобод[1435]) і фактично запроваджує механізми цензури для медіа, громадських організацій та громадян.

Принцип неототожнення адвоката з клієнтом за міжнародними стандартами має убезпечувати захисника насамперед від системного державного тиску, а не від суспільного інформування. Ефективне розв'язання проблеми полягає не в запровадженні законодавчих обмежень свободи слова, а в забезпеченні дієвості вже

1428 Проблему порушення права людини на правничу допомогу у ТЦК визнав Омбудсман. *Національна асоціація адвокатів України*. 2025. ↗

1429 У НААУ представили звіт про порушення прав адвокатів у ТЦК. *Національна асоціація адвокатів України*. 2025. ↗

1430 Напад на адвокатку: Рада адвокатів Київської області вимагає негайного розслідування інциденту у Дніпровському ТЦК. *Рада адвокатів Київської області*. 2026. ↗

1431 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 268–273. ↗

1432 Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності : проєкт Закону України, реєстраційний № 12320 від 16.12.2024. ↗

1433 Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності». ↗

1434 Один підпис президента — і конфлікт адвокатури та свободи слова стає реальністю. *Дзеркало тижня*. 2025. ↗

1435 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. ↗

наявних кримінально-правових механізмів. Чинний КК України[1436] містить необхідний інструментарій (ст.ст. 397–399) для притягнення до відповідальності за реальні наслідки ототожнення — погрози, насильство, перешкоджання діяльності захисника. Завданням держави є не криміналізація слова, а забезпечення невідворотності покарання за вже криміналізовані дії через належну роботу органів досудового розслідування, прокуратури та суду.

Ігнорування адвокатських запитів

Проблема ненадання, несвоєчасного або неповного надання відповідей на адвокатські запити з боку органів державної влади, місцевого самоврядування та приватних суб'єктів зберігає системний характер. Попри формальне закріплення адміністративної відповідальності за такі дії (ч. 5 ст. 212^3 КУпАП[1437]), практична ефективність цього механізму захисту є критично низькою. Аналіз звітного періоду вказує на системну неефективність інституційних механізмів забезпечення адміністративної відповідальності, яка значною мірою зумовлена пасивною позицією уповноважених ОАС.

Згідно з публічною заявою адвоката, члена РАУ Сергія Осики[1438], РАР, які наділені ексклюзивним повноваженням щодо складання протоколів про адміністративні правопорушення за вказаною статтею, на практиці суттєво ускладнюють цей процес для адвокатів і не забезпечують належного реагування на скарги. Як наслідок, чинний адміністративно-правовий механізм захисту професійних прав залишається недієвим через бездіяльність самих ОАС.

Додатковими системними перешкодами є **особливості притягнення до відповідальності окремих категорій посадових осіб та процесуальні строки**. Системними бар'єрами реагування є інституційний імунітет органів правопорядку та стислі процесуальні строки. Згідно з КУпАП[1439] військовослужбовці, поліцейські, особи начальницького складу Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України та Державного бюро розслідувань несуть відповідальність за ст. 212^3 КУпАП виключно за дисциплінарними статутами. Матеріали передаються до відповідних органів, що перетворює реагування на внутрішнє службове розслідування без реальних санкцій і формує фактичну безкарність керівного складу органів правопорядку за ігнорування адвокатських запитів.

Водночас тримісячний строк накладення адміністративного стягнення судом (ст. 38 КУпАП) у переважній більшості випадків спливає до ухвалення рішення по суті — з огляду на тривалість попередньої процедури (направлення скарги до РАР, збір доказів, виклик особи, направлення матеріалів до суду), перевантаження судів та можливості штучного затягування розгляду, що призводить до закриття проваджень у зв'язку із закінченням строків притягнення до відповідальності.

1436 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. ↗

1437 Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. ↗

1438 Заява адвоката, члена РАУ Сергія Осики в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

1439 Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. Ч. 1 ст. 15. ↗

З метою розв'язання цієї проблеми у Верховній Раді перебуває на розгляді законопроєкт № 13332[1440] щодо внесення змін до ст. 38 КУпАП в частині уточнення строків притягнення до адміністративної відповідальності за окремі правопорушення, яким пропонується збільшити строк притягнення до адміністративної відповідальності. Законопроєкт з червня 2025 року досі опрацьовується парламентськими комітетами. Проте прийняття цього законопроєкту не усуне першопричину проблеми, оскільки подовження строків судового розгляду не матиме практичного значення в разі подальшого нескладання протоколів про адміністративні правопорушення самими РАР.

Посилення професійних прав та гарантій адвокатів

Порівняльний аналіз процесуальних прав сторін кримінального провадження демонструє системну нерівність, яка прямо підриває засаду змагальності (ст. 22 Кримінального процесуального кодексу України (КПК України). Дисбаланс зберігається в кількох ключових аспектах.

Чинний КПК України пов'язує набуття адвокатом повного обсягу прав захисника (зокрема права фіксувати хід обшуку власними технічними засобами) з формальним повідомленням про підозру стосовно клієнта. Як наслідок існує практика «фактових» проваджень — здійснення кримінального переслідування без офіційного вручення підозри, що залишається дієвим інструментом позбавлення адвокатів прав захисників.

Водночас Європейський суд з прав людини у своєму рішенні вказав[1441], що поняття «обвинувачення» має автономне значення і може визначатися як офіційне повідомлення компетентним органом про вчинення особою кримінального правопорушення. Відповідно, твердження про вчинення особою злочину, наведене в ухвалі слідчого судді про дозвіл на обшук, уже підпадає під автономне значення обвинувачення і має автоматично надавати адвокату статус захисника. Оскільки Конвенція про захист прав та основоположних свобод та практика Європейського суду з прав людини є джерелом права в Україні, цей статус виникає з моменту ознайомлення з відповідною ухвалою. Однак на практиці допуск адвоката як захисника залежить виключно від волі особи, яка проводить обшук, що дає змогу стороні обвинувачення посилатися на формальну відсутність підозри як окремого документа. Внаслідок цього адвокат набуває повноцінного статусу лише на завершальному етапі досудового розслідування.

До відкриття матеріалів справи адвокат фактично позбавлений можливості впливати на хід провадження через ініціювання слідчих дій. КПК України[1442] визначає збирання та перевірку доказів виключно як прерогативу слідчих органів і не уповноважує адвоката на самостійне проведення жодної з них. Тому навіть дії, формально вчинені в межах Закону № 5076-VI, не мають процесуальних підстав для

1440 Про внесення змін до статті 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо уточнення строків притягнення до адміністративної відповідальності за окремі правопорушення : проєкт Закону України, реєстраційний від 30.05.2025 № 13332. ↗

1441 Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Салов проти України» від 06.09.2005. П. 65. ↗

1442 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. ↗

визнання судом їхніх результатів допустимими доказами (наприклад, відеозапис подій за участі адвоката чи відтворення підзахисним обставин на місці події).

Крім того, прокурор володіє повним доступом до Єдиного реєстру досудових розслідувань та матеріалів провадження на будь-якій стадії, а також ідентифікованим доступом до всіх державних реєстрів. Натомість адвокат має обмежений доступ навіть до інформації та даних реєстрів та інших баз даних, що безпосередньо стосуються його клієнта.

Сукупність цих факторів свідчить про домінувальне становище сторони обвинувачення в кримінальному процесі. Така асиметрія перетворює змагальність на формальну декларацію, оскільки адвокат позбавлений реальних інструментів для рівноцінного протистояння державному апарату.

Рекомендації

1. Розробити та затвердити єдиний міжвідомчий механізм взаємодії між ТЦК та СП і адвокатами, який гарантуватиме безперешкодний доступ захисника до клієнта, та нормативно закріпити пряму заборону на призов адвоката безпосередньо під час виконання ним професійних обов'язків, а саме під час участі в судовому засіданні, слідчих (розшукових) діях, побаченні з клієнтом у місцях несвободи.

2. Органам прокуратури та досудового розслідування забезпечити невідворотність відповідальності згідно зі ст. 397 КК України у випадках, коли публічне ототожнення трансформується в реальні наслідки (погрози, фізичне насильство, перешкоджання діяльності).

3. Президенту варто застосувати право вето до законопроєкту № 12320 як такий, що становить загрозу свободі слова та не відповідає принципу правової визначеності.

4. Провести широку правничу дискусію за участі адвокатів, експертів та науковців щодо механізмів забезпечення ефективної реалізації повноважень РАР у частині складання адміністративних протоколів за ч. 5 ст. 212^3 КУпАП (ненадання відповіді на адвокатський запит), а також щодо доцільності та наявних потенційних ризиків у разі передачі цих повноважень безпосередньо адвокатам.

5. Внести комплексні зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і КПК України в частині надання адвокату повноважень на самостійне проведення окремих процесуальних дій із закріпленням механізму визнання їх результатів доказами.

6. Надати ідентифікований доступ до державних реєстрів та баз даних (Єдиного реєстру досудових розслідувань, Єдиного державного реєстру виконавчих проваджень та інших реєстрів) адвокатам на рівні, що уможливлює ефективне представництво/захист інтересів клієнтів.

7. Гарантувати адвокатам безперешкодний доступ до приміщень, де перебуває клієнт, безумовне право брати участь у будь-яких слідчих та процесуальних діях щодо клієнта, вільне використання не заборонених законом технічних засобів аудіо- та відеофіксації.

8. На законодавчому рівні забезпечити гарантії збереження адвокатської таємниці, що унеможливить її розкриття або проведення слідчих дій з метою доступу до неї навіть за згодою клієнта, а також закріпити правовий статус представників РАР під час обшуків у адвокатів із гарантованим правом на фіксацію слідчої дії.

Конвенція Ради Європи про захист професії адвоката

Важливим кроком у посиленні інституційних гарантій адвокатської діяльності стало підписання Україною Конвенції Ради Європи про захист професії адвоката[1443]. Офіційне підписання документа від імені держави відбулося 9 березня 2026 року[1444].

Україна стала 28-ю державою, що приєдналася до цього міжнародного договору. Водночас Парламент ще має надати свою згоду на його обов'язковість у формі закону. Процедурі ратифікації Конвенції Парламентом має також обов'язково передувати процес комплексного увідповіднення національного законодавства європейським стандартам.

Наявний стан законодавства свідчить, що належне виконання Конвенції вимагає суттєвих змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та пов'язаних актів. На потребі попередньої законодавчої підготовки наголошував і Мін'юст. За інформацією НААУ[1445], «у Міністерстві юстиції визнавали важливість міжнародного договору, але наполягали на необхідності паралельного процесу змін до національного законодавства». Це підтверджує, що ратифікація Конвенції об'єктивно потребує попереднього або одночасного удосконалення законодавства про адвокатуру.

Матеріали 106-ї пленарної сесії Європейського комітету з правового співробітництва[1446] підтверджують, що ратифікація Конвенції є юридично складним процесом навіть для інституцій ЄС. Представник Європейського Союзу повідомив про «складні питання» та правові проблеми, що виникли в процесі підписання і ратифікації, а низка делегацій висловила серйозне занепокоєння щодо непередбачуваності цього процесу та його впливу на набрання Конвенцією чинності. Відтак процедуру ратифікації зазначеної Конвенції доцільно синхронізувати з динамікою виконання Україною її євроінтеграційних зобов'язань у сфері адвокатури. Такий підхід забезпечить реальне та ефективне застосування Конвенції в українських умовах та дасть змогу уникнути потенційних суперечностей із нормами, що вже адаптуються до acquis ЄС.

1443 Council of Europe Convention for the Protection of the Profession of Lawyer of 12.03.2025. ↗

1444 Коментар МЗС щодо підписання Конвенції Ради Європи про захист професії адвоката. *Міністерство закордонних справ України*. 2026. ↗

1445 Україна підписала Конвенцію про захист професії адвоката. *Національна асоціація адвокатів України*. 2026. ↗

1446 106th plenary meeting 2-4 June 2026 : Meeting Report. European Committee on Legal Co-operation. ↗

Рекомендації

Ратифікацію Конвенції Ради Європи про захист професії адвоката (CETS № 226) доцільно проводити одночасно з прийняттям змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», що імплементують її положення, або після проведення такої реформи. Ратифікація не повинна передувати законодавчій реформі, оскільки це створить розрив між міжнародними зобов'язаннями та національним регулюванням і унеможливить належне виконання Конвенції.

Реформа юридичної (правничої) освіти

Протягом звітного періоду спостерігався *певний прогрес* у питанні регулювання юридичної (правничої) освіти. У цей період реалізовано кілька ключових змін:

1) втретє проведено Єдиний державний кваліфікаційний іспит (ЄДКІ) за спеціальностями Право та Міжнародне право. Пороговий бал установлено на рівні 35 правильних відповідей зі 114 тестових завдань[1447];

2) мінімальний прохідний бал для вступу на бакалаврат збережено на рівні не менше ніж 150 балів для спеціальностей D8 Право та D9 Міжнародне право відповідно до Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2026 році[1448];

3) 18 грудня 2025 року Верховна Рада України (Верховна Рада, Парламент) у другому читанні та в цілому прийняла Закон України «Про академічну доброчесність», який встановлює єдині правила академічної доброчесності в системі освіти і науки[1449].

Попри позитивні зрушення, багато аспектів реформи юридичної (правничої) освіти потребують законодавчого закріплення та визначення механізмів впровадження.

Європейська комісія у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року[1450] зазначила, що попередні її рекомендації значною мірою залишилися невиконаними, а саме: відокремлення юридичної освіти від підготовки фахівців для органів правопорядку; посилення та уніфікація стандартів юридичної освіти; удосконалення правил приймання, ліцензування та фінансування щодо підготовки правників; збільшення уваги до вивчення права ЄС, практичних юридичних навичок та академічної доброчесності.

1447 Встановлено пороговий бал ЄДКІ за спеціальностями Право та Міжнародне право на 2025 рік. *Міністерство освіти і науки України*. 2025. ↗

1448 Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2026 році (зареєстрований у Міністерстві юстиції України 20 березня 2026 року за № 374/45768) : наказ Міністерства освіти і науки України від 26.02.2026 № 373. ↗

1449 Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX. ↗

1450 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

Стан реалізації стратегічних документів у сфері юридичної освіти

Прогрес та проблеми

Дорожня карта з питань верховенства права[1451] містить сім завдань у сфері реформування юридичної (правничої) освіти, зокрема розроблення та прийняття Закону «Про вищу юридичну (правничу) освіту та первинний доступ до правничої професії», уніфікацію стандартів та перегляд програми ЄДКІ з акцентом на право ЄС, етику та професійну відповідальність правників, а також інституційне розмежування підготовки правників і фахівців для органів правопорядку. Однак частина з цих завдань залишилася невиконаною, попри встановлений строк виконання у II–III кварталах 2025 року[1452].

Зокрема, протерміновано виконання заходів щодо уніфікації стандартів для здобувачів юридичної (правничої) освіти та перегляду програми ЄДКІ з акцентом на викладання права ЄС, етику і професійну відповідальність правників (II квартал 2025 року), а також щодо поширення вимоги складання ЄДКІ для випускників усіх категорій без виключень через внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2021 року № 497[1453] (IV квартал 2025 року).

Однак у липні 2026 року Уряд змінив регулювання проведення ЄДКІ. Постановою Кабінету Міністрів України № 915[1454] до переліку спеціальностей, за якими проводиться ЄДКІ, відповідно до нової класифікації включено D8 Право та D9 Міжнародне право на другому (магістерському) рівні вищої освіти. Водночас винятки з обов'язкового складання ЄДКІ для окремих категорій здобувачів не скасовано. Для військовослужбовців, поліцейських, рятувальників та осіб рядового чи начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби, які навчаються у відповідних відомчих закладах освіти, можливість атестації без проведення ЄДКІ обмежено строком до 1 вересня 2027 року. Таким чином, зміни 2026 року не забезпечили повного усунення винятків із загального порядку складання ЄДКІ, однак для частини здобувачів установили конкретну часову межу їх застосування.

Із заходів, строк виконання яких настав до березня 2026 року, частково виконано лише завдання щодо впровадження академічної доброчесності — Закон України «Про академічну доброчесність» прийнято 18 грудня 2025 року із запізненням приблизно на пів року (строк виконання — II квартал 2025 року)[1455].

У лютому 2025 року Комітет Верховної Ради з питань правової політики схвалив Концепцію проєкту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний дос-

1451 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

1452 Реформа правничої освіти: як виконуються завдання з євроінтеграції? *Українська правда. Життя*. 2025. ↗

1453 Про атестацію здобувачів ступеня фахової передвищої освіти та ступенів вищої освіти на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях у формі єдиного державного кваліфікаційного іспиту : постанова Кабінету Міністрів України від 19.05.2021 № 497. ↗

1454 Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2021 р. № 497 : постанова Кабінету Міністрів України від 15.07.2026 № 915. ↗

1455 Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX. ↗

туп до правничої професії, що пропонує комплексну трансформацію системи правників відповідно до європейських стандартів[1456]. Проте відповідний законопроєкт так і не був внесений на розгляд Парламенту.

Упродовж квітня–липня 2026 року робота над законодавчою моделлю реформи правничої освіти продовжилася, однак не завершилася внесенням відповідного законопроєкту до Верховної Ради. Наприкінці липня 2026 року представники експертного середовища, залучені до розроблення реформи, підтверджували, що готується проєкт Закону про юридичну (правничу) освіту і первинний доступ до правничої професії[1457]. Питання нової моделі підготовки правників, якості правничої освіти, практичної підготовки та розмежування правничої освіти і підготовки кадрів для органів правопорядку обговорюються в межах фахових дискусій[1458]. Отже, станом на 31 липня 2026 року підготовка законодавчої моделі реформи продовжилася, однак її нормативне оформлення залишається незавершеним.

Як зазначалося раніше[1459], Міністерство освіти і науки України (МОН) на початку 2025 року розробило законопроєкт «Про внесення змін до деяких законів України (щодо створення передумов для модернізації мережі закладів освіти)»[1460]. У липні 2025 року МОН повідомило, що законопроєкт погоджено низкою центральних органів виконавчої влади, зокрема Державною регуляторною службою України, та перебуває на етапі підготовки до подання на розгляд Кабінету Міністрів України (Уряд)[1461]. Наразі інформації про стан доопрацювання такого законопроєкту в публічному просторі немає. Водночас Дорожньою картою з питань верховенства права визначено, що у IV кварталі 2026 року має бути розроблений та прийнятий закон щодо модернізації мережі закладів вищої освіти (ЗВО), зокрема тих, у яких здійснюється підготовка правників.

У грудні 2025 року Уряд розпорядженням № 1383[1462] затвердив операційний план заходів з реалізації у 2025–2028 роках Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки та вніс зміни до самої Стратегії. Реформа юридичної (правничої) освіти у цих документах як самостійний напрям не виокремлена; терміни «правнича освіта», «юридична освіта», «правник», а також спеціальності D8 Право та D9 Міжнародне право в документі не згадуються. Заходи, що могли б опосередковано стосуватися підготовки правників, зокрема оновлення порядку атестації у формі ЄДКІ та розроблення стандартів вищої освіти другого покоління, сформульовано на рівні всієї системи вищої освіти без галузевої специфікації.

1456 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 280–282. ↗

1457 Юристи — носії принципів верховенства права. Чому Україні доведеться реформувати юридичну освіту. *NV*. 2026. ↗

1458 У Львові відбулася фахова дискусія щодо реформи правничої освіти. *Pravo-Justice*. 2026. ↗

1459 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 281. ↗

1460 Лист Міністерства освіти і науки України від 29.01.2025 № 1/1721-25.

1461 Інформаційне повідомлення про виконання рішення Рахункової палати від 26.11.2024 № 54-1. ↗

1462 Про затвердження операційного плану заходів з реалізації у 2025–2028 роках Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки та внесення змін до Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.12.2025 № 1383. ↗

Окремою прогалиною звітного періоду залишається відсутність затвердженої Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2025–2029 роки, попри встановлений строк для цього у II кварталі 2025 року згідно з Дорожньою картою з питань верховенства права. Стратегія мала охопити, зокрема, реформування юридичної освіти. Станом на березень 2026 року цей документ не затверджено.

30 березня 2026 року Кабінет Міністрів України затвердив План пріоритетних дій Уряду на 2026 рік, у структурі якого передбачено окрему операційну ціль «Розвиток та реформа вищої освіти»[1463]. Реформу правничої освіти як самостійний напрям до неї не включено. Зокрема, серед завдань МОН на 2026 рік відсутні розроблення та подання до Верховної Ради законопроєкту про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії, інституційне розмежування підготовки правників і фахівців органів правопорядку, перегляд програми ЄДКІ з акцентом на право ЄС, а також розроблення стандартів вищої освіти для спеціальностей D8 Право та D9 Міжнародне право.

Перелік законопроєктів, спрямованих на реалізацію Плану[1464], у частині відповідальності МОН охоплює лише чотири документи, жоден з яких не стосується юридичної (правничої) освіти. Опосередковано її можуть стосуватися лише заходи з розроблення та подання до червня 2026 року включно на розгляд Уряду проєкту постанови про внесення змін до постанови № 497[1465] (захід, перенесений з IV кварталу 2025 року Дорожньої карти з питань верховенства права без визначення обсягу змін), а також заплановані на березень 2026 року зміни до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності та порядку ліцензування програм для професій з додатковим регулюванням — без галузевої специфікації для правничих програм.

Отже, План пріоритетних дій Уряду на 2026 рік не забезпечив повної синхронізації урядового планування із заходами Дорожньої карти з питань верховенства права в частині юридичної (правничої) освіти. Це має особливе значення з огляду на те, що частина передбачених Дорожньою картою заходів на момент затвердження Плану вже мала бути виконана. Відсутність відповідного комплексу завдань у Плані пріоритетних дій Уряду створює ризик подальшого відтермінування законодавчого оформлення реформи юридичної (правничої) освіти.

Структурна трансформація системи підготовки правників, описана в Тіньовому звіті 2025 року[1466], у звітному періоді законодавчого розвитку не отримала. Водночас Порядком прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2026 році[1467] для

1463 Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2026 рік : розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.03.2026 № 306. ↗

1464 Перелік законопроєктів, спрямованих на реалізацію операційних цілей плану пріоритетних дій Уряду на 2026 рік : додаток до розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.03.2026 № 306. ↗

1465 Про атестацію здобувачів ступеня фахової передвищої освіти та ступенів вищої освіти на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях у формі єдиного державного кваліфікаційного іспиту : постанова Кабінету Міністрів України від 19.05.2021 № 497. ↗

1466 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 281–282. ↗

1467 Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2026 році : наказ Міністерства освіти і науки України від 26.02.2026 № 373. Додаток 3. ↗

спеціальностей D8 Право та D9 Міжнародне право передбачено виключно денну форму здобуття освіти.

Інституційне розмежування підготовки фахівців для правничої професії та органів правопорядку — другий фундаментальний напрям реформи, передбачений Концепцією проєкту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії[1468] — станом на липень 2026 року не реалізовано. Дорожня карта з питань верховенства права передбачала, що відповідний захід мав бути виконаний не пізніше І кварталу 2026 року, проте законопроєкт, що запроваджував би таке розмежування, до Верховної Ради так і не внесено. ЗВО зі специфічними умовами навчання, що належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України (МВС), Міністерства оборони України (Міноборони) та Служби безпеки України (СБУ), продовжують готувати фахівців за спеціальністю D8 Право.

Зміст зазначеної Концепції[1469] — спеціальні вимоги до ліцензування освітніх програм, покрокова система ЄДКІ, професійна кваліфікація «Правник», посилення практичної підготовки — у звітному періоді законодавчого втілення не отримав. Програма ЄДКІ, оновлена наказом МОН № 503 у квітні 2024 року, подальших змін не зазнала[1470].

Важливо зважати, що ризики, що реалізація Концепції стикнеться з комплексними викликами на різних рівнях, зберігаються, а саме:

1. Політичний спротив відомчих структур (МВС, Міноборони та СБУ), що активно протидіятимуть втраті права підготовки юристів у ЗВО зі специфічними умовами, використовуючи аргументи про унікальність своїх програм та лобіювання поправок, що можуть послабити ефект реформи.

2. Виклики реалізації реформи — політичний спротив зазначених відомчих структур, інституційний опір ЗВО (як відомчих, так і регіональних) та потреба перепрофілювання викладачів правничих дисциплін[1471]. Прохідний бал на політико-правовий блок (денна форма, навчання за кошти державного чи місцевого бюджету) у вступній кампанії 2025 року становив 182,896 — найвищий серед усіх напрямів підготовки[1472], що підтверджує збереження високої фінансової привабливості правничих програм для ЗВО.

Станом на липень 2026 року Комітет Верховної Ради з питань правової політики офіційно не схвалив Концепцію реформи юридичної (правничої) освіти, що пропо-

---

1468 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 282. ↗

1469 Проект Концепції реформи юридичної (правничої) освіти. *Комітет Верховної Ради України з питань правової політики*. 2024. ↗

1470 Про внесення змін до програми єдиного державного кваліфікаційного іспиту за спеціальностями 081 Право та 293 Міжнародне право на другому (магістерському) рівні : наказ Міністерства освіти і науки України від 11.04.2024 № 503. ↗

1471 Проблема докладно описана в Тіньовому звіті 2025 року (с. 282) та залишається актуальною. ↗

1472 На яких спеціальностях цьогоріч зафіксували найвищі прохідні бали на бюджет. *24 Освіта*. 2025. ↗

нує системне бачення трансформації правничої освіти через взаємопов'язану структуру зі стратегічними цілями та докладними завданнями для їх досягнення[1473].

Рекомендації[1474]

1. Комітет Верховної Ради з питань правової політики має розглянути Концепцію реформи юридичної (правничої) освіти та ухвалити рішення щодо її схвалення чи доопрацювання, з огляду на те що частина її положень фактично дублює положення вже схваленої Концепції проєкту Закону України про вищу освіту та первинний доступ до правничої професії.

2. Завершити розроблення та внести до Верховної Ради проєкт Закону України «Про вищу юридичну (правничу) освіту та первинний доступ до правничої професії», у якому, зокрема передбачити: перелік правничих професій; вимоги до закладів, які здійснюють підготовку правників; інституційне розмежування підготовки правників і кадрів для органів правопорядку; особливості акредитації правничих програм; засади первинного доступу до правничої професії.

3. Під час чергового перегляду Плану пріоритетних дій Уряду окремо включити невиконані заходи Дорожньої карти з питань верховенства права в частині юридичної (правничої) освіти, визначивши для кожного заходу відповідального виконавця, конкретний строк та вимірюваний результат. Запровадити щорічне публічне звітування МОН про виконання відповідних заходів Дорожньої карти.

Ліцензування та акредитація правничих шкіл

Прогрес та проблеми

Протягом вересня 2025 — березня 2026 року тривав процес переоформлення ліцензій ЗВО у зв'язку з переходом на нову літерно-цифрову класифікацію спеціальностей[1475]. Однак окремого розділу Ліцензійних умов із підвищеними вимогами саме для спеціальностей D8 Право та D9 Міжнародне право у звітному періоді не запроваджено, попри те що МОН у травні 2025 року оприлюднило для громадського обговорення проєкт змін до постанови Уряду № 1187[1476].

Станом на 31 березня 2026 року ліцензії на право здійснення освітньої діяльності з підготовки правників за новими шифрами спеціальностей D8 Право та D9 Між-

---

1473 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 282–284. ↗

1474 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації (с. 286) залишаються актуальними.

1475 Про особливості запровадження змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 року № 1021 : наказ Міністерства освіти і науки України від 19.11.2024 № 1625. ↗

1476 МОН пропонує до громадського обговорення проєкт постанови КМУ «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 року № 1187». *Міністерство освіти і науки України*. 2025. ↗

народне право мають: на рівні бакалавра — 153 заклади вищої освіти за спеціальністю Право (D8) та 21 заклад за спеціальністю Міжнародне право (D9); на рівні магістра — 119 закладів за спеціальністю Право (D8) та 16 закладів за спеціальністю Міжнародне право (D9)[1477].

Переоформлення ліцензій здійснюється відповідно до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності[1478] з урахуванням таблиці відповідності спеціальностей[1479]. Оскільки спеціальності Право та Міжнародне право належать до переліку спеціальностей з додатковим регулюванням, передбачено особливий порядок їх ліцензування: до увідповіднення Переліку спеціальностей, здобуття ступеня освіти з яких необхідне для доступу до професій з додатковим регулюванням[1480], новому переліку ліцензування здійснюється з урахуванням таблиці відповідності та чинного переліку. Станом на липень 2026 року цей перехідний режим триває.

Важливим аспектом є застосування стандартів вищої освіти. До затвердження стандартів вищої освіти для спеціальностей D8 Право та D9 Міжнародне право застосовуються стандарти, розроблені для спеціальностей 081 Право та 293 Міжнародне право відповідно. Станом на липень 2026 року МОН не розробило нових стандартів вищої освіти для спеціальностей D8 Право та D9 Міжнародне право (чинними є стандарти для спеціальностей 081 Право та 293 Міжнародне право, затверджені у 2022–2024 роках[1481]).

Процедура акредитації освітніх програм за спеціальностями D8 Право та D9 Міжнародне право не відрізняється від акредитації інших спеціальностей[1482]. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти[1483], не зазнало необхідних змін у частині правничих спеціальностей.

У 2024/2025 навчальному році обсяг акредитаційної діяльності в галузі знань 08 Право істотно зріс. За даними оприлюдненого в жовтні 2025 року Аналітичного звіту Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти[1484] (НАЗЯВО), за результатами акредитації освітніх програм у період з вересня 2024 року до червня 2025 року включно НАЗЯВО здійснило акредитаційну експертизу й ухвалило рішення щодо 50 освітніх програм галузі 08 Право (3,17% від загальної кількості рішень за цей період), з яких 23 — першого (бакалаврського) рівня, 22 —

1477 Дані отримані з Реєстру суб'єктів освітньої діяльності станом на 31.03.2026. ↗

1478 Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності : постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1187. ↗

1479 Про особливості запровадження змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 року № 1021 : наказ Міністерства освіти і науки України від 19.11.2024 № 1625. ↗

1480 Про затвердження Переліку спеціальностей, здобуття ступеня освіти з яких необхідне для доступу до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання : наказ Міністерства освіти і науки України від 22.05.2020 № 673. ↗

1481 Затверджені стандарти вищої освіти. Міністерство освіти і науки України. ↗

1482 Проблема, описана в Тіньовому звіті 2025 року (с. 288–289), залишається актуальною. ↗

1483 Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 15.05.2024 № 686. ↗

1484 Аналітичний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за результатами акредитації освітніх програм у період з вересня 2024 р. по червень 2025 р. Київ, 2025. С. 9. ↗

другого (магістерського) рівня та 5 — третього (освітньо-наукового, PhD) рівня вищої освіти. Результати акредитаційних рішень у галузі права розподілилися так: 40 програм (80,0%) акредитовано на повний термін, 9 програм (18,0%) дістали умовну (відкладену) акредитацію, 1 програма (2,0%) — відмову в акредитації[1485]. Жодна з правничих програм за цей період не була зазначена як «зразкова» (усі 10 освітніх програм, що отримали відмітку «зразкова» у 2024/2025 навчальному році — 4 бакалаврські, 3 магістерські та 3 освітньо-наукові, — належали до інших галузей знань).

Згідно з Річним звітом НАЗЯВО за 2025 рік[1486], у межах повної процедури в галузі 08 Право впродовж 2025 календарного року ухвалено загалом 48 рішень, що підтверджує стабільно високий обсяг експертизи в цій галузі проти 2024 року (27 рішень[1487]).

За результатами акредитаційної експертизи правничих програм найвищу частоту часткової або повної невідповідності в галузі 08 Право вимогам Критеріїв оцінювання якості освітньої програми зафіксовано за Критерієм 6 «Людські ресурси» (12% програм галузі, тобто 6 із 50) та Критерієм 2 «Структура та зміст освітньої програми» (10%, 5 із 50). Водночас невідповідності за Критеріями 3 «Доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання» і 7 «Освітнє середовище та матеріальні ресурси» не виявлено. Найчастотнішим з-поміж суттєвих недоліків для правничих програм виявився недолік 6.1.1 (зафіксований у 12% програм), пов'язаний з академічною та професійною кваліфікацією науково-педагогічних працівників. Для програм третього (освітньо-наукового, PhD) рівня вищої освіти в галузі «Право» часткова невідповідність вимогам Критерію 10 «Навчання через дослідження» встановлена щодо однієї з п'яти програм (20%)[1488].

Системні недоліки чинної моделі акредитації — невраховування результатів ЄДКІ та показників працевлаштування випускників, мінімальна участь професійної правничої спільноти в експертизі[1489] — у звітному періоді залишилися без законодавчого реагування.

Концепція проєкту Закону України про вищу правничу (юридичну) освіту та первинний доступ до правничої професії передбачає обов'язкове врахування результатів ЄДКІ та показників працевлаштування випускників під час ухвалення рішення про акредитацію програми, а також залучення професійної правничої спільноти (адвокатів, суддів, прокурорів, нотаріусів) до акредитаційних процедур. Концепція реформи юридичної (правничої) освіти додатково пропонує розширити коло суб'єктів акредитації — надати право, окрім НАЗЯВО, проводити акредитацію правничих програм іноземним акредитаційним агентствам та незалежним установам оцінювання і забезпечення якості вищої освіти[1490]. Станом на липень 2026

1485 Там само. С. 11.

1486 Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2025 рік. Київ, 2026. С. 16. ↗

1487 Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2024 рік. Київ, 2025. С. 51. ↗

1488 Аналітичний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за результатами акредитації освітніх програм у період з вересня 2024 р. по червень 2025 р. 2025. Київ, 2025. С. 18–26. ↗

1489 Проблема, описана в Тіньовому звіті 2025 року (с. 289), залишається актуальною. ↗

1490 Проект Концепції реформи юридичної (правничої) освіти. *Комітет Верховної Ради України з питань правової політики*. 2024. ↗

року жодне із зазначених нововведень законодавчо не закріплено: відповідний законопроєкт не внесено на розгляд Верховної Ради, Положення освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (наказ МОН № 686), не змінено, жодної іноземної акредитаційної агенції чи незалежної установи оцінювання і забезпечення якості вищої освіти для акредитації правничих програм в Україні не акредитовано.

20 листопада 2025 року проведено ЄДКІ за спеціальностями 081 Право та 293 Міжнародне право для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, освітня програма яких завершується у 2025–2026 навчальному році[1491]. ЄДКІ складали здобувачі 121 закладу вищої освіти (76 державної, 43 приватної та 2 комунальної форм власності). З 9 017 осіб, які мали складати іспит, з'явилися 8 602 (явка — 95,40%). Тестовий комплект містив 120 завдань, тривалість іспиту — 180 хвилин; формат — комп'ютерний у формі зовнішнього незалежного оцінювання з очним контролем, дистанційним адмініструванням і відеоспостереженням.

Фахова комісія ЄДКІ дискваліфікувала шість тестових завдань і встановила пороговий бал на рівні 35 правильних відповідей зі 114. Середня кількість правильних відповідей по країні становила 45,71. Пороговий бал «склав/не склав» не подолали 1 654 здобувачі (19,23%), відповідно успішно склали іспит 6 949 осіб (80,77%). Повторне складання ЄДКІ відбулося 18 грудня 2025 року на базі 24 закладів освіти у 21 місті України, у якому взяли участь 1 604 здобувачі зі 109 закладів освіти. Пороговий бал не подолали 678 осіб[1492].

Рекомендації[1493]

З метою покращення ліцензування та акредитації правничих програм у частині підвищення її ефективності, прозорості та орієнтованості на результат треба:

1. Завершити розроблення та прийняти зміни до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності. Для спеціальностей D8 Право та D9 Міжнародне право встановити мінімальну частку науково-педагогічних працівників із практичним досвідом у правничих професіях; вимоги до кадрового забезпечення обов'язкових правничих дисциплін; вимоги до юридичної клініки та баз практики; доступу до професійних правничих баз даних та іншого інформаційного забезпечення.

2. Внести зміни до Положення про акредитацію освітніх програм. Для спеціальностей D8 Право та D9 Міжнародне право передбачити обов'язковий аналіз: результатів ЄДКІ за декілька років; показників працевлаштування випускників; якості практичної підготовки; діяльності юридичної клініки. Передбачити залучення до експертних груп представників адвокатури, суддівського корпусу, прокуратури, нотаріату та інших правничих професій.

1491 Звіт про результати складання єдиного державного кваліфікаційного іспиту зі спеціальностей 081 Право та 293 Міжнародне право / Науково-методичний центр ВФПО МОН. Київ, 2026. ↗

1492 Там само.

1493 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації (с. 291) залишаються актуальними.

Фінансування навчання юристів коштом державного бюджету. Отримання державних грантів на навчання

Прогрес та проблеми

Фінансування навчання правників коштом державного бюджету у 2026 році здійснюється через систему державного замовлення на підготовку фахівців за спеціальностями D8 Право та D9 Міжнародне право для бакалаврів, магістрів та наукових кадрів.

Кабінет Міністрів України постановою № 906[1494] затвердив обсяги державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів у 2026 році. Загальний обсяг державного замовлення на прийом на бакалаврському рівні становить 79 409 місць, з яких 73 161 — за денною формою здобуття освіти. Для спеціальності D8 Право передбачено 1 652 бюджетні місця на підготовку бакалаврів, усі — за денною формою, що на 104 місця більше, ніж у 2025 році (1548 місць[1495]).

На магістерському рівні на основі освітнього ступеня бакалавра загальний обсяг державного замовлення у 2026 році становить 36 840 місць, з яких 32 845 — за денною формою здобуття освіти. Для спеціальності D8 Право передбачено 825 місць, усі — за денною формою, що на 108 менше, ніж у 2025 році (933 місця).

Розподіл державного замовлення 2026 року на підготовку бакалаврів за спеціальністю D8 Право між державними замовниками має такий вигляд: МВС — 700 місць, МОН — 650, Міноборони — 187, СБУ — 60, Міністерство фінансів України (Мінфін) — 35, Міністерство юстиції України (Мін'юст) — 10, Господарсько-фінансовий департамент Секретаріату Кабінету Міністрів України — 10 місць.

Проти 2025 року обсяг державного замовлення МОН на підготовку бакалаврів права не змінився (650 місць), МВС — збільшився з 620 до 700 (+80), Мінфіну — зменшився з 45 до 35 (–10), Мін'юсту — з 20 до 10 (–10). Обсяг замовлення СБУ зменшився на 5 місць (з 65 місць у 2025 році до 60 місць у 2026 році), тоді як обсяг замовлення Міноборони збільшився з 138 до 187 місць (+49). Частка МОН у загальному обсязі бакалаврського державного замовлення за D8 Право скоротилася з майже 42% у 2025 році до 39,3% у 2026 році. Відповідно, частка місць поза системою МОН збільшилася з 58% до 60,7%. МВС у 2026 році знову стало найбільшим окремим державним замовником підготовки бакалаврів права — 700 місць проти 650 місць МОН.

Розподіл державного замовлення на підготовку магістрів за спеціальністю D8 Право на основі освітнього ступеня бакалавра у 2026 році має такий вигляд: проти

1494 Деякі питання прогнозування потреби у фахівцях та робітничих кадрах на ринку праці, потреби у вступниках та державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів : постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2026 № 906. ↗

1495 Про державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів у 2025 році : постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.2025 № 812. ↗

2025 року обсяг замовлення МОН зменшився з 780 до 613 місць, СБУ — з 75 до 71 місця, а для Міноборони зріс з 43 у 2025 році до 66 у 2026 році. Водночас у 2026 році для МВС, Мінфіну та Мін'юсту магістерські місця передбачаються лише за попередньою класифікацією спеціальності Право — 081 (78, 6 та 3 місць відповідно). Частка МОН у магістерському державному замовленні практично змінилася не суттєво — 81,7% проти 83,6% у 2025 році.

За спеціальністю D9 Міжнародне право на 2026 рік передбачено 75 бюджетних місць на підготовку бакалаврів (МОН — 65, Мінфін — 10) та 70 місць на підготовку магістрів на основі освітнього ступеня бакалавра (МОН — 65, Мінфін — 5). Як порівняти з 2025 роком, обсяг бакалаврського державного замовлення з міжнародного права скоротився зі 85 до 75 місць, а магістерського — із 80 до 70 місць.

Отже, у 2026 році збережено відомчу модель державного фінансування підготовки правників. Найбільш виразно вона проявляється на бакалаврському рівні D8 Право, де 60,7% державного замовлення припадає на замовників поза системою МОН, а найбільшим окремим замовником є МВС. На магістерському рівні, навпаки, 81,7% державного замовлення зосереджено у системі МОН. Проти 2025 року частка відомчих замовників у підготовці бакалаврів права зросла, що свідчить про збереження значної ролі відомчої системи підготовки правників, попри задекларований напрям інституційного розмежування правничої освіти та підготовки фахівців для органів правопорядку.

Кабінет Міністрів України 13 липня 2026 року постановою № 906[1496] затвердив обсяги державного замовлення на підготовку фахівців у 2026 році. Державне замовлення на підготовку за спеціальністю D8 Право збережено як на бакалаврському, так і на магістерському рівнях. Водночас для оцінювання реалізації реформи юридичної (правничої) освіти важливим є збереження відомчої моделі державного замовлення. Попри передбачений Дорожньою картою з питань верховенства права напрям на інституційне розмежування підготовки правників та підготовки фахівців для органів правопорядку, у 2026 році державне замовлення за спеціальністю D8 Право продовжує формуватися не лише через систему МОН, а й через інших державних замовників. Отже, станом на липень 2026 року збереглася невідповідність між задекларованим напрямом інституційного розмежування правничої освіти та підготовки правників для органів правопорядку і фактичною моделлю державного фінансування підготовки правників.

Окремою новацією 2026 року стало те, що Уряд постановою № 906[1497] затвердив прогноз потреби економіки у вступниках на 2026–2030 роки. За спеціальністю D8 Право прогнозована потреба у вступниках на перший (бакалаврський) рівень вищої освіти становить: 9 987 осіб у 2026 році, 10 183 — у 2027 році, 10 384 — у 2028 році, 2 712 — у 2029 році та 10 798 — у 2030 році. За спеціальністю D9 Міжнародне право відповідні показники становлять: у 2026 році — 944 особи, у 2027 році — 963, у 2028 році — 982, у 2029 році — 256, у 2030 році — 1 021 особа.

1496 Деякі питання прогнозування потреби у фахівцях та робітничих кадрах на ринку праці, потреби у вступниках та державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів : постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2026 № 906. ↗

1497 Там само.

Для другого (магістерського) рівня вищої освіти на основі ступеня бакалавра прогноз потреби економіки у вступниках за спеціальністю D8 Право на 2026–2030 роки становить відповідно 6 761, 6 427, 6 109, 5 807 та 5 520 осіб, а за спеціальністю D9 Міжнародне право: у 2026 році — 384 особи, у 2027 році — 365, у 2028 році — 347, у 2029 році — 330, у 2030 році — 314 осіб.

Запровадження п'ятирічного прогнозування створює передумови для формування державного замовлення з урахуванням прогнозованої потреби економіки. Водночас доцільно розмежовувати наведені вище обсяги державного замовлення на 2026 рік та прогноз потреби економіки у вступниках на 2026–2030 роки. Прогнозовані показники не визначають кількість бюджетних місць і не є прогнозом кількості вакансій для правників на ринку праці.

Урядовий законопроєкт № 10399[1498] щодо фінансування здобуття вищої освіти та надання державної цільової підтримки її здобувачам, прийнятий у першому читанні ще в березні 2024 року, станом на липень 2026 року очікує на розгляд Парламентом у другому читанні. Водночас 8 липня 2026 року Комітет Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій рекомендував прийняти законопроєкт № 10399 у другому читанні та в цілому[1499].

Законопроєктом № 10399 пропонується введення державних грантів, що надасть можливість значно розширити фінансову підтримку для студентів, які вступають на платні спеціальності. Гранти надаватимуться абітурієнтам за результатами національного мультипредметного тесту, а сума гранту залежатиме від досягнутих балів та спеціальності. Законопроєкт також передбачає зміну механізму пільгового кредитування: для вразливих категорій студентів пільгові умови зберігаються, і вони навчатимуться за державним замовленням.

У 2026 році продовжується реалізація експериментального проєкту щодо надання державних грантів на здобуття вищої освіти, запровадженого постановою Кабінету Міністрів України № 822[1500]. Державний грант є цільовою безповоротною фінансовою допомогою за рахунок коштів державного бюджету, що спрямовується на повну або часткову оплату вартості навчання здобувачів вищої освіти, які навчаються за кошти фізичних осіб[1501].

Механізм державних грантів збережено і в умовах вступної кампанії 2026 року. Порядок прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2026 році передбачає можливість повної або часткової оплати навчання за рахунок державних грантів для осіб, зарахованих на навчання за кошти фізичних осіб. Отже, грантове фінансування продовжує застосовуватися поряд із традиційним державним замовленням як окремий інструмент державної підтримки здобувачів вищої освіти[1502].

1498 Про внесення змін до деяких законів України щодо фінансування здобуття вищої освіти та надання державної цільової підтримки її здобувачам : проєкт Закону України, реєстраційний № 10399 від 10.01.2024. ↗

1499 Висновок до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо фінансування здобуття вищої освіти та надання державної цільової підтримки її здобувачам» (реєстр. № 10399 від 10.01.2024) (друге читання). Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій. 2026. ↗

1500 Про реалізацію експериментального проекту щодо надання державних грантів на здобуття вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2024 № 822. ↗

1501 Там само.

1502 Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2026 році : наказ Міністерства освіти і науки України від 26.02.2026 № 373. ↗

Водночас станом на 31 липня 2026 року чинний Порядок реалізації експериментального проєкту містить окремі правила визначення розміру державних грантів, установлені для здобувачів, які вступили на перший рік навчання у 2024 та 2025 роках. Тому встановлені для вступу 2025 року розміри грантів, порогові результати вступних випробувань, галузеві та регіональні коефіцієнти не можуть автоматично розглядатися як умови надання державних грантів вступникам 2026 року[1503].

У 2026 році державні освітні гранти визначені одним із напрямів середньострокової державної політики у сфері освіти. Бюджетна декларація на 2027–2029 роки, схвалена постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2026 року № 793[1504], передбачає серед завдань на 2027–2029 роки фінансування здобуття вищої освіти через надання державних освітніх грантів, зокрема здобувачам освіти, які потребують підтримки держави, з метою формування кадрового потенціалу в сферах, критичних для відновлення економіки держави. Отже, грантове фінансування визначено одним із напрямів державної політики у сфері вищої освіти на середньострокову перспективу.

Для правничої освіти збереження грантового механізму має значення у контексті поступового поєднання двох моделей бюджетного фінансування вищої освіти: фінансування закладів вищої освіти через державне замовлення та адресної фінансової підтримки окремих здобувачів, які навчаються за контрактом. Водночас станом на 31 липня 2026 року нормативне регулювання не дає підстав констатувати запровадження для вступників на D8 Право у 2026 році нових спеціальних умов або підвищених коефіцієнтів державного гранту.

Рекомендації[1505]

1. Переглянути порядок формування та розподілу державного замовлення за спеціальністю D8 Право. Визначати його обсяг на підставі прогнозу потреби у вступниках, потреб ринку праці, результатів ЄДКІ та показників працевлаштування випускників. Окремо переглянути доцільність підготовки цивільних правників за державним замовленням МВС, Міноборони, СБУ та інших відомств у контексті запланованого інституційного розмежування правничої освіти та підготовки кадрів для органів правопорядку.

2. Парламенту необхідно прийняти законопроєкт № 10399 у другому читанні для законодавчого закріплення грантової системи та принципу «гроші ходять за студентом», щоб завершити перехід від експериментального режиму надання грантів до системного механізму фінансування вищої освіти.

1503 Про реалізацію експериментального проекту щодо надання державних грантів на здобуття вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2024 № 822. ↗

1504 Про схвалення Бюджетної декларації на 2027–2029 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2026 № 793. ↗

1505 Частина рекомендацій, які вже надавала громадськість у Тіньовому звіті 2025 року (с. 294), залишається актуальною.

Оновлення та модернізація навчальних програм з права

Прогрес та проблеми

Оновлення навчальних програм з права є ключовим елементом реформи юридичної (правничої) освіти. Українські правничі школи критикують за надмірну теоретизацію, брак практичної підготовки, навичок роботи з клієнтами та публічними реєстрами, а також soft skills — комунікації, аналітичного мислення, ведення переговорів. Протягом періоду з вересня 2025 року до липня 2026 року включно фактичні зміни у сфері правничої освіти стосувалися переважно регуляторної бази; змістового оновлення стандартів вищої освіти для правничих спеціальностей не відбулося.

У звітному періоді частково сформовано регуляторну базу для практичної підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю Право в органах юстиції, судах та органах прокуратури. У вересні 2025 року МОН та Мін'юст наказом № 1204/2406/5[1506] затвердили Модельну програму проходження практики в органах юстиції здобувачами вищої освіти за спеціальністю 081 Право/D8 Право. Документ розроблено на виконання Дорожньої карти з питань верховенства права та підпункту 2 пункту 22 Плану заходів з виконання рекомендацій Європейської комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2024 року[1507]. Програма розрахована на бакалаврський та магістерський рівні освіти, рекомендує обсяг практики не менш як 3 кредити ЄКТС для першого та не менш як 10 кредитів ЄКТС для другого рівнів, визначає типові вимоги до баз практики, перелік компетентностей, програмні результати, порядок організації, оцінювання та підбивання підсумків.

Як вже зазначалося, попри перехід на нову класифікацію спеціальностей[1508], для спеціальностей D8 Право та D9 Міжнародне право досі застосовуються стандарти вищої освіти за спеціальностями 081 Право (для бакалавра, магістра і доктора філософії) та 293 Міжнародне право (для бакалавра та магістра). Станом на липень 2026 року нові стандарти вищої освіти для D8 та D9 не розроблено, хоча методологічна основа для цього є — оновлені Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти[1509].

1506 Про затвердження Модельної програми проходження практики в органах юстиції здобувачами вищої освіти за спеціальністю 081 «Право»/D8 «Право» : наказ Міністерства освіти і науки України та Міністерства юстиції України від 03.09.2025 № 1204/2406/5. ↗

1507 Про затвердження плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2024 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.03.2025 № 300, захід 2 рекомендації 22. ↗

1508 Про особливості запровадження змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 року № 1021 : наказ Міністерства освіти і науки України від 19.11.2024 № 1625. ↗

1509 Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 27.03.2025 № 512. ↗

Так само не зазнала змін Програма ЄДКІ за спеціальностями 081 Право та 293 Міжнародне право[1510]. Програма охоплює 13 розділів, серед яких — «Основи права Європейського Союзу» та «Загальні етичні вимоги правничої професії». Проведення ЄДКІ за чинною програмою відбулося 20 листопада 2025 року.

МОН затвердило[1511] 18 листопада 2025 року дати проведення ЄДКІ у 2026 році: основна дата — 12 листопада 2026 року, повторне складання — 10 грудня 2026 року.

У 2026 році для вступу на другий (магістерський) рівень вищої освіти за спеціальностями D8 Право та D9 Міжнародне право продовжує застосовуватися предметний тест Єдиного фахового вступного випробування (ЄФВВ) «Право та міжнародне право». Програма предметного тесту, затверджена наказом МОН № 107[1512] у лютому 2022 року, не оновлена. З огляду на зміни законодавства, що відбулися після її затвердження, а також посилення євроінтеграційного виміру реформи юридичної (правничої) освіти, актуальним залишається питання перегляду змісту програми ЄФВВ, зокрема щодо належного відображення у ній права Європейського Союзу.

Уряд 29 жовтня 2025 року постановою № 1387 затвердив Порядок створення, внесення змін та ведення Єдиного реєстру кваліфікацій — Класифікатора професій, який набрав чинності 2 травня 2026 року[1513]. У липні 2026 року нормативне регулювання Національної системи кваліфікацій додатково оновлено: постановою Кабінету Міністрів України № 894[1514] внесено зміни, зокрема, до Порядку ведення Єдиного реєстру кваліфікацій — Класифікатора професій та Порядку розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів. Змінами уточнено окремі відомості, що вносяться до Реєстру, та передбачено використання міжнародної класифікації професій ISCO (International Standard Classification of Occupations) і, за наявності — європейської класифікації ESCO (Euro-pean Skills, Competences, Qualifications and Occupation). Зазначені зміни створюють додаткові інституційні передумови для узгодження освітніх і професійних кваліфікацій, однак безпосереднього впливу на зміст підготовки правників за спеціальностями D8 Право та D9 Міжнародне право у звітному періоді не мали.

Продовжується також формування професійних стандартів юридичних професій. Національна асоціація адвокатів України 27 лютого 2026 року оголосила про початок розроблення професійних стандартів «Адвокат» та «Помічник адвоката»[1515]. Стандарт «Адвокат» має закріпити модель компетентностей з представництва

1510 Про затвердження Програми єдиного державного кваліфікаційного іспиту за спеціальностями 081 Право та 293 Міжнародне право для здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні : наказ Міністерства освіти і науки України від 11.04.2024 № 503. ↗

1511 Про проведення єдиного державного кваліфікаційного іспиту у 2026 році : наказ Міністерства освіти і науки України від 18.11.2025 № 1516. ↗

1512 Про затвердження Програми предметного тесту єдиного фахового вступного випробування з права та міжнародного права : наказ Міністерства освіти і науки України від 03.02.2022 № 107. ↗

1513 Деякі питання функціонування Єдиного реєстру кваліфікацій — Класифікатора професій : постанова Кабінету Міністрів України від 29.10.2025 № 1387. ↗

1514 Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо удосконалення функціонування Національної системи кваліфікацій : постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2026 № 894. ↗

1515 НААУ розпочала розробку професійних стандартів «Адвокат» і «Помічник адвоката». *PRAVO*. 2026. ↗

й захисту прав і свобод, надання правничих консультацій, складання процесуальних документів, участі у судових та позасудових процедурах.

Практична підготовка студентів-правників залишається одним із найпроблемніших елементів правничої освіти. Згідно з дослідженням «Практика під час навчання в правничих школах»[1516], зафіксовано проблеми із забезпеченням якості баз практики, формалізм під час її проходження та слабкий моніторинг з боку ЗВО. Також аналітичний огляд «Оцінювання викладачів правничих шкіл»[1517] засвідчив невідповідність вітчизняної практики оцінювання викладацького складу правничих шкіл європейським підходам до внутрішнього забезпечення якості вищої освіти.

Рекомендації

1. МОН доцільно:

- комплексно актуалізувати програми ЄДКІ та ЄФВВ «Право та міжнародне право» та синхронізувати їх із новими стандартами D8 Право і D9 Міжнародне право після їх затвердження. Переглянути зміст програм з урахуванням змін законодавства та забезпечити належне відображення права Європейського Союзу, професійної етики і відповідальності та практичного застосування права. Окремо переглянути винятки з обов'язкового проходження ЄДКІ з метою забезпечення єдиних вимог до державної атестації правників;
- розробити та затвердити нові стандарти D8 Право та D9 Міжнародне право, узгодивши їх із професійними стандартами правничих професій та Національною системою кваліфікацій. Передбачити обов'язкові результати навчання з права ЄС, професійної етики, юридичного письма і правничого дослідження, сучасних цифрових технологій та відповідального використання ШІ. Встановити вимоги до практичної підготовки та забезпечити відповідність результатів навчання компетентностям, визначеним професійними стандартами;
- актуалізувати програму зовнішнього оцінювання майбутніх правників, зокрема програму предметного тесту ЄФВВ «Право та міжнародне право», затверджену у 2022 році, з урахуванням змін законодавства та необхідності посилення знань і компетентностей у сфері права Європейського Союзу.

2. Прийняти нове Положення про практичну підготовку здобувачів вищої освіти замість Положення 1993 року[1518]. Для правничих спеціальностей визначити мінімальні вимоги до тривалості та результатів практики, критерії відбору баз практики і вимоги до її керівників. Розширити можливості проходження практики в адвокатурі, нотаріаті, судах, прокуратурі, органах юстиції та юридич-

---

1516 Звіт за результатами дослідження: «Практика під час навчання в правничих школах» / Фундація DEJURE. Київ, 2025. 142 с. ↗

1517 Оцінювання викладачів правничих шкіл як елемент системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти. *Фундація DEJURE*. 2025. ↗

1518 Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України : наказ Міністерства освіти і науки України від 08.04.1993 № 93. ↗

них службах, а юридичну клініку визначити повноцінною формою практичної підготовки.

3. Запровадити регулярний моніторинг професійних траєкторій випускників спеціальностей D8 Право та D9 Міжнародне право, зокрема рівня працевлаштування за спеціальністю, сфер зайнятості та відповідності отриманих компетентностей потребам роботодавців, із можливістю врахування таких даних під час акредитації освітніх програм та формування державного замовлення.

4. НАЗЯВО спільно з МОН треба розробити та затвердити єдині методичні рекомендації щодо системи внутрішнього оцінювання викладацького складу правничих шкіл, які мають містити уніфіковані критерії оцінювання академічної та професійної кваліфікації науково-педагогічних працівників, що забезпечують викладання за спеціальностями D8 Право та D9 Міжнародне право, відповідно до європейських підходів до забезпечення якості вищої освіти. Затверджені методичні рекомендації мають стати обов'язковим орієнтиром для закладів вищої освіти під час формування внутрішніх систем забезпечення якості та враховуватися НАЗЯВО під час акредитації освітніх програм за зазначеними спеціальностями.

Боротьба з корупцією та академічна доброчесність

Прогрес та проблеми

Проблема корупції в освітньому процесі та недоброчесності в академічних роботах довгий час підривала якість і репутацію української юридичної освіти. Одним із завдань, передбачених у проєкті Концепції реформи юридичної (правничої) освіти, є створення дієвої системи запобігання корупції та академічній недоброчесності у сфері вищої юридичної (правничої) освіти.

Ключовою подією у сфері академічної доброчесності стало прийняття 18 грудня 2025 року Верховною Радою Закону України «Про академічну доброчесність»[1519]. Цей Закон набрав чинності 1 лютого 2026 року, проте в дію він введений 31 липня 2026 року (крім окремих положень).

Закон визначає академічну доброчесність як сукупність цінностей, принципів і заснованих на них правил, якими мають керуватися суб'єкти академічної діяльності. Базовими цінностями визначено чесність, довіру, повагу до авторства та гідності, справедливість, відповідальність, стійкість і рішучість у дотриманні доброчесних практик. Закон уперше формує єдині комплексні законодавчі межі академічної доброчесності у системі освіти та науки — від загальної середньої до вищої освіти, наукових досліджень, експертизи та присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань.

Документ визначає перелік порушень академічної доброчесності: плагіат, фабрикацію та фальсифікацію результатів, написання робіт на замовлення, маніпуляції

1519 Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX. ↗

під час оцінювання, неправомірний вплив в академічній діяльності. Санкції варіюються від попереджень і виправних заходів до тимчасових заборон, а також розмежовують персональну та інституційну відповідальність[1520]. Для правничих шкіл це означає впровадження єдиних процедур реагування на порушення, чого раніше на рівні закону закріплено не було.

Окремим блоком Закон регулює використання систем штучного інтелекту (ШІ) в академічній діяльності. Україна стала однією з перших держав, що закріпила це питання на законодавчому рівні. Матеріали, створені за допомогою ШІ, не можуть вважатися авторськими без належного розкриття інформації. Автор зобов'язаний зазначати методологію створення матеріалу та використану систему ШІ. Водночас Закон не охоплює всіх аспектів застосування ШІ в освітньому процесі (наприклад, його використання для оцінювання робіт чи адміністративних цілей), що залишає простір для подальшого регулювання на рівні підзаконних актів та внутрішніх політик ЗВО.

ЄДКІ залишається важливим механізмом зовнішнього контролю за якістю правничої освіти та зниження корупційних ризиків на випускному етапі.

Мінімальний конкурсний бал 150 для вступу за спеціальностями D8 Право та D9 Міжнародне право збережено у прийомі на навчання для здобуття вищої освіти у 2026 році[1521]. Високий конкурсний бал запобігає вступу на правничі спеціальності осіб із недостатньою підготовкою, сприяє формуванню якісного контингенту студентів та має антикорупційний ефект.

Проблема доброчесності наукових робіт у сфері права залишається однією з найгостріших. За даними НАЗЯВО[1522], протягом 2025 року до Агентства надійшло 50 скарг щодо виявлення академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації в дисертаційних дослідженнях. За результатами розгляду факти академічного плагіату підтверджено в 10 дисертаціях. За даними МОН[1523], наукових ступенів позбавлено 8 осіб.

У межах Комітету з питань етики НАЗЯВО протягом 2025 року прийнято до розгляду низку скарг щодо можливого плагіату саме в дисертаціях на здобуття ступеня кандидата (доктора філософії) юридичних наук, зокрема в працях, присвячених темам адміністративного, господарського та кримінального права[1524]. Окремі незалежні дослідження, проведені науковою спільнотою протягом 2025 року, показали, що серед перевірених 52 дисертацій на здобуття наукового ступеня у сфері права, захищених особами, які обіймають посади в судовій системі, у 36

1520 Там само.

1521 Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2026 році (зареєстрований у Міністерстві юстиції України 20 березня 2026 року за № 374/45768) : наказ Міністерства освіти і науки України від 26.02.2026 № 373. ↗

1522 НАЗЯВО і Міносвіти: у 2025 році плагіат виявлено в 10 дисертаціях, 8 осіб позбавлено наукових ступенів. *Інтерфакс-Україна*. 2026. ↗

1523 Там само.

1524 Скарги/повідомлення щодо фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, прийняті до розгляду Комітетом з питань етики Національного агентства. *Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти*. 2025. ↗

(орієнтовно 70%) виявлено ознаки академічного плагіату[1525]. Ці дані не є офіційними, однак свідчать про масштаб проблеми.

Правничі школи, у разових спеціалізованих вчених радах яких відбувався захист таких дисертацій, несуть за це інституційну відповідальність відповідно до Порядку присудження ступеня доктора філософії[1526]. Заклад зобов'язаний забезпечити створення необхідних умов для перевірки дотримання здобувачем академічної доброчесності та має право скасувати рішення разової ради у зв'язку з виявленням у дисертації та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації незалежно від строку, що минув після присудження ступеня.

Рекомендації

1. Забезпечити ефективну імплементацію Закону України «Про академічну доброчесність», зокрема в частині, що стосується правничих шкіл. ЗВО мають актуалізувати політику академічної доброчесності, запровадити єдині процедури розгляду порушень та забезпечити навчання викладацького складу щодо застосування нових правил.

2. Розробити підзаконні акти та внутрішні політики ЗВО, які поширять принципи, закладені в Законі України «Про академічну доброчесність», на аспекти використання ШІ, які не врегульовано безпосередньо Законом (оцінювання робіт, адміністративних цілей та процесу навчання). Впровадити в правничу освіту спеціалізовані навчальні дисципліни («Юридичні технології та ШІ», «Критичне мислення та ШІ в юриспруденції», курс з етичних та правових аспектів використання ШІ).

3. МОН доцільно зберегти практику високих вступних вимог — підтримувати мінімальний конкурсний бал 150 для вступу на правничі спеціальності як дієвий антикорупційний захід та гарантію якісного контингенту студентів.

4. Посилити механізми виявлення порушень академічної доброчесності в наукових роботах у сфері права через посилення відповідальності закладу, у якому відбувся захист, а також розширення повноважень НАЗЯВО щодо розгляду повідомлень про порушення академічної доброчесності в дисертаціях.

1525 Судді на доплатах. Держава витрачає сотні мільйонів гривень на виплати суддям-науковцям. Проте у їхніх дисертаціях часто виявляють плагіат. *NGL.media*. 2026. ↗

1526 Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії : постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44. Пп. 23, 45, 46. ↗

ЛЗІ Лабораторія законодавчих ініціатив

ZMINA ЦЕНТР ПРАВ ЛЮДИНИ

Правосуддя за наслідками війни

Система правосуддя за найтяжчі міжнародні злочини в Україні потребує подальшого вдосконалення. Прийняття імплементаційного закону внаслідок ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду (МКС) стало початком наближення українського законодавства до міжнародного кримінального права. Однак наступні кроки щодо узгодження понять, прийняття переліку складу воєнних злочинів, розв'язання питання ретроспективного застосування положень щодо злочинів проти людяності, розв'язання процесуальних проблем інституту in absentia досі не відбулися. Крім того, перешкодою ефективному розслідуванню міжнародних злочинів залишається і нерозв'язане питання змін до Кримінального процесуального кодексу України (КПК України) щодо використання даних з відкритих джерел та розвідувальної інформації, а також визначення альтернативної до Служби безпеки України (СБУ) підслідності за Національною поліцією України (НПУ). Необхідним також є розроблення та прийняття законодавства, що передбачить побудову комплексної системи підтримки та захисту потерпілих і свідків від найтяжчих міжнародних злочинів.

Архітектура системи правосуддя також потребує подальшого прогресу. Органи досудового розслідування, суди, система захисту працюють в умовах значного навантаження, нестачі та плинності кадрів, роботи в умовах підвищеної небезпеки. Розслідування міжнародних злочинів ускладнюється відсутністю спільного стратегічного бачення цього процесу (державної політики в цій сфері). Розроблена органами прокуратури нова Стратегія з реалізації повноважень органів прокуратури у сфері кримінального переслідування за міжнародні злочини на 2026–2028 роки (затверджена в квітні 2026 року), спрямована на посилення спроможності системи правопорядку розслідувати міжнародні злочини та відновлювати права потерпілих осіб, потребує чіткого плану виконання. Загалом, хоча окремі органи й напрацьовують внутрішні стратегії, підходи укрупнення, систематизації, пріоритезації проваджень — вони мають стати спільними, враховувати необхідність чіткого розподілу повноважень та ефективної координації між різними органами. Українська система правосуддя також має враховувати спроможності та місце міжнародних механізмів, зокрема МКС та Спеціального трибуналу щодо злочину агресії (Спеціальний трибунал), у загальній архітектурі для уникнення дублювання зусиль та найбільш ефективного розмежування діяльності.

Тривалою є відсутність будь-яких змін у законодавстві та підходах щодо притягнення до відповідальності за кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки, що межують з міжнародними злочинами, оскільки є наслідком війни.

Це поглиблює виявлені раніше проблеми — неоднакове застосування положень законодавства, недостатнє дослідження суспільної небезпечності діяння та умислу осіб вчинити шкоду національній безпеці, неврахування стандартів міжнародного гуманітарного права та умов окупації та безпосередніх умов, у яких знаходилися обвинувачені. Як досудове розслідування, так і судовий розгляд проваджень щодо колабораційної діяльності має ґрунтуватися на єдиних та передбачуваних стандартах: враховувати малозначність діяння, оцінювати шкоду національній безпеці, враховувати насильницький характер окупації та конкретні обставини. Система відповідальності за колабораційну діяльність має передбачати виключення кримінальної протиправності діянь, пов'язаних із забезпеченням життєдіяльності в окупації, а також містити люстраційні механізми.

Національна система переслідування за злочини, вчинені в умовах війни: міжнародні злочини, колабораційна діяльність та інші злочини проти основ національної безпеки

Прогрес і проблеми

Гармонізація українського кримінального законодавства з міжнародним правом

Процес адаптації українського законодавства до норм міжнародного кримінального права досі триває. Прийнятий 9 жовтня 2024 року імплементаційний Закон[1527] передбачив відповідальність за злочини проти людяності, принцип універсальної юрисдикції, поняття «воєнних злочинів» та «командної відповідальності», зміни до статей щодо злочину агресії та злочину геноциду. На необхідності подальших змін для узгодження зі стандартами міжнародного кримінального права наголошувалося у Звіті в межах Пакета про розширення ЄС 2025 року[1528], а також у Тіньовому звіті 2025 року[1529].

Зокрема, йшлося про **потребу удосконалення формулювання ст. 438 Кримінального кодексу України** (КК України) (воєнні злочини), зокрема заміни бланкетного характеру на перелік конкретних складів злочинів. Також у рекомендаціях наголошувалося на **необхідності узгодження визначення злочину агресії** у ст. 437 КК України (планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни) з відповідним положенням Римського статуту МКС, щодо **уточнення суб'єкта злочину** — осіб, які займають позицію, що дає змогу ефективно контролювати чи керувати

1527 Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього : Закон України від 09.10.2024 № 4012-IX. ↗

1528 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 35. ↗

1529 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 566–567. ↗

політичними або військовими діями держави[1530], **визначення підходів щодо ретроспективного застосування положень** щодо злочинів проти людяності та командної відповідальності.

Не розв'язано й низку процесуальних аспектів, що згадувалися неодноразово[1531], зокрема виключна підслідність найтяжчих міжнародних злочинів слідчим органам безпеки; неврегульованість використання певних видів інформації (розвідувальна інформація, відомості з відкритих джерел) як доказів, а також їх належної верифікації та зберігання[1532], невизначений статус міжнародних експертів у процесі, окрім як у галузі хімічної, біологічної, радіаційної, ядерної чи іншої зброї[1533].

Для розв'язання вищезгаданих питань на базі Офісу Генерального прокурора (ОГП) 14 січня 2025 року створено Міжвідомчу робочу групу (МРГ) з питань гармонізації законодавства в контексті правозастосовної практики у зв'язку з ратифікацією Україною Римського статуту МКС[1534]. МРГ, до складу якої увійшли представники профільних органів влади (ОГП, Міністерства юстиції України (Мін'юст), Міністерства внутрішніх справ України (МВС), Верховного Суду (ВС), а також національні та міжнародні експерти, має на меті напрацювання пропозицій змін до законодавства України у зв'язку з ратифікацією Україною Римського статуту МКС.

Здебільшого напрацювання МРГ стосуються виокремлення конкретних складів злочинів у межах ст. 438 КК України з розподілом за об'єктом посягання — воєнні злочини проти особи, воєнні злочини проти власності, щодо застосування заборонених методів та засобів ведення війни та проти культурних цінностей. До переліку, що узгоджується з нормами міжнародного кримінального права, також додано склади злочинів «невиправданої затримки репатріації військовополоненого чи іншої захищеної особи, зокрема дитини» та «примусового нав'язування громадянства окупаційною владою».

У пропозиціях МРГ також уточнене визначення злочину агресії, однак формулювання «агресивна війна» та «ведення агресивних воєнних дій», що відсутні у ст. 8 Римського статуту МКС[1535], залишилися частиною поняття злочину агресії. Пропозицій щодо розв'язання питання ретроактивності не напрацьовано. У контексті процесуальних аспектів зміни запропоновано лише щодо питання підслідності.

1530 Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998. ↗

1531 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» Звіту Європейської комісії щодо України у 2023 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2024. С. 392–396. ↗; Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 566–567. ↗

1532 Оцінка потреб правової системи України: Забезпечення якісного правосуддя для постраждалих та уцілілих від війни / ULAG. Київ, 2024. 216 с. ↗

1533 Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо оптимізації діяльності спеціалістів у кримінальному провадженні : Закон України від 09.10.2024 № 4009-IX. ↗

1534 Про створення міжвідомчої робочої групи з питань гармонізації законодавства в контексті правозастосовчої практики у зв'язку з ратифікацією Україною Римського статуту Міжнародного кримінального суду : наказ Генерального прокурора України від 14.01.2025 № 12. ↗

1535 Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998. ↗

Водночас пропонується чітко не розподілити підслідність, а залишити альтернативну — за рішенням прокурора[1536].

Напрацьований МРГ законопроєкт представлено та передано Генеральним прокурором до Комітету Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності та Офісу Президента України[1537]. Жоден із суб'єктів права законодавчої ініціативи наразі не вніс цей документ на розгляд Парламенту. Подальша доля цих напрацювань, зокрема перспективи прийняття відповідного закону Верховною Радою, станом на липень 2026 року нечітка[1538].

Зміни до ч. 1 ст. 438 КК України[1539] **внесено** 17 червня 2025 року, які передбачили **додаткові склади воєнних злочинів**, зокрема незаконне переміщення або депортація дитини, невиправдана затримка репатріації дитини, вербування або використання дитини для участі в збройному конфлікті, воєнних (бойових) діях.

Суттєвих змін не відбулося і щодо налагодження системи забезпечення безпеки та захисту свідків і потерпілих від найтяжчих злочинів.

Згідно з Дорожньою картою з питань верховенства права, затвердженою в рамках євроінтеграційного процесу[1540], Україна взяла на себе зобов'язання розробити та прийняти закони і підзаконні нормативно-правові акти, спрямовані на увідповіднення національного законодавства Директиві 2012/29/EU[1541], що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту жертв злочинів. Водночас уже наявні законодавчі ініціативи, спрямовані на реформування системи захисту потерпілих[1542], не прийнято, а нових ініціатив станом на липень 2026 року не запропоновано.

Попри окремі напрацювання, зокрема, щодо гармонізації українського законодавства з міжнародним кримінальним правом та пропозицій розбудови системи підтримки потерпілих та свідків, подальші перспективи їх прийняття та впровадження залишаються невизначеними.

1536 Інформація надана представницею ГО «Українська правова консультативна група» під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026.

1537 «Закон стає зрозумілішим, а обвинувачення – більш конкретним». Презентували новий законопроєкт щодо покарання за міжнародні злочини. *Центр громадянських свобод*. 2026. ↗

1538 Інформація надана представницею ГО «Українська правова консультативна група» під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026.

1539 Про внесення зміни до статті 438 Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за незаконне переміщення, депортацію, невиправдану затримку репатріації дитини, вербування та використання дитини у військових цілях : Закон України від 17.06.2025 № 4499-IX. ↗

1540 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. П. 3.8 розд. III «Основоположні права». ↗

1541 Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA. ↗

1542 Про забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та інших осіб в інтересах правосуддя : проєкт Закону України, реєстраційний № 5751 від 12.07.2021. ↗; Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та інших осіб в інтересах правосуддя : проєкт Закону України, реєстраційний № 5752 від 12.07.2021. ↗; Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення досудового розслідування та судового розгляду у кримінальних провадженнях щодо злочинів, які пов'язані із сексуальним насильством, яке вчинене в умовах збройного конфлікту : проєкт Закону України, реєстраційний № 9351 від 05.06.2023. ↗

Інституційна спроможність національної системи переслідування за міжнародні злочини, спеціалізації прокурорів. Реалізація Стратегії протидії міжнародним злочинам

Упродовж 2025 року в Україні тривала розбудова інституційної системи переслідування міжнародних злочинів як на центральному, так і регіональному рівнях. Ключову роль у цій системі відіграє спеціалізований Департамент протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту[1543], а також відповідні підрозділи в обласних прокуратурах та інших органах правопорядку[1544], оскільки прокурори є процесуальними керівниками в таких провадженнях.

Після призначення в червні 2025 року на посаду Генерального прокурора Р. Кравченко підтвердив серед пріоритетних напрямів діяльності органів прокуратури розслідування воєнних злочинів. За його словами, **станом на початок 2026 року в Україні задокументовано понад 252 тис. злочинів, пов'язаних з агресією РФ проти України**, з яких понад 247 тис. становлять воєнні злочини (станом на липень 2026 року)[1545]; 1 191 особі повідомлено про підозру, а 254 особи вже отримали вироки судів (станом на травень 2026 року)[1546].

Департамент протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту, 29 січня 2026 року оприлюднив черговий звіт про виконану роботу за 2025 рік[1547]. У 2025 році одним із ключових напрямів розбудови інституційної спроможності стало подальше впровадження єдиних стандартів розслідування воєнних злочинів, узгоджених із міжнародною практикою та адаптованих до умов збройного конфлікту. Зокрема, затверджено стандарти розслідування злочинів щодо незаконної депортації та примусового переміщення, що є одними з найбільш системних злочинів, вчинених у контексті збройної агресії.

Водночас на розгляд Методичної ради ОГП подано стандарти розслідування примусової мобілізації захищених осіб, що свідчить про подальше розширення переліку типологізованих підходів до розслідування міжнародних злочинів[1548]. Формування уніфікованих стандартів спрямовано на забезпечення єдності практики,

---

1543 Департамент протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту — так званий Департамент війни; Спеціалізована екологічна прокуратура містить у своєму складі відділ організації процесуального керівництва досудовим розслідуванням та підтримання публічного обвинувачення в кримінальних провадженнях у сфері охорони навколишнього природного середовища, пов'язаних зі збройною агресією. Насамперед він відповідальний за переслідування за злочин екоциду (ст. 441 КК України). Злочинами незаконної депортації або переміщення дітей опікується Департамент захисту інтересів дітей та протидії домашньому насильству ОГП.

1544 Спеціалізовані підрозділи в 12 обласних прокуратурах загальною чисельністю понад 200 осіб. До цього числа також входять спеціалізовані прокурори з сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом. Результати роботи щодо протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту за 2025 рік / *Офіс Генерального прокурора*. 2026. 29 с. ↗

1545 Злочини вчинені під час повномасштабного вторгнення станом на 31.07.2026 : інфографіка. *Офіс Генерального прокурора*. 2026. ↗

1546 У Києві відбулася міжнародна конференція «Об'єднані заради справедливості». *Офіс Генерального прокурора*. 2026. ↗

1547 Результати роботи щодо протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту за 2025 рік / *Офіс Генерального прокурора*. 2026. 29 с. ↗

1548 Там само. С. 22.

підвищення якості доказової бази та увідповіднення національних підходів міжнародному кримінальному праву.

У 2025 році завершено реалізацію Стратегічного плану кримінального переслідування за міжнародні злочини на 2023–2025 роки[1549]. **Стратегію з реалізації повноважень органів прокуратури у сфері кримінального переслідування за міжнародні злочини на 2026–2028 роки** (Стратегія) **затверджено** 23 квітня 2026 року[1550]. Вона враховує вже досягнутий прогрес у гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами, напрацьовану національну практику переслідування за міжнародні злочини, а також важливість активної взаємодії та співпраці з іншими державами та механізмами правосуддя, зокрема неурядовими правозахисними організаціями. Стратегічні цілі та завдання спрямовані, зокрема, на:

1) забезпечення структурованого та ефективного кримінального переслідування за міжнародні злочини через розбудову та адаптацію структури відповідних органів, чітке розмежування повноважень та координації їхньої діяльності; пріоритезацію в ході досудового розслідування; дотримання єдиних стандартів розслідування;

2) посилення спроможності національної системи кримінального переслідування за вчинення міжнародних злочинів через розроблення пропозицій щодо гармонізації законодавства з міжнародними та європейськими стандартами, посилення професійного розвитку прокурорів з урахуванням спеціалізації, розвитку аналітичних спроможностей, комунікації діяльності органів прокуратури з суспільством;

3) сприяння належній підтримці та захисту потерпілих і свідків від міжнародних злочинів через розбудову комплексного механізму підтримки потерпілих і свідків від міжнародних злочинів у кримінальних провадженнях з урахуванням людиноцентричних та травма-інформованих підходів під час здійснення кримінального провадження, ефективного механізму перенаправлення для отримання потерпілими соціальної, економічної, психологічної або медичної підтримки, розроблення інструментів для запобігання повторній травматизації під час розслідування та судового розгляду тощо.

Визначені цілі мають стати позитивним зрушенням у контексті розслідування міжнародних злочинів. Водночас успіх Стратегії залежатиме від можливостей її втілення. Зокрема, подальші зміни до законодавства з гармонізації та розбудови системи підтримки та захисту потерпілих залежать не лише від готовності та зусиль органів прокуратури.

Також найменш чіткими в Стратегії видаються шляхи досягнення цілі підтримки сталого партнерства та взаємодії з міжнародними організаціями, іноземними партнерами та громадянським суспільством, оскільки вони переважно сформу-

1549 Про затвердження Стратегічного плану щодо реалізації повноважень органів прокуратури у сфері кримінального переслідування за вчинення міжнародних злочинів на 2023–2025 роки : наказ Генерального прокурора від 15.09.2023. ↗

1550 Стратегія з реалізації повноважень органів прокуратури у сфері кримінального переслідування за міжнародні злочини на 2026–2028 роки / Офіс Генерального прокурора. 2026. 9 с. ↗

льовані як «посилення співпраці/взаємодії», що ускладнює як втілення, так і оцінку ефективності виконання такої цілі.

Крім того, з урахуванням досвіду попереднього Стратегічного плану на 2023–2025 роки, нова Стратегія потребує детального плану з її реалізації з чітким зазначенням заходів, строків їх виконання, виконавців та очікуваного результату. Такий план дасть змогу здійснювати періодичну, наприклад, щорічну, оцінку стану його виконання.

Діяльність Координаційного центру підтримки потерпілих і свідків

Важливим елементом формування в Україні системи правосуддя, орієнтованої на потреби постраждалих від міжнародних злочинів, є діяльність Координаційного центру підтримки потерпілих і свідків (Центр), що функціонує при ОГП. Практика роботи Центру демонструє впровадження сучасних підходів до захисту осіб, які беруть участь у кримінальних провадженнях, зокрема у справах про воєнні злочини.

Водночас, попри наявність позитивних практик, система захисту потерпілих і свідків в Україні стикається з низкою суттєвих викликів. Серед ключових проблем — обмеженість фінансування, що ускладнює надання базових заходів безпеки (зокрема забезпечення житлом чи фізичною охороною), а також фрагментарність інституційної моделі, за якої різні правоохоронні органи мають власні підрозділи захисту свідків без єдиного координаційного центру. Додатковими викликами є недостатня міжвідомча координація, ризики розголошення персональних даних у медіа, а також обмежені можливості залучення свідків із тимчасово окупованих територій[1551].

З 2024 року працюють дев'ять регіональних підрозділів Центру у структурах Донецької, Запорізької, Київської, Луганської, Миколаївської, Сумської, Харківської, Херсонської та Чернігівської обласних прокуратур. У 2026 році розпочали роботу ще три відділи[1552] — у Львівській, Одеській та Чернівецькій областях (оголошено конкурси на заміщення відповідних посад).

Станом на лютий 2026 року під супроводом Центру знаходилися 4 134 потерпілі (2 859 дорослих і 1 275 дітей) та 139 свідків (125 дорослих і 14 дітей)[1553]. Водночас досі багато програм підтримки адмініструють організації громадянського суспільства.

Функціонує реферальна система: понад 130 партнерів і понад 250 установ у картах перенаправлення. Координатори не лише інформують і скеровують, а супроводжують людину та відстежують отримання допомоги протягом усього провадження[1554]. Єдині підходи комплексу заходів щодо підтримки потерпілих і свідків

1551 Can Ukraine Protect Witnesses to War Crimes? *Institute for War and Peace Reporting*. ↗

1552 Публікація Координаційного центру підтримки потерпілих і свідків у соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

1553 Публікація Координаційного центру підтримки потерпілих і свідків у соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

1554 Публікація Координаційного центру підтримки потерпілих і свідків у соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

закріплені наказом Генерального прокурора № 263[1555] та узгоджені з європейськими стандартами.

Досудове розслідування міжнародних злочинів

КПК України визначає виняткову підслідність СБУ стосовно злочинів, передбачених XX Розділом КК України. Водночас на практиці первинною фіксацією наслідків таких злочинів здебільшого займається НПУ.

З огляду на те, за якою правовою кваліфікацією здійснюються кримінальні провадження щодо наслідків збройного конфлікту, **найбільше навантаження з розслідування залишається за СБУ, до підслідності якої віднесено ці кримінальні правопорушення**[1556]:

КК України[1557]	2022	2023	2024	2025	2026 (I півріччя)
ст. 437 (злочин агресії)	60	24	29	5	0
ст. 438 (воєнні злочини)	49 483	53 463	26 322	50 929	36 177
ст. 442 (геноцид)	16	5	2	3	0
ст. 442[1] (злочини проти людяності[1558])	–	–	–	5	3

Водночас **ресурсу СБУ недостатньо, щоб забезпечити ефективне розслідування таких масштабних злочинів**. **Здебільшого працівники СБУ не є слідчими**, територіальна структура органів безпеки є менш розгалуженою та охоплює тільки рівень областей, що означає залучення до роботи меншої кількості особового складу. Наприклад, як порівняти з СБУ, регіональне представництво НПУ містить слідчі управління в областях та територіальні підрозділи на місцях. Якщо слідчому СБУ потрібно виїжджати на місце вчинення злочину з обласного центру в різні куточки області, слідчі поліції можуть швидше прибути на місце з міста, селища чи району.

Кримінальні провадження з правовою кваліфікацією за кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку можуть реєструвати інші органи досудового розслідування, але їх однаково передають до СБУ.

Якщо порівнювати розслідування міжнародних злочинів з іншими провадженнями, які перебувають у підслідності СБУ, пріоритет у їхній роботі залишається на дослід-

1555 Про організацію діяльності органів прокуратури з питань підтримки потерпілих і свідків : наказ Генерального прокурора від 28.10.2024 № 263. ↗

1556 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Ст. 216. ↗

1557 Дані у розрізі років взято з відомостей про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування на офіційному вебсайті Офісу Генерального прокурора. ↗

1558 Криміналізовано Законом України від 09.10.2024 № 4012-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» у зв'язку з підготовкою і подальшою ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

женні злочинів проти основ національної безпеки як на території, неохопленій активними бойовими діями, так і у звільнених районах[1559].

Після запровадження можливості створювати міжвідомчі слідчі групи фактично головним результатом було спрощення збору первинних доказів на місцях. Водночас створення міжвідомчої слідчої групи в провадженні не скасовує того, що провадження залишаються за СБУ як головним органом досудового розслідування. Такий формат взаємодії органів правопорядку в межах кримінальних проваджень не замінив процес передачі проваджень між різними органами досудового розслідування за правилами ч. 5 ст. 36 КПК України.

Водночас стратегічними документами, зокрема Комплексним стратегічним планом реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023—2027 роки, Планом заходів з його реалізації та Дорожньою картою з питань верховенства права, передбачено низку заходів, спрямованих на удосконалення процедури розслідування міжнародних злочинів, зокрема в частині уточнення правил підслідності, чіткого розмежування підслідності різних органів досудового розслідування та розширення дискреційних повноважень прокурора щодо визначення підслідності кримінального провадження.

Так, завданням Дорожньої карти з питань верховенства права до IV кварталу 2027 року є прийняття та імплементація змін до КПК України та інших законів щодо вдосконалення інституту підслідності, у якому буде передбачено **консолідацію досудового розслідування кримінальних правопорушень, які посягають на основи національної та державної безпеки**, зокрема злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, терористичних злочинів та злочинів у сфері охорони державної таємниці — **за СБУ**.

Отже, державна політика полягає в тому, що підслідність щодо міжнародних злочинів залишатиметься за СБУ. Сама ж Служба зазначала, що вона має достатньо ресурсів для цього і не підтримує позицію впровадження подвійної (альтернативної) підслідності СБУ і НПУ[1560]. Отже, державна політика і фактичний стан справ (розслідування значного масиву міжнародних злочинів НПУ) продовжують не збігатися.

Водночас у січні 2025 року була презентована **Стратегія Головного слідчого управління НПУ «Управління розслідуванням міжнародних злочинів, скоєних у контексті збройного конфлікту» на п'ять років**. Серед стратегічних цілей виділено розвиток спроможностей та компетенцій органів досудового розслідування, залучених до документування та розслідування міжнародних злочинів, скоєних у контексті збройного конфлікту; гармонізація норм національного законодавства України з міжнародним гуманітарним правом; технологічні інновації в процесах

1559 СБУ відповідно до своїх основних завдань зобов'язана: сприяти забезпеченню режиму воєнного та надзвичайного стану в разі їх оголошення, а також ліквідації наслідків стихійного лиха, значних аварій, катастроф, епідемій, епізоотій та інших надзвичайних ситуацій: Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. П. 11 ч. 1 ст. 24. ↗

1560 Позиція надана представниками Служби безпеки України під час інтерв'ю 17.03.2026.

досудового розслідування — єдина інтегрована аналітична платформа; притягнення до відповідальності командування збройних сил РФ[1561].

Впровадження подвійної (альтернативної) підслідності в міжнародних злочинах за СБУ і НПУ може усунути будь-які процесуальні сумніви в якісному розслідуванні кримінальних правопорушень та зафіксує чинну практику, відповідно до якої не лише СБУ здійснює досудове розслідування міжнародних злочинів.

Судовий розгляд міжнародних злочинів

Згідно зі статистикою за 2025 рік, до місцевих судів надійшло **4** кримінальних провадження за ст. 437 КК України (злочин агресії), перебувало на розгляді 19 проваджень (постановлено 3 вироки). **164** провадження надійшло та 391 перебувало на розгляді за ст. 438 КК України (воєнні злочини), за результатом розгляду яких постановлено 72 вироки, та жодного провадження за ст. 442 КК України (геноцид)[1562]. Апеляційні суди за вказаний період переглянули **25** вироків за ст. 438 КК України, з них: 21 залишили без змін та 4 вироки змінені[1563].

У 2025 році за вчинення кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку в касаційному порядку переглянуто судові рішення стосовно 41 особи (10% від загальної кількості осіб у кримінальних провадженнях про воєнні злочини та військові кримінальні правопорушення, судові рішення щодо яких переглянуто в касаційному порядку). З них за ст. 438 КК України касаційною інстанцією переглянуто та залишено без зміни судове рішення щодо 1 особи[1564].

За спеціальною процедурою кримінального провадження (досудового розслідування та судового розгляду) за відсутності обвинуваченого (in absentia) у касаційному порядку у 2025 році розглянуто 32 процесуальні звернення і кримінальні провадження. З них розглянуто по суті 22 кримінальні провадження. Минулого року відбулося збільшення на 88% обсягу як надходження кримінальних проваджень проти основ національної безпеки, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, військових кримінальних правопорушень, так і їх розгляду. Так, якщо за період з 24 лютого 2022 року до 31 грудня 2024 року включно в касаційному порядку розглянуто **212** таких кримінальних проваджень, то станом на 31 грудня 2025 року їх кількість загалом уже становила **399**[1565].

1561 Представники Комітету з питань правоохоронної діяльності взяли участь в презентації Національною поліцією України Стратегії Головного слідчого управління «Управління розслідуванням міжнародних злочинів, скоєних в контексті збройного конфлікту». *Верховна Рада України*. 2025. ↗

1562 Дані пораховано на підставі інформації, зазначеної у звітах судів першої інстанції, розміщених на вебсторінці Судової влади України в розділі «Судова статистика» у 2025 році. ↗

1563 Там само.

1564 Аналіз здійснення правосуддя Касаційним кримінальним судом у складі Верховного Суду у 2025 році / Верховний Суд. 2026. 30 с. ↗

1565 Там само.

Повні дані судової статистики за перше півріччя 2026 року відсутні. Водночас відповідно до окремої Форми звітності № 1-ВЗ[1566], яка обліковує розгляд кримінальних проваджень за ст. 438 КК України (воєнні злочини), за пів року до судів надійшло **99** кримінальних проваджень, а загалом на розгляді перебувало **401** кримінальне провадження. За результатами розгляду кримінальних проваджень за цією статтею у звітному періоді суди постановили **36 вироків**. За цією ж статтею апеляційні суди за вказаний період переглянули **11** вироків, з них: 10 залишили без змін та 1 вирок скасували[1567].

Резонансною у 2025 році стала справа № 369/6338/23[1568], у якій **вперше український суд виправдав російського військового**, якого прокуратура звинувачувала в пограбуванні будинку під час окупації Київської області в березні 2022 року. Суд вирішив, що достатніх доказів того, що саме ця особа грабувала будинок, немає. Це ще раз свідчить про те, що наявність чи відсутність достатніх доказів є одним із найбільших викликів під час розслідування воєнних та інших міжнародних злочинів[1569]. Загалом, за інформацією ВС, вже є щонайменше два виправдувальні вироки в справах про воєнні злочини[1570].

З огляду на невеликий обсяг проваджень щодо міжнародних злочинів, що були розглянуті в судовому порядку, чіткі позиції та практика не сформувалися, а напрацьовані підходи можуть виявитися неактуальними з урахуванням змін до відповідного законодавства — заміни бланкетної норми в ст. 438 КК України на конкретний перелік злочинів.

Станом на липень 2026 року Консультативна місія Європейського Союзу (КМЄС) завдяки фінансуванню Міністерства закордонних справ Королівства Нідерландів розпочала проєкт зі створення відділів підтримки потерпілих та свідків воєнних злочинів у пілотних судах, який залишався нереалізованим після припинення діяльності проєктів Агентства США з міжнародного розвитку (USAID)[1571]. Водночас проєкт із розроблення електронної бази даних рішень українських судів, ухвалених у справах про воєнні злочини, залишається нереалізованим через брак фінансування.

Упродовж 2025 року Національною школою суддів України проведено низку семінарів для суддів, під час яких обговорювалися питання кримінальної відповідальності за воєнні злочини, відшкодування шкоди, заподіяної РФ, військових злочинів, здійснення правосуддя в умовах війни та інші[1572]. Також підготовлено дев'ять стан-

---

1566 Оперативна інформація щодо розгляду місцевими загальними судами кримінальних проваджень за статтею 438 Кримінального кодексу України «Воєнні злочини» : форма № 1-ВЗ (січень–червень 2026 року) / Судова влада України. ↗

1567 Дані пораховано на підставі інформації, зазначеної у звітах судів першої інстанції, оприлюднених у 2026 році. Див: Судова статистика. *Судова влада України*. ↗

1568 Вирок Бородянського районного суду Київської області від 30.10.2025 у справі № 369/6338/23. ↗

1569 Суд на Київщині вперше виправдав російського військового за заочною підозрою у мародерстві. Zmina. 2025. ↗

1570 Публікація Верховного Суду в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

1571 Рада суддів України та проєкт «Довіра через справедливість» обговорили підтримку потерпілих і свідків воєнних злочинів. *Рада суддів України*. 2026. ↗

1572 Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Національної школи суддів України у 2025 році / Національна школа суддів України. Київ, 2026. С. 21. ↗

дартизованих лекцій для суддів та методичні матеріали, зокрема, на тему «Здійснення судового розгляду у спеціальному кримінальному провадженні in absentia» та триває підготовка навчального посібника на таку ж тему[1573].

У першому півріччі 2026 року Національна школа суддів України разом з партнерами продовжила реалізацію навчального проєкту «Лабораторія з розгляду справ про воєнні злочини» (War Crimes Cases Lab Project), у межах якого вже проведено низку спеціалізованих семінарів для суддів кримінальної спеціалізації, які розглядають справи про міжнародні злочини[1574]; проведено тренінги із посиленим психологічним компонентом для суддів, які розглядають справи, пов'язані з наслідками збройної агресії та злочинами, вчиненими щодо постраждалих осіб[1575]; оновлено Посібник з написання судових рішень у справах про воєнні злочини для суддів, розроблений у 2024 році[1576].

Також наприкінці травня 2026 року презентовано навчально-методичний посібник «Здійснення кримінального провадження in absentia», присвячений комплексному дослідженню процедури здійснення кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (in absentia) та розрахований на суддів, прокурорів, адвокатів і слідчих[1577].

За підтримки міжнародного правового фонду Global Rights Compliance проведено модельне судове засідання з імітацією розгляду кримінальної справи щодо порушення законів та звичаїв війни[1578]. Результатом спільної ініціативи Інституту Т.М.С. Ассера та КМЄС в Україні стало створення Хабу знань з міжнародного кримінального права для українських суддів, мета якого — просування послідовності в практиці застосування міжнародного гуманітарного права та міжнародного кримінального права українськими судами[1579].

Окремим питанням також є **забезпечення права на захист у справах щодо міжнародних злочинів** у контексті **зайняття адвокатами позиції обвинувачення** або ж формального дотримання вимог КПК України, особливо у провадженнях in absentia[1580]. На спроможність адвокатів здійснювати ефективний захист негативно впливають розповсюдження практики ототожнення адвоката з клієнтом та **відсутність ефективних засобів захисту**, зокрема з боку органів адвокатського самоврядування[1581].

1573 Там само. С. 11.

1574 Міжнародні злочини у практиці українських судів: НШСУ та КМЄС узгодили освітні ініціативи. *Національна школа суддів України*. 2026. ↗

1575 Там само.

1576 Невідворотність покарання за воєнні злочини: НШСУ посилює співпрацю з європейськими партнерами. *Національна школа суддів України*. 2026. ↗

1577 Суддя ВП ВС Микола Мазур розповів про права сторони захисту під час судового розгляду та представив посібник щодо процедури in absentia. *Верховний Суд*. 2026. ↗

1578 Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Національної школи суддів України у 2025 році / Національна школа суддів України. Київ, 2026. С. 12. ↗

1579 Там само.

1580 Оцінка потреб правової системи України: Забезпечення якісного правосуддя для постраждалих та уцілілих від війни / ULAG. Київ, 2024. 216 с. ↗

1581 Інформація надана адвокаткою під час інтерв'ю, проведеного 20.03.2026.

Для судів першої інстанції здійснення спеціального судового розгляду за відсутності обвинуваченого (провадження in absentia) також залишається викликом. Деякі суди намагаються застосовувати адаптивні підходи для належного сповіщення обвинувачених, зокрема надсилаючи документи на електронні адреси або використовуючи контакти в соціальних мережах (переважно у справах щодо злочинів проти основ національної безпеки). Проте наразі такі кроки залежать виключно від суб'єктивного розсуду судді та не мають чіткого законодавчого закріплення[1582].

Найнагальнішою системною проблемою залишається ресурсне забезпечення сторони захисту[1583]. На практиці адвокати, як правило, здійснюють функцію захисту одноособово, тоді як сторона обвинувачення має у своєму розпорядженні значно ширші кадрові та матеріальні ресурси. Такий дисбаланс зумовлений не стільки законодавчими обмеженнями, скільки недостатнім ресурсним забезпеченням та відсутністю належних механізмів фінансування, які б давали змогу адвокатам залучати необхідних фахівців та забезпечувати ефективне здійснення функції захисту. Серед пропозицій, що наразі обговорюються, — запровадження механізму фінансування аналітичної та експертної підтримки сторони захисту державним коштом із забезпеченням її інституційної незалежності від органів прокуратури та органу, що здійснює призначення захисника, а також із гарантуванням конфіденційності такої підтримки щодо сторони захисту.

Спільними проблемами для всіх акторів забезпечення правосуддя за міжнародні злочини є **велике навантаження, обмеженість людських ресурсів**, зокрема втрата і плинність кадрів, небезпечні умови роботи, особливо в регіонах, наближених до зони бойових дій, потреба в додатковому навчанні з огляду на наявність чи відсутність попереднього досвіду та підвищення кваліфікації. Водночас окремі судді зазначають[1584], що попри критичний дефіцит кадрів, брак часу та надмірне навантаження, українські судді демонструють високу вмотивованість. Завдяки системним освітнім проєктам судді успішно опановують джерела міжнародного гуманітарного права. Це суттєво підвищує загальну якість правосуддя на тлі складної безпекової ситуації.

Актуальними залишаються наступні проблеми, зазначені в Тіньовому звіті 2025 року[1585], які не були розв'язані у звітному періоді, зокрема:

1) розгляд переважної більшості справ щодо воєнних злочинів in absentia, що потенційно негативно впливає на права сторони захисту;

2) прийняття в першому читанні за основу законопроєкту № 7033-д, що передбачає обмеження розголошення окремих відомостей у текстах судових рішень, пов'язаних із війною;

1582 Інституційні виклики та стандарти правосуддя у справах про воєнні злочини: суддя ВС у ККС розповіла про особливості розгляду таких справ. *Верховний Суд*. 2026. ↗

1583 Підтримка адвокатів у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні (оновлення за квітень 2026 року) : стратегічний звіт / Інститут Ассера. 2026. С. 4. ↗

1584 Інституційні виклики та стандарти правосуддя у справах про воєнні злочини: суддя ВС у ККС розповіла про особливості розгляду таких справ. *Верховний Суд*. 2026. ↗

1585 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 154–156) залишаються актуальними. ↗

3) прийняття за основу в першому читанні законопроєктів № 11538 та № 11539, якими пропонується розглядати міжнародні злочини на національному рівні відповідно до спеціального закону, що застосовуватиметься до тих фактів, що відбулися після його прийняття, а КК України та КПК України — до тих фактів, що були раніше. Це несе ризики визнання цих законопроєктів неконституційними;

4) прийняття за основу законопроєкту № 10301, який передбачає внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у частині запровадження спеціалізації суддів з розгляду справ про військові кримінальні правопорушення, кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, що може призвести до додаткового навантаження на суди та суддів;

5) зупинення фінансування проєктів зі створення відділів підтримки потерпілих та свідків воєнних злочинів у пілотних судах та розроблення електронної бази даних рішень українських судів, ухвалених у справах про воєнні злочини.

Проблеми переслідування за колабораційну діяльність та інші злочини проти основ нацбезпеки

Станом на липень 2026 року зареєстровано понад **25 тис. кримінальних проваджень щодо злочинів проти основ національної безпеки**, з них: понад 3 тис. за ст. 110 КК України (посягання на територіальну цілісність і недоторканність України), понад 5 тис. за ст. 111 КК України (державна зрада), понад 11 тис. за ст. 111^1 КК України (колабораційна діяльність), майже 2 тис. за ст. 111^2 КК України (пособництво державі-агресору) та інші[1586]. **Найбільшою часткою все ще залишаються провадження щодо колабораційної діяльності**. Водночас в Єдиному державному реєстрі судових рішень можна знайти 4 078 вироків у провадженнях за ст. 111^1 КК України (з моменту криміналізації колабораційної діяльності в березні 2022 року). Порівнюючи з попереднім періодом, змінилося співвідношення вироків за різними частинами цієї статті: найбільша кількість вироків фіксується за частинами, що передбачають відповідальність за злочини, а не кримінальні проступки[1587]. Це може вказувати на прогрес щодо пріоритезації розслідування злочинів, а не проступків, у межах ст. 111^1 КК України.

Як і в попередньому періоді, **відсутній прогрес у частині законодавчих змін до КК України щодо відповідальності за колабораційну діяльність**. Проблеми у формулюванні законодавства та, як наслідок, проблеми в практиці його застосування, виокремлені в попередньому періоді, залишаються актуальними[1588].

1586 Злочини, вчинені в період повномасштабного вторгнення РФ, станом на 23.07.2026 : інфографіка. *Офіс Генерального прокурора*. ↗

1587 Станом на 31.12.2025, згідно з інформацією Центру прав людини ZMINA, найбільше вироків зафіксовано за ч. 5 (добровільне зайняття посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій у незаконних органах влади) — 924 вироки та ч. 7 (добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, а також добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях) — 765 вироків ст. 111^1 КК України.

1588 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиції, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 568. ↗

Ці тенденції добре помітні в **практиці ВС**. Постанови ВС, прийняті в межах цього звітного періоду, повторно підтвердили формальний підхід щодо достатності факту зайняття посади в окупаційному органі для притягнення особи до відповідальності за колабораційну діяльність, вузьке тлумачення добровільності та примусу в умовах окупації та неврахування стандартів міжнародного гуманітарного права під час оцінювання дій осіб в умовах окупації.

Водночас з'являються приклади нового підходу, зокрема, **врахування ВС під час оцінки примусу висновків Європейського суду з прав людини у справі «Україна і Нідерланди проти Росії»**[1589] щодо адміністративних практик порушень окупаційної влади на окупованій території України. Ці висновки свідчать про **небезпідставність заяв засуджених та/або обвинувачених про погане поводження та примус на співпрацю з окупаційною владою**[1590]. В одній зі справ ВС скасував рішення судів попередніх інстанцій через неналежну перевірку фактів примусу. Крім того, вчергове наголосив, що добровільність є обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111[1] КК України, яку сторона обвинувачення має довести поза розумним сумнівом.

Моніторингова місія ООН в Україні повторно висловила застереження, що органи влади України продовжують притягувати до відповідальності за колабораційну діяльність українців за працю, яка відповідно до міжнародного гуманітарного права може законно вимагатися окупаційною державою[1591]. Крім того, на це питання звернула увагу і Незалежна міжнародна комісія ООН з розслідування порушень в Україні. Зокрема, Комісія у звіті наголосила, що широке визначення «колабораційної діяльності» в КК України призвело до правової невизначеності й притягнення до відповідальності за діяння, які не шкодять національній безпеці[1592].

Аналіз судової практики показує, що на четвертий рік існування ст. 111[1] КК України задекларованої мети попередження співпраці з окупаційною владою не досягнуто. Водночас не залишається меж допустимої поведінки осіб в умовах окупації[1593]. Практика притягнення до відповідальності за колабораційну діяльність має ґрунтуватися на єдиних та передбачуваних стандартах, як у межах досудового розслідування, так і судового розгляду, враховувати малозначність діяння (нетривале перебування на посаді, невиконання обов'язків), аналіз діяльності щодо її шкоди національній безпеці[1594], врахування насильницького характеру окупації та конкретних обставин[1595]. Зміни до законодавства, зокрема, мають передбачати виключення відповідальності щодо діяльності, пов'язаної із забезпеченням жит-

---

1589 Case of Ukraine and the Netherlands v. Russia. European Court of Human Rights (Grand Chamber). ↗

1590 Постанова Верховного Суду від 07.04.2026 у справі № 642/1023/23. ↗; Постанова Верховного Суду від 02.06.2026 у справі № 642/1281/23. ↗; Постанова Верховного Суду від 12.05.2026 у справі № 201/619/24. ↗

1591 Доповідь про ситуацію з правами людини в Україні, 1 червня — 30 листопада 2025 року / Управління Верховного комісара ООН з прав людини. 2025. ↗

1592 Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. UN Human Rights Council, A/HRC/61/61 from 09.03.2026. ↗

1593 Інформація надана суддею Верховного Суду під час інтерв'ю, проведеного 20.03.2026.

1594 Інформація надана заступником Голови Управління з нагляду за справами органів безпеки Офісу Генерального прокурора під час інтерв'ю, проведеного 18.03.2026.

1595 Інформація надана суддею Верховного Суду під час інтерв'ю, проведеного 20.03.2026.

тєдіяльності в окупації, а також ширший підхід до оцінки діянь на окупованій території через впровадження люстраційних механізмів.

Рекомендації

1. Продовжити внесення змін до КК України (визначення понять, забезпечення ретроактивної дії положень щодо міжнародних злочинів) на основі напрацювань МРГ при ОГП з урахуванням стандартів міжнародного кримінального права задля належної гармонізації українського законодавства з нормами міжнародного кримінального та міжнародного гуманітарного права та КПК України (розширення підслідності найтяжчих міжнародних злочинів, законодавче закріплення використання інформації з відкритих джерел та розвідувальних даних як доказів, передбачення участі міжнародних експертів)[1596].

2. Розробити та прийняти законодавчі акти, спрямовані на створення комплексної системи підтримки та захисту потерпілих та свідків у справах щодо найтяжчих міжнародних злочинів, з урахуванням Директиви 2012/29/EU.

3. Внести зміни до ст. 216 КПК України, якими передбачити подвійну (альтернативну) підслідність НПУ щодо міжнародних злочинів.

4. Забезпечити виконання Стратегії з реалізації повноважень органів прокуратури у сфері кримінального переслідування за міжнародні злочини на 2026–2028 роки, розробивши чіткий план заходів, індикатори виконання та механізми моніторингу.

5. Посилити координацію між органами прокуратури, органами правопорядку та іншими суб'єктами документування міжнародних злочинів, зокрема через створення єдиних інформаційних платформ та уніфікації процедур обміну даними.

6. Подолати фрагментарність чинної моделі Координаційного центру підтримки потерпілих і свідків через створення єдиного координаційного механізму захисту свідків, а також запровадити чіткі стандарти взаємодії між усіма залученими органами.

7. Розробити та запровадити системні програми підвищення кваліфікації та компетенції слідчих з метою забезпечення ефективного застосування стандартів міжнародного гуманітарного та міжнародного кримінального права в практиці здійснення кримінальних проваджень щодо наслідків збройного конфлікту на території України.

8. З метою якісного розгляду кримінальних проваджень під час застосування процедури in absentia необхідно:

- переглянути процедури сповіщення особи про здійснення досудового розслідування (повідомлення осіб про підозру) та судового розгляду (відкриття судового провадження). Наприклад, альтернативою повідомленням у газеті «Урядовий кур'єр» може стати створення спеціальної міжнародної онлайн-

1596 Попередньо надана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 570) залишається актуальною.

платформи, де розміщуватиметься, систематизуватиметься та акумулюватиметься така інформація[1597];

- внести зміни до КПК України, які передбачили б можливість перегляду вироку суду ex novo в разі появи на території України особи, щодо якої судом ухвалено рішення in absentia (за аналогією із заочними рішеннями в цивільній юрисдикції)[1598];
- забезпечити системне навчання суддів з розгляду справ щодо міжнародних злочинів, зокрема в частині складання вироків під час розгляду такої категорії справ.

9. Вести просвітницьку роботу для підвищення обізнаності суспільства щодо неототожнення адвоката з клієнтом та передбачити ефективні засоби реагування та захисту адвокатів, що здійснюють захист у справах щодо міжнародних злочинів та злочинів проти основ національної безпеки.

10. Відкласти розгляд законопроєкту № 7033-д із метою проведення ґрунтовної експертизи його положень із залученням фахівців, зокрема з-поміж громадськості.

11. Проаналізувати законопроєкти № 11538 та № 11539 на відповідність положенням Конституції України та нормам міжнародного права.

12. Доопрацювати законопроєкт № 10301 щодо спеціалізації суддів задля проведення чіткого розмежування між військовими та воєнними злочинами й розподілу навантаження суддів. Доцільним є встановлення межі мінімально необхідного досвіду щодо розгляду кримінальних справ (наприклад, два роки), перш ніж уповноважувати суддю на розгляд міжнародних злочинів. Це дасть змогу уникнути ситуації, коли таку специфічну категорію справ зможе розглядати новопризначений суддя з незначним досвідом.

13. Здійснити пошук та переорієнтацію на альтернативні джерела фінансування розпочатого проєкту з розроблення електронної бази даних рішень українських судів, ухвалених у справах про воєнні злочини.

14. Внести зміни до законодавства України, які передбачали б урахування норм міжнародного гуманітарного права, уточнювали об'єктивну сторону кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111[1] КК України, враховували умови та тривалість окупації під час кваліфікації кримінального правопорушення та наявності суспільної небезпеки в діяннях особи.

15. Напрацювати політику меморіалізації, амністування та люстрації і розглянути можливість виведення найменш серйозної категорії порушень у межах колабораційної діяльності зі сфери кримінальної юстиції.

16. Продовжувати підвищення кваліфікації суддівського корпусу всіх інстанцій, а також слідчих та прокурорів з міжнародного гуманітарного права, включно з фокусом на правовому режимі окупації, з метою напрацювання єдиних стан-

1597 Там само. С. 156.

1598 Там само.

дартів досудового розслідування та судового розгляду справ щодо відповідальності за колабораційну діяльність.

Особливості міжнародного співробітництва

Прогрес та проблеми

Співпраця з Міжнародним кримінальним судом

Важливим етапом у співпраці України із МКС став 2025 рік, оскільки держава набула статусу повноправного учасника Римського статуту і вперше долучилася до роботи Асамблеї держав-учасниць на рівних правах[1599]. Це надало Україні можливість не лише користуватися інструментами МКС, а й безпосередньо впливати на формування його політик, процедур та пріоритетів. У межах 24-ї сесії Асамблеї держав-учасниць Україна активно брала участь у міжнародному діалозі щодо забезпечення відповідальності за міжнародні злочини та підтримки функціонування системи міжнародного кримінального правосуддя.

У серпні 2025 року Уряд схвалив[1600] проєкт Угоди між Урядом України та Офісом Прокурора МКС щодо направлення персоналу до Офісу МКС в Україні. Цей крок спрямований на поглиблення співпраці в розслідуванні міжнародних злочинів, скоєних у зв'язку з агресією Російської Федерації проти України, та посилення координації з міжнародними партнерами для притягнення винних до відповідальності[1601].

У лютому 2026 року Генеральний прокурор Р. Кравченко повідомив про скерування до Офісу Прокурора МКС інформаційного повідомлення про атаки РФ на об'єкти енергетики України в період з липня 2025 року до лютого 2026 року включно[1602]. Такий документ підготовлено ОГП спільно з Головним слідчим управлінням СБУ та Міжвідомчою робочою групою військових спеціалістів відповідно до ст. 15 Римського статуту МКС[1603], у якому йдеться про ураження всього технологічного ланцюга енергосистеми — від генерації до магістральної передачі та розподілу. Відповідне повідомлення скеровано для розгляду можливості розширення обвинувачень щодо посадових осіб РФ, які вже перебувають у фокусі розслідування Офісу Прокурора МКС, а також з метою встановлення інших осіб, причетних до злочинів, що підпадають під юрисдикцію МКС[1604].

Прокуратура Автономної Республіки Крим та міста Севастополя також інформувала МКС про злочини на території півострова, зокрема направила 13 інформа-

---

1599 Рік членства України в МКС, який став складним для Римського статуту. *Укрінформ*. 2025. ↗

1600 Про підписання Угоди між Кабінетом Міністрів України та Офісом Прокурора Міжнародного кримінального суду про направлення персоналу до Офісу Міжнародного кримінального суду в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.08.2025 № 857. ↗

1601 Україна та Міжнародний кримінальний суд розширюють співпрацю. *Міністерство юстиції України*. 2025. ↗

1602 Руслан Кравченко: до Міжнародного кримінального суду скеровано матеріали щодо атак рф на енергетичну інфраструктуру України. *Офіс Генерального прокурора*. 2026. ↗

1603 Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998. ↗

1604 Руслан Кравченко: до Міжнародного кримінального суду скеровано матеріали щодо атак рф на енергетичну інфраструктуру України. *Офіс Генерального прокурора*. 2026. ↗

ційних повідомлень щодо примусового призову до армії РФ, депортації цивільного населення, мілітаризації дітей та переслідування кримських татар[1605].

Загалом, за інформацією ОГП, з початку повномасштабної агресії Російської Федерації проти України ОГП забезпечив виконання 163 прохань про надання допомоги зі 175, отриманих від Офісу Прокурора МКС за весь період розслідування, а також скерував 3 прохання про надання допомоги в кримінальних провадженнях, які розслідуються Україною, 2 з яких виконано[1606].

У лютому–квітні 2026 року **відбувся конкурс з добору кандидата на посаду судді МКС від України**. За результатами конкурсу основним кандидатом на висунення від України на обрання суддею МКС 8 квітня 2026 року визначено суддю Великої Палати ВС, голову Етичної ради при Вищій раді правосуддя **Лева Кишакевича**, а запасною (резервною) кандидаткою — професорку, старшу юридичну радницю Atrocity Crimes Advisory Group (ACA) **Оксану Сенаторову**[1607].

Вибори на шість вакантних посад суддів **МКС** відбудуться під час 25-ї сесії Асамблеї держав-учасниць з 7 до 17 грудня 2026 року[1608]. Суддя від України матиме шанс бути обраним за умови дотримання квотного принципу для регіону, до якого належить країна. Згідно з Римським статутом МКС[1609], судді МКС обираються з-поміж осіб високого морального авторитету, неупереджених і чесних, які відповідають вимогам для призначення на найвищу суддівську посаду у своїй державі.

Для забезпечення прозорості та дотримання етичних стандартів Асамблея держав-учасниць утворила **постійний механізм перевірки кандидатів (due diligence)** через **Незалежний наглядовий механізм (IOM)**, який відкриває **конфіденційний канал для отримання повідомлень про порушення кандидатів**, включно з порушеннями прав людини, домаганнями, дискримінацією, зловживанням владою, шахрайством чи корупцією.

Водночас співпраця відбувалася в умовах складного для МКС року, що характеризувався зовнішнім політичним тиском, зокрема санкціями проти Суду та його посадових осіб, а також внутрішніми викликами інституційного характеру. Адміністрація США 13 липня 2026 року оголосила загальнодержавну кампанію з «демонтажу» Суду, закликавши інші держави долучатися до неї. Серед інструментів кампанії — посилення санкцій проти МКС та пов'язаних із ним організацій, заборони на в'їзд і скасування віз для співробітників Суду, використання інструментів американської дипломатії та підтримки як важелів тиску на держави-учасниці МКС, аби ті вийшли з Римського статуту та припинили фінансову підтримку діяльності Суду[1610].

1605 Порушення прав людини в Криму: масштаби, національне та міжнародне реагування. *Прокуратура Автономної Республіки Крим та міста Севастополя*. 2026. ↗

1606 Звіт для медіа та громадянського суспільства за 2025 рік / Офіс Генерального прокурора. С. 113. ↗

1607 Інформація про результати конкурсу із добору кандидата для висунення від України на обрання суддею Міжнародного кримінального суду. *Офіс Президента України*. 2026. ↗

1608 Election of six judges of the Court in 2026: Opening of confidential channel regarding the Due diligence procedure — Independent Oversight Mechanism. Interational Criminal Code, 2026. ↗

1609 Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998. П. 3(a) ст. 36. ↗

1610 Rubio vows to 'dismantle' International Criminal Court. CNN. 2026. ↗

МКС відіграє унікальну роль в архітектурі міжнародного правосуддя, забезпечуючи відповідальність за найтяжчі міжнародні злочини, насамперед для найбільш впливових порушників. У контексті ситуації в Україні МКС також залишається невіддільною частиною архітектури правосуддя, враховуючи масштаби та тяжкість вчинених злочинів, а також неможливість переслідування злочинців, що обіймають найвищі посади, на національному рівні та будь-яким іншим міжнародним механізмом.

Україна послідовно виступала на підтримку незалежності МКС, наголошуючи на важливості збереження ефективності міжнародного кримінального правосуддя та недопущення безкарності за найтяжчі злочини. Загалом участь України в роботі МКС у 2025 році засвідчила її інтеграцію до глобальної системи кримінальної юстиції та готовність відігравати активну роль у її подальшому розвитку.

Водночас **Україна досі не відкликала заяву за ст. 124 Римського статуту** (невизнання державою, для якої набуває чинності Римський статут, юрисдикції МКС щодо ймовірних воєнних злочинів, вчинених на її території або ж її громадянами протягом семи років з моменту набрання Статутом чинності для відповідної держави — у випадку України — з 1 січня 2025 року) згідно з процедурою, передбаченою цією статтею.

У поточних умовах підвищеного тиску на МКС участь України та інших держав-учасниць Римського статуту в дипломатичних зусиллях підтримки Суду мають посилитися.

Спільні слідчі групи

У 2025 році продовжилася робота Спільної слідчої групи за участі МКС та Агентства Європейського Союзу зі співробітництва органів правопорядку (Європол), утвореної в березні 2022 року[1611].

У жовтні 2025 року вперше з початку збройної агресії Російської Федерації Україна передала затриманого російського військовослужбовця іншій державі для притягнення до кримінальної відповідальності згідно з принципом універсальної юрисдикції. Так, Україна передала Литовській Республіці особу, підозрювану у вчиненні воєнних злочинів, зокрема, проти громадянина цієї країни, які були скоєні в Мелітополі у 2022 році під час тимчасової окупації цього українського міста. Передача підозрюваного розцінюється як надзвичайно важливий прецедент ефективної міжнародної співпраці між органами прокуратури та практичного впровадження норм міжнародного гуманітарного права в сучасних умовах[1612].

Вагомі результати досудового розслідування стали можливими завдяки успішній співпраці сторін у межах спільної слідчої групи (Joint Investigation Teams — JIT), діяльність якої координує Європейська організація з питань юстиції (Євроюст). Цю групу створено 25 березня 2022 року генеральними прокурорами України,

1611 Joint investigation team into alleged crimes committed in Ukraine. European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. ↗

1612 Історична подія для правосуддя: Україна передала Литві особу, підозрювану у воєнних злочинах. *Офіс Генерального прокурора*. 2025. ↗

Литви та Польщі. Наразі до JIT приєдналися сім держав, Європол та Офіс прокурора МКС[1613].

Серед подальших кроків запропоновано зосередитися на:

- поглибленні співпраці в межах JIT «Справа України»;
- посиленні координації щодо протидії вербуванню російськими спецслужбами тимчасово переміщених громадян України;
- протидії транскордонному шахрайству, зокрема у справах так званих колцентрів;
- посиленні роботи Міжнародного центру з переслідування злочину агресії (International Centre for the Prosecution of the Crime of Aggression Against Ukraine — ICPA)[1614].

Загалом за рік збільшилася кількість підписаних нових угод про створення JIT[1615]. Завдяки поширенню позитивної практики застосування цього інституту станом на 31 грудня 2025 року за участі України загалом функціонувало 60 JIT (проти 39 у 2024 році), до складу яких входили представники компетентних органів іноземних держав. Найбільше — від Чеської Республіки (13), Латвійської Республіки (12), Республіки Молдова (11), Республіки Польща (7), Французької Республіки (5), Естонської Республіки та Румунії (по 4). Понад 70% чинних JIT створені саме з державами-членами ЄС, тому використання можливостей Євроюсту як координаційної платформи суттєво покращує обмін інформацією та електронними доказами між окремими державами в межах діяльності груп.

За результатами візиту Генерального прокурора до Королівства Нідерланди для участі у Координаційній нараді з питань діяльності ICPA та в Консультативному форумі прокурорів ЄС 6 жовтня 2025 року Р. Кравченко повідомив про результати роботи ICPA, зокрема:

- ведеться системна аналітична робота зі збору, збереження та узагальнення доказів;
- створено платформу для обміну інформацією між прокурорами та слідчими різних країн;
- запроваджено базу CICED (Core International Crimes Evidence Database) — сучасний інструмент для безпечного зберігання та аналізу доказів щодо злочину агресії, воєнних злочинів, геноциду та злочинів проти людяності[1616].

База CICED наразі функціонує як інтероперабельна міжнародна система, яка акумулює докази, отримані не лише національними органами правопорядку та прокуратури, а й міжнародними місіями, правозахисними організаціями, спеціальними аналітичними проєктами та JIT.

1613 Там само.

1614 Публікація Генерального прокурора Р. Кравченка в соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

1615 Звіт для медіа та громадянського суспільства за 2025 рік / Офіс Генерального прокурора. С. 110. ↗

1616 Публікація Генерального прокурора Р. Кравченка в соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

Така багатошарова структура створює нову правову процесуальну реальність, у якій традиційні критерії допустимості доказів, виділені в теорії кримінального процесуального доказування, містять: належне джерело фактичних даних; уповноважений суб'єкт їх отримання; належну процесуальну дію як спосіб отримання доказів та дотримання процесуального порядку її проведення[1617].

Водночас для її ефективного функціонування необхідні зміни до процесуального законодавства, що враховуватимуть специфіку міжнародного кримінального права.

Загалом Співпраця України з міжнародними партнерами у форматі JIT демонструє подальше розширення як за географією, так і за змістом взаємодії. Наприклад, під час робочого візиту до Королівства Іспанії Генеральний прокурор Р. Кравченко підтвердив зацікавленість сторін у поглибленні такої взаємодії, зокрема у питаннях міжнародної правової допомоги, екстрадиції та боротьби з транснаціональною злочинністю, досягнуто домовленості про створення JIT між Україною та Іспанією[1618]. Запуск JIT має сприяти більш ефективному обміну інформацією, узгодженості процесуальних дій та підвищенню результативності розслідувань, що відповідає загальній тенденції до розширення використання цього інструменту міжнародного співробітництва.

Спеціальний трибунал щодо злочину агресії

У 2025 році збережено значний темп у просуванні ініціативи створення спеціального міжнародного механізму притягнення до відповідальності за злочин агресії. Процес поступово переходить від політичних домовленостей до практичної реалізації інституційної моделі трибуналу.

Станом на липень 2026 року чітко визначено **етапи створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України** (Спеціальний трибунал) у три фази:

1) Фаза 0 (Advance Team) передбачає підготовчу стадію після підписання і ратифікації Угоди про створення Спеціального трибуналу у 2025 році. Вона полягає в допомозі країні, яка прийматиме трибунал (Нідерландам), відповісти на питання, які виникають у деяких держав-членів щодо бюджету трибуналу, приміщення, інших витрат. Також у січні поточного року КМ РЄ вирішено, що 10 млн євро, які асигнувала Європейська комісія, будуть використані на роботу цієї advance team[1619]. Інформації щодо анонсованого раніше створення в ОГП та СБУ нових підрозділів, які збиратимуть докази для майбутнього трибуналу[1620], станом на липень 2026 року в публічному просторі немає.

2) Фаза 1 (Skeleton Tribunal) передбачає підготовчий етап: формування основної структури інституції, відбір 15 суддів до реєстру, призначення реєстратора, поступове формування персоналу, затвердження процесуальних правил, укладання

1617 Старенький О. С. Використання результатів Core international crimes evidence database (CICED) у доказуванні основних міжнародних злочинів: правові засади, проблеми допустимості та перспективи застосування в Україні. *Вісник кримінального судочинства*. № 3–4/2025. С. 182. ↗

1618 Екстрадиції, міжнародна співпраця та розслідування резонансних справ: робочий візит Генерального прокурора до Королівства Іспанії. *Офіс Генерального прокурора*. 2026. ↗

1619 Точицький пояснив, на якому етапі перебуває створення Спецтрибуналу за злочин агресії. Укрінформ. 2026. ↗

1620 В Україні створять підрозділи, які збиратимуть докази для Спецтрибуналу — генпрокурор. *Укрінформ*. 2025. ↗

міжнародних угод про співпрацю, а також створення адміністративної та технічної інфраструктури. На цьому етапі Спеціальний трибунал ще не здійснює правосуддя, а створює необхідну організаційну основу для подальшої роботи.

3) Фаза 2 (fully-fledged operational Special Tribunal) — повноцінний запуск роботи Спеціального трибуналу. На цьому етапі він переходить до здійснення правосуддя: розпочинаються розслідування, висуваються обвинувачення, проводяться судові процеси та ухвалюються вироки щодо злочину агресії. До цього моменту мають бути сформовані всі ключові органи, забезпечена постійна інфраструктура, приміщення та механізми міжнародної співпраці.

У липні 2026 року **Нідерланди ухвалили рішення про розміщення на своїй території Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України**, який має забезпечити притягнення до відповідальності найвищого політичного та військового керівництва держав-агресорів[1621]. Нідерланди погодилися розмістити не тільки підготовчі стадії створення інституції — Фазу 0 (Advance Team) та Фазу 1 (Skeleton Tribunal), а й етап повноцінного функціонування трибуналу (Фаза 2, fully-fledged operational Special Tribunal).

Україна декларує готовність брати активну участь у роботі майбутнього трибуналу, зокрема через надання експертної, кадрової та технічної підтримки. Загалом створення Спеціального трибуналу розглядається як ключовий елемент формування системи міжнародної відповідальності за злочин агресії та важливий інструмент забезпечення невідворотності покарання, що має стратегічне значення як для України, так і для міжнародного правопорядку.

Генеральний прокурор засвідчив, що **у 2026 році особливі зусилля зосередяться на зборі, систематизації та аналізі доказів злочину агресії Російської Федерації для їх подальшої передачі до майбутнього Спеціального трибуналу та формування повної доказової бази відповідальності політичного і військового керівництва держави-агресора**.

Серед ключових напрямів роботи ОГП із відповідного питання лишаються[1622]:

- міжнародна співпраця — сприяння роботі ICPA, створеного на базі Євроюсту;
- використання трофейних документів ворога — залучення до кримінальних проваджень бойових наказів, журналів бойових дій, карт операцій та інших матеріалів, що підтверджують системний характер злочинів;
- розширення доказової бази — використання розвідувальної інформації, супутникових знімків, радіоперехоплень, матеріалів перехоплених безпілотних літальних апаратів та даних військових інформаційних систем;
- розслідування атак на критичну інфраструктуру — документування системних ударів по енергетичних, транспортних та інших об'єктах, що забезпечують життєдіяльність цивільного населення;

1621 Публікація в.о. міністра закордонних справ України А. Сибіги в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

1622 Публікація Генерального прокурора Р. Кравченка в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

- захист потерпілих — впровадження підходів, орієнтованих на людину, під час роботи з постраждалими від катувань, депортацій і сексуального насильства, пов'язаного зі збройною агресією[1623].

У грудні 2025 року Уряд повідомив про схвалення двох важливих законопроєктів, які посилюють міжнародно-правові механізми співпраці у сфері кримінального правосуддя та забезпечують належну взаємодію зі Спеціальним трибуналом щодо злочину агресії проти України[1624]. Однак станом на липень 2026 року Кабінет Міністрів України так і не вніс на розгляд Парламенту перший з анонсованих законопроєктів[1625], який пропонує комплексні зміни в частині взаємодії українських компетентних органів зі Спеціальним трибуналом, а також докладно визначає порядок арешту, тимчасової передачі, прав затриманих осіб, виконання рішень Трибуналу та взаємодію з іноземними державами в межах його запитів. Водночас **законопроєкт № 14292**[1626], ключовою метою якого було забезпечити відповідність українських механізмів міжнародної правової допомоги сучасним міжнародним стандартам та зобов'язанням України, відкликано у зв'язку зі зміною складу Уряду в липні 2026 року.

Рекомендації

1. Розвивати механізми JIT:

- розширювати географію та тематику JIT, зокрема через створення нових груп із державами-партнерами;
- поглиблювати координацію в межах вже чинних форматів за участі Євроюсту, Європолу та МКС.

2. Доповнити Главу 4 КПК України положеннями, які визначатимуть:

- поняття цифрових доказів міжнародного походження як фактичних даних, отриманих у рамках міжнародного співробітництва через офіційні механізми (Євроюст, CICED, МКС, JIT, ICPA тощо);
- критерії допустимості, належності та достовірності таких доказів;
- процедури підтвердження автентичності, метаданих і ланцюга збереження;
- вимоги до супровідної документації (сертифікати автентичності, технічні звіти, протоколи передачі);
- порядок процесуального залучення доказів у кримінальне провадження через уповноважені канали міжнародної взаємодії.

1623 Там само.

1624 Уряд підтримав законодавчі зміни для роботи Спеціального трибуналу та міжнародного співробітництва України у кримінальному правосудді. *Урядовий портал*. 2025. ↗

1625 Проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про прокуратуру» у зв'язку з ратифікацією Угоди між Україною та Радою Європи про створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України».

1626 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо міжнародного співробітництва під час кримінального провадження : проєкт Закону України, реєстраційний № 14292 від 11.12.2025. ↗

3. Забезпечити процедуру номінування переможця конкурсу на посаду судді МКС від України на 25-й сесії Асамблеї держав-учасниць, яка відбудеться в грудні 2026 року.

4. Відкликати заяву України за ст. 124 Римського статуту МКС згідно з процедурою, передбаченою цією статтею.

5. Підтвердити свою безумовну й принципову підтримку МКС, готовність співпрацювати з ним у всіх аспектах його діяльності та протистояти будь-яким спробам зашкодити цій роботі. Посилити дипломатичні зусилля у взаємодії з США задля скасування оголошеної кампанії та недопущення подальших дій проти МКС. Разом з державами-учасницями Римського статуту запровадити конкретні заходи для мінімізації наслідків дій, вжитих з боку США, та захисту МКС і тих, хто з ним взаємодіє.

6. Продовжити активну роботу над створенням Спеціального трибуналу щодо злочину агресії відповідно до трьох фаз, визначених спільними домовленостями.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL UKRAINE

Боротьба з корупцією

Звітний період (вересень 2025 року — липень 2026 року) характеризується *обмеженим прогресом*: позитивні зрушення є точковими та переважно залежать від внутрішніх процесів в інституціях, тоді як системні законодавчі зміни, передбачені Дорожньою картою з питань верховенства права та спрямовані на виконання рекомендацій Європейської комісії, здебільшого залишаються невиконаними або реалізованими лише частково. Серед найбільш помітних позитивних кроків — розроблення, а також часткове виконання плану заходів з реалізації стратегії розвитку Національного антикорупційного бюро України (НАБУ, Національне бюро), який базується на результатах першого аудиту НАБУ, затвердження стратегій розвитку Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) та Вищого антикорупційного суду (ВАКС), реєстрація законопроєкту № 14289 щодо нових засад діяльності політичних партій, запуск реєстру POLITDATA 2.0, а також реєстрація в Парламенті основного та альтернативних законопроєктів про затвердження Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки.

Водночас залишається нерозв'язаною низка критичних системних проблем. Зокрема, середня тривалість розгляду справ у ВАКС сягнула рекордних 618 днів, а Парламент так і не прийняв законодавства щодо протидії процесуальним зловживанням. Обов'язкова щодворічна зовнішня оцінка Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК, Агентство) не проводилася понад чотири роки, адже Уряд затримав оновлення відповідної методики. Тим часом залишаються актуальними проблеми з фінансовим контролем НАЗК, зокрема, Агентство продовжує не публікувати правила логічного та арифметичного контролю (ЛАК) всупереч рекомендаціям Європейської комісії. Важливим є прийняття нового циклу антикорупційної політики, адже чинна Державна антикорупційна програма на 2023–2025 роки (ДАП) виконана лише на 52,7%. Крім того, попри те що керівник САП є самостійною процесуальною фігурою, низка повноважень, що стосуються ініціювання кримінальних проваджень щодо окремих суб'єктів і деяких заходів міжнародної взаємодії, досі належать лише Генеральному прокурору. Це підвищує ризик зволікання в прийнятті рішень у межах кримінальних проваджень або витоку інформації.

У сукупності ці тенденції свідчать про те, що антикорупційна система України зберігає інституційну стійкість, однак потребує суттєвого законодавчого та практичного зміцнення для досягнення системних та якісних змін у запобіганні та протидії корупції.

Track record

Прогрес та проблеми

Результативність роботи НАБУ, САП і ВАКС продовжила тенденцію до зростання у 2025 році. Загалом станом на кінець 2025 року у справах НАБУ та САП було 355 підозрюваних, скеровано до судів 751 обвинувальний акт стосовно 1 555 обвинувачених та постановлено 301 обвинувальний вирок щодо 408 засуджених[1627]. Водночас можна зазначити активізацію дискусії щодо вимірювання ефективності роботи, зокрема, органів правопорядку[1628].

1627 Звіт про результати діяльності Національного антикорупційного бюро України за II півріччя 2025 року. ↗

1628 Від стратегії до результату: як вимірювати ефективність антикорупційних інституцій. Discussion Paper. *JustTalk*. 2026. ↗

Як порівняти з 2024 роком, у 2025 році відбулося певне скорочення кількості осіб, яким повідомили про підозру в корупції. Так, якщо у 2024 загалом підозри вручили 231 людині, то у 2025 таких було 218. Це може бути проявом політик пріоритезації, яка запроваджується у НАБУ і САП, адже збільшилася кількість підозрюваних у категоріях окремих посадовців: міністри, керівники центральних органів виконавчої влади та їхні заступники, представники судової влади. Кількість осіб, щодо яких складено обвинувальні акти, зросла. У 2024 році обвинувальні акти склали щодо 243 осіб (131 у І півріччі та 112 у ІІ півріччі), а у 2025 це число збільшилось до 280 осіб (154 у І півріччі та 126 у ІІ півріччі)[1629].

Згідно зі звітами ВАКС[1630], результативність судового розгляду протягом 2024–2025 років за ключовими показниками значно зросла — від обсягів розглянутих справ до швидкості винесення рішень. ВАКС суттєво наростив темпи завершення розгляду кримінальних справ. У 2025 році суд розглянув 114 справ (щодо 180 осіб), а це більше, ніж у 2024 році, коли було розглянуто 88 справ (щодо 137 осіб). Зросла і кількість винесених вироків — з 77 (з них 38 за угодами) у 2024 році до 109 (з них 72 за угодами) у 2025. Загалом протягом минулого року засуджено 154 особи, що суттєво перевищує показник 2024 — 112 осіб. Також спостерігаємо зменшення кількості виправданих осіб — з 10 у 2024 році до 8 у 2025. У першому півріччі 2026 року постановлено вироки у 65 провадженнях (з них 35 — за угодами), 82 особи засуджені, а 8 — виправдані[1631].

Хоча збільшення кількості розглянутих справ позитивне саме собою, просте зростання кількості вироків за угодами — особливо за обмеженого доступу до них — можуть зменшувати довіру як до ВАКС, так і до САП[1632]. У зв'язку з цим можна констатувати, що можливості для обмеження доступу до окремих частин вироку використовуються не в усіх випадках, а системна комунікація САП щодо політик укладення угод про визнання винуватості у справах про корупцію на найвищому рівні не простежується.

Стратегією розвитку САП на 2026–2028 роки передбачено комплекс заходів, спрямованих на формування єдиних підходів до укладення угод про визнання винуватості. Також заплановане проведення заходів із залученням суддів, адвокатів, представників громадських організацій для спільного напрацювання політики укладення угод про визнання винуватості в другому півріччі 2026 року. До цього ж заплановано проведення спеціалізованих навчань для прокурорів із цього напряму та здійснення аналізу кримінальних проваджень, який охоплюватиме оцінку ефективності укладених угод про визнання винуватості, а також використання

1629 Звіт про результати діяльності Національного антикорупційного бюро України за І півріччя 2024 року. ↗; Звіт про результати діяльності Національного антикорупційного бюро України за ІІ півріччя 2024 року. ↗; Звіт про результати діяльності Національного антикорупційного бюро України за І півріччя 2025 року. ↗; Звіт про результати діяльності Національного антикорупційного бюро України за ІІ півріччя 2025 року. ↗

1630 Звіт Вищого антикорупційного суду про оперативність розгляду судових справ за 2024 рік. ↗; Звіт Вищого антикорупційного суду про оперативність розгляду судових справ за 2025 рік. ↗; Звіт Вищого антикорупційного суду про розгляд справ і матеріалів кримінального провадження за 2024 рік. ↗; Звіт Вищого антикорупційного суду про розгляд справ і матеріалів кримінального провадження за 2025 рік. ↗

1631 Звіт Вищого антикорупційного суду про розгляд справ і матеріалів кримінального провадження за І півріччя 2026 року. ↗

1632 Угоди ВАКС: ефективний компроміс чи відкуп для корупціонерів? *Дзеркало тижня*. 2026. ↗

результатів такого аналізу під час оновлення навчальних програм, внутрішніх інструкцій та операційного планування[1633].

Разом зі збільшенням кількості справ ВАКС вдалося підвищити ефективність використання часу на судовий розгляд. Якщо розгляд одного кримінального провадження (від надходження до остаточного судового рішення) у 2024 році складав у середньому 618 днів, то у 2025 така тривалість скоротилася до 405 днів, натомість у першому півріччі 2026 року знову зросла до 689 днів[1634]. Цьому могло посприяти, зокрема, запровадження одноособового судового розгляду, а також зростання кількості вироків, укладених на підставі угод, адже їх розгляд займає суттєво менше часу. Попри це зростає кількість нерозглянутих проваджень. Якщо у 2024 році їх було 287 (щодо 749 осіб), у 2025 — вже 327 (щодо 862 осіб), то в першому півріччі 2026 — 322 (щодо 835 осіб)[1635]. Це демонструє потребу вжити як законодавчих, так і організаційних заходів, спрямованих на підвищення ефективності розгляду кримінальних справ.

Апеляційний перегляд рішень ВАКС в Апеляційній палаті ВАКС (АП ВАКС) демонструє загалом стабільну ситуацію зі зростанням кількості переглянутих вироків. У 2025 році АП ВАКС переглянула за апеляційними скаргами 49 вироків (залишок нерозглянутих апеляційних проваджень — 62). За результатами перегляду: 25 вироків (51%) залишено без змін, 17 (35%) скасовано та 7 (14%) змінено. До порівняння, у 2024 році переглянуто 37 вироків (залишок нерозглянутих апеляційних проваджень — 56). За результатами перегляду: 19 вироків (51%) залишено без змін, 11 (30%) скасовано та 7 (19%) змінено[1636].

Касаційний перегляд рішень ВАКС та АП ВАКС у Верховному Суді (ВС) демонструє позитивні тенденції. У 2025 році касаційний суд розглянув більшу кількість скарг від учасників: усього 164, з них по суті — 41 скаргу. До порівняння, у 2024 році таких скарг було 150, а по суті розглянуто 28. Загалом зросла кількість рішень ВАКС, які залишилися без змін за результатами перегляду: у 2025 році їх стало 27 (65,9% від розглянутих по суті), тоді як у 2024 році таких було 16 (57%)[1637].

Ефективність суду у сфері повернення активів у 2025 році підвищилася. Так, торік розмір активів, щодо яких ухвалили рішення про спеціальну конфіскацію, склав понад 673 млн грн у 13 провадженнях. Для порівняння, у 2024 цей показник склав 158,8 млн грн у 11 провадженнях[1638]. А розмір конфіскованих активів у справах про відмивання коштів зріс майже вдесятеро — з 50,6 млн грн у 2024 (4 вироки) до

1633 Лист Спеціалізованої антикорупційної прокуратури від 08.07.2026 № 11-4903ВИХ-26.

1634 Звіт Вищого антикорупційного суду про оперативність розгляду судових справ за 2024 рік. ↗; Звіт Вищого антикорупційного суду про оперативність розгляду судових справ за 2025 рік. ↗; Звіт Вищого антикорупційного суду про оперативність розгляду судових справ за І півріччя 2026 року. ↗

1635 Звіт Вищого антикорупційного суду про розгляд справ і матеріалів кримінального провадження за 2024 рік ↗; Звіт Вищого антикорупційного суду про розгляд справ і матеріалів кримінального провадження за 2025 рік. ↗; Звіт Вищого антикорупційного суду про розгляд справ і матеріалів кримінального провадження за І півріччя 2026 року. ↗

1636 Звіт Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду про розгляд апеляційних скарг у порядку кримінального судочинства за 2024 рік. ↗; Звіт Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду про розгляд апеляційних скарг у порядку кримінального судочинства за 2025 рік. ↗

1637 Лист Верховного Суду від 06.03.2026 № 42/0/18-26.

1638 Звіт Вищого антикорупційного суду про розгляд справ і матеріалів кримінального провадження за 2024 рік. ↗; Звіт Вищого антикорупційного суду про розгляд справ і матеріалів кримінального провадження за 2025 рік. ↗

470,3 млн грн у 2025 році (7 вироків)[1639]. За перше півріччя 2026 року в 9 провадженнях прийнято рішення про застосування спеціальної конфіскації на суму 71,7 млн грн[1640].

Попри це, досі не відображені відомості про виконання рішень із конфіскації активів, що унеможливлює відстеження реального поповнення державного бюджету цими коштами. Департамент Державної виконавчої служби Міністерства юстиції України (Мін'юст) повідомив про відсутність можливості надати інформацію щодо кількості виконаних рішень про конфіскацію майна, суми стягнутих коштів та відшкодованих збитків, оскільки формування такої інформації чинним Порядком складання та подання звітності про діяльність органів Державної виконавчої служби та приватних виконавців не передбачено[1641].

Оприлюднена на вебсайті Мін'юсту система збору даних про виконання судових рішень не дає змогу виокремити результати виконання майнових покарань та інших заходів кримінально-правового характеру у справах про корупційні та пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення[1642]. Опитані експерти[1643] щодо діяльності системи Державної виконавчої служби підкреслюють низку проблем, зокрема нестачу кадрів, низький рівень заробітних плат, обмеження повноважень приватних виконавців, що обумовлюють обмежений прогрес у якісних змінах підходів до виконання судових рішень, зокрема щодо майнових покарань у кримінальних справах.

Щодо документів, які стосуються розвитку інституцій на стратегічному рівні, то в **НАБУ** залишається чинною Стратегія розвитку на 2025–2030 роки, а також план заходів на її виконання[1644]. Наказом **САП** 12 грудня 2025 року затверджено Стратегію САП на 2026–2028 роки[1645]. Наразі проєкт Плану заходів з її реалізації перебуває на етапі розроблення. Розпочато реалізацію окремих проєктів: впровадження підходів до пріоритезації, розвиток IT-підтримки та впровадження IT-рішень, підготовка Стратегії комунікації САП[1646]. **ВАКС** 20 листопада 2025 року зборами суддів затвердив Стратегію на 2026–2028 роки[1647]. Відтак наразі постає питання ефективного виконання вказаних стратегічних документів, зокрема через розроблення плану заходів та відстеження їх виконання.

1639 Звіт Вищого антикорупційного суду про стан розгляду кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення щодо легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом за 2024 рік. ↗; Звіт Вищого антикорупційного суду про стан розгляду кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення щодо легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом за 2025 рік. ↗

1640 Звіт Вищого антикорупційного суду про розгляд справ і матеріалів кримінального провадження за І півріччя 2026 року. ↗

1641 Лист Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України від 12.03.2026 № 34159/ПІ-ЮР-1008/20.4.2.

1642 Система збору даних про виконання судових рішень. *Міністерство юстиції України*. 2026. ↗

1643 Інформація надана представниками проєкту «Pravo Justice» під час інтерв'ю, проведеного 19.03.2026.

1644 Стратегія розвитку НАБУ на 2025–2030 роки. *Національне антикорупційне бюро України*. 2025. ↗; План заходів з реалізації стратегії розвитку НАБУ. *Національне антикорупційне бюро України*. 2025. ↗

1645 Публікація Антикорупційної ініціативи ЄС та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

1646 Лист Спеціалізованої антикорупційної прокуратури від 10.03.2026 № 11-1662ВИХ-26.

1647 Про затвердження Стратегії Вищого антикорупційного суду : рішення зборів суддів Вищого антикорупційного суду від 20.11.2025 № 1. ↗

Рух за напрямом комплексної оцінки ефективності антикорупційних органів простежується, зокрема, через публічні дискусії щодо того, якими методами та засобами треба її вимірювати[1648].

Аналітичні підрозділи НАБУ, САП та ВАКС розвиваються. Так, станом на кінець 2025 року штатну чисельність Управління кримінального аналізу та фінансових розслідувань НАБУ збільшено до 77 посадових одиниць[1649]. Наразі триває процес добору кандидатів на вакантні посади, з урахуванням вимог до професійної компетентності, досвіду роботи у відповідних сферах. Добір здійснюється з дотриманням принципів відкритості, прозорості та об'єктивності[1650].

У САП вивчення та аналіз прокурорами проблем досудового розслідування, які встановлені виправдувальними вироками ВАКС, є невіддільною частиною процедури оскарження відповідних судових рішень у конкретних кримінальних провадженнях[1651].

ВАКС у звітному періоді розширив аналітично-статистичний підрозділ, оголосив додаткові вакансії та наповнює цей напрям з метою системного відстеження тенденцій практики та моніторингу строків спливу давності притягнення до кримінальної відповідальності. Водночас аналітична функція інколи постає перед труднощами відсутності єдиної позиції з низки процесуальних питань[1652].

Розслідування корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень іншими органами досудового розслідування, зокрема **Національною поліцією України** (НПУ), **Державним бюро розслідувань** (ДБР), **Службою безпеки України** (СБУ) та **Бюро економічної безпеки України** (БЕБ), відображається у звітності, форми якої оновлено у 2025 році[1653]. З неї можна встановити результати роботи різних органів досудового розслідування за 2025 рік. Водночас деталізована інформація про результати розслідування саме корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень наявна лише у звіті щодо ДБР[1654]. Окрім цього, звітність НАБУ у відповідному розділі вебсайту Офісу Генеральної прокуратури (ОГП) не розміщена.

Загальна кількість обвинувальних актів про корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією, у 2025 році складає 4 714[1655]. З них органами НПУ скеровано до суду 3 935 обвинувальних актів, ДБР — 490, НАБУ — 117, СБУ — 89, а БЕБ — 83. Відтак усі органи досудового розслідування мають певну кількість

1648 Від стратегії до результату: як вимірювати ефективність антикорупційних інституцій. Discussion Paper. *JustTalk*. 2026. ↗

1649 Організаційна структура Національного антикорупційного бюро України та штатний розпис Національного антикорупційного бюро України. *Портал відкритих даних*. 2026. ↗

1650 Перелік вакансій. *Національне антикорупційне бюро України*. 2026. ↗

1651 Лист Спеціалізованої антикорупційної прокуратури від 10.03.2026 № 11-1662ВИХ-26.

1652 Інформація надана керівником апарату Вищого антикорупційного суду під час інтерв'ю, проведеного 12.03.2026.

1653 Про затвердження форм звітності про роботу органів досудового розслідування : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, Офісу Генерального прокурора, Бюро економічної безпеки України від 18.03.2025 № 62/180/99/43/162/58. ↗

1654 Звіт про роботу органів досудового розслідування Державного бюро розслідувань за січень–грудень 2025 року. ↗

1655 Лист Офісу Генерального прокурора від 11.03.2026 № 30/3-330ВИХ-26.

справ про корупційні та пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення, а тому деталізація цього у звітах дала б змогу краще розуміти інформацію про стан справ.

Водночас якість розслідувань складних корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень, які проводить ДБР, може бути кращою. Наприклад, у вересні 2025 року ВАКС закрив провадження щодо посадовця Міністерства оборони України, обвинуваченого в зловживанні на закупівлях артилерійських снарядів[1656]. Причиною стало те, що СБУ звернулася з клопотанням про продовження строків досудового розслідування у цій справі до слідчого судді Шевченківського районного суду м. Києва, а не до ВАКС. Згодом АП ВАКС скасувала відповідне рішення суду першої інстанції.

У листопаді 2025 року ВАКС ухвалив виправдувальний вирок[1657] щодо колишнього та чинного співробітників ДБР, оскільки суд встановив, що дії, покладені в основу обвинувачення, були наслідком провокації злочину, а зібрані докази — недопустимими. У березні 2026 року АП ВАКС скасувала повідомлення про підозру, вручене генеральному директору державного підприємства «Ліси України» Юрію Болоховцю ДБР та ОГП у межах справи про незаконне збагачення[1658].

Дані про судовий розгляд справ про корупційні та пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення[1659] демонструють зростання кількості осіб, щодо яких набрали законної сили судові рішення. У 2025 році таких було 3 268, тоді як у 2024 — 2 753. Водночас орієнтовно 41% від усіх розглянутих справ стосується ст. 369 Кримінального кодексу України (КК України), яка передбачає відповідальність за пропозицію, обіцянку чи надання неправомірної вигоди службовій особі. Динаміка розгляду справ за цією статтею у розрізі 2024–2025 років залишається майже без змін (1 340 — у 2024 році, 1 344 — у 2025 році).

Наступною за кількістю засуджених у 2025 році є ст. 357 КК України, яка встановлює відповідальність за викрадення документів (печаток), приріст за якою склав 63% (295 — у 2024 році, 481 — у 2025 році). Далі йде ст. 191 КК України, що стосується привласнення (розтрати) майна, за якою приріст склав 15% (367 у 2024 році, 421 у 2025 році) та ст. 369^2 КК України про зловживання впливом, у якій приріст склав 32% (228 у 2024 році, 301 у 2025 році)[1660].

Кількість осіб, щодо яких розглянуто справи за ст. 308 КК України (викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем), зросла на 285% (48 — у 2024 році, 185 — у 2025 році). Водночас за ст. 368 КК України, яка встановлює кримінальну відповідальність за прийняття пропозиції, обіцянки чи одержання неправомірної вигоди службовою особою, кількість осіб, щодо яких розглянуто справи, зросла лише на 8% (157 — у 2024 році,

1656 Закупівля артснарядів і «поправки Лозового»: чому ВАКС закрив справу проти посадовця Міноборони. *ВАКС. Вирішив*. 2025. ↗

1657 Вирок Вищого антикорупційного суду від 19.11.2025 у справі № 761/9536/23. ↗

1658 Керівнику держпідприємства «Ліси України» скасували підозру. *Слово і Діло*. 2026. ↗

1659 Звіт судів про стан розгляду справ у сфері протидії корупції за 2024 рік. ↗; Звіт судів про стан розгляду справ у сфері протидії корупції за 2025 рік. ↗

1660 Там само.

169 — у 2025 році), а кількість засуджених зменшилась (80 — у 2024 році, 70 — у 2025 році)[1661].

Частка засуджених від загальної кількості осіб, щодо яких розглянуто справи, складала 77% у 2024 році (2 133 з 2 753) та залишилася майже на тому ж рівні у 2025 році — 78% (2 558 з 3 268). З них за пропозицію, обіцянку або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК України) засуджено 1 281 особу, тобто 50%[1662].

У контексті цих даних слушним буде застереження про посилення тенденції примітивізації протидії злочинності. Йдеться про те, що значна частина судових рішень стосується найменш небезпечних форм кримінальних правопорушень за умови фактичної відносної поширеності більш небезпечних їхніх форм[1663]. Прикладом цього може слугувати велика частка засуджень за статтями 357 та 369 КК України, які традиційно розглядаються як менш суспільно небезпечні кримінальні правопорушення, а також за кримінальне правопорушення, передбачене ст. 308 КК України, яке міжнародні нормативні акти традиційно не відносять до корупційних[1664]. Для порівняння, згідно зі статистикою ВАКС[1665], з 95 засуджених осіб, вироки щодо яких набрали законної сили у 2025 році, найбільш поширеною категорією кримінальних правопорушень були: ст. 364 КК України (28 осіб), ст. 368 КК України (25 осіб), а ст. 191 КК України та ст. 369 КК України мали однакову кількість засуджених осіб (14). Це може бути наслідком недостатньої пріоритезації в роботі інших органів досудового розслідування та відсутності належної їх спеціалізації.

Кількість осіб, до яких застосовано спеціальну конфіскацію, залишилася майже без змін, але у відсотковому співвідношенні зменшилася. Якщо у 2024 році їх було 265 (12,4% від усіх засуджених), то у 2025 році їх стало 278 (10%). Також у звіті Державної судової адміністрації України про стан розгляду справ про корупцію за 2025 рік з'явилася інформація про суму спеціальної конфіскації, яка склала 1 738 705 000 грн. Водночас основними статтями, у справах за якими застосовано спеціальну конфіскацію, стали: підкуп працівника підприємства, установи чи організації, передбачений ст. 354 КК України (56 758 000 грн), прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, передбачене ст. 368 КК України (12 500 000 грн), пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі, передбачені ст. 369 КК України (866 156 000 грн) та зловживання впливом, передбачене ст. 369[2] КК України (803 291 000 грн)[1666].

Водночас надходження до загального фонду державного бюджету за кодом класифікації доходів бюджету 24020000 «Кошти від реалізації майна і надходження національної та іноземної валюти, конфіскованих за рішенням суду за вчинення

1661 Там само.

1662 Там само.

1663 Карчевський М. В. Тенденції кримінально-правової протидії злочинності у 2025 році : аналітичний звіт. *Karchevskyi.com*. 2026. ↗

1664 Дорохіна Ю. А., Мороз І. О. Корупція та корупційні злочини в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського : Серія Юридичні науки*. 2019. Том 30 (69) № 3. С. 95–100. ↗

1665 Звіт Вищого антикорупційного суду про осіб, притягнутих до відповідальності за вчинення ними корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень за 2025 рік. ↗

1666 Звіт судів про стан розгляду справ у сфері протидії корупції за 2025 рік. ↗

корупційного та пов'язаного з корупцією правопорушення (крім надходжень до цільового фонду для забезпечення оборони і безпеки держави)» становили у 2025 році 965 652 505,42 грн[1667]. А за інформацією Державної виконавчої служби сума коштів, одержаних від реалізації конфіскованого майна, у 2025 році склала 236 370 248 грн[1668]. Навіть беручи до уваги, що виконання судового рішення забирає певний час, розбіжності між інформацією про кошти, одержані від конфіскованого майна, є досить серйозними.

Якість інформації, наведеної в спеціальних статистичних звітах про стан розгляду справ у сфері протидії корупції, викликає запитання, з огляду на те що у звіті за 2025 рік вказано, що кількість осіб, кримінальне провадження щодо яких закрито у зв'язку із закінченням строків давності — 0. Водночас за пошуком у Єдиному державному реєстрі судових рішень (ЄДРСР) встановлено щонайменше 10 судових рішень про звільнення осіб, звинувачених у вчиненні корупційних кримінальних правопорушень, від кримінальної відповідальності у зв'язку зі спливом строків давності, які набрали законної сили у 2025 році[1669].

Рекомендації[1670]

1. НАБУ, САП та ВАКС варто:

- реалізовувати прийняті стратегії розвитку та публічно комунікувати про хід їх виконання;
- розробити систему оцінки ефективності діяльності антикорупційних органів з фокусом не лише на кількісних показниках розслідувань та направлених до суду справ, але й на якісних результатах — реальному відшкодуванні збитків, конфіскації злочинних активів.

2. ОГП необхідно удосконалити збір, аналіз та використання статистичних даних для формування державної політики та законодавчих пропозицій, зокрема через запровадження єдиної методології збору та аналізу таких даних з моніторингом результатів розслідування корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень усіма органами правопорядку, що міститиме відомості про результати розслідування, причини закриття проваджень, тривалість розслідування, а також результати судового розгляду та виконання судових рішень.

3. Мін'юсту треба запровадити систему оцінки результативності виконання вироків ВАКС щодо конфіскації майна та відшкодування збитків, а також оприлюднювати результати виконання судових рішень.

4. ОГП, НПУ, ДБР та БЕБ варто посилити спеціалізацію та фахову підготовку прокурорів та слідчих у сфері розслідування корупційних та пов'язаних із коруп-

---

1667 Лист Державної казначейської служби України від 18.03.2026 № 13-12-12/7337.

1668 Звіт про роботу органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів (крім рішень про стягнення періодичних платежів) за 2025 рік, надано під час інтерв'ю з експертами.

1669 Наприклад, Ухвала Святошинського районного суду м. Києва від 26.11.2025 у справі № 759/17316/23. ↗; Ухвала Салтівського районного суду міста Харкова від 17.12.2025 у справі № 642/6892/16-к. ↗; Ухвала Київського районного суду міста Харкова від 14.11.2025 у справі № 646/827/16-к. ↗

1670 Більшість з рекомендацій вже надавалися громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 309–310, 314) та залишаються актуальними. Водночас окремі з цих рекомендацій уточнено з огляду на нові обставини.

цією кримінальних правопорушень з метою підвищення якості розслідування та процесуального керівництва розслідуваннями цієї категорії кримінальних правопорушень.

5. ОГП треба запровадити комплексний аналіз системних проблем у справах про корупцію, які розслідує НПУ, ДБР та БЕБ, а також розглянути можливість запровадження політик пріоритезації у розслідуваннях.

6. ВАКС доцільно використовувати можливості для обмеження доступу до окремих частин вироку, а САП — вдосконалити комунікацію щодо політик укладення угод про визнання винуватості у справах про корупцію на найвищому рівні.

Інституційна рамка

Гарантії незалежності антикорупційних органів

Прогрес та проблеми

Законодавство, що регулює конкурсний добір керівників НАБУ та САП, протягом звітного періоду не зазнало змін у частині усунення надмірної свободи розсуду Прем'єр-міністра та Генерального прокурора під час вибору з-поміж кандидатів, поданих конкурсними комісіями.

Водночас відповідна проблема набула нового виміру у зв'язку з ситуацією навколо призначення керівника БЕБ[1671]. Конкурсна комісія подала Уряду єдину кандидатуру переможця конкурсу, проте Уряд відмовився призначати його на посаду, поставивши умову проходження поліграфа, що не передбачено процедурою конкурсу[1672]. Фактичне призначення відбулося лише 6 серпня 2025 року після виконання цієї позапроцедурної умови[1673]. Ця ситуація наочно демонструє ризик, від якого мало б убезпечувати правило «одного кандидата»: навіть там, де комісія подала єдину кандидатуру, виконавча влада знайшла позапроцедурний інструмент уникнення обов'язкового призначення.

Обсяг кандидатів на посади в антикорупційних органах об'єктивно скорочується через конкуренцію на ринку праці та виклики, пов'язані з роботою в НАБУ, САП і ВАКС. За експертною оцінкою[1674], це спільна проблема, яку додатково загострила ситуація з атаками на НАБУ в липні 2025 року[1675]. За результатами конкурсу до ВАКС не всі вакантні посади будуть заповнені, оскільки за результатами спеціальних спільних засідань Громадської ради міжнародних експертів та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (ВККС) рекомендовано 22 кандидати з 23 необ-

1671 Уряд не призначив Цивінського директором БЕБ та, можливо, перевищив повноваження. Що відомо. *Суспільне Новини*. 2025. ↗

1672 Переможець конкурсу на посаду очільника БЕБ Цивінський пройшов поліграф. *Суспільне Новини*. 2025. ↗

1673 Про призначення Цивінського О. І. Директором Бюро економічної безпеки України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.08.2025 № 821. ↗

1674 Інформація надана експертом у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведеного 19.03.2026.

1675 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 315. ↗

хідних[1676]. Окрім цього, у першій інстанції ВАКС могли утворитися нові вакантні посади через призначення трьох суддів, які здійснювали правосуддя у цій інституції, на посади суддів АП ВАКС. Однак ВККС змінила кількість вакантних посад суддів в АП ВАКС, на зайняття яких оголошено конкурс, що дасть змогу максимально заповнити вакантні посади суддів у ВАКС як суді першої інстанції[1677]. Вища рада правосуддя (ВРП) скерувала до Президента України (Президент) подання про призначення 16 з 19 рекомендованих станом на кінець липня 2026 року осіб[1678].

Окреме занепокоєння в контексті конкурсних процедур викликала ситуація з формуванням Конкурсної комісії з добору керівництва САП: Генеральний прокурор включив до її складу особу, яка не рекомендувалася Радою прокурорів України[1679], водночас одна з рекомендованих осіб відкликала заявку за нез'ясованих обставин[1680]. Кандидатура призначеного члена конкурсної комісії викликала серйозні застереження з боку громадських організацій[1681], які висловили сумніви щодо її відповідності вимогам Закону України «Про прокуратуру».

ОГП через певний період часу відповів, що Генеральний прокурор не має повноважень довільно змінювати склад відповідної Конкурсної комісії, а також, що закон не передбачає окремої процедури оцінки доброчесності членів Конкурсної комісії та не встановлює іншого порядку їх визначення в разі нестачі кандидатів, ніж той, який був застосований[1682]. Попередня комунікація Ради прокурорів України в цьому зв'язку скидалася радше на захист позиції Генерального прокурора, ніж на незалежну інституційну позицію[1683]. Попри це у ч. 3 ст. 29[1] Закону України «Про прокуратуру»[1684] визначено, що членами Конкурсної комісії з добору керівництва САП мають бути особи, які, зокрема, мають бездоганну ділову репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет, є доброчесними.

Після кризи[1685], спричиненої прийняттям Закону № 4555-IX, 31 липня 2025 року набрав чинності Закон № 4560-IX[1686], що відновив більшість інституційних гарантій

1676 Конкурс до Вищого антикорупційного суду: результати спеціальних засідань. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

1677 Про внесення змін до рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 03 червня 2025 року № 112/зп-25 : рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 29.05.2026 № 66/зп-26. ↗

1678 ВРП схвалила 16 з 19 переможців конкурсу ВАКС. *Transparency International Ukraine*. 2025. ↗

1679 Відповідно до ч. 3 ст. 291 Закону України «Про прокуратуру», якщо Рада прокурорів України не запропонувала осіб до складу Конкурсної комісії у встановлені строки або запропонувала недостатню кількість кандидатів, Генеральний прокурор визначає відповідних членів Конкурсної комісії (тих, які не визначені) самостійно протягом 10 робочих днів після завершення строку надання Радою прокурорів України Генеральному прокурору осіб до складу Конкурсної комісії, передбаченого цією частиною.

1680 Рада прокурорів України надала пропозиції до складу Конкурсної комісії (оновлено). *Рада прокурорів України*. 2025. ↗

1681 Заява «Антикорупційного штабу» та інших ГО до Генерального прокурора. *Антикорупційний штаб*. 2026. ↗

1682 Публікація Офісу Генерального прокурора в соціальній мережі Facebook, 2026. ↗

1683 Роз'яснення щодо формування складу Конкурсної комісії для проведення конкурсу на адміністративні посади в САП. *Рада прокурорів України*. 2026. ↗

1684 Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. ↗

1685 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 315. ↗

1686 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення повноважень Національного антикорупційного бюро України та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури : Закон України від 31.07.2025 № 4560-IX. ↗

незалежності НАБУ та САП. Цей Закон містить прикінцеві та перехідні положення, які зобов'язують працівників НАБУ проходити поліграфологічні дослідження кожні два роки, а також передбачають одноразову перевірку з боку СБУ. Згідно з відповіддю СБУ, опрацьовано розроблені відповідними органами методології проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа і надіслано зауваження та пропозиції (якими саме органами — не уточнено)[1687]. Відомостей про те, що відповідні дослідження використовуються з метою тиску на працівників НАБУ чи САП, не встановлено, тому відповідна рекомендація з минулого тіньового звіту втратила актуальність.

Спроби тиску на працівників антикорупційних органів не припиняються. Печерський районний суд м. Києва 11 вересня 2025 року відсторонив детектива НАБУ від посади за підозрою в поданні недостовірної декларації, призначивши заставу понад 2,9 млн грн[1688] — суму, яка не відповідає вимогам Кримінального процесуального кодексу України (КПК України) щодо тяжкості інкримінованого правопорушення, що є очевидним порушенням закону. Крім того, розслідування щодо недостовірної інформації в деклараціях не входить до юрисдикційної компетенції СБУ.

СБУ, ОГП та ДБР 16 вересня 2025 року вручили нову підозру детективу НАБУ, який на той момент був під вартою за звинуваченням у пособництві державі-агресору, у тому, що він використовував зв'язки та службовий вплив для сприяння незаконним податковим маніпуляціям з українськими підприємствами[1689]. НАБУ 20 жовтня 2025 року повідомило, що співробітники СБУ провели обшуки у родичів детектива НАБУ, який розслідує резонансні справи, зокрема зловживання в енергетиці («Роттердам+»), на залізничних підприємствах та щодо незаконного збагачення колишнього керівника підрозділу СБУ[1690].

Директор НАБУ 10 лютого 2026 року заявив, що співробітники одного з органів правопорядку встановили засоби стеження в домівці керівника підрозділу НАБУ, що розслідує корупцію в оборонній сфері та веде справу «Мідас», а також що впродовж кількох останніх тижнів апарат кількох силових структур цілеспрямовано збирав інформацію про НАБУ[1691]. Співробітники СБУ 15 березня 2026 року затримали працівника НАБУ на блокпосту біля в'їзду до м. Суми під час виконання ним службових обов'язків у рамках кримінального провадження, а НАБУ зазначило, що такі дії перешкоджають документуванню злочинних дій та здійсненню повноважень у відкритих провадженнях[1692]. У червні 2026 року у квартирі керівника підрозділу НАБУ виявлено технічні засоби, які могли використовуватися для прихованого збору інформації. Водночас детективи НАБУ ідентифікували одного з

1687 Лист Служби безпеки України від 18.03.2026 № 10/3/709-315-17.

1688 Детектива НАБУ, якого підозрюють у недостовірному декларуванні, відсторонили від посади. *Суспільне Новини*. 2025. ↗

1689 СБУ та ДБР повідомили про нову підозру детективу НАБУ Магомедрасулову. *Суспільне Новини*. 2025. ↗

1690 Публікація Національного антикорупційного бюро України в соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

1691 Кривонос: У керівниці підрозділу НАБУ виявили прослуховування, яке встановили якісь силовики. *Українська правда*. 2026. ↗

1692 НАБУ: СБУ затримали співробітника бюро на в'їзді у Суми. *Суспільне Новини*. 2026. ↗

чоловіків, який спілкувався щодо встановлення технічних засобів, як чинного працівника СБУ[1693].

Такі приклади можуть свідчити про опосередкований політичний тиск на НАБУ з метою перешкоджання ефективному розслідуванню корупції на високому рівні.

Окрім цього, керівник САП у своєму інтерв'ю вже зазначав, що тиск на НАБУ та скоординовані дії проти його детективів у липні 2025 року вплинули на психологічний клімат всередині обох органів — частина детективів почала обережніше розслідувати справи, де фігурують працівники СБУ або топпосадовці[1694].

Окремою інституційною загрозою у звітному періоді стала діяльність Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів корупційних правопорушень у правоохоронних органах, судах та органах судової влади (ТСК), створеної 19 червня 2025 року під головуванням народних депутатів Сергія Власенка та Максима Бужанського[1695]. ТСК систематично виходила за межі повноважень, визначених постановою про її створення: перевіряла діяльність ВРП, ВККС та Громадської ради доброчесності (ГРД) без відповідного доручення Верховної Ради України (Верховна Рада, Парламент); намагалася застосувати привід до члена ВККС, попри пряму законодавчу заборону; утворила не передбачену законом експертну групу без персональної відповідальності членів за висновки.

Про використання ТСК як інструменту тиску та втручання в незалежність публічно заявили НАБУ, САП, ВАКС, ВРП, ВККС і ГРД[1696]. А Європейська комісія у Звіті про прогрес України в межах Пакета розширення Європейського Союзу 2025 року (Звіт у межах Пакета розширення ЄС 2025 року) прямо вказала, що ТСК не має підривати суспільну довіру до антикорупційних інституцій невиправданими публічними заявами та виходом за межі, що визначені принципом поділу влади[1697]. Регламентний комітет Верховної Ради встановив порушення під час подання звіту ТСК, однак комісія продовжила роботу[1698].

Звіт ТСК, доданий до відповідного проєкту Постанови Верховної Ради[1699], містить методологічно некоректне представлення статистики ВАКС, яке створює викривлене враження про результативність суду. Так, комісія зіставляє приблизно 11 тис. матеріалів і справ у провадженні з лише 109 вироками, не враховуючи, що переважна частина цього масиву — процесуальні клопотання до слідчих суддів, а не кримінальні справи, які доходять до вироку по суті. Крім того, наведена цифра

1693 У квартирі керівника підрозділу НАБУ виявили «прослушку»: Бюро заявляє про причетність СБУ. *Українська правда*. 2026. ↗

1694 Керівник САП Олександр Клименко: «Колектив не розуміє, чому їхні колеги сидять, а реальних доказів порушення закону ніхто не надав». *Дзеркало тижня*. 2025. ↗

1695 Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень у правоохоронних органах, судах та органах судової влади : Постанова Верховної Ради України від 19.06.2025 № 4511-IX. ↗

1696 ТСК Власенка й Бужанського дискредитує парламентський контроль. *Transparency International Ukraine*. 2026. ↗

1697 Ukraine Report 2025 : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

1698 08 січня 2026 року Тимчасова слідча комісія затвердила план роботи на наступне півріччя / Тимчасова слідча комісія. *YouTube*. 2026. ↗

1699 Про звіт Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень в правоохоронних органах, судах та органах судової влади : проєкт Постанови Верховної Ради України, реєстраційний № 15337 від 17.06.2026. ↗

«109 вироків» відповідає показнику лише за 2025 рік і подається без часових меж, тоді як кумулятивно ВАКС станом на травень 2026 року вже виніс 392 вироки з моменту початку роботи, а частка вироків на підставі угод є продовженням багаторічного зростального тренду, а не аномалією поточного періоду. Ба більше, оцінка ТСК стану здійснення правосуддя у ВАКС виходить за межі повноважень комісії. Оскільки Закон України «Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України[1700]» прямо забороняє утворення слідчої комісії з питань здійснення правосуддя судом, і цю ж заборону відтворює сама Постанова про утворення ТСК.

У звітному періоді щодо практики зовнішніх незалежних аудитів значних змін не відбулося. Комісія з проведення аудиту НАБУ загалом розв'язала проблему, яка залишалася дискусійною раніше: у критеріях та методиці конкретизовано, що негативний висновок про ефективність стосуватиметься Директора НАБУ лише тоді, коли неефективність зумовлена неналежним виконанням обов'язків або зловживанням дискреційними повноваженнями[1701]. Отже, рекомендація Тіньового звіту до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році[1702] (Тіньовий звіт 2025 року) частково реалізована через рішення самої Комісії, але не через зміни законодавства й загалом залишається актуальною і для інших органів.

Повноваження керівника САП щодо ініціювання кримінальних проваджень та погодження слідчих дій стосовно народних депутатів залишаються законодавчо неврегульованими. Ця проблема не знайшла відображення в Дорожній карті з питань верховенства права, однак окреслена в проєкті Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки[1703]. Від грудня 2025 року до березня 2026 року включно не досягнуто жодного законодавчого результату в цій частині. За словами опитаного експерта[1704], це пояснюється насамперед бюрократичними процедурами узгодження кількох паралельних зобов'язань (програми з Міжнародним валютним фондом (МВФ), Дорожньої карти з питань верховенства права, Плану для Ukraine Facility).

Уряд вносив до Парламенту законопроєкт[1705], який передбачав лише часткове розв'язання цього питання — надання САП можливості створювати спільні слідчі групи та направляти запити про екстрадицію. Однак цей законопроєкт відкли-

---

1700 Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України : Закон України від 19.12.2019 № 400-IX. П. 1 ч. 4 ст. 4. ↗

1701 Звіт за результатами зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності Національного антикорупційного бюро / Комісія з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності Національного антикорупційного бюро України. 2025. 100 с. ↗

1702 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. 1077 с. ↗

1703 Про затвердження Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки : проєкт Закону України, реєстраційний № 15230-д від 27.07.2026. ↗

1704 Інформація надана колишнім урядовцем під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026.

1705 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про прокуратуру» щодо усунення перешкод для сторін кримінального провадження у доступі до правосуддя : проєкт Закону України, реєстраційний № 12367 від 30.12.2024. ↗

кано 17 липня 2025 року. Залишаються актуальними альтернативні законопроєкти № 12367-2 та № 12367-3[1706]. Зобов'язання України перед МВФ щодо надання САП можливості направляти запити про екстрадицію автономно від ОГП, а також щодо усунення автоматичного закриття справ через вилучення строків досудового розслідування, не виконано у встановлений строк (жовтень 2024 року)[1707].

Рекомендація про комунікацію результатів заходів реагування на повідомлення суддів про втручання залишається актуальною. За даними публічного звернення ВРП від 24 березня 2026 року, з 2017 до 2025 року включно до органу надійшло 2 626 повідомлень суддів про втручання в здійснення правосуддя. Кількість таких повідомлень демонструє стійку тенденцію до поступового зростання: 185 — у 2023 році, 224 — у 2024 році, 242 — у 2025 році. ВРП ухвалила 715 рішень про вжиття заходів реагування (за весь час роботи органу з 2017 до 2025 року), системно публікує самі повідомлення у відповідному реєстрі та оприлюднює висновки членів ВРП і відповіді, отримані від ОГП та інших органів прокуратури[1708]. У 2025 році 10 повідомлень про такі втручання надійшло від суддів ВАКС[1709]. Водночас інформація про реальні наслідки звернення до ВРП щодо втручання залишається недоступною, що ставить під сумнів ефективність цього механізму. Саме на цей недолік вказувалося в минулому тіньовому звіті. Проблему підтвердив і суддя ВАКС в інтерв'ю в рамках підготовки цього звіту: на його думку, механізм повідомлень фактично перетворився радше на інструмент «підсвітити» ситуацію, ніж на дієвий правовий засіб реагування[1710]. Проблема підкріплюється і власними висновками ВРП: з понад тисячі кримінальних проваджень, відкритих за повідомленнями суддів у 2016–2023 роках, відомо лише про 6 обвинувальних вироків[1711]. Отже, є проблема системної неефективності норми кримінального закону в цій частині.

Конституційне подання народних депутатів від 4 грудня 2024 року щодо неконституційності участі міжнародних експертів у формуванні антикорупційних органів станом на дату підготовки цього звіту не надійшло до розгляду по суті[1712]. Подання 49 народних депутатів щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» розглядається Великою пала-

1706 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про прокуратуру» щодо усунення перешкод для сторін кримінального провадження у доступі до правосуддя : проєкт Закону України, реєстраційний № 12367-2 від 14.01.2025. ↗; Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про прокуратуру» щодо усунення перешкод для сторін кримінального провадження у доступі до правосуддя : проєкт Закону України, реєстраційний № 12367-3 від 14.01.2025. ↗

1707 Ukraine: Fourth Review of the Extended Arrangement under the Extended Fund Facility, Request for Modifications of a Performance Criterion, and Financing Assurances Review-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Ukraine. International Monetary Fund, 2024. ↗

1708 Публічне звернення до Комітету Верховної Ради України з питань правової політики, Комітету Верховної Ради України з питань бюджету та Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

1709 Реєстр повідомлень суддів про втручання в діяльність. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

1710 Інформація надана суддею Вищого антикорупційного суду під час інтерв'ю, проведеного 16.03.2026.

1711 Публічне звернення до Комітету Верховної Ради України з питань правової політики, Комітету Верховної Ради України з питань бюджету та Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

1712 До КСУ надійшло конституційне подання 56 народних депутатів України. *Конституційний Суд України*. 2026. ↗

тою Конституційного Суду України (КСУ) з жовтня 2020 року[1713]. За оцінкою експерта з конституційного права[1714], у складі КСУ наразі немає достатньої кількості голосів ані для рішення про неконституційність, ані для рішення про конституційність. Крім того, КСУ традиційно покладає підготовку проєктів рішень на суддю-доповідача, а не на секретаріат, що ускладнює рух справи.

Змістовно аргументи подання щодо «загроз суверенітету» не знаходять підтримки в конституційно-правовій доктрині: остаточне рішення на всіх етапах конкурсних процедур залишається за конституційно визначеними українськими органами. В окремих наукових працях[1715] йдеться про те, що залучення міжнародних експертів до конкурсних процедур на керівні посади в державних органах є прямою імплементацією міжнародних стандартів прозорості МВФ, а не передачею суверенних повноважень стороннім суб'єктам. Технічна допомога від міжнародних партнерів є тривалою усталеною практикою в різних сферах державного життя, включно з правотворчістю, а участь іноземних експертів у кадрових питаннях є логічним продовженням їхньої ролі в розробленні законопроєктів, дорожніх карт та планів реформ. Відтак залучення міжнародних експертів до відбору топпосадовців є правомірним та необхідним кроком на шляху до євроінтеграції, а не екстраординарним втручанням у суверенітет.

Навіть якщо КСУ визнає відповідні положення неконституційними, це рішення не матиме зворотної дії на вже ухвалені рішення про призначення[1716].

Участь міжнародних експертів у конкурсних комісіях для ключових органів правосуддя та антикорупційної системи залишається одним із найвагоміших інституційних запобіжників. Водночас у червні 2025 року закінчилися повноваження першого складу Конкурсної комісії, яка відбирала членів ВККС, — за чинним законом міжнародні експерти більше не входять до її нового складу[1717]. Попри спільну заяву 90 громадських організацій[1718] та законопроєкт № 13382[1719] щодо продовження міжнародної участі, 22 липня 2025 року ВРП розпочала формування Конкурсної комісії без міжнародників[1720]. Це рішення є небезпечним прецедентом з огляду на масштаб завдань, які стоять перед наступним складом ВККС: завершення добору на майже 1 800 суддівських посад, кваліфікаційне оцінювання ще приблизно 1 500 суддів, а також можливий конкурс до Верховного Суду.

1713 Конституційне подання від 22.07.2022 щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» від 7 червня 2018 року № 2447-VIII. ↗

1714 Інформація надана професором конституційного права під час інтерв'ю, проведеного 18.03.2026.

1715 Волохов О. С. Співпраця України та МВФ в контексті формування ефективного національного законодавства. *Актуальні проблеми політики*. 2025. Вип. 75. С. 39. ↗

1716 Інформація надана колишнім урядовцем під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026.

1717 Чому участь міжнародних експертів у ключових відборах важлива. *Українська правда*. 2025. ↗

1718 ГО закликають зберегти та продовжити участь міжнародних експертів у конкурсних комісіях. *Transparency International Ukraine*. 2025. ↗

1719 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо удосконалення процедури конкурсу на зайняття посади члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України : проєкт Закону України, реєстраційний № 13382 від 18.06.2025. ↗

1720 Інформація щодо початку проведення конкурсу на зайняття вакантних посад членів Конкурсної комісії для проведення конкурсу на посади членів ВККСУ. *Вища рада правосуддя*. 2025. ↗

Щодо витоків інформації з кримінальних проваджень НАБУ вживає заходів протидії: розроблено реєстр ризиків витоку з переліком типових засобів мінімізації; затверджено порядок реагування на витоки з алгоритмом відповідальності залежно від ролі працівника; запроваджено облік будь-яких ознак, що можуть свідчити про витоки — навіть на рівні припущень[1721]. Ведеться також робота з IT-безпеки: обмеження доступу до певних сайтів, заборона особистих месенджерів, використання спеціальних засобів зв'язку[1722]. 12 грудня 2025 року НАБУ наказом № 190 затверджено Порядок забезпечення контролю та реагування на витоки інформації, а планом заходів до червня 2026 року передбачено розроблення плану управління ризиками витоку службової інформації з вимірюваними показниками[1723]. Отже, є реальний рух у подоланні цієї проблеми, результати якого варто надалі відстежувати.

Проблема несанкціонованого доступу до судового реєстру набула системного характеру. Певного технічного прогресу досягнуто: з 1 березня 2025 року авторизація в ЄДРСР здійснюється виключно через систему «Електронний суд» із використанням токенів, що унеможливлює вхід за простими логіном та паролем і дає змогу встановити конкретну особу, яка здійснювала пошук[1724]. Водночас у лютому 2026 року НАБУ та САП оприлюднили факти безпідставного перегляду закритих ухвал ВАКС у справі «Мідас» посадовцями СБУ, Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, ДБР, ОГП та НПУ[1725].

Крім того, виявлено принципово нову вразливість: після короткочасної публікації витягів щодо ухвал на обшук на ресурсі «Судова влада» стало зрозуміло, що державне підприємство «Інформаційні судові системи» здатне без технічних перешкод формувати дампи з реєстру із картками справ — і цю вразливість не усуває навіть законопроєкт № 7033-д, оскільки він регулює повний та загальний доступи до реєстру, а не інфраструктурний доступ до бази даних[1726].

На законодавчому рівні 18 березня 2026 року Комітет Верховної Ради з питань правової політики переглядав формулювання[1727] законопроєкту № 7033-д[1728] до другого читання, однак остаточного рішення не прийняв. Доопрацьована редакція є кращою за первинну, проте зберігає ризик обмеження загального доступу до судових рішень, постановлених у відкритих засіданнях, що може підірвати гро-

---

1721 Інформація надана представниками Національного антикорупційного бюро України під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026.

1722 Інформація надана експертом у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведеного 19.03.2026.

1723 Лист Національного антикорупційного бюро України від 01.04.2026 № 112-299/10859.

1724 Директор НАБУ Семен Кривонос: «Підозрювані адвокати — не єдині, хто качав інформацію з реєстрів». *Дзеркало тижня*. 2025. ↗

1725 26.02.2026 засідання Комітету з питань антикорупційної політики / Комітет з питань антикорупційної політики. *YouTube*. 2026. ↗

1726 Інформація надана представниками Національного антикорупційного бюро України під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026.

1727 18 березня 2026 року відбулося засідання Комітету з питань правової політики. *Комітет Верховної Ради України з питань правової політики*. 2026. ↗

1728 Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання розголошенню окремих відомостей у текстах судових рішень : проєкт Закону України, реєстраційний № 7033-д від 13.01.2023. ↗

мадський моніторинг перебігу судових справ[1729]. Чинне регулювання, яке зводить реагування переважно до кримінальної відповідальності постфактум, не розв'язує завдання стримування порушень: необхідний комплексний підхід, що поєднує звуження обсягу повного доступу відповідно до реальних повноважень посадових осіб, законодавче обмеження доступу до рішень, постановлених у закритому засіданні, та запровадження регулярного аудиту логів із чіткими дисциплінарними наслідками за безпідставні запити — за безумовного збереження принципу публічності судочинства.

На рівні САП зафіксовані відомості про можливий витік інформації у справі «Мідас», пов'язаний із колишнім заступником керівника САП[1730]. Попри те що він звільнився після розгортання цих обставин, жодних подальших дисциплінарних або інших заходів вжито не було. За оцінкою експерта[1731], ефективне застосування санкцій до осіб, причетних до витоків, залишається системно не розв'язаним питанням.

Законопроєкт № 13137 щодо дисциплінарної відповідальності суддів досі перебуває на розгляді Парламенту. 4 лютого 2026 року Комітет Верховної Ради з питань інтеграції України до ЄС ухвалив висновок[1732] про те, що законопроєкт не суперечить євроінтеграційним зобов'язанням України, однак потребує доопрацювання.

Щодо прокурорів, відповідний законопроєкт про зміну підстав дисциплінарної відповідальності прокурорів надійшов до Уряду ще в березні минулого року, й останній передав його на додаткову експертизу щодо відповідності європейським стандартам[1733]. Після надходження рекомендацій експертів відповідальне міністерство та ОГП мають його допрацювати. Отже, прогресу в цьому питанні не відбулося. Практика дисциплінарних проваджень у самій САП за 2025 рік налічувала 14 випадків можливих порушень[1734]. Водночас у всіх випадках Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів погодилася з висновком підрозділу внутрішнього контролю САП про відсутність підстав для притягнення прокурорів до відповідальності.

Щодо питання незалежності НАЗК, то у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року Європейська комісія висловила занепокоєння щодо неупередженості та ефективності Агентства в окремих функціях. Ця оцінка стала особливо актуальною після оприлюднення так званих плівок Міндіча, які також містили згадки про передачу неправомірної вигоди в розмірі 20 тис. доларів США комусь із працівників НАЗК[1735], також про можливість домовитися з Агентством[1736]. На запит Громад-

1729 Публікація Transparency International Ukraine в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

1730 «Справа Міндіча»: Синюк розповів свою версію звільнення з посади заступника керівника САП. *Дзеркало тижня*. 2025. ↗

1731 Інформація надана експертом у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведеного 19.03.2026.

1732 Висновок (експертиза щодо європейської інтеграції) щодо проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та деяких законодавчих актів України щодо удосконалення дисциплінарних та інших процедур» / Комітет ВРУ з питань інтеграції України до ЄС. 2026. ↗

1733 Інформація надана представником академічної спільноти під час інтерв'ю, проведеного 18.03.2026.

1734 Там само.

1735 Операція «Мідас»: викрито високорівневу злочинну організацію в сфері енергетики. *Національне антикорупційне бюро України*. 2025. ↗

1736 Плівки Міндіча / Залізний нардеп. *YouTube*. 2026. ↗

ської ради при НАЗК голова Агентства Віктор Павлущик ініціював службове розслідування щодо можливої причетності інституції до корупційного скандалу навколо АТ «НАЕК «Енергоатом». Утім, 1 січня 2026 року НАЗК опублікувало повідомлення про те, що розслідування не виявило жодних фактичних доказів причетності його працівників до вчинення корупційних правопорушень, отримання неправомірної вигоди або наявності зовнішнього неправомірного впливу на прийняття рішень[1737].

Також Агентство не опублікувало інформацію про початок повної перевірки декларації колишнього очільника Офісу Президента України (Офіс Президента) Андрія Єрмака, який також фігурував у справі «Мідас». З цього приводу НАЗК вийшло з комунікацією, що 3 лютого 2025 року розпочало повну перевірку декларації посадовця, однак того ж дня отримало від державного органу лист з вимогою дотримуватись обмежень доступу до інформації про цю особу у зв'язку зі здійснюваними щодо неї заходами захисту — що і стало підставою для непублікації відомостей як про початок, так і про результати перевірки[1738].

НАЗК 16 травня 2025 року завершило перевірку, за результатами якої встановлено лише декларування неточних відомостей — ознак недостовірного декларування, незаконного збагачення чи необґрунтованих активів виявлено не було. Після поширення в медіа інформації про звільнення посадовця Агентство звернулося до відповідного державного органу і, отримавши підтвердження про зняття обмежень, оприлюднило довідку на своєму офіційному сайті[1739].

Втім, виникає питання щодо того, як органу, про який згадується у публікації, вдалося дізнатися про початок повної перевірки декларації А. Єрмака і звернутися з листом про обмеження доступу в такий короткий термін.

Після оприлюднення нових матеріалів розслідування «Мідас» Transparency International Ukraine також звернулася до НАЗК з повідомленням[1740] про можливі ознаки конфлікту інтересів у діях колишнього міністра оборони Рустема Умєрова. Так, у кінці квітня 2026 року були оприлюднені записи розмов Р. Умєрова з Тімуром Міндічем щодо питань, які входять до відання Міністерства оборони України й, зокрема, стосуються державного фінансування міністерством компанії, пов'язаної з Міндічем. Втім, у відповідь на це повідомлення Агентство вказало, що наведеної в ньому інформації «недостатньо для констатації у колишнього Міністра оборони України Умєрова Р.Е. конфлікту інтересів, через те, що у повідомленні не зазначено, які саме вчинив дії/прийняв рішення Умєров Р.Е. з метою задоволення ймовірного приватного інтересу за обставин, викладених у повідомленні»[1741]. Тоді як Transparency International Ukraine у своєму повідомленні якраз просила провести перевірку можливих порушень, а не констатувала факт їх наявності, адже повноваження щодо цього наявні лише в НАЗК.

1737 Службова перевірка: не встановлено причетність працівників НАЗК до справи «Енергоатому». *Національне агентство з питань запобігання корупції.* 2026. ↗

1738 Коментар НАЗК щодо оприлюднення результатів повної перевірки декларацій екскерівника Офісу Президента України. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* 2026. ↗

1739 Довідка Національного агентства з питань запобігання корупції від 16.05.2025 № 360/25. ↗

1740 Лист Transparency International Ukraine від 01.05.2026 № TI-322.

1741 Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.06.2026 № 204-01/38470-26.

Загалом ситуація навколо розслідування «Мідас» спричинила багато питань до якості роботи та незалежності НАЗК.

Рекомендації[1742]

1. Верховній Раді доцільно:

- внести зміни до законодавства, передбачивши, що за результатами конкурсного добору на посаду керівника НАБУ/САП конкурсна комісія відбирає лише одного кандидата і вносить подання на його призначення Прем'єр-міністру (Генеральному прокурору);
- конкретизувати наслідки негативних висновків зовнішніх незалежних аудитів діяльності НАБУ, САП та НАЗК для керівників цих органів, щоб допущені попередніми керівниками недоліки не були підставою для звільнення тих керівників, діяльність яких оцінюється у ході зовнішнього незалежного аудиту;
- посилити інституційну самостійність САП, надавши керівнику САП право ініціювати кримінальні провадження та погоджувати проведення слідчих дій щодо народних депутатів, а також повноваження у сфері міжнародного співробітництва (не лише через зміни до КПК України, але й до відповідних ратифікаційних законів про міжнародні договори);
- законодавчо закріпити обов'язок ОГП надавати ВРП інформацію про хід і результати відповідних кримінальних проваджень. ВРП зі свого боку має забезпечити публічний моніторинг результативності механізму реагування на такі повідомлення — зокрема в розрізі підсумків досудового розслідування та судового розгляду;
- конкретизувати окремі підстави для дисциплінарної відповідальності прокурорів і суддів відповідно до рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO), зокрема через доопрацювання та прийняття законопроєкту № 13137;
- продовжити залучення представників міжнародних партнерів у конкурсних комісіях з добору на посади у сфері правосуддя та антикорупційної діяльності, насамперед щодо ВККС.

2. Верховній Раді та експертному середовищу варто забезпечити ефективний захист гарантій незалежності антикорупційних органів у контексті розгляду КСУ подання про неконституційність участі міжнародних експертів у формуванні цих органів.

3. НАБУ треба систематично відстежувати результати запровадження комплексних механізмів протидії витоку інформації в антикорупційних органах, а Верховній Раді — прийняти доопрацьований законопроєкт № 7033-д з урахуванням застережень громадських організацій, а також встановити дієві запобіжники несанкціонованого поширення інформації з використанням повного доступу до ЄДРСР.

1742 Більшість рекомендацій вже надавалася громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 322) та залишається актуальною. Водночас деякі з цих рекомендацій уточнено з огляду на нові обставини.

4. НАЗК варто покращити публічну комунікацію та реагування на повідомлення щодо здійснення заходів перевірки можливих фактів порушення та фінансового контролю стосовно посадових осіб, які займають відповідальне або особливо відповідальне становище. Зокрема, в частині комунікації НАЗК варто публікувати інформацію щодо факту початку та завершення повної перевірки декларацій або обмеження доступу до відповідної інформації. Обмеження в публікації відомостей про перевірку мають ґрунтуватися виключно на чітко визначених законодавчих підставах, про які Агентство також має повідомляти.

Людські ресурси

Прогрес та проблеми

НАБУ завершило перший повний дворічний цикл оцінювання детективів відповідно до затвердженого порядку[1743]. За результатами циклу зібрано зворотний зв'язок від учасників та напрацьовуються зміни для актуалізації системи оцінювання. Якісні показники визначаються через контроль з боку прокурорів САП і суду. Оцінювання узгоджене зі стратегічними пріоритетами через механізм кратності балів: справа без пріоритету оцінюється в 30 балів, справа з найвищим пріоритетом — у 300 балів[1744]. Система охоплює 16 ключових показників ефективності, зосереджених переважно на результатах кримінального переслідування (підозри, обвинувальні акти, арешти активів, конфіскації)[1745].

Система оцінювання якості роботи прокурорів[1746] так і не була впроваджена з 1 січня 2026 року[1747]. Офіційна підстава — технічні недоліки електронного модуля, але експерти зазначають[1748], що реальною причиною є зміна керівництва та небажання продовжувати попередній напрямок. Замість того нове керівництво декларує намір розробити зміни до закону про прокуратуру, які б закріпили оновлену концепцію системи оцінювання, проте строки та конкретний законопроєкт на розгляді в Парламенті відсутні. Отже, реформа фактично починається заново.

Це підтверджують і відомості Інформаційної системи моніторингу реалізації державної антикорупційної політики (ІСМ ДАП), у якій зазначено, що ОГП напрацьовано проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про прокуратуру"», зокрема з питань оцінювання якості роботи прокурорів, яким визначено мету, період та критерії оцінювання якості роботи прокурорів, вимоги до членів та порядок формування складу комісії з оцінювання якості роботи прокурорів,

---

1743 Про затвердження Порядку оцінювання результатів службової діяльності детективів та керівників підрозділів детективів Національного антикорупційного бюро України : наказ Національного антикорупційного бюро України від 27.09.2024 № 163. ↗

1744 Інформація надана представниками Національного антикорупційного бюро України під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026.

1745 Про затвердження Порядку оцінювання результатів службової діяльності детективів та керівників підрозділів детективів Національного антикорупційного бюро України : наказ Національного антикорупційного бюро України від 27.09.2024 № 163. ↗

1746 Докладно — у розділі «Реформа прокуратури».

1747 19.11.2025 Генеральний прокурор наказом № 370 визнав таким, що втратив чинність наказ від 29.12.2021 № 407, яким затверджено Положення про систему оцінювання якості роботи прокурорів. ↗

1748 Інформація надана представником академічної спільноти під час інтерв'ю, проведеного 18.03.2026.

передбачено можливість апеляційного оскарження результатів оцінювання та залучення до процесу оцінювання Ради прокурорів України[1749].

Водночас Стратегія САП на 2026–2028 роки[1750] відносить запровадження системи оцінювання результатів роботи прокурорів до числа пріоритетних завдань, встановлюючи цільовий показник у 100% охоплення до кінця 2028 року. Передбачається, що результати оцінювання впливатимуть на заохочення, навчальні плани та кар'єрний розвиток.

Рівень фінансування антикорупційних органів залишається недостатнім. Так, у державному бюджеті на 2026 рік для НАБУ передбачено 2,55 млрд грн видатків (у 2025 році — 1,86 млрд грн, але варто враховувати збільшення штату), для САП — 368,8 млн грн (у 2025 році — 335,9 млн грн), для ВАКС — 511 млн грн (у 2025 — 457,6 млн грн)[1751]. Попри це у НАБУ повідомляють, що фактична потреба в коштах загального фонду державного бюджету, заявлена Національним бюро у формі 4 до бюджетного запиту на 2026 рік за КПКВК 6321010 «Забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України», складає 2,8 млрд грн[1752].

Варто зауважити, що економічний ефект від діяльності НАБУ та САП лише в другому півріччі 2025 року перевищив 4,9 млрд грн. Зокрема, понад 216 млн грн арештованих або внесених за угодами про визнання винуватості коштів передано на потреби оборони, сума відшкодувань коштами та майном перевищила 762 млн грн, а штрафи, застосовані судом до учасників проваджень НАБУ і САП, склали понад 670 млн грн. Загальний обсяг відшкодованого державі з початку діяльності органів станом на 31 грудня 2025 року перевищив 11,4 млрд грн[1753].

Згідно із Законом України «Про Державний бюджет України на 2026 рік», фінансування НАЗК у 2026 році збільшено на 9% і складає 1,5 млрд грн[1754]. Експерти зазначають[1755], що на рівень оплати праці в НАЗК загалом не вплинув новий Закон № 4282-IX щодо впровадження єдиних підходів в оплаті праці державних службовців на основі класифікації посад[1756]. Втім, саме Агентство надало інформацію[1757], що прийняття цього Закону призвело до зменшення окремих виплат працівникам НАЗК, зокрема розміру грошової допомоги до щорічної відпустки, що негативно вплинуло на рівень їхнього матеріального забезпечення.

Також наявна правова невизначеність щодо застосування умов оплати праці, яка потребує щорічного врегулювання відповідних умов оплати праці для працівни-

---

1749 2.1.5.1.2. Запровадження системи оцінювання якості роботи прокурорів на базі (e-HR). *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2025. ↗

1750 Стратегія САП на 2026–2028 роки : наказ Спеціалізованої антикорупційної прокуратури від 12.12.2025 № 65. ↗

1751 Додатки № 1–8 до Державного бюджету України на 2026 рік; Додатки № 1–8 до Державного бюджету України на 2025 рік.

1752 НАБУ, яке отримає з бюджету 2,5 млрд, скаржиться на недофінансування. *Главком*. 2026. ↗

1753 Звіт НАБУ за друге півріччя 2025 року. 2026. ↗

1754 Про Державний бюджет України на 2026 рік : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. ↗

1755 Інформація надана експертом у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведеного 19.03.2026.

1756 Про внесення змін до деяких законів України щодо впровадження єдиних підходів в оплаті праці державних службовців на основі класифікації посад : Закон України від 11.03.2024 № 4282-IX. ↗

1757 Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 15.04.2026 № 09-15/24628-26.

ків НАЗК у законі про Державний бюджет України на відповідний рік та ставить у певну залежність від рішень Уряду. З огляду на це НАЗК вважає, що умови оплати праці його працівників мають бути закріплені безпосередньо у Законі України «Про запобігання корупції» з метою підтримання належного матеріального забезпечення та інституційної спроможності залучати й утримувати висококваліфіковані кадри[1758]. Відповідне положення знайшло відображення в проєкті Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки[1759], доопрацьованому народними депутатами — членами Комітету Верховної Ради з питань антикорупційної політики.

Згідно з оновленою інформацією Міністерства фінансів України, середня заробітна плата працівників НАЗК станом на травень 2026 року складала 83,5 тис. грн. Водночас середня заробітна плата керівництва НАЗК становила 242,2 тис. грн на місяць. Це один з найвищих показників серед центральних органів виконавчої влади та регуляторів. Для спеціалістів, які виконують функції з обслуговування НАЗК, середня заробітна плата — 50,1 тис. грн[1760]. Отже, видається, що фінансування НАЗК в межах звітного періоду покращилося. Втім, окремі департаменти Агентства досі потребують більше ресурсів. Зокрема, це департамент антикорупційної політики, який має високе навантаження через розроблення нового циклу антикорупційної політики, моніторинг і координацію виконання чинних стратегічних документів та роботу з антикорупційного мейнстримінгу згідно з євроінтеграційними зобов'язаннями України.

Гострою і тривалою є проблема відсутності зростання розміру суддівської винагороди у ВАКС через спеціальний прожитковий мінімум у 2102 гривні[1761], який не змінювався з 2020 року[1762]. У 2025 році аналогічна проблема вперше зачепила і НАБУ та САП, для яких рівень оплати праці залишився тим самим, що й у 2025 році[1763]. Заробітна плата прокурорів і детективів на сьогодні вже зрівнялася із оплатою праці суддів, що складно назвати нормальною ситуацією[1764].

Проблема службових приміщень ВАКС розв'язується з певним зволіканням. Від жовтня 2024 року ВАКС звертався до Уряду з проханням передати будівлю колишнього Міністерства екології — 12-поверхову споруду, з якої фактично використовуються лише два поверхи. Уряд не реагував, тому 26 березня 2026 року збори суддів ВАКС звернулися до Президента, щоб привернути увагу до цієї проблеми[1765]. Адже після призначення нових суддів за результатами конкурсу ВАКС фізично не

1758 Там само.

1759 Про затвердження Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки : проєкт Закону України, реєстраційний № 15230-д від 27.07.2026. ↗

1760 Мінфін оновив дані щодо рівня оплати праці у державних органах за січень 2026 року. *Міністерство фінансів України*. ↗

1761 Про Державний бюджет України на 2026 рік : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. ↗

1762 Звіт Рахункової палати про результати аудиту відповідності на тему «Забезпечення діяльності Вищого антикорупційного суду» від 19.12.2024. ↗

1763 Про Державний бюджет України на 2026 рік : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. ↗

1764 Інформація надана керівником апарату Вищого антикорупційного суду під час інтерв'ю, проведеного 12.03.2026.

1765 Забезпечення правосуддя під загрозою: судді ВАКС звернулися до Президента України із проханням виконати євроінтеграційні зобов'язання щодо надання належного приміщення для здійснення судочинства. *Вищий антикорупційний суд*. 2026. ↗

зможе забезпечити їхню роботу — не вистачить ані залів засідань, ані робочих приміщень. Розміщення нових суддів у наявних приміщеннях погіршить динаміку роботи чинних суддів і створить організаційний колапс[1766]. Лише 4 червня 2026 року Уряд затвердив план забезпечення ВАКС приміщенням для здійснення правосуддя[1767].

Утримання кадрів в антикорупційних органах залишається викликом з різним рівнем гостроти. НАБУ ще у 2024 році звернулося до Антикорупційної ініціативи Європейського Союзу в Україні (EUACI) з проханням залучити додаткового HR-консультанта для роботи з внутрішнім кліматом у колективі[1768]. Штатна чисельність працівників НАБУ станом на кінець року складала 900 осіб, з них 199 державних службовців. Вакантними залишалися 76 посад, водночас тривало призначення на 28 посад[1769]. У 2025 році оголошено конкурси на 160 вакантних посад (з них 22 — повторно, 2 конкурси припинено); за результатами заповнено 140 вакансій[1770].

У САП станом на березень 2026 року штатна чисельність становила 150 одиниць, фактична — 106 осіб, вакантними залишалися 56 посад (зокрема 44 посади прокурора). Упродовж 2025 року проведено один конкурс на 27 посад, за результатами якого призначено 18 осіб. За результатами конкурсу на 19 посад прокурорів, оголошеного в жовтні 2025 року, призначено 7 прокурорів. Середня тривалість заповнення вакансії державного службовця становить два місяці[1771].

У ВАКС кадрова ситуація оцінюється як стабільна: критичного браку кадрів немає, однак «заморожування» суддівської винагороди протягом шести років є неприйнятним та потребує невідкладного вирішення. Щодо працівників апарату ВАКС, то охочих працювати вистачає, однак проблема в якості вибірки кандидатів, а не в кількості охочих[1772]. Результати конкурсного добору на суддів ВАКС порушують важливе питання про забезпечення не лише належної кількості кандидатів, а і їхньої професійності та доброчесності[1773], що вимагає додаткового вивчення з урахуванням загальних демографічних тенденцій в Україні.

У жовтні 2025 року Уряд підтримав збільшення граничної чисельності працівників НАЗК з 408 до 433 осіб[1774]. Це позитивне рішення на тлі постійного зростання навантаження та вимог міжнародних партнерів у межах євроінтеграції України. Втім, Агентство продовжує бути недоукомплектованим. Станом на березень 2026 року штатна чисельність НАЗК складала 425 посад, фактична чисельність — 377

1766 Інформація надана керівником апарату Вищого антикорупційного суду під час інтерв'ю, проведеного 12.03.2026.

1767 Рішення Уряду: затверджено план забезпечення ВАКС приміщенням для здійснення правосуддя. *Вищий антикорупційний суд*. 2026. ↗

1768 HR-консультант для НАБУ. *Антикорупційна ініціатива ЄС (EUACI)*. 2024. ↗

1769 Звіт НАБУ за друге півріччя 2025 року. 2026. ↗

1770 Лист Національного антикорупційного бюро України від 01.04.2026 № 112-299/10859.

1771 Лист Спеціалізованої антикорупційної прокуратури від 10.03.2026 № 11-1662ВИХ-26.

1772 Інформація надана керівником апарату Вищого антикорупційного суду під час інтерв'ю, проведеного 12.03.2026.

1773 Супергероїв не існує? Випробування конкурсом ВАКС. *NV. Погляди*. 2026. ↗

1774 Про внесення змін у додаток 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2014 р. № 85 : постанова Кабінету Міністрів України від 22.10. 2025 № 1355. ↗

осіб (без урахування осіб, які перебувають у декретних відпустках, та мобілізованих). У Агентстві налічувалося 48 вакантних посад[1775].

Згідно з наданою Агентством інформацією, у 2025 році призначення до НАЗК здійснювалися відповідно до ч.ч. 5, 7 ст. 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». За 2025 рік оголошено 59 доборів, закрито 61 вакантну посаду. Призначень у порядку переведення не здійснювалося[1776]. Залишається гостра потреба у внесенні змін до законодавства щодо об'єктивного, прозорого та базованого на заслугах конкурсу на зайняття посад у НАЗК, а також відповідних змін до внутрішніх конкурсних процедур Агентства.

У липні 2025 року Уряд зареєстрував у Верховній Раді законопроєкт № 13478 про відновлення конкурсів на посади державної служби, прийняття якого у III кварталі 2025 року передбачено як індикатор виконання Плану для Ukraine Facility[1777]. Втім, законопроєкт відкликано у зв'язку з відставкою Уряду того ж дня — і залишився лише альтернативний законопроєкт № 13478-1[1778] народних депутатів, тотожний за змістом. У квітні 2026 року Парламент прийняв законопроєкт № 13478-1 у першому читанні за основу з урахуванням пропозицій Комітету з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування[1779].

Попри загальну позитивну спрямованість, експерти зафіксували в законопроєкті суттєві недоліки: нереалістичні строки відновлення конкурсів, значну дискрецію суб'єктів призначення щодо продовження служби осіб, призначених без конкурсу під час воєнного стану, а також відсутність норм про повернення сталості проходження державної служби та обмежень свавільних звільнень[1780]. Окремої критики заслуговує запропонований цим законопроєктом механізм перевірки доброчесності кандидатів на посади вищого корпусу державної служби, який викликає сумніви щодо ефективності, прозорості та неупередженості такої перевірки. Повноваження щодо прийняття рішень пропонується покласти на Комісію з питань вищого корпусу державної служби, яка буде сформована з семи членів, четверо з яких — номінанти від трьох гілок влади. Також законопроєкт чітко не встановлює, який орган буде виконувати функцію секретаріату при Комісії. Основним інструментом процесу перевірки будуть анкети доброчесності, заповнені кандидатами. Водночас залучені до оцінювання органи не мають належних повноважень для ефективного проведення перевірки даних цих анкет, зокрема в частині персональних даних[1781].

1775 Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 23.03.2026 № 205-05/18452-26.

1776 Там само.

1777 Про схвалення Плану України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.03.2024 № 244. ↗

1778 Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення проведення конкурсів та удосконалення порядку вступу, проходження, припинення державної служби : проєкт Закону України, реєстраційний № 3478-1 від 16.07.2025. ↗

1779 Там само.

1780 Законопроєкт про відновлення конкурсів на держслужбу прийнято у першому читанні і є що доопрацювати до другого. *Центр політико-правових реформ. 2026.* ↗

1781 Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення проведення конкурсів та удосконалення порядку вступу, проходження, припинення державної служби : проєкт Закону України, реєстраційний № 3478-1 від 16.07.2025. ↗

Додаткову стурбованість викликає норма, яка дозволяє НАЗК проводити внутрішні конкурси на вакантні посади серед чинних службовців Агентства без залучення зовнішніх кандидатів, що є передчасним кроком з огляду на потребу в зовнішньому оновленні кадрів[1782].

Рекомендації[1783]

1. НАБУ та САП варто забезпечити ефективну реалізацію комплексних систем оцінювання детективів НАБУ та прокурорів САП, які враховуватимуть не лише кількісні, а і якісні характеристики.

2. Забезпечувати антикорупційні інституції належними фінансовими ресурсами для їхньої ефективної діяльності, а також відновити індексацію суддівської винагороди відповідно до вимог закону.

3. Оцінити систему добору фахівців на керівні посади до НАБУ, САП, а також суддів ВАКС із тим, щоб залучати більшу кількість професійних та доброчесних кандидатів.

4. Забезпечити ВАКС належними службовими приміщеннями для ефективного функціонування суду, особливо з огляду на розширення штату суддів та апарату.

5. Продовжити комплексну програму утримання кадрів в антикорупційних органах, включно з системою професійного розвитку, кар'єрного зростання та конкурентної оплати праці в умовах воєнного стану.

6. Верховній Раді доопрацювати та прийняти законопроєкт № 13478-1 щодо відновлення конкурсів на посади державної служби з урахуванням зауважень експертів, зокрема в частині перевірки доброчесності кандидатів, дискреції суб'єктів призначення та внутрішніх конкурсів на вакантні посади в НАЗК.

7. Умови оплати праці працівників НАЗК мають бути закріплені безпосередньо в профільному законі з метою підтримки належного матеріального забезпечення та інституційної спроможності залучати й утримувати висококваліфіковані кадри.

Інституційна самостійність і взаємодія

Прогрес та проблеми

Протягом звітного періоду НАБУ продовжило оптимізацію внутрішньої структури в частині аналітичного напряму. Станом на кінець 2025 року штатну чисельність Управління кримінального аналізу та фінансових розслідувань НАБУ збільшено до 62 посадових одиниць. Загалом вектор на розширення проактивних аналітичних функцій, не прив'язаних до конкретних підрозділів детективів, підтверджується, однак тривалість конкурсних процедур продовжує обмежувати оперативність заповнення вакансій.

1782 Там само.

1783 Більшість рекомендацій вже надавалася громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 328–329) та залишається актуальною. Водночас деякі з цих рекомендацій уточнено з огляду на нові обставини.

Проблему залежності НАБУ від СБУ у здійсненні зняття інформації з електронних комунікаційних мереж не розв'язано. Дорожня карта з питань верховенства права передбачає необхідність надати НАБУ автономний доступ до негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД) у межах слідчої та оперативної діяльності. СБУ повідомила[1784], що між СБУ та НАБУ підписано меморандум з цих питань. Протягом 2025 року робочою групою поетапно опрацьовано технічні вимоги до спеціального обладнання та надіслано відповідні пропозиції щодо їх конкретизації. Сторони продовжують реалізовувати заходи, передбачені меморандумом з урахуванням пріоритетів національної безпеки. Разом із тим, реального технічного прогресу в забезпеченні автономного доступу НАБУ станом на 31 березня 2026 року немає.

Система «іКейс» розвивається, проте повноцінного залучення всіх учасників кримінального провадження досі не досягнуто. Ключовим зрушенням у звітному періоді стало те, що НАБУ та Національна асоціація адвокатів України (НААУ) розпочали робочий діалог щодо створення в системі окремого кабінету захисника: перша зустріч відбулася 18 лютого 2026 року за участі представників НААУ, НАБУ та залученої ІТ-команди. Сторони погодилися працювати над розширенням функціоналу «іКейс», і проєкт технічних вимог до програмного продукту передано НААУ для опрацювання.

Передбачається, що захисники отримають можливість подавати в електронній формі клопотання, заяви, скарги та заперечення, отримувати повідомлення від сторони обвинувачення та знайомитися з матеріалами досудового розслідування[1785]. У 2025 році через «іКейс» від детективів НАБУ та прокурорів САП до ВАКС надійшло 2 909 клопотань. З 1 квітня 2025 року розпочато приймання через «іКейс» клопотань про продовження строку дії обов'язків (на підставі наказів ВАКС від 28 лютого 2025 року № 11 та від 3 березня 2025 року № 14)[1786].

Проблема відсутності незалежної судово-експертної установи, доступної для НАБУ в чутливих справах, набула особливої гостроти у звітному періоді. За відомостями НАБУ[1787], державні експертні установи у найбільш чутливих справах (зокрема пов'язаних зі справою «Мідас») або допускають витоки інформації, або здатні в ручному режимі затримувати результати чи впливати на висновки. Приватні незалежні експерти фактично залякані через загрозу позбавлення свідоцтва, окрім цього, вони не можуть виконувати певні види експертиз.

Науково-дослідний центр незалежних судових експертиз Мін'юсту не відповідає тим гарантіям незалежності, які могли б бути, оскільки особливі гарантії незалежності під час добору керівництва чи окремих експертів відсутні. Журналісти-розслідувачі також встановили, що родина очільника цієї установи, попри відсутність співмірних доходів, за останні роки придбала нерухомості та автомобілів на приб-

1784 Лист Служби безпеки України від 18.03.2026 № 10/3/709-315-17.

1785 НААУ і НАБУ розпочали роботу над «кабінетом захисника» в іКейс. *Національна асоціація адвокатів України*. 2026. ↗

1786 Лист Вищого антикорупційного суду від 31.03.2026 № 03.10.1-05/42/2026.

1787 Інформація надана представниками Національного антикорупційного бюро України під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026.

лизно мільйон доларів США, у зв'язку з цим НАЗК розпочало моніторинг способу життя (МСЖ)[1788].

У лютому 2026 року з'явилась інформація про те, що Мін'юст розробив законопроєкт «Про судову експертизу» щодо уніфікації судово-експертної діяльності, який наразі направлено на погодження заінтересованим органам[1789]. Він знімає обмеження щодо проведення певних видів експертиз виключно державними установами, уніфікує об'єкти та методики проведення експертиз та визначає строки їх проведення, а також передбачає, що апеляції щодо результатів експертиз розглядатиме спеціально створена Головна експертно-кваліфікаційна комісія судових експертів. Однак публічно вказаний текст для громадського та експертного обговорення не розміщено.

Попередній урядовий законопроєкт[1790] про реформу судово-експертної діяльності, який передбачав запровадження єдиного професійного самоврядування для судових експертів та прирівнювання приватних експертів до державних у кримінальних провадженнях, так і не пройшов першого читання та був відкликаний у зв'язку з відставкою Уряду.

Питання розширення підслідності НАБУ в частині повного охоплення топпосадовців, зокрема керівника Офісу Президента та його заступників, залишається законодавчо не вирішеним[1791]. Відповідні особи не є державними службовцями в розумінні Закону України «Про державну службу», а тому формально перебувають поза суб'єктною юрисдикцією НАБУ.

Мін'юст 2 лютого 2026 року подав на розгляд Уряду законопроєкт про підвищення інституційної спроможності НАБУ та САП і усунення процесуальних перешкод для ефективного досудового розслідування[1792]. Законопроєкт передбачає розширення кола осіб, щодо яких НАБУ має підслідність, надання керівнику САП повноважень формувати спільні слідчі групи, а також можливість направляти запити про видачу осіб у справах НАБУ. Інформація щодо подальшого руху цього законопроєкту у звітному періоді відсутня.

Водночас низка народних депутатів у червні 2026 року зареєстрували законопроєкт № 15334[1793], який, зокрема, передбачає поширення підслідності НАБУ на корупційні та пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення, вчинені керівництвом ДБР, Офісу Президента, державних, військових та військово-цивільних адміністрацій областей та міст Києва та Севастополя, особами вищого начальницького

1788 НАЗК перевіряє спосіб життя головного судового експерта при Мін'юсті Андрія Свінцицького після сюжету Bihus.Info. *Bihus.Info*. 2026. ↗

1789 Людмила Сугак презентувала представникам країн ЄС прогрес у сфері верховенства права. *Міністерство юстиції України*. 2026. ↗

1790 Про судово-експертну діяльність : проєкт Закону України, реєстраційний № 6284 від 05.11.2021. ↗

1791 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 332. ↗

1792 Як змінити ставлення до «української корупції»: пояснюємо, якої головної зміни чекає ЄС. *Transparency International Ukraine*. 2026. ↗

1793 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення порядку визначення підслідності та процесуального забезпечення міжнародного співробітництва : проєкт Закону України, реєстраційний № 15334 від 16.06.2026. ↗

складу БЕБ та ДБР, а також заступниками керівників, членами наглядових рад, членами виконавчих органів (правління, дирекції) державних та комунальних суб'єктів великого підприємництва. Наразі законопроєкт опрацьовується комітетами Верховної Ради.

Взаємодія з банківськими установами залишається проблемним аспектом у контексті розслідувань. Попри певний прогрес, зокрема прийняття Національним банком України Постанови № 33[1794], яка формально зобов'язала банки надавати НАБУ необхідну інформацію, проблема доступу до банківських даних у процесі антикорупційних розслідувань залишається нерозв'язаною. Частина банків продовжує використовувати застарілі шаблони та стандарти, не надаючи інформацію про контрагентів фінансових операцій та інші запитувані відомості. Водночас НАБУ фактично позбавлене дієвих механізмів примусу: порушення з боку банків здебільшого залишаються офіційно невизнаними, а правових наслідків за ненадання інформації щодо фінансових потоків не передбачено, що унеможливлює ініціювання судових проваджень проти недобросовісних банків[1795].

Додатковим ускладненням є режим державної таємниці, під дію якого підпадають НСРД, передбачені КПК України, а саме моніторинг банківських рахунків, — банки можуть не мати доступу до засекреченої інформації та, відповідно, не спроможні належно обробляти такі запити. Відсутність єдиного реєстру банківських рахунків, створення якого залишається рекомендацією Європейської комісії[1796], що досі не реалізована, додатково ускладнює розслідування.

В аспекті збору доказів з метою подання позовів про цивільну конфіскацію необґрунтованих активів проблемою залишається те, що Закон України «Про прокуратуру»[1797] надає прокурорам право витребовувати копії документів і матеріалів органів державної влади та місцевого самоврядування, однак ця норма не передбачає можливості отримання інформації з обмеженим доступом. На практиці це призводить до того, що органи, які володіють необхідними відомостями, зокрема Пенсійний фонд України, відмовляють прокурорам у наданні даних про розмір пенсій, доходів чи соціальних виплат, посилаючись на відсутність у прокуратури повноважень отримувати інформацію з обмеженим доступом. Унаслідок цього прокурори позбавлені можливості встановити повний обсяг доходів та активів особи і їх рух, що є необхідним для оцінки наявності ознак необґрунтованості активів у справах про цивільну конфіскацію[1798]. Попри це, народні депутати пропонують розширити коло суб'єктів, які можуть збирати докази у справах про цивільну конфіскацію, доповнивши цей перелік НПУ. Про це свідчить рекомендація Комітету Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності прийняти в першому читанні за основу законопроєкт № 15260[1799].

1794 Про затвердження Змін до Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці : постанова Національного банку України від 18.03.2024 № 33. ↗

1795 Ukraine Fifth Round of Anti-Corruption Monitoring Follow-Up Report. OECD, 2025. P. 185. ↗

1796 Ukraine Report 2025 : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 12. ↗

1797 Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. Абз. 6 ч. 4 ст. 23. ↗

1798 Лист Національного антикорупційного бюро від 20.11.2025 № 01-003/35963.

1799 Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законодавчих актів щодо удосконалення заходів з виявлення необґрунтованих активів та збору доказів їх необґрунтованості : проєкт Закону України, реєстраційний № 15260 від 19.05.2026. ↗

Зареєстрований у Парламенті проєкт Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки[1800] визначає як очікувані результати розв'язання таких проблем, як-от: доступ до судових експертиз у справах НАБУ, можливість автономного від СБУ прослуховування, розширення підслідності НАБУ, а також посилення діяльності підрозділів внутрішнього контролю в НАБУ й впровадження ефективних і системних заходів для забезпечення інформаційної безпеки та запровадження системи електронного кримінального провадження. Відтак цей документ має високу якість охоплення проблемних аспектів.

Дорожня карта з питань верховенства права[1801] передбачає як один із заходів прийняття та системне впровадження стратегії інституційного розвитку НАЗК із чіткими стратегічними результатами. Остання Стратегія інституційного розвитку НАЗК охоплювала 2021 рік[1802]. На виконання Дорожньої карти НАЗК 30 вересня 2025 року затвердило нову Стратегію інституційного розвитку Агентства на 2026–2030 роки[1803]. Опублікована Стратегія визначає візію, місію, цінності, а також виклики та стратегічні цілі, але без аналізу причин і пріоритезації їх досягнення. Так само, у Стратегії фактично не відображені основні рекомендації звіту аудиту за 2020–2021 роки[1804]. Також НАЗК вказує, що реалізація Стратегії буде забезпечена через розробку та виконання Операційного плану, якого наразі в публічному доступі немає[1805].

Щодо взаємодії Агентства з іншими органами, то в межах періоду моніторингу НАЗК поглибило співпрацю з Консультативною місією Європейського Союзу з реформування сектору цивільної безпеки України[1806], Агентством із запобігання корупції Чорногорії (ASK)[1807], Національного органу доброчесності Молдови (ANI)[1808]. Це заслуговує на позитивну оцінку. Втім, НАЗК досі не сприяло використанню на повну потенціалу регіональних інструментів, як-от Regional Data Exchange on Asset Disclosure and Conflict of Interest, до якого у 2025 році доєдналися Сербія та Молдова[1809].

1800 Про затвердження Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки : проєкт Закону України, реєстраційний № 15230-д від 27.07.2026. ↗

1801 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

1802 Стратегія розвитку Національного агентства з питань запобігання корупції на 2021 рік. ↗

1803 Стратегія інституційного розвитку Національного агентства з питань запобігання корупції на 2026–2030 роки : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 30.09.2025 № 297/25. ↗

1804 Зовнішня незалежна оцінка ефективності діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції : звіт / Комісія з проведення незалежної оцінки ефективності діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції. 2023. ↗

1805 Стратегія інституційного розвитку Національного агентства з питань запобігання корупції на 2026–2030 роки : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 30.09.2025 № 297/25. ↗

1806 НАЗК та КМЄС в Україні розширюють співпрацю у сфері запобігання корупції. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2026. ↗

1807 Україна та Чорногорія поглиблюють співпрацю у сфері запобігання корупції: НАЗК та ASK підписали меморандум. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2026. ↗

1808 Україна та Молдова поглиблюють співпрацю у сфері запобігання корупції: НАЗК та ANI підписали меморандум про співпрацю. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2026. ↗

1809 Regional Data Exchange on Asset Disclosure and Conflict of Interest. ↗

Також голова Агентства в контексті перевірки декларацій зазначав[1810], що НАЗК не має доступу до жодних реєстрів та баз даних за межами України. Тому не може отримувати інформацію про доходи або витрати декларантів чи членів їхніх сімей за кордоном. Очільник НАЗК часто наголошує на тому, що НАЗК не є правоохоронним органом та не має відповідних можливостей для виявлення корупційних правопорушень, як, наприклад, це робить НАБУ.

Втім, ще у 2024 році НАЗК отримало доступ до платформи Агентства Європейського Союзу зі співробітництва органів правопорядку (Європолу) SIENA, що відкрило нові можливості для обміну інформацією з органами правопорядку країн-членів ЄС, попри те що НАЗК таким органом не є. Тому твердження щодо неможливості отримання інформації про закордонні активи неповністю відповідає дійсності[1811].

Важливо зазначити, що НАЗК досі не включено до переліку органів, які вживають заходів щодо виявлення необґрунтованих активів та збору доказів їх необґрунтованості у ч. 5 ст. 290 Цивільного процесуального кодексу України (ЦПК України)[1812]. Включення Агентства до цього переліку без обмеження його роботи спеціальними процедурами дало б змогу увідповіднити практику фінансового контролю НАЗК практиці розслідувань НАБУ, САП, ДБР та ОГП без встановлення будь-яких чітких меж чи спеціальних процедур.

Рекомендації[1813]

1. НАБУ варто продовжити оптимізацію структури, розширивши підрозділи аналітиків з проактивними функціями, не прив'язаними до конкретних підрозділів детективів.

2. СБУ необхідно забезпечити найближчим часом автономність НАБУ у знятті інформації з електронних комунікаційних мереж.

3. НАБУ, НААУ, ВАКС треба забезпечити повноцінне функціонування системи «іКейс» через залучення всіх учасників кримінального провадження та інтеграцію з судовим документообігом (ЄСІТС/ЄСІКС[1814]).

4. Верховній Раді та Уряду треба посилити експертну підтримку НАБУ через прийняття законодавства про створення незалежної експертної установи, яка буде рівновіддаленою як від керівництва НАБУ, так і від інших державних органів або ж через розвиток установи Мін'юсту за реальними стандартами незалежності: конкурсний добір директора за участі міжнародних партнерів, прозорий добір експертів, незалежне фінансування та підпорядкування Кабінету Міністрів України, а не Мін'юсту.

1810 Як працює фінансування політичних процесів в Україні — Віктор Павлущик | Сила вибору / Говорить Опора. *YouTube*. 2026. ↗

1811 Виявляти сховані за кордоном активи стане простіше: НАЗК приєдналось до мережевої платформи Європолу SIENA. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2024. ↗

1812 Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 40–41, 42. Ч. 5 ст. 290. ↗

1813 Деякі рекомендації вже надавалися громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 332) та залишаються актуальними.

1814 Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система / Єдина судова інформаційно-комунікаційна система.

5. Верховній Раді доцільно розширити підслідність НАБУ, повністю охопивши всіх топпосадовців, зокрема керівника Офісу Президента та його заступників.

6. Верховній Раді треба виключити з КПК України ст. 269[1], якою наразі регулюється питання моніторингу банківських рахунків, та доповнити його положеннями, згідно з якими цю слідчу дію буде віднесено до гласних слідчих (розшукових) дій із належним регламентуванням порядку отримання дозволу та здійснення моніторингу.

7. Верховній Раді необхідно доповнити ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» нормою, відповідно до якої в разі представництва інтересів громадянина або держави в справах про визнання активів необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави прокурор має право безоплатно отримувати за письмовими запитами інформацію з обмеженим доступом, необхідну для встановлення джерел походження активів, їх розміру та законності набуття, зокрема з інформаційних систем, реєстрів та баз даних.

8. НАЗК треба:

- оприлюднити Операційний план з виконання Стратегії інституційного розвитку на 2026–2030 роки;
- активізувати практичне використання платформи SIENA та інших наявних механізмів міжнародного обміну інформацією під час здійснення фінансового контролю, а також публічно звітувати про результати такого використання;
- розглянути можливість систематичної співпраці з НАБУ та іншими органами в питаннях отримання інформації через запити про міжнародну правову допомогу під час здійснення фінансового контролю щодо декларантів з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків;
- поглиблювати співпрацю з Державною податковою службою України та Державною службою фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг) з метою виявлення незадекларованих активів посадовців в Україні.

Зовнішній аудит діяльності НАЗК, НАБУ та САП

Прогрес та проблеми

Протягом звітного періоду ключовою подією у сфері зовнішнього аудиту антикорупційних органів стало затвердження 16 вересня 2025 року Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку НАБУ[1815], який враховує рекомендації Комісії з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності (надано 26 рекомендацій)[1816]. За загальною оцінкою Комісії, НАБУ функціонує як «помірно ефективний» орган. Виконання цих рекомендацій потребує зусиль як від самого НАБУ, так і від Парламенту, зокрема в частині того, що СБУ має виключне право

1815 План заходів з реалізації Стратегії розвитку НАБУ / Національне антикорупційне бюро України. 2025. ↗

1816 Звіт за результатами зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності Національного антикорупційного бюро / Комісія з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності Національного антикорупційного бюро України. 2025. ↗

надавати та скасовувати допуски до державної таємниці негласним штатним працівникам НАБУ. Парламент залишається пасивним у цьому питанні: законодавчих змін, необхідних для реалізації відповідної рекомендації, а також інших, не ухвалено[1817]. Станом на 31 грудня 2025 року виконано вісім рекомендацій Звіту, а інші перебували на різних стадіях виконання[1818].

Разом із тим НАБУ самостійно вживає внутрішніх заходів. Експерт зазначив[1819], що після аудиту НАБУ здійснює роботу щодо стратегічного менеджменту, а нова керівниця підрозділу внутрішнього контролю має можливість змінювати підходи в кращий бік. Водночас уже є окремі приклади роботи відповідного підрозділу. Так, у червні 2026 року під час здійснення заходів Управління внутрішнього контролю НАБУ встановило обставини, які можуть свідчити про причетність одного з працівників Бюро до дій, спрямованих на незаконне переправлення осіб через державний кордон України[1820].

У частині періодичності майбутніх аудитів залишаються дискусійні питання: зокрема, є ініціатива перейти від щорічного циклу аудиту НАБУ до більшої періодичності, як це визначено для Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. Водночас будь-який перегляд циклічності має зберегти участь міжнародних представників у складі комісій, але є реальний ризик, що Парламент використає це питання для їх усунення[1821].

Наприкінці березня у медіа з'явилася інформація про те, що Уряд планував ініціювати незалежний аудит НАБУ[1822]. У сукупності із систематичними інформаційними атаками на Бюро це могло бути розцінено як ще один із важелів впливу на його роботу. Так, зафіксовано[1823], що навколо НАБУ розгорнулася скоординована інформаційна кампанія, спрямована безпосередньо проти його директора. У лютому 2026 року Бюро зафіксувало понад 300 публікацій у Telegram з ознаками скоординованих атак, які поширювали меседжі про нібито зв'язки НАБУ з державою-агресором, неефективність Бюро та підрив обороноздатності. Серед ідентифікованих акторів кампанії — колишній прокурор САП, низка медіаресурсів із сумнівною редакційною незалежністю, а також анонімні Telegram-канали, які, за даними народного депутата, можуть бути пов'язані зі співробітниками СБУ в запасі. На думку представників громадських організацій[1824], ці атаки покликані знижувати суспільну довіру до антикорупційної інфраструктури та готувати підґрунтя для нових, більш ретельно спланованих ударів по НАБУ, зокрема у зв'язку з провадженнями, що стосуються осіб, наближених до влади.

1817 Які законодавчі зміни потрібні для реального посилення НАБУ. *Transparency International Ukraine*. 2025. ↗

1818 Лист Національного антикорупційного бюро України від 01.04.2026 № 112-299/10859.

1819 Інформація надана експертом у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведеного 19.03.2026.

1820 В НАБУ після перевірки виявили співробітника, який допомагав ухилянтам втікти за кордон. *Українська правда*. 2026. ↗

1821 Інформація надана експертом у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведеного 19.03.2026.

1822 УП: Кабмін хотів несподівано оголосити аудит НАБУ. *Українська правда*. 2026. ↗

1823 Інформаційні атаки проти Кривоноса: хто зацікавлений у дискредитації керівника НАБУ? *ZMINA*. 2026. ↗

1824 Там само.

Водночас віцепрем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції відкинув[1825] політичну інтерпретацію ініціативи, наголосивши, що проведення аудиту є прямим обов'язком Уряду відповідно до закону, який зобов'язує Кабінет Міністрів України ініціювати формування аудиторської комісії не пізніше ніж за 30 днів до закінчення річного строку з дати затвердження попереднього аудиту. Водночас він визнав, що дворічний цикл аудиту може бути більш ефективним з огляду на тривалість організаційних процедур і впровадження рекомендацій, та повідомив про проведені консультації з керівництвом НАБУ.

Відповідно до Закону № 3509-IX[1826] перший аудит САП має бути проведений після двох років самостійного функціонування органу. У березні 2026 року минуло два роки з моменту, коли САП почала функціонувати як окремий орган прокуратури, а тому, за оцінкою самої САП, є підстави розпочати перший аудит[1827]. Водночас у положеннях, що регулюють аудит органу, досі відсутні вимоги щодо обсягу оцінки комісією з аудиту та строків формування комісії.

Попри те що Закон України «Про запобігання корупції» передбачає обов'язкову щодворічну зовнішню незалежну оцінку діяльності НАЗК, станом на кінець липня 2026 року такий аудит досі не розпочато[1828]. Остання зовнішня оцінка охоплювала період 2020–2021 року. Відтоді в Агентстві змінився очільник, але чимало неефективних практик збереглося, на що, зокрема, вказує і Європейська комісія у своєму Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року[1829].

Ключовою причиною блокування оцінки є затягування Мін'юстом погодження оновлених критеріїв та методики її проведення[1830]. Чинна методика та критерії[1831], затверджені Кабінетом Міністрів України у 2020 році, розроблялися без відкритих інклюзивних консультацій із заінтересованими сторонами, не враховують виклики воєнного часу і потребують системного оновлення. Наприклад, вони не містять нових об'єктів оцінки щодо здійснення лобіювання, дотримання НАЗК гарантій незалежності суддів, а також не передбачають розширеного переліку персональних критеріїв оцінки Голови Агентства, зокрема його підзвітності, лідерства, незалежності та компетентності, незадовільні результати за якими мали б слугувати підставою для дострокового припинення повноважень.

Дорожня карта з питань верховенства права передбачає чотири заходи, націлені на виконання рекомендацій звіту попередньої зовнішньої оцінки діяльності НАЗК, так само як і оновлення методології та критеріїв для проведення нової оцінки.

1825 Качка: Збереження щорічного аудиту НАБУ наразі є обґрунтованим з огляду на чинні вимоги та контекст. *Інтерфакс-Україна*. 2026. ↗

1826 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо посилення самостійності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури : Закон України від 08.12.2023 № 3509-IX. ↗

1827 Інформація надана експертом у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведеного 19.03.2026.

1828 Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Ч. 2 ст. 14. ↗

1829 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

1830 Draft Law No. 14209: A Mission to Unblock the NACP Audit. Transparency International Ukraine, 2025. ↗

1831 Про затвердження критеріїв та Методики проведення оцінювання ефективності діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції : постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2020 № 458. ↗

Кабінет Міністрів України мав оновити вказані документи у I кварталі 2025 року, однак досі цього не зробив[1832].

Вимогу щодо проведення аудиту також включено в останній Меморандум України з МВФ від лютого 2026 року[1833], де вказано, що аудит, зокрема, має оцінити ефективність роботи Агентства в частині перевірки достовірності декларацій про майно високопосадовців та управління функцією інформування про порушення у 2024–2025 роках, а також запропонувати варіанти усунення виявлених недоліків.

Реакцією на ситуацію з критичною затримкою початку проведення аудиту стала законодавча ініціатива від голови Комітету Верховної Ради з антикорупційної політики Анастасії Радіної, яка в листопаді 2025 року внесла до Парламенту законопроєкт № 14209[1834] щодо забезпечення проведення зовнішньої незалежної оцінки ефективності діяльності НАЗК. Законопроєкт пропонує передати повноваження затвердження методики та критеріїв безпосередньо Комісії з проведення оцінки (а не Кабінету Міністрів України), встановити чіткі часові межі початку проведення оцінки, а також запровадити додаткову підставу для дострокового припинення повноважень очільника Агентства, якщо Комісія зробить висновок про неналежне виконання ним своїх обов'язків. Станом на кінець липня 2026 року законопроєкт очікує на розгляд у згаданому Комітеті.

НАЗК підготувало висновок до законопроєкту № 14209[1835], де вказало, що не заперечує проти вдосконалення засад оцінки, однак висловлює два ключові застереження. По-перше, на думку Агентства, законопроєкт порушує принцип юридичної визначеності та заборону зворотної дії закону в часі, адже розроблені Комісією з проведення оцінки Критерії будуть охоплювати період роботи Агентства, який вже минув, тоді як за попереднього підходу критерії були відомі до початку оцінки. Також Агентство контраргументує обґрунтування щодо аналогічного підходу в аудиті НАБУ тим, що «неможливо порівнювати критерії для НАБУ, який є органом досудового розслідування, та НАЗК, яке має десятки різних функцій».

Другим застереженням НАЗК щодо законопроєкту № 14209 є те, що восьмимісячний строк для затвердження висновку, запозичений з практики аудиту НАБУ, може бути недостатнім з огляду на значно ширший спектр функцій НАЗК, як порівняти з НАБУ як органом досудового розслідування.

З цього приводу варто зазначити, що Комісія з проведення зовнішньої оцінки в будь-якому разі не може виходити за межі повноважень, визначених законом, а її критерії мають відповідати функціям НАЗК, встановленим Законом України «Про запобігання корупції». Незалежна експертна комісія за своєю природою зобов'язана враховувати контекст та реальні умови роботи Агентства, зокрема

1832 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

1833 Меморандум про економічну та фінансову політику (MEFP) від 13.02.2026. ↗

1834 Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо забезпечення проведення зовнішньої незалежної оцінки ефективності діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції : проєкт Закону України, реєстраційний № 14209 від 13.11.2025. ↗

1835 Висновок Національного агентства з питань запобігання корупції до проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо забезпечення проведення зовнішньої незалежної оцінки ефективності діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції» (реєстр. № 14209 від 13.11.2025) наданий Агентством у відповідь на запит 15.04.2026.

воєнний стан. Отже, немає жодних підстав вважати, що аудитори встановлюватимуть нереалістичні критерії.

Щодо аналогії з НАБУ, то законопроєкт № 14209 запозичує не зміст критеріїв оцінки, а лише процедурну модель: Комісія сама затверджує критерії після формування складу. Саме така модель унеможливлює вплив підзвітного органу на умови власної оцінки. Різниця у функціях НАБУ та НАЗК не є аргументом проти незалежності Комісії у визначенні критеріїв. Щодо строку підготовки висновку, то це питання може бути доопрацьовано.

У кінці березня 2026 року НАЗК поінформувало, що звернулося до міжнародних партнерів з проханням подати кандидатури до складу комісії аудиту[1836]. Виходячи з висновку НАЗК до законопроєкту № 14209[1837], Агентство не підтримує передачу повноваження затверджувати критерії та методику зовнішньої оцінки комісії, як того вимагають громадськість та міжнародні партнери. Утім, наразі доцільно не затягувати ще більше з новим аудитом, а провести його згідно з чинним законодавством відповідно до критеріїв та методики, які має оновити Уряд. Попри це, прийняття законопроєкту № 14209 є критично важливим для майбутніх зовнішніх оцінок Агентства.

У кінці березня НАЗК опублікувало звіт з виконання рекомендацій Комісії з проведення зовнішньої незалежної оцінки його діяльності за 2021–2022 роки[1838]. У звіті йдеться, що 80,7% рекомендацій НАЗК виконало або «забезпечено виконання»[1839]. Водночас аналіз документа демонструє, що Агентство витлумачило надані рекомендації Комісії поза контекстом, який викладений у звіті аудиту, а подекуди й зовсім проігнорувало конкретні вказівки комісії.

Наприклад, рекомендація аудиту № 34 передбачає пряму вказівку НАЗК оприлюднити правила ЛАК або врегулювати обмежений доступ до них у законодавстві з попереднім проведенням публічного обговорення. НАЗК визначило цю рекомендацію виконаною і повідомило, що в червні 2024 року зареєструвало у Мін'юсті Порядок проведення логічного та арифметичного контролю, який передбачає, що «правила ЛАК є частиною програмного коду Реєстру і не підлягають оприлюдненню та поширенню». Тобто НАЗК на рівні власних нормативно правових актів без проведення будь-яких публічних обговорень та законодавчих змін визначило обмеження доступу до правил ЛАК[1840].

Рекомендація аудиту № 35 передбачає, що НАЗК має скасувати окрему процедуру контролю повноти заповнення декларації та повернутися до контролю повноти й правильності як єдиного процесу, передбаченого Законом України «Про запобі-

---

1836 НАЗК ініціює незалежну оцінку своєї діяльності та закликає сформувати міжнародну комісію. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2026. ↗

1837 Висновок Національного агентства з питань запобігання корупції до проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо забезпечення проведення зовнішньої незалежної оцінки ефективності діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції» (реєстр. № 14209 від 13.11.2025) наданий Агентством у відповідь на запит 15.04.2026.

1838 Звіт з виконання рекомендацій Комісії з проведення зовнішньої незалежної оцінки діяльності НАЗК за 2021–2022 / Національне агентство з питань запобігання корупції. ↗

1839 Там само.

1840 Там само.

гання корупції». Агентство визначило цю рекомендацію невиконаною і пояснило свою позицію тим, що ці види контролю регулюються двома різними порядками, які були прийняті у 2021 році й передбачають різну етапність і процедуру. Зокрема, контроль повноти вимагає участі уповноважених осіб НАЗК, тоді як контроль правильності здійснюється автоматично. Агентство проігнорувало той факт, що якраз розщеплення процедури й прийняття двох окремих порядків у 2021 році є тою проблемою, яка й критикувалася аудиторами. Раніше контроль повноти й правильності був врегульований єдиним порядком, який передбачав, що ці два види контролю здійснюються автоматично[1841].

Ці приклади далеко не єдині, які вказують на те, що у звіті про виконання рекомендацій аудиту НАЗК підміняє зміст рекомендацій, вважає їх виконаними через врегулювання на рівні внутрішніх нормативних актів тоді, коли рекомендація вимагає законодавчих змін, а подекуди ігнорує прямі рекомендації аудиторів загалом. Як наслідок, рекомендації Комісії з зовнішньої оцінки діяльності Агентства залишаються неімплементованими вже понад три роки. Попри відсутність законодавчого обов'язку врахування висновків аудиту, такий підхід НАЗК підриває головну мету проведення незалежних зовнішніх оцінок Агентства — покращення ефективності його діяльності.

Рекомендації[1842]

1. Верховній Раді доцільно внести зміни до законодавства, визначивши, що критерії та методика проведення аудиту антикорупційних органів мають залишатися сталими для наступних аудитів після їх визначення першим складом Комісії з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності, за винятком випадків, коли комісія у своєму звіті вкаже на об'єктивну необхідність їх зміни (за винятком аудиту НАЗК, враховуючи, що Комісія з його проведення досі не уповноважена на визначення відповідних критеріїв та методики).

2. Верховній Раді, а також НАБУ належить виконати рекомендації Комісії зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності НАБУ, наданих у звіті від 6 травня 2025 року.

3. Верховній Раді доцільно внести зміни до законодавства, визначивши, що проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності НАБУ відбувається кожні два роки, але не частіше трьох разів упродовж визначеного Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» строку повноважень директора НАБУ[1843].

4. Кабінету Міністрів України треба негайно оновити Методику та Критерії зовнішнього оцінювання ефективності діяльності НАЗК для проведення такої оцінки за період з 2022 до 2025 роки включно. У ній варто зменшити кількість крите-

---

1841 Про затвердження Порядку проведення контролю та повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : наказ Національного агентства з питань запобігання від 15.04.2020 № 144/20. ↗

1842 Частина рекомендацій вже надавалася громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 335) та залишається актуальною.

1843 Там само. Попередньо надана рекомендація залишається актуальною (с. 335).

ріїв оцінювання, усунути дублювання, забезпечити фокусування на якісних показниках впливу діяльності НАЗК на запобігання корупції, а також включити розширений перелік персональних критеріїв оцінки Голови Агентства.

5. Верховній Раді необхідно невідкладно розглянути та прийняти законопроєкт № 14209, яким передбачається розблокування зовнішнього незалежного аудиту НАЗК через передання повноважень затвердження методики та критеріїв оцінки безпосередньо Комісії з проведення аудиту, встановлення чітких строків початку аудиту та запровадження персональної відповідальності Голови НАЗК за результатами оцінки. Прийняття законопроєкту є критично важливим для забезпечення ефективності майбутніх аудитів і недопущення повторного блокування.

6. НАЗК має переглянути звіт про виконання рекомендацій аудиту щодо тих позицій, де має місце підміна змісту, і надати оновлені плани їх виконання. Для моніторингу такого виконання або обґрунтування невиконання пропонується створити окремий розділ на вебсайті НАЗК або забезпечити регулярну публікацію відповідних аналітичних і статистичних звітів, зокрема в контексті підготовки до майбутнього аудиту.

Перевірка декларацій та моніторинг способу життя

Прогрес та проблеми

У 2025 році НАЗК завершило 970 повних перевірок декларацій[1844]. За результатами перевірок у 505 деклараціях, тобто у 56% із завершених, виявлено недостовірні відомості на 3,8 млрд грн, ознаки незаконного збагачення на 463,2 млн грн та необґрунтованості активів на понад 129 млн грн. У кримінальних провадженнях про недостовірне декларування за матеріалами проведених повних перевірок судами у 2025 році постановлено 12 обвинувальних вироків.

За перші п'ять місяців 2026 року НАЗК завершило ще 354 повні перевірки декларацій, відібраних за ризик-орієнтованим підходом[1845]. Порушення виявлено у 351 з перевірених декларацій. У 213 деклараціях встановлено ознаки недостовірних відомостей на загальну суму понад 1,664 млрд, ще у 5 — ознаки необґрунтованості активів на 23 млн грн, у 6 — незаконного збагачення на 87 млн грн.

Щодо більш докладної кількості виявлених порушень у деклараціях, то згідно з даними НАЗК, які публікуються в машиночитному форматі, за результатами перевірок, проведених з 2025 року до липня 2026 року включно: встановлено недостовірні відомості у 733 деклараціях; встановлено ознаки незаконного збагачення чи необґрунтованості активів у 46 деклараціях; встановлено наявність конфлікту інтересів у 15 деклараціях[1846].

1844 Результати роботи НАЗК за 2025 рік: повні перевірки декларацій. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* 2026. ↗

1845 Повні перевірки декларацій: за 5 місяців 2026 року НАЗК виявило порушення на понад 1,7 млрд грн. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* 2026. ↗

1846 Результати діяльності НАЗК. Дані в машиночитному форматі. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* ↗

Направлено матеріали за цими порушеннями в межах періоду з початку 2025 року до липня 2026 року включно: за ст. 366^2 КК України щодо ознак недостовірного декларування — 491; за ч. 4 ст. 172^6 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) щодо ознак недостовірного декларування — 203; протоколів за ч. 4 ст. 172^6 КУпАП про недостовірне декларування — 4; за ст. 368^5 КК України щодо ознак незаконного збагачення — 14; щодо ознак необґрунтованих активів — 16; щодо порушень інших вимог закону — 5[1847]. Отже, більшість виявлених порушень стосується ознак недостовірного декларування. Наразі кількість виявлених ознак незаконного збагачення та необґрунтованих активів та направлених Агентством матеріалів не забезпечує належний стримувальний ефект, особливо щодо топкорупційних злочинів.

Згідно з наданою НАЗК інформацією[1848], у 2025 році відділ здійснення заходів фінансового контролю щодо окремої категорії суб'єктів декларування провів МСЖ щодо 28 осіб, з яких завершено 12; крім цього, додатково розпочато 13 нових моніторингів. Паралельно розпочато 23 повні перевірки декларацій, з яких до кінця 2025 року завершено 20. У поточному періоді 2026 року діяльність відділу продовжується: розпочато 2 нових МСЖ та 2 повні перевірки декларацій, обидві з яких уже завершено.

Щорічна кампанія електронного декларування за 2025 рік, розпочата 1 січня 2026 року, завершилася 31 березня 2026 року. Результати опрацювання НАЗК цих декларацій можна буде побачити орієнтовно в другому півріччі 2026 року.

У Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року[1849] йдеться про необхідність зміцнити систему е-декларування, щоб справді ефективно запобігати та виявляти необґрунтовані активи. Європейська комісія також вказала, що система має практичні та правові недоліки, які насамперед стосуються автоматизованого процесу перевірки, і підкреслила, що необхідно приділяти більше уваги практичному застосуванню інструментів фінансового контролю до високопосадовців.

Згідно з інформацією НАЗК[1850], серед найвищих посад, за результатами повної перевірки яких у 2025 — перших п'яти місяцях 2026 року році були встановлені ознаки незаконного збагачення: колишній заступник Генерального прокурора; колишній начальник Головного управління Пенсійного фонду в Хмельницькій області; т.в.о. начальника відділення поліції № 4 Полтавського РУП ГУНП в Полтавській області; колишній заступник міського голови Дніпровської міської ради; депутат Закарпатської обласної ради; в.о. Голови та секретар Обухівської міської ради Київської області тощо.

Аналогічні дані щодо встановлених у цьому періоді ознак необґрунтованості активів: народний депутат України; заступник Міністра охорони здоров'я України; колишній начальник управління Головного управління Державної податкової служби

1847 Там само.

1848 Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 23.03.2026 № 205-05/18452-26.

1849 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

1850 Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 15.04.2026 № 09-15/24628-26.; Повні перевірки декларацій: за 5 місяців 2026 року НАЗК виявило порушення на понад 1,7 млрд грн. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* 2026. ↗

у Львівській області; колишній начальник сектору медичного забезпечення Головного управління Державної служби надзвичайних ситуацій у Вінницькій області; депутат Славутської міської ради[1851].

Показовим щодо згаданих Європейською комісією проблем перевірки декларацій є справа ще однієї особи, причетної до справи «Мідас», — Германа Галущенка, якому в лютому 2026 року вручено повідомлення про підозру. Декларації Г. Галущенка за 2021 і 2024 роки були автоматично перевірені НАЗК, і жодних ознак порушень не виявлено. Факти корупційних злочинів та відмивання активів розкрилися лише в рамках розслідування НАБУ. Так само журналісти-розслідувачі опублікували інформацію про невідповідність витрат Г. Галущенка його доходам[1852].

НАЗК зазначило, що автоматизована перевірка декларації не є повною перевіркою декларації (хоча її проведення регламентовано Порядком проведення повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування[1853]), а є перевіркою програмними засобами Реєстру декларацій[1854] відомостей, що зазначені або мають бути зазначені в декларації. Проходження автоматизованої перевірки свідчить виключно про те, що декларація має невисокий показник рейтингу ризику (не встановлено невідповідностей на загальну суму понад 100 (150) прожиткових мінімумів, не встановлено ознак конфлікту інтересів, необґрунтованості активів, незаконного збагачення чи неточності оцінки задекларованих активів)[1855].

Концепція «автоматизованої перевірки» була додана НАЗК до чинного Порядку проведення повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, ще в грудні 2023 року. Відповідно до п.п. 1 п. 1 розд. V Порядку повна перевірка проводиться із дотриманням черговості на основі оцінки ризиків, зокрема якщо декларація подана посадовою особою, яка займає відповідальне або особливо відповідальне становище, декларантом, який обіймає посаду з високим рівнем корупційних ризиків, перелік яких затверджується НАЗК, крім декларації, щодо якої є довідка про результати автоматизованої перевірки декларації. Г. Галущенко, який обіймав посади міністра юстиції та міністра енергетики, є посадовою особою «відповідального або особливо відповідального становища»[1856].

Декларації Г. Галущенка пройшли автоматизовані перевірки, про які йдеться в наведеному положенні Порядку. Саме тому вони не були відібрані для ручної

1851 Там само.

1852 200 000$ на рік: син Галущенка вчиться в одному з найдорожчих приватних коледжів Швейцарії. Цього немає в декларації – «Схеми». *Радіо Свобода*. 2025. ↗

1853 Про затвердження Порядку проведення повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 29.01.2021 № 26/21. ↗

1854 Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

1855 Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 15.04.2026 № 09-15/24628-26.

1856 Про затвердження Порядку проведення повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 29.01.2021 № 26/21. ↗

повної перевірки, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції». Ця ситуація є наочним прикладом проблеми автоматизації НАЗК перевірок декларацій на шкоду їх якості і має бути сигналом для Агентства, що необхідно повертатися до системи фінансового контролю, яка безпосередньо передбачена Законом.

Також Transparency International Ukraine зверталася до НАЗК з повідомленням про можливі ознаки правопорушень у діях міського голови м. Дніпра Бориса Філатова з відповідним запитом на проведення повної перевірки та МСЖ. Викладені в повідомленні факти базувалися на оприлюдненому журналістами розслідуванні про дорогу нерухомість доньки Філатова в Італії[1857]. Попри те, що матеріали розслідування містили дані щодо вартості нерухомості з італійських реєстрів, НАЗК відмовило в проведенні будь-якого контролю, посилаючись на відсутність фактичних даних про розбіжності між вартістю майна та доходами в межах порогів, встановлених для адміністративної та кримінальної відповідальності[1858].

Як позитив можна зазначити те, що НАЗК частково оновило публічний API Реєстру декларацій, зокрема через розширення параметрів пошукових запитів. Тепер можливий пошук за місцем роботи суб'єктів декларування та за географічною прив'язкою (кодами КАТОТТГ — кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад)[1859].

Більш позитивною на тлі описаних проблем знову має вигляд робота НАЗК з МСЖ декларантів. Згідно з даними Агентства, з початку 2019 року майже 60% рішень ВАКС щодо цивільної конфіскації ґрунтуються на матеріалах НАЗК[1860]. Втім, перевірити ці дані не видається можливим через обмежену публікацію Агентством інформації про здійснені МСЖ та розгляд відповідних матеріалів у судах.

У 2025 році НАЗК здійснило 247 МСЖ суб'єктів декларування. Агентство скерувало до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції 94 матеріали та обґрунтовані висновки з виявленими ознаками набуття необґрунтованих активів та незаконного збагачення на понад 1 млрд 113 млн грн[1861]. Зокрема, за результатами МСЖ НАЗК встановило, що незаконні активи набули: народний депутат України — на понад 8 млн грн; міністр аграрної політики та продовольства України — на понад 13,5 млн грн; заступниця міністра захисту довкілля та природних ресурсів України — на понад 3 млн грн[1862].

Також упродовж першого півріччя 2026 року НАЗК за результатами МСЖ скерувало до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції 33 мате-

---

1857 950 кв. м. нерухомості на озері Комо: що показали італійські реєстри щодо Filatova Kateryna. *Громадський контроль*. 2026. ↗

1858 Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 29.05.2026 № 204-01/37751-26.

1859 Нові можливості для аналізу відкритих даних: НАЗК оновило публічний API Реєстру декларацій. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2026. ↗

1860 Результати роботи НАЗК за 2025 рік: моніторинг способу життя і контроль щодо повноти заповнення декларацій. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. ↗

1861 Там само.

1862 Там само.

ріали та обґрунтовані висновки з виявленими ознаками незаконного збагачення і набуття необґрунтованих активів на загальну суму понад 366,21 млн грн[1863].

У вересні 2025 року НАЗК опинилося в центрі гострої дискусії після того, як НАБУ і САП оголосили підозру колишньому начальнику департаменту кібербезпеки СБУ в незаконному збагаченні та недостовірному декларуванні. На судовому засіданні прокурор САП заявив[1864], що НАЗК підійшло до МСЖ підозрюваного поверхнево, і що САП не виключає, що «зважаючи на посаду, яку обіймав підозрюваний, відбувався вплив на посадовців Агентства».

НАЗК заявило[1865], що діяло виключно в межах наданих законом повноважень, дослідивши всю доступну на той момент інформацію та факти, та знову підкреслило, що Агентство не є правоохоронним органом, тому має обмежені можливості. НАЗК також заявило про відсутність будь-якого зовнішнього впливу на свою діяльність у всіх напрямах роботи і направило офіційне звернення до прокурора САП з проханням надати фактичні обґрунтування його заяв.

Це вже третя ситуація в межах звітного періоду, де ставиться під сумнів незалежність НАЗК[1866]. Водночас варто зауважити, що сама процедура МСЖ не містить достатніх запобіжників упередженого її проведення, адже для МСЖ досі не запроваджений авторозподіл справ серед уповноважених Агентства за принципом випадковості.

Водночас опитані експерти солідарні[1867], що МСЖ демонструє якісно кращі результати, як порівняти з повними перевірками декларацій. Втім, це обумовлено насамперед недостатнім регулюванням МСЖ і, як наслідок, менш формалістичним підходом контролю. Також, на відміну від результатів повних перевірок, НАЗК системно не оприлюднює результати МСЖ, що унеможливлює глибший аналіз практики.

У цьому контексті важливо, що згідно з Меморандумом з МВФ[1868] та за його технічної допомоги, НАЗК буде публікувати двічі на рік ключові показники ефективності щодо перевірок на основі ризиків та МСЖ з кінця березня 2026 року за результатами другої половини 2025 року. Перша така публікація (за результатами другої половини 2025 року) мала відбутися наприкінці березня 2026 року.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) також рекомендувала НАЗК забезпечити узгодженість між повними перевірками декларацій та МСЖ, зокрема своєчасний обмін інформацією між підрозділами, відповідальними

1863 Моніторинг способу життя: у І півріччі 2026 року НАЗК виявило ознаки необґрунтованих активів та незаконного збагачення на понад 366 млн грн. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2026. ↗

1864 У НАЗК відповіли на критику щодо «поверхневого моніторингу способу життя» генерала Служби безпеки Іллі Вітюка. *Бабель*. 2025. ↗

1865 Заява НАЗК щодо окремих результатів моніторингу способу життя та можливого впливу на діяльність Агентства. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2025. ↗

1866 Докладно — у підрозділі «Гарантії незалежності антикорупційних органів».

1867 Інформація надана експертами у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведених 18.03.2026 та 19.03.2026.

1868 МВФ-Україна: Лист про наміри та Меморандум про економічну та фінансову політику, 13.02.2026. ↗

за перевірку декларацій, та підрозділом МСЖ, щоб забезпечити ретельну перевірку потенційних незаконних активів[1869].

Рекомендації[1870]

1. Повернутися до попередньої концепції повних перевірок декларацій, яка не передбачала наявність декларацій, що можуть бути повністю перевірені автоматизовано.

2. Удосконалити методологію повних перевірок декларацій. Публікувати інформацію про подальший розгляд висновків за результатами перевірок, включно з переданими матеріалами до інших органів та результатами судового розгляду.

3. Підзаконне регулювання НАЗК нового порядку моніторингу способу життя має бути переглянуте з метою уникнення надмірного втручання у приватне життя декларантів, а також ризиків, пов'язаних з недостатніми гарантіями незалежності проведення контролю.

4. Включити НАЗК до переліку органів, які вживають заходів щодо виявлення необґрунтованих активів та збору доказів їх необґрунтованості згідно з ч. 5 ст. 290 ЦПК України.

Державне фінансування політичних партій

Прогрес та проблеми

Дорожня карта з питань функціонування демократичних інституцій[1871] передбачає низку заходів, що стосуються контролю за фінансуванням виборчих кампаній зі строком виконання до IV кварталу 2026 року: законодавче визначення єдиного незалежного наглядового органу (НАЗК) для аналізу звітів виборчих фондів на всіх типах виборів; запровадження ризик-орієнтованого підходу до їх перевірки; розширення функціональних можливостей Єдиного державного реєстру звітності політичних партій про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру (реєстр POLITDATA) для подання, автоматизованої перевірки та оприлюднення звітів; забезпечення публічного доступу виборців до інформації про рух коштів виборчих фондів у реальному часі.

Проблема неподання фінансової звітності політичними партіями залишається системною. З приблизно 400 зареєстрованих партій, включно з 72, що перебувають у стані призупинення діяльності, звіти в межах встановлених законом строків у I кварталі 2025 року подали 253 партії, у II кварталі — 265, у III кварталі — 266, у IV кварталі — 269. У I кварталі 2026 року звіти також не подали понад 110 партій. Водночас НАЗК вказує, що у I кварталі 2026 року зафіксовано найви-

1869 OECD (2025), OECD Integrity and Anti-Corruption Review of Ukraine, OECD Public Governance Reviews, OECD Publishing, Paris. ↗

1870 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації залишаються актуальними з деякими оновленнями (с. 348).

1871 Дорожня карта з питань функціонування демократичних інституцій : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

щий показник подання фінансової звітності політичними партіями з моменту відновлення обов'язкового звітування у 2023 році[1872]. Певне зростання кількості партій, що звітують, експерти пов'язують[1873] переважно не з посиленням контрольних механізмів НАЗК, а з активізацією ринку купівлі-продажу партій, та з посиленням дискусії щодо майбутніх виборів.

Згідно з даними НАЗК[1874], у період з вересня 2025 до липня 2026 року включно Агентство встановило 983 порушення за ст. 212[21] КУпАП (порушення порядку подання фінансового звіту), 10 порушень за ст. 188[46] КУпАП (невиконання законних вимог НАЗК) та 17 порушень за ст. 212[15] КУпАП (порушення порядку надання або отримання внеску на підтримку партії чи державного фінансування). Отже, висновки за результатами перевірок звітів НАЗК, як і раніше, здебільшого зводяться до виявлення формальних процедурних порушень.

Щодо критеріїв ризик-орієнтованого відбору звітів для перевірки, про оприлюднення яких йшлося в Тіньовому звіті 2025 року[1875], то НАЗК надало інформацію[1876], що в нього відсутні документи, які б стосувалися критеріїв перевірки звітів партій, зокрема віднесені до службової інформації, адже такий документ не передбачений Законом.

Залишаються проблеми в частині контролю за цільовим використанням державного фінансування партій на рівні обох відповідальних органів: як НАЗК, так і Рахункової палати. НАЗК не має мандату на оцінку доцільності та результативності видатків партій, обмежуючись верифікацією звітних даних. Тоді як Рахункова палата, яка здійснює перевірку трьох парламентських партій, що отримують державне фінансування, надає переважно описову статистику в розрізі категорій витрат без реального аудиту ефективності.

Також належно неврегульованим залишається питання фінансового звітування заборонених політичних партій, що призводить до суперечливої судової практики. Знову варто згадати судову справу забороненої партії «Опозиційна платформа — За життя», де різні судді прийшли до різних висновків щодо обов'язку звітування партією в процесі ліквідації[1877].

Експерти позитивно оцінюють роботу реєстру POLITDATA 2.0, вказуючи[1878], що оновлення є суттєвим покращенням, як порівняти з попередньою версією: завантаження даних стало простішим, система є стабільнішою. Також покращено інс-

---

1872 Понад 110 політичних партій не подали звіти за I квартал 2026 року. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* 2026. ↗

1873 Інформація надана експертом у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведеного 24.03.2026.

1874 Результати діяльності НАЗК. Дані в машиночитному форматі. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* ↗

1875 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 350–351. ↗

1876 Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 15.04.2026 № 09-15/24628-26.

1877 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 400–401. ↗

1878 Інформація надана експертом у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведеного 24.03.2026.

трументи, які допомагають громадськості аналізувати дані про фінанси та майно й отримувати вже зведену інформацію. Водночас аналітичний блок реєстру не набув принципово нових можливостей, а система потребує подальшого доопрацювання з огляду на масштаб інтеграції з іншими державними інформаційними системами.

З цього приводу НАЗК вказало[1879], що триває активна робота щодо впровадження реєстру POLITDATA 2.0 як єдиного порталу, який об'єднує всі політичні фінанси (кошти партій, виборів, референдумів) на одній платформі. Станом на березень 2026 року здійснено модернізацію (розроблення) підсистеми модулів ділових процесів подання і верифікації звітності політичних партій, фінансової звітності про надходження і використання коштів виборчих фондів на 26 загальнодержавних виборах, а також допоміжних програмних модулів та компонентів.

Також у березні 2026 року очільник НАЗК вказав[1880], що наявний серйозний ризик використання Росією афілійованих осіб, криптовалют та іноземних активів для впливу на українські вибори. Для виявлення таких схем НАЗК потребує тісної співпраці з СБУ та Держфінмоніторингом.

Попри це видається, що робота органів правопорядку з розслідуваннями правопорушень, пов'язаних із політичними партіями, залишається малоефективною. Яскравий приклад — справа політичної партії «Наш край». У липні 2025 року ВС задовольнив апеляційну скаргу політичної партії «Наш край» та скасував рішення Восьмого апеляційного адміністративного суду від 19 червня 2024 року про заборону партії, відмовивши в задоволенні позову[1881]. Постанова набрала законної сили з дати її прийняття та оскарженню не підлягає. Підставою для скасування стала недостатність доказів проросійської чи антидержавної діяльності партії, які мала забезпечити СБУ[1882].

Також, за оцінкою експертів[1883], взаємодія НАЗК з громадськістю у сфері політичних фінансів у межах звітного періоду дещо послабилася.

Рекомендації[1884]

1. Спроможності НАЗК щодо перевірки звітів політичних партій треба посилити, зокрема через запровадження щорічного авторозподілу перевірок партій серед працівників органу. Варто продовжити практику річного звітування для непарламентських партій.

2. Результати нових перевірок звітності політичних партій треба оприлюднювати комплексно, а не фрагментарно.

1879 Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 15.04.2026 № 09-15/24628-26.

1880 Як працює фінансування політичних процесів в Україні — Віктор Павлущик / Говорить Опора. *YouTube*. 2026. ↗

1881 Постанова Верховного Суду України від 01.07.2025 у справі № П/857/6/24. ↗

1882 Там само.

1883 Інформація надана експертом у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведеного 24.03.2026.

1884 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації 1–6 залишаються актуальними з певним оновленням (с. 354).

3. Органам правопорядку необхідно більш ґрунтовно досліджувати матеріали НАЗК щодо можливих фактів кримінальних правопорушень політичними партіями, а органам прокуратури — передавати їх до суду.

4. НАЗК необхідно модернізувати надалі реєстр POLITDATA для покращення його використання політичними партіями та іншими користувачами, зокрема через додавання автоматичної верифікації наявних відомостей і взаємодії з іншими державними реєстрами.

5. НАЗК доцільно ініціювати формалізацію співпраці з Державною податковою службою України, Держфінмоніторингом, громадським сектором і журналістськими мережами через створення інституціоналізованої платформи або дорадчого органу для обміну інформацією, спільного виявлення ризиків і підготовки методичних матеріалів.

6. Рахунковій палаті необхідно більш ґрунтовно перевіряти ефективність використання державного фінансування політичними партіями.

7. НАЗК варто розробити критерії перевірки звітності політичних партій і залучити до цього процесу партії та зовнішні заінтересовані сторони, після чого зробити ці критерії публічними.

Моніторинг конфліктів інтересів

Прогрес та проблеми

У 2025 році кількість заходів моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, розпочатих за ініціативою НАЗК, збільшилася проти минулого року. У 2024 році цей показник становив 25,6% (53 заходи), а у 2025 він сягнув 46% (118 заходів). Основними джерелами для заходів моніторингу та контролю стали матеріали в медіа та результати перевірок декларацій посадовців[1885].

Також у 2025 році НАЗК завершило 258 заходів моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, що на 21% більше, ніж у 2024 році[1886].

Указом Президента від червня 2023 року НАЗК визначено Національним координатором з питань співробітництва України з НАТО у сфері розбудови доброчесності[1887]. У цій ролі Агентство відповідає за координацію виконання Початкової вимоги НАТО до взаємосумісності 0204 «Розбудова доброчесності», яка передбачає, зокрема, запровадження системи управління корупційними ризиками в усіх інституціях сектору безпеки та оборони з регулярно оновлюваним реєстром ризиків.

1885 Результати роботи НАЗК за 2025 рік: моніторинг і контроль за виконанням актів законодавства про конфлікт інтересів. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* ↗

1886 Там само.

1887 Питання складу Комісії з питань координації євроатлантичної інтеграції України : Указ Президента України від 20.06.2023 № 344/2023. ↗

У січні 2026 року НАЗК за підтримки Представництва НАТО в Україні провело захід, за результатами якого підтримано створення робочої групи з уніфікації підходів до розбудови доброчесності в секторі безпеки та оборони. Наразі Агентство розпочало процес формування цієї групи та роботу над оновленням методології управління корупційними ризиками з урахуванням специфіки відповідного сектору[1888].

Позитивно варто оцінити те, що у 2025 році НАЗК нарешті почало публікувати інформацію у себе на сайті в розділі «Результати діяльності» за основними напрямами роботи в машиночитному форматі[1889]. Так, згідно з цими даними[1890], з вересня 2025 року до липня 2026 включно НАЗК: направило 42 обґрунтовані висновки про виявлені правопорушення вимог закону щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів; винесло 62 приписи щодо усунення порушення вимог закону щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів і всього 3 протоколи про порушення вимог закону щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (всього 11 протоколів за 2025 рік). Кількість протоколів Агентства суттєво зменшилася, як порівняти з попереднім звітним періодом — 27 протоколів у 2024 році[1891]. Така динаміка є тривожною.

Попри це, Агентство утримується від оприлюднення інформації про результати розгляду протоколів у суді, а публікує лише номери судових справ.

Через перевірку ЄДРСР вдалося встановити, що станом на кінець липня 2026 року розгляд однієї справи ще не розпочався, а у двох інших провадження закрили через закінчення строку притягнення до адміністративної відповідальності[1892] та відсутність складу адміністративного правопорушення у діях особи[1893].

У 2025 році Національне агентство отримало 585 повідомлень про корупцію, що стосуються конфлікту інтересів[1894]. Для порівняння, у 2024 році отримано 838 повідомлень[1895].

НАЗК також могло б суттєво підвищити якість аналітичної роботи у сфері конфлікту інтересів, якби систематично збирало та публікувало не лише кількісні показники моніторингів, протоколів і приписів, а й детальнішу інформацію про способи врегулювання конфлікту інтересів на практиці, зокрема про застосування різних заходів врегулювання. Така статистика дала б змогу не лише оцінити реальну ефективність превентивної функції інституту конфлікту інтересів, а й стала б цін-

---

1888 Інформація надана експертом у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведеного 24.03.2026.

1889 Результати діяльності НАЗК. Дані у машиночитному форматі. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* ↗

1890 Там само.

1891 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 355. ↗

1892 Постанова Печерського районного суду м. Києва від 27.11.2025 у справі № 757/51307/25-п. ↗

1893 Постанова Київського апеляційного суду від 05.03.2026 у справі № 361/6854/25. ↗

1894 Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 23.03.2026 № 205-05/18452-26.

1895 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 356. ↗

ним ресурсом для роз'яснювальної роботи з публічними службовцями та суддями щодо правомірних моделей поведінки[1896].

НАЗК, як і раніше, не застосовує автоматизований розподіл моніторингів конфлікту інтересів між своїми уповноваженими особами — попри те що про цю проблему йшлося у звіті Зовнішньої незалежної оцінки ефективності діяльності НАЗК за 2020–2021 роки[1897].

Звіт ОЕСР за 2025 рік on Integrity and Anti-Corruption Review of Ukraine фіксує низку системних недоліків моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів[1898]. Зокрема, у звіті йдеться про те, що процедура повідомлення про ad hoc конфлікт інтересів є недостатньо стандартизованою: ані закон, ані методичні рекомендації НАЗК не визначають форму, зміст та порядок зберігання таких повідомлень, що підвищує ризик неточного звітування та обвинувачень посадовця в порушенні. Також проблемою міжнародні експерти визначили відсутність систематичного моніторингу того, чи ефективно державні органи запобігають конфліктам інтересів: дані ad hoc повідомлень не обліковуються, і НАЗК не має достатньої доказової бази для оцінки реального функціонування системи конфлікту інтересів[1899].

Інструмент «Приховані інтереси», презентований НАЗК у 2021 році для виявлення можливого конфлікту інтересів посадовців, залишається закритим після початку повномасштабного вторгнення. Експерти висловили думку[1900], що такий інструмент після його оновлення сприяв би виявленню конфлікту інтересів, зокрема через декларації. Інформації про плани щодо його відновлення Агентство не публікувало. Втім, у 2026 році НАЗК планує розширення IT-можливостей для автоматичного пошуку порушень, що є позитивним сигналом[1901].

Рекомендації

1. Запровадити автоматизований розподіл моніторингів конфлікту інтересів між уповноваженими особами НАЗК[1902].

2. Агентству варто публікувати повну статистичну та аналітичну інформацію щодо результатів розгляду судом протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, а також статистичну інформацію щодо кількості отриманих НАЗК повідомлень про конфлікт інтересів у різних органах та способи, які застосувало Агентство для врегулювання конфліктів інтересів.

1896 Інформація надана експертами у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведених 18.03.2026.

1897 Звіт зовнішньої незалежної оцінки ефективності діяльності НАЗК за 2020–2021 роки: переклад з англійської мови. 2023. 217 с. ↗

1898 OECD (2025), OECD Integrity and Anti-Corruption Review of Ukraine, OECD Public Governance Reviews, OECD Publishing, Paris. ↗

1899 Там само.

1900 Інформація надана експертами у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведених 18.03.2026.

1901 Результати роботи НАЗК за 2025 рік: моніторинг і контроль за виконанням актів законодавства про конфлікт інтересів. Національне агентство з питань запобігання корупції. ↗

1902 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації 1–2 залишаються актуальними (с. 357).

3. Розробити стандартизований протокол для повідомлення про ad hoc конфлікт інтересів з чіткими вимогами до форми та зберігання інформації.

4. Запровадити механізм моніторингу та оцінки ефективності системи запобігання конфлікту інтересів у державних органах.

Інститут викривачів

Прогрес та проблеми

Дорожня карта з питань верховенства права[1903] передбачає необхідність удосконалення функціонування Єдиного порталу повідомлень викривачів (Портал), так само як і забезпечення внутрішніх каналів захищеного подання повідомлень в органах влади. На аналогічну потребу усунення недоліків Порталу та забезпечення конфіденційності викривачів вказує також і Європейська комісія у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року[1904].

У наданій НАЗК у квітні 2026 року інформації[1905] йдеться, що за весь час експлуатації Порталу, тобто понад два з половиною роки з моменту його запуску, до Національного агентства жодного разу не надходило інформації щодо витоку або втрати інформації, несанкціонованого доступу сторонніх осіб тощо, що були підтверджені.

Крім того, НАЗК зауважило[1906], що вже наявний функціонал розподілу повідомлень, реалізований у Порталі, повноцінно забезпечує механізм подання повідомлень до організації з урахуванням унеможливлення впливу керівника на уповноваженого в разі надходження відповідного повідомлення про можливе вчинення правопорушення керівником, оскільки таке повідомлення не є доступним керівникові організації в Порталі, зокрема й у розділі «Архів».

Втім, окрім виправлення ситуації з доступом до архівних повідомлень, НАЗК також варто прибрати всі поля та підказки, які зобов'язують викривача надавати попередню юридичну кваліфікацію порушення на етапі подання повідомлення через Портал — вказувати статті, норми чи категорії законів. Потенційні викривачі можуть не володіти достатніми знаннями для такої кваліфікації, що може додатково демотивувати їх.

НАЗК уже запровадило новий підхід до опрацювання повідомлень. Для цього в структурі Агентства був створений підрозділ, який забезпечує аналіз даних, що містяться в повідомленнях про корупцію. За дев'ять місяців роботи у 2025 році цей підрозділ опрацював 4 275 повідомлень про можливі порушення вимог антикорупційного законодавства. З них 1 762 містили фактичні дані, які потребували докладного аналізу. За результатами розгляду цих повідомлень: розпочато 30 моніторингів щодо можливого конфлікту інтересів; 16 повідомлень передано для здійснення контролю своєчасності подання декларацій; 33 матеріали — для проведення моніторингу способу життя; 319 матеріалів — для проведення повних

1903 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

1904 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 32. ↗

1905 Інформація надана Національним агентством з питань запобігання корупції 06.04.2026.

1906 Там само.

перевірок декларацій[1907]. Отже, Агентство володіє ресурсом для самостійної кваліфікації порушень без додаткового обтяження потенційних викривачів на етапі подання повідомлень.

НАЗК також провело опитування працівників уповноважених підрозділів з питань запобігання та виявлення корупції щодо зручності та ефективності роботи Порталу та опублікувало узагальнений аналіз результатів цього опитування у 2025 році[1908]. Так, користувачі Порталу вказали на низку технічних та функціональних недоліків, які потрібно виправити: незручний інтерфейс з обмеженими пошуковими й аналітичними можливостями, відсутність необхідних користувацьких ролей, технічні проблеми з доступом через кваліфікований електронний підпис, а також брак інструментів електронного документообігу, зокрема механізмів підготовки проєктів відповідей, зворотного зв'язку із заявником та формування електронних справ. Окремо вказується на потребу у фільтрації нерелевантних повідомлень, спрощенні розділу «Правова кваліфікація» та обмеженні можливості надсилати повідомлення до органів, не уповноважених їх розглядати. Водночас користувачі оцінили функціонал Порталу в середньому на 8,1 бала із 10[1909].

Згідно зі звітом ВАКС про осіб, притягнутих до відповідальності за вчинення ними корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень за 2025 рік, у зв'язку з повідомленням викривачів розглядалося 4 справи про адміністративне правопорушення та 4 кримінальні справи[1910]. З цих 4 справ про адміністративне правопорушення: 2 справи — за ст. 172^6 КУпАП (порушення вимог фінансового контролю) та 2 справи — за ст. 172^7 КУпАП (порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів)[1911]. У розрізі кримінальних справ: 1 справа — за ст. 354 КК України (підкуп працівника підприємства, установи чи організації), 1 справа — за ст. 369^2 КК України (зловживання впливом) та 3 справи — за ст. 369 КК України (пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі)[1912].

На Порталі НАЗК наводить таку статистику за період з вересня 2025 року до кінця липня 2026 року включно[1913]: надійшло всього 7 101 повідомлення; 2 132 повідомлення про інші порушення Закону України «Про запобігання корупції»; 4 442 повідомлення про кримінальні корупційні правопорушення; 526 повідомлень про правопорушення, пов'язані з корупцією; з усіх отриманих 85 повідомлень — від осіб, яким надано статус викривача.

У щорічному звіті НАЗК за 2025 рік ідеться про 9 приписів, які Агентство винесло щодо усунення порушень законодавства з вимогою негайного поновлення прав

1907 Результати роботи НАЗК за 2025 рік: розгляд повідомлень про корупцію. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2026. ↗

1908 Узагальнений аналіз результатів опитування працівників уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції щодо зручності та ефективності роботи з повідомленнями про корупцію за допомогою Єдиного порталу повідомлень викривачів / Національне агентство з питань запобігання корупції. 24 с. ↗

1909 Там само.

1910 Звіт судів про стан розгляду справ у сфері протидії корупції за 2025 рік / Судова влада України. ↗

1911 Там само.

1912 Там само.

1913 Аналітика. *Єдиний портал повідомлень викривачів*. 2026. ↗

викривачів[1914]. Однак у звіті бракує статистики щодо кількості судових справ, розглянутих на користь викривачів. Втім, вказана вище інформація про загальну кількість судових справ вже свідчить, що весь цикл від повідомлення викривача до судового розгляду є недостатньо системним та ефективним. Так, за 2025 рік з усього масиву повідомлень, які надійшли на Портал до судового розгляду дійшли лише 8 справ — 4 адміністративні та 4 кримінальні[1915].

Згідно з наданою НАЗК інформацією, за 2025 рік отримано 86 звернень осіб щодо їх захисту як викривача, з яких Агентством підтверджено статус викривача у 10 осіб[1916]. Стосовно цих викривачів ініційовано 11 захисних та відновлювальних заходів. Також НАЗК надіслало 6 листів-застережень в органи/організації, у яких порушувалися права викривачів, і внесло 9 приписів з вимогою про усунення порушень трудових прав викривача, з яких за результатами планових перевірок — 7, а за результатами розгляду заяв викривачів — 2[1917].

З 1 вересня 2025 року до 23 липня 2026 року включно НАЗК розглянуло 32 повідомлення викривачів. Усього ж надійшло 82 таких повідомлення[1918].

Також із позитивних нововведень варто згадати, що НАЗК запустило навчальний симулятор роботи з повідомленнями викривачів, що надходять на Портал. Цей інструмент націлений допомогти користувачам Порталу[1919].

Водночас опитані експерти повідомляють[1920] про випадки необґрунтованої відмови НАЗК у захисті осіб, які до них зверталися як викривачі. З цього приводу навіть відбувалися окремі засідання Громадської ради при НАЗК, втім, вони не вплинули на рішення Агентства в цих випадках.

Зокрема, медійною стала справа викривача на державному оборонному підприємстві. У цій справі після повідомлення НАБУ у 2023 році про ймовірні корупційні порушення під час укладення оборонних контрактів викривач не лише не отримав передбаченого законом захисту, а й зіткнувся з послідовною протидією на кожному етапі. Спочатку детектив НАБУ відмовився реєструвати заяву про злочин і натомість повідомив про неї керівництво компанії, після чого посаду викривача скоротили. Коли викривач оскаржив своє звільнення у суді та поновився на посаді, його скоротили вдруге, позбавивши доступу до систем і доручень. НАЗК провело перевірку, встановило порушення у діях керівництва державного оборонного підприємства і видало обов'язковий до виконання припис про поновлення, який залишився проігнорованим. Наразі Агентство так і не склало протокол за таке невиконання і не видало повторний припис[1921].

1914 Звіт щодо діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції за 2025 рік / Національне агентство з питань запобігання корупції. 2026. 47 с. ↗

1915 Звіт судів про стан розгляду справ у сфері протидії корупції за 2025 рік. *Судова влада України*. ↗

1916 Інформація надана Національним агентством з питань запобігання корупції 06.04.2026.

1917 Там само.

1918 Аналітика. *Єдиний портал повідомлень викривачів*. 2026. ↗

1919 Робота з повідомленнями викривачів: НАЗК запустило навчальний симулятор. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2026. ↗

1920 Інформація надана експертами у сфері захисту викривачів під час інтерв'ю, проведеного 20.03.2026.

1921 Натиснув «Відправити» — втратив роботу: історія одного викривача. *Дзеркало тижня*. 2026. ↗

У 2025 році НАЗК також опублікувало аналітичне дослідження «Захист викривачів та відповідальність роботодавця», на основі якого підготовлено рекомендації щодо посилення відповідальності роботодавця за порушення прав викривачів[1922]. Це дослідження зафіксувало системну неефективність захисту викривачів в Україні: попри наявність базової законодавчої рамки (заборони переслідування та правила про перекладення тягаря доказування на роботодавця), практичні механізми захисту залишаються недостатніми — насамперед через відсутність реальних персональних санкцій для керівників, які переслідують викривачів.

Протягом 2025 року НАЗК провело серію семінарів і тренінгів для поліцейських, прокурорів, адвокатів, представників органів місцевого самоврядування, а також презентувало гайд-комікс «Герої поруч», що пояснює права викривачів[1923]. Це позитивна практика, яку треба розширювати.

НАЗК також опублікувало дані про інформаційну кампанію щодо захисту викривачів за 2023–2025 роки, вказавши всі публікації, заходи та медіаактивності Агентства на тему викриття корупції[1924].

Водночас соціологічне дослідження за 2025 рік демонструє фактичну відсутність змін у відсотках громадян та представників бізнесу, які готові повідомляти про корупцію: 12,3% у 2024 році та 12,4% у 2025 році серед населення та 21,3% у 2024 році та 21,1% у 2025 — серед представників бізнесу. Пониження спостерігається в показниках громадян і представників бізнесу, які повідомляли про факти корупційних проявів: 9,7% населення у 2024 році та 7,3% населення у 2025 році, а також 17,2% представників бізнесу у 2024 році та 9,5% представників бізнесу у 2025 році[1925].

Також у 2025 році частка осіб, які схвалювали діяльність викривачів, серед аудиторії бізнесу залишалася вищою за аналогічну серед населення загалом: 84,6% і 71,7% відповідно. Серед аудиторії бізнесу індикатор не змінився, тоді як серед населення зафіксовано статистично значуще зниження індикатора у 2025 році до 71,7% після 74,3% у 2024 році[1926].

Отже, залишається актуальною потреба покращення інформаційних кампаній щодо викривачів та підвищення культури викривання в Україні.

Рекомендації

1. НАЗК варто оновити Єдиний портал повідомлень викривачів з урахуванням ідентифікованих авторизованими користувачами недоліків, зокрема в частині

1922 «Захист викривачів та відповідальність роботодавця за порушення їх прав та гарантій – аналіз стандартів у національному та міжнародному праві» : аналітичне дослідження / Національне агентство з питань запобігання корупції. 2025. 68 с. ↗

1923 Результати роботи НАЗК за 2025 рік: розвиток інституту викривання. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2026. ↗

1924 Викривачі корупції (інформаційна кампанія). *Національне агентство з питань запобігання корупції*. ↗

1925 Корупція в Україні 2025: розуміння, сприйняття, поширеність : аналітичний звіт за результатами опитування населення та бізнесу / Національне агентство з питань запобігання корупції. 2025. 161 с. ↗

1926 Там само.

вимоги попередньої кваліфікації порушення. Також функціонал Порталу має бути увідповіднений міжнародним стандартам і найкращим практикам[1927].

2. НАЗК має розширювати комунікаційні кампанії заради популяризації Порталу та збільшення обізнаності про механізми та гарантії інституту серед потенційних викривачів.

3. НАЗК варто уникати випадків необґрунтованої відмови в наданні статусу викривача і захисті прав осіб, які звертаються до Агентства.

4. НАЗК спільно з НАБУ, САП та органами правопорядку треба провести системний аналіз проходження справ за матеріалами повідомлень викривачів на всіх етапах — від отримання повідомлення до судового рішення — з метою ідентифікації ключових бар'єрів, що призводять до критично низької кількості судових справ, порушених на підставі повідомлень про корупцію, та напрацювання конкретних заходів для їх усунення.

Стратегічні документи: Національна антикорупційна стратегія та Державна антикорупційна програма

Заходи та індикатори виконання Державної антикорупційної програми

Прогрес та проблеми

Термін дії чинних Антикорупційної стратегії[1928] та ДАП[1929] добіг кінця 31 грудня 2025 року. Через затримку з ухваленням нових стратегічних документів і доволі низький рівень виконання чинної ДАП Кабінет Міністрів України продовжив її дію до дня набрання чинності Державною антикорупційною програмою на наступний період[1930].

У межах звітного періоду зміни до ДАП на 2021–2025 роки більше не вносилися. Залишаються актуальними рекомендації попереднього звітного періоду[1931], які варто врахувати в наступній ДАП на 2026–2030 роки, що наразі розробляється.

Експерти, залучені до написання стратегічних документів, зазначають загалом якісну організацію процесу з боку НАЗК[1932]. Також вони повідомили, що наразі

1927 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації 1–2 залишаються актуальними (с. 360).

1928 Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки : Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. ↗

1929 Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 № 220. ↗

1930 Про продовження строку виконання Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 31.12.2025 № 1786. ↗

1931 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 363. ↗

1932 Інформація надана експертами у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведених 18.03.2026.

напрацювання нової ДАП не містять оновлень у частині індикаторів виконання. Планується оцінювати виконання заходів за тією самою моделлю, яка діє зараз. Також окремі заходи, які не були включені до чинної ДАП, перенесли в новий проєкт.

Рекомендації[1933]

1. Замість масштабних заходів у новій державній антикорупційній програмі треба передбачати більш конкретні заходи з реалістичними строками виконання.

2. Заходи мають бути спрямовані на досягнення очікуваного стратегічного результату відповідно до поточних умов (з огляду на правовий режим воєнного стану) та ресурсів органів державної влади. Кожен захід повинен мати докладний план виконання з конкретними етапами, відсотками реалізації та індикаторами досягнення.

3. Передбачити індикаторами виконання релевантних заходів державної антикорупційної програми проведення ефективної адвокації для прийняття Парламентом нормативно-правових актів (а не лише їх реєстрацію як проєктів), а також оцінювання імплементації положень таких актів після їх прийняття.

4. Під час розроблення проєкту наступної державної антикорупційної програми треба уникати повторення практики, за якої без будь-яких пояснень не враховуються рекомендації громадськості.

Виконання ДАП

Прогрес та проблеми

ІСМ ДАП — це онлайн-система, яка розміщена на офіційному вебсайті НАЗК і містить дані щодо рівня виконання всіх заходів, передбачених чинною ДАП.

Згідно з даними цієї системи, станом на кінець липня 2026 року з **1 135** заходів: повністю виконані — 550 (55,1%); частково виконані — 217 (21,7%); не виконані — 231 (23,1%); не підлягають виконанню — 137[1934].

НАЗК також опублікувало проєкт Національної доповіді щодо ефективності реалізації державної антикорупційної політики у 2021–2025 роках (Національна доповідь), втім документ здебільшого покриває період 2024 року через законодавчі вимоги до строків підготовки доповіді[1935].

У проєкті Національної доповіді НАЗК визначає серед головних причин низького виконання заходів ДАП: збройну агресію Російської Федерації; фактичне скорочення строку дії Антикорупційної стратегії з п'яти до трьох з половиною років через затримку з прийняттям Парламентом; реорганізацію органів виконавчої

1933 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації залишаються актуальними (с. 363).

1934 Інформаційна система моніторингу реалізації державної антикорупційної політики. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* 2026. ↗

1935 Національна доповідь щодо ефективності реалізації ДАП у 2021–2025 роках / Національне агентство з питань запобігання корупції. 2025. 600 с. ↗

влади та перерозподіл компетенцій між виконавцями; недостатнє фінансування; тривалі міжвідомчі погоджувальні процедури; взаємопов'язаність заходів; а також політичну складність прийняття окремих нормативно-правових актів.

Нових громадських моніторингів виконання ДАП у межах звітного періоду не проводилося. Втім, загальний кількісний показник виконання заходів свідчить про потребу перегляду підходу до імплементації ДАП, зокрема в частині надання НАЗК можливості виносити приписи керівникам виконавців (установ, підприємств, організацій) у випадку невиконання без достатньої підстави заходів ДАП. Також скидається на те, що Агентству потрібно більше фінансових та людських ресурсів для кращої імплементації наступного циклу антикорупційної політики й покращення координаційної функції в цій сфері.

Координаційна робоча група з питань антикорупційної політики збиралася лише один раз влітку 2025 року[1936]. Крім того, склад самої групи потребує оновлення через кадрові зміни, тому залишається актуальною критика ефективності її роботи[1937].

Після ухвалення Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки НАЗК планує провести аналіз функціонування ІСМ ДАП, зокрема щодо збору, обробки та узагальнення інформації про виконання ДАП на 2023–2025 роки та оцінки ефективності реалізації попередньої Стратегії. За результатами цього аналізу буде сформовано технічне завдання для подальшого розвитку системи з урахуванням структури нової ДАП[1938].

Публічна частина ІСМ ДАП збереже чинний функціонал і забезпечуватиме відкритий доступ до результатів моніторингу, тоді як будь-яка модернізація здійснюватиметься з урахуванням основних завдань системи: автоматизації процесів моніторингу та оцінки ефективності реалізації антикорупційної політики, а також забезпечення належної візуалізації та аналітичного опрацювання даних[1939].

З метою кращої оцінки виконання експерти пропонували закладати в майбутню ДАП останні пів року не на виконання заходів, а на оцінку циклу антикорупційної політики[1940]. Запровадження паузи на рівні закону, яка дала б НАЗК змогу повноцінно оцінити виконання чинних стратегічних документів перед розробленням нових, є необхідністю, на яку громадськість раніше звертала увагу[1941].

1936 Засідання КРГ. Національне агентство з питань запобігання корупції. 2025. ↗

1937 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 367. ↗

1938 Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 15.04.2026 № 09-15/24628-26.

1939 Там само.

1940 Інформація надана експертами у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведених 18.03.2026.

1941 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 373. ↗

Рекомендації[1942]

1. Періодично оприлюднювати комплексні аналітичні звіти, які б висвітлювали загальні тенденції виконання заходів та стратегічних цілей ДАП. За умови відсутності в НАЗК достатніх ресурсів для якісного проведення такої аналітики залучати до її підготовки зовнішніх експертів.

2. Створити в ІСМ ДАП можливість залишати неперсоніфіковані відгуки громадськості без використання кваліфікаційного електронного підпису на рівні конкретного заходу чи очікуваного стратегічного результату.

3. З метою популяризації ІСМ ДАП розміщувати в окремій вкладці цієї системи інформацію про заходи, тренінги, круглі столи, конференції тощо, організовані виконавцями ДАП або зовнішніми заінтересованими сторонами в релевантних до ДАП сферах. Це може бути корисним фахівцям виконавців у розрізі, наприклад, отримання відповідей на складні питання або обміну досвідом тощо.

4. Розділити виконання заходів у новій державній антикорупційній програмі більш збалансовано між НАЗК та іншими органами виконавчої влади тощо, зменшивши навантаження на Агентство.

5. Передбачити, що Координаційна робоча група з питань антикорупційної політики має збиратися принаймні щоквартально, та оновити її склад.

6. Збільшити фінансування програмної діяльності НАЗК, а також передбачити в новій державній антикорупційній програмі обсяг фінансування з державного бюджету на виконання стратегічних цілей та заходів. Це надасть можливість реалістично оцінити фінансові можливості виконання ДАП у складних економічних умовах воєнного стану в Україні та за потреби спланувати залучення додаткового фінансування.

7. Встановити 90% як прийнятний рівень виконання чинної ДАП, беручи до уваги потенційні обґрунтовані втрати актуальності та недофінансування окремих заходів.

Національна антикорупційна стратегія

Прогрес та проблеми

У січні 2026 року НАЗК оприлюднило проєкт Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки, який Агентство направило на погодження заінтересованим органам. Новий стратегічний документ містив три розділи замість чотирьох, як це було з чинною Стратегією[1943].

Під час підготовки проєкту документа НАЗК зберегло хорошу практику проведення публічних громадських обговорень усіх підрозділів Антикорупційної стра-

1942 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» Звіту Європейської комісії щодо України у 2024 році рекомендації залишаються актуальними (с. 368–369).

1943 Антикорупційна стратегія на 2026–2030 роки : проєкт / Національне агентство з питань запобігання корупції. 2026. 104 с. ↗

тегії та надання коментарів. Після завершення раунду обговорень Агентство опублікувало таблиці щодо врахування або неврахування кожного з отриманих коментарів громадськості за кожним підрозділом[1944].

До написання нової Антикорупційної стратегії Агентство залучало групи зовнішніх експертів. Загалом на базі НАЗК створено 10 команд експертів, відповідальних за розроблення кожного підрозділу розділу I проєкту Стратегії, а також 16 команд експертів, відповідальних за проведення комплексних аналітичних досліджень пріоритетних сфер та розроблення відповідних підрозділів розділу II проєкту Стратегії[1945]. Такий підхід заслуговує на позитивну оцінку з погляду інклюзивності й підвищення загального рівня якості розділів. Водночас це дещо негативно відобразилося на рівні уніфікованості підрозділів, зокрема в питанні їх деталізації.

Цього разу Агентство покрило першим розділом загальну систему запобігання та протидії корупції, а другим — запобігання корупції в пріоритетних сферах. Крім того, нововведенням став останній розділ, присвячений врегулюванню ключових процедурних аспектів щодо виконання, звітування, моніторингу, координації та оцінки ефективності реалізації Антикорупційної стратегії та Державної антикорупційної програми на 2026–2030 роки. Цей розділ додали після закінчення раунду обговорень, і представлений він був уже у фіналізованому проєкті, тому представники громадськості не мали можливості надати до нього коментарі, як це було з першими двома розділами.

Щодо змісту документа, то варто також зауважити такі покращення: запровадження «стратегічної паузи» між циклами антикорупційної політики, так само як і механізму заохочення виконавців нової державної антикорупційної програми та право НАЗК вносити приписи органам влади. Крім того, проєкт демонструє високий рівень відповідності технічним рекомендаціям Європейської комісії, зокрема в частині антикорупційної кримінальної юстиції.

Проєкт підготовленої НАЗК Стратегії загалом покривав більшість проблем відповідних сфер, втім, серед ідентифікованих недоліків:

- Дублювання норм. В окремих підрозділах (наприклад, підрозділ щодо державної антикорупційної політики) повторюються норми чинного законодавства без додаткової регуляторної цінності.
- Недостатня конкретизація окремих стратегічних результатів. Наприклад, щодо захисту незалежності антикорупційних органів від шкідливих законодавчих ініціатив.
- Неврахування критичних зауважень громадськості. У фінальній версії документа НАЗК залишилися неврахованими зауваги щодо неефективності механізму перевірки е-декларацій, відсутності автоматизованого розподілу моніторингів у НАЗК.
- Стратегія не покривала всі проблеми, які були артикульовані, але не вирішені попередньою Антикорупційною стратегією. Так, вона не містила поло-

1944 Антикорупційна стратегія на 2026–2030 роки. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* 2026. ↗

1945 Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 15.04.2026 № 09-15/24628-26.

жень щодо ефективності протидії легалізації доходів, попри очевидні проблеми в цій сфері.

Опитані експерти також критикували[1946] відсутність чіткого зв'язку деяких проблем і очікуваних стратегічних результатів проєкту нової Стратегії з питаннями боротьби з корупцією або з якимись корупційними ризиками чи корупційними практиками в тому чи іншому секторі. Також другим проблемним моментом документа експерти зазначали загальне питання реалістичності очікуваних стратегічних результатів.

Наприклад, у розділі проєкту Стратегії про боротьбу з корупцією в аграрному секторі був стратегічний результат, що фактично передбачає реформування АТ «Укрзалізниця», хоча ресурсів і політичної волі для таких змін в умовах воєнного часу немає, так само як і очевидного зв'язку цієї реформи з корупційними ризиками в аграрному секторі. Аналогічно, підвищення заробітних плат вчителям передбачалося як захід боротьби з корупцією, тоді як поточна бюджетна ситуація унеможливлює дискусії про реалістичність такого фінансування[1947].

Залишається відкритим також питання щодо того, чи достатньо в НАЗК внутрішньої спроможності моніторити та координувати виконання настільки амбітного документа, зважаючи на додаткове навантаження на Агентство в частині координації антикорупційного мейнстримінгу.

Протягом лютого–березня 2026 року НАЗК провело 18 узгоджувальних нарад, до участі в яких запрошувалися всі заінтересовані органи, які надавали зауваження та пропозиції до відповідного структурного компонента проєкту Стратегії, а також представники Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України[1948].

На початку квітня 2026 року за результатами доопрацювань законопроєкт «Про засади антикорупційної політики на 2026–2030 роки» був поданий для розгляду на засіданні Кабінету Міністрів України[1949].

Втім, Уряд не розглянув документ у розумні строки, хоча тоді ще передбачалося, що цей крок Плану для Ukraine Facility мав бути виконаний не пізніше червня 2026 року[1950]. Як наслідок, голова Комітету Верховної Ради з питань антикорупційної політики 13 травня 2026 року зареєструвала нередаговану версію документа НАЗК як законопроєкт № 15230[1951], не очікуючи на схвалення Урядом. Два дні потому, 15 травня, Кабінет Міністрів України подав власну версію — законопроєкт № 15230-1[1952], з якої вилучено низку ключових положень, зокрема конкур-

---

1946 Інформація надана експертом у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведеного 19.03.2026.

1947 Антикорупційна стратегія на 2026–2030 роки : проєкт / Національне агентство з питань запобігання корупції. 2026. 104 с. ↗

1948 Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 15.04.2026 № 09-15/24628-26.

1949 Там само.

1950 Про схвалення Плану України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.03.2024 № 244. ↗

1951 Про засади державної антикорупційної політики на 2026–2030 роки : проєкт Закону України, реєстраційний № 15230 від 13.05.2026. ↗

1952 Про засади державної антикорупційної політики на 2026–2030 роки : проєкт Закону України, реєстраційний № 15230-1 від 18.05.2026. ↗

сну процедуру призначення Генерального прокурора та реформу ДБР. Група народних депутатів від фракції «Європейська солідарність» 25 травня зареєструвала третю версію — законопроєкт № 15230-2[1953], який загалом зберігав амбітність тексту НАЗК і містив додаткові положення щодо інституційної реформи ДБР, однак послаблював вирішальну роль міжнародних експертів у доборі членів ВРП та ВККС.

За результатами комітетських обговорень 15 липня 2026 року парламентський Комітет з питань антикорупційної політики одноголосно рекомендував Верховній Раді прийняти в першому читанні уніфіковану версію всіх трьох проєктів — законопроєкт № 15230-д[1954]. Доопрацьований текст включає конкурсний добір директора ДБР з атестацією співробітників, відновлення конкурсного добору в органах прокуратури, залучення незалежних міжнародних експертів до формування органів суддівського врядування, а також підвищення ефективності фінансового контролю НАЗК. Тобто в деяких моментах він навіть амбітніший за початковий проєкт, підготовлений Агентством.

Рекомендації

1. Парламенту та Уряду необхідно без подальших затримок ухвалити нові Антикорупційну стратегію та державну антикорупційну програму, розроблені з урахуванням публічного аналізу ситуації щодо корупції та результатів виконання попередніх стратегічних документів.

2. Забезпечити достатній рівень людських та фінансових ресурсів, а також постійне залучення громадськості, фахівців, експертів й інших заінтересованих сторін, зокрема, високого рівня, до адвокації та імплементації Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми після їх прийняття.

3. НАЗК має долучати громадськість та зовнішніх експертів до виконання умов ЄС з антикорупційного мейнстримінгу на системній основі та виконувати активнішу координаційно-методологічну роль з антикорупційного мейнстримінгу в публічному секторі. Зокрема, надавати інформацію та рекомендації державним органам тощо щодо впровадження антикорупційних практик у їхню діяльність, не обмежуючись лише посиланням на внутрішні антикорупційні програми таких суб'єктів[1955].

4. Внести зміни до законодавства, які б надали можливість НАЗК готувати національну доповідь про ефективність реалізації державної антикорупційної політики, а також проєкт нової Антикорупційної стратегії у рік, наступний за останнім роком дії попередньої Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми. Також уточнити відповідні положення Плану для Ukraine Facility на 2024–2027 роки.

1953 Про засади державної антикорупційної політики на 2026–2030 роки : проєкт Закону України, реєстраційний № 15230-2 від 25.05.2026. ↗

1954 Про затвердження Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки : проєкт Закону України, реєстраційний № 15230-д від 27.07.2026. ↗

1955 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації 3–5 залишаються актуальними (с. 373).

5. Зберегти чинну редакцію норми Закону України «Про запобігання корупції», яка передбачає затвердження Парламентом Антикорупційної стратегії на відповідний рік через ухвалення окремого закону.

Правова рамка

Ефективність судового розгляду у ВАКС

Прогрес та проблеми

Питання законодавчого врегулювання протидії зловживанню процесуальними правами в кримінальному провадженні залишається нерозв'язаним. НАЗК сформувало робочу групу, яка розробила відповідний проєкт закону, наразі направлений на погодження дотичним державним органам[1956]. Він не охоплює питання накладення грошових стягнень на адвокатів, що є суттєвим недоліком з огляду на реальну практику їх неявок у судові засідання. Законопроєкт, який підвищував розміри штрафів за неповагу до суду, був ветований Президентом 6 жовтня 2025 року[1957]. Крім того, цей законопроєкт не розв'язував питання процедурного удосконалення, зокрема вимоги щодо того, щоб справу про притягнення до адміністративної відповідальності розглядав інший суддя, ніж той, до якого виявлено неповагу[1958].

Народні депутати 16 червня 2026 року зареєстрували законопроєкт № 15333[1959], який містить комплекс змін до КПК України із тим, щоб запобігати зловживанню процесуальними правами. Також він пропонує змінити регулювання питань, пов'язаних зі строками досудового розслідування. Однак цей законопроєкт не передбачає застосування грошових стягнень до учасників кримінальних проваджень, які без поважних причин не з'являються у судові засідання.

Водночас практичний масштаб проблеми в справах ВАКС є значним. Суддя ВАКС зазначив[1960], що поведінка окремих адвокатів, спрямована на затягування розгляду справ, а також відсутність належної реакції з боку органів адвокатського самоврядування є системною проблемою. Попри те що в більшості справ зловживання мають ситуативний характер, у справах ВАКС їхній вплив є досить серйозним. Водночас представники інших правничих професій звертали увагу[1961] на те, що чимала частина так званих «затягувань» зумовлена не умисним зловживанням, а виму-

1956 Інформація надана суддею Вищого антикорупційного суду під час інтерв'ю, проведеного 16.03.2026.

1957 Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення поваги до суду та оперативності розгляду кримінального провадження судом : проєкт Закону України, реєстраційний № 11387 від 28.06.2024. ↗

1958 Посилення відповідальності за зловживання та неповагу до суду: юридичний аналіз законопроєкту № 11387. *Transparency International Ukraine*. 2025. ↗

1959 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо посилення ефективності кримінального провадження в разі спливу строків досудового розслідування та запобігання зловживанню процесуальними правами учасників кримінального провадження : проєкт Закону України, реєстраційний № 15333 від 16.06.2026. ↗

1960 Інформація надана суддею Вищого антикорупційного суду під час інтерв'ю, проведеного 16.03.2026.

1961 Інформація надана адвокатом, керівником комітету Асоціації правників України, під час інтерв'ю, проведеного 13.03.2026.

шеною реакцією сторони захисту на зневіру в суді загалом з огляду на динаміку та попередні рішення в кримінальному провадженні. У відповідь на запит ВАКС повідомив[1962], що в суді першої інстанції динаміка ухвал про ініціювання дисциплінарної відповідальності адвокатів така: у 2024 році — 19 ухвал, у 2025 році — 14, за січень–лютий 2026 року — 4. АП ВАКС за період з 1 січня 2024 року до 1 березня 2026 року включно — 1 ухвала (щодо двох адвокатів).

Велика Палата ВС 25 лютого 2026 року ухвалила важливе рішення в справі щодо застосування «поправок Лозового». Суд відступив від попередньої позиції Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду і визнав, що, якщо перше з об'єднаних проваджень розпочато до 16 березня 2018 року, продовження строків керівником прокуратури було законним, а процесуальне порушення щодо повноважень на продовження строків не може бути підставою для закриття справи[1963]. Це рішення усуває одну з найбільш проблемних двозначностей у застосуванні підстави для закриття кримінального провадження через закінчення строків досудового розслідування, але не розв'язує проблему, про яку вели мову антикорупційні органи та громадянське суспільство. Окрім цього, Україна прямо взяла зобов'язання щодо вилучення з КПК України положення про автоматичне закриття кримінальних проваджень через закінчення строків досудового розслідування (п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України)[1964].

Водночас покладатися виключно на судову практику — ризиковано. Позиція суду касаційної інстанції в цьому питанні змінювалася щонайменше двічі протягом 2022–2024 років. За наявними даними, Велика Палата станом на 2023 рік у 31 випадку відступала від власних попередніх рішень[1965]. Однак прогрес з боку Парламенту щодо розгляду законопроєкту № 12367-2[1966], який стосується цих питань, або ж Уряду щодо подання на розгляд Парламенту відповідного законопроєкту відсутній. Негативні наслідки такого зволікання підтверджуються тим, що в травні 2026 року перша інстанція ВАКС знову закрила кримінальне провадження щодо ймовірного заволодіння коштами акціонерного товариства «Укрзалізниця» через проблеми з продовженням строків досудового розслідування[1967].

Кількість вироків ВАКС на підставі угод про визнання винуватості продовжує зростати. Водночас тексти окремих вироків за угодами є закритими, і з публічної комунікації щодо цих справ неможливо встановити, що саме держава отримала в обмін на пом'якшення покарань[1968]. Опитаний експерт звернув увагу[1969], що угода закри-

---

1962 Лист Вищого антикорупційного суду від 31.03.2026 № 03.10.1-05/42/2026.

1963 Постанова Великої Палати Верховного Суду від 25.02.2026 у справі № 755/15993/18. ↗

1964 Joint Statement between Commissioner Marta Kos and Deputy Prime Minister of Ukraine Taras Kachka. Directorate-General for Communication, 2025. ↗

1965 У Верховному Суді обговорили результати аналізу практики ВП ВС щодо відступів від раніше сформованих правових позицій. *Верховний Суд*. 2023. ↗

1966 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про прокуратуру» щодо усунення перешкод для сторін кримінального провадження у доступі до правосуддя : проєкт Закону України, реєстраційний № 12367-2 від 14.01.2025. ↗

1967 ВАКС закрив справу щодо Ярослава Дубневича та спільників про заволодіння коштами Укрзалізниці. *ВАКС. Вирішив*. 2026. ↗

1968 «Вони працюють»: які результати показують НАБУ, САП і ВАКС. *Texty.org.ua*. 2026. ↗

1969 Інформація надана експертом у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведеного 19.03.2026.

ається повністю, тоді як наявна технічна можливість закривати лише окремі частини вироку.

Суддя ВАКС також зазначив[1970], що практика повного закриття вироків за угодою може не виконувати своєї функції утаємничення факту співпраці, якщо засуджена за угодою особа має свідчити щодо співучасників. Адже за фактом виділення кримінального провадження вони довідаються про факт укладення угоди, а умова надання викривальних показань є обов'язковою для укладення угоди в разі співучасті за КПК України. Представник адвокатського середовища вказав[1971] на відсутність чітких критеріїв «суспільного інтересу» та методичних рекомендацій для будь-кого з учасників процесу — попри те що відповідна норма КПК України діє вже тривалий час.

Зростання кількості вироків за угодами є позитивним саме собою, однак обмежена прозорість умов угод і незрозуміла інституційна політика САП та НАБУ в цій сфері можуть знижувати довіру як до ВАКС, так і до антикорупційних органів загалом. Водночас як позитивну можна оцінити практику, коли сторони угоди обумовлюють відбування хоч і коротшого, як порівняти з санкцією статті, але реального покарання з урахуванням положень ст. 69^2 КК України. Наразі є декілька таких прикладів у практиці САП та ВАКС[1972]. Окрім цього, є практика обумовлення в угодах спеціальної конфіскації, але вона не набрала масовості. Так, ВАКС як суд першої інстанції у 2024 році постановив 11 обвинувальних вироків зі спеціальною конфіскацією (з них 2 — на підставі угод про визнання винуватості), у 2025 році — 13 (з них 6 — на підставі угод), а за січень–лютий 2026 року — 1[1973].

Укладаючи угоду, яка передбачає звільнення від відбування покарання з випробуванням, особа визнається такою, що не має судимості як правового наслідку від засудження, після спливу іспитового строку відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 89 КК України. Іспитовий строк може сягати максимум 3 роки, і цей строк складно визнати як достатній для правового обмеження засудженої особи від зайняття посад на публічній службі.

Нагляд за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, протягом іспитового строку здійснюється уповноваженим органом з питань пробації за місцем проживання засудженого, а щодо військовослужбовців — командирами військових частин. Із засудженими, звільненими від відбування покарання з випробуванням, уповноваженим органом з питань пробації проводиться соціально-виховна робота за індивідуальним планом з урахуванням оцінки ризиків повторного вчинення кримінальних правопорушень[1974]. Однак система пробації стикається з низкою викликів, що впливають на її ефективність та подальший розвиток: недостатнє фінансування, нестача кваліфікованих кадрів та низький рівень

1970 Інформація надана суддею Вищого антикорупційного суду під час інтерв'ю, проведеного 16.03.2026.

1971 Інформація надана адвокатом, керівником комітету Асоціації правників України, під час інтерв'ю, проведеного 13.03.2026.

1972 Брав хабар за умовне ув'язнення, а сам отримав реальне: ВАКС затвердив угоду з експрокурором ГПУ. *ВАКС. Вирішив*. 2025. ↗; Публікація Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та Національного антикорупційного бюро України в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

1973 Лист Вищого антикорупційного суду від 31.03.2026 № 03.10.1-05/42/2026.

1974 Звільнені від відбування покарання з випробуванням. *Державна установа «Центр пробації»*. 2025. ↗

їхньої підготовки у сфері роботи з правопорушниками. Ефективність пробації багато в чому залежить від соціально-виховної роботи з суб'єктами пробації. Пробація має надалі впроваджувати нові диджитал-технології для оцінки ризиків, моніторингу поведінки та автоматизації процесів[1975]. Відтак ефективність її застосування до засуджених за корупційні та пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення має бути ретельно досліджена.

Питання передачі до виключної юрисдикції ВАКС розгляду клопотань, пов'язаних із виконанням вироків (ст. 539 КПК України), залишається законодавчо невирішеним — відповідних змін до КПК України не внесено. Водночас у 2024 році 3 особи були умовно-достроково звільнені з місць відбування покарання (з них 2 у зв'язку з проходженням військової служби), а у 2025 році — 2 особи (у зв'язку з проходженням військової служби)[1976].

Проблема виконання вироків ВАКС щодо конфіскації активів є частиною значно ширших системних викликів роботи Державної виконавчої служби. У квітні 2026 року Парламент підтримав законопроєкт, спрямований на удосконалення порядку виконання судових рішень, рішень інших органів та цифровізацію окремих етапів виконавчого провадження[1977]. Цей закон може позитивно вплинути на якість виконання судових рішень про конфіскацію активів, з огляду на його положення щодо автоматизованої взаємодії реєстрів замість ручної перевірки, а також окремі положення, що стосуються арештів майна. Однак повноцінна реалізація залежить від своєчасного прийняття підзаконних нормативних актів. Окремих положень щодо вдосконалення статистичної звітності в цьому законопроєкті немає.

Опитані експерти зазначили[1978], що єдиним публічним джерелом статистики виконання судових рішень залишаються статистичні форми Державної виконавчої служби. Водночас дані автоматизованої системи виконавчого провадження та статистичних форм різняться, що Мін'юст визнав і наразі намагається усунути. Єдиний державний реєстр виконавчих проваджень, який мав би забезпечити повноцінний облік, досі не створено всупереч законодавчій вимозі[1979].

Запроваджений одноособовий розгляд кримінальних справ у ВАКС прискорив розгляд і є виправданим в умовах критичного навантаження — це підтверджується як практикою суддів ВАКС, так і загальною статистикою[1980]. Водночас залишається неврегульованою ключова процедурна суперечність: частина суддів вважає, що здійснювати колегіальний розгляд справи в разі задоволення клопотання треба вже на стадії підготовчого засідання, тоді як інші — що лише з початком

1975 Пробація в Україні: 10 років успіхів та викликів. *LB.ua*. 2025. ↗

1976 Лист Вищого антикорупційного суду від 31.03.2026 № 03.10.1-05/42/2026.

1977 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку виконання судових рішень, рішень інших органів та цифровізації окремих етапів виконавчого провадження : Закон України від 07.04.2026 № 4833-IX. ↗

1978 Інформація надана представниками проєкту «Pravo-Justice» під час інтерв'ю, проведеного 19.03.2026.

1979 Після проведення інтерв'ю 07.04.2026 Верховна Рада ухвалила Закон України № 4833-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку виконання судових рішень, рішень інших органів та цифровізації окремих етапів виконавчого провадження», який, зокрема, передбачає розширення функціоналу Автоматизованої системи виконавчого провадження.

1980 «Вони працюють»: які результати показують НАБУ, САП і ВАКС. *Texty.org.ua*. 2026. ↗

судового розгляду по суті[1981]. Суддя ВАКС наголосив[1982], що підготовчі засідання у ВАКС нерідко тривають рік і більше, і задоволення клопотання про колегіальний розгляд наприкінці цього етапу означало б фактичний початок розгляду заново, що є неприйнятним з погляду ефективності.

Окрім цього, перелік осіб, які мають право на колегіальний розгляд справ у ВАКС, є надміру широким і незбалансованим з тяжкістю інкримінованого кримінального правопорушення. Наприклад, справу за звинуваченням народного депутата в недостовірному декларуванні, що є нетяжким злочином, можуть слухати колегіально.

Аналіз судової практики ВАКС виявив конкуренцію двох протилежних підходів до процесуальних наслідків заміни судді в процесі розгляду кримінальних проваджень. В одних справах суд визнавав можливим продовжити розгляд без його початку заново — посилаючись на можливість нового судді ознайомитися з матеріалами справи та технічними записами засідань, позицію ВС щодо гнучкості засади безпосередності та необхідність дотримання розумних строків. В інших справах суд фактично розпочинав судовий розгляд спочатку, виходячи з пріоритету принципу незмінності складу суду та права обвинуваченого вимагати безпосереднього дослідження доказів[1983].

Така непослідовність створює правову невизначеність і ризики зловживань з боку учасників процесу. Проблема набула особливої гостроти у зв'язку з можливим переходом трьох суддів першої інстанції ВАКС до АП ВАКС за результатами конкурсу. Необхідність перерозподілу їхніх справ між іншими суддями означає, що питання процесуальних наслідків заміни судді постане в численних провадженнях одночасно.

Щодо поширення одноособового розгляду на цивільні справи про визнання активів необґрунтованими: спочатку прийняття відповідного урядового законопроєкту (№ 14033[1984], раніше — № 10338) затримували народні депутати через певні побоювання[1985], а надалі він був відкликаний у зв'язку з відставкою Уряду. Такі побоювання є безпідставними, адже з 49 осіб, які були учасниками справ про цивільну конфіскацію у 2025 році, були лише двоє народних депутатів, тоді як 95% становлять поліцейські, інші посадові особи, депутати місцевих рад та інші[1986].

Законопроєкт № 12439[1987], який містив ризикове нововведення у вигляді строкового арешту майна що два місяці, певною мірою доопрацювали, однак додали

1981 Шість років роботи ВАКС: аналіз досягнень, викликів та рекомендації. *Transparency International Ukraine*. 2025. ↗

1982 Інформація надана суддею Вищого антикорупційного суду під час інтерв'ю, проведеного 16.03.2026.

1983 Шість років роботи ВАКС: аналіз досягнень, викликів та рекомендації. Transparency International Ukraine. 2025. С. 27. ↗

1984 Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку розгляду справ Вищим антикорупційним судом : проєкт Закону України, реєстраційний № 14033 від 11.09.2025. ↗

1985 Засідання Комітету з питань інтеграції України до Європейського Союзу 27.02.2026 / Телеканал Рада. YouTube. 2026. ↗

1986 Цивільна конфіскація в Україні: справи за 2025 рік. *ВАКС.Вирішив*. 2026. ↗

1987 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення гарантій захисту суб'єктів господарювання під час здійснення кримінального провадження : проєкт Закону України, реєстраційний № 12439 від 24.01.2025. ↗

до нього інші проблемні аспекти. Серед найгостріших: запровадження ст. 41[1] КК України, яка надає імунітет за дії «на підставі роз'яснень» державних органів без будь-яких критеріїв їх правомірності, що створює широкі можливості для легалізації корупційних схем; надання можливості оскаржувати до слідчого судді постанови слідчого щодо відмови в наданні матеріалів, що може фактично змушувати розкривати таємницю досудового розслідування у відкритих засіданнях; суттєве звуження переліку кримінальних правопорушень, під час розслідування яких допускається проведення невідкладних обшуків, що унеможливлює застосування цього інструменту в більшості корупційних справ, за винятком пасивного підкупу за ст. 368 КК України[1988]. Наявність таких проблем викликала резонанс в експертному середовищі та серед громадських організацій. Наразі прогресу щодо розгляду цього законопроєкту немає.

У вересні 2025 року НПУ закупила додаткові 300 електронних браслетів на суму орієнтовно 40 млн грн, постачання яких мало відбутися до 15 грудня 2025 року[1989]. Це є позитивним кроком: станом на липень 2025 року справними залишалися лише 145 із 300 браслетів на балансі НПУ, тоді як лише в справах НАБУ на кінець червня 2025 року налічувалося 365 підозрюваних та 1 429 обвинувачених[1990]. Нестача засобів контролю раніше призвела до конкретних негативних наслідків.

Станом на 31 березня 2026 наявна кількість електронних засобів контролю становила 600 комплектів, з яких: 127 — несправні, 32 — втрачені, 6 — проходять тестування[1991]. Проєкт Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки містить очікуваний стратегічний результат 1.9.4.4 щодо забезпечення ефективного виконання рішень судів про застосування запобіжних заходів, зокрема електронного контролю, що відображає суть відповідної рекомендації Transparency International Ukraine, хоча й у дещо іншій редакції[1992]. Попри це проблема втеч фігурантів корупційних справ залишається актуальною[1993].

Рекомендації

1. Верховній Раді треба доопрацювати та прийняти законодавство щодо запровадження інституту протидії зловживанню процесуальними правами в кримінальному провадженні, включно з можливістю накладати грошові стягнення на учасників процесу та притягати до відповідальності за прояв неповаги до суду[1994].

2. Верховній Раді варто внести зміни до КПК України, виключивши положення щодо обов'язку суду закривати кримінальне провадження через закінчення

1988 Захист бізнесу чи лазівка для корупціонерів: аналіз ЗП № 12439 до другого читання. *Transparency International Ukraine*. 2025. ↗

1989 Корупціонерам приготуватися. Поліція замовила електронних браслетів на 40 млн грн. *Главком*. 2025. ↗

1990 Публікація Transparency International Ukraine в соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

1991 Лист Міністерства юстиції України від 02.04.2026 № 45757/47951-33-26/11.7.

1992 Про затвердження Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки : проєкт Закону України, реєстраційний № 15230-д від 27.07.2026. ↗

1993 Тимур Міндіч виїхав з України на віп-таксі — «Схеми». *Радіо Свобода*. 2025. ↗

1994 Рекомендації 1, 2, 4, 6, 7 вже надавалися громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 379–380) та залишаються актуальними.

строку досудового розслідування (п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України), та наділити суд правом на такі дії в разі порушення прав обвинуваченого на розгляд кримінального провадження в розумні строки.

3. САП треба більшою мірою обумовлювати реальне відбування покарання під час укладення угод зі спеціальною конфіскацією активів у разі наявності, а також сформувати доступні політики укладення угод у справах про корупцію на найвищому рівні, які враховуватимуть зрозумілу оцінку суспільного інтересу.

4. Верховній Раді варто внести зміни до ст. 539 КПК України, передбачивши, що питання, пов'язані з виконанням вироку суду, відповідно до якого особу засуджено за вчинення корупційного та пов'язаного з корупцією кримінального правопорушення, розглядає ВАКС.

5. Уряду необхідно ефективно реалізовувати реформу системи пробації із тим, щоб засуджені за корупційні та пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення отримували реальний виправний ефект у разі звільнення від відбування покарання з випробуванням.

6. Верховній Раді доцільно переглянути положення про одноособовий розгляд справ у ВАКС з погляду ефективності та впливу на судочинство, усунувши неоднозначності щодо моменту переходу до колегіального розгляду, а також розширити застосування одноособового розгляду ВАКС на справи про визнання необґрунтованими активів.

7. Уряду та НПУ треба забезпечити достатню кількість електронних браслетів для контролю за підозрюваними та обвинуваченими в корупційних справах.

8. Верховній Раді треба удосконалити правове регулювання строків судимості в разі звільнення від відбування покарання з випробуванням у випадку вчинення особою корупційного або пов'язаного з корупцією кримінального правопорушення.

9. Верховній Раді необхідно усунути правову невизначеність через внесення змін до ст. 319 КПК України, прямо визначивши, що в разі заміни судді згода учасників кримінального провадження для продовження судового розгляду не є обов'язковою умовою — за наявності повної аудіо- та відеофіксації всіх попередніх засідань, яка забезпечує новому судді можливість належно ознайомитися з перебігом розгляду справи.

Дотримання підслідності в розслідуванні корупційних справ

Прогрес та проблеми

Порушення виключної підслідності НАБУ залишається проблемою, яка не отримала жодного законодавчого або інституційного розв'язання у звітному періоді. Лише на рівні законодавчої ініціативи є пропозиція врегулювати передачу справ за підслідністю до НАБУ, встановивши строк на передання матеріалів та прийняття

рішення прокурором про визначення такої підслідності[1995]. Органи досудового розслідування — передусім СБУ — продовжують розслідувати та скеровувати до суду обвинувальні акти в корупційних справах, що формально підпадають під підслідність НАБУ. Зафіксовано також випадки вручення підозр з порушенням підслідності.

Показовим прикладом є справа щодо командувача логістики Командування Повітряних Сил Збройних сил України та очільника Управління СБУ у Житомирській області, яких було затримано у зв'язку зі схемою привласнення 1,4 млрд грн на будівництві аркових укриттів на аеродромах. За версією слідства, посадовці організували передачу неправомірної вигоди в розмірі орієнтовно 13 млн грн, а під час затримання їм передавали 320 тис. доларів США. Провадження ведеться за ст. 369 та ст. 426[1] КК України за процесуального керівництва ОГП. Водночас з огляду на суму предмета корупції та суб'єктний склад ця справа містить ознаки, що можуть свідчити про підслідність НАБУ, однак її розслідує СБУ[1996].

Відсутні також будь-які механізми дисциплінарної відповідальності для керівників слідчих підрозділів за систематичне порушення підслідності та для прокурорів, які неправильно визначають підслідність провадження. Згаданий вище законопроєкт № 15334 також не містить відповідних пропозицій. Процедура та строки передачі кримінальних проваджень до НАБУ з інших органів залишаються законодавчо не регламентованими, відповідальність за невиконання рішення про витребування відсутня.

Рекомендації[1997]

1. СБУ, ДБР, НПУ, БЕБ та органи прокуратури мають суворо дотримуватися вимог процесуального законодавства щодо підслідності справ НАБУ та з цією метою ефективно взаємодіяти між собою, наприклад, через швидку й оперативну передачу відповідних матеріалів.

2. ОГП, СБУ, ДБР, НПУ та БЕБ необхідно опрацювати питання щодо встановлення дисциплінарної відповідальності для керівників органів досудового розслідування за те, що їхні підрозділи розслідують справи з порушенням виключної підслідності НАБУ, а також для прокурорів, які неправильно визначили підслідність кримінального провадження.

3. Верховній Раді треба внести зміни до законодавства для чіткого регламентування процедури та строків передачі кримінальних проваджень до НАБУ з інших органів досудового розслідування, включно з відповідальністю за невиконання рішення про витребування.

1995 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення порядку визначення підслідності та процесуального забезпечення міжнародного співробітництва : проєкт Закону України, реєстраційний № 15334 від 16.06.2026. ↗

1996 Корупція в ПС: командувач логістики і очільник СБУ на Житомирщині отримали підозри. *Українська правда*. 2026. ↗

1997 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації (с. 382) залишаються актуальними.

Практика застосування антикорупційними інституціями кримінального законодавства

Прогрес та проблеми

ВС повідомив, що станом на початок березня 2026 року комплексних узагальнень судової практики з питань застосування законодавства у корупційних справах ним не готувалося[1998]. Водночас опубліковано три огляди судової практики в кримінальних провадженнях щодо корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень — із коротким викладом рішень за 2022, 2023 та 2024 роки. Огляди є корисним інструментом орієнтування в практиці, однак не замінюють повноцінних узагальнень із системним аналізом тенденцій, виявленням типових помилок та формулюванням правових позицій.

Жодних змін до КК України в частині вдосконалення складів корупційних злочинів, уточнення диспозиції ст. 364 КК України, поширення відповідальності юридичних осіб за підкуп національних посадових осіб або вдосконалення правил обрахунку строків давності у звітному періоді не внесено. Проєкт Антикорупційної стратегії[1999] в очікуваному стратегічному результаті 1.9.5.1 передбачає, що законодавство щодо відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення повністю відповідатиме актам законодавства ЄС. Цього пропонується досягти, зокрема, завдяки удосконаленню ознак складів корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією; удосконаленню видів і розмірів покарань за вчинення таких правопорушень; збільшенню строків давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень та/або запровадженню механізмів їх переривання чи зупинення; перегляду строків досудового розслідування та скасуванню положень про автоматичне закриття кримінальних проваджень у зв'язку із закінченням строків досудового розслідування; удосконаленню механізмів повернення активів, конфіскації доходів, одержаних злочинним шляхом, та засобів вчинення кримінальних правопорушень відповідно до актів законодавства ЄС, а також удосконаленню правового регулювання застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб у КК України.

Мін'юст повідомив[2000], що за підсумками спільних нарад за участі НАБУ, САП, ВС та НАЗК досягнуто згоди щодо доцільності внесення змін до ст. 49 КК України в частині зупинення перебігу строків давності в справах НАБУ/САП для осіб, призваних на військову службу під час мобілізації або в особливий період, щодо яких судове провадження зупинено судом. Цю пропозицію буде включено до законопроєкту, що розробляє НАБУ. Ширше питання — продовження строків давності та посилення підстав для їх переривання та зупинення у справах про корупцію — додатково опрацьовуватиметься Мін'юстом у рамках правового моніторингу за участі заінтересованих сторін з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

1998 Лист Верховного Суду від 06.03.2026 № 42/0/18-26.

1999 Про затвердження Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки : проєкт Закону України, реєстраційний № 15230-д від 27.07.2026. ↗

2000 Лист Міністерства юстиції України від 02.04.2026 № 45757/47951-33-26/11.7.

Вдосконалення кримінального законодавства у сфері протидії корупції має враховувати нові стандарти ЄС, адже у березні 2026 року Європейський парламент ухвалив Директиву про кримінально-правову протидію корупції, попередньо погоджену з Радою ЄС у грудні 2025 року. Директива встановлює єдині визначення корупційних злочинів (зокрема хабарництво, привласнення коштів, зловживання впливом, незаконне збагачення, пов'язане з корупцією, корупція у приватному секторі), гармонізовані санкції з мінімальними строками максимальних ув'язнень на рівні ЄС (для забезпечення того, щоб максимальні покарання згідно з національним законодавством не були занадто м'якими), вимоги щодо ухвалення та регулярного оновлення національних антикорупційних стратегій за участі громадянського суспільства, а також щорічну публікацію порівнюваних машиночитних даних про розслідування та покарання. Держави-члени матимуть 24 місяці на транспозицію після набрання Директивою чинності, з окремими винятками[2001].

Позитивним зрушенням є те, що 10 березня 2026 року Верховна Рада прийняла Закон № 4811-IX[2002] про приєднання України до Конвенції ОЕСР про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях[2003]. Це важливий крок на шляху до членства в ОЕСР. Однак цей Закон набере чинності одночасно із набранням чинності Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та Закону України "Про запобігання корупції" у зв'язку з приєднанням України до Конвенції про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях» (законопроєкт № 15056)[2004]. Парламент 26 травня 2026 року прийняв законопроєкт № 15056 у першому читанні за основу, а Комітет Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності надалі рекомендував прийняти його в другому читанні та в цілому.

Законопроєкт № 15056 спрямований на усунення наявних прогалин у законодавстві: узгодження поняття «посадова особа» в примітці 2 до ст. 364 КК України з визначенням у ч. 4 ст. 18 КК України; виправлення технічних помилок у відсиланнях до КПК України (ч. 3 ст. 589 КПК у редакції проєкту); а також введення поняття «уповноважені особи юридичної особи» (вже наявного в КК України) до антикорупційного законодавства з метою врегулювання обов'язків юридичних осіб щодо запобігання корупції (ч. 4 ст. 61 Закону «Про запобігання корупції» у редакції проєкту). Законом № 4111-IX Парламент вже вдосконалив механізми відповідальності юридичних осіб за підкуп іноземних посадових осіб[2005]. Попри це підстави для автономного застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб не охоплюють вчинення діянь, передбачених статтями про заволо-

2001 Parliament greenlights EU anti-corruption rules. European Parliament, 2026. ↗

2002 Про приєднання України до Конвенції про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях : Закон України від 10.03.2026 № 4811-IX. ↗

2003 Конвенція про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях від 17.12.1997. ↗

2004 Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про запобігання корупції» у зв'язку з приєднанням України до Конвенції про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях : проєкт Закону України, реєстраційний № 15056 від 06.03.2026. ↗

2005 Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів притягнення юридичних осіб до відповідальності за підкуп посадових осіб іноземних держав : Закон України від 04.12.2024 № 4111-IX. ↗

діння чужим майном службовою особою та службові зловживання (ст.ст. 191 та 364 КК України) та щодо національних посадових осіб.

Комплексна реформа конфіскаційних механізмів залишається незавершеною. ОГП повідомив, що розробив проєкт Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження системи ефективних типізованих комплексів кримінально-правових засобів» і листом від 29 вересня 2025 року направив його Голові Комітету Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності С. К. Іонушасу для розв'язання питання щодо внесення на розгляд Парламенту[2006]. Подальший рух цього законопроєкту у звітному періоді невідомий.

Як уже зазначалося, проєкт Антикорупційної стратегії в очікуваному стратегічномурезультаті 1.9.5.1 передбачає увідповіднення законодавства стандартам ЄС[2007]. Водночас чинне законодавство містить системні прогалини, що унеможливлюють ефективну конфіскацію злочинно набутих активів, яка є не покаранням, а іншим заходом кримінально-правового характеру. Зокрема, конфіскація майна як покарання поширюється виключно на законне майно засудженого — активи, оформлені на пов'язаних осіб, залишаються поза її дією навіть у випадках очевидного злочинного походження. Розширена конфіскація — коли суд оцінює відповідність загального майна засудженого його законним доходам — закріплена лише в процесуальному законодавстві (п. 6^1 ч. 9 ст. 100 КПК України) без відповідної норми в матеріальному кримінальному праві, що створює правову невизначеність і блокує навіть арешт таких активів. Конфіскація без вироку, наприклад, у разі закінчення строків давності, також не передбачена чинним КК України.

Усі ці механізми є обов'язковими складниками Директиви ЄС 2024/1260 про повернення активів і конфіскацію[2008], яку Європейська комісія у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року прямо вказала як орієнтир для гармонізації українського законодавства[2009], а відповідний захід вже включено до Дорожньої карти з питань верховенства права[2010]. Завершення строку дії Стратегії повернення активів на 2023–2025 роки[2011] без досягнення задекларованого результату щодо вдосконалення конфіскаційних механізмів свідчить про те, що ця проблема переходить у наступні періоди без суттєвого прогресу[2012].

Водночас проєкт Антикорупційної стратегії лише частково врахував рекомендацію щодо розширення підстав для цивільної конфіскації: передбачено можливість подання позову після закриття кримінального провадження про незаконне збагачення, однак поза увагою залишилася ситуація виправдання особи судом. Ця про-

---

2006 Лист Офісу Генерального прокурора від 11.03.2026 № 30/3-330ВИХ-26.

2007 Про затвердження Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки : проєкт Закону України, реєстраційний № 15230-д від 27.07.2026. ↗

2008 Directive (EU) 2024/1260 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on asset recovery and confiscation. ↗

2009 2025 Ukraine Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

2010 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

2011 Про схвалення Стратегії повернення активів на 2023–2025 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.08.2023 № 670. ↗

2012 Квартири на дружину, землю на дочку. Як корупціонери обходять конфіскацію і що з цим робити. *Дзеркало тижня*. 2025. ↗

галина є суттєвою, оскільки виправдувальний вирок і закриття провадження — різні процесуальні інститути, і саме у справах, де особу виправдано через недостатність доказів у кримінальному процесі (з вищим стандартом доказування), цивільна конфіскація може бути найефективнішим інструментом повернення активів, які очевидно не відповідають законним доходам.

Єдина аналітична система моніторингу корупційних справ досі відсутня. Проблема фрагментованості та несумісності статистичних даних різних органів фіксувалася в усіх попередніх циклах моніторингу і підтверджена в ході інтерв'ю звітного року. За словами опитаного експерта[2013], судова і кримінальна статистика рахують дані по-різному, верифікаційних механізмів немає, а культура фахової кримінологічної інтерпретації даних фактично відсутня. Дорожня карта з питань верховенства права передбачає запровадження єдиної системи збору статистичних даних про корупційні провадження до IV кварталу 2026 року, але реалістичність цього строку виконання під питанням.

Як ще один приклад цієї проблеми можна навести значні розбіжності в статистиці щодо осіб, засуджених ВАКС, які реально відбувають покарання у вигляді позбавлення волі. Департамент Мін'юсту повідомив[2014], що станом на 31 грудня 2024 року в установах виконання покарань таких осіб налічувалося 28, а станом на 31 грудня 2025 року — 39. Водночас за внутрішніми даними самого ВАКС реально відбували покарання станом на початок 2026 року 68 осіб — більше ніж удвічі від попередньої цифри[2015]. Станом на 1 березня 2026 року серед засуджених ВАКС до позбавлення волі почали відбувати покарання 70 осіб, а 15 осіб відбули покарання. Щодо 81 особи, засудженої до інших покарань, наявна інформація про їх виконання[2016].

Серед імовірних причин розриву кількості засуджених осіб та тих, хто відбуває покарання — такі: частина справ перебуває на апеляційному перегляді, частина засуджених вийшла з колоній на підставі умовно-дострокового звільнення для проходження військової служби (ст. 81[1] КК України), частина перебуває в розшуку. Водночас сама розбіжність між даними Державної кримінально-виконавчої служби (39 осіб) і ВАКС (70 осіб) свідчить про відсутність налагодженого міжвідомчого обміну інформацією. Як пояснили профільні експерти[2017], статистика відповідного Департаменту Мін'юсту щодо виконання конкретних категорій вироків фактично ведеться вручну «під запит», без систематичного обліку, а також спостерігається закритість цих даних після 2022 року.

Позитивним є те, що проєкт Антикорупційної стратегії[2018] в очікуваному стратегічному результаті 1.9.4.3 передбачив запровадження узгодженої системи збору,

---

2013 Інформація надана представником академічної спільноти під час інтерв'ю, проведеного 18.03.2026.

2014 Лист Департаменту з питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції України від 11.03.2026 № 74/72-м/5.4.3/14-26/3/1/24.1-26.

2015 Інформація надана керівником апарату Вищого антикорупційного суду під час інтерв'ю, проведеного 12.03.2026.

2016 Лист Вищого антикорупційного суду від 31.03.2026 № 03.10.1-05/42/2026.

2017 Інформація надана представниками проєкту «Pravo-Justice» під час інтерв'ю, проведеного 19.03.2026.

2018 Про затвердження Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки : проєкт Закону України, реєстраційний № 15230-д від 27.07.2026. ↗

аналізу та оприлюднення статистичних даних, яка даватиме змогу ефективно відстежувати результативність досудового розслідування, судового провадження та виконання рішень судів. У разі досягнення цього очікуваного результату відповідні дані будуть конкретнішими та вимірюваними.

Рекомендації[2019]

1. ВС має надавати комплексні узагальнення судової практики з питань застосування законодавства у корупційних справах.

2. Верховній Раді треба удосконалити законодавство про відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення через: увідповіднення переліку корупційних кримінальних правопорушень ознакам корупції; уточнення диспозиції ст. 364 КК України; поширення механізмів відповідальності юридичних осіб за підкуп не лише іноземних, але й національних посадових осіб; вдосконалення правил обрахунку строків давності, зокрема через зміну моменту їх закінчення та розширення підстав для зупинення.

3. Верховній Раді необхідно запровадити комплексну реформу системи конфіскації та повернення активів, що міститиме: удосконалення механізмів розширеної та спеціальної конфіскації злочинних активів замість загальної конфіскації майна як покарання; запровадження обов'язкового застосування спеціальної конфіскації під час укладення угод у корупційних справах; розширення кола суб'єктів, наділених повноваженнями заявляти відповідні позови; імплементацію Директиви ЄС 2024/1260 про повернення активів.

4. Кабінету Міністрів України, Державній судовій адміністрації України та ОГП треба розробити єдину аналітичну систему моніторингу розгляду справ про корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення для збору та аналізу даних про їх розгляд, результати та покарання з обов'язковою публікацією періодичних звітів.

Перевірка декларацій та моніторинг способу життя

Прогрес та проблеми

Щодо законодавчого регулювання фінансового контролю, то прогресу в межах досліджуваного періоду також не спостерігається. Актуальними залишаються недоліки законодавства в частині:

- можливості народних депутатів не вказувати в деклараціях інформацію про орендовану нерухомість до 75 м^2, якщо витрати на неї їм компенсуються;
- вимоги зазначення інформації про один і той самий актив лише в одному розділі декларації;
- необмеженого права декларанта знайомитися з усіма матеріалами повної перевірки щодо себе за результатами її проведення;

2019 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації (с. 389) залишаються актуальними.

- потреби розширення кола посадових осіб юридичних осіб публічного права, які є декларантами тощо[2020].

Невиконаною також залишається рекомендація Європейської комісії щодо розповсюдження зобов'язання декларування активів на співробітників приватних офісів політичних топпосадовців, включно з їхніми радниками та помічниками[2021]. І так само невирішеним є питання декларування посадовців юридичних осіб публічного права[2022].

Всупереч рекомендаціям Європейської комісії у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року НАЗК, як і раніше, не публікує правила ЛАК[2023], так само як і критерії ризик-орієнтованого підходу та порядки перевірки декларацій співробітників окремих категорій. НАЗК надало інформацію[2024], що опрацьовує питання щодо залучення представників громадських організацій, що здійснюють діяльність у сфері запобігання корупції, до процесу удосконалення правил ЛАК. Водночас таке залучення не передбачатиме розголошення зазначених правил широкому загалу.

Також незмінними залишаються й підходи НАЗК до хибного тлумачення Закону України «Про запобігання корупції» в частині форми та змісту фінансового контролю на рівні своїх нормативних актів. По-перше, є дві процедури — контроль повноти заповнення та автоматизована повна перевірка декларації, не передбачені Законом України «Про запобігання корупції» і введені НАЗК за власною ініціативою. Міжнародні зовнішні аудитори піддали цю модель серйозній критиці у звіті 2023 року[2025], що також відобразилася у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року.

Крім того, окремі процедури мають тотожні цілі: автоматизована перевірка, повна перевірка, МСЖ; контроль повноти заповнення та ЛАК. Вони штучно розмежовуються Агентством, попри незмінну редакцію Закону України «Про запобігання корупції» впродовж багатьох років. Процедури не узгоджені між собою, що підкреслюється і в Дорожній карті з питань верховенства права[2026].

Також актуальною залишається рекомендація Європейської комісії щодо оновлення законодавства в частині посилення відповідальності за необґрунтовані статки та зниження порогів притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності за незаконне збагачення та недостовірне декларування[2027].

2020 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 392. ↗

2021 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

2022 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 392. ↗

2023 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

2024 Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 15.04.2026 № 09-15/24628-26.

2025 Звіт зовнішньої незалежної оцінки ефективності діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції за 2020–2021 роки / Комісія з проведення незалежної оцінки ефективності діяльності ефективності діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції 2023. 217 с. ↗

2026 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

2027 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

Щодо цього варто зазначити, що в липні 2025 року набрав чинності Закон № 4496-IX[2028], який підвищив пороги адміністративної відповідальності за недостовірне декларування (ст. 172^6 КУпАП) з 100–500 до 150–750 прожиткових мінімумів (499 200 — 2 496 000 грн у 2026 році), кримінальної відповідальності (ст. 366^2 КК України) — з 500–2 000 до 750–2 500 та понад 2 500 прожиткових мінімумів із відповідним зростанням розмірів штрафів. Водночас Закон № 4496-IX[2029] знизив поріг для незаконного збагачення (ст. 368^5 КК України) до 3 тис. прожиткових мінімумів працездатних осіб та розширив коло його суб'єктів (зокрема членів військово-лікарських комісій та працівників експертних команд з оцінювання повсякденного функціонування (колишні медико-соціальні експертні комісії), підвищив поріг цивільної конфіскації необґрунтованих активів (ст. 290 ЦПК України) з 500 до 750 прожиткових мінімумів (2 496 000 грн у 2026 році), а також встановив граничні строки перебування осіб у Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, залежно від виду відповідальності — від одного року до погашення судимості.

Підвищення порогів загалом виправдане знеціненням гривні приблизно на 50% з дня ухвалення попередніх норм у грудні 2020 року, однак є ризик того, що через зворотну дію нових порогів частина поточних розслідувань за недостовірним декларуванням може бути закрита.

На покращення механізму повних перевірок спрямований структурний маяк нового Меморандуму МВФ[2030], який передбачає, що кожна декларація отримає оцінку ризику, яка визначатиметься способом автоматичного аналізу даних та перевірки з державними реєстрами. Декларації, у яких ризик виявиться низьким, перевірятимуться в автоматичному режимі, тоді як НАЗК зосередиться на ґрунтовних перевірках насамперед декларацій високопосадовців та тих випадків, що демонструють найбільші корупційні ризики. Виконання цього маяка до кінця червня 2026 року є обов'язковою умовою продовження програми фінансової підтримки. Втім, виконання маяка через прийняття нових нормативних актів само собою не гарантує зміни практики, якщо ці акти відтворюватимуть чинні підходи в оновленому формулюванні.

У 2025 році МВФ підтримав як посилення механізму декларування активів, так і МСЖ у таких сферах, як-от податкова та митна, державні закупівлі та енергетика[2031]. Попри те що в межах звітного періоду законодавче регулювання проведення МСЖ не змінилося, НАЗК прокомунікувало намір його посилити на виконання вказаних вимог[2032].

Важливо знову ж таки підкреслити необхідність належного врегулювання процедури МСЖ з проведенням відкритих обговорень з громадськістю. Зокрема,

---

2028 Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо підвищення відповідальності за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення : Закон України від 17.06.2025 № 4496-IX. ↗

2029 Там само.

2030 МВФ-Україна: Лист про наміри та Меморандум про економічну та фінансову політику, 13.02.2026. ↗

2031 МВФ підтримує збереження напряму моніторингу способу життя, який реалізує НАЗК. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* 2025. ↗

2032 Результати роботи НАЗК за 2025 рік: моніторинг способу життя і контроль щодо повноти заповнення декларацій. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* 2026. ↗

член Громадської ради при НАЗК підкреслив[2033], що Громадська рада наполягає на запровадженні строків проведення відповідних моніторингів Агентством, що є критично необхідним з погляду принципів правової визначеності та пропорційності, а також захисту права посадовців на приватність від непропорційно тривалого втручання.

З цього приводу варто зазначити, що з IV кварталу 2025 року НАЗК надається міжнародна технічна допомога за підтримки МВФ, у межах якої вивчаються внутрішні процедури проведення повної перевірки та МСЖ з метою надання рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності заходів фінансового контролю у сферах з підвищеним корупційним ризиком[2034].

Актуальними залишаються проблеми щодо відсутності окремих порядків повної перевірки та МСЖ для суддів та суддів КСУ, а також уникнення декларування посадовими особами юридичних осіб публічного права[2035].

Рекомендації[2036]

1. НАЗК треба прийняти нові нормативні акти щодо ризик-орієнтованої системи перевірки декларацій відповідно до структурного маяка Меморандуму МВФ, забезпечивши водночас, щоб ці акти не лише формально відповідали вимогам Меморандуму, але й усували виявлену системну проблему з перевірками декларацій топпосадовців.

2. Удосконалити норми Закону України «Про запобігання корупції» в частині вимог до електронного декларування та процедури повної перевірки, що здійснюється НАЗК, а саме:

- виключити положення, що надають можливість народним депутатам не вказувати в деклараціях інформацію про орендовану нерухомість до 75 м^2, якщо витрати на неї їм компенсуються;
- виключити положення щодо зазначення інформації про один і той самий актив лише в одному розділі декларації;
- обмежити право декларанта знайомитися з усіма матеріалами повної перевірки щодо себе за результатами її проведення;
- розширити коло посадових осіб юридичної особи публічного права та включити до переліку декларантів керівників відокремлених підрозділів і філій юридичних осіб та їхніх заступників, так само як і на співробітників приватних офісів політичних топпосадовців, включно з їхніми радниками та помічниками.

2033 Інформація надана членом Громадської ради при НАЗК під час інтерв'ю, проведеного 25.03.2026.

2034 Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 15.04.2026 № 09-15/24628-26.

2035 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 394–396. ↗

2036 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації 2–11 залишаються актуальними з частковими оновленнями (с. 395–396).

3. Внести зміни до законодавства в частині зниження порогів притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності за незаконне збагачення та недостовірне декларування. Таке зниження порогів має базуватися на співвідношенні суми правопорушення з середнім рівнем офіційних доходів публічних посадовців різних категорій.

4. Зобов'язати публічних посадовців на рівні закону та/або підзаконного нормативно-правового акту декларувати інформацію щодо засновника трасту, а також довірених осіб та бенефіціарів, якщо вони не є контролером трасту. Також зробити обов'язковим розкриття інформації про витрати членів сім'ї.

5. Внести зміни до законодавства щодо збільшення строків давності притягнення до відповідальності за декларування недостовірної інформації, а також розглянути збільшення строку позовної давності щодо цивільної конфіскації необґрунтованих активів. Законодавчо передбачити можливість зупинення або переривання строків давності в справах про корупційні та пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення за прикладом європейських підходів.

6. Комплексно оцінити всю систему бізнес-процесів фінансового контролю, виявити процедури, де можуть бути допущені дублювання, конфлікти або розбіжності між підзаконними актами та Законом України «Про запобігання корупції». За підсумками такої оцінки внести необхідні зміни до законодавчого регулювання з метою удосконалення процедури фінансового контролю з урахуванням міжнародних зобов'язань України.

7. Прийняти законодавство та впровадити практичні заходи для забезпечення якості та актуальності даних про ідентифікацію фізичних осіб та об'єкти, зареєстровані в реєстрах та базах даних, які застосовуються для заповнення, контролю та перевірки декларацій про активи способом неупередженого швидкого реагування на виявлені неповні або некоректні дані в державних реєстрах та базах даних.

8. Забезпечити належне бюджетне фінансування діяльності НАЗК щодо направлення міжнародних запитів про надання інформації в межах фінансового контролю.

9. Внести зміни до законодавства з метою забезпечення відкритості правил ЛАК, зокрема для Громадської ради при НАЗК.

10. Розробити та погодити з ВРП та КСУ окремі порядки повної перевірки декларацій, а також МСЖ суддів.

11. Унеможливити уникнення декларування посадовими особами юридичних осіб публічного права через самовизначення як юридичної особи приватного права.

Державне фінансування політичних партій

Прогрес та проблеми

ОЕСР у останньому звіті визначила, що законодавство про політичні партії досі потребує комплексного оновлення, зокрема в частині процедур притягнення пар-

тій до відповідальності за порушення правил фінансування. Окремо наголошено на відсутності будь-яких законодавчих ініціатив щодо врегулювання прав парламентської опозиції, частина представників якої продовжує зазнавати обмежень щодо виїзду за кордон або заморожування активів[2037].

Дорожня карта з питань функціонування демократичних інституцій передбачає захід щодо набрання чинності Законом, який забезпечуватиме відповідність партійного законодавства ключовим міжнародним стандартам та попереднім рекомендаціям Венеційської комісії та Організації з безпеки і співробітництва в Європі до IV кварталу 2027 року[2038].

Цей документ також визначає групу заходів, спрямованих на зменшення впливу окремих фінансово-промислових груп на партії та вдосконалення державного фінансування зі строком виконання до IV кварталу 2026 року: законодавче визначення заборон щодо використання коштів державного фінансування; зміни до законодавства щодо зменшення ризику прихованого фінансування; запровадження механізму постійного моніторингу фінансово-господарської діяльності партій, включно з моніторингом негрошових внесків, із залученням громадськості та програмних засобів[2039].

Так само до IV кварталу 2026 року мають бути виконані заходи з підвищення ефективності притягнення до відповідальності: законодавче визначення чітких юридичних складів правопорушень у сфері фінансування партій і виборчих кампаній з розмежуванням адміністративної та кримінальної відповідальності залежно від ступеня суспільної небезпеки; запровадження більш пропорційних та дієвих санкцій[2040].

Протягом досліджуваного періоду законодавство у сфері фінансування політичних партій не зазнало суттєвих змін. Оновлень до КУпАП чи КК України в частині посилення відповідальності за відповідні порушення не прийнято, хоча НАЗК спільно з громадськими організаціями «ОПОРА», «Рух ЧЕСНО» та іншими інституціями напрацьовує відповідні законодавчі зміни в межах робочої групи[2041].

Згідно з наданою НАЗК інформацією[2042], окремий законопроєкт про удосконалення процедури притягнення до адміністративної відповідальності за порушення у сфері фінансування партій підготувало Агентство, однак він ще очікує завершення погоджувальних процедур перед поданням до Кабінету Міністрів України та наразі неопублікований.

2037 OECD (2025), OECD Integrity and Anti-Corruption Review of Ukraine, OECD Public Governance Reviews, OECD Publishing, Paris. ↗

2038 Дорожня карта з питань функціонування демократичних інституцій : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

2039 Там само.

2040 Там само.

2041 Звіт з виконання рекомендацій Комісії з проведення зовнішньої незалежної оцінки діяльності НАЗК за 2021–2022 / Національне агентство з питань запобігання корупції. 139 с. ↗

2042 Там само.

Ключовою законодавчою подією стала реєстрація 10 грудня 2025 року у Верховній Раді проєкту нового Закону України «Про політичні партії» (реєстраційний № 14289[2043]), покликаного замінити чинний Закон[2044] 2001 року. Законопроєкт розробляла робоча група за участю народних депутатів та представників громадянського суспільства протягом шести років, він передбачає: оновлення правової основи створення, реєстрації, діяльності та припинення партій; запровадження обов'язкової електронної системи обліку членів партії; гендерні квоти у керівних органах на рівні не менше ніж 40%; детальну класифікацію та ліміти приватних внесків; трирівневу систему розподілу державного фінансування з порогом у 2% голосів та базовим обсягом 700 млн грн на рік з індексацією. Законопроєкт також містить перехідне положення, яке тимчасово, на період воєнного стану, надає партіям право використовувати кошти державного фінансування на заходи з підвищення обороноздатності та забезпечення національної безпеки — положення, що легалізує на нормативному рівні практику, яка раніше ґрунтувалася лише на необов'язковому роз'ясненні НАЗК і критикувалася як така, що суперечить правовій природі партій[2045].

Паралельно зареєстрований альтернативний законопроєкт № 14289-1[2046] пропонує більш ліберальний підхід до регулювання: вищий поріг державного фінансування (3% голосів замість 2%), нижчий ліміт гендерного балансу (не більш як 2/3 однієї статі замість 40%), вищі допустимі пороги недостовірності звітних даних для зупинення та припинення державного фінансування (200 і 2000 прожиткових мінімумів проти 100 і 1000 у законопроєкті № 14289), триваліші строки реагування партій на попередження контролюючого органу, а також відсутність вимог щодо обов'язкового електронного обліку членів та публічного оприлюднення банківської інформації про рух коштів[2047].

Законопроєкт № 11462 щодо вдосконалення правил фінансування виборчих кампаній, зареєстрований ще в серпні 2024 року, залишається на розгляді в Комітеті Верховної Ради з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування і досі не прийнятий[2048], попри нагальну потребу в цифровізації виборчої звітності та консолідації контрольних повноважень у НАЗК.

У березні 2026 року Голова Агентства також зазначив[2049], що обговорюється ініціатива обмежити внески громадян до 20% від їхнього підтвердженого доходу за останні п'ять років. Це має запобігти «дробленню» великих сум через підставних осіб, які не мають офіційних доходів.

2043 Про політичні партії : проєкт Закону України, реєстраційний № 14289 від 10.12.2025. ↗

2044 Про політичні партії в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2365-III. ↗

2045 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 397. ↗

2046 Про політичні партії : проєкт Закону України, реєстраційний № 14289-1 від 30.12.2025. ↗

2047 Там само.

2048 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правил фінансування виборчих кампаній та здійснення контролю виборчих фондів : проєкт Закону України, реєстраційний № 11462 від 05.08.2024. ↗

2049 Як працює фінансування політичних процесів в Україні / Говорить Опора. *YouTube*. 2026. ↗

Також актуальною залишається потреба законодавчо скасувати п'ятирічне обмеження публічного доступу до фінансових звітів партій та відновити відкритий доступ до звітів за 2016–2017 роки[2050].

Рекомендації[2051]

1. Для усунення правової невизначеності та запобігання потенційним зловживанням доцільним є врегулювати питання витрачання політичними партіями державного фінансування на цілі, пов'язані із забезпеченням оборони України та безпекою населення, на рівні підзаконних актів НАЗК.

2. Варто направити на розгляд Парламенту новий законопроєкт щодо діяльності політичних партій та прийняти його до чергових виборів з метою зафіксувати в євроінтеграційному порядку денному. Верховній Раді треба прийняти законопроєкт № 11462 щодо вдосконалення правил фінансування виборчих кампаній, здійснення контролю виборчих фондів та створення у системі реєстру POLITDATA модулів «Загальнодержавні вибори» та «Місцеві вибори».

3. Переглянути систему законодавчих санкцій за порушення вимог політичними партіями, зокрема забороненими, у бік її більшої збалансованості, пропорційності та широти спектра.

4. Внести зміни до Закону України «Про запобігання корупції» та уточнити статус роз'яснень НАЗК, зокрема для політичних партій, аби позбавити ці роз'яснення рекомендаційного характеру. НАЗК треба переглянути свій підхід до надання роз'яснень задля уникнення відображення в них положень, що суперечать законодавству, організувавши публічне обговорення таких документів.

5. НАЗК необхідно вжити заходів, для того щоб відобразити публічно звітність політичних партій за 2016–2017 роки, а також ініціювати зміни до Закону України «Про політичні партії в Україні», щоб звіти залишалися публічними понад п'ять років заради збереження тяглості та можливості порівнювати їхню динаміку.

6. НАЗК треба розбудувати спроможність щодо виявлення ознак зовнішнього втручання у фінансування виборчих кампаній та налагодити співпрацю аналітичного характеру з заінтересованими сторонами.

Управління корупційними ризиками

Прогрес та проблеми

Дорожня карта з питань верховенства права[2052] передбачає, що органи влади мають на постійній основі розробляти галузеві антикорупційні заходи на основі реальної оцінки ризиків із залученням громадянського суспільства.

2050 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 402. ↗

2051 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації залишаються актуальними (с. 401–402).

2052 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

Останній звіт ОЕСР вказує[2053], що є регуляторний розрив між НАЗК, що відповідає за оцінку корупційних ризиків, і Міністерством фінансів України, яке здійснює загальний внутрішній контроль, адже ці дві системи нормативно не пов'язані між собою. Через це оцінка корупційних ризиків сприймається як формальна вимога, а не реальний управлінський інструмент. Крім того, керівники установ нерідко делегують антикорупційні функції на нижчий рівень, попри законодавчі вимоги щодо особистої відповідальності.

Станом на кінець 2025 року 148 органів державної влади мали чинні антикорупційні програми, тоді як 12 — ні, що краще, ніж у 2024 році (144 та 23), але все ще недостатньо[2054]. Станом на кінець липня 2026 року ці показники — 99 проти 59[2055]. Законодавчий перелік суб'єктів, зобов'язаних розробляти та затверджувати такі програми протягом звітного періоду, не змінився.

Внутрішні антикорупційні програми продовжують демонструвати низьку ефективність, а їхній зміст не призводить до відчутних, реальних результатів, натомість передбачає низку формальних заходів. Це, зокрема, підтверджується і звітом НАЗК щодо стану виконання антикорупційних програм органів у 2025 році[2056]. У висновках звіту Агентство вказує на формалізм у процесі розроблення та виконання антикорупційних програм та необхідність подальшого вдосконалення як нормативно-методичного супроводу, так і практичних механізмів реалізації антикорупційних програм.

Окремою проблемою експерти визнають[2057] те, що антикорупційні програми розробляє тільки уповноважений без залучення інших підрозділів, що унеможливлює якісну оцінку галузевих ризиків. Також не до кінця використаним залишається потенціал залучення громадськості до цього процесу.

Процедура погодження програм НАЗК має процедурні недоліки. Наприклад, зараз орган спочатку затверджує програму наказом і лише потім надсилає до НАЗК. Якщо НАЗК має зауваження — треба проходити довгу процедуру змін до вже чинного акту[2058].

Відповідно до Дорожньої карти з питань верховенства права НАЗК до кінця 2027 року має суттєво посилити свою спроможність надавати методичну підтримку, координувати антикорупційні підходи та моніторити їх виконання[2059]. Крім того, самі антикорупційні уповноважені потребують розширення мандату, ресурсів і підзвітності за підтримки НАЗК для ефективного впровадження антикорупційних програм на рівні установ[2060].

2053 OECD (2025), OECD Integrity and Anti-Corruption Review of Ukraine, OECD Public Governance Reviews, OECD Publishing, Paris. ↗

2054 Антикорупційні програми органів влади. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* ↗

2055 Там само.

2056 Аналітичний звіт щодо стану виконання антикорупційних програм органів влади у 2025 році / Національне агентство з питань запобігання корупції. 2025. 39 с. ↗

2057 Інформація надана експертом у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведеного 18.03.2026.

2058 Там само.

2059 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

2060 Там само.

Станом на кінець липня 2026 року НАЗК оцінило лише одну організацію в розрізі ефективності діяльності уповноважених, втім згідно з опублікованою інформацією загальна кількість поданих форм звітування — 3 395, з них 711 подані з порушенням терміну[2061]. За оцінками експертів[2062], залишається потреба в покращенні підготовки уповноважених та підвищенні їхньої заробітної плати. Експерти також вказали, що НАЗК відповідає на запити уповноважених у загальному порядку протягом місяця. Водночас, наприклад, конфлікт інтересів згідно з законом має врегульовуватися протягом двох робочих днів. За таких умов уповноважені вимушені самі орієнтуватися у складних ситуаціях.

Зареєстрований у Парламенті проєкт Антикорупційної стратегії охоплює більшість проблем інституційного розвитку та посилення незалежності антикорупційних уповноважених, так само як і підвищення якості антикорупційних програм[2063]. Якісно розроблені заходи майбутньої державної антикорупційної програми на виконання відповідних стратегічних результатів зможуть покращити ситуацію.

НАЗК не оновлювало каталог корупційних ризиків вже понад 2 роки, що призводить до його неповноти та неактуальності[2064]. Так, каталог не охоплює навіть частково такі важливі сфери, як управління персоналом[2065].

У 2025–2026 роках у розділі «Стратегічний аналіз корупційних ризиків» НАЗК опубліковано дев'ять досліджень щодо корупційних ризиків: у лісовому господарстві; під час централізованих тилових закупівель для Збройних сил України; під час відбудови житла і соціальної інфраструктури; у сфері правосуддя та під час реформуванні митних органів; у сфері обов'язкового технічного контролю транспортних засобів тощо[2066].

Протягом 2025 року НАЗК провело 117 антикорупційних експертиз нормативно-правових актів та надало 370 рекомендацій з усунення можливих корупційних зловживань, які фактично повністю були враховані[2067]. За перше півріччя 2026 НАЗК провело 101 антикорупційну експертизу та надало 322 рекомендації щодо усунення можливих корупційних ризиків. Водночас 99% рекомендацій НАЗК були враховані розробниками нормативно-правових актів[2068]. Водночас зберігається надмірна дискреція НАЗК у відборі нормативних актів на антикорупційну експертизу, так само як і паралельність підходів антикорупційної експертизи НАЗК і Мін'юсту, що створює прогалини у виявленні корупціогенних факторів.

2061 Оцінка ефективності уповноважених. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* 2025. ↗

2062 Інформація надана експертом у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведеного 18.03.2026.

2063 Про затвердження Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки : проєкт Закону України, реєстраційний № 15230-д від 27.07.2026. ↗

2064 Каталог корупційних ризиків. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* 2026. ↗

2065 Інформація надана експертом у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведеного 18.03.2026.

2066 Стратегічний аналіз корупційних ризиків. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* 2026. ↗

2067 Результати роботи НАЗК за 2025 рік: антикорупційна експертиза та стратегічний аналіз корупційних ризиків. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* ↗

2068 99% рекомендацій враховано розробниками: результати антикорупційної експертизи НАЗК у І півріччі 2026 року. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* 2026. ↗

Рекомендації[2069]

1. Органам державної влади та місцевого самоврядування необхідно мати внутрішні антикорупційні програми, затверджені НАЗК, які належно відображають аналіз корупційних ризиків, із запровадженням у законодавстві відповідальності за їх відсутність.

2. Потрібно включити до законодавчого переліку суб'єктів, які приймають антикорупційні програми, сільські й селищні ради, районні державні адміністрації та відокремлені структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій, а також Офіс Президента.

3. Внести зміни до законодавства, передбачивши заходи, спрямовані на усунення прогалин та правової невизначеності законодавства у сфері антикорупційних експертиз, зокрема:

- передбачити чіткі строки та процедуру розгляду результатів антикорупційної експертизи Верховною Радою;
- обмежити дискрецію НАЗК щодо добору проєктів нормативно-правових актів на антикорупційну експертизу;
- впровадити уніфіковану методологію антикорупційної експертизи, що відповідає сучасним потребам;
- перенести фокус експертизи на ранні етапи правотворчої діяльності через введення в дію Закону України «Про правотворчу діяльність» та внесення змін до Регламенту Верховної Ради та Регламенту Кабінету Міністрів України.

4. Внести зміни до законодавства щодо підвищення інституційної спроможності, незалежності та фінансування антикорупційних уповноважених. Відновити системну інституційну та методологічну підтримку антикорупційних уповноважених НАЗК.

5. Забезпечити належну актуалізацію каталогу корупційних ризиків, що ведеться НАЗК, принаймні раз на пів року, з розширенням охоплення нових секторів.

Моніторинг конфлікту інтересів

Прогрес та проблеми

Дорожня карта з питань верховенства права передбачає впровадження змін до законодавства для посилення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (визначення поняття, політики щодо подарунків, обмеження після звільнення, передача корпоративних прав) до IV кварталу 2026 року[2070].

Попри це протягом досліджуваного періоду законодавство в частині врегулювання конфлікту інтересів фактично не зазнало жодних суттєвих змін. Також наразі

2069 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації залишаються актуальними (с. 408–409).

2070 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

не зареєстровано відповідних комплексних законодавчих ініціатив, втім, відповідні стратегічні результати були закладені до проєкту Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки[2071].

Також Дорожня карта з питань верховенства права передбачає два взаємопов'язані законодавчі заходи: визначення внутрішніх процедур НАЗК для моніторингу та контролю дотримання вимог щодо конфлікту інтересів (строк — кінець 2025 року) та прийняття законодавчих змін щодо уявного конфлікту інтересів (apparent conflict of interest) (строк — IV квартал 2027 року).

У листопаді 2025 року НАЗК нарешті затвердило Порядок здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб[2072].

Громадськість давно звертала увагу на необхідності належного врегулювання моніторингу виконання вимог законодавства щодо запобігання і врегулювання конфліктів інтересів та інших обмежень[2073]. Втім, затверджений Агентством документ є доволі поверхневим та містить низку прогалин, які потрібно виправити. Зокрема, чинний Порядок не передбачає чітких строків та обсягів проведення моніторингу, як і чітких критеріїв для його обов'язкового початку, залишаючи Агентству надмірну дискрецію тощо.

У лютому 2025 року НАЗК частково оновило методичні рекомендації щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, а також дотримання обмежень щодо запобігання корупції[2074]. Зокрема, до рекомендацій додані нові положення щодо конфлікту інтересів під час реалізації повноважень з оплати праці у разі спільної роботи близьких, а також вирішення питання про встановлення стимулювальних виплат. У решті частин рекомендації не змінювалися з січня 2024 року.

У червні 2025 року затверджено та зареєстровано в Мін'юсті Порядок складення протоколів про адміністративні правопорушення в НАЗК[2075]. Це позитивний крок, покликаний покращити якість протоколів НАЗК. Втім, це закриває лише частину проблеми з судовим розглядом протоколів Агентства, адже НАЗК досі не має права участі в судових засіданнях чи апеляційного оскарження, що серед інших процесуальних недоліків залишається ключовою законодавчою прогалиною. Це

2071 Про затвердження Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки : проєкт Закону України, реєстраційний № 15230-д від 27.07.2026. ↗

2072 Про затвердження Порядку здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 20.11.2025 № 339/25. ↗

2073 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» Звіту Європейської комісії щодо України у 2023 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2024. С. 269–270. ↗

2074 Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, дотримання обмежень щодо запобігання корупції станом на 03.02.2025 : методичні рекомендації / Національне агентство з питань запобігання корупції. 2025. 181 с. ↗

2075 Про затвердження Порядку складення протоколів про адміністративні правопорушення в Національному агентстві з питань запобігання корупції : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 10.06.2025 № 169/25. ↗

має наслідком вкрай низький показник притягнення до адміністративної відповідальності за протоколами НАЗК як щодо порушень у сфері конфлікту інтересів, так і інших правопорушень, пов'язаних із корупцією[2076].

Щодо законодавчого запровадження поняття уявного конфлікту інтересів, передбаченого Дорожньою картою з питань верховенства права до IV кварталу 2027 року, у 2026 році підготовлено відповідне парламентське дослідження[2077]. Воно аналізує досвід держав-членів ЄС та визначає дві моделі регулювання: нормативну (законодавче закріплення дефініції та заборон) та процедурну (обов'язкові механізми розкриття інформації та управління).

Експерти висловлюють застереження[2078] щодо передчасного запровадження відповідного інституту без попереднього розв'язання системніших проблем — зокрема, вкрай низької ефективності притягнення до відповідальності навіть за чинними нормами в разі реального та потенційного конфлікту інтересів.

У звіті ОЕСР[2079] також вказана проблема відсутності законодавчо закріпленого органу, відповідального за контроль дотримання обмежень після звільнення з публічної служби, що фактично залишає цю сферу без нагляду. Хоча відповідна інформація теоретично могла б бути отримана через перевірку декларацій, закон не передбачає такого способу контролю за обмеженнями після звільнення[2080].

Рекомендації

1. Прийняти зміни до законодавства для подальшого посилення інституту конфлікту інтересів та відповідних антикорупційних вимог, зокрема через удосконалення визначення конфлікту інтересів, положень законодавства щодо його врегулювання, сумісництва та суміщення, посилення обмежень щодо подарунків та після закінчення трудової діяльності, правил передачі корпоративних прав посадовими особами.

2. Внести комплексні зміни до КУпАП в частині удосконалення норм щодо гарантування рівності сторін; запровадження ефективного способу повідомлення особам про складення щодо них протоколу про вчинення правопорушення та направлення його до суду; визначення чітких і достатніх строків, що надали б НАЗК змогу збирати необхідні докази та вчасно передавати матеріали справи на розгляд суду відповідно до встановлених процедур.

3. Доповнити КУпАП нормою про те, що НАЗК має право брати участь у судовому засіданні щодо особи, щодо якої воно склало протокол про адміністративне правопорушення. Також надати НАЗК право на апеляційне оскарження у справах щодо адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією.

2076 Докладно — у підрозділі «Інституційна рамка» щодо моніторингу конфлікту інтересів.

2077 Парламентське дослідження щодо правової природи уявного конфлікту інтересів. *Дослідницька служба Верховної Ради України*. 2026. ↗

2078 Інформація надана експертом у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведеного 18.03.2026.

2079 OECD (2025), OECD Integrity and Anti-Corruption Review of Ukraine, OECD Public Governance Reviews, OECD Publishing, Paris. ↗

2080 Там само.

4. НАЗК треба доопрацювати Порядок здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів через встановлення чітких строків і обсягів проведення моніторингу та критеріїв для його обов'язкового початку — з метою усунення надмірної дискреції Агентства та забезпечення передбачуваності й підзвітності його роботи.

5. Розглянути можливість законодавчого закріплення за НАЗК повноважень щодо контролю дотримання обмежень після звільнення з публічної служби, зокрема через аналіз майнових декларацій.

Інститут викривачів

Прогрес та проблеми

Дорожня карта з питань верховенства права[2081] також передбачає прийняття та впровадження змін для увідповіднення законодавства про захист викривачів Директиві ЄС 2019/1937[2082] до II кварталу 2027 року. Так само Звіт у межах Пакета розширення ЄС 2025 року[2083] констатував, що чинне законодавство потребує подальшого увідповіднення Директиві ЄС 2019/1937.

Попри це, за оцінкою ОЕСР, у п'ятому раунді моніторингу Стамбульського плану дій, прогрес України у сфері захисту викривачів у 2025 році оцінено у 90,2 бала зі 100 можливих, а експерти позитивно оцінили комплексне нормативне регулювання та побудовану систему подання повідомлень[2084]. Водночас невідповідність національного законодавства Директиві ЄС 2019/1937 залишається серйозним недоліком для всієї системи.

В Україні досі відсутній окремий закон про захист викривачів суспільно необхідної інформації, а чинне законодавство не покриває осіб, які повідомляють про порушення, що не є корупційними правопорушеннями у визначенні Закону України «Про запобігання корупції». Міждисциплінарний науково-освітній центр протидії корупції в Україні (ACREC) ще у 2024 році розробив 20 ключових бенчмарків для майбутнього комплексного закону[2085]. Проте наразі прогресу в цій сфері не спостерігається, жодні комплексні законодавчі ініціативи в Парламенті не зареєстровані.

Без змін також залишилося роз'яснення НАЗК від 12 червня 2023 року[2086], яке всупереч міжнародній практиці прив'язує статус викривача до юридичного факту надання суб'єктом владних повноважень правової кваліфікації інформації, що міститься в повідомленні.

2081 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

2082 Directive (EU) 2019/1937 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2019 on the protection of persons who report breaches of Union law. ↗

2083 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

2084 Ukraine Fifth Round Of Anti-Corruption Monitoring Follow Up Report. OECD. 2025. ↗

2085 Золотий стандарт правових гарантій Захисту викривачів: 20 головних бенчмарків, які повинні визначати зміст закону про захист викривачів в Україні / ARCER, Міжнародний фонд «Відродження». 2024. 8 с. ↗

2086 Роз'яснення Національного агентства з питань запобігання корупції від 12.06.2023 № 2 «Щодо правового статусу викривача». ↗

У листопаді 2025 року на V Щорічній конференції «Викривачі корупції в Україні: успіхи та виклики» НАЗК презентувало дорожню карту розвитку інституту викривання на 2026 рік, яка передбачає: аналіз міжнародного законодавства за участі Європейської та Венеційської комісій; розроблення законопроєкту щодо розширення дефініції викривача й вдосконалення механізму винагороди; модернізацію Порталу викривачів; освітні програми та інформаційні кампанії[2087]. Втім, текст дорожньої карти з конкретними заходами та строками наразі не опублікований.

У Верховній Раді 18 березня 2026 року зареєстровано законопроєкт № 15089 щодо удосконалення порядку гарантування безпеки викривачів корупції у секторі безпеки і оборони[2088]. Станом на кінець липня 2026 року він знаходиться на опрацюванні в Комітеті Верховної Ради з питань національної безпеки, оборони та розвідки. Цей законопроєкт є кроком у правильному напрямку, оскільки він запроваджує механізми захисту для військових викривачів — переведення до іншої частини, 90-денну відпустку та відстрочку від призову. Водночас документ принципово не розв'язує найбільш критичну проблему — ризик кримінальної відповідальності за ст. 328 КК України в разі повідомлення про правопорушення, пов'язані з інформацією, що є державною таємницею.

Крім того, законопроєкт не передбачає створення спеціалізованих каналів для повідомлення про корупцію у військовій сфері, що є теж відомою проблемою через статутну субординацію та принцип єдиноначальності, передбачену Статутом внутрішньої служби Збройних сил України[2089]. Так, військовослужбовець фактично зобов'язаний звертатися з будь-якою інформацією через командира, навіть якщо саме командир є суб'єктом порушення. Повідомлення через регулярні канали (НАЗК, НАБУ тощо) в умовах воєнного стану та доступу до секретної інформації знову ж таки несе ризик відповідальності за ст. 328 КК України (розголошення державної таємниці), адже працівники цих органів не матимуть аналогічного доступу. Тобто законопроєкт № 15089 передбачає захист військовослужбовців після факту повідомлення, але не розв'язує питання про те, як це зробити безпечно і законно.

З цього приводу НАЗК повідомило[2090], що розробило концепцію проєкту Закону України щодо створення захищених внутрішніх каналів для повідомлень, що містять державну таємницю або службову інформацію, зібрану в ході оперативно-розшукової чи оборонної діяльності. Однак наразі такий законопроєкт не оприлюднено.

Також у 2025 році на розгляд Парламенту був поданий урядовий законопроєкт № 14274[2091] щодо врегулювання питання виплати винагороди викривачу, який

2087 НАЗК презентувало дорожню карту розвитку інституту викривання на 2026 рік. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2025. ↗

2088 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку забезпечення безпеки викривачів корупції у секторі безпеки і оборони : проєкт Закону України, реєстраційний № 15089 від 18.03.2026. ↗

2089 Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 № 548-XIV. ↗

2090 Результати роботи НАЗК за 2025 рік: розвиток інституту викривання. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2026. ↗

2091 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання питання виплати винагороди викривачу : проєкт Закону України, реєстраційний № 14274 від 04.12.2025. ↗

також розробляло НАЗК. Він закріплював, що винагорода виплачується коштом державного бюджету, передбачених безпосередньо НАЗК, а не залежить від реального стягнення коштів із засудженої особи. Такий підхід є структурно нестабільним щонайменше через те, що кількість і розмір винагород є занадто непередбачуваними, аби закладати певну суму в бюджет наперед[2092]. Втім, у зв'язку зі зміною складу Уряду в липні 2026 року цей законопроєкт було відкликано.

Раніше громадськість рекомендувала альтернативний підхід[2093]: виплату винагороди виключно з коштів, реально повернутих до державного бюджету внаслідок викриття правопорушення. Цей підхід є більш логічним і самофінансованим — розмір винагород прямо корелює з реальним фіскальним результатом викриття, унеможливлює непередбачене бюджетне навантаження і посилює стимул для ефективних розслідувань.

Також актуальною залишається потреба відмежування викривача від конфідента у КПК України з забороною конфідентам претендувати на нагороду за викривання[2094].

Наразі працює робоча група при парламентському Комітеті з питань свободи слова, що напрацьовує пропозиції щодо протидії стратегічним позовам проти участі громадськості (SLAPP). Відповідний законопроєкт має бути зареєстрований у 2026 році[2095].

Потреба в прийнятті антиSLAPP-законодавства підтверджується також гучною подією, що сталася в липні 2026 року. Тоді Печерський районний суд міста Києва задовольнив заяву про забезпечення позову від товариства з обмеженою відповідальністю «Парковий-2» і заборонив журналістам «Слідство.Інфо» та Центру протидії корупції публікувати розслідування про 143 об'єкти нерухомості, придбані братом директора ДБР Олександром Сухачовим у харківського забудовника «Строй Сіті» за цінами, що в десятки разів нижчі від ринкових. Водночас той самий забудовник згодом став фігурантом кримінального провадження, яке розслідувало саме ДБР[2096].

В ухвалі суду зазначалося, що публікація «завдасть невідворотної шкоди правам Заявника», а також що позивач наполягає, що інформація про угоди з нерухомістю є «комерційною таємницею»[2097]. В результаті матеріал вийшов лише завдяки тому, що один зі співавторів, який не був згаданий в ухвалі суду і не отримав заборону на оприлюднення зібраної інформації, передав текст редакціям, які так само не були згадані в ухвалі. Тобто захист журналістів від SLAPP-позовів фактично забез-

---

2092 Там само.

2093 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 416. ↗

2094 Там само. С. 414.

2095 Законопроєкт про протидію SLAPP-позовам буде зареєстровано на початку 2026 року. *Детектор медіа*. 2025. ↗

2096 Квартири за ціною смартфона. Як брат директора ДБР отримав 143 об'єкти нерухомості від забудовника, якого згодом розслідувало ДБР. *Радіо Свобода*. 2026. ↗

2097 Копія ухвали Печерського районного суду міста Києва від 06.07.2026 у справі № 757/36548/26-ц. ↗

печила не правова система, а редакційна солідарність. Цей випадок наочно демонструє, чому прийняття відповідного законодавства, яке наразі розробляється робочою групою при парламентському Комітеті з питань свободи слова, є нагальним: без чітких процедурних механізмів відхилення безпідставних позовів на ранньому етапі судові заборони залишатимуться ефективним інструментом стримування журналістських розслідувань про можливі конфлікти інтересів в органах правопорядку.

Рекомендації

1. НАЗК має розробити, а Парламент — прийняти окремий законодавчий акт, який би передбачав:

- широку дефініцію викривача суспільно необхідної інформації;
- поширення гарантій захисту на осіб, які допомагали викривачам та сприяли викриванню; були сприйняті за викривача; готувалися до викриття, однак не встигли його завершити; беруть участь у професійних організаціях; волонтерів і стажистів тощо;
- гарантування безпеки учасників проваджень без прив'язки до кримінальної юстиції;
- поширення дефініції регулярного каналу повідомлення на суб'єктів владних повноважень, до компетенції яких належить розгляд і ухвалення рішень з питань, щодо яких розкривається відповідна інформація. Регулярні канали мають обов'язково створюватися й органами, відповідальними за здійснення контролю за дотриманням законів у відповідних сферах, іншими відповідними державними органами, установами, організаціями;
- повідомлення інформації з обмеженим доступом, зокрема державної таємниці, зовнішнім каналом повідомлення, якщо вона становить суспільний інтерес, без притягнення за це до відповідальності. Законодавцю варто інклюзивно напрацювати та ухвалити законодавчі зміни щодо звільнення від відповідальності викривачів суспільно необхідної інформації, зокрема державної таємниці, за ст.ст. 361, 361[2], 328, 330, 422, 39 КК України[2098].

2. Верховній Раді варто підтримати законопроєкт № 15089 щодо захисту військових викривачів після доопрацювання, зокрема у частині запровадження захищених каналів повідомлення, що унеможливлювали б вимогу звернення через командира, якщо саме він є суб'єктом порушення, а також звільнення від відповідальності військових-викривачів у разі розкриття інформації, зокрема державної таємниці, за ст.ст. 361, 361[2], 328, 330, 422, 39 КК України.

3. НАЗК варто розробити новий законопроєкт замість відкликаного законопроєкту № 14274 щодо виплати винагороди викривачам з урахуванням необхідності доопрацювання механізму фінансування: закладення фіксованих бюджетних видатків є структурно нестабільним рішенням через непередбачуваність

2098 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації 1, 4–6 залишаються актуальними (с. 415).

розміру виплат. Рекомендується натомість передбачити виплату винагороди виключно з коштів, реально повернутих до державного бюджету внаслідок викриття правопорушення.

4. Увідповіднити національне законодавство щодо протидії стратегічним позовам проти участі громадськості (SLAPP) Директиві ЄС 2024/1069 з урахуванням досвіду запровадження інституту захисту викривачів корупції в Україні.

5. Внести зміни до роз'яснення НАЗК від 12 червня 2023 року № 2 «Щодо правового статусу викривача» у питанні тлумачення положення закону про умови набуття особою прав і гарантій викривача. Зокрема, змінити правову позицію НАЗК, що особа набуває прав викривача, лише якщо вона повідомила про можливі факти вчинення корупційного кримінального правопорушення та/або кримінального правопорушення, пов'язаного з корупцією, а орган досудового розслідування за результатом повідомлення вніс відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань саме про корупційне правопорушення.

6. Розмежувати у КПК України викривачів від конфідентів — позаштатних агентів органів правопорядку — із забороною останнім претендувати на винагороду.

Лобіювання

Прогрес та проблеми

У Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року[2099] вказано, що НАЗК необхідно розвивати свої спроможності для ефективного та неупередженого моніторингу дотримання законодавства про лобіювання.

Дорожня карта з питань верховенства права охоплює п'ять заходів у сфері лобіювання. До кінця 2025 року НАЗК мало визначити внутрішні процедури моніторингу та контролю за дотриманням законодавства про лобіювання. У I кварталі 2026 року передбачено запуск реєстру прозорості в повному обсязі та прийняття підзаконних актів на виконання Закону України «Про лобіювання». До кінця 2026 року НАЗК має провести комунікаційну кампанію для зниження негативного сприйняття лобіювання серед суспільства. Нарешті, до III кварталу 2027 року НАЗК спільно з Урядом та Верховною Радою мають усунути законодавчі прогалини у системі лобіювання та посилити правила взаємодії публічних службовців із лобістами.

Перші два заходи НАЗК виконало — 1 вересня 2025 року набрали чинності Закон України «Про лобіювання»[2100] та Правила етичної поведінки суб'єктів лобіювання[2101], а також розпочав роботу Реєстр прозорості[2102].

2099 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

2100 Про лобіювання : Закон України від 23.02.2024 № 3606-IX. ↗

2101 Про затвердження Правил етичної поведінки суб'єктів лобіювання : постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2024 № 1128. ↗

2102 Реєстр прозорості. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* ↗

НАЗК 3 жовтня 2025 року затвердило Порядок здійснення моніторингу дотримання вимог законодавства з питань лобіювання[2103], що визначає процедуру моніторингу НАЗК дотримання лобістами вимог законодавства, зокрема достовірності відомостей, що подаються до Реєстру прозорості, та виявлення незареєстрованої лобістської діяльності. Моніторинг може ініціюватися на підставі повідомлень від фізичних або юридичних осіб, а також інформації з медіа та відкритих джерел.

Перша кампанія звітування щодо лобістської діяльності стартувала 1 січня 2026 року. Відповідно до Закону кожен лобіст зобов'язаний подавати звіти до Реєстру прозорості двічі на рік: за перше півріччя — до 31 липня, за друге — до 31 січня наступного року. Лобісти, зареєстровані з 1 вересня 2025 року, були зобов'язані подати перші звіти до 31 січня 2026 року, охопивши свою діяльність з моменту реєстрації до 31 грудня 2025 року включно[2104].

Згідно з інформацією, наданою НАЗК станом на березень 2026 року, до Реєстру прозорості подано 130 звітів щодо лобіювання[2105]. Водночас опублікована наприкінці липня інформація від Агентства вказує, що за 10 днів до кінцевого строку звітування за перше півріччя до Реєстру прозорості подано 35 звітів, що становить 18,92% від загальної кількості тих, що мають бути подані в межах цієї кампанії звітування[2106].

Щодо порушень у сфері лобіювання, то станом на кінець липня 2026 року, згідно з Реєстром прозорості, НАЗК склало 7 протоколів щодо осіб[2107], які не подали або несвоєчасно подали звіти щодо лобіювання в межах першої кампанії звітування щодо здійснення лобіювання — за друге півріччя 2025 року[2108]. Крім того, одну особу вже притягнуто судом до відповідальності за адміністративне правопорушення з накладенням стягнення у вигляді штрафу[2109].

Також у липні 2025 року Комітет Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності рекомендував включити до порядку денного законопроєкт № 13340-1[2110], який пропонує відтермінувати адміністративну відповідальність за порушення у сфері лобіювання до 1 вересня 2026 року. Наразі цей законопроєкт очікує на слухання в першому читанні Парламентом.

2103 Про затвердження Порядку здійснення моніторингу дотримання вимог законодавства з питань лобіювання : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 03.10.2025 № 303/25. ↗

2104 Про лобіювання : Закон України від 23.02.2024 № 3606-IX. Ч. 1 ст. 17. ↗

2105 Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 23.03.2026 № 205-05/18452-26.

2106 Звітування щодо лобіювання: до завершення кампанії — 10 днів. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2026. ↗

2107 Там само.

2108 НАЗК склало й скерувало до суду перші протоколи за порушення законодавства у сфері лобіювання. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2026. ↗

2109 Там само.

2110 Про внесення зміни до пункту 2 Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за порушення законодавства у сфері лобіювання» : проєкт Закону України, реєстраційний № 13340-1 від 20.06.2025. ↗

Залишається законодавчо неврегульованою низка важливих питань щодо лобіювання: відсутність вимоги щодо зустрічей державних службовців з лобістами лише після їхньої реєстрації в Реєстрі прозорості; відсутність зобов'язання для лобістів розкривати витрати на лобіювання та інформацію про посадових осіб, на яких спрямована їхня діяльність, на етапі реєстрації з подальшим оновленням такої інформації; чинна частота звітування двічі на рік, яка може виявитися недостатньою для забезпечення належного рівня прозорості тощо[2111].

Також проблемним є доволі широке визначення поняття «комерційний інтерес» у Законі України «Про лобіювання» — особливо після скасування Господарського кодексу України, так само як і недостатнє розмежування лобіювання та адвокації[2112]. Як наслідок, досі є ризик впливу нового Закону на діяльність експертних громадських організацій.

Досі залишається нерозглянутим Парламентом законопроєкт № 8327 щодо правил етичної поведінки народних депутатів України, що був зареєстрований ще наприкінці 2022 року[2113]. Водночас у березні 2026 року Комітет Верховної Ради з питань Регламенту розглянув доопрацьовану версію законопроєкту та рекомендував прийняти його за основу у першому читанні з подальшим доопрацюванням[2114]. Отже, певний рух законопроєкту у Парламенті є, однак поки що регулювання етичних питань у лобіюванні залишається одностороннім.

Загалом залишається доволі багато питань щодо застосування нового законодавства на практиці. Попри це варто зазначити як позитивний крок створення НАЗК окремого сектору моніторингу дотримання законодавства з питань лобіювання в межах відділу організації роботи із зацікавленими сторонами та забезпечення прийняття актів антикорупційної політики[2115].

НАЗК періодично публікує роз'яснювальні матеріали щодо нового інституту лобіювання. Зокрема, у липні 2026 року Агентство затвердило Роз'яснення щодо застосування законодавства з питань лобіювання, яке, серед іншого, базується на опитуванні та зверненнях заінтересованих сторін[2116]. Раніше Агентство також опублікувало матеріал щодо різниці між конфліктом інтересів під час лобіювання і конфліктом інтересів посадовця[2117]. Проте залишається гострою потреба в повноцінній комунікаційній кампанії.

2111 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 419–420. ↗

2112 Інформація надана експертом у сфері антикорупції під час інтерв'ю, проведеного 18.03.2026.

2113 Про внесення змін до деяких законів України щодо етики народних депутатів України : проєкт Закону України, реєстраційний № 8327 від 30.12.2022. ↗

2114 Там само.

2115 Структура НАЗК. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2025. ↗

2116 НАЗК затвердило Роз'яснення щодо застосування законодавства з питань лобіювання. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2026. ↗

2117 Чим відрізняється конфлікт інтересів під час лобіювання від конфлікту інтересів посадовця. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2025. ↗

Рекомендації[2118]

1. НАЗК необхідно провести комунікаційну кампанію щодо зменшення негативного сприйняття лобіювання та роз'яснення сенсу його регулювання, зокрема заради підвищення прозорості роботи державних органів.

2. Внести зміни до Закону України «Про лобіювання», зокрема, з метою покращення регулювання комерційного лобіювання доцільно:

- розширити предмет лобіювання, включивши до нього індивідуальні акти, наприклад, ухвалення рішень у процесі державних закупівель, призначення тих чи інших посадовців тощо;
- уточнити механізми перевірки, моніторингу та забезпечення дотримання законодавства, які має здійснювати НАЗК;
- включити до сфери дії Закону діяльність асоціацій органів місцевого самоврядування та науково-технічну діяльність;
- запровадити умову, що державні службовці можуть зустрічатися з лобістами лише після їхньої реєстрації в Реєстрі прозорості;
- зобов'язати лобістів подавати суми витрат на лобіювання та інформацію про посадових осіб, на яких вони спрямовані, до Реєстру прозорості під час реєстрації з подальшим оновленням інформації;
- збільшити частоту звітування лобістів до більш ніж двох разів на рік;
- розширити публічну частину Реєстру прозорості, включивши до нього додаткові вимоги інформування про лобістські контакти, лобійованих посадових осіб та їхні функції, мету і тип лобіювання, розкриття інформації про зустрічі (дата, тема, тривалість, форма тощо), посилання на рішення, на яке спрямований вплив, документи, що підтверджують лобістську діяльність;
- створити відкриту й оновлювану систему оприлюднення порядку денного публічних засідань та офіційних зустрічей з лобістами з необхідним рівнем автоматизації.

3. Розширити дію законів України «Про лобіювання» і «Про запобігання корупції» на патронатну службу, зокрема на радників топпосадовців, а також змінити правову рамку щодо кількості, статусу та діяльності помічників народних депутатів України. Необхідно обмежити максимальну кількість відповідних помічників до шести осіб, а також звузити повноваження помічників народних депутатів, які не працюють за трудовим договором. Як альтернатива статус помічників народних депутатів на громадських засадах можна взагалі скасувати.

Для підвищення прозорості роботи помічників необхідно запровадити комплексну публікацію на вебсайті Верховної Ради їхніх профайлів і звітів щодо їхньої діяльності. Крім того, необхідно включити вимогу щодо розкриття при-

2118 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації залишаються актуальними (с. 419–420).

ватних інтересів радників народних депутатів та запровадити положення про заборону для родичів народних депутатів бути їхніми помічниками.

4. Ухвалити Етичний кодекс народних депутатів із передбаченням механізмів його дієвості — поряд із внесенням змін до законодавства про органи місцевого самоврядування, які зобов'язуватимуть місцеві ради ухвалювати власні етичні кодекси.

5. Внести зміни до КУпАП, які б надали можливість накладати адміністративне стягнення за вчинення правопорушення у сфері здійснення лобіювання як на лобістів, так і на державних службовців протягом шести місяців з дня скоєння такого правопорушення, але не пізніше двох років з дня його вчинення, за аналогією з тим, що наразі передбачено для правопорушень, пов'язаних із корупцією.

ZMINA
ЦЕНТР ПРАВ ЛЮДИНИ

Захист основоположних прав і свобод

Інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (Омбудсман) та рамка прав людини

У звітному періоді *не відбулося прогресу* в питаннях, пов'язаних із діяльністю національної інституції з прав людини.

Упродовж 2025 року кількість звернень до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (Уповноважений, Омбудсман) збільшилася. Водночас фінансування діяльності інституції та кількісний склад працівників також збільшилися. Ситуація із нормативно-правовим забезпеченням діяльності Уповноваженого протягом звітного періоду не змінилася. Верховна Рада України (Верховна Рада, Парламент) 26 травня 2026 року прийняла в першому читанні за основу законопроєкт № 13181, який передбачає нову редакцію Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини». Наразі законопроєкт готується до другого читання. Законопроєкт пропонує низку змін, які загалом можна окреслити як позитивні. Втім, правозахисні організації висловили низку зауважень до законопроєкту № 13181, зокрема щодо невідповідності окремих положень законопроєкту Венеціанським і Паризьким принципам.

Протягом 2025 року Національний превентивний механізм (НПМ) продовжував здійснювати моніторингові візити із залученням представників організацій громадянського суспільства (ОГС). Фінансове забезпечення діяльності НПМ залишається недостатнім. Після 2022 року спостерігається тенденція до зменшення фінансування. Натомість діяльність НПМ потребує значно більшого обсягу фінансування для покриття витрат на транспортні послуги, компенсації залучення громадських моніторів, підтримки інформаційної платформи, навчання тощо. Більшість цих потреб наразі покривається коштом ОГС за підтримки міжнародних партнерів.

У Парламенті розглядається законопроєкт № 13597, який передбачає, що уповноважені особи Секретаріату Уповноваженого або представники Уповноваженого зможуть складати протоколи про порушення законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації. Постає питання щодо експертного та ресурсного забезпечення цієї діяльності, оскільки щороку кількість повідомлень про дискримінацію, які надходять до Уповноваженого, зростає. У звітному періоді активізувалася робота зі створення системи збору, обліку та аналізу інформації щодо порушень законодавства про протидію дискримінації. Така система забезпечить синхронізацію даних про випадки дискримінації, які є в розпорядженні різних органів влади.

У вересні 2025 року була утворена нова інституція — Офіс Військового омбудсмана — який є постійно діючим допоміжним органом при Президентові України (Президент). Поява цієї інституції та призначення на посаду Військового омбудсмана правозахисниці стало важливим позитивним кроком для розбудови системи захисту прав оборонців України. Водночас гостро стоїть питання відсутності відповідальності за невиконання законних вимог Військового омбудсмана. Це питання має врегулювати законопроєкт № 13267. Крім цього, існує проблема недостатнього фінансування Офісу Військового омбудсмана.

Уряд розпочав процес оновлення Національної стратегії у сфері прав людини. У березні 2026 року для громадського обговорення Міністерство юстиції України

(Мін'юст) оприлюднило проєкт нової Національної стратегії. Планується, що вона діятиме до 2035 року включно (чинна стратегія безстрокова) як рамковий програмний документ, який визначатиме стратегічні цілі, пріоритети та принципи забезпечення та захисту прав і свобод людини в Україні з урахуванням умов воєнного стану, наслідків збройної агресії РФ та потреб повоєнного відновлення. За результатами громадського обговорення більшість пропозицій громадських організацій відхилено. Проєкт оновленої Національної стратегії з прав людини, а відтак і план заходів з її реалізації, станом на кінець липня 2026 року не прийняті.

***

Упродовж 2025 року до Уповноваженого надійшло 152 592 звернення[2119]. У 2025 році **кількість звернень до інституції зросла на 24%**, як порівняти з попереднім роком (123 221 звернення у 2024 році[2120]). Станом на 9 липня 2026 року Уповноважений отримав 87 704 звернення, серед яких — звернення щодо захисту прав військовослужбовців, ветеранів, полонених та їхніх родин; процесуальних прав і дотримання прав у місцях несвободи; права на звернення, доступу до інформації та захисту персональних даних; захисту прав людей, які постраждали внаслідок збройної агресії РФ[2121].

Водночас **фінансування діяльності інституції та кількісний склад працівників також збільшилися**. Так, у 2026 році загальний бюджет Секретаріату Уповноваженого запланований на рівні понад 515 млн грн[2122]. Для порівняння: бюджет установи у 2025 році склав орієнтовно 411 млн грн[2123], у 2024 — 357 млн грн[2124]. Отже, з 2022 року бюджет Секретаріату Уповноваженого збільшився більш ніж удвічі.

Станом на 1 березня 2026 року гранична чисельність працівників Секретаріату Уповноваженого становила 595 штатних одиниць[2125]. Для порівняння: у 2025 році ця чисельність склала 555 осіб, у 2024 — 520, у 2023 — 458, у 2022 — 382 особи. Водночас значна частина посад залишається вакантною[2126]. Середня заробітна плата в інституції у 2025 році збільшилася проти 2024 року на 6%[2127]. Крім того, станом на 1 березня 2026 року до роботи завдяки позабюджетним коштам залу-

2119 Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 27.03.2026 № 01.36/678.14/688.13/26/3І.

2120 Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2024 році / Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. ↗

2121 Від початку року до омбудсмана надійшло понад 87,7 тис. звернень, найбільше – щодо прав військових, ветеранів і полонених. *Інтерфакс-Україна*. 2026. ↗

2122 Про затвердження паспорта бюджетної програми за КПКВК 5991010 на 2026 рік : наказ Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 05.02.2026 № 14.15/26. ↗

2123 Про затвердження паспорта бюджетної програми за КПКВК 5991010 на 2025 рік : наказ Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 26.11.2025 № 144.15/25. ↗

2124 Про затвердження паспорта бюджетної програми за КПКВК 5991010 на 2024 рік : наказ Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 11.10.2024 № 132.15/24. ↗

2125 Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 27.03.2026 № 01.36/678.14/688.13/26/3І.

2126 Чисельність працівників державних органів та оплата праці за 2024 рік. *Міністерство фінансів України*. ↗; Чисельність працівників державних органів та оплата праці за 2025 рік. *Міністерство фінансів України*. ↗

2127 Там само.

чалося 86 експертів та регіональних координаторів у відповідних проєктах та за окремими напрямами[2128].

Загальна ситуація із нормативно-правовим забезпеченням діяльності Уповноваженого протягом звітного періоду не змінилася. Як зазначалося у попередньому звіті[2129], Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»[2130] (Закон про Уповноваженого) потребує змін. Законопроєкт № 13181[2131], який передбачає нову редакцію Закону про Уповноваженого, зареєстровано в Парламенті у квітні 2025 року. Він отримав статус євроінтеграційного і був рекомендований профільним комітетом для прийняття в першому читанні. Наприкінці травня 2026 року Парламент прийняв законопроєкт № 13181 у першому читанні за основу. Законопроєкт пропонує низку змін, які загалом можна окреслити як позитивні (зниження вікового цензу для кандидатів на посаду, збільшення фінансової незалежності Уповноваженого тощо) та які були зазначені в попередньому звіті[2132].

Водночас правозахисні організації висловили низку зауважень до законопроєкту № 13181[2133]. Серед ключових зауважень — непрозора та неінклюзивна процедура призначення Уповноваженого, яка не передбачає публічного конкурсу та участі громадянського суспільства, що не відповідає Венеціанським[2134] і Паризьким[2135] принципам. Після прийняття законопроєкту в першому читанні його текст може бути доопрацьований, зокрема шляхом створення робочої групи із залученням представників громадянського суспільства, правозахисних організацій та міжнародних партнерів. Звернення із закликом створити робочу групу спрямовано до парламентського Комітету з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин[2136].

Протягом звітного періоду не внесено зміни до ст. 12 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»[2137] в частині усунення можливості звільняти з посади

2128 Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 27.03.2026 № 01.36/678.14/688.13/26/3I.

2129 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 425. ↗

2130 Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. ↗

2131 Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : проєкт Закону України, реєстраційний № 13181 від 17.04.2025. ↗

2132 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 426. ↗

2133 Законопроєкт про Уповноваженого Верховної Ради України не відповідає міжнародним стандартам — аналіз ZMINA. *Центр прав людини ZMINA*. 2025. ↗; Правовий висновок Центру громадянських свобод щодо проєкту закону № 13181 про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини / Центр громадянських свобод. 2025. ↗

2134 Принципи захисту та просування інституту Омбудсмена («Венеціанські принципи»), прийняті Венеціанською комісією на 118-й пленарній сесії (Венеція, 15–16 березня 2019 року). ↗

2135 Принципи, які стосуються статусу національних установ, що працюють із заохоченням і захистом прав людини (Паризькі принципи) : Додаток до резолюції 48/134 Генеральної Асамблеї ООН від 20.12.1993. ↗

2136 Звернення ZMINA до Комітету ВРУ: закон про Уповноваженого з прав людини має відповідати європейським стандартам. *ZMINA*. 2026. ↗

2137 Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. ↗

Уповноваженого під час дії правового режиму воєнного стану у зв'язку із висловленням йому недовіри. Ця підстава для звільнення Уповноваженого з'явилася у 2022 році та розширила наявний у Законі про Уповноваженого перелік. Така ситуація створює загрозу незалежності інституції.

Реалізація функції Національного превентивного механізму

НПМ в Україні діє в моделі «Омбудсман+». Вона передбачає залучення до візитів представників ОГС. У 2025 році Уповноважений залучив 156 представників ОГС для здійснення відвідувань місць несвободи[2138]. Також до відвідувань були залучені лікарі-психіатри, фахівці Державної служби України з питань праці, фахівці з питань харчування та інші.

Загалом у 2025 році в рамках НПМ здійснено 626 візитів у всіх областях України, крім тимчасово окупованих територій (ТОТ) України та територій активних бойових дій[2139]. Протягом першого півріччя 2026 року здійснено 240 таких візитів[2140]. Окрім інституцій, які перебувають у підпорядкуванні органів державної влади, команда НПМ здійснює візити до закладів приватної форми власності (наприклад, заклади стаціонарного догляду, мережа яких значно розширилася після 2022 року).

Протягом 2025 року Секретаріат Уповноваженого спільно з ОГС реалізував пілотний проєкт «Регіональні групи Національного превентивного механізму»[2141]. Мета проєкту — апробація моделі автономної роботи громадських моніторів у складі регіональних груп під час повторних відвідувань НПМ до місць несвободи соціальної сфери. Також у 2025 році завершено реалізацію проєкту «Систематичний моніторинг дотриманням прав людини в державній установі **"Київський слідчий ізолятор"**», у процесі якого протягом листопада 2024 року — квітня 2025 року здійснено 70 відвідувань цієї установи: щоденні, нічні, тематичні, повторні та комплексні відвідування. За результатами пілотного проєкту зафіксовано системні порушення прав людини та недоліки в організації діяльності установи, які фіксуються і в інших установах. Для усунення виявлених порушень та недопущення їх надалі Уповноважений спрямував до Департаменту з питань виконання кримінальних покарань відповідний лист, а до Мін'юсту — три подання[2142].

Фінансове забезпечення діяльності НПМ залишається недостатнім. Після початку повномасштабного вторгнення спостерігається тенденція зменшення фінансу-

2138 Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у 2025 році» / Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Київ, 2026. С. 17. ↗

2139 Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2025 році. С. 7. ↗

2140 Людина в центрі держави: 4 роки трансформації системи захисту прав людини. *Укрінформ*. 2026. ↗

2141 Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у 2025 році» / Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Київ, 2026. С. 17. ↗

2142 Звіт за результатами відвідувань Київського СІЗО з використанням нових інструментів / уклад. І. Янковець, Київ, 2025. 32 с. ↗

вання бюджету НПМ[2143] (2023 рік — 2,65 млн грн, 2024 рік — 2,65 млн грн, 2025 рік — 2,39 млн грн, 2026 рік — 2,39 млн грн)[2144]. Натомість діяльність НПМ потребує значно більшого обсягу фінансування для покриття витрат на транспортні послуги, компенсації залучення представників ОГС до візитів, підтримки інформаційної платформи, організації навчальних заходів тощо. Більшість цих потреб наразі покривається коштом ОГС за підтримки міжнародних партнерів.

Залишається невирішеним питання щодо компенсації моніторам НПМ з-поміж представників ОГС вартості проїзду, харчування під час візитів, а також проживання (у разі кластерних візитів). Секретаріат Уповноваженого напрацював проєкт порядку компенсації моніторам, який так і не затверджено. На фінансування цих витрат у бюджеті НПМ на 2026 рік коштів не передбачається[2145].

У вересні 2025 року за підтримки Проєкту Ради Європи проведено Оцінення ефективності діяльності НПМ в Україні[2146]. Результати оцінення свідчать, що НПМ є незалежним і неупередженим оперативним механізмом, який, попри нинішню складну ситуацію в Україні, зумів зберегти свою повну функціональність, проводячи регулярні відвідування та оприлюднюючи звіти про них, а також щорічні та спеціальні звіти[2147]. **Одна зі сфер, яка потребує вдосконалення, — це виконання рекомендацій НПМ відповідними органами державної влади** як на центральному, так і на місцевому рівнях. Також експерти зауважили такі виклики, як-от нестача фінансових та людських ресурсів для забезпечення ефективної діяльності НПМ.

У 2025 році **за підтримки Ради Європи створено автоматизовану систему НПМ**. У результаті її запровадження передбачається упорядкування та структурування накопиченого за роки роботи НПМ в Україні масиву інформації, рекомендацій, методичних матеріалів, що дасть змогу скоротити час формування звітів за результатами відвідування і бачити мапу України із зазначенням всіх місць несвободи, відвіданих місць, виявлених порушень, рекомендацій[2148]. Повноцінне наповнення системи та відкриття для загального доступу заплановано на 2026 рік.

У квітні 2026 року Уповноважений **затвердив Стратегію діяльності НПМ на 2026–2028 роки**, спрямовану на посилення ефективності у запобіганні катуванням та жорстокому поводженню в місцях позбавлення волі[2149].

2143 Фінансування НПМ здійснюється за окремою бюджетною програмою 5991020 «Заходи з реалізації національного превентивного механізму».

2144 Паспорти бюджетних програм. *Уповноважений Верховної Ради України з прав людини*. ↗

2145 Інформація надана представником Уповноваженого з прав людини в місцях несвободи під час інтерв'ю, проведеного 18.03.2026.

2146 Захарія В., Тугуші Д. Оцінення ефективності діяльності НПМ в Україні : звіт. Київ, 2025. 30 с. ↗

2147 Там само.

2148 Національний превентивний механізм. *Уповноважений Верховної Ради України з прав людини*. ↗

2149 Про затвердження Стратегії діяльності національного превентивного механізму на 2026–2028 роки : наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 20.04.2026 № 34.15/26. ↗

Протидія дискримінації

Омбудсман наділений повноваженнями реагувати на випадки дискримінації[2150] та виконує функцію національного органу з питань рівності (Equality Body). Окрім цього, мандат Уповноваженого передбачає контроль за дотриманням принципу недискримінації в різних сферах суспільних відносин, зокрема у приватній сфері.

У 2025 році **активізувалася робота зі створення системи збору, обліку та аналізу інформації щодо порушень законодавства про протидію дискримінації**. Наразі різні органи державної влади, органи правопорядку збирають інформацію щодо випадків дискримінації, проте способи збору, фіксації та обсяг цієї інформації різні. Оскільки Уповноважений має проводити моніторинг та узагальнювати результати дотримання принципу недискримінації, він має координувати процес збору інформації. Зокрема, це передбачає отримання та аналіз інформації не лише з індивідуальних скарг чи власного моніторингу, а й аналіз скарг, направлених до інших органів влади. З огляду на євроінтеграційний процес, підходи до збору даних мають ґрунтуватися на тих стандартах, які наразі використовує ЄС. Спільно з партнерами з ОГС Уповноважений напрацьовує методологію збору, обліку та аналізу даних щодо випадків дискримінації. Також планується проведення серії вебінарів для органів державної влади щодо того, яким чином збирати дані про випадки дискримінації відповідно до стандартів ЄС[2151].

У Верховній Раді розглядається законопроєкт № 13597[2152], який має статус євроінтеграційного. Цей законопроєкт, серед іншого, передбачає, що уповноважені особи Секретаріату Уповноваженого або представники Уповноваженого зможуть складати протоколи про порушення законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації. Попри підтримку вказаного законопроєкту з боку Уповноваженого, постає питання щодо ресурсного забезпечення цієї діяльності, оскільки щороку кількість повідомлень про дискримінацію, які надходять до Уповноваженого, зростає. Так, у 2025 році до Уповноваженого надійшло 2 535 повідомлень щодо випадків дискримінації, тоді як у 2024 році — 1 110 повідомлень[2153]. За перше півріччя 2026 року до Уповноваженого надійшло 622 скарги[2154]. Наразі в Секретаріаті Уповноваженого функціонує один відділ[2155], який розглядає звернення, пов'язані із дискримінацією. У разі прийняття законопроєкту № 13597 навантаження на цей відділ критично збільшиться[2156].

2150 Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI. Ст. 10. ↗

2151 Інформація надана представником Уповноваженого з рівних прав і свобод прав, національних меншин, політичних та релігійних поглядів під час інтерв'ю, проведеного 18.03.2026.

2152 Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації : проєкт Закону України, реєстраційний № 13597 від 04.08.2025. ↗

2153 Інформація надана представником Уповноваженого з рівних прав і свобод прав, національних меншин, політичних та релігійних поглядів під час інтерв'ю, проведеного 18.03.2026.

2154 За даними Центру прав людини ZMINA, отриманими під час зустрічей, нарад та інших заходів за участі представників Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та його Секретаріату.

2155 Відділ додержання рівних прав та запобігання дискримінації Департаменту моніторингу додержання рівних прав і свобод, прав національних меншин, політичних та релігійних поглядів Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

2156 Там само.

Військовий омбудсман

У вересні 2025 року **Парламент прийняв Закон України «Про Військового омбудсмана»**[2157]. Тоді ж у вересні утворено Офіс Військового омбудсмана як постійно діючий допоміжний орган при Президентові[2158]. Через Військового омбудсмана Президент здійснює демократичний цивільний контроль за сектором безпеки та оборони з питань забезпечення дотримання прав військовослужбовців у зв'язку з виконанням ними обов'язків військової служби, резервістів та військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, членів добровольчих формувань територіальних громад, осіб, які залучаються до виконання завдань руху опору, а також особового складу правоохоронних органів, залучених до безпосередньої участі в бойових діях.

Поява інституції Військового омбудсмана та призначення на цю посаду правозахисниці Ольги Решетилової (Кобилинської)[2159] є важливим позитивним кроком для розбудови системи захисту прав оборонців України, які з огляду на особливості проходження служби, особливо у воєнний період, знаходяться в уразливому становищі. За сім місяців 2026 року до Військового омбудсмана надійшло майже 12 тис. звернень щодо медичного забезпечення, виплат, проходження військової служби тощо[2160].

Наразі гостро стоїть питання відсутності відповідальності за невиконання вимог Військового омбудсмана, оскільки воно законодавчо не врегульовано, що перешкоджає виконанню Військовим омбудсманом покладених на нього завдань та ефективному захисту прав військових. У Верховній Раді перебуває на розгляді законопроєкт № 13267[2161], прийняття якого може врегулювати це питання та встановити адміністративну та кримінальну відповідальність за невиконання законних вимог Військового омбудсмана. Цей законопроєкт був прийнятий Парламентом у жовтні 2025 року в першому читанні й наразі готується до розгляду в другому читанні.

Крім того, наявна проблема щодо недостатнього фінансування Офісу Військового омбудсмана. На 2026 рік на діяльність Офісу передбачено 55,7 млн грн, що майже вдвічі менше за потребу. У зв'язку з цим потребує нагального розв'язання питання внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2026 рік» щодо збільшення видатків на фінансування потреб Офісу Військового омбудсмана[2162].

2157 Про Військового омбудсмана : Закон України від 17.09.2025 № 4603-IX. ↗

2158 Про Офіс Військового омбудсмана : Указ Президента України від 19.09.2025 № 691/2025. ↗

2159 Про призначення О. Кобилинської Військовим омбудсманом : Указ Президента України від 15.10.2025 № 792/2025. ↗

2160 Інформація надана Військовим омбудсманом під час інтерв'ю, проведеного 27.07.2026.

2161 Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо діяльності Військового омбудсмана : проєкт Закону України, реєстраційний № 13267 від 08.05.2025. ↗

2162 Інформація надана Військовим омбудсманом під час інтерв'ю, проведеного 02.04.2026.

Національна стратегія у сфері прав людини

Як зазначалося в попередньому звіті[2163], у 2021 році була прийнята Національна стратегія у сфері прав людини (Стратегія)[2164], яка містить ключові вектори діяльності у сфері захисту прав людини. Імплементація Стратегії забезпечується через відповідний план дій. З 2024 року такий план не затверджувався, а сама Стратегія потребувала оновлення.

Мін'юст розпочав консультації з правозахисними організаціями та органами державної влади щодо оновлення Стратегії влітку 2025 року. Була організована робота зі збору пропозицій, підготовки проєкту та його обговорення по окремих операційних цілях. Цей процес тривав до грудня 2025 року включно, далі комунікація міністерства з правозахисними організаціями як з учасниками процесу припинилася.

19 березня 2026 року Мін'юст у рамках електронних консультацій з громадськістю оприлюднив проєкт Указу Президента «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2035 року»[2165]. Відповідно до проєкту Указу планується прийняття нової Стратегії на період до 2035 року (чинна Стратегія безстрокова) як довгострокового рамкового програмного документа державної політики у сфері прав людини. Згідно з пояснювальною запискою[2166] розроблення нової Стратегії обґрунтовується необхідністю урахування завдань Дорожньої карти з питань верховенства права[2167], а також рекомендацій Європейської комісії, викладених у Звітах про прогрес України в рамках Пакета розширення ЄС за 2023 та 2024 роки.

Проєкт Стратегії містить три стратегічні цілі та 24 операційні цілі, серед яких — ті, які стосуються основоположних прав і свобод людини в Україні, захисту вразливих категорій населення та відновлення прав тих, хто постраждав внаслідок збройної агресії проти України, а також підвищення рівня правової культури та обізнаності суспільства. Втім, окремі операційні цілі дублюють уже наявні державні політики, зокрема у сфері забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Водночас в проєкті Стратегії відсутнє питання захисту прав військовослужбовців та українців, які виїхали за кордон у зв'язку з війною.

За результатами проведення консультацій щодо проєкту Стратегії Мін'юст оприлюднив звіт, відповідно до якого отримано понад 600 пропозицій від ОГС, більш як 90% з яких не було враховано[2168].

2163 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 428. ↗

2164 Про Національну стратегію у сфері прав людини : Указ Президента України від 24.03.2021 № 119/2021. ↗

2165 Повідомлення про проведення електронних консультацій з громадськістю щодо проєкту Указу Президента «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2035 року». *Міністерство юстиції України.* 2026. ↗

2166 Там само.

2167 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

2168 Звіт про результати проведення електронних консультацій з громадськістю щодо проєкту Указу Президента «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2035 року» / Міністерство юстиції України. 2026. ↗

З огляду на практику проведення державними органами консультацій з громадськістю є підстави вважати, що концептуальних змін до проєкту Стратегії після консультацій не відбудеться. Водночас важливо зауважити, що Дорожня карта з питань верховенства права містить показник щодо розроблення та прийняття Плану дій щодо реалізації Національної стратегії у сфері прав людини через шість місяців після прийняття відповідного Указу Президента про затвердження Стратегії[2169]. Відтак є ризик, що цей захід Дорожньої карти не буде виконаний вчасно із забезпеченням інклюзивного процесу включення представників правозахисних організацій.

Рекомендації

1. Доопрацювати законопроєкт № 13181 до другого читання з урахуванням міжнародних зобов'язань України, зокрема шляхом створення на базі Комітету Верховної Ради з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин робочої групи із залученням представників правозахисних організацій.

2. Внести зміни до ст. 12 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та виключити положення, що дозволяють звільняти з посади Уповноваженого під час дії правового режиму воєнного стану у зв'язку з висловленням йому недовіри.

3. Забезпечити належне фінансування діяльності НПМ.

4. Забезпечити можливість надання компенсації громадським моніторам за їхню участь у візиті НПМ (щонайменше проїзду, харчування, проживання).

5. Забезпечити координаційну роль Уповноваженого в системі збору, обліку та аналізу інформації щодо порушень законодавства про протидію дискримінації.

6. Секретаріату Уповноваженого треба провести оцінку потреб, які виникнуть у разі прийняття законопроєкту № 13597 та забезпечити збільшення штату працівників, залучених до опрацювання повідомлень про випадки дискримінації.

7. Прийняти в другому читанні законопроєкт № 13267, який запроваджує відповідальність за невиконання законних вимог Військового омбудсмана.

8. Внести зміни до Закону України «Про Державний бюджет України на 2026 рік» щодо збільшення видатків на фінансування потреб Офісу Військового омбудсмана.

9. Доопрацювати проєкт Національної стратегії у сфері прав людини з урахуванням пропозицій правозахисних організацій. Розробити план реалізації Стратегії в інклюзивний спосіб із залученням представників органів державної влади, експертів правозахисних організацій, міжнародних партнерів.

2169 Там само.

Боротьба з тортурами, жорстоким і таким, що принижує гідність, поводженням

У звітному періоді відбувся *обмежений прогрес* у сфері боротьби з тортурами, жорстоким і таким, що принижує гідність, поводженням.

Системні порушення прав людини в місцях несвободи, зокрема неналежні умови тримання, обмежений доступ до медичної допомоги, порушення трудових прав та випадки жорстокого поводження, продовжують фіксуватися під час регулярних відвідувань НПМ.

Пенітенціарна система охорони здоров'я досі не інтегрована до загальної системи охорони здоров'я, що негативно впливає на доступ до якісної та незалежної медичної допомоги. Зберігається необхідність включення пенітенціарної медицини до системи охорони здоров'я, яка координуватиметься Міністерством охорони здоров'я України (МОЗ), та забезпечення якісної медичної допомоги утримуваним особам.

Попри впровадження нових форм фіксації тілесних ушкоджень у 2024 році, практика їх застосування не відповідає стандартам Стамбульського протоколу, зокрема, не здійснюється належна фотофіксація, не ведеться повний облік та не забезпечується інформування органів правопорядку. Залишається актуальною потреба в забезпеченні ефективного впровадження Стамбульського протоколу, включно з контролем за документуванням тілесних ушкоджень та підвищенням кваліфікації медичного персоналу.

Замісна підтримувальна терапія впроваджена лише частково та залишається недоступною для значної частини осіб у місцях несвободи. У зв'язку з цим необхідно забезпечити її подальше впровадження.

Механізм звільнення від відбування покарання за станом здоров'я залишається надмірно формалізованим і не враховує критичний стан тяжкохворих осіб, що призводить до випадків смерті під час проходження процедури. Є потреба в перегляді законодавчих підходів до визначення підстав звільнення та спрощенні відповідних процедур.

Інститут інспекторів з дотримання прав людини в місцях несвободи залишається обмежено ефективним у зв'язку з їх інституційною залежністю від адміністрації пенітенціарних установ. У зв'язку з цим є потреба в забезпеченні їх реальної незалежності та в запровадженні ефективного контролю за їхньою діяльністю.

Вплив війни суттєво погіршує ситуацію в місцях несвободи: пенітенціарні установи залишаються неінтегрованими до системи цивільного захисту, а евакуаційні заходи виконуються частково. У зв'язку з цим є нагальна потреба в забезпеченні інтеграції місць несвободи до системи цивільного захисту та здійсненні своєчасної евакуації осіб із зон підвищеного ризику. Вплив війни відобразився і на появі нових місць несвободи — територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки(ТЦК та СП). Кількість порушень прав людини, що фіксуються в цих установах, зростає, що зумовлює необхідність незалежного моніторингу та реагування на порушення прав людини, зокрема катування і неналежне поводження, під час утримання там мобілізованих осіб.

Превенція катувань та жорстокого поводження (діяльність Національного превентивного механізму)

НПМ продовжує роботу в напрямі попередження тортур, жорстокого і такого, що принижує гідність, поводження. За результатами відвідувань у 2025 році НПМ продовжує фіксувати **системні порушення прав людини**, ідентичні до попередніх років, серед яких: право на життя та безпечні умови утримання; захист від катувань, жорстокого або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання; гідні умови утримання; право на свободу та особисту недоторканність; право на охорону здоров'я, медичну допомогу; працю та захист від експлуатації; права осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення та інших. Такі порушення НПМ фіксує у звітах за результатами візитів до місць несвободи, а установам надаються рекомендації щодо їх усунення[2170]. Водночас частина рекомендацій потребує додаткових ресурсів та системних рішень, що ускладнює їх оперативне виконання (зокрема щодо облаштування укриттів або забезпечення належної житлової площі).

Системність порушень свідчить про потребу в докорінній зміні підходів держави до організації та забезпечення функціонування системи місць несвободи на основі міжнародних стандартів. Зокрема, одним із таких системних рішень може бути виведення пенітенціарної медицини з-під підпорядкування Мін'юсту та передання її до сфери управління МОЗ, на що вказує Комітет ООН проти катувань у своїх рекомендаціях за результатами 82-ї сесії[2171].

Для подолання проблеми неналежних умов тримання в Операційному плані реалізації у 2025 і 2026 роках Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року передбачено заходи щодо покращення умов із визначенням конкретного ідентифікатора: 1 000 місць в установах виконання покарань, умови тримання в яких відповідають національним та міжнародним стандартам до IV кварталу 2026 року[2172]. Варто зауважити, що саме впровадження чітких кількісних індикаторів дає змогу об'єктивно відстежувати прогрес або його відсутність.

У 2025 році Уповноважений вніс 62 подання до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій щодо усунення виявлених порушень за результатами візитів НПМ[2173]. Органи правопорядку внесли до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомості та розпочали **10 проваджень про кримінальні правопорушення в місцях несвободи**[2174].

2170 Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у 2025 році». Київ, 2026. С. 21. ↗

2171 Concluding observations on the seventh periodic report of Ukraine. CAT/C/UKR/CO/7. Committee against Torture, 17.06.2025. Para. 22. ↗

2172 Про затвердження операційного плану реалізації у 2025 і 2026 роках Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.10.2025 № 1188. ↗

2173 Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у 2025 році». Київ, 2026. С. 14. ↗

2174 Там само.

Захист прав засуджених та ув'язнених в пенітенціарній системі, а також інших осіб у місцях несвободи

Загальна чисельність осіб, які перебували в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, станом на 1 січня 2026 року становила **34 925 осіб**[2175]. Порівнюючи з попереднім роком, цей показник зменшився на 5,9%. Водночас це не призвело до суттєвого покращення ситуації.

Реагування на порушення прав людини в місцях несвободи здійснюється як за участі національних органів державної влади, так і міжнародних інституцій, уповноважених на захист прав осіб, які перебувають у місцях несвободи.

1) Європейський комітет з питань запобігання катуванням (ЄКПТ) з 26 травня до 6 червня 2025 року включно здійснив другий з початку повномасштабного вторгнення спеціальний візит в Україну з метою вивчення умов утримання осіб в психіатричних лікарнях, а також осіб, які проживають у закладах соціальної сфери[2176]. За результатами візиту ЄКПТ підготовлено та представлено Уряду України доповідь з рекомендаціями, проте вона ще не опублікована на його офіційному сайті.

2) Комітет ООН проти катувань 24–25 квітня 2025 року заслухав Сьому періодичну доповідь України[2177] про виконання положень Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання та альтернативні доповіді представників ОГС[2178]. За результатами звітування Комітет надав остаточні зауваження, у яких рекомендував державі, зокрема: гарантувати ефективне, незалежне та своєчасне розслідування всіх заяв про катування і жорстоке поводження, а також притягнення винних до відповідальності; поліпшити умови тримання в місцях несвободи, зменшити їх переповненість, забезпечити належне медичне обслуговування та розглянути можливість передачі пенітенціарної медицини до сфери управління МОЗ; посилити функціонування НПМ через забезпечення його належними фінансовими та людськими ресурсами, а також належного виконання його рекомендацій; забезпечити ефективні механізми подання скарг у місцях несвободи, їх конфіденційність та захист заявників від репресій тощо.

На національному рівні механізм захисту прав засуджених і ув'язнених в Україні продовжує розвиватися через такі інституційні механізми та інструменти захисту прав людини, як-от:

1) Комісії з розгляду скарг на неналежні умови тримання в установах для попереднього ув'язнення та установах виконання покарань (Комісії).

2175 Там само. С. 31.

2176 Council of Europe anti-torture Committee visits Ukraine. Council of Europe, 2025. ↗

2177 Seventh periodic report submitted by Ukraine under article 19 of the Convention pursuant to the optional reporting procedure, due in 2018. Committee against Torture. CAT/C/UKR/7, 11.02.2019. ↗

2178 Info from Civil Society Organizations (for the session): European Prison Litigation Network (EPLN) and Protection for Prisoners of Ukraine (PPU); Human Rights Centre ZMINA, Ukrainian Legal Advisory Group (ULAG), Ukraine without Torture, Freerights & World Organisation Against Torture (OMCT); Juvenile Justice Advocates International; Kharkiv Human Rights Protection Group (2025); Kharkiv Human Rights Protection Group (2020); REDRESS. Committee against Torture, 82nd session. 2025. ↗

У 2025 році утворено 7 Комісій, які діють при міжрегіональних управліннях з питань виконання кримінальних покарань Мін'юсту[2179]. За результатами їхньої діяльності розглянуто 242 скарги (6 — у процесі розгляду), у 7 випадках підтверджено неналежні умови тримання, у 235 — не встановлено порушень[2180]. Водночас проблеми нормативного регулювання діяльності Комісій залишаються невирішеними. Зокрема, не запущено механізм скорочення строку для застосування умовно-дострокового звільнення чи заміни покарання через відсутність змін до Кримінального кодексу України (КК України); відсутня можливість судового оскарження рішень Комісій (не внесено змін до ст. 303 Кримінального процесуального кодексу України (КПК України); зберігається обов'язок надсилання копій заяв до адміністрації установи, що ставить під сумнів конфіденційність[2181]. Крім того, зміни до Положення про Комісію в березні 2026 року передбачають неврахування періоду перебування під вартою, вже оціненого Європейським судом з прав людини (ЄСПЛ) як порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (КЗПЛ)[2182]. Це може призводити до неповного визначення тривалості порушення, впливати на відшкодування шкоди та суперечити обов'язку держави враховувати практику ЄСПЛ.

2) Інспектори з прав людини у виправних колоніях, слідчих ізоляторах (СІЗО), ізоляторах тимчасового тримання (ІТТ). Після призначення наприкінці листопада 2024 року старших інспекторів з дотримання прав засуджених і запобігання катуванням у виправних колоніях у 2025 році продовжилася процедура відбору інспекторів до СІЗО. Станом на 1 липня 2026 року укомплектовано 69 посад старших інспекторів у 65 установах (СІЗО та установи виконання покарань)[2183].

Хоча до процедури відбору за бажанням залучалися представники ОГС, правозахисники й надалі вказують на інституційну залежність інспекторів від керівництва пенітенціарних установ. Це безпосередньо впливає на незалежність інспекторів, об'єктивність оцінок, ефективність реагування на порушення, а також рівень довіри до цього механізму з боку ув'язнених і громадськості[2184].

3) Самостійне звернення осіб, позбавлених волі, до державних органів за захистом своїх прав. У 2025 році на адресу Департаменту з питань виконання

2179 Північно-Східне МРУ (Харківська, Полтавська, Сумська, Луганська області); Західне МРУ (Львівська, Закарпатська, Тернопільська, Івано-Франківська, Рівненська, Волинська області); Центрально-Західне МРУ (Вінницька, Чернівецька, Хмельницька області); Південно-Східне МРУ (Дніпропетровська, Запорізька, Донецька області); Північно-Центральне МРУ (Чернігівська, Житомирська, Черкаська області); Південно-Центральне МРУ (Одеська, Миколаївська, Херсонська, Кіровоградська області); при Департаменті в м. Києві та Київській області.

2180 Щодо діяльності Комісій з розгляду скарг на неналежні умови тримання в установах для попереднього ув'язнення та установах виконання покарань станом на 01.01.2026 : звіт / Департамент з питань виконання кримінальних покарань. 2026. ↗

2181 Про затвердження Положення про Комісію з розгляду скарг на неналежні умови тримання в установах для попереднього ув'язнення та установах виконання покарань : постанова Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 № 1549. П. 20. ↗

2182 Про внесення змін до Положення про Комісію з розгляду скарг на неналежні умови тримання в установах для попереднього ув'язнення та установах виконання покарань : постанова Кабінету Міністрів України від 12.03.2026 № 313. ↗

2183 Листи Департаменту з питань виконання кримінальних покарань від 26.03.2026 № 14/2 та від 21.06.2026 № 06_0159.

2184 Інформація надана експертами ГО «Захист в'язнів України» під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026.

кримінальних покарань (ДКВС) надійшло **5 738 звернень**, із них 3 199 звернень — від засуджених, ув'язнених, їхніх родичів або правозахисних організацій. 446 звернень стосувалися неналежних умов утримання, 55 звернень стосувалися ймовірного катування, які, за повідомленням ДКВС, не були підтверджені, та 11 звернень — ненадання або неналежного надання медичної допомоги[2185].

Запровадження цих механізмів захисту прав людини в місцях несвободи не усунуло системних порушень прав людини, серед яких — і порушення трудових прав. У 2025 році зафіксовано випадки **трудової експлуатації** засуджених, виконання ними понаднормової роботи (понад 40 годин на тиждень), неналежного оформлення трудових договорів, порушень права на охорону праці, недостатнього рівня оплати праці, а також незабезпечення спецодягом та іншими засобами індивідуального захисту, що призводить до травмувань[2186]. Неналежне оформлення або неоформлення трудових відносин із засудженими позбавляє їх права на пенсійне забезпечення в майбутньому, оскільки період працевлаштування не зараховується до стажу роботи. До того ж це унеможливлює застосування до засуджених умовно-дострокового звільнення, для якого обов'язковим критерієм є сумлінне ставлення до праці[2187].

Упродовж 2020–2025 років зареєстровано 159 кримінальних проваджень щодо порушень трудових прав засуджених, з яких найбільша кількість стосується порушень вимог законодавства про охорону праці та правил безпеки під час виконання робіт (ст. ст. 172, 271 та 272 КК України). Водночас **до суду направлено лише 7 обвинувальних актів** щодо 8 осіб, тоді як у значній кількості проваджень досудове розслідування триває або перебуває на початкових стадіях[2188].

Не менш гострою залишається проблема неналежних умов тримання, особливо у слідчих ізоляторах, де в ході численних моніторингових відвідувань продовжують фіксуватися випадки переповненості, незадовільного санітарного стану, недостатнього доступу до природного освітлення, свіжого повітря тощо. У рамках виконання Операційного плану реалізації Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року[2189] за стратегічною метою № 1 передбачено, що до кінця 2026 року мають бути створені належні умови утримання для 3 тис. засуджених та ув'язнених. Такі місця мають відповідати національним та міжнародним стандартам, тобто передбачати щонайменше 4 кв. м житлової площі на особу та 5 кв. м — у медичних закладах в'язниць, окреме ліжко, чистоту, достатнє природне освітлення, повітря та опалення, відсутність вогкості тощо.

На практиці протягом 2025 року — першої половини 2026 року **в установах виконання покарань створено 2 575 місць, умови утримання в яких відповідають**

2185 Звернення про катування, умови тримання та медичну допомогу: що показує офіційна статистика Мін'юсту і ДКВС за 2025 рік. *Захист в'язнів України*. 2026. ↗

2186 Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у 2025 році». Київ, 2026. С. 37. ↗

2187 Там само. С. 38.

2188 Аналітична доповідь «Аналіз забезпечення трудових прав засуджених: правове регулювання та практика застосування».

2189 Про затвердження операційного плану реалізації у 2025 і 2026 роках Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.10.2025 № 1188. ↗

міжнародним стандартам; у СІЗО створено 260 таких місць[2190]. Ці показники засвідчують активізацію дій держави щодо увідповіднення міжнародним стандартам умов тримання. Водночас створення відповідних місць у СІЗО має стати першочерговим кроком держави, оскільки саме в цих установах зосереджені найбільш системні та тривалі проблеми, що призводять до порушення прав людини та невідповідності умов тримання міжнародним стандартам.

Окрім наведених і вже наявних механізмів захисту прав засуджених і ув'язнених, у червні 2026 року **Уряд розробив законопроєкт щодо створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій**, який ставить за мету запровадити новий формат контролю за дотриманням прав людини у місцях несвободи та наблизити українську пенітенціарну систему до європейських стандартів[2191]. Нова модель передбачає функціонування двох рівнів контролю, які взаємодоповнюють один одного — внутрішніх (адміністративних) та зовнішніх пенітенціарних інспекцій. Повідомляється, що їхня діяльність буде спрямована не лише на виявлення порушень, а насамперед на системний моніторинг умов тримання людей у місцях несвободи, забезпечення дотримання їхніх прав і свобод, а також захист законних прав та інтересів персоналу установ.

Надання медичної допомоги в пенітенціарній системі, фіксація тілесних ушкоджень, імплементація Стамбульського протоколу

Пенітенціарна система охорони здоров'я і надалі перебуває у сфері управління Мін'юсту та не інтегрована до єдиного медичного простору держави.

Експериментальний проєкт, розпочатий у 2024–2025 роках, щодо надання медичної допомоги засудженим та особам, узятим під варту, у єдиному медичному просторі, для осіб, які перебувають у Луцькому слідчому ізоляторі та Білоцерківській виправній колонії № 35, наразі не реалізується. У січні 2026 року ухвалено рішення повністю передати Центр охорони здоров'я ДКВС України до відання МОЗ з 1 січня 2028 року без проведення додаткових пілотних проєктів. Водночас відмова від реалізації пілотних проєктів не дає можливості оцінити практичні механізми інтеграції пенітенціарної медицини до єдиного медичного простору, а сама інтеграція фактично відкладена до 2028 року.

Звіти НПМ свідчать про **систематичне недотримання принципу еквівалентності між медичною допомогою в пенітенціарних установах та допомогою, що надається в межах загальної системи охорони здоров'я** (єдиного медичного простору). Одна з ключових причин недотримання цього принципу — низький рівень укомплектованості штату медичних частин фахівцями, що призводить до системного порушення стандартів лікування осіб, позбавлених волі. Хоча проведення первинних і профілактичних оглядів засуджених осіб має включати обов'язкову участь лікаря-терапевта (або сімейного лікаря), лікаря-психіатра та лікаря-стоматолога, результати відвідувань НПМ свідчать про значну кількість вакантних

2190 Лист Департаменту з питань виконання кримінальних покарань від 16.06.2026 № 06_0205.

2191 Уряд схвалив законопроєкт про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій. *Міністерство юстиції України*. 2026. ↗

посад зазначених спеціалістів. Це унеможливлює проведення повноцінного медичного обстеження пацієнтів і перешкоджає своєчасному виявленню захворювань на ранніх стадіях[2192]. Останніми роками простежується **постійна неукомплектованість медичним персоналом** на рівні 13–20%[2193].

Замісна підтримувальна терапія для засуджених та ув'язнених осіб, які мають залежності, залишається впровадженою лише частково. Станом на 1 липня 2027 року вона реалізована у 27 установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, що становить 31% від загальної кількості[2194]. Водночас така терапія має і надалі впроваджуватися в установах для забезпечення права особи на вибір методів лікування відповідно до ст. 38 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»[2195].

Питання **звільнення засуджених від подальшого відбування покарання за хворобою** залишається проблемним. Зокрема, деякі засуджені, захворювання яких не підпадають під визначений у законодавстві перелік захворювань, попри неможливість самостійно себе обслуговувати та перебування у вкрай тяжкому стані, не можуть бути звільнені за станом здоров'я. Тому нормативне обмеження щодо можливого звільнення засуджених від подальшого відбування покарання тільки в разі відповідності захворювання Переліку хвороб[2196] не забезпечує врахування ситуацій, коли стан особи важкий, але її хвороби немає в такому переліку. Проблема відсутності такої соціальної послуги, як сторонній догляд, також залишається актуальною[2197]. Процедура звільнення засуджених є складною, оскільки вона передбачає проходження лікарсько-консультативної комісії та подальший судовий розгляд. Для осіб на останній стадії хвороби така процедура є фактично непосильною, що підтверджується статистичними даними: у 2025 році 56 осіб звільнено від покарання за хворобою (без урахування випадків смерті під час розгляду питання про звільнення); 2 особи померли під час розгляду матеріалів лікарсько-консультативною комісією, 10 осіб — під час розгляду матеріалів в суді та 1 особа — під час виконання рішення суду[2198].

Хоча у 2024 році на виконання рекомендацій **Стамбульського протоколу** наказом МОЗ № 186 затверджено форму первинної облікової документації № 511/о «Довідка про фіксацію тілесних ушкоджень»[2199], НПМ продовжує фіксувати випадки

2192 Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у 2025 році» / Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Київ, 2026. С. 44. ↗

2193 Лист Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» від 16.06.2026 № 06_0207.

2194 Там само.

2195 Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. ↗

2196 Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі : наказ Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1348/5/572. Додаток 13. ↗

2197 Смертний вирок замість довічного: що не так із системою звільнення від покарання за хворобою. *ZMINA*. 2025. ↗

2198 Лист Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» від 20.03.2026 № 03_0081.

2199 Про внесення зміни до пункту 1 наказу Міністерства охорони здоров'я України від 14 лютого 2012 року № 110 : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 02.02.2024 № 186. ↗

неналежного документування тілесних ушкоджень у пацієнтів, а також неповідомлення органів правопорядку про такі факти[2200]; нескладення довідок та невнесення інформації до Журналу обліку фактів виявлення тілесних ушкоджень у засуджених[2201]; до складених довідок не додаються фотографії наявних тілесних ушкоджень, як цього вимагає Стамбульський протокол[2202].

Подібна практика суттєво ускладнює ефективне розслідування можливих випадків жорстокого поводження та притягнення винних осіб до відповідальності, на чому неодноразово наголошував ЄКПТ[2203]. Водночас у 2025 році заповнено 7 504 карти первинної фіксації травм (форма № 511/о) засуджених та осіб, узятих під варту, та військовополонених[2204]. З огляду на такий високий показник заповнення держава має вживати заходів щодо уніфікації підходів до заповнення карт відповідно до стандартів Стамбульського протоколу.

Наразі Офіс Генерального прокурора (ОГП) разом з МОЗ розробляють спільний наказ щодо затвердження порядку інформування органів прокуратури закладами охорони здоров'я про випадки виявлення у пацієнтів тілесних ушкоджень, заподіяних працівниками органів правопорядку[2205]. Прокурор має невідкладно заявляти клопотання про доручення підрозділу Державного бюро розслідувань (ДБР) перевірити інформацію особи в разі повідомлення нею під час будь-якого судового засідання про застосування до неї насильства при затриманні або триманні. Такі клопотання прокурор зобов'язаний заявити незалежно від наявності заяви особи в разі, якщо її зовнішній вигляд, стан чи інші відомі прокурору обставини дають підстави для обґрунтованої підозри порушення вимог законодавства під час затримання або тримання в уповноваженому органі державної влади, державній установі[2206].

Розслідування катувань і покарання винних, діяльність ДБР

Упродовж 2025 року — першого півріччя 2026 року слідчі ДБР здійснювали досудове розслідування у **5 036 кримінальних провадженнях щодо фактів катувань, іншого неналежного поводження та порушень прав людини представниками держави**, з яких 558 кримінальних проваджень розпочато у 2025 році та

2200 Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у 2025 році» / Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Київ, 2026. С. 46. ↗

2201 Звіт за результатами моніторингового візиту до Олексіївської виправної колонії № 25. *Харківська правозахисна група*. 2025. ↗

2202 Звіт за результатами моніторингового візиту до Первомайської виправної колонії № 117. *Харківська правозахисна група.* 2025. ↗

2203 Report to the Ukrainian Government on the visit to Ukraine carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 16 to 27 October 2023. P. 34. ↗

2204 Лист Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» від 20.03.2026 № 03_0081.

2205 Інформація надана начальником Департаменту протидії порушенням прав людини у правоохоронній і пенітенціарній сферах Офісу Генерального прокурора під час інтерв'ю, проведеного 19.03.2026.

2206 Про внесення змін до наказу Генерального прокурора від 30.09.2021 № 309 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» : наказ виконувача обов'язків Генерального прокурора від 31.01.2025 № 24. ↗

344 — у першому півріччі 2026 року. За результатами досудового розслідування **у 91 кримінальному провадженні до суду скеровано обвинувальні акти стосовно 157 осіб**[2207]. Зокрема, у лютому 2025 року працівники ДБР завершили розслідування щодо організованої групи в Державній установі **«Божковська виправна колонія (№ 16)»**, учасники якої систематично застосовували катування до ув'язнених, що призвело, зокрема, до смерті однієї особи. Прокурорами ОГП направлено обвинувальний акт до суду щодо п'яти службових осіб, обвинувачених у катуваннях, а керівнику групи також інкриміновано нанесення умисного тяжкого тілесного ушкодження. За даними слідства, катування мали системний характер і застосовувалися до новоприбулих ув'язнених з метою їх підпорядкування: наприклад, задокументовано факт нанесення понад 200 ударів одному із засуджених[2208]. Це **один із перших випадків в Україні, коли керівник пенітенціарної установи постав перед судом за масові катування**.

У вересні 2025 року ДБР завершило досудові розслідування щодо **функціонування «злочинної вертикалі» у Державній установі «Київський слідчий ізолятор»**. У провадженнях фігурують 14 підозрюваних, серед яких — працівники установи, ув'язнені та медичний персонал. Їм інкриміновано перевищення повноважень, службову недбалість, залишення в небезпеці, ненадання допомоги та інші злочини[2209].

У лютому 2026 року Верховний Суд (ВС) прийняв остаточне рішення у так званій кагарлицькій справі, яку також розслідувало ДБР, залишивши в силі рішення суду апеляційної інстанції[2210]. У цій справі начальника кримінальної поліції та оперуповноваженого поліції визнано винуватими у вчиненні катування, зґвалтування та інших злочинах і призначено покарання у вигляді 11 років позбавлення волі кожному[2211].

Наведені приклади та статистичні дані демонструють **окремі позитивні зрушення в практиці розслідування ДБР катувань та притягнення винних до відповідальності**. Такі зрушення підтверджуються також оцінками представників громадянського суспільства, які спеціалізуються на захисті прав людини в місцях несвободи[2212].

Важливим аспектом у запобіганні катуванням та іншим формам неналежного поводження стала також **інтеграція електронної системи моніторингу скарг на катування в загальний документообіг ДБР**[2213], що дає змогу слідчим ДБР озна-

---

2207 Річний звіт 2025 : звіт про діяльність Державного бюро розслідувань за 2025 рік/ Державне бюро розслідувань. 2026. С. 42. ↗; Інформація надана керівником відділу Управління Головного слідчого управління Державного бюро розслідувань під час інтерв'ю, проведеного 30.06.2026.

2208 ДБР направило до суду справу щодо катувань та вбивств у Божковській колонії № 16. *Державне бюро розслідувань*. 2025. ↗

2209 ДБР завершило розслідування щодо катувань та інших системних порушень у Київському СІЗО. *Державне бюро розслідувань*. 2025. ↗

2210 Справа про катування, зґвалтування на території Кагарлицького відділу поліції Обухівського ВП ГУНП у Київській області у 2020 році.

2211 Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 19.02.2026 у справі № 368/1301/20. ↗

2212 Інформація надана експертами ГО «Захист в'язнів України» та «Харківська правозахисна група» під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026 та 23.03.2026.

2213 Річний звіт 2025 : звіт про діяльність Державного бюро розслідувань за 2025 рік / Державне бюро розслідувань. 2026. С. 42. ↗

йомлюватися зі змістом скарг, не очікуючи повідомлень від місць несвободи або інших органів правопорядку.

У 2025 році **в структурі ДБР запроваджено спеціалізацію слідчих з розслідування катувань** та інших форм неналежного поводження (визначено **157 слідчих**)[2214], які мають сприяти концентрації експертизи та підвищенню якості розслідувань. Водночас спеціалізовані слідчі поєднують цю категорію справ з іншими провадженнями через **брак людських ресурсів і зростання загального навантаження на ДБР у зв'язку з розширенням кола підслідних суб'єктів у військовій сфері**. Так, ДБР спрямовує додаткові зусилля на проведення досудового розслідування фактів перевищення влади чи службових повноважень у військовій сфері: за злочини катування і перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень, зокрема з-поміж військовослужбовців ТЦК та СП (кількість цих справ постійно збільшується). **Законопроєкт № 5305**, який передбачає розширення граничної чисельності ДБР **до 2 500 осіб (замість чинних 1 900)**, може розв'язати проблему нестачі кадрового потенціалу, проте він ще з 2021 року очікує на друге читання у Верховній Раді[2215].

Хоча у 2022 році удосконалено положення КК України через запровадження норми про незастосування строків давності для притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення катувань представниками держави (ч. 5 ст. 49 КК України)[2216], проте практичний ефект таких змін залишився обмеженим через незворотність дії кримінального закону в часі. У справах, розпочатих до цих змін, притягнути осіб до відповідальності не вдається через тривалість судового розгляду. Як приклад, у справі щодо побиття і смерті особи у 2015 році в Замковій виправній колонії № 58 суд закрив провадження наприкінці 2025 року у зв'язку із закінченням строків давності[2217].

Вплив війни на ситуацію в місцях несвободи

Пенітенціарні установи залишаються **неінтегрованими до системи цивільного захисту**, що створює постійну загрозу життю та здоров'ю утримуваних осіб. З початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну пошкоджено або зруйновано 36 таких установ, ще **41 — залишилася на тимчасово непідконтрольних територіях**[2218]. У регіонах бойових дій руйнування мають системний характер, що призводить до припинення роботи установ, евакуації та розміщення осіб у неналежних умовах.

Так, станом на січень 2026 року **11 установ пенітенціарної системи не функціонує у зв'язку зі здійсненням евакуації**. Рекомендації Омбудсмана невідкладно

2214 ДБР посилює роботу з розслідування катувань та порушень прав людини. *Державне бюро розслідувань*. 2026. ↗

2215 Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення правових засад діяльності Державного бюро розслідувань : проєкт Закону України, реєстраційний № 5305 від 26.03.2021. ↗

2216 Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за катування : Закон України від 01.12.2022 № 2812-IX. ↗

2217 Ухвала Хмельницького апеляційного суду від 18.12.2025 у справі № 686/13590/16-к. ↗

2218 Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у 2025 році» / Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Київ, 2026. С. 45. ↗

здійснити евакуацію/релокацію закладів або евакуацію осіб, які перебувають в місцях несвободи, що розташовані в зоні активних бойових дій або в наближених до неї населених пунктах, а також у зоні, що становить менше ніж 50 км від державного кордону з РФ, до відповідних закладів чи установ, які розташовані в безпечній місцевості, виконала лише частина обласних військових адміністрацій. Станом на липень 2026 року ці рекомендації залишаються невиконаними або інформація про їх виконання не надана Омбудсману в таких областях, як-от: Донецька, Херсонська, Житомирська, Чернігівська, Полтавська, Кіровоградська, Вінницька та Одеська. Водночас у Харківській, Миколаївській областях заходи з релокації виконано, а в Сумській — ще в процесі виконання[2219].

Війна вплинула і на процес **умовно-дострокового звільнення осіб від подальшого відбування покарання для служби в армії**. У 2024 році до КК України внесено зміни та додано ст. 81[1] «Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання для проходження військової служби»[2220]. Протягом 2025 року до адміністрацій установ виконання покарань із заявами про застосування ст. 81[1] звернулося **5 557 осіб**. За весь період дії цієї норми судами задоволено **11 873** клопотання щодо умовно-дострокового звільнення, тоді як **295** клопотань відхилено[2221].

Збройна агресія РФ також зумовила появу нових місць несвободи — **ТЦК та СП**, у яких фактично утримують осіб, які піддані мобілізаційним заходам, про що згадувалося вище. Беручи до уваги тенденцію до збільшення випадків неналежного поводження та тілесних ушкоджень під час мобілізаційних заходів, пов'язаних із діяльністю ТЦК та СП[2222], актуалізується потреба в посиленні превентивних та контрольних механізмів цих місць несвободи. У 2025 році в офіційних звітах Уповноваженого вперше з'явилася інформація про відвідування цих місць несвободи[2223], у результаті чого Омбудсман фіксує суттєві проблеми в кадровому забезпеченні, порушеннях прав громадян під час проведення мобілізації та військового обліку тощо[2224].

Рекомендації

1. Внести зміни до законодавства, що регулює діяльність Комісії з розгляду скарг на неналежні умови тримання в установах для попереднього ув'язнення та установах виконання покарань. Зокрема, потрібно законодавчо передбачити: механізм скорочення строку, з якого може бути застосовано умовно-достро-

2219 Так само.

2220 Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо запровадження інституту умовно-дострокового звільнення осіб від відбування покарання для безпосередньої їх участі в обороні країни, захисті її незалежності та територіальної цілісності : Закон України від 08.05.2024 № 3687-IX. ↗

2221 Умовно-дострокове звільнення для служби в армії: що показує статистика застосування статті 81-1 КК України. Захист в'язнів України. 2026. ↗

2222 Публікація Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Дмитра Лубінця в Telegram. 2026. ↗

2223 Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у 2025 році» / Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Київ, 2026. 137 с. ↗

2224 Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2025 році / Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. 1057 с. ↗

кове звільнення, заміна призначеного судом покарання більш м'яким або зняття судимості; можливість оскарження рішення Комісії; можливість конфіденційного листування ув'язненого, засудженого із Комісією.

2. Продовжити увідповіднення умов тримання в установах виконання покарань та СІЗО національним і міжнародним стандартам, визначивши покращення умов тримання у СІЗО пріоритетним напрямом. Забезпечити створення у СІЗО достатньої кількості місць, що відповідають встановленим стандартам щодо житлової площі, санітарно-гігієнічних умов, природного освітлення, вентиляції, опалення та інших базових умов тримання.

3. Розв'язати проблему з наданням медичної допомоги в закладах пенітенціарної системи через включення пенітенціарної медицини до загальної системи охорони здоров'я, яка координується та фінансується МОЗ. Забезпечити покращення медичного обслуговування і дотримання принципу еквівалентності між медичною допомогою в пенітенціарних установах та допомогою, що надається в межах загальної системи охорони здоров'я.

4. Продовжувати впроваджувати замісну підтримувальну терапію осіб у місцях позбавлення волі.

5. Забезпечити подальше впровадження Стамбульського протоколу для ефективного застосування медичного стандарту раннього виявлення та документування доказів катувань, належного фіксування й розслідування випадків катувань, зокрема через забезпечення навчання медичного персоналу щодо стандартів документування тілесних ушкоджень.

6. Внести зміни до законодавства щодо звільнення від відбування покарання за хворобою, зокрема переглянути підхід до визначення переліку захворювань та спростити процедуру звільнення від відбування покарання для тяжкохворих осіб, які перебувають у місцях несвободи.

7. Забезпечити інституційну незалежність інспекторів з дотримання прав людини через зміну їх підпорядкування Мін'юсту та посилення гарантій їх незалежності.

8. Забезпечити ефективність досудового розслідування катувань та інших форм неналежного поводження, зокрема через: збільшення штатної чисельності слідчих ДБР; запровадження чіткої спеціалізації слідчих; публічного звітування про результати розслідувань.

9. Забезпечити дотримання трудових прав засуджених, включно з належним оформленням трудових відносин, оплатою праці, безпечними умовами праці та ефективним розслідуванням порушень.

10. Забезпечити інтеграцію місць несвободи до системи цивільного захисту та своєчасну евакуацію/релокацію закладів або евакуацію осіб, які перебувають у місцях несвободи, що розташовані в зоні активних бойових дій або в наближених до неї населених пунктах, а також у зоні, що становить менше ніж 50 км від державного кордону з РФ, до відповідних закладів чи установ, які розташовані в безпечній місцевості.

11. Включити ТЦК та СП до плану відвідувань НПМ на регулярній основі, зокрема й на регіональному рівні.

Свобода вираження поглядів

Протягом звітного періоду спостерігався *добрий прогрес* у ситуації з фінансуванням суспільного мовника. Крім того, відбувся добрий прогрес у питанні доступу медіа, журналістів і громадян до інформації про діяльність комітетів Парламенту.

Водночас четвертий рік поспіль фінансування діяльності Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (Нацрада або медіарегулятор) і оплата праці її членів продовжує залежати від законодавчої та виконавчої гілок влади, що вказує на *відсутність прогресу* в розв'язанні цього питання. Це ставить під загрозу незалежність медіарегулятора.

Станом на 31 липня 2026 року не затверджено методику визначення меж ринків у сфері медіа і методику визначення меж ринку розповсюдження (поширення) та споживання рекламної інформації. Це унеможливлює визначення стану концентрації цих ринків та проведення належної оцінки потенційних ризиків для медіаплюралізму в Україні. Водночас питання розроблення відповідних методик розглядається в межах Робочої групи з імплементації Європейського акту про свободу медіа (EMFA). Отже, у цій сфері спостерігається *обмежений прогрес*.

Продовжує свою роботу цілодобовий інформаційний марафон «Єдині новини #UAразом» (Єдиний телемарафон). Водночас результати соціологічних опитувань свідчать, що велика кількість респондентів висловлює недовіру до телемарафону як до джерела інформації.

Прогрес у розслідуванні резонансних правопорушень, скоєних проти журналістів, *обмежений*. Крім того, зафіксовані факти застосування погроз і тиску щодо журналістів і медіа, зокрема в цифровому середовищі, а також випадки заборони публікацій матеріалів журналістських розслідувань.

Нерозв'язними залишаються проблеми, пов'язані з імплементацією рішення ЄСПЛ у справі «Седлецька проти України». Водночас у межах Робочої групи з імплементації EMFA активно розробляються пропозиції, спрямовані на посилення захисту журналістських джерел, які враховують висновки ЄСПЛ у вищезгаданій справі. Отже, у цій сфері наявний *обмежений прогрес*.

У вересні 2025 року Міністерство культури та стратегічних комунікацій України затвердило Порядок та умови страхування життя, здоров'я, працездатності журналістів та інших працівників суб'єктів у сфері медіа на період їх відрядження в райони ведення воєнних (бойових) дій та/або на ТОТ України. Попри *певний прогрес* у розв'язанні питання належного страхування журналістів та інших працівників медіа в умовах ведення бойових дій, зазначені Порядок та умови *неповністю усунули проблему* з огляду на існування правових колізій. Правовий механізм страхування журналістів та інших працівників медіа, які працюють в умовах ведення бойових дій, потребує вдосконалення, зокрема через увідповіднення нормам міжнародного гуманітарного права (в частині використовуваної термінології), Закону України «Про страхування» та іншим нормативно-правовим актам.

Верховна Рада 28 квітня 2026 року підтримала в першому читанні проєкт нового Цивільного кодексу України (законопроєкт № 15150). У разі його прийняття Парламентом у запропонованій редакції можуть виникнути серйозні ризики для роботи

журналістів і медіа, а також для реалізації права громадськості отримувати суспільно важливу інформацію.

Не усунуто ризик обмеження загального доступу до судових рішень, включених до Єдиного державного реєстру судових рішень (ЄДРСР), які можуть містити суспільно важливу інформацію. Зазначений ризик випливає з положень законопроєкту № 7033-д. Крім того, Президент не наклав вето на Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності» (реєстр. № 12320), яким пропонується, зокрема, встановити адміністративну відповідальність за публічне ототожнення адвоката з клієнтом, якому той надає правничу допомогу. Отже, у розв'язанні цих питань прогрес не спостерігається.

Водночас в Україні йде активна робота із напрацювання змін до національного законодавства з метою імплементації анти-SLAPP законодавства та EMFA.

Реалізація Закону України «Про медіа»

Четвертий рік поспіль зупинено дію положень Закону України «Про медіа»[2225], спрямованих на посилення фінансової незалежності Нацради[2226]. Оплата праці голови, першого заступника голови, заступника голови, секретаря та членів Нацради й надалі залежить від Кабінету Міністрів України (Уряд)[2227]. **Така ситуація ставить медіарегулятора в залежність від законодавчої та виконавчої гілок влади й відкриває можливості тиску на його представників**. Варто зауважити, що Європейська комісія наголошувала на потребі розв'язання цієї проблеми у Звіті про прогрес України в межах Пакета розширення Європейського Союзу 2025 року (Звіт у межах Пакета розширення ЄС 2025 року)[2228]. Однак **прогрес у цьому питанні відсутній**.

Триває активна робота над визначенням критеріїв онлайн-медіа. Зокрема, у жовтні 2025 року **орган спільного регулювання у сфері онлайн-медіа почав** працювати над цим питанням[2229] і вже в березні 2026 року **відповідні пропозиції були підготовлені**[2230]. Проєкт Критеріїв віднесення осіб до суб'єктів у сфері онлайн-медіа оприлюднений 10 липня 2026 року на сайті Нацради для громадського обговорення[2231].

2225 Про медіа : Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. ↗

2226 Про Державний бюджет України на 2026 рік : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. П. 3 Прикінцевих положень. ↗

2227 Про внесення змін у додаток 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2016 р. № 304 : постанова Кабінету Міністрів України від 30.03.2023 № 276. ↗

2228 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 79. ↗

2229 Склад робочої групи з розробки критеріїв віднесення осіб до суб'єктів у сфері онлайн-медіа. ↗; Орган співрегулювання онлайн-медіа почав роботу над кодексом, який дозволить визначити критерії онлайн-медіа, — Галина Петренко. *Детектор медіа*. 2025. ↗

2230 Інформація надана представником ГО «Лабораторія цифрової безпеки» під час інтерв'ю, проведеного 12.03.2026.

2231 Критерії віднесення осіб до суб'єктів у сфері онлайн-медіа. *Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення*. 2026. ↗

У жовтні 2025 року[2232] та в січні 2026 року[2233] Нацрада оприлюднила роз'яснення щодо реєстрації суб'єктів у сфері медіа, що працюють без радіочастот. У зв'язку з цим перед деякими суб'єктами, які вже були зареєстровані Нацрадою як онлайн-медіа і здійснювали свою діяльність як такі, виникли ризики накладення штрафів з боку медіарегулятора.

До медіа, які опинилися під ризиком накладення санкцій, належать, наприклад, ті, що здійснюють пряму трансляцію програм на облікових записах платформ спільного доступу до відео. Це пов'язано з тим, що така діяльність може мати ознаки аудіовізуального медіа[2234]. Водночас, згідно з законодавством України, аудіовізуальні медіа мають право розпочинати свою діяльність лише після їх реєстрації Нацрадою[2235]. Здійснення аудіовізуальним медіа своєї діяльності без реєстрації вважається грубим порушенням і тягне за собою накладення штрафу[2236]. Тому деякі експерти зазначають про потенційну потребу перегляду підходу до регулювання діяльності на онлайн-платформах[2237]. Водночас відомостей про застосування таких санкцій станом на 21 липня 2026 року не виявлено[2238].

Усе ще не затверджено методики у сфері захисту економічної конкуренції медіа: методику визначення меж ринків у сфері медіа та методику визначення меж ринку розповсюдження (поширення) та споживання рекламної інформації[2239]. Ці методики є важливими для визначення стану медіаплюралізму в Україні та наближення українського законодавства до *acquis* ЄС, зокрема до вимог EMFA. Найбільшою проблемою є відмінність у підходах Антимонопольного комітету України (АМКУ) та Нацради до розв'язання цього питання, зокрема неврахування АМКУ специфіки ринку медіа[2240]. Необхідність визначення в національному законодавстві України «оцінки впливу концентрації ключових медіаринків на плюралізм медіа та редакційну незалежність» підкреслена Європейською комісією у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року[2241]. Однак станом на 31 липня 2026 року змін у цій частині не відбулося.

2232 Законодавчі вимоги щодо реєстрації суб'єктів медіа, що працюють без радіочастот. *Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення*. 2025. ↗

2233 Реєстрація суб'єктів у сфері медіа, які мовлять без РЧС: роз'яснення Національної ради. *Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення*. 2026. ↗

2234 Жорстка позиція Нацради, або Чи обов'язково мають реєструватися канали на YouTube, TikTok, Twitch. *Детектор медіа*. 2026. ↗

2235 Про медіа : Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. Ч.ч. 1, 4 ст. 63. ↗

2236 Там само. П. 10 ч. 4, п. 9 ч. 11 ст. 110.

2237 Жорстка позиція Нацради, або Чи обов'язково мають реєструватися канали на YouTube, TikTok, Twitch. *Детектор медіа*. 2026. ↗

2238 Нацрада у першому півріччі 2026-го: зміни підходу до реєстрацій, конкурси, штрафи й анулювання ліцензій. *Детектор медіа*. 2026. ↗

2239 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо України у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 456–457. ↗

2240 Albanesi E., Bleyer-Simon K., Boryslavska O., Brogi E., Opryshko D. EU Accession and Media Pluralism in Ukraine : reflection paper / European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, Centre for Media Pluralism and Media Freedom. 2026.

2241 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 79. ↗

У контексті захисту економічної конкуренції у сфері медіа Закон України «Про медіа» неповністю відповідає вимогам EMFA в частині визначення повноважень медіарегулятора щодо оцінки стану концентрації ринку у сфері медіа та її впливу на медіаплюралізм і редакційну незалежність[2242].

Водночас у 2026 році створено робочу групу з імплементації EMFA при Комітеті Верховної Ради з питань гуманітарної та інформаційної політики. Зазначена робоча група напрацьовує проєкти нормативно-правових актів, щоб наблизити законодавство України до норм EMFA, зокрема у сфері захисту економічної конкуренції у сфері медіа[2243].

Є перспектива часткового розв'язання питань, пов'язаних із фінансовим забезпеченням роботи Нацради та її членів на період дії правового режиму воєнного стану, скасуванням обов'язку юстування актів медіарегулятора, наближенням законодавства України до вимог EMFA (наприклад, у частині розширення кола суб'єктів у сфері медіа, які мають розкривати інформацію про своїх бенефіціарних власників)[2244] у разі прийняття законопроєкту № 12111[2245] в остаточній редакції, запропонованій головним комітетом[2246].

Функціонування суспільного мовника та Єдиний телемарафон

У 2026 році **фінансування Суспільного мовника дещо збільшилося, як порівняти з 2025 роком**. Відповідна сума, передбачена державним бюджетом, становить 2,47 млрд грн[2247]. Сума виділених коштів є нижчою, ніж мала бути, відповідно до розрахунку за формулою, встановленою Законом України «Про суспільні медіа України»[2248]. Однак з огляду на те що під час війни видатки державного бюджету суттєво зросли, на думку Миколи Чернотицького, голови правління Суспільного мовника, для фінансування останнього доцільно було б застосувати формулу «0,2% ВВП за попередній рік мінус мілітарні видатки», що становило б 2,6 млрд грн у 2026 році[2249].

Виділена сума є трохи нижчою, ніж зазначені розрахунки. Але М. Чернотицький вважає, що вона дає Суспільному мовнику можливість зберегти свій нинішній

2242 Повноваження Нацради щодо оцінки стану концентрації ринку у сфері медіа та її впливу на медіаплюралізм і редакційну незалежність, визначені Законом України «Про медіа», не відповідають вимогам п. c) частини 1 ст. 22 в поєднанні з п. 65 Преамбули EMFA. Додатково див.: Albanesi E., Bleyer-Simon K., Boryslavska O., Brogi E., Opryshko D. EU Accession and Media Pluralism in Ukraine : reflection paper / European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, Centre for Media Pluralism and Media Freedom. 2026.

2243 Там само.

2244 Там само.

2245 Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності медіа : проєкт Закону України, реєстраційний № 12111 від 10.10.2024. ↗

2246 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 458. ↗

2247 Про Державний бюджет на 2026 рік : Закон України від 17.12.2025 № 4695-IX, додаток № 3, рядок 493. ↗

2248 Фінансування НСТУ становить не менше ніж 0,2% видатків загального фонду Державного бюджету України за попередній рік. Про суспільні медіа України : Закон України від 17.04.2014 № 1227-VII. Ч. 3 ст. 14. ↗

2249 Суспільне назвало цифру мінімальної фінансової підтримки на 2026 рік. *Суспільне Мовлення*. 2025. ↗

стан, покрити інфляцію, а також зробити невеликі інвестиції у команди виробництва контенту. Суспільне вважає, що виділена на 2026 рік сума є прийнятною в умовах воєнного стану[2250].

У 2026 році продовжується робота цілодобового інформаційного марафону «Єдині новини #UAразом» (Єдиний телемарафон). Результати соціологічних опитувань свідчать, що **велика кількість опитаних респондентів не довіряють йому як джерелу інформації**. Рівень висловленої недовіри коливається від 39% (30% не довіряють і 9% — скоріше не довіряють)[2251] до 42% (19% — повністю не довіряють, 23% — скоріше не довіряють)[2252].

Переслідування та залякування журналістів, розслідування нападів та інших форм тиску на журналістів

У 2025 році Інститут масової інформації зафіксував 130 порушень свободи слова в Україні. З них 67 злочинів скоїла Росія внаслідок свого повномасштабного вторгнення в Україну. Зокрема, загинуло 26 медійників, зруйновано або пошкоджено 16 редакцій. Мали місце також залякування журналістів, кібератаки на українські медіа тощо[2253].

Станом на кінець липня 2026 року спостерігається обмежений прогрес у розслідуванні спроб залякування журналіста-розслідувача Юрія Ніколова, що відбувалися у 2024 році[2254]. За інформацією Центру прав людини ZMINA, правоохоронці встановили виконавців нападу. Втім, інформація про можливих організаторів спроб залякування досі перевіряється[2255]. Інформація про прогрес у розслідуванні тривалого прихованого стеження працівниками української спецслужби за командою проєкту журналістських розслідувань Bihus.Info[2256] відсутня.

Найгучніші **випадки обмеження свободи вираження поглядів, здійснення тиску на журналістів і медіа, а також проведення щодо них дискредитаційних кампаній** відбулися у 2026 році. Наприклад, ознаки тиску та прихованих погроз на адресу журналістки спостерігалися у висловлюваннях військовослужбовця 425-го окремого штурмового полку «Скеля»[2257]. Відповідне відео з'явилося після оприлюднення журналістського розслідування про небойові смерті, які відбулись у

2250 Марафон, культура, патріотичне кіно. На що ще держава витратить гроші в 2026 році? *Детектор медіа*. 2025. ↗

2251 Українці довіряють телеграму і ютубу більше, ніж традиційним медіа : результати соціологічного дослідження / Соціологічна група «Рейтинг». 2025. С. 6–7. ↗

2252 Ukrainian Media. News Consumption and Trust in 2025 / Internews Ukraine. 2025. P. 14. ↗

2253 Підсумки стану свободи слова в Україні у 2025 році: 130 порушень, більшість із яких вчинила РФ. *Інститут масової інформації*. 2026. ↗

2254 Невідомі влаштували провокацію проти журналіста-розслідувача Юрія Ніколова — ломились до квартири, вимагаючи «йти служити». *Детектор медіа*. 2024. ↗

2255 Напад на квартиру журналіста Юрія Ніколова у 2024 році: слідство встановило виконавців, але досі перевіряє можливих організаторів. *ZMINA*. 2026. ↗

2256 Верховна Рада викликає голову СБУ для пояснень щодо стеження за Bihus.Info. *Детектор медіа*. 2024. ↗

2257 У відео військовослужбовця «Скелі» Миколи Хархана є приховані погрози журналістам «Бабеля», — медіаюристи. *Детектор медіа*. 2026. ↗

цьому підрозділі з кінця 2025 року до весни 2026 року[2258]. Редакція подала заяву щодо зазначених погроз до Національної поліції України (НПУ), а згодом, через відсутність реакції, була також подана скарга на бездіяльність слідчого[2259].

Іншим прикладом є накладення ухвалою Печерського районного суду м. Києва заборони на оприлюднення розслідування про майно, угоди та інвестиції брата директора ДБР[2260]. За оцінкою Медіаруху, цей випадок має ознаки SLAPP[2261]. Також прикладом здійснення тиску на журналістів є так звана справа Міндіча, коли в офісі одного з її фігурантів знайдено таємно зібрану інформацію про журналістів, на яких сформовано відповідні профайли[2262].

Результати моніторингу громадської організації «Платформа прав людини» за вересень–листопад 2025 року показали, що мають місце факти застосування погроз і тиску щодо журналістів і медіа у цифровому середовищі[2263]. Зокрема, журналісти The Kyiv Independent заявляли, що отримали від керівництва компанії Fire Point погрози зверненням до Служби безпеки України (СБУ) у разі відмови редакції спростувати інформацію про розслідування Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) щодо ймовірного завищення цін на дрони цією компанією[2264]. Інший приклад — онлайн-атаки на Дарину Трунову, ведучу «24 каналу», що відбулися після розголошення нею історії про загибель Романа Сопіна, якого, за оприлюдненою інформацією, представники ТЦК та СП забрали та направили на військово-лікарську комісію, а згодом він помер у лікарні після отримання черепно-мозкової травми[2265].

Крім того, зростає кількість фейкових відео, у яких використовують цифровий образ популярних українських ведучих, створених за допомогою штучного інтелекту (ШІ)[2266]. Також спостерігається проведення цілеспрямованих кампанії дискредитації журналістів, редакторів, медіа та їхніх власників в анонімних Telegram-каналах та на інших анонімних вебресурсах[2267].

Усе це свідчить про те, що **й досі є проблеми, пов'язані з імплементацією рішення ЄСПЛ у справі «Гонгадзе проти України»**[2268]. Крім того, рекомендація Європей-

---

2258 Штурмовий полк «Скеля» має бойові заслуги і добре забезпечення. А ще, кажуть очевидці, там катують і забивають людей на смерть. Розслідування «Бабеля». *Бабель*. 2026. ↗

2259 Голова ДБР заявив, що Бюро порушило справу через погрози журналісткам «Бабеля». Натомість редакція отримала офіційну відмову. *Бабель*. 2026. ↗

2260 Ухвала Печерського районного суду міста Києва від 06.07.2026 у справі № 757/36548/26-ц. ↗

2261 Заява Медіаруху щодо тиску на розслідувальну журналістику. *Детектор медіа*. 2026. ↗

2262 В «офісі» Міндіча знайшли сотні досьє на журналістів, детективів і політиків. Що про них відомо. *BBC News Україна*. 2025. ↗

2263 Аналітичний звіт у рамках моніторингу дотримання цифрових прав за вересень–листопад 2025 року / Платформа прав людини. 2026. С. 10–11. ↗

2264 Публікація Ольги Руденко в соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

2265 Ведуча «24 каналу» Дарина Трунова стикнулася з онлайн-атаками після розголошення історії про загибель мобілізованого чоловіка. *Жінки в медіа*. 2025. ↗

2266 Аналітичний звіт у рамках моніторингу дотримання цифрових прав за вересень-листопад 2025 року / Платформа прав людини. С. 8–9. ↗

2267 Там само.

2268 Gongadze v. Ukraine no. 34056/02. Judgment of 08.11.2005. ↗

ської комісії оперативно, незалежно та ефективно розслідувати випадки прямого залякування та переслідування, а також непрямих форм тиску на журналістів та медіа[2269], надана Україні у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року, залишається актуальною.

Страхування журналістів та інших працівників медіа

Закон України «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста»[2270] зобов'язує суб'єктів у сфері медіа забезпечити страхування життя, здоров'я, працездатності журналістів та інших працівників від нещасного випадку на період їх відрядження в райони ведення воєнних (бойових) дій та/або на ТОТ України.

Міністерство культури та стратегічних комунікацій України 26 вересня 2025 року затвердило Порядок та умови страхування життя, здоров'я, працездатності журналістів та інших працівників суб'єктів у сфері медіа на період їх відрядження в райони ведення воєнних (бойових) дій та/або на ТОТ України, яким визначено особливості відповідного страхового покриття, розміри страхових виплат, мінімальний розмір страхової суми тощо[2271]. Він застосовується виключно під час дії правового режиму воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та протягом шести місяців з дня його припинення чи скасування.

Це свідчить про **певний прогрес у розв'язанні питання страхування журналістів** та інших працівників медіа, які працюють у районах ведення воєнних (бойових) дій. Водночас є **низка недоліків відповідних Порядку та умов страхування, що перешкоджають створенню дієвого та ефективного механізму страхування** таких осіб[2272]. Зокрема, до них належить поширення дії цього акту на ТОТ України, вживання дефініції «полон» щодо журналіста, незначний розмір мінімальної страхової суми, невирішеність питань, пов'язаних з оподаткуванням страхової премії, відсутність механізмів контролю за виконанням обов'язку страхування журналіста тощо[2273].

Доступ до Парламенту для медіа та громадськості й публічної інформації

20 січня 2026 року введено в дію Закон № 4212-IX[2274], який **зобов'язує парламентські комітети інформувати громадськість про свою діяльність**, зокрема

2269 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 7. ↗

2270 Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста : Закон України від 23.09.1997 № 540/97-ВР. Ч. 8 ст. 15. ↗

2271 Про затвердження Порядку та умов страхування життя, здоров'я, працездатності журналістів та інших працівників суб'єктів у сфері медіа на період їх відрядження в райони ведення воєнних (бойових) дій та/або на тимчасово окуповані території України : наказ Міністерства культури та стратегічних комунікацій України від 26.09.2025 № 810. ↗

2272 Страховий поліс для журналіста: красива обіцянка чи реальний захист? *Економічна правда*. 2026. ↗

2273 Там само.

2274 Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення деяких гарантій діяльності медіа і журналістів та забезпечення права громадян на доступ до інформації : Закон України від 14.01.2025 № 4212-IX. ↗

через оприлюднення плану роботи, розкладу засідань комітетів, порядків денних засідань комітетів, проєктів актів та прийнятих комітетами актів, протоколів, стенограм засідань комітетів та слухань у комітетах, відеозапису відкритих засідань комітетів на своїх вебсторінках на офіційному вебсайті Верховної Ради.

Комітети Верховної Ради повинні забезпечити пряму трансляцію своїх відкритих засідань на власних вебсторінках на офіційному вебсайті Верховної Ради. Відеозаписи відповідних трансляцій мають розміщуватися на відповідних вебсторінках комітету на офіційному вебсайті Верховної Ради не пізніше ніж протягом 24 годин з часу завершення засідання комітету і мають залишатися безстроково у вільному доступі. Комітети Верховної Ради переважно виконують вимоги закону.

У період з вересня 2025 року до червня 2026 року включно фіксувалися **випадки формального або надмірно широкого застосування підстав до обмеження доступу до публічної інформації**[2275]. Нерідко розпорядники публічної інформації не враховують суспільний інтерес до запитуваної інформації, не аналізують належним чином зміст запиту тощо[2276].

Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифра) 11 червня 2026 року оприлюднило для громадського обговорення законопроєкт «Про внесення змін до Закону України "Про доступ до публічної інформації" щодо доступу до публічної інформації та її повторного використання»[2277]. Його метою є гармонізація українського законодавства у сфері публічної інформації, зокрема у формі відкритих даних, із правом Європейського Союзу шляхом оновлення окремих положень щодо доступу до публічної інформації та її повторного використання.

Водночас зазначений законопроєкт створює низку серйозних ризиків для права на доступ до публічної інформації. Зокрема, до них належить збільшення строку оприлюднення публічної інформації (з 5 до 20 робочих днів), скасування положень, які визначають конкретний перелік інформації, обов'язкової до оприлюднення, звуження кола розпорядників публічної інформації, звуження поняття «запит» тощо[2278]. Це створює **суттєві ризики для здійснення громадського контролю за прозорістю та підзвітністю розпорядників публічної інформації**, а також відкриває можливості для вчинення корупційних правопорушень.

Імплементація анти-SLAPP законодавства

В Україні існують справи, які належать до категорії стратегічних позовів проти участі громадськості (SLAPPs). Втім, оцінити їх поширеність наразі складно, оскільки облік таких справ не ведеться.

2275 Звіт за результатами моніторингу стану дотримання права на доступ до публічної інформації в цифровому середовищі в Україні за вересень 2025 – травень 2026 року / Т. Олексіюк ; ГО «Платформа прав людини». Київ, 2026. 22 с. С. 21–22. ↗

2276 Там само.

2277 Повідомлення про проведення публічного громадського обговорення проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про доступ до публічної інформації" щодо доступу до публічної інформації та її повторного використання». *Міністерство цифрової трансформації України*. 2026. ↗

2278 Як урядова ініціатива під прапором ЄС може зламати доступ до публічної інформації. *ZMINA*. 2026. ↗; Під вивіскою ЄС. Про Мінцифри та право на інформацію. *NV*. 2026. ↗; Wrong by design: як під виглядом євроінтеграції пропонують обмежити право на інформацію. *Українська правда*. 2026. ↗

Чинна в Україні правова база є недостатньо ефективною для захисту від SLAPPs. Тому 2 червня 2025 року при парламентському Комітеті з питань свободи слова створено робочу групу з напрацювання ефективних механізмів протидії SLAPP[2279]. Її головна мета — підготувати проєкти законів для імплементації в законодавство України Директиви (ЄС) 2024/1069 про захист осіб, які беруть участь у громадській діяльності, від явно необґрунтованих претензій або зловживань судовими процесами («Стратегічні позови проти участі громадськості»)[2280] та Рекомендації CM/Rec(2024)2 про протидію використанню стратегічних позовів проти участі громадськості (SLAPP)[2281].

З червня 2025 року до січня 2026 року включно робоча група підготувала перші проєкти спеціального анти-SLAPP закону та відповідних змін до Цивільного процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України та інших законів України. Ці проєкти **отримали високу оцінку експертів Ради Європи** як такі, що відповідають зазначеним Директиві ЄС та Рекомендації Ради Європи[2282]. Законопроєкти пройшли громадські слухання, і наразі робоча група фіналізує тексти з урахуванням отриманих коментарів[2283]. Щодо механізмів підтримки жертв SLAPP, наразі правову та іншу допомогу в таких справах журналістам та іншим медіаучасникам надають лише громадські організації за грантові кошти[2284].

Питання, пов'язані з розробленням нового Цивільного кодексу України

Верховна Рада 28 квітня 2026 року підтримала в першому читанні проєкт нового Цивільного кодексу України (ЦК України)[2285].

Громадські організації у сфері медіа звертають увагу[2286] на **серйозні ризики для роботи журналістів і медіа**, а також для реалізації права громадськості отримувати суспільно важливу інформацію у разі прийняття Парламентом ЦК України

2279 Затверджено склад робочої групи з напрацювання ефективних механізмів протидії SLAPP. *Комітет з питань свободи слова Верховної Ради України*. 2025. ↗

2280 Directive (EU) 2024/1069 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 on protecting persons who engage in public participation from manifestly unfounded claims or abusive court proceedings ("Strategic lawsuits against public participation"). ↗

2281 Recommendation CM/Rec(2024)2 of the Committee of Ministers to member States on countering the use of strategic lawsuits against public participation (SLAPPs), adopted by the Committee of Ministers on 05.04.2024 at the 1494th meeting of the Ministers' Deputies. ↗

2282 Інформація надана представником ГО «Платформа прав людини» під час інтерв'ю, проведеного 12.03.2026; Kusari F. Legal Opinion on Legislative Changes on the Protection of Public Participation from manifestly unfolded claims or abuse of judicial proceedings in Ukraine. LEX__2026_09 / Council of Europe Project "Safeguarding Freedom of Expression and Freedom of the Media in Ukraine – Phase II". 27.02.2026. ↗

2283 Albanesi E., Bleyer-Simon K., Boryslavska O., Brogi E., Opryshko D. EU Accession and Media Pluralism in Ukraine : reflection paper / European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, Centre for Media Pluralism and Media Freedom. 2026.

2284 Інформація надана представником ГО «Платформа прав людини» під час інтерв'ю, проведеного 12.03.2026.

2285 Цивільний кодекс України : проєкт, реєстраційний № 15150 від 09.04.2026. ↗

2286 Заява медійних організацій щодо загроз свободі слова в проєкті нового Цивільного кодексу України. *Детектор медіа*. 2026. ↗

в редакції проєкту № 15150. Зокрема, наголошується, що запропоновані норми надмірно широко визначають «право на відповідь», що може призвести до «охолоджувального ефекту» для журналістів-розслідувачів; нечітко формулюють «презумпцію невинуватості», що може створити ризики отримання позовів за публікацію матеріалів щодо підозрюваних у корупції чи інших правопорушеннях; послаблюють захист викривачів; створюють можливість для публічних осіб вимагати видалення архівних матеріалів у зв'язку з реалізацією «права на забуття» тощо[2287]. Низку ризиків зазначеного проєкту описано у відповідному висновку Ради Європи[2288]. Станом на 22 липня 2026 року проєкт № 15150 готується до другого читання.

Інші питання

Залишаються нерозв'язаними питання, на які зверталася увага в попередніх тіньових звітах[2289], пов'язані з:

- імплементацією рішення ЄСПЛ у справі «Седлецька проти України»[2290] (щодо забезпечення гарантій захисту журналістських джерел)[2291]. Водночас у межах Робочої групи з імплементації EMFA активно розробляються пропозиції, спрямовані на посилення захисту журналістських джерел, які враховують висновки ЄСПЛ у зазначеній справі. Отже, у цій сфері є обмежений прогрес;
- законопроєктом № 7033-д[2292], яким пропонується надавати доступ до ухвал про тимчасовий доступ до речей і документів лише через рік після їх внесення до ЄДРСР;
- Законом України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності» (реєстраційний № 12320 від 16 грудня 2024 року)[2293], яким пропонується, зокрема, встановити адміністративну відповідальність за публічне ототожнення адвоката з клієнтом, якому той надає правничу допомогу (станом на 31 липня 2026 року законопроєкт не підписано Президентом).

2287 Там само.

2288 Сербін Д. Юридичний висновок щодо окремих положень (стосовно свободи слова, медіа та доступу до інформації) проєкту Цивільного кодексу України (реєстраційний № 15150) / Проєкт Ради Європи «Захист свободи слова та свободи медіа в Україні – Фаза II» (SFEM-UA – Фаза II). 02.06.2026. 28 с. ↗

2289 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо України у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 462–464. ↗; Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» Звіту Європейської комісії щодо України у 2023 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2024. С. 316–320. ↗

2290 Sedletska v. Ukraine no. 42634/18. Judgment of 01.04.2021. ↗

2291 Albanesi E., Bleyer-Simon K., Boryslavska O., Brogi E., Opryshko D. *EU Accession and Media Pluralism in Ukraine : reflection paper* / European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, Centre for Media Pluralism and Media Freedom. 2026.

2292 Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання розголошенню окремих відомостей у текстах судових рішень : проєкт Закону України, реєстраційний № 7033-д від 13.01.2023. ↗

2293 Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності : проєкт Закону України, реєстраційний № 12320 від 16.12.2024. ↗

Рекомендації

1. Припинити практику зупинення дії норм Закону України «Про медіа» у частині фінансування Нацради, зокрема в питаннях оплати праці голови, першого заступника голови, заступника голови, відповідального секретаря та членів зазначеного регулятора, і повною мірою дотримуватися приписів Закону[2294].

2. Внести зміни до ст. 7 Закону України «Про медіа», визначивши коло повноважень Нацради та АМКУ з питань захисту економічної конкуренції у сфері медіа з урахуванням норм EMFA.

3. Розробити методику щодо визначення меж ринків у сфері медіа з урахуванням норм EMFA, а також рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи CM/Rec(2018)1 щодо плюралізму медіа і прозорості медіавласності. Розробити методику визначення меж ринку розповсюдження (поширення) та споживання рекламної інформації з урахуванням відповідних *acquis* ЄС.

4. Забезпечити належне фінансування суспільного мовника відповідно до Закону України «Про суспільні медіа України».

5. Переглянути доцільність подальшого об'єднання загальнонаціональних телеканалів на єдиній інформаційній платформі цілодобового інформаційного марафону «Єдині новини #UAразом», змінити формат реалізації єдиної інформаційної політики під час воєнного стану.

6. Забезпечити належну імплементацію рішення ЄСПЛ у справі «Гонгадзе проти України», зокрема підвищити рівень ефективності розслідувань правопорушень, вчинених проти журналістів та працівників медіа.

7. Внести зміни до законодавства України, імплементувавши положення EMFA та рішення ЄСПЛ у справі «Седлецька проти України» з метою усунення можливості отримання прихованого доступу до комунікаційних даних журналістів та їхньої геолокації й посилення захисту журналістських джерел і комунікацій.

8. Удосконалити правове регулювання страхування журналістів та інших працівників медіа, створити дієвий механізм страхування ризиків, пов'язаних з їх роботою в умовах ведення бойових дій, увідповіднивши його нормам міжнародного гуманітарного права (в частині використовуваної термінології), Закону України «Про страхування» та іншим нормативно-правовим актам.

9. Відхилити проєкт ЦК України (проєкт № 15150).

10. Накласти вето на Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності» (реєстраційний № 12320 від 16 грудня 2024 року).

2294 Рекомендації 1, 4–6 вже надавалися громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 467–468) та залишаються актуальними. ↗

Право на приватність і захист персональних даних

Захист персональних даних є фундаментальним правом людини, гарантованим ст. 32 Конституції України[2295], що забезпечує недоторканність приватного та сімейного життя. Однак чинна система правового регулювання та державного нагляду в цій сфері не відповідає сучасним європейським стандартам. Закон України «Про захист персональних даних»[2296] 2010 року є концептуально застарілим і не враховує значну частину ризиків, що виникають у зв'язку з розвитком електронних сервісів, цифрових технологій та кібербезпеки.

Функцію контролю у цій сфері здійснює Уповноважений, який не наділений повноваженнями самостійно накладати адміністративні стягнення. Наявна двостадійна модель реагування, за якої Уповноважений лише фіксує порушення та ініціює провадження, а рішення ухвалює суд, створює значний проміжок часу між виявленням правопорушення і притягненням винного до відповідальності. У результаті знижується ефективність механізму правозастосування. Це суттєво відрізняється від європейської моделі незалежних регуляторів, наділених прямими коригувальними та санкційними повноваженнями[2297].

У 2014 році Україна підписала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом (набрала чинності 1 вересня 2017 року), де зобов'язалася модернізувати законодавство відповідно до найвищих європейських та міжнародних стандартів. З метою реалізації такої реформи розроблено два ключові законопроєкти — «Про захист персональних даних» (№ 8153) та «Про Національну комісію з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації» (№ 6177), спрямовані на оновлення норм правового регулювання та системи незалежного контролю. Станом на липень 2026 року обидва законопроєкти не прийнято в цілому.

Окремий вимір проблеми — захист даних в умовах воєнного стану[2298]. Особливої уваги потребує захист даних осіб, які перебувають у групі підвищеного ризику. У період війни поширеними стали випадки, коли персональні дані українських військовослужбовців та членів їхніх сімей використовувалися з метою стеження, психологічного тиску, дезінформації, шахрайства та фізичного переслідування[2299].

Отже, у контексті прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу 2025 року, невирішеними залишаються питання щодо:

- модернізації законодавства про захист персональних даних з метою його гармонізації з європейськими та міжнародними стандартами;

2295 Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. ↗

2296 Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. ↗

2297 Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27.04.2016 про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). Ст. 58 «Повноваження». ↗

2298 Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. ↗

2299 Кіберполіція та Офіс Омбудсмана застерігають від шахрайств на темі військовополонених та зниклих безвісти. *Міністерство внутрішніх справ України*. 2024. ↗

- створення незалежного регулятора з повноваженнями примусового впливу, включно з накладенням санкцій;
- впровадження спеціальних протоколів безпеки в умовах воєнного стану, зокрема щодо захисту державних реєстрів і баз даних, які містять інформацію про осіб із підвищеним рівнем ризику.

Необхідна комплексна реформа в цій сфері, яка має забезпечити належний баланс між високим рівнем захисту прав людини та сприянням цифровому розвитку держави.

Законодавство у сфері захисту персональних даних

Право на захист персональних даних ґрунтується на ст. 32 Конституції України[2300], яка забороняє довільне втручання в приватне та сімейне життя, крім випадків, передбачених законом. На міжнародному рівні в системі Ради Європи ключове значення має ст. 8 КЗПЛ[2301]. Крім того, Україна є стороною Конвенції № 108 про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних[2302], а також підписантом Протоколу змін CETS № 223, який модернізує її до формату «Конвенції 108+» (станом на липень 2026 року ще не ратифікований[2303]).

Також джерелами регулювання є Закон України «Про захист персональних даних»[2304], підзаконні акти та роз'яснення Уповноваженого. Закон встановлює загальні правила обробки персональних даних, проте, як вже зафіксовано в Тіньовому звіті до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році[2305] (Тіньовий звіт 2025 року), чинний акт є застарілим і не охоплює значну частину питань захисту даних, пов'язаних із цифровою трансформацією, електронною комерцією та використанням сучасних технологій.

У 2014 році Україна підписала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом (набрала чинності 1 вересня 2017 року), відповідно до якої взяла на себе зобов'язання забезпечити належний рівень захисту персональних даних відповідно до найвищих європейських та міжнародних стандартів, що на практиці означає поступове наближення національного законодавства у цій сфері до права Європейського Союзу[2306] (acquis ЄС). На момент підписання Угоди про асоціацію нормативно-правова база ЄС у сфері захисту персональних даних ґрунтувалася, зокрема,

---

2300 Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. ↗

2301 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950. ↗

2302 Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних від 28.01.1981. ↗

2303 Protocol amending the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (CETS No. 223), opened for signature on 10 October 2018. ↗

2304 Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. ↗

2305 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 431. ↗

2306 Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. ↗

на Директиві 95/46/ЄС[2307]. У 2016 році в Європейському Союзі було проведено реформу законодавства у сфері захисту персональних даних, у межах якої було прийнято Загальний регламент про захист даних (Регламент (ЄС) 2016/679, GDPR)[2308] та Директиву (ЄС) 2016/680[2309], що регулює захист персональних даних у сфері запобігання, розслідування, виявлення кримінальних правопорушень і виконання кримінальних покарань.

З метою реалізації такої реформи у 2021 році розроблено законопроєкт № 5628 «Про захист персональних даних»[2310], який 16 серпня 2022 року Верховна Рада винесла на голосування в першому читанні, однак він не набрав необхідної кількості голосів. Однією з причин критики з боку експертів та депутатів називали жорстке втручання в діяльність та великі санкції для бізнесу[2311].

Після відхилення законопроєкту № 5628 робота над реформою продовжилася, і було розроблено новий документ — № 8153[2312], який врахував частину висловлених раніше зауважень і вже у січні 2024 року був прийнятий Верховною Радою в першому читанні. Основні зміни стосуються розширення прав суб'єктів персональних даних, посилення відповідальності за порушення законодавства та запровадження базових правил щодо автоматизованої обробки даних за допомогою технологій ШІ.

У 2021 році також розроблено законопроєкт № 6177 «Про Національну комісію з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації»[2313], який передбачає створення незалежного органу виконавчої влади зі спеціальним статусом для нагляду за дотриманням законодавства в цих сферах. Протягом п'яти років цей законопроєкт не просунувся до наступної стадії розгляду через зауваження до окремих його положень і залежність від загальної реформи в галузі захисту персональних даних. Якщо законопроєкт № 8153 спрямований на оновлення норм правового регулювання, то № 6177 має забезпечити інституційну основу для його реалізації. Дискусійними є питання щодо фінансування нового органу та гарантій щодо його інституційної незалежності, а також ризики надмірного регуляторного тиску на бізнес через високі санкції[2314].

2307 Директива 95/46/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних». ↗

2308 Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27.04.2016 про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). ↗

2309 Directive (EU) 2016/680 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data by competent authorities for the purposes of the prevention, investigation, detection or prosecution of criminal offences or the execution of criminal penalties, and on the free movement of such data, and repealing Council Framework Decision 2008/977/JHA. ↗

2310 Про захист персональних даних: проєкт Закону України, реєстраційний № 5628 від 07.06.2021. ↗

2311 Експертна дискусія «Законопроєкт № 5628 "Про захист персональних даних" — крок вперед чи два назад?». *ZMINA*. 2026. ↗

2312 Про захист персональних даних : проєкт Закону України, реєстраційний № 8153 від 25.10.2022. ↗

2313 Про Національну комісію з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації : проєкт Закону України, реєстраційний № 6177 від 18.10.2021. ↗

2314 Захист персональних даних ціною в мільярди гривень. Ризики і загрози нових правил. Юридична Газета. 2024. ↗

Станом на липень 2026 року обидва законопроєкти залишаються не прийнятими в цілому. У Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року[2315] Європейська комісія зазначила, що Україна не досягла значних змін у сфері захисту персональних даних, тобто чинне законодавство та інституційна спроможність державного нагляду не відповідають стандартам ЄС.

Система державного контролю у сфері захисту персональних даних

Система державного контролю у сфері захисту персональних даних не зводиться лише до наглядової діяльності профільного органу. Вона охоплює загальну державну стратегію, правове регулювання та міжвідомчу координацію — як цілісний механізм гарантій прав людини в цій галузі.

Парламентський контроль за додержанням законодавства у сфері захисту персональних даних здійснює Омбудсман. Згідно з офіційними даними[2316], у 2025 році на його розгляд надійшло **2 109** звернень (у 2024 році надійшло 857 звернень[2317]), які містили **2 262** повідомлення від фізичних та юридичних осіб (із них: **1 422** — стосувалися незаконної обробки персональних даних; **157** — права на доступ до інформації про себе; **361** — надання рекомендацій та роз'яснень законодавства про захист персональних даних; **322** — питання щодо організаційних процесів обробки даних). У межах контрольної функції проведено **98** перевірок щодо додержання законодавства та видано **75** приписів про усунення порушень (у 2024 році проведено **103** перевірки, за результатами яких видано приписи на усунення порушень[2318]). Протоколи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 188[39] Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП)[2319], у 2025 році не складалися. Разом з тим за матеріалами, направленими Секретаріатом Уповноваженого до органів досудового розслідування, до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесено відомості за **35** фактами порушень у цій сфері[2320].

Також надано **716** рекомендацій щодо практичного застосування законодавства про захист персональних даних. Зокрема, Міністерству освіти і науки України (МОН), Міністерству національної єдності України, Головному сервісному центру Міністерства внутрішніх справ України (МВС), Київському міському центру гендерної рівності, запобігання та протидії насильству, Департаменту з питань охорони здоров'я та медичного забезпечення Запорізької міської ради, Департаменту економічного розвитку Львівської міської ради, Голосіївській районній в місті Києві державній адміністрації[2321].

2315 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

2316 Лист Представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 10.03.2026 № 03_0065.

2317 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 431. ↗

2318 Там само.

2319 Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. ↗

2320 Лист Представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 10.03.2026 № 03_0065.

2321 Там само.

Секретаріат Уповноваженого протягом 2025 року проводив загальну інформаційну кампанію, спрямовану на роз'яснення положень національного законодавства та європейських стандартів. Зокрема, проведено **209** навчальних заходів для державних службовців, представників бізнесу, громадського сектору. На центральному рівні проведено **17** просвітницьких заходів, зокрема для Бюро економічної безпеки України (БЕБ), Національної школи суддів України (НШСУ), УВКБ ООН, Національної асоціації адвокатів України, НПУ, Товариства Червоного Хреста України, МВС та інших. Регіональними представництвами Уповноваженого проведено **192** просвітницькі заходи на місцях для осіб, відповідальних за обробку персональних даних. Протягом року Представники Уповноваженого та працівники Департаменту моніторингу додержання інформаційних прав взяли участь у **61** публічному заході, присвяченому питанням захисту персональних даних (із них: **34** — в онлайн- та **27** — в офлайн-форматі), **23** — міжнародного рівня[2322].

Загалом у 2025 році просвітницький напрям став більш спеціалізованим. Якщо раніше питання захисту персональних даних переважно включалися до загальних програм із кібербезпеки та цифрової грамотності, то тепер з'явилися окремі цільові формати навчання. За повідомленням Вищої школи публічного управління, понад **150** державних службовців пройшли підготовку у сфері захисту персональних даних, з яких **64** отримали сертифікати тренерів для подальшого проведення освітніх заходів у цій сфері[2323]. Крім того, на платформі «Дія.Освіта» запущено «Курс із підготовки уповноважених із захисту персональних даних», створений за підтримки проєкту EU4DigitalUA у співпраці з Іспанською агенцією із захисту даних та Офісом Омбудсмана[2324].

У 2026 році Офіс Омбудсмана провів низку спеціалізованих просвітницьких заходів для органів державної влади, зокрема для працівників Секретаріату Вищої ради правосуддя[2325] та НПУ[2326]. Освітня програма охоплювала організаційні та технічні заходи безпеки під час обробки персональних даних, зокрема під час використання систем відеоспостереження та технологій штучного інтелекту.

Але, навіть попри поєднання контрольного, консультативного та освітнього напрямів діяльності, чинна модель державного нагляду в даній сфері залишається інституційно обмеженою та не відповідає підходам, застосовуваним у праві ЄС[2327]. Двостадійний характер реагування, за якого Уповноважений лише фіксує порушення та ініціює провадження, а рішення про застосування санкції ухвалює суд, створює великий проміжок часу між виявленням правопорушення і притягненням до відповідальності. Це суттєво відрізняється від європейської моделі незалеж-

2322 Там само.

2323 Понад 150 публічних службовців і тренерів пройшли навчання із захисту персональних даних у 2025 році. *Вища школа публічного управління*. 2026. ↗

2324 Курс з підготовки уповноважених із захисту персональних даних (DPO). Дія.Освіта. 2025. ↗

2325 Публікація Представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

2326 У Нацполіції триває навчання з впровадження стандартів захисту персональних даних у діяльність поліції. *Офіс Ради Європи в Україні*. 2026. ↗

2327 Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). Ст. 58 «Повноваження». ↗

них регуляторів, наділених коригувальними та санкційними повноваженнями[2328]. В Україні ефективність цього механізму знижується через велике навантаження на судову систему. Це зумовлює потребу в створенні незалежного наглядового державного органу для ефективного контролю на всіх рівнях.

Захист персональних даних під час війни

В умовах воєнного стану питання захисту персональних даних набуло серйозного безпекового виміру, оскільки безпосередньо пов'язане з ризиками для життя й здоров'я людини. Особливої уваги потребує захист осіб, які можуть зазнавати підвищених загроз. Згідно з публікаціями у медіа та громадських організацій[2329], у 2022 році під час окупації українських територій насамперед зазнали переслідування військовослужбовці та члени їхніх родин. Російські військові та особи, які з ними співпрацювали, розшукували цих осіб вже за сформованими списками, що містили докладну інформацію про склад сім'ї, місце роботи, служби, навчання, майно тощо. Ще залишається відкритим питання щодо того, як у кожному окремому випадку потрапила до них така інформація, але протягом наступних років органи правопорядку все частіше викривали зловмисників, які надавали доступ до даних із закритих державних реєстрів[2330].

У 2025 році ризики в цій сфері тільки посилилися. Зокрема поширеними стали випадки створення фальшивих онлайн-платформ, які імітують державні сервіси[2331] або міжнародні організації[2332] та пропонують постраждалим від війни українцям грошові виплати в обмін на їхні персональні дані. Неодноразово фіксувалися ситуації, коли використовувалися реальні фото та дані військовослужбовців для створення фейкових сторінок у соціальних мережах для проведення зборів коштів на потреби Збройних сил України (ЗСУ), а потім привласнювали собі отримані донати[2333].

Результати дослідження Центру протидії дезінформації[2334] показали, що сучасні технології, які можуть змінювати обличчя або голос людини, стали набагато якіснішими, а стратегія їх використання змінилася. Окрім спроб змусити широку аудиторію повірити в окремий фейк, інформаційні операції зосередилися на підриві довіри до офіційних джерел інформації, державних сервісів, дискредитації військово-політичного керівництва України та представників її Сил оборони[2335]. Одним із деструктивних методів є використання даних українських захисників для ство-

2328 Там само.

2329 Шадська У. Захист персональних даних під час війни : аналітичний звіт. Київ, 2023. С. 7. ↗

2330 Звіт про діяльність Департаменту кіберполіції Національної поліції України у 2024 році / Кіберполіція України. 2025. ↗

2331 Хакери атакують українців, маскуючись під центральні органи виконавчої влади та обласні адміністрації. *Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України*. 2026. ↗

2332 Фейк про виплату від ООН на 10 800 гривень. *Центр протидії дезінформації*. 2025. ↗

2333 У Києві судитимуть двох аферистів, які збирали донати від імені відомого Героя України. *Кіберполіція України*. 2025. ↗

2334 Аналітичний звіт «Використання відео із застосуванням штучного інтелекту для дискредитації Сил оборони України» / Центр протидії дезінформації. 2025. ↗

2335 Там само.

рення неправдивих сценаріїв для їхніх родин про полон або загибель їхнього родича з метою шахрайства або залякування[2336].

Національний координаційний центр кібербезпеки при Раді національної безпеки і оборони України (РНБО) в огляді кіберзагроз за 2025 рік та прогнозі на 2026 рік зазначає[2337], **що основним вектором початкового проникнення залишається персоніфікований фішинг**. Зловмисники використовують інформацію з відкритих джерел, державних порталів, попередніх витоків даних і кібератак для профілювання конкретних осіб, а у фішингових повідомленнях застосовують справжні імена, посади, військові звання та інші особисті відомості людини, маскуючись під керівництво, колег або державні установи. Однією з основних цілей є викрадення облікових записів у Signal, WhatsApp і Telegram, щоб отримати доступ до приватного листування, контактів, закритих чатів військовослужбовців та іншої чутливої інформації.

У травні 2026 року Кіберполіція повідомила про **поширення шахрайських схем, у яких зловмисники маскуються під волонтерів, благодійні фонди та державні програми соціальної допомоги**. Використовуючи фейкові сайти, підроблені збори, викрадені фотографії та зламані облікові записи, вони незаконно отримують персональні дані для доступу до банківських рахунків та іншої особистої інформації[2338].

Аналіз офіційних матеріалів свідчить, що під час війни неправомірне використання персональних даних українців набуває різних форм залежно від цілей, способів та характеру протиправних дій. Персональні дані можуть виступати інструментом для отримання фінансової вигоди, здійснення інформаційно-психологічного впливу, дестабілізації суспільно-політичної ситуації та реалізації інших загроз національній безпеці України.

Рекомендації

1. Доопрацювати та прийняти в цілому законопроєкт № 8153, спрямований на гармонізацію українського законодавства зі стандартами Європейського Союзу, зокрема Загальним регламентом про захист даних (ЄС) 2016/679 та Директивою (ЄС) 2016/680. У процесі підготовки до другого читання доцільно врахувати зауваження експертів і представників бізнесу для забезпечення балансу між ефективним захистом персональних даних та розвитком цифрових сервісів. Також потрібно завершити ратифікацію Протоколу змін до Конвенції Ради Європи № 108 (Конвенція 108+).

2. Доопрацювати та прийняти законопроєкт № 6177, передбачивши належні гарантії незалежності, прозорий порядок формування складу органу державної влади в цій сфері та його достатнє фінансування. Створення такого органу має відбуватися у взаємозв'язку з доопрацюванням та прийняттям законопроєкту № 8153, щоб забезпечити ефективний нагляд, дієві санкційні механізми та наближення української системи захисту даних до стандартів ЄС.

2336 Там само.

2337 Огляд національної системи кібербезпеки України 2025 : аналітичне дослідження / Національний координаційний центр кібербезпеки при Раді національної безпеки і оборони України. 2026. 61 с. ↗

2338 Шахраї маскуються під волонтерів: як перевірити збір і зберегти кошти — роз'яснення МВС. *Кіберполіція України*. 2026. ↗

3. Здійснити комплексну оцінку ризиків у сфері захисту персональних даних в умовах війни та розробити спеціальні протоколи безпеки даних для державних реєстрів, цифрових сервісів, зокрема щодо персональних даних осіб із групи підвищеного ризику.

Позасудове блокування сайтів

Протягом звітного періоду не було законодавчих змін, які б стосувалися внесення змін до процедури блокування сайтів. Використання цих процедур для обмеження доступу до протиправного контенту та сайтів, що його поширюють, загалом можна вважати виправданим і пропорційним. Як наслідок, у звітному періоді *відсутній прогрес* щодо виконання рекомендацій Звіту в межах Пакета розширення ЄС 2025 року.

Водночас правові підстави застосування блокувань як РНБО, так і Національним центром оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами України (НЦУ) продовжують залишатися необмежено дискреційними та не дають змоги говорити про їх відповідність стандартам передбачуваності та прозорості, що суперечить гарантіям ст. 10 КЗПЛ та ст. 19 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. На цій проблемі окремо наголошено у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року, і вона залишається нерозв'язаною.

Також нерозв'язаною залишається проблема дублювання повноважень ПлейСіті та НЦУ щодо обмеження доступу до вебсайтів, за допомогою яких надається доступ до азартних ігор. Обидві окреслені проблеми потребують внесення змін до законодавства.

Нормативні зміни у сфері позасудового блокування сайтів та практика їх застосування

Як зазначалося в минулому звіті, **в Україні діє п'ять процедур, внаслідок використання яких сайти в Україні можна блокувати без рішення суду**[2339]. Протягом періоду з 1 вересня 2025 року до 31 липня 2026 року включно в Україні **не ухвалювалися нормативні акти, які б вносили зміни до процедур позасудового блокування сайтів**. Отже, попри наголошення Європейською комісією у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року на тому, що *«механізми блокування вебресурсів, запроваджені у відповідь на проблеми національної безпеки під час воєнного стану, не мають достатніх правових гарантій»*[2340], ця проблема не була усунута. Аналогічно, не було здійснено кроків для підвищення прозорості рішень щодо обмеження доступу до сайтів.

Водночас у контексті процедур, які можуть здійснювати регуляторні органи, Нацрада надала **роз'яснення щодо здійснення процедур реєстрацій суб'єктів у сфері**

2339 Попередньо окреслена громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 468) залишається актуальною. ↗

2340 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

медіа, яке може вплинути на застосування нею заходів з наповнення Переліку аудіовізуальних медіасервісів на замовлення та сервісів провайдерів аудіовізуальних сервісів держави-агресора[2341]. Це роз'яснення дає змогу зафіксувати зміну підходів медійного регулятора щодо класифікації окремих суб'єктів у сфері онлайн-медіа. Відтепер медіа, які поширюють свої програми в каталогах на платформах спільного доступу до відео, як-от YouTube, розглядатимуться Нацрадою як нелінійні аудіовізуальні медіа.

Системне тлумачення законодавства після цього роз'яснення дає змогу говорити про відкриття можливості звертатися з проханням внести до Переліку аудіовізуальних медіасервісів на замовлення та сервісів провайдерів аудіовізуальних сервісів держави-агресора YouTube-канали, які за сукупністю ознак можуть кваліфікуватися як аудіовізуальні медіа на замовлення держави-агресора відповідно до ст. 123 Закону України «Про медіа»[2342]. Втім, ч. 8 ст. 123 цього Закону не передбачає серед механізмів реалізації цієї норми звернення до платформ спільного доступу до відео з запитом на обмеження доступу до облікового запису такого медіа на території України. Ця сфера потребуватиме додаткового нормативного прояснення або ж започаткування Нацрадою практики, якої на сьогодні немає.

Щодо практики застосування позасудового блокування сайтів, то в межах звітного періоду **Нацрада не застосовувала заходів із заборони поширення онлайн-медіа**[2343]. Втім, з 1 вересня 2025 року до згаданого Переліку додано 27 нових сервісів, доступ до яких надають 138 сайтів, а також 86 сайтів, які надають доступ до 7 раніше обмежених нелінійних аудіовізуальних сервісів держави-агресора[2344]. Державне агентство України **ПлейСіті у звітний період обмежило доступ до 9 136 сайтів, що надавали доступ до азартних ігор без належної ліцензії**[2345].

У рамках застосування санкційного законодавства санкція у формі *«блокування доступу до інформаційних ресурсів, які використовуються для демонстрації та використання символіки терористичних організацій і груп, пропагування ідей та програмних цілей таких організацій (груп)»*[2346] не застосовувалася жодного разу протягом аналізованого періоду, востаннє фігуруючи в санкційних указах Президента ще у вересні 2024 року[2347]. Більш давня норма п. 25 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про санкції»[2348] про *«інші санкції»* застосовувалася протягом звітного періоду в

2341 Реєстрація суб'єктів у сфері медіа, які мовлять без РЧС: роз'яснення Національної ради. *Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення*. 2026. ↗

2342 Про медіа : Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. ↗

2343 За даними постійного моніторингу діяльності Нацради, який веде ГО «Лабораторія цифрової безпеки».

2344 Перелік аудіовізуальних медіасервісів на замовлення та сервісів провайдерів аудіовізуальних сервісів держави-агресора. *Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення*. ↗

2345 Система трекінгу нелегальних вебсайтів. *Державне агентство України ПлейСіті*. 2026. ↗

2346 Про санкції : Закон України від 14.08.2014 № 1644-VII. ↗

2347 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2024 року «Про застосування, скасування та внесення змін до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» : Указ Президента України від 02.09.2024 № 601/2024. ↗

2348 Про санкції : Закон України від 14.08.2014 № 1644-VII. ↗

15 указах Президента, зокрема щодо блогера Всеволода Філімоненка[2349] та башканки Гагаузії Євгенії Гуцул[2350], а також українського політика Бориславa Берези[2351].

У рамках тлумачення цієї норми активно використовувалася санкція *«обмеження провайдерами електронних послуг (службами соціальних мереж) доступу з території України до контенту, розміщеного на вебсторінках/у каналах»*.

НЦУ з 1 вересня 2025 року видав **178 розпоряджень про обмеження доступу до різноманітних ресурсів інтернету**[2352]. **Більшість з них стосується онлайн-магазинів з продажу алкоголю, тютюну та наркотичних речовин, а також книжкових магазинів, які можуть бути залучені до продажу російських книг**. Втім, поодиноко траплялися і блокування іноземних медіаресурсів, зокрема з Угорщини та Куби[2353], а також сайту одного з лідерів німецької політичної партії AfD у Тюрінгії[2354].

Хоча у звітному періоді не подано законодавчих пропозицій, які б прямо передбачали позасудове блокування сайтів, варто згадати про законопроєкт **№ 13505**[2355]. У разі його прийняття з 2030 року на території України могли б бути заборонені продаж, використання та розповсюдження програмних продуктів, засобів інформатизації, записи про які містилися в Переліку програмних продуктів, віднесених до ворожих програмних продуктів. Таким ворожим програмним продуктом могла бути визнана програма або вебсайт, автором, власником або кінцевим бенефіціаром якої є громадянин РФ. Отже, за широкого тлумачення цієї норми в разі прийняття законопроєкту могла виникнути ситуація, за якої з 1 січня 2030 року в Україні не можна було б користуватися російським сегментом інтернету та месенджером-платформою Telegram, причому суб'єктам господарювання загрожували б значні санкції. Втім, 30 червня 2026 року Верховна Рада відхилила цей законопроєкт.

У березні 2026 року активізувалися дискусії щодо прийняття **законопроєкту № 11115**[2356] **щодо регулювання діяльності платформ спільного доступу до інформації, через які поширюється масова інформація**. 25 березня 2026 року Комітет Верховної Ради з питань гуманітарної та інформаційної політики рекомендував

2349 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 вересня 2025 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» : Указ Президента України від 20.09.2025 № 694/2025. ↗

2350 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 вересня 2025 року «Про застосування та внесення змін до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» : Указ Президента України від 20.09.2025 № 696/2025. ↗

2351 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 липня 2026 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» : Указ Президента України від 06.07.2026 № 588/2026. ↗

2352 Розпорядження Національного центру оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами України. *Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України.* ↗

2353 Про обмеження доступу до ресурсів Інтернету : розпорядження Національного центру оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами України від 10.12.2025 № 913/3714. ↗

2354 Про обмеження доступу до ресурсів Інтернету : розпорядження Національного центру оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами України від 04.03.2026 № 151/3946. ↗

2355 Про заборону використання та розповсюдження ворожих програмних продуктів та ворожих засобів інформатизації : проєкт Закону України, реєстраційний № 13505 від 18.07.2025. ↗

2356 Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання діяльності платформ спільного доступу до інформації, через які поширюється масова інформація : проєкт Закону України, реєстраційний № 11115 від 25.03.2024. ↗

його до включення до порядку денного сесії. Хоча в нинішньому вигляді законопроєкт не передбачає блокувань онлайн-платформ, він може призвести до заборони використання програмного забезпечення, пов'язаного з платформами з непрозорою структурою власності — тобто такими, у яких є хоча б один акціонер з громадянством РФ або ж які не відповіли на запит Нацради щодо структури власності. У разі якщо непрозорою платформою будуть визнані, наприклад, Amazon чи YouTube, під забороною на використання на службових пристроях можуть опинитися Gmail, Google Maps чи Amazon Web Services та навіть операційна система Android. Також існує ризик можливого внесення до тексту змін, які нададуть Нацраді повноважень з блокування таких онлайн-платформ з непрозорою структурою власності.

Варто згадати про **два важливі рішення ЄСПЛ стосовно правового режиму застосування санкцій в Україні**. Рішення у справі *M.S.L., TOV v. Ukraine*[2357] оприлюднено 16 жовтня 2025 року. Хоча вона не стосувалася блокування сайтів, ЄСПЛ розглянув у рамках скарги за ст. 1 Протоколу I до КЗПЛ (право на власність)[2358] питання належного обґрунтування санкційних рішень. У параграфі 98 рішення ЄСПЛ вказав, що жодне з рішень, застосованих до заявника, не містило індивідуалізованого пояснення причин застосування санкцій. Натомість *«вони механічно відтворили всі підстави для застосування різних обмежень, передбачених у відповідній статті Закону "Про санкції", не пояснюючи, як саме вони застосовуються до компанії-заявника»*[2359], що не надало заявнику змоги підготувати свою належну юридичну аргументацію в рамках судового провадження. Перегляд санкцій ВС, у якому не відбулося окремого аналізу підстав їх застосування, також був визнаний належною процедурною гарантією для заявників. Саме тому ЄСПЛ дійшов висновку про наявність порушення прав заявника.

Рішення ЄСПЛ про неприйнятність у справі *Boyarov and Others v. Ukraine*, яка стосується блокувань російських соціальних мереж санкційними указами у 2017 році[2360], оприлюднено 26 березня 2026 року. Хоча жоден з чотирьох заявників не був визнаний жертвою порушення прав, передбачених КЗПЛ, у мотивувальній частині рішення ЄСПЛ у параграфі 113 наголосив, що *«конкретний контекст цього конфлікту може зробити необхідним винятковий вибір політики»* та зважив на фактичний контроль відповідних соціальних мереж російським урядом, поширення на них закликів до повалення конституційного ладу, а також неуспішність спроб українського уряду обмежити поширення шкідливого контенту. Втім, суд не аналізував застосований у цьому випадку законодавчий механізм блокувань згідно із Законом України «Про санкції», а в інформації, наданій державою для розгляду справи (параграф 23 рішення), йдеться про те, що *«в Україні відсутнє законодавство, яке дозволяє блокування або видалення інтернет-сервісів, що унеможливлює запобігання використанню цифрового середовища в деструктивних цілях або для дій, спрямованих на дискредитацію України на міжнародному рівні»*.

2357 *M.S.L., TOV v. Ukraine* no 18049/18. Judgment of 16.10.2025. ↗

2358 Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : протокол Ради Європи від 20.03.1952. ↗

2359 *M.S.L., TOV v. Ukraine* no 18049/18. Judgment of 16.10.2025. ↗

2360 *Boyarov and Others v. Ukraine* nos. 79083/17, 80554/17, 52246/18 and 19640/19. Decision of 03.03.2026. ↗

Опитані експерти вважають, що це рішення треба тлумачити вузько як рішення у цій конкретній справі і що висновок ЄСПЛ міг би бути іншим, якби скаргу до Суду подала підсанкційна особа чи заявник, що краще довів би важливість платформи для здійснення своїх прав. Втім, вони не заперечують його потенціал призвести до негативних законодавчих змін в Україні, зокрема у світлі останніх дебатів про регулювання Telegram[2361].

Вплив нормативних змін на ідентифіковані проблеми

Використання Закону України «Про санкції» для блокування сайтів

Нормативні зміни протягом останніх років не розв'язали проблему постійного використання норми Закону України «Про санкції» щодо «інших санкцій» для блокування сайтів, навіть попри запровадження до законодавства прямої норми, що дозволяє його застосовувати для обмеження діяльності сайтів, які займаються пропагуванням тероризму[2362]. Остання не використовувалася протягом 2025–2026 років, а відтак не стала інструментом, який би зменшив кількість рішень, що суперечать стандарту передбачуваності. Експерти також наголошують[2363], що доцільним використання санкцій було б лише для блокування тих сайтів, які належать іноземним особам або тим, хто перебуває за межами України; їх застосування до громадян України, які перебувають на її території, може суперечити презумпції невинуватості.

Незмінною є ситуація з розвитком функціоналу та законодавчих засад Державного реєстру санкцій[2364]. Він не містить інформації про причини запровадження санкцій до осіб[2365], окрім загальної вказівки на широку підставу, взяту із Закону України «Про санкції», що також підважує прозорість санкційної політики, серед іншого, і в розрізі продовження застосування відповідних заходів до блокування сайтів. Попри рішення у справі *Boyarov and Others v. Ukraine*, прецедент у справі *M.S.L., TOV v. Ukraine* вказує на систематичні проблеми з наведенням причин застосування санкцій у реєстрі та неможливість підсанкційних осіб за чинних умов захистити свої права в судових органах, зокрема й у ВС — через обмежений характер перегляду ним справ.

Саме тому процедура блокування сайтів за санкційним законодавством у чинному вигляді не відповідає міжнародним стандартам у сфері захисту прав людини, оскільки вона не передбачена законом у розумінні ст. 10 КЗПЛ[2366] та ст. 19 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права[2367]. Для увідповіднення цим

2361 Інформація надана представником ГО «Платформа прав людини» під час інтерв'ю, проведеного 31.03.2026, та представником ГО «Українська Гельсінська спілка з прав людини» під час інтерв'ю, проведеного 01.04.2026.

2362 Про санкції : Закон України від 14.08.2014 № 1644-VII. ↗

2363 Інформація надана представником ГО «Платформа прав людини» під час інтерв'ю, проведеного 31.03.2026.

2364 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування санкцій : Закон України від 13.07.2023 № 3223-IX. ↗

2365 Про затвердження Положення про Державний реєстр санкцій : рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29.01.2024. ↗

2366 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950. ↗

2367 Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. ↗

стандартам законодавство варто оновити, зокрема з урахуванням останньої практики ЄСПЛ.

Необмежена дискреція НЦУ щодо блокування сайтів

Попри законодавчі зміни в статусі НЦУ та прояснення його повноважень з обмеження доступу до сайтів на початку 2025 року[2368], які покращили ситуацію з прозорістю його діяльності, **такі рекомендації з удосконалення нормативної бази активностей НЦУ не взято до уваги**.

По-перше, Порядок[2369], який регулює діяльність НЦУ, не містить вказівок на те, як саме провайдери мають виконувати рішення НЦУ технічно (за DNS, IP-адресою тощо), задля того щоб уникнути блокувань правомірного контенту. Ця позиція є непослідовною навіть у рамках однієї норми пп. 5 п. 16 Порядку, яка передбачає, що сайти, які надають безліцензійний доступ до азартних ігор, мають блокуватися за доменним іменем[2370].

По-друге, цей Порядок не описує типи протиправного контенту, за розміщення яких сайт може підлягати блокуванню, лише широко окреслюючи коло органів, які можуть звертатися з вимогою такого блокування (СБУ, ДБР, БЕБ, НПУ) та мету звернення — цілі оборони та безпеки держави[2371]. Фактично роль НЦУ зводиться до ролі простого виконавця, який не аналізує, наскільки звернення справді допомагають забезпечувати легітимний інтерес захисту національної безпеки за використання його спроможностей[2372]. Застосування блокувань до сайтів, що продають алкоголь чи нікотиновмісні вироби, не підпадає під цілі забезпечення безпеки та оборони України. Ба більше, декілька сайтів онлайн-медіа були розблоковані внаслідок судових рішень, як-от «Антикор»[2373], або скасування рішень НЦУ, як-от «War on the Rocks»[2374]. На думку фахівців[2375], якщо таке блокування стосується українських онлайн-медіа, воно мало б прийматися через механізми або за участі Нацради.

По-третє, Порядок запроваджує дублювальні повноваження між НЦУ та Державним агентством ПлейСіті у сфері блокування сайтів, що надають доступ до безліцензійних азартних ігор, на чому наголошувалося в Тіньовому звіті 2025 року[2376].

2368 Порядок створення та діяльності системи оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами загального користування та Національного центру оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами України для цілей оборони та безпеки держави в умовах надзвичайної ситуації, надзвичайного або воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2025 № 75. ↗

2369 Там само.

2370 Там само.

2371 Там само.

2372 Інформація надана представником ГО «Платформа прав людини» під час інтерв'ю, проведеного 31.03.2026.

2373 Про призупинення дії розпорядження Національного центру оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами України : розпорядження Національного центру оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами України від 13.10.2025 № 754/3555. ↗

2374 Про скасування обмеження доступу до ресурсу Інтернету : розпорядження Національного центру оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами України від 01.11.2025 № 834/3635. ↗

2375 Інформація надана представником ГО «Платформа прав людини» під час інтерв'ю, проведеного 31.03.2026.

2376 Попередньо окреслена громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 990) залишається актуальною. ↗

Порядок[2377] та профільний Закон[2378] передбачають різні процедури блокування, і тому з погляду правової визначеності не є зрозумілим, яка з них має застосовуватися.

Усі ці фактори не дають змоги говорити про відповідність процедури функціонування НЦУ стандартам у сфері захисту прав людини, навіть попри законодавчі зміни, прийняті у 2025 році. Для втілення в життя рекомендацій зі Звіту в межах Пакета про розширення ЄС 2025 року потрібними будуть зміни до законодавства.

Рекомендації

1. Переглянути Закон України «Про санкції» та практику його застосування у сфері обмеження доступу до вебсайтів, а саме уточнити підстави та порядок обмеження доступу до вебсайтів і гарантувати, що санкційна процедура буде застосовуватися виключно до іноземних фізичних або юридичних осіб, осіб без громадянства, а також організацій, що визнані терористичними відповідно до міжнародного права чи національного законодавства, та не буде застосовуватися для блокування діяльності національних медіа та громадських організацій[2379].

2. Внести зміни до Порядку створення та діяльності системи оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами загального користування та Національного центру оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами України для цілей оборони та безпеки держави в умовах надзвичайної ситуації, надзвичайного або воєнного стану (постанова Кабінету Міністрів України від 24 січня 2025 року № 75) щодо уточнення повноважень НЦУ у сфері блокування сайтів, зокрема змістовних підстав застосування цих заходів та методів їх втілення в життя провайдерами.

3. Розмежувати компетенції НЦУ та Державного агентства України ПлейСіті щодо блокування доступу до сайтів, що надають безліцензійний доступ до азартних ігор, через внесення змін до законодавства.

4. Після закінчення правового режиму воєнного стану забезпечити розблокування сайтів, заблокованих на підставі рішення НЦУ, якщо для їх подальшого блокування будуть відсутні законодавчі підстави.

5. У разі запровадження законодавчих змін, окреслених вище, переглянути попередні рішення про блокування сайтів на підставі санкцій та рішень НЦУ на предмет їх необхідності, пропорційності та відповідності законодавству.

6. Забезпечити внутрішню узгодженість норм Закону України «Про медіа» щодо визначення та обов'язків суб'єктів у сфері онлайн-медіа та нелінійних аудіовізуальних медіа.

2377 Порядок створення та діяльності системи оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами загального користування та Національного центру оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами України для цілей оборони та безпеки держави в умовах надзвичайної ситуації, надзвичайного або воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2025 № 75. ↗

2378 Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор : Закон України від 14.07.2020 № 768-IX. ↗

2379 Рекомендації 1–5 вже надавалися громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 475–476) та залишаються актуальними. ↗

Свобода мирних зібрань, об’єднань та асоціацій

У 2025–2026 роках на громадянське суспільство в Україні впливала повномасштабна війна Росії проти України, фінансова нестабільність і внутрішні загрози. За цей час не відбулося покращення ситуації у сфері мирних зібрань, об’єднань та асоціацій. Водночас громадянське суспільство зберегло здатність до мобілізації та солідарності, продовжуючи впливати на державні рішення та підтримувати демократичний курс розвитку країни.

Війна залишається основним чинником загроз для громадянського сектору — через втрату людського потенціалу, матеріальних ресурсів і постійний психологічний тиск. Загалом протягом 2025 року ZMINA задокументувала 178 випадків переслідувань, тиску та втрат представників громадянського суспільства на підконтрольній Уряду України території, від яких постраждали 124 особи. Понад 60% зафіксованих випадків переслідувань у 2025 році пов’язані з діями Російської Федерації, включно з обстрілами та прицільними атаками на волонтерів і журналістів, унаслідок чого загинули 26 представників громадянського суспільства. Водночас значна частина випадків (66) зумовлена внутрішніми факторами — діями або бездіяльністю органів влади та недержавних акторів, і проявляється у різних формах залякування, онлайн-атак, дискредитації, фізичних нападів на активістів та їхнє майно і юридичного тиску. За перше півріччя 2026 року ZMINA зафіксувала 83 випадки погроз і переслідувань представників громадянського суспільства. Понад половина з них (43) пов’язана з російською агресією, зокрема вбивствами, пораненнями та пошкодженням майна внаслідок обстрілів. Серед інших випадків — юридичне переслідування, залякування та погрози, перешкоджання громадській діяльності, дискредитаційні кампанії й онлайн-цькування.

Додатковим викликом для громадянського суспільства стали деякі зареєстровані законодавчі ініціативи та прийняті закони, певні положення яких ускладнюють доступ до суспільно важливої інформації, посилюють дискрецію органів влади та створюють нові ризики для вільного висловлення думок, діяльності медіа і громадського контролю. Два закони були прийняті та набрали чинності у 2025 році: закон про обмеження обсягу відкритих відомостей у публічних електронних реєстрах та закон, який запровадив нові правила верифікації гуманітарних організацій та використання ввезених як гуманітарна допомога транспортних засобів. Також серед загроз залишаються інші законопроєкти, які обмежують доступ до інформації, вільне висловлення поглядів і механізми громадського контролю.

Передбачені Дорожньою картою з питань верховенства права Уряду на IV квартал 2025 року та I квартал 2026 року заходи щодо прийняття закону і підзаконних актів про діяльність і реєстрацію громадських організацій (зокрема запровадження модельного статуту та єдиної організаційно-правової форми) не були виконані у визначені строки.

Ситуація з нападами на правозахисників і громадських активістів та стан їх розслідування

Державні органи не ведуть статистику нападів на правозахисників та громадських активістів. За результатами моніторингу Центру прав людини ZMINA, у 2025

році задокументовано 178 випадків переслідувань, тиску та втрат представників громадянського суспільства на підконтрольній Уряду України території, від яких постраждали 124 особи, а також низка волонтерських і гуманітарних організацій[2380].

112 випадків, або понад 60% від загальної кількості, пов'язані з діями Російської Федерації. Під обстріли потрапляли волонтерські центри, гуманітарні склади, редакції медіа, транспортні засоби, що використовувалися для евакуації або доставлення допомоги. Загалом у 2025 році внаслідок дій Російської Федерації загинули 26 цивільних представників громадянського суспільства. У низці випадків журналісти та волонтери зазнавали прицільних атак під час виконання своїх професійних або громадянських обов'язків. Додатковим джерелом загроз були дії російських спецслужб на території України, спрямовані на фізичне усунення активних представників громадянського суспільства (вбивство громадського активіста Дем'яна Ганула в м. Одеса, замах на волонтера Сергія Стерненка у м. Київ)[2381].

Водночас 66 зафіксованих випадків переслідувань не були безпосередньо пов'язані з бойовими діями. Вони зумовлені діями або бездіяльністю українських державних органів, місцевої влади, правоохоронних структур або недержавних акторів. Поширеними формами тиску були залякування та погрози через інтернет (14 випадків), юридичні переслідування, включно зі стратегічними позовами проти участі громадськості (SLAPPs) (11), порушення приватності та стеження (10), дискредитаційні кампанії (9), перешкоджання діяльності та зрив заходів громадських організацій (9), фізичні напади (8), знищення чи пошкодження майна (3) тощо[2382].

У 2025 році посилився тиск на антикорупційних активістів і організації, які критикували владу, що проявлялося в інформаційних атаках, кампаніях дискредитації, використанні кримінальних інструментів і втручанні в приватне життя. Показовим є кейс «Центру протидії корупції» та Віталія Шабуніна[2383]. Водночас у справах нападів на представників ЛГБТІК+-спільноти поліція часто не визнавала мотив ненависті, знижуючи кваліфікацію правопорушень до хуліганства, що ускладнювало належну правову оцінку[2384]. Також зросли випадки тиску на екологічних активістів у різних регіонах, які повідомляли про погрози, стеження, дискредитаційні кампанії та судові переслідування, часто супроводжувані анонімними інформаційними атаками, зокрема з використанням ШІ[2385].

Як і в попередні роки, постраждалі активісти повідомляли про ускладнений доступ до правосуддя, зокрема через відмови правоохоронців реєструвати заяви в Єдиному реєстрі досудових розслідувань, що змушувало активістів звертатися

2380 Юзик І., Роман Х., Депутат Д., Мартинчук А. Становище правозахисників і громадських активістів в Україні в 2025 році : аналітичний звіт / за ред. Т. Печончик, О. Синюк ; Центр прав людини ZMINA. Київ, 2026. 170 с. ↗

2381 Там само.

2382 Там само.

2383 Припинити використовувати систему правосуддя для політичних розправ: заява громадських організацій щодо справи Віталія Шабуніна. *ZMINA*. 2025. ↗

2384 Юзик І., Роман Х., Депутат Д., Мартинчук А. Становище правозахисників і громадських активістів в Україні в 2025 році : аналітичний звіт / за ред. Печончик Т., Синюк ; Центр прав людини ZMINA. Київ, 2026. 170 с. ↗

2385 Там само, а також: Бєлошенко А., Роді А. Жінки в медіа та активізмі: виклики, ризики та можливості в умовах війни : аналітичний звіт; за ред. Т. Печончик., О. Синюк, І. Юзик ; Центр прав людини ZMINA. Київ, 2025. 120 с. ↗

до суду для відкриття проваджень[2386]. Водночас навіть після цього вони часто стикалися з бездіяльністю слідства та затягуванням судових розглядів. Ситуація погіршилася восени 2025 року, коли через масовані атаки Росії на енергетичну інфраструктуру і відновлення відключень електроенергії суди почали масово переносити засідання, іноді в останній момент.

За перше півріччя 2026 року ZMINA зафіксувала 83 випадки погроз та переслідувань представників громадянського суспільства. Більш як половина випадків (43) пов'язані з російською агресією. Йдеться, зокрема, про 2 вбивства волонтерів, 3 поранення, а також 31 випадок пошкодження і втрати майна внаслідок обстрілів російських військ. Серед випадків, не пов'язаних із російською агресією, — юридичне переслідування, включно з кримінальними справами, і SLAPP-позови (12), залякування та погрози (12), перешкоджання громадській діяльності (10), дискредитаційні кампанії та онлайн-цькування (6)[2387].

Законодавче регулювання створення та діяльності ОГС

В Україні зареєстровано 107 тис. громадських об'єднань, 33 тис. благодійних організацій і 11 тис. волонтерів[2388]. Загалом законодавство є сприятливим для їхньої діяльності. Водночас зберігаються проблеми з реєстраційними процедурами, зокрема через можливість їх необґрунтованого затягування.

Схвалена Урядом Дорожня карта з питань верховенства права на IV квартал 2025 року **передбачала розроблення та прийняття закону щодо унормування діяльності та державної реєстрації громадських організацій** для впровадження Рекомендації CM/Rec(2007)14 Комітету Міністрів Ради Європи[2389], а також розроблення підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію зазначеного закону (I квартал 2026 року)[2390]. Зокрема, йдеться про законодавчу можливість здійснення діяльності громадських організацій на підставі модельного статуту та встановлення єдиної організаційно-правової форми для громадських організацій. Станом на липень 2026 року **відповідні активності не виконані**.

На розгляді Парламенту з 2022 року перебуває розроблений Урядом **законопроєкт № 8084, який передбачає нові правила для громадських організацій**[2391]. Серед них — запровадження онлайн-реєстрації громадських організацій (зокрема через Єдиний державний вебпортал електронних послуг (Портал «Дія») та реєстрації через центри надання адміністративних послуг; встановлення єдиної організаційно-правової форми — «громадська організація» (скасування окремого статусу «громадська спілка»); вилучення поняття «всеукраїнська громадська орга

2386 З практики надання Центром прав людини ZMINA правової допомоги потерпілим активістам протягом 2022–2025 років.

2387 Інформація надана представницею Центру прав людини ZMINA під час інтерв'ю, проведеного 31.07.2026.

2388 Громадянське суспільство України в умовах війни 2022–2025 рр. : звіт щодо комплексного соціологічного дослідження / ICAP Єднання. 2025. 190 с. ↗

2389 Recommendation CM/Rec(2007)14 of the Committee of Ministers to member states on the legal status of non-governmental organisations in Europe. Council of Europe, 10.10.2007. ↗

2390 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

2391 Про внесення змін до деяких законів України щодо унормування діяльності та державної реєстрації громадських організацій : проєкт Закону України, реєстраційний № 8084 від 28.09.2022. ↗

нізація» для спрощення адміністративних процедур; запровадження «модельних статутів» для полегшення реєстрації; спрощення процедур повідомлення про зміну керівника або розташування; усунення бюрократичних перепон. Загалом, попри наявність окремих нововведень у запропонованих змінах до законодавства про громадські організації, вони містять низку ризиків, які можуть ускладнити діяльність ОГС. Ризики містять необхідність перереєстрації чинних громадських організацій, розширення дискреційних повноважень органів влади та можливість вибіркового втручання в діяльність ОГС[2392]. Законопроєкт був прийнятий Верховною Радою за основу в першому читанні в січні 2023 року, а протягом жовтня–грудня 2025 року — доопрацьований до другого читання.

Створення і припинення діяльності політичних партій

Чинний Закон України «Про політичні партії в Україні»[2393], прийнятий ще у 2001 році, не враховує сучасних викликів, пов'язаних із захистом національної безпеки в умовах збройної агресії, а також накопичену судову практику щодо заборони політичних партій. У грудні 2025 року **в Парламенті зареєстрований новий проєкт Закону України «Про політичні партії»** (законопроєкт № 14289)[2394], який має комплексно оновити правове регулювання їхньої діяльності, зокрема питання створення та припинення.

Передбачений чинним Законом **механізм заборони політичних партій** хоча й дав можливість припинити діяльність проросійських політичних сил[2395], однак виявив низку недоліків. До 2022 року політичні партії, діяльність яких фактично сприяла реалізації російських інтересів в Україні, роками продовжували функціонувати, попри численні публічні факти такої діяльності в умовах російської агресії проти України, яка триває від 2014 року. Однією з причин була відсутність у Мін'юсту належних повноважень для самостійного збору доказів, необхідних для звернення до суду із позовом про заборону політичної партії. Фактично Мін'юст був змушений покладатися на матеріали, які надходили від СБУ[2396]. На практиці це створювало ситуацію, коли ефективність механізму залежить від міжвідомчої співпраці, а не від чітко врегульованої законом процедури.

Іншим проблемним питанням є **складна процедура реєстрації політичних партій**, яка вимагає збирати не менш як 10 тис. підписів у 2/3 областей України, включно з Автономною Республікою Крим та іншими окупованими територіями. Водночас ця модель не запобігла використанню партій як політичних проєктів для зміни бенефіціарів, висування технічних кандидатів і формування виборчих комісій, а також розвитку практики їх перепродажу та перейменування[2397].

2392 Зміни до закону про громадські організації: які сюрпризи підготував Мін'юст? *ZMINA*. 2021. ↗

2393 Про політичні партії в Україні : Закон України № 2365-III від 05.04.2001. ↗

2394 Про політичні партії : проєкт Закону України, реєстраційний № 14289 від 10.12.2025. ↗

2395 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 479–480. ↗

2396 Інформація надана представником Громадянської мережі ОПОРА під час інтерв'ю, проведеного 17.07.2026.

2397 Ключові нововведення законопроєкту про політичні партії. *Громадянська мережа ОПОРА*. 2025. ↗

На відміну від чинного Закону України «Про політичні партії в Україні», **законопроєкт № 14289 спрощує процедуру створення та реєстрації політичних партій**, щоб зробити доступною участь громадян у політичному житті (скасування вимоги збору 10 тис. підписів та зменшення вимоги щодо реєстрації до 5 регіонів замість більшості в країні). Також він комплексно **врегульовує процедуру припинення діяльності політичної партії**. Зокрема, уперше визначена роль органів правопорядку у виявленні підстав для заборони політичної партії та їхній обов'язок передавати Мін'юсту відповідні матеріали; деталізована процедура ліквідації партії після її заборони або скасування державної реєстрації; розмежовані ці дві процедури та уточнені підстави для скасування державної реєстрації неактивних політичних партій.

Свобода мирних зібрань в умовах воєнного стану, дотримання комендантської години

В Україні немає спеціального закону щодо свободи мирних зібрань. Діє пряма норма Конституції України[2398] щодо права громадян збиратися мирно, без зброї та проводити збори, мітинги, походи й демонстрації. У мирний час обмежити його реалізацію може тільки суд. Водночас це право належить до тих, які можуть підлягати додатковим обмеженням в умовах воєнного або надзвичайного стану (відповідно до ст. 64 Конституції України)[2399], що закріплено в Указі Президента «Про введення воєнного стану в Україні»[2400].

Протягом звітного періоду зберігалася зазначена в Тіньовому звіті 2025 року[2401] **неоднозначна регуляторна практика щодо проведення мирних зібрань в умовах воєнного стану**, яка не завжди залежить від віддаленості області від фронту чи кордону з країною-агресором. Водночас у низці регіонів рішення щодо порядку проведення мирних зібрань в умовах воєнного стану взагалі не були оприлюднені публічно[2402]. Заборону на проведення мирних зібрань встановлено у наближених до фронту Донецькій, Херсонській та Одеській областях та водночас у досить віддаленій Івано-Франківській області. Спеціальні вимоги щодо підстав або умов проведення мирних зібрань встановлено в Житомирській, Запорізькій, Київській, Кіровоградській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Черкаській та Чернівецькій областях[2403]. Відсутність чіткого законодавчого регулювання та різні підходи регіонів створюють **правову невизначеність і нерівномірність у реалізації цього права**[2404]. Водночас на практиці, **попри заборону в окремих областях,**

2398 Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Ст. 39. ↗

2399 Там само.

2400 Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. П. 3. ↗

2401 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 478–479. ↗

2402 Інформація надана представником Громадянської мережі ОПОРА під час інтерв'ю, проведеного 17.07.2026.

2403 Свобода мирних зібрань в умовах воєнного стану в Україні. *Громадянська мережа ОПОРА*. 2025. ↗

2404 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 476. ↗

там безперешкодно відбувалися мирні зібрання[2405], зокрема у зв'язку з протестами влітку 2025 року щодо ліквідації незалежності НАБУ і Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП)[2406].

Дві нові хвилі протестів у Києві та інших містах України відбулися в травні 2026 року й були пов'язані з ухваленням у першому читанні нової редакції[2407] Цивільного кодексу України (ЦК України), а також у липні 2026 року після оголошення про відставку Михайла Федорова з посади міністра оборони[2408]. Через відмову Президента повернути М. Федорова на посаду акція стала безстроковою, мітинги тривали станом на кінець липня. Акції проходили мирно, а влада загалом не перешкоджала їх проведенню, за винятком окремих інцидентів тиску на військовослужбовців, які підтримували протести[2409].

Комендантська година в Україні, запроваджена в умовах воєнного стану, передбачає заборону перебування громадян у публічних місцях у визначений нічний час без спеціальних перепусток. Її тривалість і правила встановлюються на рівні областей або міст військовими адміністраціями, тому можуть відрізнятися залежно від безпекової ситуації. **Комендантська година запроваджена майже в усіх регіонах України**, за винятком Закарпатської області. У більшості областей країни вона починається о 23:00 та триває до 05:00.

Станом на липень 2026 року відповідальності за порушення комендантської години в КУпАП не передбачено, відповідальність настає лише в разі опору поліції. Водночас порушників комендантської години можуть затримати для встановлення їхньої особи.

У січні 2026 року через **надзвичайну ситуацію в енергетиці**, спричинену російськими ударами та тривалими відключеннями електрики й тепла, Уряд оновив правила комендантської години в Україні, зробивши їх більш гнучкими[2410]. Зокрема, громадяни могли без перепусток дістатися до «Пунктів незламності» чи об'єктів життєзабезпечення, а бізнес міг працювати цілодобово, якщо виконував функції таких пунктів.

Законодавство, яке загрожує діяльності громадянського суспільства

Протягом звітного періоду в Парламенті розглядалися законопроєкти, які містять ризики для діяльності громадянського суспільства. Йдеться, зокрема, про непро-

2405 «Не дамо знищити Одесу»: біля пошкодженої пам'ятки архітектури відбулася акція протесту. *Суспільне Одеса*. 2026. ↗

2406 Франківці знову вийшли на акцію проти закону щодо позбавлення незалежності НАБУ та САП. *Суспільне Івано-Франківськ*. 2025. ↗

2407 У Києві 2 тисячі активістів вийшли на протест із вимогою змін до Цивільного кодексу. *ZMINA*. 2026. ↗

2408 «Не чіпайте тих, хто працює»: у центрі Києва люди вийшли на акцію протесту проти звільнення Михайла Федорова. *ZMINA*. 2026. ↗

2409 Після закликів до протестів на захист Федорова військове командування намагалося з'ясувати, де служить ветеран Дмитро Козятинський. *ZMINA*. 2026. ↗

2410 Уряд запровадив перегляд правила комендантської години на період надзвичайної ситуації в енергетиці. *Міністерство розвитку громад та територій України*. 2026. ↗

порційні обмеження доступу до суспільно важливої інформації, необґрунтоване посилення дискреції органів влади, а також проблеми з дотриманням принципу правової визначеності через використання оцінювальних понять і нечітких формулювань. Два законодавчі акти були прийняті та набрали чинності: закон про обмеження обсягу відкритих відомостей у публічних електронних реєстрах нерухомого майна та закон, який запровадив нові правила верифікації гуманітарних організацій та використання ввезених як гуманітарна допомога транспортних засобів.

Обмеження доступу до реєстрів

Парламент 21 серпня 2025 року **прийняв Закон № 4576-IX**[2411], який встановлює тимчасові обмеження доступу до окремих відомостей у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно та інших реєстрах. Ці обмеження стосуються відомостей, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки та оборони. Зокрема, під час дії воєнного стану і протягом одного року після його припинення або скасування електронна інформація про права на нерухоме майно та їх обтяження щодо об'єктів, зареєстрованих за юридичними особами, надається в скороченому обсязі.

Попри заявлену мету підвищення безпеки в умовах воєнного стану, цей Закон створює **непропорційні ризики для діяльності ОГС** як суб'єктів громадського контролю. Внаслідок змін протягом дії воєнного стану та одного року після його припинення або скасування електронна інформація про зареєстровані права на нерухоме майно та їх обтяження щодо об'єктів, що належать юридичним особам, не міститиме деталізації розташування нижче рівня області та не відображатиме кадастрові номери земельних ділянок. На практиці це істотно ускладнює ідентифікацію конкретного об'єкта нерухомості та його перевірку за допомогою інших відкритих даних, що використовуються у журналістських розслідуваннях та антикорупційному моніторингу.

Приховування кадастрового номера як унікального ідентифікатора земельної ділянки та відсутність точної адресної прив'язки знижує якість доказової бази, ускладнює виявлення конфліктів інтересів, встановлення фактичного контролю над активами, а також перевірку майнових зв'язків кандидатів під час моніторингу конкурсів на публічні посади[2412]. Крім того, оскільки обмеження поширюються на всі юридичні особи, а не лише на суб'єктів, пов'язаних із забезпеченням оборони, Закон може створити **додаткові можливості для приховування майна**. У результаті обмеження не лише технічно скорочують обсяг відкритих даних, а фактично звужують інструменти реалізації громадського контролю.

Після прийняття законопроєкту № 11533 у другому читанні низка ОГС та медіа закликала Президента ветувати його[2413]. У заяві наголошувалося, що прийняті зміни

2411 Про внесення змін до Цивільного кодексу України та деяких інших законів України щодо особливостей надання відомостей публічних електронних реєстрів : Закон України № 4576-IX від 21.08.2025. ↗

2412 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 909. ↗

2413 Закликаємо Президента ветувати закон про обмеження доступу до реєстру нерухомості. *Фундація DEJURE*. 2025. ↗

непропорційно обмежують доступ до відкритих реєстрових даних щодо всіх юридичних осіб, ускладнюють громадський контроль та роботу нотаріусів, арбітражних керуючих та інших фахівців, які користуються реєстрами. Утім, заклики ветувати закон не були враховані. 17 вересня 2025 року Президент підписав Закон № 4576-IX[2414].

На виконання цього Закону 13 березня 2026 року Мінцифри розмістило для громадського обговорення на власному сайті проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання обмеження доступу до публічних електронних реєстрів»[2415]. У ньому Мінцифри наполягає на **блокуванні відомостей про об'єкти нерухомості незалежно від статусу їхнього власника**. Тоді як фінальна редакція Закону містила компромісне рішення, що закриттю підлягає інформація про земельні ділянки та об'єкти нерухомості, права на які зареєстровані за юридичними особами. Отже, винесений на громадське обговорення проєкт постанови значно розширює обсяг обмежень, передбачених Законом № 4576-IX[2416]. Медійні організації заявили про ризик повного закриття державних реєстрів під приводом безпеки, що може негативно вплинути на прозорість і ускладнити журналістські розслідування[2417]. Станом на кінець липня 2026 року відповідний проєкт залишився на стадії опрацювання.

Нові правила для гуманітарних організацій

Парламент 18 вересня 2025 року проголосував за зміни до Закону України «Про гуманітарну допомогу», врегулювавши діяльність гуманітарних організацій[2418]. Закон № 4608-IX запроваджує статус верифікованої гуманітарної організації, визначає основні вимоги для його отримання та передбачає створення переліку організацій, які його отримали. Також він уточнює, що таке гуманітарне реагування. Окремий блок змін стосується транспортних засобів, ввезених як гуманітарна допомога: Закон встановлює спеціальні правила використання, передачі та відчуження транспортних засобів, ввезених як гуманітарна допомога, зокрема в разі їх нецільового використання. На виконання цього Закону в січні 2026 року Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України (Мінсоцполітики) підготувало та оприлюднило для громадського обговорення проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання набуття та позбавлення статусу верифікованої гуманітарної організації»[2419].

Загалом прийнятий Закон має позитивний характер впливу на ведення гуманітарної діяльності. Водночас **окремі його положення створюють ризики** звуження

2414 Про внесення змін до Цивільного кодексу України та деяких інших законів України щодо особливостей надання відомостей публічних електронних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції України, та деяких інших публічних електронних реєстрів : Закон України від 21.08.2025 № 4576-IX. ↗

2415 Повідомлення про оприлюднення проекту постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання обмеження доступу до публічних електронних реєстрів». *Міністерство цифрової трансформації України*. 2026. ↗

2416 Юрист ІМІ: Проєкт Мінцифри про держреєстри може розширити обсяг обмежень. *Інститут масової інформації*. 2026. ↗

2417 Директорка ІМІ: Обмеження держреєстрів може вдарити по журналістських розслідуваннях. *Інститут масової інформації*. 2026. ↗

2418 Про внесення змін до Закону України «Про гуманітарну допомогу» щодо врегулювання діяльності гуманітарних організацій : Закон України від 18.09.2025 № 4608-IX. ↗

2419 Деякі питання набуття та позбавлення статусу верифікованої гуманітарної організації : проєкт постанови Кабінету Міністрів України. *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*. 2026. ↗

можливостей участі в гуманітарному реагуванні, непрямої дискримінації організацій громадянського суспільства, розширення дискреції виконавчої влади та втрати майна без достатньо чіткої процедури та гарантій, визначених у Законі[2420].

Одним із ключових елементів змін є запровадження спеціального статусу «верифікованої гуманітарної організації», з яким пов'язане право на використання транспортних засобів, ввезених як гуманітарна допомога. Закон визначає критерії набуття такого статусу, серед яких: наявність фінансування протягом попереднього календарного року, найманих працівників, внутрішніх стандартів діяльності, розроблених на засадах неупередженості, відкритості, прозорості та відповідно до принципів ділової та професійної етики, публічної вебсторінки та оприлюднених фінансових і публічних звітів за два роки. Сукупність таких вимог встановлює **підвищений поріг доступу до цього статусу та може поставити в гірше становище малі, новостворені або локальні організації**, зокрема ті, що працюють у прифронтових районах. За таких умов виникає ризик непрямого обмеження участі частини ОГС у гуманітарному реагуванні.

Окремий ризик пов'язаний із наданням Кабінету Міністрів України широких повноважень щодо визначення порядку набуття та позбавлення статусу верифікованої гуманітарної організації, підтвердження відповідності встановленим вимогам, включення та виключення з відповідного переліку, а також встановлення мінімального обсягу необхідних фінансових ресурсів. У поєднанні з наявними у Законі оцінювальними поняттями (зокрема «внутрішні стандарти діяльності» та «мінімальний обсяг необхідних фінансових ресурсів») це створює ризик вибіркового застосування відповідних критеріїв під час надання чи припинення статусу верифікованої гуманітарної організації.

Закон передбачає, що організація, яка втратить статус верифікованої гуманітарної організації, може бути зобов'язана безоплатно передати транспортний засіб, ввезений як гуманітарна допомога. Тобто йдеться про рішення, яке має для організації прямі майнові наслідки. Проте Закон не передбачає процедуру поновлення такого статусу, тільки зазначається, що позбавлення статусу верифікованої гуманітарної організації визначається Урядом. Відсутність положень про поновлення статусу верифікованої гуманітарної організації створює правову невизначеність щодо реальної можливості як його поновлення, так і збереження майна.

Окремі законопроєкти, що створюють загрози для ОГС

Протягом 2025 року в Парламенті зареєстровано низку законопроєктів, які несуть ризики для свободи вираження поглядів та свободи об'єднань та асоціацій. До цього огляду також включені законодавчі ініціативи, зареєстровані в попередні роки, якщо парламентські комітети продовжували їх розглядати протягом звітного періоду.

У Верховній Раді 21 вересня 2025 року зареєстровано **законопроєкт № 14057**[2421] щодо рекодифікації особистих прав у ЦК України, який посилював тиск на медіа

2420 Уряд оновлює підхід до верифікації гуманітарних організацій: експертний огляд проєкту Постанови. *Український незалежний центр політичних досліджень*. 2026. ↗

2421 Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги другої : проєкт Закону України, реєстраційний № 14057 від 21.09.2025. ↗

й ОГС. Законопроєкт уточнював поняття особистих прав, їхній немайновий характер та пропонував нову класифікацію особистих прав фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття. Хоча законопроєкт позиціювався як такий, що гармонізований із принципами Загального регламенту про захист даних ЄС 2016/679 та відповідає практиці ЄСПЛ щодо розуміння особистих немайнових прав, запропоновані зміни в статтях 277, 277[1] та 278 ЦК України створювали загрози для громадянського суспільства. У згаданих статтях викривлено враховано норми Загального регламенту про захист даних ЄС 2016/679 та відсутній баланс між правами, передбаченими статтями 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя) та 10 (свобода вираження поглядів) КЗПЛ.

У квітні 2026 року цей законопроєкт було знято з розгляду, але натомість **зареєстровано та прийнято в першому читанні проєкт ЦК України (проєкт № 15150)**[2422], який загалом зберігав проблеми попереднього документа й становив **ризики для дотримання великого спектра прав людини**, зокрема свободи слова, недискримінації, права на приватність, захисту прав жінок, прав дитини, прав людей з інвалідністю, права власності тощо[2423].

Понад 80 ОГС закликали спікера Парламенту Руслана Стефанчука, який є одним із авторів документа, переглянути положення проєкту ЦК України щодо прав людини та свободи слова[2424]. Петиція із закликом не допустити прийняття проєкту № 15150 в запропонованій редакції була зареєстрована 12 травня 2026 року[2425]. Вона набрала необхідні 25 тис. підписів лише за 13 годин, що стало одним із найшвидших зборів підписів за всю історію подібних петицій. На початку травня в Києві, Харкові, Львові та інших містах відбулися «картонкові» протести проти нового ЦК України, у яких брали участь представники різних професійних і громадських спільнот. Громадські організації підготували сотні сторінок пропозицій до проєкту, які були передані народним депутатам[2426]. Після завершення строку подання поправок Р. Стефанчук повідомив, що їх надійшло понад 15 тисяч[2427]. Він назвав частину поправок спробою заблокувати розгляд проєкту ЦК України, але водночас зазначив, що конструктивні пропозиції громадських організацій і професійних спільнот будуть опрацьовані.

Залишаються ризики **неконституційного поширення контролю Уповноваженого Верховної Ради з прав людини** за додержанням прав і свобод людини і громадянина на необґрунтовано широке коло суб'єктів (включно з ОГС), передбачене в **законопроєкті № 13181**[2428], який у травні 2026 року був прийнятий у першому

2422 Цивільний кодекс України : проєкт, реєстраційний № 15150 від 09.04.2026. ↗

2423 Аналіз проєкту № 15150 також наведено в інших підрозділах цього звіту.

2424 Понад 80 організацій закликали Стефанчука переглянути положення проєкту Цивільного кодексу щодо прав людини та свободи слова. *ZMINA*. 2026. ↗

2425 Не допустити ухвалення нового Цивільного кодексу (№ 15150). Петиція № 22/264376-еп. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. ↗

2426 Масові протести, сотні сторінок правок, що далі? — правозахисники й медійники вимагають доопрацювання проєкту Цивільного кодексу. *ZMINA*. 2026. ↗

2427 У Раді заявили про подання понад 15 тисяч поправок до проєкту Цивільного кодексу. *Слово і Діло*. 2026. ↗

2428 Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : проєкт Закону України, реєстраційний № 13181 від 17.04.2025. ↗

читанні. Крім прямої норми, яка дозволяє Уповноваженому через подання вимагати вжиття заходів щодо усунення виявлених порушень прав і свобод від широкого кола суб'єктів, зокрема громадських об'єднань, законопроєкт передбачає, що громадські об'єднання, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності зобов'язані співпрацювати з Уповноваженим і подавати йому необхідну допомогу. Законопроєкт містить обов'язок надати Уповноваженому запитувану інформацію протягом десяти робочих днів з дня надходження звернення Уповноваженого, а також передбачає відповідальність за ненадання запитуваної інформації. Утім, ст. 40 Конституції України покладає обов'язок розглянути звернення та надати обґрунтовану відповідь тільки на органи державної влади, місцевого самоврядування та їхніх посадових осіб[2429], відтак ОГС не є суб'єктами, які мають забезпечувати дотримання прав та свобод людини і громадянина або надавати відповіді на звернення[2430].

Неконституційний обов'язок ОГС відповідати на звернення громадян і співпрацювати з Уповноваженим міститься також у чинних законах України «Про звернення громадян»[2431] і «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»[2432]. Водночас до другого читання готується **законопроєкт № 11082**[2433], який увідповіднює законодавство Конституції України, однак потребує доопрацювання в низці інших питань[2434]. Європейська комісія у своєму Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року визначає законопроєкт про звернення громадян частиною законодавства, пов'язаного з реалізацією Закону України «Про адміністративну процедуру»[2435].

Конституційний Суд України розглядає скаргу голови громадської організації «Центр громадянських свобод» Олександри Матвійчук щодо повноважень Омбудсмана[2436]. У 2023–2024 роках справа проти Центру громадянських свобод виникла через ненадання ним відповіді на запит Уповноваженого Верховної Ради з прав людини Дмитра Лубінця щодо звернень громадянина. Це призвело до складання Уповноваженим протоколу про адміністративне правопорушення та штрафу в 1 700 грн, який підтримали суди першої та другої інстанції[2437]. Крім того, ця справа була подана до ЄСПЛ[2438].

2429 Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. ↗

2430 Аналіз Проєкту Закону «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (реєстр. № 13181 від 17.04.2025) / Центр прав людини ZMINA. 2025. 5 с. ↗

2431 Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 394/96-ВР. Ст. 7. ↗

2432 Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. Ст. 22. ↗

2433 Про звернення : проєкт Закону України, реєстраційний № 11082 від 13.03.2024. ↗

2434 Атаманчук Т., Яворський В. Правовий висновок Центру громадянських свобод щодо проєкту закону № 11082 «Про звернення» / Центр громадянських свобод. 2026. 11 с. ↗; В Україні оновлюють закон про звернення громадян: що потрібно змінити з урахуванням права ЄС. ZMINA. 2026. ↗

2435 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 27. ↗

2436 Суд перевірить на конституційність окремі положення Кодексу України про адміністративні правопорушення та Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини». *Конституційний Суд України*. 2024. ↗

2437 Конституційний Суд розглядає спір між нобелівською лауреаткою Матвійчук та омбудсменом Лубінцем. Що відомо? *Hromadske*. 2024. ↗

2438 Конституційний Суд розглядає скаргу правозахисниці Олександри Матвійчук щодо обов'язку ГО відповідати на звернення громадян. *ZMINA*. 2026. ↗

Залишається нерозв'язаною **проблема обмеження доступу до частини судових рішень, пов'язаних із війною, і розширення переліку закритої інформації**, що передбачена законопроєктом № 7033-д, про який ішлося в Тіньовому звіті 2025 року[2439]. Попри часткове доопрацювання, ризики непропорційних обмежень і зловживань дискрецією суддів зберігаються[2440].

Рекомендації

1. Посилити ефективність реагування органів правопорядку та судової системи на напади на представників громадянського суспільства, забезпечити належну кваліфікацію правопорушень (зокрема з мотивів ненависті) та впровадити механізми захисту активістів, включно з протидією SLAPP-позовам і онлайн-атакам.

2. Прийняти законопроєкт № 8084 для полегшення діяльності та державної реєстрації громадських організацій, усунувши виявлені ризики.

3. Запровадити послугу з онлайн-реєстрації громадських об'єднань та інших ОГС на Порталі «Дія».

4. Законодавчо врегулювати питання реалізації свободи мирних зібрань в умовах воєнного стану з урахуванням диверсифікації ризиків та зазначенням підстав та умов для їх проведення, чітко визначити повноваження щодо заборони на проведення мирних зібрань.

5. Забезпечити перегляд законодавчих обмежень доступу до реєстрів нерухомості для їх увідповіднення принципу пропорційності, зокрема через відновлення доступу до ключових ідентифікаційних даних (кадастрові номери, точна адресна прив'язка) для цілей громадського контролю. Водночас запровадити диференційований підхід до обмежень з урахуванням інтересів національної безпеки.

6. Забезпечити перегляд законодавства про ведення гуманітарної діяльності, знизивши бар'єри доступу до статусу для малих і локальних організацій, а також чітко врегулювати процедури надання, позбавлення і поновлення статусу з належними гарантіями прав та майна. Обмежити дискреційні повноваження Уряду через встановлення прозорих, об'єктивних критеріїв і передбачити ефективні механізми оскарження рішень.

7. Прийняти законопроєкт № 14289, який комплексно оновлює правове регулювання створення, діяльності та припинення діяльності політичних партій.

8. Внести зміни до законодавства з метою увідповіднення його Конституції України, чітко обмеживши повноваження Омбудсмана сферою суб'єктів владних повноважень та виключивши обов'язок ОГС відповідати на звернення та нести відповідальність за їх ненадання.

2439 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиції, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 155. ↗

2440 Юзик І., Роман Х., Депутат Д., Мартинчук А. Становище правозахисників і громадських активістів в Україні в 2025 році : аналітичний звіт / за ред. Т. Печончик, О. Синюк ; Центр прав людини ZMINA. Київ, 2026. 170 с. ↗

9. Звузити обсяг обмежень у законопроєкті № 7033-д, забезпечивши доступ до повних текстів судових рішень із точковим вилученням лише чутливої інформації, чітко визначити критерії та строки обмежень, а також передбачити механізми оскарження і запобіжники проти зловживань.

Захист прав дитини

Збройна агресія РФ проти України супроводжується системними та масштабними порушеннями прав дітей, що охоплюють усі ключові категорії найтяжчих міжнародних злочинів. Попри окремі інституційні досягнення, зокрема посилення міжнародної координації в питанні повернення дітей і вдосконалення механізмів документування злочинів, ситуація залишається критичною: кількість постраждалих дітей зростає, масштаби депортації та неповернення дітей залишаються значними, а ефективність кримінального переслідування є обмеженою через об'єктивні труднощі збору доказів і перевантаження системи правосуддя.

Розвиток ювенального правосуддя в Україні за останній рік характеризується певним прогресом, зокрема через ухвалення нової стратегії, розширення практик, дружніх до дитини, та посилення професійної спеціалізації фахівців. Однак ці зміни залишаються фрагментарними та реалізовуються переважно на рівні проєктів. Відсутність базового законодавчого регулювання, застарілість процесуальних норм, нестача кадрів і слабка міжвідомча координація обмежують сталість реформи.

Деінституалізація в Україні продовжується як політичний і нормативний процес, однак її практична реалізація характеризується досить обмеженим прогресом. Скорочення інституцій відбувається швидше, ніж створення альтернативних форм розміщення дітей. Паралельно фіксується скорочення прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу (ДБСТ) на тлі недостатньої підтримки та перевантаження соціальних служб, що сприяє поширенню явища «прихованого сирітства», тоді як зростання патронатних сімей не покриває реальної потреби. Попри окремі позитивні кроки, система залишається недостатньо збалансованою, ресурсно та фінансово обмеженою та потребує посилення контролю і координації.

Доступ до освіти дітей в Україні суттєво ускладнений наслідками війни, що проявляється в руйнуванні інфраструктури, обмеженні очного навчання та накопиченні освітніх втрат через регулярні обстріли, відключення електроенергії та дистанційне навчання. Найбільш критична ситуація спостерігається на ТОТ, де значна частина дітей знаходиться поза межами української освітньої системи та піддається ідеологічному впливу. Водночас відсутність ефективних механізмів підтвердження здобутої освіти створює суттєві бар'єри для подальшого навчання та інтеграції дітей з ТОТ в український освітній простір. Попри спроби законодавчого врегулювання цих питань, на практиці зберігається значна кількість перепон, отже, прогрес у цьому напрямі залишається обмеженим.

Вплив війни та розслідування воєнних злочинів проти дітей

Збройна агресія РФ проти України продовжує супроводжуватися системними та масштабними порушеннями прав дитини, які відповідають так званим шести найтяжчим порушенням (grave violations), визначеним міжнародним правом: вбив-

ства і каліцтва, сексуальне насильство, викрадення та депортація, вербування дітей, атаки на цивільну інфраструктуру (зокрема освітні та медичні заклади), а також обмеження доступу до гуманітарної допомоги[2441]. Ці порушення мають системний характер і є частиною ширшої політики ведення війни проти цивільного населення.

За даними ОГП, **станом на кінець липня 2026 року 719 дітей загинули та 2 705 дітей**[2442] **отримали поранення**, хоча реальні цифри можуть бути значно вищими через відсутність доступу до ТОТ.

Окремим і особливо тяжким злочином залишається депортація та примусове переміщення українських дітей. Станом на кінець липня 2026 року 1,6 млн дітей залишаються під контролем Росії — депортовані, примусово переміщені або на ТОТ[2443]. **Документально підтверджено 20 610 випадків депортації та примусового переміщення**[2444].

Станом на кінець липня 2026 року **повернуто 2 404 дитини**, причому більшість з них перебували на ТОТ, а не на території Росії[2445]. Ця цифра значно зросла, **як порівняти з даними станом на 31 липня 2025 року (1 480 дітей**[2446]**)**, що свідчить про поступове посилення координації зусиль держави, міжнародних партнерів і громадського сектору. Ключовим інституційним досягненням стало посилення міжнародної коаліції навколо ініціативи Bring Kids Back UA, яка станом на липень 2026 року об'єднує вже 50 країн-членів та міжнародних організацій[2447]. Позитивним моментом стало також **створення у вересні 2025 року Реєстру відомостей щодо дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації проти України**, який координується Мін'юстом.

Продовжується вербування неповнолітніх в Україні до виконання завдань на користь російських спецслужб. Станом на 2025 рік **зафіксовано 166 правопорушень дітей проти основ національної безпеки України, 130 з яких тільки за 2025 рік**[2448]. Така практика свідчить про використання дітей як інструменту війни, що прямо заборонено міжнародним гуманітарним правом.

У сфері кримінального переслідування воєнних злочинів спостерігається певний прогрес, однак він є обмеженим у співвідношенні до масштабу злочинів. В Україні розслідуються сотні тисяч епізодів воєнних злочинів, з яких кілька тисяч стосуються дітей. Водночас кількість підозр і вироків залишається відносно неве-

---

2441 Security Council resolution 1612 (2005) [on children in armed conflict], S/RES/1612 (2005), adopted by the Security Council at its 5235th meeting, on 26 July 2005. ↗

2442 Злочини, вчинені в період повномасштабного вторгнення РФ, станом на 24.07.2026 : інфографіка. *Офіс Генерального прокурора*. 2026. ↗

2443 *Bring Kids Back UA*. ↗

2444 Там само.

2445 Там само.

2446 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 496. ↗

2447 *Bring Kids Back UA*. ↗

2448 Публікація Ярослава Юрчишина, голови Комітету Верховної Ради з питань свободи слова, в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

ликою. Це пояснюється складністю збору доказів, обмеженим доступом до місць вчинення злочинів, а також перевантаженням системи правосуддя.

Станом на кінець липня 2026 року, за даними Єдиного реєстру досудових розслідувань, здійснюється досудове розслідування в кримінальних провадженнях за фактами вчинення **6 684 кримінальних правопорушень**, пов'язаних зі збройною агресією Російської Федерації проти України, вчинених стосовно дітей та у сфері охорони дитинства, з яких: за фактами вчинення воєнних злочинів **проти дітей** — **2 340**; за фактами збройного нападу на **установи та заклади** для дітей — **4 053**; за фактами **сексуального насильства** стосовно дітей — **23**; за фактами депортації, **примусового переміщення** — **190**; за фактами незаконного позбавлення волі — **78**.

Повідомлено про підозру 147 особам за фактами вчинення воєнних злочинів стосовно дітей (за ч. ч. 1, 2 ст. 438 КК України), з яких 62 особам — за фактами загибелі та поранення дітей, 4 особам — за фактами вчинення сексуального насильства, 17 особам — за фактами пошкодження об'єктів дитячої інфраструктури, 64 особам — за фактами вчинення інших воєнних злочинів.

У **46 кримінальних провадженнях** направлено **обвинувальні акти** до суду **стосовно 108 військовослужбовців** збройних сил РФ та інших осіб за фактами вчинення воєнних злочинів стосовно дітей.

У 20 кримінальних провадженнях ухвалено вироки, якими за ч.ч. 1, 2 ст. 438 КК України **засуджено 39 військовослужбовців збройних сил Російської Федерації**, з яких: 4 особи — за фактами загибелі та поранення дітей, 4 особи — за фактами вчинення сексуального насильства, 2 особи — за фактами пошкодження об'єктів дитячої інфраструктури та 29 осіб — за фактами вчинення інших воєнних злочинів[2449].

Ювенальне правосуддя

За останній рік розвиток системи ювенального правосуддя в Україні характеризується **помірним прогресом за одночасного збереження системних обмежень**. З одного боку, відбулися важливі позитивні зрушення. Ключовою подією стало **ухвалення в липні 2025 року нової Національної стратегії захисту прав дитини у сфері юстиції до 2028 року**[2450]. Документ прямо ставить за мету побудову «дружнього до дитини правосуддя»[2451] і зближення з міжнародними стандартами, зокрема Конвенцією ООН про права дитини. Ювенальна юстиція поступово виходить за межі виключно кримінального блоку та охоплює цивільне судочинство і сімейні спори, що свідчить про більш комплексне бачення дитини в системі правосуддя. **Розширюється застосування практик, дружніх до дитини**, зок-

2449 За даними ГО «Харківський інститут соціальних досліджень», отриманими під час зустрічей, нарад та інших заходів за участі представників Офісу Генерального прокурора.

2450 Про схвалення Національної стратегії захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2028 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.07.2025 № 708. ↗

2451 Там само.

рема збільшується кількість «зелених кімнат», центрів за моделлю Barnahus, впроваджуються дитячі простори в судах, активніше залучаються психологи. Також спостерігається систематизація навчання для суддів, прокурорів, поліцейських і адвокатів, що формує професійну спеціалізацію в справах за участю дітей[2452].

Водночас зазначені зміни залишаються фрагментарними. Ключові інновації реалізуються через пілотні ініціативи або відомчі акти, але так і не інтегровані в законодавство. Відсутність базового закону про правосуддя, дружнє до дитини, а також застарілість процесуальних кодексів обмежують сталість реформ. Крім того, система страждає від **нестачі підготовлених фахівців та недостатньої міжвідомчої координації**, що знижує ефективність навіть успішних практик.

В умовах війни суттєвою проблемою є також **неврегульований доступ дитини до правової та психологічної допомоги**. Попри формальні гарантії права дитини на таку допомогу, на практиці доступ до неї є обмеженим через вікові бар'єри, залежність від згоди батьків та неузгодженість законодавства. У результаті діти, особливо в конфлікті з батьками або в ситуаціях насильства, часто не можуть самостійно отримати необхідну підтримку, що створює розрив між задекларованими правами і їх реальною реалізацією.

Деінституалізація та розвиток сімейних форм виховання

Реформа деінституалізації в Україні продовжує декларуватися як один із ключових напрямів державної політики у сфері захисту прав дитини, однак її **практичне впровадження за останній рік є суперечливим і нерівномірним**. Стратегічно курс на скорочення інституційного догляду та розвиток сімейних форм виховання збережено, проте темпи ліквідації або трансформації закладів суттєво випереджають створення якісних альтернатив, що значною мірою пов'язано з відсутністю фінансування реформи та обмеженими інвестиціями в розвиток соціальних сервісів у громадах[2453].

Це особливо гостро проявляється в трансформації будинків дитини. Їх реорганізація в центри медичної реабілітації та паліативної допомоги та центри соціальної підтримки сімей та дітей фактично звузила доступ до інституційного догляду для дітей раннього віку без складних медичних показань. Водночас альтернативні механізми догляду для цієї категорії дітей розвинені недостатньо. Як наслідок, **значна частина дітей місяцями перебувають у лікарнях**, які не пристосовані до тривалого проживання, без стабільного догляду та індивідуальної уваги. Така практика фактично заміщує одну форму інституційного догляду іншою — менш регульованою і більш ризикованою. За даними Державної служби у справах дітей, **наразі таких дітей майже 300**[2454].

2452 Публікація Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх у соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

2453 Операційний план заходів на 2024–2026 роки з реалізації Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024–2028 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.11.2024 № 1201. ↗

2454 Публікація Юрія Павленка, народного депутата України, в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

Розвиток сімейних форм, передусім прийомних сімей і ДБСТ (4 076 одиниць у 2024 році[2455] та 4 033 — у 2025 році[2456]), **демонструє тенденцію до поступового зменшення**, що пов'язано з недостатнім рівнем фінансової підтримки, затримками виплат упродовж останнього року, а також відсутністю якісного соціального супроводження. За таких умов навіть наявні сім'ї стикаються з перевантаженням і професійним вигоранням, що додатково стримує розвиток цієї форми влаштування.

Водночас спостерігається **суттєве зростання кількості патронатних сімей** (упродовж 2025 року створено 245 патронатних сімей, що становить 38,4% від загальної кількості таких сімей[2457]), що свідчить про намагання держави компенсувати дефіцит місць для тимчасового влаштування дітей. Однак наявна кількість таких сімей усе одно залишається недостатньою для покриття реальної потреби. Крім того, швидке нарощування кількості патронатних сімей без належного супроводу і підготовки створює ризики зниження якості послуг і може призводити до вторинної травматизації дітей.

Соціальні служби в громадах продовжують працювати в умовах суттєвого перевантаження та обмежених ресурсів, що ускладнює як якісний супровід сімей, так і своєчасне виявлення дітей у складних життєвих обставинах. **У багатьох соціальних службах спостерігається неукомплектованість**, що унеможливлює повноцінне охоплення всіх сімей, які потребують підтримки. Соціальні працівники змушені діяти реактивно, працюючи лише з найбільш критичними випадками, тоді як значна частина дітей залишається поза увагою системи[2458]. За таких умов **посилюється явище «прихованого сирітства»**, коли діти фактично позбавлені належного піклування, але не отримують відповідного статусу. Частково це є також наслідком свідомого уникнення фіксації випадків, щоб не погіршувати статистичні показники реформи деінституалізації та/або не створювати зобов'язань, які громада не здатна виконати.

Наявна також практика переконання батьків оформлювати дітей до інституційних закладів самостійно, під приводом медичних або психіатричних діагнозів, яких фактично немає[2459]. Також дітей можуть передавати до приватних закладів, зокрема релігійного спрямування, діяльність яких залишається недостатньо врегульованою та слабо контрольованою з боку держави. Водночас треба зазначити, що **суттєвою підтримкою для соціальної сфери є діяльність громадських організацій, які часто беруть на себе функції соціальних служб з супроводження сімей** у складних життєвих обставинах, надання їм відповідних послуг і популяризації та підтримки сімейних форм виховання у громадах[2460].

2455 Публічний звіт Петра Добромільського про підсумки діяльності Служби за 2024 рік / Державна служба у справах дітей. 2025. С. 18. ↗

2456 Звіт про підсумки діяльності Державної служби України у справах дітей за 2025 рік / Державна служба у справах дітей. С. 12. ↗

2457 Там само. С. 27.

2458 Інформація надана Світланою Клочко, експерткою Громадської організації «Всеукраїнське об'єднання "Право на сім'ю"», під час інтерв'ю, проведеного 23.03.2026.

2459 Там само.

2460 Там само.

Серед **позитивних змін щодо захисту прав дітей** за рік можна зазначити:

- **Впровадження Європейської гарантії для дітей в Україні на період до 2030 року**[2461] на виконання Рекомендації Ради (ЄС) 2021/1004[2462] як посилення системи захисту прав дитини та наближення соціальної політики до стандартів Європейського Союзу. Документ формує основу для переходу від фрагментарних рішень до більш цілісної та превентивної моделі підтримки дітей і сімей, орієнтованої на забезпечення рівних можливостей для розвитку кожної дитини незалежно від її соціального статусу чи життєвих обставин. У квітні 2026 року Кабінет Міністрів України затвердив також план заходів з реалізації Національного плану щодо впровадження Європейської гарантії для дітей в Україні на період до 2030 року[2463]. Водночас ефективність його реалізації значною мірою залежатиме від належного ресурсного забезпечення, спроможності громад та узгодженості дій різних органів влади.
- **Створення Національної ради з питань гарантування прав дитини**[2464] — постійного органу, який координуватиме державну політику у сфері дитинства та щороку готуватиме доповідь про становище дітей в Україні. Це зміцнює інституційну спроможність держави системно працювати в інтересах дітей.
- **Прийняття Закону України «Про наставництво»**[2465], який запроваджує наставництво як офіційну соціальну послугу та розширює доступ до неї для ширшого кола дітей і молоді в складних життєвих обставинах. Документ визначає порядок організації наставництва для дітей від 10 років і передбачає підтримку не лише дітей-сиріт, а й постраждалих від війни, депортованих або примусово переміщених дітей, дітей загиблих військовослужбовців тощо. Закон встановлює вимоги до наставників і має на меті забезпечити дітям стабільну підтримку дорослого, розвиток життєвих навичок і соціалізацію, закладаючи системну основу для державної підтримки цієї форми допомоги[2466].

Водночас **проєкт нового ЦК України** (проєкт № 15150[2467]), прийнятий за основу в першому читанні 28 квітня 2026 року, **містить як позитивні, так і суперечливі положення з погляду європейських стандартів захисту прав дитини**. Зокрема, він недостатньо послідовно визнає дитину самостійним суб'єктом права та містить слабкі гарантії врахування її думки. Зауваження також викликають положення щодо права усиновленої дитини знати своє походження, можливості ска-

2461 Про впровадження Європейської гарантії для дітей в Україні : постанова Кабінету Міністрів України від 19.11.2025 № 1558. ↗

2462 Council Recommendation (EU) 2021/1004 of 14 June 2021 establishing a European Child Guarantee. ↗

2463 Про затвердження плану заходів з реалізації Національного плану щодо впровадження Європейської гарантії для дітей в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.04.2026 № 320. ↗

2464 Про утворення Національної ради з питань гарантування прав дитини : постанова Кабінету Міністрів України від 19.11.2025 № 1507. ↗

2465 Про наставництво : Закон України від 18.12.2025 № 4744-IX. ↗

2466 Там само.

2467 Цивільний кодекс України : проєкт, реєстраційний № 15150 від 09.04.2026. ↗

сування усиновлення, залишення дітей з порушеннями розвитку в закладах охорони здоров'я, а також широких повноважень органів опіки без достатньо чітких процедурних і судових гарантій. До позитивних новел можна віднести окреме закріплення принципу найкращих інтересів дитини та спробу конкретизувати обставини, які мають враховуватися під час ухвалення рішень щодо неї. Йдеться, зокрема, про вік, стан здоров'я, індивідуальні особливості, матеріальні, освітні, психологічні та емоційні потреби, думку дитини, можливий вплив змін на її життя та характер сімейних зв'язків. Позитивним є також комплексний підхід до розподілу батьківської відповідальності, за якого суд має одночасно вирішувати пов'язані питання щодо проживання, виховання, спілкування, освіти, охорони здоров'я та майна дитини. Водночас запропоновані критерії залишаються оцінювальними, тому практичне значення цих положень залежатиме від належного врахування думки й індивідуальної ситуації дитини та формування послідовної судової практики.

Також 2 березня 2026 року Президент підписав **Закон № 4779-IX**[2468], **який запроваджує механізм обов'язкової евакуації дітей із територій активних бойових дій**, надаючи дозвіл на їх вивезення навіть без згоди батьків у разі загрози життю. Таке рішення ухвалюють військові адміністрації, а реалізацію здійснюють поліція та органи опіки. Положення Закону створюють **суттєві ризики порушення прав людини** та норм міжнародного гуманітарного права.

Зокрема, **Закон № 4779-IX фактично допускає можливість розлучення дітей із батьками та втручання у сімейне життя без належних процесуальних гарантій та судового контролю, а також створює ризик їх подальшої інституалізації**. Водночас чинне законодавство, зокрема Сімейний кодекс України[2469], вже передбачає чітку та процесуально врегульовану процедуру відібрання дитини в батьків без позбавлення батьківських прав у разі загрози її життю чи здоров'ю, яка може бути застосована і в умовах евакуації. Ігнорування чинних та запровадження паралельних процедур створює ризики правової невизначеності та послаблює гарантії захисту прав як дитини, так і її батьків.

Доступ до освіти

Ключові проблеми доступу до освіти дітей в Україні безпосередньо пов'язані з наслідками повномасштабної війни. Руйнування освітньої інфраструктури, нестабільна безпекова ситуація, регулярні відключення електроенергії, перебої з інтернетом та тривалі повітряні тривоги суттєво обмежують можливість повноцінного навчання. На частині територій України очний формат залишається малодоступним, тоді як дистанційне навчання не забезпечує належної якості через технічні обмеження.

У 2025–2026 навчальному році в Україні зареєстровано 3 507 504 учні, із них: 70% навчаються очно, 11,1% — дистанційно, 18,9% — за іншими формами (сімейна,

2468 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань проведення евакуації, розміщення та життєзабезпечення евакуйованого населення, забезпечення захисту дітей, які перебувають у населених пунктах, розташованих на територіях активних та можливих воєнних (бойових) дій : Закон України від 10.02.2026 № 4779-IX. ↗

2469 Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. Ст. 170. ↗

екстернат, патронаж тощо)[2470]. Це призводить до **накопичення освітніх втрат, які мають системний характер** і вже відображаються в зниженні рівня знань та навичок учнів[2471]. Держава декларує наміри подолання цих втрат, зокрема через стимулювання повернення до очного навчання та розроблення окремих інструментів підтримки[2472], однак такі заходи залишаються фрагментарними і малоефективними, не враховуючи повною мірою безпекові ризики та реальні потреби дітей.

Найскладніша ситуація спостерігається серед дітей, які перебувають на ТОТ України. Тут освітні втрати спричинені системним обмеженням доступу до української освіти. За оцінками правозахисників, на ТОТ України навчається понад 582 600 дітей[2473]. Орієнтовно 34 тис. доєднані до української системи освіти дистанційно[2474]. Решта фактично знаходиться поза українським освітнім простором. Причинами є не лише технічні бар'єри, як-от відсутність стабільного інтернету чи блокування українських ресурсів, але й прямий тиск з боку окупаційної влади. Навчання в українських школах становить ризик для дітей і їхніх родин, включно з погрозами притягнення батьків до адміністративної відповідальності, можливістю позбавлення батьківських прав та іншими формами переслідування[2475].

Освітній процес на окупованих територіях відбувається в умовах системної мілітаризації та ідеологічного впливу. Освітні програми інтегрують пропагандистські наративи, а військово-патріотичне виховання охоплює дітей з раннього віку, навіть дошкільний рівень. У школах впроваджуються кадетські класи, спеціалізовані курси та позакласні активності з мілітарним ухилом, які підкріплюються додатковими соціальними бонусами[2476]. Така політика формує довгострокові ризики для реінтеграції дітей в українське суспільство, оскільки освітній процес використовується як інструмент ідеологічного впливу.

На цьому тлі державна політика України щодо забезпечення права на освіту для дітей з окупованих територій характеризується значним розривом між нормативними рішеннями та їх практичною реалізацією. Протягом останнього року ухвалено низку важливих нормативно-правових актів. Зокрема, **запроваджено Типову освітню програму для дітей, які перебувають на ТОТ**[2477], яка передбачає зменшене навчальне навантаження, врахування безпекової ситуації та фокус на украї-

---

2470 Шкільна статистика: 70% учнів навчаються очно, а кількість учителів зменшилася на 52 тисячі. *Профспілка працівників освіти і науки України*. 2025. ↗

2471 МОН і savED презентували результати проєкту з подолання освітніх втрат: 46% підлітків вірять у майбутнє України. *Нова Українська Школа*. 2025. ↗

2472 Інформація надана Валерією Куберською, експерткою Центру громадянської просвіти «Альменда», під час інтерв'ю, проведеного 27.03.2026.

2473 Личко Т., Шаповал О., Суляліна М. Політика Росії щодо знищення ідентичності дітей на тимчасово окупованих територіях України: підсумки 2025 року : аналітичний звіт. Київ: ЦГП «Альменда», 2026. С. 7. ↗

2474 Інформація надана Валерією Куберською, експерткою Центру громадянської просвіти «Альменда», під час інтерв'ю, проведеного 27.03.2026.

2475 Там само.

2476 Личко Т., Шаповал О., Суляліна М. Політика Росії щодо знищення ідентичності дітей на тимчасово окупованих територіях України: підсумки 2025 року : аналітичний звіт. Київ: ЦГП «Альменда», 2026. 28 с. ↗

2477 Про затвердження Типової освітньої програми для навчання на рівнях повної загальної середньої освіти осіб, які проживають або проживали на тимчасово окупованій території України : наказ Міністерства освіти і науки України від 21.07.2025 № 1047. ↗

їнознавчому компоненті. На практиці типова освітня програма майже не застосовується через відсутність належної комунікації з боку держави та роз'яснень для закладів освіти.

Наказ МОН, яким **затверджено Порядок визнання результатів навчання на рівнях повної загальної середньої освіти, здобутих на ТОТ**[2478], набрав чинності 28 квітня 2026 року. Відтепер заяву про визнання результатів навчання можна подати особисто або дистанційно до закладу загальної середньої освіти. Результати з більшості предметів мають визнаватися на підставі освітньої декларації без додаткового оцінювання. Окреме оцінювання проводиться лише з предметів українознавчого компонента. Це суттєво спрощує процедуру, як порівняти з попередньою практикою, коли для підтвердження освіти через екстернат необхідно було складати іспити з великої кількості предметів.

Водночас ефективність нового Порядку безпосередньо залежить від повноцінного впровадження Типової освітньої програми для дітей, які перебувають на ТОТ, оскільки саме вона визначає зміст оцінювання з українознавчого компонента. Наразі цьому перешкоджають нормативна неузгодженість, відсутність чітких методичних рекомендацій, обмежена підготовка педагогів, нестача адаптованих матеріалів і недостатнє врахування безпекових ризиків. Тому ключова проблема полягає вже не у відсутності нормативних рішень, а в недостатній координації їх упровадження. Без цього Порядок ризикує залишитися формальним механізмом і не забезпечити реального доступу до освіти для значної частини дітей та молоді з ТОТ.

Також **затверджено порядок визнання результатів навчання, здобутих на ТОТ, на рівнях професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти**[2479]. Водночас його практична реалізація відсутня через брак необхідних підзаконних актів, типових договорів і методичних рекомендацій.

Окрім цього, у грудні 2025 року Кабінет Міністрів України запровадив **експериментальний проєкт «Відкритий шлях до вищої освіти»**[2480] для категорій осіб, які потребують додаткової підтримки, зокрема жителів ТОТ України, ветеранів і військовослужбовців. Ініціатива передбачає підготовчі курси, включно з подоланням освітніх втрат, підготовкою до складання національного мультипредметного тесту, наданням споживчої допомоги та забезпеченням проживання в гуртожитку. Водночас правозахисні організації фіксують[2481], що молодь з ТОТ України фактично позбавлена можливості скористатися цією програмою, оскільки на практиці стикається з відмовами з різних підстав.

2478 Про деякі питання визнання на рівнях повної загальної середньої освіти результатів навчання осіб, які проживали на тимчасово окупованій території України : наказ Міністерства освіти і науки України від 23.02.2026 № 338. ↗

2479 Про затвердження Порядку визнання результатів навчання, здобутих на тимчасово окупованій території України, на рівнях професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 15.07.2025 № 871. ↗

2480 Про реалізацію експериментального проекту підготовки слухачів підготовчого відділення «Відкритий шлях до вищої освіти» у закладах вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 10.12.2025 № 1628. ↗

2481 Інформація надана Валерією Куберською, експерткою Центру громадянської просвіти «Альменда» під час інтерв'ю, проведеного 27.03.2026.

Ситуація дітей, які перебувають за кордоном (за оцінкою, наразі таких дітей — 1,7 млн[2482]), є відносно більш стабільною, однак також супроводжується низкою викликів. **Запровадження українського освітнього компонента (скороченої освітньої програми для українських школярів**, які тимчасово живуть за кордоном[2483]) дало змогу зменшити навантаження і забезпечити збереження зв'язку з українською освітою. Певні позитивні зміни спостерігаються у сфері доступу до вищої освіти, де **дозволено зарахування іноземних випускних іспитів замість Національного мультипредметного тесту**. Однак **відсутність чітких процедур реалізації цієї норми** створює ризики нерівного доступу. Аудит Рахункової палати щодо доступу до освіти українських дітей за кордоном також свідчить, що держава наразі не забезпечує повноцінної реалізації їхнього права на освіту[2484]. Ключовою проблемою є відсутність точного обліку таких дітей і розуміння їхніх освітніх траєкторій, що створює ризик випадіння частини з них із системи навчання та втрати зв'язку з Україною. Дослідження також вказує на інституційну слабкість і недостатню координацію державної політики. МОН не володіє повною інформацією про освітні осередки за кордоном і має обмежений вплив на їхню діяльність, тоді як міжнародна співпраця та обмін даними залишаються недостатньо розвиненими[2485].

Рекомендації

1. Посилити спроможність системи розслідування воєнних злочинів проти дітей, зокрема через належне документування, покращення збору доказів та міжнародної співпраці.

2. Прийняти базовий закон про правосуддя, дружнє до дитини, який визначить єдині принципи, суб'єктів та механізми взаємодії.

3. Нормативно закріпити право дитини на правничу та психологічну допомогу незалежно від згоди батьків/законних представників у визначених випадках, зокрема у ситуаціях насильства чи ризику. Таке рішення можливо реалізувати через збільшення правосуб'єктності підлітків у віці з 14 років.

4. Передбачити в державному бюджеті видатки на реалізацію Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024–2028 роки та розвиток послуг у громадах.

5. Змінити принципи фінансування соціальних послуг для дітей, зокрема через надання дозволу громадам повноцінно закуповувати такі послуги в різних провайдерів, тим самим демонополізувавши ринок таких послуг, на якому наразі диктують умови державні та комунальні провайдери.

6. Розглянути можливість виділення субвенцій громадам для розвитку сфери соціального захисту.

2482 Іпполітова І., Колесніченко Н., Охріменко Я., Левченко Є., Кошуцька М., Ховрак О. Українські біженці після чотирьох років за кордоном. П'ята хвиля дослідження / Центр економічної стратегії. 2026. ↗

2483 Українознавчий компонент. *Міністерство освіти і науки України*. ↗

2484 Освіта українських дітей за кордоном: МОН затримується з виконанням рекомендацій Рахункової палати. *Рахункова палата*. 2026. ↗

2485 Там само.

7. Переглянути штатні нормативи центрів соціальних служб, служб у справах дітей відповідно до покладених на них обов'язків.

8. Синхронізувати процес скорочення інституційного догляду зі створенням доступних і якісних альтернатив.

9. Належним чином вести статистику стосовно дітей та молоді, які перебувають або переміщені з ТОТ та знаходяться за кордоном і потребують середньої, професійної, фахової передвищої та вищої освіти.

10. Розробити та впровадити комплексну державну політику подолання освітніх втрат, яка включатиме чітке визначення цього поняття, систему моніторингу та інструменти індивідуальної підтримки учнів.

11. Затвердити загальну концепцію доступу до освіти дітей та молоді з ТОТ.

12. Прийняти відповідні нормативно-правові акти, які дадуть змогу на практиці визнавати отримані знання для дітей з ТОТ.

13. Посилити інформаційну політику держави, забезпечивши системну комунікацію щодо освітніх можливостей для дітей, зокрема тих, які перебувають за кордоном та на ТОТ.

Протидія дискримінації і злочинам на ґрунті ненависті

Упродовж 2025 — початку 2026 року Україна продемонструвала активізацію нормотворчої діяльності у сфері заборони дискримінації, що загалом демонструє прогрес у напрямі до *acquis* ЄС. Проте ця динаміка має фрагментарний характер, а зміст законодавчих ініціатив подекуди суперечить як національному законодавству, так і стандартам ЄС. Це зрештою не наближає Україну до створення справді комплексної системи захисту від дискримінації та проявів нетерпимості.

Ключова законодавча ініціатива — законопроєкт № 13597 — містить як важливі та очікувані пропозиції, бо передбачає розширення переліку захищених ознак, зокрема додавання сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності (СОГІ), пропозиції врегулювати відповідальність за публічні підбурювання до нетерпимості, так і структурні прогалини, адже саме визначення мотиву нетерпимості, його врахування в різних кримінально караних діяннях залишається вкрай слабким та не відповідає потребам України.

Схожі проблеми простежуються і в ширших кодифікаційних процесах. Так, проєкт нового ЦК України пропонує підхід до заборони дискримінації, який суперечить стандарту ЄС та підміняє чіткі юридичні категорії розмитими поняттями та широкими винятками, що створює ризик легітимізації дискримінаційних практик, зокрема у сфері праці. Проєкт нового КК України, попри широке використання мотиву нетерпимості як обтяжувальної обставини, не містить його належного визначення та переліку захищених ознак. Запроваджена на початку 2026 року Комісія з розгляду скарг на гендерну дискримінацію не є інтегрованою в загальну антидискримінаційну архітектуру, що призведе до дублювання функцій з національним орга-

ном з питань рівності, та не містить строків її запуску, тож залишається радше декларацією про наміри, аніж механізмом захисту.

Системною проблемою залишається відсутність комплексної антидискримінаційної експертизи нормативно-правових актів. Через те що принцип недискримінації не інтегрований у процеси нормотворчості, як народні депутати, так і відповідальні міністерства продовжують продукувати фрагментовані та подекуди суперечливі норми, а десь і відверто створювати дискримінаційне регулювання, як-от у випадку посилення безпекових заходів та профілювання людей, які походять з ТОТ України.

Ще одним фактором, який посилює ризик фрагментованості захисту від дискримінації та нетерпимості, є відсутність комплексної антидискримінаційної політики на рівні держави, тоді як саме розроблення та запровадження такої політики могло б стати сигналом переходу від окремих ініціатив до побудови цілісної та системної роботи з просування рівності та захисту від дискримінації.

Зміни нормативного регулювання у сфері протидії дискримінації та проявам нетерпимості у 2025 році

Упродовж 2025 року в Україні **активізувалася підготовка законодавчих ініціатив** задля *acquis* ЄС та міжнародних стандартів у сфері запобігання та протидії дискримінації та проявам нетерпимості. Переважно ці ініціативи надходили від різних заінтересованих сторін та не завжди мали вигляд скоординованого зусилля, направленого на створення всеохопної та взаємопов'язаної системи захисту від дискримінації та проявів нетерпимості. Активними заінтересованими сторонами були народні депутати, відповідальні міністерства та Кабінет Міністрів України загалом, а також робочі групи, як міжсекторальні (як у випадку розроблення Порядку реагування на випадки дискримінації за ознакою статі), так і з експертного та наукового середовища за підтримки Консультативної місії ЄС (як у випадку довготривалої роботи[2486] з напрацювання проєкту нового КК України)[2487]. Законопроєкти[2488] охоплювали пропозиції точкових змін до базового антидискримінаційного закону і пропонували вбудовувати захист від дискримінації та інших проявів нетерпимості у ширші рамки кодексів — трудового, цивільного та кримінального.

Однак аналіз цих пропозицій через призму *acquis* ЄС та міжнародних стандартів[2489] свідчить, що, попри формально досить стрімку динаміку розроблення та внесення пропозицій законодавчих реформ у цій сфері, **ці пропозиції залишаються фрагментованими, неузгодженими між собою**. У разі прийняття їх у чинних редакціях **вони унеможливлять формування єдиної системи захисту від дискримінації** та інших проявів нетерпимості в різних сферах суспільного життя.

2486 Публікація М. Хавронюка в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

2487 *Новий Кримінальний Кодекс*. ↗

2488 Тут і далі під «законопроєктами» та «законодавчими ініціативами» йдеться про законопроєкти, аналіз яких подано в цьому підрозділі звіту.

2489 Для аналізу передусім використовується система стандартів у сфері запобігання дискримінації та іншим проявам нетерпимості, розроблена на рівні Ради Європи, а також підходи ОБСЄ для розрізнення та аналізу інших проявів нетерпимості, зокрема мови ворожнечі та злочинів на ґрунті нетерпимості.

Попри те що розвиток українського антидискримінаційного законодавства від початку послідовно спирався на *acquis* ЄС та стандарти Ради Європи, на рівні попередніх оцінок Європейської комісії вже неодноразово підкреслювалося[2490], що виконання окремих показників щодо Дорожньої карти з питань верховенства права не виключає вимоги побудови системи взаємопов'язаних елементів, а не лише продукування окремих норм, що конкурують між собою. За умови прийняття запропонованих законопроєктів українське антидискримінаційне законодавство може створити низку суперечливих норм, які не відповідатимуть *acquis* ЄС.

Найбільш очікуваною законодавчою ініціативою у 2025 році в цій сфері став **законопроєкт № 13597**[2491]. Його поява є важливим сигналом визнання Урядом необхідності реформування чинної системи, спираючись на acquis ЄС, проте його докладний аналіз[2492] демонструє низку структурних проблем[2493], які також характерні для інших законодавчих ініціатив. Законопроєкт, зокрема, передбачає розширення переліку захищених ознак через включення СОГІ, що є виконанням acquis ЄС та рішення ЄСПЛ «Картер проти України»[2494], а також пропонує уточнення поняття «нетерпимості», проте не включає це поняття безпосередньо до КК України, що є суттєвим недоліком.

Крім цього, законопроєкт № 13597 пропонує звузити зміст ст. 161 КК України відповідно до Рамкового рішення ЄС 2008/913/JHA[2495], а також додати можливість переслідування юридичних осіб та відкриття проваджень без заяви потерпілого. Це позитивний крок до посилення відповідальності за крайні прояви нетерпимості. Однак пропозиції не передбачають врахування мотиву упередження в низці кримінальних правопорушень, як-от легкі тілесні ушкодження та хуліганство, та неповністю розв'язують питання приватного обвинувачення та відповідальності юридичних осіб[2496]. Відповідно, **запропоновані зміни не усувають системних недоліків та унеможливлюють створення реальної системи захисту**.

Законопроєкт випускає з поля зору також питання регулювання нетяжких проявів мови ворожнечі, питання посилення інструменту перенесення тягаря доведення та розширення ролі інституції рівності в питаннях збору даних та роботі, спрямованій на виправлення структурної дискримінації. Деякі з цих питань могли бути врегульовані іншими законодавчими ініціативами, зокрема, законопроєктом № 15107[2497], який мав внести зміни у формулу перенесення тягаря доказування в

2490 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

2491 Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації : проєкт Закону України, реєстраційний № 13597 від 04.08.2025. ↗

2492 Законопроєкт № 13597 може стати кроком до європейських стандартів у сфері рівності, однак потребує доопрацювання — аналітика Ірини Федорович. *ZMINA*. 2025. ↗

2493 Огляд рекомендацій Комітету ООН з ліквідації расової дискримінації для України. *ГО «Центр "Соціальна Дія"»*. 2025. ↗

2494 Karter v. Ukraine no 18179/17, 11.04.2024. ↗

2495 Council Framework Decision 2008/913/JHA of 28 November 2008 on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law. ↗

2496 Законопроєкт № 13597 може стати кроком до європейських стандартів у сфері рівності, однак потребує доопрацювання — аналітика Ірини Федорович. *ZMINA*. 2025. ↗

2497 Про внесення зміни до статті 81 Цивільного процесуального кодексу України щодо імплементації положень Директиви Ради Європейського Союзу 2004/113/ЄС : проєкт Закону України, реєстраційний № 15107 від 30.03.2026. ↗

цивільному судочинстві. Однак у зв'язку зі зміною складу Уряду в липні 2026 року він був відкликаний. Також важливою є робота Державної служби України з питань етнополітики та свободи совісті (ДЕСС) щодо окремого проєкту, який має врегулювати заборону мови ворожнечі поза роботою медіа[2498].

Частина цих можливих змін може бути нівельована, якщо до Парламенту буде подано проєкт нового Кримінального кодексу[2499], адже його розробники взагалі не брали до уваги ані чинні антидискримінаційні положення, ані напрацювання, уже подані до Верховної Ради.

У 2025 році продовжилася робота над новими кодексами, які можуть мати вплив на застосування принципу недискримінації. Зокрема, один із **проєктів нового ЦК України**[2500] передбачав включення норми, яка формально стосувалася заборони дискримінації у приватноправових відносинах. Однак запропонований у проєкті підхід формулювання цієї норми[2501] ігнорував міжнародні стандарти та чинне національне антидискримінаційне законодавство, що могло призвести до правової невизначеності та порушення прав людини. Так, замість чіткого визначення форм дискримінації та включення вже наявних каталогів захищених ознак у проєкті використовувалося неюридичне та оцінювальне поняття «індивідуальності» як сукупності ознак, що можуть містити як захищені ознаки, так і довільні риси людини. Такий підхід зміщує фокус із заборони дискримінації на захист абстрактного «права на самовираження», що не має чітких меж у праві ЄС.

Ще більше занепокоєння викликав запропонований у цій статті перелік винятків з обов'язку рівного ставлення, який містив оцінювальні категорії на кшталт «захист доброзвичайності». Використання подібних розмитих критеріїв суперечить підходу Директиви 2000/78/ЄС[2502], де винятки з обов'язку рівного ставлення мають бути чітко визначеними, вузько тлумаченими та відповідати принципу пропорційності. Цей **проєкт містив значний ризик легітимізації дискримінаційних практик**[2503]. Водночас наприкінці квітня 2026 року відповідний проєкт ЦК України було знято з розгляду Парламенту.

Заборона дискримінації та ґрунтовне пояснення можливих допустимих винятків у сфері праці містилися в **проєкті нового Трудового кодексу України**[2504], зареєстрованого у Верховній Раді в лютому 2026 року. Ця норма зберігала широкий перелік захищених ознак, включно з СОГІ, що відповідає Директиві 2000/78/ЄС[2505], давала необхідне відсилання до профільного законодавства та передбачала чіткий

2498 ДЕСС представила законодавчі ініціативи щодо протидії мові ворожнечі на засіданні CDADI. *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті*. 2026. ↗

2499 *Новий Кримінальний Кодекс*. ↗

2500 Цивільний кодекс України (Кодекс права приватного) : проєкт, реєстраційний № 14394 від 22.01.2026. ↗

2501 Там само. Ст. 317.

2502 Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation. ↗

2503 Аналіз Нового Цивільного Кодексу. *Марш Жінок*. 2026. ↗

2504 Трудовий кодекс України : проєкт, реєстраційний № 14386 від 15.01.2026. ↗

2505 Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation. ↗

порядок оскарження, включно з процедурами подання скарг, захистом від репресій та належними санкціями для роботодавців. Запропоновані в проєкті процесуальні гарантії та перерозподіл тягаря доведення потребували дзеркального закріплення у відповідному процесуальному законодавстві, аби забезпечити їх належне дотримання. Посилення також потребував механізм розгляду скарг на дії роботодавців. Проте з погляду формулювання саме положення ст. 5 проєкту Трудового кодексу України **найбільше відповідало європейським стандартам у сфері заборони та протидії дискримінації**. Однак у липні 2026 року у зв'язку зі зміною складу Уряду цей проєкт було відкликано.

ДЕСС розробляє законопроєкт, який має врегулювати питання заборони мови ворожнечі. Опублікована ДЕСС редакція законопроєкту не містить нічого, крім пропозиції внести до профільного закону про заборону дискримінації нове визначення мови ворожнечі[2506]. Проте ця пропозиція не дає вказівки, яким має бути це покарання, як воно має впливати на поширення мови ворожнечі, а головне, як уникнути подвійного покарання за мову ворожнечі в медіа з огляду на вже чинне регулювання, яке міститься в Законі України «Про медіа». Так само вона не враховує вже оприлюднений проєкт Кодексу про адміністративні проступки[2507], де вже передбачено відповідальність за поширення висловлювань, що «розпалюють ненависть, ворожнечу чи жорстокість».

Втім, це стосується лише медіа та не охоплює обов'язкову згідно з Рамковим рішенням ЄС 2008/913/ЮНА[2508] категорію публічного підбурювання до дискримінації як самостійного адміністративного правопорушення. Також відкритим залишається питання, чи ця пропозиція буде узгоджена з іншими ініціативами та чи зможе скласти ширшу рамку захисту від публічних проявів нетерпимості. Інше питання, яке не вирішує ця ініціатива, — вилучення такого контенту, а також притягнення винних осіб до відповідальності за повторне вчинення такого правопорушення.

На початку 2026 року внесено **зміни до Дисциплінарного Статуту ЗСУ**[2509], якими, зокрема, **додано норму про недопущення дискримінації та сексуальних домагань у Збройних силах**. Також передбачено обов'язок командування впроваджувати культуру гендерної рівності та поваги до гідності, запровадження механізму повідомлення та розгляду скарг на дискримінацію та сексуальні домагання в армії, захист скаржників від повторної віктимізації. Статут не відсилає до антидискримінаційного законодавства, що є прогалиною з погляду правової визначеності. Для успішної реалізації цих новел на практиці потрібно інвестувати в інформа-

2506 Повідомлення про оприлюднення проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні" щодо врегулювання питання захисту від дискримінації за асоціацією, множинної дискримінації та мови ворожнечі». *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті.* 2026. ↗

2507 Кодекс про адміністративні проступки : проєкт, реєстраційний № 11386 від 28.06.2024. ↗

2508 Council Framework Decision 2008/913/JHA of 28 November 2008 on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law. ↗

2509 Про внесення змін до Дисциплінарного статуту Збройних Сил України, Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, Дисциплінарного статуту служби цивільного захисту щодо вдосконалення механізмів забезпечення військової дисципліни, запобігання і протидії проявам дискримінації та сексуальним домаганням : Закон України від 25.02.2026 № 4797-IX. ↗

ційну роботу з особовим складом, щоб військовослужбовці знали, про які випадки повідомляти, а також розвивати спроможність командування та гендерних радників аналізувати скарги та ухвалювати рішення.

У лютому 2026 року **Уряд затвердив Порядок реагування на випадки дискримінації за ознакою статі**[2510], відповідно до якого при органах державної влади, Збройних силах, інших утворених відповідно до законів військових формуваннях, правоохоронних органах спеціального призначення, силах цивільного захисту, в оборонно-промисловому комплексі, діяльність яких спрямована на захист національних інтересів, органах місцевого самоврядування тощо можливе створення Комісій з питань розгляду звернень щодо випадків дискримінації за ознакою статі, насильства за ознакою статі та сексуальних домагань, вчинених працівниками цих органів. Визнаючи потенціал різних органів з розгляду скарг на гендерну дискримінацію[2511], передусім у центрі реалізації таких ініціатив має стояти питання ефективності захисту та, відповідно, чіткість процедур, взаємодія з іншими інституціями, зокрема з дисциплінарними комісіями[2512], робота яких частково охоплює питання порушення етики публічних службовців та питання дискримінації в робочих стосунках, та національним органом з питань рівності[2513], та обов'язковості виконання їхніх рішень.

Порядок має низку концептуальних недоліків, які обмежують його фактичну реалізацію, адже він не містить чітких строків створення Комісії та початку її роботи, не вимагає проведення обов'язкової антидискримінаційної експертизи нормативних документів чи політик та не передбачає координації роботи з метою обміну даними та уникнення подвійного розгляду скарг з національним органом з питань рівності. У результаті, попри політичну важливість ініціативи, її конструкція не забезпечує переходу від загальних намірів до реального впровадження гендерного мейнстримінгу в публічну політику, що посилює ризик збереження фрагментарного та реактивного підходу до протидії дискримінації.

Ще однією новелою у звітному періоді стало внесення до Парламенту вже згаданого **законопроєкту № 15107**[2514], який був **покликаний виправити конструкт механізму перенесення тягаря доказування з позивача на відповідача в справах про дискримінацію**. Наразі ч. 2 ст. 81 Цивільного процесуального кодексу України вимагає від позивача навести «фактичні дані, які підтверджують, що дискримінація мала місце», що фактично тотожно вимозі надати докази[2515]. Попри існу-

---

2510 Про затвердження Порядку реагування на випадки дискримінації за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 18.02.2026 № 226. ↗

2511 Станом на 31 липня 2026 року Уряд не затвердив методичні рекомендації до роботи таких Комісій та немає публічних даних щодо їх фактичної роботи. Проте наприкінці червня 2026 року Вища школа публічного управління провела навчання для тренерів, які потенційно мають проводити навчання для членів таких Комісій. Європейські підходи до рівності та недискримінації: Вища школа проводить тематичний тренінг для тренерів. *Вища школа публічного управління*. 2026. ↗

2512 Про затвердження Порядку здійснення дисциплінарного провадження : постанова Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1039. ↗

2513 Відповідно до Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», Уповноважений Верховної Ради України з прав людини виконує функції національного органу з питань рівності (equality body).

2514 Про внесення зміни до статті 81 Цивільного процесуального кодексу України щодо імплементації положень Директиви Ради Європейського Союзу 2004/113/ЄС : проєкт Закону України, реєстраційний № 15107 від 30.03.2026. ↗

2515 Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. ↗

вання цієї норми понад 10 років, саме через невдалу та незрозумілу для суду конструкцію вона майже не застосовується на практиці[2516].

Попри те що принцип недискримінації та мейнстримінг питань рівності (*Equality mainstreaming*) є визначальним елементом acquis ЄС і розглядається як обов'язок забезпечувати врахування недискримінації на всіх етапах формування політик і законодавства, протягом звітного періоду не відбулося його інтеграції в процеси нормотворчості в Україні. На цьому тлі відсутність в Україні системного механізму оцінки впливу законодавства на рівність, зокрема під час парламентського процесу, а також обмежена роль органів, відповідальних за забезпечення рівності, створюють **ризик ухвалення регуляторних актів із дискримінаційним ефектом**.

Внесення змін до Порядку проведення антидискримінаційної експертизи у 2025 році[2517] **не розв'язало цієї проблеми**, адже сфера його дії та практичне застосування залишаються вузькими. Наразі антидискримінаційна експертиза передбачена як інструмент внутрішньої урядової оцінки проєктів нормативних-правових актів на предмет відповідності принципу недискримінації. Процедура, яка є обов'язковою для органів виконавчої влади, не є інтегрованою в законодавчий процес, не супроводжується симетричною антидискримінаційною експертизою всіх нормотворчих ініціатив після внесення їх на розгляд Парламенту[2518] та не вимагає публікування цих висновків. У результаті переважна більшість законодавчих ініціатив проходить розгляд без належного аналізу їх потенційного впливу на вразливі групи[2519]. У ширшому контексті за відсутності національної антидискримінаційної політики на рівні держави немає обов'язкового механізму оцінки впливу законодавства на права людини[2520].

Вищеперелічені ініціативи змін до нормативного регулювання у 2025 році також лишили поза фокусом уваги питання **відсутності в Україні цілісної антидискримінаційної політики чи інтеграції рівності** (Equality mainstreaming), що є усталеним елементом *acquis* ЄС і розглядається як обов'язок забезпечувати врахування недискримінації на всіх етапах формування політик і законодавства[2521]. Натомість окремі питання щодо гарантій рівності щодо тих чи інших суспільних груп є в фокусі окремих документів. Це створює умови, за яких деякі інтерсекційні та структурні питання випадають з фокуса уваги, відповідно, система залишається

2516 Див., зокрема: Дискримінація: судова практика за період 2012–2020 рр. Огляд рішень судів у справах про дискримінацію в Україні за 2012–2020 роки. *ГО «Центр "Соціальна Дія"»*. 2022. ↗

2517 Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 і від 30 січня 2013 р. № 61 : постанова Кабінету Міністрів України від 21.03.2025 № 322. ↗

2518 Регламент Верховної Ради України не містить вимоги щодо проведення такої експертизи, а наявні парламентські механізми правової оцінки не передбачають застосування антидискримінаційної методології або оцінки непрямої дискримінації.

2519 Як, зокрема, це відбулося з проєктом нового Цивільного кодексу України та його потенційним впливом на зменшення рівня захисту прав жінок, дітей і ЛГБТ+ спільноти. Див., наприклад, Аналіз Нового Цивільного Кодексу. *Марш Жінок*. 2026. ↗

2520 Чинні інструменти (правова, антикорупційна або гендерно-правова експертиза) не забезпечують комплексного аналізу впливу на рівність і недискримінацію, зокрема не охоплюють оцінку непрямої дискримінації, кумулятивного або непропорційного впливу норм на окремі групи.

2521 Зокрема, ст. 10 Договору про функціонування ЄС прямо встановлює, що під час визначення та реалізації політик Союз має на меті боротьбу з дискримінацією, що формує горизонтальне зобов'язання інтегрувати принцип рівності в усі сфери державного регулювання.

фрагментованою, попри збільшення кількості заінтересованих сторін та ресурсів на забезпечення їх роботи.

До того ж різна та подекуди вкрай низька якість законодавчих ініціатив упродовж звітного періоду та їхнє часто формальне посилання на стандарти ЄС демонструють, що сама лише поява нових проєктів не гарантує наближення до *acquis* ЄС. Тому обов'язкове розроблення національної політики рівності має містити не лише координацію змісту реформ, спрямованих на забезпечення рівності та запобігання дискримінації, а й системне підвищення спроможності Уряду, Парламенту та громадянського суспільства розуміти й застосовувати стандарти рівності та недискримінації відповідно до acquis ЄС.

Отже, протягом 2025 року — початку 2026 року **Україна демонструє наявність політичної волі до реформ, однак продовжує продукувати фрагментовані та ізольовані рішення**, ігнорувати необхідність розроблення національної антидискримінаційної політики та мало залучати громадський сектор до своєчасних консультацій щодо відповідності пропонованих змін стандартам.

Практика застосування законодавства: дискримінація, мова ворожнечі та злочини на ґрунті ненависті у 2025–2026 роках

Дорожня карта з питань верховенства права[2522], крім вимог зміни до нормативного регулювання, містить також завдання, спрямовані на системну роботу з тими, хто ухвалює рішення та від кого залежить розгляд скарг на дискримінацію та інші прояви нетерпимості. Упродовж 2025 року — початку 2026 року виконання заходів Дорожньої карти в частині посилення спроможності правоохоронної, судової системи та публічної служби запобігати й протидіяти дискримінації можна оцінити як переважно зосереджене на навчальних та методичних інтервенціях.

Найбільше видимою та подекуди інституціоналізованою була робота органів правопорядку, зокрема, НПУ та МВС, а також ОГП та Тренінгового центру прокурорів України. Ця діяльність переважно підтримується наразі спільними програмами ЄС і Ради Європи[2523], а також ПРООН та інших донорів. Крім періодичного тематичного точкового навчання для правоохоронців, на рівні Тренінгового центру прокурорів України зроблено спробу інституціоналізувати навчальні зусилля та запроваджено в систему навчання прокурорів перший базовий онлайн-курс з питань розслідування злочинів на ґрунті нетерпимості[2524]. На кінець 2025 року НПУ повідомила[2525] про розроблення програм початкової підготовки поліцейських, до яких уже інтегровано теми запобігання та протидії дискримінації і злочинам з моти-

2522 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

2523 Слідчі та прокурори посилюють спроможність розслідувати злочини на ґрунті ненависті (нетерпимості) відповідно до стандартів Ради Європи. *Офіс Ради Європи в Україні*. 2026. ↗

2524 Зокрема, у каталозі навчальних програм для прокурорів на II півріччя 2026 року передбачено спеціалізований курс «Ефективне розслідування та протидія злочинам з мотивом нетерпимості». Див: Каталог тренінгових програм для прокурорів. II півріччя 2026 року / Тренінговий центр прокурорів України. 2026. С. 4. ↗

2525 Інформація отримана під час спільних нарад з представниками державних інституцій, громадських організацій та експертами у відповідній сфері.

вом нетерпимості. НШСУ у 2025 році сформувала групу з оновлення антидискримінаційної програми, наприкінці листопада провела засідання робочої групи та розробила оновлену програму, спрямовану на підвищення обізнаності суддів про різні форми дискримінації та прояви нетерпимості[2526].

Попри поступове оновлення законодавства та підвищення спроможності представників держави розрізняти та запобігати дискримінації, **практика застосування антидискримінаційних норм залишається обмеженою та несистемною**. Ключовою проблемою є **вкрай низький рівень використання формальних каналів оскарження дискримінації та нетерпимості**, спричинений як необізнаністю населення, тривалими та бюрократичними процедурами, так і низьким рівнем довіри до рішень державних органів. **Більшість випадків дискримінації не доходить до судового розгляду**.

Крім недовіри до системи, це пов'язано з відсутністю ефективних процесуальних інструментів, зокрема невикористання судами механізму перенесення тягаря доказування, та спеціалізованих (скорочених та/або спрощених) процедур розгляду таких справ. Україна продовжує демонструвати **значний розрив між офіційною статистикою та даними громадянського суспільства щодо злочинів на ґрунті ненависті**, що свідчить про системне недооблікування та неналежну кваліфікацію таких злочинів[2527].

Повномасштабна війна Росії проти України зумовила запровадження державою додаткових безпекових заходів, включно з посиленим контролем, перевіркою документів, обмеженням доступу до окремих послуг і виплат[2528], а також підвищену увагу до осіб, пов'язаних із ТОТ України[2529]. Проте низький рівень обізнаності щодо принципу недискримінації та відсутність системної антидискримінаційної оцінки всіх нормативних змін призводить до того, що **питання вчасної оцінки потенційного дискримінаційного впливу випадає з фокуса уваги органів влади**.

Так, протягом останніх років усе частіше **заходи безпеки фокусуються на виокремленні та посиленні перевірок осіб за ознаками їх походження, місця реєстрації чи наявності родичів на ТОТ України, що створює значні ризики дискримінації**[2530]. З огляду на стандарти ЄСПЛ[2531] питання безпекових обмежень, зас-

---

2526 Стратегія розвитку суддівської освіти на 2026–2030 роки передбачає завдання з *«впровадження навчальних заходів з питань доброчесності та професійної етики суддів, верховенства права, ґендерно зумовленого насильства, ґендерної рівності, недискримінації, захисту вразливих верств населення»*. Див: Стратегія розвитку суддівської освіти в Україні на 2026–2030 роки / Національна школа суддів України. 2025. 8 с. ↗

2527 Україна не подає дані щодо кількості злочинів з мотивів нетерпимості до ОБСЄ. Див.: Ukraine. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights Hate Crime Reporting. ↗; Дані громадського моніторингу злочинів з мотивом нетерпимості щодо ЛГБТ+ осіб свідчать про те, що динаміка таких інцидентів не зменшується. Див., наприклад, Кравчук А., Зінченков О., Лященко О. Тримаючи стрій. Становище ЛГБТК в Україні у 2025 році : звіт / Правозахисний ЛГБТ Центр «Наш світ». Київ, 2026. ↗

2528 Наприклад, про обмеження виплати пенсій пенсіонерам з ТОТ, які не надали додаткових документів. Див.: Правозахисники закликають Уряд негайно відновити пенсії, припинені в січні 2026 року. *ZMINA*. 2026. ↗

2529 Наприклад, запропонований Урядом законопроєкт № 14230 про перевірки на поліграфі для тих, хто походить з ТОТ. Див.: Уряд відправив на доопрацювання законопроєкт № 14230, що передбачає перевірки на поліграфі для українців з окупованих територій. *ZMINA*. 2026. ↗

2530 Див., наприклад, Переслідування детективів НАБУ через походження та родичів на окупованих територіях є дискримінаційною практикою — адвокаційна директорка ZMINA. *ZMINA*. 2026. ↗

2531 Timishev v. Russia nos 55762/00 and 55974/00. Judgment of 13.12.2005. ↗

новані на захищених ознаках людини та потенційно здатні суттєво обмежувати права людини, потребують ретельної оцінки та можуть запроваджуватися лише пропорційно, повинні мати легітимну мету та бути необхідними в демократичному суспільстві. Крім того, ЄСПЛ наголошує на необхідності індивідуальної оцінки обставин та застерігає від надто широких обмежень.

Врахування цього підходу в українському контексті означає, що **будь-які безпекові заходи щодо осіб, пов'язаних із ТОТ, мають ґрунтуватися не на формальних або групових ознаках, а на індивідуалізованій оцінці ризиків**. Сам факт реєстрації місця проживання в минулому або наявності родичів на ТОТ України[2532] не може автоматично вважатися достатньою підставою для обмеження прав або застосування додаткових заходів контролю. У цьому контексті критично важливим є не лише формальне наближення законодавства до директив ЄС у сфері рівності, але й розвиток інституційної спроможності застосовувати антидискримінаційну лінзу на всіх етапах формування політики. Без цього навіть обґрунтовані безпекові заходи будуть залишатися вразливими до порушень принципів необхідності, пропорційності та недискримінації.

Рекомендації

1. Запровадити комплексну національну антидискримінаційну політику, яка забезпечить системний підхід до просування рівності та заборони дискримінації та інших проявів нетерпимості в усіх сферах державної політики, а також міститиме посилення спроможності заінтересованих сторін розуміти зміст зобов'язань рівності та недискримінації й розробляти якісні законодавчі ініціативи, які відповідають *acquis* ЄС.

2. Посилити роль національного органу з питань рівності (Омбудсмана) через його обов'язкове залучення до розроблення, оцінювання та моніторингу законодавчих ініціатив та політик, а також забезпечити координацію всіх механізмів розгляду скарг на дискримінації в різних сферах суспільного життя та щодо окремих ознак, щоб уникнути дублювання функцій і підвищити ефективність захисту.

3. Запровадити обов'язкову антидискримінаційну експертизу на рівні Парламенту, включно з аналізом усіх законопроєктів на предмет ризиків для прав людини та їх впливу на різні групи, з публікацією висновків та обов'язковим урахуванням під час доопрацювання перед другим голосуванням.

4. Забезпечити системну гармонізацію законодавчих ініціатив у сфері недискримінації (кримінальне, цивільне, трудове право), щоб уникнути суперечностей і створити узгоджену правову рамку відповідно до *acquis* ЄС. Запровадити на рівні Парламенту механізм оцінювання законопроєктів на предмет acquis ЄС, щоб Україна не ухвалювала під виглядом євроінтеграційних ті норми, які суперечать директивам ЄС та практиці ЄСПЛ.

5. Розпочати створення національної системи збору даних про рівність, включно з даними про дискримінацію, мову ворожнечі та злочини на ґрунті нетерпимості, із чіткою роллю національного органу з питань рівності як координувальної та такої, що визначає зміст, фокус, об'єми та питання захисту даних та

2532 Ухвала Першої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 28.04.2025 № 868/1дп/15-25. ↗

їх узгодження з міжнародними стандартами, зокрема вимогами Агентства ЄС з фундаментальних прав (FRA).

6. Перейти від точкових навчальних заходів до системної інтеграції принципу недискримінації в освіту та професійну підготовку, зокрема через обов'язкові програми для органів правопорядку, суддів і публічних службовців та включення відповідних модулів у базову професійну освіту та відповідні внутрішні курси періодичного обов'язкового підвищення кваліфікації.

Захист прав людей з інвалідністю

Станом на 1 січня 2026 року в Україні нараховується 3 337 468 людей з інвалідністю, з яких 1 430 411 дівчат і жінок з інвалідністю (177 339 дітей з інвалідністю, 403 494 — I група інвалідності, 1 176 807 — II група та 1 579 828 — III група), але держава не володіє інформацією про те, скільки людей з інвалідністю наразі виїхали з України у зв'язку з війною[2533].

Протягом звітного періоду держава продовжувала працювати над удосконаленням правової рамки, яка захищає права людей з інвалідністю у сфері працевлаштування, надання соціальних послуг, покращення доступності. Попри те що у звітному періоді спостерігаються окремі зрушення, загалом прогрес залишається фрагментарним і не забезпечує системних змін. Значну частину проблем, визначених у Тіньовому звіті 2025 року, не розв'язано.

У сфері зайнятості механізм розумного пристосування залишається недостатньо врегульованим та складним у застосуванні, що стримує реальне включення людей з інвалідністю на ринок праці. Аналогічно, у сфері доступності відсутній системний прогрес: доступність медіа, цифрових сервісів і публічного простору реалізується лише частково.

Заплановані заходи щодо деінституціоналізації фактично не виконуються, а практики створення нових інституцій суперечать задекларованим цілям переходу до незалежного життя в громаді. Реформа системи встановлення інвалідності має медичний характер і не враховує правозахисний підхід до інвалідності. У сфері соціальних послуг та реабілітації тривають структурні зміни, однак вони не супроводжуються належним фінансуванням, міжінституційною координацією та розширенням доступу до послуг. Зберігається розрив між потребами людей та фактичним наданням підтримки, що особливо відчутно в контексті відсутності базових послуг та нестачі фахівців.

Отже, реформи просуваються повільно, іноді мають декларативний характер (наприклад, деінституціоналізація), характеризуються недостатнім фінансуванням та міжінституційною неузгодженістю.

Працевлаштування

Протягом останнього року в Україні відбувся **певний прогрес у сфері нормативного регулювання працевлаштування осіб з інвалідністю**. Закон України «Про

2533 Лист Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України від 14.05.2026 № 2601-20243/05-26-3ПІ.

внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав осіб з інвалідністю на працю»[2534] набрав чинності 1 січня 2026 року. Водночас попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року невідповідності цього Закону міжнародним та європейським стандартам у сфері працевлаштування залишились актуальними[2535]. Розроблення відповідних підзаконних нормативно-правових актів відбувається вкрай повільно, а механізм розумного пристосування через відсутність чіткого порядку визначення заходів для його реалізації та врахування індивідуального підходу залишається неефективним[2536].

На початку 2026 року, 21 січня, у Верховній Раді зареєстровано **законопроєкт № 14389**[2537], який підтримує частина спільноти людей з інвалідністю. Законопроєкт спрямований на імплементацію положень ст. 27 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю[2538], передбачає право особи з інвалідністю звернутися щодо забезпечення розумним пристосуванням та право брати безпосередню участь у визначенні переліку та форм заходів розумного пристосування. Водночас законопроєкт № 14389 у чинній редакції не забезпечує ефективного механізму реалізації цих прав, оскільки порядок їх застосування має бути додатково визначений Кабінетом Міністрів України та зберігає залежність від індивідуальної програми реабілітації, що фактично обмежує автономію людини.

До того ж законопроєкт не спрощує процедуру отримання роботодавцем компенсацій чи дотацій, залишаючи її складною та тривалою, що може призводити до затримок у працевлаштуванні осіб з інвалідністю. Законопроєкт № 14389 виносить положення щодо оскарження відмови в пристосуванні в окрему процедуру, але не визнає відмови в розумному пристосуванні формою дискримінації, через що існує ризик неналежного забезпечення ефективного судового захисту. За відсутності змін до Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»[2539] в частині визнання відмови в розумному пристосуванні як форми дискримінації в усіх сферах життя підхід законопроєкту № 14389 частково не узгоджується з положеннями Директиви Ради ЄС 2000/78/ЄС про встановлення загальних рамок для однакового ставлення у сфері зайнятості та професійної діяльності[2540].

Постановою Уряду від 17 грудня 2025 року **№ 1673**[2541] **затверджені Принципи, критерії та межі розумного пристосування та універсального дизайну (Прин-**

2534 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення права осіб з інвалідністю на працю : Закон України від 15.01.2025 № 4219-IX. ↗

2535 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 520–521) залишаються актуальними. ↗

2536 Інформація надана експертами громадської спілки «Всеукраїнське громадське об'єднання "Національна Асамблея людей з інвалідністю України"» під час інтерв'ю, проведеного 23.03.2026.

2537 Про внесення змін до Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» щодо удосконалення механізму забезпечення розумного пристосування : проєкт Закону України, реєстраційний № 14389 від 21.01.2026. ↗

2538 Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006. ↗

2539 Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI. ↗

2540 Директива 2000/78/ЄС про встановлення загальних рамок для однакового ставлення у сфері зайнятості та професійної діяльності від 27.11.2000. ↗

2541 Про затвердження принципів, критеріїв і меж розумного пристосування та універсального дизайну : постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2025 № 1673. ↗

ципи, критерії та межі). Це прогресивний для України акт, який спробував врегулювати практичні аспекти забезпечення розумного пристосування та впровадження універсального дизайну. Принципи, критерії та межі містять **низку прогалин**, серед яких: відсутність визначення поняття «розумного пристосування» та чіткого правового визначення «непропорційний тягар» і «межі розумного пристосування»; нівелювання участі людей з інвалідністю, їхніх представників, організацій людей з інвалідністю в оцінці «непропорційності заходів розумного пристосування»; ототожнення принципів розумного пристосування з універсальним дизайном, всупереч ст. 2 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, де визначено, що універсальний дизайн не виключає необхідності індивідуального розумного пристосування[2542]. Спільнота людей з інвалідністю неодноразово закликала доопрацювати такі Принципи, критерії та межі для забезпечення правової визначеності та більшої узгодженості з міжнародними стандартами[2543].

Зареєстрований 15 січня 2026 року у Верховній Раді **проєкт Трудового кодексу України**[2544] **містив низку положень щодо протидії дискримінації людей з інвалідністю в Україні**. Однак він не змінював медичну модель інвалідності, бо не пропонував відмовитися від статусу «непрацездатний», «недієздатний» та не вносив відповідні зміни в українську нормативно-правову базу. Це прямо суперечить положенням Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю. Водночас у липні 2026 року проєкт Трудового кодексу України був відкликаний у зв'язку зі зміною складу Уряду.

Загалом наразі, попри зміни в правовому регулюванні, **фактична ситуація із рівнем працевлаштування людей з інвалідністю мало змінилася за останній рік**.

Безбар'єрність

Протягом звітного періоду суттєвого системного прогресу у сфері забезпечення доступності не спостерігається. **Більшість медіаконтенту через відсутність субтитрування або перекладу жестовою мовою залишається недоступною для осіб з порушеннями слуху**[2545]. Крім того, доступ до оперативної інформації у публічних просторах часто забезпечується виключно у звуковому форматі, що загрожує безпеці та обмежує мобільність людей з порушеннями слуху.

Додатково у звітному періоді в публічному просторі **зафіксовано випадки недоступності цифрових та банківських послуг**. Зокрема, у місті Київ виник резонансний випадок, коли ветеран з ампутацією кінцівок не зміг пройти фотоідентифікацію у банку через неможливість виконати стандартну процедуру — сфотографуватися, тримаючи банківську карту в руках[2546]. Це свідчить про відсутність адап-

2542 Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006. ↗

2543 Звернення українського громадянського суспільства щодо проєкту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження принципів, критеріїв і меж розумного пристосування та універсального дизайну» (проєкт № 66480-7-25). *Fight For Right*. 2025. ↗; НАІУ закликає до перегляду проєкту постанови про принципи розумного пристосування та універсального дизайну. *Національна Асамблея людей з інвалідністю України*. 2025. ↗

2544 Трудовий кодекс України : проєкт, реєстраційний № 14386 від 15.01.2026. ↗

2545 Звіт про діяльність Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення за 2025 рік / Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. 2026. С. 89. ↗

2546 «Приватбанк» втрапив у скандал: у Києві військовий з ампутацією не зміг отримати картку. *УНІАН*. 2025. ↗

тації сервісів до різних користувачів. Цей випадок вказує на відсутність належно адаптованих внутрішніх процедур банківських установ для осіб з різними видами інвалідності.

Водночас певні кроки в оновленні регуляторних підходів та уніфікованих стандартів доступності у сфері фінансових послуг відбулися в результаті суспільного розголосу. Національний банк України 15 липня 2026 року прийняв постанову[2547], яка оновлює порядок ідентифікації та верифікації клієнтів банків та запроваджує додаткові механізми підтвердження особи для людей з інвалідністю та людей зі зниженою мобільністю.

Попри те що 26 лютого 2026 року Національна комісія зі стандартів державної мови **затвердила перший стандарт державної мови «Термінологія безбар'єрності»**[2548], питання термінології у сфері інвалідності залишається дискусійним у публічному просторі, зокрема щодо відповідності використовуваних підходів правозахисній моделі інвалідності[2549].

Що стосується архітектурної доступності, попри оновлення нормативної бази, зокрема затвердження змін до ДБН «Інклюзивність будівель і споруд»[2550], фактична реалізація вимог доступності залишається обмеженою. За результатами загальнонаціонального моніторингу будівель і споруд державного, комунального сектору та приватного сектору, лише 8,5% об'єктів є безбар'єрними, тоді як 74,5% містять бар'єри для людей з інвалідністю[2551]. **Позитивні зміни можуть настати у зв'язку з цифровізацією у цій сфері**, адже відтепер за дотриманням норм ДБН, зокрема вимог доступності, має слідкувати алгоритм Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва (ЄДЕССБ), яка автоматично блокує дозволи на будівництво будь-яких об'єктів, що не відповідають оновленим ДБН.

Проблемою залишається сертифікація експертів[2552], які здійснюють перевірку доступності під час будівництва. Оцінка доступності часто здійснюється непрофільними фахівцями, що впливає на об'єктивність моніторингу та якість впровадження стандартів[2553].

Деінституціоналізація

Попередньо окреслені в Тіньовому звіті 2025 року проблеми, пов'язані з деінституціоналізацією, залишаються актуальними: інституційна система продовжує зали-

---

2547 Про затвердження Змін до Положення про здійснення банками фінансового моніторингу : постанова Правління Національного банку України від 15.07.2026 № 81. ↗

2548 Про напрацювання стандарту державної мови «Термінологія безбар'єрності». *Національна комісія зі стандартів державної мови*. 2026. ↗

2549 «Термінологія безбар'єрності»: як за глянцевим фасадом слів губиться повага до Людини. *Інтерфакс-Україна*. 2026. ↗

2550 Про затвердження Зміни № 3 до ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд» : наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 20.11.2025 № 1617. ↗

2551 Звіт щодо результатів реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року за 2025 рік / Міністерство розвитку громад та територій України. 2026. ↗

2552 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 511–517) залишаються актуальними. ↗

2553 Інформація надана респондентом 27 під час інтерв'ю, проведеного 24.03.2026.

шатися величезним споживачем бюджетних коштів, тоді як **безпосередньо на потреби людини витрачається орієнтовно 15% коштів, а на саму систему — 85%. Україна не володіє інформацією про долю мешканців інтернатів на окупованих територіях. Інституції неспроможні забезпечити базову безпеку людей з інвалідністю**[2554]. Додатково не були внесені зміни до Стратегії деінституціалізації[2555], а також Операційного плану заходів з її реалізації, попри численні зауваження від громадськості[2556]. Хоча вже минула половина першого етапу деінституціоналізації, заходи Операційного плану на практиці не реалізуються: **Уряд так і не створив допоміжний орган для забезпечення узгоджених дій у сфері деінституціоналізації**; на офіційних вебсайтах міністерств виявлено лише одиничні аналітичні матеріали, які мали б стати основою для змін до законодавства[2557].

Як і в Тіньовому звіті 2025 року, варто звернути увагу на ризики **створення нових інституцій**. Так, у межах «експериментальних проєктів» з надання послуги підтриманого проживання для людей з інвалідністю та старшого віку з-поміж ВПО виявлено практику надання послуги в триповерховому відділенні підтриманого проживання та соціальної адаптації, що складається з 68 кімнат та розраховане на розміщення 136 людей, по дві людини в кімнаті[2558]. До того ж реалізація цього експериментального проєкту є серед заходів Дорожньої карти з питань верховенства права[2559], хоча відповідна практика не відповідає ідеям деінституціоналізації та Керівним принципам щодо незалежного життя та включення до громади людей з інвалідністю в контексті фінансування ЄС[2560].

Ситуація взимку 2025–2026 років, коли мільйони українців опинилися без світла та опалення, показала, що інституціоналізація часто є єдиним рішенням, яке пропонується людям з інвалідністю під час енергетичної та гуманітарної кризи. Наприклад, відомо про рішення Деснянської районної державної адміністрації міста Києва «тимчасово» розміщувати в інтернатах людей з інвалідністю та старшого віку[2561]. Мінсоцполітики публічно заявило про необхідність збільшити розміри матеріальних та фінансових вливань в інституційну систему[2562].

2554 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 511–517) залишаються актуальними. ↗

2555 Про схвалення Стратегії реформування психоневрологічних, інших інтернатних закладів та деінституціоналізації догляду за повнолітніми особами з інвалідністю та особами старшого віку до 2034 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.12.2024 № 1315. ↗

2556 Булана Є. Стратегія деінституціоналізації в Україні: між євроінтеграційними вимогами і збереженням статусу-кво : аналітичний огляд / Fight For Right. 2026. С. 44. ↗

2557 Стратегії ДІ один рік: що (НЕ) змінилося для людей в інституціях? *Fight For Right*. 2025. ↗

2558 Булана Є. Стратегія деінституціоналізації в Україні: між євроінтеграційними вимогами і збереженням статусу-кво : аналітичний огляд / Fight For Right. 2026. С. 43. ↗

2559 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

2560 Керівні принципи щодо незалежного життя та включення до громади людей з інвалідністю в контексті фінансування ЄС : Повідомлення Європейської Комісії від 20.11.2024 C(2024) 7897. ↗

2561 У Києві через відсутність тепла самотніх маломобільних людей тимчасово поселять у пансіонати. *Українська правда*. 2026. ↗

2562 Заява Fight For Right щодо неприпустимості масової інституціоналізації людей з інвалідністю та людей старшого віку під час енергетичної кризи в Україні. *Fight For Right*. 2026. ↗

Лише наприкінці березня 2026 року Уряд постановою № 365[2563] вніс зміни до Порядку використання коштів державного фонду декарбонізації для збільшення фінансування на закупівлю та доставку портативних зарядних станцій для дітей з інвалідністю підгрупи А. Заходів підтримки для дорослих людей з інвалідністю усіх груп та дітей з інвалідністю інших груп і підгрупи І (Б) не було заплановано. Станом на липень 2026 року інформації щодо подальшої підготовки до наступної зими в умовах воєнного стану з урахуванням досвіду та уроків минулих років немає.

Встановлення інвалідності

З 1 січня 2025 року в Україні **набрав чинності Закон № 4170-IX**[2564], яким впроваджено **перехід від медико-соціальної експертизи, яка здійснювалася медико-соціальними експертними комісіями, до оцінювання повсякденного функціонування**, яке наразі здійснюють експертні команди з оцінювання повсякденного функціонування особи при закладах охорони здоров'я (ЕКОПФО). Логіка змін полягала не лише в необхідності зменшити корупційні ризики, а й в тому, щоб **відійти від виключно медичного розуміння інвалідності**. Наразі можна говорити лише про певні процедурні зміни виключно у сфері охорони здоров'я, а не в підходах до оцінювання інвалідності.

Кабінет Міністрів України до 1 липня 2025 року мав подати до Парламенту законопроєкт для запровадження не пізніше ніж з 1 липня 2026 року механізму оцінювання функціонування особи з урахуванням біопсихосоціальної моделі в різних сферах та для визначення суб'єктів, до компетенції яких передаються функції із встановлення інвалідності[2565]. Такий законопроєкт станом на липень 2026 року не подано, тому, відповідно, з 1 липня 2026 року ці зміни впроваджені не були. Навіть конкретний строк їх впровадження не встановлено.

За інформацією МОЗ, з 1 січня 2025 року до 30 березня 2026 включно розглянуто 587 326 справ: 255 тис. осіб отримали статус інвалідності вперше, понад 310 тис. людей продовжили раніше встановлений статус інвалідності[2566]. Додатково МОЗ роз'яснює, чим нова система відрізняється від попередньої: цифровізація процесів документообігу; очна, заочна, виїзна форми проведення оцінювання; оцінювання здійснюється командами лікарів-практиків у закладах охорони здоров'я (понад 300 лікарень та понад 7 тис. лікарів); людина сама може обрати заклад для проходження оцінювання із наявного переліку; можливість для аудіо- та відеофіксації оцінювання пацієнтом для можливих потреб оскарження тощо[2567].

2563 Про внесення змін до Порядку використання коштів державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації : постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2026 № 365. ↗

2564 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування медико-соціальної експертизи та впровадження оцінювання повсякденного функціонування особи : Закон України від 19.12.2024 № 4170-IX. ↗

2565 Там само. П. 6 розд. II «Прикінцеві та перехідні положення».

2566 У новій системі оцінювання повсякденного функціонування розглянуто вже понад 700 тисяч справ. *Міністерство охорони здоров'я України*. 2026. ↗

2567 Там само.

Натомість експерти звертають увагу[2568], що навіть у медичній сфері є значні недопрацювання. Зокрема, на початковому етапі реформи не було врегульовано, хто саме виконує функцію лікуючого лікаря, що спричиняло дисбаланс у навантаженні на лікарів; не було забезпечено необхідну технічну інфраструктуру для повноцінного електронного документообігу; надмірне навантаження на експертні команди.

За результатами іншого дослідження[2569], виокремлено такі труднощі: пацієнти стикаються із затримками на етапі перевірки документів та розгляду справ; ЕКОПФО не фіксують письмово всі документи, які враховували під час ухвалення рішень; медики відчувають на собі емоційний тиск, працюючи в експертних командах; лише орієнтовно половина пацієнтів відчуває повагу під час оцінювання; механізми захисту пацієнтів малоефективні; система мотивації лікарів ЕКОПФО багатьох лікарень є непрозорою та неефективною тощо.

Соціальні послуги

Сфера соціальних послуг перебуває в стані структурної реформи, запровадженої **змінами до Закону України «Про соціальні послуги»**[2570]. Реорганізація надавачів у комунальні некомерційні підприємства відкрила громадам доступ до державного бюджету, водночас **проблема фінансової неспроможності громад та відсутності базових послуг (підтримане проживання, персональний асистент, денний догляд тощо) залишається критичною**. Попри перехід на модель комунальних некомерційних підприємств, дефіцит послуг у депресивних регіонах не подолано[2571].

Цифровізація через Єдину інформаційну систему соціальної сфери, Закон[2572] щодо якої набрав чинності наприкінці травня 2026 року, запровадила єдині стандарти даних для розпорядження соціальними виплатами, зниження корупційних ризиків, проте не розв'язала проблему виявлення «невидимих» отримувачів.

Згідно з даними, наданими Національною соціальною сервісною службою України (Нацсоцслужба) у відповідь на запит щодо оперативної звітності[2573], спостерігається критичний розрив між потребою та фактичним наданням послуг. Попри загальне **зростання кількості осіб з інвалідністю, охоплених соціальними послугами** (з 31 046 осіб у 2023 році до 52 807 осіб у 2025 році), структура цих послуг свідчить про їхнє **звуження до найпростіших форм догляду**. Так, кількість отримувачів послуги «Догляд вдома» зросла майже вдвічі (до 7 203 осіб у 2025 році), водночас надання складніших базових послуг для дорослих осіб з інвалід-

2568 Підсумки першого року трансформації МСЕК у систему ЕКОПФО. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2026. ↗

2569 Тимошевська В., Гавриш Т., Харитонов О., Головін О., Дейнега М., Кахнова М., Інвія М. Аналіз впровадження ЕКОПФО в Україні для сприяння ефективному впровадженню реформи у сфері охорони здоров'я: права пацієнта та роль лікаря в системі / БО «БФ "Здорові рішення для відкритого суспільства"». Київ, 2025. С. 8–9. ↗

2570 Про внесення змін до Закону України «Про соціальні послуги» щодо удосконалення надання соціальних послуг : Закон України від 26.03.2025 № 4332-IX. ↗

2571 Попередньо надана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 519) залишається актуальною. ↗

2572 Про Єдину інформаційну систему соціальної сфери : Закон України від 26.11.2025 № 4607-IX. ↗

2573 Лист Національної соціальної сервісної служби України від 08.04.2026 № ПІ/45-2026.

ністю стрімко скорочується: кількість отримувачів послуги «Денний догляд» зменшилася більш ніж удвічі, як порівняти з попереднім роком (з 920 осіб у 2024 році до 434 осіб у 2025 році). Це свідчить про формальний підхід до оцінки потреб та ігнорування послуг, що сприяють незалежному життю в громаді. Дослідження «Послуга догляд вдома в громадах»[2574] фіксує критичний розрив між реальною потребою та фактичним наданням послуг, що свідчить про формальний підхід до оцінки потреб, який порушує право на індивідуалізовану підтримку та незалежне життя.

Певні зрушення спостерігаються у сфері підтримки дітей з інвалідністю та людей з інвалідністю з дитинства: Комітет Верховної Ради з питань соціальної політики рекомендував до повторного другого читання законопроєкт № 14191[2575], що передбачає перехід від фрагментарної допомоги до комплексної підтримки: поєднання суттєво підвищених виплат (не менше 8–16 тис. грн на основі базової величини у 4 тис. грн) із соціальними послугами (комбіноване раннє втручання для дітей до 4 років, інклюзивний супровід та тимчасовий відпочинок для батьків). Крім того, законопроєкт запроваджує захист майнових прав дітей з інвалідністю та гарантує державне фінансування базових послуг з 2027 року в межах євроінтеграційної реформи деінституціоналізації. Втім, для інших категорій дорослих людей з інвалідністю системні розриви зберігаються.

Відсутність координації між соціальною та медичною сферами призводить до розривів у супроводі людей із комплексними потребами, особливо після їх виписки із закладів охорони здоров'я. **Попри наявність понад 35 державних стандартів**[2576], **їх впровадження на місцях є вибірковим**: у більшості громад реальний спектр послуг звужений до «догляду вдома» та «натуральної допомоги», тоді як інші базові послуги (підтримане проживання, соціальна адаптація, денний догляд) є недоступними[2577]. Окрім того, не передбачається адміністративна відповідальність за порушення державних стандартів надання соціальних послуг, що впливає на якість надання послуг.

Занепокоєння викликає **стагнація процесу оновлення стандарту важливої для деінституціоналізації послуги підтриманого проживання**, адже чинний стандарт діє з 2017 року та не відображає ані суті підтриманого проживання, ані правозахисного підходу. Чинні проєкти надання послуги підтриманого проживання переважно надаються громадським сектором без належної підтримки держави та громад, що призводить до їх нестабільності та залежності від проєктів і донорських ресурсів[2578].

2574 Послуга догляд вдома в громадах: доступність, потреби, прогалини : аналітичне дослідження / PH Capital, Європейський інститут політики громадського здоров'я. 2026. С. 53–58. ↗

2575 Про внесення змін до Закону України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» щодо формування комплексної державної підтримки та підвищення соціальних гарантій для сімей з особами з інвалідністю : проєкт Закону України, реєстраційний № 14191 від 05.11.2025. ↗

2576 Перелік державних стандартів соціальних послуг. *Restart Ukraine*. 2025. ↗

2577 Борисович Т., Громова Є., Гончаров Ю., Барчук О., Корольчук І. Бар'єри та виклики доступу до соціальних послуг для людей похилого віку та осіб з інвалідністю під час війни в Україні : аналітичний звіт / БО «БФ "Рокада"». 62 с. ↗

2578 Див., зокрема: матеріали БФ «Українська благодійницька мережа» щодо скорочення бюджетного фінансування та судової боротьби за будинок підтриманого проживання «Оселя Віри, Надії, Любові». ↗; Публікація ГО «Українські правозахисні ініціативи» в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

Ситуацію ускладнює **дефіцит підготовки неформальних доглядальників**: наразі 77%[2579] не мають відповідного навчання, а стандарт соціальної послуги підтриманого проживання оновлюється фрагментарно. Проблема **відсутності послуги особистого помічника** зберігає свою актуальність[2580]. Попри євроінтеграційні зобов'язання України та численні звернення громадськості[2581], Мінсоцполітики не розпочало розроблення відповідного стандарту, зосередившись натомість на стаціонарних формах догляду. Спроможність інституцій оперативно реагувати на системні виклики оцінюється як недостатня через відсутність санкцій за недотримання державних стандартів. Це позбавляє Нацсоцслужбу важелів впливу на порушників, роблячи державний контроль суто реактивним: спрямованим на фіксацію вже наявних криз, а не на їх запобігання.

У 2025–2026 роках **експериментальний проєкт «гроші ходять за людиною»**[2582] **продовжив виявляти серйозні системні ризики**. У попередньому звіті[2583] цей проєкт оцінювався як позитивна ініціатива, що потенційно може покрити реальну потребу в послугах за умови її масштабування. У липні 2026 року Уряд ухвалив рішення про продовження експерименту до 7 серпня 2028 року з амбітним планом охопити орієнтовно 3 тис. осіб у 2026 році[2584]. Водночас відповідно до наданої статистики[2585] визначено надзвичайно повільні темпи впровадження експериментального проєкту: за два роки реалізації (з серпня 2024 року) договори укладено лише з 675 отримувачами (сумарно за послугами стаціонарного догляду та підтриманого проживання) за участі 91 надавача соціальних послуг.

Окрім критично низького охоплення, механізм залишається закритим експериментом, оскільки, за офіційними роз'ясненнями Мінсоцполітики[2586], він розрахований на ВПО, тих, хто переїхав з постраждалих територій. Це створює інституційну нерівність: право на вибір надавача та пряму оплату послуг залежить від факту внутрішнього переміщення, тоді як місцеві мешканці громад із такими ж потребами залишаються заручниками спроможності локальних бюджетів, що лише поглиблює розрив у якості підтримки.

Водночас системний аналіз оновленої нормативної бази, зокрема положень Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2030 року[2587]

2579 Послуга догляд вдома в громадах: доступність, потреби, прогалини» : звіт за результатами дослідження / PH Capital, Європейський Інститут Політики Громадського Здоров'я. С. 11–13. ↗

2580 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 519) залишаються актуальними. ↗

2581 Заява Fight For Right щодо неприпустимості масової інституціоналізації людей з інвалідністю та людей старшого віку під час енергетичної кризи в Україні. *Fight For Right.* 2026. ↗

2582 Експериментальний проєкт для ВПО старшого віку та особам з інвалідністю «гроші ходять за людиною». *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*. 2025. ↗

2583 Попередньо окреслено в Тіньовому звіті 2025 року як позитивну практику (с. 519). ↗

2584 У 2026 році послугу підтриманого проживання отримають близько трьох тисяч людей за принципом «гроші ходять за людиною». *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*. 2026. ↗

2585 Там само.

2586 Уляна Токарєва, заступниця міністра соціальної політики України. Наш амбітний план – зробити незалежним життя людей похилого віку та людей з інвалідністю. *Укрінформ*. 2024. ↗

2587 Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2026–2028 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.06.2026 № 598. ↗

та постанови Уряду № 746[2588], яка спрощує доступ маломобільних ВПО та ВПО з інвалідністю до послуг тимчасового проживання та довготривалого медсестринського догляду без повного пакета документів, — свідчить про **збереження в державній політиці підходу, орієнтованого на інституціоналізацію**. Замість систематичного розвитку послуги підтриманого проживання в громадах для всіх громадян фокус зміщується на медикалізовані та стаціонарні форми (медсестринський догляд) для вузької категорії населення. Це створює прямі ризики прихованої інституціоналізації та консервації інтернатних підходів замість реального забезпечення права на незалежне життя.

Реабілітація

У 2025 році **система реабілітаційної допомоги в Україні перейшла до фази активної стандартизації та розширення мережі надавачів**. Ключовим нормативним актом стала постанова Уряду № 1438[2589], яка закріпила **поняття реабілітації в територіальній громаді та домашньої реабілітації**. Попри оновлення Положення про індивідуальну програму реабілітації у 2025 році, проблема бюрократизації шляху пацієнта та «дорадчого» характеру індивідуального плану реабілітації залишається нерозв'язаною. Шлях до отримання допоміжних засобів реабілітації досі залишається надмірно тривалим через затримки на етапі експертних команд. Рекомендації лікуючого лікаря часто мають лише дорадчий характер, а остаточне рішення експертної команди може ухвалюватися із затримками, що порушує безперервність відновлювального циклу.

Попри розширення реабілітаційної мережі до 554 закладів та збільшення кількості фахівців у системі охорони здоров'я[2590], моніторинг виявляє низку системних прогалин. Зокрема, зберігається проблема надання недоказових або формальних послуг під виглядом реабілітації, оскільки частина установ отримує фінансування за пакетами Національної служби здоров'я України без реальної спроможності працювати з формами інвалідності[2591]. Це зумовлено відсутністю дієвого механізму контролю з боку Національної служби здоров'я України за динамікою функціонування пацієнта за Міжнародною класифікацією функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я. Наразі оплата послуг здійснюється за факт перебування пацієнта в системі[2592], а не за реальне досягнення цілей реабілітації. Дефіцит вузьких спеціалістів, зокрема ерготерапевтів, призводить до надмірного навантаження на мультидисциплінарні команди та зниження тривалості реабілітаційних сесій, які в амбулаторних умовах тепер обмежені нормою — година реабілітації[2593].

2588 Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 22 грудня 2023 р. № 1352 і від 17 вересня 2025 р. № 1169 : постанова Кабінету Міністрів України від 10.06.2026 № 746. ↗

2589 Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2021 р. № 1268 і від 16 грудня 2022 р. № 1462 : постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2025 № 1438. ↗

2590 Наша мета – створити якісну та доступну систему реабілітації, яка гарантує повноцінне відновлення кожного пацієнта: Віктор Ляшко. *Міністерство охорони здоров'я України*. 2025. ↗

2591 Чи правильний підхід у мого лікаря. *Творимо реабілітацію в Україні*. 2024. ↗

2592 Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19.10.2017 № 2168-VIII. ↗

2593 Питання організації реабілітації у сфері охорони здоров'я : постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2021 № 1268. ↗

Критичним залишається інституційний розрив між медичною та соціальною частинами індивідуальних планів реабілітації[2594]. Відсутність автоматизованої координації призводить до явища соціальної госпіталізації, коли пацієнти змушені залишатися в стаціонарах через недоступність послуг підтриманого проживання чи адаптації житла у своїх громадах.

Рекомендації

1. Доопрацювати законопроєкт № 14389, передбачивши чіткий і більш прозорий механізм реалізації права людини з інвалідністю на розумне пристосування без залежності від індивідуальної програми реабілітації, а також спрощення та скорочення строків процедур отримання роботодавцями компенсацій і дотацій без тривалих перевірок.

2. Розробити та внести зміни до Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», визначивши відмову в розумному пристосуванні формою дискримінації.

3. Внести зміни до затверджених 17 грудня 2025 року постановою Уряду № 1673 Принципів, критеріїв і меж розумного пристосування та універсального дизайну, додавши чіткі визначення понять «розумне пристосування», «непропорційний тягар» і «межі розумного пристосування» відповідно до міжнародних стандартів; зазначити, що універсальний дизайн не виключає необхідності індивідуального розумного пристосування.

4. Запровадити адміністративну відповідальність за порушення державних стандартів надання соціальних послуг, синхронізувавши соціальне законодавство з КУпАП.

5. Розробити та затвердити державний стандарт послуги «Особистий помічник» та забезпечити дію принципу «гроші ходять за людиною» для всіх категорій громадян незалежно від статусу.

6. Національна служба здоров'я України має змінити критерії моніторингу оплати з «процесу» на «результат» за шкалами Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я як ключову умову фінансування для усунення недоказових послуг.

7. Надати рекомендації мультидисциплінарної команди в індивідуальному плані реабілітації пріоритетний статус для негайної видачі засобів реабілітації без додаткових бюрократичних затримок.

8. Розробити державну програму цільового залучення фахівців абілітації до роботи безпосередньо на рівні територіальних громад.

9. Не підтримувати та не реалізовувати заходи гуманітарного реагування, які передбачають сегрегацію та ізоляцію людей з інвалідністю та людей старшого віку в інституційних закладах.

2594 Найда Ю., Ждан П. Оцінювання повсякденного функціонування: результати впровадження : аналітичний звіт / Національна Асамблея людей з інвалідністю України. 2026. 24 с. ↗

10. Направити зусилля та ресурси на забезпечення гуманітарних рішень у громадах, зокрема щодо тимчасового житла в громаді, та надавати додаткові джерела живлення та обігріву людям з інвалідністю.

11. Кабінету Міністрів України розробити та подати до Верховної Ради законопроєкт, у якому буде передбачена прозора та зрозуміла система встановлення інвалідності, єдина система оцінки, яка охоплюватиме різні сфери, а не лише медичний компонент, перехід від оцінювання стану здоров'я до оцінювання перешкод у різних сферах.

Свобода релігій та переконань. Захист прав корінних народів та осіб, які належать до національних меншин

У сфері свободи віри та релігійних переконань стурбованість викликає початок процедури припинення релігійних організацій, афілійованих з іноземною релігійною організацією, діяльність якої в Україні заборонена, внаслідок прийняття у 2024 році Закону України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій». Згідно з визначенням афіліації в цьому Законі, релігійна організація не може розірвати її в односторонньому порядку, що створює підстави для припинення Української православної церкви (УПЦ) незалежно від дій керівництва цієї мережі релігійних організацій. Варто зазначити також системне порушення державою принципу рівновіддаленості від релігійних організацій. *Прогрес* у цій сфері *відсутній*.

У сфері протидії ксенофобії продовжує фіксуватися незначна кількість злочинів на ґрунті ненависті. Занепокоєння викликає відсутність адекватної кваліфікації правопорушення (з урахуванням мотиву ненависті) у зафіксованих випадках. Законодавство в цій сфері залишається недосконалим та потребує системних змін. Запізніле набрання чинності обмежених змін до КК України щодо криміналізації проявів антисемітизму ніяк не покращило ситуацію — швидше, навпаки. Необхідно провести гармонізацію законодавства відповідно до acquis ЄС. Тобто *прогрес* у цій сфері також *відсутній*.

У сфері етнополітики актуальними залишаються зауваження щодо змін до низки законів, що стосуються освітніх, культурних, мовних та інформаційних прав осіб, які належать до національних меншин, які прийнято в грудні 2023 року. Мінімально необхідним є виправлення помилок у тексті Закону «Про національні меншини (спільноти) України». Доцільним є також виконання рекомендації Венеційської комісії в повному обсязі. Зокрема, йдеться про дозвіл на комерційну рекламу та передвиборчу агітацію в місцях компактного проживання національних меншин їхніми мовами без обов'язкового перекладу українською мовою. Також необхідно усунути нерівні можливості для реалізації прав осіб, які належать до національних меншин, залежно від офіційного статусу мов цих меншин за межами України.

Крім того, необхідно додати чіткі та обґрунтовані часові рамки на обмеження в правах осіб, які належать до російської національної меншини, та на використання російської мови в публічній сфері (наприклад, протягом п'яти років після того, як

Верховна Рада скасує статус країни-агресора щодо Російської Федерації). Необхідно також завершити передбачений ухваленим п'ять років тому Законом України «Про корінні народи України» процес формування та офіційного визнання Урядом представницьких органів цих народів. З урахуванням часткового виконання Плану заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України, та внесення змін до Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», у цій сфері варто констатувати *певний прогрес*.

У сфері захисту прав корінних народів після офіційного визнання Меджлісу кримськотатарського народу як представницького органу кримських татар нарешті можна констатувати *прогрес*.

У сфері сприяння інтеграції ромів в українське суспільство варто врахувати пріоритети та підходи Стратегії інклюзії ромів та мандрівників на 2026–2030 роки Ради Європи під час розроблення Плану дій або Операційного плану з реалізації Ромської стратегії. Зокрема, йдеться про зміну рамкового підходу — Стратегія Ради Європи спрямована передусім на роботу з суспільством загалом, для створення кращих умов для інтеграції ромів, а не тільки на саму ромську спільноту. Прогрес у цій сфері можна оцінити як обмежений.

Імплементація змін до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації». Заборона РПЦ та афілійованих з нею релігійних організацій

У 2024 році набрав чинності Закон України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій»[2595], згідно з яким на території України припиняється діяльність Російської православної церкви (РПЦ) та афілійованих з нею релігійних організацій. Визначення того, що таке афіліація, згідно із Законом, уможливлює **потенційне припинення діяльності УПЦ**[2596], **яка є найбільшою мережею релігійних організацій в Україні**.

У 2025 році ДЕСС здійснила експертизу, яка встановила наявність ознак афіліації Київської Митрополії (КМ) УПЦ з РПЦ, та виписала припис УПЦ для усунення порушень[2597]. УПЦ відмовилася виконувати вимоги, оскільки не визнає законність припису. Втім, варто зазначити, що згідно з визначенням афіліації в згаданому Законі релігійна організація не може розірвати її в односторонньому порядку. Це створює підстави для припинення УПЦ незалежно від дій її керівництва.

У звітний період **ДЕСС розпочала процедуру ліквідації керівних органів УПЦ у судовому порядку**. У вересні 2025 року Шостий апеляційний адміністративний суд відкрив провадження за позовом ДЕСС до КМ УПЦ про «припинення в резуль-

2595 Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій : Закон України від 20.08.2024 № 3894-IX. ↗

2596 Потураєв пояснив процедуру заборони УПЦ МП після ухвалення закону. *Укрінформ*. 2024. ↗

2597 Київській митрополії УПЦ винесено припис про усунення порушень. *Державна служба з питань етнополітики та свободи совісті*. 2025. ↗

таті ліквідації» релігійної організації та передачу її майна державі[2598]. У квітні 2026 року на вимогу суду ДЕСС повторно підтвердила висновок експертизи щодо церковно-канонічного зв'язку УПЦ з Московським патріархатом (МП)[2599]. Раніше суд скасував наказ ДЕСС про затвердження експертного висновку, виданий ще у 2023 році[2600]. Це рішення не має вплинути на поточний розгляд позову ДЕСС щодо припинення КМ УПЦ, але у медіапросторі виникла певна плутанина, пов'язана з тим, що експертизу щодо церковно-канонічного зв'язку УПЦ із МП 2023 року інколи помилково ототожнювали з дослідженням наявності ознак афілійованості УПЦ із МП 2025 року. Після завершення судового розгляду щодо припинення КМ ДЕСС планує подавати позови щодо єпархій УПЦ[2601]. Водночас 23 липня 2026 року затверджено оновлену стандартну форму Припису про усунення порушень законодавства про свободу совісті та релігійні організації[2602].

У червні 2026 року КМ УПЦ звернулася до суду з позовом до Кабінету Міністрів України щодо законності створення та діяльності ДЕСС. На думку адвокатів КМ УПЦ, Уряд наділив ДЕСС повноваженнями, які відповідно до Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» можуть належати виключно міністерствам[2603].

Протягом звітного періоду тривала **робота з встановлення наявності ознак афілійованості інших релігійних організацій з РПЦ**. Зокрема, у жовтні 2025 року ознаки афілійованості встановлено в Корецького Свято-Троїцького жіночого ставропігійного монастиря МП[2604]. У лютому 2026 року розпочалося судове провадження про припинення релігійної організації Корецький монастир[2605]. Варто зауважити, що Корецький монастир підпорядковується безпосередньо Священному синоду РПЦ та не є частиною УПЦ — отже, його афіліація з РПЦ є незаперечною.

У березні 2026 року ознаки афілійованості встановлено в монастиря «Свято-Покровська Голосіївська пустинь» КМ УПЦ[2606], якому винесено припис про усунення порушень[2607]. Монастир відмовився виконувати вимоги припису та звернувся до суду з позовом щодо його законності. ДЕСС, своєю чергою, визнала

2598 Ухвала Шостого апеляційного адміністративного суду від 03.09.2025 у справі № 855/11/25. ↗

2599 Після суду щодо Київської митрополії УПЦ МП Держслужба етнополітики займеться єпархіями. *Релігійна правда*. 2026. ↗

2600 Судова постанова і експертиза УПЦ: що насправді вирішено. *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті*. 2026. ↗

2601 Після суду щодо Київської митрополії УПЦ МП Держслужба етнополітики займеться єпархіями. *Релігійна правда*. 2026. ↗

2602 Про затвердження форми припису про усунення порушень законодавства про свободу совісті та релігійні організації : наказ Державної служби України з етнополітики та свободи совісті від 23.07.2026 № Н-123/11. ↗

2603 УПЦ МП хоче через суд ліквідувати Держслужбу етнополітики. *Релігійна правда*. 2026. ↗

2604 Виявлено ознаки афілійованості Корецького Свято-Троїцького жіночого ставропігійного монастиря Московського патріархату з РПЦ, діяльність якої в Україні заборонено. *Державна служба з питань етнополітики та свободи совісті*. 2025. ↗

2605 Ухвала Шостого апеляційного адміністративного суду від 23.02.2026 у справі № 855/2/26. ↗

2606 Завершено дослідження щодо афілійованості монастиря «Свято-Покровська Голосіївська пустинь». *Державна служба України з питань етнополітики та свободи совісті*. 2026. ↗

2607 Монастирю «Свято-Покровська Голосіївська пустинь» Київської митрополії УПЦ винесено припис про усунення порушень. *Державна служба України з питань етнополітики та свободи совісті*. 2026. ↗

монастир афілійованим з іноземною релігійною організацією, діяльність якої в Україні заборонена[2608], та подала до суду позов про його припинення.

У випадку з Голосіївською пустинню доказом афілійованості був факт входження монастиря до структури КМ УПЦ, а також твердження зі Статуту РПЦ[2609]. Дії ДЕСС у цьому випадку не є бездоганними. Варто нагадати, що незадовго до того, як ДЕСС розпочала процедуру ліквідації Голосіївської пустині, монастир опинився в центрі медійного скандалу[2610]. Можна виснувати, що увага суспільства до специфічної освітньої діяльності у стінах монастиря сприяла тому, що ДЕСС вирішила ініціювати перевірку та подальшу ліквідацію монастиря, не чекаючи, поки суд задовольнить позов щодо ліквідації КМ УПЦ.

У червні 2026 року розпочалося дослідження наявності ознак афіліації з РПЦ у Почаївської Свято-Успенської лаври[2611], яка є одним з трьох найважливіших православних монастирів в Україні (поряд із Києво-Печерською та Святогірською). ДЕСС оголосила 22 липня 2026 року про виявлення відповідних ознак[2612].

Право на альтернативну невійськову службу в умовах загальної мобілізації

Залишається актуальним питання порушення права на альтернативну невійськову службу в умовах загальної мобілізації, про що вже неодноразово зазначалося[2613]. Для припинення порушення прав вірян необхідно прийняти зміни до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»[2614], які нададуть право проходити альтернативну (невійськову) службу в армії з релігійних мотивів під час мобілізації. Проблема набуває особливої гостроти у світлі повідомлень про випадки жорстокого поводження з тими, хто відмовлявся служити з релігійних переконань[2615]. У квітні 2026 року голова ДЕСС повідомив, що робота над підготовкою відповідних змін законодавства триває[2616].

2608 Про визнання монастиря «Свято-Покровська Голосіївська пустинь» Київської митрополії Української Православної Церкви афілійованим з іноземною релігійною організацією, діяльність якої в Україні заборонена відповідно до статті 3 Закону України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій» : наказ Державної служби України з етнополітики та свободи совісті від 19.05.2026 № Н-83/11. ↗

2609 Результати дослідження щодо питання наявності ознак афілійованості монастиря «Свято-Покровська Голосіївська пустинь» Київської митрополії Української Православної Церкви з іноземною релігійною організацією, діяльність якої в Україні заборонена / Державна служба України з етнополітики та свободи совісті. 2026. 11 с. ↗

2610 Моральну паніку навколо діяльності монастиря спричинила публікація: Корнійчук Я. Підпільна школа УПЦ МП: у Києві дітей вчать за радянськими підручниками та показують російські фільми. *Слідство.Інфо*. 2026. ↗

2611 ДЕСС розпочне перевірку Почаївської лаври на можливі зв'язки із забороненою в Україні релігійною організацією. *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті*. 2026. ↗

2612 ДЕСС виявила ознаки афілійованості Почаївської Свято-Успенської лаври з Російською православною церквою. Державна служба України з етнополітики та свободи совісті. 2026. ↗

2613 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 528–529) залишаються актуальними. ↗

2614 Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII. ↗

2615 Штурмовий полк «Скеля» має бойові заслуги і добре забезпечення. А ще, кажуть очевидці, там катують і забивають людей на смерть. Розслідування «Бабеля». *Бабель*. 2026. ↗

2616 В Україні розробляють закон про альтернативну службу через релігійні переконання – Єленський. *Релігійна правда*. 2026. ↗

Ініціатива перегляду моделі державно-церковних відносин

Від вересня 2025 року **керівництво ДЕСС ініціювало обговорення перегляду чинної моделі державно-церковних відносин**. З огляду на наявні публічні повідомлення суть змін передбачає розбудову більш тісної та формалізованої співпраці між державою та обраними релігійними організаціями[2617]. З повідомлень про організовані ДЕСС експертні обговорення нової концепції «партнерства» держави та церков випливає необхідність «переосмислення застарілих правових норм та пошук балансу між збереженням автономії релігійних організацій і викликами, які постають перед країною сьогодні»[2618].

ДЕСС обґрунтовує необхідність цих змін посиланням на звернення Президента до Верховної Ради[2619] 19 листопада 2024 року, у якому він зазначив про необхідність «розвивати партнерство між державою та релігійними спільнотами», уточнивши, що «звичайно, не йдеться про московську церкву».

Водночас суть нової концепції наразі є незрозумілою. Згідно з баченням ДЕСС, вона мала бути проголошена заявою Верховної Ради про остаточний перехід до моделі державно-церковного партнерства за збереження світського характеру держави, невтручання у внутрішні справи Церкви та унеможливлення інструменталізації та зловживання релігією на шкоду українському суспільству. Разом із цією заявою мають бути підготовлені зміни до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», які б забезпечили поглиблення взаємодії держави та Церкви у соціальній, гуманітарній, природо- та пам'яткоохоронній сферах, у військовому та в'язничному капеланстві, в освіті й культурі[2620].

З огляду на попередній досвід протидії з боку Ради церков та релігійних організацій гармонізації українського законодавства з європейським у певних сферах[2621], процес поглиблення та інституалізації співпраці органів державної влади та релігійних організацій вартує уважного спостереження. З урахуванням того, що «підтримка суспільної моралі» проголошується однією з трьох «стратегічно важливих сфер співпраці з релігійними організаціями»[2622], не можна виключати, що потенційне партнерство може ускладнити деякі зусилля щодо подальшої євроінтеграції України.

2617 Держава та Церква: шлях до партнерства. ДЕСС ініціювала обговорення гармонізації державно-церковних відносин. *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті*. 2025. ↗

2618 Експерти обговорили оновлення державно-конфесійних відносин. *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті*. 2026. ↗

2619 Ми маємо не допустити, щоб хтось у світі засумнівався у стійкості всієї України – Щорічне Послання Президента до Верховної Ради. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2024. ↗

2620 Держава та Церква: шлях до партнерства. ДЕСС ініціювала обговорення гармонізації державно-церковних відносин. *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті*. 2025. ↗

2621 Див., напр.: Звернення ВРЦіРО до Парламенту про недоцільність і ризики ратифікації Стамбульської Конвенції. *Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій*. 2018. ↗

2622 Експерти обговорили оновлення державно-конфесійних відносин. *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті*. 2026. ↗

Ставлення держави до різних релігійних організацій

Спостерігається нерівновіддалений підхід держави до різних релігійних організацій. Наприклад, УПЦ офіційно не призначає капеланів. У переліку з 9 216 релігійних організацій, віднесених до критично важливих для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період, немає жодної громади, яка належала б до юрисдикції УПЦ[2623]. Відповідно, представники УПЦ не мають можливості бронювати священнослужителів на період мобілізації та воєнного стану[2624]. Окрім цього, представники УПЦ не беруть участь у зустрічах керівників українських релігійних організацій з Президентом, їх не допускають до проведення Національного дня молитви[2625] у Верховній Раді тощо.

Така практика не узгоджується зі ст. 5 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», відповідно до якої «встановлення будь-яких переваг або обмежень однієї релігії, віросповідання чи релігійної організації щодо інших не допускається»[2626]. Нормалізація таких практик загрожує де-факто дискримінацією не тільки релігійній організації, щодо якої триває судовий розгляд про припинення, а й іншим. Наприклад, держава з 2019 року вважає, що УПЦ Київського Патріархату не існує[2627], попри те що прихильники цієї організації обрали собі нового Патріарха Київського і всієї Руси-України[2628] після смерті Філарета в березні 2026 року та продовжують церковну діяльність, включно зі спробами реєстрації «єпархіальних координаційних центрів»[2629] та хіротоніями (посвяченням нових єпископів)[2630].

Злочини на ґрунті ненависті проти представників національних меншин. Антисемітизм. Стан розслідування кримінальних правопорушень

Злочини на ґрунті ненависті проти представників національних меншин **не мали характеру значної проблеми**, попри тенденцію до незначного збільшення інцидентів. Так, у 2025 році зафіксовано 5 випадків антисемітського вандалізму та один випадок насильства на ґрунті антисемітизму. Для порівняння: у 2024 році зафіксовано 4 випадки антисемітського вандалізму, у 2023 році — 3 (та жодного випадку насильства на ґрунті антисемітизму)[2631].

2623 Перелік юридичних осіб – релігійних організацій, які належать до критично важливих для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період : наказ Державної служби України з етнополітики та свободи совісті від 06.06.2025 № Н-82/11. ↗

2624 Про затвердження Порядку подання документів для бронювання священнослужителів на період мобілізації та на воєнний час : наказ Державної служби України з етнополітики та свободи совісті від 10.11.2025 № Н-177/11. ↗

2625 Про встановлення Національного дня молитви : Постанова Верховної Ради України від 12.02.2025 № 4243-IX. ↗

2626 Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23.04.1991 № 987-XII. ↗

2627 Див., напр.: УПЦ КП «фактично й юридично припинила свою діяльність», — заява Міністерства культури. *Релігійно-інформаційна служба України*. 2019. ↗

2628 Архієпископа Сумського та Охтирського Никодима обрали новим патріархом УПЦ КП. *Україна молода*. 2026. ↗

2629 Див., напр.: Неканонічна УПЦ КП намагається легалізуватися на Херсонщині. *Мост*. 2026. ↗

2630 Див., напр.: Позбавлені сану діячі «УПЦ КП» намагаються легалізуватися на Херсонщині. *Релігійна правда*. 2026. ↗

2631 Згідно з даними моніторингу Конгресу національних громад України.

Майже в усіх зафіксованих випадках мотив ненависті не враховувався під час кваліфікації діянь органами правопорядку, а, відповідно, ст. 161 КК України («порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками») не застосовувалася. Лише в одному випадку кримінальне провадження відкрито за попередньою кваліфікацією за ст. 161 КК України. В інших випадках правопорушення кваліфікувалися за ст.ст. 295 («хуліганство»), 194 («умисне знищення або пошкодження чужого майна»), 178 («пошкодження чи зруйнування релігійної споруди або культового будинку»), 180 («незаконне перешкоджання проведенню релігійних обрядів») КК України тощо[2632].

Ще на початку 2022 року **Парламент прийняв зміни до КК України, які мали сприяти належній кваліфікації злочинів на ґрунті антисемітизму (Закон № 2037-IX)**[2633]. До складу злочину, який передбачено ст. 161 КК України, додано «прояви антисемітизму» (у розумінні Закону України «Про запобігання та протидію антисемітизму» 2021 року[2634]). **Текст Закону має значні вади** і може швидше погіршити ситуацію, ніж покращити[2635]. **Президент підписав Закон № 2037-IX** лише 14 квітня 2026 року, тобто через чотири роки після його прийняття. Водночас навколо зазначених змін спалахнула жвава суспільна дискусія[2636].

Реалізація Закону України «Про корінні народи України»

Важливою подією стало **офіційне визнання Кабінетом Міністрів України Меджлісу кримськотатарського народу представницьким органом кримськотатарського народу** у квітні 2026 року[2637]. Визнання державою інституту, який легітимно представляє інтереси народу, є однією із найважливіших ознак статусу корінного народу, що й було відображено в Законі України «Про корінні народи України»[2638]. Згідно з міжнародними стандартами, на відміну від усіх інших національних меншин, корінні народи мають колективні права, виразником яких є представницький орган. Особи, які належать до національних меншин, на відміну від корінних народів, мають лише індивідуальні права, якими можуть користуватися персонально чи спільно з іншими[2639].

Закон України «Про корінні народи України», яким передбачається можливість формування представницького органу, прийнято ще у 2021 році. У 2022 році Уряд

2632 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. ↗

2633 Про внесення змін до статті 161 Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України «Про запобігання та протидію антисемітизму в Україні» : Закон України від 15.02.2022 № 2037-IX. ↗

2634 Про запобігання та протидію антисемітизму в Україні : Закон України від 22.09.2021 № 1770-IX. ↗

2635 Криміналізація проявів антисемітизму: за і проти. *ZMINA*. 2026. ↗

2636 Див., напр.: Чому історія із законом про кримінальну відповідальність за антисемітизм не є нормальною, — експерт. *TEXTY.org.ua*. 2026. ↗

2637 Про закріплення правового статусу представницького органу кримськотатарського народу : розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.04.2026 № 303. ↗

2638 Про корінні народи України : Закон України від 01.07.2021 № 1616-IX. ↗

2639 United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples. A/RES/61/295. United Nations General Assembly, 13.09.2007. ↗; Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities. A/RES/47/135. United Nations General Assembly, 18.12.1992. ↗; Minority Rights: International Standards and Guidance for Implementation. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2010. ↗

затвердив Порядок закріплення правового статусу представницького органу корінного народу[2640], у 2023 році Меджліс подав відповідні документи[2641]. Протягом наступних років тривав напружений період очікування, під час якого навіть було подано позов до Київського окружного адміністративного суду щодо бездіяльності Кабінету Міністрів України[2642], доки статус Меджлісу не було визнано (позов, відповідно, було відкликано[2643]).

Дві інші етнічні спільноти, визнані згідно із Законом України «Про корінні народи України», — караїми та кримчаки, — досі не мають офіційно визнаних представницьких органів.

Реалізація Закону України «Про національні меншини (спільноти) України»

Протягом звітного періоду продовжилася робота над імплементацією норм Закону України «Про національні меншини (спільноти) України»[2644]. Попри передбачений у Законі широкий спектр прав осіб, які належать до національних меншин, внаслідок складної методології реалізація частини з них досі залишається теоретичною. Передусім це стосується мовних прав.

Питання освіти і використання мов національних меншин

Найсуттєвішою подією звітного періоду стало **прийняття Парламентом** у грудні 2025 року Закону «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з оновленням офіційного перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов»[2645] (законопроєкт № 14120). Формально ці зміни покликані усунути неточності попереднього перекладу, які допускають неоднозначне тлумачення окремих положень Європейської хартії регіональних або міноритарних мов (Хартія)[2646]. Насправді ж значення зміни термінології було перебільшено в процесі суспільних дискусій. Водночас Президент підписав цей Закон лише в червні 2026 року, тобто зі значною затримкою.

Зазначений Закон передбачає **зміну переліку мов, до яких в Україні застосовуються положення Хартії**. Якщо в попередній редакції Закону № 802-IV[2647] прямо

2640 Про затвердження Порядку закріплення правового статусу представницького органу корінного народу України та позбавлення такого статусу : постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2022 № 936. ↗

2641 Меджліс кримськотатарського народу отримав офіційний статус. *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті*. 2026. ↗

2642 Ескендер Барієв через суд домагається визнання Меджлісу представницьким органом кримських татар. *Суспільне Крим*. 2024. ↗

2643 Ескендер Барієв відкликав позов після закріплення правового статусу Меджлісу кримськотатарського народу. Кримськотатарський ресурсний центр. 2026. ↗

2644 Про національні меншини (спільноти) України : Закон України від 13.12.2022 № 2827-IX. ↗

2645 Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з оновленням офіційного перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов : Закон України від 03.12.2025 № 4699-IX. ↗

2646 Про ратифікацію Європейської хартії регіональних або міноритарних мов : Закон України від 15.02.2003 № 802-IV. ↗

2647 Там само.

не визначався перелік мов, на які поширюється дія Хартії (натомість зазначені національні меншини), то нова редакція прямо закріплює відповідний мовний перелік. Положення Хартії мають застосовуватися до білоруської, болгарської, гагаузької, івриту, ідиш, караїмської, кримськотатарської, кримчацької, німецької, новогрецької, польської, ромської, румейської, румунської, словацької, угорської, урумської та чеської мов. З важливого для суспільства — російську мову позбавлено статусу мови, яку захищає Хартія. Водночас згадка російської меншини в попередній редакції Закону № 802-IV протягом останніх років мала суто символічний характер. З урахуванням того, що в усіх законах, де йдеться про конкретні сфери застосування мов національних меншин, для російської зроблено виняток, наявність чи відсутність згадки про російську мову в законі про ратифікацію Хартії істотного значення не має. Попри це російська мова досі згадується у ст. 10 Конституції України. Попередній досвід застосування положень Хартії свідчить про те, що в повному обсязі вона не була реалізована.

Початкова редакція законопроєкту № 14120 передбачала інший перелік мов, що викликало критику з боку експертів та представників національних меншин[2648]. Водночас Парламент врахував рекомендації Тіньового звіту 2025 року[2649], відтак перелік мов виправлено та розширено. **Прийняття змін до законів, пов'язаних з ратифікацією Європейської хартії регіональних або міноритарних мов, у такому вигляді заслуговує на підтримку**.

Залишаються невиконаними в повному обсязі рекомендації Венеційської комісії, зокрема щодо внесення змін до законодавства, які уможливлять комерційну рекламу та передвиборчу агітацію в місцях компактного проживання національних меншин їхніми мовами без обов'язкового перекладу українською, та не усунуті нерівні можливості для реалізації прав осіб, які належать до національних меншин, залежно від офіційного статусу мов цих меншин за межами України.

Спостерігаються нерівні можливості для реалізації прав осіб, які належать до національних меншин, залежно від офіційного статусу мов цих меншин за межами України. Потребують змін у частині захисту прав національних меншин також закони України «Про національні меншини (спільноти) України», «Про забезпечення функціонування української мови як державної»[2650], «Про місцеве самоврядування в Україні»[2651], «Про освіту»[2652], «Про вищу освіту»[2653], «Про повну загальну середню освіту»[2654], «Про медіа»[2655] тощо.

Також залишається нерозглянутим питання щодо внесення змін до Закону України «Про національні меншини (спільноти) України», які мають встановити чіткі та

2648 Див., напр.: Мови надазовських греків – урумська та румейська під загрозою зникнення, їм потрібен захист: спільнота звернулась до ВР. *Суспільне Донбас*. 2025. ↗

2649 Попередньо надана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 532–533) залишається актуальною. ↗

2650 Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. ↗

2651 Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. ↗

2652 Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. ↗

2653 Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. ↗

2654 Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. ↗

2655 Про медіа : Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. ↗

обґрунтовані часові межі (наприклад, протягом п'яти років після того, як Верховна Рада скасує статус країни-агресора щодо Російської Федерації) на обмеження в правах осіб, які належать до російської національної меншини, та на використання російської мови в публічній сфері.

Крім того, не усунуто помилки в термінології норм Закону України «Про національні меншини (спільноти) України», що стосуються неіснуючих «прав національних меншин» та роблять позбавленою юридичного сенсу низку критично важливих положень закону, наприклад, щодо парламентського контролю за додержанням права на використання мов національних меншин. Як позитивну зміну варто зазначити **встановлення в березні 2026 року Президентом Дня румунської мови**, який відзначатиметься щороку 31 серпня[2656].

Важливим етапом для реалізації мовних прав осіб, які належать до національних меншин, є **затвердження Кабінетом Міністрів України в грудні 2025 року Переліку населених пунктів, у яких традиційно проживають особи, які належать до національних меншин (спільнот) України, або в яких такі особи складають значну частину населення**[2657]. Це має нарешті відкрити **можливість органам місцевого самоврядування ухвалювати рішення щодо застосування мов національних меншин в окремих сферах суспільного життя**. Варто зауважити, що прийняття цього Переліку було необґрунтовано відтерміновано Урядом майже на два роки.

Втім, загальна методологія застосування мов національних меншин в окремих сферах суспільного життя розроблена настільки складною, що навіть після затвердження переліку населених пунктів, де це теоретично можливо, у жодному не здійснено практичних спроб скористатися цією можливістю. Отже, **держава не докладає достатніх зусиль для того, щоб особи, які належать до національних меншин, змогли скористатися мовними правами, які отримали внаслідок змін до законодавства** 2023 року.

Також протягом звітного періоду тривала робота над розробленням Стратегії збереження мов, яким загрожує зникнення[2658].

Виконання Плану заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин

Протягом звітного періоду розпочалася реалізація Плану заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин України, на період до 2027 року[2659]. **Значну кількість запланованих на 2025 рік заходів не виконано**, наприклад, щодо розроблення та прийняття змін до законодавства. Розроблення вже

2656 Про День румунської мови в Україні : Указ Президента України від 12.03.2026 № 235/2026. ↗

2657 Про затвердження переліку населених пунктів, в яких традиційно проживають особи, які належать до національних меншин (спільнот) України, або в яких такі особи складають значну частину населення : постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2025 № 1682. ↗

2658 9 стратегій для 9 мов. Інтерв'ю із заступником Голови ДЕСС. *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті*. 2025. ↗

2659 План заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

згаданої Стратегії збереження мов, яким загрожує зникнення, також передбачалося завершити у 2025 році.

Як позитивний крок варто зазначити, що наприкінці 2025 року після конкурсу **ДЕСС підтримала три проєкти, спрямовані на збереження культурної спадщини національних меншин, а саме: проєкти словацької та грецької спільнот і проєкт спільноти надазовських греків — урумів і румеїв**[2660]. Водночас План передбачав підтримку п'яти проєктів. У 2026 році за результатами конкурсу передбачається підтримка дев'яти проєктів[2661].

У червні 2026 року внаслідок домовленості Кабінету Міністрів України з угорським урядом[2662] вирішено внести зміни до Плану заходів[2663], а згодом — і до законодавства задля забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин. Ознайомлення із затвердженими змінами, які станом на липень 2026 року ще не були офіційно оприлюднені, свідчить про **перспективу значного розширення обсягу прав осіб, які належать до національних меншин, насамперед у питаннях освіти та використання мови (якщо вона є офіційною в ЄС), а також закріплення права на використання національної символіки**. Втім, поки йдеться тільки про зобов'язання, які пов'язані з необхідністю внесення суттєвих змін до чинного законодавства у 2026–2027 роках. **Прийняття відповідних змін варто вітати**. Проте з урахуванням досвіду прийняття у 2022–2023 роках нового законодавства про національні меншини (спільноти) є ймовірність, що деякі з передбачених змін можуть зустріти опір значної частини депутатського корпусу.

Інтеграція ромської спільноти. Імплементація Стратегії сприяння реалізації прав і можливостей осіб, які належать до ромської національної меншини, в українському суспільстві на період до 2030 року та Плану дій з її виконання

Оскільки звіт про виконання Стратегії сприяння реалізації прав і можливостей осіб, які належать до ромської національної меншини (Ромської стратегії), в українському суспільстві на період до 2030 року[2664], а також Плану дій[2665] за 2025 рік ще не оприлюднено, важко оцінити виконання державою своїх зобов'язань.

2660 Ініціативи, що зберігають спадщину: ДЕСС підтримала три проєкти національних спільнот у 2025 році. *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті*. 2025. ↗

2661 9 ініціатив громадських об'єднань національних меншин (спільнот) України отримають підтримку ДЕСС у 2026 році. *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті*. 2026. ↗

2662 Мадяр: Угорщина і Україна домовилися про розширення прав угорської меншини на Закарпатті. LB.ua. ↗; План заходів щодо національних меншин в Україні реалізують у 2026–2027 роках, – Качка. *LB.ua*. 2026. ↗

2663 Про внесення змін до плану заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.06.2026 № 570. ↗

2664 Про схвалення Стратегії сприяння реалізації прав і можливостей осіб, які належать до ромської національної меншини, в українському суспільстві на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.07.2021 № 866. ↗

2665 Про затвердження плану заходів на 2024–2025 роки з реалізації Стратегії сприяння реалізації прав і можливостей осіб, які належать до ромської національної меншини, в українському суспільстві на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.12.2023 № 1197. ↗

Представники ромської громади звертають увагу[2666] на **пасивність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування на місцях, а також відсутність координації між різними органами влади**.

Уряд затвердив 22 березня 2026 року Операційний план з реалізації Ромської стратегії на 2026–2028 роки[2667], який загалом позитивно оцінюють представники громади[2668].

На початку 2026 року Рада Європи затвердила Стратегію інклюзії ромів та мандрівників (Traveller) на період 2026–2030 років[2669]. Ця Стратегія передбачає трохи інші пріоритети та підходи, як порівняти з українськими планами. Зокрема, йдеться про зміну рамкового підходу — Стратегія Ради Європи спрямована передусім на роботу з суспільством загалом, для створення кращих умов для інтеграції ромів, а не тільки на саму ромську спільноту.

Рекомендації

1. Внести зміни до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», що надали б можливість припиняти афіліацію релігійної організації з іншою в односторонньому порядку.

2. Внести зміни до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», які уможливлять проходження альтернативної (невійськової) служби під час мобілізації.

3. Внести зміни до Закону України «Про національні меншини (спільноти) України» в частині уточнення термінології, зокрема виправити у релевантних місцях тексту словосполучення «права національних меншин» на «права осіб, які належать до національних меншин».

4. Внести зміни до законодавства, які уможливлять комерційну рекламу та передвиборчу агітацію в місцях компактного проживання національних меншин їхніми мовами без обов'язкового перекладу українською. Переглянути диференційоване ставлення до обсягу прав осіб, які належать до національних меншин, залежно від статусу їхньої мови за межами України. Виконати інші рекомендації Венеційської комісії у повному обсязі.

5. Внести зміни до законодавства, які встановлять чіткі часові межі (наприклад, протягом п'яти років після того, як буде скасовано воєнний стан, або після того, як Верховна Рада скасує статус країни-агресора щодо Російської Федерації) на обмеження в правах осіб, які належать до російської національної меншини, та на використання російської мови в публічній сфері.

2666 Виступ Золи Кондур (Фонд «Чіріклі») на Круглому столі «Від декларацій до імплементації: законодавчі зміни у сфері етнополітики України», 16.03.2026.

2667 Про затвердження операційного плану заходів на 2026–2028 роки з реалізації Стратегії сприяння реалізації прав і можливостей осіб, які належать до ромської національної меншини, в українському суспільстві на період до 2030 року та внесення зміни до розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 липня 2021 р. № 866 : розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.03.2026 № 231. ↗

2668 Інформація надана Анжелікою Бєловою («Голос Ромні») та Юліаном Кондуром (Фонд «Чіріклі») під час інтерв'ю, проведеного 09.03.2026 та 16.03.2026 відповідно.

2669 Council of Europe Strategy for Roma and Traveller Inclusion (2026–2030). Council of Europe, 2026. ↗

6. Завершити процедуру офіційного визнання представницьких органів корінних народів України.

7. Врахувати підхід Стратегії Ради Європи з інклюзії ромів під час підготовки Плану дій/операційного плану для реалізації Ромської стратегії, а також під час підготовки стратегії на наступний період.

Гендерна рівність та захист прав ЛГБТІК+

Попри окремі позитивні зміни у сфері гендерної рівності, загальна динаміка реформ залишається обмеженою, а значна частина необхідних кроків перебуває в стані стагнації. Зафіксовано обмежений прогрес у частині заходів та регрес — в іншій частині. Окрім того, протягом звітного періоду зареєстровані законодавчі ініціативи, які потенційно можуть звузити права жінок, ЛГБТІК+ людей та одностатевих пар.

У секторі безпеки та оборони відбулися позитивні зміни завдяки набранню чинності законодавства, яке удосконалює механізми забезпечення військової дисципліни, запобігання дискримінації та сексуальним домаганням у ЗСУ. Водночас частково залишаються нереалізованими рекомендації щодо запровадження штатних посад радників з гендерних питань.

У трудовій сфері відбулися певні позитивні кроки у зв'язку з реєстрацією проєкту Трудового кодексу України, який передбачає принцип рівної оплати за рівноцінну працю, заборону дискримінації та механізми контролю за дотриманням заборони, а також встановлює додаткову оплачувану відпустку для догляду за дитиною.

Щодо імплементації Стамбульської конвенції прогрес залишається мінімальним. Законодавчі ініціативи, рекомендовані до прийняття в Тіньових звітах 2024–2025 років, тривалий час не розглядаються Парламентом. Це свідчить про недостатню пріоритезацію реформ у сфері запобігання насильству та захисту постраждалих. Попри те що кількість нових ініціатив зростає, їх просування фактично зупинилося.

Пропоновані зміни до цивільного законодавства викликають значне занепокоєння, оскільки положення проєкту ЦК України націлені на обмеження прав жінок і ЛГБТІК+ людей.

Прогрес у законодавчому забезпеченні прав ЛГБТІК+ людей, зокрема через запровадження реєстрованих партнерств та встановлення відповідальності за злочини на ґрунті нетерпимості, відсутній. Однак фіксуються окремі позитивні зрушення у судовій практиці — вперше набрало законної сили рішення суду про встановлення факту проживання однією сім'єю між особами однієї статі.

Вплив війни на жінок. Жінки в обороні країни

Становище жінок у секторі безпеки та оборони зазнало незначних покращень, проте потребує подальшого прогресу.

Кількість жінок у ЗСУ збільшилася до 75 тис. осіб, що на 5 тис. більше проти попереднього періоду[2670].

2670 Понад 75 тисяч жінок служать у Збройних Силах України, — Оксана Григор'єва, радниця Генштабу ЗСУ. *Армія FM*. 2026. ↗

Закон № 4797-IX[2671] **щодо вдосконалення механізмів забезпечення військової дисципліни, запобігання і протидії проявам дискримінації та сексуальним домаганням у ЗСУ набрав чинності** 18 березня 2026 року. Закон передбачає обов'язок військовослужбовців дотримуватися норм щодо рівних прав жінок і чоловіків, а командирів — реагувати на випадки дискримінації та сексуального насильства. Окрім того, він створює можливість для відсторонення осіб, причетних до вчинення злочинів проти статевої свободи, від виконання службових обов'язків, а також удосконалює механізм службових розслідувань.

Уряд затвердив 18 лютого 2026 року **Порядок реагування на випадки дискримінації за ознакою статі**[2672], який визначає механізм реагування на випадки дискримінації за ознакою статі, насильства за ознакою статі та сексуальних домагань в органах державної влади, ЗСУ, інших утворених відповідно до законів військових формуваннях, правоохоронних органах спеціального призначення, силах цивільного захисту, в оборонно-промисловому комплексі. Процедура почала працювати, і деякі органи[2673] вже затвердили положення про реагування на такі випадки та роботу відповідних комісій.

Набрання чинності Законом № 4797-IX та затвердження відповідних механізмів реагування на випадки дискримінації свідчать про виконання рекомендації Тіньового звіту 2025 року[2674] й часткове розв'язання проблеми відсутності алгоритму ідентифікації, реагування, розслідування та проведення службової перевірки щодо випадків сексуального домагання в ЗСУ.

Попри позитивні зміни, проблему необхідності запровадження штатних посад радників з гендерних питань на рівні частин, оперативних командувань та корпусів, зафіксовану в Тіньовому звіті 2025 року[2675], не розв'язано.

Гендерна рівність у політичному процесі та публічному житті країни

Збільшення кількості жінок у політичному процесі та публічному житті країни не фіксується.

Через зміни в Уряді, що відбулися в липні 2026 року, кількість жінок на посадах керівниць міністерств зменшилася: **лише дві жінки є членкинями Кабінету Міністрів України, що становить 11%**[2676].

2671 Про внесення змін до Дисциплінарного статуту Збройних Сил України, Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, Дисциплінарного статуту служби цивільного захисту щодо вдосконалення механізмів забезпечення військової дисципліни, запобігання і протидії проявам дискримінації та сексуальним домаганням : Закон України від 25.02.2026 № 4797-IX. ↗

2672 Про затвердження Порядку реагування на випадки дискримінації за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 18.02.2026 № 226. ↗

2673 Напр.: Про затвердження Положення щодо реагування, запобігання та протидії проявам дискримінації за ознакою статі та сексуальним домаганням на робочому місці серед військовослужбовців, державних службовців та працівників Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України : наказ Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 05.12.2025 № 806. ↗

2674 Попередньо надана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 543) виконана. ↗

2675 Попередньо окреслена громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 535) залишається актуальною. ↗

2676 Уряд та органи влади. *Кабінет Міністрів України*. 2026. ↗

Продовжує фіксуватися проблема **низького залучення жінок до управлінських посад на державній службі**. За даними Національного агентства України з питань державної служби, у І кварталі 2026 року жінки складали 26% державних службовців категорії «А», 68% — категорії «Б» та 80% — категорії «В»[2677]. Ці дані свідчать про те, що ситуація з кількістю жінок на державній службі залишається незмінною.

Питання **скасування вимоги про безперервне проживання на території України як умови для балотування у виборах**, яка фактично позбавляє можливості балотуватися жінок, змушених виїхати з країни через війну, зафіксовано в Тіньовому звіті 2025 року, однак досі залишається невирішеним[2678].

Наявні **позитивні зміни: Уряд виконав рекомендацію щодо скасування обмеження для депутаток місцевих рад на перетин кордону**[2679]. Зміни поширюються на депутаток місцевих рад усіх рівнів, за винятком тих, хто має інші причини для заборони виїзду за кордон[2680].

Проблему **витіснення жінок з інформаційного простору** не розв'язано. Кількість експерток в етерах марафону «Єдині новини» та телеканалу Перший, за даними моніторингу, у різні місяці сягала від 15 до 24%[2681].

Гендерна рівність у трудових та цивільних відносинах

Суттєвим позитивним фактором у сфері трудових відносин стало подання на розгляд Верховної Ради розробленого Урядом **проєкту Трудового кодексу України**[2682]. Пропоновані **норми проєкту враховували положення Директиви ЄС 2023/970**[2683] щодо посилення застосування принципу рівної оплати за однакову працю або працю рівної цінності між чоловіками та жінками через прозорість оплати праці та механізми забезпечення виконання, рекомендацію імплементувати яку містить Тіньовий звіт 2025 року[2684]. Зокрема, проєкт Кодексу містив норму, що чоловікам і жінкам забезпечується **однакова оплата за рівнозначну або за рівноцінну роботу**, а також передбачав, що системи оплати праці мають бути сформовані так, щоб під час їх застосування не допускалася будь-яка дискримінація.

2677 Дашборд щодо кількісного складу державних службовців в Україні. *Національне агентство України з питань державної служби*. 2026. ↗

2678 Попередньо окреслена громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 537) залишається актуальною. ↗

2679 Попередньо надана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 543) виконана. ↗

2680 Юлія Свириденко: Жінки-депутатки місцевих рад зможуть безперешкодно перетинати державний кордон під час воєнного стану. *Кабінет Міністрів України*. 2025. ↗

2681 Обличчя марафону «Єдині новини» та Суспільного: кому давали слово найчастіше в лютому 2026 року. *Детектор медіа*. 2026. ↗

2682 Трудовий кодекс України : проєкт, реєстраційний № 14386 від 15.01.2026. ↗

2683 Directive (EU) 2023/970 of the European Parliament and of the Council of 10 May 2023 to strengthen the application of the principle of equal pay for equal work or work of equal value between men and women through pay transparency and enforcement mechanisms. PE/81/2022/REV/1. ↗

2684 Попередньо надана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 544) залишається актуальною, але додатково уточнена. ↗

Також проєкт Кодексу був націлений на **заборону харасменту (домагання) та встановлення додаткової оплачуваної відпустки для догляду за дитиною** загальною тривалістю 4 місяці: по два місяці для матері та батька. Водночас через відставку Уряду проєкт Кодексу був автоматично відкликаний з Парламенту ще до його розгляду; у зв'язку з цим очікується, що він буде повторно внесений на розгляд Верховної Ради новим Прем'єр-міністром. Проте попередній текст проєкту Кодексу потребує несуттєвого доопрацювання в частині реалізації права на працю вагітних працівниць, працівниць, які нещодавно народили, та працівниць, які вигодовують дитину[2685].

Низка ризиків містилася в зареєстрованому Головою Верховної Ради та групою народних депутатів **проєкті ЦК України** (Кодексу права приватного)[2686] та альтернативних до нього проєктів № 14394-1[2687] та № 14394-2[2688]. Положення відповідної законодавчої ініціативи містили **великий обсяг загроз для прав жінок**. Зокрема, пропонувалося: 1) зменшити вік згоди жінки для укладання шлюбу до 14 років, за рішенням суду у випадку вагітності жінки; 2) встановити заборону на розлучення подружжя у випадку вагітності жінки та протягом одного року після народження нею дитини; 3) у певних обставинах зобов'язати суди встановлювати строки для примирення подружжя; 4) встановити відмову жінки народжувати дитину підставою для розірвання шлюбу; 5) встановити обов'язкову процедуру примирення між батьками у випадку розлучення (крім того, у межах цієї процедури суди зобов'язані направляти батьків до центру соціальних служб для вжиття таких заходів)[2689]. Відповідні пропозиції спричинили хвилю обурення з боку правозахисної спільноти та громадянського суспільства та стали предметом мирного протесту «Марш жінок» у Києві, який пройшов 8 березня 2026 року із вимогою відхилити проєкти ЦК України[2690].

Надалі проєкт ЦК України та альтернативні до нього проєкти були зняті з розгляду. Натомість та ж група народних депутатів зареєструвала **новий проєкт ЦК України № 15150**[2691]. Хоча цей проєкт був доопрацьований, він зберіг низку положень, що становлять загрозу для прав жінок, зокрема окреслених вище (пункти 3, 4 та 5). Верховна Рада 28 квітня 2026 року прийняла проєкт Кодексу № 15150 у першому читанні за основу. Наразі він готується до другого читання Парламентом.

Прийняття проєкту Кодексу в першому читанні викликало хвилю обурення з боку правозахисної спільноти та громадянського суспільства. Це спричинило нові протести, звернення і заяви правозахисних організацій із закликом забезпечити його ґрунтовне доопрацювання для усунення положень, що суперечать міжнародним стандартам у сфері прав людини та створюють ризики для забезпечення прав жінок[2692].

2685 Нове трудове законодавство потрібне. Чого від нього очікувати? *Асоціація жінок-юристок «ЮрФем»*. 2026. ↗

2686 Цивільний кодекс України (Кодекс права приватного) : проєкт, реєстраційний № 14394 від 22.01.2026. ↗

2687 Цивільний кодекс України (Кодекс права приватного) : проєкт, реєстраційний № 14394-1 від 06.02.2026. ↗

2688 Цивільний кодекс України (Кодекс права приватного) : проєкт, реєстраційний № 14394-2 від 06.02.2026. ↗

2689 Аналіз нового Цивільного кодексу. *Марш Жінок*. 2026. ↗

2690 Центром Києва пройшов Марш жінок. *Українська правда*. 2026. ↗

2691 Цивільний кодекс України : проєкт, реєстраційний № 15150 від 09.04.2026. ↗

2692 Понад 80 організацій закликали Стефанчука переглянути проєкт Цивільного кодексу. *Інститут масової інформації*. 2026. ↗

Імплементація Стамбульської конвенції, боротьба з сексуальним насильством

За даними НПУ, у 2025 році зафіксовано 94 855 **випадків насильства в сім'ї**, що були кваліфіковані за ст. 173[2] КУпАП[2693], що **значно менше**, як порівняти з 2024 роком, коли було зареєстровано 149 760 таких випадків[2694].

Низка положень Стамбульської конвенції[2695] **залишається неімплементованою**. Законопроєкти № 12297[2696] та № 10420[2697], націлені на виконання окремих положень Стамбульської конвенції, Верховна Рада не розглянула, а процес їхнього просування зупинився понад рік назад[2698].

Попри те що законодавчі ініціативи, спрямовані на імплементацію положень Стамбульської конвенції, не просуваються, у Верховній Раді збільшується їх кількість. Зокрема, 15 вересня 2025 року в Парламенті був зареєстрований законопроєкт № 14046[2699], спрямований на формування гендерно чутливого освітнього середовища та інтеграцію принципів рівності й запобігання насильству, зокрема булінгу, у систему освіти. Він передбачає обов'язок закладів освіти впроваджувати внутрішні процедури реагування на випадки насильства, сексуальних домагань, булінгу та дискримінації за ознакою статі. Законопроєкт також передбачає включення до освітніх програм тем гендерної рівності, запровадження гендерно чутливої експертизи навчальних матеріалів і підготовку фахівців різних сфер (правоохоронної, судової, соціальної, медичної тощо) з питань запобігання насильству та захисту постраждалих[2700].

Паралельно із законопроєктом № 14046 у Парламенті зареєстрований законопроєкт № 14045[2701], який має на меті включення до початкової підготовки та підвищення кваліфікації суддів спеціалізованих модулів з гендерної рівності та протидії насильству для підготовки суддів, які розглядають справи, пов'язані з пост-

---

2693 Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. ↗

2694 У Києві та в цілому по Україні у 2025 році зменшилася кількість випадків домашнього насильства: статистика від поліції. *Політарена*. 2026. ↗

2695 Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) від 11.05.2011 № 994_001-11. ↗

2696 Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення повноти імплементації положень міжнародного права з питань протидії домашньому та іншим видам насильства, у тому числі щодо дітей : проєкт Закону України, реєстраційний № 12297 від 09.12.2024. ↗

2697 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо проведення освідування та експертизи, укладення угоди про примирення та кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) : проєкт Закону України, реєстраційний № 10420 від 22.01.2024. ↗

2698 Попередньо окреслена громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 537) залишається актуальною. ↗

2699 Про внесення змін до деяких законодавчих актів у зв'язку із ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок та домашньому насильству й боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція) з питань освіти та підготовки спеціалістів : проєкт Закону України, реєстраційний № 14046 від 15.09.2025. ↗

2700 Висновки гендерно-правової експертизи ЮрФем до законопроєкту № 14046 / Асоціація жінок-юристок «ЮрФем». 2025. 9 с. ↗

2701 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у зв'язку із ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок та домашньому насильству й боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція) з питань підготовки суддів : проєкт Закону України, реєстраційний № 14045 від 15.09.2025. ↗

раждалими від насильства, включно з розвитком навичок міжвідомчої взаємодії, належної комунікації та забезпечення прав постраждалих[2702].

Уряд 12 вересня 2025 року зареєстрував у Парламенті законопроєкт № 14036[2703], яким пропонувалося внести зміни до Дисциплінарного статуту НПУ з метою інтеграції принципів рівності та недискримінації в систему службової дисципліни. Зокрема, пропонувалося закріпити обов'язок поліцейських утримуватися від дискримінаційних дій і сексуальних домагань на робочому місці, встановити відповідальність керівників за забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків у підрозділах поліції та передбачити процедурні механізми реагування на випадки дискримінації чи домагань, зокрема проведення службових розслідувань дисциплінарними комісіями з урахуванням гендерного балансу їхнього складу[2704]. Однак у зв'язку зі зміною складу Уряду в липні 2026 року законопроєкт був відкликаний.

Попри значну кількість законопроєктів, спрямованих на імплементацію положень Стамбульської конвенції, їх розгляд залишається невиправдано затягнутим. Відсутність належної пріоритезації цих законодавчих ініціатив з боку Верховної Ради призводить до того, що вони тривалий час не розглядаються.

Гомофобні напади та ситуація з їх розслідуванням

Мережа моніторингу ЛГБТ-Центру «Наш світ» у 2025 році зафіксувала **60 випадків на ґрунті гомофобії або трансфобії, дискримінації та інших порушень прав людини**, порівнюючи з 75 випадками у 2024 році. 23 випадки мали ознаки злочинів на ґрунті ненависті, а 15 — інцидентів ненависті. У 27 випадках була зазначена взаємодія потерпілих з органами правопорядку, а у 8 з них були задокументовані випадки порушень прав ЛГБТК+ людей з боку правоохоронців[2705].

Водночас досі не розв'язано проблему відсутності чіткого законодавчого визначення злочинів на ґрунті нетерпимості, зокрема за СОГІ. Частково була виконана рекомендація Тіньового звіту 2025 року щодо розроблення законопроєкту, який внесе зміни до КУпАП та КК України з метою визначення: адміністративної відповідальності за прояви дискримінації; вчинення кримінального правопорушення з мотивів нетерпимості (включно з ознаками СОГІ) як обтяжувальної обставини; кримінальної відповідальності за публічні заклики до насильства з мотивів нетерпимості (включно з ознаками СОГІ)[2706]. Зокрема, з цією метою 4 серпня 2025 року

2702 Висновки гендерно-правової експертизи ЮрФем до законопроєкту № 14045 / Асоціація жінок-юристок «ЮрФем». 2025. 6 с. ↗

2703 Про внесення змін до Дисциплінарного статуту Національної поліції України щодо врегулювання питання запобігання випадкам дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань на робочому місці : проєкт Закону України, реєстраційний № 14036 від 12.09.2025. ↗

2704 Висновки гендерно-правової експертизи ЮрФем до законопроєкту № 14036 / Асоціація жінок-юристок «ЮрФем». 2025. 7 с. ↗

2705 Кравчук А., Зінченков О., Лященко О. Тримаючи стрій. Становище ЛГБТК в Україні у 2025 році : звіт / Правозахисний ЛГБТ Центр «Наш Світ». 2026. 48 с. ↗

2706 Попередньо надана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 544) залишається актуальною, але додатково уточнена. ↗

у Верховній Раді зареєстрований законопроєкт № 13597[2707]. Попри низку позитивних змін, законопроєкт потребує доопрацювання в частині мови ворожнечі, множинної та інтерсекційної дискримінації, дискримінації за асоціацією, публічного обвинувачення тощо[2708].

Прийняття відповідного законодавства згідно з Дорожньою картою з питань верховенства права **заплановано на IV квартал 2025 року, проте цей строк протермінований**[2709].

Інститут цивільного партнерства та визнання одностатевих союзів

В Україні досі відсутні будь-які механізми юридичного визнання і захисту одностатевих пар. Законопроєкт № 12252[2710], як і законопроєкт № 9103[2711], які передбачають створення інституту реєстрованого партнерства, зокрема для одностатевих пар, Верховна Рада так і не розглянула та не підтримала.

Рішення ЄСПЛ у справі «Маймулахін та Марків проти України»[2712] досі не виконано. Так само не **реалізовано положення Дорожньої карти з питань верховенства права, яка передбачала ухвалення відповідного законодавства до III кварталу 2025 року**[2713].

У судовій практиці відбувся значний прогрес. ВС 25 лютого 2026 року залишив без задоволення касаційну скаргу громадської організації «Громадський рух "Всі разом!"»[2714], у якій заявник оскаржував рішення про встановлення факту спільного проживання однією сім'єю (фактичних шлюбних відносин) між двома чоловіками. У цій справі суд першої інстанції мотивував рішення про встановлення факту спільного проживання рішенням ЄСПЛ «Маймулахін і Марків проти України», положенням Конституції України про рівність і гідність усіх громадян, а також рішенням Конституційного Суду України, яке визначає, що членами сім'ї можуть вважатися не лише родичі, а й люди, які тривалий час спільно проживають та ведуть спільне

2707 Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації : проєкт Закону України, реєстраційний № 13597 від 04.08.2025. ↗

2708 Кращий захист від дискримінації та злочинів ненависті, але з прогалинами: що змінити в євроінтеграційному законопроєкті № 13597. *ZMINA*. 2026. ↗

2709 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

2710 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення їх у відповідність до вимог статей 8 та 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Європейської конвенції з прав людини) та Регламенту Ради (ЄС) 2016/1104 про впровадження посиленої співпраці у сфері юрисдикції, застосовного законодавства та визнання та виконання рішень у справах майнових наслідків зареєстрованих партнерств : проєкт Закону України, реєстраційний № 12252 від 27.11.2024. ↗

2711 Про інститут реєстрованих партнерств : проєкт Закону України, реєстраційний № 9103 від 13.03.2023. ↗

2712 Справа «Маймулахін і Марків проти України» (заява № 75135/14). Рішення Європейського суду з прав людини від 01.06.2023. ↗

2713 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

2714 Постанова Верховного Суду від 25.02.2026 у справі № 754/12856/24. ↗

життя[2715]. Ця справа є **першим визнанням фактичних шлюбних відносин одностатевої пари**.

Попри це наявна **спроба звузити права одностатевих пар та ЛГБТК+ людей у проєкті ЦК України**[2716], прийнятому Верховною Радою за основу в першому читанні. Попри те що проєкт передбачає комплексний перегляд сімейного та цивільного законодавства, він робить це без урахування зобов'язань щодо створення механізмів реєстрації одностатевих сімей. Крім того, проєкт визначає «фактичні сімейні союзи» виключно як співжиття осіб різної статі, виключно з одностатевими парами. Такий підхід фактично унеможливлює судову практику визнання одностатевих пар сім'ями, тим самим ліквідуючи обмежений, але встановлений правовий захист, який існує наразі, та повертає назад судовий прогрес.

Окремими положеннями проєкт автоматично визнає недійсними шлюби, укладені особами, які юридично змінили свою стать; норма фактично примушує до припинення шлюбу незалежно від волі його сторін. Такі положення безпосередньо втручаються у право на повагу до приватного та сімейного життя, передбаченого ст. 8 КЗПЛ[2717]. Кілька десятків правозахисних та громадських об'єднань виступили зі спільною заявою щодо неприйнятних положень цього проєкту Кодексу[2718].

Мін'юст у своєму висновку розкритикував положення знятого з розгляду **проєкту ЦК України**[2719], які окреслювали поняття фактичних сімейних союзів як союзу двох людей різної статі, зазначивши, що загальні правові засади одностатевих реєстрованих партнерств мають бути предметом проєкту Кодексу, а відсутність такого основоположного підґрунтя в ньому фактично нівелює відповідні законодавчі ініціативи про реєстровані партнерства (№ 9103 та № 12252) та унеможливлює виконання заходу Дорожньої карти з питань верховенства права, віддаляючи національне законодавство від сучасних правових стандартів і політики Європейського Союзу[2720]. З огляду на дублювання відповідних положень у чинній редакції проєкту ЦК України № 15150, такі висновки можуть бути застосовані й до нього.

Рекомендації

1. Прийняти законопроєкти № 10420, № 12297, № 14036, № 14045 та № 14046, що імплементують положення Стамбульської конвенції.

2. Забезпечити подальшу імплементацію решти положень Стамбульської конвенції та виключити зауваження до цієї Конвенції, що були прийняті під час її ратифікації[2721].

2715 Рішення Деснянського районного суду міста Києва від 10.06.2025 у справі № 754/12856/24. ↗

2716 Цивільний кодекс України : проєкт Закону України, реєстраційний № 15150 від 09.04.2026. ↗

2717 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950. ↗

2718 Проєкт нового Цивільного кодексу, зареєстрований Головою Верховної Ради Русланом Стефанчуком, суперечить вимогам вступу України до ЄС: заява громадських організацій. *ZMINA*. 2026. ↗

2719 Цивільний кодекс України (Кодекс права приватного) : проєкт, реєстраційний № 14394 від 22.01.2026. ↗

2720 Висновок Міністерства юстиції України щодо законопроєкту № 14394. 2026. ↗

2721 Рекомендації 2, 6–10 вже надавалися громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 543–545) та залишаються актуальними. ↗

3. Внести на розгляд Верховної Ради проєкт Трудового кодексу України, врахувавши всі застереження, висловлені до проєкту Трудового кодексу України № 14386.

4. Відхилити проєкт Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного) — реєстраційний № 15150.

5. Доопрацювати та прийняти законопроєкт № 13597 щодо внесення змін до КУпАП та КК України щодо боротьби з проявами дискримінації.

6. Запровадити посади штатних радників з гендерних питань на рівні частин, оперативних командувань і корпусів ЗСУ.

7. Сприяти збільшенню кількості жінок на управлінських посадах в Уряді, дипломатичних місіях, державній службі.

8. Доопрацювати та прийняти законопроєкт № 11300 з метою допуску жінок, що виїхали за кордон через війну, до майбутніх виборів в Україні.

9. Сприяти збільшенню видимості жінок в медіа через збільшення залучення експерток та політикинь до етерів національних телеканалів та онлайн-медіа, зокрема марафону «Єдині новини».

10. Прийняти законопроєкт № 12252 про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо їх увідповіднення вимогам статей 8 та 14 КЗПЛ та Регламенту Ради (ЄС) 2016/1104 про впровадження посиленої співпраці у сфері юрисдикції, застосовного законодавства та визнання та виконання рішень у справах майнових наслідків зареєстрованих партнерств, або альтернативний до нього № 9103 про інститут реєстрованих партнерств.

Реінтеграція ТОТ та захист прав постраждалих від російської агресії (ВПО, жителі ТОТ тощо)

З 2014 року Україна послідовно декларує курс на деокупацію ТОТ, їх подальшу реінтеграцію та забезпечення прав громадян, які постраждали внаслідок збройної агресії РФ. Водночас динаміка державної політики в цій сфері залишається нерівномірною, а інституційні трансформації, зокрема рішення від 16 липня 2026 року про створення Міністерства у справах громад, територій та внутрішньо переміщених осіб України, продовжують впливати на сталість і передбачуваність політики, зберігаючи ризики втрати окремих напрямів та фрагментації рішень. Загальний стан можна оцінити як такий, що має обмежений прогрес.

Протягом звітного періоду завершена робота над стратегічними документами у сфері підтримки ВПО, а також прийнято нову редакцію спеціального Закону. Водночас у ключових напрямах — облік шкоди, використання документів, виданих в окупації, соціальний захист і пенсійне забезпечення — фіксується розрив між задекларованими підходами та практичною реалізацією, що безпосередньо впливає на доступ постраждалих до прав і державних гарантій.

Додаткового значення ці питання набувають у контексті євроінтеграційних процесів та взаємодії з ЄС, зокрема щодо забезпечення принципів недискримінації,

правової визначеності та рівного доступу до послуг. Наявні підходи держави в низці випадків створюють ризики невідповідності цим стандартам, що зумовлює потребу в системному перегляді політики з урахуванням як поточних викликів, так і довгострокових завдань реінтеграції.

Державна політика щодо постраждалих осіб внаслідок збройної агресії РФ проти України

У звітному періоді **не розроблено та не затверджено стратегію чи єдине бачення системи забезпечення прав постраждалих**, зокрема тих, хто зазнав шкоди життю та здоров'ю. **Постійна зміна уповноважених органів** призводить до втрати окремих повноважень чи напрямів та ускладнює перехід від фрагментарної політики до системного бачення та спільних цілей. Правозахисні організації після змін в Уряді звернулися до Прем'єр-міністра із проханням визначити міністерства, уповноважені на формування політики щодо постраждалого населення, у сфері перехідного правосуддя та евакуації, та врахувати ці питання під час затвердження оновлених положень про відповідні міністерства[2722].

Формування державної політики щодо ТОТ України усе ще залишається непослідовним та обмеженим на рівні практичної реалізації. Міністерство розвитку громад та територій України (Мінрозвитку) як відповідальний за політику щодо ТОТ України орган (до змін у складі Уряду в липні 2026 року)[2723] створив робочу групу для оновлення Закону № 1207-VII[2724] та активізував[2725] діяльність Координаційного центру з питань управління регіонами, на території яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією[2726], який переважно фокусується на питаннях громад, що знаходяться на території бойових дій. Обидва інструменти не запропонували дієвих рішень, відтак конкретні рішення щодо ТОТ у цьому напрямі відсутні.

Формально державна політика щодо ТОТ України базується на принципі людиноцентричності, однак фактично ключові рішення відкладаються «на після деокупації»[2727]. Мінрозвитку підготувало проєкт нормативно-правового акта щодо пріоритетів державної політики стосовно тимчасово окупованої Російською Федерацією території України[2728]. Паралельно Робоча група на базі парламентського Комітету

2722 Правозахисники закликали уряд чітко розподілити повноваження у сфері захисту постраждалих від війни. *Центр прав людини ZMINA*. 2026. ↗

2723 Кабінет Міністрів України 17 липня 2026 року постановою № 963 «Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» утворив Міністерство у справах громад, територій та внутрішньо переміщених осіб України, що надалі формуватиме політику щодо ВПО.

2724 Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. ↗

2725 Публікація народного депутата України Михайла Ананченка в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

2726 Про утворення Координаційного центру з питань управління регіонами, на території яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією : постанова Кабінету Міністрів України від 10.01.2025 № 18. ↗

2727 Спротив окупації: експерти обговорили політику щодо ТОТ і довгострокову стратегію реінтеграції. *ZMINA*. 2026. ↗

2728 У Мінрозвитку обговорили пріоритети державної політики щодо тимчасово окупованих територій України. *Міністерство розвитку громад та територій України*. 2026. ↗

державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування започаткувала роботу над Стратегією деокупації та реінтеграції[2729]. Водночас цілісна державна політика, яка б визначала підходи до підготовчого етапу, перехідного періоду та довгострокової реінтеграції, відсутня. Ці виклики додатково посилюються в контексті постійних змін архітектури державного управління та періодичного відновлення підготовки до післявоєнних виборчих процесів, що потребуватимуть врахування інтересів усіх груп населення, включно з жителями ТОТ України.

Відбулися деякі зрушення у формуванні підходів до підтримки жителів ТОТ України[2730], зокрема через запровадження механізму житлових ваучерів у розмірі 2 млн грн[2731]. Втім, на ці цілі виділено лише 6,6 млрд грн з необхідних щонайменше 40 млрд[2732] і виключно для осіб з-поміж учасників бойових дій та тих, які отримали інвалідність внаслідок війни.

Українська держава досі не має сформованої безпекової політики щодо ТОТ і громадян, що там проживають, а її дії в цій сфері залишаються спорадичними та непередбачуваними, що призводить до **упередженого ставлення до жителів ТОТ України**[2733]. Випадки відмов та/або невиправданого затягування в оформленні документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство, ініціативи щодо обмежень доступу до публічної служби[2734] підпадають під ризик порушення стандартів ЄС щодо недискримінації, рівності та захисту прав людини, закріплених у Хартії основних прав ЄС[2735]. Водночас є окрема комунікація державних органів, зокрема рекомендації Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим щодо безпеки цивільного населення та підготовки до можливого виїзду з ТОТ України[2736], в умовах активізації дій з боку ЗСУ в Криму.
У 2025 році відбулася **передача повноважень у сфері формування політик щодо ВПО від Мінрозвитку до Мінсоцполітики**. Це могло свідчити про спробу Уряду сформувати більш цілісну політику щодо категорії ВПО, яка становить 4,6 млн осіб. Втім, у зв'язку з формуванням нового складу Уряду частина повноважень щодо ВПО має перейти до Міністерства у справах громад, територій та внутрішньо переміщених осіб України. Оновлені положення міністерств станом на кінець липня 2026 року не затверджені.

2729 Публікація народної депутатки України Таміли Ташевої в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

2730 Інформація надана експерткою ГО «Донбас СОС» під час інтерв'ю, проведеного 13.03.2026.

2731 Житлові ваучери для ВПО з тимчасово окупованих територій: все, що потрібно знати про програму. *Міністерство розвитку громад та територій України*. 2025. ↗

2732 Уряд виділив 6,6 млрд гривень на житлові ваучери для ВПО з тимчасово окупованих територій. *Міністерство розвитку громад та територій України*. 2026. ↗

2733 17 пріоритетних кроків у сфері захисту прав людини в умовах збройної агресії проти України у 2026 році / Центр прав людини ZMINA [та ін.]. 2026. 8 с. ↗

2734 Поліграф замість гарантій: правозахисники про ризики законопроєкту щодо доступу до публічної служби. *ZMINA*. 2025. ↗

2735 Charter of Fundamental Rights of the European Union, 2012/C 326/02. ↗

2736 Звернення Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим до жителів півострова. *Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим*. 2026. ↗

Кабінет Міністрів України в червні 2026 року схвалив Стратегію державної політики щодо ВПО до 2030 року[2737], що враховує напрацювання робочих груп, створених восени ще на базі Мінрозвитку, до яких увійшли експерти національних та міжнародних організацій. У документі закладено комплексну та безперервну підтримку ВПО, що охоплює всі етапи: від моменту переміщення до адаптації, інтеграції чи добровільного повернення, з фокусом на відновлення самостійності та індивідуальні потреби кожної людини[2738]. Також утворено Координаційну раду з питань ВПО, сприяння збереженню зв'язків з громадянами України за кордоном та їх добровільному поверненню в Україну[2739].

Водночас 1 липня 2026 року **Парламент прийняв Закон № 4924-IX**[2740] (законопроєкт № 12301), який передбачає, серед іншого, закріплення основних гарантій щодо державної підтримки ВПО на всіх етапах переміщення, гарантує право на пенсію на загальних умовах, передбачає запровадження електронного кабінету для ВПО. Закон набере чинності в жовтні 2026 року.

Варто також зазначити активізацію окремих ініціатив[2741] у напрямі **формування політики повернення громадян з-за кордону**: презентовано проєкт Плану дій на 2026–2027 роки з реагування на виклики у зв'язку з можливим завершенням тимчасового захисту для українців в ЄС[2742]; запущено роботу цифрової платформи «Додому», яка має сприяти в плануванні повернення до України[2743]. Це питання має важливе значення для діалогу Україна-ЄС, зокрема в контексті подальших рішень щодо продовження режиму тимчасового захисту для громадян України.

Облік шкоди, завданої особистим немайновим правам постраждалих внаслідок збройної агресії РФ, а також система їх підтримки

У звітному періоді **не відбулося суттєвого прогресу** в започаткуванні системного обліку шкоди, завданої особистим немайновим правам постраждалих внаслідок збройної агресії РФ, а також у створенні системи їх підтримки. Попри набрання

2737 Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2026–2028 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.06.2026 № 598. ↗

2738 В Україні запускають єдину систему підтримки ВПО: Уряд схвалив Стратегію до 2030 року. *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*. 2026. ↗

2739 Про утворення Координаційної ради з питань внутрішньо переміщених осіб, сприяння збереженню зв'язків з громадянами України за кордоном та їх добровільному поверненню в Україну : постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2026 № 899. ↗

2740 Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 01.07.2026 № 4924-IX. ↗

2741 Публікації Ілони Гавронської, заступниці Міністра соціальної політики, сім'ї та єдності України з питань європейської інтеграції, у соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

2742 Відбулося публічне обговорення проєкту Плану дій на 2026–2027 роки у зв'язку з можливим завершенням тимчасового захисту для українців в ЄС. *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*. 2026. ↗

2743 Підтримка повернення та реінтеграції: розпочала роботу цифрова платформа для українців за кордоном «Додому». *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*. 2026. ↗

чинності Законом № 4071-IX[2744] у січні 2025 року, лише в липні 2026 року відбулося перше засідання робочої групи з удосконалення нормативно-правових актів у сфері підтримки окремих категорій цивільних осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України[2745].

Станом на липень 2026 року **Система обліку інформації про шкоду**, передбачена цим Законом, **фактично не створена**, а значну частину завдань, визначених постановою Кабінету Міністрів України № 450[2746], не виконано. Зокрема, не забезпечено технічну інтеграцію державних реєстрів, не запущено механізм автоматичного збору інформації.

Законопроєкт, який мав би визначити правові засади системної підтримки постраждалих, так і не був розроблений і внесений на розгляд Парламенту. З цього питання правозахисні організації спрямовували звернення[2747] до Прем'єр-міністерки України.

Невизначеними залишаються базове поняття «особа, постраждала внаслідок збройної агресії проти України» та перелік категорій осіб, які до них належать. **Чинна система продовжує функціонувати через розрізнені категорії постраждалих**, визначені в окремих законах і програмах, із різними процедурами встановлення статусу та неоднаковими підходами до надання допомоги.

Особливої уваги потребує **проблема «невидимості» немайнової шкоди**. Значна частина постраждалих не ідентифікує себе як таких, що зазнали шкоди особистим немайновим правам, або не усвідомлює можливості її фіксації[2748].

Реєстр збитків для України, створений під егідою Ради Європи, відкриває нові категорії, щодо яких приймаються заяви про завдану шкоду. Станом на липень 2026 року **відкрито вже 17 категорій**, за якими можна подавати заяви про збитки, зокрема за категоріями B1.1, B1.2, C1.1, C1.2 «Пошкодження або знищення критичної та некритичної інфраструктури», «C3.1 Пошкодження, знищення або втрата активів»[2749]. Загалом станом на липень 2026 року до Реєстру вже подано понад 170 тис. заяв, з яких понад 58 тис. внесено в Реєстр[2750].

У грудні 2025 року ухвалено **Конвенцію про створення Міжнародної компенсаційної комісії** — другого елементу міжнародного компенсаційного механізму після Реєстру збитків для України, яка передбачає створення незалежного органу,

---

2744 Про облік інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичних осіб внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України : Закон України № 4071-IX від 20.11.2024. ↗

2745 У Мінсоцполітики відбулося перше засідання робочої групи з підтримки цивільних, постраждалих внаслідок війни. *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*. 2026. ↗

2746 Деякі питання забезпечення функціонування Системи обліку інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичних осіб внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України : постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2025 № 450. ↗

2747 Правозахисники закликають уряд забезпечити ефективну систему підтримки для осіб, які зазнали шкоди життю та здоров'ю через агресію РФ. *Кримська правозахисна група*. 2025. ↗

2748 Інформація надана експерткою ГО «Донбас СОС» під час інтерв'ю, проведеного 13.03.2026.

2749 Міжнародний Реєстр збитків для України оголошує про запуск категорій заяв для бізнесу та держави Україна B1.1, B1.2, C1.1, C1.2, C3.1. *Реєстр збитків для України.* 2026. ↗

2750 Заява Ради міжнародного Реєстру збитків для України. *Реєстр збитків для України*. 2026. ↗

уповноваженого розглядати заяви постраждалих та визначати розмір компенсації за шкоду, завдану агресією РФ. Конвенцію прийнято за участі 52 держав і ЄС, з яких 34 держави та ЄС підписали її одразу після відкриття до підписання[2751].

Водночас **національна система обліку шкоди не синхронізована з цими процесами**. Зокрема, Реєстр збитків для України охоплює події з 24 лютого 2022 року. Втім, на національному рівні відсутній облік шкоди, спричиненої збройною агресією з 2014 року. Це створює ризики втрати доказової бази та обмеження доступу до компенсації для осіб, які постраждали до повномасштабного вторгнення РФ.

Додатковим викликом з огляду на подачу заяв через цифровий портал «Дія» залишається обмежена доступність для окремих категорій постраждалих, зокрема людей старшого віку або тих, хто не має достатніх цифрових навичок. Низький рівень мотивації до подання заяв також пов'язаний із відсутністю розуміння того, як надалі використовуватимуться ці дані, а також перспектив отримання компенсації.

Загалом **відсутність чинної системи обліку шкоди та комплексної політики підтримки постраждалих** свідчить про системний розрив між законодавчими ініціативами та їх практичною реалізацією. Попри наявність певних напрацювань (прийняття Закону № 4793-IX[2752], який передбачає виплати допомоги за шкоду життю та здоров'ю, завдану російською агресією, родичам загиблих та пораненим на об'єктах критичної інфраструктури, про який детально йшлося в Тіньовому звіті 2025 року[2753]) і зростання уваги до цього питання на рівні Парламенту[2754], станом на липень 2026 року державна політика у цій сфері не забезпечує права постраждалих та підриває довіру до державних інституцій.

Використання інформації з документів, виданих в окупації

Підхід держави до документів, виданих на ТОТ України, і надалі базується на принципі їх **повного невизнання**[2755]. Виняток становлять документи, що підтверджують **факти народження, смерті та реєстрації (розірвання) шлюбу**, проте для визнання частини цих фактів (народження і смерті) застосовується **виключно судова процедура** (для актів укладання та розірвання шлюбу процедура не створена). Такий

2751 Дипломатична конференція, організована Радою Європи та Нідерландами, ухвалила Конвенцію про створення Міжнародної Компенсаційної комісії як правонаступниці Реєстру збитків для України. *Реєстр збитків для України*. 2025. ↗

2752 Про внесення змін до Закону України «Про одноразову грошову допомогу за шкоду життю та здоров'ю, завдану працівникам об'єктів критичної інфраструктури, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України» : Закон України від 25.02.2026 № 4793-IX. ↗

2753 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 548. ↗

2754 Слухання у Комітеті на тему: «Про стан виконання Закону України "Про облік інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичних осіб внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України" № 4071-IX від 20 листопада 2024 року». *Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів*. 2026. ↗

2755 Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. Ст. 9. ↗

підхід залишився незмінним у звітному періоді, оскільки після відкликання законопроєкту № 9069[2756] у зв'язку зі зміною Уряду влітку 2025 року альтернативні механізми ані Парламентом, ані Урядом запропоновані не були.

Судова процедура встановлення фактів цивільного стану, попри її формальну спрощеність, **на практиці залишається тривалою**, **складною** та обмеженою в доступі, зокрема для осіб, які перебувають на ТОТ України.

За 12 років окупаційна влада видала українським громадянам, які залишаються в окупації, мільйони документів різних видів (медичні документи, документи, що підтверджують право власності тощо), однак інформація, що міститься в них, не враховується в Україні, внаслідок чого виникають бар'єри в доступі до послуг.

Попри прийняття Закону № 3482-IX[2757] **та затвердження у 2025 році Порядку визнання результатів навчання, здобутих на ТОТ**[2758], **його практична реалізація залишається обмеженою**. Цей Закон міг стати першим кроком до системної зміни державного підходу до використання інформації з документів, виданих на ТОТ України. Водночас станом на звітний період не створено необхідних умов для його повноцінного застосування. Ключовою проблемою є порушення послідовності формування нормативно-правової бази: порядок визнання результатів навчання на рівнях повної загальної середньої освіти досі не прийнятий[2759]. Крім того, недостатнім є рівень пріоритезації питання визнання результатів навчання осіб з ТОТ на рівні МОН.

Проблема використання інформації з документів також є критичною в контексті ідентифікації осіб, зокрема молоді, яка виїжджає з ТОТ України без документів. 13 липня 2026 розпочався **експериментальний проєкт оформлення посвідчення особи на повернення в Україну для окремих категорій громадян України, які перебувають за кордоном та не мають документів, що посвідчують особу**[2760]. Водночас запроваджений механізм не забезпечив комплексного вирішення проблем документування громадян України, які проживають на ТОТ України, а окремі його положення створили додаткові бар'єри для реалізації права на документування[2761].

На практиці спостерігається **фактичне використання інформації з окремих документів, зокрема у сфері охорони здоров'я**. Іноді лікарі враховують інформацію

2756 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей державної реєстрації актів цивільного стану, що відбулися на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України та за межами України : проєкт Закону України, реєстраційний № 9069 від 28.02.2023. ↗

2757 Про внесення змін до деяких законів України щодо визнання результатів навчання осіб, які проживали на тимчасово окупованій території України : Закон України від 21.11.2023 № 3482-IX. ↗

2758 Про затвердження Порядку визнання результатів навчання, здобутих на тимчасово окупованій території України, на рівнях професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 15.07.2025 № 871. ↗

2759 Інформація надана експерткою Центру громадянської просвіти «Альменда», під час інтерв'ю, проведеного 18.03.2026.

2760 Про реалізацію експериментального проекту щодо оформлення окремим категоріям громадян України, які народилися на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, посвідчення особи на повернення в Україну : постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2026 № 736. ↗

2761 Позиція щодо Порядку реалізації експериментального проєкту щодо оформлення окремим категоріям громадян України, які народилися на тимчасово окупованій території, посвідчення особи на повернення в Україну. *ГО «Донбас СОС»*. 2026. ↗

з медичних документів, виданих на ТОТ України (наприклад, щодо вакцинації чи лікування онкологічних захворювань)[2762]. Це дає змогу забезпечити безперервність лікування. Однак така практика залишається нерегульованою та залежить від індивідуальних рішень.

У країнах ЄС медичні документи часто враховуються як джерело інформації для діагностики та лікування. Документи про освіту залежно від конкретної держави або не визнаються, або потребують додаткового підтвердження, або визнаються без будь-якої процедури. Розбіжність підходів між Україною та державами-членами ЄС, а також між самими державами-членами створює для громадян ризики правової невизначеності, обмежує доступ до адміністративних, освітніх та соціальних послуг та ускладнює узгодження процедур у рамках євроінтеграційних зобов'язань.

Соціальний захист та виплата пенсій

У звітний період державна політика у сфері соціального захисту та пенсійного забезпечення постраждалого населення характеризується окремими суттєвими проблемами її практичної реалізації, що призводить до порушення принципу правової визначеності та обмеження доступу до базових соціальних гарантій.

Після набрання в березні 2025 року чинності постановою Кабінету Міністрів України № 299[2763], яка мала на меті уніфікувати підходи до виплати пенсій, зокрема для ВПО та осіб, які проживають на ТОТ України, очікування щодо покращення доступу до пенсійного забезпечення справдилися лише частково.

У січні 2026 року зафіксовано масові випадки припинення пенсійних виплат, зокрема особам, які проживають на ТОТ України, які перебувають за кордоном або є ВПО. Ключовими підставами для припинення стали непроходження фізичної ідентифікації та відсутність у Пенсійному фонді України (ПФУ) інформації про неотримання пенсії від РФ. Фіксуються випадки припинення виплат особам, які фактично пройшли ідентифікацію або не підпадали під відповідні вимоги, зокрема дітям, які отримують пенсію у зв'язку з втратою годувальника, та особам з інвалідністю внаслідок війни тощо[2764]. Правозахисні організації публічно закликали Уряд невідкладно відновити виплати та переглянути підходи до верифікації отримувачів пенсій[2765]. Реакцією Уряду стало відтермінування до 1 квітня 2026 року обов'язку повідомити про неотримання виплат від РФ[2766], що надало можливість поновити особам пенсійні виплати. Прийнятий Верховною Радою **Закон**

2762 Інформація надана експерткою ГО «Донбас СОС» під час інтерв'ю, проведеного 13.03.2026.

2763 Про деякі особливості виплати пенсій (щомісячного довічного грошового утримання) та страхових виплат за страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності : постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2025 № 299. ↗

2764 Пропозиції до рекомендацій слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на тему: «Про стан організації і верифікації виплат та ідентифікації осіб — отримувачів пенсій та/або соціальних виплат». *Громадський холдинг «ГРУПА ВПЛИВУ»*. 2026. ↗

2765 Правозахисники закликають Уряд негайно відновити пенсії, припинені в січні 2026 року. *ZMINA*. 2026. ↗

2766 До 1 квітня пенсіонери з ТОТ мають повідомити ПФУ про неотримання виплат від РФ – інакше виплати призупинять. *ZMINA*. 2026. ↗

№ 4924-IX[2767] **передбачає скасування вимоги декларувати неотримання пенсії ВПО від РФ**, а отже, після набрання чинності Законом у цій частині мають бути внесені відповідні зміни до підзаконних нормативно-правових актів.

Централізація функцій призначення та виплати соціальних виплат у ПФУ призвела до зниження доступності системи для отримувачів. Зокрема, спостерігається погіршення якості адміністрування: затягування строків розгляду заяв, повернення документів без належних пояснень, відсутність прямої комунікації з відповідальними посадовими особами[2768]. Перехід до моделі, у якій ПФУ виконує переважно технічну функцію без належної клієнтоорієнтованості, суттєво відрізняється від попереднього підходу органів соціального захисту населення, більш орієнтованого на супровід людини.

У сфері соціальних виплат суттєвих змін у звітний період не відбулося, за винятком рішення Уряду[2769] **щодо розширення категорії отримувачів допомоги на проживання для дітей, яким раніше такі виплати були припинені**. Водночас цю ініціативу експертне середовище оцінює неоднозначно, зокрема в контексті заяв окремих народних депутатів[2770] щодо можливого запровадження універсальної виплати на дитину без урахування критеріїв потреби. Такий підхід може суперечити принципу адресності соціальної підтримки, створювати додаткове навантаження на обмежені бюджетні ресурси та формувати завищені очікування в населення.

У зв'язку з прийняттям Верховною Радою Закону № 4924-IX порядок надання допомоги на проживання ВПО потребує комплексного перегляду та увідповіднення новій моделі державної підтримки. Зокрема, варто переглянути критерії призначення, продовження та припинення виплати допомоги, яка передбачає надання державної підтримки за результатами оцінювання потреб ВПО.

Фіксується збереження системних проблем: недостатній розмір виплат та спірні критерії їх призначення, зокрема щодо врахування сукупного доходу. Навіть незначні затримки у виплатах викликають гостру реакцію у їх отримувачів, що вказує на високий рівень залежності частини домогосподарств від цієї форми підтримки[2771].

Окремою проблемою залишається **низький рівень інформування про наявні інструменти соціальної підтримки**. Зокрема, під час евакуації громадяни часто не володіють інформацією про доступні виплати та послуги, що обмежує їхню здатність своєчасно скористатися допомогою та впливає на ухвалення рішення про виїзд[2772].

2767 Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 01.07.2026 № 4924-IX. ↗

2768 Інформація надана експерткою Благодійної організації «Благодійний фонд "Стабілізейшен Суппорт Сервісез"» під час інтерв'ю, проведеного 13.03.2026.

2769 Про внесення змін до Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам : постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2026 № 390. ↗

2770 Публікація Сергія Козиря, народного депутата України, в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

2771 Інформація надана експертами ГО «Донбас СОС», БФ «Право на захист», ГО «Громадський холдинг "ГРУПА ВПЛИВУ"» під час інтерв'ю.

2772 Інформація надана експерткою ГО «Crisis insight» під час інтерв'ю, проведеного 19.03.2026.

Зростає запит на окремі соціальні послуги, зокрема програму «муніципальна няня» (державна програма компенсації послуг з догляду за дітьми до трьох років (або шести у певних випадках)[2773], що може свідчити про **поступову переорієнтацію частини отримувачів із грошових виплат на послуги**. Водночас такі ініціативи залишаються обмеженими за масштабом і не супроводжуються достатньою інформаційною підтримкою. Аналогічно, розвиток послуг догляду вдома, включно з медсестринським доглядом, розглядається як перспективний напрям, однак їх доступність і тривалість залишаються недостатніми для задоволення потреб.

Загалом політика у сфері соціального захисту продовжує характеризуватися відсутністю комплексного підходу: скорочення грошових виплат не супроводжується належним розвитком альтернативних інструментів підтримки, а нові програми (зокрема у сфері житлових рішень чи соціальних послуг) залишаються обмеженими за охопленням та ефективністю. Протягом звітного періоду розпочато програму «Будиночки в селі», що визначає механізм тимчасового забезпечення ВПО житлом у сільській місцевості[2774]. Втім, чинні житлові ініціативи не формують цілісної системи довгострокових рішень і недостатньо охоплюють такі інструменти, як соціальна оренда, оренда з правом викупу чи доступне кредитування, що обмежує можливості ВПО переходити від тимчасових до сталих форм проживання.

Державна стратегія щодо ВПО визначає пріоритет переходу від тимчасових до сталих форм проживання, що потребуватиме ухвалення системних рішень у майбутньому.

Рекомендації

1. Визначити центральний орган виконавчої влади на рівні міністерства, що відповідатиме за формування та реалізацію державної політики щодо осіб, постраждалих унаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України.

2. Забезпечити розроблення та прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», зокрема в частині непідтвердження неотримання пенсії від Російської Федерації для осіб, які виїхали з ТОТ України.

3. Забезпечити реалізацію державної політики щодо внутрішнього переміщення, не допускаючи її дублювання або втрати політики внаслідок перерозподілу повноважень між центральними органами виконавчої влади, а також затвердити політичну рамку щодо осіб, які повертаються з-за кордону, зокрема з держав-членів ЄС.

4. Забезпечити створення та належне фінансове та організаційне забезпечення функціонування Системи обліку інформації про шкоду, завдану особис-

2773 Деякі питання відшкодування вартості послуги з догляду за дитиною «муніципальна няня» на період воєнного стану та протягом трьох місяців після його припинення або скасування : постанова Кабінету Міністрів України від 07.06.2024 № 664. ↗

2774 Громади отримали чіткий механізм придбання житла для внутрішньо переміщених осіб у сільській місцевості. *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*. 2026. ↗

тим немайновим правам фізичних осіб внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України.

5. Розробити механізм використання інформації, яка міститься в документах, виданих на ТОТ України, та запровадити позасудові механізми врахування інформації з документів про акти цивільного стану для забезпечення доступу осіб до прав і послуг.

6. Забезпечити визнання результатів навчання осіб, які проживали на ТОТ України, на всіх освітніх рівнях на базі уповноважених закладів освіти.

7. Розробити та внести зміни до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» щодо підтвердження неотримання пенсії від Російської Федерації для осіб, які виїхали з ТОТ, забезпечивши рівний і безперешкодний доступ до пенсійного забезпечення.

8. Забезпечити розвиток та масштабування довгострокових житлових рішень для ВПО, зокрема програм тимчасового житла, пільгового кредитування, оренди з правом викупу та соціальної оренди, з метою зменшення залежності від грошової допомоги та сприяння сталим рішенням.

9. Забезпечити подальший розвиток і розширення доступу до соціальних послуг у громадах, зокрема комплексних послуг із формування життєстійкості та послуги «муніципальна няня», орієнтуючись на потреби осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії РФ проти України.

Громадянство

Міжнародні зобов'язання України у сфері прав людини вимагають, щоб національне законодавство України про громадянство гарантувало ефективні механізми набуття громадянства, запобігання виникненню безгромадянства та, наскільки це можливо, сприяння натуралізації апатридів, зокрема через спрощення та прискорення процедур натуралізації. Попри те що держави мають широку дискрецію повноважень встановлювати підстави та вимоги для набуття і припинення громадянства, такі повноваження мають реалізовуватися з дотриманням основних принципів — надавати право на громадянство кожній особі, не позбавляти громадянства безпідставно та вживати заходів для скорочення безгромадянства.

У 2026 році внесено зміни до законодавства про громадянство України у зв'язку із запровадженням інституту множинного громадянства. Однак, попри запровадження інституту множинного громадянства та спрощення процедур набуття громадянства для певних категорій осіб, вони не лише не усунули наявні системні бар'єри, але й погіршили доступ до процедури набуття громадянства для осіб без громадянства, дітей осіб із неврегульованим статусом та дітей шукачів захисту та осіб, які потребують додаткового захисту.

Залишається ускладненим доступ до громадянства та документування осіб без громадянства, осіб з неврегульованим статусом на території України та їхніх дітей, які десятиріччями проживають на території України.

З огляду на останні законодавчі зміни, загальний *прогрес у сфері викорінення безгромадянства в Україні можна оцінити як відсутній*, оскільки основні зобов'язання

за Конвенцією про скорочення безгромадянства та Конвенцією про статус апатридів залишаються невиконаними.

Для громадян України, які проживають чи виїхали з ТОТ України, попри запровадження нового механізму оформлення посвідчення особи на повернення в червні 2026 року, залишаються складними процедури отримання документів про народження українського зразка, а також підтвердження належності до громадянства України, так само як і відновлення втрачених документів, що підтверджують особу та належність до громадянства України.

Окремою нерозв'язаною проблемою залишається відсутність спрощеного порядку набуття громадянства для осіб, які потребують додаткового захисту. Попри їх вразливий статус та тривале проживання на території України, законодавство не передбачає для них жодних спеціальних механізмів натуралізації, на відміну від біженців.

Попри розвиток законодавства та цифровізацію, основними перешкодами залишаються адміністративні бар'єри, які полягають у надмірній складності процедур та формалізованих підходах до ідентифікації. Як наслідок, порушуються права заявників під час звернення для набуття або підтвердження громадянства. Така ситуація продовжує спричиняти не тільки порушення права на громадянство, а й таких основоположних прав, як право на повагу до приватного і сімейного життя, на свободу пересування, на свободу та особисту недоторканність, а також ускладнює доступ до житла та гуманітарної допомоги, що особливо актуально під час дії воєнного стану.

Доступ до громадянства України та ризик поширення безгромадянства

У 2025 році в Україні з'явився інститут множинного громадянства внаслідок прийняття Закону № 4502-IX[2775], **який набрав чинності 16 січня 2026 року**. Задекларованими цілями зміни законодавства про громадянство були подолання наслідків демографічної кризи, збереження громадянства громадян України за кордоном, а також забезпечення національних інтересів України в питаннях забезпечення реалізації права на набуття та збереження громадянства України. Так, Закон № 4502-IX, серед іншого, вносить зміни до Закону України «Про громадянство України»[2776] (Закон № 2235-III), якими визначено допустимі випадки множинності громадянства, встановлено особливості набуття громадянства України та поновлення в громадянстві України певних категорій осіб у спрощеному порядку, уточнено умови набуття громадянства України за народженням, за територіальним походженням, а також умови прийняття до громадянства України.

Прийняті зміни в контексті **спрощення доступу до громадянства України певними категоріями іноземців та запровадження права мати громадянство України одночасно з іноземним громадянством/підданством** є сприятливими для стабілізації демографічної ситуації.

2775 Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення реалізації права на набуття та збереження громадянства України : Закон України від 18.06.2025 № 4502-IX. ↗

2776 Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 № 2235-III. ↗

Закон № 2235-III[2777] доповнено ст. 5^1, яка визначає випадки множинного громадянства, тобто одночасної наявності іншого громадянства/підданства у громадян України, включно з набуттям громадянства іншої держави дитиною за народженням; внаслідок одруження з іноземцем; у випадках, якщо громадяни цієї держави мають право набувати громадянство України у спрощеному порядку тощо.

Деякі категорії іноземців отримали право на набуття громадянства України в спрощеному порядку. Зокрема, це стосується громадян держав, визначених у переліку[2778], у якому на сьогодні є **34 держави**. Спрощений порядок полягає в поданні декларації про визнання себе громадянином України, що дає змогу їм зберегти громадянство/підданство своєї держави під час набуття громадянства України. Декларація засвідчує, що в правових відносинах з Україною заявник визнає себе лише громадянином України.

Спрощений порядок набуття громадянства України, однак із вимогою щодо відмови від іноземного громадянства/підданства, також стосується інших категорій іноземців[2779], які не є громадянами держав, зазначених у переліку. До таких іноземців належать: біженці та особи, яким надано притулок в Україні; особи, які проходять чи проходили військову службу; особи, які мають визначні заслуги перед Україною або прийняття яких до громадянства України становить державний інтерес для України; особи, які надавали допомогу ЗСУ, члени сім'ї таких осіб (визначені законом). Також **спрощення стосується громадян держави-агресора, які зазнали в країні своєї громадянської належності переслідувань з політичних мотивів**, і зазначених у законі членів їхньої сім'ї. Для цих категорій іноземців вимагається подання декларації про відмову від іноземного громадянства та визнання себе лише громадянином України для оформлення набуття, прийняття або поновлення в громадянстві України.

Спрощення доступу до громадянства України також стосується осіб, які отримали **статус закордонного українця**[2780]. Для таких осіб строк безперервного проживання на території України зменшено до одного останнього року (замість п'яти років) з дня отримання дозволу на імміграцію за умови наявності статусу закордонного українця не менше одного року[2781].

Втім, попри розширення доступу до громадянства України та спрощення деяких процедур, коло осіб, яких буде стосуватися спрощений порядок набуття громадянства, залишається обмеженим. Також, навіть у межах спрощеної процедури набуття громадянства України, **зберігаються бар'єри**, зокрема обов'язковість складання іспитів з основ Конституції України, історії України та української мови, вимоги щодо безперервного проживання на території України, наявності дозволу на імміграцію та підтвердження законних джерел існування.

2777 Там само.

2778 Про затвердження переліку держав, громадяни (піддані) яких набувають громадянство України у спрощеному порядку : постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2025 № 1412. ↗

2779 Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 № 2235-III. Ст. 10^1. ↗

2780 Про закордонних українців : Закон України від 04.03.2004 № 1582-IV. ↗

2781 Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 № 2235-III. Ст. 9. ↗

Водночас деякі оновлені положення Закону № 2235-III[2782] **ускладнюють доступ до набуття громадянства України для вразливих категорій осіб — осіб без громадянства та під ризиком безгромадянства, біженців, осіб, які потребують додаткового захисту, та шукачів захисту, а також їхніх дітей**. Зокрема, зміни до ст. 7 цього Закону змінюють вимогу до правового статусу батьків іноземців або осіб без громадянства для набуття їхніми дітьми громадянства України. За новою редакцією для набуття громадянства за народженням батьки таких осіб мають тимчасово або постійно проживати в Україні, тоді як попередня редакція Закону встановлювала вимогу проживання на території України на законних підставах[2783]. Отже, особи, народжені певними категоріями іноземців або осіб без громадянства, **втратили право на набуття громадянства України за народженням**, оскільки відповідно до закону ці категорії осіб не вважаються такими, що тимчасово чи постійно проживають в Україні.

За новими положеннями цієї статті право на набуття громадянства дітей за народженням залежить від правового статусу їхніх батьків, зокрема, для іноземців необхідною є вимога постійного проживання в Україні, а для осіб без громадянства — постійного або тимчасового проживання. Такі зміни погіршують правове становище дітей зазначених категорій іноземців та осіб без громадянства, що ускладнює реалізацію ними інших основоположних прав.

В особливо вразливому становищі продовжують залишатися діти недокументованих осіб без громадянства та осіб-заявників у процедурі визнання особою без громадянства або осіб, які оскаржують рішення про відмову у визнанні особою без громадянства. Такі люди роками проживали в Україні без можливості врегулювати свій статус у зв'язку із відсутністю процедури визнання особою без громадянства до 2021 року[2784]. Як наслідок, більшість таких осіб проживає в Україні без документа, який посвідчує особу, що призводить до фактичного позбавлення їх можливості реалізувати основоположні права. Діти таких категорій осіб не тільки не мають права на громадянство України, а й мають ускладнений доступ до реєстрації народження, що своєю чергою погіршує реалізацію права на медичну допомогу, освіту, соціальний захист.

Така ситуація є порушенням положень ст. 1 Конвенції ООН про скорочення безгромадянства[2785], яка передбачає зобов'язання держави надавати своє громадянство народженій на її території особі, яка в іншому разі була б апатридом. Водночас Комітет ООН з прав людини у своїх рекомендаціях звернув увагу на обов'язок держав охоплювати під час надання громадянства всіх дітей у момент їх народження незалежно від статусу проживання дитини або її батьків[2786].

У порушення міжнародних зобов'язань щодо викорінення безгромадянства **законодавство України й далі не містить положення щодо надання громадянства**

2782 Там само.

2783 Там само.

2784 У березні 2021 року Уряд постановою № 317 затвердив Порядок розгляду заяв про визнання особою без громадянства. ↗

2785 Конвенція про скорочення безгромадянства від 30.08.1961. ↗

2786 CCPR General Comment No. 17: Article 24 (Rights of the Child). UN Human Rights Committee, 07.04.1989. ↗

дітям, якщо в іншому випадку вони будуть особами без громадянства. Попри рекомендації Комітету ООН з прав дитини[2787], які були надані Україні вже двічі у 2011 та 2022 роках щодо необхідності внесення зазначених законодавчих змін, ситуація залишається незмінною протягом звітного періоду[2788]. Відсутність спрощеної процедури натуралізації для осіб без громадянства не відповідає підходам більшості держав-членів ЄС, де правове регулювання і судова практика ґрунтується на принципі забезпечення найкращих інтересів дитини та запобігання безгромадянству. У таких юрисдикціях право на громадянство за народженням гарантується дитині, якщо вона не набуває громадянства жодної іншої країни[2789].

Водночас **Закон № 4502-IX**[2790] **звузив доступ до громадянства дітей шукачів захисту та дітей осіб, які потребують додаткового захисту**[2791]. Діти, народжені на території України від батьків, яким надано додатковий захист, або від осіб, які звернулись із заявою про визнання їх біженцями або особами, які потребують додаткового захисту в Україні, фактично позбавлені реального доступу до громадянства. Це зумовлено, зокрема, тим, що такі батьки не визнаються такими, що постійно проживають на території України, що створює ризики безгромадянства та довготривалої правової невизначеності. Докладний аналіз зазначеної проблеми та пов'язаних з нею ризиків наведено в тіньових звітах 2024[2792] та 2025 років[2793].

Іншою проблемою запроваджених змін є **встановлення вимоги складання іспитів на знання основ Конституції України, історії України та української мови під час набуття громадянства за територіальним походженням**. Ці зміни можуть суттєво вплинути на можливість осіб без громадянства набувати громадянство за територіальним походженням, оскільки більшість таких осіб належать до вразливих категорій, **часто не мають базової освіти та є неграмотними**. Це значною мірою зумовлено вже описаною вище ситуацією щодо відсутності в Україні впродовж тривалого часу правового механізму та ефективної процедури визнання особою без громадянства, а відтак — і можливості у такої особи здобути освіту чи інтегруватися в українське суспільство.

Суттєвою **перешкодою є встановлена плата за складання цих іспитів**. Відповідно до Порядку складання іспитів з основ Конституції України та історії Укра-

---

2787 Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Ukraine. CRC/C/UKR/CO/5-6. Committee on the Rights of the Child, 27.10.2022. ↗; Concluding observations on the third and fourth periodic reports of Ukraine. CRC/C/UKR/CO/3-4. Committee on the Rights of the Child, 21.04.2011. ↗

2788 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 578–579) залишаються актуальними. ↗

2789 Запобігання безгромадянству та його скорочення в Україні на шляху до членства в ЄС : дослідження / Благодійний фонд «Право на захист». 2025. 96 с. ↗

2790 Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення реалізації права на набуття та збереження громадянства України : Закон України від 18.06.2025 № 4502-IX. ↗

2791 Звернення до Президента України щодо ветування Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення реалізації права на набуття та збереження громадянства України» від 18 червня 2025 року. *Благодійний фонд «Право на захист»*. 2025. ↗

2792 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2024 року проблеми (с. 406–408) залишаються актуальними. ↗

2793 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 572–574) залишаються актуальними. ↗

їни[2794] та Порядку проведення іспитів на рівень володіння державною мовою[2795] така плата становить три розміри прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня відповідного календарного року, за один іспит та у 2026 році[2796] за обидва еквівалентна 19 968 грн (приблизно 400 євро). Всупереч міжнародним зобов'язанням України за Конвенцією ООН про статус апатридів[2797], яка передбачає обов'язок держави з надання пільг зі сплати адміністративних послуг у випадку малозабезпеченості, та попри вразливе становище осіб без громадянства в Україні, національне законодавство не передбачає таких пільг, зменшення плати за іспити або звільнення від неї осіб без громадянства[2798].

Ще однією проблемою Закону № 2235-III залишається **відсутність спрощеного порядку прийняття до громадянства для осіб, які потребують додаткового захисту**[2799]. Такий підхід не відповідає практиці держав-членів, де для цієї однієї з найвразливіших категорій осіб передбачена спрощена процедура натуралізації[2800].

Доступ до підтвердження громадянства України особами з ТОТ та ризик втрати громадянства

У звітному періоді є незначний прогрес у забезпеченні особам, які проживають або виїхали з ТОТ України, можливості для оформлення документів про народження українського зразка, а також оформлення та видачі паспорта громадянина України. Ці процедури залишаються складними, довготривалими та непропорційно обтяжливими для осіб з ТОТ України, порівнюючи з іншими категоріями населення.

Відповідно до міжнародних зобов'язань[2801], взятих Україною, кожна дитина має бути зареєстрована одразу після народження та мати право на ім'я і громадянство, що є ключовим елементом запобігання безгромадянству. Втім, у ситуації, коли дитина народжена на ТОТ України, процедура реєстрації її народження на підконтрольній Уряду України території передбачатиме необхідність звернення до суду із заявою про встановлення юридичного факту народження[2802].

2794 Деякі питання забезпечення складання іспитів з основ Конституції України, історії України : постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.2024 № 620. П. 34. ↗

2795 Про затвердження Порядку проведення іспитів на рівень володіння державною мовою : постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 409. П. 51. ↗

2796 Про Державний бюджет України на 2026 рік : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. П. 3 ст. 7. ↗

2797 Конвенція про статус апатридів від 28.09.1954. ↗

2798 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 572–574) залишаються актуальними. ↗

2799 Там само. С. 578–579.

2800 Refugee rights subsiding? Europe's two-tier protection regime and its effect on the rights of beneficiaries. European Council on Refugees and Exiles, 2016. ↗

2801 Конвенція про права дитини від 20.11.1989. Ст. 7. ↗; Конвенція про скорочення безгромадянства від 30.08.1961. Ст. 4. ↗; Європейська конвенція про громадянство від 06.11.1997, ст. 4. ↗

2802 Якими можуть бути підходи щодо документів, виданих в окупації? : аналітична записка / Центр прав людини ZMINA [та ін.]. 2025. 72 с. ↗

Судовий порядок отримання свідоцтва про народження українського зразка є малоефективним, особливо після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році, через необхідність виїзду з ТОТ України, додаткові фінансові витрати, потребу в професійній правничій допомозі, тривалість судового розгляду тощо. Його неефективність також підтверджується експертними оцінками[2803], відповідно до яких з лютого 2014 року до 2025 року включно на окупованих територіях народилися від 350 до 450 тис. нових громадян України, з яких **лише 15–20% дітей отримали свідоцтво про народження українського зразка через судову процедуру** встановлення факту народження.

За даними Мін'юсту[2804], **кількість реєстрацій народження, здійснених за результатами судової процедури встановлення факту народження, демонструє стрімке зниження** — 3 531 факт народження у 2022 році, 4 864 — у 2023 році, 1 425 — у 2024 році та 863 — у 2025 році та 245 — протягом січня–квітня 2026 року. На кількість зареєстрованих фактів народження впливає політика РФ щодо суттєвого обмеження свободи пересування (виїзду) з ТОТ України. Водночас необхідність проходити судову процедуру справляє додатковий охолоджувальний ефект на батьків дітей, народжених на ТОТ України.

Водночас після відкликання в липні 2025 року у зв'язку зі зміною складу Уряду законопроєкту № 9069[2805], який передбачав запровадження спрощеної позасудової процедури реєстрації фактів народження, що відбулися на ТОТ України та за кордоном, жодних альтернативних законодавчих ініціатив ні на рівні Парламенту, ні на рівні Уряду не запропоновано.

Отже, **більша частина дітей, народжених на ТОТ України, не має свідоцтва про народження українського зразка**, що ускладнює або унеможливлює підтвердження належності до громадянства України та обмежує їх доступ до освіти, медичної допомоги та соціального захисту. Проблема державної реєстрації народження дітей з ТОТ України, наведена в тіньових звітах 2024[2806] та 2025 років[2807], стає ще більш актуальною.

Залишається ускладненою реалізація процедур підтвердження громадянства України та оформлення паспорта громадянина України для осіб з ТОТ України. **Основними перешкодами є складність встановлення фактів належності до громадянства України та встановлення особи заявника**. Іншою системною проблемою є **порушення прав заявників уповноваженими працівниками Державної**

2803 Невидимі для України діти: чому судова процедура реєстрації актів цивільного стану перетворилася на бар'єр для українців в російській окупації. *ZMINA*. 2025. ↗

2804 Якими можуть бути підходи щодо документів, виданих в окупації? : аналітична записка / Центр прав людини ZMINA [та ін.]. 2025. 72 с. ↗; Інформація надана Міністерством юстиції України у листі від 18.03.2026 № 37594/ПІ-ЮР-1104/19.3.1; Інформація про державну реєстрацію фактів народжень та смертей на підставі рішень судів, постановлених відповідно до статті 317 Цивільного процесуального кодексу України, що відбулися на тимчасово окупованій території України, за 4 місяці 2026 року. ↗

2805 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей державної реєстрації актів цивільного стану, що відбулися на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України та за межами України : проєкт Закону України, реєстраційний № 9069 від 28.02.2023. ↗

2806 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2024 року проблеми (с. 406–408) залишаються актуальними. ↗

2807 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 572–574) залишаються актуальними. ↗

міграційної служби України (ДМС) під час прийняття документів для оформлення паспорта громадянина України. Поширеними є випадки надання неправомірних усних відмов у прийнятті заяви осіб з ТОТ України, де втрачені державні архіви, та вимоги подання непередбачених законодавством[2808] документів. Така ситуація подекуди унеможливлює підтвердження громадянства України, внаслідок чого єдиним способом для таких осіб врегулювати правовий статус та отримати документ, що посвідчує особу, стає **процедура визнання особою без громадянства**.

Водночас 24 грудня 2025 року Уряд затвердив Порядок[2809], що має сприяти **розв'язанню системної проблеми свавільних усних відмов у прийнятті заяви для оформлення паспорта громадянина України**. Так, у разі виявлення факту подання документів не в повному обсязі або невідповідності їх оформлення вимогам законодавства працівник ДМС зобов'язаний не відмовляти в прийнятті заяви, а ухвалити рішення про залишення заяви-анкети без руху. Таке рішення має бути вручено або надіслано заявнику із зазначенням виявлених недоліків, порушених вимог законодавства, способів та строків їх усунення, порядку та строків оскарження такого рішення.

Порядок також запроваджує **можливість оформлення паспорта громадянина України повнолітніми особами з ТОТ України**, які не мають документів, що посвідчують особу, та знаходяться за кордоном[2810]. Так, Порядок запроваджує право подання документів для оформлення особі паспорта вперше після досягнення 18-річного віку до відокремленого підрозділу ДМС за кордоном у період дії воєнного стану. До затвердження цього Порядку такі особи не мали жодної можливості отримати паспорт громадянина України або посвідчення особи на повернення, або повернутися в Україну для оформлення паспорта. Така ситуація зумовлена відсутністю інформації про осіб з ТОТ України в державних реєстрах, які підтверджують громадянство, та неможливістю оформлення документів, що посвідчують особу[2811].

Відтак особливого значення набуває питання врахування відомостей, **що містяться в паспортах, виданих на ТОТ України, як фактичних даних для ідентифікації особи та встановлення її належності до громадянства України** під час оформлення паспорта громадянина України, без визнання легітимності дій держави-агресора чи її окупаційних адміністрацій, чи юридичної сили виданих ними документів. Паспорт РФ, виданий на ТОТ України, може бути єдиним документом з фотозображенням особи, яке необхідне для встановлення особи, насамперед для осіб, які не мають документів українського зразка, зокрема тих, хто досяг

2808 Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 № 2235-III. ↗; Питання організації виконання Закону України «Про громадянство України» : Указ Президента України від 27.03.2001 № 215/2001. ↗; Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України : постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 302. ↗

2809 Деякі питання оформлення (у тому числі замість втраченого або викраденого), обміну паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон, у тому числі за кордоном : постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2025 № 1709. ↗

2810 Там само.

2811 17 пріоритетних кроків у сфері захисту прав людини в умовах збройної агресії проти України у 2026 році / Центр прав людини ZMINA [та ін.]. 2026. 8 с. ↗

віку оформлення паспорта під час окупації. На практиці такі відомості не враховуються, а самі паспорти вилучаються без передбаченої законом процедури, без документального оформлення такого вилучення та без визначення подальшого порядку поводження з ними[2812].

Позитивним кроком стало **прийняття Урядом постанови № 736**, яка **запроваджує експериментальний проєкт з видачі у закордонних дипломатичних установах посвідчення на повернення в Україну** для деяких категорій громадян, що народились на ТОТ України[2813]. Водночас аналіз положень цього акта виявив низку проблемних аспектів, зокрема: необґрунтоване звуження кола осіб, які можуть бути свідками для процедури встановлення особи, включення застереження СБУ до підстав для відмови у видачі посвідчення без визначення критеріїв та порядку його надання, а також відсутність вимоги щодо обов'язкового інформування заявника щодо ухваленого рішення про відмову. Такі положення створюють істотні **правові ризики для реалізації права осіб з ТОТ України на повернення в Україну**.

Досі актуальною **залишається проблема ускладненого оформлення посвідчення на повернення в Україну в закордонних дипломатичних установах України для осіб з ТОТ України**, врегульована Порядком оформлення та видачі посвідчення особи на повернення в Україну, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 285[2814], зокрема молоді, яка не отримала паспорт громадянина через складність процедури ідентифікації[2815].

Також **продовжує існувати проблема ризику втрати громадянства України особами з ТОТ України**. Закон № 4502-IX, зокрема, встановив, що набуття громадянства держави-агресора або держави-окупанта на ТОТ України, а також внаслідок незаконної депортації з цих територій не вважається добровільним, крім випадків, коли дії особи спрямовані на пропаганду війни, публічну підтримку збройної агресії проти України або створюють загрози національній безпеці та/або національним інтересам України в розумінні Закону України «Про національну безпеку України»[2816]. Водночас у тексті Закону немає вказівок на те, які саме дії можуть вважатися такими, що загрожують національній безпеці та/або національним інтересам України, як та ким обставини щодо вчинення таких дій будуть доводитися, і які докази вважатимуться достатніми для підтвердження їх вчинення. Це дає змогу широкого тлумачення та необмеженої дискреції посадових осіб органів державної влади, що порушує принцип правової визначеності[2817].

2812 Якими можуть бути підходи щодо документів, виданих в окупації? : аналітична записка / Центр прав людини ZMINA [та ін.]. 2025. 72 с. ↗

2813 Про реалізацію експериментального проекту щодо оформлення окремим категоріям громадян України, які народилися на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, посвідчення особи на повернення в Україну : постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2026 № 736. ↗

2814 Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення та видачі посвідчення особи на повернення в Україну : постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 № 285. ↗

2815 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 578–579) залишаються актуальними. ↗

2816 Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. ↗

2817 Звернення до Президента України щодо ветування Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення реалізації права на набуття та збереження громадянства України» від 18 червня 2025 року. *Благодійний фонд «Право на захист»*. 2025. ↗

Протягом звітного періоду **держава-агресор системно продовжувала нав'язувати громадянство РФ на ТОТ України**[2818], а для осіб, які проживають під окупацією, отримання паспорта РФ переважно є способом виживання, а не власним вибором[2819]. Зокрема, указ президента РФ[2820] фактично зобов'язав громадян України на ТОТ України, які не мають російського громадянства, до 10 вересня 2025 року або залишити відповідну територію, або «врегулювати» своє правове становище відповідно до законодавства РФ. У відповідь Міністерство закордонних справ України заявило, що не визнаватиме паспорти РФ, які можуть бути отримані громадянами України на ТОТ України на підставі цього указу[2821]. Продовженням цього указу стало набрання 20 січня 2026 року чинності закону РФ, який зобов'язав дітей, які проживають на ТОТ України, мати паспорти РФ для виїзду з окупації[2822].

У зв'язку з цим потребують узгодження положення Законів № 1207-VII[2823] та № 2235-III[2824]. Так, Закон № 1207-VII[2825] у чинній редакції встановлює, що примусове автоматичне набуття громадянами України, які проживають на ТОТ України, громадянства Російської Федерації не визнається Україною та не є підставою для втрати громадянства України. Водночас Закон № 2235-III[2826] встановлює, що не вважається добровільно набутим на ТОТ України громадянство держави-агресора, зокрема якщо набуття такого громадянства вимагало звернення із заявою про його набуття, а також у зв'язку з незаконною депортацією, крім випадків, коли дії такої особи спрямовані на пропаганду війни, публічну підтримку збройної агресії проти України або створюють загрози національній безпеці та/або національним інтересам України.

Окремий ризик виникає для громадян України з ТОТ, які були змушені отримати паспорт РФ для виїзду з окупації до третіх країн, зокрема до держав ЄС. Після очікуваного завершення дії тимчасового захисту в березні 2028 року[2827] частина таких осіб може опинитися у вразливому становищі. Вони можуть побоюватися втрати громадянства України та подальшого переслідування. Ці ризики

2818 Ситуація з правами людини під час російської окупації території України та її наслідки, 24 лютого 2022 року – 31 грудня 2023 року. *Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні*. 2024. ↗

2819 Forced displacement from territory of Ukraine occupied by the Russian Federation: forcible transfer and deportation, barriers to return, and the rights of internally displaced persons, 24 February 2022 – 31 December 2025. Office of the UN High Commissioner for Human Rights, 2026. ↗

2820 Про особливості правового становища окремих категорій іноземних громадян в Російській Федерації, внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких указів президента Російської Федерації : указ президента Російської Федерації від 20.03.2025. № 159. ↗

2821 МЗС України не визнаватиме російські паспорти, які отримують українці з ТОТ через новий указ Путіна. *Суспільне Новини*. 2025. ↗

2822 Росія запроваджує нові вимоги для виїзду дітей до 14 років: що зміниться для українців на ТОТ і в Криму. *Суспільне Крим*. 2026. ↗

2823 Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. ↗

2824 Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 № 2235-III. ↗

2825 Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. ↗

2826 Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 № 2235-III. ↗

2827 EU countries agree to extend temporary protection for those fleeing Ukraine until March 2028. 2026. ↗

пов'язані з правовою невизначеністю щодо підстав і критеріїв, за яких їхні дії можуть бути кваліфіковані як такі, що створюють загрозу національній безпеці та/або національним інтересам України. Окремо стоїть питання застосування законодавства про колабораційну діяльність, яке не враховує умов окупації і досить широко тлумачить поняття «співпраця з окупаційними органами влади», чим створює загрозу переслідування жителів ТОТ України.

Крім того, держава запроваджує дискримінаційні практики щодо жителів ТОТ України. Унаслідок цього такі особи можуть бути фактично змушені звертатися до процедур міжнародного захисту в державах ЄС замість розгляду повернення в Україну. Такий наслідок суперечить підходу, закріпленому в документах Європейської комісії[2828] та Ради ЄС[2829] щодо скоординованого виходу з режиму тимчасового захисту, які спрямовані на запобігання правовому вакууму після березня 2027 року та підтримку поінформованого, добровільного і сталого повернення до України, а не витіснення осіб у процедуру притулку через правову невизначеність у державі походження.

У Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року[2830] підкреслюється **необхідність вжиття заходів щодо розв'язання проблеми прав громадян України на ТОТ України** (зокрема дітей, народжених під час окупації), яких російські окупанти змушують прийняти російське громадянство, щоб забезпечити відповідність законодавству ЄС.

Рекомендації[2831]

1. Внести зміни до Закону України «Про громадянство України», зокрема передбачити:

- право на набуття громадянства України за народженням для всіх дітей, народжених на території України, які не набувають іншого громадянства;
- право осіб без громадянства на подання зобов'язання про складання іспитів з основ Конституції України, історії України та на рівень володіння державною мовою протягом двох років з моменту набуття чи прийняття громадянства України;
- спрощений порядок для прийняття до громадянства України осіб, яких визнано особами, які потребують додаткового захисту.

2. Звільнити осіб без громадянства від плати за іспити з основ Конституції України, історії України та на рівень володіння державною мовою.

3. Забезпечити право на набуття громадянства України для дітей, народжених від осіб, які потребують додаткового захисту, та від шукачів захисту.

2828 Proposal for a Council Recommendation on a coordinated approach to the transition out of temporary protection for displaced persons from Ukraine. European Commission, COM(2025) 651 final, 04.06.2025. ↗

2829 Council Recommendation on a coordinated approach to the transition out of temporary protection for displaced persons from Ukraine. 12015/25. Council of the European Union, 08.09.2025. ↗

2830 Ukraine 2025 Report / European Commission. Brussels, 2025. SWD(2025) 759 final. ↗

2831 Частина рекомендацій уже надавалася громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 579) та залишається актуальною.

4. Забезпечити належну та ефективну реалізацію гарантованих законом прав під час підтвердження громадянства та оформлення паспорта громадянина України уповноваженими органами державної влади.

5. Забезпечити можливість врахування відомостей з паспортів РФ, виданих на ТОТ України, як фактичних даних під час встановлення особи та її належності до громадянства України та оформлення паспорта громадянина України, та припинити практику вилучення таких паспортів, визначити порядок їх добровільного передання, реєстрації, зберігання.

6. Спростити та забезпечити ефективну реалізацію процедури оформлення посвідчення на повернення в закордонних дипломатичних установах для осіб з ТОТ України, які у зв'язку з окупацією були позбавлені можливості отримати паспорт громадянина України.

7. Забезпечити ефективну реалізацію положень Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» щодо визнання документів, що підтверджують факти народження, смерті, реєстрації (розірвання) шлюбу особи на ТОТ України через запровадження позасудової (адміністративної) процедури державної реєстрації вказаних актів цивільного стану.

8. Увідповіднити положення ст. 5 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» та ст. 19 Закону України «Про громадянство України», передбачивши, що будь-яке набуття громадянства держави-агресора або держави-окупанта на ТОТ України або внаслідок депортації чи примусового переміщення вважається недобровільним і не може бути підставою для втрати громадянства України, а також встановити вичерпний перелік винятків, чіткі критерії їх застосування, визначити уповноважений орган та процедуру їх встановлення виключно за умови підтвердження відповідних обставин рішенням суду, що набрало законної сили.

Право власності

Загалом прогрес України у сфері захисту права власності треба оцінити як обмежений. В умовах збройної агресії РФ, що триває, у звітному періоді держава одночасно намагалася здійснити масштабну рекодифікацію приватного права через реєстрацію в Парламенті кількох проєктів нового ЦК України, не забезпечивши водночас належного розв'язання нагальних проблем у сфері захисту майнових прав, безпосередньо спричинених війною. Попри окремі позитивні зрушення, зокрема у сфері приватизації, функціонування механізму компенсації за знищене та пошкоджене майно та точковому вдосконаленні процедур управління державним майном, ці зміни не набули системного характеру і не усунули ключові бар'єри у реалізації та захисті майнових прав.

Важливим комплексом питань, пов'язаних із захистом права власності, продовжують залишатися труднощі внесення відомостей до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (ДРРП) про право власності на нерухоме майно, набуте до запуску цього реєстру у 2013 році. Спрощення потребують як адміністративна, так і судова процедури підтвердження права власності на таку нерухо-

мість. Однак станом на кінець липня 2026 року жодних зрушень у цьому напрямі не відбулося.

Сфера дії національного механізму надання компенсації продовжує залишатися достатньо обмеженою і не охоплює значну кількість постраждалих, зокрема тих, чиє житло було знищено або пошкоджено внаслідок збройної агресії РФ до 24 лютого 2022 року або знаходиться на ТОТ України.

Також продовжують існувати інші бар'єри в доступі до компенсації та прогалини, що можуть завадити її отриманню. Певною мірою держава сприяє їх поступовому розв'язанню через періодичне внесення змін до нормативного регулювання відповідних компенсаційних процедур, але, з огляду на масштаб руйнувань та кількість постраждалих, обсяг таких зусиль залишається недостатнім. Зокрема, це стосується необхідності подальшого розширення сфери дії створеного у 2025 році альтернативного рішення для тих, хто виключений з національної компенсаційної процедури, — механізму надання державної допомоги окремим категоріям ВПО, що проживали на ТОТ України.

Ще одним викликом в питаннях реалізації національного компенсаційного механізму може стати реорганізація системи центральних органів виконавчої влади, проведена в липні 2026 року. Уряд 17 липня 2026 року ухвалив рішення про утворення нового Міністерства у справах громад, територій та внутрішньо переміщених осіб України, а також перейменування діючого Мінрозвитку на Міністерство з відновлення, інфраструктури та транспорту України[2832]. Обидва міністерства у двотижневий строк (до 31 липня 2026 року) мають подати на розгляд Уряду проєкти своїх положень та пропозиції щодо внесення відповідних змін до нормативно-правових актів у зв'язку із проведенням такої реорганізації. До липня 2026 року Мінрозвитку відігравало ключову роль у запуску та реалізації механізму надання компенсації за знищене та пошкоджене житло. Подальший перерозподіл повноважень цього міністерства потребує особливої уваги з огляду на необхідність забезпечення безперервного функціонування та розвитку національного компенсаційного механізму. Остаточний розподіл повноважень та функцій цих міністерств стане відомим після затвердження положень про них та потребуватиме додаткового аналізу з точки зору забезпечення ними належного захисту права власності постраждалих від збройної агресії РФ.

Право власності в контексті реформування цивільного законодавства: новий проєкт ЦК України

У Парламенті 22 січня 2026 року був зареєстрований проєкт ЦК України (Кодексу права приватного) (реєстраційний № 14394)[2833], а 6 лютого на його розгляд також подано два альтернативні проєкти[2834]. Однак уже у квітні 2026 року всі три законопроєкти були зняті з розгляду.

2832 Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2026 № 963. ↗

2833 Цивільний кодекс України (Кодекс права приватного) : проєкт, реєстраційний № 14394 від 22.01.2026. ↗

2834 Цивільного кодексу України (Кодекс права приватного) : проєкт, реєстраційний № 14394-1 від 06.02.2026. ↗; Цивільний кодекс України (Кодекс права приватного) : проєкт Закону України, реєстраційний № 14394-2 від 06.02.2026. ↗

Автори законопроєкту № 14394 9 квітня 2026 року подали **новий проєкт ЦК України** (проєкт № 15150)[2835], який згодом було прийнято за основу в першому читанні. Станом на липень 2026 року триває підготовка законопроєкту до другого читання. Згідно з пояснювальною запискою, його метою є рекодифікація та системне оновлення приватного (цивільного) права України.

Водночас у контексті збройної агресії РФ, що триває, вимушеного переміщення населення в межах країни та за кордон, тимчасової окупації частини території держави, масового знищення і пошкодження нерухомого майна, втрати та пошкодження правовстановлюючих документів, настільки масштабна зміна приватноправового регулювання потребує особливо обережного підходу.

Попри наявний запит суспільства, упродовж 2025 року Парламент не приділяв достатньої уваги таким критично важливим питанням, як-от вдосконалення та розширення компенсаційного механізму, спрощення адміністративної та судової процедури визнання та реєстрації права власності на нерухомість[2836]. Наразі ж потреба зосередити увагу та експертні ресурси на вивченні та опрацюванні норм вказаного проєкту ЦК України зменшує ймовірність розв'язання цих критичних питань.

Окремі ризики проєкту № 15150 стали предметом зауважень низки державних органів. Зокрема, за висновком Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради, **проєкт ЦК України не закріплює у змісті права власності традиційну тріаду правомочностей власника — володіння, користування та розпорядження**. Ці правомочності є системоутворювальними елементами національної конструкції права власності та речових прав загалом[2837]. Відмова від їх чіткого нормативного закріплення може спричинити правову невизначеність та мати негативний вплив на передбачуваність захисту речових прав[2838].

Іншим важливим питанням у контексті права власності є **введення поняття «посідання»**. Автори проєкту визначають його як фактичний контроль особи над річчю, що забезпечує їй можливість ефективно панувати над нею, безвідносно до наявності у цієї особи юридичного титулу на річ[2839]. Як зміст запропонованого регулювання, так і перспективи його практичної реалізації викликають багато застережень. Зокрема, як раніше відзначалося щодо проєкту № 14393[2840], передбачена проєктом № 15150 конструкція посідання може сприяти **обходу встановлених процедур державної реєстрації речових прав**, спричинити колізії з Конституцією України та законодавством у сфері управління і відчуження держав-

2835 Цивільний кодекс України : проєкт, реєстраційний № 15150 від 09.04.2026. ↗

2836 17 пріоритетних кроків у сфері захисту прав людини в умовах збройної агресії проти України у 2026 році / Центр прав людини ZMINA [та ін.]. 2026. 8 с. ↗; Дорожня карта законопроєктів в сфері захисту прав постраждалих від збройної агресії РФ проти України: П'ятнадцята сесія Верховної Ради України IX скликання / Коаліція правозахисних організацій, що опікуються захистом прав людей, постраждалих внаслідок війни. 2026. 9 с. ↗

2837 Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проєкт Цивільного кодексу України (реєстр. № 15150 від 09.04.2026) від 22.04.2026 № 16/03-2026/90388. ↗

2838 Там само.

2839 Цивільний кодекс України : проєкт, реєстраційний № 15150 від 09.04.2026. ↗

2840 Цивільний кодекс України (Кодекс права приватного) : проєкт, реєстраційний № 14394 від 22.01.2026. ↗

ного майна, а також створити умови для неправомірного фактичного заволодіння таким майном[2841].

Також проєкт № 15150 пропонує низку змін, зокрема, до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»[2842]. Серед іншого, у разі припинення об'єкта внаслідок випадкового знищення одночасно з державною реєстрацією припинення його існування пропонується вилучати з ДРРП інформацію про всі речові права та обтяження щодо такого об'єкта. Обґрунтування та доцільність повного видалення інформації про випадково знищений об'єкт з ДРРП викликають низку питань, зокрема у податкових органів, з огляду на необхідність доступу до інформації про об'єкт нерухомості та суб'єктів права власності на нього протягом періоду до його знищення[2843].

У зв'язку з цим забезпечення належного захисту права власності вимагатиме значного додаткового аналізу та доопрацювання проєкту ЦК України. Доцільним може бути перенесення настільки масштабних законодавчих змін на післявоєнний період, зокрема з метою зосередження поточних зусиль на більш актуальних питаннях захисту прав держави та громадян, зумовлених збройною агресією проти України.

Приватизація активів та оновлення процедур у діяльності Фонду державного майна України

Протягом 2025 року Фонд державного майна України (ФДМУ) забезпечив виконання **плану надходження коштів від приватизації**, які склали 6,3 млрд грн, з яких 3,8 млрд грн — власне надходження від приватизації несанкційних активів[2844] (зокрема податок на додану вартість у сумі 400,4 млн грн[2845]).

Також велася **робота з санкційними активами**[2846], надходження від яких зараховуються до фонду ліквідації наслідків збройної агресії, кошти якого у 2025 році спрямовувалися на компенсацію за знищене або пошкоджене житло[2847]. Так, згідно із судовими рішеннями, ФДМУ отримав 1 487 санкційних активів, з них 226 — у 2025 році[2848]. Протягом 2025 року від реалізації 25 санкційних активів отри-

2841 Лист Фонду державного майна України від 28.05.2026 № 10-18-14703. ↗

2842 Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. ↗

2843 Пропозиції Державної податкової служби України до проєкту Цивільного кодексу України (реєстраційний № 15150 від 09.04.2026) до першого читання. ↗

2844 Підсумки 2025 року: майже 9,5 млрд гривень – загальний економічний ефект від діяльності ФДМУ. *Фонд державного майна України*. 2025. ↗

2845 Звіт про роботу Фонду державного майна України та хід приватизації державного майна у 2025 році / Фонд державного майна України. 2026. С. 9. ↗

2846 Націоналізовані (санкційні) активи в управлінні Фонду держмайна України. *Фонд державного майна України*. 2025. ↗

2847 Про затвердження Порядку використання коштів фонду ліквідації наслідків збройної агресії : постанова Кабінету Міністрів України від 10.02.2023 № 118. ↗

2848 Звіт про роботу Фонду державного майна України та хід приватизації державного майна у 2025 році / Фонд державного майна України. 2026. С. 84–86. ↗

мано 4,5 млрд грн[2849]. Загальний економічний ефект діяльності ФДМУ у 2025 році склав понад 9,5 млрд грн[2850].

За підсумками першого півріччя 2026 року в управлінні ФДМУ перебувало 1 135 санкційних активів, а надходження від їх приватизації становили 70,45 млн грн, від продажу санкційного майна надійшло ще 7,38 млн грн[2851].

Протягом 2025 року ФДМУ продовжував діяльність у рамках запровадженого у 2024 році **проєкту «Земельний банк»**[2852], який передбачає передачу державних земель в суборенду на визначений строк (14 і 25 років) через відкриті онлайн-аукціони (Prozorro.Продажі), на яких формується справедлива ринкова ставка[2853]. Водночас земельні ділянки залишаються в державній власності. Якщо у 2024 році завдяки онлайн-аукціонам із суборенди державних земель до бюджету надійшло майже 344 млн грн[2854], то у 2025 році товариство з обмеженою відповідальністю «Державний земельний банк» уклав 912 договорів суборенди із переможцями аукціонів, передав у користування сільгоспвиробникам 57 546 гектарів земельних ділянок, у результаті чого надходження до державного та місцевих бюджетів за результатами роботи Товариства склали 564,5 млн грн включно з податком на додану вартість[2855].

У 2025 році відбулися **зміни в законодавстві про приватизацію**[2856], якими запропоновано виключити право орендаря державного або комунального майна на прямий викуп такого майна і запровадити механізм продажу майна виключно шляхом проведення аукціону. Також із Закону № 157-IX[2857] виключено положення, які стосуються компенсації орендарю вартості невіддільних поліпшень, та запропоновано такі витрати зараховувати в рахунок орендної плати[2858].

Такі зміни, за деякими винятками, набрали чинності з 6 червня 2026 року. Водночас пункти 2 та 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 4360-IX набрали чинності раніше — з 7 червня 2025 року. Пункт 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» передбачив підвищення рівня інформаційної обізнаності

2849 Там само; Підсумки 2025 року: Націоналізовані (санкційні) активи працюють на Україну. *Фонд державного майна України*. 2025. ↗

2850 Підсумки 2025 року: майже 9,5 млрд гривень – загальний економічний ефект від діяльності ФДМУ. *Фонд державного майна України*. ↗

2851 3,4 мільярда гривень до держбюджету: підсумки роботи Фонду держмайна за перше півріччя 2026 року. *Фонд державного майна України*. 2026. ↗

2852 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиції, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 600. ↗

2853 Вчора вперше у 2026 році стартували торги в межах проєкту «Земельний банк». *Фонд державного майна України*. 2026. ↗

2854 «Земельний банк» сплатив до бюджету 55,7 млн грн мінімального податкового зобов'язання за 2024 рік. *Фонд державного майна України*. 2025. ↗

2855 Звіт про роботу Фонду державного майна України та хід приватизації державного майна у 2025 році / Фонд державного майна України. 2026. С. 50–53. ↗

2856 Про внесення змін до деяких законів України щодо особливостей приватизації об'єктів державної та комунальної власності, переданих в оренду : Закон України від 16.04.2025 № 4360-IX. ↗

2857 Про оренду державного та комунального майна : Закон України від 03.10.2019 № 157-IX. ↗

2858 Особливості приватизації об'єктів державної та комунальної власності, переданих в оренду. Опубліковано закон. *Електронний суд*. 2025. ↗

про принципи, цілі та результати управління активами публічного сектору економіки, зокрема об'єктами державної власності. Відповідну постанову, яка затвердила перелік та порядок реалізації таких заходів, Уряд прийняв лише 8 липня 2026 року[2859]. Пункт 3 передбачив розроблення і подання у шестимісячний строк законопроєкту про внесення змін до Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» щодо встановлення особливостей приватизації окремого індивідуально визначеного об'єкта портової інфраструктури (крім стратегічних об'єктів портової інфраструктури), що використовується суб'єктом господарювання на підставі договору оренди, який здійснив поліпшення такого майна. Станом на липень 2026 року інформація про реєстрацію відповідного законопроєкту в Парламенті відсутня.

Залишається потреба узгодження норм чинного законодавства із Законом України «Про санкції»[2860], зокрема щодо земельних ділянок та активів, які перебувають у різних митних режимах і за які не сплачено митні платежі як під час імпорту. У зв'язку з цим ФДМУ підготував два законопроєкти № 14241[2861] та № 14281[2862], які були внесені на розгляд Парламенту народними депутатами[2863].

Також очікується, що внесені у 2025 році зміни[2864] до Закону № 772-VIII[2865] сприятимуть **більш ефективній реалізації санкційних активів**, оскільки мають істотно пришвидшити передачу таких активів від АРМА до ФДМУ після ухвалення рішення про їх стягнення в дохід держави[2866]. Зважаючи на системну критику роботи АРМА щодо якості управління активами[2867] та затягування процедур їх передачі, що на практиці уповільнює подальшу їх реалізацію ФДМУ[2868], прийняті законодавчі зміни мають не лише удосконалити діяльність АРМА, але й запровадити оперативний механізм реалізації ФДМУ санкційних активів.

У 2025 році відбулися зміни щодо **отримання в оренду державного майна з метою облаштування гуртожитків для тимчасового проживання ВПО**. У доповнення до

2859 Деякі питання інформування громадськості з питань управління активами публічного сектору економіки : постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2026 № 891. ↗

2860 Про санкції : Закон України від 14.08.2014 № 1644-VII. ↗

2861 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління активами, стягнутими в дохід держави : проєкт Закону України, реєстраційний № 14241 від 24.11.2025. ↗

2862 Про внесення змін до Митного кодексу України та Закону України «Про санкції» щодо врегулювання окремих питань розпорядження іноземними товарами, транспортними засобами комерційного призначення, а також уточнення переліку осіб, відповідальних за сплату митних платежів, та удосконалення окремих митних процедур : проєкт Закону України, реєстраційний № 14281 від 08.12.2025. ↗

2863 Звіт про роботу Фонду державного майна України та хід приватизації державного майна у 2025 році / Фонд державного майна України. 2026. С. 124. ↗

2864 Про внесення змін до Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» щодо посилення інституційної спроможності Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, та вдосконалення механізмів управління активами : Закон України від 18.06.2025 № 4503-IX. ↗

2865 Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : Закон України від 10.11.2015 № 772-VIII. ↗

2866 Як управлятимуть арештованими підсанкційними активами за новим законом про АРМА. *Transparency International Ukraine*. 2025. ↗

2867 Публікація народної депутатки України Анастасії Радіної в соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

2868 Як управлятимуть арештованими підсанкційними активами за новим законом про АРМА. *Transparency International Ukraine*. 2025. ↗

змін, про які зазначалося раніше[2869], запроваджено знижену ставку для громадських об'єднань та благодійних організацій, які беруть державне або комунальне майно в оренду для тимчасового проживання ВПО, у розмірі 3% від вартості орендованого майна[2870]. Однак такий розмір орендної плати значно перевищував розмір орендної плати, передбачений для органів місцевого самоврядування та утворених ними юридичних осіб, які повністю або частково фінансуються коштом місцевого бюджету, що становив 1 грн за 1 кв. м.

Зважаючи на це, Уряд у лютому 2026 року знизив ставку орендної плати для громадських об'єднань, благодійних організацій, які в орендованому майні розміщують ВПО, до 0,01% від вартості орендованого майна. Але поряд з цим розмір річної орендної плати за такі об'єкти для юридичних осіб, заснованих державою або територіальною громадою, знижено до 1 грн на рік за один об'єкт оренди незалежно від його площі[2871]. Тобто й у 2026 році **збережено різні підходи до встановлення розміру плати за оренду залежно від форми власності орендаря**.

У сфері приватизації житла важливі зміни мають відбутися після припинення або скасування воєнного стану. Згідно з прийнятим 13 січня 2026 року Законом № 4751-IX[2872], через рік з дня припинення або скасування воєнного стану в Україні втратить чинність Закон № 2482-XII[2873], у зв'язку з чим **подальша приватизація житла державного житлового фонду стане неможливою**.

Натомість 18 березня 2026 року у Верховній Раді зареєстровано законопроєкт № 15088[2874], який пропонував дозволити приватизацію квартир та будинків, пошкоджених або знищених внаслідок збройної агресії РФ, починаючи з 24 лютого 2022 року, щодо яких є звіт (акт) про обстеження відповідного об'єкта. Попри те що можливість приватизації знищеного житла викликає низку питань, **дозвіл приватизації пошкоджених квартир та будинків може стати важливим кроком у захисті прав постраждалих користувачів такого житла**. Одночасно законопроєкт пропонував заборонити приватизацію квартир та будинків на ТОТ України з затвердженого переліку[2875]. Однак у зв'язку зі зміною складу Кабінету Міністрів України зазначений законопроєкт відкликано 16 липня 2026 року відповідно до ст. 105 Регламенту Верховної Ради[2876].

2869 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 601. ↗

2870 Про внесення до деяких постанов Кабінету Міністрів України змін з питань забезпечення тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 25.09.2025 № 1187. ↗

2871 Про внесення до деяких постанов Кабінету Міністрів України змін щодо створення умов для проживання внутрішньо переміщених осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 18.02.2026 № 205. ↗

2872 Про основні засади житлової політики : Закон України від 13.01.2026 № 4751-IX. ↗

2873 Про приватизацію державного житлового фонду : Закон України від 19.06.1992 № 2482-XII. ↗

2874 Про внесення зміни до статті 2 Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду» : проєкт Закону України, реєстраційний № 15088 від 18.03.2026. ↗

2875 Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією : наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 28.02.2025 № 376. ↗

2876 Законопроєкт, внесений Президентом України або Кабінетом Міністрів України, вважається відкликаним, якщо до його прийняття в першому читанні за основу повноваження Президента України або Кабінету Міністрів України були припинені.

Удосконалення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та питання внесення інформації до зазначеного реєстру

В Україні право власності та інші речові права на нерухоме майно належать державній реєстрації[2877] через внесення відповідних відомостей до ДРРП[2878], який працює з 2013 року та містить архівні частини попередніх реєстрів прав на нерухомість і їх обтяжень[2879]. Приблизна кількість неверифікованих власників житла, інформація про право власності яких відсутня у ДРРП і міститься лише в паперових правовстановлюючих документах та/або архівній частині ДРРП, в Україні може становити щонайменше 9,6 млн осіб[2880], що свідчить про **системну проблему наповнення ДРРП** та створює значні ризики для підтвердження і захисту права власності таких осіб, особливо в разі знищення чи пошкодження їхнього нерухомого майна внаслідок збройної агресії.

За інформацією Мін'юсту, якщо право власності на нерухоме майно зареєстроване до 2013 року, власнику не потрібно вчиняти жодних дій для визнання державою його права власності, але за власним бажанням він може звернутися за реєстрацією свого права власності в ДРРП[2881]. Однак у разі знищення чи пошкодження нерухомого майна внаслідок збройної агресії РФ, внесення відомостей про набуте до 2013 року право власності до ДРРП є необхідним, а відсутність таких відомостей в ДРРП унеможливлює отримання компенсації[2882]. Щоб внести відомості до ДРРП про набуте до 2013 року право власності на нерухомість, наразі необхідно звернутися до державного реєстратора або в електронній формі (онлайн) через Портал «Дія». Послуга внесення таких даних до ДРРП онлайн є доступною на всій території України, крім Автономної Республіки Крим, Луганської та Донецької областей. Попри окупацію більшої частини цих територій, доступність електронної послуги внесення даних до ДРРП на підконтрольній Україні території може сприяти наповненню ДРРП та захисту прав власників розташованого на такій території нерухомого майна[2883].

Однак внесення даних про набуте до 2013 року право власності до ДРРП ускладнюється необхідністю надання довідки з відповідного бюро технічної інвентари-

---

2877 Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. ↗

2878 Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. ↗

2879 Там само.

2880 Проблемні питання верифікації права власності на житлову нерухомість в Україні : експертне дослідження / ГО «Поверни своє». 2025. ↗

2881 Чи потрібно реєструвати право власності в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, якщо таке право було зареєстровано до 2013 року? *Київське міжрегіональне управління Міністерства юстиції України.* 2025. ↗

2882 Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 23.02.2023 № 2923-IX. ↗

2883 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 598. ↗

зації (БТІ) за місцем знаходження майна. Якщо реєстрація в БТІ здійснювалася виключно в паперовій формі, а відповідні відомості відсутні в архівних частинах ДРРП, отримання такої довідки може бути неможливим через втрату, знищення архівів БТІ або їх знаходження на ТОТ України. У результаті власник майна не зможе внести відомості про належне йому право власності до ДРРП в адміністративному порядку та буде змушений звертатися до суду.

Ця проблема стала особливо актуальною з початком повномасштабної збройної агресії проти України та загострюється у зв'язку з регулярними ракетними та дроновими атаками РФ на цивільну інфраструктуру населених пунктів України[2884]. Станом на липень 2026 року її не розв'язано. На спрощення порядку внесення до ДРРП відомостей про набуті до 2013 року речові права на нерухоме майно спрямований законопроєкт № 11440[2885]. Однак, попри підвищену суспільну увагу, його безпосередній вплив на доступ постраждалих осіб до компенсації за пошкоджене та знищене житло, а також пропозиції щодо його доопрацювання від груп парламентарів[2886], зазначений законопроєкт з грудня 2024 року перебуває в статусі підготовки до другого читання та станом на липень 2026 року не був остаточно розглянутий Парламентом.

Водночас потребують активізації **зусилля держави в оцифруванні архівів БТІ**. Частково робота проведена в м. Київ, де оцифровано значний масив документів БТІ, а завершення створення електронної бази об'єктів нерухомого майна і введення її в експлуатацію заплановано на період до 2027 року включно[2887]. Однак такі заходи залишаються фрагментарними та не формують цілісної політики збереження, оцифрування та інтеграції даних БТІ про право власності до системи державної реєстрації речових прав. Це створює ризик втрати власниками нерухомості можливості внести до ДРРП в адміністративному порядку відомості про право власності, набуте ними до 2013 року, а також обмежує доступ держави до повних та достовірних даних про об'єкти нерухомості на її території.

За цих обставин власники мають підтверджувати своє право власності в судовому порядку. Однак судовий процес є тривалим і фінансово витратним. Зокрема, визначення розміру судового збору залежить від вартості нерухомого майна, яке є предметом позову[2888]. В умовах тимчасової окупації частини території України визначити дійсну вартість житла є неможливим. За таких обставин суд вказує на заниження вартості нерухомості, яка є предметом позову, обґрунтовуючи це рішення різницею заявленої та дійсної (ринкової) вартості майна[2889]. Внаслідок

2884 2025 deadliest year for civilians in Ukraine since 2022, UN human rights monitors find. *UN Human Rights Monitoring Mission in Ukraine*. 2026. ↗

2885 Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» щодо забезпечення механізму державної реєстрації права власності на нерухоме майно за відсутності доступу до матеріалів підприємств бюро технічної інвентаризації : проєкт Закону України, реєстраційний № 11440 від 24.07.2024. ↗

2886 Про Звіт про виконану роботу Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України : рішення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України від 15.12.2025. ↗

2887 Більше 80 мільйонів оцифрованих сторінок з архівів БТІ отримали офіційний статус. *Київська міська рада, Київська міська державна адміністрація*. 2025. ↗

2888 Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. ↗

2889 Ухвала Синельниківського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 24.09.2025 у справі № 191/4844/25. ↗

перегляду вартості майна відбувається збільшення розміру судового збору, що робить процес визнання права власності судом фінансово обтяжливим та менш доступним для частини позивачів, які постраждали через війну.

Отже, залишається актуальним питання звільнення заявників від сплати судового збору під час розгляду справ про визнання права власності на житло, знищене або пошкоджене внаслідок збройної агресії РФ, що запропоновано поданим до Парламенту у квітні 2026 року законопроєктом № 15181[2890] (станом на липень 2026 року — опрацьовується парламентським комітетом з питань фінансів, податкової та митної політики). Також потребує спрощення судова процедура визнання права власності на таке майно через запровадження можливості розгляду цієї категорії справ у порядку окремого провадження (за відсутності спору про право)[2891].

Механізм надання компенсації за знищення та пошкодження нерухомого майна

Станом на 10 липня 2026 року, за інформацією Мінрозвитку[2892], постраждалі загалом подали **167 735 заяв про надання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна** та **232 869 заяв — за пошкоджений**.

На зазначену дату видано **74 793** житлові сертифікати, **33 643** з яких — реалізовано отримувачами компенсації. Середня сума житлового сертифіката становить 1,3 млн грн. Водночас як перший транш компенсації для відбудови знищеного житла на власній земельній ділянці виплачено 982,4 млн грн, а фінансування за другим траншем загалом склало 515,8 млн грн[2893].

Компенсацію за пошкоджене житло надано за 153 333 заявами. Загальна сума таких виплат станом на 10 липня 2026 року склала 14,8 млрд грн[2894].

Через обмежену сферу дії компенсаційного механізму **частина постраждалих і досі не мають можливості отримати компенсацію за знищення та пошкодження житла**. Основними чинниками, що впливають на це, є часові та територіальні обмеження[2895] — отримати компенсацію можна лише, якщо знищення або пошкодження житла відбулося в період з 24 лютого 2022 року. Також компенсація залишається недоступною, якщо знищений або пошкоджений об'єкт нерухо-

2890 Про внесення змін до статті 5 Закону України «Про судовий збір» щодо звільнення від сплати судового збору у справах про визнання права власності на нерухоме майно, а також порушення інших речових прав внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України : проєкт Закону України, реєстраційний № 15181 від 17.04.2026. ↗

2891 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 599–600. ↗

2892 Результати роботи програми єВідновлення станом на ранок 10 липня 2026. *Міністерство розвитку громад та територій України*. 2026. ↗

2893 Там само.

2894 Там само.

2895 Національний компенсаційний механізм за пошкодження та знищення об'єктів нерухомого майна: досвід, виклики та перспективи вдосконалення : звіт за результатами моніторингово-аналітичного дослідження / БФ «Право на захист». 2025. 108 с. ↗

мості знаходився станом на зазначену дату на ТОТ України. Втім, на практиці компенсаційний механізм не працює і для об'єктів на територіях, окупованих після початку повномасштабного вторгнення.

Іншим бар'єром у доступі до компенсації є обмеження суб'єктного складу осіб, які можуть її отримати. Іноземці, які перебувають в Україні на законних підставах та є власниками, замовниками будівництва або інвесторами у відповідні об'єкти, не можуть отримати компенсацію, у зв'язку з чим їхні майнові права залишаються незахищеними[2896].

Попри численні ініціативи з розширення сфери дії компенсаційного механізму, ці обмеження залишаються незмінними з моменту прийняття Закону № 2923-IX[2897]. Зокрема, спрямований на їх усунення законопроєкт № 13136[2898], який у серпні 2025 року Комітет Верховної Ради з питань економічного розвитку вирішив рекомендувати включити до порядку денного та в першому читанні прийняти за основу[2899], станом на липень 2026 року так і не був розглянутий.

Проте восени 2025 року держава зробила **перші кроки зі створення альтернативних рішень для постраждалих**, які знаходяться поза сферою дії національної компенсаційної процедури. Постановою Уряду[2900] запроваджено надання **житлового ваучера** — спеціального платіжного документа в електронній формі, який може бути спрямований на фінансування придбання (і) об'єкта житлової нерухомості, (іі) земельної ділянки, на якій він розташований, (ііі) частки у праві власності на таке майно. Розмір допомоги в розрахунку на одного отримувача — 2 млн грн[2901].

Коло отримувачів допомоги поки є обмеженим і містить лише фізичних осіб — громадян України, які перебувають на обліку в Єдиній інформаційній базі даних

2896 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 587–590. ↗

2897 Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 23.02.2023 № 2923-IX. ↗

2898 Про внесення змін до Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» та деяких інших законів України щодо удосконалення механізму надання компенсацій та обліку нерухомого майна : проєкт Закону України, реєстраційний № 13136 від 26.03.2025. ↗

2899 Висновок Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку на проект Закону України про внесення змін до Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» та деяких інших законів України щодо удосконалення механізму надання компенсацій та обліку нерухомого майна (реєстр. № 13136) від 27.08.2025 № 04-16/03-2025/198215. ↗

2900 Про затвердження Порядку надання допомоги для вирішення житлового питання окремим категоріям внутрішньо переміщених осіб, що проживали на тимчасово окупованій території, та внесення змін до Порядку ведення Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : постанова Кабінету Міністрів України від 22.09.2025 № 1176. ↗

2901 Осінній огляд важливого: 2025. *БФ «Право на захист»*. 2025. ↗

ВПО і перемістилися з ТОТ України, включених до переліку таких територій, затвердженого Мінрозвитку[2902], для яких не визначено дати завершення тимчасової окупації, та належать до однієї із таких двох категорій: (а) учасники бойових дій та (б) особи з інвалідністю внаслідок війни. Отримувачі допомоги також мають відповідати низці інших вимог, як-от відсутність забезпечення житлом для постійного проживання органами державної влади протягом перебування на обліку як ВПО, відсутність поданої заяви про надання компенсації за знищене житло та/або затвердженого рішення про надання компенсації тощо.

З 1 серпня 2026 року **перелік таких вимог розширюється**[2903]. Зокрема, отримати допомогу не зможуть особи, якщо вони та члени їхніх сімей, починаючи з 24 лютого 2022 року до дати подання заяви про надання допомоги, припинили право власності на об'єкти житлової нерухомості. Водночас припинення права власності, згідно з ЦК України, може відбуватися, зокрема, у разі звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника, а також знищення майна[2904]. Таким чином, ВПО з ТОТ України може не мати змоги отримати державну допомогу для вирішення житлового питання, наприклад, якщо єдине житло на підконтрольній Уряду території України, що знаходилося у власності такої особи, знищено внаслідок збройної агресії. Таке обмеження може бути пов'язано із наміром запобігти отриманню однією і тією ж особою і державної допомоги для вирішення житлового питання, і компенсації за знищене житло. Водночас, з огляду на наявність інших обмежень на отримання зазначеної допомоги для ВПО, якщо вони або члени їхньої сім'ї подали заяву на отримання компенсації за знищене житло та/або яким затверджено рішення про надання такої компенсації[2905], **нові обмеження**, пов'язані з припиненням права власності на об'єкти житлової нерухомості після початку повномасштабного вторгнення, **є надмірними**, недостатньо обґрунтованими та такими, що потребують подальшого перегляду з метою захисту прав ВПО та врахування об'єктивних життєвих обставин постраждалого населення під час збройної агресії.

Станом на 10 липня 2026 року в рамках цієї програми громадяни подали 43 268 заяв, за понад 35 тис. з них були винесені позитивні рішення[2906]. Фінансування за житловим ваучером погоджено у 3 296 випадках на загальну суму 6,59 млрд грн[2907]. Отже, кошти в розмірі 6,6 млрд грн, виділені для цього Урядом[2908], наразі

2902 Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією : наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 28.02.2025 № 376. ↗

2903 Деякі питання надання допомоги для вирішення житлового питання окремим категоріям внутрішньо переміщених осіб, що проживали на тимчасово окупованій території : постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2026 № 723. ↗

2904 Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. ↗

2905 Про затвердження Порядку надання допомоги для вирішення житлового питання окремим категоріям внутрішньо переміщених осіб, що проживали на тимчасово окупованій території, та внесення змін до Порядку ведення Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : постанова Кабінету Міністрів України від 22.09.2025 № 1176. ↗

2906 Результати роботи програми єВідновлення станом на ранок 10 липня 2026. *Міністерство з відновлення, інфраструктури та транспорту України. 2026.* ↗

2907 Там само.

2908 Уряд виділив 6,6 млрд гривень на житлові ваучери для ВПО з тимчасово окупованих територій. *Міністерство з відновлення, інфраструктури та транспорту України*. 2026. ↗

використано. Однак Банк розвитку Ради Європи виділить Україні 80 млн євро для подальшого фінансування цієї програми, що має забезпечити житлом ще приблизно 2 тис. родин[2909].

Додатково до збільшення фінансування програми, для забезпечення житлом якнайбільшої кількості переміщених з ТОТ осіб необхідним є також розширення категорій ВПО, які можуть бути отримувачами такої допомоги. Відповідно до Операційного плану заходів з реалізації у 2026–2028 роках Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2030 року, затвердженого Урядом 10 червня 2026 року[2910], розширення категорій отримувачів допомоги для вирішення житлового питання ВПО з ТОТ заплановано лише на II квартал 2028 року. Водночас, оскільки цей крок передбачає тільки розробку та внесення на розгляд Уряду відповідного нормативно-правового акту про розширення категорій отримувачів зазначеної допомоги, його прийняття Урядом та подальше впровадження можуть відбутися пізніше зазначеного строку.

У другому півріччі 2025 року та протягом першої половини 2026 року **Уряд вніс низку важливих змін до чинних процедур надання компенсації**. Зокрема, Уряд додатково врегулював питання **проведення обстеження об'єктів культурної спадщини для цілей отримання компенсації** власниками цих об'єктів у разі їх пошкодження внаслідок збройної агресії[2911]. Зокрема, акт огляду технічного стану об'єкта культурної спадщини визнано одним з документів, що використовується для визначення обсягу пошкоджень об'єкта нерухомості. Порядок, що визначає надання компенсації за пошкодження житла[2912], доповнено окремим Переліком груп товарів будівельної продукції, що може бути придбана отримувачем за кошти компенсації для проведення ремонту пошкоджених об'єктів культурної спадщини.

У травні 2026 року ці нововведення були скасовані[2913] з огляду на практичні складнощі[2914] їх реалізації, а процес обстеження пошкоджених об'єктів культурної спадщини наближено до загальної процедури обстеження інших будівель і споруд, пошкоджених внаслідок збройної агресії, з урахуванням певних особливостей. Дистанційне обстеження таких об'єктів у разі знаходження на території можливих або активних бойових дій не проводиться[2915]. З огляду на зазначені зміни,

---

2909 80 млн євро на житло для переселенців: Україна розширює програму житлових ваучерів. Політична партія «Слуга народу». 2026. ↗

2910 Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2026–2028 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.06.2026 № 598. ↗

2911 Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо усунення пошкоджень об'єктів культурної спадщини внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2025 № 1237. ↗

2912 Про затвердження Порядку надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги «єВідновлення» : постанова Кабінету Міністрів України від 21.04.2023 № 381. ↗

2913 Деякі питання ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації, пов'язаних із пошкодженням або знищенням нерухомих об'єктів культурної спадщини : постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2026 № 713. ↗

2914 Інформація ґрунтується на практиці юристів БФ «Право на захист», 2025.

2915 Про затвердження Порядку виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд : постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 № 473. ↗

ефективність реалізації компенсаційного механізму в разі знищення або пошкодження об'єктів культурної спадщини вимагатиме подальшого моніторингу.

Уряд також змінив **вимоги до надання заявником згоди співвласників пошкодженого житла на отримання ним компенсації**. Довгий час вимога надати таку згоду — в електронній формі (засобами Порталу «Дія») або у паперовій формі, що передбачала нотаріальне засвідчення підпису співвласника[2916], — становила один з ключових бар'єрів у доступі до компенсації. Відсутність інформації про місце перебування співвласників житла, їх перебування за кордоном, втрата соціальних зв'язків або конфлікти між ними на практиці унеможливлювали надання згоди та отримання компенсації заявником[2917]. Після часткового послаблення таких вимог навесні минулого року, коли Уряд встановив, що згода співвласника пошкодженого об'єкта, який є іноземцем або особою без громадянства, не вимагається[2918], у січні 2026 року набрали чинності нові положення, якими цю процедуру спрощено для всіх постраждалих[2919].

Інші важливі зміни, що набрали чинності в січні 2026 року, стосуються **визначення розміру компенсації за пошкодження житла**. Вперше з моменту затвердження у квітні 2023 року Уряд змінив розмір усереднених показників вартості матеріалів та робіт, які використовують для визначення розміру компенсації. Відсутність їх коригування в попередні роки, попри встановлені Кабінетом Міністрів України вимоги, призводила до призначення компенсації в розмірі, що не відповідав фактичним витратам, необхідним для ремонту пошкодженого житла[2920].

У жовтні 2025 року Уряд ухвалив низку змін щодо **особливостей проведення дистанційного обстеження знищених об'єктів нерухомого майна, які розташовані на територіях можливих та активних бойових дій**, для яких не визначена дата їх припинення[2921]. Попри ці зміни, реалізація механізму залишається достатньо ускладненою та потребує подальшого вдосконалення. Розповсюдженою виявляється практика перекладання обов'язку пошуку доказів знищення об'єкта на постраждалих. Встановлений законодавством строк проведення дистанцій-

---

2916 Про затвердження Порядку надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги «єВідновлення» : постанова Кабінету Міністрів України від 21.04.2023 № 381. ↗

2917 Національний компенсаційний механізм за пошкодження та знищення об'єктів нерухомого майна: досвід, виклики та перспективи вдосконалення : звіт за результатами моніторингово-аналітичного дослідження / БФ «Право на захист». 2025. 108 с. ↗

2918 Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, та надання компенсації за такі об'єкти : постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2025 № 296. ↗

2919 Про внесення змін до Порядку надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги «єВідновлення» : постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2025 № 1525. ↗

2920 Про внесення змін у додаток 2 до Порядку надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги «єВідновлення» : постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.2025 № 1646. ↗

2921 Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2022 р. № 473 і від 7 липня 2025 р. № 815 : постанова Кабінету Міністрів України від 22.10.2025 № 1347. ↗

ного обстеження фактично виявляється недостатнім, і комісії не встигають забезпечити його проведення та зібрати необхідні інформаційні продукти дистанційного зондування Землі, у зв'язку з чим вони ухвалюють рішення про зупинення дистанційного обстеження[2922]. Наступні дії та обов'язки комісії на час такого зупинення, зокрема щодо збору додаткової інформації стосовно обстежуваного об'єкта, законодавство не регламентує. Водночас поновлення обстеження ставиться в залежність від можливості отримання заявником додаткової інформації щодо об'єкта та подання її комісії[2923], хоча можливості постраждалих отримувати такі дані є достатньо обмеженими.

Чергові зміни[2924] до встановленого порядку проведення дистанційного обстеження, внесені Урядом у квітні 2026 року, дали можливість додатково врегулювати окремі питання діяльності комісій, які проводять такі обстеження, зокрема можливість включати до їхнього складу за потреби представників СБУ або інших компетентних органів державної влади, та одержувати необхідні дані щодо знищених об'єктів. Відтак належна реалізація механізму дистанційного обстеження вимагає не лише вдосконалення його нормативного регулювання, а й зміни практичних підходів до реалізації на місцях.

У лютому 2026 року набрали чинності **зміни до Порядку ведення Державного реєстру майна**, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України (РПЗМ)[2925]. Відтепер на підставі звернення до Мінрозвитку[2926] статус користувача реєстрової інформації може бути надано, зокрема, представникам міжнародних донорських організацій, які виконують моніторингові функції за використанням коштів та виконанням електронної публічної послуги «єВідновлення», Групі підтримки «єВідновлення», представникам Представництва Управління Верховного комісара ООН у справах біженців в особі Представництва в Україні. Це дає змогу переглядати інформацію, отримувати витяги, здійснювати нагляд за достовірністю, точністю та повнотою внесеної публічними реєстраторами інформації та має посилити можливості контролю за реалізацією механізму надання компенсації, особливо з огляду на значні обсяги міжнародного фінансування компенсаційних виплат[2927].

2922 Інформація ґрунтується на практиці юристів БФ «Право на захист» за 2025 рік.; «Виключили найуразливіших». Юристка про плюси та мінуси для ВПО постанови № 815 щодо зруйнованого майна. *Суспільне Донбас*. 2025. ↗

2923 Деякі питання проведення дистанційного обстеження знищених окремих категорій об'єктів нерухомого майна, які розташовані на територіях можливих бойових дій, для яких не визначена дата припинення можливості бойових дій, територіях активних бойових дій, територіях активних бойових дій, на яких функціонують державні електронні інформаційні ресурси, для яких не визначена дата завершення бойових дій : постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.2025 № 815. ↗

2924 Про внесення змін до особливостей проведення дистанційного обстеження знищених окремих категорій об'єктів нерухомого майна, які розташовані на територіях можливих бойових дій, для яких не визначена дата припинення можливості бойових дій, на територіях активних бойових дій, територіях активних бойових дій, на яких функціонують державні електронні інформаційні ресурси, для яких не визначена дата завершення бойових дій : постанова Кабінету Міністрів України від 22.04.2026 № 511. ↗

2925 Деякі питання забезпечення функціонування Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : постанова Кабінету Міністрів України від 13.06.2023 № 624. ↗

2926 З урахуванням змін в системі центральних органів виконавчої влади в липні 2026 року уповноважене міністерство надалі може бути змінене.

2927 Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2023 р. № 381 і від 13 червня 2023 р. № 624 : постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2026 № 179. ↗

Водночас **невирішеним залишається питання загальнодоступності відомостей РПЗМ**. Згідно з Порядком інформація, внесена до РПЗМ, є відкритою і загальнодоступною, крім окремих відомостей, зокрема паспортних даних та місця проживання фізичних осіб[2928]. Наприкінці листопада 2025 року Мінрозвитку анонсувало плани відкриття даних цього реєстру[2929], але станом на липень 2026 року відповідна інформація так і не була оприлюднена, що істотно обмежує прозорість функціонування національного компенсаційного механізму.

Вдосконалення потребують також і питання наповнення РПЗМ. Як і в попередні роки, механізм збору та внесення до цього реєстру відомостей про знищення та пошкодження рухомого майна впроваджено не було, а процедури внесення даних про знищену та пошкоджену нерухомість продовжують залишатися обмеженими. Попри створений на законодавчому рівні механізм, процедури не забезпечують збору інформації про об'єкти, знищення та пошкодження яких відбулось до початку повномасштабного вторгнення, а також тих, що знаходяться на ТОТ України[2930].

Інтенсифікація процесів експропріації окупаційною владою РФ житла громадян України, яке знаходиться на ТОТ України, актуалізує проблему відсутності **механізму внесення до РПЗМ відомостей про випадки експропріації** або іншого незаконного відібрання такого житла. Це унеможливлює системний облік, акумулювання інформації щодо відповідних порушень та подальше напрацювання способів та інструментів для допомоги постраждалим власникам такого майна.

Станом на липень 2026 року на реалізацію механізму надання компенсації продовжують впливати такі фактори:

1) Сфера дії національного компенсаційного механізму обмежена територіальними, часовими та суб'єктними критеріями, що унеможливлює доступ до нього громадян України, житло яких було знищено або пошкоджено до 24 лютого 2022 року, або станом на цю дату знаходилося на ТОТ України[2931], а також іноземців, що проживають в Україні на законних підставах і є власниками, замовниками будівництва або інвесторами відповідних об'єктів нерухомості[2932].

2) Неповнота нормативного регулювання окремих компонентів компенсаційного механізму, а саме відсутність низки порядків і процедур, необхідних для повноцінної реалізації всіх компонентів національного компенсаційного механізму, зокрема порядку надання компенсації за пошкодження спільного майна багатоквартирних будинків, порядку надання компенсації членам житлово-будівельних (житлових) кооперативів, які викупили квартиру (інше житлове

2928 Деякі питання забезпечення функціонування Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : постанова Кабінету Міністрів України від 13.06.2023 № 624. ↗

2929 Публікація Міністерства розвитку громад та територій України в соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

2930 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 592–594. ↗

2931 Там само. С. 587–588.

2932 Національний компенсаційний механізм за пошкодження та знищення об'єктів нерухомого майна: досвід, виклики та перспективи вдосконалення : звіт за результатами моніторингово-аналітичного дослідження / БФ «Право на захист». 2025. 108 с. ↗

приміщення в будівлі, будинок кооперативу), але не оформили право власності на нього. Відсутнім залишається і порядок проведення дистанційного обстеження знищених об'єктів на ТОТ України.

3) Недоліки механізму компенсації за пошкоджені об'єкти нерухомості, серед яких:

- Неможливість отримання компенсації за вже виконаний за власні кошти ремонт на пошкодженому об'єкті нерухомого майна. Попри наявне законодавче регулювання, на практиці цей вид компенсації залишається недоступним[2933].
- Обмежений розмір компенсації за пошкодження житла. Її максимальний розмір складає 350 тис. грн для квартир (житлових приміщень) у багатоквартирному будинку та 500 тис. грн — для одноквартирних будинків, котеджів та інших типів будинків, визначених законодавством[2934]. Якщо вартість необхідного ремонту перевищує ці ліміти, заявник може отримати компенсацію лише в разі наявності додаткового співфінансування від українських або міжнародних організацій або з інших додаткових джерел для повного відновлення пошкодженого об'єкта[2935].
- Невідповідність переліку доступних у рамках компенсаційного механізму ремонтних робіт фактичним потребам у відновленні житла. Визначений перелік ремонтних робіт, які враховуються під час розрахунку суми компенсації та можуть бути придбані її коштом[2936], не охоплює низку робіт, потрібних для ремонту пошкодженого житла, що ускладнює його відновлення.

4) Недоліки механізму компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна, серед яких:

- Неможливість виправлення помилок у житловому сертифікаті. Відсутня адміністративна процедура виправлення помилок у даних, зазначених у житловому сертифікаті, що суттєво ускладнює його подальшу реалізацію[2937].
- Відсутність процедури реалізації житлового сертифіката спадкоємцем особи в разі смерті власника житлового сертифіката. Спадкоємець змушений повторно подавати заяву про надання компенсації в загальному порядку, що є

2933 Там само.

2934 Про затвердження Порядку надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги «єВідновлення» : постанова Кабінету Міністрів України від 21.04.2023 № 381. ↗

2935 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 588–589. ↗

2936 Про затвердження Порядку надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги «єВідновлення» : постанова Кабінету Міністрів України від 21.04.2023 № 381. ↗

2937 Національний компенсаційний механізм за пошкодження та знищення об'єктів нерухомого майна: досвід, виклики та перспективи вдосконалення : звіт за результатами моніторингово-аналітичного дослідження / БФ «Право на захист». 2025. 108 с. ↗

неможливим, якщо спадкодавець встиг зареєструвати припинення права власності на знищене житло в ДРРП, адже відповідний об'єкт юридично вже не існує[2938].

- Недостатність визначеного строку використання коштів, зарезервованих за житловим сертифікатом. Такий строк становить 30 календарних днів з дня ухвалення рішення про підтвердження фінансування[2939]. У цей строк отримувач компенсації повинен укласти договір купівлі-продажу житла та зареєструвати право власності на придбане житло у встановленому порядку. У разі невчинення цих дій резервування коштів скасовується[2940]. Однак частина отримувачів не встигає використати кошти у визначений строк, що призводить до автоматичного скасування їх резервування. Цей ризик особливо значний для осіб похилого віку, людей з інвалідністю чи отримувачів із низьким рівнем цифрової грамотності[2941].

5) Технічні недоліки цифрових інструментів компенсаційного механізму, серед яких:

- Відсутність технічної можливості подання інформаційного повідомлення щодо об'єктів, знищених або пошкоджених в період з 19 лютого 2014 року до 24 лютого 2022 року[2942], що мала бути забезпечена Мінцифри в другій половині 2022 року. У зв'язку з цим пошкодження або знищення об'єктів нерухомого майна до початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації й досі не фіксуються в РПЗМ[2943].

- Неможливість отримання компенсації власників об'єктів, зареєстрованих у ДРРП як «кімната». Зафіксовані випадки свідчать про те, що Портал «Дія» не допускає подання заяви про надання компенсації за такими об'єктами, що позбавляє їхніх власників можливості реалізувати своє право на компенсацію[2944].

Рекомендації

1. Провести комплексний аналіз положень проєкту нового ЦК України (проєкт № 15550) щодо їхнього впливу на дотримання та захист права власності, зокрема майнових прав постраждалого внаслідок війни населення, реалізацію національного компенсаційного механізму за знищені та пошкоджені об'єкти нерухомого майна, державну реєстрацію речових прав, інші права постраждалого внаслідок війни населення. До завершення такого аналізу, усунення пра-

2938 Там само.

2939 Про затвердження Порядку надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна : постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.2023 № 600. ↗

2940 Там само.

2941 Національний компенсаційний механізм за пошкодження та знищення об'єктів нерухомого майна: досвід, виклики та перспективи вдосконалення : звіт за результатами моніторингово-аналітичного дослідження / БФ «Право на захист». 2025. 108 с. ↗

2942 Там само.

2943 Там само.

2944 Там само.

вових колізій і запровадження достатніх перехідних положень утриматися від прискореного прийняття нового ЦК України.

2. Встановити єдиний підхід до визначення розміру орендної плати за користування державним та комунальним майном з метою його використання для тимчасового проживання ВПО, зважаючи виключно на цільове використання майна та уникаючи додаткових дискримінаційних умов залежно від форми власності і джерел фінансування орендаря.

3. Запровадити спрощену адміністративну процедуру внесення відомостей про право власності на нерухоме майно, набуте до 2013 року, до ДРРП.

4. Забезпечити оцифрування архівів БТІ задля збереження інформації, необхідної для внесення в ДРРП відомостей про право власності на нерухоме майно, набуте до 2013 року.

5. Забезпечити спрощення судової процедури визнання права власності на нерухоме майно, знищене або пошкоджене внаслідок збройної агресії РФ, зокрема через запровадження судового розгляду вказаної категорії справ у порядку окремого провадження (за відсутності спору про право) та звільнення заявників-власників знищеної або пошкодженої нерухомості від сплати судового збору.

6. Розширити механізм надання компенсації за знищення або пошкодження окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок збройної агресії РФ, створений Законом № 2923-IX, на осіб, нерухоме майно яких було знищене або пошкоджене до 24 лютого 2022 року, та тих, чиє знищене або пошкоджене внаслідок збройної агресії РФ житло знаходиться на ТОТ України, через внесення змін до Закону № 2923-IX або напрацювання інших еквівалентних рішень для забезпечення надання таким особам компенсації.

7. Розширити сферу дії механізму надання допомоги для вирішення житлового питання окремим категоріям ВПО, що проживали на ТОТ України, через внесення змін до постанови Уряду від 22 вересня 2025 року № 1176 для забезпечення належного захисту прав якнайбільшого кола ВПО з ТОТ України.

8. Забезпечити збір та облік інформації про нерухоме майно, знищене або пошкоджене внаслідок збройної агресії РФ протягом періоду з 19 лютого 2014 року до 24 лютого 2022 року включно, зокрема через надання технічної можливості подання інформаційного повідомлення про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26 березня 2022 року № 380 власниками житла, знищеного або пошкодженого протягом цього періоду.

9. Забезпечити розроблення та затвердження порядку збору відомостей та ведення системного обліку випадків привласнення, націоналізації або іншого відібрання окупаційною владою/РФ майна, розташованого на ТОТ України, а також випадків втрати власниками доступу до нерухомого майна, розташованого на таких територіях та в зоні ведення активних бойових дій.

10. Розробити та впровадити механізм збору та обліку інформації про рухоме майно (зокрема транспортні засоби), знищене або пошкоджене внаслідок збройної агресії РФ.

11. Забезпечити ретельний перегляд чинних компенсаційних процедур з метою їх зміни та доповнення необхідними положеннями задля забезпечення належного захисту прав власників житла, знищеного або пошкодженого внаслідок збройної агресії РФ, та усунення технічних бар'єрів у доступі таких осіб до отримання компенсації, зокрема:

- прийняти порядок надання компенсації за пошкодження спільного майна багатоквартирних будинків;
- врегулювати процедуру виправлення помилок у даних, вказаних у житловому сертифікаті;
- передбачити збільшення строків використання коштів, зарезервованих за житловим сертифікатом.

12. Забезпечити практичну реалізацію процесу надання компенсації за вже виконаний за власні кошти ремонт на пошкодженому об'єкті нерухомого майна. Мінцифри — забезпечити технічний функціонал для подання заяв про надання компенсації за виконаний за власні кошти ремонт пошкодженого житла.

13. Забезпечити можливість надання компенсації власникам пошкодженого житла в разі перевищення вартості необхідного ремонту над граничним розміром компенсації, передбаченим на сьогодні постановою Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2023 року № 381, за відсутності додаткового співфінансування.

14. Додатково врегулювати процес обстеження знищених окремих категорій об'єктів нерухомого майна (через внесення змін до постанови Уряду від 7 липня 2025 року № 815) з метою визначення точної процедури та обов'язків комісій щодо проведення дистанційного обстеження відповідних об'єктів нерухомості.

15. Врегулювати питання та забезпечити можливість проведення обстеження знищених окремих категорій об'єктів нерухомого майна, розташованих на ТОТ України.

Процесуальні права

Протягом звітного періоду спостерігається *відсутність прогресу* у сфері дотримання процесуальних прав осіб.

Процесуальні права дитини в кримінальному провадженні не відповідають в повному обсязі acquis ЄС (зокрема Директивам 2016/800/EU та 2012/29/EU). Зміни до законодавства, спрямовані на запровадження обов'язкового залучення адвоката та психолога для неповнолітніх потерпілих і свідків, а також на удосконалення правового регулювання відновного правосуддя, медіації та інших компонентів ювенальної юстиції, залишаються неухваленими.

Презумпція невинуватості як засада кримінального провадження належним чином імплементована на законодавчому рівні, однак не забезпечена на рівні підзаконних актів, зокрема правил етичної поведінки. Запланованих змін до законодавства щодо єдиних підходів до етичних правил в органах правопорядку не прийнято. Процесуальні гарантії щодо інформування про права залежать від наявності належного процесуального статусу в людини. Для зменшення випадків «тіньових» затримань та «сірих» зон продовжується впровадження системи Custody Records в підрозділах НПУ. За 2024–2026 роки кількість таких підрозділів збільшилася з 88 до 156. Уряд розробив проєкт Закону щодо вдосконалення процедури *in absentia*, насамперед стосовно належного інформування про здійснення досудового розслідування та судового розгляду стосовно особи заочно, а також можливість оскарження судового вироку *ex novo*, якщо таке повідомлення не здійснено належним чином. Водночас на розгляді Парламенту перебувають законопроєкти народних депутатів, які розв'язують частину з проблем, проте не пропонують комплексного розв'язання питання.

Уряд розробляє законопроєкт щодо вдосконалення права на переклад, а саме щодо надання процесуальної можливості оскаржити якість перекладу або перекладача в разі, якщо такий переклад надається неналежним чином. Окремо триває робота над підвищенням матеріальних (фінансових) умов для залучення якісних перекладачів у кримінальному провадженні відповідно до Директиви 2010/64/EU. Адвокати надали свої ґрунтовні пропозиції щодо змісту нового механізму забезпечення якісного перекладу в кримінальному провадженні.

Захист прав дітей в цивільних та кримінальних справах (ювенальна юстиція)

КПК України більше орієнтований на захист прав підозрюваного, обвинуваченого та менше орієнтується на потерпілу від кримінального правопорушення особу. Як наслідок, **правовий статус потерпілого обмежений**[2945]. Аналогічні проблеми стосуються і дітей.

Відтак **КПК України не містить вимог щодо обов'язкового залучення адвоката як представника неповнолітнього потерпілого чи свідка, а також психолога** з метою запобігання повторній психологічній травматизації. Наявність у дитини власного адвоката, який сприятиме реалізації її процесуальних прав, наразі залежить виключно від волі батьків або інших законних представників. Таке залучення має бути обов'язковим і забезпечуватися системою надання безоплатної правничої допомоги (БПД). Наразі обов'язкова участь захисника передбачена лише для неповнолітніх підозрюваних, обвинувачених[2946].

Недосконаліть положень КПК України в частині обов'язкового залучення адвоката потерпілій дитині з моменту виявлення факту вчинення щодо неї кримінального правопорушення чи суспільно небезпечного діяння та під час проведення

2945 Наприклад, Права потерпілих від насильницьких злочинів в Україні: міжнародні стандарти та національні практики / А. Орлеан, Т. Павлюковець, Є. Крапивін, Д. Лотюк, В. Човган ; за ред. В. Човгана. Київ: Видавничий дім «АртЕК», 2020. 206 с. ↗

2946 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. П. 1 ч. 2 ст. 52. ↗

слідчих (розшукових) дій за участю такої дитини також констатується як проблема Національною стратегією захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року (Національна стратегія)[2947].

На IV квартал 2025 року Операційний план з виконання Національної стратегії[2948] передбачає напрацювання **змін до КПК України** в частині залучення захисника дитини в кримінальному провадженні з моменту встановлення її причетності до вчинення кримінального правопорушення чи суспільно небезпечного діяння за участю дитини на підставі постанови слідчого, прокурора, дізнавача. Також йдеться про **зміни до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу»**[2949] в частині визначення механізму залучення представника дитини на підставі постанови слідчого, прокурора, дізнавача для захисту її інтересів під час проведення слідчих (розшукових) дій за участю дитини. Наразі проєкт Закону не розроблено.

Водночас на IV квартал 2026 року Дорожньою картою з питань верховенства права[2950] передбачено розроблення та прийняття законів і підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на увідповіднення національного законодавства Директиві 2012/29/ЄС[2951], що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту жертв злочинів. Заплановані зміни охоплюють усіх потерпілих, включно з дітьми, і мають також передбачати окремі положення, спрямовані на забезпечення процесуальних прав дітей.

Відновне правосуддя

З 2024 року триває реалізація пілотного проєкту «Програма відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення»[2952]. **Протягом 2025 року міжрегіональні центри з надання БПД опрацювали 217 справ щодо участі в програмі**, 50 з яких стосувалися кримінальних проваджень за участю кількох неповнолітніх осіб (зокрема підозрюваних, обвинувачених та потерпілих)[2953]. У врегулюванні кримінально-правового конфлікту за допомогою відновного правосуддя у формі медіації взяли участь 287 неповнолітніх (здебільшого — підозрювані). За оцінками Координацій-

2947 Про схвалення Національної стратегії захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2028 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.07.2025 № 708. ↗

2948 Там само.

2949 Про безоплатну правничу допомогу : Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. ↗

2950 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

2951 Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA. ↗

2952 Про реалізацію пілотного проєкту «Програма відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення» : наказ Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора від 22.07.2024 № 2176/5/501/176. ↗

2953 Річний звіт системи надання безоплатної правничої допомоги за 2025 рік / Координаційний центр з надання правничої допомоги. 2026. С. 61. ↗

ного центру з надання правничої допомоги[2954], **рівень задоволеності відновним результатом[2955] у 2025 році склав 75 %**[2956].

Відновне правосуддя є предметом декількох документів у сфері державної політики. Так, відповідно до п. 2.6.5 Плану заходів до Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку на 2023–2027 роки[2957] Мін'юст у І кварталі 2025 року мав розробити законопроєкт, який, серед іншого, передбачав би імплементацію міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини; механізм виконання додаткових програм відновного правосуддя (у формах «сімейна конференція»/«сімейне коло»/«коло правосуддя»/«коло примирення») тощо.

Також у IV кварталі 2025 року відповідно до п. 14 Операційного плану заходів з реалізації Національної стратегії[2958] мало бути напрацьовано зміни до КПК України в частині застосування відновного правосуддя під час здійснення кримінального провадження, а також виведення із системи кримінального судочинства. Аналогічний захід з таким же строком виконання містить Дорожня карта з питань верховенства права, проте з уточненням, що йдеться про впровадження Директив 2016/800[2959] та 2012/29/EU[2960], Стратегії ЄС з прав дитини[2961], стандартів та пріоритетів Ради Європи, та забезпечує найкращі інтереси дитини.

Мін'юст 23 грудня 2025 року направив на розгляд Кабінету Міністрів України **проєкт Закону України щодо внесення змін до КК України та КПК України й інших законів з метою впровадження правосуддя, дружнього до дитини**[2962].

2954 Обчислено відповідно до Методології проведення опитування учасників Програми відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними або обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення. Див.: Про проведення опитування учасників відновного правосуддя у межах пілотного проєкту «Програма відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення» : наказ Координаційного центру з надання правничої допомоги від 07.01.2026 № 1. ↗

2955 Узгоджений результат відновного процесу (зокрема домовленості, зафіксовані в угоді за результатами медіації, або результат проведеної медіації, якщо угоду не укладено).

2956 Річний звіт системи надання безоплатної правничої допомоги за 2025 рік / Координаційний центр з надання правничої допомоги. 2026. С. 64. ↗

2957 Про затвердження плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792. ↗

2958 Про схвалення Національної стратегії захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2028 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.07.2025 № 708. ↗

2959 Directive (EU) 2016/800 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings. ↗

2960 Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA. ↗

2961 Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – EU Strategy on the Rights of the Child. COM(2021) 142 final. European Commission, 24.03.2021. ↗

2962 Інформація озвучена в межах роботи Координаційної ради з питань моніторингу реалізації плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки. Див.: Про утворення Координаційної ради з питань моніторингу реалізації плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 21.01.2026 № 65. ↗

Про результати опрацювання Урядом відповідної законодавчої ініціативи станом на липень 2026 року інформації в публічному просторі немає.

Презумпція невинуватості, право на інформацію про основні процесуальні права, право бути присутнім на судовому процесі

Проблеми з дотриманням органами влади презумпції невинуватості залишаються незмінними, як порівняти з попередніми роками.

Дорожня карта з питань верховенства права передбачає, що до IV кварталу 2027 року має бути розроблено та прийнято закони й підзаконні нормативно-правові акти, спрямовані на реалізацію презумпції невинуватості, зокрема через заборони державним органам у публічних заявах називати підозрювану чи обвинувачену особу винуватою до набрання законної сили обвинувальним вироком суду. Інформації щодо роботи над цим законопроєктом поки що немає.

Водночас така заборона уже діє як на рівні Конституції України, так і галузевого законодавства, насамперед засад кримінального провадження. Понад те, кримінальне законодавство[2963] передбачає **відповідальність за притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності**. Проте протягом 2021 року — першого півріччя 2026 року **скеровано лише чотири такі кримінальні провадження до суду**[2964]. Отже, ця стаття майже не застосовується на практиці, а випадків засудження до реальної відповідальності за останні роки немає.

Водночас Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів (2017)[2965], етичні кодекси НАБУ (2016)[2966], ДБР (2021)[2967], СБУ (2023)[2968], БЕБ (2022)[2969] містять відповідну заборону як різновид правил етичної поведінки, а законодавство встановлює дисциплінарну відповідальність за їх порушення. Водночас лише етичний кодекс НПУ[2970] таких положень не містить, хоча за більш системного тлумачення дисциплінарні органи й могли б його сформулювати з інших етичних правил[2971].

2963 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Ст. 372. ↗

2964 Відповідно до даних кримінальної статистики Єдиного звіту про кримінальні правопорушення. Див.: Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора*. ↗

2965 Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів від 27.04.2017. Ст. 9. ↗

2966 Про затвердження Кодексу професійної етики працівників Національного антикорупційного бюро України : наказ Національного антикорупційного бюро України від 01.09.2016 № 242. П. 1.3 розд. III. ↗

2967 Про введення в дію Правил професійної етики працівників Державного бюро розслідувань : наказ Державного бюро розслідувань від 16.01.2021 № 30. П. 2.4 розд. 2. ↗

2968 Про затвердження Правил професійної етики та доброчесності військовослужбовця Служби безпеки України : наказ Служби безпеки України від 27.11.2023 № 474. П. 2 розд. II. ↗

2969 Про затвердження Правил професійної етики працівників Бюро економічної безпеки України : наказ Бюро економічної безпеки України від 30.06.2022 № 129. П. 9 розд. II. ↗

2970 Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09.11.2016 № 1179. ↗

2971 Докладно про впровадження спільних етичних правил органів правопорядку — у підрозділі «Боротьба з корупцією в системі органів кримінальної юстиції. Добір на керівні посади в органи Національної поліції та Державного бюро розслідувань. Реформа Державного бюро розслідувань» розділу «Боротьба з серйозними злочинами та організованою злочинністю» цього звіту.

Понад те, чинний Закон України «Про Національну поліцію» безпосередньо не закріплює такий обов'язок поліцейського, як дотримання правил етичної поведінки, навіть не згадує відповідного поняття. Правила етичної поведінки поліцейських введені до нормативного обігу лише на підзаконному рівні, не маючи базової норми в зазначеному Законі, а отже, не забезпечені стабільністю регулювання на рівні такого акта, як закон. Такий стан речей не відображає засадничого значення правил етичної поведінки для забезпечення ефективного функціонування НПУ[2972].

Інформування про процесуальні права

У своїх рішеннях ЄСПЛ неодноразово констатував порушення Україною ст. 5 КЗПЛ[2973] та наголошував, що затримання без достатніх правових підстав суперечить Конвенції, а перевірка його законності має бути ефективною та здійснюватися без зволікань.

У межах боротьби з системною проблемою **Україна з 2017 року розвиває систему Custody Records**[2974] — британський досвід фіксації всіх дій щодо затриманої особи для своєчасного забезпечення її прав і свобод. Наявність системи дає змогу зменшити кількість «тіньових затримань», що покращує ситуацію з інформуванням про права, адже особа отримує процесуальний статус. До того ж уповноважена особа (кастоді-офіцер) може більше уваги та часу приділити затриманій особі під час роз'яснення прав, аніж особа, яка затримала, чи слідчий, які мають інші посадові обов'язки.

Станом на липень 2026 року **система Custody Records працювала у 156 підрозділах поліції** (чергових частинах та ізоляторах тимчасового тримання)[2975]. У січні 2026 року — 144 підрозділах, у грудні 2024 року — 129 підрозділах, у січні 2024 року — 88 підрозділах НПУ. Отже, система продовжує впроваджуватися на всій території України й охоплює не лише ізолятори тимчасового тримання, а й чергові частини (відділення і відділки поліції), де є найбільший ризик порушення процесуальних прав — «тіньових затримань», допиту без процесуального статусу тощо.

In absentia

Проблеми інституту *in absentia* залишаються нерозв'язаними. Порядок інформування підозрюваних, обвинувачених залишається формальним, а перегляд судового рішення відбувається лише в апеляційному порядку, **без можливості розгляду *ex novo***, якщо особа не була належним чином повідомлена про досудове розслідування і судовий розгляд її справи.

2972 Мердова О. М., Умрихіна І. О. Правила етичної поведінки поліцейських: формально-юридичні аспекти. *Правовий часопис Донбасу*. 2025. № 1 (90). С. 117. ↗

2973 Case of Grinenko v. Ukraine, no. 33627/06. Judgment of 15.11.2012. ↗; Case of Malyk v. Ukraine, no. 37198/10. Judgment of 29.01.2015. ↗; Case of Rytikov v. Ukraine, no. 52855/19. Judgment of 23.05.2024. ↗

2974 Custody Records: система фіксації всіх дій щодо затриманої особи – стан нормативного регулювання. *JustTalk*. 2022. ↗

2975 Публікація Департаменту головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

Законопроєкт № 9351[2976], який пропонує внести зміни до КПК України в частині удосконалення порядку здійснення досудового розслідування та судового розгляду у кримінальних провадженнях щодо злочинів, пов'язаних із сексуальним насильством, яке вчинене в умовах збройного конфлікту, з 2023 року опрацьовується в комітетах Верховної Ради. Водночас він не в змозі повністю розв'язати зазначені проблеми. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку на 2023–2027 роки[2977] та План заходів з його реалізації[2978] передбачають, що у I кварталі 2025 року мав бути розроблений і поданий до Верховної Ради законопроєкт про вдосконалення положень КПК України в частині здійснення кримінального провадження *in absentia* (спеціального досудового розслідування та спеціального судового провадження) (п. 3.8.2).

Водночас підготовлений спільними зусиллями ОГП, Мін'юсту та ВС законопроєкт щодо внесення змін до КК України, КПК України та інших законодавчих актів в частині забезпечення кримінальних проваджень, здійснення яких унеможливлено внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, тимчасової окупації Російською Федерацією окремих територій України станом на липень 2026 року перебуває ще на стадії розгляду в Уряді[2979].

На розгляді Верховної Ради перебуває також законопроєкт про внесення змін до КПК України щодо вдосконалення порядку виклику особи та вручення процесуальних документів у кримінальному провадженні[2980]. У разі його прийняття із чинного законодавства будуть виключені вимоги про опублікування повісток та процесуальних документів у медіа загальнодержавної сфери розповсюдження. Водночас буде встановлено обов'язок у передбачених законом випадках здійснювати публікації повісток та інформації про процесуальні документи на офіційних вебсайтах ОГП та судів у спосіб, який забезпечує можливість пошуку таких повісток та документів за прізвищем особи, номером кримінального провадження та номером судового провадження.

Прийняття такого Закону спростить пошук інформації про особу в порядку спеціального досудового розслідування (*in absentia*) та уможливить публікацію процесуальних документів різною мовою, зокрема російською. **Загалом це покращить доступ до правосуддя, водночас розв'яже лише частину проблем цього інституту**.

2976 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення досудового розслідування та судового розгляду у кримінальних провадженнях щодо злочинів, які пов'язані із сексуальним насильством, яке вчинене в умовах збройного конфлікту : проєкт Закону України, реєстраційний № 9351 від 05.06.2023. ↗

2977 Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : Указ Президента України від 11.05.2023 № 273/2023. ↗

2978 Про затвердження плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792. ↗

2979 Інформація озвучена представником Міністерства внутрішніх справ України в межах роботи Координаційної ради з питань моніторингу реалізації плану заходів, спрямованих на виконання КСП.

2980 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення порядку виклику особи та вручення процесуальних документів у кримінальному провадженні : проєкт Закону України, реєстраційний № 15095 від 20.03.2026. ↗

Право на доступ до адвоката та право мати перекладача коштом держави

Право на доступ до адвоката

У 2025 році система БПД надала понад 800 тис. правничих послуг (644 033 — безоплатна первинна правнича допомога; орієнтовно 160 тис. — вторинна правнича допомога)[2981]. Для надання БПД у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення за рік видано понад 105 тис. доручень про призначення адвоката, з яких 96,4% виконано. У 38,1% випадків послуги надавалися у справах щодо тяжких злочинів. Водночас 614 доручень стосувалися воєнних злочинів, а 2 373 — у справах про злочини проти основ національної безпеки України[2982]. В умовах війни це ті категорії справ, де суспільна оцінка підозрюваних, обвинувачених вкрай негативна, проте забезпечення процесуальних прав є обов'язком держави, адже право на захист гарантується всім.

За перше півріччя 2026 року система БПД надала 171 558 правничих послуг (119 343 — безоплатна первинна правнича допомога; 52 215 — безоплатна вторинна правнича допомога)[2983].

У 2025 році **до переліку осіб, які мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу, додано близьких родичів і членів сімей осіб, зниклих безвісти за особливих обставин**[2984]. Вони можуть отримати безоплатну вторинну правничу допомогу з питань захисту власних прав та інтересів, а також прав та інтересів зниклої особи, визначених Законом України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин»[2985]. За такими зверненнями у 2025 році прийнято 170 наказів про надання такого виду правничої допомоги, що становить 0,3% від загальної кількості[2986].

Одним із ключових пріоритетів держави, зокрема системи надання БПД, стала також **підтримка військовослужбовців, ветеранів війни та родин загиблих захисників**[2987]. Протягом 11 місяців 2025 року **понад 41 тис. захисників скористалися послугами БПД**. Також у 2025 році Мін'юст спільно з Координаційним центром з надання правничої допомоги запустив спецпроєкт «Право Захисника та Захисниці», у межах якого створено добірку консультацій з найактуальніших питань для військовослужбовців, ветеранів та їхніх родин[2988].

2981 Річний звіт системи надання безоплатної правничої допомоги за 2025 рік / Координаційний центр з надання правничої допомоги. 2026. 100 с. ↗

2982 Там само. С. 37.

2983 Статистика роботи системи надання БПД. *Координаційний центр з надання правничої допомоги*. 2026. ↗

2984 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення права на безоплатну правничу допомогу : Закон України від 05.06.2025 № 4490-IX. ↗

2985 Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин : Закон України від 12.07.2018 № 2505-VIII. ↗

2986 Річний звіт системи надання безоплатної правничої допомоги за 2025 рік / Координаційний центр з надання правничої допомоги. 2026. С. 43. ↗

2987 Система безоплатної правничої допомоги: досвід ветеранів і ветеранок, їхніх родин : аналітичний звіт / ГО «Всеукраїнська правозахисна організація "Юридична сотня"». 2025. 57 с. ↗

2988 Безоплатна правнича допомога: у 2025 році Мін'юст підтримав понад 41 тисячу захисників. *Міністерство юстиції України*. 2025. ↗

Переклад

Практика залучення перекладачів слідчими та суддями супроводжується низкою проблем і характеризується відсутністю єдиного підходу до процедур їх залучення та відводу. Насамперед **проблема полягає в пошуку перекладача та допуску та оформленні його вступу в провадження**. КПК України не містить вимог щодо наявності диплома перекладача (спеціальності), це може бути й носій мови, що підтверджується атестатом про середню освіту[2989]. Крім того, експерт, який здійснює експертизу в кримінальному провадженні, може не залучати перекладача, якщо володіє мовою, якою надано матеріали для оцінки[2990].

Залучення ж професійного перекладача з компанії (бюро), яке займається на комерційній основі перекладом юридичних документів чи супроводом клієнтів з правових питань, за кошти держави майже неможливе, адже **рівень оплати (винагороди) праці перекладачів не є конкурентоздатним на ринку**, і професійні перекладачі не бажають витрачати свій час на таку роботу. Водночас у судовій практиці зустрічаються випадки скарг із боку підозрюваних, обвинувачених на неякісний переклад з подальшою заміною на іншого перекладача[2991].

Дорожня карта з питань верховенства права передбачає проведення з II кварталу 2025 року комплексного дослідження, спрямованого на врегулювання проблеми забезпечення якісного перекладу в рамках кримінального провадження з подальшим розробленням рекомендацій. Результатів такого комплексного дослідження поки не представлено публічно. На відміну від інших заходів державної політики, в цьому випадку Дорожня карта не визначає, яким чином має бути імплементована Директива 2010/64/EU[2992] щодо якісного перекладу в кримінальному провадженні. Тож результати дослідження важливі для відповіді на питання, у який спосіб держава забезпечить якісний переклад, адже це насамперед питання додаткового фінансування з державного бюджету.

Директива 2010/64/EU передбачає **функціонування Реєстру незалежних і кваліфікованих письмових та усних перекладачів**, який має бути доступним для адвокатів і відповідних органів влади. З 2013 року в Україні діє Довідково-інформаційний реєстр перекладачів[2993] (розпорядник — Державна міграційна служба України), яким користуються, зокрема, у кримінальному провадженні. Судова влада також користується Реєстром перекладачів жестової мови[2994], який ведеться Всеукраїнською асоціацією перекладачів жестової мови та людей з інвалідністю. Водночас наскільки складним є залучення перекладачів з цього Реєстру та чи потребує він удосконалення — питання, що потребують докладнішого дослідження.

2989 Постанова Верховного Суду від 04.03.2021 у справі № 732/415/19. ↗

2990 Постанова Верховного Суду від 28.04.2025 у справі № 148/31/23. ↗

2991 Постанова Верховного Суду від 12.07.2021 у справі № 759/4149/17. ↗

2992 Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings. ↗

2993 Реєстр перекладачів. *Державна міграційна служба України*. ↗

2994 Реєстр перекладачів жестової мови. *Всеукраїнська асоціація перекладачів жестової мови та людей з інвалідністю*. ↗

Директива 2010/64/EU, зокрема, передбачає запровадження можливості оскарження якості перекладу, а також заміни письмового перекладу важливих документів усним перекладом за певних умов. З процесуального погляду **КПК України не передбачає механізмів оскарження якості перекладу чи заміни перекладача**, тож ці компоненти Директиви не імплементовані в українське законодавство.

Отже, ключовими елементами якісного перекладу має бути наявність: 1) стандартів кваліфікації та акредитації тлумачів; 2) протоколів для перекладу юридично значущих документів; 3) незалежного контролю якості та можливості оскарження некоректного перекладу; 4) фінансування та гарантій безоплатного доступу для осіб, які не в змозі оплатити послуги перекладу; 5) навчання суддів, адвокатів і прокурорів щодо специфіки роботи з перекладачем у кримінальному провадженні[2995].

Національна асоціація адвокатів України вважає доцільним створення спеціалізованого Центру перекладів процесуальних документів у сфері кримінального провадження під егідою Мін'юсту, який забезпечуватиме стандартизовану якість, конфіденційність і зменшить потребу «пошуку перекладача» в кожній справі. Оплата має відбуватися за державними тарифами (з окремим механізмом безоплатного перекладу для окремих категорій осіб)[2996].

Безвідносно до результатів дослідження якості перекладу в кримінальному провадженні, що проводиться на виконання Дорожньої карти з питань верховенства права, зазначені пропозиції адвокатського середовища варто врахувати під час розроблення проєкту змін до законодавства. Однак ключовим питанням залишається фінансування відповідного Реєстру та перекладачів.

Право на доступ до правосуддя

Право на доступ до правосуддя містить декілька аспектів, зокрема: фізичну доступність судів; фінансову доступність судових процедур; доступ до правничої допомоги; розумність строків розгляду справи; можливість брати участь у розгляді справи; зрозумілість мови, якою ведеться правосуддя тощо. Складником доступу до правосуддя є його цифровізація[2997].

Цивільний, господарський та адміністративний процеси зазнали суттєвої уніфікації у 2017 році. У зв'язку з цим впровадження електронного судочинства насамперед відбулося саме в цих видах судочинства. Натомість у кримінальному процесі такі зміни були реалізовані пізніше, що зумовлено як специфікою кола його суб'єктів, так і наявністю стадії досудового розслідування. Ідеться про необхідність залучення слідчих, дізнавачів, прокурорів, їхні бази даних (насамперед Єдиний реєстр досудових розслідувань), що передбачає необхідність розгалуженого доступу різного рівня для різних учасників провадження.

2995 Бриков В. М. Роль перекладача у забезпеченні права на справедливий суд: аналіз практики Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2025. № 4. С. 25. ↗

2996 Три кроки заради якості перекладів у кримінальних справах назвали адвокати. *Національна асоціація адвокатів України.* 2026. ↗

2997 Докладно — у підрозділі «Цифровізація правосуддя» розділу «Судова реформа» цього звіту.

У березні 2024 року набрав чинності Закон № 3604-IX[2998], **що створює законодавчі передумови для забезпечення поетапного початку впровадження Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи[2999] у кримінальне провадження** через внесення відповідних змін до КПК України, за аналогією до прийнятих у 2021 році змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України.

Рекомендації[3000]

1. Удосконалити систему збору даних кримінальної статистики щодо неповнолітніх, зокрема додати можливість обліковувати кількість дітей, які стали свідками кримінального правопорушення (відповідно до їхнього процесуального статусу).

2. Впровадити обов'язкове залучення адвоката для неповнолітніх потерпілих від кримінального правопорушення або його свідків, а також психолога. Уточнити процесуальний статус такого психолога.

3. Прийняти комплексний проєкт Закону щодо захисту дитини в системі ювенальної юстиції, який міститиме положення тематичних документів у цій сфері державної політики.

4. Належним чином реагувати на випадки порушення презумпції невинуватості та підвищувати фаховий рівень усіх працівників системи правопорядку щодо публічної комунікації їхньої діяльності.

5. Забезпечити формування сталої дисциплінарної практики щодо порушення презумпції невинуватості як етичного стандарту дисциплінарними органами органів правопорядку та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, а також уніфікувати етичні кодекси органів правопорядку.

6. Удосконалити порядок інформування підозрюваних, обвинувачених про розслідування та розгляд справ стосовно них в порядку спеціального досудового розслідування, розгляду заочних вироків (*in absentia*). Впровадити систему перегляду вироків *in absentia* у вигляді не лише апеляційного оскарження, а нового розгляду (*ex novo*).

7. Розвивати систему інформування учасників кримінального провадження про їхні права, зокрема систему Custody Records, та поширити її на всі органи правопорядку, які здійснюють затримання осіб (крім НПУ — на ДБР, НАБУ, СБУ, БЕБ).

8. Розвивати систему надання БПД в Україні, зокрема провести незалежний аудит спроможності системи розвиватися в умовах війни, щоб впоратися з викликами, пов'язаними зі зростанням кількості міжнародних злочинів, а також

2998 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи : Закон України від 23.02.2024 № 3604-IX. ↗

2999 Докладно — у підрозділі «Цифровізація правосуддя» розділу «Судова реформа» цього звіту.

3000 Усі перелічені рекомендації вже надавалися громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 616–617) та залишаються актуальними. ↗

зростанням кількості військовослужбовців, ветеранів війни та родичів загиблих захисників України.

9. Внести зміни до КПК України щодо порядку оскарження якості перекладу в кримінальному провадженні та зміни перекладача, якщо він неякісно виконує свою роботу, відповідно до Директиви 2010/64/ЄС (2010).

10. Оприлюднити результати комплексного дослідження проблем якісного перекладу в межах кримінального провадження. На основі рекомендацій цього дослідження підготувати проєкт змін до законодавства з метою забезпечення належного рівня оплати якісних фахових перекладачів у кримінальному провадженні в разі залучення їх коштом державного бюджету.

11. З метою полегшення доступу до правосуддя, особливо в умовах війни, поступово впроваджувати Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему, включно з кримінальним судочинством.

12. Удосконалити процедури участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду із використанням власних технічних засобів для його подальшого ефективного використання під час реалізації онлайн-розгляду незалежно від перебування сторін і суду в кримінальному процесі. Така процедура може застосовуватися до правосуддя, що здійснюється на територіях, які найбільше потерпають від бойових дій в умовах війни.

Розділ 24
«Юстиція, свобода та безпека»

Лабораторія законодавчих ініціатив

TRANSPARENCY INTERNATIONAL UKRAINE

ZMINA ЦЕНТР ПРАВ ЛЮДИНИ

Боротьба з серйозними злочинами та організованою злочинністю

У січні 2026 року Кабінет Міністрів України (Уряд) утворив Координаційну раду з питань моніторингу реалізації Плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Координаційна рада) як тимчасовий консультативно-дорадчий орган. Ця Координаційна рада аналізує стан виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку на 2023–2027 роки (КСП) та Плану заходів до нього (План заходів до КСП). Дворівневість полягає в тому, що до складу Координаційної ради входять як представники органів державної влади, так і науковці, представники міжнародних партнерів, громадянського суспільства. Експертна група при Координаційній раді станом на липень 2026 року активно працює над засадничим для виконання євроінтеграційних зобов'язань проєктом Закону України «Про органи правопорядку».

Робоча група в Міністерстві внутрішніх справ України (МВС) працює над новою Стратегією боротьби з організованою злочинністю на 2026–2030 роки. Водночас у 2025 році схвалено Комплексний план практичних заходів з протидії організованій злочинності на 2025 рік. У контексті протидії організованій злочинності, основним суб'єктом якої є Національна поліція України (НПУ), важливо зауважити, що у 2025 році міністр внутрішніх справ затвердив Стратегію розвитку НПУ на 2026–2030 роки. Це перший відомчий документ державної політики цього органу з часів його утворення.

У листопаді 2025 року завершено оцінювання загроз тяжких злочинів та організованої злочинності за системою оцінки SOCTA Україна за період 2021–2024 років. Відповідний звіт пройшов процедуру погодження уповноваженими органами, залученими до підготовки проєкту оцінювання загроз, та надісланий МВС до Кабінету Міністрів України, Ради національної безпеки і оборони України (РНБО) та інших уповноважених органів для організації реалізації напрацьованих пропозицій. Законопроєкт № 13676 щодо утворення Міжвідомчої координаційної комісії у сфері боротьби з організованою злочинністю (Національного координатора) досі перебуває на розгляді Верховної Ради України (Верховна Рада, Парламент), а функції комісії тимчасово виконує МВС. Законопроєкт мав бути прийнятий у I кварталі 2026 року відповідно до Дорожньої карти з питань верховенства права.

Після призначення директора за результатом конкурсу в серпні 2025 року Бюро економічної безпеки України (БЕБ) перебуває у фазі активної реформи. З кінця січня 2026 року триває процес атестації його працівників, що розпочався з атестації керівників територіальних управлінь. Паралельно відбуваються конкурси на заміщення вакантних посад. Водночас БЕБ демонструє зміни в підходах до роботи в бік більшої результативності, але кадрове наповнення цього органу ускладнене низькою заробітною платою, як порівняти з іншими органами правопорядку (аналогічні посади в Державному бюро розслідувань (ДБР) і Національному антикорупційному бюро України (НАБУ) мають майже на 50% більшу заробітну плату).

У частині фінансових розслідувань спостерігається прогрес у тому, що в кримінальній статистиці з вересня 2025 року обліковуються проведені фінансові розслідування в закінчених кримінальних провадженнях, у результаті вчинення яких одержано майно (доходи). Стратегію фінансових розслідувань у сфері протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з одержанням доходів, до 2028 року вже розроблено, та наразі вона проходить процедуру погодження в Уряді. З червня 2026 року за фіналізацію проєкту документа відповідає БЕБ.

Рівень підроблення банкнот іноземної валюти у 2025 році знизився на чверть та в загальній масі кримінальних проваджень у сфері господарської діяльності не перевищив 5%. До IV кварталу 2026 року Україна має ратифікувати Міжнародну Конвенцію про боротьбу з підробкою валюти 1929 року. Також українське законодавство має бути увідповіднене Директиві 2014/62/ЄС. Наразі БЕБ розробило відповідні законодавчі пропозиції та передало їх до Міністерства закордонних справ України (МЗС) для подальшого опрацювання.

У звітному періоді у сфері протидії відмиванню (легалізації) доходів спостерігався *обмежений прогрес*. З позитивного — Уряд надав на розгляд Верховної Ради низку законопроєктів, які передбачають створення Реєстру рахунків фізичних осіб, Реєстру кінцевих бенефіціарних власників (КБВ) трастів, посилення захисту викривачів та удосконалення механізмів перевірки КБВ відповідно до стандартів Групи з розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF). Станом на 31 липня 2026 року ці законопроєкти були відкликані у зв'язку зі зміною Уряду. Зросла кількість переданих до органів правопорядку узагальнених матеріалів Державної служби фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг, ДСФМ), та покращилися кількісні показники судового розгляду справ за ст. 209 Кримінального кодексу України (КК України). Чинне регулювання статусу політично значущих осіб (PEP) відповідає Рекомендаціям FATF та Директиві ЄС 2015/849, що підтверджено в Меморандумах про економічну та фінансову політику від лютого та липня 2026 року як умова програми Міжнародного валютного фонду (МВФ) Механізм розширеного фінансування (EFF) на 2026–2029 роки. Водночас зберігається низка системних проблем: НОР-2025 залишається не завершеною станом на 31 липня 2026 року; кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності становлять незначну кількість предикатних злочинів; зберігається асиметрія санкцій, що стимулює дерискінг PEP.

Щодо діяльності ДСФМ *відсутній прогрес*. Протягом усього звітного періоду питання забезпечення політичної незалежності та інституційної спроможності ДСФМ залишається законодавчо неврегульованим. Законопроєкт № 13029 продовжує перебувати на опрацюванні в комітетах Верховної Ради, а положення альтернативного законопроєкту № 14327-1, який передбачає конкурсну процедуру призначення керівника, не знайшли свого відображення в доопрацьованому Комітетом Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики законопроєкті № 14327-д. Чинний Голова ДСФМ продовжує працювати без проведення конкурсу, а обмеження строку повноважень у профільному законі досі відсутнє. Інституційні проблеми поглиблюються: задокументовано ігнорування запитів НАБУ, розбіжності між публічною звітністю та фактичними даними. Стратегічна рамка фрагментована — попередні документи вичерпали дію, а затверджені 26 лютого 2026 року Пріоритети діяльності на 2026 рік не заповнюють цю прогалину.

Щодо сфери реформування Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА), є *певний прогрес*. Набрання чинності Законом № 4503-IX 30 липня 2025 року є вагомим інституційним досягненням: запроваджено вдосконалений конкурсний добір Голови, незалежний зовнішній аудит, оновлено модель управління активами та правила звітування. Станом на липень 2026 року перший конкурс на посаду Голови АРМА, проведений за новими правилами, не призвів до визначення нового очільника Агентства, підготовка до повторного конкурсу триває. Також Комісія з аудиту фіналізує результати свого дослідження, завершено інвен-

таризацію активів за період 2017–2025 років. Покращилися механізми звітування, що дає змогу оцінювати поквартально результативність роботи АРМА у сфері управління арештованими активами. Водночас практична імплементація реформи залишається незавершеною.

За офіційною статистикою, кількість кіберзлочинів зменшилася на 46% у 2025 році. До того ж зменшився не лише рівень кіберзлочинності, а й ширше коло кіберзагроз, що пояснюється низкою причин, зокрема тим, що за роки повномасштабного вторгнення Україні вдалось захистити свої інтернет-системи та бази даних, зокрема і критичну інфраструктуру. Поняття «електронний (цифровий) доказ» так і не впроваджено в Кримінальному процесуальному кодексі України (КПК України). Оцінка ІОСТА так і не проводиться, але в грудні 2025 року розроблено підзаконний акт з відповідною метою. З 2026 року розпочався облік кіберзлочинів в окремій формі кримінальної статистики, яка потребує удосконалення в частині конкретизації форм вчинення кіберзлочинів.

Аналіз ситуації у сфері протидії торгівлі людьми в Україні за 2025 рік свідчить про посилення викликів в умовах повномасштабної війни Росії проти України. Особливої уваги потребують жінки, внутрішньо переміщені особи (ВПО), а також громадяни України, які перебувають за кордоном. Статистичні дані демонструють зростання як кількості кримінальних проваджень, так і кількості осіб, які отримали статус постраждалих від торгівлі людьми. Характерною тенденцією є зміна категорій постраждалих, зокрема значне зростання частки чоловіків та поширення змішаних форм експлуатації. Попри наявність нормативно-правової бази та інституційної системи, вони залишаються частково неадаптованими до сучасних викликів, зокрема цифровізації, нових форм злочинів та воєнних ризиків. Використання онлайн-технологій у процесах вербування та експлуатації досі не отримало належного правового врегулювання, так само як і окремі нові форми експлуатації.

Прогрес у врегулюванні питання обігу цивільної вогнепальної зброї майже відсутній. Законопроєкт № 5708, прийнятий Парламентом у першому читанні в лютому 2022 року, досі перебуває на порядку денному Верховної Ради, проте його зміст не збігається з чинним баченням робочої групи при МВС, яка напрацьовує урядову законодавчу пропозицію з цього питання[3001]. Крім того, на розгляді Парламенту перебуває законопроєкт № 10179, яким пропонується посилити кримінальну відповідальність за викрадення, привласнення, вимагання, носіння, зберігання, придбання, передачу чи збут складової частини вогнепальної зброї, а також за викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем складових частин вогнепальної зброї.

Протягом звітного періоду двічі змінився т.в.о. Голови Служби безпеки України (СБУ), що не позначилось на її операційній та стратегічній діяльності — СБУ продовжує свій розвиток. Комплексного закону про реформу СБУ так і не прийнято, а сама Служба наполягає, що вдосконалення окремих компонентів діяльності цього органу в умовах повномасштабної війни є достатньою реформою. У жовтні

3001 Після резонансного терористичного акту, вчиненого в м. Києві 18.04.2026, робота над законопроєктом № 5708 відновилася, зокрема при Комітеті Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності 27.04.2026 створена Робоча група щодо гармонізації проєктів законів України «Про право на цивільну вогнепальну зброю» (реєстраційний № 5708) та «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю» (реєстраційний № 5709) з положеннями Директиви (ЄС) 2021/555 Європейського Парламенту та Ради від 24.03.2021 про контроль за придбанням і володінням зброєю та правом Європейського Союзу (acquis ЄС).

2025 року прийнято Закон № 4633-IX, яким СБУ надано право звертатися з проєктами законів безпосередньо до Уряду або Президента України (Президент), а не через МВС, як це було раніше. Законопроєкт № 11228-1 щодо посилення захисту осіб, що залучаються до виконання контррозвідувальних завдань, перебуває на розгляді Парламенту. Водночас нещодавно він отримав позитивний висновок Женевського центру врядування в секторі безпеки (DCAF). План заходів з реалізації СБУ кадрової політики затверджено 17 березня 2026 року.

Протягом 2025 року за правопорушення, пов'язані з корупцією, до адміністративної відповідальності притягнуто 584 особи з-поміж правоохоронців. Антикорупційні програми та механізми внутрішнього контролю функціонують, але не позбавлені недоліків. Розвивається система захисту викривачів всередині правоохоронної системи. Однак здебільшого в указаних органах відсутні механізми захисту викривачів некримінальної корупції та пов'язаних з корупцією правопорушень. У частині проведення конкурсу на посаду Голови та керівного складу НПУ на розгляді Верховної Ради перебував законопроєкт № 13716, який не відповідав повною мірою Дорожній карті з питань верховенства права та може знівелювати ідею меритократичного добору. Реформа ДБР не розпочалася, але Уряд за ініціативою Президента розробив відповідний законопроєкт, який перебуває на попередній оцінці Європейської комісії. Ключова ідея, яка наразі розглядається, — здійснити реформу ДБР за аналогією з БЕБ. З огляду на це всі зауваження щодо реформи БЕБ і розв'язання кадрових питань лише як першого кроку, справедливо застосувати і до ДБР у майбутньому в разі підтримки народними депутатами такого бачення. Реформа ДБР є одним із 10 пріоритетів «Качки-Кос» на 2026 рік.

У лютому 2026 року в МВС утворено міжвідомчу робочу групу з розроблення законопроєкту щодо забезпечення органами правопорядку безпеки учасників кримінального провадження. Водночас доля попередньої робочої групи невідома, а результати так і не напрацьовано. Законопроєкт № 5751, що перебуває на розгляді Парламенту, не збігається з актуальним баченням системи захисту учасників кримінального провадження, що мають органи влади. Отже, прогрес у цьому питанні відсутній насамперед через високу вартість такої системи захисту.

Стан реалізації стратегічних документів у сфері реформування органів правопорядку

Прогрес та проблеми

Загалом у звітному періоді в частині виконання заходів, передбачених стратегічними документами у сфері реформування органів правопорядку, прослідковувався *певний прогрес*.

Ключовими документами державної політики у сфері реформування органів правопорядку залишається КСП[3002] та План заходів до нього[3003].

3002 Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : Указ Президента України від 11.05.2023 № 273/2023. ↗

3003 План заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792. ↗

Серед заходів зазначеного Плану є ті, що спрямовані на підвищення оперативності кримінального провадження, запобігання та протидії злочинності в громадах, посилення підтримки потерпілих і свідків, розроблення та впровадження технологічних рішень, зокрема електронної системи кримінальних проваджень. Зміст Плану заходів до КСП стосується не тільки інституційної спроможності органів правопорядку — уніфікації їхнього правового статусу, впровадження єдиних практик управління чи інституту детективів, а також кримінальної політики (наприклад, впровадження послідовної кримінальної політики та кримінологічних досліджень (crime surveys), що довели свою ефективність в інших країнах) та кримінального процесуального законодавства (посилення захисту учасників кримінального провадження, орієнтація на права потерпілого, альтернативний порядок вирішення кримінально-правового спору тощо). Отже, він стосується й органів правопорядку, й органів прокуратури та за своїм змістом виходить за межі Розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека».

У травні 2025 року Кабінет Міністрів України також схвалив **Дорожню карту з питань верховенства права**[3004]. Вона **містить окремий захід щодо забезпечення виконання КСП та Плану заходів до КСП (на постійній основі), що інкорпорує його в систему євроінтеграційних зобов'язань на рівні цього документа державної політики**. Крім того, у цій Дорожній карті повторюються найбільш доречні з позиції виконання зобов'язань за звітами про прогрес України в межах Пакета розширення Європейського Союзу 2023 та 2024 років заходи Плану заходів до КСП.

Єдина відмінність — більш пізні строки виконання (у разі повторення заходів строк у Дорожній карті з питань верховенства права встановлено всюди приблизно на рік пізніше). Наприклад, прийняття Закону України «Про органи правопорядку» у Плані заходів до КСП передбачене на II квартал 2025 року, натомість у Дорожній карті з питань верховенства права — на II квартал 2026 року. Загалом це негативно позначається на виконанні Плану заходів до КСП. Прийняття такого закону має стати першим кроком до комплексних реформ у питанні організації діяльності органів правопорядку, і відтермінування заходу на один рік руйнує загальну логіку Плану заходів до КСП, адже виконання наступних заходів безпосередньо залежить від прийняття цього системно важливого закону. Водночас такі питання розв'язуються Урядом в робочому порядку, тобто з урахуванням пізнішого строку, але з розумінням, що всі похідні заходи також не будуть виконані своєчасно.

У II кварталі 2025 року Дорожня карта з питань верховенства права передбачала створення дворівневої структури управління впровадження Плану заходів до КСП, спрямованих на виконання КСП для здійснення регулярного нагляду та моніторингу. Цей захід виконано в січні 2026 року — **Кабінет Міністрів України утворив Координаційну раду з питань моніторингу реалізації Плану заходів до КСП**[3005] як тимчасовий консультативно-дорадчий орган Уряду. Раду очолив віцепрем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України. Зас-

3004 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

3005 Про утворення Координаційної ради з питань моніторингу реалізації плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 21.01.2026 № 65. ↗

тупником голови Ради визначено міністра внутрішніх справ України, а секретарем — заступника міністра внутрішніх справ.

Дворівневість полягає в тому, що до складу Координаційної ради входять як керівники ключових органів правопорядку (НПУ, Державної прикордонної служби України (Держприкордонслужба), ДБР, БЕБ, СБУ, Державної митної служби України (Держмитслужба), представники Офісу Президента України (Офіс Президента), РНБО, народні депутати України, так і науковці, представники міжнародних партнерів, громадянського суспільства, які працюють у межах робочих груп Координаційної ради.

Координаційна рада[3006] наділена повноваженнями аналізувати поточний стан виконання Плану заходів до КСП; проводити експертну оцінку повноти та якості виконання Плану заходів до КСП, відповідності досягнутих результатів визначеним цілям та очікуваним результатам, готувати відповідні обґрунтовані висновки; проводити аналіз причин виникнення проблем у процесі виконання Плану заходів до КСП; подавати Кабінету Міністрів України розроблені за результатами своєї роботи рекомендації та пропозиції.

25 лютого 2026 року відбулось установче засідання Координаційної ради[3007]. На засіданні була створена Експертна робоча група в рамках Координаційної ради, затверджений склад та положення про неї. З того часу така Експертна група збирається на засідання щомісячно. Серед іншого, група розпочала роботу над підготовкою пропозицій та рекомендацій щодо визначення шляхів, механізмів та способів розв'язання проблемних питань, що виникають під час виконання Плану заходів до КСП[3008]. Наприклад, у червні 2026 року Експертна група ухвалила рішення напрацювати консолідовану версію проєкту Закону України «Про органи правопорядку», що є засадничим заходом для виконання низки зобов'язань згідно з Планом заходів до КСП. Подальша робота над законопроєктом продовжуватиметься в межах окремої робочої групи при Координаційній раді, яка сфокусується безпосередньо на розробленні положень відповідного законопроєкту[3009].

За оцінкою Міністерства юстиції України (Мін'юст)[3010], станом на І квартал 2026 року **План заходів до КСП виконано на 28%** (56 зі 198 заходів). Окремі ж інституції зазначають, що відсоток виконання ними заходів є вищим. Наприклад, НПУ звітує, що вже виконала 54% заходів, покладених на неї[3011].

3006 Положення про Координаційну раду з питань моніторингу реалізації плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 21.01.2026 № 65. П. 4. ↗

3007 Ігор Клименко взяв участь в установчому засіданні Координаційної ради з питань реалізації Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку. *Міністерство внутрішніх справ України*. 2026. ↗

3008 Інформація озвучена в межах роботи Координаційної ради.

3009 ЛЗІ презентувала власну концепцію Закону «Про органи правопорядку» на засіданні Експертної групи за координації МВС. *Лабораторія законодавчих ініціатив*. 2026. ↗

3010 Інформація надана в межах діяльності Міжвідомчої робочої групи з питань забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу та адаптації законодавства України до права Європейського Союзу, утвореної постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2024 № 987 «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу».

3011 Звіт про результати роботи за 2025 рік / Національна поліція України. 2025. С. 31. ↗

Зі 198 заходів, передбачених Планом заходів до КСП, 103 заходи має виконати Офіс Генерального прокурора (ОГП), 43 — МВС, 14 — Мін'юст та 38 заходів закріплено за іншими виконавцями. Отже, у понад 50% заходів Плану заходів до КСП головним виконавцем визначено ОГП.

Водночас взаємодія ОГП з Урядом після зміни керівництва ОГП у 2025 році погіршилася. Так, **ОГП у другій половині 2025 року самостійно скерував до Верховної Ради 13 законопроєктів, за розроблення яких відповідав згідно з Планом заходів до КСП**[3012]. Проблема полягає в тому, що ОГП не є суб'єктом права законодавчої ініціативи й мав попередньо скерувати такі законопроєкти на розгляд Уряду для оцінки їхньої якості. Натомість законопроєкти були офіційно спрямовані **голові Комітету Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності, але так і не були ним зареєстровані в Парламенті**[3013]. Один із таких законопроєктів щодо посилення існуючого та впровадження додаткового механізму парламентського контролю за діяльністю органів правопорядку та прокуратури зареєстрували народні депутати України, серед яких — член зазначеного Комітету[3014]. Загалом такий підхід свідчить про неконструктивні стосунки ОГП та Уряду та не сприяє ефективному виконанню євроінтеграційних зобов'язань.

Ключові заходи Плану заходів до КСП, виконані протягом 2025 року — II кварталу 2026 року

1) *Схвалено Стратегію роботи з кадрами (HRM Strategy) на період до 2030 року*[3015] *(захід 4.6.1)*, яка має на меті сформувати якісно нові стандарти освітньої та кадрової політики для органів сектору безпеки та оборони загалом. Стратегічними цілями, зокрема, визначено 1) формування системного та сучасного підходу до добору персоналу; 2) формування високопрофесійних команд в органах правопорядку та прокуратури, що адаптовані до сучасних викликів і загроз безпекового середовища; 3) розвиток організаційної культури; 4) розвиток кар'єри та мотивації; 5) реінтеграція ветеранів війни.

2) *Уніфіковано звітність органів правопорядку про результати своєї роботи (захід 6.6.1)*. У серпні 2025 року затверджено Типову форму щорічної звітності органів правопорядку та прокуратури для медіа і громадянського суспільства[3016], а також Порядок підготовки й оприлюднення щорічного звіту органів

3012 Звіт для медіа та громадянського суспільства за 2025 рік / Офіс Генерального прокурора. С. 16. ↗

3013 Інформація озвучена в межах роботи Координаційної ради.

3014 Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення існуючого та впровадження додаткового механізму парламентського контролю за діяльністю органів правопорядку та прокуратури, у тому числі запровадження щорічного публічного звітування про роботу Державного бюро розслідувань та Офісу Генерального прокурора щодо розслідування випадків катувань, іншого неналежного поводження з особами та захист жертв : проєкт Закону України, реєстраційний № 14130 від 20.10.2025. ↗

3015 Про затвердження Стратегії роботи з кадрами (HRM Strategy) в органах правопорядку та прокуратури на період до 2030 року : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, Міністерства фінансів України від 05.01.2026 № 22/3/4/3/1/5. ↗

3016 Про затвердження Типової форми щорічної звітності органів правопорядку та прокуратури для медіа і громадянського суспільства та Порядку підготовки й оприлюднення щорічного звіту органів правопорядку та прокуратури для медіа і громадянського суспільства : наказ Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, Міністерства фінансів України від 25.08.2025 № 266/574/326/420/149/432. ↗

правопорядку та прокуратури для медіа і громадянського суспільства. Якщо до цього моменту звітування не було регулярним (у деяких органах зволікали з опублікуванням звітів, посилаючись на воєнний стан), то відтепер воно є обов'язковим (щороку до 1 квітня). Єдина структура звіту дає змогу не лише порівнювати динаміку попередніх років, а й дані щодо різних органів правопорядку між собою. Станом на 1 квітня 2026 року своєчасно опубліковано звіти всіх органів правопорядку.

3) *Впроваджено механізми оцінки рівня довіри населення до органів кримінальної юстиції (захід 2.7.2)*. Кабінет Міністрів України 18 березня 2026 року затвердив Порядок та методологію оцінювання рівня довіри населення до державних органів, які забезпечують виконання завдань кримінального провадження[3017]. Його дія поширюється на органи прокуратури, НПУ, Держприкордонслужбу, СБУ, ДБР, БЕБ, Державну кримінально-виконавчу службу України та НАБУ.

Основою для цього документа став Порядок проведення оцінки рівня довіри населення до НПУ (втратив чинність у зв'язку з прийняттям зазначеного Порядку). Оцінка рівня довіри населення до НПУ проводилася за єдиною методологією у 2018–2021 роках[3018] і мала позитивний ефект, адже давала змогу відстежувати динаміку довіри за тими самими показниками, що й минулого року. Надалі результати такої оцінки враховувалися в поточній діяльності державного органу для ухвалення управлінських рішень з метою підвищення рівня довіри населення та ефективності комунікації з ним.

Ключові заходи Плану заходів до КСП, не виконані протягом 2025 року — II кварталу 2026 року (водночас за умови наявності аналогічного заходу в Дорожній карті з питань верховенства права, виконання якого віднесено на пізніший період)

1) *Розроблення та подання до РНБО проєкту концепції реформування органів військового правопорядку України у післявоєнний період (захід 1.1.2, строк виконання — II квартал 2025 року)*. Позиція МВС полягає в тому, що проєкт Концепції реформування органів військового правопорядку України в післявоєнний період розроблено, направлено на розгляд Уряду[3019]. Отже, захід можна вважати частково виконаним. Водночас реформування органів військової юстиції перебуває на початковому рівні[3020], попри наявність критичних проблем та той факт, що дотримання правопорядку у військовій сфері є запорукою оборono-

---

3017 Про затвердження Порядку та методології оцінювання рівня довіри населення до державних органів, які забезпечують виконання завдань кримінального провадження : постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2026 № 394. ↗

3018 Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 № 1380 «Про внесення зміни до пункту 6 Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції» проведення такої оцінки на загальнодержавному рівні тимчасово призупинено на період дії воєнного або надзвичайного стану.

3019 Інформація озвучена в межах роботи Координаційної ради.

3020 У червні 2024 року Парламент прийняв у першому читанні за основу проєкт Закону України «Про Військову поліцію» (реєстраційний № 6569-д від 31.05.2024), яким пропонується утворити Військову поліцію та наділити її повноваженнями здійснювати оперативно-розшукову діяльність. Станом на 31 липня 2026 року законопроєкт досі очікує на друге читання Верховною Радою.

здатності країни. Розроблення концептуального бачення та подальша його імплементація є нагальною проблемою української системи правопорядку.

2) *Прийняття комплексу змін до законодавства з метою впровадження кримінальної політики (стратегічного планування у сфері протидії злочинності) (заходи 2.1.1, 2.1.3, 2.2.2, 2.3.1, 2.3.3, строк виконання — I–IV квартал 2025 року відповідно)*. Загалом стратегічний пріоритет № 2[3021] КСП і його реалізація мають принципове значення, оскільки саме це забезпечує перехід від епізодичного реагування на злочинність до системного управління процесами у сфері правопорядку. Виконання завдань, передбачених цим пріоритетом, має створити єдиний стратегічний каркас для всіх суб'єктів системи правопорядку, який забезпечуватиме узгодженість політик, законодавства й управлінських рішень. У КСП здійснення заходів прописано послідовно й у логічному порядку. Невиконання первинних заходів має наслідком невиконання наступних.

Таку систему утворює законодавча база для інституціоналізації кримінальної політики, включно з Законом про основи державної політики у сфері протидії злочинності; система стратегічного планування, яка передбачає регулярне оновлення пріоритетів залежно від динаміки злочинності; концепція кримінальної політики за результатами аналізу поточного стану, що визначатиме довгострокові міжгалузеві й галузеві, інституційні, правові й організаційні заходи щодо протидії злочинності; єдина база кримінальної статистики та аналітичної системи оцінки загроз та інші складники[3022].

Крім того, має бути посилена координаційна функція прокуратури (яка буде виходити за межі лише однієї форми реалізації — проведення координаційних нарад), що зробить її повноцінним учасником кримінальної політики. Захід 2.5.1 (строк виконання — I квартал 2025 року) щодо розроблення та подання до Верховної Ради законопроєкту, яким визначається зміст координаційної ролі органів прокуратури загалом і, зокрема, Генерального прокурора, щодо органів правопорядку під час здійснення ними повноважень з протидії злочинності, також не виконано.

За інформацією МВС[3023], ОГП скерував деякі законопроєкти Голові Комітету Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності для розв'язання питання щодо внесення їх на розгляд Парламенту. Однак законопроєкти так і не зареєстровано у Верховній Раді та їх зміст невідомий.

Ключові заходи Плану заходів до КСП, не виконані у встановлені строки, однак строк виконання яких ще триває відповідно до Дорожньої карти з питань верховенства права

1) *Прийняття Закону України «Про органи правопорядку» (захід 1.1.1, строк виконання за Планом заходів до КСП — II квартал 2025 року; строк виконання за Дорожньою картою з питань верховенства права — II квартал 2026 року)*.

3021 Послідовна кримінальна політика, пріоритетом у якій є запобігання злочинності, невідворотність відповідальності, захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, забезпечення інтересів потерпілого.

3022 Кримінальна політика і стратегічне планування в протидії злочинності: перспективи і до чого тут євроінтеграція. *Лабораторія законодавчих ініціатив*. 2025. ↗

3023 Інформація озвучена в межах роботи Координаційної ради.

Прийняття такого закону має стати першим кроком до комплексних реформ у питанні організації діяльності органів правопорядку. Відтермінування заходу на один рік руйнує загальну логіку Плану заходів до КСП, адже виконання наступних заходів безпосередньо залежить від прийняття цього системно важливого закону. Прийняття цього закону прямо впливає на подальше посилення підзвітності органів правопорядку, удосконалення механізмів внутрішнього контролю, єдиних підходів до визначення доброчесності тощо.

МВС зазначає[3024], що ОГП з урахуванням пропозицій співвиконавців розроблено проєкт Закону України «Про органи правопорядку», який 7 липня 2025 року листом № 05/5-59280вих-25 надіслано Голові Комітету Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності для вирішення питання щодо його внесення на розгляд Парламенту. Водночас такий законопроєкт у Верховній Раді досі не зареєстровано. На засіданнях Експертної групи при Координаційній раді протягом березня–травня 2026 року неодноразово порушувалося питання про консолідацію зусиль стосовно виконання цього заходу у строки, визначені Дорожньою картою з питань верховенства права. Як уже зазначалося, у червні 2026 року Експертна група при Координаційній раді перейшла до напрацювання консолідованої версії проєкту Закону України «Про органи правопорядку».

2) *Прийняття Закону України «Про кримінальну розвідку» (захід 1.7.1, строк виконання за Планом заходів до КСП — IV квартал 2025 року; строк виконання за Дорожньою картою з питань верховенства права — IV квартал 2026 року)*. Таким законом має передбачатися поступова трансформація інституту оперативно-розшукової діяльності (ОРД) від кримінальної процесуальної (фактично відбулась у 2012 році), розвідувальної та контррозвідувальної діяльності, а також розширення інструменту протидії безпековим загрозам. Сьогодні йдеться про два компоненти, які мають замінити інститут ОРД — кримінальна розвідка та intelligence-led policing (поліцейська діяльність, яка ґрунтується на аналітичній розвідці (розвідувальній аналітиці).

МВС розроблено проєкт Закону України «Про кримінальну розвідку», який у січні 2025 року направлено на опрацювання заінтересованим органам. У березні–квітні 2025 року за сприяння Консультативної місії Європейського Союзу (КМЄС) в Україні проведено заходи з аналізу та вивчення європейського досвіду у сфері ОРД та кримінальної розвідки, зокрема здійснено ознайомчий візит до Литовської Республіки щодо застосування Закону Литовської Республіки «Про кримінальну розвідку». МВС наказом № 428 від 23 червня 2025 року затвердило персональний склад міжвідомчої робочої групи з розроблення законопроєкту, засідання якої проводяться на постійній основі. Наприкінці листопада 2025 року доопрацьовану редакцію законопроєкту надано заінтересованим органам для формування прикінцевих та перехідних положень[3025].

У квітні 2026 проєкт Закону України «Про кримінальну розвідку» розглянуто на нараді у МВС, після чого НПУ доопрацювала його редакцію та надіслала до МВС.

3024 Там само.

3025 Там само.

У травні відбулося засідання зазначеної міжвідомчої робочої групи щодо цього питання[3026].

Заходи Дорожньої карти з питань верховенства права здебільшого виконуються у встановлені строки. Водночас варто звернути увагу на критично важливі для реформування органів правопорядку законопроєкти, що так і не прийняті Верховною Радою[3027]:

- закон, яким запроваджується порядок конкурсного добору, за необхідності із залученням незалежних експертів, на посади керівників НПУ (строк виконання — IV квартал 2025 року);
- закон про СБУ в новій редакції (строк виконання — I квартал 2026 року);
- закон щодо посилення інституційної спроможності системи охорони державної таємниці в сучасних умовах, зокрема визначення правових засад діяльності спеціально уповноваженого державного органу у сфері забезпечення охорони державної таємниці (строк виконання — IV квартал 2025 року);
- щодо впровадження обліку проведених фінансових розслідувань у Єдиному реєстрі досудових розслідувань (ЄРДР) (строк виконання — IV квартал 2025 року).

Рекомендації

1. Продовжити виконання заходів, передбачених документами у сфері державної політики, насамперед КСП, Плану заходів до нього та Дорожньої карти з питань верховенства права.

2. Забезпечити належну роботу Координаційної ради та Експертної групи при ній. Своєчасно оприлюднювати звіти про виконання КСП та Плану заходів до нього з урахуванням думки всіх членів Координаційної ради та Експертної групи для об'єктивної оцінки прогресу у виконанні євроінтеграційних зобов'язань.

3. Консолідувати зусилля всіх відповідальних виконавців заходів, що не були виконані у встановлені стратегічними документами у сфері реформування органів правопорядку строки, для напрацювання алгоритму щодо виконання таких заходів.

3026 Інформація надана в межах діяльності Міжвідомчої робочої групи з питань забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу та адаптації законодавства України до права Європейського Союзу, утвореної постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2024 № 987 «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу».

3027 Докладний аналіз таких законопроєктів наведено у відповідних підрозділах цього звіту.

Стан законодавства щодо боротьби з організованою злочинністю. Створення постійно діючого національного координаційного органу з питань боротьби з організованою злочинністю

Прогрес та проблеми

Загалом стан боротьби з організованою злочинністю в Україні у звітному періоді можна оцінити як такий, що має *обмежений прогрес*.

У 2025 році розслідувалися кримінальні провадження щодо **677** організованих груп та злочинних організацій[3028] (з них 496 — НПУ, 40 — СБУ, 44 — БЕБ, 74 — ДБР, 23 — НАБУ). Водночас 610 (90%) організованих груп та злочинних організацій самостійно виявлено підрозділами органів правопорядку.

Загальна кількість виявлених організованих груп та злочинних організацій майже не відрізняється від попереднього року (663 випадки[3029]). Водночас частка НПУ знизилася з 87% до 73%. Хоча цей показник (496) дещо менший ніж у попередньому році (532), він значною мірою пояснюється концентрацією зусиль на викритті складніших злочинних структур, що потребує тривалого документування та комплексних оперативних заходів.

Найбільше організованих груп та злочинних організацій НПУ викрила у сфері незаконного обігу наркотиків — 150[3030], що підтверджує актуальність боротьби з наркозлочинністю. Водночас найбільший приріст відбувся у сфері діяльності НАБУ (з 3 до 23 проваджень), про що свідчать найбільш відомі випадки — «схема підкупу народних депутатів, які голосували за певні рішення», «операція Мідас» (корупція у сфері енергетики), «пропозиція впливу на РНБО щодо незастосування санкцій»[3031] тощо.

Стратегічні документи

МВС наказом № 583 від 26 серпня 2025 року утворило міжвідомчу робочу групу з розроблення *Стратегії боротьби з організованою злочинністю на 2026–2030 роки*. Її установче засідання відбулося в червні 2025 року[3032]. У червні 2026 року розроблений проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії у сфері боротьби з організованою злочинністю до 2030 року та затвер-

3028 Звіт про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями за січень–грудень 2025 року. *Офіс Генерального прокурора*. ↗

3029 Звіт про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями за січень–грудень 2024 року. *Офіс Генерального прокурора*. ↗

3030 Звіт про результати роботи за 2025 рік / Національна поліція України. 2025. С. 56. ↗

3031 Звіт: друге півріччя 2025 року : інтерактивна версія. *Національне антикорупційне бюро України*. С. 28, 34. ↗

3032 МВС провело установче засідання міжвідомчої робочої групи з розроблення та затвердження Стратегії боротьби з організованою злочинністю на період 2026–2030 років. *Міністерство внутрішніх справ України*. 2025. ↗

дження операційного плану заходів з її реалізації» МВС надіслало до заінтересованих органів для погодження та проведення відповідних експертиз згідно з регламентними вимогами[3033]. Поки нова стратегія перебуває на етапі розгляду, чинною залишається Стратегія боротьби з організованою злочинністю, схвалена у 2020 році[3034].

У 2025 році схвалено *Комплексний план практичних заходів з протидії організованій злочинності на 2025 рік*[3035]. План передбачає виконання стратегічних документів щодо реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки та оборони України на 2023–2027 роки, зокрема: підготовка нормативно-правової бази для впровадження у діяльність органів правопорядку та прокуратури Оцінки загроз організованої злочинності в Інтернеті (IOCTA); забезпечення міжвідомчої співпраці щодо запобігання незаконному володінню та обігу вогнепальної зброї; діяльність Координаційного центру з питань протидії незаконному обігу зброї; реалізація оцінювання загроз тяжких злочинів та організованої злочинності (SOCTA Україна). Виконання цього плану нині триває. Документ не є публічним, тож проаналізувати його зміст не видається можливим.

У контексті протидії організованій злочинності, основним суб'єктом якої є НПУ, важливо зауважити, що у 2025 році МВС затвердило Стратегію розвитку НПУ на 2026–2030 роки[3036]. Отже, вперше[3037] в історії НПУ сформовано стратегічну рамку розвитку на середньострокову перспективу, що узгоджується з пріоритетами реформування сектору безпеки і оборони та євроінтеграційним курсом держави[3038].

Стратегія передбачає наближення роботи поліції до потреб людей, зокрема через розширення присутності поліцейських на місцях для оперативного вирішення проблем громадян, і визначає чітке бачення оптимізації поліцейської служби. Серед пріоритетів: посилення протидії кіберзлочинності, розбудова «поліцейського офіцера громади» в кожній територіальній громаді, відновлення інфраструктури після війни та реінтеграція ветеранів-поліцейських. З метою посилення ефективності протидії загрозам організованої злочинності НПУ планує впровадити ризик-орієнтоване управління, інструменти штучного інтелекту (ШІ) в аналітиці, повну цифровізацію документів і посилення міжнародного співробітництва з Агентством Європейського Союзу зі співробітництва органів правопорядку (Європол) та Міжна-

---

3033 Інформація надана в межах діяльності Міжвідомчої робочої групи з питань забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу та адаптації законодавства України до права Європейського Союзу, утвореної постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2024 № 987 «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу».

3034 Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 № 1126. ↗

3035 Стратегія боротьби з організованою злочинністю 2026–2030: МВС провело друге засідання міжвідомчої робочої групи. *Міністерство внутрішніх справ України*. 2025. ↗

3036 Стратегія розвитку Національної поліції України на 2026–2030 роки : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21.10.2025 № 733. ↗

3037 У 2016 році перша Голова НПУ Х. Деканоїдзе представила власне бачення розвитку цього органу — Концепцію «100 днів якості Національної поліції». Проте цей документ мав обмежений характер, стислі строки і навряд чи його можна порівняти з повноцінними стратегічними документами державної політики. Див.: Сім міфів про реформу поліції. *Дзеркало тижня*. 2017. ↗

3038 Стратегію розроблено НПУ в співпраці з іноземними партнерами та громадськістю для забезпечення реалізації заходу 1.2.2 завдання 1.2 Плану заходів до КСП.

родною організацією кримінальної поліції (Інтерпол). У воєнний і післявоєнний періоди акцент залишався на документуванні злочинів агресора, контролі зброї та стабілізації деокупованих територій.

ILP та SOCTA

У І кварталі 2026 року здійснено оцінювання загроз тяжких кримінальних правопорушень та організованої злочинності за системою оцінки SOCTA Україна за період 2021–2024 років. Відповідний звіт опубліковано на вебсайті МВС[3039]. Цьому передувало у ІІІ кварталі 2025 року посилення інституційної спроможності органів правопорядку для продовження впровадження національної оцінки SOCTA, зокрема в частині їхньої діяльності, що ґрунтується на аналітичній розвідці (розвідувальній аналітиці)[3040], управлінні та аналізі інформації.

Надалі Звіт стане підґрунтям формування державної політики протидії серйозній та організованій злочинності через визначення стратегічних пріоритетів у сфері боротьби з організованою злочинністю, які трансформуються у комплексні плани заходів, спрямованих на нейтралізацію найбільш небезпечних кримінальних загроз.

Зміни до законодавства

Критичним залишається питання визначення статусу Національного координатора, який буде здійснювати організаційне забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, відповідати за ефективне функціонування механізмів координації, взаємодії, моніторингу та звітності в зазначеній сфері.

На розгляді Верховної Ради перебував розроблений МВС **законопроєкт № 13676**[3041] **щодо утворення Міжвідомчої координаційної комісії у сфері боротьби з організованою злочинністю (Національного координатора)**. Цей законопроєкт пропонував створити в Україні міжвідомчу комісію — координаційний орган (Національний координатор), який проводитиме моніторинг і даватиме оцінку стану реалізації Стратегії боротьби з організованою злочинністю[3042]. Крім того, Національний координатор на підставі затверджених пріоритетів мав розробляти комплексні плани заходів та здійснюватиме узагальнення інформації про хід їх виконання, завершення або причини невиконання. До моменту ухвалення цієї законодавчої ініціативи та набрання чинності законом функції Національного координатора (до його утворення) покладено на МВС[3043].

3039 Оцінка загроз серйозної та організованої злочинності SOCTA Україна 2021–2024 роки / Департамент кримінального аналізу Національної поліції України [та ін.]. Київ : ТОВ «Компанія ВАІТЕ», 2026. 140 с. ↗

3040 Інструменти intelligence-led policing (ILP).

3041 Про внесення змін до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» щодо утворення Міжвідомчої координаційної комісії у сфері боротьби з організованою злочинністю (Національного координатора) : проєкт Закону України, реєстраційний № 13676 від 21.08.2025. ↗

3042 Чинна Стратегія схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 № 1126. Наразі МВС розробляє проєкт нової Стратегії на 2026–2030 роки.

3043 Згідно з п. 2 розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.09.2022 № 850 «Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії боротьби з організованою злочинністю». ↗

За результатами голосування 9 червня 2026 року Верховна Рада ухвалила рішення вдруге повернути законопроєкт № 13676 на повторне перше читання. Водночас у липні 2026 року у зв'язку зі зміною складу Уряду законопроєкт був відкликаний. Відповідно до Дорожньої карти з питань верховенства права **законопроєкт мав бути прийнятий у I кварталі 2026 року**.

Кримінальна розвідка

Планом заходів до КСП передбачалося, що не пізніше IV кварталу 2025 року мав бути розроблений та поданий до Парламенту законопроєкт про кримінальну розвідку (Criminal Intelligence) як систему гласних і негласних пошукових, розшукових заходів і засобів, що ґрунтуються на аналітиці, спрямованих на своєчасне запобігання, виявлення та нейтралізацію реальних і потенційних загроз національним інтересам України. Також передбачено забезпечення з урахуванням мети поступової адаптації законодавства України до права (acquis) ЄС поетапної трансформації ОРД до кримінальної розвідки, установлення чітких критеріїв її відмежування від кримінальної процесуальної, розвідувальної та контррозвідувальної діяльності[3044]. Аналогічний захід також передбачено Дорожньою картою з питань верховенства права, строк виконання якого визначено на IV квартал 2026 року.

Як уже зазначалося[3045], МВС розроблено проєкт Закону України «Про кримінальну розвідку», який наразі доопрацьовується після наданих заінтересованими державними інституціями пропозицій та готується до подання на розгляд Уряду.

Рекомендації

1. Прийняти Закон України «Про кримінальну розвідку», який трансформує інститут ОРД через відмежування від кримінальної процесуальної, розвідувальної та контррозвідувальної діяльності.

2. Ухвалити нову Стратегію боротьби з організованою злочинністю на період 2026–2030 роки (і план дій з її реалізації з урахуванням методології Європейської мультидисциплінарної платформи проти кримінальних загроз (EMPACT).

3. Оновити документи державної політики з урахуванням досліджених загроз злочинності, викладених у Звіті про результати оцінювання загроз серйозної та організованої злочинності SOCTA Україна за період 2021–2024 років. Посилити інституційну спроможність органів правопорядку для впровадження національної оцінки SOCTA.

4. Створити Національного координатора з протидії організованій злочинності та визначити його повноваження на рівні Закону України «Про організаційно-правові засади боротьби з організованою злочинністю».

3044 План заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792, захід 1.7.1. ↗

3045 Докладно — у підрозділі «Стан реалізації стратегічних документів у сфері реформування органів правопорядку» цього звіту.

Підвищення інституційної спроможності Бюро економічної безпеки України

Після призначення в серпні 2025 року директора БЕБ у реформуванні інституції зазначений певний прогрес. За даними соціологічного опитування, рівень довіри громадян до БЕБ у грудні 2025 зріс майже вдвічі, як порівняти з вереснем того ж року, і становив 7,8%[3046].

Протягом 2025 року[3047] **детективи БЕБ здійснювали розслідування у 6 896 кримінальних провадженнях (з них зареєстровано у 2025 році — 4 263 заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення)**, віднесені законом до підслідності БЕБ. Навантаження на одного детектива становило 12,6 заяви і повідомлення про кримінальні правопорушення. **До суду скеровано 904 кримінальні провадження**. За 2025 рік у кримінальних провадженнях, які скерували до суду детективи БЕБ, **відшкодовано збитки на суму 3,82 млрд грн**. Такі дані несуттєво відрізняються від попереднього року, адже динаміка злочинності в цій сфері має стабільний характер.

Варто звернути увагу на інший момент — структурні зміни в роботі БЕБ, які спостерігаються за нового керівництва Бюро. Так, **збільшення надходжень податків приблизно на 100 млн грн** унаслідок припинення схем «дроблення» бізнесу, вилучення підакцизних товарів і майна орієнтовно на 3 млрд грн, а також **зростання задекларованих виторгів — від 380,4 млрд грн у 2024 році до 403,4 млрд грн у 2025 році**[3048]. **У самому Бюро це пов'язують із поступовою детінізацією ринку**. Втім, оцінювати ефективність роботи БЕБ лише за цими цифрами недостатньо. Економічні злочини складніше оцінювати в плані позитивного ефекту, ніж корупційні чи загальнокримінальні. Найпоширеніше покарання в таких справах — штраф, і завдання полягає не у знищенні бізнесу, а в тому, щоб змусити його працювати за правилами. Надмірно каральний підхід може мати зворотний ефект — зниження економічної активності та, як наслідок, недоотримання податків. Тому в разі порушень, пов'язаних із податковою дисципліною, логіка реагування поступово зміщується від суто каральної до стимулювальної[3049].

Для забезпечення ефективної реалізації гарантій незалежності БЕБ у листопаді 2025 року у Верховній Раді зареєстрований законопроєкт № 14207-1[3050] авторства народного депутата Я. Железняка, який пропонує внести зміни до Закону України «Про Бюро економічної безпеки України»[3051] щодо визначення БЕБ як центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, а також комплексного

3046 Успіхи і провали року: економіка, спротив Росії, боротьба з корупцією та оцінка державних інституцій. Active Group. 2025. ↗

3047 Звіт про діяльність Бюро економічної безпеки України за 2025 рік / Бюро економічної безпеки України. С. 31. ↗

3048 «Перезавантаження» БЕБ: чи здатна інституція позбутися спадку податкової міліції – і коли. *Дзеркало тижня*. 2026. ↗

3049 Там само.

3050 Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення правового регулювання діяльності Бюро економічної безпеки України : проєкт Закону України, реєстраційний № 14207-1 від 27.11.2025. ↗

3051 Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. ↗

вирішення низки інших питань, пов'язаних з посиленням його ефективності. Зокрема, пропонується включити БЕБ до всіх необхідних актів законодавства на рівні з іншими органами з правоохоронною функцією; посилити аналітичний потенціал бюро; врегулювати нагальні питання забезпечення діяльності підрозділів внутрішнього контролю БЕБ; удосконалити питання проходження служби, порядку здійснення БЕБ заходів безпеки; посилити соціальні гарантії працівників БЕБ тощо. Наразі законопроєкт включено до порядку денного Верховної Ради, але прогрес у його розгляді відсутній. БЕБ направило лист підтримки цього законопроєкту до Комітету Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики, який визначено головним[3052]. Проте законопроєкт № 14207-1 жодного разу не був включений до порядку денного цього комітету.

Атестація працівників БЕБ

Відповідно до прийнятого в червні 2024 року Закону № 3840-IX[3053] щодо удосконалення діяльності БЕБ, його працівники підлягають одноразовій атестації з метою підтвердження належного рівня доброчесності та професійної компетентності. Цей Закон прийнято в рамках виконання зобов'язань України перед МВФ[3054].

Дві атестаційні комісії[3055] утворені 5 листопада 2025 року, до складу яких увійшли представники міжнародних організацій та громадськості, науковці, адвокати та інші фахівці, які мають вищу освіту, бездоганну ділову репутацію, високі професійні та моральні якості, володіють необхідними знаннями та навичками для виконання повноважень члена атестаційної комісії, відповідають критерію доброчесності. До кожної комісії входять 12 осіб: шість осіб визначив директор БЕБ, ще шість — міжнародні організації, які працюють у цій сфері. Кандидатів до складу комісій порекомендували Представництво Європейського Союзу в Україні, Посольство Королівства Нідерландів, Посольство Сполучених Штатів Америки, Посольство Федеративної Республіки Німеччина та КМЄС. Також затверджені резервні списки кандидатів на заміну членів кадрових комісій у разі дострокового припинення їхніх повноважень[3056].

У грудні 2025 року затверджено Порядок проведення атестації[3057], який встановлює організацію, процедури, критерії та методику атестації працівників БЕБ, критерії та методику оцінювання їхньої доброчесності та професійної компетентності під час атестації. Визначено, що атестація відбуватиметься в три етапи: 1) тестування на знання законодавства України; 2) тестування з визначення рівня загаль-

---

3052 10.02.2026 о 15 год засідання Комітету з питань антикорупційної політики / Комітет з питань антикорупційної політики. *YouTube*. 2026. ↗

3053 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення роботи Бюро економічної безпеки України : Закон України від 20.06.2024 № 3840-IX. П. 4 розд. II «Прикінцеві та перехідні положення». ↗

3054 Лист про наміри Уряду України до Міжнародного валютного фонду від 24.03.2023 № 7054/0/2-23 та Додаток 1 до нього. ↗

3055 Про утворення атестаційних комісій Бюро економічної безпеки України : наказ Бюро економічної безпеки України від 05.11.2025 № 231. ↗

3056 Атестація працівників БЕБ. *Бюро економічної безпеки України*. ↗

3057 Порядок організації та проведення одноразової атестації працівників Бюро економічної безпеки України, критеріїв і методика оцінювання доброчесності та професійної компетентності працівників під час проведення атестації : наказ Бюро економічної безпеки України від 30.12.2025 № 274. ↗

них здібностей; 3) співбесіда на відповідність критеріям доброчесності та професійної компетентності[3058]. Спершу атестацію проходять керівники підрозділів центрального апарату БЕБ та їх заступники, а потім — інші працівники бюро[3059].

Як зазначалося в Тіньовому звіті до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році (Тіньовий звіт 2025 року[3060]), під час розроблення загальної процедури атестації частково враховані недоліки атестаційних процедур, які проходили поліцейські та прокурори. Порядок проведення атестації працівників БЕБ деталізує зміст критеріїв доброчесності та професійної компетентності, встановлює обов'язок комісії ухвалювати вмотивоване й аргументоване рішення в разі неуспішного проходження атестації. Однак ризик судового оскарження, формування судової практики на користь звільнених працівників БЕБ та виплати їм значних компенсацій з державного бюджету зберігається.

БЕБ утворено у 2021 році, а добір працівників до прийняття Закону № 3840-IX[3061] також здійснювався на конкурсній основі. Водночас враховувалася здатність кандидатів за своїми особистими, діловими та моральними якостями, віком, освітнім і професійним рівнем та станом здоров'я ефективно виконувати відповідні службові обов'язки. До складу конкурсної комісії мали включатися представники Ради громадського контролю БЕБ[3062]. Отже, критерій доброчесності, яка оцінюється під час атестації, є новою професійною вимогою щодо працівників, прийнятих до БЕБ до набрання чинності Законом № 3840-IX, зокрема у контексті атестації. На думку експертів[3063], це не відповідає принципу правової визначеності, згідно з яким обмеження будь-якого права має базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки.

Конвенція МОП № 158[3064] встановлює заборону припиняти трудові відносини з працівником, якщо тільки немає законних підстав для такого припинення, пов'язаного із здібностями чи поведінкою працівника або викликаного виробничою потребою підприємства, установи чи служби. У національному законодавстві[3065] це положення

3058 Там само. П. 2 розділу II.

3059 Там само. П. 1 розділу II.

3060 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 640. ↗

3061 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення роботи Бюро економічної безпеки України : Закон України від 20.06.2024 № 3840-IX. ↗

3062 Про Бюро економічної безпеки : Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. Ч. 3 ст. 19 (у редакції, чинній на день ухвалення Закону). ↗

3063 Зауваження Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України до проєкту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення роботи Бюро економічної безпеки України від 20.06.2024. С. 9. ↗; Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» щодо удосконалення роботи Бюро» від 11.04.2024. С. 7. ↗

3064 Конвенція Міжнародної організації праці № 158 про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця 1982 року. Ст. 4. ↗

3065 Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. Ст. 40, 41, 43. ↗

реалізовано через визначення підстав для припинення трудового договору за ініціативи роботодавця, що також є гарантією правового захисту від необґрунтованої відмови в прийнятті на роботу і незаконного звільнення, сприяння у збереженні роботи[3066]. Аналогічне право на захист у випадках звільнення містить і Європейська соціальна хартія[3067].

У Рекомендації щодо припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця № 166[3068] зазначено, що трудові відносини з працівником не мають припинятися у зв'язку з провиною, яка відповідно до національних законодавства або практики була б підставою для припинення трудових відносин лише за одно- чи багаторазового повторення, якщо тільки роботодавець не зробив працівникові відповідного письмового попередження.

У сукупності ці норми національного та міжнародного права означають, що під час вирішення питання про звільнення працівника до уваги беруться лише обставини, пов'язані з періодом його співпраці з відповідним роботодавцем. Однак Порядок проведення атестації визначає, що атестаційна комісія оцінює відповідність працівників БЕБ критеріям доброчесності з урахуванням інформації **без часових або територіальних обмежень**[3069], що не відповідає ані національному, ані міжнародному законодавству.

У законодавстві не врегульовано питання щодо можливості працівників БЕБ брати участь у конкурсах на вакантні посади для просування по службі до проходження атестації, а також щодо зарахування успішного проходження конкурсних процедур як проходження атестації, за аналогією з кваліфікаційним оцінюванням суддів[3070], що сприяло б прискоренню процедур атестації працівників БЕБ та частково б зменшило навантаження на членів атестаційних комісій, з урахуванням часових обмежень.

БЕБ 28 травня 2026 року внесло зміни до Порядку проведення атестації, згідно з якими атестаційна комісія може зарахувати результати тестувань, отриманих учасником атестації під час проходження конкурсних процедур[3071]. Однак і перша, і друга атестаційні комісії відмовляли працівникам БЕБ у зарахуванні результатів. Як озвучувалося під час засідань відповідних атестаційних комісій, найбільш поширеною підставою для відмови стала відмінність у методології оцінювання[3072] та

3066 Там само. Ст. 5[1].

3067 Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996. Ст. 24. ↗

3068 Рекомендація Генеральної конференції Міжнародної організації праці щодо припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця № 166. П. 7. ↗

3069 Порядок організації та проведення одноразової атестації працівників Бюро економічної безпеки України, критеріїв і методики оцінювання доброчесності та професійної компетентності працівників під час проведення атестації : наказ Бюро економічної безпеки України від 30.12.2025 № 274. П. 3 розд. IV. ↗

3070 Відповідно до п. 20-2 розд. XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів», суддя, який за результатами кваліфікаційного оцінювання у межах конкурсу на посаду судді апеляційного суду, вищого спеціалізованого суду або судді Верховного Суду в межах своєї спеціалізації підтвердив здатність здійснювати правосуддя у відповідному суді, вважається таким, що пройшов оцінювання та підтвердив відповідність займаній посаді. ↗

3071 Про внесення зміни до Порядку організації та проведення одноразової атестації працівників Бюро економічної безпеки України, критеріїв і методики оцінювання доброчесності та професійної компетентності працівників під час проведення атестації : наказ Бюро економічної безпеки України від 28.05.2026 № 256. ↗

3072 22.06.2026 засідання Другої атестаційної комісії Бюро економічної безпеки / Бюро економічної безпеки. *YouTube*. 2026. ↗

процесу проведення тестування[3073]. Водночас ані в засіданні першої атестаційної комісії, ані в засіданні другої не було пояснень, у чому саме полягають ці відмінності.

Ще одним викликом для проведення атестації є забезпечення належної діяльності атестаційних комісій. Відповідно до законодавства **всі працівники БЕБ** підлягають атестації, через це бюро об'єктивно не може взяти на себе забезпечення діяльності атестаційних комісій, оскільки це створить конфлікт інтересів та потенційно може знизити довіру до процедури.

На засіданні Комітету Верховної Ради з питань антикорупційної політики директор БЕБ повідомив, що забезпечення роботи секретаріатів атестаційних комісій мають взяти на себе партнери. Однак після офіційного початку атестації секретаріати атестаційних комісій ще не були створені[3074]. Як засвідчив перегляд трансляцій засідань[3075], робота Першої атестаційної комісії супроводжується технічними проблемами, зокрема пов'язаними з перекладом[3076].

Процедура одноразової атестації офіційно розпочалася 29 січня 2026 року[3077] та має завершитися не пізніше 6 лютого 2027 року[3078]. Згоду на проходження атестації надали 1 145 працівників БЕБ (96,4% від загальної кількості осіб, які підлягають атестації)[3079], 40 — скористалися правом не подавати заяви відповідно до законодавства[3080], 2 — офіційно відмовилися від проходження процедури.

Як повідомило БЕБ[3081], на початок атестації 29 керівників підрозділів центрального апарату, їх заступників, керівників територіальних управлінь та їх заступників надали згоду на проходження атестації. Протягом березня двоє керівників центрального апарату БЕБ звільнилися, один — переведений на нижчу посаду, один — призначений заступником директора БЕБ[3082], що звільнило його від про-

---

3073 19.06.2026 засідання Першої атестаційної комісії Бюро економічної безпеки / Бюро економічної безпеки. *YouTube*. 2026. ↗

3074 10.02.2026 о 15 год. засідання Комітету з питань антикорупційної політики / Комітет з питань антикорупційної політики. *YouTube*. 2026. ↗

3075 Бюро економічної безпеки України : офіційний канал. *YouTube*. ↗

3076 Наприклад, засідання Першої атестаційної комісії БЕБ, що відбулося 23.03.2026, тривало 12 хвилин та не було забезпечене перекладом з англійської мови на українську, оскільки завершився час, на який були зарезервовані перекладачі. ↗; На початку засідання 24.07.2026 відсутній переклад з української мови на англійську. ↗

3077 Директор БЕБ Олександр Цивінський оголосив про початок атестації працівників Бюро. *Бюро економічної безпеки України*. 2026. ↗

3078 Абз. 4 п. 4 розд. II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 20.06.2024 № 3840-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення роботи Бюро економічної безпеки України» визначено, що строк проведення атестації не може перевищувати 18 місяців з дня призначення на посаду директора БЕБ, тобто відлік цього строку починається з 06.08.2025.

3079 Понад 96% працівників БЕБ підтвердили готовність пройти атестацію. *Бюро економічної безпеки України*. 2026. ↗

3080 Абз. 5 п. 4 розд. II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 20.06.2024 № 3840-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення роботи Бюро економічної безпеки України» передбачено, що якщо працівники БЕБ, які підлягають атестації, та в період її проведення перебувають у стані вагітності, у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами, у відпустці для догляду за дитиною, проходять базову військову службу, призвані на військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період або прийняті на військову службу за контрактом, вони під час дії цих обставин можуть пройти атестацію за власним бажанням або відмовитися від її проходження у цей період.

3081 Лист Бюро економічної безпеки України від 23.07.2026 № 11/15./9452-26.

3082 Графік проведення тестування. Перший етап атестації (оновлено 22 березня 2026 року). *Бюро економічної безпеки України*. 2026. ↗

ходження атестації[3083], та включений до складу кадрової комісії[3084]. Ще двоє керівників територіальних управлінь БЕБ звільнені після журналістських розслідувань[3085].

У червні 2026 року директор БЕБ повідомляв, що з 50 працівників найвищої керівної ланки БЕБ, які підлягали оцінюванню в межах першого етапу атестації, до співбесід дійшли лише 18. До початку атестаційних процедур 21 працівник залишив службу в БЕБ, ще 7 звільнилися вже під час проходження оцінювання, а 4 не подолали встановлений прохідний бал та були звільнені за рішеннями атестаційних комісій[3086].

Процедура атестації, як уже зазначалося, передбачає єдиний можливий негативний наслідок — звільнення з БЕБ. Закон України «Про Бюро економічної безпеки України»[3087] встановлює обмеження для осіб, які на підставі рішення атестаційної комісії про неуспішне проходження атестації звільнені з Бюро. Такі особи протягом 10 років після звільнення не можуть претендувати на посади в БЕБ.

За інформацією БЕБ[3088], 7 осіб з-поміж керівників підрозділів центрального апарату, їх заступників, керівників територіальних управлінь та їх заступників звільнені після етапу тестувань на знання законодавства і визначення загальних здібностей. Протоколи засідань першої атестаційної комісії, результати, отримані цими працівниками під час тестувань, відсутні у відкритих джерелах.

У період з 13 до 24 липня 2026 року включно перша атестаційна комісія проводила співбесіди з 20 особами з-поміж керівників підрозділів центрального апарату, їх заступників, керівників територіальних управлінь та їх заступників. Шість осіб визнані такими, що неуспішно пройшли атестацію[3089].

Під час засідання другої атестаційної комісії, яке відбувалося 26 червня 2026 року[3090], розглядалися заяви кількох працівників БЕБ щодо подальшого проходження атестації. Так, один із заявників просив допустити його до етапу співбесід, посилаючись на те, що за результатами проходження тестування з визначення загальних здібностей він отримав кількість балів, яка лише на один бал менша від встановленого прохідного бала. На думку заявника, це могло бути спричинене статистичною похибкою нарахування загального бала за тестування. Атес-

---

3083 Відповідно до абз. 2 п. 4 розд. II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 20.06.2024 № 3840-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення роботи Бюро економічної безпеки України».

3084 Про утворення кадрових комісій Бюро економічної безпеки України : наказ Бюро економічної безпеки України від 05.11.2025 № 232. ↗

3085 Керівники двох територіальних управлінь БЕБ звільнились після розслідувань Bihus.Info. *Bihus.Info*. 2026. ↗; Графік проведення тестування. Перший етап атестації (оновлено 22 березня 2026 року). *Бюро економічної безпеки України*. 2026. ↗

3086 «Фактично менш ніж за рік БЕБ залишило понад 64% керівників», — Олександр Цивінський. *Бюро економічної безпеки України*. 2026. ↗

3087 Про Бюро економічної безпеки : Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. П. 12 ч. 1 ст. 20. ↗

3088 Лист Бюро економічної безпеки України від 23.07.2026 № 11/15./9452-26.

3089 Результати проведення тестування і співбесід. *Бюро економічної безпеки України*. 2026. ↗

3090 Засідання Другої атестаційної комісії Бюро економічної безпеки України від 26.06.2026 / Бюро економічної безпеки України. *YouTube*. ↗

таційна комісія відмовила заявникові, оскільки така можливість не передбачена законодавством. За інформацією БЕБ, станом на 20 липня 2026 року через неуспішне проходження атестації звільнено 18 осіб, які не є керівниками чи заступниками керівників[3091].

З огляду на положення Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» особи, які отримали недостатню кількість балів за результатами проходження тестувань у межах атестації, підлягають звільненню з БЕБ із 10-річною забороною претендувати на зайняття будь-яких посад у Бюро. Це має вкрай негативні наслідки як для самих працівників, так і для інституційної спроможності БЕБ.

Заповнення вакантних посад та формування територіальних підрозділів

Відповідно до Закону України «Про Бюро економічної безпеки України»[3092], **гранична чисельність працівників БЕБ становить не більш ніж 4 тис. осіб**. Проте у 2024 і 2025 роках законами про Державний бюджет на відповідний рік ця чисельність штучно занижувалася[3093], що не сприяло ані заповненню вакансій у центральному апараті, ані реальному формуванню та наповненню територіальних підрозділів БЕБ. **Станом на 31 грудня 2025 року в БЕБ працювало 1 196 співробітників**[3094] (з них 483 — у центральному апараті, 713 — у територіальних управліннях), що складає **29,9% від граничної чисельності**.

Водночас у звіті Рахункової палати за результатами аудиту діяльності БЕБ зазначено[3095], що на початок 2025 року центральний апарат БЕБ укомплектований на 76%, що значно перевищує відповідний показник у всіх дев'ятьох територіальних управліннях, де укомплектованість у середньому не перевищувала 40%.

Такий стан був зумовлений низкою факторів:

1) неможливість з липня 2024 року проводити конкурсні добори на посади БЕБ;

2) відсутність порядку присвоєння спеціальних звань БЕБ та схеми співвідношення між спеціальними званнями БЕБ та іншими спеціальними і військовими званнями;

3) відсутність механізмів відшкодування податку з доходів фізичних осіб працівникам, які мають спеціальні звання БЕБ;

4) формування заробітної плати на базі зменшеного законом про Державний бюджет розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб (2 102 грн).

3091 Лист Бюро економічної безпеки України від 23.07.2026 № 11/15./9452-26.

3092 Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. Ст. 14. ↗

3093 У 2024 році гранична чисельність працівників БЕБ була встановлена на рівні 1 400 осіб (35% від граничної чисельності, встановленої Законом України «Про Бюро економічної безпеки України» (п. 24 Прикінцевих положень Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік»); у 2025 році — на рівні 2 000 осіб (50% від граничної чисельності, встановленої Законом України «Про Бюро економічної безпеки України» (п. 22 Прикінцевих положень Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік»).

3094 Звіт про діяльність Бюро економічної безпеки України за 2025 рік / Бюро економічної безпеки України. С. 75. ↗

3095 Звіт про результати аудиту відповідності на тему «Протидія правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави» : рішення Рахункової палати від 23.09.2025 № 22-1. С. 21. ↗

Можливість проведення конкурсів відновилася 5 листопада 2025 року після утворення двох кадрових комісій[3096]. Перші конкурси на посади старших детективів (внутрішня безпека), аналітиків і детективів центрального апарату БЕБ[3097] оголошено 23 лютого 2026 року. Станом на 30 червня 2026 року загалом **оголошено 108 конкурсів на вакантні посади**, які передбачають присвоєння спеціальних звань БЕБ, у центральному апараті й територіальних підрозділах[3098]. Отже, паралельно з атестацією чинних працівників розпочато процедури заповнення вакантних посад БЕБ.

Штучні обмеження граничної штатної чисельності працівників БЕБ наразі зняті.

Наразі функціонують 9 територіальних управлінь БЕБ у Вінницькій, Волинській, Закарпатській, Київській, Львівській, Одеській, Полтавській, Чернівецькій областях та м. Київ. Дорожня карта з верховенства права[3099] передбачає відкриття ще 15 територіальних управлінь не пізніше IV кварталу 2027 року.

Планом заходів реагування БЕБ на рішення Рахункової палати[3100], зокрема п. 9, передбачено поетапне формування вказаних територіальних управлінь за умови належного фінансування: 2026 рік — 8 територіальних управлінь; 2027 рік — 7 територіальних управлінь, включно з управліннями, юрисдикція яких поширюватиметься і на тимчасово окуповані території (ТОТ)[3101].

Крім того, Державним бюджетом на 2026 рік[3102] передбачено фінансування лише для утримання 9 наявних територіальних управлінь БЕБ, без урахування потреби у створенні інших 15 таких управлінь[3103].

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2025 року № 1681[3104], граничну чисельність працівників центрального апарату БЕБ збільшено на 400 одиниць через зменшення граничної чисельності працівників територіальних під-

---

3096 Про утворення кадрових комісій Бюро економічної безпеки України : наказ Бюро економічної безпеки України від 05.11.2025 № 232. ↗

3097 Конкурсний відбір на зайняття вакантних посад детективів Головного підрозділу детективів (20 посад) : наказ Бюро економічної безпеки України від 25.02.2026 № 78. ↗; Конкурсний відбір на зайняття вакантних посад старших детективів Департаменту внутрішнього контролю (20 посад) : наказ Бюро економічної безпеки України від 24.02.2026 № 75. ↗; Конкурсний відбір на зайняття вакантних посад аналітиків Департаменту аналізу інформації та управління ризиками (20 посад) : наказ Бюро економічної безпеки України від 23.02.2026 № 71. ↗

3098 Оголошені конкурси ЦА. *Бюро економічної безпеки України*. 2026. ↗; Оголошені конкурси ТУ БЕБ. *Бюро економічної безпеки України*. 2026. ↗

3099 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

3100 План заходів реагування Бюро економічної безпеки України на рішення Рахункової палати від 23 вересня 2025 року № 22-1 «Про розгляд Звіту про результати аудиту відповідності на тему «Протидія правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави». Бюро економічної безпеки України. ↗

3101 Про утворення територіальних органів Бюро економічної безпеки : постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2021 № 1135. ↗

3102 Про Державний бюджет України на 2026 рік : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. ↗

3103 План заходів реагування Бюро економічної безпеки України на рішення Рахункової палати від 23 вересня 2025 року № 22-1 «Про розгляд Звіту про результати аудиту відповідності на тему «Протидія правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави». *Бюро економічної безпеки України*. ↗

3104 Про внесення зміни в додаток 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2014 р. № 85 : постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2025 № 1681. ↗

розділів. Отже, станом на 31 липня 2026 року в центральному апараті БЕБ заповнено 38,1% посад[3105].

У січні 2026 року Уряд затвердив Порядок присвоєння спеціальних звань БЕБ і схеми співвідношення між спеціальними званнями БЕБ та іншими спеціальними, а також військовими званнями[3106], у результаті чого 231 працівнику центрального апарату та 275 працівникам територіальних управлінь надано спеціальні звання, які відповідають раніше присвоєним званням за попереднім місцем служби[3107]. Це дало змогу збільшити загальний рівень грошового забезпечення, який отримують такі працівники БЕБ.

Умови та механізм щомісячної грошової компенсації сум податку на доходи фізичних осіб (ПДФО), що утримуються з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями, поліцейськими, особами рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, **податкової міліції**, НАБУ, ДБР, співробітниками Служби судової охорони визначено Порядком, затвердженим постановою Уряду № 44[3108].

Після ліквідації податкової міліції та утворення БЕБ до цього нормативно-правового акта не були внесені відповідні зміни, що наразі унеможливлює отримання працівниками БЕБ компенсації ПДФО, що складає 18% від суми грошового забезпечення. БЕБ розробило проєкт необхідних змін до постанови Уряду № 44, однак він не був підтриманий Мін'юстом, Міністерством економіки, довкілля та сільського господарства України та Міністерством фінансів України (Мінфін). Позиція Мінфіну полягає в тому, що постанова Уряду є підзаконним актом, а перелік суб'єктів відшкодування ПДФО у Податковому кодексі України не містить БЕБ (лише податкову міліцію, якої давно не існує). Тобто зауваження зводяться до того, що Податковим кодексом України не передбачено виплату компенсації сум ПДФО, що утримуються з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних особами, які мають спеціальні звання БЕБ, а тому першочерговим заходом має бути внесення змін до податкового законодавства[3109].

Однак варто звернути увагу, що в положенні Податкового кодексу України, на яке посилаються міністерства у своїх зауваженнях[3110], також відсутні згадки, наприклад, про НАБУ та Службу судової охорони, які згадуються в постанові Уряду № 44, і відповідно чиї працівники отримують компенсації ПДФО.

3105 Кількісний склад БЕБ: Інформація про призначення та звільнення працівників, а також наявність вакансій у центральному апараті БЕБ у 2026 році. *Бюро економічної безпеки України*. 2026. ↗

3106 Питання присвоєння спеціальних звань Бюро економічної безпеки та їх співвідношення з іншими спеціальними, а також військовими званнями : постанова Кабінету Міністрів України від 21.01.2026 № 66. ↗

3107 Відновлено справедливість у присвоєнні спеціальних звань у БЕБ. *Бюро економічної безпеки*. 2026. ↗

3108 Про затвердження Порядку виплати щомісячної грошової компенсації сум податку з доходів фізичних осіб, що утримуються з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями, поліцейськими та особами рядового і начальницького складу : постанова Кабінету Міністрів України від 15.01.2004 № 44. ↗

3109 План заходів реагування Бюро економічної безпеки України на рішення Рахункової палати від 23 вересня 2025 року № 22-1 «Про розгляд Звіту про результати аудиту відповідності на тему «Протидія правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави». П. 2. *Бюро економічної безпеки України*. ↗

3110 Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. П. 168.5 ст. 168. ↗

Ще одним фактором, який впливає на стан заміщення вакантних посад БЕБ, є занижена база розрахунку посадового окладу. Профільними законами, які регулюють діяльність БЕБ, НАБУ, ДБР, встановлені посадові оклади працівників цих органів відповідно до розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого Державним бюджетом на 1 січня відповідного року. Наприклад, для детективів установлені такі посадові оклади: 21 прожитковий мінімум — для детективів БЕБ[3111], 19 прожиткових мінімумів — для детективів НАБУ[3112], 20 прожиткових мінімумів — для слідчих, дізнавачів ДБР. Однак через особливості положень законів про Державний бюджет у 2025 і 2026 роках база розрахунку посадових окладів працівників НАБУ і ДБР встановлена на рівні 3 028 грн, а для працівників БЕБ — на рівні 2 102 грн[3113], що створює менш привабливі умови для залучення висококваліфікованих фахівців до роботи в БЕБ.

Посилення аналітичного потенціалу

Як зазначено у звіті про діяльність БЕБ за 2025 рік[3114], діяльність інформаційно-аналітичних підрозділів спрямована на пріоритетні завдання із виявлення ризиків у бюджетній, податковій, митній, грошово-кредитній та інвестиційній сферах економіки, що можуть призвести або призводять до вчинення правопорушень. Триває робота щодо розширення доступу до баз даних державних органів, а також подано 19 пропозицій щодо внесення змін до нормативно-правових актів з питань усунення передумов створення схем протиправної діяльності у сфері економіки.

У своїй діяльності БЕБ орієнтується на «10 принципів ОЕСР з боротьби з податковими злочинами»[3115] — універсальний посібник, що визначає правові, інституційні та оперативні заходи для ефективного виявлення, розслідування та покарання за економічні злочини. Вони фокусуються на розширенні повноважень, міжнародному співробітництві, захисті прав платників податків та боротьбі з фахівцями, що сприяють злочинам.

Про удосконалення аналітичної роботи БЕБ також свідчать результати роботи, про які директор цього органу поінформував Комітет Верховної Ради з питань антикорупційної політики[3116], наприклад: виявлення аналітичним способом рівня тіньового обігу смартфонів марки iPhone та наступне його зниження, запровадження супутникового контролю за посівами тютюну, що дає змогу виявляти його незаконне вирощування тощо.

3111 Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. Ч. 3 ст. 31. ↗; Деякі питання організації діяльності Бюро економічної безпеки України : постанова Кабінету Міністрів України від 06.10.2021 № 1068. ↗

3112 Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. Ч. 4 ст. 23. ↗

3113 У результаті помноження бази розрахунку на відповідний коефіцієнт посадові оклади станом на 1 липня 2026 року становлять: 44 142 грн — для детективів БЕБ, 75 878 грн — для детективів НАБУ, 60 560 грн — для слідчих, дізнавачів ДБР.

3114 Звіт про діяльність Бюро економічної безпеки України за 2025 рік / Бюро економічної безпеки України. 2026. С. 10. ↗

3115 Боротьба з податковими злочинами: десять глобальних принципів — друге видання / OECD Publishing, Paris, 2024. 82 с. ↗

3116 10.02.2026 о 15 год. засідання Комітету з питань антикорупційної політики / Комітет з питань антикорупційної політики. *YouTube*. 17:18. 2026. ↗

Вдосконалення процесуальних механізмів

У червні 2026 року в БЕБ утворена робоча група з розробки нового механізму досудового врегулювання податкових кримінальних правопорушень[3117]. До її складу долучилися як Лабораторія законодавчих ініціатив, так і представники БЕБ, Офісу Генерального прокурора, Ради бізнес-омбудсмена, Американської торговельної палати в Україні, Європейської Бізнес Асоціації, Асоціації правників України, Українського національного комітету Міжнародної Торгової Палати (ICC Ukraine), Київської школи державного управління імені Сергія Нижного, представники інших експертних організацій та інституцій. Її учасники напрацьовуватимуть зміни до КК та КПК України, інших законодавчих актів для запровадження способу, який врегульовуватиме такі правопорушення. Підготовлені пропозиції згодом передадуть на розгляд Уряду.

Стратегічний розвиток

Стратегія розвитку БЕБ до 2027 року затверджена 1 січня 2024 року[3118]. Вона передбачає: посилення аналітичного потенціалу бюро для ефективного виявлення ризиків у бюджетній, податковій, митній, грошово-кредитній та інвестиційній сферах, а також фахового супроводу досудових розслідувань у цих сферах; захист економічних інтересів держави та бізнесу, коштів міжнародних інвесторів і донорів, а також ефективну боротьбу з економічними злочинами; удосконалення системи внутрішнього управління та контролю діяльності; зміцнення міжнародних партнерських відносин у сфері економічної безпеки тощо.

Ця Стратегія має бути реалізована через розроблення відповідного плану дій, інформація про який у публічному просторі наразі відсутня. Крім того, документ не враховує бачення нового керівництва БЕБ щодо стратегічного розвитку органу. У березні–квітні 2026 року БЕБ мало опублікувати оновлену Стратегію інституційного розвитку[3119], однак станом на 31 липня документ або його проєкт досі не опублікований.

Дорожньою картою з питань верховенства права і Планом заходів до КСП[3120] також передбачені заходи щодо стратегічного розвитку БЕБ, посилення аналітичного, кадрового потенціалу бюро та його міжнародної взаємодії в боротьбі з економічними злочинами.

3117 Відповідна робоча група утворена наказом БЕБ від 22.06.2026 № 301. Див.: Досудове врегулювання податкових злочинів: ЛЗІ увійшла до складу робочої групи. *Лабораторія законодавчих ініціатив*. 2026. ↗

3118 Про затвердження Стратегії інституційного розвитку Бюро економічної безпеки України до 2027 року : наказ Бюро економічної безпеки України від 01.01.2024 № 1. ↗

3119 «Перезавантаження» БЕБ: чи здатна інституція позбутися спадку податкової міліції — і коли. *Дзеркало тижня*. 2026. ↗

3120 Про затвердження плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792. ↗

Рекомендації[3121]

1. Парламенту варто прийняти законопроєкт № 14207-1 після його доопрацювання з урахуванням зауважень експертів.

2. Внести зміни до Закону України «Про Бюро економічної безпеки України», якими скасувати 10-річне обмеження на зайняття посад БЕБ для осіб, які не пройшли атестацію, за умови їх відповідності критерію доброчесності, а також передбачити можливість переводити на нижчі посади осіб, які за результатами тестувань на загальні здібності та знання законодавства не досягли прохідного бала, але відповідають критерію доброчесності.

3. Підвищити прозорість атестаційних процедур через оприлюднення протоколів засідань атестаційних комісій та узагальнених результатів кожного етапу атестації.

4. Забезпечити роботу секретаріатів атестаційних комісій достатніми ресурсами для ефективної взаємодії між членами атестаційних комісій та працівниками БЕБ, які проходять атестацію, зокрема через усунення ризиків технічних збоїв під час проведення співбесід та забезпечення безперебійного перекладу усіх засідань атестаційних комісій українською мовою.

5. Після завершення атестації впровадити зовнішню та внутрішню систему оцінювання БЕБ та його працівників, зокрема єдині ключові показники ефективності з іншими органами правопорядку з урахуванням спеціалізації цього органу.

6. Забезпечити достатнє фінансування діяльності БЕБ з урахуванням плану поетапного формування 15 територіальних підрозділів бюро.

7. Забезпечити механізми відшкодування ПДФО працівникам, які мають спеціальні звання БЕБ, а також усунути розбіжності між базами розрахунку посадових окладів працівників БЕБ та працівників інших органів правопорядку.

8. БЕБ доцільно оновити Стратегію розвитку БЕБ до 2027 року з урахуванням поточних викликів.

9. БЕБ варто забезпечити розвиток аналітичних підходів у діяльності БЕБ, зокрема впровадження профайлів детективів-аналітиків, використання інструментів кримінального аналізу та інтеграцію з базами (банками) даних європейських та інших іноземних країн.

10. Усунути конкуренцію між економічними та фінансовими складами кримінальних правопорушень, що перебувають у підслідності БЕБ, НПУ та НАБУ.

11. Посилити процесуальне керівництво за діяльністю БЕБ в органах прокуратури, насамперед утворити Спеціалізовану економічну прокуратуру за аналогією зі Спеціалізованою екологічною прокуратурою та Спеціалізованою прокуратурою у сфері оборони.

3121 Частина рекомендацій вже надавалася громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 643) та залишається актуальною.

12. Забезпечити розвиток альтернативних заходів вирішення кримінально-правових конфліктів (наприклад, удосконалення «податкового компромісу»), що застосовуватимуться на досудовій стадії кримінального провадження під час розслідування окремих видів кримінальних правопорушень насамперед фінансового характеру.

Законодавчі та інституційні виклики у сфері фінансових розслідувань

Прогрес та проблеми

Протягом вересня 2025 року — липня 2026 року прослідковувався *обмежений прогрес* в частині виконання євроінтеграційних зобов'язань щодо розслідування фінансових злочинів.

Інституційна спроможність органів правопорядку ефективно розслідувати фінансові злочини

Дорожня карта з питань верховенства права у II кварталі 2026 року передбачає розроблення та затвердження Урядом *Стратегії фінансових розслідувань та Плану заходів з її реалізації*. Такий документ стане важливим стратегічним кроком для підвищення ефективності досудового розслідування і судового розгляду фінансових кримінальних правопорушень. Стратегія має оновити підходи до фінансових розслідувань, покращити обмін інформацією між державними органами, посилити можливості органів правопорядку в пошуку незаконних активів і розширити міжнародну співпрацю. Окремий акцент — на вдосконаленні механізмів пошуку, арешту та повернення незаконно отриманих коштів і майна.

За даними МВС[3122], *Стратегію фінансових розслідувань у сфері протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з одержанням доходів, до 2028 року* вже розроблено та наразі вона проходить процедуру погодження в Уряді. 3 червня 2026 року за фіналізацію цього документа відповідає БЕБ[3123].

Крім того, на постійній основі мають розроблятися методичні рекомендації з розслідування кримінальних проваджень цієї категорії, інструментів розслідування, створення груп з фінансових розслідувань, а також забезпечуватися доступ до необхідних баз даних та відповідних ресурсів. Ще у 2024 році спільним наказом ОГП, МВС, СБУ, ДБР, НАБУ та БЕБ затверджено *Порядок організації та забезпечення досудового розслідування злочинів, у результаті вчинення яких одержано майно (доходи)*[3124]. Порядок визначає порядок взаємодії органів у питаннях фінан-

3122 Інформація озвучена в межах роботи Координаційної ради.

3123 БЕБ координуватиме фіналізацію проєкту Стратегії фінансових розслідувань. *Бюро економічної безпеки України*. 2026. ↗

3124 Про затвердження Порядку організації та забезпечення досудового розслідування злочинів, у результаті вчинення яких одержано майно (доходи) : наказ Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України від 28.10.2024 № 254/724/520/401/177/185. ↗

сових розслідувань, але не є методичною рекомендацією (алгоритмом) розслідування, отже, є лише передумовою для виконання відповідного заходу.

У 2025 році **НАБУ долучилося до пілотного проєкту Генерального секретаріату Інтерполу «Срібне оповіщення»**[3125], спрямованого на виявлення та відстеження злочинних активів, що дасть змогу шукати інформацію про доходи, отримані злочинним шляхом, та активи злочинного або незаконного походження (шахрайство, корупція, відмивання коштів, інші вагомі злочини) з подальшим їх арештом та/або конфіскацією. **На початку 2026 року за запитом НАБУ розміщено два «срібних оповіщення»**[3126]. Цей інструмент запрацював у 2024 році в режимі пілотного проєкту після створення Центру Інтерполу з фінансових злочинів і корупції та запуску аналітичної платформи Financial Crime Analysis File (FinCAF) (на підставі рішення 2023 року 91-ї Генеральної Асамблеї країн-учасниць Інтерполу)[3127].

Усі детективи БЕБ відповідно до нового штатного розпису[3128] під час здійснення досудового розслідування у підслідних кримінальних провадженнях проводять **фінансовий аналіз** (що в розумінні 30-ї рекомендації FATF[3129] означає проведення фінансових розслідувань). Крім того, **у Департаменті аналізу інформації та управління ризиками БЕБ створено спеціальний відділ фінансово-аналітичних розслідувань**[3130].

Зміни до законодавства

Водночас на рівні змін до законодавства актуальним залишається питання розмежування підслідності органів досудового розслідування щодо фінансових розслідувань, зокрема предикатних злочинів. Так, План заходів до КСП передбачає чітке розмежування підслідності органів досудового розслідування та консолідацію повноважень органів правопорядку щодо розслідування правопорушень, які посягають на функціонування економіки держави, у єдиному органі — БЕБ (за винятком кримінальних правопорушень, підслідних НАБУ)[3131]. Такий крок мав бути зроблений у IV кварталі 2025 року.

За інформацією МВС, відповідний **законопроєкт «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення інституту підслідності» розроблено** ОГП та надіслано Голові Комітету Верховної Ради для

3125 Silver Notice (Срібне оповіщення/картка) — це інструмент, призначений для виявлення та відстеження незаконної фінансової діяльності, зосереджуючись на виявленні підозрілих транзакцій і фінансових потоків, що вказують на відмивання грошей.

3126 За інформацією джерел Лабораторії законодавчих ініціатив у межах діяльності робочих груп з питань євроінтеграції при Міністерстві юстиції України.

3127 Resolution GA-2023-91-RES-11. ↗

3128 Листом Міністерства фінансів України від 19.02.2026 № 10020-24-10/5071 погоджено штатний розпис центрального апарату БЕБ на 2026 рік. Наказом БЕБ від 20.02.2026 № 66 введено в дію штатний розпис центрального апарату БЕБ на 2026 рік, затверджений Директором БЕБ. ↗

3129 Група з розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (The Financial Action Task Force).

3130 Про оголошення конкурсного відбору на зайняття вакантних посад у центральному апараті Бюро економічної безпеки України : наказ БЕБ від 23.02.2026 № 71. ↗

3131 План заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792, захід 3.2.1. ↗

вирішення питання щодо внесення на розгляд Верховної Ради[3132]. Проте наразі цей законопроєкт досі не внесено на розгляд Парламенту, а відтак оцінити його зміст неможливо.

У частині *вдосконалення кримінальної статистики* варто зазначити, що 15 вересня 2025 року наказом ОГП № 294[3133] внесено зміни до Положення про ЄРДР, якими **передбачено можливість внесення до ЄРДР відомостей про проведені фінансові розслідування у закінчених кримінальних провадженнях, у результаті вчинення яких одержано майно (доходи)**. На підставі відомостей, внесених до ЄРДР, реєстратори інформаційної системи здійснюють виокремлення інформації про закінчені кримінальні провадження, у яких проводилося фінансове розслідування, у звітності про роботу всіх органів досудового розслідування.

У новій редакції Положення *поняття фінансового розслідування* визначено в процесуальному аспекті — це сукупність здійснюваних у межах досудового розслідування злочину, у результаті вчинення якого одержано майно (доходи), слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД), інших процесуальних дій, спрямованих на виявлення такого майна, відстеження його руху, зміни форми, маскування походження, перетворення, визначення вартості, накладення арешту, з метою використання зібраних доказів у порядку, передбаченому КПК України, та застосування конфіскації/спеціальної конфіскації. Отже, захід Дорожньої карти з питань верховенства права, який передбачав запровадження обліку проведених фінансових розслідувань у ЄРДР (строк виконання — IV квартал 2025 року), **виконано своєчасно**.

Щодо **законопроєкту № 12439 (про захист бізнесу)**[3134] прогрес відсутній, оскільки він досі перебуває на розгляді Верховної Ради. В оновленій порівняльній таблиці до другого читання ключові проблеми залишаються нерозв'язаними, а саме: 1) надання органам виконавчої влади можливості визначати у певних справах, що є кримінальним правопорушенням, а що — ні (через надання роз'яснень) та 2) звуження самостійності БЕБ у кримінальних правопорушеннях, передбачених ст. 191 КК України, віднесених до його підслідності. У Звіті про прогрес України в межах Пакета розширення Європейського Союзу 2025 року[3135] (Звіт у межах Пакета розширення ЄС 2025 року) Європейська комісія зазначає, що такі зміни є «суперечливими» та «у разі їхнього ухвалення вони можуть підірвати ефективність фінансових та кримінальних розслідувань економічних злочинів, а також незалежність БЕБ у проведенні розслідувань». Повний аналіз законопроєкту № 12439 оприлюднювали також представники експертного середовища у вересні 2025 року[3136].

3132 Інформація озвучена в межах роботи Координаційної ради.

3133 Про затвердження Змін до Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення, затвердженого наказом Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298 (в редакції наказу від 17.08.2023 № 231 зі змінами) : наказ Офісу Генерального прокурора від 15.09.2025 № 294. ↗

3134 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення гарантій захисту суб'єктів господарювання під час здійснення кримінального провадження : проєкт Закону України, реєстраційний № 12439 від 24.01.2025. ↗

3135 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 49. ↗

3136 «Захист бізнесу» і тиск на БЕБ: Аналіз законопроєкту № 12439. *Лабораторія законодавчих ініціатив*. 2025. ↗

Рекомендації

1. Затвердити Стратегію фінансових розслідувань у сфері протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з одержанням доходів, та План заходів до неї.

2. Розробити методичні рекомендації (стандарти досудового розслідування) з питань проведення фінансових розслідувань, які мають бути основою для підвищення кваліфікації слідчих, детективів, які здійснюють фінансові розслідування.

3. Консолідувати повноваження органів правопорядку щодо розслідування правопорушень, які посягають на функціонування економіки держави, у єдиному органі — БЕБ, тим самим виконати захід 3.2.1 Плану заходів до КСП.

4. Утриматися від ухвалення змін до законодавства, що обмежують процесуальну незалежність БЕБ і ставлять під загрозу ефективність розслідування фінансових кримінальних правопорушень (насамперед законопроєкту № 12439 у редакції, запропонованій до другого читання Парламенту станом на 11 березня 2026 року).

Відповідність національного законодавства актам Європейського Союзу щодо запобігання підробки валюти

Прогрес та проблеми

Після помірного зростання у 2024 році **рівень підроблення банкнот іноземної валюти в Україні у 2025 році знизився приблизно на чверть**. Серед вилучених з обігу у 2025 році підроблених банкнот іноземної валюти лише 7% становили євро (номінал 200, 100, 50)[3137].

За даними судової статистики[3138], протягом 2018–2025 років на розгляд місцевих судів у середньому надходило 63 кримінальні провадження за ст. 199 КК України[3139], **що не перевищує 7,7% від загальної кількості кримінальних проваджень у сфері господарської діяльності, які надходили до судів протягом цього періоду**.

Повноваження з досудового розслідування цієї категорії проваджень згідно з КПК України покладено на БЕБ[3140]. Протягом 2025 року детективи БЕБ здійснювали досу-

3137 Рівень підроблення банкнот національної валюти знизився утричі. *Національний банк України*. 2026. ↗

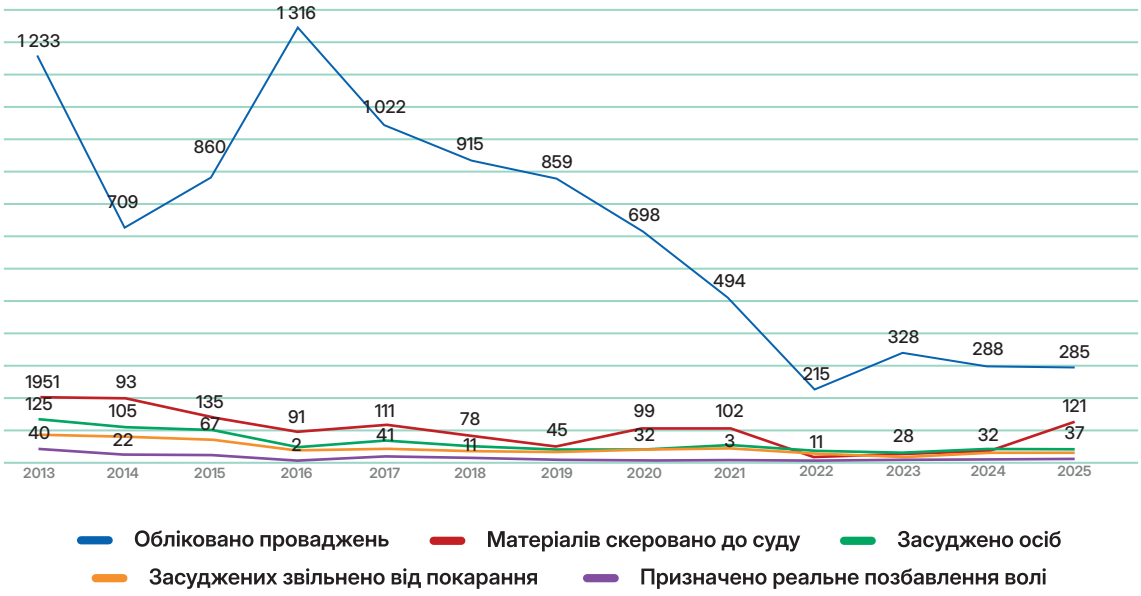
3138 Судова статистика : Звітність щодо стану здійснення правосуддя місцевими та апеляційними судами. *Судова влада України*. ↗

3139 Ст. 199 КК України передбачає відповідальність за виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, що існують у паперовій формі, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів. ↗

3140 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Ч. 3 ст. 216. ↗

дове розслідування у 356 провадженнях за цією статтею КК України[3141], що становить 5,7% від загальної кількості правопорушень у сфері господарської діяльності, за якими БЕБ здійснює досудове розслідування. Загалом з 2016 року спостерігається суттєве зниження облікованих кримінальних проваджень за ст. 199 КК України[3142].

Обліковано, скеровано до суду, засуджено. Стаття 199. Виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, що існують у паперовій формі, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів

Прогрес у питаннях увідповіднення національного законодавства acquis ЄС майже відсутній.

Дорожня карта з питань верховенства права[3143] передбачає, що не пізніше IV кварталу 2026 року в Україні мають бути розроблені та ухвалені закони, спрямовані на ратифікацію Міжнародної Конвенції про боротьбу з підробкою валюти[3144], підписаної у Женеві 20 квітня 1929 року, а також на імплементацію актів acquis ЄС у сфері протидії підробці грошей.

Також **необхідно внести зміни до законодавства про кримінальну відповідальність для увідповіднення Директиві 2014/62/ЄС[3145] положень про відповідальність за виготовлення, збут підробленої валюти та поводження з нею.**

3141 Звіт про діяльність Бюро економічної безпеки України за 2025 рік / Бюро економічної безпеки України. 2026. С. 30. ↗

3142 CrimeTracer — швидкий огляд статистичних даних щодо протидії окремим кримінальним правопорушенням. Стаття 199. Виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, що існують у паперовій формі, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів. *CrimeDataLab. Статистика протидії злочинності в Україні (2013–2025)*. ↗

3143 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

3144 International Convention for the Suppression of Counterfeiting Currency of 20.04.1929. ↗

3145 Directive 2014/62/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on the protection of the euro and other currencies against counterfeiting by criminal law, and replacing Council Framework Decision 2000/383/JHA. ↗

Ст. 199 КК України передбачає відповідальність за виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну, збут підробленої валюти у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до семи років. Згідно з Директивою 2014/62/ЄС за виготовлення або збут валюти мінімальний строк позбавлення волі має становити вісім років. Крім того, Директива 2014/62/ЄС регламентує, що має бути криміналізовано неправомірне використання законних засобів або матеріалів авторизованих друкарень або монетних дворів для виробництва несанкціонованих банкнот і монет з метою шахрайства, а також передбачає кримінальну відповідальність для юридичних осіб за злочини, пов'язані з підробкою валюти.

Протягом періоду, який аналізується, відповідні законопроєкти на розгляд Верховній Раді не внесено. Водночас наприкінці 2025 року БЕБ завершило розроблення та погодження із заінтересованими органами влади **проєкту закону, спрямованого на ратифікацію Міжнародної Конвенції про боротьбу з підробкою валюти**[3146].

БЕБ 16 березня 2026 року надало МЗС пропозиції[3147] щодо ратифікації зазначеної Міжнародної Конвенції та Протоколу до неї для внесення в установленому порядку Президентові. Такі пропозиції містили проєкт Закону України «Про приєднання України до Міжнародної Конвенції про боротьбу з підробкою валюти, підписаної у Женеві 20 квітня 1929 року, та Протоколу до неї» і проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з приєднанням України до Міжнародної Конвенції про боротьбу з підробкою валюти, підписаної у Женеві 20 квітня 1929 року, та Протоколу до неї», а також відповідні супровідні документи до вказаних законопроєктів, передбачені Законом України «Про міжнародні договори України». У травні 2026 року відповідні документи спрямовано на розгляд Президенту[3148].

У питаннях міжвідомчої взаємодії спостерігається певний прогрес. БЕБ уклало з Національним банком України (НБУ) меморандум, який передбачає співпрацю в протидії підробленню грошових знаків та гармонізації національних процедур з вимогами законодавства ЄС[3149].

Рекомендації

1. Ратифікувати Міжнародну Конвенцію про боротьбу з підробкою валюти та Протоколів до неї.

2. Внести зміни до КК України, відповідно до яких має бути встановлена відповідальність за виготовлення та використання матеріалів або обладнання, призначених для підробки валюти.

3. Встановити кримінальну відповідальність за правопорушення, пов'язані з підробкою валюти, для юридичних осіб.

3146 Звіт про діяльність Бюро економічної безпеки України за 2025 рік / Бюро економічної безпеки України. 2026. С. 54. ↗

3147 Захід 2.1. Розроблення та прийняття закону, спрямованого на ратифікацію Міжнародної Конвенції про боротьбу з підробкою валюти, підписаної у Женеві 20 квітня 1929 року. *Бюро економічної безпеки України*. ↗

3148 Там само.

3149 Звіт про діяльність Бюро економічної безпеки України за 2025 рік / Бюро економічної безпеки України. 2026. С. 48. ↗

4. Гармонізувати національні нормативно-правові акти з Директивою 2014/62/ЄС, зокрема щодо системного аналізу підробок валюти, технічного аналізу підроблених банкнот на ранніх етапах розслідування.

Протидія відмиванню (легалізації) доходів. Політично значущі особи

Прогрес та проблеми

У 2025 році розпочато проведення четвертої Національної оцінки ризиків (НОР). Оновлену Методику НОР схвалено в грудні 2024 року[3150], а план проведення НОР схвалено Робочою групою 28 лютого 2025 року[3151]. Станом на кінець липня 2026 року НОР не опубліковано. Остання опублікована НОР датується 2019 роком, а НОР 2022 року за рішенням Ради з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення[3152] не публікуватиметься до скасування воєнного стану.

До проєкту Звіту четвертої НОР, поданого ДСФМ на погодження до заінтересованих центральних органів виконавчої влади, Мінфіном були надані суттєві зауваження у зв'язку з методологічною неповнотою, зокрема через невідповідність вимогам Методики НОР, відсутністю обов'язкових складників щодо визначення загроз, вразливостей та наслідків за всіма ризиками та відсутністю зведеної таблиці з описом ризиків з визначення їх рівнів[3153]. Водночас секторальні оцінювання ризиків у проєкті НОР, проведені регуляторами — НБУ, Національною комісією цінних паперів та фондових ринків та іншими — загалом підготовлені з урахуванням визначеної Методики та виконані достатньо якісно, зокрема НБУ провів опитування всієї сукупності підконтрольних суб'єктів[3154]. Наприкінці 2025 року обговорювалися секторальні оцінки ризиків на відповідній конференції[3155].

Аналіз підрозділу НОР, включеного до проєкту Звіту четвертої НОР та присвяченого оцінці ризиків використання неприбуткового сектору, виявив низку методологічних неузгодженостей, на які експертна спільнота вказувала ще в лютому 2026 року та які залишились неврахованими в оновленій редакції. Зокрема, поодинокі показники (менше ніж 1% організацій) кваліфікуються як такі, що мають

3150 Методика національної оцінки ризиків відмивання коштів, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення в Україні, схвалена Радою з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (протокол засідання № 2 (18) від 26.12.2024). ↗

3151 Орієнтовний план проведення Національної оцінки ризиків : схвал. Робочою групою з питань проведення національної оцінки ризиків 28.02.2025. ↗

3152 Інформація щодо оприлюднення Звіту про проведення Національної оцінки ризиків (2022 рік). *Державна служба фінансового моніторингу України*. 2024. ↗

3153 Інформація надана представником Міністерства фінансів України під час інтерв'ю, проведеного 25.03.2026.

3154 Там само.

3155 Міжнародний форум з фінансового моніторингу об'єднав державні органи та міжнародних партнерів. *Міністерство фінансів України*. 2025. ↗

«системний характер»; вимушена неактивність неприбуткових організацій (НПО) на тимчасово окупованих і прифронтових територіях (51 632 організації) трактується як вразливість сектору до легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та/або фінансування розповсюдження зброї масового знищення (ВК/ФТ), хоча зумовлена збройною агресією РФ, а не структурними ризиками; висновки щодо високого чи середнього рівня загрози для благодійних і громадських організацій не узгоджуються з фактологічною базою самого документа (частка підтверджених випадків — у межах 0,03–0,44%) та суперечать висновкам незалежного дослідження ЦЕДЕМ[3156] про низький рівень загроз і вразливостей.

Самостійно виявлені ЦЕДЕМ вразливості мають переважно структурний або процедурний характер і не свідчать про системне використання сектору для протиправної діяльності. Крім того, НОР не здійснює повноцінного співвіднесення зафіксованих 1 470 розбіжностей у відомостях про КБВ із загальною чисельністю сектору, не аналізує кількість обвинувальних вироків, що набрали законної сили, та не розмежовує технічні або методологічні помилки подання інформації від умисного приховування контролю, — хоча перше є більш імовірним поясненням більшості розбіжностей. Непропорційним залишається й рівень ризику, встановлений для громадських і благодійних організацій: з огляду на те, що НОР сама констатує діяльність НПО як ключових виконавців гуманітарних програм в умовах воєнного стану, визначення рівня ризику для цих організацій як «середнього» потребує переконливого аналітичного обґрунтування, яке в проєкті відсутнє[3157].

Системною методологічною проблемою ДСФМ у координації роботи з проведення НОР 2025 є застосування хибної логіки: відсутність даних про ризики в певній сфері автоматично кваліфікується як індикатор «підвищеного ризику», що прямо суперечить стандартам FATF[3158]. Якщо оцінка ризиків ґрунтується на непідтверджених та внутрішньо суперечливих висновках, вона не може слугувати надійною підставою для регуляторних рішень щодо НПО.

Незавершеність НОР у передбачені строки становить не лише якісну, а й безпосередню фінансову загрозу, оскільки завершення четвертої НОР є умовою отримання фінансування в рамках Ukraine Facility[3159]. Відповідальні за підготовку НОР посадовці, за наявними даними, дізналися про ці фінансові наслідки не завчасно, а лише на публічному заході, що свідчить про недостатню міжвідомчу координацію[3160].

У 2025 році ДСФМ обробила та взяла на облік 1 953 807 повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, з них: 1 627 524 — про

3156 Громадська організація «Центр демократії та верховенства права».

3157 Аналітичний висновок щодо розділу оцінки ризиків використання неприбуткового сектору у сфері ПВК/ФТ в межах Національної оцінки ризиків / ГО «Центр демократії та верховенства права». 2025. Аналітичний висновок не публікувався на широкий загал, але наданий за запитом Transparency International Ukraine.

3158 Інформація надана експертами ГО «Центр демократії та верховенства права» під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026.

3159 Європейська фінансова підтримка під загрозою: Держфінмоніторинг ігнорує Ukraine Facility. *Дзеркало тижня*. 2026. ↗

3160 Інформація надана експертами ГО «Центр демократії та верховенства права» під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026.

порогові та 320 279 — про підозрілі фінансові операції. Проти 2024 року (1 750 940 повідомлень) зростання становить 11,6%, що свідчить про продовження висхідної тенденції, проте її темп сповільнився, як порівняти з приростом 2023–2024 років (22,5%). Структура повідомлень у розрізі типів суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ) залишається вкрай нерівномірною: банки надали 1 923 619 повідомлень, тоді як усі небанківські установи разом — майже 30 тис. повідомлень[3161]. Система первинного фінансового моніторингу в Україні продовжує залишатися банкоцентрованою: проблема незначного виявлення підозрілих операцій у небанківських сегментах є нерозв'язаною та системною.

У лютому 2026 році, після чергового відтермінування, набрав чинності наказ[3162] Мінфіну, яким передбачено нову класифікацію повідомлень. Зазначений наказ запроваджує звітування за випадками про підозрілу діяльність клієнтів замість звітування про окремі операції, а також нові види повідомлень та е-кабінет СПФМ. Однак набрання ним чинності вже після закінчення звітного 2025 року унеможливило накопичення структурованої статистики за видами підозр[3163]. Отже, протягом 2025 року ДСФМ не вела структурованого обліку підозрілих операцій за видами (легалізація, фінансування тероризму тощо), що унеможливлює якісний стратегічний аналіз.

У 2025 році ДСФМ сформувала та передала до правоохоронних і розвідувальних органів 1 441 матеріал (1 051 узагальнений та 390 додаткових) — суттєве зростання проти 2024 року (1 053 матеріали, або +36,8%). Водночас структура адресатів зазнала суттєвих змін: якщо у 2024 році найбільше узагальнених матеріалів передавалося до НАБУ (156), то у 2025 році — переважно до БЕБ (513) та НПУ (314), тоді як НАБУ отримало лише 30 узагальнених матеріалів (скорочення на 80,8%)[3164].

Водночас ефективність реагування правоохоронних органів на передані матеріали залишається критично низькою. За даними ДСФМ, сума виявлених підозрілих фінансових операцій у сформованих Держфінмоніторингом та переданих до правоохоронних та розвідувальних органів узагальнених матеріалах та додаткових узагальнених матеріалах складає 272 745,32 млн грн, а сума арештованого майна (коштів) за кримінальними провадженнями, скерованими до суду, які були розпочаті та в яких використано узагальнені матеріали/додаткові узагальнені матеріали, складає 2 966,17 млн грн, тобто 1%. З них з метою спеціальної конфіскації — нуль.

Ще меншою є сума легалізованих доходів (коштів або іншого майна), одержаних злочинним шляхом, встановлена рішенням суду за результатами розгляду кримі-

---

3161 Комплексна адміністративна звітність у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення за 2025 рік. *Державна служба фінансового моніторингу України.* ↗

3162 Про внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України : наказ Міністерства фінансів України від 30.12.2025 № 667. ↗

3163 Комплексна адміністративна звітність у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення за 2025 рік. *Державна служба фінансового моніторингу України.* ↗

3164 Там само.

нальних проваджень, розпочатих за узагальненими матеріалами або з їх використанням, яка складає 19,87 млн грн. Сума конфіскованого майна — 64 970 грн[3165]. Водночас у звіті Державної судової адміністрації України сума, до якої застосовано конфіскацію або спеціальну конфіскацію, складає 64,9 млн грн[3166], що свідчить про наявність розбіжностей між звітами, і ці розбіжності потребують окремого пояснення. Процеси розслідування справ про легалізацію коштів є динамічними, і результат судового розгляду не з'являється в той самий рік, коли ДСФМ передав до правоохоронних та розвідувальних органів узагальнені матеріали/додаткові узагальнені матеріали, але загальна тенденція є показовою.

У 2025 році ДСФМ направила 455 запитів до іноземних підрозділів фінансової розвідки[3167] (у 2024 році — 621, скорочення на 26,7%). В умовах необхідності відстеження активів, виведених у зв'язку з повномасштабною війною, таке скорочення є негативним сигналом.

Статистика результатів розслідування кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення щодо легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, фінансування тероризму, розповсюдження зброї масового знищення, порівнюючи з попереднім роком, залишається майже незмінною. Так, у 2025 році всього розслідувалося 3 454 кримінальних провадження за ст. 209 КК України (у 2024 — 3 187). Направлено до суду 594 обвинувальні акти, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру (у 2024 році таких було 496). Це складає 17% від тих, що розслідувалися (у 2024 році — 16%). Закрито у 2025 році 274 кримінальні провадження (у 2024 — 248). Це складає 8% від тих, що розслідувалися (у 2024 році — такий же показник). Водночас кількість розпочатих кримінальних проваджень за матеріалами Держфінмоніторингу скоротилася з 93 у 2024 році до 87 у 2025 році[3168].

Відомості щодо кримінальних правопорушень, які передували (предикатні злочини) легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК України), викликають сумніви щодо якості розслідувань. Адже з 1 918 кримінальних правопорушень, які розслідувались у 2025 році, предикатами виступали кримінальні правопорушення проти власності (найбільшу частку становить шахрайство) — 955, кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності — 376, кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення — 240. Тоді як кримінальні правопорушення у сфері службової діяль-

3165 Там само.

3166 № 1-лт Звіт судів про стан розгляду справ про злочини щодо легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення за 2025 рік. *Судова влада України*. ↗

3167 Комплексна адміністративна звітність у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення за 2025 рік. *Державна служба фінансового моніторингу України*. ↗

3168 Звіт про результати розслідування кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення щодо легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, фінансування тероризму, розповсюдження зброї масового знищення за січень — грудень 2024 року. *Офіс Генерального прокурора*. ↗; Звіт про результати розслідування кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення щодо легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, фінансування тероризму, розповсюдження зброї масового знищення за січень — грудень 2025 року. *Офіс Генерального прокурора*. ↗

ності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, були предикатними лише в 90 випадках, що складає орієнтовно 5%[3169].

Результати судового розгляду покращились у кількісному вимірі. Так, у 2025 році розглянуто всього 311 кримінальних справ та постановлено 247 вироків (у 2024 році розглянуто 241 справу та постановлено 164 вироки) за ст. 209 КК України. Це означає, що у 79% справ розгляд закінчився вироком (у 2024 році — 68%). За цією ж статтею у 2025 році розглянуто справи щодо 392 осіб, з них засуджено 271 особу, а звільнено від покарання з випробуванням 188 осіб (у 2024 році розглянуто справи щодо 297 осіб, засуджено 157 осіб, а звільнено від покарання з випробуванням 104 особи). Це означає, що 69% осіб, щодо яких розглянуті справи, були засуджені, а також 69% засуджених осіб були звільнені від відбування покарання з випробуванням (у 2024 році відповідні показники становили 53% та 66%)[3170].

На тенденції та виклики розгляду справ про відмивання коштів звернув увагу заступник керівника департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду (ВС) та зазначив, що, попри позитивну кількісну динаміку, у цій сфері зберігаються чотири системні проблеми[3171]. По-перше, паралельно зі зростанням кількості розглянутих проваджень невпинно збільшується залишок нерозглянутих справ: з 467 у 2021 році до 1 079 у 2025 році. По-друге, строки судового розгляду подовжуються через відкладення засідань як з об'єктивних причин (воєнний стан), так і суб'єктивних (неявка учасників, зміна складу прокурорів, заявлення відводів). По-третє, поширеним є застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням за ст. 75 КК України, зокрема у вироках на підставі угод про визнання винуватості. По-четверте, у справах за ст. 209 КК України поширеною залишається практика незастосування конфіскації майна (ст. 59 КК України) та спеціальної конфіскації, що прямо суперечить меті кримінального переслідування за відмивання доходів.

Два останні пункти є особливо показовими в контексті оцінювання ефективності кримінального переслідування за відмивання доходів, адже вони свідчать про те, що значна частина справ завершується без реального покарання та без вилучення злочинних активів, що прямо суперечить меті протидії легалізації злочинних доходів і викликає сумніви щодо стримувального ефекту такого переслідування.

Зазначені проблеми частково охоплені Планом заходів за результатами третьої НОР, зокрема п. 10 Плану передбачав підготовку узгодженої позиції щодо доцільності внесення змін до статей 69 і 75 КК України в частині обмеження права призначення більш м'якого покарання за ст. 209 КК України, із встановленим стро-

3169 Звіт про результати розслідування кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення щодо легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, фінансування тероризму, розповсюдження зброї масового знищення за січень — грудень 2025 року. *Офіс Генерального прокурора*. ↗

3170 № 1-лт Звіт судів про стан розгляду справ про злочини щодо легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення за 2024 рік. *Судова влада України*. ↗; № 1-лт Звіт судів про стан розгляду справ про злочини щодо легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення за 2025 рік. *Судова влада України*. ↗

3171 Судова практика щодо розгляду кримінальних проваджень про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом: загальні тенденції, актуальні питання. *Supreme Observer*. 2026. ↗

ком виконання IV квартал 2025 року[3172]. Станом на кінець липня 2026 року інформація про підготовку та направлення відповідного законопроєкту до Верховної Ради в публічному просторі відсутня. Аналогічно, пункти 16 та 17 Плану заходів передбачали підготовку узагальненої судової практики Вищого антикорупційного суду (III квартал 2025 року) та огляду судової практики ВС (IV квартал 2025 року) у справах про легалізацію доходів. Відомості про виконання цих заходів відсутні[3173]. Загалом дані про виконання цього Плану заходів відсутні в публічному доступі, що є недоліком реалізації публічної політики в цій сфері.

Щодо навчання працівників прокуратури, то Тренінговий центр прокурорів України повідомив, що у 2025 році проведено низку навчальних заходів у сфері протидії відмиванню доходів. Зокрема, дистанційний курс «Проведення фінансових розслідувань та протидія прокурора легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» пройшли 113 прокурорів; тренінг «Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень, пов'язаних із легалізацією (відмиванням) майна, одержаного злочинним шляхом» — 36 прокурорів[3174]. Наведені дані свідчать про певну навчальну активність у відповідній сфері, однак охоплення залишається обмеженим з огляду на загальну чисельність прокурорів.

За порушення законодавства у сфері протидії ВК/ФТ НБУ у 2024–2025 роках до СПФМ застосовано такі заходи впливу: 3 рішення про анулювання ліцензії та/або інших документів (2 — у 2024 році, 1 — у 2025 році); 163 рішення про накладення штрафів (77 — у 2024 році, з них 25 до банків і 52 до установ; 86 — у 2025 році, з них 37 до банків і 49 до установ); 1 рішення про обмеження здійснення певних видів банківських операцій (у 2024 році); 91 рішення про застосування письмового застереження (47 — у 2024 році та 44 — у 2025 році)[3175]. Зростання кількості штрафів у 2025 році (з 77 до 86) може свідчити про посилення наглядової активності НБУ, проте без даних про розміри накладених санкцій оцінити їх пропорційність неможливо.

Також у 2024–2025 роках НБУ отримав та опрацював 51 звернення від політично значущих осіб (PEP) — переважно щодо взаємовідносин з банками під час надання послуг та роз'яснень законодавства у сфері протидії ВК/ФТ. Така кількість звернень не підтверджує проблему системної дискримінації. Усі звернення були вчасно й об'єктивно розглянуті, а виявлені факти — перевірені[3176].

За оцінкою експертів[3177], у неприбутковому секторі не зафіксовано значної кількості кейсів щодо порушень прав PEP у НПО. Громадський сектор, який є особ-

---

3172 Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, на період до 2026 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1207. ↗

3173 Лист Верховного Суду від 06.03.2026 № 42/0/18-26.

3174 Лист Тренінгового центру прокурорів України від 17.03.2026 № 04-13/425.

3175 Лист Національного банку України від 10.03.2026 № 25-0010/20762.

3176 Там само.

3177 Інформація надана експертами ГО «Центр демократії та верховенства права» під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026.

ливо чутливим до будь-яких надмірних обмежень, не відчув додаткового негативного впливу чинного регулювання PEP — здебільшого через те, що вимога подати інформацію про PEP є виконуваною, на відміну від багатьох інших вимог банків.

Законодавство щодо статусу PEP, зокрема Закон № 3419-IX[3178], прийнятий як структурний маяк МВФ та частина семи вимог ЄС до початку переговорів про вступ України, відповідає Рекомендаціям FATF № 12 та 22[3179] і Директиві ЄС 2015/849[3180].

Водночас з початку 2026 року серед частини експертного середовища та публічних посадовців висловлювалися занепокоєння щодо ефективності виконання законодавства та наявного механізму оскарження PEP-рішень банків. Зокрема, звертається увага на те, що формально передбачений ланцюжок — отримання пояснення від банку, подання скарги до НБУ та судовий захист — не забезпечує оперативного поновлення PEP у правах і не надає особі доступу до інформації, достатньої для змістовного оскарження. Відсутність спеціалізованого позасудового органу з правозахисною функцією (на кшталт фінансового омбудсмена з реальними повноваженнями) означає, що НБУ виступає водночас регулятором і єдиним досудовим адресатом скарг, однак його інструментарій орієнтований на застосування заходів впливу до банку, а не на відновлення прав клієнта.

У результаті посилення публічної дискусії в червні 2026 року Верховна Рада прийняла Закон (законопроєкт № 15111-д[3181]), який містить положення, що змінює режим фінансового моніторингу PEP: після спливу 12-місячного строку з моменту припинення публічних функцій продовження посиленої перевірки стає можливим лише за наявності задокументованого високого або неприйнятно високого рівня ризику. Попри справедливу логіку індивідуального підходу, це звужує дискрецію банків більше, ніж того вимагають стандарти FATF та ЄС, які не встановлюють мінімального порогу ризику для продовження моніторингу. Окремою проблемою є норма про обов'язкове письмове повідомлення клієнта про продовження заходів посиленого моніторингу, яка прямо суперечить чинній забороні розкривати таку інформацію відповідно до законодавства у сфері протидії ВК/ФТ[3182].

Додаткову стурбованість викликає те, що Закон відносить до PEP керівників структурних підрозділів НБУ та відповідальних працівників з фінансового моніторингу банків з державною часткою понад 50%, створюючи конфлікт інтересів: саме ці особи здійснюватимуть індивідуальну оцінку ризиків PEP, тоді як НБУ як їхній

3178 Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» щодо політично значущих осіб : Закон України від 17.10.2023 № 3419-IX. ↗

3179 Міжнародні стандарти щодо боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдження зброї масового знищення. Рекомендації FATF. *Державна служба фінансового моніторингу України*. 2025. ↗

3180 Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC. ↗

3181 Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо впровадження міжнародного автоматичного обміну інформацією про доходи, отримані через цифрові платформи, та оподаткування таких доходів : проєкт Закону, реєстраційний № 15111-д від 06.04.2026. ↗

3182 Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. ↗

роботодавець затверджуватиме відповідний порядок оцінки. Не менш важливим є процедурний аспект: зміни до системного законодавства у сфері протидії ВК/ФТ були внесені через законопроєкт про оподаткування цифрових платформ, що голосувався у прискореному режимі під тиском вимог МВФ, — такий підхід виключає повноцінне публічне обговорення[3183]. Наразі Закон очікує на підписання Президентом.

Окремої уваги заслуговує питання асиметрії санкцій: згідно з чинним законодавством штрафи за необґрунтовану відмову в обслуговуванні PEP є нижчими (до 1,7 млн грн), ніж санкції за порушення вимог посиленої перевірки або неналежний моніторинг відносин із клієнтом підвищеного ризику (до 135 млн грн)[3184]. За такої структури стимулів банкам може бути економічно вигідніше відмовити PEP в обслуговуванні, ніж прийняти його на обслуговування і нести регуляторні ризики, пов'язані з потенційними порушеннями у сфері протидії ВК/ФТ.

Ключовим непорозумінням у публічній дискусії, яка призвела до нових змін законодавства, є ототожнення безстрокового статусу PEP із постійним посиленим фінансовим моніторингом. Втім, посилений моніторинг діє лише 12 місяців після звільнення з посади, після чого за відсутності підозрілих операцій фінансова установа зобов'язана прирівняти PEP до звичайного клієнта. Випадки безпідставних відмов в обслуговуванні або встановленні посиленого моніторингу без обґрунтованої оцінки ризику варто було б вирішувати саме через збалансування штрафних санкцій і посилення наглядових повноважень НБУ щодо дотримання банками стандартів ризик-орієнтованого підходу в обслуговуванні PEP.

Меморандум про економічну та фінансову політику, погоджений Україною у лютому 2026 року[3185], так само як і наступний Меморандум від липня 2026 року[3186], прямо зобов'язує НБУ посилити наглядову діяльність у сфері протидії ВК/ФТ із метою забезпечення того, щоб правила та рекомендації щодо посиленої перевірки клієнтів-PEP застосовувалися банками пропорційно ризикам і не призводили до автоматичної дискваліфікації груп осіб від доступу до банківських послуг — відповідно до вузьких стандартів FATF. Крім того, обидва Меморандуми про економічну та фінансову політику передбачають внесення змін законодавства України з метою забезпечення ефективності, стримувального ефекту та пропорційності санкцій за порушення норм протидії ВК/ФТ до березня 2027 року. Ці зміни стосуються банків-порушників, а не послаблення статусу PEP.

У грудні 2025 року Уряд зареєстрував у Верховній Раді три законопроєкти, спрямовані на увідповіднення законодавства у сфері протидії ВК/ФТ міжнародним стандартам FATF та виконання умов, необхідних для приєднання України до Єдиної зони платежів у євро (SEPA). Законопроєкти передбачають: створення Реєстру рахунків та індивідуальних банківських сейфів фізичних осіб під адмініструванням

3183 Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо впровадження міжнародного автоматичного обміну інформацією про доходи, отримані через цифрові платформи, та оподаткування таких доходів : проєкт Закону, реєстраційний № 15111-д від 06.04.2026. ↗

3184 Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. ↗

3185 Меморандум про економічну та фінансову політику (MEFP) від 13.02.2026. ↗

3186 Меморандум про економічну та фінансову політику (MEFP) від 02.07.2026. ↗

Мінфіну (з доступом виключно для уповноважених державних органів через захищені канали зв'язку, який стосуватиметься лише номерів IBAN та даних про власника рахунку і банк); створення Реєстру КБВ трастів та подібних правових утворень; посилення захисту викривачів у сфері фінансового моніторингу; запровадження ефективних і пропорційних санкцій за порушення вимог СПФМ; удосконалення механізмів перевірки КБВ відповідно до стандартів FATF[3187].

Наразі в рамках антилегалізаційної політики Мінфіну у світлі прагнень України приєднатися до SEPA актуальним питанням є необхідність прийняття відповідного законодавства, яке, серед іншого, передбачає запровадження Реєстру рахунків та Реєстру КБВ трастів, що є прямою умовою програми Світового банку, Ukraine Facility, МВФ та Дорожньої карти з питань верховенства права. Станом на кінець липня 2026 року законопроєкти № 14326, № 14327 та № 14328 відкликані у зв'язку з відставкою Уряду. Водночас законопроєкт № 14327-д, підготовлений Комітетом Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики за результатами опрацювання законопроєктів № 14327 і № 14327-1, рекомендований для прийняття Парламентом у першому читанні за основу[3188]. Поданий пакет законопроєктів був кроком у напрямі виконання відповідних вимог Європейської комісії, однак їх неприйняття, а згодом і відкликання урядових законопроєктів станом на кінець липня 2026 року залишає невиконаною раніше надану рекомендацію.

Деякі законопроєкти містили низку положень, що безпосередньо могли вплинути на правове середовище організацій громадянського суспільства (ОГС). Серед ключових проблем, виявлених експертами ЦЕДЕМ, — неузгодженість строків подання інформації про КБВ із датою набрання чинності нового Положення про форму та зміст структури власності[3189] (набере чинності лише через 90 днів після скасування або закінчення воєнного стану), тоді як законопроєкт № 14327 зобов'язував юридичних осіб подавати оновлену інформацію вже з 1 січня 2027 року. Водночас деякі з цих положень збережені в чинній редакції законопроєкту № 14327-д. Для ОГС це загрожує необхідністю дворазового подання інформації про КБВ у короткий проміжок часу та ризиком непропорційних штрафів через відсутність адміністративного ресурсу в Мін'юсту для опрацювання двох хвиль оновлення.

Крім того, Мінфін провів аналіз відповідності українського законодавства директивам ЄС у сфері протидії ВК/ФТ та запланував розробити та подати на розг-

---

3187 Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо забезпечення відповідності актам права Європейського Союзу та відповідним критеріям, встановленим Європейською платіжною радою, з метою приєднання України до Єдиної зони платежів у євро (SEPA) : проєкт Закону України, реєстраційний № 14326 від 23.12.2025. ↗; Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення відповідності актам права Європейського Союзу та відповідним критеріям, встановленим Європейською платіжною радою, з метою приєднання України до Єдиної зони платежів у євро (SEPA) : проєкт Закону України, реєстраційний № 14327 від 23.12.2025. ↗; Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо забезпечення відповідності актам права Європейського Союзу та відповідним критеріям, встановленим Європейською платіжною радою, з метою приєднання України до Єдиної зони платежів у євро (SEPA) : проєкт Закону України, реєстраційний № 14328 від 23.12.2025. ↗

3188 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення відповідності актам права Європейського Союзу та відповідним критеріям, встановленим Європейською платіжною радою, з метою приєднання України до Єдиної зони платежів у євро (SEPA) : проєкт Закону України, реєстраційний № 14327-д від 06.04.2026. ↗

3189 Про внесення змін до наказу Міністерства фінансів України від 19 березня 2021 року № 163 : наказ Міністерства фінансів України від 02.04.2024 № 161. ↗

ляд Уряду відповідний законопроєкт з метою повної імплементації 4-ї[3190] та 5-ї[3191] AML Директив ЄС у II кварталі 2026 року. Також розпочато підготовку пропозицій щодо концепції законопроєкту стосовно імплементації 6-ї AML Директиви ЄС[3192] та забезпечення застосування Регламенту (2024/1624)[3193], із плановим строком внесення відповідного законопроєкту на розгляд Уряду до IV кварталу 2027 року[3194].

У звітному періоді механізм розкриття інформації про КБВ зазнав низки змін. Зміни до Порядку перевірки відомостей про КБВ[3195] набрали чинності 13 червня 2025 року. Основні зміни передбачають встановлення 10-денного строку для відповіді юридичної особи на запит державного реєстратора, автоматичне припинення перевірки в разі оновлення даних в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань (ЄДРПОУ) та заборону вилучення відомостей про КБВ у разі, якщо накладено санкції чи судом заборонено вчинення реєстраційних дій[3196].

Деякі експерти зазначають[3197], що зміна регулювання є визначальним кроком у формуванні регуляторного середовища абсолютної прозорості, а для юридичних осіб це означає перехід від декларативної до верифікаційної моделі комплаєнсу. Механізм повідомлень про розбіжності між відомостями про КБВ у реєстрі та інформацією СПФМ функціонує, оскільки у 2025 році Держфінмоніторинг отримав 11 523 такі повідомлення[3198]. Водночас спроможність Мін'юсту опрацьовувати ці повідомлення в достатньому обсязі залишається під питанням — цю проблему зафіксовано в минулому періоді, і вона не втратила актуальності. Окремої уваги потребує практика банків, які вказують засновників НПО як КБВ: такий підхід є технічно спрощеним, але породжує «розбіжності», що автоматично передаються до ДСФМ і збільшують «білий шум» у системі[3199].

3190 Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC. ↗

3191 Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU. ↗

3192 Directive (EU) 2024/1640 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2024 on the mechanisms to be put in place by Member States for the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Directive(EU) 2019/1937, and amending and repealing Directive (EU) 2015/849. ↗

3193 Regulation (EU) 2024/1624 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2024 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing. ↗

3194 Інформація надана представником Міністерства фінансів України під час інтерв'ю, проведеного 25.03.2026.

3195 Про затвердження Змін до Порядку проведення перевірки інформації, наданої юридичною особою у поясненні та документах для підтвердження відомостей про кінцевого бенефіціарного власника та/або структуру власності юридичної особи : наказ Міністерства юстиції України від 30.04.2025 № 1173/5. ↗

3196 Оновлена процедура перевірки інформації про КБВ та структуру власності юридичних осіб. EY. 2025. ↗

3197 Зміна правил гри для бенефіціарів та посилення тиску на номінальне володіння. *Юридична Газета*. 2025. ↗

3198 Комплексна адміністративна звітність у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення за 2025 рік. *Державна служба фінансового моніторингу України*. ↗

3199 Інформація надана представником Міністерства фінансів України під час інтерв'ю, проведеного 25.03.2026.

У вересні 2025 року Парламент прийняв у першому читанні за основу законопроєкт № 10225-д щодо віртуальних активів[3200]. За оцінкою експертів ЦЕДЕМ[3201], законопроєкт потребує ґрунтовного доопрацювання, оскільки в чинній редакції він не лише не розв'язує проблеми правової невизначеності у цій сфері, але й створює нові ризики, зокрема для ОГС, які активно використовують криптовалюти для залучення пожертв та здійснення статутної діяльності в умовах повномасштабної війни. Центральною проблемою є термінологічна неузгодженість між поняттям «токени електронних грошей» (запозиченим з Регламенту ЄС MiCA[3202]) та чинним терміном «електронні гроші». Законопроєкт не охоплює криптомонети, побудовані на власних блокчейнах (Bitcoin, Ethereum), а поточна редакція ст. 12 законопроєкту фактично унеможливлює легальний обіг USDT. Для ОГС зберігаються ризики щодо оподаткування криптопожертв як продажу, відсутності механізму оцінки вартості активів під час здійснення операцій та неможливості розміщення стабільних монет на депозитних рахунках. Наразі законопроєкт готується до другого читання в Парламенті.

Рекомендації[3203]

1. Парламенту необхідно прийняти удосконалений законодавчий пакет щодо запровадження Єдиного реєстру рахунків фізичних осіб, реєстру КБВ трастів та посилення захисту викривачів у сфері протидії ВК/ФТ з урахуванням зауважень експертної спільноти та громадських організацій.

2. Кабінету Міністрів України доцільно забезпечити стратегічне планування та належне ресурсне забезпечення системи протидії легалізації доходів, зокрема впровадження сучасних технологічних рішень у діяльності ДСФМ, а також оприлюднити публічний звіт про стан виконання Плану заходів за результатами третьої НОР на період до 2026 року.

3. Держфінмоніторингу необхідно забезпечити методологічну якість четвертої НОР відповідно до вимог FATF, усунувши внутрішні суперечності.

4. НБУ та іншим регуляторам треба продовжувати розроблення та впровадження збалансованого підходу до регулювання ризиків у фінансовій системі, який би забезпечував належну протидію легалізації доходів без невиправданих обмежень для законослухняних учасників фінансового ринку.

5. Парламенту та Уряду треба утриматися від будь-яких законодавчих змін, що послаблюють статус PEP. Чинне регулювання відповідає вимогам FATF і Директиви ЄС 2015/849 та є умовою програми МВФ Механізм розширеного

3200 Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні : проєкт Закону України, реєстраційний № 10225-д від 24.04.2025. ↗

3201 Законопроєкт 10225-д: що несе третя візія ринку віртуальних активів в Україні для громадського сектору. *Центр демократії та верховенства права*. 2025. ↗

3202 Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on markets in crypto-assets, and amending Regulations (EU) No 1093/2010 and (EU) No 1095/2010 and Directives 2013/36/EU and (EU) 2019/1937. ↗

3203 Більшість із зазначених рекомендацій уже надавалася громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 740–741) та залишається актуальною. Водночас окремі з рекомендацій додатково уточнені.

фінансування (2026–2029), так само як і євроінтеграції, тому будь-які зміни мають узгоджуватися з міжнародними партнерами.

6. Парламенту варто розглянути можливість перегляду структури санкцій у сфері протидії ВК/ФТ з метою усунення асиметрії між штрафами за необґрунтовану відмову в обслуговуванні PEP та санкціями за порушення вимог посиленої перевірки, яка може створювати у фінансових установ стимули до дерискінгу замість належного ризик-орієнтованого підходу.

7. Органам правопорядку та прокуратури доцільно підвищити результативність розслідування справ про легалізацію доходів через впровадження спеціалізації, підвищення рівня знань та практичних навичок, удосконалення методології розслідування та відмову від формального підходу до кримінального переслідування з акцентом на реальній конфіскації злочинних активів.

8. Органам судової влади варто сформувати сучасну та послідовну судову практику застосування законодавства про протидію легалізації доходів, забезпечивши єдність методології формування судової статистики та підвищення кваліфікації суддів щодо розгляду таких справ.

Діяльність Державної служби фінансового моніторингу. Оцінка Комітету експертів з оцінки заходів протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму (MONEYVAL)

Прогрес та проблеми

Станом на кінець липня 2026 року законопроєкт № 13029, спрямований на посилення інституційної спроможності та незалежності Держфінмоніторингу, усе ще перебуває на опрацюванні в комітетах Верховної Ради[3204]. Це означає, що протягом усього звітного періоду питання механізмів забезпечення політичної незалежності ДСФМ залишається законодавчо неврегульованим.

У грудні 2025 року народні депутати зареєстрували альтернативний до урядового законопроєкт № 14327-1 у складі пакета SEPA, який передбачає запровадження прозорої конкурсної процедури призначення керівника ДСФМ та запровадження інституту незалежного аудиту результатів діяльності органу, що є кроком у правильному напрямі[3205]. Мінфін у своєму висновку від 21 березня 2025 року визнав законопроєкт таким, що потребує суттєвого доопрацювання, вказавши на низку техніко-юридичних проблем, зокрема: невідповідність вимог до кандидатів нор-

3204 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення процедури обрання керівника спеціально уповноваженого органу та порядку проведення аудиту ефективності діяльності спеціально уповноваженого органу : проєкт Закону України, реєстраційний № 13029 від 19.02.2025. ↗

3205 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення відповідності актам права Європейського Союзу та відповідним критеріям, встановленим Європейською платіжною радою, з метою приєднання України до Єдиної зони платежів у євро (SEPA) : проєкт Закону України, реєстраційний № 14327-1 від 09.01.2026. ↗

мам Закону України «Про державну службу»[3206]; неповний перелік підстав для звільнення керівника, що усуває дисциплінарні важелі Кабінету Міністрів України; потенційну колізію між правом аудиторської комісії на доступ до документів ДСФМ та режимом таємниці фінансового моніторингу; термінологічні неузгодженості та процедурні прогалини[3207].

Комітет Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики за результатами опрацювання урядового законопроєкту № 14327[3208] та альтернативного до нього законопроєкту № 14327-1 ухвалив рішення про зняття їх з розгляду та підготовку доопрацьованого законопроєкту про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення відповідності актам права Європейського Союзу та відповідним критеріям, встановленим Європейською платіжною радою, з метою приєднання України до SEPA[3209]. Станом на кінець липня 2026 року доопрацьований законопроєкт № 14327-д отримав позитивний висновок профільного комітету та очікує на розгляд Парламентом[3210].

Чинний Голова ДСФМ призначений розпорядженням Уряду[3211] у 2024 році без проведення конкурсних процедур відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану»[3212]. Обмеження строку повноважень Голови ДСФМ у профільному законі[3213] досі відсутнє[3214].

У березні 2026 року в медіа опубліковано матеріал, який задокументував низку проблем, пов'язаних із діяльністю чинного керівника ДСФМ. Серед задокументованих фактів — суттєва розбіжність між публічними звітними твердженнями ДСФМ та фактичними статистичними даними; систематичне ігнорування запитів НАБУ (у 2025 році відповіді надійшли лише на 50 зі 109 запитів, а відповіді на один із них довелося чекати 319 днів); відсутність будь-якого реального внеску ДСФМ у розслідування щодо відмивання коштів на суму понад 100 млн дол. США в резонансній операції «Мідас»[3215]. Окрім цього, під час четвертого пленарного засідання

3206 Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. ↗

3207 Висновок Міністерства фінансів України до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення процедури обрання керівника спеціально уповноваженого органу та порядку проведення аудиту ефективності діяльності спеціально уповноваженого органу» (реєстр. № 13029 від 19.02.2025) від 21.03.2025 № 26110-02-3/8442. ↗

3208 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення відповідності актам права Європейського Союзу та відповідним критеріям, встановленим Європейською платіжною радою, з метою приєднання України до Єдиної зони платежів у євро (SEPA) : проєкт Закону України, реєстраційний № 14327 від 23.12.2025. ↗

3209 Протокол засідання Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики від 02.02.2026 № 216. ↗

3210 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення відповідності актам права Європейського Союзу та відповідним критеріям, встановленим Європейською платіжною радою, з метою приєднання України до Єдиної зони платежів у євро (SEPA) : проєкт Закону України, реєстраційний № 14327-д від 06.04.2026. ↗

3211 Про призначення Проніна Ф. Є. Головою Державної служби фінансового моніторингу України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 № 1335. ↗

3212 Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. ↗

3213 Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. ↗

3214 Описана в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 656) залишається актуальною.

3215 Держфінмоніторинг: рекорди у звітах, нуль у справах і сотні мільйонів виведені з країни. *Дзеркало тижня. 2026.* ↗

FATF, яке відбулося 22–24 жовтня 2025 року в Парижі, тема фінансових загроз, пов'язаних із Росією, взагалі не обговорювалася. А в підсумкових документах Росія згадується лише в контексті того, що призупинення членства країни-агресора в FATF, якого Україна домагалася ще в лютому 2023 року, залишається в силі[3216]. Ці факти, а також відсутність будь-якої публічної комунікації з боку ДСФМ щодо цього матеріалу вказують на поглиблення інституційних проблем у звітному періоді.

Обидва стратегічні документи, що визначали засади розвитку та напрями роботи ДСФМ, — «Основні напрями розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів на період до 2023 року»[3217] та «Програма стратегічного розвитку ДСФМ на період до 2024 року»[3218] — вичерпали свою дію. 26 лютого 2026 року Мінфін затвердив Пріоритети діяльності Державної служби фінансового моніторингу на 2026 рік, якими визначено стратегічні напрями роботи цього органу[3219]. Виходячи з темпу та характеру роботи робочої підгрупи НОР 2025 у частині НПО, а також з урахуванням поширеного серед членів робочої підгрупи проєкту Звіту НОР-2025 у частині НПО, відсутні підстави вважати, що її розроблення ведеться системно: поведінка органу у звітному періоді характеризується швидше реактивністю, ніж проактивним стратегічним плануванням; антикризова комунікація щодо задокументованих проблем фактично відсутня[3220]. Наразі є чинним лише План заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої НОР, на період до 2026 року[3221]. Однак публічної інформації про стан його виконання немає, що унеможливлює незалежний моніторинг.

Окрім цього, МВС на виконання Плану заходів до КСП[3222] підготувало проєкт Стратегії фінансових розслідувань у сфері протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з одержанням доходів, на період до 2028 року, а також проєкт операційного плану заходів з її реалізації. У березні 2026 року МВС опрацювало пропозиції та зауваження, отримані від заінтересованих державних органів до цих

3216 Із приходом Проніна в керівництво Фінмоніторингу Україна продовжує втрачати ініціативу в FATF. *Дзеркало тижня*. 2025. ↗

3217 Про затвердження Основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 № 435. ↗

3218 Про затвердження Програми стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 року : наказ Міністерства фінансів України від 17.01.2022 № 16. ↗

3219 Лист Державної служби фінансового моніторингу України від 10.03.2026 № 1062/8120-11.

3220 Інформація надана експертами ГО «Центр демократії та верховенства права» під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026.

3221 Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, на період до 2026 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1207. ↗

3222 Про затвердження плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792. ↗

проєктів[3223]. А 1 червня 2026 року МВС та БЕБ домовилися спільно звернутися до Кабінету Міністрів України щодо визначення БЕБ координатором подальшої роботи над доопрацюванням проєкту Стратегії фінансових розслідувань з огляду на компетенцію БЕБ у сфері протидії економічним та фінансовим правопорушенням[3224]. Важливо, щоб вказані напрацювання узгоджувалися з Планом заходів до КСП, а також якісно розвивали сферу проведення фінансових розслідувань.

Окремою структурною проблемою є кадрове забезпечення ДСФМ. За наявними даними, органу бракує аналітиків із сучасними фаховими компетенціями у сфері ВК/ФТ, оскільки частина чинних фахівців не сприймає НОР як функціонально значущий документ і не розуміє його впливу на майбутню взаємну оцінку України, яка проводиться комітетом MONEYVAL Ради Європи. Влітку 2025 року відбувся відтік кадрів, які раніше відповідали за координацію НОР, у структуру Мінфіну. З того часу на урядовому рівні тривають спроби змінити формулу повноважень між Мінфіном та ДСФМ (зокрема через останній урядовий законопроєкт № 14327 щодо приєднання України до SEPA). На практиці це провокує суперечності спроможностей та повноважень двох органів, через що відбувається затягування підготовки Звіту НОР 2025. Скидається на те, що структурного аудиту потребує вся система органів, залучених в архітектуру фінансового моніторингу. Водночас повноцінний структурний аудит ДСФМ в умовах воєнного стану є практично нереалістичним з огляду на його вартість, тривалість та ризик дестабілізації органу, який здійснює функції фінансової розвідки країни. Водночас початком виходу з кризи міг би стати кадровий аудит у ДСФМ та Мінфіні: аналіз вакантних посад, вікового профілю та рівня кваліфікації аналітичного персоналу, відповідність займаній посаді[3225].

Типологічні дослідження ДСФМ формуються переважно на основі звітів СПФМ, насамперед банків, водночас їм бракує належної аналітики зібраних органом даних, і якість цих матеріалів залишається незмінно низькою протягом 2023–2025 років. Практичний вплив Типологічних досліджень є прямим, оскільки СПФМ під час визначення критеріїв ризиків мають враховувати результати таких досліджень, так само як і результати НОР, на які Типологічні дослідження теж впливають[3226].

Звіт у межах Пакета розширення 2025 року зазначив необхідність посилення операційної незалежності ДСФМ, завершення НОР та покращення якості фінансових розслідувань, а також підкреслив потребу в забезпеченні реального зворотного зв'язку між ДСФМ та органами правопорядку щодо результатів використання узагальнених матеріалів[3227]. Проблема якості такого зворотного зв'язку підтверджується статистикою: у 2025 році кількість кримінальних проваджень,

---

3223 Лист Міністерства внутрішніх справ України від 16.03.2026 № 193/38-2026.

3224 БЕБ координуватиме фіналізацію проєкту Стратегії фінансових розслідувань. *Бюро економічної безпеки України*. 2026. ↗

3225 Інформація надана представником Міністерства фінансів України під час інтерв'ю, проведеного 25.03.2026.

3226 Інформація надана експертами ГО «Центр демократії та верховенства права» під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026.

3227 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

розпочатих безпосередньо за матеріалами ДСФМ, скоротилася з 93 до 87, натомість загальне зростання кількості переданих матеріалів становило 36,8%[3228]. Системною має бути робота Держфінмоніторингу з аналізу проблемних питань, що виникають у співпраці з органами правопорядку (зокрема в межах повноважень експертної комісії ДСФМ щодо передачі узагальнених матеріалів) та забезпечення українського підрозділу фінансової розвідки необхідними сучасними аналітичними інструментами. Відкритим залишається питання визначення спеціалізованих підрозділів в органах правопорядку з питань проведення паралельних фінансових розслідувань відмивання коштів. У цій частині також важливим є акцентований прокурорський нагляд за неналежним розглядом органами правопорядку переданих Держфінмоніторингом узагальнених матеріалів[3229].

Важливим складником інституційного розвитку Мінфіну є створення у 2025 році Департаменту антилегалізаційної політики (AML) Мінфіну (до цього відповідні функції виконував координаційно-моніторинговий підрозділ Мінфіну). Саме цей департамент Мінфіну нині відповідає за формування державної політики у сфері протидії ВК/ФТ, координацію законодавчих ініціатив (зокрема пакета SEPA та законопроєктів щодо імплементації 4-ї, 5-ї та 6-ї антилегалізаційних Директив ЄС) та взаємодію в межах компетенції з міжнародними партнерами[3230].

Річний звіт ДСФМ за 2025 рік, як і у попередньому звітному періоді, не містить аналізу викликів та проблем у діяльності органу[3231]. Зокрема, документ не відображає жодної з ключових інституційних проблем. Стратегічні напрями роботи на 2026 рік, включені до звіту, фактично є однорічним переліком стандартних операційних функцій без цільових показників, термінів або індикаторів успіху і не заповнюють прогалину, що утворилася після вичерпання дії попередніх стратегічних документів ДСФМ. Звіт фіксує кількісне зростання операційних показників, однак не дає відповіді на питання, що перешкоджає максимально ефективній роботі органу.

У грудні 2025 року Мін'юст повідомив, що представники Департаменту державної реєстрації та Департаменту нотаріату Мін'юсту взяли участь у навчальному візиті з метою належної підготовки до наступного раунду взаємної оцінки MONEYVAL. Водночас оцінювання України з боку MONEYVAL у рамках 6-го раунду заплановано на 2027 рік[3232]. На засіданні Ради з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, яке відбулося 30 червня 2026 року, ДСФМ спільно з зацікавленими державними органами

3228 Звіт про результати розслідування кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення щодо легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, фінансування тероризму, розповсюдження зброї масового знищення за січень — грудень 2024 року. *Офіс Генерального прокурора*. ↗; Звіт про результати розслідування кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення щодо легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, фінансування тероризму, розповсюдження зброї масового знищення за січень — грудень 2025 року. *Офіс Генерального прокурора*. ↗

3229 Інформація надана представником Міністерства фінансів України під час інтерв'ю, проведеного 25.03.2026.

3230 Там само.

3231 Річний звіт Держфінмоніторингу за 2025 рік / Державна служба фінансового моніторингу України. 2026. ↗

3232 Мін'юст вивчає латвійський досвід для успішного проходження MONEYVAL. *Міністерство юстиції України*. 2025. ↗

доручено розробити та подати на розгляд чергового засідання Ради деталізований національний план заходів з підготовки України до проходження 6-го раунду взаємної оцінки системи протидії ВК/ФТ України MONEYVAL[3233]. Остання оцінка України MONEYVAL відбулася у 5-му раунді взаємного оцінювання. За результатами Другого посиленого звіту про прогрес (червень 2020 року) Рекомендації 5 та 35 підвищено з рівня «частково відповідна» до «значною мірою відповідна», однак Україна залишається в режимі посиленого моніторингу та зобов'язана звітувати перед MONEYVAL щороку[3234].

Рекомендації[3235]

1. Верховній Раді необхідно доопрацювати та прийняти законопроєкт № 13029, який забезпечуватиме якісний добір керівника ДСФМ, а також запроваджуватиме періодичні аудити її діяльності з урахуванням специфіки ДСФМ як підрозділу фінансової розвідки, що працює з інформацією, захищеною банківською таємницею.

2. Кабінету Міністрів України варто розробити чіткий нормативний порядок формування, виконання та моніторингу стратегічної діяльності ДСФМ та оновити відповідні стратегічні документи, оскільки наявна стратегічна рамка є фрагментованою та застарілою.

3. Держфінмоніторингу доцільно посилити аналітичний компонент своїх звітних документів через включення аналізу перешкод, що заважають ефективній роботі органу, а також забезпечити ефективну спроможність, зокрема через розвиток людських ресурсів.

4. Кабінету Міністрів України необхідно забезпечити належну та своєчасну підготовку до оцінювання з боку MONEYVAL.

3233 Європейська фінансова підтримка під загрозою: Держфінмоніторинг ігнорує Ukraine Facility. *Дзеркало тижня*. 2026. ↗

3234 Follow-Up Report to Ukraine's progress in strengthening measures to tackle money laundering and terrorist financing / MONEYVAL. 2020. ↗

3235 Більшість із зазначених рекомендацій вже надавалася громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 660–661) та залишається актуальною. Водночас деякі рекомендації додатково уточнені.

Реформа Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. Впровадження Плану заходів з реалізації Стратегії повернення активів на 2024–2025 роки

Прогрес та проблеми

Після набрання чинності 30 липня 2025 року Законом № 4503-IX про реформу АРМА[3236] запроваджено такі ключові зміни: удосконалено конкурсний добір голови органу, встановлено нові правила зовнішнього аудиту, оновлено модель управління арештованими активами, внесено зміни в правила звітування про діяльність.

Перший конкурс на посаду Голови АРМА за оновленими правилами, який тривав з грудня 2025 року до квітня 2026 року включно, не призвів до визначення переможця[3237]. З огляду на це, 10 червня 2026 року Конкурсна комісія констатувала, що рішення щодо внесення кандидатури Віктора Дубовика (єдиного кандидата, який дійшов до етапу співбесід) до Кабінету Міністрів України для призначення на посаду Голови АРМА не було прийняте, оскільки з чотирьох голосів «за» лише один було віддано членом комісії, визначеним Кабінетом Міністрів України на підставі пропозицій партнерів з розвитку, тоді як закон вимагає не менше двох таких голосів. Оскільки за результатами конкурсного добору жодного кандидата не було відібрано у визначеному законом порядку, Конкурсна комісія не мала правових підстав вносити пропозиції щодо призначення та ухвалила рішення про проведення повторного конкурсного добору на посаду Голови АРМА відповідно до п. 9 ч. 10 ст. 5 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів»[3238]. Станом на кінець липня 2026 року дата оголошення повторного конкурсу, а також строки й умови його проведення остаточно не визначені — Комісія повідомила, що продовжує підготовчу роботу з організаційних, технічних, комунікаційних та експертних питань.

Загалом своєчасне призначення постійного керівника є важливим для стабільності та операційної дієздатності АРМА, а врахування недоліків попереднього конкурсного добору дасть змогу провести новий відбір успішніше.

3236 Про внесення змін до Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» щодо посилення інституційної спроможності Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, та вдосконалення механізмів управління активами : Закон України від 18.06.2025 № 4503-IX. ↗

3237 Дубовик не отримав підтримки міжнародників у конкурсі АРМА. *Transparency International Ukraine*. 2026. ↗

3238 Протокол № 12 засідання Конкурсної комісії з відбору кандидата на посаду Голови Національного агентства з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів від 10.06.2026. ↗

Кабінет Міністрів України 28 січня 2026 року затвердив склад Комісії з проведення незалежного зовнішнього оцінювання (аудиту) ефективності діяльності АРМА. Усі три члени Комісії делеговані партнерами з розвитку, що має забезпечити їхню незалежність. Також визначено резервного члена комісії[3239]. У травні 2026 року Комісія затвердила та оприлюднила критерії та методику аудиту[3240]. Документ визначає, за якими напрямами, критеріями та показниками оцінюватиметься робота органу, і що може стати підставою для звільнення керівника. У цьому ж документі вказано, що Комісія прагне ухвалити звіт до 31 серпня 2026 року.

Рахункова палата 28 січня 2026 року опублікувала результати моніторингу виконання рекомендацій свого аудиту АРМА, звіт за яким оприлюднено наприкінці 2024 року. З 16 наданих рекомендацій 7 виконано, а 9 перебувають у процесі реалізації. Значна частина рекомендацій була виконана через прийняття Закону № 4503-IX. Однак повноцінна його імплементація залежить від своєчасного прийняття підзаконних актів, з чим наразі спостерігається зволікання. Зокрема, п'ять рекомендацій не виконано АРМА у визначений термін, а саме: забезпечення повного прийняття в управління активів, передбачених рішеннями судів; врегулювання взаємодії АРМА з органами прокуратури та органами досудового розслідування; удосконалення системи контролю за ефективністю управління активами; доопрацювання Єдиного державного реєстру активів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні (ЄДРАА) і програмного продукту «Система менеджменту активів АРМА»; забезпечення доступу АРМА до ЄРДР[3241].

Згідно з перехідними положеннями Закону № 4503-IX, АРМА мало шість місяців для проведення ідентифікації всіх активів, що раніше передавалися йому в управління. За публічними заявами т.в.о. Голови АРМА, за результатами ідентифікації виявлено загалом орієнтовно 102 тис. активів, з яких приблизно 22 тис. є інвестиційно привабливими, а майже 13% потребують процесуального доопрацювання. Результати цієї інвентаризації зазнали критики на засіданні Комітету Верховної Ради з питань антикорупційної політики в лютому 2026 року, оскільки АРМА не змогло надати єдиного офіційного документа, який би фіксував підсумки інвентаризації, й оперувало лише робочими матеріалами та службовими записками[3242].

За результатами суцільної інвентаризації всіх судових ухвал про передачу активів в управління, що надійшли до АРМА з 2017 до 31 грудня 2025 року включно, встановлено, що загальна кількість таких ухвал становить 1 435, а загальний управлінський облік охоплює 102 569 одиниць активів. Станом на 27 лютого 2026

3239 Про затвердження складу Комісії з проведення незалежного зовнішнього оцінювання (аудиту) ефективності діяльності Національного агентства з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 січня 2026 № 71. ↗

3240 Критерії та методика оцінювання ефективності Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. *Комісія з проведення незалежного зовнішнього оцінювання ефективності Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів*. 2026. ↗

3241 АРМА досі не прийняло в управління всі арештовані активи: моніторинг виконання рекомендацій Рахункової палати. *Рахункова палата*. 2026. ↗

3242 Падіння показників, брак документів, Pin-Up, «КАМпарітет» і ТЕЦ Дубневича — що відбувається з реформою АРМА. *Дзеркало тижня*. 2026. ↗

року в ЄДРАА[3243] обліковується 44 815 активів — після вирахування активів, щодо яких арешт скасовано (5 403 од.), які вилучено у зв'язку з військовою необхідністю та передано Міністерству оборони України (4 828 од.), щодо яких передачу АРМА скасовано (2 975 од.), стягнутих у дохід держави (1 719 од.), а також щодо яких арешт скасовано в частині користування (512 од.) або здійснено спеціальну конфіскацію (25 од.). Структура активів: понад половину становлять транспортні засоби та техніка, з яких 19 307 одиниць — залізничний транспорт. Нерухомість і земельні ділянки складають 15%, фінансові активи та права — лише 6%, натомість кошти на рахунках у гривневому еквіваленті станом на 5 березня 2026 року становлять 7,24 млрд грн[3244].

Попри те що завершення інвентаризації є позитивним сигналом, вона водночас засвідчила системні проблеми попередніх років. АРМА офіційно визнало, що на початковому етапі функціонування системи управління активами облік здійснювався за різними підходами, без єдиного методологічного стандарту та уніфікованого понятєвого апарату. Це стало причиною суттєвих розбіжностей між даними ЄДРАА та управлінського обліку органу — різниця між 60 277 значеннями в реєстрі та 44 815 активами після зведення має, за поясненням АРМА, «методологічний характер». Зараз АРМА впроваджує єдиний підхід з присвоєнням кожній одиниці активу унікального ідентифікаційного коду, однак ця робота, яка мала б передувати будь-якій змістовній управлінській діяльності, розпочата лише зараз, через майже десять років після створення органу.

Окремою проблемою залишаються взаємовідносини між АРМА та органами прокуратури в частині активів, ефективне управління якими є неможливим або недоцільним. За інформацією Агентства[3245], у звітному періоді АРМА підготувало та направило 100 звернень прокурорам з повідомленням про неможливість ефективного управління активами. Підстави звернень були різними: 27 звернень стосувалися активів, які знаходяться на ТОТ або в зоні бойових дій, 19 — щодо активів із невстановленим розташуванням або їхньою фактичною відсутністю, 10 — щодо активів у незадовільному стані, що втратили інвестиційну привабливість, ще 13 — щодо випадків, пов'язаних з відсутністю заборони на користування активом або потребою у додатковому арешті. Ще 31 звернення стосувалося необхідності зміни способу управління або порядку зберігання речових доказів. Результат цих звернень демонструє системне «зависання» активів на стику між АРМА та органами прокуратури: зі 100 направлених звернень відповіді надійшли лише на 32, з яких позитивно вирішено лише 5.

У більшості випадків прокурори повідомили про відсутність правових підстав для зміни способу управління, оскільки відповідні активи визнано речовими доказами в кримінальних провадженнях. Отже, значна частина активів залишається в управлінні АРМА без реальної можливості здійснювати ефективні управлінські дії — ані продати, ані змінити умови зберігання, ані передати іншому розпоряднику. Ця

3243 Єдиний державний реєстр активів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні.

3244 Лист Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів від 05.03.2026 № 1411/1-32-26/6.4.

3245 Там само.

ситуація є прямим наслідком відсутності чітко врегульованої процедури взаємодії між АРМА та органами прокуратури на стадії, коли актив продовжує бути речовим доказом, але фізично або юридично втрачає свою ліквідність.

Також АРМА надало інформацію, що станом на 24 березня 2026 року за результатами проведених АРМА конкурсних доборів дібрано управителів для 3 700 активів. За результатами конкурсів не визначено управителя відносно 91 активу. З метою виконання рішень суду, відповідно до яких АРМА передано активи для реалізації, реалізовано 5 071 актив. Водночас АРМА вживало заходів щодо реалізації 987 активів, які за результатами торгів наразі не реалізовані. На підставі відповідних рішень Уряду, відповідно до ст. 21[1] Закону № 772-VIII[3246] (управління активами у виняткових випадках через суб'єкти державної форми власності), в управління визначеним управителям передано 518 активів[3247].

Загалом механізми звітування, запроваджені Законом № 4503-IX, дають змогу систематично оцінювати динаміку роботи АРМА. За III квартал 2025 року орган уклав 19 договорів управління активами[3248], а за IV квартал — ще 12 договорів[3249]. Це вже перевищує кількість договорів управління активами, які уклало АРМА у 2023 та 2024 роках. Однак оновлені правила добору управителів арештованими активами не були запущені з 30 січня 2026 року, як це передбачено законом. АРМА спільно із державним підприємством «Прозорро» запустило модуль в електронній системі закупівель для відбору управителів складними активами із затримкою в кілька місяців, а для простих активів станом на липень 2026 року він досі не запущений, що пов'язано, зокрема, із браком фінансування[3250].

Затримки з запуском оновлених механізмів добору управителів відбулися, зокрема, через несвоєчасне прийняття окремих підзаконних актів, необхідних для виконання реформи, як-от: порядку прийняття активів в управління, порядку зберігання арештованих активів, методики визначення можливості здійснення управління активом та орієнтовних договорів управління[3251]. Водночас станом на кінець липня 2026 року всі необхідні підзаконні нормативні акти прийнято. Понад те, у порядку реалізації арештованих активів визначено заборону купувати активи особам, пов'язаним із власником активу, підозрюваним чи обвинуваченим у відповідному провадженні[3252].

3246 Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : Закон України від 10.11.2015 № 772-VIII. ↗

3247 Лист Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів від 24.03.2026 № 1774/1-32-26/6.

3248 Звіт Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, про показники управління активами за III квартал 2025 року. ↗

3249 Звіт Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, про показники управління активами за IV квартал 2025 року. ↗

3250 Лист Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів від 19.06.2026 № 5226/1-33-26/8.

3251 Підзаконні акти на виконання реформи АРМА: юридичний аналіз. *Transparency International Ukraine.* 2026. ↗

3252 Про затвердження Порядку реалізації арештованих активів : постанова Кабінету Міністрів України від 01.07.2026 № 846. ↗

Окремо залишається необхідність внесення змін до КПК України з метою належного врегулювання взаємодії АРМА з органами прокуратури під час роботи з арештованими активами. Однак видимого прогресу в цьому напрямі немає, окрім того, що ця проблема знайшла своє відображення у проєкті Антикорупційної стратегії[3253].

Резонансним прикладом звітного періоду, що продовжує викликати запитання, є продаж АРМА в січні 2026 року 460 га землі та інфраструктури гірськолижного підйомника на полонині Боржава за 89,5 млн грн. Покупці були пов'язані з особами, причетними до кримінального провадження, у межах якого ці активи вилучені, — саме від такого сценарію застерігають настанови FATF[3254] та п. 40 Преамбули до Директиви ЄС 2024/1260[3255]. Хоча ключові рішення в цьому процесі ухвалювалися ще до реформи та зміни керівництва АРМА.

Загалом реформа АРМА є суттєвим кроком уперед, однак її практична імплементація залишається незавершеною. Частина труднощів є наслідком структурних проблем, успадкованих від попереднього керівництва. Водночас нинішній темп прийняття підзаконних актів та інституційної консолідації не відповідає масштабу реформи.

Стратегія повернення активів на 2024–2025 роки, за інформацією АРМА, виконана: з 52 заходів лише один залишається на стадії реалізації — запровадження автоматичного обміну інформацією між ЄДРАА та інформаційними системами органів досудового розслідування. Відповідно до КСП[3256] підключення електронної системи управління кримінальними провадженнями до ЄДРАА планується у IV кварталі 2026 року. Причиною затримки є технічне обмеження ЄРДР: чинний функціонал не передбачає можливості відкриття або вибіркової передачі частини даних кримінального провадження до інших інформаційних систем, що унеможливлює прямий доступ для працівників АРМА[3257].

Аналіз звіту про виконання Стратегії повернення активів на 2023–2025 роки, а також надісланого АРМА для аналізу проєкту Стратегії повернення активів на 2026–2030 роки[3258] свідчить, що значна частина завдань нової Стратегії фактично дублює ті заходи, які позначені у звіті про виконання попередньої стратегії як виконані. Зокрема, доступ АРМА до державних реєстрів та інформаційних систем урегульовано Законом № 4503-IX і забезпечено технічно через систему «Розшук»; договори з компаніями-провайдерами для розшуку активів підписано; електронну захищену систему обміну інформацією між АРМА та правоохоронними

3253 Про затвердження Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки : проєкт Закону України, реєстраційний № 15230-д від 27.07.2026. ↗

3254 FATF releases detailed guidance to help practitioners recover criminal assets. FATF. ↗

3255 Directive (EU) 2024/1260 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on asset recovery and confiscation. ↗; АРМА не підписало протоколи про результати торгів щодо продажу земель на Закарпатті. *Transparency International Ukraine*, 2026. ↗

3256 Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : Указ Президента України від 11.05.2023 № 273. ↗

3257 Інформація надана Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів у листі від 24.03.2026 № 1774/1-32-26/6.

3258 Там само.

органами введено в експлуатацію; підписано 12 міжнародних міжвідомчих угод і встановлено участь у 11 міжнародних мережах[3259].

Якість виконання деяких завдань, які задекларовані як виконані у відповідному звіті, потребує додаткового аналізу та свідчить про необхідність посилення аналітичного потенціалу Агентства. Наприклад, завдання щодо розроблення законопроєкту про стягнення в дохід держави активів осіб, які ухиляються від кримінального правосуддя до винесення вироку, позначено як виконане з посиланням на пункти 4 і 5 розділу II Закону № 4560-IX[3260], однак ці пункти є суто декларативними дорученнями органам влади «посилити роботу» та за потреби розглянути можливість підготовки змін до законодавства.

Інший приклад: завдання щодо розроблення механізму повернення запитуючій стороні арештованих активів у випадках конфіскації еквівалентної вартості позначено як виконане з посиланням на два закони — про застосування конфіскації при звільненні від покарання з випробуванням та про відповідальність юридичних осіб за підкуп іноземних посадовців. Жоден із цих законів за своїм предметом не регулює питання повернення арештованих активів запитуючій стороні в контексті міжнародного співробітництва. Посилання на них як на підставу виконання завдання позбавлене будь-якого змістовного зв'язку із самим завданням. Тобто завдання залишилося невиконаним, відповідного законопроєкту розроблено не було.

Отже, звіт про виконання Стратегії повернення активів на 2023–2025 роки потребує додаткового опрацювання в частині обґрунтування виконання окремих завдань.

Проєкт Стратегії повернення активів на 2026–2030 роки, наданий для аналізу, від попередньої Стратегії повернення активів (2023–2025 роки) вирізняється вищим рівнем амбітності та конкретики. Він послідовно імплементує новели Директиви (ЄС) 2024/1260, зокрема інститути розширеної конфіскації, конфіскації без вироку (NCBC), необґрунтованих активів та активів у третіх осіб, а також належно акцентує на управлінні арештованими активами, плануванні перед передачею до АРМА, соціальному використанні конфіскованого майна та транскордонній співпраці. На окрему увагу заслуговує Ціль 4 щодо віртуальних активів, яка виходить за межі мінімальних вимог Директиви. Водночас документ потребує доопрацювання. Серед ключових зауважень — відсутність САП серед відповідальних виконавців операційного плану; переважно процедурний, а не вимірюваний характер індикаторів виконання без визначення базових значень; недостатнє врахування вимог ст. 6–8 згаданої Директиви щодо захисту доступу до реєстрів, зокрема в частині логування запитів та обмеження кола уповноважених осіб; відсутність вимог до прозорості та публічної звітності спеціальних фондів, до яких спрямовуватимуться конфісковані кошти; дублювання розділів щодо моніторингу та звітування (розділи IV і VI). Окремо треба зазначити можливе дублювання між опера-

3259 Звіт про стан реалізації Стратегії повернення активів на 2023–2025 роки за 2024–2025 роки. *Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.* ↗

3260 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення повноважень Національного антикорупційного бюро України та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури : Закон України від 31.07.2025 № 4560-IX. ↗

ційним планом, розроблення якого є вимогою Регламенту Кабінету Міністрів України, з майбутнім окремим планом заходів, розроблення якого передбачено проєктом розпорядження.

Рекомендації

1. Парламенту потрібно розробити за участю експертної спільноти та прийняти зміни до КПК України для забезпечення повноцінної реалізації всіх положень Закону № 4503-IX[3261].

2. Уряду та АРМА варто забезпечити якісне доопрацювання проєкту Стратегії повернення активів на 2026–2030 роки відповідно до вимог Регламенту Кабінету Міністрів України та з орієнтацією на якісні зміни у відповідній сфері, а також уникнути дублювань між операційним планом та планом заходів з реалізації Стратегії.

3. Конкурсній комісії з відбору голови АРМА необхідно ефективно та з урахуванням найкращих практик, а також недоліків попереднього конкурсу провести повторний конкурс на посаду Голови АРМА, а Уряду — невідкладно призначити переможця конкурсу.

4. Уряду та АРМА потрібно запустити оновлені механізми добору управителів простих активів через систему Prozorro.

5. АРМА та ОГП треба розробити та затвердити чіткий порядок взаємодії під час роботи з активами, ефективне управління якими є неможливим або недоцільним, зокрема в частині активів, визнаних речовими доказами у кримінальних провадженнях.

6. Комісії з незалежного аудиту АРМА необхідно забезпечити належну підтримку для завершення оцінювання у межах встановленого законом строку, зокрема через своєчасне та належне надання відповідей щодо запитуваної інформації.

7. АРМА необхідно забезпечити моніторинг стану реалізації прийнятих підзаконних нормативно-правових актів із врахуванням позицій ключових зацікавлених сторін з метою виявлення проблемних питань та визначення потреб у вдосконаленні процесів, якими займається Агентство.

Кіберзлочини

Прогрес та проблеми

У звітному періоді у сфері розслідування та протидії кіберзлочинам варто зазначити *обмежений прогрес*.

У 2025 році відбулося суттєве зменшення кількості кіберзлочинів — на 46% (з 50 181 до 26 913)[3262]. Найбільше скоротилася кількість онлайн-шахрайств — на

3261 Попередньо надана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 655) залишається актуальною. ↗

3262 Звіт про результати роботи за 2025 рік / Національна поліція України. 2025. С. 49. ↗

48% (з 34 970 до 18 247), правопорушень у банківській сфері — на 59% (з 8 195 до 3 328), у сфері телекомунікацій і поширення протиправного контенту — на 37% (з 2 295 до 1 456), а також у сфері комп'ютерних систем — на 18% (з 4 721 до 3 882). Хоча кількість учинених онлайн-шахрайств є найменшою з 2023 року, водночас однаково залишається суттєвою та складає 38% від загальної кількості шахрайств. Попри зменшення кількості кіберінцидентів, фінансові наслідки таких злочинів залишаються значними. У 2025 році встановлено матеріальні збитки на суму 766,4 млн грн (у 2024 році — 539,9 млн грн)[3263].

За підходом НПУ до кіберзлочинів належать будь-які шахрайські дії в мережі Інтернет. Наприклад, фішинг[3264], вішинг[3265], спуфінг[3266] та інші подібні явища. Найбільш поширеними видами таких шахрайств залишаються обман покупців під час реалізації товарів через інтернет, фішинг, дзвінки під виглядом працівників банків з метою заволодіння персональними платіжними даними, прохання про допомогу зі зламаних акаунтів у соціальних мережах, дзвінки з так званих кол-центрів щодо неіснуючих виплат, повідомлення потерпілим неправдивої інформації про родичів («син у біді») тощо. Актуальними залишалися шахрайські схеми, серед яких — фальшивий збір коштів для військових, вимагання винагороди за повернення осіб з полону або за надання інформації про місцеперебування зниклих безвісти, допомога в отриманні виплат родичам загиблих військовослужбовців, фішингові розсилки посилань на петиції про надання військовослужбовцям звання Герой України посмертно, евакуаційні перевезення, оренда житла за вигідною ціною для переселенців[3267].

За даними Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (Держспецзв'язку), вперше з початку повномасштабного вторгнення зафіксовано зменшення на 4% загальної кількості кіберінцидентів, як порівняти з попереднім півріччям[3268]. Жодного критичного інциденту не зафіксовано, а кількість інцидентів високого рівня знизилася. Попри незначне зростання кількості розсилок шкідливих програм, реальних інфікувань стало менше. Це свідчить про підвищення обізнаності користувачів та ефективності заходів кіберзахисту.

Хоча загальна статистика свідчить про зменшення кількості кібератак на сектор безпеки та оборони, це неповною мірою відображає реальність. Значна частина

3263 Там само. С. 51.

3264 Фішинг — це вид шахрайства, коли зловмисники за допомогою підроблених електронних листів, повідомлень чи сайтів намагаються виманити в людей особисту інформацію: логіни, паролі, реквізити банківських карток або інші конфіденційні дані. Мета фішингу — обманом змусити людину самостійно надати ці дані, щоб потім використати їх для крадіжки коштів або вчинення інших шахрайських дій.

3265 Вішинг — це вид шахрайства, за якого зловмисники телефонують постраждалій особі, представляючись працівниками банку чи інших авторитетних установ, з метою виманити у людини конфіденційну інформацію: наприклад, дані банківської картки чи паролі. Використовуючи психологічний тиск («ваш рахунок заблоковано», «на вашому рахунку підозріла активність»), шахраї змушують людину розголошувати приватні дані або виконувати фінансові операції на користь злочинців.

3266 Спуфінг — це технологія підміни ідентифікатора відправника, коли шахраї маскують номер телефону, адресу електронної пошти чи вебсайт, щоб створити враження, що повідомлення чи дзвінок надходить від реальної, довіреної особи чи організації. Спуфінг часто використовується для того, щоб жертва не підозрювала шахрайські дії та добровільно передавала особисті дані або кошти.

3267 Звіт про результати роботи за 2025 рік / Національна поліція України. 2025. С. 49–50. ↗

3268 Кіберзагрози: Україна. Аналітика за II півріччя 2025 / Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. С. 9. ↗

таких кіберінцидентів тепер успішно відбивається та опрацьовується підрозділами кібербезпеки самих військових формувань. Вплив на цей сектор може безпосередньо позначатися на перебігу бойових дій, тому він залишається під постійним прицілом ворога. **Отже, зменшився не лише рівень кіберзлочинності, а й ширше коло кіберзагроз, що пояснюється низкою причин, зокрема і тим, що за роки повномасштабного вторгнення Україні вдалося захистити свої інтернет-системи та бази даних, зокрема і критичну інфраструктуру**.

У Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року[3269] Європейська комісія висловила три рекомендації стосовно боротьби з кіберзлочинами: 1) ратифікувати та імплементувати Другий додатковий протокол до Конвенції про кіберзлочинність (CETS No. 224); 2) усунути застереження, що були зроблені Україною під час ратифікації Конвенції про кіберзлочинність (Будапештська конвенція); 3) до кінця 2025 року в діяльність органів правопорядку та прокуратури має бути впроваджена система оцінювання загроз організованої злочинності в кіберпросторі (Internet Organised Crime Threat Assessment — IOCTA).

Щодо ратифікації та імплементації Другого додаткового протоколу до Конвенції про кіберзлочинність (CETS No. 224)[3270], то його ратифікація, відповідно до Дорожньої карти з питань верховенства права, планується на IV квартал 2027 року[3271]. Наразі триває підготовка необхідних документів.

У КПК України так і не впроваджено поняття «електронний (цифровий) доказ», що не відповідає ст. 14 Конвенції про боротьбу з кіберзлочинністю (Будапештської конвенції)[3272]. На практиці відсутність правил застосування електронних доказів у нормативних актах, для яких їх наявність була б природною та необхідною, призводить до того, що фактичне існування правового інституту не збігається з юридичною частиною. Фактично електронні докази використовуються в будь-якій категорії справ — від дорожньо-транспортних пригод до захисту інтелектуальної власності. ВС у 2023 році визначив[3273], що електронні докази можуть подаватися, зокрема, у цифровому вигляді з електронним підписом. Водночас, якщо учасник процесу ставить під сумнів достовірність доказу, він має обґрунтувати свої сумніви, а суд може витребувати оригінал[3274].

Дорожня карта з питань верховенства права передбачає розроблення та прийняття у IV кварталі 2026 року законів щодо удосконалення процедури використання електронних (цифрових) доказів у кримінальному провадженні, часткового розкриття даних про рух інформації та застосування термінового збереження інформації, спрямованих на повну імплементацію Конвенції про кіберзлочинність.

3269 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 50. ↗

3270 Second Additional Protocol to the Cybercrime Convention on enhanced co-operation and disclosure of electronic evidence (CETS No. 224) of 12.05.2022. ↗

3271 Україна підписала цей Протокол ще 30 листопада 2022 року. Див.: Chart of signatures and ratifications of Treaty 224. Council of Europe. ↗

3272 Конвенція про кіберзлочинність від 23.11.2001. ↗

3273 Постанова Верховного Суду від 21.06.2023 у справі № 916/3027/21. ↗

3274 Суддя ВС проаналізувала критерії допустимості й достовірності електронних доказів у кримінальному процесі. *Верховний Суд*. 2025. ↗

Також Дорожньою картою з питань верховенства права та Планом заходів до КСП[3275] передбачалось у IV кварталі 2025 року розроблення та прийняття разом з Європейським центром боротьби з кіберзлочинністю Європолу нормативно-правової бази для запровадження на постійній основі в діяльність органів правопорядку та прокуратури України системи IOCTA для посилення їхніх спроможностей щодо протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам у боротьбі з кіберзлочинністю.

Кабінет Міністрів України 1 липня 2026 року прийняв постанову № 861[3276], якою визначив склад Міжвідомчої робочої групи з оцінки загроз організованої злочинності в Інтернеті (IOCTA), затвердив Положення про її роботу та порядок проведення оцінювання загроз відповідної злочинності. Зокрема, визначено, що під час такого оцінювання застосовуються підходи та принципи Європолу для аналізу ризиків і збору даних через спеціальні опитувальники. Керівне ядро робочої групи сформоване з представників системи МВС. Головою Міжвідомчої робочої групи призначено заступника Міністра внутрішніх справ, а його заступником у цьому органі став заступник Голови НПУ. Результати роботи групи викладаються у звітах, публічна версія яких має публікуватися на вебсайті МВС.

Законодавчого закріплення потребує регламентація порядку впровадження в діяльність Національного координатора у межах його взаємодії з уповноваженими державними органами даних кримінальної аналітичної розвідки, можливостей IT-систем та кібербезпеки, ризик-орієнтованих підходів, методології SOCTA та IOCTA тощо[3277]. Закон України «Про органи правопорядку», проблеми прийняття якого вже розглядалися[3278], мав би містити відповідні положення. У будь-якому разі системи SOCTA та IOCTA, крім підзаконного регулювання, мають отримати своє закріплення і на рівні закону.

Відсутній прогрес у частині імплементації **Директиви ЄС 2019/713**[3279] про боротьбу з шахрайством і підробкою безготівкових платіжних засобів, яка встановлює мінімальні правила щодо визначення кримінальних правопорушень і санкцій у сфері шахрайства та підробки безготівкових платіжних засобів. Чинне законодавство України недостатньою мірою відповідає положенням Директиви 2019/713.

Статистичні дані свідчать про зростання цієї проблеми в Україні. Так, згідно зі статистикою НБУ[3280], у 2025 році 83% від загальної кількості всіх шахрайських операцій із платіжними картками здійснюються саме в мережі Інтернет (із використанням інформаційно-комунікаційних систем та методів соціальної інженерії). За

3275 План заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792, захід 1.3.2. ↗

3276 Деякі питання оцінки загроз організованої злочинності в Інтернеті (IOCTA) : постанова Кабінету Міністрів України від 01.07.2026 № 861. ↗

3277 Парламентське дослідження щодо законодавчого та інституційного забезпечення боротьби з організованою злочинністю в Україні / Дослідницька служба Верховної Ради України. 2026. С. 19. ↗

3278 Докладно — у підрозділі «Стан реалізації стратегічних документів у сфері реформування органів правопорядку» до цього звіту.

3279 Directive (EU) 2019/713 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on combating fraud and counterfeiting of non-cash means of payment and replacing Council Framework Decision 2001/413/JHA. ↗

3280 Шахрайство з платіжними картками у 2025 році: кількість випадків знизилася, сума збитків — зросла. *Національний банк України*. 2026. ↗

даними офіційних досліджень цифрової та ШІ-грамотності, станом на кінець 2025 року — початок 2026 року приблизно 23% українців особисто стикалися з кібератаками та шахрайськими схемами, посиленими ШІ, а 35% дорослого населення отримували згенеровані ШІ фейкові відповіді чи контент. Попри превентивні заходи та незначне зменшення кількості незаконних транзакцій (із 270 тис. операцій у 2024 році до 256 тис. у 2025 році), масштаби фінансових втрат громадян стрімко зростають. За підсумками 2025 року загальна сума збитків від шахрайства з використанням платіжних карток збільшилася на 24% та сягнула 1,4 млрд грн. Це пов'язано з підвищенням технологічної складності атак та зростанням обсягу середньої суми однієї злочинної операції на 30% — з 4 247 грн до 5 536 грн.

Станом на сьогодні відповідальність за передання власної платіжної картки «в оренду» для вчинення злочинних дій не передбачена, а масштаби таких злочинів є значними. З серпня до грудня 2025 року включно Держфінмоніторинг проаналізував фінансові операції за більш ніж 29 тис. рахунків, у яких брали участь понад 80 тис. фізичних осіб. За результатами перевірки встановлено, що 30,81 млрд грн пов'язані з відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом[3281]. Водночас, за оцінками банків, у 2025 році дроп-активність могла стосуватися 10–20% нових карток, а за три квартали 2025 року виявлено орієнтовно 100 тис. скомпрометованих карток[3282].

Варто також зауважити, що окремі складники Директиви не потребують імплементації, наприклад, чинний склад злочину «Шахрайство»[3283] дає підстави стверджувати, що національне законодавство України за цією позицією цілком відповідає вимогам ст. 3 вказаної Директиви.

Відповідно до Дорожньої карти з питань верховенства права, у IV кварталі 2025 року мав бути розроблений та прийнятий закон щодо оптимізації досудового розслідування у кримінальних провадженнях, спрямований на імплементацію Директиви 2019/713. **Законопроєкт № 10190**[3284], який криміналізує електронно-комунікаційне шахрайство, створення, керівництво електронно-комунікаційною шахрайською організацією, а також участь у ній та залучення до участі в такій організації, з травня 2024 року готується до другого читання у Парламенті. Його прийняття дасть змогу увідповіднити положення КК України Директиві 2019/713.

У липні 2026 року народні депутати зареєстрували **проєкт змін до законодавства щодо криміналізації протиправних (шахрайських) діянь, вчинених із використанням інформаційно-комунікаційних систем або систем ШІ (законопроєкт № 15379)**[3285]. Законопроєкт спрямовано на удосконалення правових інструментів захисту майнових прав громадян від маніпулятивних технологій нового покоління

3281 «Оренда» банківських карток: Держфінмоніторинг розкрив масштаби схем дропів. *Money&Career*. 2026. ↗

3282 До 20% карток, відкритих у 2025 році, можуть бути залучені до дроп-схемою – А. Довгальська. *Асоціація українських банків*. 2025. ↗

3283 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Ст. 190. ↗

3284 Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за електронно-комунікаційне шахрайство : проєкт Закону України, реєстраційний № 10190 від 25.10.2023. ↗

3285 Про внесення змін до статті 190 Кримінального кодексу України щодо криміналізації протиправних (шахрайських) діянь, вчинених із використанням інформаційно-комунікаційних систем або систем штучного інтелекту : проєкт Закону України, реєстраційний № 15379 від 03.07.2026. ↗

та створення правових підстав для залучення експертів із кібербезпеки до верифікації ШІ-генерацій у межах кримінальних проваджень. Для цього **пропонується суттєво модернізувати ст. 190 КК України**, що встановлює відповідальність за шахрайство, зокрема до кваліфікованих складів злочину додається шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій із використанням інформаційно-комунікаційних систем або систем ШІ. Крім того, **у кримінальному праві пропонується закріпити поняття «системи штучного інтелекту»**, під якими розуміються технологічні системи (програмне забезпечення або програмно-апаратні комплекси), які здатні генерувати контент, прогнози, рекомендації чи рішення, що мають ознаки інтелектуальної діяльності людини та використовуються для введення потерпілого в оману (зокрема за допомогою технологій заміни чи модифікації обличчя, голосу або текстових даних — технологій дипфейків). **Законопроєкт заслуговує на підтримку Парламенту за умови опрацювання з урахуванням положень Регламенту ЄС про ШІ**[3286].

З 2026 року розпочався облік кіберзлочинів в окремій формі кримінальної статистики[3287]. Так, **Форма № 1-КІБ** «Про результати діяльності органів правопорядку щодо стану запобігання та протидії правопорушенням, які вчинено у сфері кібербезпеки (кіберзлочини)» публікується щомісячно з 1 січня 2026 року[3288].

У 2025 році обліковано (розпочато кримінальних проваджень) **17 267 кіберзлочинів**[3289], з яких 16 889 розслідувала НПУ, 303 — ДБР, 66 — СБУ, 6 — БЕБ, 2 — НАБУ. Більша частина з них за кваліфікацією ст. 190 КК України — шахрайство (12 641 випадок). Водночас 3 723 з них — фішинг. Значною є частка розповсюдженої у мережі інтернет дитячої порнографії (465 випадків). Частка кіберзлочинів, пов'язаних з втручанням в електронно-обчислювальні системи (злам системи безпеки, баз даних тощо)[3290] — 1398 випадків. Перелік не є вичерпним і містить графу «інші», зміст якої не розкрито. У 2025 році ця цифра склала 3 193 облікованих кримінальних правопорушень, що є суттєвим.

Проблема в тому, що поняття «кіберзлочину» можна розуміти в двох значеннях: 1) кіберзалежні злочини (cyber-dependent crimes), тобто ті, що не можуть бути вчинені без використання цифрових технологій (наприклад, створення вірусів, DDoS-атаки, злам систем); 2) кіберпосилені злочини (cyber-enabled crimes) — традиційні діяння, які стали масштабнішими або ефективнішими завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій (наприклад, шахрайство, відмивання кош-

---

3286 Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828. Набере чинності 2 серпня 2026 року. ↗

3287 Про затвердження звітності за формою № 1-КІБ «Звіт про результати діяльності органів правопорядку щодо стану запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, які вчинено у сфері кібербезпеки (кіберзлочини) : наказ Офісу Генерального прокурора від 09.07.2025 № 177. ↗

3288 Про результати діяльності органів правопорядку щодо стану запобігання та протидії правопорушенням, які вчинено у сфері кібербезпеки (кіберзлочини). *Офіс Генерального прокурора.* ↗

3289 Про результати діяльності органів правопорядку щодо стану запобігання та протидії правопорушенням, які вчинено у сфері кібербезпеки (кіберзлочини) січень–грудень 2025 року. *Офіс Генерального прокурора*. ↗

3290 Несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї (ст. 362 КК України).

тів, дитяча експлуатація в інтернеті)[3291]. Перші можна назвати «кримінальні правопорушення у сфері використання інформаційних технологій», а другі — «кримінальні правопорушення, що вчиняються з використанням комп'ютерів»[3292]. До якої категорії відносяться «інші» — незрозуміло. **Проте в наступній інтерпретації даних та комунікації проблем кіберзлочинності органи правопорядку і прокуратури мають звернути увагу на цю проблему, насамперед вести мову про першу категорію кіберзлочинів, адже вона є найбільш суспільно небезпечною та завдає значної шкоди, зокрема критичній інфраструктурі держави**.

У IV кварталі 2026 року, відповідно до Дорожньої карти з питань верховенства права, має бути створена уніфікована статистична звітність органів правопорядку та органів прокуратури щодо протидії кримінальним правопорушенням у сфері кібербезпеки. Отже, статистична звітність і надалі буде вдосконалюватися з огляду на виявлені протягом року проблеми з огляду на облік цього виду кримінальних правопорушень.

Рекомендації

1. Прийняти зміни до законодавства щодо імплементації Конвенції про кіберзлочинність у повному обсязі, зокрема ввести в КПК України поняття електронного (цифрового) доказу (за аналогією з Господарським процесуальним кодексом України, Цивільним процесуальним кодексом України та Кодексом адміністративного судочинства України), а також інших необхідних змін для повної імплементації зазначеної Конвенції в українське законодавство.

2. Розробити та прийняти закони щодо ратифікації Другого додаткового протоколу до Конвенції про кіберзлочинність та посилення співробітництва постачальників електронних комунікаційних послуг України з уповноваженими органами держав-підписантів вказаної Конвенції.

3. Увідповіднити КК України Директиві (ЄС) 2019/713, зокрема впровадити кримінальну відповідальність за незаконні дії з платіжними картками чи іншими платіжними інструментами в інтересах третіх осіб.

4. Підготувати перший публічний звіт про оцінку загроз організованої злочинності в інтернеті (IOCTA) та опублікувати на вебсайті МВС.

5. Вдосконалити уніфіковану статистичну звітність органів правопорядку та органів прокуратури щодо протидії кримінальним правопорушенням у сфері кібербезпеки. Зокрема, розкрити зміст категорії «інші» кіберзлочини, частка яких серед загальної кількості кіберзлочинів значна. В інтерпретації та комунікації даних щодо кіберзлочинності робити акцент на кримінальних правопорушеннях у сфері використання інформаційних технологій.

3291 McGuire M., Dowling S. Cyber crime: A review of the evidence / Home Office. October 2013. (Research Report 75). ↗

3292 Карчевський М. Кримінальне право в умовах цифрової трансформації. Від несанкціонованого доступу до «jailbreak» штучного інтелекту : монографія. Ун-т Короля Данила; Ін-т інформації, безпеки і права Нац. акад. прав. наук України. Харків : Право, 2025. С. 15.

Протидія торгівлі людьми

У звітному періоді у сфері протидії торгівлі людьми спостерігається *відсутність або обмежений прогрес*, що зумовлює необхідність подальшого системного реагування.

Аналіз виконання рекомендацій та усунення проблем, визначених у Тіньовому звіті 2025 року[3293], свідчить, що значна частина ключових недоліків, зокрема прогалини законодавчого регулювання, включно з неврегульованістю нових форм експлуатації та використання інформаційно-комунікаційних технологій; незапровадження відповідальності юридичних осіб за вчинення злочину торгівлі людьми; незапровадження принципу непокарання постраждалих осіб; нестворення незалежного національного доповідача; відсутність ефективних механізмів допомоги постраждалим за кордоном, залишаються без змін, що свідчить про відсутність прогресу в цих сферах.

Водночас у низці напрямів, як-от кримінальне переслідування, ідентифікація постраждалих, розвиток системи допомоги, підвищення інституційної спроможності та реалізація інформаційно-просвітницьких заходів, спостерігаються певні зрушення, які, однак, не мають системного характеру та не призвели до усунення ключових проблем, що дає змогу оцінити їх як *обмежений прогрес*[3294]. Так, через повномасштабну війну Росії проти України та масштабні міграційні процеси значна частина населення України опинилася в умовах підвищеної соціально-економічної вразливості[3295].

Зокрема, війна підвищила ризики потрапляння в ситуацію торгівлі людьми та експлуатації, посилюючи вразливість українок та українців. Факторами вразливості, які сприяють цьому, є втрата роботи та ризик опинитися за межею бідності; внутрішнє переміщення, яке може бути для особи (родини) багаторазовим, що посилює ризик потрапляння в ситуацію торгівлі людьми; виїзд за кордон з метою отримання тимчасового прихистку; проживання на території України, яка була або є тимчасово окупована РФ; непридатність житла за місцем постійного проживання внаслідок руйнації через бойові дії; інші соціальні фактори (пенсійний вік, інвалідність, самостійне виховання дитини/дітей, багатодітність тощо).

За даними органів правопорядку[3296], протягом декількох років зафіксовано зменшення кількості офіційно зареєстрованих випадків торгівлі людьми. Проте у 2025 році, навпаки, **зафіксовано зростання як кількості кримінальних проваджень, так і кількості осіб, яким встановлено статус постраждалих від торгівлі людьми**[3297].

3293 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 698–713. ↗

3294 У цьому підрозділі акцент зроблено на оновленні інформації щодо тих напрямів, де відбулися зміни, а також на висвітленні нових або раніше недостатньо охоплених викликів, зокрема пов'язаних із торгівлею людьми в онлайн-просторі.

3295 World Migration Report 2024 / International Organization for Migration. Geneva, 2024. 384 p. ↗

3296 Статистика. *Офісу Генерального прокурора*. 2026. ↗

3297 Кількість осіб, яким Нацсоцслужбою встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми. *Національна соціальна сервісна служба України*. 2022–2026. ↗

Зокрема, у 2024 році відкрито 105 кримінальних проваджень за ст. 149 КК України, тоді як статус постраждалих встановлено 182 особам[3298]; у 2025 році — відповідно 155 проваджень і 485 осіб зі встановленим статусом. За січень–липень 2026 року обліковано 194 кримінальні правопорушення, пов'язані із торгівлею людьми, а станом на липень 2026 року статус постраждалих від торгівлі людьми встановлено 563 особам.

Різниця в наведених статистичних даних щодо осіб, які постраждали від торгівлі людьми, пояснюється різними процедурами фіксації таких осіб. Зокрема, у кримінальному провадженні потерпіла особа визначається після подання заяви, тоді як статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, надається за окремою адміністративною процедурою через місцеві органи влади. Додатково на розбіжності впливає можливість отримання допомоги без звернення до органів правопорядку, небажання частини постраждалих проходити формалізовані процедури з метою уникнення повторної травматизації, а також особливості обліку в умовах війни, коли частина постраждалих фіксується в межах кримінальних проваджень за ст. 438 КК України («Воєнні злочини»), а не як окрема категорія потерпілих від торгівлі людьми, попри наявність ознак експлуатації.

Значна кількість випадків залишається прихованою на ТОТ України або серед громадян/ок, які перебувають за кордоном. Адже масштаб гуманітарної кризи в Україні залишається високим, охоплюючи 10,8 млн осіб усередині країни та 1,7 млн українців в інших державах, чиї потреби стають складнішими та багатошаровими. Найвищий рівень вразливості фіксується у важкодоступних та прифронтових районах (приблизно 3,1 млн осіб), а також серед українців, які перебувають у країнах ЄС, з яких 40% живуть за межею бідності[3299].

Законодавча база та імплементація міжнародних стандартів у сфері протидії торгівлі людьми, зокрема у кіберпросторі, в Україні

Україна продовжує поступову гармонізацію національного законодавства з міжнародними та європейськими стандартами у сфері протидії торгівлі людьми, зокрема з урахуванням положень директив Європейського Союзу, як-от (ЄС) 2011/36[3300], (ЄС) 2024/1712[3301] та (ЄС) 2024/1385[3302], які визначають сучасні підходи до криміналізації, запобігання та захисту постраждалих. Водночас положення конвенцій Ради Європи та ООН (зокрема Конвенція Ради Європи про протидію торгівлі людьми (2005)[3303] та Протокол ООН про запобігання торгівлі людьми (Палермсь-

3298 Кількість осіб, яким Нацсоцслужбою встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми. *Національна соціальна сервісна служба України*. ↗

3299 IOM Ukraine and Regional Response : Annual Report 2025 / International Organization for Migration. 2026. ↗

3300 Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA. ↗

3301 Directive (EU) 2024/1712 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 amending Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims. ↗

3302 Directive (EU) 2024/1385 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on combating violence against women and domestic violence. ↗

3303 Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16.05.2005. ↗

кий протокол)[3304] загалом враховані в національному законодавстві, однак їх імплементація залишається частковою, зокрема в частині відповідальності юридичних осіб, принципу непокарання постраждалих та криміналізації використання послуг постраждалих осіб.

Вказані Директиви ЄС акцентують на необхідності врахування нових форм експлуатації та ролі інформаційно-комунікаційних технологій у вчиненні злочину торгівлі людьми.

Директива (ЄС) 2024/1385 встановлює розширені підходи до криміналізації сексуального насильства, включно з його проявами в умовах збройного конфлікту та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Українське законодавство загалом криміналізує відповідні діяння через положення КК України (зокрема статті 149, 152, 438). Водночас **чинне законодавство не містить комплексного визначення торгівлі людьми з урахуванням використання цифрових технологій як окремого способу вчинення злочину**.

Директива (ЄС) 2024/1712 розширює перелік форм експлуатації, включно з примусовим шлюбом, незаконним усиновленням та експлуатацією сурогатного материнства. У національному законодавстві України більшість зазначених форм охоплено, однак **експлуатація сурогатного материнства прямо не визначена як окрема форма експлуатації**, попри наявні зафіксовані випадки.

Зростальна **роль цифрових технологій у вчиненні злочину торгівлі людьми** визнається на рівні ЄС одним із ключових викликів. Зокрема, йдеться про використання онлайн-платформ для вербування, контролю, експлуатації постраждалих та поширення матеріалів сексуального характеру. У законодавстві України такі дії наразі не інтегровані до складу злочину торгівлі людьми, а використання інформаційно-комунікаційних технологій не визначено як обтяжувальну обставину.

Водночас Україна забезпечує функціонування інституційної **системи протидії торгівлі людьми, включно зі спеціалізованими підрозділами НПУ** (Департамент міграційної поліції та Департамент кіберполіції), а також механізми міжвідомчої взаємодії. Нормативно-правова база передбачає процедури ідентифікації постраждалих, надання їм статусу та доступу до соціальних послуг відповідно до міжнародних стандартів.

Державну політику в цій сфері реалізує Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України та Національна соціальна сервісна служба України. Водночас нормативно-правові документи, зокрема Державна цільова соціальна програма протидії торгівлі людьми до 2025 року[3305], неповною мірою враховують виклики, пов'язані з цифровізацією[3306]. Прийнята в лютому 2026 року Концепція Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2030 року част-

3304 Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000. ↗

3305 Про затвердження Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.06.2023 № 496. ↗

3306 Інформація надана представницею Апарату Урядової уповноваженої з питань гендерної політики під час інтерв'ю, проведеного 20.03.2026.

ково враховує виклики, пов'язані з цифровізацією та використанням інформаційно-комунікаційних технологій у торгівлі людьми[3307]. Документ передбачає розвиток заходів із профілактики, виявлення та реагування на випадки торгівлі людьми, вчинені з використанням цифрових технологій і ШІ, що відповідає сучасним тенденціям поширення цього злочину. Це свідчить про перехід до більш комплексного підходу з урахуванням нових форм експлуатації та ризиків онлайн-середовища.

З урахуванням наслідків війни РФ проти України та процесів цифровізації, подальша імплементація європейських стандартів потребує комплексного підходу з поєднанням правових, інституційних та технологічних інструментів та посилення міжвідомчої та міжнародної співпраці.

Кримінальне переслідування злочину торгівлі людьми

За інформацією ОГП[3308], упродовж 2025 року органи правопорядку України зареєстрували 162 кримінальні правопорушення, пов'язані з торгівлею людьми (ст. 149 КК України). За цими фактами повідомлено про підозру 104 особам у вчиненні 119 кримінальних правопорушень, визнано потерпілими 113 осіб, а до суду передано 46 обвинувальних актів щодо 75 осіб. Статистика свідчить про зростання кількості виявлених злочинів. Так, у 2025 році органи поліції облікували 153 факти торгівлі людьми, що на 47,1% більше, ніж у 2024 році (104 факти). Кількість осіб, яким повідомлено про підозру, також зросла. У 2025 році підозру оголошено у 119 кримінальних правопорушеннях, що на 67,6% більше, ніж у попередньому році. До суду скеровано 46 обвинувальних актів, що на 64,3% більше, ніж у 2024 році.

Дані за перше півріччя 2026 року свідчать про подальшу активну роботу органів правопорядку та прокуратури у сфері протидії торгівлі людьми. За інформацією ОГП[3309], протягом січня–червня 2026 року прокурори повідомили про підозру 64 особам у вчиненні 101 кримінального правопорушення, пов'язаного з торгівлею людьми. До суду скеровано 33 обвинувальні акти щодо 57 осіб, 9 осіб засуджено. Для порівняння, за весь 2025 рік суди ухвалили обвинувальні вироки щодо 32 осіб. Серед кримінальних проваджень цієї категорії — справи щодо торгівлі дітьми, сексуальної та трудової експлуатації, примусового жебрацтва, а також використання вразливих осіб для незаконного переправлення через державний кордон.

У 2025 році на розгляді місцевих судів перебувало 197 кримінальних проваджень, з яких станом на кінець 2025 року залишалося нерозглянутими 155 (78,7%). **Упродовж року суди розглянули 42 провадження, за результатами яких постановлено 30 вироків та засуджено 31 особу**[3310]. Апеляційні суди за вказаний період переглянули 7 вироків за ст. 149 КК України, з яких 4 вироки залишено без змін,

3307 Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.02.2026 № 184. ↗

3308 Офіс Генерального прокурора посилює роботу з протидії торгівлі людьми. *Офіс Генерального прокурора.* 2026. ↗

3309 Публікація Офісу Генерального прокурора в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

3310 Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2025 рік. *Судова влада України*. ↗

1 вирок змінено, а 2 вироки скасовано з ухваленням нових вироків у зв'язку з необхідністю застосування більш суворого покарання[3311].

За даними НПУ[3312], у 2025 році забезпечено інформування всіх потерпілих у кримінальних провадженнях про їхні права, можливість отримання статусу постраждалих та доступ до допомоги. НПУ брала активну участь у реалізації операційних планів EMPACT, зокрема через проведення спільних міжнародних операцій, спрямованих на протидію сексуальній та трудовій експлуатації.

Водночас, попри активізацію діяльності органів правопорядку та зростання кількості виявлених випадків, ефективність кримінального переслідування злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, залишається обмеженою. Значна частина кримінальних проваджень не доходить до стадії судового розгляду або закривається на етапі досудового розслідування. Навіть у тих випадках, коли справи передаються до суду, **реальні вироки із застосуванням покарання у вигляді позбавлення волі ухвалюються відносно невеликої кількості винних осіб**.

Однією з ключових причин є **низький рівень залученості постраждалих у кримінальному процесі**: вони часто припиняють участь через страх, недовіру до органів правопорядку або психологічний тиск. Додатковим викликом залишається належна правова кваліфікація злочинів, пов'язаних із сексуальним насильством та експлуатацією в умовах війни. Частина таких діянь розслідується як воєнні злочини, що ускладнює їх кваліфікацію саме як випадків торгівлі людьми та впливає на статистичний облік і практику притягнення винних осіб до відповідальності.

Загалом наведені дані свідчать як про посилення зусиль держави у сфері протидії торгівлі людьми, так і про наявність системних викликів, що потребують подальшого вдосконалення кримінально-правових і процесуальних механізмів.

Надання допомоги постраждалим

Відповідно до інформації Національної соціальної сервісної служби України[3313], у 2024–2025 роках відбулося **суттєве зростання кількості осіб, яким встановлено статус постраждалих від торгівлі людьми**: зі 182 осіб у 2024 році до 485 у 2025 році. Станом на липень 2026 року статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, вже отримали 524 особи, що свідчить про збереження високих темпів виявлення та дає підстави очікувати, що за підсумками 2026 року кількість таких осіб може перевищити показник 2025 року.

Спостерігаються значні зміни в розподілі постраждалих за статтю: у 2024 році чоловіки становили 58% (105 осіб), жінки — 37% (67 осіб), тоді як у 2025 році частка чоловіків зросла до 89% (433 особи), а жінок зменшилася до 9% (44 особи). Кількість постраждалих дітей скоротилася з 10 до 8 осіб. Дані за 2026 рік свідчать про подальше посилення цієї тенденції: станом на липень 2026 року статус особи, яка

3311 Звіт судів апеляційної інстанції про розгляд апеляційних скарг у порядку кримінального провадження за 2025 рік. *Судова влада України*. ↗

3312 Інформація надана Департаментом міграційної поліції Національної поліції України у листі від 19.03.2026 № 397112026.

3313 Кількість осіб, яким Нацсоцслужбою встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми. *Національна соціальна сервісна служба України*. ↗

постраждала від торгівлі людьми, отримали 492 чоловіки (94%), 17 жінок (3%) та 15 дітей (2,5%).

Найпоширенішою формою експлуатації залишається змішана експлуатація, тобто поєднання двох або більше форм експлуатації щодо однієї постраждалої особи. Кількість таких випадків зросла зі 123 у 2024 році до 404 у 2025 році. Ця тенденція зберігається й у 2026 році, адже станом на липень 2026 року вже зафіксовано 504 таких випадків. Кількість випадків використання осіб у збройних конфліктах залишалася відносно стабільною (19 у 2024 році, 17 у 2025 році та 13 випадків станом на липень 2026 року). Водночас фіксується **зростання трудової експлуатації** — з 15 випадків у 2024 році до 42 у 2025 році. Водночас за неповні сім місяців 2026 року вже зафіксовано 30 таких випадків.

Внутрішня торгівля людьми у 2025 році (278 випадків) переважала над транскордонною (207 випадків), що відповідає тенденції попереднього року. Водночас станом на липень 2026 року спостерігається зміна співвідношення: зафіксовано 358 випадків транскордонної та 205 випадків внутрішньої торгівлі людьми. **Основною країною призначення серед іноземних держав залишається Російська Федерація**, де кількість випадків експлуатації зросла з 70 у 2024 році до 204 у 2025 році. Станом на липень 2026 року на Російську Федерацію вже припадало 349 випадків, що свідчить про збереження її як основної країни експлуатації громадян України.

Найбільша кількість постраждалих зафіксована у м. Київ (37 осіб у 2024 році та 123 у 2025 році), Миколаївській області (31 та 93 відповідно) та Одеській області (25 та 64 відповідно). Станом на липень 2026 року ці регіони зберігають лідерські позиції за кількістю осіб, яким встановлено статус постраждалих від торгівлі людьми: у м. Києві — 134 особи, у Миколаївській області — 105 осіб, у Київській області — 47 осіб та в Одеській області — 53 особи.

Загалом тенденції свідчать про **зростання масштабів торгівлі людьми**, зокрема у формах внутрішньої та змішаної експлуатації, а також про зміну профілю постраждалих із переважанням чоловіків. Значна частина випадків пов'язана з Російською Федерацією, що відображає вплив збройної агресії, що триває.

Важливу роль у підтримці постраждалих продовжують відігравати міжнародні організації та громадські організації. Так, протягом 2025 року — липня 2026 року громадська організація «Ла Страда-Україна» надавала консультації на Національній гарячій лінії з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та ґендерної дискримінації (116 123 та 0800500335)[3314].

Загальна кількість звернень на Національну гарячу лінію протягом 2025 року становила 48 442, з яких 1 453 звернення (3% від усіх звернень) стосувалися запобігання торгівлі людьми. За перше півріччя 2026 року на гарячу лінію надійшло 31 715 звернень, із яких 1 014 (3%) пов'язані з питаннями запобігання торгівлі людьми. У 2025 році 80% звернень щодо запобігання торгівлі людьми надійшло від жінок та 20% — від чоловіків. Водночас у першому півріччі 2026 року частка звернень від чоловіків зросла до 30%. Консультант(к)и Національної гарячої лінії надавали

3314 Національна гаряча лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та ґендерної дискримінації. *Ла Страда – Україна.* ↗

психологічну, правничу та інформаційну допомогу. У 2025 році переважала інформаційна підтримка (69%), тоді як психологічна та правнича допомога становили 13% та 18% відповідно. У першому півріччі 2026 року частки психологічної та правничої допомоги зросли до 25% та 21% відповідно, що свідчить про збільшення потреби в більш комплексній та спеціалізованій підтримці[3315].

Водночас **доступ до допомоги залишається нерівномірним**, особливо у віддалених громадах та серед громадян і громадянок України, які перебувають за кордоном. Це підтверджується наведеним вище аналізом статистичних даних за 2024–2025 роки та перше півріччя 2026 року, у якому прослідковується певна нерівномірність доступу до допомоги для постраждалих від торгівлі людьми в Україні: концентрація встановлених статусів у м. Київ та інших окремих регіонах вказує не лише на підвищені ризики саме в містах, але й на обмежену спроможність системи ідентифікації та підтримки у віддалених громадах.

Суттєві прогалини також стосуються громадян України, які постраждали від торгівлі людьми за кордоном. Зростання випадків експлуатації, зокрема на території РФ, супроводжується фактичною відсутністю доступу таких осіб до національних механізмів допомоги до моменту їх повернення[3316]. **Чинні процедури встановлення статусу не враховують реалії масового переміщення** населення та обмежують доступ до підтримки для осіб, які перебувають за межами України.

У лютому 2026 року Уряд схвалив Концепцію Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2030 року[3317], яка фокусується на системній адаптації до викликів війни та періоду відновлення. Нова стратегія базується на міжнародній моделі «4P» та передбачає впровадження гендерно чутливих підходів у наданні допомоги постраждалим особам. Пріоритетом визначено масштабну проблему через глобальну цифровізацію. Зокрема, Концепція передбачає профілактику, запобігання, реагування на випадки торгівлі людьми з використанням цифрових технологій і ШІ.

Загалом на сьогодні доступ до допомоги залишається частково фрагментованим і залежним від місця перебування постраждалої особи, що вказує на потребу в системному перегляді підходів до ідентифікації, захисту та підтримки постраждалих.

Підвищення обізнаності та профілактика

За результатами виконання Імплементаційного плану на виконання Рамкової програми співробітництва між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй щодо запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом, за

3315 Там само.

3316 Відповідно до Порядку встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 № 417, встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, здійснюється на підставі особистого звернення до уповноважених органів в Україні, що обмежує доступ до цього механізму для осіб, які перебувають за кордоном.

3317 Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.02.2026 № 184. ↗

2025 рік[3318] в Україні реалізовано масштабні інформаційно-просвітницькі заходи з протидії торгівлі людьми, які охопили мільйони осіб через національні кампанії, цифрові інструменти, онлайн-курси та публічні ініціативи. Значна увага приділялася підвищенню обізнаності жінок і дівчат, інформуванню громадян у пунктах перетину кордону, а також роботі з вразливими групами, включно з ВПО, безробітними та молоддю. Паралельно здійснювалося навчання фахівців системи кримінального правосуддя, державних органів та служб підтримки, що сприяло зміцненню інституційної спроможності у сфері ідентифікації та реагування. Створено інформаційні ресурси[3319] для підвищення обізнаності населення та можливості повідомлення про випадки торгівлі людьми.

У 2025 році проведено і навчальні заходи, включно зі спеціалізованими тренінгами з використанням OSINT-інструментів для розслідування злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми та сексуальною експлуатацією дітей в онлайн-середовищі[3320].

Водночас, попри значне охоплення та різноманітність інструментів, ефективність цих заходів у частині реального зниження вразливості населення залишається обмеженою, а інформаційні заходи самі собою не компенсують комплексні соціально-економічні чинники, зумовлені війною, економічною нестабільністю та масовою міграцією. Крім того, є розрив між інформаційною роботою та фактичним доступом постраждалих до допомоги: найбільш вразливі групи, зокрема особи у віддалених громадах або за кордоном, залишаються недостатньо охопленими як превентивними заходами, так і механізмами підтримки.

У цьому контексті подальші заходи важливо спрямовувати не лише на розширення охоплення, але й на підвищення результативності, зокрема через цільові заходи для груп ризику, кращу координацію між суб'єктами тощо. Варто зазначити, що новий Імплементаційний План реалізації Рамкової програми співробітництва між Урядом України та ООН щодо запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом[3321], передбачає низку заходів у сфері протидії торгівлі людьми, спрямованих на удосконалення законодавства відповідно до стандартів ЄС, посилення інституційної спроможності через навчання профільних фахівців, розширення інформаційно-просвітницьких кампаній для вразливих груп, а також покращення доступу постраждалих до сервісів підтримки, зокрема для громадян України за кордоном. Втім, ефективність реалізації цих заходів потребуватиме подальшого моніторингу з огляду на збереження системних викликів.

Рекомендації

1. Внести зміни до КК України в частині запровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб щодо злочину торгівлі людьми (розділ XIV[1] КК Укра-

---

3318 Результати впровадження Імплементаційного плану на виконання Рамкової програми співробітництва між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй щодо запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом: звіт / Ла Страда — Україна [та ін.]. 2026. 24 с. ↗

3319 Онлайн-квест «КіберБезпека — твоя суперсила онлайн». Ла Страда Україна. ↗; Онлайн-курс «Загроза експлуатації жінок в онлайні: уникнення ризиків». *Prometheus*. ↗

3320 Результати впровадження Імплементаційного плану на виконання Рамкової програми співробітництва між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй щодо запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом: звіт / Ла Страда — Україна [та ін.]. 2026. 24 с. ↗

3321 План реалізації Рамкової програми співробітництва між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй щодо запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом на 2026–2027 роки. 2025. 53 с. ↗

їни); додати ст. 149 КК України до переліку злочинів, щодо яких строки давності обчислюються з моменту, коли постраждала особа досягла повноліття (ч. 6 ст. 49 КК України); запровадити кримінальну відповідальність за умисне використання послуг, які надаються постраждалими від торгівлі людьми[3322].

2. Внести зміни до законодавства України задля увідповіднення стандартам Директиви 2011/36/ЄС щодо запобігання та боротьби з торгівлею людьми та захисту її жертв та Конвенції Ради Європи про заходи з протидії торгівлі людьми. Зокрема, внести зміни до Закону України «Про протидію торгівлі людьми», у яких чітко визначити поняття «періоду відновлення та обдумування», а також перелік необхідних гарантованих заходів допомоги та захисту постраждалої особи протягом цього часу; включити положення щодо незастосування покарання за залучення до злочинної діяльності постраждалої особи, яка була примушена до вчинення такої діяльності.

3. Інтегрувати використання інформаційно-комунікаційних технологій у законодавче визначення торгівлі людьми як способу вчинення злочину та/або як обтяжувальної обставини.

4. Врегулювати питання правового захисту прав та інтересів учасників програм сурогатного материнства, особливо жінок, які погодилися стати сурогатними матерями, та народжених за такими програмами дітей.

5. Додати експлуатацію сурогатного материнства до переліку форм експлуатації згідно зі ст. 149 КК України.

6. Підвищити ефективність розгляду кримінальних проваджень, збільшивши кількість проваджень, які доходять до стадії судового розгляду; призначаючи покарання у вигляді позбавлення волі щодо більшої кількості винних осіб; а також покращивши доступ постраждалих до отримання компенсацій.

7. Забезпечити належне розмежування правової кваліфікації злочинів, зокрема між торгівлею людьми, сексуальним насильством, пов'язаним із конфліктом, та воєнними злочинами.

8. Забезпечити механізми підвищення залученості постраждалих у кримінальному процесі, зокрема через гарантії безпеки, психологічну підтримку та можливість дистанційної участі.

9. Внести зміни до ст. 5 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» з метою включення органів місцевого самоврядування до суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми; запровадити можливість подання заяви про встановлення статусу постраждалого від торгівлі людьми онлайн.

10. Вдосконалити процедуру подання заяви та отримання статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми. Зокрема, запровадити можливість подання заяв до органів місцевого самоврядування, створити можливість подання заяв в електронній формі.

11. Дослідити перешкоди в доступі до служб підтримки та подання заяв про встановлення статусу особи, що постраждала від торгівлі людьми, різних категорій

3322 Рекомендації 1–2, 4–6, 9–14, 16–19 вже надавалися громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 711–713) та залишаються актуальними. ↗

постраждалих (осіб з інвалідністю, ВПО, іноземців, недокументованих осіб, чоловіків, які ухиляються від мобілізації, осіб, які проживають у сільській місцевості, осіб, які були переміщені за кордон тощо) та розробити заходи, спрямовані на подолання цих перешкод. Розробити докладні інструкції щодо порядку ідентифікації постраждалих, а також прийняття та опрацювання заяв про встановлення статусу особи, що постраждала від торгівлі людьми (зокрема із наведенням прикладів документів, які можуть бути подані, обставин, що потребують встановлення, ознак та проявів різних форм торгівлі людьми тощо).

12. Вдосконалити систему надання послуг постраждалим від торгівлі людьми із врахуванням викликів повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

13. Розробити механізм взаємодії органів правопорядку та дипломатичних установ України із залученням органів правопорядку інших країн та громадських і міжнародних організацій для забезпечення належної ідентифікації, реєстрації та розслідування випадків торгівлі людьми, у яких постраждалими є громадяни України, які перебувають за кордоном.

14. Вивчити можливість створення державного компенсаційного фонду для постраждалих від насильницьких злочинів, включно з торгівлею людьми.

15. Посилити превентивні заходи через соціально-економічні інструменти, зокрема через впровадження цільових програм для груп підвищеного ризику з урахуванням впливу війни та цифровізації.

16. Проводити спеціалізовані тренінги, посилювати інституційну спроможність та навички взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи із протидії торгівлі людьми.

17. Посилювати співпрацю та обмін досвідом у сфері протидії торгівлі людьми органів правопорядку України з європейськими колегами, зокрема в аспекті євроінтеграційних процесів України та необхідності забезпечення в майбутньому тісної міжкордонної взаємодії та координації з питань протидії торгівлі людьми відповідно до вимог законодавства ЄС.

18. Створити посаду незалежного доповідача з питань торгівлі людьми.

19. Проводити навчання щодо впровадження підходів, орієнтованих на постраждалих, та травма-інформованих підходів у роботі з постраждалими від торгівлі людьми.

20. Посилити спроможність органів правопорядку у виявленні та розслідуванні випадків торгівлі людьми в онлайн-просторі, зокрема через використання сучасних аналітичних інструментів та OSINT.

Обіг вогнепальної зброї та боєприпасів і контроль за ними

Прогрес та проблеми

Проблему законодавчого регулювання цивільної вогнепальної зброї все ще не розв'язано, *однак спостерігається незначний прогрес*.

Третина громадян вважають, що безконтрольне носіння зброї сприяє поширенню злочинності[3323]. Якщо у 2022 році 44% населення хотіли бути власниками вогнепальної зброї, а 56% — ні[3324], то у 2025 році 42% осіб дуже позитивно і швидше позитивно ставляться до зберігання зброї вдома, а 53% оцінюють такі перспективи дуже негативно і швидше негативно[3325].

У медіа повідомлялося[3326], що станом на кінець червня 2026 року в Україні **задекларовано 21 867 одиниць вогнепальної зброї**. За даними Міністра внутрішніх справ[3327], за три роки функціонування Єдиного реєстру зброї **громадяни подали понад 1 млн 255 тис. заяв на отримання різних видів дозвільних документів**. За результатами їх розгляду ухвалено позитивні рішення в понад 97% звернень.

За інформацією заступника голови НПУ[3328], у 2025 році припинено майже 1 тис. спроб незаконного продажу зброї, а з січня та до середини березня 2026 року поліція зафіксувала 282 факти нелегальної торгівлі зброєю. Також 2025 року зареєстровано 583 злочини (зокрема 165 убивств) із застосуванням зброї, боєприпасів та вибухових речовин (без урахування злочинів, скоєних державою-агресором на території України). Протягом 2023–2025 років спостерігалася тенденція зниження кількості таких правопорушень.

Сьогодні питання обігу вогнепальної зброї в Україні частково регулюється Законом № 3899-IX[3329] та наказом МВС № 662[3330].

Закон № 3899-IX надає дозвіл цивільним особам зберігати в себе отриману або знайдену вогнепальну зброю на період дії воєнного стану, а також використовувати її лише у воєнних цілях. Він частково сприяє встановленню контролю за обігом вогнепальної зброї, яка масово видавалася цивільним особам на початку повномасштабного вторгнення або такої, що може бути знайдена у місцях бойових дій, оскільки усю отриману, знайдену зброю та невикористані боєприпаси необхідно буде здати до органів НПУ не пізніше 90 днів після скасування або припинення воєнного стану[3331].

3323 Оцінка рівня злочинності, оцінка роботи правоохоронних органів та довіри населення до системи правосуддя в Україні: загальнонаціональне дослідження / InfoSapiens. 2025. С. 24. ↗

3324 Одинадцяте загальнонаціональне опитування: Особиста свобода, безпека та питання зброї. *Соціологічна група «Рейтинг»*. 2022. ↗

3325 Оцінка рівня злочинності, оцінка роботи правоохоронних органів та довіри населення до системи правосуддя в Україні: загальнонаціональне дослідження / Info Sapiens. 2025. С. 26. ↗

3326 В Україні задекларували понад 21 тисячу одиниць вогнепальної зброї. *Укрінформ*. 2026. ↗

3327 Три роки тому ми запустили Єдиний реєстр зброї, — Глава МВС Ігор Клименко. *Міністерство внутрішніх справ*. 2026. ↗

3328 Щоб право на захист не стало правом на вбивство: українці задекларували понад 18 000 «стволів». *Апостроф*. 2026. ↗

3329 Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» щодо вдосконалення порядку отримання, декларування та поводження з вогнепальною зброєю : Закон України від 20.08.2024 № 3899-IX. ↗

3330 Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21.08.1998 № 622. ↗

3331 Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» щодо вдосконалення порядку отримання, декларування та поводження з вогнепальною зброєю : Закон України від 20.08.2024 № 3899-IX. ↗

Наказ МВС № 662 визначає умови та порядок видачі, продовження строку дії, анулювання дозволів на функціонування об'єктів дозвільної системи (складів зброї, підприємств, що виготовляють зброю, та майстерень, магазинів тощо), придбання, перевезення, зберігання, носіння зброї, боєприпасів до неї, основних частин зброї, пристроїв для відстрілу гумових чи аналогічних патронів несмертельної дії, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дія дозвільної системи, їх облік та використання.

Як зазначалося раніше[3332], законопроєкт № 5708[3333] щодо регулювання цивільної вогнепальної зброї, прийнятий у першому читанні Парламентом 23 лютого 2022 року, досі перебуває на доопрацюванні. У редакції законопроєкту № 5708, підготовленій у грудні 2023 року до другого читання, удосконалені деякі положення попередньої редакції, зокрема: збільшено віковий ценз для кожної категорії зброї; врегульовано питання спадкування зброї; носіння короткоствольної зброї, довгої гладкоствольної та нарізної зброї дозволяється лише в місцях зберігання зброї, під час заняття стрільбою (тренування), полювання чи проведення спортивних заходів у межах стрілецьких тирів, стрільбищ або стендів; носіння травматичної та нагородної зброї обмежується лише зонами, вільними від зброї, які визначає Уряд; право на отримання короткоствольної нарізної зброї виникне через п'ять років після завершення або припинення дії воєнного стану.

Попри удосконалення багатьох положень, законопроєкт містить і недоліки. У вересні 2025 року Головне юридичне управління Апарату Верховної Ради надало зауваження щодо редакції законопроєкту № 5708, підготовленої до другого читання[3334]. Зокрема, зазначається, що він містить низку положень, які не враховують положень Конституції України, міжнародних принципів, визначених Протоколом ООН «Проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї», а також не узгоджуються з законами та не враховують юридичну позицію Конституційного Суду України. Крім того, законопроєкт містить корупційні ризики.

Як зазначено у законопроєкті[3335], МВС визначає перелік вимог до спеціалістів, які проводять навчання, необхідних для отримання дозволу на зброю, порядок їх періодичної атестації, порядок акредитації закладів, які можуть проводити навчання, і затверджує типову навчальну програму. Отже, увесь контроль за діяльністю таких закладів сконцентрований у МВС, яке визначає правила і забезпечує їх реалізацію через органи НПУ. Зважаючи на те, що якісне вивчення матеріальної частини зброї, правил поводження з нею та її застосування сприятиме формуванню культури поводження зі зброєю та підвищенню загальної безпеки, ризики у цій сфері мають бути мінімізовані.

Також з погляду загальної безпеки ризикованим є положення законопроєкту, яке передбачає можливість самостійного опанування правил поводження зі зброєю

3332 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 666. ↗

3333 Про право на цивільну вогнепальну зброю : проєкт Закону України, реєстраційний № 5708 від 25.06.2021. ↗

3334 Зауваження до проєкту Закону України про цивільний оборот вогнепальної зброї (реєстраційний № 5708). ↗

3335 Про право на цивільну вогнепальну зброю : проєкт Закону України, реєстраційний № 5708 від 25.06.2021. ↗

та її застосування поза відповідним закладом, що може призвести до недостатньо якісної підготовки власників вогнепальної зброї.

Крім того, законопроєкт № 5708 не визначає порядок обігу холодної та пневматичної зброї, що й надалі регулюватиметься підзаконним нормативно-правовим актом (наказ МВС № 662).

На розгляді Парламенту також перебуває супутній законопроєкт № 5709[3336], який передбачає внесення змін до КК України в частині уточнення меж необхідної оборони та встановлення відповідальності за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, а також змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) щодо відповідальності за правопорушення у сфері обігу зброї. МВС забезпечує супровід цих законопроєктів[3337].

Оновлена редакція цього законопроєкту підготовлена до другого читання у січні 2024 року. Вона пропонує посилення адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані зі стрільбою в невідведених місцях, порушення порядку придбання, зберігання, переміщення зброї; за умисну демонстрацію вогнепальної зброї поза місцем її зберігання без наявності підстав для її застосування чи використання, а також змінює положення КК України щодо відповідальності за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими пристроями або вибуховими речовинами, зокрема носіння зброї поза встановленими місцями.

Встановлення адміністративної відповідальності за стрільбу в невідведених місцях та кримінальної — лише за носіння зброї поза встановленими місцями є непропорційним та неспівмірним характеру правопорушень. Також непропорційним є встановлення адміністративної відповідальності за носіння вогнепальної зброї в дозволених для цього місцях у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, зважаючи на характер завданої шкоди, порівнюючи з носінням зброї поза встановленими місцями.

Наразі обидва зазначені законопроєкти включено до порядку денного Верховної Ради[3338]. Водночас Офіс віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України раніше повідомляв Комітет Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності про підготовку транспозиційних таблиць законопроєктів № 5708 та 5709[3339] для передачі до Європейської комісії з метою подальшої оцінки.

Міністр внутрішніх справ 11 червня 2026 року повідомив про створення робочої групи, яка має надати пропозиції з удосконалення положень цього законопроєкту до другого читання[3340]. Подальша робота над законопроєктом відбувається

3336 Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю» : проєкт Закону України, реєстраційний № 5709 від 25.06.2021. ↗

3337 Лист Міністерства внутрішніх справ України від 19.03.2026 № 11955/08/14-2026.

3338 Про порядок денний п'ятнадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання : Постанова Верховної Ради України від 10.02.2026 № 4775-IX. ↗

3339 Див.: Висновок (додаткову експертизу) Кабінету Міністрів України до проєкту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України "Про право на цивільну вогнепальну зброю"» (реєстраційний № 5709 від 25.06.2021). ↗

3340 В Україні створили робочу групу щодо регулювання цивільного обігу зброї. *Суспільне Новини.* 2026. ↗

за участі народних депутатів, представників МВС, НПУ, Офісу Президента, військових та ветеранських спільнот, громадських правозахисних організацій та медійної спільноти[3341].

Законопроєкт № 10179[3342], яким пропонується посилити кримінальну відповідальність за викрадення, привласнення, вимагання, носіння, зберігання, придбання, передачу чи збут складової частини вогнепальної зброї, а також за викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем складових частин вогнепальної зброї, з жовтня 2023 року опрацьовується в Комітеті Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності. Водночас на початку 2026 року Офіс віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України надав довідку щодо відповідності цього законопроєкту acquis ЄС[3343].

У Верховній Раді 26 червня 2026 року зареєстровано законопроєкт № 15351[3344], який передбачає внесення змін до законів України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» та «Про Національну поліцію». Пропонується запровадити виплату цивільному населенню грошової винагороди за передачу НПУ вогнепальної зброї та боєприпасів до неї, включених МВС до переліку критично важливого для потреб сил безпеки та оборони України озброєння.

Запровадження механізмів економічного стимулювання добровільної здачі зброї та боєприпасів, які не підлягають декларуванню, загалом є позитивним кроком. Однак законопроєкт містить низку вад. По-перше, перелік критично важливого для потреб сил безпеки і оборони України озброєння має формувати МВС. Однак відповідно до Закону України «Про національну безпеку України»[3345] до складу сектору безпеки і оборони, крім МВС та НПУ, також входять органи і формування, діяльність яких координує, зокрема, Міноборони[3346], а текст законопроєкту № 15351 не передбачає механізмів взаємодії між двома відомствами та способів врахування інтересів і потреб сектору оборони. По-друге, порядок виплати грошової винагороди за передачу НПУ вогнепальної зброї та боєприпасів має визначати МВС, що не узгоджується з повноваженнями міністерства. Оскільки йдеться про потенційні видатки з державного бюджету, доцільно, щоб такий порядок і суми виплат визначалися урядовим нормативно-правовим актом.

3341 Представники Комітету з питань правоохоронної діяльності взяли участь у нараді МВС щодо обігу цивільної зброї. Верховна Рада України. 2026. ↗

3342 Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за незаконне виготовлення та обіг зброї, складових частин вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин : проєкт Закону України, реєстраційний № 10179 від 23.10.2023. ↗

3343 Там само.

3344 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виплати грошової винагороди за передачу критично важливого для потреб сил безпеки і оборони України озброєння : проєкт Закону України, реєстраційний № 15351 від 26.06.2026. ↗

3345 Про національну безпеку і оборону : Закон України, від 21.06.2028 № 2469-VIII. ↗

3346 Відповідно до ч. 2 ст. 12 Закону України «Про національну безпеку України» до складу сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Антитерористичний центр при Службі безпеки України, Служба судової охорони, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику.

У діяльності Координаційного центру з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї (Координаційний центр), що виконує завдання **Національного координаційного центру з питань вогнепальної зброї (NFFP)**, в Україні протягом періоду оцінювання переважали заходи з обміну досвідом з країнами ЄС та міжнародними організаціями.

Наприклад, у вересні 2025 року відбулася зустріч з представниками **Координаційного інформаційного центру Південно-Східної та Східної Європи з контролю за стрілецькою зброєю та легкими озброєннями (SEESAC**), який надає підтримку в організації тренінгів для співробітників НПУ з аналізу кримінальних розвідданих про вогнепальну зброю[3347]. У березні 2026 року був організований навчальний візит до Фінляндії для ознайомлення з практичними підходами до запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухових речовин[3348].

МВС розробило проєкт Дорожньої карти з протидії незаконному обігу зброї, її складових частин, боєприпасів та вибухових речовин на період до 2030 року[3349], однак наразі вона не затверджена[3350]. Проєкт Дорожньої карти презентовано 29 квітня 2026 року під час регіональної конференції «Реформування органів правопорядку в контексті євроінтеграції України: імплементація Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки та регіональний вимір». Наразі проєкт Дорожньої карти **направлено на погодження до заінтересованих органів**[3351]. Ухвалення стратегічного документа у цій сфері є проміжною умовою переговорного процесу за розділом 31 «Зовнішня політика, політика безпеки та оборони» у межах кластера 6 «Зовнішні зв'язки і згуртованість» acquis ЄС[3352].

Рекомендації

1. Прийняти законопроєкт № 5708 про вогнепальну зброю для цивільного населення (цивільну вогнепальну зброю) та законопроєкт № 5709 про внесення змін до КУпАП та КК України для реалізації положень Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю», доопрацювавши їх положення з урахуванням зауважень фахівців.

2. Передбачити в законопроєкті № 5708 положення, відповідно до яких порядок акредитації закладів, вимоги до спеціалістів, що проводять заняття з вив-

---

3347 Протидія незаконному обігу зброї: МВС та SEESAC узгодили план співробітництва. *Міністерство внутрішніх справ України*. 2025. ↗

3348 КМЄС організувала навчальний візит до Фінляндії щодо контролю за обігом вогнепальної зброї. *Консультативна місія Європейського Союзу*. 2026. ↗

3349 Лист Міністерства внутрішніх справ України від 19.03.2026 № 11955/08/14-2026.

3350 Відкрито шостий переговорний кластер щодо вступу України до Європейського Союзу. *Міністерство внутрішніх справ України*. ↗; ОБСЄ передала МВС України обладнання для посилення розслідування тяжких злочинів та протидії незаконному обігу зброї. *Міністерство внутрішніх справ України*. 2026. ↗

3351 Інформація надана в межах діяльності Міжвідомчої робочої групи з питань забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу та адаптації законодавства України до права Європейського Союзу, утвореної постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2024 № 987 «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу».

3352 European Union Common Position (following Ukraine's Negotiating Position AD 35/26 CONF-UA 9) : Accession Document. Brussels, 10.07.2026. P. 11. ↗

чення матеріальної частини зброї, правил поводження з нею та її застосування, порядок атестації таких закладів і типову навчальну програму затверджує Кабінет Міністрів України.

3. Координаційний центр та органи, долучені до його роботи, мають проводити регулярне оцінювання загроз з метою запобігання незаконному володінню та обігу вогнепальної зброї та інших видів легкої та стрілецької зброї. Доцільно затвердити розроблену Дорожню карту з протидії незаконному обігу зброї в строки, визначені документами державної політики[3353].

4. Посилити інституційну спроможність Координаційного центру, який виконує завдання Національного координаційного центру з питань вогнепальної зброї (NFFP), через забезпечення його під'єднання до Платформи Європолу SIENA для здійснення обміну інформацією через цей канал, покращення взаємодії з органами військового управління.

5. Вдосконалити кримінальну відповідальність за незаконний обіг зброї та боєприпасів, зокрема через її адаптування під умови повномасштабної війни та уточнення відповідальності щодо компонентів зброї та боєприпасів. Підґрунтям для такого вдосконалення може стати редакція відповідних статей проєкту нового КК України та прийняття законопроєкту № 10179.

Трансформація Служби безпеки України в сучасну стратегічну спеціальну службу європейського зразка: передумови та виклики

Прогрес та проблеми

Діяльність СБУ протягом вересня 2025 року — липня 2026 року характеризувалася *певним прогресом*.

У вересні 2025 року КМЄС та соціологічна група «Рейтинг» презентували результати щорічного всеукраїнського опитування громадської думки про ставлення українців до інституцій, реформ та викликів на шляху України до членства в ЄС. СБУ посіла у цьому опитуванні **друге місце** (після Збройних сил України (ЗСУ)) **за рівнем довіри суспільства з результатом у 78%**[3354]. Такий стан справ з експертної точки зору можна пояснити новою роллю СБУ в умовах повномасштабної війни — боротьбою з колабораціонізмом, державною зрадою, міжнародними злочинами, виконанням не лише контррозвідувальних заходів, а й розвідувальних на території ворога тощо. Для порівняння, довіра до СБУ до повномасштабного вторгнення військ РФ на територію України була вдвічі меншою — 29% (станом на грудень 2021 року)[3355].

3353 Попередньо надана в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 669) залишається актуальною.

3354 Довіра, реформи й інтеграція в ЄС: що думають українці у 2025 році. *Rating Group*. 2025. ↗

3355 Динаміка довіри соціальним інституціям у 2021–2024 роках. *Київський міжнародний інститут соціології*. 2025. ↗

Попри такий високий рівень довіри, на рівні суспільної дискусії в медіа, матеріалів журналістів[3356] та експертних матеріалів[3357] після липня 2025 року **неодноразово постають питання стосовно інтенсифікації подальшої реформи СБУ в умовах повномасштабної війни**. Причиною цього є звинувачення Служби в заполітизованості, про що свідчать кримінальні провадження, у яких повідомлено про підозру та застосовано запобіжні заходи до детективів НАБУ[3358], а також інші факти можливого виходу СБУ за межі своєї компетенції.

Верховна Рада за поданням Президента 13 січня 2026 року звільнила з посади Голову СБУ Василя Малюка[3359]. Після цього Президент мав внести кандидатуру нового Голови на розгляд Верховної Ради для погодження призначення[3360]. Проте цього так і не сталося, оскільки, за попередніми підрахунками, голосів для такого кадрового рішення забракло[3361].

Ще **5 січня 2026 року Президент призначив тимчасово виконувачем обов'язків Голови СБУ Євгенія Хмару**[3362] (раніше Є. Хмара очолював Центр спеціальних операцій «А»). З огляду на те що Комітет Верховної Ради з питань національної безпеки, оборони та розвідки не розглядав такого кандидата, а Парламент загалом не давав згоди на його призначення, це лише підсилило звинувачення Президента на концентруванні спеціальної служби[3363] під своїм керівництвом, що несе ризики політичного використання СБУ.

З аналогічними проблемами після зміни Уряду **Президент 17 липня 2026 року призначив тимчасово нового виконувача обов'язків Голови СБУ — Олександра Поклада**, першого заступника Голови СБУ[3364].

Суттєвий прогрес в удосконаленні механізмів парламентського контролю за діяльністю СБУ протягом звітного періоду відсутній. Водночас Дорожня карта з питань верховенства права передбачає два ключові заходи з цього питання: 1) прийняття закону, спрямованого на створення незалежного Омбудсмана/наглядового органу для розслідування індивідуальних скарг та інших питань, пов'язаних із діяльністю СБУ (I квартал 2027 року); 2) налагодження ефективних меха-

---

3356 «І за нами прийдуть». Хто і як реалізовував спецоперацію зі знищення незалежності НАБУ і САП. *Українська правда*. 2025. ↗

3357 Служба безпеки України між війною і правопорядком: чи на часі реформа? *Українська правда*. 2025. ↗

3358 Служба безпеки України надала НАБУ додаткові матеріали стосовно затриманих детективів — Малюк. *Укрінформ*. 2025. ↗; Чому суд випустив із СІЗО ключового детектива НАБУ, що розслідував «плівки Міндіча». *BBC News Україна*. 2025. ↗

3359 Про звільнення Малюка В.В. з посади Голови Служби безпеки України : Постанова Верховної Ради України від 13.01.2026 № 4754-IX. ↗

3360 До повноважень Верховної Ради України належить призначення на посаду та звільнення з посади за поданням Президента України Голови Служби безпеки України (п. 12^1 ст. 85 Конституції України).

3361 Двовладдя в СБУ: як працює служба після Василя Малюка. *Суспільне Новини*. 2026. ↗

3362 Про тимчасове виконання обов'язків Голови Служби безпеки України : Указ Президента України від 05.01.2026 № 19/2026. ↗

3363 Спецслужба — це загальна неофіційна назва правоохоронних служб, основна мета діяльності яких пов'язана із забезпеченням правопорядку і заходів безпеки, як внутрішніх, так і поза межами держави. Статус СБУ — «державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями», а серед змішаних функцій переважає контррозвідувальна діяльність.

3364 Про тимчасове виконання обов'язків Голови Служби безпеки України : Указ Президента України від 17.07.2026 № 622/2026. ↗

нізмів взаємодії з комітетом Верховної Ради, до предмета відання якого віднесені питання забезпечення контрольних функцій Парламенту за діяльністю органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів (IV квартал 2027 року). Зважаючи на суспільний запит у підконтрольності СБУ в умовах воєнного стану, виконання цих заходів є важливим, тож робота над ними має бути здійснена якнайшвидше.

Щодо другого заходу йдеться про реалізацію чинної ст. 33^2 Закону України «Про Комітети Верховної Ради України»[3365], що передбачає створення Комітету Верховної Ради, до предмета відання якого віднесено питання забезпечення контрольних функцій Парламенту за діяльністю органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів. Наразі ж у чинному IX скликанні Верховної Ради ці функції виконує Комітет з питань національної безпеки, оборони та розвідки.

Своєю чергою **СБУ** зазначає, що **продовжує вивчення міжнародного досвіду та практик** створення і функціонування інституту омбудсмана у справах спеціальних служб. **У Комітеті Верховної Ради з питань національної безпеки, оборони та розвідки 30 квітня 2026 року створено робочу групу з підготовки до створення майбутнього** Комітету Верховної Ради, до предмета відання якого віднесено питання забезпечення контрольних функцій Верховної Ради України за діяльністю органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів. Вивчається відповідний досвід[3366].

У будь-якому разі СБУ, попри виклики повномасштабного вторгнення, продовжує розвиватися. Проте в умовах загальних проблем парламентаризму питання в інтенсифікації цих процесів та посиленні парламентського контролю за діяльністю СБУ видається складним завданням. **Досі, з жовтня 2021 року, очікує на друге читання Верховної Ради законопроєкт № 3196-д**[3367]. **Водночас Уряд не розглядає його як основний складник реформи СБУ**.

За словами представників СБУ, Служба відстоює множинний підхід — має бути декілька законодавчих ініціатив у сфері розвитку СБУ, оскільки законопроєкт № 3196-д потребує надто великого доопрацювання з урахуванням вимог часу[3368]. Водночас станом на зараз Європейська комісія у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року вказує, що *«прогрес у реформі Служби безпеки України відсутній»*[3369].

3365 Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 04.04.1995 № 116/95-ВР. ↗

3366 Інформація надана в межах діяльності Міжвідомчої робочої групи з питань забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу та адаптації законодавства України до права Європейського Союзу, утвореної постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2024 № 987 «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу».

3367 Про внесення змін до Закону України «Про Службу безпеки України» щодо удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України : проєкт Закону України, реєстраційний № 3196-д від 26.10.2020. ↗

3368 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 677. ↗

3369 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 50. ↗

Із залученням національних та іноземних експертів СБУ спільно з Верховною Радою послідовно й комплексно розробляє та впроваджує зміни до законодавства. За словами представників СБУ, метою реформи Служби є «системна переорієнтація на протидію загрозам державній безпеці, **створення єдиного національного контррозвідувального органу»**[3370].

Стратегічні документи

У 2025 році на запит СБУ міжнародні партнери підготували аналітичний документ під назвою «Огляд законодавства України, що визначає повноваження Служби безпеки України», який надано Європейській комісії. Наразі СБУ співпрацює з експертами Женевського центру врядування в секторі безпеки (DCAF) над реалізацією шляхів імплементації зазначених рекомендацій[3371].

Водночас такі рекомендації враховано під час розроблення *Стратегії розвитку Служби безпеки України на 2025–2030 роки* (затверджена наказом Голови СБУ від 21 квітня 2025 № 157)[3372]. Стратегія визначає основні напрями трансформації СБУ в єдиний національний контррозвідувальний орган. Досягнення ключових цілей і завдань, визначених Стратегією, передбачає впровадження сучасних підходів до управління кадрами та їх професійної підготовки, ризик-орієнтованих методів реагування на загрози, новітніх технологічних рішень в оперативну та бойову діяльність, зокрема розвиток озброєння та впровадження військових інновацій, удосконалення інформаційно-аналітичного складника, покращення ресурсного забезпечення, цифрову трансформацію, розширення міжнародної співпраці.

Відповідно до Стратегії, мандат СБУ зосереджується виключно на виконанні завдань за такими напрямами: 1) бойові операції; 2) контррозвідка; 3) захист національної державності; 4) боротьба з тероризмом; 5) забезпечення інформаційної безпеки та кібербезпеки; 6) захист критичної інфраструктури та ланцюгів постачання; 7) охорона державної таємниці; 8) розслідування кримінальних правопорушень, що створюють загрозу національній безпеці України (проти основ національної безпеки, тероризм, захист державної таємниці, міжнародні злочини).

Зміни до законодавства

У **І кварталі 2026 року** мав бути реалізований захід Дорожньої карти з питань верховенства права, який передбачав **розроблення та прийняття Верховною Радою Закону «Про Службу безпеки України»** з метою впровадження комплексу заходів, спрямованих на розвиток СБУ як державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями, що забезпечує державну безпеку України, посилення її спроможностей у сфері контррозвідувальної діяльності, інформаційної безпеки та кіберзахисту, боротьби з тероризмом та охорони державної таємниці. Розроблення цього законопроєкту також передбачалося Планом законопроєктної роботи Верховної Ради України на 2025 рік[3373]. Наразі відомо, що відповідний

3370 Інформація надана представниками Служби безпеки України під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026.

3371 Там само.

3372 Стратегія розвитку Служби безпеки України на 2025–2030 роки. ↗

3373 План законопроектної роботи Верховної Ради України на 2025 рік : Постанова Верховної Ради України від 11.02.2025 № 4228-IX. П. 247. ↗

законопроєкт розроблено та він пройшов процедуру внутрішнього погодження в СБУ[3374].

Водночас 9 жовтня 2025 року прийнято **Закон № 4633-IX**[3375], яким уточнено повноваження СБУ щодо розроблення та внесення на розгляд Президента та Кабінету Міністрів України проєктів нормативно-правових актів з питань, що належать до її компетенції (наприклад, у сфері охорони державної таємниці, боротьби з тероризмом тощо). Здебільшого він має технічний характер, адже раніше ці документи подавалися до Кабінету Міністрів України через МВС, а зараз СБУ отримала повноваження подавати проєкти нормативно-правових актів безпосередньо суб'єктам права законодавчої ініціативи. Це спрощує процедуру підготовки змін до законодавства та усуває непотрібні фільтри з боку МВС, адже надалі як у Президента, так і в Уряду є спеціальні підрозділи, які перевіряють якість цих законодавчих ініціатив перед внесенням на розгляд Верховної Ради.

Від липня 2024 року очікує на друге читання Парламенту важливий для захищеності працівників СБУ та осіб, які працюють з нею в межах контррозвідувальних заходів, **законопроєкт № 11228-1**[3376], яким пропонується розширити обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння осіб, залучених до контррозвідувальних заходів. Йдеться не про звільнення від відповідальності чи покарання, а саме про те, що дії не утворюють склад кримінального правопорушення. Якщо зараз це правило стосується виконання завдань у межах «інкорпорації» в злочинній групі/організації (чинна редакція ст. 43 КК України), то таким законопроєктом пропонується включити також виконання завдань у межах контррозвідувальної діяльності. Водночас **встановлено заборону в межах контррозвідувальної діяльності на збирання, перевірку та оцінку доказів у кримінальному провадженні**. Запропонована законопроєктом норма щодо звільнення від кримінальної відповідальності співробітників українських спеціальних служб під прикриттям спрямована **виключно на вирішення завдань розвідувальної/контррозвідувальної діяльності та протидії ворогу**.

Законопроєкт № 11228-1 може розв'язати практичну проблему з відповідальністю контррозвідників, що спростить пошук агентів для виконання таких завдань, особливо на окупованих територіях. Звільнення від кримінальної відповідальності відбуватиметься за рішенням суду, а отже, саме суд має забезпечити належний контроль над змістом контррозвідувальних заходів. Негативні наслідки в разі прийняття цього законопроєкту можливі лише за неналежної організації роботи в контррозвідувальних органах, що має нівелюватися належною роботою внутрішнього контролю.

3374 Інформація надана в межах діяльності Міжвідомчої робочої групи з питань забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу та адаптації законодавства України до права Європейського Союзу, утвореної постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2024 № 987 «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу».

3375 Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку внесення на розгляд Президента України, Кабінету Міністрів України проектів нормативно-правових актів з питань, що належать до компетенції Служби безпеки України : Закон України від 09.10.2025. № 4633-IX. ↗

3376 Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, інших законодавчих актів України щодо врегулювання питань протидії розвідувально-підривній діяльності спеціальних служб іноземних держав : проєкт Закону України, реєстраційний № 11228-1 від 10.05.2024. ↗

Крім того, законопроєкт № 11228-1 **отримав позитивний відгук за результатом експертної оцінки фахівцями Женевського центру урядування в секторі безпеки**[3377]. Ними акцентовано, що з порушеного питання немає спеціальних стандартів, політик, а також рекомендованого зразка законодавства в межах держав-членів ЄС і НАТО. Наголошено, що положення, запропоновані в цьому законопроєкті, відповідають та узгоджуються з нормами держав-членів ЄС і НАТО.

Повноваження у сфері протидії кримінальним правопорушенням

Щодо функції досудового розслідування кримінальних правопорушень Європейська комісія зазначала, що *«мандат СБУ має бути зосереджений на питаннях національної безпеки. Повноваження з досудового розслідування мають бути передані до відповідного органу правопорядку або суворо обмежені злочинами, що посягають на національну безпеку, з одночасним встановленням ефективних гарантій від можливих зловживань»*[3378].

У частині звуження підслідності **позиція СБУ залишається незмінною — усі кримінальні правопорушення**[3379] (за винятком злочину контрабанди[3380]), **віднесені до підслідності СБУ, стосуються загроз національної безпеки, отже, мають бути збережені за нею**. У відповідь на критику попередніх років щодо розслідування непідслідних СБУ кримінальних проваджень та виконання невластивих функцій СБУ зазначає[3381], що наразі нею забезпечено дотримання інституту підслідності. Станом на березень 2026 року в СБУ відсутні провадження за фактами вчинення злочинів, непідслідних слідчим СБУ (зокрема економічні злочини, корупційні кримінальні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією, злочини у сфері «класичної» організованої злочинності).

СБУ спільно з Комітетом Верховної Ради з правоохоронної діяльності розробляє зміни до КК України щодо **недопущення залучення співробітників оперативних підрозділів СБУ до проведення слідчих (розшукових) дій у межах кримінальних проваджень, що розслідуються слідчими інших органів правопорядку**, крім випадків, коли кримінальне провадження розпочато за матеріалами СБУ[3382].

Також Європейська комісія зазначала, що **«монополія СБУ на зняття інформації з телекомунікаційних каналів зв'язку має бути скасована»**[3383]. Виконанням цієї рекомендації має стати реалізація у IV кварталі 2027 року заходу Дорожньої карти з питань верховенства права, а саме «надання органам правопорядку під час проведення розслідувань та збору доказів можливості самостійно здійснювати елек-

3377 Інформація надана представниками Служби безпеки України під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026.

3378 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 50. ↗

3379 Злочини проти основ національної безпеки, тероризм, кібербезпека, контрабанда та захист критичної інфраструктури, охорона державної таємниці та міжнародні злочини.

3380 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 678. ↗

3381 Інформація надана представниками Служби безпеки України під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026.

3382 Там само.

3383 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 50. ↗

тронне спостереження та прослуховування». Водночас **шляхи розв'язання цієї проблеми потребують додаткового дослідження**.

В Україні на державному рівні реалізація функції законного зняття інформації з електронних комунікаційних мереж усіх постачальників послуг забезпечується з урахуванням приписів Закону України «Про електронні комунікації»[3384], відповідно до яких доступ до інформації про споживача, факти надання електронних комунікаційних послуг, зокрема до даних, що обробляються з метою передачі такої інформації в електронних комунікаційних мережах, здійснюється виключно на підставі рішення слідчого судді, суду за відповідним клопотанням прокурора[3385] (ст. 263 КПК України).

Зняття інформації з електронних комунікаційних мереж постачальників електронних комунікаційних послуг **забезпечується єдиною системою технічних засобів, що використовується всіма уповноваженими законом органами**, на умовах автономного доступу до інформації в порядку, визначеному законодавством. До таких органів належать НПУ, ДБР, Служба зовнішньої розвідки, Головне управління розвідки Міністерства оборони України, Держприкордонслужба, Управління державної охорони, БЕБ, НАБУ (органи, уповноважені на здійснення оперативно-розшукових заходів[3386]).

Умови автономного доступу оперативних підрозділів вказаних органів правопорядку здійснювати електронне спостереження та прослуховування **встановлюються спільними з СБУ нормативно-правовими актами**, що пройшли державну реєстрацію в Мін'юсті. За інформацією МВС, **наразі триває остаточне врегулювання порядку автономного здійснення електронного спостереження та прослуховування окремими органами правопорядку**[3387].

У 2019 році НАБУ і ДБР отримали право автономного доступу до каналів зв'язку[3388], проте НАБУ досі скаржиться на складність технічної реалізації такого права та перепони з боку СБУ. Насправді з **технічного боку складно забезпечити доступ всіх органів до телекомунікаційного каналу, адже «точка входу» лише одна, тому СБУ має монополію**. На практиці це означає, що органам правопорядку надається автономний доступ до каналів зв'язку. Інформація, яка з них знімається, недоступна співробітникам СБУ, які забезпечують доступ, проте їм відомо, які об'єкти та які номери телефонів прослуховуються. На думку НАБУ, «кожного разу це створює потенційний ризик розголошення відомостей про об'єкти, щодо яких ми здійснюємо досудове розслідування»[3389].

3384 Про електронні комунікації : Закону України від 16.12.2020 № 1089-IX. Ст. 121. ↗ ; Деякі питання щодо спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації : постанова Кабінету Міністрів України від 22.09.2016 № 669. ↗

3385 При цьому санкціонування цих негласних слідчих (розшукових) дій здійснюється слідчим суддею, суддею суду апеляційної інстанції, що забезпечує додаткові гарантії дотримання прав і свобод людини під час втручання в таємницю спілкування (право на повагу до приватного життя).

3386 Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. Ст. 5. ↗

3387 Інформація озвучена в межах роботи Координаційної ради.

3388 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства : Закон України від 04.10.2019 № 187-IX. ↗

3389 НАБУ не має можливості проводити автономне прослуховування — Кривонос. *Укрінформ*. 2026. ↗

Побудова альтернативних «точок входу» (під'єднання до мереж з метою електронного спостереження та прослуховування) передбачає суттєву зміну технічних характеристик мереж, до яких оператори мають забезпечити фізичний доступ. Саме тому **йдеться не лише про вдосконалення нормативно-правового регулювання, а перегляд системи забезпечення доступу до каналів зв'язку, зокрема створення «багатоканального входу»**. Наскільки це можливо та в який спосіб — предмет додаткового дослідження.

Актуальним залишається питання розмежування НСРД, ОРД та контррозвідувальної діяльності в межах чинного законодавства, яке є недостатньо чітким. Фактично з прийняттям КПК України у 2012 році проблема реформування інституту ОРД так і не була вирішена, адже поряд з НСРД у межах кримінального провадження збереглися ОРД, що виходять за межі кримінального провадження[3390]. Через це дублюються процедури оперативної діяльності та послаблюється захист прав людини від негласного втручання держави. Тому Планом заходів до КСП[3391] передбачено поетапну трансформацію ОРД до кримінальної розвідки, установлення чітких критеріїв її відмежування від кримінальної процесуальної, розвідувальної та контррозвідувальної діяльності[3392]. Водночас має враховуватися позиція СБУ, наприклад, поширення на Службу можливостей здійснення такої НСРД, як-от моніторинг банківських рахунків[3393].

Інші питання

За інформацією СБУ, у 2025 році вона розбудовувала систему прозорого управління людськими ресурсами[3394]. Зокрема, за результатами аналізу внутрішніх нормативно-правових актів, що регламентують порядок призначення на керівні посади (окрім посад, які призначаються Президентом), з метою **удосконалення порядку призначення на такі посади в СБУ змінено низку нормативно-правових актів. Наразі порядок комплектування та призначення на керівні посади в СБУ забезпечує неупереджений та прозорий процес добору**, який, зокрема, враховує вимоги антикорупційного законодавства та відповідність принципам професійної етики та доброчесності. Отже, розпочато виконання відповідного заходу Дорожньої карти з питань верховенства права.

План заходів з реалізації СБУ кадрової політики[3395] затверджено 17 березня 2026 року. Документ спрямований на досягнення цілей Концепції кадрової політики в СБУ до 2028 року та Цілі «Людський капітал» Стратегії розвитку СБУ на 2025–2030 роки, з урахуванням в частині співвиконання затвердженої Стратегії роботи

3390 Чому Україні не потрібен новий закон про оперативно-розшукову діяльність? *Дзеркало тижня.* 2017. ↗

3391 План заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792, захід 1.7.1. ↗

3392 Докладно — у підрозділі «Стан реалізації стратегічних документів у сфері реформування органів правопорядку» цього звіту.

3393 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 679. ↗

3394 Інформація надана представниками Служби безпеки України під час інтерв'ю, проведеного 17.03.2026.

3395 Там само.

з кадрами (HRM Strategy) в органах правопорядку та прокуратури на період до 2030 року[3396], а також Стратегії залучення, розвитку та утримання людського капіталу в силах оборони України на період до 2032 року.

Щодо реалізації **Закону № 4560-IX**[3397], прийнятого Верховною Радою 31 липня 2025 року, яким впроваджено в НАБУ, БЕБ, ДБР, НПУ, ОГП і Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі (САП) поліграфологічні дослідження як інструмент внутрішнього контролю, **варто зауважити втрату гостроти цього питання**. Так, відповідно до цього Закону органи правопорядку та прокуратури мають проводити регулярні (не менше ніж раз на два роки) перевірки на поліграфі за методологією, узгодженою з СБУ. Це поліграфологічне дослідження стосується лише працівників, які мають допуск до державної таємниці, та застосовується з метою перевірки, чи вчинялися такими працівниками дії на користь держави, визнаної Парламентом державою-агресором. **Такі методології були розроблені та погоджені з СБУ, а поліграфологічні перевірки проводяться**[3398]. Наразі жодних публічних нарікань на зловживання такими повноваженнями чи інші проблеми «надмірного контролю з боку СБУ», які озвучувались на момент прийняття Закону № 4560-IX, не зафіксовано.

Рекомендації

1. Прийняти зміни до законодавства щодо деталізації форм і порядку здійснення парламентського контролю у сфері безпеки та оборони України. Доцільно розглянути варіант створення окремого Комітету Верховної Ради в справах спеціальних служб для організації парламентського контролю за діяльністю спеціальних служб (реалізувати положення ст. 33^2 Закону України «Про комітети Верховної Ради України»).

2. Прийняти низку законодавчих рішень щодо реформування СБУ, яка має бути трансформована в класичну спеціальну службу, основною функцією якої стане контррозвідувальна діяльність. Водночас інші функції, насамперед досудового розслідування, можуть залишатися в СБУ, але лише щодо окремої категорії кримінальних проваджень, у яких СБУ має унікальний досвід та відповідні ресурси (тероризм, кібербезпека, охорона державної таємниці). Окремо треба дослідити доцільність збереження відповідних повноважень щодо злочинів проти основ національної безпеки, міжнародних злочинів та контрабанди.

3. Дослідити технічну можливість надання органам правопорядку самостійно здійснювати електронне спостереження та прослуховування під час проведення розслідувань та збору доказів (без залучення СБУ). Мінімізувати ризики витоку інформації та ролі СБУ в чинній моделі автономного прослуховування, що технічно нею забезпечується.

3396 Про затвердження Стратегії роботи з кадрами (HRM Strategy) в органах правопорядку та прокуратури на період до 2030 року : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, Міністерства фінансів України від 05.01.2026 № 22/3/4/3/1/5. ↗

3397 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення повноважень Національного антикорупційного бюро України та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури : Закон України від 31.07.2025 № 4560-IX. ↗

3398 Наприклад, за інформацією джерел Лабораторії законодавчих ініціатив в органах прокуратури, поліграфологічні перевірки активно проводилися в ОГП у січні — лютому 2026 року.

4. Забезпечити реалізацію запланованих заходів Дорожньої карти з питань верховенства права, КСП та Плану заходів до нього з удосконалення діяльності СБУ (робота з оцінювання та атестування працівників СБУ, вдосконалення процедур призначення на посади) з дотриманням балансу між увідповідненням стандартам ЄС, НАТО та загрозами для інституційної стійкості СБУ в умовах війни.

5. Розробити комплексний законопроєкт, передбачений Планом заходів до КСП[3399], щодо чіткого розмежування контррозвідувальної діяльності, ОРД та НСРД.

Боротьба з корупцією в системі органів кримінальної юстиції. Добір на керівні посади в органи Національної поліції України та Державного бюро розслідувань. Реформа Державного бюро розслідувань

Прогрес та проблеми

Боротьба з корупцією в системі органів кримінальної юстиції

Результати останніх соціологічних досліджень показують, що необхідність формування ефективної системи запобігання корупції в органах кримінальної юстиції залишається актуальною.

За даними Першого загальнонаціонального дослідження рівня злочинності в Україні та громадської думки щодо правопорушень, діяльності правоохоронних органів і системи правосуддя, проведеного компанією *Info Sapiens* восени 2025 року[3400], рівень довіри до правоохоронних органів становить у середньому 31,8%, водночас рівень недовіри — в середньому 40,8%[3401]. Тоді як лише НПУ має позитивний баланс довіри/недовіри (44%/34% відповідно) серед органів, які згадуються в дослідженні. Натомість сприйняття ефективності НПУ несуттєво знижується протягом останніх трьох років у межах статистичної похибки[3402].

За даними Індексу корупціогенності сфер (ІКС) за 2025 рік, діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування (крім Патрульної поліції та сервісних центрів МВС) має найвищий рейтинг — 8,14 (із 10)[3403].

3399 План заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792, захід 1.7.1. ↗

3400 Злочинність у воєнний час: результати найбільшого опитування щодо кримінальної ситуації в Україні. *InfoSapience*. 2025. ↗

3401 Опитування проводилося щодо діяльності НАБУ, САП, ДБР, НПУ та прокуратури.

3402 Основні складові стійкості українського суспільства під час тривалої війни (динаміка показників за 2026, 2025 та 2024 роки) / InfoSapience. 2026. С. 15. ↗

3403 Індекс корупціогенності сфер суспільного життя – 2025 : аналітичний звіт / Національне агентство з питань запобігання корупції, Управління антикорупційної політики. 2025. С. 5. ↗

Результати сьомого національного соціологічного дослідження «Корупція в Україні 2025: розуміння, сприйняття, поширеність» засвідчують, що рівень особистого корупційного досвіду під час взаємодії зі сферою забезпечення правопорядку та протидії злочинності як серед населення, так і серед бізнесу дещо знизився, як порівняти з даними за 2024 рік (26% у 2025 році проти 28,5% у 2024 році серед населення та 26,8% у 2025 році проти 28,6% у 2024 році серед представників бізнесу[3404]).

Державною антикорупційною програмою на 2023–2025 роки (ДАП) передбачено 28 заходів, спрямованих на вдосконалення діяльності органів кримінальної юстиції[3405], із них, за даними Інформаційної системи моніторингу реалізації державної антикорупційної політики (ІСМ ДАП), станом на 30 червня 2026 року[3406] 11 заходів виконані або виконані частково, 2 не виконані, виконання інших не розпочато. Так, невиконаним є захід 2.1.7.2.1 щодо розроблення проєкту закону, відповідно до якого звільнення працівників правоохоронних органів можливе в разі набрання законної сили рішенням суду про притягнення до адміністративної чи кримінальної відповідальності за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, яким на працівника накладено стягнення або покарання у вигляді позбавлення права обіймати посади або займатися діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування. Остання інформація, наведена в ІСМ ДАП з цього приводу — здійснюється підготовка зазначеного законопроєкту[3407].

Серед заходів, виконання яких не розпочалося, зокрема, є захід 2.1.7.3.3 щодо проведення та оприлюднення звіту за результатами зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності САП. Зміни до Закону про прокуратуру, які регламентують проведення такого аудиту кожні два роки, набрали чинності 1 січня 2024 року[3408], а САП розпочала свою діяльність як відокремлений структурний підрозділ 21 березня того ж року[3409].

ОГП повідомив, що вказаний захід ДАП буде проведений протягом двох років з початку діяльності САП, як окремої юридичної особи, а звіт за результатом аудиту установи відповідно до Закону України «Про прокуратуру» буде розміщено на сайті ОГП[3410]. Цей строк сплив 21 березня 2026 року, а на сайті ОГП досі відсутня інформація про початок аудиту САП або про створення відповідної комісії.

3404 Корупція в Україні 2025: розуміння, сприйняття, поширеність : аналітичний звіт за результатами опитування населення та бізнесу / Національне агентство з питань запобігання корупції. 2025. С. 66, 116. ↗

3405 4 заходи спрямовані на підвищення прозорості та ефективності внутрішніх управлінських процесів в органах прокуратури (проблема 2.1.5 ДАП); 23 заходи спрямовані на розв'язання проблеми, пов'язаної з відсутністю ефективної моделі призначення на посади, оплати праці, просування по службі та розгляду дисциплінарних скарг у системі НПУ (проблема 2.1.6 ДАП); один захід пов'язаний із врегулюванням питання щодо підстав для звільнення керівників правоохоронних органів у разі притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією (очікуваний стратегічний результат 2.1.7.2 ДАП).

3406 Прогрес виконання заходів, передбачених розділом ДАП 2.1. Справедливий суд, прокуратура та органи правопорядку. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. ↗

3407 Захід 2.1.7.2.1. ІСМ ДАП. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. ↗

3408 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо посилення самостійності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури : Закон України від 08.12.2023 № 3509-IX. ↗

3409 Захід 2.1.7.3.3. ІСМ ДАП. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. ↗

3410 Там само.

Отже, формування ефективної системи запобігання і протидії корупції всередині органів кримінальної юстиції, а також оцінювання наявних механізмів залишаються актуальними.

План заходів до КСП передбачає низку заходів, які за належного виконання також матимуть антикорупційний ефект. До таких заходів належать: розроблення та прийняття закону про органи правопорядку, яким, зокрема, мають бути визначені критерії розмежування їх компетенції, закріплені принципи доброчесності, гендерної рівності та недискримінації, інституційна незалежність цих органів, визначені гарантії соціально-правового захисту працівників[3411]. Також передбачається впровадження на законодавчому рівні інституту доброчесності для перевірки працівників усіх органів правопорядку та прокуратури, визначення критеріїв доброчесності та єдиного (однакового) механізму її перевірки[3412]. **Наразі жоден із цих заходів не виконаний**.

За інформацією МВС[3413], у липні 2025 року ОГП направив до Комітету Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності проєкт закону про органи правопорядку, який станом на липень 2026 року не зареєстрований у Парламенті. Водночас у листопаді 2024 року дослідницька служба Верховної Ради опублікувала Наукову концепцію законодавчого забезпечення діяльності органів правопорядку України[3414], якою охоплено питання необхідності законодавчого закріплення концептуальних основ, поняття, завдань, функцій та переліку органів правопорядку України, а також критеріїв їх належності.

У червні 2026 року відбулося засідання робочої групи експертного рівня Координаційної ради, під час якого обговорювалися концепції проєкту Закону «Про органи правопорядку», представлені ОГП, Дослідницькою службою Верховної Ради, Міжвідомчим науково-дослідним центром з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО, Лабораторією законодавчих ініціатив та Національним університетом «Києво-Могилянська академія»[3415].

Наразі триває робота над узгодженою концепцією і текстом проєкту Закону «Про органи правопорядку». Однак є ризик, що зміна складу Уряду та, зокрема, Міністра внутрішніх справ[3416], яка відбулася 16 липня 2026 року, сповільнить подальшу роботу в цьому напрямі, попри те, що строки, встановлені Дорожньою картою з верховенства права (II квартал 2026 року), вже минули.

Згідно з євроінтеграційними зобов'язаннями Україна має зміцнити інституційну базу органів правопорядку, зокрема через уточнення їхніх повноважень, поси-

---

3411 Строк виконання заходу — II квартал 2025 року. Аналогічний захід передбачений Дорожньою картою з питань верховенства права зі строком виконання у II кварталі 2026 року.

3412 Строк виконання заходу — IV квартал 2025 року. Аналогічний захід передбачений Дорожньою картою з питань верховенства права зі строком виконання у IV кварталі 2026 року.

3413 Лист Міністерства внутрішніх справ України від 19.03.2026 № 11955/08/14-2026.

3414 Наукова концепція законодавчого забезпечення діяльності органів правопорядку України. *Дослідницька служба Верховної Ради України.* 2024. ↗

3415 Реформа органів правопорядку: експерти визначили наступні кроки для підготовки рамкового законопроєкту. *Міністерство внутрішніх справ України*. 2026. ↗

3416 Про формування складу Кабінету Міністрів України та звільнення з посад членів Кабінету Міністрів України, який перебуває у відставці : Постанова Верховної Ради України від 16.07.2026 № 4942-IX. ↗

лення незалежності, доброчесності, аналітичних і оперативних можливостей, міжвідомчої співпраці та підготовки працівників[3417].

Антикорупційні програми органів правопорядку та прокуратури

Станом на липень 2026 року в органах правопорядку та ОГП затверджені антикорупційні програми, однак, як і раніше, простежується формальний підхід до оцінювання корупційних ризиків, визначення заходів впливу на них та виконання вказаних заходів.

Антикорупційна програма **НПУ** затверджена на період 2025–2027 роки. Аналіз змісту реєстру корупційних ризиків свідчить про формальний підхід до їх оцінювання та неврахування вимог Методології управління корупційними ризиками (Методологія)[3418]: рівень корупційних ризиків часто є заниженим[3419], а заходи впливу не відповідають змісту самого ризику[3420].

ДБР у серпні 2025 року розпочало підготовку нової антикорупційної програми на 2026–2028 роки за процедурами, визначеними Методологією. До складу робочої групи з оцінювання корупційних ризиків увійшли представники центрального управління і територіальних підрозділів ДБР та представники КМЄС[3421]. Проте не були включені представники Ради громадського контролю при ДБР або рекомендовані нею експерти, які б могли забезпечити більшу інклюзивність процесу оцінювання корупційних ризиків у діяльності ДБР. Антикорупційна програма ДБР затверджена в лютому 2026 року[3422].

Аналіз реєстру корупційних ризиків[3423], доданого до антикорупційної програми, свідчить про дещо формальний підхід до підготовки документа та процедури їх оцінювання: формулювання, рівень корупційних ризиків та заходи щодо їх мінімі-

---

3417 European Union Common Position (following Ukraine's Negotiating Position AD 35/26 CONF-UA 9) : Accession Document. Brussels, 10.07.2026. P. 32. ↗

3418 Про вдосконалення процесу управління корупційними ризиками : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 28.12.2021 № 830/21. ↗

3419 Наприклад, у реєстрі ризиків наявний такий корупційний ризик, як імовірна можливість порушення поліцейськими ст. 25 Закону України «Про запобігання корупції» після прийому на службу в поліцію (обмеження щодо суміщення і сумісництва з іншими видами діяльності), який за рівнем імовірності реалізації оцінений як низький. Відповідно до Методології управління корупційними ризиками, корупційним ризиком із низьким рівнем імовірності реалізації є корупційний ризик, який не реалізовувався раніше та ймовірність реалізації якого у майбутньому є вкрай низькою. Проте аналіз ЄДРСР свідчить, що лише протягом року, який передував затвердженню антикорупційної програми НПУ (2024), щонайменше 5 поліцейських були притягнуті до адміністративної відповідальності за вказане порушення, відповідно, рівень імовірності реалізації цього корупційного ризику мав бути оцінений як високий або дуже високий.

3420 Наприклад, джерелом корупційного ризику, пов'язаного з можливим задоволенням працівниками поліції приватних інтересів своїх або третіх осіб під час складання протоколів про вчинення адміністративних правопорушень, стосовно осіб, які перебувають у розшуку, визначено недостатнє технічне оснащення працівників поліції. Заходом впливу на цей ризик визначено розроблення алгоритму (пам'ятки) дій працівника поліції під час перевірки інформації щодо осіб, які перебувають у розшуку (коли проводиться відповідна перевірка, за допомогою яких електронних приладів, заходи безпеки при затриманні особи, якщо вона перебуває у розшуку тощо). Цей захід явно не є співвідносним з описаним джерелом корупційного ризику.

3421 Про робочу групу з оцінювання корупційних ризиків у Державному бюро розслідувань : наказ Державного бюро розслідувань від 25.08.2025 № 419. ↗

3422 Про затвердження Антикорупційної програми Державного бюро розслідувань на 2026–2028 роки : наказ Державного бюро розслідувань від 17.02.2026 № 91. ↗

3423 Там само.

зації не зазнали змін або зазнали редакційних змін, як порівняти з антикорупційною програмою на 2023–2025 роки[3424]; джерела корупційних ризиків не співвідносні з їх змістом[3425]; рівень пріоритетності корупційних ризиків не перевищує 3 бали (із 9, максимально визначених Методологією).

Антикорупційна програма **БЕБ** затверджена на 2025–2027 роки[3426]. За структурою та змістом вона загалом відповідає Методології, однак аналіз реєстру корупційних ризиків свідчить про дещо формальний підхід до їх ідентифікації та оцінювання. Наприклад, у реєстрі відсутні ризики, пов'язані з процедурами кадрового добору та просування працівників БЕБ по службі. Недостатній рівень роботи БЕБ з корупційними ризиками встановлений також за результатами планової перевірки, проведеної Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК)[3427].

Антикорупційна програма **НАБУ** на 2026–2028 роки затверджена 10 квітня 2026 року[3428]. Як і антикорупційні програми інших органів правопорядку, вона загалом відповідає Методології, однак містить ознаки формального підходу та формування реєстру корупційних ризиків без їх реальної оцінки та аналізу. Частина ідентифікованих ризиків не має корупційного характеру або ж їх опис не є чітким.

Так, у додатку 2 до Антикорупційної програми «Реєстр ризиків» зазначено корупційний ризик такого змісту: «Існуючий рівень заробітної плати та соціальних гарантій працівників Національного бюро є неконкурентним та недостатнім, що створює значні корупційні ризики». Зазначено, що джерелом цього ризику є: «Рівень заробітної плати та перелік забезпечених державою соціальних гарантій потребують перегляду з урахуванням сучасних соціально-економічних умов»[3429]. Однак, по-перше, у документі не зазначено, які саме корупційні ризики створює наявний рівень заробітної плати і соціальних гарантій працівників НАБУ. По-друге, неконкурентність і недостатність заробітної плати та соціальних гарантій працівників НАБУ видаються суперечливими з огляду як на загальну соціально-економічну ситуацію в Україні загалом, так і на рівень грошового забезпечення працівників інших органів правопорядку.

3424 Про затвердження Антикорупційної програми Державного бюро розслідувань на 2023–2025 роки : наказ Державного бюро розслідувань від 14.02.2023 № 101. ↗

3425 Наприклад, у реєстрі ризиків проєкту антикорупційної програми ДБР на 2026–2028 роки ідентифіковано ризик «Ймовірне умисне порушення слідчим ДБР строків призначення/проведення експертизи, вчинене у власних інтересах або інтересах третіх осіб», його зміст визначений так: «Відсутність у структурі ДБР незалежних експертних установ зобов'язує слідчих призначати експертизи в експертні служби, що знаходяться у системі інших державних та правоохоронних органів. Суб'єктний склад кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності ДБР, та відсутність в системі ДБР експертної служби можуть сприяти здійсненню опосередкованого впливу зацікавлених осіб у кримінальних провадженнях на результати експертиз». Одним із джерел корупційного ризику є «Недостатній рівень практичної підготовки слідчих у процесі підготовки запиту для експертного дослідження». Отже, з опису корупційного ризику не зрозуміла його природа і суть, а джерело ризику не має логічного зв'язку з ідентифікованим ризиком.

3426 Про затвердження Антикорупційної програми Бюро економічної безпеки України на 2025–2027 роки : наказ Бюро економічної безпеки України від 27.12.2024 № 223. ↗

3427 Акт планової перевірки організації роботи із запобігання і виявлення корупції у Бюро економічної безпеки України від 13.03.2026 / Національне агентство з питань запобігання корупції. 2026. ↗

3428 Про затвердження антикорупційної програми Національного антикорупційного бюро України : наказ Національного антикорупційного бюро України від 10.04.2026 № 88. ↗; Антикорупційна програма Національного антикорупційного бюро України. Національне антикорупційне бюро України. 2026. ↗

3429 Реєстр ризиків. Додаток 2 до Антикорупційної програми Національного антикорупційного бюро України на 2026–2028 роки. *Національне антикорупційне бюро України*. 2026. С. 6. П. 23. ↗

Наприклад, посадовий оклад детектива НАБУ на 1 січня 2026 року становив 69 038 грн[3430], посадовий оклад слідчого ДБР — 60 560 грн[3431], детектива центрального апарату БЕБ — 44 142 грн[3432], слідчого центрального апарату НПУ — 2 700 грн[3433]. За даними Державної служби статистики України[3434], середня заробітна плата у м. Київ у січні 2026 року становила 43 865 грн. З урахуванням того, що до вказаних посадових окладів додаються встановлені законодавством доплати, грошове забезпечення працівників НАБУ є найвищим у системі органів досудового розслідування і значно вищим за загальні соціально-економічні показники. Отже, ідентифікований корупційний ризик не є належно обґрунтованим, що свідчить про формальний підхід до процедури підготовки Антикорупційної програми НАБУ на 2026–2028 роки.

СБУ має затверджену антикорупційну програму на 2025–2027 роки[3435] з додатками. Реєстр ризиків містить окремі ризики, пов'язані з функціями управління персоналом, публічних закупівель, управління матеріальними ресурсами, запобігання корупції. Проте їх аналіз свідчить про дещо формальний підхід до процедури оцінювання корупційних ризиків[3436].

Антикорупційна програма **ОГП** на 2026–2028 роки затверджена 15 червня 2026 року[3437]. Аналіз реєстру корупційних ризиків (додаток 1 до Антикорупційної програми) свідчить про формальний підхід до ідентифікації та опису корупційних ризиків[3438]. Як і Антикорупційна програма за попередній період, цей документ не містить ризиків, пов'язаних із соціальним і матеріально-побутовим забезпеченням прокурорів, можливістю оформлення ними фіктивної інвалідності з метою одержання додаткових виплат[3439].

3430 Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. Ст. 23. ↗; Про Державний бюджет України на 2026 рік : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. Ст. 7. ↗

3431 Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. Ст. 20. ↗; Про Державний бюджет України на 2026 рік : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. Ст. 7. ↗

3432 Деякі питання організації діяльності Бюро економічної безпеки України : постанова Кабінету Міністрів України від 06.10.2021 № 1068. ↗; Про Державний бюджет України на 2026 рік : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. Ст. 7. ↗

3433 Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції : постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 988. ↗

3434 Обстеження підприємств із питань статистики праці : Набір даних. *Державна служба статистики України*. 2026. ↗

3435 Антикорупційна програма Служби безпеки України на 2025–2027 роки. ↗

3436 Наприклад, рівень наслідків від реалізації корупційних ризиків, пов'язаних з отриманням неправомірної вигоди, визначений як низький, хоча за таке діяння передбачена кримінальна відповідальність, тому за Методологією рівень наслідків від реалізації таких ризиків має бути оцінений як високий або дуже високий.

3437 Про затвердження Антикорупційної програми Офісу Генерального прокурора на 2026–2028 роки : наказ виконувача обов'язків Генерального прокурора від 15.06.2026 № 164. ↗

3438 Наприклад, визначено, що джерелом корупційного ризику, пов'язаного з можливими зловживаннями під час надання чи обмеження доступу працівників ОГП до реєстрів і баз даних, держателями яких є інші органи, установи та підприємства, є «Інформація, яка знаходиться в інформаційно-комунікаційних системах, реєстрах, базах даних, держателями яких є інші органи, установи та підприємства». Проте сама по собі інформація за своєю природою не може створювати корупційних ризиків.

3439 Докладно — у розділі «Реформа прокуратури» цього звіту; 49 прокурорів Хмельниччини оформили інвалідність у голови МСЕК Крупи і покривали її — Бутусов. Українська правда. 2024. ↗

Загалом аналіз реєстрів корупційних ризиків названих вище органів показує, що в їхній діяльності наявні типові ризики, пов'язані з функціями досудового розслідування кримінальних проваджень та проведення ОРД. Зважаючи на те, що КСП та План дій з його виконання містять заходи, пов'язані з уніфікацією діяльності органів кримінальної юстиції, видається доцільним формування реєстру типових корупційних ризиків, пов'язаних з указаними функціями, та його оприлюднення на сайті НАЗК.

Правила етичної поведінки

Стандарти етичної поведінки працівників органів правопорядку є важливим складником внутрішньої системи запобігання корупції та врегулювання конфлікту інтересів. Вони слугують підґрунтям формування загальної культури поведінки, впливають на рівень довіри до органів державної влади, а також сприяють забезпеченню їх відкритості й підзвітності перед суспільством.

СБУ має Правила професійної етики та доброчесності військовослужбовця[3440], що визначають моральні та професійно-етичні принципи, правила і вимоги, які регулюють засади поведінки військовослужбовців СБУ під час виконання ними своїх службових обов'язків. Крім загальних принципів поведінки, Правила визначають повноваження керівників щодо забезпечення та заохочення етичної поведінки підлеглих, а також обов'язок військовослужбовців повідомляти про порушення цих Правил іншими посадовими особами СБУ. Позитивним є те, що в Правилах одним із складників принципу верховенства права і законності є вказівка на необхідність врахування в професійній діяльності Принципів ефективного ведення опитування під час розслідування та збору інформації (Принципів Мендеса)[3441]. Попри це Правила професійної етики та доброчесності військовослужбовця СБУ мають здебільшого загальний декларативний характер та не містять загальних засад відповідальності за їх порушення, що ускладнює їх застосування на практиці.

Інші органи кримінальної юстиції мають затверджені кодекси етичної поведінки. Проте вони мають здебільшого формальний і загальний характер та неповною мірою враховують правоохоронну функцію цих органів. Зважаючи на те, що основна діяльність таких органів має кримінальний процесуальний характер, до них можуть бути застосовані положення Європейського кодексу поліцейської етики[3442], які закладають рамку прозорої, неупередженої діяльності органів правопорядку з урахуванням принципів рівності та верховенства права, а також специфіки слідчих функцій цих органів. У контексті євроінтеграційних процесів кодекси етичної поведінки органів кримінальної юстиції мають бути увідповіднені Європейському кодексу поліцейської етики, зокрема в частині, що стосується заходів запобігання і протидії корупції всередині органів, а також керівних принципів діяльності в частині проведення розслідувань та поводження із затриманими.

3440 Про затвердження Правил професійної етики та доброчесності військовослужбовця Служби безпеки України : наказ Центрального управління Служби безпеки України від 27.11.2023 № 474 (зі змінами). ↗

3441 Principles on Effective Interviewing for Investigations and Information Gathering. ↗

3442 Recommendation Rec(2001)10 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 19 September 2001 and explanatory memorandum. ↗

Правила етичної поведінки **поліцейських**[3443] містять основи етичної поведінки, зокрема й ставлення до затриманих осіб, однак не передбачають антикорупційних заходів, принципів поведінки під час проведення розслідувань, а також не встановлюють відповідальності за порушення цих правил. Крім того, ці Правила потребують додаткової антидискримінаційної експертизи для усунення положень, які можуть містити ознаки дискримінації за окремими захищеними ознаками[3444].

Правила професійної етики працівників **ДБР**[3445] поширюються на всіх працівників органу, до яких Закон № 794-VIII[3446] відносить осіб рядового і начальницького складу, державних службовців та осіб, які працюють за трудовим договором. Правила складаються з трьох розділів: загальні положення, принципи професійної етики, відповідальність за порушення Правил. До принципів професійної етики включено такі: принцип законності, утримання від виконання незаконних наказів і вказівок, професіоналізму, неупередженості, доброчесності, політичної неупередженості, прозорості, відповідальності, незалежності, конфіденційності, недопущення конфлікту інтересів, недопущення проявів корупції, дисциплінованості, недопущення дискримінації[3447]. Деякі аспекти поведінки працівника ДБР частково розкриті в пункті щодо принципу неупередженості[3448], однак і вони мають дещо узагальнений характер.

Правила професійної етики БЕБ[3449] за структурою та змістом дублюють Правила професійної етики та доброчесності військовослужбовця СБУ, включно з позитивними положеннями та недоліками.

НАБУ має Кодекс професійної етики працівників[3450], а також коментар[3451] до нього, які загалом відповідають міжнародним і європейським стандартам професійної етики працівників органів правопорядку і можуть бути взяті за основу для розроблення уніфікованих правил професійної етики для всіх органів кримінальної юстиції.

Кодекс професійної етики та поведінки **прокурорів**[3452] визначає основні принципи, моральні норми та правила прокурорської етики, якими повинні керуватися про-

---

3443 Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських : наказ Міністерства внутрішніх справ України 09.11.2016 № 1179 (зі змінами). ↗

3444 П. 3 розд. II Правил етичної поведінки поліцейських вимагає поважного ставлення лише до осіб, старших за віком, що має дискримінаційний характер щодо інших вікових категорій.

3445 Про введення в дію Правил професійної етики працівників Державного бюро розслідувань : наказ Державного бюро розслідувань від 16.01.2021 № 30 (зі змінами). ↗

3446 Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. ↗

3447 Принцип додано відповідно до наказу Державного бюро розслідувань від 30.01.2024 № 43 «Про введення в дію змін до Правил професійної етики працівників Державного бюро розслідувань». ↗

3448 Зміни внесені наказом Державного бюро розслідувань від 31.12.2024 № 535 «Про введення в дію змін до Правил професійної етики працівників Державного бюро розслідувань». ↗

3449 Про затвердження Правил професійної етики працівників Бюро економічної безпеки України : наказ Бюро економічної безпеки України 30.06.2022 № 129. ↗

3450 Про затвердження Кодексу професійної етики працівників Національного антикорупційного бюро України : наказ Національного антикорупційного бюро України від 01.09.2016 № 242 (зі змінами). ↗

3451 Кодекс професійної етики працівників Національного антикорупційного бюро України. ↗

3452 Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів : затв. всеукраїнською конференцією прокурорів 27.04.2017 (зі змінами). ↗

курори під час виконання своїх службових обов'язків та поза службою. Також він містить загальні вимоги до поведінки прокурорів у взаємовідносинах з іншими органами державної влади, учасниками судочинства, представниками медіа та громадянами.

З 2023 року ОГП щоквартально публікує узагальнення дисциплінарної практики щодо застосування Кодексу[3453], що дає змогу оцінити його ефективність. Хоча зміст цих звітів неповністю відображає динаміку притягнення прокурорів до відповідальності за порушення правил професійної етики[3454].

Внутрішній контроль

Зважаючи на специфіку організаційної структури органів правопорядку і прокуратури, важливими елементами запобігання корупції всередині цих органів є ефективні механізми внутрішнього контролю, формування культури викривання та дієвий захист викривачів-працівників цих органів.

Відповідно до профільних законів[3455] на осіб, які мають спеціальні звання **ДБР**, **БЕБ**, поширюються положення Дисциплінарного статуту **НПУ**[3456] з урахуванням певних особливостей. Цей статут визначає сутність службової дисципліни, повноваження поліцейських та їхніх керівників з її додержання, види заохочень і дисциплінарних стягнень, а також порядок їх застосування та оскарження. Також статут визначає загальний порядок проведення службових розслідувань, зокрема утворення дисциплінарних комісій і порядок їх проведення в період дії воєнного стану.

Згідно з Дисциплінарним статутом **НПУ**, повноваження з проведення службових розслідувань щодо поліцейських покладаються на дисциплінарні комісії, порядок утворення яких визначає міністр внутрішніх справ. Також передбачена можливість включення до таких комісій представників громадськості. Однак Положення про дисциплінарні комісії НПУ[3457] встановлює, що це можливо лише в разі проведення службового розслідування за відомостями про порушення поліцейським конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Функції внутрішнього контролю НПУ покладені на Департамент внутрішньої безпеки, який входить до складу кримінальної поліції НПУ. До основних завдань Департаменту внутрішньої безпеки віднесені: заходи з питань внутрішньої безпеки в НПУ, захисту поліцейських, державних службовців та інших працівників поліції від перешкоджання їм у виконанні службових обов'язків; запобігання, виявлення, попередження і припинення кримінальних, корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень, що готуються або вчинені поліцейськими, державними службовцями та іншими працівниками поліції[3458].

3453 Практика застосування Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів. *Офіс Генерального прокурора.* ↗

3454 Докладно — у розділі «Реформа прокуратури» цього звіту.

3455 Закони України «Про Державне бюро розслідувань», «Про Бюро економічної безпеки України».

3456 Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. ↗

3457 Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.11.2018 № 893. ↗

3458 Положення про Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 09.11.2015 № 83 (зі змінами). ↗

Протягом 2025 року підрозділи Департаменту внутрішньої безпеки склали 436 адміністративних протоколів про порушення працівниками НПУ вимог фінансового контролю, щодо 2 осіб розпочаті кримінальні провадження за ст. 366[3] КК України (неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування), зареєстровано 910 корупційних кримінальних правопорушень (відносно працівників поліції — 183 правопорушення), скеровано до суду 436 кримінальних правопорушень зазначеної категорії (з них кримінальних проваджень щодо працівників поліції — 74)[3459].

Повноваження підрозділів внутрішнього контролю та порядок утворення дисциплінарних комісій **ДБР** визначені профільним законом[3460]. Дисциплінарна комісія, яка складається з п'ятьох осіб, троє з яких визначаються Радою громадського контролю при ДБР, уповноважена розглядати питання застосування до працівника органу дисциплінарного стягнення, а проведення службових розслідувань покладається на підрозділи внутрішнього контролю.

Водночас **Рахункова палата** звернула увагу[3461], що процедура призначення керівників підрозділів внутрішнього контролю центрального апарату та територіальних управлінь ДБР **є складною і не забезпечує швидке заповнення вакансій, що негативно впливає на спроможність цих підрозділів**. Відповідно до ч. 1 ст. 24 Закону № 794-VIII, керівники підрозділів внутрішнього контролю ДБР призначаються на посади за поданням конкурсної комісії, яка формується для проведення конкурсу на зайняття посади директора ДБР. До складу такої комісії входять: 1) три особи, визначені Президентом; 2) три особи, визначені Верховною Радою за поданням комітету Верховної Ради, до предмета відання якого належать організація та діяльність органів досудового розслідування; 3) три особи, визначені Кабінетом Міністрів України на підставі пропозицій міжнародних організацій, з якими Україна співпрацює у сфері запобігання і протидії корупції відповідно до міжнародних договорів України[3462].

Після призначення директора ДБР повноваження комісії припиняються, а наступна може бути сформована не пізніше ніж за два місяці до завершення строку повноважень директора ДБР або упродовж 14 днів з дня дострокового припинення його повноважень[3463]. Отже, заповнення вакантних посад керівників підрозділів внутрішнього контролю ДБР у період між конкурсними доборами на посаду директора Бюро фактично заблоковане.

Повноваження дисциплінарних комісій **БЕБ** та порядок їх утворення подібні до моделі, запровадженої в ДБР[3464]. Відмінність полягає в кількісному та якісному складі дисциплінарної комісії, до якої мають входити по троє представників органу і Ради громадського контролю та одна особа, визначена Радою бізнес-омбудсмена.

3459 Статистична інформація про результати роботи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та інших державних органів. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* ↗

3460 Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. ↗

3461 Звіт про результати аудиту відповідності на тему «Інституційне забезпечення Державного бюро розслідувань» : рішення Рахункової палати від 09.06.2026 № 18-1. С. 51. ↗

3462 Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. Ст. 11. ↗

3463 Там само.

3464 Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. ↗

На працівників **НАБУ** поширюється дія положень Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ[3465], який є морально застарілим, адже затверджений ще у 2006 році. Зокрема, цей статут не містить положень щодо колегіального розгляду матеріалів дисциплінарного провадження та не передбачає права на захист особи, яка притягається до дисциплінарної відповідальності.

Профільний закон[3466] визначає засади діяльності підрозділів внутрішнього контролю та дисциплінарної комісії **НАБУ**, до складу якої мають входити двоє представників Ради громадського контролю при інституції. У 2025 році за рекомендаціями дисциплінарної комісії 18 працівників НАБУ притягнуто до дисциплінарної відповідальності, проводилося досудове розслідування у 21 кримінальному провадженні[3467].

На військовослужбовців **СБУ** поширюється Дисциплінарний статут Збройних сил України[3468]. Функції внутрішнього контролю покладені на Головне управління внутрішньої безпеки СБУ. Наприклад, у березні 2026 року повідомлялося про затримання підрозділом внутрішньої безпеки двох заступників начальників обласних управлінь СБУ, які намагалися налагодити протиправну схему в Рівненській області[3469].

За даними статистики Державної судової адміністрації України[3470], протягом 2025 року за правопорушення, пов'язані з корупцією, до адміністративної відповідальності притягнуто 584 особи з-поміж поліцейських, працівників Державної кримінально-виконавчої служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, ДБР, НАБУ, БЕБ, СБУ, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, Державної податкової служби України, Держмитслужби. Через особливості положень антикорупційного законодавства виокремити працівників органів системи кримінальної юстиції неможливо, однак побіжний аналіз судових рішень дає змогу зробити висновок, що до відповідальності притягаються переважно працівники державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду.

Захист викривачів

НПУ, ДБР, СБУ, НАБУ, БЕБ, ОГП під'єднані до Єдиного порталу повідомлень викривачів. За даними НАЗК[3471], у 2025 році від викривачів надходили повідомлення про можливі вчинення корупційних правопорушень, правопорушень, пов'язаних з корупцією, інших порушень антикорупційного законодавства: НПУ — 38 (за 9

3465 Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: Закон України від 22.02.2006 № 3460-IV. ↗

3466 Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. Ст.ст. 27, 28. ↗

3467 Статистична інформація про результати роботи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та інших державних органів. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* ↗

3468 Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 № 551-XIV. ↗

3469 Самоочищення СБУ: Внутрішня безпека Служби затримала двох високопосадовців обласних управлінь СБУ. *Служба безпеки України.* 2026. ↗

3470 Форма № 1-ПК Звіт судів про стан розгляду справ у сфері протидії корупції. *Судова влада України.* 2025. ↗

3471 Статистична інформація про результати роботи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та інших державних органів. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* ↗

відкриті кримінальні провадження); ДБР — 3 (за всіма відкриті кримінальні провадження); БЕБ — 12 (кримінальні провадження не відкривалися). НАБУ та СБУ такі повідомлення не отримували.

На працівників НПУ, ДБР, БЕБ, НАБУ, СБУ поширюється дія антикорупційного законодавства[3472] щодо забезпечення прав та гарантій викривачів. Крім того, Закон України «Про Службу безпеки України»[3473] та Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ[3474], дія якого поширюється на НАБУ, містять заборону звільняти зі служби чи примушувати до звільнення, притягувати до дисциплінарної відповідальності у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції». Ці положення додатково посилюють захист викривачів. Закони, які регулюють діяльність НПУ, ДБР, БЕБ, таких застережень не містять.

Однак здебільшого в указаних органах відсутні механізми захисту викривачів некримінальної корупції та пов'язаних з корупцією правопорушень. У поєднанні з названими вище недоліками нормативно-правового регулювання це створює додаткові ризики для викривачів та не сприяє формуванню належної культури викривання всередині цих органів.

До **ОГП** протягом 2025 року надійшло 34 повідомлення щодо вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень, які розглянуто по суті. З них розглянуто — 8, розглянуто як звернення громадян — 21, відхилено — 3, розгляд припинено — 1, розглянуто відповідно до КПК України — 1[3475]. У Законі України «Про прокуратуру»[3476] немає спеціальних застережень щодо захисту викривачів. Водночас із липня 2025 року у ньому зберігається положення, що прокурор може бути звільнений у разі незгоди на призначення на вакантну або тимчасово вакантну посаду чи на переведення на такі посади до іншого органу прокуратури в разі ліквідації, реорганізації, зміни структури або штатної чисельності прокурорів органу прокуратури, у якому прокурор обіймає посаду, що може використовуватись як інструмент тиску на прокурорів-викривачів.

Добір на керівні посади в органи НПУ та ДБР

Протягом звітного періоду в цих питаннях відсутній помітний прогрес. У ДАП визначалося впровадження обов'язкового конкурсу під час призначення на вищу посаду в поліції, яка передбачає здійснення керівних функцій[3477]. За даними ІСМ ДАП, захід виконаний частково[3478].

3472 Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Розділ VIII. ↗

3473 Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. Ст. 19. ↗

3474 Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України : Закон України від 22.02.2006 № 3460-IV. Ст. 14. ↗

3475 Статистична інформація про результати роботи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та інших державних органів. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* ↗

3476 Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. П. 9[1] ч. 1 ст. 51. ↗

3477 Державна антикорупційна програма на 2023–2025 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 № 220, захід 2.1.6.1.3 очікуваного стратегічного результату 2.1.6. ↗

3478 Захід 2.1.6.1.3. ІСМ ДАП. *Національне агентство з питань запобігання корупції.* ↗

У Верховній Раді 29 серпня 2025 року був зареєстрований законопроєкт № 13716[3479], який не відрізнявся від аналогічного проєкту, поданого попереднім Урядом, і містив недоліки, які зазначалися в Тіньовому звіті 2025 року[3480]. У висновку Головного науково-експертного управління Верховної Ради[3481] висловлено зауваження, що запропоновані законопроєктом зміни до ч. 3 ст. 52 Закону України «Про Національну поліцію України», яка визначає конкурсні засади призначення на посаду поліцейського, жодним чином не вплинуть на порядок призначення Голови НПУ та його заступників, порядок призначення яких визначений у ст. 21 цього Закону. Водночас у зв'язку зі зміною складу Уряду в липні 2026 року законопроєкт № 13716 було відкликано.

Як зазначалося раніше[3482], конкурс на керівні посади ДБР зазнавав критики через непрозорі процедури. Тридцять першого грудня 2026 року[3483] закінчується п'ятирічний строк повноважень керівника ДБР. Відповідно до закону[3484] конкурсна комісія для обрання нового кандидата має бути сформована до 31 жовтня 2026 року.

Європейська комісія у звітах в межах Пакета розширення ЄС 2024 і 2025 років вказувала на необхідність запровадження прозорих процедур добору керівництва ДБР із залученням незалежних експертів[3485].

Реформування Державного бюро розслідувань

ДБР — державний правоохоронний орган, на який покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище[3486] (крім випадків, коли такі правопорушення підслідні НАБУ), суддями, працівниками правоохоронних органів, зокрема НАБУ, керівником та прокурорами САП (крім випадків, коли такі правопорушення підслідні детективам внут-

---

3479 Про внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію» щодо підвищення ефективності службової діяльності поліції : проєкт Закону України, реєстраційний № 13716 від 29.08.2025. ↗

3480 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 689–690. ↗

3481 Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію» щодо підвищення ефективності службової діяльності поліції» (реєстр. № 13716 від 29.08.2025). ↗

3482 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 689–690. ↗

3483 Про призначення О. Сухачова Директором Державного бюро розслідувань : Указ Президента України від 31.12.2021 № 691/2021. ↗

3484 Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. Ч. 10 ст. 11. ↗

3485 Ukraine 2024 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2024. P. 8. ↗; Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 8. ↗

3486 Наприклад, Президент, Прем'єр-міністр України, члени Кабінету Міністрів України, народні депутати України, Уповноважений Верховної Ради з прав людини, Директор НАБУ, Директор БЕБ, Генеральний прокурор, його перші заступники та заступники, Голова Конституційного Суду України, його заступники та судді Конституційного Суду України, Голова Верховного Суду, його заступники та судді Верховного Суду, голови вищих спеціалізованих судів, їх заступники та судді вищих спеціалізованих судів, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступники, Секретар РНБО, його перший заступник та заступники та інші.

рішнього контролю НАБУ), а також військові кримінальні правопорушення (проти порядку несення військової служби)[3487].

ДБР утворено наприкінці лютого 2016 року[3488] в межах реформування органів прокуратури та позбавлення її невластивих функцій досудового розслідування. Основним завданням ДБР є розслідування службових кримінальних правопорушень, що вчиняються працівниками правоохоронних органів та пов'язані з порушенням прав людини, фальсифікацією чи знищенням доказів тощо.

Фактично робота ДБР розпочалася лише в листопаді 2018 року[3489]. Етап формування органу та перший рік його роботи супроводжувалися скандалами[3490]. Уже за рік були ухвалені зміни до Закону України «Про Державне бюро розслідувань»[3491], спрямовані на інституційне посилення органу[3492]. Однак реального перезавантаження органу не відбулося навіть після законодавчих змін, дострокового звільнення керівництва та обрання нового директора. ДБР не стало ефективним органом досудового розслідування злочинів, пов'язаних із порушенням основоположних прав людини, що вчиняються правоохоронцями. Показовим є приклад, коли ДБР проводило обшуки в службових приміщеннях Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та вдома в окремих її членів, що було розцінено органом суддівського врядування як втручання у виконання визначених законодавством функцій[3493].

Водночас за даними соціологічних опитувань[3494] **рівень довіри до ДБР з вересня 2024 року до листопада 2025 року включно збільшився на 16%**, а баланс довіри-недовіри скоротився з -29,5% до -2,4%. Водночас треба врахувати, що 37% населення зовсім не обізнані щодо діяльності ДБР[3495] (у 2024 році цей показник становив 42,6%[3496]).

ДБР — єдиний орган, визначення підслідності якого в кримінальному процесуальному законодавстві[3497] має суб'єктний, а не предметний критерій (за винятком військових кримінальних правопорушень), тобто підслідність визначається за суб'єктом вчинення кримінального правопорушення, що призводить до дублю-

3487 Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. Ст.ст. 1, 5. ↗; Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Ч. 4 ст. 216. ↗

3488 Про утворення Державного бюро розслідувань : постанова Кабінету Міністрів України від 29.02.2016 № 127. ↗

3489 Історія. *Державне бюро розслідувань.* ↗

3490 ДБР — Труба? Новий орган у центрі скандалу ще до запуску. *Deutsche Welle*. 2018. ↗; Справам труба: Журналісти «Прямого» отримали неспростовні докази справжності голосу ексдиректора ДБР на скандальних плівках. *Прямий*. 2020. ↗

3491 Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. ↗

3492 Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення діяльності Державного бюро розслідувань : Закон України від 03.12.2019 № 305-IX. ↗

3493 Про дотримання гарантій незалежності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України : рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 17.03.2025 № 51/зп-25. ↗

3494 Рівень довіри громадян до державних і суспільних інститутів України (2018–2025). *Національне агентство з питань запобігання корупції.* ↗

3495 Корупція в Україні 2025: розуміння, сприйняття, поширеність : результати дослідження / InfoSapiens. 2025. С. 18. ↗

3496 Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність : результати дослідження / InfoSapiens. 2025. С. 18. ↗

3497 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Ч. 4 ст. 216. ↗

вання функцій інших органів досудового розслідування, що дає змогу використовувати орган як інструмент політичного тиску[3498].

Значну частину проваджень сьогодні становлять військові злочини (проти порядку несення військової служби), що логічно в умовах війни. Хоча актуальні дані кримінальної статистики закриті (з огляду на масштаби самовільного залишення військової частини або місця служби — СЗЧ[3499]), зі старих форм звітності помітно, що в останні роки їх частка становила орієнтовно 80–90% всієї підслідності ДБР (зокрема у 2024 році — 89 тис. з 98 тис. проваджень). Але коли орган створювали, то цю підслідність сприймали за залишковим принципом, а не як основну[3500]. Водночас інша частина ресурсів ДБР спрямовується на розслідування корупційних злочинів середнього рівня, що за своєю природою також не було головною причиною створення цього органу.

У результаті ДБР одночасно перевантажене і позбавлене чіткого пріоритету. Невипадково підслідність щодо військових злочинів регулярно пропонують передати новому спеціалізованому органу, адже ДБР об'єктивно не справляється з таким обсягом. Ідеться не лише про понад 200 тис. проваджень щодо СЗЧ, а й загалом про злочини у війську, зокрема корупцію, яка за рівнем суспільної небезпеки часто не дотягує до підслідності НАБУ.

Певний час також обговорювалася ідея передати ДБР розслідування злочинів проти національної безпеки в межах реформування СБУ, щоб позбавити її функції досудового розслідування. Нині ж ця пропозиція викликає у фахівців радше іронію, а в суспільстві — відверте роздратування[3501].

Як зазначають експерти[3502], наразі відсутність чіткого розмежування підслідності призводить до зміщення пріоритетів та неефективного використання ресурсів ДБР.

Дорожня карта з питань верховенства права передбачає, що до кінця 2027 року мають бути ухвалені та імплементовані зміни до КПК України щодо, зокрема, чіткого розмежування підслідності органів досудового розслідування[3503]. Аналогічний захід передбачений Планом заходів до КСП. Реалізація зазначених заходів уможливить перегляд підслідності ДБР.

Однією з проміжних умов переговорного процесу за розділом 24 «Юстиція, свобода та безпека» є досягнення відчутного результату в реформуванні ДБР за участі міжнародних експертів[3504].

3498 Реформування ДБР: чи вийде у Зеленського з другої спроби? *Deutsche Welle*. 2026. ↗

3499 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Ст. 407. ↗

3500 Реформа ДБР: не зміна директора, а зміна логіки органу. *Дзеркало тижня*. 2026. ↗

3501 Там само.

3502 Там само.

3503 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

3504 European Union Common Position (following Ukraine's Negotiating Position AD 35/26 CONF-UA 9) : Accession Document. Brussels, 10.07.2026. P. 32. ↗

Удосконалення діяльності Державного бюро розслідувань

У Скринінговому звіті (2025) Європейська комісія вперше вказала на необхідність реформування ДБР за аналогією з БЕБ[3505].

Дорожня карта з питань верховенства права передбачає у IV кварталі 2026 року необхідність **проведення незалежного комплексного перегляду інституційної структури ДБР, механізмів забезпечення доброчесності та наглядових функцій для оцінювання необхідності та доцільності подальших реформ, а також ухвалення та впровадження закону, який враховуватиме необхідні рекомендації**. Під час неформального засідання міністрів у справах Європи, яке відбулося в грудні 2025 року[3506], зазначений захід був визначений одним з десяти пріоритетів для імплементації протягом 2026 року.

Рахункова палата 9 червня 2026 року **затвердила звіт за результатами аудиту інституційного забезпечення ДБР**[3507], у якому зазначено, що інституційне забезпечення органу загалом дає змогу реалізовувати покладені на нього функції. Однак виявлено певні недоліки, які ускладнюють діяльність ДБР. Зокрема, положення ст. 5 Закону № 794-VIII[3508] не узгоджуються з положеннями ст. 216 КПК України щодо суб'єктної підслідності ДБР. Визначена Законом № 794-VIII процедура затвердження організаційної структури Бюро не є достатньо гнучкою[3509]. Як наслідок, чинна організаційна структура, затверджена ще до пандемії COVID-19 та початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, неповною мірою відповідає актуальним потребам ДБР і поточним викликам. Крім того, у центральному апараті ДБР підрозділ внутрішнього аудиту функціонує у складі іншого самостійного структурного підрозділу, що не узгоджується з положеннями Бюджетного кодексу України та Порядку здійснення внутрішнього аудиту та утворення підрозділів внутрішнього аудиту[3510].

Рахункова палата звернула увагу й на те, що законодавством не визначений чіткий порядок (процедури, механізму тощо) призначення та звільнення першого заступника та заступників директора ДБР та невпорядковані окремі норми встановлення посадових окладів працівників ДБР[3511].

Крім того, варто звернути увагу на положення ч. 1 ст. 11 Закону № 794-VIII, відповідно до якого директор ДБР призначається на посаду Президентом за поданням

3505 Публікація народного депутата Я. Железняка в месенджері Telegram. 2025. ↗

3506 Спільна заява Комісара з питань розширення М. Кос та Віцепрем'єр-міністра України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Т. Качки. *Представництво Європейського Союзу в Україні*. 2025. ↗

3507 Звіт про результати аудиту відповідності на тему «Інституційне забезпечення Державного бюро розслідувань» : рішення Рахункової палати від 09.06.2026 № 18-1. ↗

3508 Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. ↗

3509 Відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону України «Про Державне бюро розслідувань», організаційну структуру ДБР затверджує Президент. Чинна організаційна структура ДБР затверджена Указом Президента від 05.02.2020 № 41/2020.

3510 Відповідно до ст. 26 Бюджетного кодексу України та п. 3 Порядку здійснення внутрішнього аудиту та утворення підрозділів внутрішнього аудиту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.09.2011 № 1001, для здійснення внутрішнього аудиту має бути утворений самостійний структурний підрозділ внутрішнього аудиту, що є підпорядкованим і підзвітним безпосередньо керівнику органу.

3511 Звіт про результати аудиту відповідності на тему «Інституційне забезпечення Державного бюро розслідувань» : рішення Рахункової палати від 09.06.2026 № 18-1. С. 51. ↗

комісії з проведення конкурсу на зайняття посади директора ДБР. До 2021 року діяв аналогічний порядок призначення директора НАБУ, однак Конституційний Суд України вирішив, що це виходить за межі конституційних повноважень Президента та не відповідає Конституції України[3512]. На виконання цього рішення суб'єкт призначення директора НАБУ був змінений, і наразі такі повноваження реалізує Кабінет Міністрів України. ДБР лишається єдиним органом досудового розслідування, керівника якого призначає Президент.

У серпні 2025 року у Верховній Раді зареєстровано кілька законопроєктів, спрямованих на удосконалення діяльності ДБР. Законопроєкт № 13602[3513], внесений групою народних депутатів, передбачає зміну статусу ДБР та визначення його як центрального органу виконавчої влади, перезавантаження органу за моделлю реформування БЕБ, що містить оновлення процедури обрання керівника, а також разову переатестацію усіх працівників. Водночас законопроєкт зберігає як переваги, так і недоліки процедур, що зараз реалізовуються у БЕБ, а відповідно, містить і всі ризики щодо реформування органу, зокрема, пов'язані з атестацією працівників.

Законопроєкт № 13602-1[3514] авторства народної депутатки Л. Буймістер пропонує більш радикальний спосіб вирішення проблем діяльності ДБР — ліквідацію органу з одночасною передачею його повноважень іншим органам правопорядку та СБУ. Ще один законопроєкт про фактичну ліквідацію ДБР та передачу підслідних йому кримінальних проваджень у відання НАБУ поданий групою народних депутатів у вересні 2022 року[3515]. Однак такий підхід спричинить посилення інших проблем, пов'язаних з діяльністю органів досудового розслідування, та призведе до надмірного навантаження на ці органи.

Законопроєкт № 13602-2[3516], поданий народним депутатом О. Дануцею, частково дублює положення основного законопроєкту, однак не містить процедур разової атестації працівників ДБР.

Усі законопроєкти наразі залишаються без руху. Водночас їм бракує комплексного бачення реформування ДБР з урахуванням попереднього досвіду реформи органів правопорядку та прокуратури, тож **такі законопроєкти можуть бути взяті за основу під час підготовки Комітетом Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності остаточної редакції законопроєкту з урахуванням бачення Європейської комісії.** Крім того, у ході законодавчої процедури можуть бути усунуті недоліки, виявлені Рахунковою палатою, а порядок призначення директора ДБР

3512 Рішення Конституційного Суду України від 28.08.2020 № 9-р/2020 у справі № 1-9/2020(197/20) за конституційним поданням 51 народного депутата щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про призначення А. Ситника Директором Національного антикорупційного бюро України». ↗

3513 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення роботи Державного бюро розслідувань : проєкт Закону України, реєстраційний № 13602 від 06.08.2025. ↗

3514 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів правопорядку : проєкт Закону України, реєстраційний № 13602-1 від 13.08.2025. ↗

3515 Про перезавантаження Державного бюро розслідувань : проєкт Закону України, реєстраційний № 8059 від 19.09.2022. ↗

3516 Про внесення змін до Закону України «Про Державне бюро розслідувань» з метою забезпечення незалежності діяльності Державного бюро розслідувань : проєкт Закону України, реєстраційний № 13602-2 від 14.08.2025. ↗

увідповіднений Конституції України з урахуванням рішення Конституційного Суду України.

На початку січня 2026 року Президент повідомив, що планує внести до Парламенту свій законопроєкт щодо оновлення роботи ДБР[3517], **однак станом на 31 липня такий законопроєкт у Верховній Раді не зареєстрований**. Водночас такий законопроєкт розроблено і надано для попередньої оцінки Європейській комісії[3518].

Водночас позитивним є відновлення практики залучати громадськість до діяльності органу. Рада громадського контролю при ДБР, склад якої оновлено в грудні 2024 року, протягом 2025 року дещо активізувала свою роботу, зокрема затверджувала звіти про роботу ДБР за попередній рік; проводила тренінги та навчання для працівників ДБР; делегувала своїх представників до Дисциплінарної комісії ДБР; здійснювала громадський контроль щодо розслідування резонансних злочинів тощо[3519]. Практика залучення громадськості до контролю за діяльністю ДБР створює передумови для удосконалення його діяльності.

Рекомендації

1. Продовжити напрацювання проєкту Закону України «Про органи правопорядку» з урахуванням євроінтеграційних зобов'язань України.

2. Посилити інституційну спроможність уповноважених підрозділів органів правопорядку та прокуратури, відповідальних за запобігання та виявлення корупції, надати їм повноваження для ефективного моніторингу та підтримки впровадження антикорупційних програм.

3. Трансформувати інститут перевірки доброчесності прокурора, зокрема і таємної, а також посилити роль Генеральної інспекції ОГП. Органи прокурорського самоврядування мають затвердити єдині критерії доброчесності прокурора, ґрунтуючись на досвіді суддів[3520].

4. Затвердити єдині стандарти доброчесності та етичної поведінки працівників НПУ, ДБР, НАБУ, БЕБ, а також уніфікувати механізми їх дисциплінарної відповідальності.

5. Розробити та оприлюднити на сайті НАЗК реєстр типових корупційних ризиків у діяльності органів правопорядку з урахуванням функції досудового розслідування.

6. Забезпечити формування окремих статистичних даних щодо притягнення працівників органів СБУ, НПУ, ДБР, НАБУ, БЕБ, прокурорів до кримінальної та адміністративної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією право-

---

3517 Зеленський оголосив про оновлення ДБР. *Суспільне Новини*. 2026. ↗

3518 Інформація озвучена під час робочої зустрічі з актуальних питань виконання євроінтеграційних зобов'язань у сферах верховенства права та боротьби з корупцією представників громадянського суспільства з віцепрем'єр-міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, яка відбулася 20 лютого 2026 року.

3519 Звіт про діяльність Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань у 2025 році / Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань. 2025. 12 с. ↗

3520 Попередньо надана в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 691) залишається актуальною.

порушення, зважаючи на особливий статус органів кримінальної юстиції, а також високий рівень корупціогенності сфери їхньої діяльності.

7. Внести зміни до законів, які регулюють діяльність НПУ, БЕБ, ДБР, прокуратури, якими передбачити заборону звільнення особи зі служби у зв'язку з повідомленням про корупційні, пов'язані з корупцією правопорушення та інші порушення антикорупційного законодавства.

8. Впровадити обов'язковий конкурсний добір кандидатів на посади керівника поліції (Голови НПУ), вищі керівні посади та окремі посади середньої ланки в органах поліції. У частині конкурсного добору Голови НПУ, зокрема формування конкурсної комісії, доцільно брати за основу відповідну практику БЕБ.

9. Розглянути можливість зменшення впливу Міністра внутрішніх справ у кадрових питаннях НПУ (щодо призначення/звільнення першого заступника та заступників керівника поліції; погодження призначення/звільнення керівників територіальних органів поліції)[3521].

10. Удосконалити процедуру добору на посаду Директора ДБР з урахуванням рекомендацій, наданих Європейською комісією, а також спростити процедури добору керівників підрозділів внутрішнього контролю ДБР.

11. Прийняти закон про комплексну реформу ДБР, який міститиме не лише питання кадрового перезавантаження, а і подальші кроки до посилення інституційної спроможності ДБР виконувати покладені на нього завдання (уточнення підслідності, удосконалення механізмів внутрішнього контролю, посилення аналітичної спроможності тощо).

Міжнародне співробітництво органів правопорядку та прокуратури з європейськими інституціями. Обмін інформацією через платформу Європолу SIENA та SIENA-CT

Прогрес та проблеми

Протягом звітного періоду органи правопорядку і прокуратури продовжили взаємодіяти з європейськими інституціями та інституціями країн ЄС у межах багатосторонніх і двосторонніх угод, брати участь у спільних операціях та обмінюватися інформацією. Водночас складно оцінити рівень виконання євроінтеграційних зобов'язань у цій сфері, оскільки наразі йдеться суто про операційну діяльність.

Європейська комісія зазначила позитивні результати взаємодії з Європолом та Агентством Європейського Союзу з підготовки співробітників органів правопорядку (CEPOL), залучення українських правоохоронців до міжнародних слідчих

3521 Попередньо надана в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 691) залишається актуальною.

груп, обміну інформацією через платформи SIENA та SIENA-CT, а також участь України в заходах у межах Європейської мультидисциплінарної платформи проти кримінальних загроз (EMPACT)[3522].

Протягом 2025 року в **НПУ** перебувало на виконанні 685 запитів про надання міжнародної правової допомоги в кримінальних справах (провадженнях). З ОГП для організації виконання надійшло 465 таких запитів, виконано 451 запит (249 — надійшли упродовж 2025 року, 202 — протягом минулих років)[3523]. У 2025 році спостерігалося суттєве збільшення кількості кореспонденції з використанням SIENA, зокрема опрацьовано 20,5 тис. вхідних документів та підготовано 15,9 тис. вихідних[3524].

ДБР опрацювало 122 запити про міжнародну правову допомогу, з яких 74 підтримано ОГП та скеровано до іноземних юрисдикцій. За результатами співробітництва виконано 65 запитів[3525]. Також ДБР продовжує взаємодію через систему SIENA: до компетентних органів іноземних держав надіслано 178 інформаційних запитів у 92 кримінальних провадженнях, від іноземних партнерів отримано 522 повідомлення. Через Камденську міжвідомчу мережу з питань повернення активів (CARIN) надіслано 144 запити (у кримінальних провадженнях, оперативно-розшукових справах і справах про необґрунтовані активи) та отримано 95 відповідей. У 2025 році для працівників ДБР проведені тренінги з питань міжнародного співробітництва, використання SIENA, CARIN, Інтерполу та платформ Європолу[3526].

Водночас, як зазначалося раніше[3527], лише ДБР регламентувало на рівні власного акта процедуру внутрішньої взаємодії його структурних підрозділів під час використання мережевого додатка SIENA.

БЕБ розвиває міжнародні зв'язки з податковими та слідчими органами країн ЄС і міжнародними організаціями у сфері протидії економічній злочинності, зокрема Організацією економічного співробітництва та розвитку, Аудиторською радою Ukraine Facility, Службою фіскальної розвідки та розслідування Нідерландів (FIOD), Шведською податковою службою тощо[3528].

ОГП 20 березня 2026 року продовжив мандат спільної слідчої групи (JIT) «Справа України», яка діє з 2022 року та об'єднує представників України, Литви, Латвії, Польщі, Естонії, Румунії та Словаччини, а також Європейської організації з питань юстиції (Євроюст), Європолу та Офісу прокурора Міжнародного кримінального

3522 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 52. ↗

3523 Звіт про результати роботи за 2025 рік / Національна поліція України. 2025. С. 108. ↗

3524 Там само.

3525 Річний звіт про діяльність Державного бюро розслідувань у 2025 році / Державне бюро розслідувань. С. 87. ↗

3526 Там само. С. 88, 89.

3527 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 694. ↗

3528 Звіт про діяльність Бюро економічної безпеки України у 2025 році / Бюро економічної безпеки України. 2026. С. 56. ↗

суду. Діяльність групи спрямована на розслідування найтяжчих міжнародних злочинів, вчинених через російську агресію проти України[3529].

Триває робота над увідповідненням національного законодавства європейським і міжнародним актам, а також приєднання України до міжнародних актів у сфері протидії злочинності, що має транскордонний характер.

Дорожня карта з питань верховенства права також передбачає впровадження у IV кварталі 2026 року механізму для забезпечення відшкодування Євроюстом витрат державних органів влади (ОГП, СБУ, НПУ, НАБУ, ДБР, БЕБ), пов'язаних з участю в діяльності спільних слідчих груп. Водночас ОГП зайняв позицію, відповідно до якої Україною вже впроваджено механізм, що забезпечує можливість відшкодування Євроюстом відповідних витрат. Зазначене питання врегульовано без прийняття додаткових нормативно-правових актів. Наприклад, ОГП скерував 3 червня 2025 року лист до НПУ, НАБУ, СБУ, ДБР та БЕБ про відшкодування витрат, пов'язаних з діяльністю спільних слідчих груп, із зазначенням процедури фінансування Євроюстом витрат на їхню діяльність[3530].

Рекомендації

1. Розробити підзаконні нормативно-правові акти щодо користування платформою SIENA органами правопорядку, які підключені до цієї системи.

2. Періодично публікувати інформацію про результати міжнародного співробітництва, насамперед про результати роботи спільних слідчих груп (JIT) (за умови, що це не матиме негативного впливу на діяльність конкретної JIT)[3531].

3. Продовжити роботу над імплементацією європейських і міжнародних актів у сфері протидії злочинності, що має транскордонний характер, та увідповідненням національного законодавства.

Система захисту учасників кримінального провадження, зокрема свідків

Прогрес та проблеми

Чинний Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»[3532] встановлює високий поріг і широкі дискреційні критерії для застосування таких заходів, що може призводити до їх невикористання тоді, коли в цьому є потреба[3533]. Загалом проблеми системи захисту учасників кримінального провадження мають комплексний характер — вона є недофінан-

---

3529 Мандат спільної слідчої групи «Справа України» продовжено на два роки. *Офіс Генерального прокурора*. 2026.

3530 Інформація озвучена в межах роботи Координаційної ради.

3531 Попередньо надані в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації 1–4 (с. 697–698) залишаються актуальними.

3532 Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України від 23.12.1993 № 3782-XII. ↗

3533 Зобов'язання України у сфері забезпечення прав потерпілих у кримінальному провадженні: актуальний стан та перспективи виконання. *ЮрФем*. 2025. ↗

сованою, фрагментарною, проводиться без належної оцінки ризиків та зведена лише до забезпечення фізичної охорони в разі загрози життю і здоров'ю учасника кримінального провадження, зокрема свідка. Протягом звітного періоду такі проблеми залишилися нерозв'язаними, а отже, *прогрес у цій сфері відсутній*.

Уряд не оновлював свої плани щодо виконання євроінтеграційних зобов'язань у цій частині — такий законопроєкт планується прийняти лише у III кварталі 2027 року. Водночас Дорожня карта з питань верховенства права передбачає розроблення і прийняття закону щодо забезпечення органами правопорядку заходів безпеки учасників кримінального провадження з метою побудови ефективної системи їх державного захисту, передусім заявників, викривачів, потерпілих та свідків, з урахуванням найкращої міжнародної практики та вимог acquis ЄС.

Водночас План заходів до КСП[3534] дещо докладніше уточнює зміст цього законопроєкту, а також передбачає створення Національної служби гарантування безпеки учасників кримінального провадження. На відміну від нього, Дорожня карта з питань верховенства права не передбачає створення такої служби, а покладає ці функції виключно на органи правопорядку, що може негативно вплинути на ефективність реалізації цього інституту.

Ситуація залишається на попередньому рівні — з 2021 року на розгляді Верховної Ради перебуває законопроєкт № 5751[3535], яким пропонується комплексна реформа системи гарантування безпеки учасників кримінального провадження, зокрема свідків.

У МВС утворено **міжвідомчу робочу групу з розроблення проєкту Закону України щодо забезпечення органами правопорядку безпеки учасників кримінального провадження**[3536]. Законопроєкт спрямований на:

- підвищення ефективності та раціональності чинної системи забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, через урахування положень Рекомендації Rec (2005) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям[3537];
- конкретизацію кола осіб, до яких можуть застосовуватися заходи забезпечення безпеки, визначення основним критерієм для прийняття рішення про забезпечення безпеки внеску такої особи у відповідному кримінальному провадженні;
- запровадження дієвого алгоритму ухвалення рішення про застосування заходів забезпечення безпеки виключно в межах кримінального процесу, а також їх скасування, припинення (повне чи часткове), на підставі оцінки ризиків

3534 Заходи 3.6.1 та 3.6.2.

3535 Про забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та інших осіб в інтересах правосуддя : проєкт Закону України, реєстраційний № 5751 від 12.07.2021. ↗

3536 Міжвідомча робоча група утворена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 05.02.2026 № 98. Наказ не опубліковано, інформація стосовно нього озвучена в межах роботи Координаційної ради.

3537 Rec. (2005) 9 of the Committee of Ministers to member states on the protection of witnesses and collaborators of justice. Council of Europe. ↗

спричинення шкоди особі, а також з урахуванням можливості передання кримінальних проваджень до іншого органу досудового розслідування;

- деталізацію механізмів реалізації окремих заходів забезпечення безпеки з метою можливості їх практичного застосування (переселення в інше тимчасове чи постійне місце проживання (зокрема за межами території України), зміна зовнішності тощо).

Водночас чинний підхід робочої групи перебуває в змістовних межах, що визначені Дорожньою картою з питань верховенства права. На відміну від законопроєкту № 5751, який передбачає створення **окремої Національної служби гарантування безпеки учасникам кримінального провадження для тяжчих випадків (і залишення менш тяжких випадків на самостійне застосування заходів безпеки кожним органом правопорядку в межах своїх справ). Законопроєкт, що розробляє МВС, передбачає покладення такої функції на кожен орган, у якому перебуває відповідне кримінальне провадження**.

З огляду на позитивний закордонний досвід орган, наділений в Україні функцією застосування заходів безпеки до учасників кримінального судочинства[3538]**, має бути централізованим і зосереджуватись у межах одного структурного підрозділу**[3539].

Отже, **створення Національної служби гарантування безпеки учасників кримінального провадження, що визначена КСП та Планом заходів до нього, є більш вдалим підходом** та знижує ризики неефективного застосування заходів забезпечення органами правопорядку, які мають потребу захистити учасників кримінального провадження в межах своїх розслідувань.

Рекомендації

1. Розробити та прийняти Закон України «Про забезпечення безпеки учасників кримінального провадження».

2. Створити Національну службу гарантування безпеки учасників кримінального провадження із забезпеченням його автономності від органів правопорядку та прокуратури. Забезпечити належне фінансування новоствореної служби з урахуванням обґрунтованості розрахунків ефективного забезпечення заходів безпеки.

3. Розробити, прийняти та впровадити Методичні рекомендації щодо оцінювання ризиків для безпеки учасників кримінального провадження в діяльність органів правопорядку та прокуратури.

3538 Особиста охорона, охорона житла та майна, видача спеціальних засобів індивідуального захисту й сповіщення про небезпеку, використання технічних засобів контролю й прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження, заміна документів і зміна зовнішності, зміна місця роботи або навчання, переселення в інше місце проживання, поміщення до дошкільної виховної установи або установи органів соціального захисту населення, забезпечення конфіденційності відомостей про особу.

3539 Климчук М. П. Зарубіжні практики застосування заходів безпеки до учасників кримінального провадження. *Європейський правничий часопис*. 2024. Вип. 4. С. 104. ↗

Лабораторія
законодавчих
ініціатив

Співпраця у сфері боротьби з наркотиками

Державна політика у сфері боротьби з наркотиками протягом досліджуваного періоду характеризувалася *певним прогресом*. Передання функцій моніторингу наркотичної ситуації від Центру психічного здоров'я і моніторингу наркотиків та алкоголю Міністерства охорони здоров'я України (МОЗ) до Центру громадського здоров'я МОЗ (ЦГЗ МОЗ) завершено. Національний звіт за 2025 рік опубліковано. У жовтні 2025 року створено Координаційну міжвідомчу робочу групу, що активно працює над впровадженням системи раннього оповіщення появи в незаконному обігу на території України наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів та розробленням механізму збирання інформації про такі речовини.

Стратегія наркополітики до 2030 року та операційний план на 2025–2027 роки до неї реалізовуються. Ключові заходи операційного плану стосуються другої половини 2026 року — 2027 року, тож наразі оцінка стану виконання Стратегії є передчасною. Відсутній прогрес в імплементації Рамкового рішення Ради від 25 жовтня 2004 року № 2004/757/JHA, яким на рівні ЄС визначено загальний підхід до боротьби з незаконним обігом наркотиків у національному законодавстві. У червні 2026 року Уряд зареєстрував у Верховній Раді проєкт змін до Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» на виконання Рекомендації Ради ЄС 2003/488, однак у зв'язку зі зміною складу Уряду в липні 2026 року його було відкликано. Статистичний облік з боку НПУ вдосконалюється.

Зберігається позитивна динаміка поступової зміни кримінальної політики, що фактично реалізується НПУ, у бік протидії наркодилерам (особам, які збувають наркотичні засоби), а не наркоспоживачам (менше ніж 40% проваджень за ст. 309 КК України). Якщо раніше боротьба з наркозлочинністю мала формальний характер та була звернена до штучного напрацювання «показників розкриття», для чого переслідували насамперед наркоспоживачів, то тепер вона поступово переорієнтовується на наркодилерів — осіб, які збувають психоактивні речовини (понад третину від всіх проваджень).

Діяльність Центру громадського здоров'я МОЗ

Прогрес та проблеми

У Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року[3540] констатується відсутність прогресу в створенні національної наркологічної обсерваторії та національної системи раннього попередження щодо виявлення нових психоактивних речовин. З огляду на це необхідно прийняти та впровадити законодавчу базу, необхідну для офіційного закріплення національної наркологічної обсерваторії в складі Центру громадського здоров'я МОЗ з достатніми кадровими та фінансовими ресурсами, призначення кореспондента в Системі раннього попередження ЄС та створення національної системи раннього попередження.

3540 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 53. ↗

Передання функцій моніторингу наркотичної ситуації від Центру психічного здоров'я і моніторингу наркотиків та алкоголю МОЗ, до ЦГЗ МОЗ, яке тривало з 2023 року, завершено.

У квітні 2026 року **постановою Уряду № 488**[3541] **внесено зміни до Порядку моніторингу наркотичної та алкогольної ситуації в Україні, відповідно до яких ЦГЗ МОЗ надані повноваження, що фактично унормовані з повноваженнями Національних обсерваторій з наркотиків у країнах ЄС**, які функціонують як Національні контактні центри (National Focal Points). Такі центри входять до європейської інформаційної мережі Reitox, що координується Агентством Європейського Союзу з наркотиків (European Union Drugs Agency — EUDA). Отже, ЦГЗ МОЗ у межах своїх повноважень забезпечує повний обсяг функціоналу Національної обсерваторії, зокрема щодо збору, аналізу та обміну даними про наркотичну ситуацію.

У вересні 2025 року ЦГЗ МОЗ підготував Національний звіт щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні за даними 2024 року, що містить аналіз основних тенденцій, пов'язаних із наркотиками та алкоголем[3542]. Документ описує виклики для системи охорони здоров'я, ринку психоактивних речовин, профілактичних заходів, правопорушень та політичних рішень у сфері наркотиків.

Ключовими викликами останнього року стало **зростання частки підлітків, які мали досвід вживання психоактивних речовин** — вживали «важкі» психоактивні речовини (героїн, кокаїн, амфетамін тощо), вживали поза призначенням лікаря седативні й транквілізатори[3543]. Також за даними різних джерел, зафіксовано значне поширення зловживання лікарськими засобами та формування залежності від них. Насамперед йдеться про наркотичні лікарські засоби, бензодіазепіни, прегабаліни, z-препарати. Загалом спостерігається значний вплив **досвіду внутрішнього переміщення та травми**, **пов'язаної з війною**, на психічне здоров'я та вживання наркотиків і алкоголю.

У частині впровадження системи раннього оповіщення появи в незаконному обігу на території України наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів та розроблення механізму збирання інформації про такі речовини[3544] **триває робота над її створенням**. Наказом МОЗ № 1527[3545] **утворено Координаційну міжвідомчу робочу групу** з питань розроблення та координації впровадження системи раннього оповіщення про нові психоактивні речовини та затверджено її склад.

3541 Про внесення змін до Порядку проведення моніторингу наркотичної та алкогольної ситуації в Україні : постанова Кабінету Міністрів України від 10.04.2026 № 488. ↗

3542 Національний звіт щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні 2025 (за даними 2024 року) / Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я. 2025. 275 с. ↗

3543 Там само. С. 92.

3544 Відповідно до Регламенту (ЄС) 2023/1322 Європейського Парламенту та Ради від 27.06.2023 про Агентство Європейського Союзу з наркотиків (EUDA) та про скасування Регламенту (ЄС) № 1920/2006 (ID 32023R1322).

3545 Про утворення Координаційної міжвідомчої робочої групи з питань розробки та координації впровадження системи раннього оповіщення про нові психоактивні речовини : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 07.10.2025 № 1527. ↗

Перше установче засідання зазначеної Координаційної міжвідомчої робочої групи відбулося 18 лютого 2026 року під головуванням заступника міністра охорони здоров'я – головного державного санітарного лікаря України[3546]. Також напрацьовується проєкт Порядку організації системи раннього оповіщення про нові психоактивні речовини. Відповідно до Дорожньої карти з питань верховенства права, **система раннього оповіщення має бути впроваджена у II кварталі 2026 року**. Станом на червень 2026 року розроблено проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації системи раннього оповіщення про нові психоактивні речовини», який перебуває в Мін'юсті на етапі правової експертизи[3547].

В операційному плані реалізації Стратегії наркополітики на період до 2030 року[3548] при Кабінеті Міністрів України планується створити **консультативно-дорадчий міжвідомчий орган. Метою такого органу є впровадження механізму координації протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.** Дорожня карта з питань верховенства права передбачає його створення у IV кварталі 2026 року, а за інформацією МОЗ, наразі напрацьовується проєкт нормативно-правового акту з цього питання[3549].

Рекомендації

1. Впровадити систему раннього оповіщення появи в незаконному обігу на території України наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів та розроблення механізму збирання інформації про такі речовини.

2. Створити консультативно-дорадчий міжвідомчий орган при Кабінеті Міністрів України стосовно координації протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

3546 В Україні розпочала роботу Координаційна міжвідомча робоча група зі створення системи раннього оповіщення про нові психоактивні речовини (ПАР). *Центр громадського здоров'я МОЗ України*. 2026. ↗

3547 Інформація надана в межах діяльності Міжвідомчої робочої групи з питань забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу та адаптації законодавства України до права Європейського Союзу, утвореної постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2024 № 987 «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу».

3548 Про схвалення Стратегії наркополітики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.08.2025 № 920. Завдання 2 операційної цілі 3 Стратегічної цілі 4. ↗

3549 Інформація надана в межах засідання Міжвідомчої робочої групи з питань забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу та адаптації законодавства України до права Європейського Союзу за Розділом 24 (утворена постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2024 № 987 «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу»).

Стан вдосконалення та реалізації законодавства у сфері контролю за наркотичними та психотропними речовинами

Прогрес та проблеми

Стратегія наркополітики

Уряд 20 серпня 2025 року схвалив *Стратегію наркополітики на період до 2030 року та затвердив операційний план заходів з її реалізації у 2025–2027 роках*[3550].

Наркополітика держави є одним з найбільш важливих чинників, що впливають на ситуацію із вживанням психоактивних речовин, зокрема на доступ осіб, які зловживають або мають залежність, до програм зменшення шкоди та лікування. Важливо, що ефективна наркополітика, на відміну від каральної, базується на таких основних принципах:

1. Залежність від наркотиків — хронічне захворювання головного мозку, що рецидивує. Залежна особа — хвора людина, яка потребує довготривалого лікування з можливими рецидивами.

2. Необхідне інвестування коштів у здоров'я (профілактика, зменшення шкоди від вживання наркотиків, лікування) та громадську безпеку, а не в покарання залежних осіб.

3. Баланс між державним регулюванням та доступом до наркотичних лікарських засобів для всіх, хто їх потребує (знеболення, замісна підтримувальна терапія тощо).

4. Спрямування зусиль правоохоронної системи насамперед на боротьбу з організованими злочинними угрупованнями та великими наркоторговцями, замість переслідування споживачів чи дрібних учасників мережі.

Ключові заходи операційного плану стосуються другої половини 2026–2027 року, тож наразі оцінка стану виконання Стратегії наркополітики до 2030 року (в частині операційного плану заходів на 2025–2027 роки) є передчасною.

Законодавство

Відсутній прогрес в імплементації Рамкового рішення Ради № 2004/757/JHA[3551], яким на рівні ЄС визначено загальний підхід до боротьби з незаконним обігом наркотиків у національному законодавстві.

3550 Про схвалення Стратегії наркополітики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.08.2025 № 920. ↗

3551 Council Framework Decision 2004/757/JHA of 25.10.2004 laying down minimum provisions on the constituent elements of criminal acts and penalties in the field of illicit drug trafficking. European Union. ↗

У червні 2026 року **Уряд зареєстрував у Верховній Раді законопроєкт № 15287**[3552] на виконання Рекомендації Ради ЄС 2003/488 від 18 червня 2003 року «Про запобігання та зменшення шкоди здоров'ю, пов'язаної із наркотичною залежністю»[3553]. Законопроєкт містив положення щодо чіткого визначення термінів «рекреаційне вживання», «психоактивна речовина», «нова психоактивна речовина» та «система раннього оповіщення про нові психоактивні речовини», а також щодо функціонування системи раннього оповіщення про нові психоактивні речовини.

Запровадження визначення «психоактивна речовина» спрямовувалося на усунення правової прогалини, гармонізацію законодавства України з міжнародними стандартами та формування нормативно-правової бази для функціонування системи раннього оповіщення про нові психоактивні речовини. Крім того, на центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу (МОЗ), покладався обов'язок розробити порядок міжвідомчої організації системи раннього оповіщення про нові психоактивні речовини.

Однак **у зв'язку зі зміною складу Уряду в липні 2026 року законопроєкт № 15287 було відкликано**. За усталеною практикою очікується повторне внесення аналогічного законопроєкту на виконання заходів Дорожньої карти з питань верховенства права, Операційного плану заходів з реалізації у 2025–2027 роках Стратегії наркополітики на період до 2030 року.

Статистика

У частині **покращення обліку даних та практики вилучення та знищення наркотиків**, що має відбуватись постійно відповідно до Дорожньої карти з питань верховенства права, варто зауважити, що такий процес відбувається. На сьогодні в межах інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» здійснюється оброблення інформації про результати роботи органів та підрозділів поліції. Зокрема, відповідно до інформаційної підсистеми «Кримінальна статистика» формується *Звіт про окремі показники результатів боротьби зі злочинністю у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (1-АВ-НАРКО) (F457)*, де передбачено роботу органів (підрозділів) НПУ з вилучення з незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів[3554].

НПУ наказом № 1481_од[3555] **від 20 грудня 2025 року затвердила форми звітності про наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори, вилучені з незаконного обігу органами НПУ, які знищувалися, та їх залишку на зберіганні**. Вка-

3552 Про внесення змін до Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» : проєкт Закону України, реєстраційний № 15287 від 02.06.2026. ↗

3553 Рекомендація Ради 2003/488/ЄС «Про запобігання та зменшення шкоди здоров'ю, пов'язаної із наркотичною залежністю» від 18.06.2003. ↗

3554 Інформація надана в межах засідання Міжвідомчої робочої групи з питань забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу та адаптації законодавства України до права Європейського Союзу за Розділом 24 (утворена постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2024 № 987 «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу»).

3555 Наказ має організаційно-розпорядчий характер та відсутній у відкритому доступі.

зана інформація щороку до 1 лютого вноситься до Форми звіту (№ 1-НЗ) інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України». Оскільки наказ відсутній у публічному доступі, складно оцінити вплив такого заходу, проте можна констатувати, що система обліку вдосконалюється. Крім того, частина з цієї інформації надалі опубліковується в межах щорічного Національного звіту щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні на підставі Таблиці 19 додатку № 5 до постанови Уряду № 689[3556] (щодо нарковмісних рослин).

Рекомендації

1. Публікувати щорічні звіти про стан виконання заходів операційних планів до Стратегії наркополітики до 2030 року із зазначенням стану виконання заходів звітного періоду.

2. Імплементувати в повному обсязі Рамкове рішення Ради № 2004/757/JHA в національне законодавство, зокрема щодо визначення поняття нових психоактивних речовин, впровадження кваліфікуючої ознаки «завдання шкоди здоров'ю кількох осіб» для кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів і вдосконалення кримінальної відповідальності юридичних осіб за вчинення таких кримінальних правопорушень.

3. Повторно внести на розгляд Верховної Ради законопроєкт щодо внесення змін до законодавства з метою виконання Рекомендації Ради 2003/488/ЄС від 18 червня 2003 року «Про запобігання та зменшення шкоди здоров'ю, пов'язаної із наркотичною залежністю» (за змістом аналогічний до законопроєкту № 15287).

Діяльність органів правопорядку та міжнародна взаємодія щодо протидії незаконному обігу наркотичних речовин

Прогрес та проблеми

Відповідно до даних останнього Національного звіту щодо наркотичної ситуації в Україні за 2025 рік (за даними 2024 року), у 2024 році спостерігалися такі тенденції наркозлочинності, як-то:

- загальною тенденцією є зростання кількості адміністративних та кримінальних правопорушень, зокрема правопорушень, вчинених у стані алкогольного та наркотичного сп'яніння, та у сфері обігу наркотиків: кожне восьме адміністративне правопорушення (13,2% від загальної кількості) вчинено в стані алкогольного (11,6%) або наркотичного (1,6%) сп'яніння;
- місцевими судами розглянуто 6 243 справи про адміністративні правопорушення за ст. 44 КУпАП (незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без

3556 Питання проведення моніторингу наркотичної та алкогольної ситуації в Україні : постанова Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 689. ↗

мети збуту в невеликих розмірах). Основною санкцією в таких справах є адміністративний штраф (97,2% випадків накладення стягнення);

- спостерігається значне збільшення кількості адміністративних та кримінальних правопорушень, пов'язаних із керуванням транспортними засобами в стані сп'яніння, зокрема за ст. 130 КУпАП (66 414) та ст. 286[1] КК України (1 010)[3557].

Причиною цього є те, що складна соціально-економічна ситуація у воєнний та післявоєнний період, підвищення рівня безробіття, психоемоційна нестабільність також підштовхують окремих громадян до «легкого збагачення» через виконання «нетяжкої роботи» — розкладання «закладок», фасування наркотиків, їх пересилання та, відповідно, торгівлі ними. В умовах повномасштабної війни збут наркотиків «із рук у руки» вже майже не практикується, що надає злочинцям упевненості в уникненні кримінальної відповідальності та створює можливість залучення до протиправної діяльності значного кола осіб, зокрема підліткового віку[3558].

У частині кримінальної відповідальності кількість викритих НПУ наркотичних злочинів є найбільшою за останні сім років (48 246 у 2025 році, 16 862 — у першому півріччі 2026 року)[3559]. Водночас із загальної кількості зареєстрованих НПУ кримінальних правопорушень у 2025 році та першому півріччі 2026 року відповідно[3560]: 18 184 (8 672) випадки або 37,68% (51,43%) — за ст. 309 КК України (незаконне виробництво, придбання, зберігання, перевезення або пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту), 18 223 (6 632) або 37,77% (39,33%) — за ст. 307 КК України (незаконне виробництво, придбання, зберігання, перевезення або пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів з метою збуту) та 11 839 (1 158) випадків або 25,54% (9,24%) — інші кримінальні правопорушення (ст.ст. 305, 306, 308, 310–327 КК України).

Загальна **кількість повідомлень про підозру у справах, що розслідувалися НПУ, у 2025 році та в першому півріччі 2026 року відповідно склала 37 042 (8 837)**[3561], зокрема: **за ст. 307 КК України — 11 668 (2 807) або 31,5% (31,64%)**, а повідомлень про підозру **за ст. 309 КК України — 14 114 (5 115) або 38,1% (57,65%). У випадку наркодилерства (з метою збуту, тобто продажу) — 10 033 (951), що становить 27,06% (10,72%) від загальної кількості повідомлень про підозру**. Отже, зберігається позитивна динаміка поступової зміни кримінальної політики, що фактично реалізується НПУ, у бік протидії наркодилерам (особам, які збувають наркотичні засоби), а не наркоспоживачам.

Основний вектор кримінальної політики щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів має полягати в переслідуванні наркодилерів[3562]. Так, частка кримінальних

3557 Національний звіт щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні 2025 (за даними 2024 року) / Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я. 2025. С. 150–156. ↗

3558 Звіт про результати роботи за 2025 рік / Національна поліція України. С. 54–55. ↗

3559 Там само; Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень–червень 2026 року / Офіс Генерального прокурора. 2026. ↗

3560 Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень–грудень 2025 року / Офіс Генерального прокурора. 2025. ↗; Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень–червень 2026 року / Офіс Генерального прокурора. 2026. ↗

3561 Там само.

3562 Modern anti-drug policy of Ukraine and human rights. Oñati Socio-Legal Series, 2023. Vol. 13, No. 5. P. 1598. ↗

проваджень проти наркоспоживачів серед злочинів у сфері обігу наркотичних засобів у 2025 році склала менше ніж 40%. Для порівняння, у 2014–2015 роках вона коливалася в межах 55–58%[3563].

Понад те, у 2016 році ситуація стала ще гіршою: 74% виявлених у 2016 році поліцією злочинів у сфері обігу наркотичних засобів стосуються незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання наркотиків без мети збуту. Водночас злочини у сфері обігу наркотичних засобів, пов'язані зі збутом, складали лише 8%. Злочини, пов'язані з організацією наркобізнесу, складали менш як 2%[3564]. Аналогічний висновок щодо зменшення зазначеної проблеми, зроблений на підставі аналізу судових вироків за ст.ст. 307 та 309 КК України, міститься в окремих наукових публікаціях[3565]. Тобто **якщо раніше боротьба з наркозлочинністю мала формальний характер та була звернена до штучного напрацювання «показників розкриття», для чого переслідували насамперед наркоспоживачів, то тепер вона поступово переорієнтовується на наркодилерів (осіб, які збувають психоактивні речовини)**.

Україна з 2021 року є учасницею Групи Ради Європи зі співробітництва в боротьбі проти зловживання наркотиками та їх незаконного обігу («Група Помпіду»)[3566]. Група планує у 2027–2029 роках більше зосередитися **на заохоченні національних держав до застосування альтернативних до кримінальних санкцій заходів, що не передбачають примусу, відповідно до стандартів у сфері прав людини**. Такий підхід визначено в Програмі Групи на 2026–2029 роки[3567], прийнятій на 19-й Міністерській конференції «Групи Помпіду». Такий намір відповідає Стратегії наркополітики до 2030 року[3568], яка передбачає удосконалення системи організації та надання медичної допомоги в забезпеченні протидії стигмі та впровадження альтернативи кримінальному покаранню.

Також **спостерігається збільшення, як порівняти з 2024 роком, кількості вилучених нових психоактивних речовин — на 8%** (з 408,8 кг до 440,1 кг), кокаїну та героїну — у 3,9 раза (з 3,1 кг до 12 кг), канабісу — на 12% (з 2,1 тонни до 2,3 тонни)[3569]. Упродовж 2025 року НПУ ліквідовано 69 нарколабораторій і 1 224 наркопритони та загалом проведено декілька гучних і масштабних спецопераций.

У частині операційної діяльності також важливо зазначити успішну операцію НПУ та СБУ щодо **знешкодження міжнародного каналу збуту кокаїну у м. Київ та**

3563 Дотримання прав вразливих груп населення (наркозалежні та працівники комерційного сексу) у діяльності правоохоронних органів : аналітичний звіт за результатами дослідження / Експертний центр з прав людини. 2016. С. 15. ↗

3564 Українська поліція бореться не з наркомафією, а з наркозалежними — правозахисники. *Експертний центр з прав людини.* 2017. ↗

3565 Карчевський, М. В. Протидія злочинності в Україні у форматі DATA SCIENCE. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2022. С. 211, 220. ↗

3566 Про приєднання України до Часткової угоди про створення Групи зі співробітництва у боротьбі проти зловживання наркотиками та їх незаконного обігу (Група Помпіду) : Закон України від 14.07.2021 № 1647-IX. ↗

3567 19th Ministerial Conference of the Pompidou Group. Council of Europe, 2025. ↗

3568 Про схвалення Стратегії наркополітики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.08.2025 № 920. Операційна ціль 2 Стратегічної цілі 3. ↗

3569 Звіт про результати роботи за 2025 рік / Національна поліція України. С. 54–55. ↗

області, що призвело до затримання 16 осіб за ст. 307 КК України[3570]. Учасники організованої злочинної групи торгували кокаїном, нелегально ввезеним в Україну з країн Латинської Америки. Щомісяця вони збували приблизно 3 кілограми наркотику, а доставлення фасованого «товару» здійснювали під виглядом служби таксі. Головним фігурантам уже оголошено про підозру. Кокаїн в Україну потрапляв із країн Латинської Америки контрабандними шляхами через Європу. Щомісячний прибуток злочинної групи сягав орієнтовно 17 млн грн.

Рекомендації

1. Впроваджувати надалі політику кримінального переслідування насамперед щодо осіб та злочинних організацій, що здійснюють збут наркотичних засобів (наркодилерів). Натомість щодо споживачів наркотиків треба застосовувати альтернативні до кримінальної відповідальності механізми розв'язання кримінально-правового конфлікту.

2. Розширювати перелік альтернативних до кримінальної відповідальності механізмів розв'язання кримінально-правового конфлікту в бік непримусових, заохочувальних практик, що узгоджуються з правами людини (Програма «Групи Помпіду» на 2026–2029 роки, Стратегії наркополітики до 2030 року).

3570 Нацполіція та СБУ знешкодили міжнародний канал збуту кокаїну у Києві та області — затримано 16 фігурантів. *Національна поліція України*. 2026. ↗

Лабораторія
законодавчих
ініціатив

Боротьба з тероризмом і запобігання радикалізації та насильницькому екстремізму

Президент у червні 2026 року затвердив нову Концепцію боротьби з тероризмом в Україні, згідно з якою Російська Федерація визначена як ключове джерело зовнішньої терористичної загрози. Також у цьому акті визнається загроза з боку міжнародних терористичних організацій, зокрема через втягування в терористичну діяльність дітей, акти кібертероризму, застосування з терористичною метою новітніх технологій, зокрема передових розробок у галузі авіації. Залишається важливим формування узгодженої позиції СБУ та Європейської комісії щодо визначення шляхів запобігання радикалізації та насильницькому екстремізму з огляду на національні особливості злочинності в Україні. Роботу стосовно імплементації Директиви 2004/82/ЄС щодо API/PNR[3571] призупинено у зв'язку з позицією Європейської комісії щодо оновлення відповідного регулювання в ЄС, що відбудеться невдовзі.

У частині захисту об'єктів критичної інфраструктури (ОКІ) прогрес у подальшій імплементації Директиви ЄС 2022/2557 протягом останнього року відсутній. На розгляді Верховної Ради продовжує перебувати законопроєкт № 12208, який після урахування зауважень фахівців та прийняття Парламентом може завершити цей процес. У березні 2026 року Уряд зобов'язав операторів об'єктів критичної інфраструктури, що віднесені до об'єктів можливих терористичних посягань, надавати копію плану захисту до Антитерористичного центру СБУ (АТЦ СБУ) на його вимогу. Отже, удосконалено порядок збору інформації про захист критичної інфраструктури приватними суб'єктами з боку АТЦ СБУ.

У березні 2026 року Верховна Рада прийняла Закон, яким ратифіковано Угоду про внесення змін до Угоди з ЄС про участь України в програмі ЄС «Цифрова Європа» (2021–2027). Це відкрило шлях до отримання офіційного доступу до Резерву кібербезпеки ЄС у червні 2026 року, що дає змогу значно посилити захист ОКІ від кіберзагроз.

У діяльності СБУ наявна проблема розмежування протидії колабораційній діяльності як злочину проти основ національної безпеки, тероризму та міжнародним злочинам, насамперед воєнним, включно зі злочином терору. Подекуди протидія СБУ колабораційній діяльності та іншим загрозам національній безпеці зосереджена на формальних, малозначних випадках, а не на системних, суспільно небезпечних діяннях.

Загалом прогрес у сфері боротьби з тероризмом і запобігання радикалізації та насильницькому екстремізму у звітному періоді можна схарактеризувати як обмежений.

3571 Інформація про пасажирів (advance passenger information/passenger name record) — попередня інформація про пасажирів (API) і реєстраційні записи пасажирів (PNR).

Правові засади боротьби з тероризмом і запобігання радикалізації та насильницькому екстремізму в Україні

Прогрес та проблеми

Стратегічні документи

Президент 11 червня 2026 року ввів у дію рішення РНБО та затвердив нову **Концепцію боротьби з тероризмом в Україні**[3572]. Документ зосереджено на чотирьох ключових пріоритетах: «Запобігання терористичній діяльності»; «Захист від терористичної діяльності»; «Реагування на терористичну діяльність»; «Переслідування осіб, причетних до терористичної діяльності». Водночас у документі **Російська Федерація визначена як ключове джерело зовнішньої терористичної загрози**, адже в межах збройної агресії вчиняються терористичні акти, спрямовані, зокрема, проти цивільного населення, ОКІ та ланцюгів постачання, складових сил та засобів сектору безпеки та оборони, правоохоронної системи, їх особового складу, персоналу. Також у Концепції визнається загроза з боку міжнародних терористичних організацій, зокрема через втягування в терористичну діяльність дітей, акти кібертероризму, застосування з терористичною метою новітніх технологій, наприклад, передових розробок у галузі авіації.

Серед внутрішніх загроз виокремлено наявність у державі великої кількості ОКІ, місцезнаходження ОКІ та ланцюгів постачання на територіях, на яких ведуться бойові дії та тимчасово окупованих РФ, поширення дезінформації та деструктивної пропаганди, зростання рівня злочинності, пов'язаної з незаконним обігом вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових і отруйних речовин.

У новій Концепції боротьби з тероризмом в Україні **збережено і поглиблено підхід до ототожнення загроз збройного конфлікту із загрозами тероризму**. Така послідовна позиція виправдана тим, що в Україні більшість зовнішніх і внутрішніх безпекових проблем прямо чи опосередковано зумовлені наявністю збройного конфлікту міжнародного характеру, розв'язаного збройною агресією Російської Федерації проти України. Водночас тероризм в Україні складно порівняти з тероризмом у країнах ЄС, ключові загрози якого зумовлені іншими факторами — організованою злочинністю, міграцією тощо.

План заходів з реалізації нової Концепції станом на червень 2026 року розробляється[3573].

Також Дорожньою картою з питань верховенства права на IV квартал 2026 року передбачено прийняття **Стратегії та плану дій з попередження і протидії радикалізації та насильницьким проявам, що можуть призвести до тероризму**, відпо-

3572 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 квітня 2026 року «Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні» : Указ Президента України від 11.06.2026 № 492/2026. ↗

3573 Інформація надана в межах діяльності Міжвідомчої робочої групи з питань забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу та адаптації законодавства України до права Європейського Союзу, утвореної постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2024 № 987 «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу».

відно до політики ЄС та основних принципів попередження і протидії в цій сфері. У межах реалізації цього заходу СБУ сформувала орієнтовні переліки функціональних напрямів майбутньої Стратегії, охоплених нею цільових груп, а також суб'єктів, яких доцільно залучити до реалізації відповідних заходів на національному, місцевому та міжнародному рівнях[3574].

Наразі в Україні **відсутній центральний орган державної влади, відповідальний за запобігання радикалізації та насильницькому екстремізму**. СБУ вивчає досвід держав-членів ЄС щодо визначення координаційного органу з питань боротьби з радикалізацією та насильницькими проявами, що можуть призвести до тероризму, та порядку залучення інших суб'єктів та недержавних інституцій до боротьби з радикалізацією та насильницькими проявами, що можуть призвести до тероризму. План заходів до КСП[3575] передбачає прийняття у IV кварталі 2027 року закону, який визначить основний координаційний орган з питань боротьби з радикалізацією та насильницькими проявами, що можуть призвести до тероризму, та порядок залучення інших суб'єктів та недержавних інституцій до такої діяльності.

Актуальною залишається проблема щодо визначення підходу до змісту поняття «радикалізація», що озвучувалася представниками СБУ та була описана в Тіньовому звіті 2025 року[3576]. Саме тому **важливим є формування узгодженої позиції СБУ та Європейської комісії**.

У межах роботи над розробленням Стратегії з попередження і протидії радикалізації та насильницьким проявам, що можуть призвести до тероризму, СБУ повторно направила проєктну пропозицію TAIEX (Technical Assistance Information Exchange) щодо проведення навчань за напрямом попередження радикалізації. Зазначена пропозиція була розроблена і попередньо затверджена Представництвом ЄС в Україні у 2025 році, проте визнана Європейською комісією менш пріоритетною для реалізації у 2026 році[3577].

Також 27 жовтня 2025 року СБУ направлено запит до Центру знань ЄС з питань запобігання радикалізації (EU Knowledge Hub on Prevention of Radicalisation) з метою обговорення інструментів оцінки ризику радикалізації у в'язницях; виявлення глибинних причин радикалізації серед осіб, засуджених за тероризм або інші пов'язані з ним злочини; інших відповідних інструментів для виявлення причин радикалізації серед інших цільових груп (дітей, молоді тощо); а також отримання рекомендацій щодо їх використання[3578]. **Зворотна комунікація з боку ЄС вкрай важлива, для того щоб врахувати європейський підхід до розуміння радикалізації та насильницького екстремізму і належним чином імплементувати його на національному рівні**.

3574 Інформація надана представником Служби безпеки України під час зустрічі, проведеної 17.03.2026.

3575 План заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792. ↗

3576 Проблема, описана в Тіньовому звіті 2025 року (с. 774), залишається актуальною. ↗

3577 Інформація надана представником Служби безпеки України під час зустрічі, проведеної 17.03.2026.

3578 Інформація надана в межах діяльності Міжвідомчої робочої групи з питань забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу та адаптації законодавства України до права Європейського Союзу, утвореної постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2024 № 987 «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу».

API/PNR

Дорожня карта з питань верховенства права передбачає, що інституціоналізація національного контактного пункту з обробки інформації про пасажирів (PNR) та забезпечення функціонування системи обробки та обміну PNR даними має відбутися до кінця IV кварталу 2027 року.

Актуальною залишається розбіжність між СБУ та МВС у баченні шляхів імплементації Директиви (ЄС) 2016/681[3579]. У березні 2025 року СБУ презентувала розроблений нею проєкт Закону України «Про використання інформації про пасажирів для протидії тероризму, тяжким та особливо тяжким злочинам» у Комітеті Верховної Ради з питань національної безпеки, оборони та розвідки[3580].

Водночас МВС спільно з Адміністрацією Держприкордонслужби розробило проєкт Закону України «Про обробку попередніх даних реєстрації особи», який 29 липня 2025 року внесено на розгляд Кабінету Міністрів України[3581]. Зважаючи на зазначені розбіжності, **5 вересня 2025 року законопроєкт разом із транспозиційними таблицями відповідності актам ЄС передано стороні ЄС для оцінки відповідності законодавству Європейського Союзу**[3582].

Європейська сторона повідомила про неможливість надання такої оцінки у зв'язку з очікуваною заміною Директиви 2004/82/ЄС[3583] та переглядом застосування Директиви 2016/681/ЄС[3584] (PNR) після рішення Суду ЄС. **Європейська комісія вважає передчасним увідповіднення законодавства України зазначеним директивам до завершення оновлення відповідного acquis ЄС та поінформує українську сторону про подальші зміни**[3585].

Інші питання

Прогресу в імплементації Рішення Ради 2008/615/JHA[3586] про посилення транскордонного співробітництва, зокрема у боротьбі з тероризмом і транскордонною злочинністю, немає. Виконання заходів у частині створення національного контактного пункту для обміну інформацією з метою запобігання терористичним злочинам при СБУ та інших, пов'язаних з цим заходів, передбачено Дорожньою картою з питань верховенства права у IV кварталі 2027 року.

3579 Проблема, описана в Тіньовому звіті 2025 року (с. 771–772), залишається актуальною. ↗

3580 Публікація Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки в соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

3581 Інформація озвучена в межах роботи Координаційної ради.

3582 Там само.

3583 Директива Ради 2004/82/ЄС від 29.04.2004 про зобов'язання перевізників повідомляти дані пасажирів. ↗

3584 Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/681 від 27.04.2016 про використання даних запису реєстрації пасажирів (ЗРП) для запобігання, виявлення, розслідування та переслідування терористичних та тяжких злочинів. ↗

3585 Інформація надана представником Служби безпеки України під час зустрічі, проведеної 17.03.2026.

3586 Council Decision 2008/615/JHA of 23 June 2008 on the stepping up of cross-border cooperation, particularly in combating terrorism and cross-border crime. European Union. ↗

Рекомендації[3587]

1. Затвердити План заходів з реалізації Концепції боротьби з тероризмом в Україні.

2. Імплементувати Рішення Ради 2008/615/JHA, зокрема через реалізацію комплексу запланованих заходів щодо забезпечення діяльності АТЦ СБУ як національного контактного пункту для обміну інформацією з метою запобігання терористичним злочинам.

3. Після отримання зворотного зв'язку від Європейської комісії необхідно завершити розроблення та прийняти закон щодо забезпечення функціонування системи отримання, захисту та обміну інформацією про пасажирів та створення в Україні системи обробки даних відповідно до Директиви (ЄС) 2016/681.

4. Розробити та прийняти стратегічний документ у сфері державної політики із запобігання та протидії насильницькому екстремізму, який, зокрема, міститиме координаційну роль АТЦ СБУ та співпрацю центральних та місцевих органів виконавчої влади та громадянського суспільства.

5. Провести широку фахову дискусію представників України та Європейської комісії щодо доцільності унормування на законодавчому рівні питання протидії радикалізації, особливо в частині обговорення конкретних інструментів запобігання та протидії цьому явищу, що мають бути застосовані в Україні, адже ЄС не має стандартів з цього питання.

Захист об'єктів критичної інфраструктури від терористичних нападів

Прогрес та проблеми

Захист об'єктів критичної інфраструктури від терористичних нападів

Захист об'єктів критичної інформаційної інфраструктури є пріоритетом національної безпеки України в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України. Протидія кібератакам на критичну інфраструктуру, особливо з боку керованих Росією угрупувань[3588], потребує не лише застосування технічних засобів захисту мереж, а й комплексного вивчення тактик, технік і процедур кожної групи, що фактично передбачає застосування розвідувальних та оперативно-аналітичних методів — тобто інструментарію, притаманного контррозвідувальній діяльності[3589]. Відповідні функції в умовах війни покладено на Держспецзв'язок та СБУ.

3587 Рекомендації 2–5 вже надавалися громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 774) та залишаються актуальними.

3588 Так, угруповання Sandworm та Fancy Bear діють в інтересах ГРУ генерального штабу ЗС РФ, Gamaredon — ФСБ Росії. Їхня тактика передбачає поетапне проникнення в мережеву інфраструктуру: від первинної розвідки та фішингу до закріплення, горизонтального переміщення мережею та очікування команди на руйнівний напад у стратегічно важливий момент – наприклад, напередодні або під час активних бойових дій. Див.: Які російські та проросійські хакери атакують Україну. *Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України.* 2023. ↗

3589 Опанович М. Аналіз кібератак та діяльності APT груп в Україні. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. 2024. Т. 4, № 24. С. 180. ↗

Ключовим нормативно-правовим актом у цій сфері наразі є **Закон № 1882-IX**[3590], який прийнято у 2021 році. Він визначає правові та організаційні засади створення та функціонування національної системи захисту критичної інфраструктури і є частиною законодавства у сфері національної безпеки. Водночас Закон неповністю відповідає Директиві ЄС 2022/2557[3591].

Прогрес у подальшій імплементації Директиви ЄС 2022/2557 протягом останнього року відсутній. З листопада 2024 року в Комітеті Верховної Ради з питань національної безпеки, оборони та розвідки опрацьовується **законопроєкт № 12208**[3592], яким передбачається повна імплементація положень Директиви ЄС 2022/2557, що не були враховані під час прийняття Закону № 1882-IX у 2021 році[3593].

Водночас **Дорожня карта з питань верховенства права передбачає у IV кварталі 2026 року розроблення та прийняття закону**, спрямованого на забезпечення стійкості критичної інфраструктури України та імплементацію положень зазначеної Директиви.

На думку експертів, чинна модель захисту ОКІ має здебільшого адміністративно-технічний характер реагування, оскільки механізми інституційної інтеграції контррозвідувальної діяльності до системи захисту ОКІ залишаються недостатньо деталізованими на законодавчому рівні; обов'язок повідомлення про кіберінциденти не супроводжується ефективними інструментами примусового виконання, а залучення підготовленого резерву фахівців приватного сектору до забезпечення кіберзахисту ОКІ не отримало належного нормативного закріплення. З огляду на це актуальним є перехід від моделі реактивного реагування до проактивного контррозвідувального захисту ОКІ — виявлення і нейтралізації загроз на етапі їх підготовки, що відповідає кращим стандартам міжнародного досвіду та завданням забезпечення національної безпеки України в умовах збройної агресії, що триває[3594].

Отже, оновлення законодавства у сфері захисту ОКІ є пріоритетом в цій сфері. У межах такого оновлення потребуватиме розв'язання проблема **залучення приватних суб'єктів до захисту ОКІ**. Прогресу в цьому напрямі також немає[3595], актуальним залишається захід Плану заходів до КСП[3596], яким передбачено у IV кварталі 2026 року розроблення і подання до Верховної Ради законопроєкту щодо

3590 Про критичну інфраструктуру : Закон України від 16.11.2021 № 1882-IX. ↗

3591 Directive (EU) 2022/2557 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on the resilience of critical entities and repealing Council Directive 2008/114/EC (Text with EEA relevance). ↗

3592 Про внесення змін до Закону України «Про критичну інфраструктуру» щодо імплементації положень Директиви Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2022/2557 від 14 грудня 2022 року про стійкість критично важливих об'єктів та скасування Директиви Ради 2008/114/ЕС : проєкт Закону України, реєстраційний № 12208 від 14.11.2024. ↗

3593 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 778–779. ↗

3594 Погорецький М., Клименко С. Запобігання кібератакам іноземних спецслужб на об'єкти критичної інформаційної інфраструктури України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. Випуск № 02, 2026, частина 2. С. 430–431. ↗

3595 Описана в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 778–779) залишається актуальною.

3596 План заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 № 792, захід 1.3.1. ↗

посилення відповідальності власників та/або керівників підприємств, установ та організацій, віднесених до ОКІ, за неналежне забезпечення кіберзахисту комунікаційних і технологічних систем ОКІ та незабезпечення невідкладного інформування урядової команди реагування на комп'ютерні надзвичайні події України CERT-UA, уповноваженого підрозділу у сфері інформаційної безпеки СБУ та НПУ про інциденти у сфері кібербезпеки.

Держспецзв'язок продовжує тимчасово виконувати функції уповноваженого органу у сфері захисту критичної інфраструктури України у зв'язку з потребою координації діяльності суб'єктів національної системи захисту та реалізації державної політики у цій сфері, попри висловлені раніше рекомендації Ради бізнес-омбудсмана[3597].

У березні 2026 року Уряд зобов'язав операторів ОКІ, що віднесені до об'єктів можливих терористичних посягань, надавати копію плану захисту до АТЦ СБУ на його вимогу[3598]. Протягом 10 робочих днів з дня отримання відповідного листа-вимоги оператор ОКІ зобов'язаний подати копію плану захисту (як складової частини паспорта безпеки), що передбачає заходи із захисту та протидії диверсіям і терористичним актам. Ця зміна надає АТЦ СБУ інструмент для оперативного доступу до ключової документації з безпеки найбільш вразливих об'єктів. Це дасть змогу: 1) аналізувати та оцінювати адекватність заходів захисту, впроваджених на об'єктах; 2) надавати рекомендації щодо посилення антитерористичної захищеності; 3) координувати дії в разі виникнення реальної загрози терористичного акту. Водночас **у контексті залучення приватних суб'єктів до захисту ОКІ це лише додатковий механізм пришвидшення обміну інформацією, а комплексне розв'язання цього питання у формі змін до законодавства потребує розроблення**.

Верховна Рада 12 березня 2026 року прийняла **Закон № 4818-IX**[3599], **яким ратифікувала Угоду (у формі обміну листами) між Україною та Європейським Союзом про внесення змін до ст. 1(1) Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу «Цифрова Європа» (2021–2027)**.

Ратифікація Угоди відкрила для України доступ до Резерву кібербезпеки Європейського Союзу — ініціативи в межах Програми «Цифрова Європа 2021–2027», яка передбачає створення резерву фахівців, інструментів, рішень і ресурсів для оперативного реагування на масштабні кіберінциденти на рівні ЄС. Відповідний інструмент дає можливість посилити захист ОКІ від кіберзагроз.

У червні 2026 року Україна отримала офіційний доступ до Резерву кібербезпеки ЄС[3600], що уможливлює залучення найкращих європейських фахівців для протидії загрозам масштабних хакерських атак. Цю ініціативу створили в межах Акта про

3597 Проблеми захисту та відновлення критичної інфраструктури із залученням приватного сектору / Рада бізнес-омбудсмена. 2025. С. 12. ↗

3598 Проблеми захисту та відновлення критичної інфраструктури із залученням приватного сектору / Рада бізнес-омбудсмена. 2025. С. 12. ↗

3599 Про ратифікацію Угоди (у формі обміну листами) між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони, про внесення змін до статті 1(1) Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу «Цифрова Європа» (2021–2027) : Закон України від 12.03.2026 № 4818-IX. ↗

3600 EU Cybersecurity Reserve. *European Union Agency for Cybersecurity*. ↗

кіберсолідарність ЄС (EU Cyber Solidarity Act), її адмініструє Агентство Європейського Союзу з кібербезпеки (European Union Agency for Cybersecurity — ENISA). Головна перевага інструменту — Україна отримує прямий доступ до послуг перевірених приватних компаній, які спеціалізуються на кіберзахисті. У разі здійснення масштабної атаки на державні інформаційні системи, сайти, електромережі чи іншу критичну інфраструктуру Україна зможе надіслати запит і залучити європейських експертів. Фахівці допоможуть: 1) оперативно зупинити й локалізувати атаку; 2) проаналізувати загрозу та захистити інформацію; 3) ліквідувати наслідки та швидко відновити роботу систем[3601].

Рекомендації

З метою повної імплементації Директиви ЄС 2022/2557 доцільно прийняти законопроєкт № 12208 з урахуванням зауважень, висловлених фахівцями, зокрема в частині включення положень щодо розвитку механізмів забезпечення стійкості надання визначених послуг/функцій, стимулювання та підтримки операторів критичної інфраструктури, аналізу ризиків критичної інфраструктури, обміну інформацією та координації діяльності у форматі державно-приватного партнерства у ході забезпечення стійкості та безпеки ОКІ[3602].

Розслідування колабораціонізму та інших загроз основам національної безпеки Службою безпеки України

У період 2014–2022 років основний масив кримінальних проваджень, пов'язаних із тероризмом, стосувався міжнародних злочинів та різних форм колабораційної діяльності (за відсутності окремого складу злочину на той час[3603]), які кваліфікувались як створення терористичних організацій, фінансування тероризму тощо[3604].

Сьогодні ж міжнародні злочини не кваліфікуються як тероризм, а активно застосовується кваліфікація за відповідними статтями Розділу XX КК України[3605]. Водночас виникають дискусії стосовно відмежування *терору* як воєнного злочину та *терористичного акту* як злочину тероризму[3606]. Так само межа між колабораційною

3601 Екстрена допомога під час кібератак: Україна отримала офіційний доступ до Резерву кібербезпеки ЄС. Міністерство цифрової трансформації України. 2026. ↗

3602 Попередньо надана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 779–780) залишається актуальною.

3603 Криміналізацію колабораційної діяльності здійснено Законом України від 03.03.2022 № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність», яким доповнено КК України новою ст. 111[1]. ↗

3604 Докладно про кваліфікацію злочинів тероризму в тих умовах описано в Тіньовому звіті за 2025 року (с. 780–781).

3605 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. ↗

3606 Уперше злочин терору розглядався в практиці Міжнародного кримінального трибуналу щодо колишньої Югославії (МКТЮ) в справі Галича. Див.: Тероризм і збройний конфлікт: розмежування правових дефініцій. *JustTalk*. 2022. ↗; Prosecutor v Stanislav Galic (Judgement and Opinion) ICTY, 2003. ↗

діяльністю та тероризмом не завжди в правозастосовній практиці чітка, про що свідчать проблеми з переслідуванням осіб, які захищені нормами міжнародного гуманітарного права[3607].

Водночас **об'єкт посягання терору, тероризму та інших насильницьких злочинів є пов'язаним, тому виникають проблеми кваліфікації у правозастосовній діяльності**. Послідовний моніторинг судової практики свідчить про наскрізні проблеми в цій сфері[3608]. Зокрема, йдеться про неврахування контексту окупації та умов, у яких перебувають громадяни України на ТОТ України, про необхідність окремих форм взаємодії з окупаційною владою для забезпечення життя на окупованій території, а також про формальний підхід до оцінювання дій обвинувачених і недостатнє дослідження наявності прямого умислу та примусу[3609].

Застереження щодо того, що органи влади й далі притягують до відповідальності за колабораційну діяльність українців за працю, яка відповідно до міжнародного гуманітарного права може законно вимагатися окупаційною державою, неодноразово висловлювала Моніторингова місія ООН в Україні[3610]. Незалежна міжнародна комісія ООН з розслідування порушень в Україні також наголосила на тому, що широке визначення «колабораційної діяльності» в КК України призвело до правової невизначеності й до тлумачення діянь, які не шкодять національній безпеці, як таких, що становлять злочин[3611].

У судових рішеннях дедалі частіше наявність прямого умислу та добровільності поведінки обґрунтовується самим фактом перебування людини на ТОТ України та відсутністю спроб її покинути. Такий підхід не враховує ні атмосфери страху й примусу, яку формує держава-агресор на ТОТ України, ні реальних можливостей цивільних діяти за власним вибором в умовах збройного контролю з боку держави-агресора. Так само зберігається підхід, за якого для кваліфікації діяння достатнім є сам факт зайняття посади в незаконному органі влади (ч. 5 ст. 111[1] КК України), без достатнього дослідження фактично виконуваних функцій та оцінювання суспільної небезпечності конкретного діяння[3612].

У судовій практиці переважає формальний підхід до оцінки суспільної небезпеки колабораційної діяльності — без встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями обвинуваченого, добровільності, впливом стану окупації та внеском обвинуваченого в підтримку режиму окупаційної влади. Категорія

3607 Докладно — у підрозділі «Правосуддя за наслідками війни» цього звіту.

3608 Наприклад, Депутат Д., Синюк О., Демура М. Чотири роки «превенції». Які проблеми залишаються у практиці притягнення до відповідальності за колабораційну діяльність у 2025 році? / за ред. А. Луньової. Київ, 2026. 80 с. ↗; Аналіз судової практики за ст. 111, 111-1, 111-2 КК України за 2016–2022 роки. *JustTalk*. 2023. ↗; Пундор Ю., Аніщук В. Проблеми притягнення до відповідальності за колабораційну діяльність в умовах війни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2025. Том 3. № 89. ↗

3609 Депутат Д., Синюк О., Демура М. Чотири роки «превенції». Які проблеми залишаються у практиці притягнення до відповідальності за колабораційну діяльність у 2025 році? / за ред. А. Луньової. Київ, 2026. С. 6. ↗

3610 Доповідь про ситуацію з правами людини в Україні, 1 червня — 30 листопада 2025 року / Управління Верховного комісара ООН з прав людини. 2025. ↗

3611 Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine, 9 March 2026. ↗

3612 Депутат Д., Синюк О., Демура М. Чотири роки «превенції». Які проблеми залишаються у практиці притягнення до відповідальності за колабораційну діяльність у 2025 році? / за ред. А. Луньової. Київ, 2026. С. 11. ↗

«малозначності» діяння, яка виключає кримінальну протиправність діяння (ч. 2 ст. 11 КК України), у судовій практиці не трапляється[3613]. Водночас проблеми стосуються здебільшого правозастосовної діяльності — формального підходу до доказування цих злочинів, недостатньо ретельного судового розгляду під час оцінки доказів тощо. Нормативний бік питання (законодавче регулювання) теж має недоліки.

Як наслідок, **подекуди протидія СБУ колабораційній діяльності та іншим загрозам національній безпеці зосереджена на формальних, малозначних випадках, а не на системних, суспільно небезпечних діяннях. Такий стан справ не сприяє ні реальній протидії злочинності, ні дотриманню прав людини, особливо на етапі досудового розслідування, де переважають запобіжні заходи, пов'язані з обмеженням свободи пересування**.

Отже, **наявна проблема розмежування протидії СБУ колабораційній діяльності як злочину проти основ національної безпеки, тероризму та міжнародним злочинам, насамперед воєнним, включно зі злочином терору**.

Рекомендації

1. На рівні документів державної політики (стратегій, концепцій, планів дій тощо) доцільно враховувати необхідність чіткого розмежування об'єкта посягання насильницьких дій, що мають ознаки тероризму: злочин терору як воєнний злочин, тероризм, колабораційна діяльність, порушення норм міжнародного гуманітарного і кримінального права (міжнародні злочини). Пріоритезувати кримінальне переслідування найбільш суспільно небезпечних проявів колабораційної діяльності, які легітимізують окупаційну владу і становлять небезпеку для суспільства.

2. Внести зміни до КК України з урахуванням аналізу практики застосування ст. 111[1] КК України з часу її кримінализації у 2022 році, зокрема:

- врахувати норми міжнародного гуманітарного права та необхідність здійснення окремих видів діяльності для забезпечення життя на ТОТ України;
- врахувати загальну атмосферу страху та примусу на ТОТ України під час визначення критеріїв примусу та добровільності;
- уточнити наявні форми об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111[1] КК України, для уникнення формулювань, які дають змогу занадто широко тлумачити відповідну норму, що своєю чергою порушує принцип правової визначеності.

3613 Теплюк М., Тубелець О. Колаборація з державою-окупантом у світлі кримінальної відповідальності: логіка створення тексту закону. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2025. Випуск № 50. С. 36.

Лабораторія законодавчих ініціатив

Судове співробітництво в кримінальних, цивільних та комерційних справах

Протягом звітного періоду Прокуратура Європейського Союзу (European Public Prosecutor's Office) та САП підписали Меморандум про співпрацю, що є важливим кроком у сфері міжнародного співробітництва. Водночас центральним органом міжнародного співробітництва для кримінальних справ, що віднесені до підслідності НАБУ, залишається саме НАБУ, а не САП. Крім того, для посилення міжнародного співробітництва у сфері кримінальної юстиції Уряду варто якнайшвидше внести на розгляд Парламенту законопроєкт, аналогічний за змістом до відкликаного законопроєкту № 14292, а Парламенту — розглянути його, а також опрацьовувати питання щодо імплементації Рамкового Рішення Ради 2002/584/JHA та Регламенту 2024/3011.

У 2025 році Україна продовжила вживати заходів, спрямованих на вдосконалення законодавства з метою покращення чинних механізмів міжнародного співробітництва у сфері сімейного права. Зокрема, розроблені та затверджені зміни до нормативно-правової бази, що регулює питання визнання і виконання судових рішень в частині міжнародного стягнення аліментів та цивільно-правових аспектів викрадення дітей; тривала реалізація пілотного проєкту зі спеціалізації суддів у справах сім'ї та дітей. Попри це потребують вирішення питання щодо тривалого розгляду національними судами відповідної категорії справ; недостатнього рівня підготовки фахівців для належного розгляду справ, що стосуються міжнародних сімейних спорів; неможливості окремих країн прийняти до розгляду та виконати рішення судів України, де розмір аліментів визначений у частці від доходу, оскільки законодавством цих держав передбачено стягнення аліментів у твердій грошовій сумі.

Продовжують імплементуватися положення Директиви ЄС 2019/1023, хоча кількість відкритих судових проваджень щодо застосування процедури превентивної реструктуризації є незначною. Оцінювати ефективність такої процедури наразі зарано, оскільки строк завершення виконання перших планів у межах цієї процедури очікується на початку 2028 року. Крім того, суб'єктами законодавчої ініціативи напрацьовано декілька законопроєктів щодо запровадження спрощених процедур банкрутства для суб'єктів мікро- та малого підприємництва (ММП). Також у березні 2026 року Україна приєдналася до Конвенції про міжнародний доступ до правосуддя.

Співпраця з міжнародними партнерами у сфері кримінальної юстиції. Взаємодія з Прокуратурою Європейського Союзу

Прогрес та проблеми

Протягом звітного періоду співпраця національних органів правопорядку та прокуратури з міжнародними партнерами у сфері кримінальної юстиції досягла певного прогресу.

Прокуратура Європейського Союзу та САП 7 жовтня 2025 року підписали Меморандум про співпрацю[3614]. Документ відкриває новий етап у взаємодії між

3614 Публікація Спеціалізованої антикорупційної прокуратури в соціальній мережі Facebook. 2025. ↗

українськими та європейськими прокурорами. Він, зокрема, передбачає створення постійного каналу комунікації для спільного реагування на правопорушення, що можуть стосуватися коштів Європейського Союзу, спрямованих на підтримку та відбудову України.

Водночас **актуальною проблемою залишається те, що центральним органом міжнародного співробітництва для справ НАБУ залишається саме НАБУ**[3615], **а не САП** (за аналогією з тим, що центральним органом для всіх інших проваджень є ОГП). Такий порядок встановлено разом зі створенням НАБУ у 2014 році, коли САП ще не існувало. Водночас була закладена концепція автономності НАБУ від Генеральної прокуратури України[3616]. Але утворення САП та надання їй широкої автономії у 2023 році цілком дає змогу наразі передати відповідну функцію центрального органу міжнародного співробітництва для більш ефективного здійснення повноважень у цій сфері.

У грудні 2025 року Кабінет Міністрів України надав на розгляд Парламенту **законопроєкт № 14292**[3617], спрямований на вдосконалення правового регулювання міжнародного співробітництва з метою увідповіднення законодавства з питань міжнародної правової допомоги та екстрадиції висновкам 5-го раунду взаємної оцінки України MONEYVAL і стандартів FATF. **Відповідний захід Дорожньої карти з питань верховенства права мав бути виконаний у IV кварталі 2025 року**. У зв'язку зі зміною складу Уряду 16 липня 2026 року цей законопроєкт **відкликано** відповідно до встановленої законодавством процедури.

Серед іншого, законопроєктом № 14292 пропонувалося визначити в процесуальному законодавстві поняття «міжнародний розшук»; удосконалити порядок тимчасового доступу до речей і документів, виконання вироків у яких судом застосовано конфіскацію; створити правові підстави для співробітництва з Прокуратурою Європейського Союзу завдяки поширенню змісту поняття «запитуюча сторона», крім іноземної держави, також на орган чи установу міжнародної організації, уповноважені здійснювати кримінальне провадження; встановити вимоги до захисту інформації та матеріалів міжнародного співробітництва під час кримінального провадження тощо.

На окрему увагу заслуговує необхідність внесення змін до КК України та КПК України з метою імплементації процедури **європейського ордера на арешт** (з метою виконання Рамкового Рішення Ради 2002/584/JHA[3618]). Дорожня карта з питань верховенства права містить відповідний захід, реалізація якого передбачена на IV квартал 2027 року. Європейський ордер на арешт, який набрав чин-

---

3615 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Ст. 545. ↗

3616 Відповідно до Закону України від 19.09.2019 № 113-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» Генеральну прокуратуру України реорганізовано в Офіс Генерального прокурора.

3617 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо міжнародного співробітництва під час кримінального провадження : проєкт Закону України, реєстраційний № 14292 від 11.12.2025. ↗; Законопроєкт надано на заміну відкликаних законопроєктів № 11223 та № 12140 у зв'язку зі зміною складу Уряду влітку 2025 року.

3618 2002/584/JHA: Council Framework Decision of 13.06.2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States — Statements made by certain Member States on the adoption of the Framework Decision. ↗

ності 2004 року, значною мірою спростив процедуру екстрадиції осіб на території Європейського Союзу, оскільки скасував дію принципу подвійного зобов'язання. Фактично це судове рішення, прийняте органами правосуддя держави-члена з метою арешту та передачі іншою державою-членом запитуваної особи для здійснення кримінального переслідування чи виконання вироку про позбавлення волі, або ордера на арешт. Процедура передачі європейського ордера на арешт є простою — безпосередньо між судовими органами видачі та виконання ордера.

Свого часу **європейський ордер на арешт «здійснив революцію», ліквідувавши право країни не видавати громадян**. Рамкове рішення не розрізняє злочинців за їх громадянством, акцентуючи на самому злочинці. А відповідно до принципу громадянства Європейського Союзу, громадянин країни-члена організації однаково захищений від передачі за скоєний злочин у будь-якій іншій країні-члені, тобто на всьому просторі ЄС, на підставі правила про рівність усіх громадян[3619].

Водночас відповідно до ст. 25 Конституції України «**громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі**. Україна гарантує піклування та захист своїх громадян, які перебувають за її межами». Аналогічне застереження міститься і в ч. 1 ст. 10 КК України, згідно з якою громадянин України, який вчинив злочин поза межами України, не може бути виданий іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду. Отже, йдеться про пряму заборону видачі громадян України іншій державі, а норма КК України розширює і конкретизує норму, встановлену Конституцією України. Серед науковців наявна дискусія стосовно конституційності такого кроку, як імплементація європейського ордера на арешт у чинне національне законодавство[3620]. З огляду на це **питання розроблення і впровадження змін до законодавства може не обмежуватися лише 2027 роком, а вийти за ширші межі — внесення змін до Конституції України, що стане можливим лише після завершення або скасування правового режиму воєнного стану в Україні**.

З 1 лютого 2027 року на території Європейського Союзу буде застосовуватися Регламент 2024/3011 про передачу проваджень кримінального характеру[3621]. На думку Євроюсту[3622], новий правовий інструмент ЄС щодо передачі провадження має:

- впровадити механізм попередніх консультацій між відповідними національними органами перед надсиланням офіційного запиту про передачу провадження, який застосовуватиметься не лише у випадках паралельного провадження, як це передбачено Рамковим рішенням 2009/948/JHA про конфлікти юрисдикції;
- з огляду на тісний зв'язок між передачею провадження та конфліктами юрисдикції, підтвердити можливість для держав-членів залучати та звертатися за

3619 Davydenko S.V., Demchenko D.I. European arrest warrant in the system of law enforcement activities. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2/2024. С. 405–410. ↗

3620 Грицьків А. В. Європейський ордер на арешт як інститут кримінального права Європейського Союзу : дис. д-ра філос. ЛНУ ім. Франка. 2024. С. 179–181. ↗

3621 Regulation (EU) 2024/3011 of the European Parliament and of the Council of 27.11.2024 on the transfer of proceedings in criminal matters. ↗

3622 Eurojust Report on the Transfer of Proceedings in the European Union. January 2023. ↗

порадою до Євроюсту на ранній стадії, а саме під час попередніх консультацій до надсилання запиту про передачу, і особливо у випадках розбіжностей між національними органами;

- надати пріоритет прямим контактам між компетентними судовими органами над передачею через центральні органи;
- ввести часові обмеження для раціоналізації процесу ухвалення рішень після подання запиту про передачу провадження;
- визначити правила щодо інформації, яка має бути включена до запиту про передачу, а також щодо режиму перекладу та розподілу відповідних витрат;
- регулювати застосування тимчасових заходів після передачі провадження та координувати такі положення з іншими наявними інструментами взаємного визнання.

Необхідним євроінтеграційним кроком є апроксимація Регламенту 2024/3011 в контексті унормування згаданих вище питань міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні. Зокрема, під час застосування цього Регламенту можуть виникнути такі проблеми у зв'язку з розбіжністю з національним кримінальним процесуальним законодавством, як-от:

1) необхідність викласти у КПК України максимально повний, але відкритий перелік критеріїв оцінки обґрунтованості запиту про передачу кримінального провадження (відкритість переліку обумовлена положеннями Регламенту 2024/3011);

2) потреба регламентації безпосереднього порядку взаємодії, зокрема із застосуванням ІТ-системи (це стосуватиметься не лише передачі провадження, а й ордерних порядків), що вказує на можливість формулювання загальної норми у КПК України;

3) необхідність закріплення прав підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого у механізмі передачі (включно з правом запропонувати передачу) з деталізацією, яким чином враховується їхня думка — це є обов'язковим через пряму дію Регламенту 2024/3011 та спростить застосування цих норм на національному рівні;

4) потреба закріпити правила оскарження передачі, процедуру та локальний предмет доказування під час розгляду скарг;

5) необхідність регламентувати механізм консультацій щодо передачі провадження, що можливо реалізувати в главі 45 КПК України[3623].

Рекомендації

1. Включити САП до переліку центральних органів міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні через внесення відповідних змін до ст. 545 КПК України через виключення НАБУ.

3623 Главюк І. В. Співробітництво у кримінальних провадженнях у межах ЄС: досвід для України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2026. Випуск № 02. Частина 3. С. 71.

2. Імплементувати в національне кримінальне процесуальне законодавство Рамкове Рішення Ради 2002/584/JHA щодо процедури європейського ордера на арешт та Регламент 2024/3011 щодо обміну матеріалами кримінального провадження.

3. Вдосконалити кримінальне процесуальне законодавство щодо міжнародно-правового співробітництва у сфері кримінального судочинства через прийняття Верховною Радою законопроєкту, аналогічного за змістом до відкликаного законопроєкту № 14292.

Міжнародне співробітництво щодо визнання і виконання судових рішень, зокрема в частині міжнародного стягнення аліментів та цивільно-правових аспектів викрадення дітей

Протягом 2025 року — першого півріччя 2026 року на підставі Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей (Конвенція 1980 року) надійшло **213 заяв**, з них[3624]:

- 112 заяв (73 заяви у 2025 році та 39 заяв у першому півріччі 2026 року) — про сприяння поверненню дитини з України до іноземної держави;
- 50 заяв (38 заяв у 2025 році та 12 заяв у першому півріччі 2026 року) — про сприяння поверненню дитини з іноземної держави в Україну;
- 6 заяв (4 заяви у 2025 році та 2 заяви в першому півріччі 2026 року) — про забезпечення реалізації права доступу до дитини, яка перебуває на території України;
- 45 заяв (25 заяв у 2025 році та 20 заяв у першому півріччі 2026 року) — про забезпечення реалізації права доступу до дитини, яка перебуває на території іноземної держави.

Щодо рішень судів, винесених українськими судами:

- за заявами про повернення дитини — у 2025 році задоволено позовні вимоги в 1 справі (триває виконавче провадження), відмовлено у 7 справах, досягнуто мирного вирішення питання, з урахуванням добровільного повернення, у 6 справах. У першому півріччі 2026 року задоволено позовні вимоги у 2 справах (обидва рішення оскаржуються в апеляційному порядку), відмовлено у 8 справах, досягнуто мирного вирішення питання, з урахуванням добровільного повернення, у 4 справах, в 1 справі укладено мирову угоду за результатами медіації;

3624 Інформація отримана за результатами проведеного інтерв'ю з представниками Міністерства юстиції України 02.03.2026. Лист Міністерства юстиції України від 15.07.2026 № 105127/ПІ-ЮР-2902/12.1

- за заявами про доступ до дитини — протягом 2025 року — першого півріччя 2026 року судами України рішення за заявами про доступ не ухвалювалися.

Щодо рішень судів, винесених іноземними судами:

- за заявами про повернення дитини — у 2025 році задоволено позовні вимоги у 2 справах (обидва рішення виконано), відмовлено у 13 справах, укладено мирову угоду, яку затверджено судом, у 2 справах. У першому півріччі 2026 року іноземні суди не ухвалювали рішень про задоволення позовних вимог за заявами про повернення дитини, у 6 справах у задоволенні позовних вимог відмовлено, затверджених іноземними судами мирових угод у цій категорії справ у зазначений період не було;
- за заявами про доступ до дитини, яка проживає за кордоном — у 2025 році задоволено позовні вимоги у 7 справах, відмовлено у 3 справах. У першому півріччі 2026 року у 2 справах сторони уклали мирові угоди, які були затверджені судом.

Щодо визнання і виконання судових рішень у частині міжнародного стягнення аліментів, то у 2025 році: кількість заяв про визнання та/або виконання іноземних рішень про стягнення аліментів, які надійшли від інших держав до Мін'юсту, становила **48**; кількість заяв про визнання та/або виконання рішень судів України про стягнення аліментів, направлених Мін'юстом до інших держав — **153**; кількість визнаних та/або виконаних іноземних рішень про стягнення аліментів в Україні — **5** (19 заяв перебувають на розгляді в судах України). У першому півріччі 2026 року: Мін'юстом направлено до компетентних органів іноземних держав **82** заяви про визнання та виконання рішень судів України про стягнення аліментів; надійшло від компетентних органів іноземних держав до Мін'юсту **26** заяв про визнання та виконання/або виконання рішень іноземних судів про стягнення аліментів[3625].

Станом на липень 2026 року від України **двоє суддів ВС є членами Міжнародної гаазької мережі суддів, яка спеціалізується на сімейних справах** («контактні» судді)[3626].

Згідно з даними юридичної бази судових рішень, винесених на підставі Конвенції 1980 року (INCADAT), у **8 справах** Україна виступає державою, що запитує, та у **2 справах** — як запитувана держава (станом на 15 липня 2026 року)[3627]. Отже, за період з 31 липня 2025 року до 15 липня 2026 року включно Україна виступила як держава-запитувач ще у 4 справах.

В Україні продовжує тривати реалізація пілотного проєкту **зі спеціалізації суддів у справах сім'ї та дітей** (розпочата в листопаді 2024 року)[3628]. Станом на липень 2026 року до зазначеного пілотного проєкту долучилися **17 судів із 15 регіонів**

3625 Там само.

3626 International Hague Network of Judges (IHNJ). С. 11. ↗

3627 Пошук судової практики. INCADAT. ↗

3628 Стартував пілотний проєкт щодо запровадження спеціалізації суддів у справах сім'ї та дітей. *Верховний Суд*. 2024. ↗

України. У межах проєкту розроблено спеціалізовані навчальні програми та методичні рекомендації для забезпечення якісного та оперативного розгляду справ, що стосуються прав та інтересів дитини, а також **облаштовано 11 дружніх до дитини судових залів та визначено 64 судді, які спеціалізуються на розгляді сімейних справ**[3629]. У червні 2026 року презентовано покроковий **алгоритм**[3630] **запровадження спеціалізації суддів** та огляд практичних рекомендацій для місцевих загальних судів. Окрему увагу приділено перспективам і викликам поширення цієї практики на рівні апеляційної інстанції[3631]. Обов'язкову спеціалізацію суддів з розгляду сімейних справ, що стосуються прав і законних інтересів дитини, передбачає також Національна стратегія захисту прав дитини у сфері юстиції до 2028 року[3632].

Також у Касаційному цивільному суді в складі ВС вивчається питання можливості запровадження спеціалізації в касаційному суді[3633].

У 2025 році Національною школою суддів України (НШСУ) здійснено розроблення та апробацію навчального курсу для суддів «Міжнародне викрадення дітей: цивільно-правові аспекти»[3634]. Також між представниками НШСУ та Мін'юсту обговорено питання співпраці щодо розроблення тренінгу «Оцінка судами доказів під час розгляду справ про повернення дітей до іноземної держави або забезпечення доступу до дітей, які проживають на території України»[3635].

Деякі регіональні відділення НШСУ у квітні 2026 року провели тренінг «Особливості розгляду сімейних спорів. Захист прав та інтересів дитини». Учасники, зокрема, опрацювали практичні кейси щодо стягнення аліментів, міжнародно-правових засад захисту дітей та вирішення спорів згідно з Конвенцією 1980 року[3636]. Також у червні 2026 року одним із запропонованих НШСУ механізмів для виконання євроінтеграційних вимог щодо захисту прав дитини у сфері правосуддя, зокрема, було названо впровадження програм постійної професійної підготовки суддів, які розглядають або розглядатимуть справи щодо сім'ї та дітей[3637].

Наприкінці серпня 2025 року Кабінет Міністрів України **прийняв постанову № 1045, якою затвердив зміни до Порядку виконання на території України Конвенції**

3629 Підсумки першого року реалізації Національної стратегії захисту прав дитини у сфері юстиції. *Міністерство юстиції України*. 2026. ↗

3630 Алгоритм запровадження спеціалізації суддів у справах сім'ї та дітей (рекомендації для судів) / Верховний Суд. 2026. ↗

3631 Одна сім'я – один суддя: українське правосуддя готується до запровадження спеціалізації суддів у справах сім'ї та дітей. *Національна школа суддів України*. 2026. ↗

3632 Національна стратегія захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.07.2025 № 708. ↗

3633 Спеціалізація суддів у справах дітей: підсумки та подальші кроки пілотного проєкту. *Верховний Суд*. 2026. ↗

3634 Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Національної школи суддів України у 2025 році / Національна школа суддів України. 2026. С. 58. ↗

3635 Міжнародне судове співробітництво: НШСУ та Мін'юст узгодили освітні кроки до acquis ЄС відповідно до Дорожньої карти з верховенства права. *Національна школа суддів України*. 2026. ↗

3636 Чи достатньо суди захищають права дітей? Практика ЄСПЛ відповідає. *Національна школа суддів України*. 2026. ↗

3637 Одна сім'я – один суддя: українське правосуддя готується до запровадження спеціалізації суддів у справах сім'ї та дітей. *Національна школа суддів України*. 2026. ↗

про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей[3638]. Такі зміни створили правові підстави для залучення системи надання безоплатної правничої допомоги (БПД) під час виконання зобов'язань, взятих Україною за Конвенцією 1980 року. Зокрема, функції щодо підготовки процесуальних документів, ініціювання судових процедур та представництва громадян в судах під час розгляду справ про повернення дитини за кордон та про доступ до дитини, яка проживає в Україні, передано від Мін'юсту та його територіальних органів до працівників центрів з надання БПД та адвокатів, включених до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу.

Окрім передачі функцій, постанова № 1045 передбачає й інші точкові зміни, що покращать механізм виконання Конвенції 1980 року:

- посилення механізму взаємодії між Мін'юстом та центрами з надання БПД;
- захист персональних даних (вилучення норми щодо надання інформації про місце проживання дитини, яке повідомлялося раніше в разі надходження від заявника або центрального органу іноземної держави заяви про повернення дитини з України в іноземну державу. У новій редакції центральному органу іноземної держави або заявнику повідомляється інформація лише про заходи, вжиті для запобігання заподіянню дитині шкоди, якщо такі заходи були вжиті на прохання заявника);
- доповнення переліку підстав для припинення опрацювання заяви про повернення дитини або про доступ до неї[3639].

З метою реалізації вказаних змін наприкінці вересня 2025 року наказом Мін'юсту затверджено **Інструкцію про забезпечення інтересів заявників в судах України в справах, ініційованих на підставі Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей**[3640]. Зазначена Інструкція визначає порядок взаємодії Мін'юсту, працівників центрів з надання БПД та адвокатів, включених до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу, з метою ініціювання судових процедур та подальшого представництва в суді інтересів заявників, які звернулися на підставі Конвенції 1980 року із заявами про повернення дитини з України в іноземну державу або про доступ до дитини, яка проживає в Україні, у разі неможливості вирішення питання мирним шляхом.

Наприкінці листопада 2025 року Уряд направив на розгляд Парламенту **законопроєкт № 14252**[3641], спрямований на посилення законодавчих механізмів, необхідних для оперативного розгляду справ про повернення дітей, протиправно вивезених з держави свого постійного проживання одним з батьків, а також на забез-

---

3638 Про внесення змін до Порядку виконання на території України Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей : постанова Кабінету Міністрів України від 26.08.2025 № 1045. ↗

3639 Мін'юст ініціював зміни для посилення захисту прав дитини та належного виконання Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей. *Міністерство юстиції України*. 2025. ↗

3640 Про затвердження Інструкції про забезпечення інтересів заявників в судах України у справах, ініційованих на підставі Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей : наказ Міністерства юстиції України від 26.09.2025 № 2641/5. ↗

3641 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання Україною Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей : проєкт Закону України, реєстраційний № 14252 від 26.11.2025. ↗

печення повної відповідності національних процедур міжнародним стандартам захисту найкращих інтересів дитини у цій сфері. Законопроєкт комплексно оновлював процесуальні механізми розгляду справ щодо повернення дітей. Зокрема, передбачалося визначити особливості процедури розгляду позовів за Конвенцією 1980 року, уточнити вимоги до позовних заяв, а також запровадити чіткі та скорочені строки ухвалення судових рішень. Окремою нормою пропонувалася модель концентрації юрисдикції — визначення в кожному регіоні кількох **судів, що спеціалізуватимуться, зокрема, на розгляді таких справ**.

Законопроєкт № 14252 також посилював гарантії безпеки дітей через: уточнення підстав, за яких суд може відмовити у поверненні дитини, якщо є ризик фізичної або психологічної шкоди — зокрема у випадках домашнього насильства з боку одного з батьків чи іншої особи, з якою дитина проживала; удосконалення механізму запобігання можливим спробам переховування дитини або зміни її місця проживання до ухвалення судового рішення — через розширення переліку заходів забезпечення позову. Комітет Верховної Ради з питань правової політики рекомендував Парламенту включити законопроєкт до порядку денного та за результатами розгляду в першому читанні прийняти його за основу[3642].

Відповідно до Дорожньої карти з питань верховенства права[3643], відповідний законопроєкт мав бути прийнятий не пізніше IV кварталу 2025 року, однак з огляду на зміну складу Уряду в липні 2025 року попередній законопроєкт № 10176 був відкликаний[3644]. Водночас 16 липня 2026 року у зв'язку зі зміною складу Уряду законопроєкт № 14252 **також був відкликаний**. Аналогічного законопроєкту станом на липень 2026 року новим Урядом на розгляд Парламенту не внесено.

Однією з цілей Національної стратегії захисту прав дитини у сфері юстиції до 2028 року є запровадження медіації у сімейних спорах для позасудового врегулювання або запобігання виникненню спірних питань, що стосуються прав та інтересів дитини, зокрема з метою запобігання відчуженню дитини до одного з батьків, відповідно до міжнародних стандартів та процесів, що враховують інтереси дітей[3645].

З метою забезпечення проведення медіації в транскордонних сімейних спорах під час виконання Конвенції 1980 року Мін'юстом **розроблено проєкт наказу «Про реалізацію пілотного проєкту "Забезпечення проведення медіації у транскордонних сімейних спорах при виконанні Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей"»**[3646]. Цим проєктом акту передбачається, що

3642 Висновок Комітету Верховної Ради України з питань правової політики від 11.12.2025 щодо проєкту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання Україною Конвенції про цивільно правові аспекти міжнародного викрадення дітей (реєстр. № 14252 від 26.11.2025). ↗

3643 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

3644 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 801. ↗

3645 Національна стратегія захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.07.2025 № 708. ↗

3646 Інформація отримана за результатами інтерв'ю, проведеного з представниками Міністерства юстиції України 02.03.2026.

Мін'юст за поданням Координаційного центру з надання правничої допомоги оголосить дату початку реалізації пілотного проєкту, яку розмістять через опублікування на офіційних вебсайтах Мін'юсту та системи надання БПД. Наразі вказаний проєкт наказу перебуває на внутрішньому погодженні в структурних підрозділах Мін'юсту[3647].

У частині міжнародного стягнення аліментів на цей час Мін'юст **розробив зміни до Інструкції про порядок виконання міжнародних договорів з питань надання правової допомоги в цивільних справах щодо вручення документів, отримання доказів та визнання і виконання судових рішень**. Зміни спрямовано на удосконалення механізму звернення судів або органів опіки та піклування із запитами за кордон та виконання в Україні запитів іноземних судів або компетентних органів у справах дітей з правових питань у цивільних та сімейних справах на підставі чинних міжнародних договорів України[3648]. Станом на липень 2026 року проєкт наказу «Про затвердження Змін до Інструкції про порядок виконання міжнародних договорів з питань надання правової допомоги в цивільних справах щодо вручення документів, отримання доказів та визнання і виконання судових рішень» знаходиться на погодженні в Державній судовій адміністрації України[3649].

Також **готуються зміни до Інструкції про виконання в Україні Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання**[3650], які передбачатимуть, що Мін'юст буде надсилати заяви не до Координаційного центру з надання правничої допомоги, а безпосередньо до центрів з надання БПД з урахуванням правил підсудності, встановлених Цивільним процесуальним кодексом України щодо підсудності справ за такими заявами, з метою забезпечення надання заявникам безоплатної вторинної правової допомоги. Направлення заяв безпосередньо до центрів з надання БПД скоротить термін їх передачі до компетентного суду для розгляду[3651]. Станом на липень 2026 року проєкт наказу «Про внесення Змін до Інструкції про виконання в Україні Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання» знаходиться на стадії розроблення. Затвердження наказу заплановано на IV квартал 2026 року[3652].

Актуальними залишаються такі проблеми, які були зазначені в Тіньовому звіті 2025 року[3653], зокрема, в частині **міжнародного стягнення аліментів**: неможливість надання заявниками, які перебувають за межами України, додаткових документів, які запитуються іноземними органами з метою розгляду заяв про визнання та виконання рішень судів України; неможливість отримання документів, які залишилися

3647 Лист Міністерства юстиції України від 15.07.2026 № 105127/ПІ-ЮР-2902/12.1.

3648 Інформація отримана за результатами інтерв'ю, проведеного з представниками Міністерства юстиції України 02.03.2026.

3649 Лист Міністерства юстиції України від 15.07.2026 № 105127/ПІ-ЮР-2902/12.1.

3650 Інструкція про виконання в Україні Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання : наказ Міністерства юстиції України від 15.09.2017 № 2904/5. ↗

3651 Інформація отримана за результатами інтерв'ю, проведеного з представниками Міністерства юстиції України 02.03.2026.

3652 Лист Міністерства юстиції України від 15.07.2026 № 105127/ПІ-ЮР-2902/12.1.

3653 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 795–804) залишаються актуальними (додатково уточнені в представника Мін'юсту під час інтерв'ю 02.03.2026). ↗

на ТОТ; неможливість у багатьох країнах прийняття до розгляду та виконання рішення, розмір аліментів яких визначений у частці від доходу, оскільки законодавством цих держав передбачено стягнення у твердій грошовій сумі. Також у деяких країнах не розглядаються заяви у зв'язку з фінансовим становищем боржника (низька пенсія, соціальна допомога, низький дохід тощо). Ініціювання примусових заходів у таких випадках неможливе.

Щодо **цивільно-правових аспектів викрадення дітей**, то актуальними залишаються такі проблеми[3654]: тривалий розгляд національними судами справ відповідно до Конвенції 1980 року; відсутність спеціалізації суддів у справах сім'ї та дітей в Україні (окрім пілотних судів); рівень підготовки фахівців, зокрема суддів, державних виконавців, часто є недостатнім для належного розгляду справ, що стосуються міжнародних сімейних спорів.

Рекомендації

1. Внести зміни до законодавства з метою ефективного виконання Україною міжнародних зобов'язань, взятих відповідно до Конвенції 1980 року, зокрема, щодо посилення захисту прав дітей та покращення ефективності виконання судових рішень у міжнародних справах, що стосуються сімейних спорів.

2. Продовжити реалізацію пілотного проєкту зі спеціалізації суддів у справах сім'ї та дітей та в разі отримання позитивних результатів розглянути можливість підготовки концепції розгортання сімейної спеціалізації суддів в Україні, а також подальшого законодавчого закріплення запровадження спеціалізації суддів з розгляду справ, що виникають із сімейних правовідносин і стосуються захисту прав та законних інтересів дітей.

3. Удосконалити законодавство у сфері виконавчого провадження через його доповнення положеннями про особливості виконання судових рішень, ухвалених відповідно до Конвенції 1980 року.

4. Продовжити вживати заходів для сприяння подальшого використання медіації у справах, ініційованих відповідно до Конвенції 1980 року.

5. Продовжити вживати заходів для підвищення обізнаності серед заявників, які звертаються до судів України про стягнення аліментів з особи, яка проживає за кордоном, про важливість зазначення розміру аліментів у твердій грошовій сумі.

6. Підтримувати забезпечення належної підготовки та навчання спеціалістів (суддів, державних виконавців) у справах, що стосуються міжнародних сімейних спорів, з метою формування у них спеціальних знань, компетентностей і навичок, необхідних для ухвалення та виконання рішень у найкращих інтересах дитини відповідно до міжнародних стандартів. Зокрема, провести навчання суддів для підвищення обізнаності щодо спорів про стягнення аліментів з особи, яка проживає за кордоном, та про важливість зазначення розміру аліментів у твердій грошовій сумі.

3654 Попередньо окреслені громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблеми (с. 795–804) залишаються актуальними. ↗

Стан імплементації положень Директиви ЄС 2019/1023 та приєднання України до інших міжнародних договорів

Прогрес та проблеми

Станом на липень 2026 року минуло понад півтора року з дня набрання чинності Законом № 3985-IX[3655], спрямованого на імплементацію в українське законодавство Директиви ЄС 2019/1023[3656] та відповідно запровадження процедури превентивної реструктуризації. Мета такої процедури полягає в недопущенні або запобіганні неплатоспроможності боржника.

Протягом звітного періоду варто зауважити *обмежений прогрес* у застосуванні процедури превентивної реструктуризації в Україні. Експерти у сфері банкрутства та неплатоспроможності боржників зазначають[3657], що наразі зарано оцінювати ефективність процедури превентивної реструктуризації, адже строк завершення виконання перших планів у межах цієї процедури очікується на початку 2028 року. Проте вже зараз наявна тенденція щодо більшого попиту на цю процедуру, як порівняти з процедурою санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство (досудової санації), яка існувала до набрання чинності Законом № 3985-IX. Так, протягом 2019–2024 років суди затвердили лише 8 планів досудової санації[3658].

За період з 2025 року до липня 2026 року включно на розгляді судів перебувало **15 справ**[3659] щодо застосування процедури превентивної реструктуризації, з них 5 справ завершилися затвердженням плану превентивної реструктуризації[3660].

Крім того, у справі щодо товариства з обмеженою відповідальністю «Три О» (перша справа в Україні, де таку процедуру застосували на практиці) Північний апеляційний господарський суд понад рік розглядав скарги кредиторів на ухвалу суду першої інстанції про відкриття процедури превентивної реструктуризації та в підсумку залишив її без змін[3661]. Водночас Кодекс України з процедур банкрутства[3662] регламентує, якщо господарським судом протягом 12 місяців з дати відкриття

3655 Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації : Закон України від 19.09.2024 № 3985-IX. ↗

3656 Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, on discharge of debt and disqualifications, and on measures to increase the efficiency of procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt, and amending Directive (EU) 2017/1132 (Directive on restructuring and insolvency). European Union. ↗

3657 Круглий стіл на тему «Реформа превентивної реструктуризації: результати, висновки, досвід» / Ukrinform Press Center. *YouTube*. 2026. ↗

3658 Там само.

3659 Згідно з даними Єдиного державного реєстру судових рішень. ↗

3660 Наприклад: Ухвала Господарського суду Харківської області від 28.08.2025 у справі № 922/2062/25. ↗; Ухвала Господарського суду Харківської області від 17.12.2025 у справі № 922/2471/25. ↗; Ухвала Господарського суду Дніпропетровської області від 27.01.2026 у справі № 904/2450/25. ↗

3661 Постанова Північного апеляційного господарського суду від 23.03.2026 у справі № 910/2221/25. ↗

3662 Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII. П. 9 ч. 1 ст. 33^{27}. ↗

процедури превентивної реструктуризації не затверджено план превентивної реструктуризації, суд має закрити таку процедуру.

Мін'юст (державний орган з питань банкрутства) та експерти в цій сфері[3663] ідентифікують низку проблем, що можуть впливати на спротив окремих кредиторів у застосуванні процедури превентивної реструктуризації, а саме:

1) невисокий рівень обізнаності суб'єктів господарювання щодо можливості застосування такої процедури. Деталізованих роз'яснень чи покрокових алгоритмів застосування процедури превентивної реструктуризації, зокрема для суб'єктів мікро- та малого підприємництва, так і не презентовано Мін'юстом назагал. Водночас протягом звітного періоду проводилися навчальні заходи з відповідних питань для суддів, адвокатів, арбітражних керуючих та інших заінтересованих осіб[3664];

2) неготовність на відстрочення повернення заборгованості;

3) відсутність сталої судової практики;

4) побоювання щодо зловживань боржниками заходами захисту;

5) низька правова культура, що проявляється, зокрема, у небажанні боржника повертати борги з власних міркувань.

Потребують також уточнення окремі норми законодавства, пов'язані із застосуванням процедури. Наприклад, виникають додаткові питання щодо проведення оцінки та експертизи плану превентивної реструктуризації в частині: які питання мають ставитися в межах такої оцінки/експертизи; як має оцінюватися критерій найкращих інтересів кредиторів тощо. Станом на липень 2026 року економічна експертиза в такій категорії справ призначалася лише в одній справі, однак надалі суд визнав її проведення недоцільним[3665].

На виконання Плану України для Ukraine Facility[3666] 6 лютого 2026 року Уряд направив на розгляд Парламенту **законопроєкт № 15004**[3667], який передбачав запровадження спрощених процедур банкрутства — санації або ліквідації — для суб'єктів ММП. Уряд вважав, що це надасть добросовісним боржникам можливість відновити свою платоспроможність або бути звільненими від боргів з мінімальними витратами та в короткі строки. Крім того, законопроєкт надавав право боржнику та кредитору самим ухвалювати рішення, чи потрібен їм арбітражний керуючий у цих процедурах. Однак як експертне середовище, так і арбітражні керуючі[3668]

3663 Круглий стіл на тему «Реформа превентивної реструктуризації: результати, висновки, досвід» / Ukrinform Press Center. *YouTube*. 2026. ↗

3664 Наприклад, Вебінар «Превентивна реструктуризація: процедури та правовий режим». *Вища школа адвокатури*. 2025. ↗; Вебінар «Превентивна реструктуризація: новий інструмент збереження бізнесу». *LIGA360*. 2025. ↗; Вебінар «Превентивна реструктуризація: роль суду у забезпеченні стійкості бізнесу та економічного відновлення». Національна школа суддів України. 2026. ↗

3665 Ухвала Господарського суду м. Києва від 10.06.2026 у справі № 910/10713/25. ↗

3666 План для Ukraine Facility. ↗

3667 Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо запровадження спрощених процедур для суб'єктів мікропідприємництва та малого підприємництва : проєкт Закону України, реєстраційний № 15004 від 06.02.2026. ↗

3668 Публікація Національної асоціації арбітражних керуючих України в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

мали низку зауважень до цього законопроєкту. У зв'язку зі зміною складу Уряду зазначений законопроєкт 16 липня 2026 року було відкликано.

Група народних депутатів 10 лютого 2026 року зареєструвала у Верховній Раді **законопроєкт № 15024**[3669], який також пропонує запровадити спрощену процедуру в справах про банкрутство для суб'єктів ММП, однак лише щодо їх ліквідації. Додатково передбачається удосконалити процедуру превентивної реструктуризації в частині зазначення особливостей такої процедури для суб'єктів підприємництва ММП.

На відміну від законопроєкту № 15004, наступний законопроєкт передбачає обов'язкову участь арбітражного керуючого під час спрощених процедур банкрутства, обмеження строку проведення такої процедури — до 180 днів тощо. Водночас законопроєкт № 15024 містить низку недоліків, зокрема відсутність критеріїв визначення суб'єктів ММП та чітких механізмів судового контролю, неврахування впливу негативних чинників воєнного стану на строки проведення відповідних процедур тощо.

Комітет Верховної Ради з питань економічного розвитку 26 березня 2026 року рекомендував включити законопроєкт № 15024 до порядку денного сесії Верховної Ради та за результатами розгляду в першому читанні прийняти його за основу з доопрацюванням[3670]. Водночас законопроєкт тричі пропонувалося включити до порядку денного Парламенту, проте відповідне рішення так і не було ухвалено.

Верховна Рада 12 березня 2026 року прийняла Закон № 4820-IX[3671] щодо приєднання України до Конвенції про міжнародний доступ до правосуддя, що передбачає надання громадянам України можливості спрощеного доступу до систем безоплатної правничої допомоги на території держав, які також приєдналися до відповідної Конвенції, під час судового провадження в цивільних та господарських справах.

Рекомендації

1. Мін'юсту як державному органу з питань банкрутства треба:

- розробити окремі покрокові алгоритми застосування процедури превентивної реструктуризації для суб'єктів ММП з докладними роз'ясненнями тих положень, які є новими для національного законодавства, наприклад, у частині крос-класового затвердження плану превентивної реструктуризації;

3669 Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеного провадження у справах про банкрутство (неплатоспроможність) для суб'єктів мікропідприємництва та малого підприємництва та особливостей застосування процедур банкрутства для державних підприємств та/або господарських товариств щодо яких прийнято рішення про приватизацію : проєкт Закону, реєстраційний № 15024 від 10.02.2026. ↗

3670 Висновок Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку на проєкт Закону України про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеного провадження у справах про банкрутство (неплатоспроможність) для суб'єктів мікропідприємництва та малого підприємництва та особливостей застосування процедур банкрутства для державних підприємств та/або господарських товариств щодо яких прийнято рішення про приватизацію (реєстр. № 15024). ↗

3671 Про приєднання України до Конвенції про міжнародний доступ до правосуддя : Закон України від 12.03.2026 № 4820-IX. ↗

- із залученням міжнародних експертів у сфері банкрутства та неплатоспроможності проводити навчання суддів, арбітражних керуючих, правників щодо процедури превентивної реструктуризації загалом, а також окремих її аспектів (критерій найкращих інтересів кредитора, ранги кредиторів тощо)[3672].

2. З огляду на виявлені ризики та переваги законопроєкту № 15024, варто напрацювати оптимальний варіант запровадження спрощених процедур банкрутства для суб'єктів ММП, що сприятиме добросовісним боржникам у поверненні до економічної діяльності та водночас унеможливить зловживання такими процедурами недобросовісними боржниками.

3672 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації (с. 809) залишаються актуальними. ↗

ZMINA
ЦЕНТР ПРАВ ЛЮДИНИ

ЄВРОПА БЕЗ БАР'ЄРІВ

Легальна та нелегальна міграція

Міграційною політикою є комплексна та цілеспрямована діяльність держави, пов'язана з регулюванням та контролем міграційних процесів, а також сукупністю засобів для її реалізації та досягнення. Однією зі сфер міграційної політики є **легальна**[3673] **та нелегальна міграція**, що визначає умови перебування іноземців, їхній статус та доступ до прав і свобод, що гарантуються відповідним українським законодавством.

Основним органом державної влади щодо реалізації міграційної політики та здійснення процедур документування та притягнення до відповідальності мігрантів, осіб без громадянства, під ризиком безгромадянства, біженців, осіб, які потребують додаткового захисту, та шукачів захисту в Україні є Державна міграційна служба України (ДМС).

У Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року зазначено, що правова база у сфері легальної та нелегальної міграції частково узгоджена з acquis ЄС, однак потребує подальшого вдосконалення, зокрема в частині управління міграційними процесами[3674]. Проблеми, ідентифіковані раніше, загалом підтверджують таку оцінку[3675].

Відповідно до Дорожньої карти з питань верховенства права, державна міграційна політика має бути передбачуваною, прогнозованою та ефективною, із належною координацією органів державної влади, зокрема у випадках міграційних криз, а законодавство у сфері перебування іноземців та осіб без громадянства — увідповіднене нормам права ЄС. Крім того, передбачено впровадження механізмів регуляризації для іноземців, які тривалий час проживають в Україні та інтегровані в суспільство[3676].

У звітному періоді тривав процес розроблення проєкту Стратегії державної міграційної політики України після 2025 року[3677], що визначатиме актуальні проблеми, виклики та пріоритети міграційної політики. Станом на 31 липня 2026 року експерти профільних органів влади та міжнародних організацій напрацьовано проєкти цілей Стратегії та провели низку обговорень за участю представників органів влади та інших заінтересованих сторін[3678]. Наразі проєкт Стратегії розглядає керівництво ДМС, після чого в серпні 2026 року його планується винести на погодження членам Координаційного центру із співробітництва з Європейською міграційною мережею (ЄММ)[3679].

3673 Згідно із Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», застосовується термін «законна» міграція, натомість термін «легальна» міграція є більш вживаним у дослідженнях та публічній сфері.

3674 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 55. ↗

3675 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 814–818. ↗

3676 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

3677 Відбулось установче засідання Координаційного центру із співробітництва з Європейською міграційною мережею. *Державна міграційна служба України*. 2025. ↗

3678 У Києві обговорили зміцнення зв'язків із закордонними українцями та громадянами України за кордоном. *Державна міграційна служба України*. 2026. ↗

3679 Інформація отримана під час проведення консультації з представниками Державної міграційної служби України 31.07.2026.

Загалом прогрес у сфері легальної міграції можна оцінити як обмежений. Попри окремі кроки з реформування нормативної бази та наближення її до стандартів ЄС, системні проблеми залишаються невирішеними.

Актуальними залишаються проблеми документування осіб без громадянства, під ризиком безгромадянства, біженців та шукачів захисту як в Україні, так і за кордоном, застосування рішень про примусове повернення та видворення всупереч положенням Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства». Певне занепокоєння викликає ситуація із дотриманням прав осіб, які перебувають у пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства (ПТПІ).

Недостатньо ефективною залишається міжвідомча взаємодія між МВС, ДМС, Держприкордонслужбою та МЗС щодо процедур надання правового статусу та документування осіб без громадянства, під ризиком безгромадянства, біженців, осіб, які потребують додаткового захисту, та шукачів захисту, а також щодо їх повернення в Україну. Відсутність такої взаємодії спричиняє порушення права зазначених категорій осіб на повагу до приватного і сімейного життя, обмежує можливості вільно пересуватися, офіційно працювати, мати доступ до медичного та соціального захисту. Також внаслідок цього виникає ризик затримання таких осіб і порушення їхнього права на свободу та особисту недоторканність.

У **сфері трудової імміграції**, що є частиною легальної (законної) міграції, продовжують застосовуватися **складні процедури легального працевлаштування іноземців**. **Не досягнуто прогресу** законодавчого регулювання та запровадження єдиного дозволу на працевлаштування та проживання. Відповідний законопроєкт знаходився на розгляді Верховної Ради[3680], проте 16 липня 2026 року був відкликаний у зв'язку зі зміною складу Уряду.

Ще одним компонентом сфери «Протидія нелегальній міграції» **є інструмент реадмісії**, що сприяє **політиці повернення** та має на меті повернення нелегальних мігрантів до країн походження на основі дотримання прав людини та міграційної безпеки держав, що впроваджують таку політику.

Станом на липень 2026 року у сфері реадмісії залишається актуальною потреба **продовження переговорного процесу та укладання угод про реадмісію з країнами походження або транзиту нелегальних мігрантів** з урахуванням аналізу ризиків. Водночас важливо **вдосконалити процедуру реадмісії**, що стосується автоматизації процесів отримання, надсилання, реєстрації та опрацювання запитів про реадмісію.

У звітному періоді змін до законодавства, які б сприяли забезпеченню повноцінної роботи так званої **інтегрованої системи управління міграцією (Національна система біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства (НСБВІ)), не внесено**.

Завдання, що передбачають комплексне врегулювання питань ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства за їхніми біометричними даними,

3680 Про внесення змін до деяких законів України щодо працевлаштування іноземців та осіб без громадянства : проєкт Закону України, реєстраційний № 14211 від 14.11.2025. ↗

а також врегулювання питання наповнення відомчих інформаційних систем, **зокрема НСББІ, включено до проєкту цілей Стратегії державної міграційної політики після 2025 року**.

Окремі стратегічні напрями реалізації міграційної політики

Прогрес та проблеми

Взаємодія МВС, ДМС, Держприкордонслужби та МЗС в частині координації міграційних процесів

ДМС є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сферах міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, а також у сфері біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, а також формує пропозиції щодо такої політики[3681]. Отже, саме **ДМС є ключовим органом у сфері як легальної, так і нелегальної міграції в Україні**.

У 2025 році ДМС розпочала розроблення нової Стратегії державної міграційної політики України на період після 2025 року. Водночас процес її підготовки залишається недостатньо прозорим. Відсутня публічна інформація щодо можливостей залучення громадянського суспільства до її розроблення, а представники профільних громадських організацій фактично не були включені до цього процесу[3682].

Хоча у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року зазначено, що Україна продовжує реформувати ДМС[3683], такі зміни не супроводжуються забезпеченням відкритості та посиленням системної взаємодії з громадянським суспільством. Це, зокрема, проявляється у недостатньому залученні громадських організацій до розроблення політики та обмеженій кількості консультацій з громадськістю (у 2025 та 2026 роках — усього по одній консультації)[3684].

При ДМС функціонує **громадська рада**, однак з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну у 2022 році вона **збиралася лише двічі**[3685] після наполягання з боку громадських організацій[3686].

Водночас, попри активне залучення громадських організацій до підготовки аналітичних матеріалів та пропозицій, ДМС **рідко враховує їх у своїй діяльності**. Зокрема, організації громадянського суспільства часто не залучені до обговорення стратегічних документів, попри надання відповідних пропозицій[3687].

3681 Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 360. ↗

3682 Лист Державної міграційної служби України від 17.12.2025 № 4.1-13738/1-25.

3683 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 55. ↗

3684 Орієнтовний план проведення консультацій з громадськістю на 2025 рік. *Державна міграційна служба України*. ↗; Орієнтовний план проведення консультацій з громадськістю на 2026 рік. *Державна міграційна служба України*. ↗

3685 Засідання Громадської ради. *Державна міграційна служба України*. ↗

3686 Лист Державної міграційної служби України від 01.08.2025 № ЗПІ-К-364-25/12.2/298-25.

3687 Лист Державної міграційної служби України від 17.12.2025 № 4.1-13738/1-25.

ДМС наділена **надмірно широким колом повноважень**, що поєднують у собі регуляторні, дозвільні, контрольні та правоохоронні функції. Така концентрація повноважень в одному органі створює ризики формального підходу до розгляду справ, зниження рівня гарантій дотримання прав людини та недостатнього зовнішнього контролю за діяльністю органу.

Така практика не відповідає підходам ЄС, які передбачають прозорість діяльності органів влади, участь заінтересованих сторін у формуванні політики та належне врядування[3688], зокрема, принципам відкритості та участі, закріпленим у ст. 11 Договору про ЄС[3689].

Чинна інституційна модель потребує перегляду з погляду функціонального розмежування повноважень, запровадження дієвих механізмів зовнішнього контролю та забезпечення системного залучення громадянського суспільства, особливо в питаннях, де рішення органів ДМС безпосередньо впливають на реалізацію основоположних прав і свобод людини.

Після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну лише частина осіб без громадянства та під ризиком безгромадянства, біженців, осіб, які потребують додаткового захисту, та шукачів захисту, які перебували в Україні та були вимушені виїхати до держав ЄС, отримала тимчасовий захист на умовах, які застосовуються до громадян України[3690].

Проте **здебільшого особи без громадянства, які виїхали до держав ЄС, є недокументованими** або мають право на тимчасове проживання в Україні[3691]. Відповідно до законодавства України такі особи позбавлені можливості **отримати статус особи без громадянства та документи для проживання чи повернення в Україну**, а тому ці категорії опиняються в ще більш вразливому становищі, не маючи доступу ні до захисту ЄС, запровадженого для постраждалих від війни в Україні, ні можливості повернення в Україну.

Залишається системною проблема недостатньої взаємодії між ДМС та МЗС у частині забезпечення прав осіб без громадянства, під ризиком безгромадянства, біженців, осіб, які потребують додаткового захисту, та шукачів захисту за кордоном, а також неможливості отримання ними проїзних документів за кордоном, що призводить до суттєвих обмежень у реалізації їхніх прав, фактично обмежує свободу пересування та доступ до базових послуг. Такими проблемами, зокрема, є **відсутність консульської підтримки, складнощі з ідентифікацією особи та документуванням, обмежений доступ до соціальних, банківських послуг, інших адміністративних послуг, а також неможливість оформлення або відновлення документів без повернення в Україну**[3692].

3688 Інформація надана Тетяною Анакіною, к.ю.н., доценткою кафедри права ЄС НЮУ ім. Ярослава Мудрого, під час інтерв'ю, проведеного 12.03.2026.

3689 Consolidated version of the Treaty on European Union. ↗

3690 Council Implementing Decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection. ↗

3691 До запровадження у 2021 році процедури визнання особою без громадянства в Україні фактично був відсутній правовий механізм, який би давав змогу таким особам врегулювати свій статус.

3692 Докладний опис цієї проблеми наведено в Тіньовому звіті 2025 року. С. 814–818. ↗

У межах звітного періоду зберігається **проблема документування за кордоном осіб, визнаних в Україні особами без громадянства відповідно до ст. 6[1] Закону № 3773-VI**[3693] **документами, що посвідчують особу та надають право на в'їзд і виїзд з України**. Така категорія осіб не може повернутися в Україну, щоб реалізувати свої права, пов'язані зі статусом особи, визнаної в Україні особою без громадянства, і також не має можливості врегулювати свій статус за кордоном без чинного документа, що посвідчує особу. Ця ситуація призводить до правової невизначеності та суттєвого обмеження у реалізації основних прав та свобод як в Україні, так і за кордоном, і значно погіршує їхнє становище та перешкоджає їх поверненню в Україну.

У спільній аналітичній записці Уповноваженого Верховної Ради з прав людини та Ради Європи[3694] зазначається про декларативний підхід Уряду України в питаннях повернення осіб, які виїхали за кордон з України у зв'язку із війною. Так, у записці зазначається, що на цей час **відсутні системні інституційні механізми чи спеціалізовані програми, орієнтовані на стимулювання повернення чи реінтеграцію таких осіб**.

У Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року, зокрема, зазначено, що правова база щодо легальної та нелегальної міграції частково узгоджена з acquis ЄС, водночас управління міграційними процесами, а також міжвідомча координація та співпраця між відповідними органами влади у сфері міграції потребують подальшого посилення[3695].

У 2025 році також фіксувалися випадки, коли відсутність **належного обміну інформацією** між державними органами України, зокрема між ДМС та Пенсійним фондом України, **призводила до припинення соціальних виплат** особам, які потребують додаткового захисту та перебувають за кордоном. Зокрема, попри проходження ідентифікації онлайн[3696], таким особам призупиняли виплати соціальної допомоги та вимагали особистої присутності в Україні для підтвердження їхнього статусу. Водночас пройти таку ідентифікацію через дипломатичні та консульські установи України за кордоном неможливо через відсутність належної міжвідомчої взаємодії між МЗС та ДМС[3697]. Однак треба зазначити, що для громадян України передбачено можливість проходження такої процедури дистанційно, перебуваючи за кордоном[3698].

Така ситуація також не відповідає підходам права ЄС, відповідно до яких держави мають забезпечувати ефективний доступ осіб, які потребують міжнародного захисту, до процедур та основних прав, зокрема через належну адміністративну координацію та підтримку. Зокрема, відповідно до ст. 37 Регламенту (ЄС) 2024/1347,

---

3693 Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. ↗

3694 Українці за кордоном: доступ до державних послуг у контексті тимчасового захисту та очікування повернення : аналітична записка / Уповноважений Верховної Ради України з прав людини та Офіс Ради Європи в Україні. 2025. С. 15. ↗

3695 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 55. ↗

3696 Фізична ідентифікація пенсіонерів, які перебувають за кордоном: алгоритм дій. *Пенсійний фонд України*. 2026. ↗

3697 Інформація ґрунтується на практиці юристів БФ «Право на захист», 2025.

3698 Інформація надана Світланою Бутенко, к.ю.н., керівницею проєкту Ради Європи в Україні, під час інтерв'ю, проведеного 11.03.2026.

який є частиною Пакту ЄС про міграцію та притулок 2024 року[3699], держави-члени зобов'язані **забезпечувати співпрацю** та обмін інформацією між компетентними органами, що є необхідною передумовою для належного функціонування системи міжнародного захисту.

Політика інтеграції іноземців та осіб без громадянства в Україні

Відповідно до цілі 5 Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року[3700], одним із пріоритетів державної політики в напрямі покращення міграційної ситуації є інтеграція в українське суспільство іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах. Це передбачає створення для іммігрантів умов для самостійного існування, пов'язаних з повноцінним використанням можливостей ринку праці, системи освіти та медичних послуг, а також участю в суспільному житті та реалізації громадянських прав з урахуванням їхніх культурних та релігійних потреб.

Планом заходів на 2024 і 2025 роки щодо реалізації Стратегії[3701], зокрема п. 10, передбачено до кінця IV кварталу 2025 року вжиття заходів щодо інтеграції іноземців та осіб без громадянства, а саме: запровадження єдиного дозволу на проживання та працевлаштування; аналіз політики інтеграції та виявлення прогалин, зокрема щодо доступу мігрантів до соціального захисту; створення інформаційних ресурсів для ознайомлення іноземців та осіб без громадянства, які прибули в Україну, з українською мовою, культурою і традиціями. Однак **ці заходи не реалізовані належним чином**[3702] **та не враховують диференційований підхід до інтеграційних потреб різних груп мігрантів**.

Попередньо окреслені проблеми в Тіньовому звіті 2025 року, зокрема щодо **вивчення іноземцями та особами без громадянства української мови та культури, а також складання іспитів для прийняття до громадянства України**, залишаються актуальними[3703].

Стосовно проблеми **доступу осіб без громадянства до соціального захисту**, більшість відповідних державних програм в Україні пов'язані з наявністю права на постійне проживання або належністю до визначеної законом категорії осіб (наприклад, ВПО, особи з інвалідністю, малозабезпечені сім'ї тощо). В Україні відсутній окремий документ, який посвідчує особу без громадянства та підтверджує її правовий

3699 Regulation (EU) 2024/1347 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection and for the content of the protection granted, amending Council Directive 2003/109/EC and repealing Directive 2011/95/EU. ↗

3700 Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 482. ↗

3701 Про затвердження плану заходів на 2024 і 2025 роки щодо реалізації Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.09.2024 № 837. ↗

3702 Докладно — у підрозділі «Удосконалення міграційного законодавства щодо статусу громадян Європейського Союзу та інших іноземців і осіб без громадянства в частині отримання дозволу на імміграцію, тимчасове проживання, возз'єднання сім'ї чи працевлаштування (в частині дозволів на працевлаштування)» розділу «Легальна та нелегальна міграція» цього звіту.

3703 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 819–821. ↗

статус, тому такі люди користуються посвідками на тимчасове або постійне проживання, аналогічними до документів, що видаються іноземцям.

Відповідно до п. 3 Порядку оформлення посвідки на постійне проживання[3704], вона видається лише після отримання дозволу на імміграцію в Україну. Водночас, згідно з положеннями законодавства у сфері імміграції[3705], отримання цього дозволу можливе після двох років проживання на підставі посвідки на тимчасове проживання, а також потребує подання чинного документа, що посвідчує особу та підтверджує законність перебування. З урахуванням шестимісячного строку розгляду заяви, фактично до отримання посвідки на постійне проживання особа без громадянства тимчасово проживає в Україні орієнтовно три роки та в цей період не має доступу до ключових соціальних гарантій: взяття на облік як ВПО[3706], більшості видів державних соціальних допомог (наприклад, допомоги на проживання ВПО[3707], допомоги особам з інвалідністю[3708], малозабезпеченим сім'ям[3709] та сім'ям з дітьми[3710], зокрема у зв'язку з вагітністю та пологами, при народженні дитини, допомоги на дітей одиноким матерям тощо).

З грудня 2024 року в Парламенті тривав розгляд **проєкту нового Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»**, який мав удосконалити наявне регулювання питання реалізації прав ВПО з урахуванням сучасних викликів та забезпечити можливість взяття на облік як ВПО для різних категорій населення України. **Верховна Рада** 1 липня 2026 року **прийняла Закон № 4924-IX**[3711] без урахування неодноразово наданих експертних пропозицій щодо розширення кола осіб, які можуть бути взяті на такий облік. Як наслідок, **особи без громадянства, які тимчасово проживають в Україні, надалі залишаються позбавленими можливості стати на облік як ВПО** та реалізувати пов'язані з таким обліком права на державні соціальні пільги та виплати, зокрема проживання в місцях тимчасового проживання для ВПО. Прийнятий Закон набере чинності 22 жовтня 2026 року.

Суттєві бар'єри наявні також у **доступі осіб без громадянства до медичної допомоги** в Україні. Так, особи без громадянства, які тимчасово перебувають або про-

---

3704 Про затвердження зразка, технічного опису бланка та Порядку оформлення, видачі, обміну, відкликання, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсною та знищення посвідки на постійне проживання : постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 № 321. ↗

3705 Про імміграцію : Закон України від 07.06.2001 № 2491-III. Ст. 9. ↗; Порядок провадження за заявами про надання дозволу на імміграцію і поданнями про відкликання дозволу на імміграцію, визнання недійсними таких рішень, їх оскарження та виконання : постанова Кабінету Міністрів України від 26.12.2002 № 1983, пп. 2 п. 2 та п. 11. ↗

3706 Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. Ст. 1. ↗

3707 Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам : постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 332. ↗

3708 Деякі питання призначення і виплати державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю : постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2021 № 79. П. 2. ↗; Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю і державної соціальної допомоги на догляд : постанова Кабінету Міністрів України від 02.04.2005 № 261. П. 2. ↗

3709 Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям : Закон України від 01.06.2000 № 1768-III. Ст. 3. ↗

3710 Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21.11.1992 № 2811-XII. Ст. 1. ↗

3711 Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 01.07.2026 № 4924-IX. ↗

живають в Україні, отримують медичні послуги на платній основі[3712] або за наявності медичного страхування[3713]. Це є фінансово недоступним для більшості з них, особливо в умовах воєнного стану. Крім того, хоч Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб»[3714] гарантує особам без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, право на лікування інфекційних хвороб, включно з профілактичними щепленнями та медичними препаратами, однак через неможливість укладення декларації з сімейним лікарем[3715] особи без громадянства, які тимчасово проживають в Україні, фактично позбавлені доступу до гарантованої первинної медичної допомоги.

Отже, в Україні відсутні ефективні інтеграційні механізми, що забезпечують особам без громадянства, які тимчасово перебувають або проживають в Україні, реальний доступ до медичних послуг і соціального захисту. Така ситуація не відповідає практиці більшості країн-членів ЄС[3716].

Вдосконалення термінології

Чинне законодавство України досі вживає термін «нелегальний мігрант» (illegal migrant). Так, відповідно до Закону № 3773-VI[3717] нелегальний мігрант — іноземець або особа без громадянства, які перетнули державний кордон поза пунктами пропуску або в пунктах пропуску, але з уникненням прикордонного контролю і невідкладно не звернулися із заявою про надання статусу біженця чи отримання притулку в Україні, а також іноземець або особа без громадянства, які законно прибули в Україну, але після закінчення визначеного їм терміну перебування втратили підстави для подальшого перебування та ухиляються від виїзду з України[3718]. Органом, який здійснює заходи щодо запобігання та протидії нелегальній (незаконній) міграції, є ДМС.

У праві ЄС простежується послідовна відмова від використання терміну «нелегальний мігрант», оскільки він накладає стигматизуюче кліше на особу, акцентуючи на її статусі, а не на вчинених діях. Термін «нелегальний мігрант» несе кримінальну конотацію, тоді як в'їзд до країни в неврегульований спосіб або перебування з неврегульованим статусом є не кримінальним злочином, а порушенням адміністративних правил. Крім того, з юридичного та етичного погляду, дія може бути законною чи незаконною, але людина не може бути такою[3719].

3712 Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19.10.2017 № 2168-VIII. ↗

3713 Про затвердження Порядку надання медичної допомоги деяким категоріям іноземців та осіб без громадянства та компенсації вартості медичних послуг і лікарських засобів, наданих іноземцям та особам без громадянства,які тимчасово проживають або перебувають на території України : постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.2014 № 121. П. 2 і 5. ↗

3714 Про захист населення від інфекційних хвороб : Закон України від 06.04.2000 № 1645-III. ↗

3715 Про затвердження Порядку вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та форми декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19.03.2018 № 503. ↗

3716 Запобігання безгромадянству та його скорочення в Україні на шляху до членства в ЄС : дослідження / Благодійний фонд «Право на захист». 2025. С. 79–88. ↗

3717 Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. П. 14 ч. 1 ст. 1. ↗

3718 Там само.

3719 Irregular migrant. EMN Asylum and Migration Glossary. ↗

У Пакті ЄС про міграцію та притулок 2024 року переважно використовується **термін «нерегулярний»**[3720] **(irregular) щодо мігрантів**, зокрема у Регламенті (ЄС) 2024/1351[3721], Регламенті (ЄС) 2024/1348[3722] та Регламенті (ЄС) 2024/1358[3723]. Аналогічний підхід відображений і у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року[3724], у якому термін «нелегальний» не застосовується, натомість використовується термін «нерегулярний».

У 2025 році за результатами звернень громадських організацій до ДМС спостерігалося часткове зменшення використання терміну «нелегальний мігрант» у публічній комунікації, зокрема на офіційному вебсайті[3725].

Рекомендації

1. Розширити практику проведення консультацій ДМС з громадськістю, зокрема через запровадження регулярних консультацій, збільшення їх кількості та частоти, а також забезпечення системного охоплення всіх ключових напрямів державної міграційної політики.

2. Забезпечити належне та обґрунтоване врахування пропозицій громадських організацій під час розроблення стратегічних та інших нормативно-правових актів у сфері міграції через запровадження прозорих процедур їх розгляду, включно з обов'язковим оприлюдненням результатів консультацій із зазначенням врахованих та відхилених пропозицій та відповідним обґрунтуванням.

3. Внести зміни до законодавства України, передбачивши можливість отримання біженцями та особами, які потребують додаткового захисту, адміністративних послуг і послуг документування в дипломатичних представництвах та консульських установах України[3726].

4. Внести зміни до законодавства України, передбачивши можливість отримання посвідки на тимчасове та постійне проживання особами без громадянства, визнаними в Україні, за кордоном.

5. Посилити взаємодію органів державної влади України, зокрема МЗС, з компетентними органами іноземних держав щодо офіційного визнання українських проїзних документів біженців та осіб, які потребують додаткового захисту.

6. Запровадити ефективні механізми міжвідомчої координації між ДМС та МЗС з метою забезпечення доступу осіб без громадянства та під ризиком безгро-

---

3720 Irregular. Cambridge Dictionary (English–Ukrainian Dictionary). ↗

3721 Regulation (EU) 2024/1351 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on asylum and migration management, amending Regulations (EU) 2021/1147 and (EU) 2021/1060 and repealing Regulation (EU) No 604/2013. ↗

3722 Regulation (EU) 2024/1348 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 establishing a common procedure for international protection in the Union. OJ L, 2024/1348, 22.05.2024. ↗

3723 Regulation (EU) 2024/1358 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on the establishment of Eurodac. ↗

3724 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 55. ↗

3725 За інформацією Благодійного фонду «Право на захист», отриманою у відповідь на звернення до Державної міграційної служби України від 31.01.2025 № 178 та від 21.08.2025 № 2919.

3726 Рекомендації 3, 5, 8 та 9 вже надавалися громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 834) та залишаються актуальними.

мадянства, біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, до адміністративних і консульських послуг за кордоном, зокрема оформлення проїзних документів.

7. Забезпечити належний доступ осіб без громадянства, що тимчасово перебувають або проживають в Україні, до систем охорони здоров'я та соціального захисту через внесення змін до законодавства України, що гарантуватимуть їм рівний доступ до медичних і соціальних послуг на недискримінаційній основі.

8. Звільнити осіб без громадянства від оплати іспитів з основ Конституції України, історії України та української мови під час набуття або прийняття до громадянства України.

9. Забезпечити належну інтеграцію біженців та шукачів захисту в Україні через запровадження та фінансування програм з вивчення української мови та культури.

10. Увідповіднити термінологію у сфері міграції стандартам права ЄС, зокрема через відмову від використання терміну «нелегальний мігрант» та заміну його на термін «нерегулярний мігрант» у законодавстві та правозастосовній практиці.

Удосконалення міграційного законодавства щодо статусу громадян Європейського Союзу та інших іноземців і осіб без громадянства в частині отримання дозволу на імміграцію, тимчасове проживання, возз'єднання сім'ї чи працевлаштування

Прогрес та проблеми

Станом на 31 липня 2026 року міграційне законодавство щодо статусу громадян ЄС та третіх країн у частині отримання дозволу на проживання чи працевлаштування, возз'єднання сім'ї **залишається частково узгодженим з acquis ЄС**. Протягом звітного періоду **не відбулося законодавчих змін** щодо визначення громадян ЄС як особливої категорії працівників та спрощення процедур отримання дозволу на проживання чи працевлаштування, возз'єднання сім'ї для них.

Водночас відповідний процес розпочато, а **завдання щодо врегулювання статусу громадян ЄС та третіх країн включено до проєкту цілей і завдань Стратегії державної міграційної політики після 2025 року**[3727]. Так, **розроблення окремої цілі «Законна міграція»** в межах Стратегії з відповідними завданнями та експертні обговорення під час панельної дискусії з питань законної міграції, проведеної ДМС

3727 Панельне обговорення Стратегічної цілі щодо законної міграції в Україну. *Державна міграційна служба України*. 2026. ↗

та Міжнародною організацією з міграції в Україні 14 квітня 2026 року[3728], визначають чіткий стратегічний курс країни у цій сфері.

У Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року також зазначається про потребу подальшого узгодження правової бази щодо легальної та нелегальної міграції відповідно до acquis ЄС[3729]. Зокрема, **це стосується статусу громадян третіх країн**, які є довгостроковими резидентами, права на возз'єднання сім'ї згідно з Директивою «про блакитну картку», осіб, переведених всередині корпорацій, сезонних працівників та єдиного дозволу на роботу та проживання для громадян третіх країн.

Відповідні завдання містить і Дорожня карта з питань верховенства права, зокрема через розроблення та прийняття змін до законів України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» та «Про імміграцію» щодо запровадження «блакитної картки» відповідно до Директиви (ЄС) 2021/1883[3730]. Виконання завдання передбачено до кінця IV кварталу 2027 року[3731].

Дорожньою картою з питань верховенства права визначено перелік завдань для профільних органів державної влади у сфері євроінтеграції та наближення законодавства України **у сфері законної міграції** до acquis ЄС[3732]. Зокрема, йдеться про уніфікацію процедури оформлення **єдиного дозволу на працевлаштування та на проживання для іноземців та осіб без громадянства** з метою увідповіднення законодавства Директиві 2011/98/ЄС[3733], Директиві (ЄС) 2024/1233[3734], Директиві (ЄС) 2014/36[3735] та Директиві (ЄС) 2014/66[3736] (IV квартал 2026 року); запровадження «блакитної картки» відповідно до Директиви (ЄС) 2021/1883; зміна процедури оформлення дозволів на імміграцію та щодо запровадження незалежного дозволу на проживання для возз'єднання членів сім'ї іммігрантів і спрощення возз'єднання сімей біженців з метою увідповіднення законодавства Директиві Ради 2003/109/ЄС[3737] та Директиві Ради 2003/86/ЄС[3738], зміни законодавства щодо ану-

---

3728 Там само.

3729 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

3730 Directive (EU) 2021/1883 of the European Parliament and of the Council of 20 October 2021 on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purpose of highly qualified employment, and repealing Council Directive 2009/50/EC. ↗

3731 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. ↗

3732 Там само.

3733 Directive 2011/98/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on a single application procedure for a single permit for third-country nationals to reside and work in the territory of a Member State and on a common set of rights for third-country workers legally residing in a Member State. ↗

3734 Directive (EU) 2024/1233 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on a single application procedure for a single permit for third-country nationals to reside and work in the territory of a Member State and on a common set of rights for third-country workers legally residing in a Member State (recast). ↗

3735 Directive 2014/36/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on the conditions of entry and stay of third-country nationals for the purpose of employment as seasonal workers. ↗

3736 Directive 2014/66/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on the conditions of entry and residence of third-country nationals in the framework of an intra-corporate transfer. ↗

3737 Council Directive 2003/109/EC of 25 November 2003 concerning the status of third-country nationals who are long-term residents. ↗

3738 Council Directive 2003/86/EC of 22 September 2003 on the right to family reunification. ↗

лювання посвідки на довгострокове проживання в разі відсутності особи для забезпечення відповідності Директиві Ради 2003/109/ЄС (II квартал 2027 року); врегулювання питання мобільності дослідників, членів їхніх сімей, студентів у межах держав членів Європейського Союзу відповідно до Директиви (ЄС) 2016/801[3739].

Станом на 31 липня 2026 року залишається неузгодженою законодавча база з acquis ЄС щодо прав громадян ЄС, зокрема щодо права на вільне пересування громадян ЄС та членів їхніх сімей, що регулюється **Директивою 2004/38/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2004 року**[3740] про право громадян Союзу та членів їхніх сімей вільно пересуватися та проживати на території держав-членів. Українське законодавство має встановити рівні можливості для громадян України та ЄС на ринку праці, в освіті та професійній підготовці, а також у правах та умовах працевлаштування.

Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України (з 17 липня 2026 року — Міністерство економіки та довкілля України[3741]) розробляє законопроєкт про вільне пересування працівників та має узгодити його з Регламентом 492/2011[3742] та Директивою 2004/38[3743]. Зазначеним законопроєктом також визначатиметься національний орган для моніторингу забезпечення рівного ставлення до працівників ЄС.

У **сфері трудової імміграції**, що є частиною легальної (законної) міграції продовжують застосовуватися **складні процедури легального працевлаштування іноземців**. Процедури в'їзду, перебування та оформлення дозволів на працевлаштування залишаються складними та тривалими, що знижує привабливість легальної зайнятості. Це ускладнює швидке реагування на потреби роботодавців, стимулює неврегульовану зайнятість та не сприяє економічному розвитку.

Не завершено процес прийняття єдиної процедури або єдиного дозволу на працевлаштування і проживання для громадян інших країн, відповідний законопроєкт потребує схвалення та прийняття Верховною Радою.

Необхідність вдосконалення чинного законодавства України у сфері міграції та зайнятості населення для уніфікації процедури оформлення єдиного дозволу на проживання та працевлаштування для іноземців та осіб без громадянства передбачено Дорожньою картою з питань верховенства права[3744] зі строком виконання **до кінця IV кварталу 2026 року**.

3739 Directive (EU) 2016/801 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purposes of research, studies, training, voluntary service, pupil exchange schemes or educational projects and au pairing (recast). ↗

3740 Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States. ↗

3741 Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2026 № 963. ↗

3742 Regulation (EU) No 492/2011 of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on freedom of movement for workers within the Union. ↗

3743 Україна адаптує законодавство для рівного доступу до ринку праці. *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України.* 2024. ↗

3744 Дорожня карта з питань верховенства права : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475. С. 139. ↗

Зокрема, 14 листопада 2025 року у Верховній Раді зареєстровано урядовий **законопроєкт № 14211**[3745], **яким** передбачалася суттєва **зміна механізму працевлаштування** іноземців в Україні, а також спрощення адміністративних процедур завдяки цифровізації. Зокрема, пропонувалося здійснювати подання документів і взаємодію органів державної влади через електронні портали. Додатково передбачалося запровадити визначення поняття «сезонна робота» та встановити «особливі умови для студентів», які після завершення навчання отримували б три місяці для пошуку роботи.

Значна увага приділялася **обов'язкам роботодавців**, зокрема щодо подання вакансій на єдиний державний вебпортал, повідомлення про дострокове розірвання контрактів та забезпечення сплати єдиного соціального внеску. Крім того, передбачалося, що роботодавці зможуть брати іноземців на роботу лише після схвалення пропозиції щодо вакансії відповідними органами, з урахуванням потреб ринку праці. Очікувалося, що це дасть змогу збалансувати інтереси українських працівників та ринку праці з потребою залучення іноземних фахівців.

Проте 16 липня 2026 року законопроєкт № 14211 відкликано у зв'язку зі зміною складу Уряду, що фактично зупинило його парламентський розгляд. Відкликання має процедурний характер і не свідчить про відмову від реформи[3746]. Водночас подальше просування законопроєкту залежатиме від рішення нового Кабінету Міністрів України щодо його повторного внесення до Парламенту, що створює ризик затримки ухвалення та реалізації відповідних законодавчих змін. Попри це, підтримка законопроєкту Комітетом Верховної Ради з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин та його урядовий статус свідчать про збереження високої ймовірності повторного внесення законопроєкту та його подальшого розгляду Парламентом.

Попри відкликання законопроєкту, його розроблення стало ключовим досягненням у звітному періоді. Законопроєкт № 14211 був спрямований на оптимізацію процедур видачі посвідок на тимчасове проживання і дозволів на застосування праці іноземців та осіб без громадянства відповідно до acquis ЄС та передбачав запровадження єдиного дозволу на тимчасове проживання і працевлаштування та встановлення вільного доступу до національного ринку праці громадян Європейського Союзу. Передбачалося надання студентам права перебувати на території України ще протягом трьох місяців після завершення навчання за відповідною освітньою (науковою) програмою.

Також законопроєкт пропонував уточнити **категорії іноземців, які матимуть вільний доступ до ринку праці**, серед них — **громадяни ЄС**, біженці, викладачі, спортсмени, працівники міжнародних проєктів тощо.

Законопроєкт № 14211 передбачав **зміну суб'єкта отримання дозволу з роботодавця на працівника**, що було спрямовано на розв'язання ключової проблеми чинної дозвільної системи працевлаштування іноземців в Україні. **Відповідаль-**

3745 Про внесення змін до деяких законів України щодо працевлаштування іноземців та осіб без громадянства : проєкт Закону України, реєстраційний № 14211 від 14.11.2025. ↗

3746 Інформація отримана під час проведення консультацій з представниками Державної міграційної служби України та Офісу Віцепрем'єра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції 29.07.2026.

ність за легалізацію працевлаштування пропонувалося перенести з роботодавця на працівника, що відповідає європейській практиці.

Водночас експерти вказували на **ризики звуження прав шукачів захисту та осіб без громадянства у зв'язку із запровадженням єдиного дозволу на проживання та працевлаштування**[3747].

У БФ «Право на захист»[3748] зазначали, що **положення** цього **законопроєкту залишили поза правовим полем питання працевлаштування в Україні для іноземців та осіб без громадянства**, щодо яких ухвалено рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, іноземців та осіб без громадянства, які оскаржують рішення про відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, та **осіб, які звернулися за визнанням особою без громадянства**, та **осіб, які оскаржують рішення про відмову у визнанні особою без громадянства**.

Запропонована редакція законопроєкту № 14211 позбавляла зазначені категорії осіб фактичної можливості реалізації права на працю, яке станом на сьогодні для них гарантоване положеннями Закону України «Про зайнятість населення»[3749]. Крім того, запропонована в законопроєкті № 14211 редакція п. 1 та п. 4 ч. 5 нової ст. 5^6 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»[3750] могла призвести до прийняття необґрунтованих відмов шукачам захисту та деяким категоріям осіб без громадянства в доступі до працевлаштування внаслідок поєднання у повноваженнях ДМС дозвільної та контрольної функцій стосовно однієї особи, а також через відсутність чітких критеріїв визначення поняття «загроза національній безпеці чи громадському порядку», що створювало великий простір для суб'єктивної оцінки з боку уповноважених органів (СБУ, МВС або ДМС).

У сфері **управління трудовою міграцією** залишається актуальною **проблема міжвідомчої взаємодії органів державної влади**, яка вже була окреслена в Тіньовому звіті 2025 року[3751].

Взаємодія органів влади у сфері міграції є **одним із викликів у сфері комунікації та координації міграційних процесів**. Про потребу зміцнення міжвідомчої взаємодії та співпраці **йдеться у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року**[3752]. Ключовим підходом у розв'язанні проблем взаємодії органів влади стало створення **Координаційного центру із співробітництва з ЄММ**[3753], що сприяє координації діяльності органів державної влади та обміну актуальною, достовірною і порів-

---

3747 Матеріал надано БФ «Право на захист» в межах підготовки цього звіту.

3748 Там само.

3749 Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. Пп. 4, 5 ч. 1 ст. 42^1. ↗

3750 Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. ↗

3751 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 825. ↗

3752 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 55. ↗

3753 Деякі питання співробітництва з Європейською міграційною мережею : постанова Кабінету Міністрів України від 19.11.2024 № 1322. ↗

няльною інформацією щодо стану справ у сфері міграції в Україні. Під час першого робочого засідання Координаційного центру із співробітництва з ЄММ у травні 2025 року ухвалено рішення **про розроблення проєкту нової Стратегії державної міграційної політики після 2025 року**[3754].

Пізніше склад Координаційного центру із співробітництва з ЄММ було експертно посилено представниками наукової спільноти, громадських і міжнародних організацій[3755].

Значного прогресу досягнуто у взаємодії під час засідань Координаційного центру із співробітництва з ЄММ. З початку 2026 року проведено сім засідань зазначеного Координаційного центру, під час яких були презентовані, обговорені та схвалені проєктні цілі Стратегії міграційної політики після 2025 року щодо сприяння законній міграції[3756], інтеграції іноземців[3757], протидії нелегальній міграції та правопорушенням у міграційній сфері[3758], зміцненню зв'язків із закордонними українцями[3759], питанням повернення та міжнародного захисту[3760].

Дорожня карта з питань верховенства права також містить завдання з **посилення взаємодії органів влади**, зокрема у сфері зміцнення спроможностей **виявлення підроблених документів**, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус; залучення України до системи фальшивих та справжніх документів (FADO[3761]).

Передбачено посилення спроможностей ДМС у протидії нелегальній міграції та застосування **механізму міжвідомчої взаємодії в разі виникнення міграційної кризи**.

Проєкт Стратегії державної міграційної політики **після 2025 року** передбачає завдання щодо **посилення взаємодії органів влади через запровадження чітких регламентів співпраці між Держприкордонслужбою, ДМС, МВС, НПУ та МЗС** у сфері протидії нелегальній міграції, зокрема обміну інформацією з метою виявлення підробних документів; протидії організованій злочинності; обміну даними у сфері реадмісії, механізму міжвідомчої взаємодії у разі виникнення міграційної кризи.

3754 Відбулось установче засідання Координаційного центру із співробітництва з Європейською міграційною мережею. *Державна міграційна служба України*. 2025. ↗

3755 Координаційний центр із співробітництва з Європейською міграційною мережею. *Державна міграційна служба України*. ↗

3756 Панельне обговорення Стратегічної цілі щодо законної міграції в Україну. *Державна міграційна служба України*. 2026. ↗

3757 ДМС у Києві готує реформу інтеграції мігрантів під стандарти ЄС. *Kyiv.news*. 2026. ↗

3758 У Києві обговорили протидію нелегальній міграції та правопорушенням у міграційній сфері. *Державна міграційна служба України*. 2026. ↗

3759 У Києві обговорили зміцнення зв'язків із закордонними українцями та громадянами України за кордоном. *Державна міграційна служба України*. 2026. ↗

3760 У ДМС обговорили проєкт Стратегічної цілі щодо удосконалення системи міжнародного захисту в Україні відповідно до стандартів ЄС. *Державна міграційна служба України*. 2026. ↗

3761 База даних/вебсайт містить зображення та багатомовну зведену інформацію про деякі з найпоширеніших документів, що посвідчують особу (як-от посвідчення водія, документи про цивільний стан, дозволи на проживання та роботу) держав-членів ЄС та деяких третіх країн.

Також завданнями передбачено **поглиблення співпраці з міжнародними організаціями та взаємодія з органами правопорядку** у виявленні випадків підробки документів, що підтверджують громадянство, посвідчують особу чи її спеціальний статус та у сфері протидії нелегальній міграції, зокрема у випадках різкого збільшення кількості нелегальних мігрантів в Україні.

Актуальними залишаються проблеми, зазначені в Тіньовому звіті 2025 року[3762], зокрема:

1) **поширення однаковою мірою** міграційного та трудового законодавства України **як на громадян держав-членів ЄС (громадян ЄС)** та членів їхніх сімей, так і **на громадян третіх країн (у розумінні законодавства ЄС)**;

2) неузгодження з Директивою (ЄС) 2016/801[3763] **строку, що** надається іноземним студентам **для пошуку роботи після закінчення навчання**;

3) неприйняття спеціального законодавства про **надання дозволів на в'їзд студентам і науковцям** із третіх країн, та законодавства **про довгострокове проживання, єдину процедуру або єдині дозволи** на працевлаштування і проживання;

4) **неузгодження** законодавства України **із Директивою 2014/54/ЄС** про заходи, що полегшують здійснення прав, наданих працівникам у контексті свободи пересування працівників[3764] та **Директивою 2004/38/ЄС** про право громадян Союзу та членів їхніх сімей вільно пересуватися та проживати на території держав-членів[3765].

Рекомендації

1. Забезпечити виконання заходів Дорожньої карти з питань верховенства права щодо імплементації acquis ЄС у сфері законної міграції, зокрема із дотриманням установлених строків щодо запровадження єдиного дозволу, реформування процедур іммігрції та возз'єднання сім'ї.

2. Забезпечити якнайшвидше внесення на розгляд Парламенту законопроєкту, аналогічного за змістом до законопроєкту № 14211, з урахуванням висловлених зауважень, зокрема:

- передбачити забезпечення права на працевлаштування в Україні для іноземців та осіб без громадянства, щодо яких ухвалено рішення про оформ-

3762 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 825–828. ↗

3763 Directive (EU) 2016/801 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purposes of research, studies, training, voluntary service, pupil exchange schemes or educational projects and au pairing (recast). ↗

3764 Directive 2014/54/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on measures facilitating the exercise of rights conferred on workers in the context of freedom of movement for workers. ↗

3765 Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States amending Regulation (EEC) No 1612/68 and repealing Directives 64/221/EEC, 68/360/EEC, 72/194/EEC, 73/148/EEC, 75/34/EEC, 75/35/EEC, 90/364/EEC, 90/365/EEC and 93/96/EEC. ↗

лення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, іноземців та осіб без громадянства, які оскаржують рішення про відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, та осіб, які звернулися за визнанням особою без громадянства, та осіб, які оскаржують рішення про відмову у визнанні особою без громадянства;

- не включати положення, аналогічні положенням, запропонованим законопроєктом № 14211 у п. 1 та п. 4 ч. 5 нової ст. 5^6 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства».

3. Державній службі зайнятості та Міністерству економіки та довкілля України необхідно підготувати та направити на розгляд Уряду як суб'єкту законодавчої ініціативи проєкт змін до Закону України «Про зайнятість населення», забезпечивши можливість працевлаштування шукачів захисту нарівні з біженцями, без необхідності отримання дозволів на застосування праці іноземців.

4. Для **подальшого узгодження законодавства України з законодавством ЄС** необхідно[3766]:

- внести зміни до законодавства для **покладення на Державну службу України з питань праці функцій органу із забезпечення захисту прав громадян ЄС** нарівні з національними працівниками, згідно з Директивою 2014/54/ЄС;
- **увідповіднити антидискримінаційне законодавство** Директиві 2014/54/ЄС, зокрема в частині розроблення механізму для боротьби з непрямою дискримінацією щодо працівників із ЄС;
- імплементувати Директиву 2004/38/ЄС у частині **спрощень перевірок на державному кордоні, створення механізму захисту прав членів сім'ї, узгодження процедури прикордонного контролю зі стандартами ЄС та усунення можливих зловживань**, пов'язаних з необґрунтованою відмовою у в'їзді чи видворенням.

Стан дотримання міграційного законодавства України іноземцями та особами без громадянства

Порядок міграційного затримання іноземців та осіб без громадянства

Відповідно до КУпАП[3767] адміністративне затримання **в разі порушення міграційного законодавства** здійснюють уповноважені на це посадові особи ДМС. Ст. 268 КУпАП передбачає низку процедурних гарантій для затриманої особи, як-от право ознайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання, подавати заяви, користуватися юридичною допомогою адвоката,

3766 Попередньо надані громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендації (с. 828–829) залишаються актуальними.

3767 Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. П. 7 ч. 2 ст. 262. ↗

виступати рідною мовою та користуватися послугами перекладача тощо. Відповідно до практики Європейського суду з прав людини[3768] (ЄСПЛ) та в розумінні ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод[3769] (КЗПЛ) **будь-яке затримання особи має мати виправдану мету**, що є окремою гарантією дотримання прав особи, щодо якої застосовується затримання. Суд наголошував, що затримання в міграційному контексті повинно мати легітимну мету, бути здійснено добросовісно та супроводжуватися належними процесуальними гарантіями, включно з можливістю ефективного перегляду законності такого затримання.

Нерідко ДМС самостійно виявляє потенційних порушників міграційного законодавства. Таких осіб запрошують до територіальних органів ДМС, після чого встановлюється відсутність документів, що посвідчують особу або підтверджують законність перебування, і одразу застосовується адміністративне затримання із накладенням штрафу за ст. 203 КУпАП (порушення іноземцями та особами без громадянства законодавства про правовий статус іноземців та осіб без громадянства)[3770]. Так, у І кварталі 2026 року до адміністративної відповідальності за ст. 203 КУпАП притягнуто 2 048 осіб, у 2025 році — 8 745 осіб, у 2024 році — 8 557, у 2023 році — 8 742, що свідчить про системний та сталий характер застосування відповідних заходів[3771].

Водночас на практиці часто трапляються **випадки порушення процедури притягнення до адміністративної відповідальності** — протокол про адміністративне правопорушення і постанова про накладення штрафу приймаються в один день[3772]. Натомість, згідно з главою 22 КУпАП, спочатку має складатися протокол про адміністративне правопорушення, після чого справа має бути розглянута з повідомленням особи про час і місце такого розгляду та із забезпеченням права на юридичну допомогу, і лише за результатами такого розгляду може бути прийнята відповідна постанова.

Загалом у випадках адміністративного затримання, хоча й передбачені процедурні гарантії, проте **відсутній ефективний механізм оскарження самого факту затримання**. Тобто законність самого адміністративного затримання, зокрема складення протоколу про адміністративне затримання, неможливо оскаржити окремо, тоді як можливість його оскарження фактично виникає вже на етапі прийняття наступних процесуальних документів. Станом на І квартал 2026 року ухвалено 78 рішень про примусове видворення іноземців та 663 рішення про примусове повернення; за даними за 2025 рік ухвалено 387 рішень про примусове видворення затриманих осіб (у 2024 році — 400, у 2023 році — 412), що підтверджує сталість практики застосування таких заходів[3773].

3768 *Saadi v. the United Kingdom*, no. 13229/03. Judgment of 29.01.2008. ↗; *Khlaifia and Others v. Italy*, no. 16483/12. Judgment of 15.12.2016. ↗

3769 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) від 04.11.1950. ↗

3770 Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. ↗

3771 Показники діяльності ДМС за 2023 рік / Державна міграційна служба України. ↗; Показники діяльності ДМС за 2024 рік / Державна міграційна служба України. ↗; Показники діяльності ДМС за 2025 рік / Державна міграційна служба України. ↗; Показники діяльності ДМС за 1 квартал 2026 року / Державна міграційна служба України. ↗

3772 Інформація ґрунтується на практиці юристів БФ «Право на захист» у 2024–2025 роках.

3773 Показники діяльності ДМС за 2023 рік / Державна міграційна служба України. ↗; Показники діяльності ДМС за 2024 рік / Державна міграційна служба України. ↗; Показники діяльності ДМС за 2025 рік / Державна міграційна служба України. ↗; Показники діяльності ДМС за 1 квартал 2026 року / Державна міграційна служба України. ↗

Іншими поширеними випадками порушення вимог КУпАП є застосування ДМС адміністративного затримання в поєднанні з накладенням штрафу за ст. 203 КУпАП у випадках, коли особа вже неодноразово зверталася до ДМС (наприклад, із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту). Відповідно до правової позиції, сформованої у практиці ВС[3774], правопорушення, передбачене ст. 203 КУпАП, не є триваючим, а тому притягнення до відповідальності має здійснюватися в межах двомісячного строку з моменту його вчинення. Отже, у випадках повторного звернення особи до ДМС накладення адміністративного стягнення за ст. 203 КУпАП без встановлення нового факту правопорушення виходить за межі встановлених законом строків притягнення до адміністративної відповідальності. Відповідно, застосування адміністративного затримання є незаконним та необґрунтованим.

Водночас **ризик адміністративного затримання органами правопорядку суттєво зростає для осіб без громадянства та під ризиком безгромадянства** у зв'язку із відсутністю в них документів, що посвідчують особу. Така ситуація зумовлена наявністю адміністративних бар'єрів та тривалістю процедури визнання особою без громадянства. Внаслідок цього такі особи мають ускладнений доступ до набуття правового статусу в Україні та оформлення документа, що посвідчує особу та підтверджує законність проживання чи перебування в Україні. Водночас на період розгляду заяви про визнання особою без громадянства, який триває в середньому приблизно один рік, заявникам видається довідка — документ, що підтверджує законність перебування в Україні, однак він не є документом, що посвідчує особу. За таких умов виникає підвищений ризик затримання таких осіб та порушення їхнього права на свободу та особисту недоторканність. Водночас встановлення особи під час адміністративного затримання є ускладненим або фактично неможливим, оскільки потребує тривалих перевірок ДМС у межах процедури визнання особою без громадянства.

Важливо звернути увагу на проблеми, пов'язані із застосуванням адміністративного затримання в контексті гарантій ст. 5 КЗПЛ[3775], відповідно до якої будь-яке позбавлення свободи, зокрема **затримання, має переслідувати чітку, законну та належним чином обґрунтовану мету**. У розумінні національного законодавства адміністративне затримання застосовується з метою забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення, встановлення особи та/або забезпечення виконання рішень про примусове повернення чи видворення[3776]. Водночас мета має бути належним чином обґрунтована в кожному конкретному випадку, а застосовані заходи — відповідати принципу пропорційності.

На практиці у 2025 році зафіксовано випадки, коли щодо осіб, які добросовісно та регулярно зверталися до ДМС для врегулювання свого правового статусу, під час одного із таких звернень застосовувалося затримання, одночасно накладався штраф за ст. 203 КУпАП, після чого ухвалювалося рішення про примусове повернення або видворення, а особи поміщалися до ПТПІ[3777]. Така практика свідчить

3774 Постанова Верховного Суду від 05.09.2019 у справі № 234/19052/15-а. ↗

3775 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) від 04.11.1950. ↗

3776 Saadi v. the United Kingdom, no. 13229/03. Judgment of 29.01.2008. ↗; Khlaifia and Others v. Italy, no. 16483/12. Judgment of 15.12.2016. ↗

3777 Ухвала Вознесенівського районного суду міста Запоріжжя від 08.12.2025 у справі № 335/11968/25. ↗

про застосування ДМС повного спектра заходів адміністративного примусу не як винятку, а як інструменту реагування, навіть у разі коли особа перебуває в процедурі врегулювання свого статусу, тобто коли особу виявлено не вперше, а через певний час (наприклад, через один або два роки)[3778].

Додатковими гарантіями для осіб під час провадження в справах про адміністративні правопорушення є **принципи адміністративної процедури, передбачені Законом України «Про адміністративну процедуру»**[3779]. На практиці **ДМС не забезпечує дотримання вказаних принципів**[3780], хоча вони є мірилом, яке дає змогу відразу виявити, де представники публічної влади схибили, а де діяли відповідно до закону[3781].

Добровільне та примусове повернення іноземців та осіб без громадянства

Відповідно до Закону № 3773-VI[3782], іноземці та особи без громадянства можуть бути добровільно або примусово повернуті в країну походження або третю країну. Рішення про добровільне повернення ухвалює ДМС. Строк здійснення процедури добровільного повернення не повинен перевищувати 60 днів. Рішення про примусове повернення може ухвалити ДМС, СБУ та Держприкордонслужба, у разі якщо дії осіб порушують законодавство України з прикордонних питань про правовий статус іноземців та осіб без громадянства або суперечать інтересам забезпечення національної безпеки України чи охорони громадського порядку або якщо це необхідно для охорони здоров'я, захисту прав і законних інтересів громадян України. Загалом ключові положення Закону № 3773-VI гарантують, що примусове повернення відбувається з дотриманням правових процедур і захистом фундаментальних прав людини. Закон не лише визначає підстави (порушення міграційних норм, загроза безпеці чи здоров'ю), а й містить механізми захисту осіб, згідно з якими рішення має бути мотивованим і особа має можливість звернутися до суду. Це відповідає міжнародним стандартам захисту прав людини.

На практиці **виконання рішення про добровільне та примусове повернення є об'єктивно ускладненим або неможливим**. Це пов'язано з неможливістю громадян окремих країн виїхати за межі України. Тобто можливим є лише виїзд з України, але не в'їзд до іншої країни, яка межує з Україною. Навіть за бажання особи виїхати за межі України та виконати рішення ДМС це фактично неможливо зробити у зв'язку з візовими обмеженнями, відсутністю дипломатичних представництв, а також додатковими обмеженнями, пов'язаними з воєнним станом.

Законом № 3773-VI передбачено, що строк на виконання рішення про примусове повернення не повинен перевищувати 30 днів з дня ухвалення рішення. Проте законодавство не встановлює мінімального строку для виконання такого рішення.

3778 Інформація ґрунтується на практиці юристів БФ «Право на захист» у 2024–2025 роках.

3779 Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. Ст. 4. ↗

3780 Інформація ґрунтується на практиці юристів БФ «Право на захист» у 2024–2025 роках.

3781 Як Закон про адміністративну процедуру впливає на судову практику: інтерв'ю із суддею КАС ВС Володимиром Бевзенком. *Реформа державного управління*. 2025. ↗

3782 Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. ↗

На практиці **бувають випадки, коли особа має виконати рішення протягом одного або двох днів**[3783]. Фактично це унеможливлює виконання рішення про повернення і надалі штучно створює підстави для ухвалення рішення про примусове видворення.

Водночас продовжує існувати **практика ухвалення рішень про примусове повернення щодо недокументованих осіб без громадянства**[3784] всупереч положенням Закону № 3773-VI, які встановлюють заборону прийняття таких рішень стосовно осіб, які не мають документів, що посвідчують особу та дають право на виїзд з України. Відповідно до Закону № 3773-VI такі особи затримуються у встановленому законом порядку з метою ідентифікації, документування та забезпечення передачі відповідно до міжнародних договорів України про реадмісію або примусового видворення. Така практика суперечить законним гарантіям процедури визнання особою без громадянства, яка надає право на отримання правового статусу особи без громадянства незалежно від законності перебування на території України.

Примусове видворення іноземців та осіб без громадянства

З моменту прийняття у 2023 році Закону № 2952-IX[3785], відповідно до якого ДМС, органам охорони державного кордону (Держприкордонслужбі) та органам СБУ надано повноваження ухвалювати рішення щодо примусового видворення іноземців та осіб без громадянства за відсутності рішення суду, **суттєво збільшилася кількість рішень ДМС про примусове видворення**, про що свідчать показники діяльності ДМС за 2023–2025 роки[3786]. Такі зміни створюють ризик **свавільного застосування занадто широких повноважень ДМС**.

Рішення про примусове видворення може бути ухвалене, якщо особи затримані за незаконне перетинання (спробу незаконного перетинання) державного кордону України або є обґрунтовані підстави вважати, що іноземець або особа без громадянства ухилятиметься від виконання рішення про примусове повернення, або якщо така особа не виконала у встановлений строк без поважних причин рішення про примусове повернення[3787]. Водночас **дві з наведених підстав** — «спроба незаконного перетинання державного кордону України» та «обґрунтовані підстави вважати, що особа ухилятиметься від виконання рішення про примусове повернення» — **мають оцінювальний характер, не містять чітких критеріїв застосування**. За відсутності судового контролю розширення повноважень ДМС створює передумови для розширеного тлумачення та свавільного застосування таких повноважень, що підтверджується практикою[3788].

3783 Інформація ґрунтується на практиці юристів БФ «Право на захист» у 2024–2025 роках.

3784 Там само.

3785 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту державного кордону України : Закон України від 24.02.2023 № 2952-IX. ↗

3786 Показники діяльності Державної міграційної служби України за 2023 рік / Державна міграційна служба України. ↗; Показники діяльності Державної міграційної служби України за 2024 рік / Державна міграційна служба України. ↗; Показники діяльності Державної міграційної служби України за 2025 рік / Державна міграційна служба України. ↗

3787 Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. ↗

3788 Інформація надана Тетяною Анакіною, к.ю.н., доценткою кафедри права ЄС НЮУ ім. Ярослава Мудрого, під час інтерв'ю, проведеного 12.03.2026.

Фактично підставою для ухвалення рішення про примусове видворення є наявність рішення про примусове повернення. На практиці ДМС не ухвалює рішення про примусове повернення, а одразу ухвалює рішення про примусове видворення. Аргументуються такі дії тим, що ухвалити рішення про примусове повернення неможливо, оскільки іноземець не має документів, що посвідчують особу[3789]. Така практика суперечить логіці чинного законодавства України, яка передбачає послідовність застосування заходів та пріоритет менш суворих механізмів.

Окрему стурбованість викликають випадки застосування примусового видворення іноземців із порушенням принципу заборони вислання (non-refoulement). **Зафіксовано випадок, коли шукача захисту видворили до країни походження, де життю або свободі особи може загрожувати небезпека**[3790].

Порядок поміщення та умови перебування у ПТПІ

За порушення законодавства України про державний кордон або про правовий статус іноземців та осіб без громадянства можуть застосовуватися різні заходи в порядку ст. 289 КАСУ[3791], зокрема адміністративне затримання з подальшим поміщенням до ПТПІ. Строк затримання іноземців, які незаконно перебувають в Україні, не може перевищувати шести місяців[3792].

На сьогодні є **проблема відсутності ефективного доступу осіб без громадянства та під ризиком безгромадянства, які перебувають в ПТПІ, до процедури визнання особою без громадянства**. Як наслідок, велика кількість осіб знаходиться в ПТПІ без документа, що посвідчує особу та правовий статус, що значно погіршує їхнє правове становище та поглиблює їхню вразливість.

Законодавство України передбачає можливість продовження строку перебування у ПТПІ за рішенням суду за умови належного обґрунтування необхідності такого продовження із посиланням на дії або заходи, що вживалися для виконання рішення про примусове видворення або розгляду заяви про визнання біженцем чи особою, яка потребує додаткового захисту в Україні. Тобто в розумінні законодавства продовження строку перебування в ПТПІ має бути належним чином обґрунтованим та пропорційним переслідуваній меті. На практиці таке обґрунтування часто зводиться до формальних посилань на брак часу для здійснення відповідних дій, що свідчить про недостатню ефективність діяльності уповноважених органів, а не про об'єктивну необхідність продовження строків тримання в ПТПІ. Щоправда, **строк у шість місяців є об'єктивно достатнім для здійснення відповідних дій, а затримання особи на довший строк вказує на бездіяльність органу, що затримав іноземця**[3793].

3789 Інформація ґрунтується на практиці юристів БФ «Право на захист» у 2024–2025 роках.

3790 Там само.

3791 Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. Ст. 289. ↗

3792 Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України від 23.04.2012 № 353/271/150. ↗

3793 Інформація надана Тетяною Анакіною, к.ю.н., доценткою кафедри права ЄС НЮУ ім. Ярослава Мудрого, під час інтерв'ю, проведеного 12.03.2026.

На час розгляду судом першої та апеляційної інстанцій справи по суті позовних вимог і до набрання рішенням суду законної сили іноземець або особа без громадянства утримується у ПТПІ[3794]. На практиці трапляються випадки, коли такі справи можуть розглядатися судом протягом п'яти місяців, а особа весь цей час перебуває в ПТПІ, позбавлена особистої свободи, без належної оцінки пропорційності такого втручання[3795].

В умовах воєнного стану вкрай важливим є забезпечення безпеки осіб в ПТПІ, зокрема наявності захисних споруд цивільного захисту. **У всіх трьох наявних на території України ПТПІ наявні лише найпростіші укриття**. Захисні споруди цивільного захисту (укриття, сховище тощо), які відповідають нормам ДБН В.2.2-5:2023[3796], наразі відсутні[3797].

Ст. 6[1] Закону № 3773-VI[3798] встановлює процедуру визнання особою без громадянства, відповідно до якої будь-яка особа, яка не визнається громадянином жодної держави світу в силу дії її закону, має право звернутися до відповідального органу державної влади України для визнання її особою без громадянства, попри законність її перебування в Україні. Положеннями Порядку розгляду заяв про визнання особою без громадянства[3799] передбачається подання лише особисто територіальному органу/територіальному підрозділу ДМС за місцем проживання особи. Тобто **недокументована особа без громадянства, яка перебуває в ПТПІ, не має ні права, ні фізичної можливості звернутися за оформленням офіційного статусу особи без громадянства**. Відповідно такі люди залишаються без можливості реалізації права на визнання особою без громадянства та оформлення документа, що посвідчує особу. Водночас такі люди не можуть виконати рішення про примусове повернення або видворення через відсутність документа, що посвідчує особу, та залишаються в невизначеному правовому становищі.

Після звільнення з ПТПІ такі особи знаходяться під ризиком застосування до них адміністративної відповідальності та затримання і надалі — повторного поміщення до ПТПІ через відсутність законних підстав для перебування на території України.

Згідно зі ст. 27 Конвенції про статус апатридів[3800], на державу покладається обов'язок видавати посвідчення особи особам без громадянства, які перебувають на їхній території і не мають чинного проїзного документа. Відповідно до практики ЄСПЛ, втручання держави у процедури, пов'язані з набуттям громадянства або врегулюванням правового статусу, може становити порушення права на повагу до приватного і сімейного життя, гарантованого ст. 8 КЗПЛ[3801]. Так, у рішенні від

3794 Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. Ч. 18 ст. 289. ↗

3795 Інформація ґрунтується на практиці юристів БФ «Право на захист» у 2024–2025 роках.

3796 ДБН В.2.2-5:2023 «Захисні споруди цивільного захисту» : наказ Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України від 10.08.2023 № 702. ↗

3797 Лист Державної міграційної служби України від 14.11.2025 № 14.3-12383/3.1-25.

3798 Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. ↗

3799 Деякі питання визнання особою без громадянства : постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2021 № 317. ↗

3800 Конвенція про статус апатридів від 28.09.1954. ↗

3801 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) від 04.11.1950. ↗

26 липня 2018 року у справі «Хоті проти Хорватії»[3802] ЄСПЛ встановив порушення права на повагу до приватного та сімейного життя через тривалу неможливість особи без громадянства врегулювати свій правовий статус. ЄСПЛ вказав, що держава зобов'язана забезпечити доступну та ефективну процедуру легалізації для таких осіб та оформлення документа, що посвідчує особу. ЄСПЛ також зазначив, що безгромадянство є фактором вразливості та підкреслив важливе значення правового статуса для доступу до реалізації прав людини в державі.

Водночас відсутність можливості набуття правового статусу особи без громадянства та документа, що посвідчує особу, може сприяти ризику порушення права на свободу та особисту недоторканність, гарантованого ст. 5 КЗПЛ[3803]. Так, у рішенні від 30 вересня 2021 року в справі «Шойго проти України»[3804] ЄСПЛ встановив порушення ст. 5 КЗПЛ[3805] у зв'язку із неналежним проведенням процедури примусового видворення та безпідставним утриманням заявника в ПТПІ. У цій справі заявник був недокументованою особою без громадянства, затриманий та поміщений до ПТПІ для виконання рішення про примусове видворення. Однак у зв'язку із неможливістю його ідентифікації та підтвердження громадянства держави походження заявник тривалий час фактично був позбавлений волі та особистої свободи без можливості його документування та здійснення процедури примусового видворення. ЄСПЛ зазначив, що органи державної влади зіткнулися із серйозною перешкодою в організації видворення заявника у зв'язку з відсутністю в нього документів, що посвідчують особу.

Рекомендації

1. Забезпечити дотримання принципів адміністративної процедури в діяльності ДМС відповідно до Закону України «Про адміністративну процедуру» під час адміністративного затримання іноземців та осіб без громадянства та удосконалити механізми судового контролю за адміністративним затриманням, зокрема через запровадження можливості оскарження адміністративного затримання з моменту складення протоколу про адміністративне затримання.

2. Вжити заходів щодо недопущення неправомірного застосування рішень про примусове повернення та видворення осіб без громадянства.

3. Обмежити дискреційні повноваження ДМС через їх чітке нормативне врегулювання з метою недопущення ризиків свавільного застосування заходів, пов'язаних із затриманням іноземців та осіб без громадянства, ухваленням рішень про примусове повернення та видворення, а також поміщенням до ПТПІ.

4. Внести зміни до законодавства України, надавши право на подання заяви про визнання особою без громадянства з ПТПІ та установ виконання покарань[3806].

3802 Hoti v. Croatia, no. 63311/14. Judgment of 26.04.2018. ↗

3803 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) від 04.11.1950. ↗

3804 Справа «Шойго проти України» (заява № 29662/13). Рішення Європейського суду з прав людини від 30.09.2021. ↗

3805 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) від 04.11.1950. ↗

3806 Попередньо надана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 834) залишається актуальною.

5. Запровадити чіткі законодавчі обмеження щодо застосування утримання в ПТПІ як крайнього заходу, передбачивши обов'язкову попередню оцінку наявності реальної можливості видворення, пропорційності втручання в право на свободу та особисту недоторканність, а також пріоритетне застосування альтернатив затриманню з урахуванням вразливості особи.

6. Забезпечити належні умови перебування в ПТПІ через облаштування захисних споруд (укриттів), які відповідають вимогам ДБН В.2.2-5:2023 з урахуванням безпекових ризиків, пов'язаних з воєнним станом.

Процедура реадмісії. Реадмісійний діалог та повернення

Прогрес та проблеми

Реадмісія є важливим інструментом протидії нелегальній міграції, однак після 2022 року її практичне застосування суттєво скоротилося. Це пов'язано зі зменшенням потоків нелегальної міграції, фактичним припиненням використання мігрантами України як транзитної країни, закриттям авіасполучення та посиленим контролем на кордонах як України, так і держав-членів ЄС.

У цьому контексті реадмісія розглядається Адміністрацією Держприкордонслужби не як самостійний стратегічний пріоритет, а як елемент ширшої системи інтегрованого управління кордонами та співпраці з ЄС[3807].

Водночас стратегічні рішення щодо розширення реадмісійної договірної бази, зокрема укладання угод з країнами походження або транзиту нелегальних мігрантів, виходять за межі виключної компетенції прикордонної служби та мають ухвалюватися на основі міжвідомчого аналізу ризиків за провідної ролі МЗС і ДМС.

Станом на липень 2026 року у сфері реадмісії залишається актуальною потреба **продовження переговорного процесу та укладання угод про реадмісію з країнами походження або транзиту нелегальних мігрантів**, з урахуванням аналізу ризиків. Зокрема, реадмісійний діалог на різних стадіях триває із Боснією і Герцеговиною, Казахстаном, Вірменією, Лівією, Грузією, Ліваном, Таджикистаном, Азербайджаном, Індією, Шрі-Ланкою, Бангладеш, Іраком, Нігерією, В'єтнамом та Пакистаном[3808]. Водночас важливо **вдосконалити процедуру реадмісії**, що стосується автоматизації процесів отримання, надсилання, реєстрації та опрацювання запитів про реадмісію[3809].

У сучасних умовах органи контролю за міграцією зосереджуються на питаннях **ідентифікації, документування та міжвідомчої взаємодії в питаннях примусового повернення та видворення нелегальних мігрантів**, залишаючи розвиток

3807 Інформація надана представником Адміністрації Державної прикордонної служби України під час інтерв'ю, проведеного 10.03.2026.

3808 Інформація про стан виконання плану заходів на 2023–2025 роки щодо реалізації Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року у І півріччі 2025 року отримана в межах підготовки цього звіту.

3809 Інформація отримана за наслідками консультацій з експертами у березні 2026 року щодо стратегічних пріоритетів з питань реадмісії.

реадмісійних угод як інструмент, актуальність якого може зрости після зміни безпекового контексту.

У сфері **ідентифікації осіб** важливо продовжити міжнародне співробітництво з прикордонними та міграційними відомствами, дипломатичними установами **деяких держав міграційного ризику**[3810].

Проблематика «повернення та видворення» як частина протидії нелегальній міграції потребує впровадження комплексу превентивних заходів, одним із яких є **аналіз ризиків та обмін даними**[3811]. Для цього профільними органами державної влади заплановано створення **Ситуаційного центру з проведення моніторингу міграційних процесів та аналізу ризиків у сферах міграції**[3812]. **У Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року зазначено**[3813], що створення Ситуаційного центру для моніторингу міграційного процесу та оцінки міграційних ризиків сприятиме покращенню координації управління міграцією. **Розбудова спроможностей Ситуаційного центру потребує продовження**.

Для ефективної роботи Ситуаційного центру необхідне належне технічне оснащення та вдосконалення підходів у сфері аналізу ризиків. Зокрема, є потреба в запровадженні оновленої **Методики аналізу ризиків та виявлення незаконних мігрантів**, що регулюватиме підхід до спільних аналітичних досліджень та визначатиме порядок обміну аналітичною інформацією між органами влади.

Процедури реадмісії, **примусового повернення та видворення** залишаються надто тривалими й складними через **недостатню координацію між Держприкордонслужбою, ДМС та МЗС**. Стандартна процедура триває більше ніж пів року через залучення кількох органів та необхідністю погодження з дипломатичними установами. Натомість прискорена процедура, яку здійснює Держприкордонслужба протягом 48 годин, застосовується лише на окремих ділянках кордону.

Відсутність інтегрованої **електронної системи (е-реадмісії)** і чітких міжвідомчих алгоритмів обміну даними ускладнює контроль за дотриманням 30-денного строку добровільного виїзду та своєчасне виконання рішень про примусове видворення.

Примусове видворення з України відбувається відповідно до норм національного законодавства[3814] та міжнародних домовленостей — угод про реадмісію. Примусове видворення є системою адміністративних заходів, що примушують іноземців або осіб без громадянства покинути Україну всупереч їхній волі, але з дотриманням законних процедур, що включає судове рішення, дотримання прав людини, оформлення та супровід до кордону, а також можливість оскарження[3815].

3810 Докладно — у розділі «Візова політика» цього звіту.

3811 Рудика В. В. Еволюція засобів протидії незаконній міграції в Європу. *Наукові записки студентів та аспірантів. Серія «Міжнародні відносини»*. Випуск 5. С. 214–223. ↗

3812 Про внесення змін до розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482 : розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.01.2024 № 43. ↗

3813 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

3814 Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. ↗

3815 Інструкція про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Служби безпеки України від 23.04.2012 № 353/271/150. ↗

Водночас механізм повернення нелегальних мігрантів потребує вдосконалення через проблему своєчасності залишення території України іноземцями та особами без громадянства. У контексті даної проблеми розглядаються питання **удосконалення міжвідомчого обміну інформацією та запровадження автоматизованого контролю** за поверненням іноземців у визначений час[3816].

Актуальними залишаються проблеми, зазначені в Тіньовому звіті 2025 року[3817], зокрема **повільні темпи узгодження усіх компонентів реадмісійної процедури, збір доказової бази щодо наявності підстав для реадмісії** громадян інших країн та осіб без громадянства, а також виявлення нелегальних мігрантів всередині країни, що зумовлено застосуванням Методики[3818], відповідно до якої здійснюється обмін інформацією між органами державної влади, яка потребує актуалізації.

Звіт у межах Пакета розширення ЄС 2025 року містить завдання, що необхідно виконати у сфері **протидії нелегальній міграції**. Зокрема, фокус проблем зосереджено на тому, що **процедура добровільного повернення рідко застосовувалася протягом звітного періоду**[3819].

Згідно з Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»[3820], **окрім примусового видворення, діє інститут добровільного повернення мігрантів без законного статусу**.

Профільні органи влади поділяють важливість завдання та готуються до проведення комплексу заходів, спрямованих на вдосконалення процедур добровільного повернення. **За цим напрямом фіксується помірний прогрес, що полягає у включенні завдань з добровільного повернення до проєкту Стратегії з міграційної політики після 2025 року**[3821].

Дорожня карта з питань верховенства права уточнює завдання цього напряму та наголошує на необхідності розроблення і прийняття закону, який вдосконалить порядок розгляду заяв, передбачить механізми заохочення повернення. Також заплановані інформаційні кампанії з популяризації переваг добровільного повернення. Над цими завданнями ДМС працюватиме впродовж наступного року та вважає доцільним внесення завдань до нового стратегічного циклу[3822].

3816 Інформація надана під час двосторонніх зустрічей, проведених з експертами Міжнародної організації з міграції у вересні–жовтні 2025 року.

3817 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 836. ↗

3818 Про затвердження Методики аналізу ризиків з метою протидії нелегальній міграції : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства освіти і науки України, Служби зовнішньої розвідки України, Служби безпеки України від 29.04.2015 № 494/132/467/497/141/281. ↗

3819 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

3820 Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. ↗

3821 Панельне обговорення Стратегічної цілі щодо законної міграції в Україну. *Державна міграційна служба України*. ↗

3822 Інформація надана під час проведення консультації з експертами Координаційного центру із співробітництва з Європейською міграційною мережею 16.04.2026.

Реалізація політики з протидії нелегальній міграції спрямована на впровадження європейських практик і стандартів, зокрема щодо провадження **політики регуляризації** (легалізації, міграційної амністії) іноземців, вдосконалення **механізму координації** між державними органами та обміну інформацією, посилення готовності держави до **реагування на кризові ситуації** через створення необхідної інфраструктури[3823], а також інтеграції з міжнародними, насамперед європейськими, системами моніторингу міграції, що удосконалить процес **обміну оперативною інформацією з іноземними партнерами**.

Рекомендації

1. ДМС, Держприкордонслужбі та МЗС варто налагодити співробітництво з дипломатичними представництвами іноземних держав щодо ідентифікації та документування нелегальних мігрантів[3824].

2. МВС та ДМС у нових стратегічних документах державної міграційної політики треба передбачити запровадження Методики аналізу ризиків та виявлення незаконних мігрантів, що міститиме перелік показників, індикаторів для виявлення нелегальних мігрантів всередині країни.

3. Держприкордонслужбі та ДМС доцільно запровадити автоматизований контроль за поверненням іноземців у встановлені строки, а також автоматизацію процесів отримання, надсилання, реєстрації та опрацювання запитів про реадмісію.

4. ДМС, МВС та Держприкордонслужбі необхідно продовжити роботу зі створення та розбудови спроможності Ситуаційного центру з проведення моніторингу міграційних процесів та аналізу ризиків у сфері міграції.

5. Узгодити та нормативно врегулювати алгоритми міжвідомчої взаємодії контрольних служб, зокрема між МВС, ДМС, Держприкордонслужбою та НПУ.

6. ДМС треба розробити механізм та програми регуляризації окремих категорій нелегальних мігрантів.

7. ДМС варто удосконалити процедури добровільного повернення іноземців та осіб без громадянства без врегульованого статусу та підвищити рівень їх обізнаності щодо варіантів добровільного повернення.

3823 Дорожня карта з питань верховенства права: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475, с. 141. ↗

3824 Попередньо надана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 837) залишається актуальною.

ZMINA
ЦЕНТР ПРАВ ЛЮДИНИ

Притулок

Станом на кінець 2021 року на території України проживало 2 391 офіційно зареєстрований біженець та особа, які потребують додаткового захисту, а також приблизно 2 700 шукачів захисту[3825]. Після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну кількість шукачів захисту суттєво скоротилася. Станом на кінець 2025 року в Україні перебувало 729 шукачів захисту[3826]. Водночас кількість біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, становила 2 378 осіб[3827]. Станом на 30 червня 2026 року на обліку ДМС перебували 2 359 таких осіб, з яких 1 258 були визнані біженцями, а 1 101 — особами, які потребують додаткового захисту[3828]. Така динаміка свідчить не лише про зміну міграційних потоків після 2022 року, а й про суттєве звуження фактичного доступу до процедури міжнародного захисту в Україні. Тенденцію зменшення заяв зауважує і Європейська комісія у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року.

Важливим етапом розвитку права ЄС у сфері притулку стало ухвалення Пакту ЄС про міграцію та притулок 2024 року (Пакт 2024 року). Пакт 2024 року складається з десяти законодавчих актів та передбачає оновлення спільної європейської системи притулку, запроваджує нові правила щодо процедур надання міжнародного захисту, управління міграцією, перевірок на кордоні та розподілу відповідальності між державами-членами ЄС. Більшість законодавчих актів Пакту 2024 року набирає чинності у 2026 році. У цьому контексті подальше наближення законодавства та адміністративної практики України до стандартів *acquis* ЄС у сфері притулку набуває особливого значення.

Водночас Дорожня карта з питань верховенства права, яка є всеосяжним стратегічним документом у межах переговорного процесу щодо членства України в Європейському Союзі за розділом 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділом 24 «Юстиція, свобода та безпека», передбачає досягнення повної відповідності законодавства та процедур у сфері притулку стандартам та *acquis* ЄС.

У Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року зазначено, що правова база у сфері притулку лише частково узгоджена з acquis ЄС, однак система управління притулком потребує подальшого вдосконалення. Проблеми, ідентифіковані раніше, загалом підтверджують актуальність такої оцінки[3829] та свідчать про необхідність подальших законодавчих та інституційних змін у сфері міжнародного захисту.

Ключовими проблемами у сфері притулку залишаються законодавча невизначеність окремих понять, зокрема терміну «притулок», що перешкоджає застосуванню принципів належної адміністрації; обмежений доступ до процедури міжнародного захисту, включно з практикою відмов у прийнятті заяв без письмових рішень та неможливістю звернення на державному кордоні; недостатня інституційна спроможність ДМС; відсутність належного документування шукачів захисту,

---

3825 Біженці та шукачі притулку. *The UN Refugee Agency — Україна.* ↗

3826 Лист Державної міграційної служби України від 10.02.2026 № ЗПІ-Б-3-26/4.1.2/40-26.

3827 Відбувся публічний звіт Голови Державної міграційної служби Наталії Науменко. *Державна міграційна служба України*. 2026. ↗

3828 Лист Державної міграційної служби України від 17.07.2026 № ЗПІ-ОРГ-309-26/4.1.2/227-26.

3829 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 842–851. ↗

що ускладнює реалізацію їхніх прав; а також системні недоліки процедури, зокрема нестача перекладачів, затримки в розгляді заяв, обмежений доступ до безоплатної правничої допомоги, використання неналежних джерел інформації про країну походження та недостатнє врахування вразливості заявників.

З огляду на це, *загальний прогрес у сфері притулку можна оцінити як відсутній*, оскільки доступ до процедури міжнародного захисту фактично звужується, а адміністративна практика не відповідає стандартам права ЄС.

Поняття «притулок» у законодавстві України

Закріплений у Конституції України[3830] інститут притулку має походження з радянської правової моделі «політичного притулку», що відрізняється від сучасного розуміння притулку в праві ЄС як форми міжнародного захисту, заснованої на принципі невислання *(non-refoulement)* та міжнародно-правових стандартах захисту біженців[3831].

У законодавстві України інститут притулку залишається неврегульованим та чітко не розмежованим з інститутом міжнародного захисту: притулок, який надається за рішенням Президента (granting asylum), існує лише на рівні конституційної норми[3832] без визначення його змісту і процедури. Тоді як процедура визнання особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, детально врегульована Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»[3833], а відповідні рішення ухвалює ДМС, що створює правову невизначеність у застосуванні цих інститутів, про що вже зазначалося раніше[3834].

Крім того, необхідність вирішення цієї проблеми була визнана і Президентом, який доручив Уряду до 15 грудня 2019 року розробити та внести на розгляд Верховної Ради законопроєкт щодо надання притулку в Україні[3835].

Втім, частина законів та підзаконних нормативно-правових актів України все ж містить згадку про притулок, проте таке поняття радше застосовується або ж інтерпретується невірно. Наприклад, у ст. 1 Закону України «Про адміністративну процедуру»[3836] передбачено, що його дія не поширюється на відносини у сфері громадянства та надання притулку в Україні. Для процедури визначення статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту, особливе значення мають принципи адміністративної процедури[3837], якими зобов'язані керуватися органи публічної

3830 Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. П. 26 ч. 1 ст. 106. ↗

3831 Asylum. EMN Asylum and Migration Glossary. ↗

3832 Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. П. 26 ч. 1 ст. 106. ↗

3833 Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08.07.2011 № 3671-VI. ↗

3834 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 843–844. ↗

3835 Питання спрощення набуття громадянства України іноземцями та особами без громадянства, які брали (беруть) участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони України, та громадянами Російської Федерації, які зазнали переслідувань через політичні переконання : Указ Президента України від 13.08.2019 № 594/2019. ↗

3836 Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. ↗

3837 Там само. Ст. 4.

адміністрації під час виконання покладених на них повноважень. Водночас за відсутності належного розмежування інституту притулку та міжнародного захисту в Україні **ДМС відмовляється застосовувати згадані принципи до процедури визнання особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту**, необґрунтовано ототожнюючи притулок із відповідними формами міжнародного захисту[3838]. Отже, неналежне тлумачення поняття «притулок» та його ототожнення з процедурою міжнародного захисту призводить до необґрунтованого позбавлення ДМС шукачів захисту права на належну адміністрацію, що є обов'язковим у праві ЄС[3839].

Отже, відсутність законодавчого визначення поняття притулку, критеріїв та порядку його надання продовжує створювати нормативну невизначеність, ускладнює правозастосування, обмежує ефективну реалізацію права на міжнародний захист в Україні.

Доступ до процедури визнання особи біженцем чи особою, яка потребує додаткового захисту, після початку повномасштабного вторгнення РФ

У звітному періоді звернення за міжнародним захистом в Україні залишалося ускладненим[3840], попри те що законодавство України не передбачає обмеження права особи подати заяву про визнання біженцем чи особою, яка потребує додаткового захисту. Продовжувалася практика, за якої ДМС відмовляла у прийнятті заяв про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, без оформлення письмового рішення, надаючи лише усні відмови. Такі відмови аргументувалися воєнним станом, пропуском встановленого п'ятиденного строку для подання відповідної заяви, позицією Агентства ООН у справах біженців від березня 2022 року[3841] та червня 2023 року[3842], згідно з якою Україна не вважається «безпечною країною походження», а іноземцям, які не встигли подати заяву про міжнародний захист, рекомендували звертатися за захистом у третій безпечній країні[3843].

У 2025 році та протягом перших семи місяців 2026 року також були зафіксовані випадки[3844], коли ДМС намагалася обґрунтовувати відмову в реєстрації заяв **застосуванням ст. 9 Конвенції про статус біженців 1951 року**[3845] щодо громадян Рес-

---

3838 Інформація ґрунтується на практиці юристів БФ «Право на захист» за 2025.

3839 Charter of Fundamental Rights of the European Union (2012/C 326/02). ↗

3840 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 845–847. ↗

3841 UNHCR Position on Returns to Ukraine. UNHCR, 2022. ↗

3842 UNHCR Position on Voluntary Returns to Ukraine. UNHCR, 2023. ↗

3843 Інформація ґрунтується на практиці юристів БФ «Право на захист» за 2022–2025 роки.; Рішення Вінницького окружного адміністративного суду від 27.08.2025 у справі № 120/773/25. ↗; Рішення Київського окружного адміністративного суду від 30.01.2026 у справі № 320/5218/25. ↗; Рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 13.11.2025 у справі № 160/23444/25. ↗

3844 Інформація ґрунтується на практиці юристів БФ «Право на захист» за 2025–2026 роки; Рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 14.11.2025 у справі № 160/27249/25. ↗; Рішення Довгинцівського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 07.04.2026 у справі № 211/13288/25. ↗

3845 Конвенція про статус біженців від 28.07.1951. ↗

публіки Білорусь, посилаючись на воєнний стан в Україні та політичні зв'язки Білорусі з Російською Федерацією. Водночас **суди вказують на протиправну бездіяльність ДМС** та визнають відмови в доступі до процедури неправомірними[3846]. Усні відмови в прийнятті заяв про надання міжнародного захисту фіксувалися також щодо заявників різних національностей, зокрема громадян РФ, Білорусі, Іраку, Таджикистану, Палестини, Афганістану, Єгипту, Ірану, Азербайджану, Нігерії, Узбекистану та Туркменістану[3847]. Це свідчить **про системний характер практики відмов у реєстрації заяв, яка не обмежується окремою категорією заявників чи їхнім громадянством**.

Така практика не відповідає стандартам, закріпленим у Пакті 2024 року[3848]. Зокрема, Регламент (ЄС) 2024/1348 Європейського Парламенту та Ради від 14 травня 2024 року, який встановлює спільну процедуру надання міжнародного захисту в Європейському Союзі (Регламент (ЄС) 2024/1348), передбачає, що **рішення щодо заяви про надання міжнародного захисту має надаватися заявнику в письмовій формі**. У преамбулі Регламенту (ЄС) 2024/1348 (п. 39) підкреслюється, що письмове рішення є необхідною гарантією прав заявника, а ст. 8(6) прямо встановлює обов'язок компетентного органу повідомляти заявника про рішення в письмовій формі[3849].

Інституційна спроможність ДМС у сфері надання міжнародного захисту

У Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року зазначено, що через обмежену інституційну спроможність та нестачу персоналу підтримка шукачів захисту залишається обмеженою[3850].

Наявні статистичні дані підтверджують таку оцінку. Станом на 30 червня 2026 року в апараті ДМС, її територіальних органах та територіальних підрозділах фактично працювали 4 704 працівники. Своєю чергою, станом 31 грудня 2025 року в системі органів ДМС фактично працював 4 701 працівник, зокрема 229 працівників в апараті ДМС та 4 472 — у територіальних органах. Для порівняння, станом на 31 грудня 2024 року в системі ДМС працювали 4 814 працівників, що свідчить про скорочення кадрового потенціалу служби.

Скорочення спостерігається також у фінансуванні діяльності ДМС. У 2025 році загальний обсяг видатків за основними бюджетними програмами ДМС зменшився проти 2024 року, що додатково обмежує інституційну спроможність органу забезпечувати ефективний розгляд заяв про надання міжнародного захисту.

3846 Наприклад, Постанова П'ятого апеляційного адміністративного суду від 04.06.2025 у справі № 420/32412/24. ↗; Рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 14.11.2025 у справі № 160/27249/25. ↗

3847 Аналіз судової практики у справах щодо бездіяльності ДМС за участю бенефіціарів правової допомоги БФ «Право на захист», за 2025–2026 роки. Рішення Київського окружного адміністративного суду від 18.11.2025 у справі № 320/13062/23. ↗; Рішення Київського окружного адміністративного суду від 26.01.2026 у справі № 320/11684/24. ↗; Рішення Вінницького окружного адміністративного суду від 27.08.2025 у справі № 120/773/25. ↗; Постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду від 01.05.2025 у справі № 380/18267/24. ↗; Постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду від 03.06.2026 у справі № 380/16198/25. ↗

3848 Pact on Migration and Asylum. European Commission, 2024. ↗

3849 Regulation (EU) 2024/1348 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 establishing a common procedure for international protection in the Union and repealing Directive 2013/32/EU. ↗

3850 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 57. ↗

Водночас безпосереднє ухвалення рішень у справах щодо надання міжнародного захисту здійснює дуже обмежена кількість посадових осіб. Станом на 31 грудня 2025 року такі рішення ухвалювали 58 посадових осіб ДМС, її територіальних органів та підрозділів. Аналогічна кількість фактично працюючих працівників відповідних управлінь, відділів і секторів з питань шукачів захисту та соціальної інтеграції забезпечувала роботу з шукачами захисту і станом на 30 червня 2026 року. Для порівняння, у 2024 році роботу з шукачами захисту забезпечували 86 працівників відповідних структурних підрозділів ДМС, зокрема 7 працівників у центральному апараті ДМС і 79 — у територіальних органах[3851].

Обмежена кількість працівників, відповідальних за розгляд заяв про надання міжнародного захисту, у поєднанні із загальним скороченням кадрового потенціалу та зменшенням фінансування ДМС **ускладнює забезпечення ефективного розгляду заяв шукачів захисту**[3852]. Водночас у Пакті 2024 року[3853] наголошено на необхідності забезпечення своєчасних та ефективних процедур надання міжнародного захисту (п. 6 Преамбули до Регламенту (ЄС) 2024/1348[3854]).

Звернення за міжнародним захистом на державному кордоні України

У 2023 році набрав чинності Закон № 2952-IX[3855], яким внесено зміни до ст. 5 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»[3856] та передбачено, що під час дії воєнного стану **органи Держприкордонслужби не приймають заяви про надання міжнародного захисту**. Наступна деталізація цього обмеження здійснена наказом[3857], яким доповнено Інструкцію про порядок дій посадових осіб Держприкордонслужби[3858] положенням про неприйняття заяв про міжнародний захист від осіб, які звертаються за захистом під час дії воєнного стану.

У Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року зазначено, що випадків відмови у в'їзді або повернення осіб на кордоні не зафіксовано[3859]. Водночас відсутність можливості подати заяву про міжнародний захист на державному кордоні фактично унеможливлює фіксацію таких випадків та створює ризики для ефективного моніторингу дотримання принципу невислання *(non-refoulement)*.

3851 Листи Державної міграційної служби України від 10.02.2026 № ЗПІ-Б-3-26/4.1.2/40-26, від 25.04.2025 № ЗПІ-ОРГ-185-25/4.1.2/183-25 та від 21.07.2026 № ЗПІ-ОРГ-310-26/10.1/230-26.

3852 Інформація надана Тетяною Анакіною, к.ю.н., доценткою кафедри права ЄС НЮУ ім. Ярослава Мудрого, під час інтерв'ю, проведеного 12.03.2026.

3853 Pact on Migration and Asylum. European Commission. 2024. ↗

3854 Regulation (EU) 2024/1348 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 establishing a common procedure for international protection in the Union and repealing Directive 2013/32/EU. ↗

3855 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту державного кордону України : Закон України від 24.02.2023 № 2952-IX. ↗

3856 Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08.07.2011 № 3671-VI. Ст. 5. ↗

3857 Про затвердження Інструкції про порядок дій посадових осіб Державної прикордонної служби України та взаємодії з територіальними органами Державної міграційної служби України під час звернення іноземців чи осіб без громадянства із заявами про визнання біженцями або особами, які потребують додаткового захисту : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10.08.2016 № 772. ↗

3858 Там само.

3859 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. P. 57. ↗

Закон № 2952-IX[3860] встановлює **загальну заборону на прийняття заяв про міжнародний захист під час воєнного стану на кордоні**, яка має колективний характер і не передбачає індивідуальної оцінки потреби особи в міжнародному захисті. Такі обмеження створюють **ризик порушення принципу заборони вислання** *(non-refoulement)* та можуть призвести до повернення осіб до країн, де їх життю або свободі загрожує небезпека[3861].

Відсутність можливості подати заяву про надання міжнародного захисту на кордоні також суперечить міжнародним стандартам у сфері захисту біженців[3862]. Вказані зміни викликали критику з боку Європейської ради у справах біженців та вигнанців (ECRE)[3863] та Управління Верховного комісара ООН у справах біженців[3864].

У межах виконання рішення ЄСПЛ *«Kebe and Others v. Ukraine»*[3865] триває процедура комунікації щодо виконання цього рішення, яке, зокрема, стосується забезпечення доступу до процедури притулку на кордоні.

Практика неприйняття заяв про міжнародний захист на кордоні також не відповідає стандартам права ЄС. Зокрема, ст. 30 Регламенту (ЄС) 2024/1348[3866] передбачає, що компетентні органи повинні надавати особам, які перебувають у пунктах пропуску через державний кордон або транзитних зонах, інформацію про можливість подати заяву про надання міжнародного захисту та забезпечувати доступ до відповідної процедури.

Довідка про звернення за захистом в Україні. Доступ шукачів захисту до базових прав та послуг

Актуальною залишається проблема належного документування шукачів захисту, яка вже була окреслена в Тіньовому звіті 2025 року[3867]. Довідка про звернення за захистом в Україні, що видається особам, які подають заяву про визнання їх біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, **не розглядається** державою як ідентифікаційний документ (документ, що посвідчує особу), а **лише підтверджує законність/легальність перебування особи в статусі шукача захисту**.

3860 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту державного кордону України : Закон України від 24.02.2023 № 2952-IX. ↗

3861 Пропозиції Благодійного фонду «Право на захист» до проєкту Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо захисту державного кордону України № 7475 від 19.06.2022. БФ «Право на захист». 2022. ↗

3862 Інформація надана Світланою Бутенко, к.ю.н., керівницею проєкту Ради Європи в Україні, під час інтерв'ю, проведеного 11.03.2026.

3863 Правовий висновок ECRE/ELENA щодо внесення змін до законодавства України про охорону державного кордону України/ Європейська рада у справах біженців та вигнанців (ECRE), Європейська правова мережа з питань притулку (ELENA). 2023. ↗

3864 UNHCR Comments on the Draft Law of Ukraine on Amendment of Certain Laws of Ukraine on the Protection of the State Border of Ukraine. UNHCR, 2022. ↗

3865 Communication from Ukraine concerning the case of Kebe and Others v. Ukraine (Application No. 12552/12), Nur Ahmed and Others v. Ukraine (Application No. 42779/12) and M.S. v. Slovakia and Ukraine (Application No. 17189/11). Committee of Ministers, Council of Europe, DH-DD(2021)771, 04.08.2021. ↗

3866 Regulation (EU) 2024/1348 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 establishing a common procedure for international protection in the Union and repealing Directive 2013/32/EU. ↗

3867 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 847–848. ↗

Така практика не відповідає праву Європейського Союзу. Зокрема, відповідно до ст. 29 Регламенту (ЄС) 2024/1348[3868], держави-члени повинні видавати заявникам документ, який підтверджує подання заяви про надання міжнародного захисту. Відповідно до п. 7 цієї статті, такий документ необов'язково має бути документом, що посвідчує особу, однак він повинен бути **достатнім засобом для ідентифікації заявника перед національними органами** та забезпечувати доступ до його прав протягом процедури надання міжнародного захисту.

Проблема набуває ще більшої актуальності після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну та в контексті очікуваного завершення дії тимчасового захисту в березні 2028 року в державах-учасницях ЄС[3869]. Частина шукачів захисту була змушена залишити Україну, однак через відсутність національних паспортних документів, які зберігаються в ДМС, та невизнання довідки про звернення за захистом в Україні як проїзного документа вони постають перед **труднощами під час перетину кордону та спроб повторного в'їзду в Україну**[3870].

В умовах воєнного стану, регулярних ракетних і дронових атак на цивільну інфраструктуру[3871] наявні **додаткові ризики втрати або пошкодження документів**, що зберігаються в державних органах. Зокрема, у 2025 році внаслідок атаки безпілотного літального апарата пошкоджено будівлю одного з підрозділів ДМС[3872]. У таких умовах практика обов'язкової передачі на зберігання оригіналів документів, що посвідчують особу заявників, створює додаткові ризики для шукачів захисту та потребує перегляду.

Переклад під час розгляду заяв про міжнародний захист

У звітному періоді проблему нестачі перекладачів у Довідково-інформаційному реєстрі перекладачів, зокрема для рідкісних мов, не розв'язано[3873], що ускладнює доступ шукачів захисту до процедури міжнародного захисту.

Така ситуація не відповідає стандартам права Європейського Союзу. Директива (ЄС) 2024/1346[3874], яка є частиною Пакту 2024 року[3875], передбачає, що держави-члени повинні забезпечити необхідні ресурси для функціонування системи між-

---

3868 Regulation (EU) 2024/1348 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 establishing a common procedure for international protection in the Union and repealing Directive 2013/32/EU. ↗

3869 EU Member States agree to extend temporary protection for refugges from Ukraine. Council of the EU, 2025. ↗

3870 Труднощі, з якими стикаються шукачі захисту та біженці під час воєнного стану в Україні. *БФ «Право на захист»*. 2023. ↗

3871 2025 deadliest year for civilians in Ukraine since 2022, UN human rights monitors find. *UN Human Rights Monitoring Mission in Ukraine*. 2026. ↗; UNHCR appalled by attacks on aid operations and rising civilian toll in Ukraine. *UNHCR*. 2026. ↗

3872 Руйнування до 100%: після обстрілу будівлю ДМС у центрі Полтави обстежать, щоб визначити, чи можливо її відновити. *Полтавщина*. 2026. ↗

3873 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 848–849. ↗

3874 Directive (EU) 2024/1346 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 laying down standards for the reception of applicants for international protection. ↗

3875 Pact on Migration and Asylum. European Commission, 2024. ↗

народного захисту, включно з необхідною кількістю персоналу, зокрема перекладачів[3876].

Цифровізація документів біженців, осіб, які потребують додаткового захисту, та шукачів захисту

Документи шукачів захисту, біженців та осіб, які потребують додаткового захисту в процедурі міжнародного захисту, залишаються нецифровізованими та не інтегрованими в Єдиний державний вебпортал електронних послуг «Дія»[3877], про що вже зазначалося раніше[3878].

Строки розгляду заяв про надання міжнародного захисту

Залишається нерозв'язаною проблема, за якої на практиці строки розгляду заяв про надання міжнародного захисту ДМС значно перевищують встановлені законом[3879] та можуть тривати роками[3880], зокрема через тривалі судові провадження щодо дій або бездіяльності цього органу[3881].

Такі затримки не відповідають вимогам Регламенту (ЄС) 2024/1348[3882], який є частиною Пакту 2024 року[3883] та передбачає, що розгляд заяв про надання міжнародного захисту має бути завершений **якнайшвидше та, як правило, не пізніше шести місяців** з дати подання заяви.

Використання джерел інформації про країну походження шукачів захисту

Зберігається проблема використання працівниками ДМС під час розгляду заяв про надання міжнародного захисту **ненадійних джерел інформації** про країну походження заявників[3884], що може впливати на обґрунтованість ухвалених рішень[3885].

3876 Directive (EU) 2024/1346 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 laying down standards for the reception of applicants for international protection, Article 33. ↗

3877 Державні послуги онлайн. *Єдиний державний вебпортал електронних послуг «Дія»*. ↗

3878 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 849. ↗

3879 Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08.07.2011 № 3671-VI. Ст. 9. ↗

3880 Наприклад, постанова Другого апеляційного адміністративного суду від 11.02.2021 у справі № 520/7005/2020. ↗; Ухвала Шостого апеляційного адміністративного суду від 26.02.2026 у справі № 640/7032/20. ↗; Ухвала Львівського окружного адміністративного суду від 05.05.2025 у справі № 640/26731/21. ↗

3881 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 849–850. ↗

3882 Regulation (EU) 2024/1348 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 establishing a common procedure for international protection in the Union and repealing Directive 2013/32/EU, Article 35. ↗

3883 Pact on Migration and Asylum. European Commission, 2024. ↗

3884 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 850–851. ↗

3885 Interim Report 'Ensuring the Rights of Refugees, Asylum Seekers and Stateless Persons' / Charitable Foundation 'Right to Protection' [et al.]. 2020. ↗

Відповідно до міжнародних стандартів роботи з інформацією про країну походження (COI), джерела мають систематично оцінюватися з погляду їхньої надійності та збалансованості, а уповноважені органи мають використовувати перевірені джерела інформації[3886].

Регламент (ЄС) 2024/1348[3887], який є частиною Пакту 2024 року[3888], передбачає, що рішення щодо заяв про надання міжнародного захисту мають ухвалюватися на основі об'єктивного та неупередженого розгляду з використанням релевантної, точної та актуальної інформації про ситуацію в країні походження, отриманої з національних, європейських та міжнародних джерел.

Доступ шукачів захисту до безоплатної правничої допомоги

Шукачі захисту формально мають право на безоплатну правничу допомогу в процедурі міжнародного захисту[3889].

Водночас, попри наявність права на безоплатну правничу допомогу, її ефективність у справах міжнародного захисту залишається недостатньою. У разі коли територіальні органи ДМС не приймають заяву про надання міжнародного захисту без ухвалення письмового рішення, заявники фактично позбавляються доступу до безоплатної вторинної правничої допомоги для оскарження такої відмови[3890]. Така ситуація не відповідає стандартам права ЄС, зокрема Директиві (ЄС) 2024/1346, яка зобов'язує держави забезпечувати заявникам доступ до інформації про безоплатну правову допомогу та ефективний доступ до безоплатного правового представництва, зокрема під час судового перегляду рішень[3891].

Врахування вразливості заявників у процедурі міжнародного захисту

У процедурі міжнародного захисту відсутній системний механізм виявлення вразливих категорій заявників, оцінки їхніх індивідуальних потреб та належного врахування таких потреб під час розгляду заяви і ухвалення рішення[3892].

Механізм фактично зводиться до ідентифікації дітей без супроводу, тоді як щодо інших вразливих категорій заявників, зокрема осіб похилого віку, хворих на тяжкі захворювання, осіб з інвалідністю, з досвідом гендерно зумовленого чи домашнього насильства, катувань, торгівлі людьми, наявності іншого психотравмувального досвіду тощо, **механізми виявлення та оцінки індивідуальних потреб не запроваджені**.

3886 Researching Country of Origin Information: Training Manual, 2024 edition. / Austrian Centre for Country of Origin and Asylum Research and Documentation (ACCORD). March 2024. ↗; Попередньо окреслена громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 850–851) залишається актуальною. ↗

3887 Regulation (EU) 2024/1348 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 establishing a common procedure for international protection in the Union and repealing Directive 2013/32/EU, Article 34. ↗

3888 Pact on Migration and Asylum. European Commission, 2024. ↗

3889 Про безоплатну правничу допомогу : Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. ↗

3890 Country Report: Ukraine. Update on 2025 / Asylum Information Database (AIDA). 2026. P. 49-50. ↗

3891 Directive (EU) 2024/1346 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 laying down standards for the reception of applicants for international protection. ↗

3892 Country Report: Ukraine. Update on 2025 / Asylum Information Database (AIDA). 2026. P. 49-50. ↗

Відсутність процедури виявлення чинників вразливості шукачів захисту створює ризики формального розгляду заяв без належного врахування пережитого насильства, психологічної травми, стану здоров'я, інвалідності, віку чи інших чинників вразливості. Така ситуація не відповідає стандартам права ЄС, зокрема ст. 24 Директиви (ЄС) 2024/1346, яка зобов'язує держави враховувати особливі потреби заявників із вразливих категорій, включно з особами з інвалідністю, особами похилого віку, жертвами насильства, торгівлі людьми, особами із серйозними захворюваннями або психічними розладами, а також іншими особами, які потребують підвищеного рівня захисту[3893].

Рекомендації

1. Законодавчо узгодити процедуру визнання особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, з інститутом притулку, а також забезпечити застосування до процедур визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, стандартів права ЄС, які застосовуються до притулку, включно з принципами належної адміністрації, що, зокрема, закріплені в Законі України «Про адміністративну процедуру».

2. Забезпечити безперешкодний доступ до процедури визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, через припинення практики неформальної відмови ДМС в прийнятті заяв про надання міжнародного захисту без ухвалення та вручення заявникам письмового рішення.

3. Відновити належне прийняття та розгляд заяв про надання міжнародного захисту та гарантувати, що відмова в прийнятті заяви здійснюється виключно на підставах, у порядку та з дотриманням вимог, передбачених ст. 5 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»[3894].

4. Посилити інституційну спроможність ДМС через збільшення кадрового забезпечення, належного бюджетного фінансування, підвищення професійної кваліфікації працівників, удосконалення роботи підрозділів, відповідальних за розгляд заяв про надання міжнародного захисту, з метою забезпечення своєчасних та ефективних процедур відповідно до стандартів *acquis* ЄС.

5. Відновити можливість подання заяв про надання міжнародного захисту безпосередньо на державному кордоні України та переглянути законодавчі обмеження прийняття таких заяв під час воєнного стану, з метою забезпечення доступу до процедури міжнародного захисту відповідно до міжнародних зобов'язань України, принципу невислання, міжнародних стандартів та *acquis* ЄС.

6. Врегулювати питання належного документування шукачів захисту в Україні через визнання довідки про звернення за захистом в Україні документом, що посвідчує особу, на період розгляду заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, з метою забезпечення їхніх основоположних прав.

3893 Directive (EU) 2024/1346 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 laying down standards for the reception of applicants for international protection. ↗

3894 Рекомендації 3, 6, 8, 9 та 11 вже надавалися громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року (с. 851) та залишаються актуальними.

7. Переглянути практику обов'язкового вилучення у шукачів захисту оригіналів паспортних та інших документів, що посвідчують особу, або запровадити альтернативні механізми їх зберігання чи використання під час розгляду заяви, які забезпечуватимуть належне адміністрування процедури міжнародного захисту та не створюватимуть перешкод для заявників у підтвердженні їхньої особи та реалізації ними прав.

8. Підвищити доступність послуг перекладу в процедурі міжнародного захисту через розширення Довідково-інформаційного реєстру перекладачів та належного бюджетного фінансування послуг перекладу для шукачів захисту, зокрема для рідкісних мов.

9. Запровадити цифровізацію документів шукачів захисту, біженців та осіб, які потребують додаткового захисту в процедурі міжнародного захисту, зокрема через інтеграцію відповідних даних до електронних державних сервісів та забезпечення міжвідомчої електронної взаємодії.

10. Забезпечити дотримання строків розгляду заяв про надання міжнародного захисту та запровадити механізм інформування заявників про перебіг розгляду справи та причини затримки.

11. Забезпечити використання достовірних, актуальних і перевірених джерел інформації про ситуацію в країнах походження заявників для покращення якості та обґрунтованості рішень у процедурі міжнародного захисту.

12. Розширити доступ шукачів захисту до безоплатної вторинної правничої допомоги на всіх етапах процедури міжнародного захисту, зокрема під час оскарження відмови в прийнятті заяви в судах усіх інстанцій.

13. Запровадити в процедурі міжнародного захисту ефективний механізм своєчасного виявлення вразливих категорій шукачів захисту, зокрема дітей, дітей без супроводу, осіб з інвалідністю, осіб похилого віку, вагітних жінок, осіб, які належать до ЛГБТІК+ спільноти, одиноких батьків із неповнолітніми дітьми, жертв торгівлі людьми, осіб із серйозними захворюваннями або психічними розладами, а також осіб, які зазнали катувань, зґвалтування чи інших форм фізичного або психологічного насильства, включно з гендерно зумовленим насильством, та забезпечити врахування їхніх індивідуальних потреб і доступ до належної підтримки.

ЄВРОПА БЕЗ БАР'ЄРІВ

Візова політика

Завдання візової політики містяться в проєктах двох ключових стратегічних документів у сфері міграції та кордонів — Стратегії інтегрованого управління державним кордоном (ІУДК) та Стратегії державної міграційної політики на період після 2025 року. Строк дії попередніх стратегій завершився у 2025 році, а розроблений проєкт Стратегії ІУДК уже рік перебуває на розгляді РНБО та Уряду. Сповільнення процесу затвердження відбулося через зміну Уряду в липні 2025 року[3895] та необхідності повторного проходження алгоритму узгодження Стратегії та плану заходів всіма суб'єктами інтегрованого управління кордонами та профільними органами влади. Формування нового складу Уряду в липні 2026 року[3896] також вплине на строки завершення погоджувальних процедур. Відсутність нової чинної Стратегії уповільнила процес реалізації завдань інтегрованого управління кордонами, що позначилося на *відсутності прогресу*, зокрема й у візовій сфері.

У Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року зазначено, що візова політика України значною мірою відповідає законодавству ЄС, зокрема щодо обробки заявок, критеріїв та процесу видачі віз, а безвізовий режим з ЄС діє.

Прогрес і проблеми

Дорожня карта з питань верховенства права містить окреме завдання з визначення **модальності візової політики України відповідно до візової політики ЄС, закріплене за МЗС зі строком виконання у IV кварталі 2025 року**. Однак станом на звітний період **завдання не виконано, а прогресу не зафіксовано**[3897].

Візова модальність передбачає внесення змін до вимог оформлення віз для в'їзду в Україну. Під час здійснення перевірок намірів іноземних громадян та осіб без громадянства щодо в'їзду в Україну застосовується також і **перелік країн міграційного ризику, до якого входить 70 країн**, громадяни яких мають проходити пильний контроль ще на етапі отримання віз на в'їзд до України або під час перетину кордону.

Проблема, описана в Тіньовому звіті 2025 року[3898] щодо необхідності **оновлення Методики аналізу ризиків з метою протидії нелегальній міграції**[3899] (на підставі якої профільні органи визначають, які саме країни є країнами міграційного ризику), **не була вирішена**.

Перелік країн міграційного ризику визначено наказом МЗС від 18 квітня 2019 року № 34 «Про затвердження переліку держав міграційного ризику». Він визна-

---

3895 Зміна Уряду 2025: новий прем'єр-міністр, відставка Шмигаля та кадрові перестановки в Кабміні. *Newssky.com.ua*. 2025. ↗

3896 Про формування складу Кабінету Міністрів України та звільнення з посад членів Кабінету Міністрів України, який перебуває у відставці : Постанова Верховної Ради України від 16.07.2026 № 4942-IX. ↗

3897 Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році / Лабораторія законодавчих ініціатив [та ін.]. Київ, 2025. С. 851. ↗

3898 Там само.

3899 Про затвердження Методики аналізу ризиків з метою протидії нелегальній міграції : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства освіти і науки України, Служби зовнішньої розвідки України, Служби безпеки України від 29.04.2015 № 494/132/467/497/141/281. ↗

чається на основі проведення аналізу різних факторів, що впливають на міграційні процеси та містять результати аналізів ризиків ДМС, Адміністрації Держприкордонслужби, СБУ та НПУ[3900]. Водночас заходи безпосередньої співпраці в країнах походження або транзиту нелегальної міграції за напрямом діяльності Адміністрації Держприкордонслужби не здійснюються з огляду на відсутність її представників — офіцерів зв'язку — у відповідних посольствах України.

У разі затримання іноземців, які порушили законодавство України про державний кордон, здійснюються заходи з їх ідентифікації та документування через співпрацю з дипломатичними та консульськими установами держав їхнього походження. З цією метою здійснюються офіційні запити та повідомлення щодо затримання осіб та необхідності документування проїзними документами.

Отже, визначення країн міграційного ризику є комплексним процесом, що враховує як внутрішні, так і міжнародні аспекти міграційних механізмів.

Водночас проблемним питанням залишається **законодавча невизначеність в Україні поняття «країна міграційного ризику». Тому актуальним залишається законодавче визначення поняття «країни міграційного ризику», зокрема у сфері ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства**.

Також потребують визначення критерії, за якими та чи інша країна потрапляє до такого списку. Наприклад, порушення громадянами інших країн встановлених строків перебування в Україні або кількість рішень про заборону в'їзду в Україну, про примусове повернення та примусове видворення з території України, або кількість адміністративних стягнень за порушення законодавства про правовий статус іноземців та осіб без громадянства. Окрім цього, важливо визначити орган державної влади чи інший суб'єкт, що відповідатиме за формування такого списку. **Також потребують визначення критерії, за якими може відбуватися порядок виключення держави зі списку «країн міграційного ризику»**.

Водночас у контексті євроінтеграційних процесів у візовій сфері Україна прагне **інтегрувати свої підходи з відповідними нормами ЄС**. Це означає поступову уніфікацію візово-міграційної політики України та ЄС, зокрема **узгодження списків країн із візовими та безвізовими режимами**. Тобто зміни мають торкнутися і переліку «країн міграційного ризику», зокрема у частині його безпекової синхронізації з ЄС.

Увідповіднення візової політики України візовій політиці ЄС також потребує **проведення компетентного роз'яснення для громадськості** потреби запроваджувати візові режими для громадян тих країн, що є популярними або традиційними напрямками контактів між людьми або відпочинку. Наприклад, Азербайджан, Вірменія, Туреччина, інші країни, з якими Україна має безвізовий режим, тоді як ЄС вимагає від громадян цих країн отримувати візи.

Також актуальним є питання налагодження безпосередньої співпраці з країнами походження або транзиту нелегальної міграції через створення інституту

3900 Звіт Адміністрації Державної прикордонної служби України за результатами аналізу стану інтегрованого управління державним кордоном за 2025 рік. Звіт відсутній в публічному просторі та отриманий у межах підготовки цього звіту.

відповідальних за протидію нелегальній міграції «офіцерів зв'язку» у відповідних дипломатичних установах України.

Рекомендації

1. МЗС необхідно розробити модальність візової політики України відповідно до візової політики ЄС[3901].

2. МВС та ДМС варто внести зміни до Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» в частині визначення поняття «країна міграційного ризику».

3. МЗС, СБУ, ДМС та Держприкордонслужбі треба оновити Методику аналізу ризиків з метою протидії нелегальній міграції.

4. МЗС та Держприкордонслужбі доцільно налагодити співпрацю з країнами походження або транзиту нелегальної міграції через створення інституту відповідальних за протидію нелегальній міграції «офіцерів зв'язку» у відповідних дипломатичних установах України.

3901 Попередньо надана громадськістю в Тіньовому звіті 2025 року рекомендація (с. 857) залишається актуальною.

ЄВРОПА БЕЗ БАР'ЄРІВ

Інтегроване управління кордонами

У сфері інтегрованого управління кордонами зафіксовано *добрий прогрес*, зокрема у спробі посилення взаємодії та координації між органами державної влади та іншими зацікавленими сторонами. Відповідні завдання були внесені до проєктних цілей двох стратегічних документів, — Стратегії ІУДК та Стратегії державної міграційної політики після 2025 року.

Міжвідомча робоча група з інтегрованого управління кордонами на своєму засіданні **20 квітня 2026 року** підсумувала реалізацію Стратегії з інтегрованого управління кордонами до 2025 року[3902], а Адміністрація Держприкордонслужби презентувала звіт про реалізацію цієї Стратегії та її ключові досягнення. Водночас станом на липень 2026 року нова Стратегія з інтегрованого управління кордонами після 2025 року ще не затверджена через зміну складу Уряду в липні 2026 року та передбачає проходження повного циклу схвалення, зокрема РНБО. Цей факт дещо нівелює позитивну динаміку, зафіксовану до липня 2026 року, оскільки понад пів року суб'єкти інтегрованого управління кордонами працюють без стратегічного документа.

У звітному періоді ключовою подією у сфері інтегрованого управління кордонами стало **утворення 28 січня 2026 року Міжвідомчої робочої групи з питань координації заходів у сфері Шенгенського управління**[3903]. Ця подія стала чітким показником прогресу у сфері «Шенген та зовнішні кордони». Завдання щодо початку роботи над Національною стратегією щодо Шенгенської угоди визначено в Дорожній карті з верховенства права (підрозділ «Шенген та зовнішні кордони») та зафіксовано на рівні Звіту в межах Пакета розширення ЄС 2025 році, зазначаючи про необхідність створення міцної основи для Шенгенської системи[3904].

У контексті розбудови національної системи Шенгенського управління Адміністрація Держприкордонслужби розпочала процес розроблення Національної Шенгенської стратегії та Плану дій щодо Шенгенської угоди відповідно до отриманих від Європейської комісії рекомендацій щодо Шенгенського управління та моделі плану дій[3905].

Міжвідомча робоча група з питань координації заходів у сфері Шенгенського управління 26 лютого 2026 року утворила чотири тимчасові робочі групи (ТРГ) з поділом на сфери Шенгенського управління за компетенцією органів державної влади. Перше засідання ТРГ 1, утвореної в рамках формування Національної системи Шенгенського управління, відбулося 18 березня 2026 року в Адміністрації Держприкордонслужби[3906].

Засідання ТРГ 1 з питань Шенгенського управління, управління зовнішніми кордонами, функціонування органів, які застосовують Шенгенське законодавство, оціню-

---

3902 Міжвідомча робоча група з питань координації інтегрованого управління державним кордоном визначає план роботи 2026. *Державна прикордонна служба України*. 2025. ↗

3903 Про утворення Міжвідомчої робочої групи з питань координації заходів у сфері Шенгенського управління : постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2026 № 86. ↗

3904 Ukraine 2025 Report : Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. 111 p. ↗

3905 Україна розпочала підготовку до створення національної системи Шенгенського управління. *Державна прикордонна служба України*. 2026. ↗

3906 Адміністрація Держприкордонслужби координує створення Національної системи Шенгенського управління: результати засідання Тимчасової робочої групи № 1. *Державна прикордонна служба України*. 2026. ↗

вання і моніторингу, судової співпраці у кримінальних справах, проведено 3 липня 2026 року. Під час засідання Адміністрація Держприкордонслужби презентувала проміжні результати скринінгу Шенгенського законодавства та спеціалізованого вебресурсу SchengenUA[3907].

У межах звітного періоду залишилося законодавчо неврегульованим питання щодо встановлення обов'язку перевізників у сфері міжнародних пасажирських перевезень передавати уповноваженим органам дані про пасажирів. **В Україні частково врегульовано питання отримання такої інформації від авіаперевізників, але відсутній законодавчий механізм її збирання. Також залишається законодавчо неврегульованим питання** обміну інформацією та співпраці з міжнародними партнерами в межах Європейської системи спостереження за кордоном (Eurosur[3908]), зокрема щодо аналізу ризиків, забезпечення планування та проведення операцій з прикордонного контролю[3909]. **Залишається невиконаним завдання** щодо **прийняття закону про обробку даних про пасажирів (API/PNR[3910])** з метою покращення національної системи боротьби з тероризмом та організованою злочинністю[3911].

Позитивні зрушення відбулись у сфері цифровізації митних процедур та налагодженні механізмів обміну митною інформацією. Зокрема, Держмитслужба запровадила 6-ту фазу NCTS, що стосується нової структури електронної декларації[3912].

Необхідна подальша робота з реформування митниці, інтеграції митних систем з європейськими, посилення антикорупційних механізмів превенції та контролю, покращення міжвідомчої та міжнародної співпраці.

У сфері митно-прикордонного контролю у грудні 2024 року запрацював міжнародний автомобільний пропуск Нижанковичі – Мальховіце[3913], у якому запроваджено контроль у спільному пункті пропуску. Водночас **не розпочато переговорний процес з Румунією щодо запровадження спільного контролю та не підписано Угоди про спільний митно-прикордонний контроль з суміжними країнами-членами ЄС**[3914].

3907 Інформація отримана за результатами консультації з представниками Адміністрації Держприкордонслужби 03.07.2026.

3908 EUROSUR. *Офіційний вебсайт Європейського Союзу*. ↗

3909 Описана в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 861–862) залишається актуальною. ↗

3910 Там само.

3911 Докладно — у розділі «Боротьба з тероризмом і запобігання радикалізації та насильницькому екстремізму» цього звіту.

3912 Україна перейшла на застосування NCTS Фаза 6. *Державна митна служба України*. 2026. ↗

3913 Угода у формі обміну нотами між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про відкриття автомобільного пункту пропуску через державний кордон Нижанковичі — Мальховичі та визначення видів руху через нього. 19–20.12.2024. ↗

3914 Описана в Тіньовому звіті 2025 року проблема (с. 882–883) залишається актуальною. ↗

Шенген і зовнішні кордони

Прогрес та проблеми

У звітному періоді **основним досягненням стало створення Міжвідомчої робочої групи**[3915] **високого рівня для підготовки Національної Шенгенської Стратегії та Плану дій щодо приєднання України до Шенгенської угоди**, а також чотирьох ТРГ: ТРГ 1 — з питань Шенгенського управління, управління зовнішніми кордонами; ТРГ 2 — з питань ситуації і розвитку на (майбутніх) внутрішніх кордонах та співробітництва правоохоронних органів; ТРГ 3 — з питань спільної візової політики та політики повернення; ТРГ 4 — з питань інформаційних систем та захисту даних в контексті Шенгенської системи.

Сферами регулювання Шенгену є наступні напрями: Шенгенське управління, управління зовнішніми кордонами, політика повернення та інформаційні системи.

Шенгенське управління передбачає створення та формалізацію структури управління під керівництвом призначеного національного Шенгенського координатора, яка забезпечує узгоджене планування, ухвалення рішень та реалізацію заходів у всіх міністерствах і відомствах, залучених до сфер, пов'язаних із Шенгеном.

У системі управління зовнішніми кордонами передбачається функціонування національної системи інтегрованого управління кордонами у взаємодії із Європейським інтегрованим управлінням кордонів (EIBM), включно з планом розвитку національної спроможності (аналіз ризиків, міжвідомча співпраця у сфері управління кордонами; реалізація стандартів у сфері основоположних прав в управлінні кордонами; співпраця з Європейською агенцією з прикордонної та берегової охорони (Frontex) в прикордонному контролі та під час прикордонних перевірок).

У частині політики повернення передбачається запровадження ефективних процедур надання притулку та повернення нелегальних мігрантів; дотримання стандартів ЄС щодо прав людини, співпраця з Frontex[3916] та Європейським бюро підтримки з питань притулку (EUAA)[3917].

Великомасштабні інформаційні системи передбачають підключення та інтеграцію до SIS[3918] (Шенгенська інформаційна система), VIS[3919] (Візова інформаційна система) та Eurodac (Європейська дактилоскопія)[3920]; забезпечення кібербезпеки та захисту даних; юридичну, технічну та операційну готовність до впровадження Шенгенської інформаційної системи.

3915 Про утворення Міжвідомчої робочої групи з питань координації заходів у сфері Шенгенського управління : постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2026 № 86. ↗

3916 *FRONTEX.* ↗

3917 *EUAA.* ↗

3918 *EU-LISA.SIS.* ↗

3919 *EU-LISA. VIS.* ↗

3920 *EU-LISA. Eurodac.* ↗

Установче засідання Міжвідомчої робочої групи з питань координації заходів у сфері Шенгенського управління відбулося 26 лютого 2026 року[3921] та згодом — засідання відповідних ТРГ.

З огляду на рекомендації Європейської комісії щодо необхідності створення в Україні системи Шенгенського управління та запровадження системного планування в усіх його сферах, Адміністрація Держприкордонслужби розробила орієнтовний план для структурування цього процесу[3922].

Водночас в орієнтовному плані щодо створення національної системи Шенгенського управління визначено ключове перше завдання — проведення скринінгу, **розроблення Національної Шенгенської стратегії та підготовка Плану дій щодо Шенгенської угоди**.

Перший етап скринінгу було заплановано провести з лютого до червня 2026 року включно. Перелік завдань стосувався функціонування органів, які застосовують Шенгенське законодавство, оцінювання, моніторингу, судової співпраці у кримінальних справах. Також скринінг охоплював питання співробітництва органів правопорядку та внутрішньої безпеки, контролю за незаконним обігом зброї та боєприпасів. Скринінг також відбувався щодо відповідності законодавства України Шенгенському доробку. Проміжні результати скринінгу були презентовані 3 липня 2026 року під час засідання ТРГ 1 з питань Шенгенського управління[3923]. Представники Адміністрації Держприкордонслужби оприлюднили результати скринінгового звіту розділу «Управління зовнішніми кордонами» та потреби в експертній підтримці в рамках інструменту TAIEX[3924]. Під час презентації зазначено про 53 проаналізовані акти у сферах, підпорядкованих ТРГ 1, та 30 актів, які все ще потребують аналізу[3925].

Під час другого етапу (липень–грудень 2026 року) **заплановано розроблення проєкту Національної Шенгенської стратегії**, яка визначатиме бачення та стратегічні цілі щодо застосування повного обсягу Шенгенських правил.

Виконання завдань, передбачених орієнтовним планом, потребує залучення міжнародних експертів, які мають відповідний досвід та знання з оцінки нормативно-правових актів Шенгену та необхідних інституційних і законодавчих змін.

Також є **нагальна потреба в офіційному переліку законодавства Шенгену**. Українські профільні органи влади розробили неофіційний перелік Шенгенського законодавства із загальною та спеціальною частинами, що може слугувати базовим

3921 Україна розпочала підготовку до створення національної системи Шенгенського управління. *EU/UA*. 2026. ↗

3922 Україна розпочала підготовку до створення національної системи Шенгенського управління. *Державна прикордонна служба України*. 2026. ↗

3923 Інформація отримана за результатами консультації з представниками Адміністрації Держприкордонслужби 03.07.2026.

3924 TAIEX (Technical Assistance Information Exchange) — це інструмент короткострокової технічної допомоги та обміну інформацією, що надається Європейською комісією з метою розбудови інституціональної спроможності, наближення та імплементації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу (acquis communautaire), а також його подальшого ефективного застосування.

3925 Інформація отримана за результатами консультації з представниками Адміністрації Держприкордонслужби 03.07.2026.

орієнтиром для руху вперед[3926]. Однак є ризик, що коли центральні органи виконавчої влади розпочнуть працювати та проведуть скринінг, а також розроблять проєкт Національної Шенгенської Стратегії, згодом виникне потреба в коригуванні, після того як сертифіковані міжнародні експерти розпочнуть оцінювати зроблене.

Потребує законодавчого врегулювання питання визначення державного органу, відповідального за виконання функцій національного контактного пункту та національного координаційного центру для забезпечення взаємодії з Агентством Frontex та правових, організаційних, технологічних та кадрових спроможностей Координаційного центру інтегрованого управління кордонами (Регламент ЄС 2019/1896)[3927].

Зустріч представників Держприкордонслужби з Frontex та партнерами ЄС відбулася 9 липня 2026 року з метою посилення співпраці та підготовки до запуску проєкту з розбудови спроможностей у сферах інтегрованого управління кордонами та процедур надання притулку, визначення спільних підходів і узгодження подальших кроків для поглиблення партнерства[3928].

Рекомендації

1. Держприкордонслужбі та МВС варто залучити до роботи ТРГ, утворених Міжвідомчою робочою групою з питань координації заходів у сфері Шенгенського управління, міжнародних експертів, що мають належний рівень знань щодо скринінгу законодавства відповідно до вимог Шенгену.

2. Адміністрації Держприкордонслужби та ДМС доцільно проаналізувати нормативно-правові акти ЄС, що залишилися неопрацьованими, з метою визначення доцільності їх транспозиції до національного законодавства України, та провести повторний аналіз узагальнених висновків за вже опрацьованими актами.

3. МВС має визначити державний орган, відповідальний за виконання функцій національного контактного пункту та національного координаційного центру для забезпечення взаємодії з Frontex.

4. Урядовому офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції варто забезпечити членів ТРГ консультаціями з питань Шенгену, перекладом українського законодавства, що адаптується до Шенгенських acquis.

3926 Україна розпочала підготовку до імплементації Шенгенського доробку: перші кроки та виклики. *Європа без бар'єрів*. 2026. ↗

3927 Regulation (EU) 2019/1896 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2019 on the European Border and Coast Guard and repealing Regulations (EU) No 1052/2013 and (EU) 2016/1624. ↗

3928 Держприкордонслужба посилює співпрацю з Frontex та партнерами ЄС: готується до запуску проєкт із розбудови спроможностей. *Державна прикордонна служба України*. 2026. ↗

Реалізація стратегічних документів у сфері управління кордонами

Прогрес та проблеми

Засідання Міжвідомчої робочої групи з інтегрованого управління кордонами[3929] відбулося 20 квітня 2026 року, під час якого ключовою доповіддю стала оцінка реалізації Стратегії інтегрованого управління кордонами до 2025 року[3930] та плани реалізації проєкту відповідної Стратегії на період після 2025 року.

Ключовими досягненнями реалізації Стратегії інтегрованого управління кордонами до 2025 року стали такі заходи[3931]:

1) внесено зміни до КК України та КПК України щодо криміналізації контрабанди товарів та підакцизних товарів, а також подання недостовірних відомостей під час декларування товарів[3932];

2) врегульовано застосування кримінального аналізу в кримінальному судочинстві через внесення змін до ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»[3933];

3) запроваджено положення про інтегральну міжвідомчу інформаційну систему щодо контролю осіб, засобів, які перетинають державний кордон;

4) у рамках процедури спільного транзиту здійснено перехід до застосування електронної транзитної системи NCTS Фаза 5;

5) поширено спільний прикордонний та митний контроль в 14 пунктах пропуску на кордоні з Республікою Польща та Республікою Молдова;

6) затверджено Стратегію розвитку та розбудови прикордонної інфраструктури з країнами Європейського Союзу та Республікою Молдова до 2030 року та операційний план заходів з її виконання у 2024–2030 роках[3934];

7) підписано Меморандум про запровадження системи попереднього повідомлення про надзвичайні ситуації у пунктах пропуску на кордоні зі Словацькою Республікою, який набрав чинності 26 липня 2024 року[3935]. Завершено підго-

---

3929 Відбулося засідання міжвідомчої робочої групи з питань координації інтегрованого управління державним кордоном України. *Державна прикордонна служба України.* 2026. ↗

3930 Про схвалення Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 687. ↗

3931 Перелік ключових досягнень наведено вибірково. Повний перелік результатів міститься у Звіті Адміністрації Державної прикордонної служби України щодо реалізації Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року. Звіт відсутній у публічному просторі та отриманий у межах підготовки цього звіту.

3932 Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів : Закон України від 09.12.2023 № 3513-IX. ↗

3933 Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. ↗

3934 Про схвалення Стратегії розвитку та розбудови прикордонної інфраструктури з країнами Європейського Союзу та Республікою Молдова до 2030 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2030 роках : розпорядження Кабінету Міністрів від 24.12.2024 № 1337. ↗

3935 Стратегія інтегрованого управління державним кордоном України. *Державна прикордонна служба України. 2025.* ↗

товку до підписання Меморандуму про запровадження системи попереднього повідомлення про надзвичайні ситуації на кордоні з Румунією[3936];

8) утворено Координаційний центр з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї[3937];

9) утворено Координаційний центр інтегрованого управління державним кордоном[3938].

Для імплементації європейських компонентів прикордонної безпеки проєкт Стратегії ІУДК на період після 2025 року враховує **15 національно адаптованих складників інтегрованого управління державним кордоном**, передбачених Регламентом Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2019/1896[3939] про Європейську прикордонну і берегову охорону Frontex та скасування Регламенту (ЄС) № 1052/2013[3940] та Регламентом (ЄС) № 2016/1624[3941], Рішенням Ради Правління № 30/2023 про схвалення Технічної та оперативної стратегії Європейського інтегрованого управління кордонами на 2023–2027 роки[3942], Регламентом Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/399[3943] про Кодекс Союзу щодо правил, які регулюють рух осіб через кордони, та правовими, політичними вимогами ЄС щодо Шенгенського acquis.

Помітним прогресом стало включення завдань щодо посилення взаємодії та координації між органами державної влади та іншими зацікавленими сторонами **до проєктних цілей двох Стратегій, — ІУДК та Стратегії державної міграційної політики після 2025 року**.

Зокрема, проєкт Стратегії ІУДК містить дві окремі цілі з 15 — **ціль 5** «Розвиток взаємодії та обмін інформацією між суб'єктами інтегрованого управління державним кордоном» та **ціль 6** «Розвиток взаємодії з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадянським суспільством під час виконання завдань суб'єктами інтегрованого управління державним кордоном»[3944].

3936 Там само.

3937 Докладно — у підрозділі «Обіг вогнепальної зброї та боєприпасів і контроль за ними» розділу «Боротьба з серйозними злочинами та організованою злочинністю» цього звіту.

3938 Про утворення координаційного центру інтегрованого управління державним кордоном : постанова Кабінету Міністрів України від 12.04.2024 № 426. ↗

3939 Regulation (EU) 2019/1896 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2019 on the European Border and Coast Guard and repealing Regulations (EU) No 1052/2013 and (EU) 2016/1624. ↗

3940 Regulation (EU) No 1052/2013 of the European Parliament and of the Council of 22 October 2013 establishing the European Border Surveillance System (Eurosur). ↗

3941 Regulation (EU) 2016/1624 of the European Parliament and of the Council of 14 September 2016 on the European Border and Coast Guard and amending Regulation (EU) 2016/399 of the European Parliament and of the Council and repealing Regulation (EC) No 863/2007 of the European Parliament and of the Council, Council Regulation (EC) No 2007/2004 and Council Decision 2005/267/EC. ↗

3942 Management Board Decision 43/2024 amending Management Board Decision 30/2023 of 20 September 2023 adopting the Technical and Operational Strategy for European Integrated Border Management 2023-2027.FRONTE. ↗

3943 Regulation (EU) 2016/399 of the European Parliament and of the Council of 9 March 2016 on a Union Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code) (codification). ↗

3944 Стратегія інтегрованого управління державним кордоном України. *Державна прикордонна служба України. 2025.* ↗

Ціль 6 Стратегії є цілком новою спробою забезпечити сталу взаємодію між органами влади, органами місцевого самоврядування та організаціями громадянського суспільства.

Між усіма зацікавленими сторонами передбачаються такі спільні ініціативи, як-от планування, моніторинг та реалізація заходів у сфері охорони та розвитку кордону.

Включення питань взаємодії органів влади та інших зацікавлених сторін до ключових стратегічних документів у сфері міграції та кордонів свідчить про **помірний прогрес та належне розуміння владою потреб покращення координації** та готовності напрацювати відповідні механізми для практичної реалізації у планах заходів обох Стратегій[3945].

Рекомендації

1. РНБО та Уряду доцільно затвердити Стратегію інтегрованого управління державним кордоном та відповідний план заходів на період після 2025 року.

2. Міністерству з відновлення, інфраструктури та транспорту України варто активізувати роботу з укладення угод про спільний митно-прикордонний контроль зі суміжними країнами.

3945 Див., наприклад, У Києві обговорили протидію нелегальній міграції та правопорушенням у міграційній сфері. *Державна міграційна служба України*. 2026. ↗

Додаток 1 до звіту

Інформація щодо досягнутого протягом серпня 2026 року прогресу за сферами, окресленими в розділі 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділі 24 «Юстиція, свобода та безпека» переговорного кластера 1 «Основи процесу вступу»

РОЗДІЛ 23 «ПРАВОСУДДЯ ТА ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРАВА»

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА

Судова реформа

Стратегія судової реформи: прогрес, проблеми, перспективи

Станом на кінець серпня 2026 року Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2025–2029 роки залишається незатвердженою.

Натомість профільній заступниці Керівника Офісу Президента України (Офіс Президента) Ірині Мудрій та генеральному директору Директорату з питань правової політики Офісу Президента Віктору Дубовику, які займалися розробленням проєкту Стратегії, оголошені підозри у вчиненні низки злочинів[3946]. Ірину Мудру звільнено із займаної посади[3947].

З огляду на те що обидва заступники Керівника Офісу Президента, які опікувалися питаннями судової реформи, — Ірина Мудра та її попередник Андрій Смирнов[3948] — підозрюються у вчиненні низки злочинів, зокрема корупційних, під час перебування на посаді в Офісі Президента, потребує переосмислення доцільність збереження в заступника керівника Офісу Президента повноважень щодо судової влади.

3946 Ексзаступниці керівника Офісу Президента України обрано запобіжний захід. *Вищий антикорупційний суд*. 2026. ↗; ВАКС застосував запобіжний захід до генерального директора Департаменту правової політики Офісу Президента України. *Вищий антикорупційний суд*. 2026. ↗

3947 Про звільнення І. Мудрої з посади Заступника Керівника Офісу Президента України : Указ Президента України від 19.08.2026 № 734/2026. ↗

3948 Справа ексзаступника голови Офісу Президента Андрія Смирнова про легалізацію незаконно набутих коштів та прийняття пропозиції хабаря. *ВАКС вирішив*. 2026. ↗

Рекомендації

1. З огляду на відсутність у Президента України (Президент) зацікавленості в затвердженні та реалізації Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства, потребує переосмислення віднесення функцій з розроблення такої Стратегії до повноважень Офісу Президента. Більш вдалим є варіант, за якого Стратегія розвитку судової влади розроблятиметься та затверджуватиметься Вищою радою правосуддя (ВРП) після консультацій з Верховним Судом (ВС)[3949].

2. Для мінімізації ризику впливу на суддів та судову владу з боку Офісу Президента доцільно переглянути перелік повноважень заступників Керівника Офісу Президента та виключити з нього повноваження щодо судової влади[3950]. Участь Президента в розробленні стратегічних документів щодо судової влади доцільно реалізовувати через створення тимчасових дорадчих та консультаційних колегіальних органів.

Інституційна спроможність і конкурсний добір до основних інституцій судової влади

Вища рада правосуддя

Кадрове забезпечення ВРП

Станом на 31 серпня 2026 року ВРП працює в складі 17 членів із 21[3951]. З'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ 27 серпня 2026 року обрав нового члена ВРП за своєю квотою[3952]. Водночас у серпні 2026 року завершився чотирирічний строк повноважень трьох членів ВРП[3953].

Наразі проведення XXI позачергового з'їзду суддів України відкладено, а нова дата проведення буде визначена після отримання Радою суддів України (РСУ) висновків Етичної ради щодо відповідності 71 кандидата критеріям професійної етики та доброчесності з відповідними рекомендаціями для обрання на посаду члена ВРП[3954].

Здійснення ВРП своїх повноважень

ВРП затвердила власну Стратегію діяльності на 2026–2030 роки[3955], яка визначає такі пріоритети, як-от: реорганізація мережі судів, подолання кадрового голоду,

---

3949 Систематизована корупція vs Верховенство права. *Лабораторія законодавчих ініціатив*. 2026. ↗

3950 Там само.

3951 Склад Вищої ради правосуддя. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

3952 Олександра Житного обрано членом Вищої ради правосуддя від з'їзду науковців. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

3953 Два члени ВРП за квотою Верховної Ради України та один член ВРП за квотою з'їзду представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ були обрані на посади в серпні 2022 року.

3954 Рада суддів України відклала проведення XXI позачергового з'їзду суддів України. *Рада суддів України*. 2026. ↗

3955 Вища рада правосуддя затвердила Стратегію діяльності Вищої ради правосуддя на 2026–2030 роки. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

формування передбачуваної та відкритої дисциплінарної практики, розвиток електронного судочинства та впровадження сучасних цифрових технологій, зокрема технологій штучного інтелекту як допоміжного інструмента в діяльності органів правосуддя, посилення кібербезпеки, створення резерву суддів та працівників апаратів тощо.

У серпні 2026 року ВРП притягнула до дисциплінарної відповідальності двох суддів Касаційного кримінального суду у складі ВС (ці судді наразі є підозрюваними в кримінальному провадженні, відкритому щодо ексголови ВС Всеволода Князєва)[3956] та одного суддю ліквідованого Окружного адміністративного суду міста Києва[3957] і застосувала до них дисциплінарні стягнення у вигляді подання про звільнення.

Наприкінці серпня 2026 року в Парламенті зареєстровано законопроєкт № 15567[3958], який пропонує відмовитися від спеціальної процедури оскарження, зокрема, рішень ВРП за результатом розгляду дисциплінарних скарг до Великої Палати ВС. Натомість законопроєкт передбачає оскарження таких рішень, а також інших актів, дій чи бездіяльності ВРП за загальними правилами адміністративного судочинства.

Рекомендації

1. ВРП має розробити План заходів із реалізації Стратегії діяльності ВРП на 2026–2030 роки.

2. Верховній Раді України (Верховна Рада, Парламент) доцільно відмовитися від прийняття законопроєкту № 15567.

Вища кваліфікаційна комісія суддів України

Конкурсна комісія з добору членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (ВККС)

Наразі Венеційська комісія готує терміновий висновок щодо проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких інших законів України щодо удосконалення конкурсних процедур на зайняття посади члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, члена Вищої ради правосуддя»[3959], який стосується, зокрема, питань залучення міжнародних експертів до складу Конкурсної комісії з добору членів ВККС, умов оголошення конкурсу

3956 Про притягнення суддів Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду Григор'євої І. В., Єленіної Ж. М. до дисциплінарної відповідальності : рішення Третьої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 12.08.2026 № 1635/3дп/15-26. ↗

3957 Про притягнення судді Окружного адміністративного суду міста Києва Амельохіна В. В. до дисциплінарної відповідальності : рішення Третьої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 12.08.2026 № 1639/3дп/15-26. ↗

3958 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та інших законодавчих актів України щодо запровадження загального порядку судового оскарження рішень, дій та бездіяльності Вищої ради правосуддя : проєкт Закону України, реєстраційний № 15567 від 27.08.2026. ↗

3959 'On the Judiciary and the Status of Judges' and Certain other Laws of Ukraine on Improving the Selection Procedures for the Positions of a Member of the High Qualification Commission of Judges and a Member of the High Council of Justice : Draft Law, Explanatory Note and Comparative Table on Amendments to the Law of Ukraine. Venice Commission of the Council of Europe. 2026. ↗

на посаду члена ВККС або ВРП, строку повноважень Конкурсної комісії тощо. Короткий аналіз законопроєкту вказує на низку проблемних пропозицій, що містяться в ньому.

Насамперед замість того, щоб виправити раніше описані законодавчі колізії, законопроєкт створює нові, додаючи до вже чинних моделей гібридні та розширюючи межі правової невизначеності та підвищуючи корупційні ризики в конкурсних процедурах. Це стосується строків роботи Конкурсної комісії та Етичної ради, строків початку конкурсних процедур, вимог до кандидатів на посади, моделей роботи секретаріатів Конкурсної комісії та Етичної ради тощо.

Рекомендації

1. Доцільно відмовитися від запровадження нових конкурсних процедур, запропонованих проєктом Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких інших законів України щодо удосконалення конкурсних процедур на зайняття посади члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, члена Вищої ради правосуддя». Натомість треба привести процедури добору членів ВРП та ВККС до єдиних стандартів та правил, уніфікувати підходи оцінки кандидатів, збільшити строки роботи Конкурсної комісії та Етичної ради, узгодити підходи до роботи секретаріатів тощо.

2. Після розроблення нової редакції проєкту Закону доцільно провести його обговорення з усіма заінтересованими сторонами, включно з представниками громадського сектору.

Кадрові процедури в судовій владі

Конкурс на 25 вакантних посад суддів Вищого антикорупційного суду (ВАКС) та Апеляційної палати ВАКС (АП ВАКС)

У серпні 2026 року Президент призначив 12 суддів ВАКС та 5 суддів АП ВАКС[3960].

Конкурс до Спеціалізованого окружного адміністративного суду та Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду

Наприкінці серпня 2026 року ВККС затвердила результати першого етапу кваліфікаційного оцінювання (складання кваліфікаційного іспиту) в межах процедури добору суддів до Спеціалізованого окружного адміністративного суду та Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду[3961]. ВККС планує провести другий етап кваліфікаційного оцінювання протягом IV кварталу 2026 року[3962].

3960 Президент України підтримав подання ВРП про призначення 29 суддів. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗; Президент України підтримав подання ВРП про призначення п'ятьох суддів. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

3961 Затверджено загальні результати першого етапу кваліфікаційного оцінювання в межах конкурсів на зайняття вакантних посад суддів у Спеціалізованому окружному адміністративному суді та Спеціалізованому апеляційному адміністративному суді. *Вища кваліфікаційна комісія суддів України*. 2026. ↗

3962 Там само.

Декларації доброчесності та родинних зв'язків

Наприкінці серпня 2026 року в Парламенті зареєстровано законопроєкт № 15564[3963], що пропонує на законодавчому рівні встановити єдиний підхід до оцінювання доброчесності судді та кандидата на посаду судді, який однаково має застосовуватися різними суб'єктами оцінювання. Законопроєкт передбачає безпосереднє закріплення у законі поняття доброчесності, визначення її складових, конкретизації обставин, які свідчать про відповідність або невідповідність кожній складовій, а також визначення єдиних правил оцінювання фінансової доброчесності[3964].

Рекомендації

Визначення на законодавчому рівні поняття доброчесності, визначення її складових тощо потребують широкої суспільної дискусії та врахування міжнародного досвіду.

Вищий антикорупційний суд

Матеріально-технічне забезпечення діяльності ВАКС

Виділене у звітному періоді ВАКС приміщення, що знаходиться за адресою: вул. Митрополита Василя Липківського, 35, м. Київ, наразі є непридатним для здійснення правосуддя та потребує ремонту[3965]. Однак станом на кінець серпня 2026 року необхідне для цього фінансування відсутнє, а тому ВАКС та АП ВАКС продовжують свою діяльність у раніше займаних приміщеннях[3966].

Рекомендації

Забезпечити ВАКС достатнім фінансуванням для проведення ремонтних та інших видів робіт, необхідних для перетворення переданої ВАКС будівлі під потреби суду.

Державна судова адміністрація України

У серпні 2026 року ВРП призначила двох заступників Голови Державної судової адміністрації України — Віолету Мишкіну та Руслана Холода[3967].

Станом на 3 серпня 2026 року[3968] через збройну агресію Російської Федерації пошкоджень різного ступеня зазнали 194 приміщення судів та органів судової

3963 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо встановлення єдиних законодавчих критеріїв оцінювання доброчесності судді та кандидата на посаду судді : проєкт Закону України, реєстраційний № 15564 від 27.08.2026. ↗

3964 Там само.

3965 Інформація отримана від представника ВАКС у робочому порядку.

3966 Там само.

3967 До виконання обов'язків приступили новопризначені заступники Голови ДСА України. *Державна судова адміністрація України*. 2026. ↗

3968 Аналітична довідка про пошкоджені та зруйновані приміщення судів внаслідок збройної агресії рф та їх відновлення станом на 3 серпня 2026 року. *Державна судова адміністрація України*. 2026. ↗

влади, з яких 170 приміщень належали безпосередньо судам. Як порівняти з даними на 3 червня 2026 року[3969], кількість пошкоджених приміщень зросла.

Натомість упродовж серпня 2026 року відбулося відкриття трьох нових приміщень судів: Долинського районного суду Кіровоградської області, Києво-Святошинського районного суду Київської області, Смілянського міськрайонного суду Черкаської області[3970].

Конституційний Суд України: інституційна спроможність та конкурсний добір

Кадрове забезпечення Конституційного Суду України (КСУ)

Конкурсна комісія при Президентові 4 серпня 2026 року оголосила про початок конкурсного добору кандидатур на одну вакантну посаду судді КСУ за квотою Президента[3971]. Подання документів для участі в конкурсі триватиме до 8 вересня 2026 року.

РСУ 19 серпня 2026 року оголосила про конкурс на одну посаду судді КСУ[3972] за квотою з'їзду суддів України[3973]. Подання документів для участі в конкурсі триватиме до 21 вересня 2026 року.

Наприкінці серпня Дорадча група експертів завершила оцінювання кандидатів у межах конкурсного добору, розпочатого РСУ 22 січня 2026 року, та сформувала рейтинговий список із п'яти кандидатів[3974].

Стан незалежності судової влади

Наприкінці серпня 2026 року в Парламенті зареєстровано проєкт Постанови № 15568[3975], яким передбачено повторне утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради з питань розслідування можливих фактів корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень у правоохоронних органах, судах та органах судової влади (ТСК). Потреба у функціонуванні такої комісії обґрунтовується необхідністю здійснення подальшого парламентського контролю за діяльністю відпо-

---

3969 Аналітична довідка про пошкоджені та зруйновані приміщення судів внаслідок збройної агресії рф та їх відновлення станом на 3 червня 2026 року. *Державна судова адміністрація України*. 2026. ↗

3970 Шлях крізь роки й виклики: на Кіровоградщині урочисто відкрили нову будівлю Долинського районного суду. *Державна судова адміністрація України*. 2026. ↗; Новий простір для Києво-Святошинського районного суду. *Державна судова адміністрація України*. 2026. ↗; Замість трьох старих — один сучасний простір: нова будівля для Смілянського міськрайонного суду. *Державна судова адміністрація України*. 2026. ↗

3971 Оголошення про початок нового конкурсного відбору кандидатур на вакантну посаду судді Конституційного Суду України стосовно осіб, яких призначає Президент України. 04.08.2026. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2026. ↗

3972 21 листопада 2026 року закінчиться строк повноважень судді Віктора Городовенка (квота з'їзду суддів).

3973 Рада суддів України оголошує про початок нового конкурсу на посаду судді Конституційного Суду України. *Рада суддів України*. 2026. ↗

3974 Публікація Дорадчої групи експертів у соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

3975 Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень у правоохоронних органах, судах та органах судової влади : проєкт Постанови Верховної Ради України, реєстраційний № 15568 від 27.08.2026. ↗

відних органів та продовження парламентських розслідувань, розпочатих попередньою ТСК[3976]. Однак з огляду на факти втручання попередньої ТСК в незалежність судової влади, повторне утворення комісії з такими ж функція та в подібному складі виглядає сумнівним.

Станом на кінець серпня 2026 року залишається нерозв'язаним питання реалізації положень Закону № 4905-IX[3977] в частині застосування для визначення базового посадового окладу судді вартісної величини — прожиткового мінімуму для працездатних осіб в розмірі, встановленому законом про Державний бюджет на відповідний рік (Держбюджет)[3978]. Оклади суддів увідповіднено цьому Закону лише в КСУ[3979] та ВАКС[3980] завдяки економії коштів основного фонду виділеного бюджету, що виникла через наявність вакантних посад протягом попередніх семи місяців[3981].

Суддівське самоврядування продовжує наголошувати на тому[3982], що виконання вимог Закону № 4905-IX не потребує додаткових видатків із загального фонду Держбюджету, оскільки може бути забезпечене завдяки накопиченим коштам спеціального фонду бюджету судової влади. Однак Міністерство фінансів України відповідного погодження на це не видає[3983]. Отже, штучно створено різні підходи до нарахування та виплат суддівської винагороди, що ставить суддів у нерівне становище та порушує гарантії суддівської незалежності.

Наразі Міністерство фінансів України розраховує граничні показники видатків на оплату праці суддів на 2027 рік із застосуванням прожиткового мінімуму для працездатних осіб у розмірі 2 102 грн[3984]. Водночас під час формування показників Держбюджету має застосовуватися прожитковий мінімум для працездатних осіб, який на 2027 рік становить 3 691 грн[3985]. Отже, вже на рівні формування Держбюджету на 2027 рік закладається порушення гарантій незалежності судової влади.

Рекомендації

1. Парламенту доцільно відхилити проєкт Постанови Верховної Ради № 15568. Питання втручання народних депутатів у діяльність судової влади через створення та функціонування тимчасових слідчих комісій має стати предметом широкої фахової дискусії.

3976 Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень у правоохоронних органах, судах та органах судової влади : Постанова Верховної Ради України від 19.06.2025 № 4511-IX. ↗

3977 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Закону України «Про Вищу раду правосуддя» щодо удосконалення декларацій доброчесності судді та родинних зв'язків судді : Закон України від 09.06.2026 № 4905-IX. ↗

3978 Рада суддів України ухвалила звернення до Президента України щодо відновлення гарантій незалежності суддів. *Рада суддів України*. 2026. ↗

3979 На підставі аналізу повідомлень про суттєві зміни в майновому стані.

3980 Там само.

3981 Рада суддів України ухвалила звернення до Президента України щодо відновлення гарантій незалежності суддів. *Рада суддів України*. 2026. ↗

3982 Там само.

3983 Там само.

3984 ВРП ухвалила публічне звернення до КМУ та Міністерства фінансів України. *Вища рада правосуддя*. 2026. ↗

3985 Там само.

2. Кабінет Міністрів України (Уряд) має виконати норми Закону № 4905-IX в частині розміру суддівської винагороди та усунути ситуацію, за якої використовуються різні розрахунки суддівської винагороди суддям різних судів.

3. Для розрахунку суддівської винагороди під час формування показників Держбюджету на 2027 рік має застосовуватися прожитковий мінімум для працездатних осіб, який на 2027 рік становить 3 691 грн.

Реформа прокуратури

Діяльність органів прокурорського самоврядування

Всеукраїнська конференція прокурорів

У серпні 2026 року проведено заходи, необхідні для забезпечення подальшого функціонування органів прокурорського самоврядування. Так, ще 2 червня 2026 року Рада прокурорів України (РПУ) ухвалила рішення про проведення чергової всеукраїнської конференції прокурорів.

Всеукраїнська конференція прокурорів відбулася 27 серпня 2026 року, під час якої обрано 11 нових членів РПУ[3986]. Водночас ще **один член РПУ від САП та двоє науковців продовжують виконувати свої повноваження**, **оскільки** п'ятирічний строк їхніх повноважень ще не закінчився. **Один** член від обласної прокуратури не був обраний з невідомих причин. **Головою РПУ** обрано представника Рівненської обласної прокуратури **Василя Мартинюка**[3987].

Під час зазначеної конференції також затверджено зміни до Положення про РПУ, Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів, Положення про порядок роботи органу, що здійснює дисциплінарне провадження, та Регламенту всеукраїнської конференції прокурорів.

Однак якщо під час попередньої всеукраїнської конференції прокурорів у 2024 році в межах пілотного проєкту відповідна робоча група попередньо оцінювала кандидатів до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів (КДКП)[3988], то в межах цієї конференції ця практика не застосовувалася. Отже, нова РПУ обрана на п'ять років за старими правилами без попередньої оцінки відповідності професійним критеріям та доброчесності її членів.

Раніше анонсувалося, що під час всеукраїнської конференції прокурорів мало розглядатися **питання щодо обрання двох членів ВРП**[3989]. Станом на 31 серпня 2026 року ні на вебсайті Офісу Генерального прокурора, ні на вебсайті ВРП **інформації про результати голосування** щодо кандидатів у члени ВРП за квотою орга-

---

3986 Всеукраїнська конференція прокурорів призначила членів Ради прокурорів України. *Офіс Генерального прокурора*. 2026. ↗

3987 Про обрання голови, заступника голови та секретаря Ради прокурорів України : рішення Ради прокурорів України від 28.08.2026 № 119. ↗

3988 Робоча група за підтримки Проєкту ЄС «Право-Justice» надавала оцінку кандидатів до КДКП, зокрема за критерієм доброчесності, за запитом РПУ.

3989 Інформація для кандидатів у делегати від Офісу Генерального прокурора та обраних делегатів на всеукраїнську конференцію прокурорів. *Офіс Генерального прокурора*. 2026. ↗

нів прокуратури немає. Водночас на вебсайті ВРП оприлюднено список із 15 кандидатів до її складу для обрання черговою всеукраїнською конференцією прокурорів[3990], а також уточнено, що така конференція мала відбутися 27 серпня 2026 року.

Під час всеукраїнської конференції прокурорів РПУ представила звіт про виконання завдань органів прокурорського самоврядування за 2021–2026 роки[3991]. За результатами роботи попереднього складу РПУ внесено 531 рекомендацію щодо призначення прокурорів на адміністративні посади, надано 13 роз'яснень щодо додержання вимог законодавства з врегулювання конфлікту інтересів у діяльності прокурорів, розглянуто 50 повідомлень про загрозу незалежності прокурорів, з яких у 9 випадках таку загрозу встановлено. Серед досягнень у своїй роботі РПУ зазначила прийняття Кабінетом Міністрів України постанови № 794[3992], якою право на доступне іпотечне кредитування поширено на прокурорів системи прокуратури України.

Добір прокурорів

КДКП 26 серпня 2026 року визначила рейтинг кандидатів на 121 посаду прокурора окружної прокуратури за результатами добору, розпочатого в грудні 2025 року[3993]. Такі кандидати зараховані до резерву на заміщення вакантних посад прокурорів окружних прокуратур. Також **31 серпня 2026 року КДКП** оголосила про **черговий добір на 71 посаду прокурора окружної прокуратури**[3994].

Реформа юридичної (правничої) освіти

Фінансування навчання юристів коштом державного бюджету. Отримання державних грантів на навчання

Верховна Рада 18 серпня 2026 року прийняла в другому читанні та в цілому Закон № 4946-IX[3995] щодо фінансування здобуття вищої освіти та надання державної цільової підтримки здобувачам вищої освіти (законопроєкт № 10399). Закон передбачає запровадження постійного механізму державної фінансової підтримки здобувачів вищої освіти поряд із навчанням за державним замовленням. До основних видів державної підтримки віднесено академічні, соціальні та спеціальні гранти, гранти Героїв, а також пільгове довгострокове кредитування для здобуття вищої освіти.

3990 Кандидати до складу ВРП. *Вища рада правосуддя*. ↗

3991 Звіт Ради прокурорів України про виконання завдань органів прокурорського самоврядування за 2021–2026 роки. 2026. 20 с. ↗

3992 Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 2 серпня 2022 р. № 856 і від 22 вересня 2025 р. № 1176 : постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2026 № 794. ↗

3993 Про визначення рейтингу кандидатів на посаду прокурора окружної прокуратури при проведенні добору кандидатів на 121 посаду прокурора окружної прокуратури : рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів від 26.08.2026 № 332дк-26. ↗

3994 Про проведення добору кандидатів на посаду прокурора окружної прокуратури : рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів від 31.08.2026 № 336дк-26. ↗

3995 Про внесення змін до деяких законів України щодо фінансування здобуття вищої освіти та надання державної цільової підтримки здобувачам вищої освіти : Закон України від 18.08.2026 № 4946-IX. ↗

Для державної політики у сфері правничої освіти цей Закон має значення, оскільки створює законодавчу основу для фінансування навчання вступників на контрактній формі за допомогою персоналізованих державних грантів, розмір яких залежатиме від результатів зовнішнього оцінювання та обраної спеціальності.

Кабінет Міністрів України 19 серпня 2026 року прийняв постанову № 1030[3996], якою затвердив порядок реалізації експериментального проєкту щодо надання академічних грантів для здобуття вищої освіти та врегулював основні умови надання академічних грантів вступникам 2026 року. У 2026 році грантову підтримку вперше поширено на осіб, які вступили до магістратури на основі здобутого ступеня бакалавра. Право на отримання гранту та його розмір для таких вступників визначаються залежно від результатів Єдиного вступного іспиту (ЄВІ), Єдиного фахового вступного випробування (ЄФВВ) та/або Єдиного державного кваліфікаційного іспиту (ЄДКІ).

Для вступників за спеціальностями галузі знань D Бізнес, адміністрування та право, до якої належать спеціальності D8 Право та D9 Міжнародне право, грант першого рівня не надається ні на бакалаврському, ні на магістерському рівні. Вступники на правничі спеціальності можуть претендувати на грант другого рівня: на бакалаврському рівні — у розмірі 27 тис. грн на навчальний рік за умови отримання не менш як 170 балів із кожного з двох предметів національного мультипредметного тесту; на магістерському рівні — у розмірі 40 тис. грн на навчальний рік за умови отримання не менш як 160 балів із двох вступних випробувань з-поміж тесту загальної навчальної компетентності ЄВІ, тесту з іноземної мови ЄВІ та ЄФВВ або ЄДКІ у передбачених законодавством випадках[3997].

Спеціального підвищувального коефіцієнта спеціальності для D8 Право та D9 Міжнародне право не передбачено, тому під час визначення розміру гранту для цих спеціальностей застосовується коефіцієнт спеціальності 1. Водночас незалежно від коефіцієнта спеціальності може застосовуватися регіональний коефіцієнт 1,5 — для вступників, які у 2026 році здобули повну загальну середню освіту в Запорізькій, Миколаївській, Сумській або Харківській області та вступили до закладу вищої освіти, розташованого в тій самій області.

Отже, постанова Кабінету Міністрів України № 1030 врегулювала основні умови надання академічних грантів вступникам 2026 року, які станом на 31 липня 2026 року не були визначені окремо для нового набору. Водночас для вступників за спеціальностями D8 Право та D9 Міжнародне право грантова підтримка обмежується грантом другого рівня, а спеціальний галузевий коефіцієнт, який збільшував би його базовий розмір, не застосовується.

Ліцензування та акредитація правничих шкіл

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти 25 серпня 2026 року внесло зміни до Переліку суттєвих недоліків, який використовується експертними

3996 Про реалізацію експериментального проекту щодо надання академічних грантів для здобуття вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2026 № 1030. ↗

3997 Нові гранти та підтримка магістрів: що змінюється для вступників 2026 року. *Міністерство освіти і науки України*. 2026. ↗

групами під час оцінювання освітніх програм за Критеріями оцінювання якості освітньої програми[3998]. Оновлений Перелік прямо включає до суттєвих недоліків відсутність аналізу закладом вищої освіти того, чи підтверджуються результати навчання здобувачів результатами ЄДКІ, або невжиття заходів для виявлення та усунення причин установленої невідповідності. До Переліку також включено недотримання вимог щодо оприлюднення кваліфікаційних робіт та невідповідність внутрішньої системи забезпечення академічної доброчесності вимогам законодавства.

Зазначені зміни мають безпосереднє значення для акредитації освітніх програм за спеціальностями D8 Право та D9 Міжнародне право, оскільки посилюють зв'язок між результатами зовнішнього оцінювання здобувачів, внутрішньою системою забезпечення якості освіти та наслідками акредитаційної експертизи. Водночас зміни до Переліку суттєвих недоліків не запроваджують спеціального порядку акредитації правничих освітніх програм, обов'язкового врахування показників працевлаштування випускників або обов'язкового залучення представників правничих професій до складу експертних груп.

Оприлюднений Міністерством освіти і науки України (МОН) 2 липня 2026 року для громадського обговорення проєкт наказу про внесення змін до Положення про акредитацію освітніх програм протягом серпня не був затверджений. Отже, станом на 31 серпня 2026 року запропоновані МОН зміни залишалися на стадії проєкту, а Положення про акредитацію освітніх програм, затверджене наказом МОН від 15 травня 2024 року № 686[3999], у відповідній частині не змінилося.

Оновлення змісту навчальних програм та професійні стандарти

У серпні 2026 року робота над професійними стандартами «Адвокат» та «Помічник адвоката» перейшла до організаційного етапу. Перше засідання Комітету Національної асоціації адвокатів України з питань стандартів професії адвоката відбулося 7 серпня 2026 року, під час якого підтримано створення робочої групи з розроблення відповідних професійних стандартів[4000]. До її складу планується залучити представників роботодавців, наукової спільноти, закладів освіти та професійної спілки. Підготовка проєктів професійних стандартів розрахована на строк до одного року.

Ця подія є продовженням розпочатої в лютому 2026 року роботи над професійними стандартами адвоката та помічника адвоката. Розроблення відповідних стандартів може створити основу для подальшого узгодження стандартів вищої освіти за спеціальностями D8 Право та D9 Міжнародне право з вимогами професійного середовища, зокрема щодо професійних, цифрових та етичних компетентностей.

Водночас протягом серпня 2026 року проєкти професійних стандартів «Адвокат» та «Помічник адвоката» ще не були розроблені, винесені на громадське обгово-

---

3998 Перелік суттєвих недоліків : додаток 1 до Звіту експертної групи, затверджений рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 27.08.2024 (протокол № 15 (65), зі змінами, внесеними рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 25.08.2026 (протокол № 14 (105). ↗

3999 Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 15.05.2024 № 686. ↗

4000 Професійні стандарти адвоката і помічника підготують в НААУ. *Національна асоціація адвокатів України*. 2026. ↗

рення або затверджені. Нових стандартів вищої освіти за спеціальностями D8 Право та D9 Міжнародне право також не затверджено.

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ

Інституційна рамка

Під час обрання 5 серпня 2026 року запобіжного заходу ексвіцепрем'єрці, колишній посолці України в США Ользі Стефанішиній, якій Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) повідомили про підозру в незаконному збагаченні та недостовірному декларуванні, прокурор САП оприлюднив листування, яке вказує на її ймовірний вплив на конкурс із добору Голови Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК)[4001]. Йдеться про вказівки державному секретарю Міністерства юстиції України (Мін'юст) Олександру Буханевичу щодо складу конкурсної комісії, визначення фаворитів та обмін позначеними кольорами списками кандидатів із делегованими Урядом членами комісії. Подібну взаємодію згадано і щодо добору керівництва Бюро економічної безпеки України (БЕБ) та директора НАБУ. Ці обставини підтверджують, що участь міжнародних експертів із вирішальним голосом у конкурсних комісіях залишається критично важливим запобіжником політизації доборів на керівні посади в антикорупційних та судових органах.

НАБУ та САП 19 серпня 2026 року оприлюднили результати спецоперації «Форест Гамп», за матеріалами якої ексзаступниця Керівника Офісу Президента Ірина Мудра, колишній народний депутат Максим Микитась та інші особи, за версією слідства, організували легалізацію 150 млн грн готівки для сплати застави за одного з фігурантів справи «Мідас», використавши для цього акціонерне товариство «Сенс Банк», 100% акцій якого належать державі[4002]. На оприлюднених записах заступниця керівника Офісу Президента також обговорювала потребу в «кадровому резерві» для майбутніх конкурсів до антикорупційних органів та просила посприяти обранню потрібних членів Ради громадського контролю НАБУ. Ці факти є черговим підтвердженням того, що заявлене перед міжнародними партнерами оновлення влади не супроводжується відмовою від спроб впливати на роботу антикорупційної інфраструктури, хоча після оприлюднення деталей слідства заступниця керівника Офісу Президента була звільнена з посади.

У звітному періоді відбувся кадровий прогрес. На сайті Офісу Президента 21 серпня 2026 року оприлюднено укази Президента про призначення переможців конкурсу до ВАКС та АП ВАКС[4003]. До першої інстанції призначено 11 суддів, а до АП ВАКС — 5. Поповнення кадрового складу ВАКС на цьому не завершено. ВРП 13 серпня 2026 року сформувала подання про призначення суддею ВАКС Дениса Коваленка, однак відповідний Указ Президента станом на кінець серпня не оприлюднено. Водночас у співбесідах з двома чинними суддями першої інстанції

4001 Незалежні міжнародні експерти мають зберегти вирішальний голос у конкурсних комісіях. *Transparency International Ukraine*. 2026. ↗

4002 Операція «Форест Гамп» / Національне антикорупційне бюро України та Спеціалізована антикорупційна прокуратура. *YouTube*. 2026. ↗

4003 Президент України призначив 16 суддів до ВАКС та АП ВАКС. *Transparency International Ukraine*. 2026. ↗

ВАКС, які претендують на посади в апеляції, оголошено перерву ВРП. Ще троє кандидаток очікують на рекомендації ВККС для заповнення вакансій, що можуть утворитися в першій інстанції ВАКС.

Конкурсна комісія з організації та проведення конкурсу на адміністративні посади в САП 19 серпня 2026 року оголосила відкритий конкурсний добір на посаду заступника керівника САП[4004]. Конкурс проходитиме за оновленою процедурою: комісія складається з 6, а не 11 членів, усунуто підстави для блокування її рішень через відсутність кворуму. З огляду на завершення повноважень керівника САП Олександра Клименка в липні 2027 року та подальша ймовірність виконання переможцем конкурсу обов'язків керівника САП, прозорість і оперативність цього добору мають особливе значення.

Рекомендації

Верховній Раді варто на законодавчому рівні передбачити обов'язкове залучення міжнародних експертів із вирішальним голосом у конкурсних процедурах добору керівництва правоохоронних, антикорупційних органів та інституцій судової влади.

Перевірка декларацій та моніторинг способу життя

У липні 2026 року НАЗК завершило автоматизовану перевірку декларацій, поданих за 2025 рік. У межах кампанії декларування публічні службовці подали до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, понад 634 тис. декларацій, з яких автоперевірку могли пройти 607 708. Довідку про успішне проходження автоперевірки отримали 244 659 декларацій, або 40,26% від тих, що проходили перевірку. У попередніх звітних періодах цей показник становив 28% (2021), 26% (2022), 24% (2023) та 40% (2024). НАЗК пояснює зростання підвищенням якості заповнення декларацій та ефективністю цифрових сервісів Агентства: функцій «Дані для декларації» та «Автозаповнення»[4005].

Утім, ці показники не свідчать про ефективність системи фінансового контролю у виявленні незаконного збагачення чи необґрунтованих активів. Автоперевірка може встановити лише те, що автоматичним шляхом не виявлено невідповідностей на суму понад 150 прожиткових мінімумів.

Черговим показовим прикладом обмеженості цього інструмента є справа колишньої віцепрем'єр-міністерки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, а згодом Міністерки юстиції та посолки України в США Ольги Стефанішиної, якій 5 серпня 2026 року НАБУ та САП повідомили про підозру за ст. 368^5 Кримінального кодексу України (КК України) (незаконне збагачення на 13,9 млн грн) та ч. 2 ст. 366^2 КК України (умисне внесення до декларації завідомо недостовірних відомостей в особливо великому розмірі). За версією слідства, у власності та корис-

4004 Стартував прийом документів на посаду заступника керівника САП. *Transparency International Ukraine*. 2026. ↗

4005 НАЗК завершило автоперевірки декларацій за 2025 рік. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2026. ↗

туванні посадовиці перебували активи, оформлені на близьких осіб і підлеглих[4006]. Жодних відомостей про це майно в її деклараціях не було. Водночас усі декларації Ольги Стефанішиної за 2022–2026 роки успішно пройшли автоматизовану перевірку НАЗК[4007]. Як і у справі Германа Галущенка, ознаки корупційних правопорушень були виявлені не системою фінансового контролю, а в межах розслідування НАБУ.

Державне фінансування політичних партій

Кампанія звітування політичних партій за II квартал 2026 року завершилася 10 серпня 2026 року. Понад 110 партій із 399 зареєстрованих в Україні, зокрема 71 партія, яка перебуває в стані припинення, не подали до НАЗК звіти про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру. Аналогічний показник зафіксовано за I квартал 2026 року, що свідчить про сталість проблеми[4008]. Водночас кількість поданих звітів (286 за I квартал 2026 року та 287 за II квартал) — найвищий показник із часу відновлення обов'язкового звітування у 2023 році[4009].

Відповідно до ч. 20 ст. 17 Закону України «Про політичні партії в Україні»[4010], НАЗК протягом 10 календарних днів із дня завершення строку подання звітів оприлюднює на офіційному вебсайті список партій, які не подали звіти вчасно, та має забезпечити притягнення винних осіб до відповідальності. За неподання звіту передбачена відповідальність за ст. 212[21] Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) у вигляді штрафу від 300 до 400 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 5 100 до 6 800 грн). Розмір санкції залишається непропорційно низьким і не забезпечує стримувального ефекту, що підтверджується стабільно високою кількістю партій, які систематично ігнорують обов'язок звітування.

Правова рамка

Комітет Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності 19 серпня 2026 року рекомендував не вносити до порядку денного 16-ї сесії Парламенту п'ять законопроєктів, пов'язаних із євроінтеграцією та реформуванням правоохоронних і антикорупційних органів, формально пославшись на «втрату актуальності»[4011]: № 15343[4012] — запроваджує конкурс на посаду Генерального проку-

---

4006 Між євроінтеграцією, США та підозрами в корупції: дві справи Ольги Стефанішиної. *Transparency International Ukraine*. 2026. ↗

4007 Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2026. ↗

4008 Понад 110 політичних партій не подали звіти за II квартал 2026 року. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2026. ↗

4009 Там само.

4010 Про політичні партії в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2365-III. Ч. 20 ст. 17. ↗

4011 Публікація Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

4012 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення незалежності посади Генерального прокурора : проєкт Закону України від 22.06.2026 № 15343. ↗

рора; № 15334[4013] — розширює повноваження НАБУ, зокрема дозволяючи Бюро розслідувати діяльність керівництва Офісу Президента та Державного бюро розслідувань (ДБР), і надає керівнику САП право самостійно звертатися із запитом про екстрадицію; № 15354[4014] — зупиняє перебіг строків давності в корупційних справах після передання обвинувального акта до суду та в разі мобілізації обвинуваченого; № 15333[4015] — запроваджує механізми протидії штучному затягуванню судових справ і скасовує так звані правки Лозового; № 13602[4016] — передбачає перезавантаження ДБР та конкурс на посаду його керівника з переважним голосом незалежних міжнародних експертів.

Комітет фактично рекомендував зняти всі п'ять законопроєктів з подальшого розгляду без обговорення по суті. Аргументація членів Комітету (ці ініціативи «стосуються політики, а не права», що їхні автори не входять до складу урядової робочої групи з переговорів про вступ до ЄС, а також очікування «урядових версій» законопроєктів) не спростовує того, що йдеться про виконання конкретних євроінтеграційних зобов'язань, а не про довільні депутатські ініціативи. Голова Комітету Верховної Ради з питань антикорупційної політики Анастасія Радіна звернула увагу, що рішення про «втрату актуальності» законопроєкту № 15334, який розширює підслідність НАБУ і САП на керівництво Офісу Президента та директора ДБР, ухвалено на тлі спецоперації «Форест Гамп», у якій фігурує вже колишня заступниця керівника Офісу Президента[4017].

Рекомендації

Верховній Раді треба переглянути рішення Комітету Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності та забезпечити включення законопроєктів № 15343, 15334, 15354, 15333 і 13602 до порядку денного 16-ї сесії для розгляду по суті.

Лобіювання

Друга кампанія звітування про лобістську діяльність завершилася 1 серпня 2026 року. Станом на кінець звітного періоду в Реєстрі прозорості зареєстровано 202 суб'єкти лобіювання (98 юридичних осіб, зокрема три іноземні, та 104 фізичні особи), з яких 174 (86,1%) продовжують діяльність, п'ять її зупинили, а 23 — припинили. У звітах за перше півріччя 2026 року зазначено 624 предмети лобіювання, 277 об'єктів лобіювання, 505 посадових осіб, до яких зверталися лобісти,

4013 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення порядку визначення підслідності та процесуального забезпечення міжнародного співробітництва : проєкт Закону України, реєстраційний № 15334 від 16.06.2026. ↗

4014 Про внесення змін до статті 49 Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку обчислення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності : проєкт Закону України, реєстраційний № 15354 від 26.06.2026. ↗

4015 Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо посилення ефективності кримінального провадження в разі спливу строків досудового розслідування та запобігання зловживанню процесуальними правами учасників кримінального провадження : проєкт Закону України, реєстраційний № 15333 від 16.06.2026. ↗

4016 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення роботи Державного бюро розслідувань : проєкт Закону України, реєстраційний № 13602 від 06.08.2025. ↗

4017 Публікація Голови Комітету Верховної Ради України з питань антикорупційної політики Анастасії Радіної в соціальній мережі Facebook. 2026. ↗

1 216 взаємодій (з них 335 зустрічей), 24 договори про надання послуг з лобіювання та 545 клієнтів і бенефіціарів[4018].

Як порівняти з першою кампанією звітування, зафіксовано суттєве зростання: кількість предметів лобіювання збільшилася більше ніж удвічі (з 298 до 624), договорів — з 10 до 24, а клієнтів і бенефіціарів — зі 168 до 545. Найбільше взаємодій зафіксовано з представниками Верховної Ради (476), Міністерством економіки, довкілля та сільського господарства України (166), Міністерством охорони здоров'я України (72), Міністерством цифрової трансформації України (50) та Кабінетом Міністрів України (48)[4019].

Водночас дисципліна звітування залишається проблемною: зі 185 суб'єктів, які зобов'язані подавати звіт про лобістську діяльність, лише 153 (82,7%) зробили це у встановлений строк, 1 подав звіт із запізненням, а 31 суб'єкт (16,8%) звіт не подав. Юридичні особи виявилися дисциплінованішими за фізичних (89,1% проти 76,3%)[4020].

ЗАХИСТ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРАВ І СВОБОД

Реінтеграція ТОТ та захист прав постраждалих від російської агресії (ВПО, жителі ТОТ тощо)

На початку серпня 2026 року Уряд постановою № 1003[4021] завершив розподіл повноважень між міністерствами, зокрема в частині постраждалого населення. Основні повноваження щодо внутрішньо переміщених осіб (ВПО), тимчасово окупованих територій (ТОТ) України, депортованих осіб та повернення громадян з-за кордону зосереджено в новоствореному Міністерстві у справах громад, територій та внутрішньо переміщених осіб України, тоді як соціальний захист та інтеграція ВПО залишаються за Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності України (Мінсоцполітики). Це створює потенційні ризики для послідовної реалізації державної політики, оскільки Міністерство у справах громад, територій та внутрішньо переміщених осіб України перебуває на етапі інституційного створення та не має станом на звітний період необхідних ресурсів. Крім того, під час такого розподілу окремі повноваження були виключені, а саме: відновлення інфраструктурно-логістичних і транспортних зв'язків на ТОТ у процесі реінтеграції; аналіз та координація заходів щодо створення умов для в'їзду осіб на ТОТ і виїзду з неї, зокрема доступу населення до гуманітарно-логістичних центрів[4022].

4018 Завершилася друга кампанія звітування про лобістську діяльність: більш ніж удвічі зросла кількість предметів лобіювання та клієнтів. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 2026. ↗

4019 Там само.

4020 Там само.

4021 Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2026 № 1003. ↗

4022 Розмежування повноважень оновленого Мінрозвитку та новоствореного Мінрегіону у сфері захисту прав постраждалих внаслідок збройної агресії людей та територій. Громадська організація «Громадський холдинг "ГРУПА ВПЛИВУ"». 2026. ↗

Облік шкоди, завданої особистим немайновим правам постраждалих внаслідок збройної агресії РФ, а також система їх підтримки

Реєстр збитків для України, створений під егідою Ради Європи, у серпні 2026 року відкрив нові категорії для юридичних осіб, щодо яких приймаються заяви про завдану шкоду. Відкриті категорії стосуються пошкодження або знищення нерухомого майна, що належить державі Україна (категорії B) та юридичним особам (категорії C), а саме: B1.3 та C1.3 — Пошкодження або знищення житлового нерухомого майна — житлових приміщень; B1.4 та C1.4 — Пошкодження або знищення житлового нерухомого майна — місць загального користування; B1.5 — Пошкодження або знищення громадських будівель та споруд; C1.5 — Пошкодження або знищення нежитлового нерухомого майна (не пов'язане зі збитками для бізнесу)[4023]; C3.2 — Втрата контролю над майном на тимчасово окупованих територіях[4024], A3.4 — Втрата оплачуваної роботи[4025]. Також відкрито категорії, які дають змогу державі Україна вимагати компенсації задокументованих витрат, понесених на підтримку постраждалого населення та відновлення безпеки територій, забруднених мінами та нерозірваними боєприпасами, і формувати необхідну для цього доказову базу[4026].

Соціальний захист та виплата пенсій

Кабінет Міністрів України, зокрема Мінсоцполітики, мав розпочати роботу над увідповідненням підзаконного регулювання Закону № 4924-IX[4027], зокрема підготувати нову редакцію постанови Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 року № 509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб»[4028]. Нова редакція має забезпечити практичну реалізацію оновленої моделі обліку ВПО, зокрема щодо підтвердження перебування на обліку, актуалізації відомостей, електронної взаємодії та підстав зняття з обліку. Водночас неурядові організації наголошують[4029] на необхідності завчасного ухвалення нових процедур, збереження безперервності обліку та пов'язаних із ним прав, усунення цифрових і бюрократичних бар'єрів, а також недопущення використання зняття з обліку як механізму непрямого примусу до повернення на ТОТ України чи до територій, визнаних безпечними.

Крім вказаної постанови, Уряд також має розробити та затвердити три нові підзаконні нормативно-правові акти (порядок встановлення факту відновлення умов

4023 Міжнародний Реєстр збитків для України оголошує про запуск нових категорій заяв про компенсацію пошкодженого або знищеного нерухомого майна для юридичних осіб та держави Україна. *Реєстр збитків для України*. 2026. ↗

4024 Реєстр збитків для України оголошує про запуск нової категорії заяв для юридичних осіб щодо майна на тимчасово окупованих територіях. *Реєстр збитків для України*. 2026. ↗

4025 Реєстр збитків для України оголошує про запуск категорії заяв A3.4, що стосується втрати оплачуваної роботи. *Реєстр збитків для України*. 2026. ↗

4026 Міжнародний Реєстр збитків для України оголошує про запуск категорій заяв для держави Україна B4 та B5. *Реєстр збитків для України*. 2026. ↗

4027 Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 01.07.2026 № 4924-IX. ↗

4028 Про облік внутрішньо переміщених осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 509. ↗

4029 Рекомендації щодо приведення постанови Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 року № 509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб» у відповідність до Закону України від 1 липня 2026 року № 4924-IX «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». *Донбас SOS*. 2026. ↗

для безпечного, добровільного та гідного повернення до покинутого місця проживання; порядок проведення оцінювання потреб ВПО, ступеня їх задоволення та інтеграції за місцем проживання на всіх етапах внутрішнього переміщення; порядок надання одноразової допомоги ВПО під час добровільного повернення до покинутого місця проживання), а також внести зміни до щонайменше чотирьох інших таких актів.

Рекомендації

Забезпечити своєчасне розроблення із залученням громадськості та прийняття всіх необхідних підзаконних нормативно-правових актів на виконання Закону України від 1 липня 2026 року № 4924-IX «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» до набрання ним чинності 22 жовтня 2026 року.

Протидія дискримінації та злочинам на ґрунті ненависті

У серпні 2026 року суттєвих законодавчих змін, які б усунули раніше описані прогалини антидискримінаційного законодавства, не відбулося. Водночас продовжилося практичне впровадження нового механізму реагування на випадки дискримінації за ознакою статі, насильства за ознакою статі та сексуальних домагань[4030].

Протягом весни–літа 2026 року розпочалося створення комісій з питань розгляду звернень щодо випадків дискримінації за ознакою статі, насильства за ознакою статі та сексуальних домагань на рівні центральних органів виконавчої влади, їхніх територіальних органів, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Зокрема, 8 квітня 2026 року комісію утворено в апараті Державної служби статистики України[4031]. Механізм впроваджується також на місцевому рівні. Апарат Київської міської державної адміністрації 4 серпня 2026 року повідомив про створення відповідної комісії[4032].

Наразі оприлюднена інформація демонструє лише формальне створення децентралізованої мережі комісій у різних видах органів публічної влади, проте ще не дозволяє оцінити її доступність для потерпілих чи ефективність їхньої роботи. У відкритих джерелах відсутня систематизована інформація про загальну кількість створених комісій у центральних і місцевих органах влади, кількість отриманих ними звернень, результати їх розгляду, тривалість процедур, виконання рекомендацій комісій або застосування заходів до осіб, щодо яких встановлено факт порушення. Так само поки відсутня достатня практика, яка дала б змогу оцінити, як комісії застосовують передбачене Порядком реагування на випадки дискримінації за ознакою статі перекладення тягаря доказування.

4030 Про затвердження Порядку реагування на випадки дискримінації за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 18.02.2026 № 226. ↗

4031 Положення про комісію з питань розгляду звернень щодо випадків дискримінації за ознакою статі, насильства за ознакою статі та сексуальних домагань в апараті Державної служби статистики України : наказ Державної служби статистики України від 08.04.2026 № 85. ↗

4032 В апараті КМДА створили Комісію з розгляду звернень щодо випадків дискримінації за ознакою статі. *Київська міська державна адміністрація*. 2026. ↗

Станом на кінець серпня 2026 року законодавчих змін, які б забезпечили повноцінний механізм перенесення тягаря доказування в судових справах про дискримінацію, не прийнято. Зокрема, Уряд досі не вніс на розгляд Парламенту законопроєкт, аналогічний за змістом до раніше відкликаного законопроєкту № 15107[4033].

Уже понад рік Комітет Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності опрацьовує законопроєкт № 13597[4034], що передбачає внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації, та альтернативні до нього законопроєкти № 13597-1 і № 13597-2[4035].

Розроблений Державною службою України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС) законопроєкт щодо визначення та заборони мови ворожнечі перейшов до стадії міжвідомчого обговорення[4036]. Національна рада з питань телебачення і радіомовлення 6 серпня 2026 року розглянула такий законопроєкт та запропонувала доопрацювати визначення мови ворожнечі для його узгодження із Законом України «Про медіа». Це свідчить про подальший рух законодавчої ініціативи, хоча вона не усуває описаних питань щодо узгодження різних механізмів відповідальності за прояви мови ворожнечі та не узгоджується із законопроєктом № 13597. Водночас зазначений законопроєкт станом на кінець серпня 2026 року не внесений на розгляд Верховної Ради.

Рекомендації

1. Кабінету Міністрів України та Національній соціальній сервісній службі України варто забезпечити системний моніторинг виконання Порядку реагування на випадки дискримінації за ознакою статі, затвердженого постановою Уряду № 226, щодо створення механізмів реагування на випадки дискримінації за ознакою статі, насильства за ознакою статі та сексуальних домагань, зокрема збирати та оприлюднювати інформацію про кількість органів, у яких створено комісії, кількість отриманих і розглянутих звернень та результати їх розгляду.

2. Національній соціальній сервісній службі України доцільно забезпечити єдині методичні підходи до застосування комісіями перекладення тягаря доказування, оцінювання фактів дискримінації та врахування випадків поєднання дискримінації за ознакою статі з іншими захищеними ознаками.

4033 Про внесення зміни до статті 81 Цивільного процесуального кодексу України щодо імплементації положень Директиви Ради Європейського Союзу 2004/113/ЄС : проєкт Закону України, реєстраційний № 15107 від 30.03.2026. ↗

4034 Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації : проєкт Закону України, реєстраційний № 13597 від 04.08.2025. ↗

4035 Про внесення змін до статті 161 Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками : проєкт Закону України, реєстраційний № 13597-1 від 18.08.2025. ↗; Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких інших законів України щодо боротьби з проявами дискримінації : проєкт Закону України, реєстраційний № 13597-2 від 20.08.2025. ↗

4036 Російський блогер поповнив перелік заборонених осіб, нові конкурси, заходи реагування — результати засідання Національної ради. *Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення*. 2026. ↗

Свобода релігій та переконань. Захист прав корінних народів та осіб, які належать до національних меншин

ДЕСС продовжила докладати зусиль щодо визнання структурних частин Української православної церкви (УПЦ), які де-юре є окремими релігійними організаціями, афілійованими з іноземною релігійною організацією, діяльність якої в Україні заборонена (тобто з Російською православною церквою). У серпні 2026 року ДЕСС виявила ознаки афілійованості Управління Запорізької єпархії УПЦ[4037], а також розпочала аналогічне дослідження щодо Управління Бориспільської єпархії УПЦ[4038].

У серпні 2026 року оприлюднено текст змін до Плану заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України, хоча саме розпорядження щодо внесення таких змін Кабінет Міністрів України прийняв ще в червні 2026 року[4039].

Захист прав людей з інвалідністю

У сфері захисту прав людей з інвалідністю протягом серпня 2026 року не відбулося системних змін, які б комплексно розв'язали раніше описані в цьому звіті проблеми, а загальний прогрес залишався фрагментарним.

Водночас позитивним зрушенням стало прийняття в серпні 2026 року Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо формування комплексної державної підтримки та підвищення соціальних гарантій для сімей з особами з інвалідністю»[4040]. Закон передбачає запровадження з 1 січня 2027 року базової величини для визначення розмірів державних виплат (не менше ніж 4 тис. грн) та гарантує державне фінансування послуг раннього втручання й тимчасового відпочинку для батьків дітей з інвалідністю. Проте для інших категорій дорослих людей з інвалідністю системні розриви в доступі до послуг зберігаються. Станом на кінець серпня 2026 року зазначений Закон знаходиться на підписі в Президента.

Критичним кроком назад у реформуванні системи встановлення інвалідності стало прийняття Закону № 4954-IX[4041], який вніс зміни до Закону № 4170-IX[4042], відтермінувавши запровадження нової системи оцінювання функціонування особи на основі біопсихосоціальної моделі до 2030 року. Це рішення фактично усунуло Мінсоцпо-

---

4037 Виявлено три ознаки афілійованості Запорізької єпархії УПЦ. *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті*. 2026. ↗

4038 ДЕСС розпочинає дослідження щодо афілійованості Управління Бориспільської єпархії УПЦ з іноземною релігійною організацією. *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті*. 2026. ↗

4039 Про внесення змін до плану заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.06.2026 № 570. ↗

4040 Про внесення змін до Закону України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» щодо формування комплексної державної підтримки та підвищення соціальних гарантій для сімей з особами з інвалідністю : проєкт Закону України, реєстраційний № 14191 від 05.11.2025. ↗

4041 Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення права військовослужбовців, ветеранів та військовополонених, яких звільнено з полону, на належну медичну допомогу, реабілітацію та протезування : Закон України від 19.08.2026 № 4954-IX. ↗

4042 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування медико-соціальної експертизи та впровадження оцінювання повсякденного функціонування особи : Закон України від 19.12.2024 № 4170-IX. ↗

літики від проведення такої оцінки та законсервувало застарілу медичну модель. Водночас Закон № 4954-IX буде введений у дію наприкінці листопада 2026 року.

Станом на кінець серпня 2026 року Уряд так і не подав до Парламенту законопроєкт щодо запровадження нової системи оцінювання функціонування особи на основі біопсихосоціальної моделі, попри жорстку критику з боку коаліції з понад 20 правозахисних організацій[4043]. Водночас стратегічним підґрунтям для належного проведення реформи має стати схвалений у травні 2026 року проєкт Світового банку SPIRIT (Social Protection for Inclusion, Resilience, Innovation and Transformation), реалізація якого покладена на Мінсоцполітики[4044]. Одним із трьох основних напрямів проєкту є реформа встановлення інвалідності: перехід від суто медичної оцінки до людиноцентричного підходу та оцінки реальних потреб людини.

Рекомендації

Скасувати відтермінування реформи оцінювання інвалідності до 2030 року та залучити Мінсоцполітики до розроблення механізму оцінювання функціонування особи з урахуванням біопсихосоціальної моделі.

Гендерна рівність та захист прав ЛГБТІК+

Протягом серпня 2026 року суттєвих законодавчих змін у сфері гендерної рівності та захисту прав ЛГБТІК+ не відбулося. Водночас 21 серпня 2026 року Кабінет Міністрів України зареєстрував законопроєкт № 15545[4045], який за змістом відтворює основні положення відкликаного раніше законопроєкту № 14036[4046]. Законопроєкт пропонує внести зміни до Дисциплінарного статуту Національної поліції України з метою інтеграції принципів рівності та недискримінації в систему службової дисципліни: закріплення обов'язку поліцейських утримуватися від дискримінації та сексуальних домагань, відповідальність керівників за забезпечення рівних прав жінок і чоловіків у підрозділах, а також процедурні механізми реагування, зокрема службові розслідування дисциплінарними комісіями з урахуванням гендерного балансу їхнього складу.

Рекомендації

Верховній Раді доцільно прийняти законопроєкт «Про внесення змін до Дисциплінарного статуту Національної поліції України щодо врегулювання питання запобігання випадкам дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань на робочому місці» (реєстраційний № 15545).

4043 Звернення громадськості до народних депутатів щодо спроб відтермінувати реформу інвалідності до 2030 року. *Пацієнти України*. 2026. ↗

4044 Світовий банк схвалив проєкт SPIRIT для трансформації системи соціального захисту України обсягом 880 млн доларів. *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*. 2026. ↗

4045 Про внесення змін до Дисциплінарного статуту Національної поліції України щодо врегулювання питання запобігання випадкам дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань на робочому місці : проєкт Закону України, реєстраційний № 15545 від 21.08.2026. ↗

4046 Про внесення змін до Дисциплінарного статуту Національної поліції України щодо врегулювання питання запобігання випадкам дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань на робочому місці : проєкт Закону України, реєстраційний № 14036 від 12.09.2025. ↗

РОЗДІЛ 24 «ЮСТИЦІЯ, СВОБОДА ТА БЕЗПЕКА»

БОРОТЬБА З СЕРЙОЗНИМИ ЗЛОЧИНАМИ ТА ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

Стан реалізації стратегічних документів у сфері реформування органів правопорядку

Третє засідання робочої групи експертного рівня Координаційної ради з питань моніторингу реалізації плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (КСП), відбулося 27 серпня 2026 року[4047]. Учасники робочої групи **схвалили проєкт концепції законопроєкту «Про органи правопорядку»**, розглянули стан виконання заходів Плану заходів до КСП та визначили перелік із 15 пріоритетних законопроєктів щодо реформування органів правопорядку. Основними пунктами проєкту зазначеної концепції є такі: 1) статус і вичерпний перелік органів правопорядку; 2) повноваження і компетенція кожного з органів, щоб було чітке розділення сфер відповідальності; 3) статус службовців органів правопорядку; 4) дисциплінарна відповідальність; 5) демократичний цивільний контроль. Завершити роботу над підготовкою проєкту Закону «Про органи правопорядку» заплановано на грудень 2026 року[4048].

Стан законодавства щодо боротьби з організованою злочинністю. Створення постійно діючого національного координаційного органу з питань боротьби з організованою злочинністю

На початку серпня 2026 року група народних депутатів зареєструвала у Верховній Раді проєкт Закону щодо утворення Міжвідомчої координаційної комісії у сфері боротьби з організованою злочинністю (Національного координатора)[4049]. Цей законопроєкт є схожим за змістом до раніше відкликаного урядового законопроєкту № 13676[4050]. Водночас відповідно до Дорожньої карти з питань верховенства права такий **законопроєкт мав бути прийнятий у I кварталі 2026 року**.

Підвищення інституційної спроможності Бюро економічної безпеки України

БЕБ 29 липня 2026 року затвердило **новий Порядок проведення перевірок працівників БЕБ на доброчесність та моніторингу способу їх життя**[4051], у якому зак-

---

4047 Заступник Міністра внутрішніх справ Олексій Сергєєв провів чергове засідання робочої групи експертного рівня Координаційної ради. *Міністерство внутрішніх справ України*. 2026. ↗

4048 Інформація озвучена під час зазначеного заходу, у якому брали участь представники ЛЗІ.

4049 Про внесення змін до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» щодо утворення Міжвідомчої координаційної комісії у сфері боротьби з організованою злочинністю (Національного координатора) : проєкт Закону України, реєстраційний № 15493 від 07.08.2026. ↗

4050 Про внесення змін до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» щодо утворення Міжвідомчої координаційної комісії у сфері боротьби з організованою злочинністю (Національного координатора) : проєкт Закону України, реєстраційний № 13676 від 21.08.2025. ↗

4051 Про затвердження Порядку проведення перевірок працівників Бюро економічної безпеки України на доброчесність та моніторингу способу їх життя : наказ Бюро економічної безпеки України від 29.07.2026 № 368. ↗

ріплені принципи перевірки працівників БЕБ на доброчесність та моніторингу їхнього способу життя, визначені критерії доброчесності, деталізовані повноваження та обов'язки працівників Департаменту внутрішнього контролю і права працівників цього органу, щодо яких здійснюються такі контрольні заходи, передбачений механізм оскарження результатів перевірок. Попередній Порядок[4052] таких положень не містив.

У серпні 2026 року також затверджено Положення про відомчі заохочувальні відзнаки БЕБ[4053], що запровадило систему заохочення працівників БЕБ відомчими відзнаками. Однак новий акт не узгоджується з Положенням про заохочення працівників БЕБ[4054], який не передбачає такого виду заохочень для працівників БЕБ, що мають спеціальні звання.

Протидія відмиванню (легалізації) доходів

Пакет законопроєктів для приєднання України до Єдиної зони платежів у євро (SEPA) автоматично відкликано з Верховної Ради у зв'язку зі зміною складу Кабінету Міністрів у липні 2026 року — за винятком альтернативного депутатського законопроєкту № 14327-д, який очікує на розгляд Парламентом.

Уряд у новому складі 10 серпня 2026 року відновив роботу за цим напрямом, зареєструвавши у Верховній Раді два нові законопроєкти. Законопроєкт № 15501[4055] передбачає внесення змін до КУпАП та КК України щодо захисту викривачів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення, зокрема адміністративну відповідальність посадовців за примушування працівника-викривача до звільнення чи інші негативні заходи у відповідь на повідомлення про порушення законодавства з фінансового моніторингу, незаконне розголошення інформації про викривача, а також кримінальну відповідальність за незаконне звільнення такого працівника.

Законопроєкт № 15503[4056] доповнює Цивільний кодекс України нормами, які поширюють чинний механізм захисту від неправдивих/недостовірних повідомлень викривачів (раніше — лише щодо антикорупційного законодавства) також на сферу фінансового моніторингу.

4052 Про затвердження Порядку здійснення перевірок на доброчесність та моніторингу способу життя працівників Бюро економічної безпеки України : наказ Бюро економічної безпеки України від 19.11.2021 № 19 (втратив чинність). ↗

4053 Про відомчі заохочувальні відзнаки Бюро економічної безпеки України : наказ Бюро економічної безпеки України від 13.08.2026 № 402. ↗

4054 Положення про заохочення працівників Бюро економічної безпеки України : наказ Бюро економічної безпеки України від 17.08.2023 № 238. ↗

4055 Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо забезпечення відповідності актам права Європейського Союзу та відповідним критеріям, встановленим Європейською платіжною радою, з метою приєднання України до Єдиної зони платежів у євро (SEPA) : проєкт Закону України, реєстраційний № 15501 від 10.08.2026. ↗

4056 Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо забезпечення відповідності актам права Європейського Союзу та відповідним критеріям, встановленим Європейською платіжною радою, з метою приєднання України до Єдиної зони платежів у євро (SEPA) : проєкт Закону України, реєстраційний № 15503 від 10.08.2026. ↗

Реформа Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів

Коаліція громадських організацій — Transparency International Ukraine, ГО «Д7 Фаундейшн», ID Ukraine, Center for Financial Integrity, CASE Україна, ГО «Центр суспільного контролю» та ГО «Українське правниче товариство» — 10 серпня 2026 року підтримала рішення Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, перенести перші вибори до Ради громадського контролю при цьому органі через технічні проблеми: голосування розпочалося із затримкою на 9 годин, а учасники стикалися з подальшими технічними труднощами[4057]. Коаліція очікує на нове голосування, вільне від сумнівів щодо прозорості та легітимності.

Обіг вогнепальної зброї та боєприпасів і контроль за ними

Міністерство внутрішніх справ України оприлюднило **проєкт розпорядження «Про схвалення Дорожньої карти з протидії незаконному обігу зброї на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації»**[4058]. Такий проєкт акту передбачає формування цілісної та узгодженої системи нормативно-правового регулювання обігу зброї шляхом кодифікації законодавства та його гармонізації з правом Європейського Союзу; створення механізмів безперервного обліку, нагляду, документування та простежуваності обігу зброї на всіх етапах, від виробництва або ввезення до утилізації; чітке розмежування та закріплення повноважень органів у сфері державного контролю за обігом зброї, формування постійно діючої системи міжвідомчої координації та підвищення кадрового, організаційного та аналітичного потенціалу.

Водночас йдеться про створення інтегрованої інформаційно-аналітичної системи для прийняття управлінських рішень та виявлення ризиків незаконного обігу зброї; впровадження превентивних механізмів, посилення контролю за дотриманням встановлених правил обігу, стимулювання добровільного декларування та здачі зброї, а також формування відповідальної поведінки суб'єктів обігу зброї. Наразі щодо проєкту розпорядження тривають електронні громадські консультації.

СПІВПРАЦЯ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З НАРКОТИКАМИ

Діяльність Центру громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України

Кабінет Міністрів України 19 серпня 2026 року затвердив **Порядок організації системи раннього оповіщення про нові психоактивні речовини**[4059]. Цей Порядок є

4057 ГО підтримують перенесення голосування за кандидатів до РГК при АРМА. *Transparency International Ukraine*. 2026. ↗

4058 Проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Дорожньої карти з протидії незаконному обігу зброї на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації». *Міністерство внутрішніх справ України*. 2026. ↗

4059 Про затвердження Порядку організації системи раннього оповіщення про нові психоактивні речовини : постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2026 № 1038. ↗

результатом діяльності утвореної Координаційної міжвідомчої робочої групи з питань розроблення та координації впровадження системи раннього оповіщення про нові психоактивні речовини (створена в жовтні 2025 року).

Ключові положення Порядку спрямовано на налагодження міжвідомчого обміну — визначено чіткий алгоритм збору та обміну інформацією між Міністерством охорони здоров'я України, органами правопорядку, експертними установами та лабораторними мережами. Створення цієї системи дозволяє уповноваженим органам оперативно реагувати на появу нових синтетичних наркотиків та замінників підконтрольних засобів. На основі зібраних даних Уряд може максимально швидко вносити такі сполуки до офіційних переліків наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, обмежуючи їх обіг та забезпечуючи умови для притягнення винних у розповсюдженні небезпечних речовин до відповідальності.

Стан вдосконалення та реалізації законодавства у сфері контролю за наркотичними та психотропними речовинами

Уряд 14 серпня 2026 року зареєстрував **законопроєкт № 15514**[4060] щодо наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, яким імплементується **Рамкове рішення Ради ЄС № 2004/757/JHA**[4061]. Зазначене Рамкове рішення визначає загальний підхід до боротьби з незаконним обігом наркотиків у національному законодавстві. Законопроєкт, зокрема, визначає терміни «нова психоактивна речовина» та «система раннього оповіщення про нові психоактивні речовини», а також закріплює положення щодо функціонування системи раннього оповіщення про нові психоактивні речовини. Розроблення такого законопроєкту, крім Дорожньої карти з питань верховенства права, визначена також Стратегією наркополітики на період до 2030 року та операційним планом заходів з її реалізації у 2025–2027 роках[4062].

Аналіз законопроєкту дає змогу дійти висновку, що він, серед іншого, встановлює кримінально-правову заборону «обігу нових психоактивних речовин». Конституція України передбачає, що підстави юридичної відповідальності, зокрема кримінальної, визначаються виключно законами України. Наразі ж встановлено відповідальність за дії з наркотичними засобами, психотропними речовинами та їх аналогами, прекурсорами. Нова психоактивна речовина — це «речовина природня або синтетична, у чистому вигляді або у вигляді суміші, яка не включена до переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, але здатна становити ризики для здоров'я населення та/або інші ризики, подібні до тих, що виникають у разі споживання та/або під час обігу наркотичних засобів або психотропних речовин, включених до переліку наркотичних засобів, психотропних речовин

4060 Про внесення змін до Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» : проєкт Закону України, реєстраційний № 15514 від 14.08.2026. ↗

4061 Council Framework Decision 2004/757/JHA of 25.10.2004 laying down minimum provisions on the constituent elements of criminal acts and penalties in the field of illicit drug trafficking. European Union. ↗

4062 Завдання 3 Операційної цілі 1 Стратегічної цілі 5 Операційного плану заходів з реалізації у 2025–2027 роках Стратегії наркополітики на період до 2030 року передбачає впровадження системи раннього оповіщення про появу нових психоактивних речовин та затвердження порядку її функціонування, що потребує нормативного визначення відповідних термінів.

і прекурсорів»[4063] (аналоги наркотичних засобів та психотропних речовин також не належать до нових психоактивних речовин). Отже, це новий вид речовин, відповідальність за дії з яким наразі не передбачена.

Рекомендації

Уряд має направити на розгляд Верховної Ради законопроєкт щодо внесення змін до КК України для встановлення заборони обігу нових психоактивних речовин.

Діяльність органів правопорядку та міжнародна взаємодія щодо протидії незаконному обігу наркотичних речовин

Уряд пропонує у своїй **Програмі діяльності**[4064] (станом на 31 серпня 2026 року не схвалена) здійснити заходи протидії злочинності на **пріоритетних напрямах**, зокрема організованій злочинності, кібершахрайству, незаконному обігу зброї та **наркотиків** (2026–2027 роки). Фактично це є цілями кримінальної політики як частини правової політики, отже, органи правопорядку мають враховувати їх у своїй діяльності в разі підтримки Парламентом бачення Уряду свого розвитку.

4063 Про затвердження Порядку організації системи раннього оповіщення про нові психоактивні речовини : постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2026 № 1038. ↗

4064 Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України : проєкт Постанови Верховної Ради України, реєстраційний № 15521 від 17.08.2026. ↗

Додаток 2 до звіту

Короткий огляд ключових проблем у сферах, окреслених за напрямом «Функціонування демократичних інституцій», у розділі 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділі 24 «Юстиція, свобода та безпека» переговорного кластера 1 «Основи процесу вступу», а також рекомендації для їх розв'язання

№	Проблеми	Рекомендації
РОЗДІЛ 23 «ПРАВОСУДДЯ ТА ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРАВА»		
ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА		
Судова реформа		
1	Відсутність єдиної стратегії розвитку судової влади (сектору правосуддя та конституційного судочинства) як базового документа, що регламентував би ключові завдання та очікування від наступних етапів реформування у цій сфері, негативно впливає на реформування всієї сфери правосуддя.	Ухвалити стратегічний документ щодо розвитку судової влади на наступні п'ять років (2026–2030 роки) з урахуванням усіх міжнародних зобов'язань і наявних спроможностей, а також розробити й затвердити план дій з його реалізації. У разі несхвалення Президентом відповідного стратегічного документа у III кварталі 2026 року доцільно розглянути можливість його ухвалення спільно Вищою радою правосуддя (ВРП) та Верховним Судом (ВС) в частині судової влади до кінця 2026 року.
2	Неповна укомплектованість вакантних посад у ВРП негативно впливає на її повноцінне функціонування.	Заради забезпечення безперервності проведення Етичною радою конкурсних процедур варто розв'язати питання щодо початку проведення конкурсів не менш як за рік до закінчення повноважень чинних членів ВРП за відповідною квотою.
3	Надмірна тривалість процедури проведення конкурсів на вакантні посади членів ВРП призводить до проблем із кворумом.	Внести законодавчі зміни, відповідно до яких спеціальні перевірки кандидатів у члени ВРП будуть проводитись паралельно з конкурсом, а не перед його початком.

		Для кандидатів у члени ВРП, які вже проходили спеціальну перевірку раніше і їхній статус не змінився, необхідно передбачити можливість використання попередніх висновків органів, які проводять таку перевірку. Через внесення змін до законів України «Про Вищу раду правосуддя» та «Про судоустрій і статус суддів» передбачити, що в ході проведення Етичною радою спеціальної перевірки для отримання інформації щодо кандидатів може залучатися аналітичний відділ ВРП, який матиме право самостійно через державні реєстри збирати необхідну інформацію та документи.
4	Норма Закону України «Про Вищу раду правосуддя» містить вимогу, що кількість кандидатів, рекомендованих Етичною радою для обрання на посаду члена ВРП, має щонайменше вдвічі перевищувати кількість вакантних посад членів ВРП за квотою відповідного суб'єкта обрання (призначення), що призводить до необхідності проведення повторних доборів кандидатів, а вакантні посади залишаються незаповненими тривалий час, що своєю чергою негативно впливає на здійснення ВРП своїх повноважень.	Внести законодавчі зміни, які б уточнювали порядок обрання (призначення) членів ВРП у частині, яка стосується кількості кандидатів, рекомендованих для обрання на посаду члена ВРП за формулою: не менше двох кандидатів на кожну окрему вакансію.
5	Незаповнення квот з'їзду адвокатів України у складі ВРП впродовж майже чотирьох років та невжиття адвокатською спільнотою заходів для виконання конституційного обов'язку з обрання членів ВРП негативно впливає на кворум та здійснення ВРП своїх повноважень.	Розробити на законодавчому рівні альтернативний механізм скликання з'їзду адвокатів та передбачити відповідальність керівництва Національної асоціації адвокатів України (НААУ) у разі його непроведення. Доцільно провести правничу дискусію щодо ініціювання у майбутньому відповідних змін до Конституції України щодо передачі права на заповнення квоти з'їзду адвокатів професійним громадським об'єднанням (асоціаціям, спілкам тощо, переважна більшість членів яких є адвокатами).
6	Зниження кворуму у ВРП може підривати довіру громадськості до інституцій суддівського врядування та нести корупційні ризики і ризики політичного тиску.	Виключити із законопроєкту № 13137 положення щодо зміни кворуму. Надалі утримуватися від будь-яких змін кворуму у ВРП.
7	Проблеми, пов'язані із механізмами реагування на втручання в незалежність суддів, роллю ВРП у бюджетному процесі, забезпеченням інституційної	Підтримати внесення запропонованих ВРП змін до законодавства (зокрема щодо удосконалення механізмів реагування на втручання в незалежність суддів, посилення ролі ВРП у бюджетному процесі, забезпечення інституційної

	безперервності функціонування ВРП тощо негативно впливають на ефективність діяльності ВРП.	безперервності функціонування ВРП та удосконалення процедур добору членів ВРП, врахування консультативних висновків ВРП щодо законопроєктів з питань утворення, реорганізації чи ліквідації судів, судоустрою і статусу суддів) та з урахуванням положень Конституції України розробити відповідний законопроєкт, який направити Венеційській комісії для надання експертного висновку.
8	Законопроєкти № 13137 та № 13137-1 містять положення, впровадження яких підірве наявні досягнення ВРП в дисциплінарних процедурах та створить підстави дисциплінарної відповідальності судді ще більш нечіткими, що негативно впливатиме на правову визначеність в таких справах.	Парламенту потрібно суттєво доопрацювати законопроєкт № 13137 (та альтернативний до нього № 13137-1) з обов'язковим урахуванням спільного висновку Венеційської комісії та Генерального директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи.
9	Практика Дисциплінарних палат ВРП із притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності залишається неоднорідною. Відсутні уніфіковані підходи як трьох Дисциплінарних палат, так і пленарного складу ВРП до кваліфікації діянь суддів, що призводить до ухвалення різних рішень в подібних дисциплінарних проступках або ж до застосування до суддів різних видів дисциплінарних стягнень у подібних умовах, нівелюючи в такий спосіб принцип правової визначеності. Проблема чіткого визначення підстав притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності залишається нерозв'язаною.	Для формування послідовної та передбачуваної дисциплінарної практики ВРП, а також її консолідації доцільно: • формувати дисциплінарну практику з урахуванням позицій Великої Палати Верховного Суду (ВП ВС) у справах щодо розгляду скарг на рішення ВРП у дисциплінарних справах; • періодично узагальнювати дисциплінарну практику за видами дисциплінарних проступків та в розрізі підходів кожної з Дисциплінарних палат (як щодо винесених рішень, так і щодо ухвал) задля виявлення розбіжностей; • вживати заходів щодо уніфікації своїх підходів, наприклад, через періодичну ротацію членів ВРП між Дисциплінарними палатами, що сприятиме закріпленню найкращих практик; • безпосередньо під час розгляду дисциплінарних справ щодо суддів керуватись принципом юридичної визначеності та наводити точну й мотивовану кваліфікацію діянь суддів у рішеннях.
10	Законопроєкт № 13137 містить пропозицію щодо зміни кількості голосів, необхідних для внесення Президентові подання про призначення судді на посаду (замість 14 голосів пропонується, щоб за рішення про призначення проголосувало не менше двох третин обраних (призначених) членів ВРП),	Виключити із законопроєкту № 13137 норми щодо зниження кількості голосів, необхідних для призначення судді на посаду, як такі, що несуть у собі корупційні ризики та ризики політичного тиску на судову владу. Надалі утримуватися від будь-яких змін кворуму у ВРП.

	що призведе до посилення політичного впливу на ВРП та підвищення корупційних ризиків, а також до призначення політично залежних суддів.	
11	Закон України «Про судоустрій і статус суддів» не передбачає участі у складі конкурсної комісії з добору членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (ВККС) міжнародних (іноземних) експертів. Законопроєкт № 13382, яким пропонується продовжити участь міжнародних експертів у доборі членів ВККС ще на три роки, залишається неприйнятим. Відмова від участі міжнародних (іноземних) експертів в конкурсній комісії є передчасною та призведе до зниження стандартів добору кандидатів, створених в попередньому конкурсі, та рівня прозорості під час добору кандидатів на посади членів ВККС.	Для того щоб наступний склад ВККС формувався конкурсною комісією, у тому числі з трьох міжнародних (іноземних) експертів, Парламенту варто доопрацювати та прийняти законопроєкт № 13382 якнайшвидше.
12	ВРП не сформувала конкурсну комісію з добору членів ВККС після завершення строку роботи попереднього складу конкурсної комісії, що може негативно вплинути на строки добору нових членів ВККС після завершення каденції чинного складу. Є ризики зупинки роботи ВККС після травня 2027 року на строк понад три місяці через відсутність призначеного складу конкурсної комісії з добору членів ВККС та тривалість процедур добору.	ВРП доцільно сформувати новий склад конкурсної комісії з добору членів ВККС за участі міжнародних (іноземних) експертів одразу після набрання відповідним законом чинності, для чого провести попередні підготовчі перемовини з усіма заінтересованими сторонами. Для забезпечення безперервності здійснення кадрових та кваліфікаційних процедур у судовій владі доцільно внести зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачивши як виключення, що поточний склад ВККС здійснюватиме повноваженн до моменту призначення нового повноважного складу ВККС.
13	Значний кадровий дефіцит в апеляційних загальних судах, що негативно впливає на доступ громадян до правосуддя.	Завершити співбесіди на вакантні посади апеляційних загальних судів другої групи у III кварталі 2026 року. Провести співбесіди на вакантні посади апеляційних загальних судів третьої групи протягом III кварталу 2026 року — II кварталу 2027 року.
14	Не прийнято законодавство щодо усунення дублювання співбесід на рівні ВККС та ВРП з переможцями конкурсу до місцевого суду, що негативно впливає на строки процедур призначення	Внести зміни до законодавства в частині передачі повноважень із проведення співбесід із переможцями конкурсів до місцевих судів із ВККС до ВРП (розширити на рівні ВРП передбачену законом процедуру призначення суддів та усунути її дублювання з ВККС).

	суддів, правову визначеність та пропорційність втручання у приватне життя кандидатів в судді та членів їх сімей.	
15	Відсутність чітких вимог щодо збору персональних даних суддів, кандидатів, членів їхніх сімей та близьких осіб, а також третіх осіб, призводить до того, що такі особи автоматично підлягають перевірці в разі наявності, наприклад, спільного бізнесу, придбання в них або ними майна суддів або кандидатів тощо.	Уточнити законодавчі вимоги до дискреції ВККС у перевірках суддів, кандидатів та членів їхніх сімей, третіх осіб, а також у частині захисту персональних даних таких осіб.
16	Неможливість здійснення правосуддя упродовж тривалого часу так званими суддями-п'ятирічками, щодо яких затягнулося кваліфікаційне оцінювання на відповідність займаній посаді, негативно впливає на доступ громадян до правосуддя. Майже 100 таких суддів обіймають посади у судах, однак без завершеної процедури кваліфікаційного оцінювання позбавлені права здійснювати правосуддя.	Завершити кваліфікаційне оцінювання на відповідність займаній посаді всіх суддів-п'ятирічок до кінця 2026 року.
17	ВККС не оголосила конкурсу до жодного з касаційних судів у складі ВС через завантаженість в інших процедурах, що негативно впливає на строки розгляду справ на рівні ВС та відповідно на єдність судової практики на рівні всієї системи.	Оголосити конкурс до ВС у III–IV кварталі 2026 року. До кінця каденції ВККС у травні 2027 року завершити кваліфікаційний іспит для кандидатів до ВС.
18	Значний кадровий дефіцит суддів в місцевих загальних судах негативно впливає на доступ громадян до правосуддя та строки розгляду справ у судах. Відсутність чинного адміністративного суду в м. Києві, який би в належні строки розглядав справи киян, негативно впливає на доступ киян до правосуддя в адміністративних справах.	Провести у 2026 році конкурси на посади суддів районних судів міста Києва, найбільш завантажених судів прифронтових регіонів та до Київського міського окружного адміністративного суду.
19	Строк повноважень чинного складу Громадської ради міжнародних експертів (ГРМЕ) завершується у травні 2026 року.	Залучати ГРМЕ до наступних конкурсів до Вищого антикорупційного суду (ВАКС) та ВС, а також для перевірки декларацій доброчесності суддів ВС та вищих судів із застосуванням ризико-орієнтованого підходу.

	Рішення щодо подальшого мандату ГРМЕ не ухвалене, що впливає на виконання зобов'язань України відповідно до Плану для Ukraine Facility та Дорожньої карти з питань верховенства права.	Розглянути питання щодо внесення змін до закону в частині надання права міжнародним партнерам делегувати до наступних складів ГРМЕ як міжнародних, так і українських експертів, а також визначати їх кількісне співвідношення. Доцільно також відмовитися від механізму переважного голосу міжнародних експертів, оскільки всі члени ГРМЕ делегуватимуться міжнародними партнерами.
20	Відсутність належного рівня винагороди у членів Громадської ради доброчесності (ГРД), що призводить до залежності членів ГРД від наявності донорського фінансування та від організацій, через які таке фінансування здійснюється.	Задля забезпечення незалежності членів ГРД від держави та рівності й фінансової стабільності членів ГРД Парламенту треба врегулювати питання щодо: • забезпечення для членів ГРД винагороди на рівні суддів місцевих судів, яка буде перераховуватися через Державну судову адміністрацію України (ДСА) тим громадським організаціям, які делегували членів ГРД, для подальшої виплати цієї винагороди членам ГРД безпосередньо самими громадськими організаціями; • заборони члену ГРД на час виконання функцій у складі ради отримувати інший дохід, окрім доходів від його первинного роботодавця або доходів, які він отримуватиме за свою діяльність у ГРД від громадської організації, яка його делегувала.
21	Продовження впливу однієї громадської організації на формування складу ГРД та подальше фінансування її діяльності ставить членів ГРД у залежність від такої організації та створює монопольний вплив на діяльність ГРД, нівелюючи її незалежність.	Парламенту потрібно унеможливити монопольний вплив будь-якої громадської організації як на формування складу ГРД (не більш ніж три представники від однієї громадської організації), так і в частині фінансування діяльності ГРД.
22	З урахуванням того, що оплата праці секретаріату ГРД фінансується виключно коштом донорської допомоги, ризик зупинки такого фінансування зберігається.	Парламенту потрібно забезпечити секретаріат ГРД повноцінним фінансуванням за державні кошти (наприклад, через ДСА як розпорядника таких коштів) та дозволити на час дії воєнного стану безпосередньо залучати фінансування проєктів міжнародної технічної допомоги (за зразком фінансування секретаріатів Етичної ради, конкурсних комісій, Дорадчої групи експертів тощо).
23	ГРД фактично аналізує той самий масив даних, що і ВККС. Обмеженість функцій секретаріату ГРД аналізом виключно інформації з відкритих джерел, відсутність доступу працівників секретаріату ГРД до повних досьє кандидатів/суддів часто призводить до	Парламенту потрібно переглянути модель функціонування ГРД з тим, щоб відмовитися від дублювання аналізу того ж масиву даних, що і ВККС, натомість перейти до моделі ризик-орієнтованого аналізу досьє всіх суддів та кандидатів.

	помилок в аналізі даних, необхідності дублювання функцій аналітиків членами ГРД та, відповідно, додаткового навантаження.	
24	Робота ГРД щодо опрацювання досьє кандидатів/суддів має низькі темпи (наразі це — 40-55 досьє на місяць). Інформація або висновки ГРД надаються ВККС та кандидату/судді в день співбесіди або напередодні, що змушує ВККС переносити строки таких співбесід. Окремі висновки та інформація щодо суддів та кандидатів ГРД оприлюднюються з суттєвим простроченням встановленого строку (протягом 10 днів після ухвалення).	ГРД доцільно: • вжити заходів щодо пришвидшення опрацювання ГРД не менше ніж 60 досьє кандидатів/суддів для забезпечення проведення призначених ВККС співбесід та уникнення технічних перенесень через несвоєчасне надання з боку ГРД висновків або інформацій; • забезпечити своєчасність оприлюднення висновків або інформації щодо суддів та кандидатів; • стандартизувати підходи до «негативних» висновків; • уніфікувати практику щодо своєї участі у співбесідах суддів та кандидатів; • забезпечити використання єдиних підходів до організації роботи ГРД в усіх кадрових процедурах, а також уникати діяльності, не передбаченої законодавством. З метою виконання організаційних функцій ГРД забезпечити її повноцінним приміщенням для роботи, технікою тощо та цифровізувати всі процеси.
25	На вебсайті ГРД у відкритому доступі досі розміщені «негативні» висновки щодо суддів та кандидатів без жодної позначки про їх скасування (скасування оформлюється окремим, технічно не пов'язаним документом). Це може вводити в оману користувачів сайту.	ГРД доцільно маркувати «негативні» висновки, щодо яких ухвалено рішення про їх скасування, або ж взагалі видаляти такі висновки з вебсайту ГРД.
26	Потреба в ефективних механізмах забезпечення єдності судової практики ВС, насамперед у справах, які не підлягають касаційному оскарженню для забезпечення правової визначеності та єдності судової практики на рівні всієї судової системи. Наявність значної кількості суперечливих правових висновків на рівні касаційних судів та навіть у ВП ВС через мінливість законодавства потребують постійного реагування, оскільки це негативно впливає на єдність судової практики.	Запровадити преюдиційний запит, з яким апеляційні суди та суди першої інстанції зможуть звертатися до ВС у випадках відсутності його висновку з цього питання. Посилити мотивувальну частину судових рішень ВС, зокрема щодо подібності правовідносин, прийнятності/неприйнятності касаційних скарг до розгляду з огляду на касаційні фільтри тощо. Для забезпечення стабільності судової практики доцільно провести дискусію щодо можливості запровадження правила кваліфікованої більшості при

		відступі від попередніх правових висновків ВП ВС, об'єднаних палат та палат в касаційних судах. Переглянути підхід до використання зразкових справ, активізувати їх застосування та розглянути можливість поширення цього інституту на інші юрисдикції з урахуванням їх специфіки. Запровадити на рівні ВП ВС механізми, подібні до практики ЄСПЛ — ухвалення «пілотних рішень» із подальшим поширенням їх висновків на аналогічні справи, а також можливість об'єднання однотипних проваджень і їх розгляду в спрощеному порядку.
27	Ігнорування практики ВС органами державної влади та місцевого самоврядування є системною і лишається нерозв'язаною проблемою упродовж тривалого періоду, що призводить до перевантаження ВС однотипними справами. Такий стан справ не дає можливості повною мірою розвивати стратегічні підходи до розвитку практики.	Забезпечити ВС належними інструментами для реагування на ігнорування практики ВС органами державної влади та місцевого самоврядування.
28	Перевантаженість ВС адміністративними справами негативно впливає на строки розгляду та забезпечення єдності судової практики, а також на нерівномірність навантаження суддів, в тому числі на рівні ВП ВС.	Визначитися щодо доцільності розгляду певних категорій адміністративних справ, щодо яких уже сформовано правові позиції ВС, у порядку наказного провадження (наприклад, різні категорії пенсійних спорів). Змінити підхід до розподілу окремих категорій справ, зокрема дисциплінарних проваджень щодо суддів, передбачивши їх розподіл між усіма суддями ВП ВС.
29	Продовжується тенденція надмірного звернення до ВС фізичними та юридичними особами. Водночас за 2025 рік кількість суддів ВС зменшилася. Це призводить до загального перевантаження ВС судовими справами.	Розглянути питання систематизації підходів до фільтрації справ, що надходять на розгляд ВС, відповідно до моделі, яка застосовується Європейським судом з прав людини (ЄСПЛ). Відійти від надмірного формалізму та зарегульованості в процесуальних документах, які не потребують докладної мотивації. Оптимізувати касаційне провадження та збільшити категорії справ, що можуть розглядатися в порядку письмового провадження.
30	Чинна в Україні система повного повернення судового збору у випадку неприйняття справи до касаційного перегляду не є стримувальним	Забезпечити формування грошових резервів через прийняття змін до Закону України «Про судовий збір», відповідно до яких у ВС залишатиметься 100% судового збору в разі відмови у прийнятті касаційної скарги.

	фактором та призводить до перевантаження ВС. У більшості випадків повернення судового збору сталось через неприйнятність касаційних скарг органів державної влади. Це свідчить про зловживання органів державної влади правом звернення до ВС як до суду касаційної інстанції та неврахування положень процесуальних кодексів щодо касаційних фільтрів.	
31	У випадку прийняття Парламентом нового Цивільного кодексу України (ЦК України) проблема нестабільності законодавства ще більше поглибиться, що негативно вплине на єдність судової практики.	Парламенту доцільно переглянути підхід до викладення положень нового ЦК України — для збереження стабільності хоча б тієї частини судової практики, яка сформована на підставі норм, суть яких у новому ЦК України не змінюється, варто залишити такі норми без будь-яких навіть технічних змін (номер статті, пунктуація, місце в кодексі, формулювання тощо). Положення, запропоновані проєктом нового ЦК України, варто викласти через внесення змін до конкретних статей чинного ЦК України, його доповнення тощо, без необхідності прийняття нової редакції кодексу.
32	ВАКС продовжує працювати в трьох приміщеннях, які знаходяться на значній відстані одне від одного, та не спроможний фізично розмістити 19 (як очікується) нових суддів та працівників апарату в кількості 120 осіб.	Забезпечити першу інстанцію ВАКС єдиним повноцінним приміщенням для роботи: • перемістити у 2026 році першу інстанцію ВАКС до нового приміщення, а Апеляційну інстанцію ВАКС — до приміщення ВАКС за адресою: просп. Берестейський, 41, м. Київ, 01601; • відмовитися від ідеї подальшого розміщення першої інстанції ВАКС в окремих (двох та більше), значно віддалених одне від одного приміщеннях, що негативно позначається на діяльності суду; • технічно забезпечити ВАКС та Апеляційну палату ВАКС необхідним обладнанням та виділити кошти для проведення нагальних ремонтних робіт.
33	Стрімке зростання кількості справ, які надходять на розгляд до ВАКС, негативно впливає на строки розгляду справ та притягнення винних осіб до відповідальності за вчинені злочини.	Передати повноваження щодо розгляду адміністративних справ (застосування санкції) від ВАКС до СОАС та СААС після початку їхньої роботи з метою зменшення навантаження на ВАКС та ефективного розмежування підсудності справ між судами всередині судової системи. Відмовитися від розширення юрисдикції ВАКС щонайменше до моменту переходу від накопичення у ВАКС залишків нерозглянутих справ до їх стійкого послідовного зменшення.

		Впровадити комплексну стратегію забезпечення ефективного розгляду справ ВАКС та скорочення кількості нерозглянутих справ. Прийняти у 2026 році законодавство щодо одноособового розгляду ВАКС цивільних і адміністративних справ. Прийняти у 2026 році законодавство щодо запобігання зловживанню сторонами процесуальними правами.
34	Надмірне навантаження на суди негативно впливає на ефективність здійснення правосуддя, зокрема на строки розгляду справ.	Для вирівнювання навантаження в судах доцільно розглянути можливість: • запровадження екстериторіальної підсудності для малозначних справ та справ, що розглядаються в порядку письмового провадження; • зміни юрисдикції частини цивільних справ та їх передання до господарських судів: спори за участю фізичних осіб у сфері будівництва, фінансово-кредитних відносин, іпотеки, захисту прав споживачів; • збільшення категорій справ, які можуть розглядатися в порядку письмового провадження (як тимчасовий інструмент). У середньостроковій перспективі оптимальним варіантом вирівнювання навантаження є одночасне впровадження можливості віддаленого розгляду справ і загальний перерозподіл справ між судами (які мають реалізовуватися одночасно з процесом оптимізації (укрупнення) судів).
35	Залишається неврегульованим питання тимчасово відряджених суддів у зв'язку зі зміною підсудності судових справ через війну. Більшість з цих суддів продовжують перебувати в умовах невизначеності щодо їх подальшої кар'єри та постійного місця проживання.	Розробити зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», які б врегулювали питання з постійними переведеннями поза конкурсом суддів тих судів, підсудність яких була змінена у зв'язку з війною (тобто всі суди, крім Окружного адміністративного суду міста Києва). Надати тим суддям, які успішно завершили кваліфікаційне оцінювання, можливість обрати до п'яти судів для переведення. У випадку, якщо на одну вакансію претендуватиме більше одного судді, перевагу надати судді з вищим балом, отриманим за результатами кваліфікаційного оцінювання.
36	Розроблення нової мережі судів, яка мала б виправити ці проблеми, зупинена у зв'язку з російською агресією, що триває. Затягування процесів оптимізації мережі судів призводить до подальшої дестабілізації судової системи.	У межах першої хвилі оптимізації (укрупнення) судів треба провести у 2026 році аудит судів, у яких рівень навантаження на суддів менший або дорівнює мінімальному. На основі отриманих результатів необхідно вирішити питання щодо ліквідації судів та переведення суддів (та працівників апаратів судів) до більш завантажених судів у межах району або області, для чого ухвалити необхідні законодавчі зміни.

		З метою розроблення та впровадження нової мапи судів доцільно: • провести комплексне дослідження на підконтрольній території України з урахуванням внутрішніх процесів міграції населення та бізнесу та напрацювати нову концепцію з оптимізації мережі судів; • розробити базовий показник навантаження на суддю; • підготувати комплексне технічне завдання майбутньої оптимізації, що буде містити мапу судів підконтрольних регіонів та проєкти модельних приміщень судів для районів, де наразі немає відповідних приміщень судів тощо; • розробити ефективну методологію з визначення «опорного суду»; • після завершення розроблення нової мапи судів розпочати впровадження пілотного проєкту, розробленого з використанням доробок Проєкту ЄС «Право-Justice» в попередніх періодах.
37	Значна нерівномірність навантаження у місцевих загальних судах, що негативно впливає на доступ громадян до правосуддя та строки розгляду справ.	Переглянути штатні розписи апаратів судів, навантаження яких відхиляється від мінімально визначеного чи дорівнює йому. Скоротити кількість штатних одиниць помічників суддів та секретарів судових засідань у судах із низьким навантаженням та перерозподілити їх до критично перевантажених судових установ. Здійснити перерахунок нормативів навантаження на суддю для встановлення об'єктивних показників щодо кадрових потреб у всій судовій системі та конкретних судах.
38	ДСА у 2023–2024 роках не забезпечила ефективного функціонування системи організаційного (кадрового, матеріально-технічного) та фінансового забезпечення місцевих та апеляційних судів. Встановлено системні недоліки планування та розподілу бюджетних ресурсів, що призвели до низького рівня покриття потреб, нерівномірності фінансування, накопичення кредиторської заборгованості та повернення до бюджету неосвоєних коштів.	Передбачити дієву систему відповідальності за невиконання (або неналежне виконання) посадовими особами ДСА та її територіальних управлінь своїх повноважень із забезпечення належного стану судів. Визначити відповідальність керівників територіальних управлінь ДСА за несвоєчасний ремонт приміщень, де розміщуються судді, та забезпечення їх меблями та технікою. Здійснювати системний та оперативний збір інформації щодо стану забезпечення судів, її опрацювання і прийняття відповідних рішень.

	Залишилися невирішеними проблеми з забезпеченням новопризначених суддів кабінетами та технікою, проведенням ремонтів кабінетів тощо. Також наявні негативні наслідки у зв'язку з триваючою агресією через відсутність в судах належного електро-, тепло- та водозабезпечення, що негативно впливає на умови праці суддів та працівників апаратів судів та загальний доступ громадян до правосуддя.	Оптимізувати роботу ДСА і її територіальних управлінь, прискорити їх взаємодію/реагування на запити представників судів для уникнення ситуацій, коли проблеми не вирішуються упродовж тривалого періоду. Спрогнозувати потенційні негативні сценарії у забезпеченні матеріально-технічними ресурсами, електро-, тепло- та водозабезпеченні судів та передбачити систему оперативного реагування на ці виклики, щоб зменшити негативний вплив на процеси здійснення правосуддя.
39	Дублювання повноважень і відсутність чіткого розмежування компетенцій між ДСА та ВРП, застаріла структура ДСА та її територіальних управлінь, а також відсутність дієвих механізмів розподілу бюджетних коштів призводить до дестабілізації судової системи та негативно впливають на відправлення правосуддя, особливо на рівні місцевих загальних судів.	Завершити у 2026 році функціональний аудит ДСА та її територіальних управлінь і розпочати за його результатами оновлення моделі системи забезпечення функціонування судової влади, у межах якої, серед іншого, запланувати до 2027 року реорганізацію ДСА та її територіальних управлінь. Впровадження усіх змін має відбуватися на підставі окремого закону.
40	У 2025 році та станом на березень 2026 року не розроблено та не прийнято закону, спрямованого на запровадження можливості проведення з'їзду суддів онлайн як виняток у разі неможливості проведення з'їзду офлайн, що є невиконанням Дорожньої карти з питань верховенства права.	Врегулювати питання щодо проведення зборів суддів, засідань Ради суддів України та з'їзду суддів онлайн та голосування під час них за допомогою захищених електронних сервісів. У зв'язку з цим переглянути на законодавчому рівні поняття «з'їзд суддів» — у випадку запровадження онлайн-голосування участь у з'їзді суддів зможуть брати усі судді України, а не делегати за квотним принципом, як це врегульовано зараз.
41	Немає жодного прогресу у врегулюванні питання перебування на посадах голів судів упродовж не більше шести років (два строки по три роки). Робота над відповідним законопроєктом фактично зупинена, що фактично «консервує» стару систему на роки та не дає можливості позбутися корупційних ризиків та впливу старих суддівських еліт та політиків на суддів, у тому числі обраних за новими процедурами.	У 2026 році напрацювати законопроєкт щодо строків перебування на посадах голів судів та їх заступників так, щоб унеможливити обіймання цих посад суддями понад шість років. «Охолоджувальний» період між посадами одного рівня для кожного судді має бути не менше одного року (окрім судів, де кількість суддів менша за три особи).

42	Наявність Тестологічного центру в структурі Національної школи суддів України (НШСУ) несе в собі корупційні ризики, потенційний конфлікт інтересів та додає НШСУ непритаманних їй функцій.	Переглянути структуру (включно з регіональними відділеннями) та функції НШСУ (зокрема виключити непритаманні для суддівських шкіл функції). Після проведення функціонального аудиту органів суддівського врядування та самоврядування визначити місце Тестологічного центру в структурі органів судової влади. У випадку залишення Тестологічного центру в структурі НШСУ запровадити обов'язкове декларування доходів та майна керівництва та співробітників НШСУ, в роботі яких наявні корупційні ризики. У випадку передання Тестологічного центру до ВККС (або врегулювання його статусу іншим чином поза межами НШСУ) питання необхідності подання декларацій доходів та майна керівництва та співробітників НШСУ має вирішуватися із залученням до дискусії Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК, Агентство).
43	Конституційний Суд України (КСУ) все ще функціонує на межі повноважності. Залишаються вакантними п'ять посад суддів КСУ. Високий кворум/поріг голосів для ухвалення рішень в умовах неповного складу КСУ ускладнює прийняття рішень.	Суб'єкти призначення мають без зволікань реагувати на необхідність заповнення вакансій суддів КСУ за своїми квотами та у максимально швидкі строки оголошувати відповідні конкурсні процедури.
44	Зміни, запропоновані законопроєктом № 14321 та альтернативним до нього № 14321-1 щодо внесення змін до Закону України «Про Конституційний Суд України», викликають низку структурних, конституційних та правових застережень, що можуть вплинути на незалежність і ефективне функціонування КСУ.	Направити до Венеційської комісії для отримання експертного висновку щодо відповідності європейським стандартам законопроєкти № 14321 та № 14321-1 щодо удосконалення законодавчого врегулювання окремих положень функціонування КСУ та встановлення дисциплінарної відповідальності суддів КСУ. Після отримання такого висновку Парламенту варто доопрацювати один із законопроєктів із належним залученням до цього процесу КСУ, правників та громадськості, та прийняти доопрацьований законопроєкт до кінця 2026 року.
45	Тривалість проваджень у КСУ негативно впливає на строки розв'язання найскладніших державних проблем.	Провести аудит наявних у КСУ процесів, включно з адміністративними, фінансовими, матеріально-технічними, процесуальними складовими функціонування КСУ, після чого ініціювати відповідні обговорення та процедури зі зміни законодавства. У цьому контексті доопрацювати законопроєкт № 4533 із врахуванням наданих раніше рекомендацій громадськості. З огляду на потреби, виявлені за результатами проведеного аудиту, необхідно вирішити питання матеріально-технічного забезпечення КСУ, зокрема щодо впровадження внутрішнього електронного документообігу та забезпечення умов для комунікації між суддями в електронному форматі під час виконання повноважень.

46	Виконання рішень КСУ Парламентом у частині строків імплементації відповідних змін у законодавство часто призводить до нівелювання рішення КСУ або ж до повторного ухвалення Парламентом норм, які КСУ вже визнав неконституційними.	Провести аудит виконання Парламентом рішень КСУ. За його результатами внести зміни до законодавства та забезпечити ефективний контроль за виконанням рішень КСУ.
47	Попри нормативне запровадження з 2017 року інституту врегулювання спору за участі судді використання інструментів альтернативного вирішення спорів залишається на низькому рівні.	Провести широку інформаційну кампанію та належне інформування учасників судового процесу про процедуру розгляду справи за участі судді.
48	Механізм третейського вирішення спорів в Україні перебуває у стані стагнації та фактично відсутній. Суспільство залишається необізнаним про можливості захисту прав у такому розгляді. Функціонування третейських судів характеризується недостатньою ефективністю, зокрема через фактичну закритість результатів їхньої діяльності.	Провести дослідження щодо діяльності третейських судів та за його результатами — широку суспільну дискусію щодо необхідності функціонування таких судів в Україні. З урахуванням отриманих результатів треба визначитися щодо доцільності прийняття законопроєкту № 3411, який би міг частково розв'язати зазначені проблеми. У разі доцільності його прийняття — доопрацювати наявну версію законопроєкту. Визначитися із доцільністю популяризації використання третейських судів для вирішення спорів або ж відмовитися від такої форми альтернативного врегулювання спорів як такої, що не притаманна українській правовій традиції.
49	Тимчасова слідча комісія (ТСК) Верховної Ради щодо перевірки інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень втручається у незалежність судової влади та здійснює тиск на громадський сектор.	Парламенту варто розглянути питання щодо ліквідації ТСК та ініціювати внесення відповідних змін до законодавства для регламентування випадків, меж та порядку звернення парламентарів до органів суддівського врядування за поясненнями, роз'ясненнями чи коментарями щодо триваючих конкурсних процедур із формування суддівського корпусу. Можливість здійснення контролю за рішеннями ВККС у ході виконання комісією своїх функцій має залишитись виключно в юрисдикції суду. Питання втручання народних депутатів у діяльність судової влади через створення та функціонування парламентської тимчасової слідчої комісії має стати предметом широкої фахової дискусії.
50	Законодавчі гарантії незалежності членів ВККС, які не є суддями, відсутні, а відтак вони можуть бути допитані щодо своєї діяльності як звичайні громадяни.	Механізми реагування на втручання в діяльність судді мають бути удосконалені через розроблення відповідного законопроєкту. На членів ВККС (та ВРП), які не є суддями, повинні розповсюджуватися такі ж самі гарантії незалежності, як і на членів ВККС (та ВРП) з-поміж суддів. Для цього мають бути внесені

		відповідні зміни до законів України «Про судоустрій і статус суддів» та «Про Вищу раду правосуддя».
51	Поточний рівень цифровізації сфери правосуддя не забезпечує реальних потреб судової влади, що негативно впливає на доступ громадян до правосуддя.	Забезпечити повноцінне розроблення, інтеграцію та взаємодію ключових підсистем Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи (ЄСІКС) для створення безперервного процесу, зокрема автоматизований обмін даними та доступ до державних реєстрів. До моменту впровадження нової ЄСІКС та впровадження системного управління ІТ-рішеннями відповідно до європейських стандартів першочерговим завданням залишається модернізація інфраструктури, забезпечення стабільності функціонування підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС).
52	Упродовж 2025 року фіксувалися численні технічні збої, передусім у роботі підсистеми відеоконференцзв'язку, що призводило до зривів судових засідань, а також засідань органів суддівського врядування. Основними причинами технічних збоїв визначено перевантаження системи, застарілість обладнання та програмного забезпечення, а також фрагментарність ІТ-інфраструктури. Загальний рівень забезпечення місцевих та апеляційних судів засобами інформатизації коливається в межах 70–89%.	Модернізувати матеріально-технічну базу судів, зокрема серверне обладнання, засоби відеоконференцзв'язку та системи фіксації судових засідань. Забезпечити належне фінансування з Державного бюджету України для оновлення та розвитку апаратної частини та фізичної ІТ-інфраструктури судової влади, що не охоплюються проєктами міжнародної технічної допомоги.
53	Відсутність врегулювання використання ЄСІТС у Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП) ставить у нерівне становище учасників судових процесів.	Удосконалити законодавче регулювання ЄСІТС, зокрема, через: • ініціювання внесення змін до КУпАП з метою використання модулів ЄСІТС під час розгляду справ про адміністративні правопорушення в режимі відеоконференції; • передбачення обов'язкового використання підсистеми «Електронний суд» органами державної влади для подання матеріалів до суду та обміну процесуальними документами у справах про адміністративні правопорушення; • встановлення єдиних процесуальних норм щодо участі всіх учасників судових проваджень у засіданнях у режимі відеоконференції, а також зобов'язання судів забезпечувати сторонам судових проваджень відповідну технічну можливість.

54	У сфері боротьби з корупцією в органах судової влади досі спостерігаються тенденції, що негативно впливають на функціонування відповідних інституцій загалом та довіру населення до них, а саме: • високий рівень виконання за напрямом «Справедливий суд, прокуратура та органи правопорядку» Державної антикорупційної програми спостерігається лише щодо дев'яти заходів; • ДСА досі не розв'язала проблеми, виявлені НАЗК за результатами планової перевірки; • працівники патронатної служби не декларують свої доходи та майно; • збереглася непослідовна практика звернення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) та Офісу Генерального прокурора (ОГП) до ВРП, коли в одному випадку прокуратура подає одночасно клопотання про відсторонення судді від здійснення правосуддя та утримання його під вартою, а в іншому — лише щодо тримання під вартою.	ВРП доцільно: • запровадити дієві механізми контролю за виконанням судовою владою положень Державної антикорупційної програми та пришвидшити реалізацію заходів, передбачених нею; • посилити контроль за діяльністю ДСА (її територіальних управлінь) з метою усунення корупційних ризиків; • спільно з Комітетом Верховної Ради з питань правової політики та НАЗК опрацювати питання подання працівниками патронатної служби (насамперед помічниками суддів) декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, декларацій доброчесності та родинних зв'язків; • своєчасно реагувати на журналістські розслідування через ініціювання відкриття дисциплінарних проваджень щодо суддів-фігурантів таких розслідувань; • запровадити щоквартальну публічну звітність щодо випадків самостійного виявлення та усунення органами судової влади (насамперед судами) корупційних ризиків у своїй діяльності. НШСУ спільно з НАЗК у 2026 році провести обов'язкове навчання з антикорупційної діяльності для всіх без винятку працівників апаратів судів.
55	На швидкість та ефективність виконання судових рішень, зокрема впливають: • відсутність єдиної концепції щодо ефективної цифровізації та автоматизації виконання судових рішень; • незабезпечення функціонування Єдиного державного реєстру виконавчих документів; • посилення регуляторної ролі Міністерства юстиції України (Мін'юст) в діяльності інституту приватних виконавців; • обмеженість доступу приватних виконавців до державних реєстрів;	Доопрацювати концепцію цифровізації виконавчого провадження, яка включатиме практичні заходи з переходу всіх рівнів виконавчого провадження на електронний формат. Забезпечити належне функціонування Єдиного державного реєстру виконавчих документів. Здійснити перегляд регуляторної ролі Мін'юсту з метою її збалансування, що надасть можливість розширити повноваження приватних виконавців та підвищити ефективність їхньої роботи. Врегулювати на законодавчому рівні зрівняння в повноваженнях приватних та державних виконавців, що відповідатиме європейським підходам до ефективного функціонування цих двох інститутів.

	• відсутність рівних повноважень у приватних та державних виконавців; • наявність великої кількості чинних мораторіїв на примусове стягнення майна/коштів з окремих категорій боржників.	Врегулювати питання мораторіїв на примусове стягнення майна/коштів з окремих категорій боржників та, відповідно, скасувати відверто неактуальні. Відмовитися від розширення кількості мораторіїв.
56	Низька оплата праці державних виконавців є ризиком зниження мотивації персоналу та звільнення кадрів, що своєю чергою може призводити до тривалого виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб).	Забезпечити належний рівень оплати праці державних виконавців (фактично зрівняти рівні оплати праці державних та приватних виконавців) через перегляд посадових окладів державних виконавців та удосконалення системи виплати їх винагороди.
57	Низький рівень усунення з боку України системних проблем, констатованих ЄСПЛ у його рішеннях, негативно впливає на виконання рішень ЄСПЛ, національних судів та призводить до продовження порушень прав людини, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (КЗПЛ).	Здійснювати належні заходи для своєчасного та ефективного виконання рішень ЄСПЛ, зокрема через пріоритетну та максимально швидку реалізацію цих рішень у частині виплат компенсацій, та внесення необхідних змін до законодавства для розв'язання комплексних проблем, які зумовлюють систематичну подачу заяв з однакових груп справ.
Реформа прокуратури		
1	Процесуальна незалежність прокурора перебуває під загрозою насамперед від безпідставного рішення керівника щодо відсторонення від справи. Законом № 4555-IX у липні 2025 року суттєво розширено процесуальні повноваження Генерального прокурора, що уможливлює керування кримінальним провадженням «в обхід» прокурора — процесуального керівника, що підважує його процесуальну незалежність. Законодавчого врегулювання потребує порядок реалізації прокурорами функції представництва інтересів держави в суді — КСУ вказав на нечіткі і неконкретні підстави для представництва інтересів держави, що створює ризик зловживань з боку прокуратури.	Впровадити обов'язок керівника належним чином обґрунтовувати рішення про відсторонення (виключення) прокурора з кримінального провадження та механізм оскарження такого рішення. Скасувати практику безпідставного утворення груп прокурорів у кожному кримінальному провадженні. Скасувати зміни, внесені Законом № 4555-IX, які запровадили позаконкурентні механізми добору, призначення та переведення прокурорів, суттєво обмежили обсяг процесуальної незалежності прокурора та необґрунтовано посилили процесуальну роль Генерального прокурора. Усунути інструменти прихованого тиску на прокурорів через кадрові механізми, зокрема звільнення прокурора у зв'язку з ліквідацією або реорганізацією структурного підрозділу без належних гарантій.

		Уточнити законодавче регулювання представництва інтересів держави прокурором у суді, чітко визначивши перелік випадків і межі застосування таких повноважень.
2	Прокурорське самоврядування надто залежне від ОГП та не має повноважень для ефективного здійснення своїх завдань. Інституційна спроможність Ради прокурорів України (РПУ) слабка.	Посилити роль прокурорського самоврядування. Завершити функціональний аудит РПУ та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів (КДКП). Підготувати проєкт змін до законодавства щодо забезпечення інституційної спроможності, незалежності та ефективності РПУ та КДКП, вдосконалення дисциплінарної практики.
3	Неможливість для прокурорів місцевого рівня належним чином реалізувати себе в питаннях прокурорського самоврядування. Відсутність зборів прокурорів місцевого рівня.	Визначити в Законі України «Про прокуратуру», що прокурорське самоврядування здійснюється через збори прокурорів усіх рівнів, Всеукраїнську конференцію прокурорів, РПУ та КДКП. Створити порядок формування зборів, наділити їх відповідними повноваженнями з вирішення питань в інтересах прокурорської спільноти.
4	Наявність політичного порядку призначення та звільнення Генерального прокурора, що негативно впливає на незалежність такої посадової особи та всієї системи прокуратури.	Зменшити політичний вплив на порядок призначення і звільнення Генерального прокурора, а саме: *1) під час дії правового режиму воєнного стану (без внесення змін до Конституції України):* впровадити механізм надання органом прокурорського самоврядування суб'єкту призначення (Президенту) висновку (оцінки) кандидатури на посаду Генерального прокурора перед її внесенням на розгляд Парламенту; *2) після припинення або скасування дії правового режиму воєнного стану (після внесення змін до Конституції України):* впровадити обов'язок суб'єкта призначення (Президента) враховувати висновок незалежних органів прокурорського самоврядування щодо кандидатури на посаду Генерального прокурора перед її внесенням на розгляд Верховної Ради. Обидва варіанти мають впроваджуватися лише після посилення інституційної спроможності РПУ, що заплановане на IV квартал 2026 року. Деполітизувати порядок звільнення Генерального прокурора, передбачивши його звільнення виключно з професійних підстав, визначених законом. До внесення відповідних змін до Конституції України як перехідний механізм забезпечити часткову деполітизацію процедури через уточнення порядку звільнення Генерального прокурора із залученням механізму тимчасової слідчої комісії Верховної Ради.

5	Прокурорів на керівні посади призначають без проведення конкурсу, внаслідок чого наявна необ'єктивність призначення, фаворитизм в органах прокуратури, а також не здійснюється перевірка на доброчесність. Новий Генеральний прокурор у червні 2025 року скасував пілотний проєкт з формування кадрового резерву, який передував впровадженню обов'язкового конкурсу на керівні (адміністративні) посади в органах прокуратури, унеможлививши врахування досвіду роботи відповідної Комісії, яка майже завершила свою роботу станом на день розформування.	Впровадити обов'язковий конкурсний добір на керівні (адміністративні) посади в органах прокуратури, включно з керівниками структурних підрозділів ОГП, обласних та окружних прокуратур. Покласти обов'язок проведення відповідного конкурсу на РПУ після посилення її інституційної спроможності, врахувавши водночас досвід реалізації пілотного проєкту з формування кадрового резерву в органах прокуратури, що був скасований. Визначити перелік таких посад з урахуванням оптимізації чисельності прокурорів та структури прокуратур. Визначити Законом України «Про прокуратуру» чіткі критерії оцінювання кандидата на керівну посаду, включно з професійною компетентністю та доброчесністю.
6	Екстраординарний порядок атестації прокурорів, що впроваджувався строком на два роки, триває уже понад п'ять. Відсутність стратегічного бачення щодо завершення атестації після проблем, порушених судовою практикою та двома рішеннями КСУ.	Завершити атестацію прокурорів через ухвалення необхідних законодавчих та інституційних змін для цього. Відповідальним підрозділам ОГП треба ретельно вивчити питання щодо можливих шляхів завершення атестації із залученням фахівців та міжнародних партнерів, які можуть у цьому допомогти.
7	Більшість рекомендацій IV Раунду оцінювання Групи держав проти корупції (GRECO) (2017) залишаються невиконаними, а дисциплінарна процедура щодо прокурора має вади, зокрема щодо складів дисциплінарних проступків, пропорційності стягнень, строку давності притягнення до відповідальності тощо.	Ухвалити зміни до законодавства з метою виконання рекомендацій IV Раунду оцінювання GRECO в частині дисциплінарної процедури та композиції КДКП (забезпечення прокурорської більшості) та рекомендацій Європейської комісії щодо дисциплінарної процедури та інституційної спроможності КДКП виконувати покладені на неї функції.
8	Рівень знань прокурорів у сфері права ЄС мінімальний, а системне навчання ніколи не проводилося. Співпраця Тренінгового центру прокурорів України (ТЦПУ) з НШСУ слабка, а прокурори недостатньо часу проводять з суддями в межах підвищення кваліфікації. Тренінгові програми занадто вузькоспеціалізовані та сформовані практичними потребами прокурорів. Водночас за відсутності усвідомлення значення знань з	Оприлюднити та урахувати рекомендації за результатами оцінювання місією ЄС (TAIEX) правового статусу, змісту та форм діяльності ТЦПУ на відповідність вимогам і стандартам навчальних закладів ЄС для підготовки прокурорів. Налагодити співпрацю ТЦПУ з НШСУ, зокрема впроваджувати спільні навчальні програми для суддів та прокурорів. ТЦПУ має щорічно оприлюднювати звіт про свою діяльність, включно з інформацією про кількість та професійне спрямування залучених тренерів, перелік проведених навчальних заходів та результати оцінювання таких заходів.

	верховенства права, професійної етики, лідерства та управління, запити прокурорів не завжди адекватно виражають їхні потреби як професіоналів своєї справи. Інформація про діяльність ТЦПУ обмежена, практики публікації щорічних звітів немає. Керівник ТЦПУ призначається на розсуд Генерального прокурора на непрозорих і немеритократичних засадах.	Уточнити порядок призначення та звільнення Директора ТЦПУ, що передбачатиме відкритий конкурс.
9	У листопаді 2025 року скасовано Положення про систему оцінювання якості роботи прокурорів, що призвело до припинення впровадження єдиної регулярної системи оцінювання прокурорів. Попри розроблення нового законопроєкту щодо врегулювання цієї сфери, на сьогодні в Україні відсутній повноцінний механізм об'єктивного оцінювання якості роботи прокурорів, а чинною залишається лише тимчасова система щорічного оцінювання для преміювання. Пілотні проєкти, що проводяться з 2023 року, належним чином не висвітлюються, про їх результати невідомо навіть фахівцям у сфері прокурорської діяльності. РПУ не залучена до оцінювання прокурорів.	Підготувати та опублікувати звіт за результатами пілотного проєкту з впровадження «постійної» системи оцінювання у 2023–2025 роках. Забезпечити законодавче врегулювання єдиної системи оцінювання якості роботи прокурорів із чітким визначенням об'єктивних критеріїв, процедур проведення оцінювання, механізмів апеляційного оскарження результатів оцінювання до РПУ.
10	Попри початок дослідної експлуатації системи електронного кримінального провадження «СМЕРЕКА», станом на сьогодні система ще не запроваджена як повноцінний обов'язковий інструмент управління кримінальними провадженнями для всіх органів досудового розслідування та прокуратури. Водночас в органах прокуратури відсутній механізм випадкового розподілу кримінальних проваджень між прокурорами, а збереження надмірних повноважень Генерального прокурора щодо впливу на провадження поза межами процесуального керівника нівелює гарантії процесуальної	Продовжувати впроваджувати систему електронного кримінального провадження «СМЕРЕКА» з урахуванням заходів, передбачених у стратегічних документах та планах з їх виконання, зокрема Плані заходів на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку на 2023–2027 роки. Передбачити інтеграцію пов'язаних модулів до системи «СМЕРЕКА», насамперед E-Case (пілотний проєкт в антикорупційних органах, випадковий (автоматичний) розподіл кримінальних проваджень у прокуратурі, функціонування груп прокурорів та слідчих із встановлення запобіжника від неправомірної зміни групи в будь-який момент тощо). Впровадити систему випадкового розподілу кримінальних проваджень в органах прокуратури, що зменшить ризик маніпуляцій з боку керівників органів

	незалежності прокурорів та антикорупційний ефект від майбутньої автоматизації розподілу справ.	прокуратури під час визначення прокурора в кримінальному провадженні та зменшить корупційні ризики в цьому процесі.
Реформа адвокатури		
1	Створена 12 січня 2026 року урядова робоча група з удосконалення законодавства про адвокатуру за звітний період провела лише одне засідання без розгляду змістовних питань, а її заплановане розширення створює ризик домінування об'єкта реформи у процесі підготовки змін.	Кабінету Міністрів України варто забезпечити збалансований і публічний склад робочої групи, не допускаючи домінування об'єкта реформи. Мін'юсту треба сформувати державну політику у сфері адвокатури та подати законопроєкти до Верховної Ради у строки, визначені Дорожньою картою з питань верховенства права (IV квартал 2026 року).
2	Стратегія розвитку системи правосуддя до 2030 року та Антикорупційна стратегія НАЗК на 2026–2030 роки залишаються незатвердженими, що блокує системне впровадження реформи адвокатури.	Президенту необхідно затвердити Стратегію розвитку правосуддя до 2030 року з окремим розділом щодо адвокатури. Верховній Раді необхідно затвердити Антикорупційну стратегію на 2026–2030 роки зі збереженням положень щодо реформи адвокатури.
3	Вибори органів адвокатського самоврядування (ОАС) не проведені, попри закінчення строку повноважень останнього складу ще у 2022 році. Система виборів ОАС залишається надмірно централізованою — Рада адвокатів України (РАУ) зберігає монополію на ініціювання виборів та визначення квот представництва, а сама виборча процедура побудована через делегування, що позбавляє регіони можливості самостійно ініціювати вибори та обмежує реалізацію активного виборчого права кожного адвоката.	Законодавчо скасувати систему квотування представництва та запровадити модель прямої участі адвокатів через онлайн-голосування за принципом «один адвокат — один голос» на захищених платформах, незалежних від НААУ, з обов'язковим незалежним аудитом. Гарантувати рівні умови реалізації активного та пасивного виборчого права через відкриті та конкурентні процедури висування кандидатів, право самовисування, обов'язкове оприлюднення програм і професійного досвіду кандидатів та рівні можливості для публічних дебатів.
4	Відсутні чіткі правила виборчого циклу ОАС, граничні строки продовження повноважень та є поєднання ключових керівних посад, що призводить до концентрації влади.	Законодавчо унормувати виборчий цикл ОАС із чіткими строками його етапів та автоматичним запуском виборів у разі закінчення строку повноважень, незалежно від рішень РАУ. Визначити вичерпний перелік підстав для продовження повноважень ОАС у разі неможливості проведення виборів із граничним строком не більше одного року.

		ЗСкоротити строк повноважень ОАС до трьох років із забороною обіймання керівних посад більш як два строки поспіль, ураховуючи попередні строки за чинним законодавством. Заборонити поєднання ключових керівних посад в ОАС (НААУ, РАУ та інших) для запобігання концентрації влади.
5	Діяльність ОАС залишається закритою: рішення РАУ системно не оприлюднюються, частину з них засекречено, з посиланням на воєнний стан без законних підстав, а онлайн-трансляції засідань РАУ та ради адвокатів регіону (РАР) не проводяться.	Розмежувати в законі компетенцію між РАУ та РАР для усунення монополії РАУ на виборчі процедури та посилення регіональної автономії. Запровадити обов'язкову публічність діяльності ОАС: онлайн-трансляції засідань РАУ та РАР, своєчасне оприлюднення протоколів, рішень і результатів голосувань.
6	У 2025 році РАУ, строк повноважень якої фактично завершився, делегувала трьох представників до Конкурсної комісії з добору членів ВККС за непрозорою та неконкурентною процедурою.	Парламенту варто до травня 2026 року прийняти законопроєкт № 13382 щодо продовження участі міжнародних експертів у Конкурсній комісії з добору членів ВККС та вилучення з повноважень РАУ права делегувати представників до неї до проведення демократичних виборів ОАС.
7	Кваліфікаційний іспит проводиться у паперовій формі регіональними кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури (КДКА) без застосування сучасних тестових технологій, ідентифікації та відеотрансляцій, що залишає системну вразливість до корупційних ризиків та зловживань: білети з відповідями циркулюють у відкритому доступі, а аналіз Єдиного реєстру адвокатів України виявляє регіональні аномалії у видачі свідоцтв, які не мають об'єктивних чинників.	Законодавчо запровадити єдиний стандартизований загальнонаціональний цифровізований іспит у централізованому центрі в м. Києві з відеофіксацією, що забезпечить однакові умови для всіх кандидатів та унеможливить корупційні практики.
8	Закон не містить вимог до морально-етичних якостей кандидата в адвокати: формальна відсутність судимості та медичних протипоказань не є достатнім підтвердженням доброчесності особи.	Законодавчо запровадити морально-етичні вимоги до кандидатів, зокрема щодо бездоганної репутації, з обов'язком ОАС проводити ретельну перевірку на етапі допуску до іспиту. Запровадити подання кандидатом декларації доброчесності як інструменту персональної відповідальності.
9	Стажування має формальний характер та не забезпечує належної підготовки кандидатів, які виявили бажання стати адвокатами, до самостійної практики.	Удосконалити процедуру стажування з урахуванням найкращого досвіду країн ЄС для забезпечення балансу між навчальним, практичним та етичним складниками.

10	Вища школа адвокатури НААУ зберігає фактичне монопольне становище як адміністратор та домінантний провайдер послуг з підвищення кваліфікації, що не має аналогів у державах-членах ЄС та обмежує конкуренцію.	Закріпити в законі право адвокатів на вільний вибір форм та провайдерів освітніх послуг з підвищення кваліфікації, включно з можливістю навчання в іноземних провайдерів (крім держав-агресорів).
11	Дисциплінарні рішення системно не оприлюднюються, що позбавляє адвокатів можливості зрозуміти правозастосовну практику та межі допустимої професійної поведінки, унеможливлює наукові дослідження та аналіз дисциплінарних підходів, а також формування єдиної передбачуваної практики дисциплінарного органу. Рівень скасування рішень регіональних КДКА сягає орієнтовно 75%, що свідчить про відсутність усталених підходів.	Створити публічний електронний реєстр дисциплінарних проваджень щодо адвокатів із всіма рішеннями КДКА та Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (ВКДКА) за зразком реєстрів дисциплінарних рішень у судовій системі та прокуратурі.
12	Чинне регулювання дисциплінарної відповідальності адвокатів містить системні прогалини: поняття дисциплінарного проступку не визначене, перелік стягнень є вузьким, оскарження рішення до суду не зупиняє його виконання, а Правила адвокатської етики містять оцінювальні судження, що дає змогу використовувати їх як інструмент тиску на адвокатів.	Зупиняти виконання рішення в дисциплінарній справі на період його оскарження в суді. Визначити поняття дисциплінарного проступку та вичерпний перелік суб'єктів, які мають право подавати скарги. Розширити перелік дисциплінарних стягнень для диференційованого та пропорційного застосування заходів впливу. Переглянути Правила адвокатської етики через виключення оцінювальних суджень та закріплення принципу свободи слова для адвокатів.
13	Голова ВКДКА призначений РАУ у листопаді 2024 року з порушенням Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», що передбачає обрання Голови виключно З'їздом адвокатів України. Одноосібний розподіл скарг між КДКА регіонів створює ризики цілеспрямованого добору дисциплінарного органу (forum shopping). Також є адміністративна та організаційна залежність дисциплінарних органів від ОАС.	Гарантувати незалежність дисциплінарних органів та запровадити чіткі прозорі критерії розподілу скарг між регіональними КДКА у разі потреби.

14	Дисциплінарне провадження використовується як інструмент тиску на адвокатів, зокрема щодо членів ВРП та ВККС, право яких на адвокатську діяльність зупинене у зв'язку з виконанням повноважень, несумісних зі статусом адвоката-практика. Закритість дисциплінарних засідань КДКА посилює ці ризики та позбавляє адвокатів інструментів захисту.	Уточнити ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: дії осіб із зупиненим правом на адвокатську діяльність, вчинені поза її межами та в межах виконання повноважень на несумісних посадах, не можуть бути предметом дисциплінарного провадження. Забезпечити гласність дисциплінарних проваджень — за клопотанням адвоката проводити трансляцію засідань КДКА.
15	Фінансова діяльність ОАС залишається непрозорою: фінансова звітність не публікується з 2022 року, кошториси та обґрунтування розміру внесків не оприлюднюються, закупівлі здійснюються поза конкурентними процедурами, а зовнішній незалежний аудит відсутній, що позбавляє адвокатів можливості перевірити обґрунтованість витрачання сплачених ними коштів.	Запровадити обов'язкове щорічне оприлюднення деталізованих кошторисів ОАС усіх рівнів та обґрунтування розміру щорічного внеску адвоката, а також зобов'язати РАУ оприлюднити фінансові звіти ОАС за 2022–2025 роки протягом трьох місяців з дня набрання чинності змінами. Запровадити прозорі та конкурентні процедури закупівель ОАС за принципами, аналогічними публічним закупівлям, з доступом адвокатів до істотних умов договорів та первинних документів. Запровадити обов'язковий щорічний зовнішній незалежний аудит фінансової звітності ОАС з оприлюдненням його результатів. Зберегти законодавче обмеження максимального розміру щорічного внеску адвоката на рівні одного прожиткового мінімуму.
16	Суди системно займають позицію невтручання у зміст рішень ОАС, обмежуючись перевіркою процедури їх ухвалення, що фактично виводить нормотворчість ОАС з-під ефективного судового контролю та створює ризики зловживань і ухвалення рішень, які порушують права адвокатів.	Внести зміни до Закону про адвокатуру, які передбачатимуть можливість судового оскарження рішень ОАС, що мають ознаки нормативно-правового акту, та їх перевірки за критеріями ч. 3 ст. 2 КАС України.
17	Системно фіксуються порушення професійних прав адвокатів: перешкоджання доступу до клієнтів у територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки, ототожнення адвокатів з клієнтами, а також недієвість механізму відповідальності за ігнорування адвокатських запитів.	Запровадити єдиний міжвідомчий механізм взаємодії між територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки з адвокатами. Президенту необхідно застосувати право вето до законопроєкту № 12320, забезпечивши натомість невідворотність відповідальності за ст. 397 Кримінального кодексу України (КК України). Провести правничу дискусію щодо ефективної реалізації повноважень РАР згідно з ч. 5 ст. 212^3 КУпАП та доцільності передачі цих повноважень адвокатам.

18	Прийнятий 16 липня 2025 року законопроєкт № 12320 щодо ототожнення адвокатів з клієнтами містить розмиті категорії та оцінювальні критерії, що порушують принцип правової визначеності та запроваджують механізми цензури.	Президенту застосувати право вето до законопроєкту № 12320 як такого, що становить загрозу свободі слова та не відповідає принципу правової визначеності. Забезпечити невідворотність відповідальності за ст. 397 КК України у випадках, коли публічне ототожнення адвоката з клієнтом трансформується у реальні наслідки.
19	Принцип змагальності сторін у кримінальному процесі залишається задекларованим — сторона захисту позбавлена реальних інструментів для рівноцінного захисту.	Надати адвокатам повноваження на самостійне проведення окремих процесуальних дій із визнанням їх результатів доказами та ідентифікований доступ до державних реєстрів (Єдиного реєстру досудових розслідувань, Єдиного державного реєстру виконавчих проваджень та інших). Гарантувати безперешкодний доступ до клієнта, участь у слідчих діях та абсолютний характер адвокатської таємниці.
20	9 березня 2026 року Україна підписала Конвенцію Ради Європи про захист професії адвоката, що потребує наступної ратифікації Парламентом. Водночас національне законодавство також потребуватиме увідповіднення стандартам цієї Конвенції.	Ратифікацію Конвенції про захист професії адвоката (CETS № 226) доцільно провести одночасно з прийняттям змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», що імплементують її положення, або після такої реформи. Ратифікація не повинна передувати законодавчій реформі, щоб не створити розрив між міжнародними зобов'язаннями та національним регулюванням.
Реформа юридичної (правничої) освіти		
1	**Законодавче оформлення реформи правничої освіти не завершено.** Станом на 31 липня 2026 року проєкт Закону України про вищу юридичну (правничу) освіту та первинний доступ до правничої професії до Верховної Ради не внесено. Інституційне розмежування підготовки правників і фахівців для органів правопорядку також не реалізовано.	Завершити розроблення та внести до Верховної Ради проєкт Закону України «Про вищу юридичну (правничу) освіту та первинний доступ до правничої професії», у якому, зокрема передбачити: перелік правничих професій; вимоги до закладів, які здійснюють підготовку правників; інституційне розмежування підготовки правників і кадрів для органів правопорядку; особливості акредитації правничих програм; засади первинного доступу до правничої професії.
2	**План пріоритетних дій Уряду на 2026 рік не повністю синхронізований із Дорожньою картою з питань верховенства права**. Частина передбачених Дорожньою картою заходів у сфері правничої освіти не відображена як окремі урядові завдання.	**Під час наступного перегляду Плану пріоритетних дій Уряду окремо включити невиконані заходи Дорожньої карти з питань верховенства права в частині правничої освіти**, визначивши для кожного заходу відповідального виконавця, конкретний строк та вимірюваний результат. Запровадити щорічне публічне звітування МОН про виконання відповідних заходів Дорожньої карти.

3	Спеціальні ліцензійні вимоги для D8 Право та D9 Міжнародне право не затверджено.	Завершити розроблення та прийняти зміни до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності. Для D8 Право та D9 Міжнародне право встановити мінімальну частку науково-педагогічних працівників із практичним досвідом у правничих професіях; вимоги до кадрового забезпечення обов'язкових правничих дисциплін; вимоги до юридичної клініки та баз практики; доступу до професійних правничих баз даних та іншого інформаційного забезпечення.
4	**Спеціальної моделі акредитації правничих програм не запроваджено**. Результати ЄДКІ та професійні траєкторії випускників системно не використовуються для оцінювання якості програм.	Внести зміни до Положення про акредитацію освітніх програм. Для спеціальностей D8 Право та D9 Міжнародне право передбачити обов'язковий аналіз: результатів ЄДКІ за декілька років; показників працевлаштування випускників; якості практичної підготовки; діяльності юридичної клініки. Передбачити залучення до експертних груп представників адвокатури, суддівського корпусу, прокуратури, нотаріату та інших правничих професій.
5	**Відомча модель державного замовлення на підготовку правників зберігається**. У 2026 році 60,7% бакалаврського державного замовлення за спеціальністю D8 Право припадає на замовників поза системою МОН.	**Переглянути порядок формування та розподілу державного замовлення за спеціальністю D8 Право**. Визначати його обсяг на підставі прогнозу потреби у вступниках, потреб ринку праці, результатів ЄДКІ та показників працевлаштування випускників. Окремо переглянути доцільність підготовки цивільних правників за державним замовленням МВС, Міноборони, СБУ та інших відомств у контексті запланованого інституційного розмежування правничої освіти та підготовки кадрів для органів правопорядку.
6	Законопроєкт № 10399 щодо запровадження грантової системи фінансування вищої освіти за принципом «гроші ходять за студентом» у другому читанні досі залишається неприйнятим Парламентом.	Парламенту необхідно прийняти законопроєкт № 10399 у другому читанні для законодавчого закріплення грантової системи фінансування вищої освіти.
7	**Нові стандарти D8 Право та D9 Міжнародне право не затверджено**. Водночас розвиток Національної системи кваліфікацій, запуск Єдиного реєстру кваліфікацій — Класифікатора професій та розроблення професійних стандартів правничих професій створюють передумови для узгодження освітніх і професійних кваліфікацій.	Розробити та затвердити нові стандарти D8 Право та D9 Міжнародне право, узгодивши їх із професійними стандартами правничих професій та Національною системою кваліфікацій. Передбачити обов'язкові результати навчання з права ЄС, професійної етики, юридичного письма і правничого дослідження, сучасних цифрових технологій та відповідального використання ШІ. Встановити вимоги до практичної підготовки та забезпечити відповідність результатів навчання компетентностям, визначеним професійними стандартами.

8	**Єдина сучасна модель практичної підготовки правників не сформована**. Загальне Положення про проведення практики студентів залишається чинним з 1993 року, а модельні програми практики регулюють лише окремі напрями її проходження.	Прийняти нове Положення про практичну підготовку здобувачів вищої освіти замість Положення 1993 року. Для правничих спеціальностей визначити мінімальні вимоги до тривалості та результатів практики, критерії відбору баз практики і вимоги до її керівників. Розширити можливості проходження практики в адвокатурі, нотаріаті, судах, прокуратурі, органах юстиції та юридичних службах, а юридичну клініку визначити повноцінною формою практичної підготовки.
9	**Програми зовнішнього оцінювання майбутніх правників потребують актуалізації**. Програма ЄДКІ у звітному періоді не оновлювалася, а предметний тест Єдиного фахового вступного випробування «Право та міжнародне право» у 2026 році продовжує проводитися за програмою, затвердженою у 2022 році. Водночас зберігаються винятки з обов'язкового проходження ЄДКІ для окремих категорій здобувачів.	Комплексно актуалізувати програми ЄДКІ та Єдиного фахового вступного випробування «Право та міжнародне право» та синхронізувати їх з новими стандартами D8 Право і D9 Міжнародне право після їх затвердження. Переглянути зміст програм з урахуванням змін законодавства та забезпечити належне відображення права Європейського Союзу, професійної етики і відповідальності та практичного застосування права. Запровадити періодичний перегляд програм зовнішнього оцінювання. Окремо переглянути винятки з обов'язкового проходження ЄДКІ з метою забезпечення єдиних вимог до державної атестації правників.
Правосуддя за наслідками війни		
1	Непрофесійна робота зі свідками та потерпілими від воєнних злочинів, що призводить, з одного боку, до їх закритості та неможливості отримати від них інформацію доказового характеру, а з іншого — завдання повторної та вторинної віктимізації цим особам. Ресурси виділяються лише на потерпілих від воєнних злочинів, хоча вразливих категорій потерпілих є багато. Водночас чітких планів щодо масштабування Координаційного центру підтримки потерпілих і свідків на інші категорії не визначено.	Розробити та прийняти законодавчі акти, спрямовані на створення комплексної системи підтримки та захисту потерпілих та свідків у справах щодо найтяжчих міжнародних злочинів, з урахуванням Директиви 2012/29/EU. Розвивати систему підтримки потерпілих і свідків від воєнних злочинів з метою отримання від них якісної інформації для подальшого доказування цих злочинів, водночас запобігаючи вторинній чи повторній віктимізації таких осіб. Подолати фрагментарність чинної моделі Координаційного центру підтримки потерпілих і свідків через створення єдиного координаційного механізму захисту свідків, а також запровадити чіткі стандарти взаємодії між усіма залученими органами. Здійснити пошук та переорієнтацію на альтернативні джерела фінансування розпочатого проєкту з розроблення електронної бази даних рішень українських судів, ухвалених у справах про воєнні злочини.
2	Міжнародні злочини віднесено до підслідності лише СБУ, хоча їх розслідування здійснює як СБУ, так і Національна поліція України (НПУ). Довгострокове	Внести зміни до ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України (КПК України), якими передбачити подвійну (альтернативну) підслідність НПУ щодо міжнародних злочинів.

	інституційне забезпечення кримінального переслідування у справах про міжнародні злочини відсутнє.	Визначити спеціалізацію прокурорів та слідчих на рівні законів України «Про прокуратуру», «Про Службу безпеки України» та «Про Національну поліцію України» задля унеможливлення ситуації з браком ресурсів з боку Уряду, Парламенту на відновлення справедливості для жертв міжнародних злочинів у майбутньому. Забезпечити виконання Стратегії з реалізації повноважень органів прокуратури у сфері кримінального переслідування за міжнародні злочини на 2026–2028 роки, розробивши чіткий план заходів, індикатори виконання та механізми моніторингу.
3	Невідповідність положень кримінального, кримінального процесуального законодавства положенням Римського статуту Міжнародного кримінального суду (Римський статут). Процесуальне законодавство також потребує змін, зокрема узгодження з положеннями Римського статуту МКС, КЗПЛ тощо.	Продовжити внесення змін до КК України (визначення понять, забезпечення ретроактивної дії положень щодо міжнародних злочинів) на основі напрацювань Міжвідомчої робочої групи при ОГП з урахуванням стандартів міжнародного кримінального права задля належної гармонізації українського законодавства з нормами міжнародного кримінального та міжнародного гуманітарного права та КПК України (розширення підслідності найтяжчих міжнародних злочинів, законодавче закріплення використання інформації з відкритих джерел та розвідувальних даних як доказів, передбачення участі міжнародних експертів). З метою якісного розгляду кримінальних проваджень під час застосування процедури in absentia необхідно: • переглянути процедури сповіщення особи про здійснення досудового розслідування (повідомлення осіб про підозру) та судового розгляду (відкриття судового провадження). Наприклад, альтернативою повідомленням у газеті «Урядовий кур'єр» може стати створення спеціальної міжнародної онлайн-платформи, де розміщуватиметься, систематизуватиметься та акумулюватиметься така інформація; • внести зміни до КПК України, які передбачили б можливість перегляду вироку суду ex novo в разі появи на території України особи, щодо якої судом ухвалено рішення in absentia (за аналогією із заочними рішеннями у цивільній юрисдикції); • забезпечити системне навчання суддів із питання розгляду справ щодо міжнародних злочинів, зокрема в частині складання вироків під час розгляду такої категорії справ.

4	Відсутність нормативно встановленої спеціалізації суддів у справах про міжнародні злочини знижує якість правосуддя у цій категорії справ, унеможливлює формування сталої судової практики щодо міжнародних злочинів.	Відкласти розгляд законопроєкту № 7033-д із метою проведення ґрунтовної експертизи його положень із залученням фахівців, зокрема з-поміж громадськості. Проаналізувати законопроєкти № 11538 та № 11539 на відповідність положенням Конституції України та нормам міжнародного права. Доопрацювати законопроєкт № 10301 щодо спеціалізації суддів задля проведення чіткого розмежування між військовими та воєнними злочинами й розподілу навантаження суддів. Доцільним є встановлення межі мінімально необхідного досвіду щодо розгляду кримінальних справ (наприклад, два роки), перш ніж уповноважувати суддю на розгляд міжнародних злочинів. Це надасть змогу уникнути ситуації, коли таку специфічну категорію справ зможе розглядати новопризначений суддя з незначним досвідом.
5	Широке визначення складу злочину «колабораційна діяльність» в КК України призвело до правової невизначеності та притягнення до відповідальності за діяння, які не шкодять національній безпеці. Зокрема органи влади України продовжують притягувати до відповідальності за колабораційну діяльність українців за працю, яка відповідно до міжнародного гуманітарного права може законно вимагатися окупаційною державою. Політиці застосування цього складу злочину з боку СБУ бракує пріоритезації та сталості підходів, що в довгостроковій перспективі шкодить реінтеграції тимчасово окупованих територій України.	Внести зміни до законодавства України, які передбачали б врахування норм міжнародного гуманітарного права, уточнювали об'єктивну сторону кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111^1 КК України, враховували умови та тривалість окупації під час кваліфікації кримінального правопорушення та наявності суспільної небезпеки в діяннях особи. Напрацювати політику меморіалізації, амністування та люстрації та розглянути можливість виведення найменш серйозної категорії порушень у межах колабораційної діяльності зі сфери кримінальної юстиції. Продовжувати підвищення кваліфікації суддівського корпусу всіх інстанцій, а також слідчих та прокурорів з міжнародного гуманітарного права, включно з фокусом на правовому режимі окупації з метою напрацювання єдиних стандартів досудового розслідування та судового розгляду справ щодо відповідальності за колабораційну діяльність.
6	КПК України недостатньо докладно визначає процедуру міжнародного співробітництва з урахуванням acquis ЄС, насамперед в частині доказового значення здобутої інформації та використання її в судовому процесі. Процесуальне законодавство також недостатньо чітко визначає порядок функціонування спільних	Доповнити Главу 4 КПК України положеннями, які визначатимуть: • поняття цифрових доказів міжнародного походження як фактичних даних, отриманих у рамках міжнародного співробітництва через офіційні механізми (Європейської організації з питань юстиції, базу CICED, Міжнародного кримінального суду (МКС), JIT, Міжнародного центру з переслідування злочину агресії тощо); • критерії допустимості, належності та достовірності таких доказів;

	слідчих груп (JIT), а про їхню діяльність ОГП недостатньо інформує суспільство.	• процедури підтвердження автентичності, метаданих і ланцюга збереження; • вимоги до супровідної документації (сертифікати автентичності, технічні звіти, протоколи передачі); • порядок процесуального залучення доказів у кримінальне провадження через уповноважені канали міжнародної взаємодії. Розвивати механізми JIT: • розширювати географію та тематику JIT, зокрема через створення нових груп із державами-партнерами; • поглиблювати координацію в межах вже чинних форматів за участі Європейської організації з питань юстиції, Агентства Європейського Союзу зі співробітництва органів правопорядку (Європол) та МКС.
7	У грудні 2026 році відбудеться оновлення складу МКС, в якому планує взяти участь Україна, вперше визначивши кандидата на посаду судді від себе. Залишається чинним застереження до Римського статуту МКС, що, на думку України, унеможливлює притягнення до відповідальності українських військовослужбовців за вчинення міжнародних злочинів протягом 7 років. Проте ст. 124 Римського статуту МКС застосовувалася лише двічі (стосовно Франції та Колумбії) і є радше міжнародно-правовим компромісом, аніж дієвим інструментом. Це подає негативний сигнал з боку України щодо невідворотності покарання за міжнародні злочини.	Забезпечити процедуру номінування переможця конкурсу на посаду судді МКС від України на 25-й сесії Асамблеї держав-учасниць, яка відбудеться в грудні 2026 року. Відкликати заяву України за ст. 124 Римського статуту МКС згідно з процедурою, передбаченою цією статтею.
8	За більш ніж два роки міжнародна коаліція держав підготувала правову основу для створення та запуску Спеціального трибуналу. Наразі трибунал переходить зі стадії політичного рішення до практичного запуску. З лютого 2026 року почала працювати передова група в Гаазі та Страсбурзі, яка готує організаційний запуск трибуналу. Її робота передбачає розв'язання	Продовжити активну роботу над створенням Спеціального трибуналу щодо злочину агресії.

	всіх питань, що передуватимуть створенню керівного комітету, який обиратиме суддів і прокурорів.	
БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ		
1	Брак інформації та публічної комунікації виконання вироків ВАКС не дає змоги комплексно оцінити результативність боротьби з топкорупцією.	Мін'юсту треба запровадити систему оцінки результативності виконання вироків ВАКС щодо конфіскації майна та відшкодування збитків, а також оприлюднювати результати виконання судових рішень.
2	Керівник САП хоч і є самостійною процесуальною фігурою, але досі певні повноваження, що стосуються ініціювання кримінальних проваджень щодо окремих суб'єктів і деяких заходів міжнародної взаємодії, належать лише Генеральному прокурору. Це підвищує ризик зволікання або витоку інформації під час розслідування кримінальних справ.	Посилити інституційну самостійність САП, надавши керівнику САП право ініціювати кримінальні провадження та погоджувати проведення слідчих дій щодо народних депутатів, а також повноваження у сфері міжнародного співробітництва (не лише через зміни до КПК України, але й до відповідних ратифікаційних законів про міжнародні договори).
3	Участь міжнародних експертів у конкурсних комісіях для ключових органів правосуддя та антикорупційної системи залишається одним із найвагоміших інституційних запобіжників. Водночас у червні 2025 року закінчилися повноваження першого складу Конкурсної комісії, яка добирала членів ВККС, і за чинним законом міжнародні експерти більше не входять до її нового складу. Попри позицію громадськості та законопроєкт № 13382 щодо продовження участі міжнародних експертів, 22 липня 2025 року ВРП розпочала формування Конкурсної комісії без них.	Продовжити залучення представників міжнародних партнерів у конкурсних комісіях з добору на посади у сфері правосуддя та антикорупційної діяльності, насамперед щодо ВККС.
4	З початку повномасштабного вторгнення конкурси на посади державної служби були призупинені, що призвело до масових призначень без конкурсного добору та суттєво послабило меритократичні засади державної служби. Попри те що законодавче відновлення конкурсів є вимогою міжнародних зобов'язань України, відповідний законопроєкт досі	Верховній Раді варто доопрацювати та прийняти законопроєкт № 13478-1 щодо відновлення конкурсів на посади державної служби з урахуванням зауважень експертів, зокрема в частині перевірки доброчесності кандидатів, дискреції суб'єктів призначення та внутрішніх конкурсів на вакантні посади в НАЗК.

	не прийнятий, а його чинна редакція містить суттєві недоліки, які потребують виправлення.	
5	Попри внесення змін до законодавства, Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) досі не має можливості автономно забезпечувати прослуховування.	СБУ необхідно забезпечити найближчим часом автономність НАБУ у знятті інформації з електронних комунікаційних мереж.
6	Призначення та проведення експертиз у кримінальних справах, які розслідує НАБУ, є достатньо складними через вплив на експертів, розголошення конфіденційної інформації, тривалі строки виконання експертиз.	Верховній Раді та Уряду треба посилити експертну підтримку НАБУ через прийняття законодавства про створення незалежної експертної установи, яка буде рівновіддаленою як від керівництва НАБУ, так і від інших державних органів, або ж через розвиток установи Мін'юсту за реальними стандартами незалежності: конкурсний добір директора за участі міжнародних партнерів, прозорий добір експертів, незалежне фінансування та підпорядкування Кабінету Міністрів України, а не Мін'юсту.
7	Протягом звітного періоду ключовою подією у сфері зовнішнього аудиту антикорупційних органів стало затвердження 16 вересня 2025 року Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку НАБУ, який враховує рекомендації Комісії з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності (надано 26 рекомендацій). За загальною оцінкою Комісії, НАБУ функціонує як «помірно ефективний» орган. Виконання цих рекомендацій потребує зусиль як від самого НАБУ, так і від Парламенту — зокрема в частині того, що СБУ має виключне право надавати та скасовувати допуски до державної таємниці негласним штатним працівникам НАБУ. Парламент залишається пасивним у цьому питанні: законодавчих змін, необхідних для реалізації відповідної рекомендації, а також інших, не ухвалено.	Верховній Раді, а також НАБУ належить виконати рекомендації Комісії зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності НАБУ, наданих у звіті від 6 травня 2025 року.
8	Обов'язкова щодворічна зовнішня незалежна оцінка НАЗК не проводиться вже понад чотири роки — ключовою причиною є зволікання Мін'юстом з погодженням оновленої методики та критеріїв. Чинні документи, затверджені у 2020 році, розроблялися без інклюзивних консультацій, не враховують	Кабінету Міністрів України треба якнайшвидше оновити Методику та Критерії зовнішнього оцінювання ефективності діяльності НАЗК для проведення такої оцінки за період з 2022 до 2025 року, включно. У ній варто зменшити кількість критеріїв оцінювання, усунути дублювання, забезпечити фокусування на якісних показниках впливу діяльності НАЗК на запобігання корупції, а також включити розширений перелік персональних критеріїв оцінки Голови Агентства.

	виклики воєнного часу та не охоплюють нових функцій Агентства — зокрема щодо лобіювання та персональної відповідальності Голови НАЗК. Уряд мав оновити ці документи ще у І кварталі 2025 року, однак цього досі не зробив.	
9	У грудні 2023 року НАЗК запроваджено автоматизацію повних перевірок декларацій, що наразилося на критику представників громадськості. Мета цього оновлення, яке до того ж не передбачено профільним Законом, залишається неоднозначною та недостатньо розмежованою від штучно виокремленого контролю повноти заповнення декларації.	Повернутися до попередньої концепції повних перевірок декларацій, яка не передбачала наявність декларацій, що можуть бути повністю перевірені автоматизовано.
10	НАЗК затвердило восени 2023 року порядок проведення моніторингу способу життя декларантів і зареєструвало його в Мін'юсті, але сам зміст цього порядку не зазнав концептуальних змін, що наразилося на критику представників громадськості. Зокрема, порядок не визначає чітких строків для проведення моніторингу способу життя, який має бути обмеженим у часі, щоб не виявитися надмірним втручанням у приватне життя декларанта.	Підзаконне регулювання НАЗК нового порядку моніторингу способу життя має бути переглянуте з метою уникнення надмірного втручання у приватне життя декларантів, а також ризиків, пов'язаних з недостатніми гарантіями незалежності проведення контролю.
11	НАЗК наразі не згадується у переліку органів, які вживають заходів щодо виявлення необґрунтованих активів та збору доказів їх необґрунтованості у ч. 5 ст. 290 Цивільного процесуального кодексу України. Включення Агентства до цього переліку без обмеження його роботи спеціальними процедурами дало б змогу увідповіднити практику фінансового контролю Агентства з практикою розслідувань НАБУ, САП, Державного бюро розслідувань (ДБР) та ОГП без встановлення будь-яких чітких меж чи спеціальних процедур.	Включити НАЗК до переліку органів, які вживають заходів щодо виявлення необґрунтованих активів та збору доказів їх необґрунтованості згідно зі ч. 5 ст. 290 Цивільного процесуального кодексу України.

12	У контексті періодичності подання фінансової звітності політичних партій, щоквартальне звітування за відсутності щорічного авторозподілу перевірок створює надмірне адміністративне навантаження на НАЗК. У випадку парламентських партій, потреба в частішій звітності може бути обґрунтована зв'язком із державним фінансуванням, проте для інших річне звітування, прецедент якого вже був створений в Україні під час відновлення звітування, даватиме змогу комплексно оцінити фінансову активність партії за повний період, виявити повторювані транзакції та полегшуватиме аналіз.	Спроможності НАЗК щодо перевірки звітів політичних партій доцільно посилити, зокрема через запровадження щорічного авторозподілу перевірок партій серед працівників органу. Варто продовжити практику річного звітування для непарламентських партій.
13	Агентство досі не застосовує автоматизований розподіл моніторингів між своїми уповноваженими особами, про що згадувалося у звіті Зовнішньої незалежної оцінки діяльності НАЗК за 2020–2021 роки та тіньових звітах 2024 та 2025 років.	Запровадити автоматизований розподіл моніторингів конфлікту інтересів між уповноваженими особами НАЗК.
14	Єдиний портал повідомлень викривачів, запуск НАЗК якого зазначається у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року, як і раніше, не відповідає найкращим практикам, передусім у частині забезпечення зручності використання.	НАЗК варто оновити Єдиний портал повідомлень викривачів з огляду на ідентифіковані авторизованими користувачами недоліки, зокрема, в частині вимоги попередньої кваліфікації порушення. Також функціонал Порталу має бути увідповіднений міжнародним стандартам і найкращим практикам.
15	У Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року зазначено, що Державна антикорупційна програма на 2023–2025 роки (ДАП) має бути імплементована на «задовільному» рівні. Водночас прийнятним рівнем імплементації чинної ДАП відповідно до індикаторів ОЕСР є 90% виконаних заходів, за умови того, що решта 10% або обґрунтовано втратили актуальність, або мають фінансові причини їхнього невиконання.	Встановити 90% як прийнятний рівень виконання чинної ДАП, враховуючи потенційні обґрунтовані втрати актуальності та недофінансування окремих заходів.
16	Термін дії Антикорупційної стратегії та ДАП завершився 31 грудня 2025 року. Уряд продовжив дію ДАП через затримку з ухваленням нових документів. Попередня Стратегія була прийнята із	Парламенту та Уряду необхідно без подальших затримок ухвалити нові Антикорупційну стратегію та державну антикорупційну програму, розроблені з урахуванням публічного аналізу ситуації щодо корупції та результатів виконання попередніх стратегічних документів.

	запізненням майже на півтора року, що фактично скоротило строк її дії з 5 до 3,5 років і стало однією з причин низького рівня виконання ДАП — лише 52,7% заходів станом на березень 2026 року. Повторення такої ситуації з новим циклом стратегічних документів призведе до аналогічних наслідків.	
17	Учасники кримінального провадження зловживають процесуальними правами задля перешкоджання судовому розгляду в розумні строки.	Верховній Раді треба доопрацювати та прийняти законодавство щодо запровадження інституту протидії зловживанню процесуальними правами в кримінальному провадженні, включно з можливістю накладати грошові стягнення на учасників процесу та притягати до відповідальності за прояв неповаги до суду.
18	Наразі суд не має повноважень оцінювати, наскільки пропуск строку досудового розслідування вплинув на стан реалізації прав обвинуваченого. Це призводить до того, що кримінальні провадження закриваються навіть через незначний пропуск строку, що є непропорційним до суті процесуального порушення.	Верховній Раді варто внести зміни до КПК України, виключивши положення щодо обов'язку суду закривати кримінальне провадження через закінчення строку досудового розслідування (п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України), та наділити суд правом на такі дії в разі порушення прав обвинуваченого на розгляд кримінального провадження в розумні строки.
19	Правова регламентація угод про визнання винуватості у корупційних справах не передбачає обов'язкове застосування спеціальної конфіскації, через що частина корупційних активів може залишатися не стягненою. Відсутні чіткі критерії оцінки суддями «суспільного інтересу», а суд не наділений повноваженнями витребовувати докази, що знижує якість затвердження таких угод.	САП треба більшою мірою обумовлювати реальне відбування покарання при укладенні угод зі спеціальною конфіскацією активів у разі наявності, а також сформувати доступні політики укладення угод у справах про корупцію на найвищому рівні, які враховуватимуть зрозумілу оцінку суспільного інтересу.
20	Порушення виключної підслідності НАБУ залишається проблемою, яка не отримала жодного законодавчого або інституційного вирішення у звітному періоді. Органи досудового розслідування — передусім СБУ — продовжують розслідувати та скеровувати до суду обвинувальні акти у корупційних справах, що формально підпадають під підслідність НАБУ. Зафіксовано також випадки вручення підозр з порушенням підслідності.	СБУ, ДБР, НПУ, Бюро економічної безпеки України (БЕБ) та органи прокуратури мають суворо дотримуватися вимог процесуального законодавства щодо підслідності справ НАБУ та з цією метою ефективно взаємодіяти між собою, наприклад, через швидку й оперативну передачу відповідних матеріалів.

21	Кримінальне законодавство визнає корупційними деякі правопорушення, які за своєю суттю такими не є, зокрема ст. 320 КК України (порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів). Деякі корупційні статті, наприклад ст. 364 КК України, сформульована недостатньо якісно, що допускає різне тлумачення за одних і тих же умов. Запроваджена відповідальність юридичних осіб за підкуп іноземних посадових осіб не передбачає ідентичної відповідальності за підкуп національних посадових осіб. Чинні правила обрахунку строку давності дають змогу фігурантам корупційних справ уникати відповідальності.	Верховній Раді треба удосконалити законодавство про відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення через: увідповіднення переліку корупційних кримінальних правопорушень ознакам корупції; уточнення диспозиції ст. 364 КК України; поширення механізмів відповідальності юридичних осіб за підкуп не лише іноземних, але й національних посадових осіб; вдосконалення правил обрахунку строків давності, зокрема через зміну моменту їх закінчення та розширення підстав для зупинення.
22	Кількість та швидкість повернення злочинних активів, особливо з-за кордону, залишається на низькому рівні через низку законодавчих та організаційних проблем, пов'язаних з їх виявленням, розшуком, арештом та конфіскацією. Обмежену сферу застосування має також цивільна конфіскація, яка поширюється лише на посадових осіб.	Верховній Раді необхідно запровадити комплексну реформу системи конфіскації та повернення активів, що включатиме: удосконалення механізмів розширеної та спеціальної конфіскації злочинних активів замість загальної конфіскації майна як покарання; запровадження обов'язкового застосування спеціальної конфіскації під час укладення угод у корупційних справах; розширення кола суб'єктів, наділених повноваженнями заявляти відповідні позови; імплементацію Директиви ЄС 2024/1260 про повернення активів.
23	Чинний ризик-орієнтований підхід перевірки декларацій не дає змоги охопити значну частину декларацій топпосадовців та найбільш ризикових випадків. Це підриває ефективність інституту декларування.	НАЗК треба прийняти нові нормативні акти щодо ризик-орієнтованої системи перевірки декларацій відповідно до структурного маяка Меморандуму Міжнародного валютного фонду, забезпечивши водночас, щоб ці акти не лише формально відповідали вимогам Меморандуму, але й усували виявлену системну проблему з перевірками декларацій топпосадовців.
24	Залишається невиконаною рекомендація Європейської комісії, викладена у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2024 року, щодо посилення відповідальності за необґрунтовані статки та зниження відповідних порогів притягнення до відповідальності.	Внести зміни до законодавства в частині зниження порогів притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності за незаконне збагачення та недостовірне декларування. Таке зниження порогів повинно базуватися на співвідношенні суми правопорушення з середнім рівнем офіційних доходів публічних посадовців різних категорій.
25	Не відповідають найкращій європейській практиці строки давності притягнення до відповідальності за декларування недостовірної інформації й строк	Внести зміни до законодавства щодо збільшення строків давності притягнення до відповідальності за декларування недостовірної інформації, а також розглянути збільшення строку позовної давності щодо цивільної конфіскації

	позовної давності щодо цивільної конфіскації необґрунтованих активів. Недостатність цих строків впливає на можливість звільнення осіб від відповідальності.	необґрунтованих активів. Законодавчо передбачити можливість зупинення або переривання строків давності у справах про корупційні та пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення, за прикладом європейських підходів.
26	Є низка проблем, які зменшують ефективність окремих аспектів фінансового контролю. Серед них — закритість порядків перевірок розвідників і їх незаконні перевірки підрозділом внутрішнього контролю НАЗК, закритість правил логічного та арифметичного контролю (ЛАК), а також штучно виокремлений контроль повноти заповнення декларацій, автоматизовані повні перевірки тощо.	Комплексно оцінити всю систему бізнес-процесів фінансового контролю, виявити процедури, де можуть бути допущені дублювання, конфлікти або розбіжності між підзаконними актами та Законом України «Про запобігання корупції». За підсумками такої оцінки внести необхідні зміни до законодавчого регулювання з метою удосконалення процедури фінансового контролю.
27	Правила ЛАК досі недоступні навіть для Громадської ради при НАЗК, що робить неможливим процедуру громадського контролю, як це передбачено ст. 14 Закону України «Про запобігання корупції». Також відповідна вимога щодо часткового відкриття ЛАК була висловлена у Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року.	Внести зміни до законодавства з метою забезпечення відкритості правил ЛАК, у тому числі для Громадської ради при НАЗК.
28	Досі відсутні окремі порядки повної перевірки декларацій та моніторингу способу життя суддів і суддів КСУ, що може створювати як ризики для незалежності судової влади, так і прогалини у належному фінансовому контролі.	Розробити та погодити з ВРП та КСУ окремі порядки повної перевірки декларацій, а також моніторингу способу життя суддів і суддів КСУ.
29	Залишається актуальною необхідність перегляду всієї концепції системи державного фінансування політичних партій, адже чинна система є недостатньо ефективною та застарілою.	Парламент має прийняти новий законопроєкт «Про політичні партії» до чергових виборів. Так само необхідно прийняти законопроєкт № 11462 щодо вдосконалення правил фінансування виборчих кампаній, здійснення контролю виборчих фондів та створення у системі реєстру POLITDATA модулів «Загальнодержавні вибори» та «Місцеві вибори».
30	На окрему увагу заслуговує необхідність вдосконалення санкцій за порушення правил політичного фінансування, які мають бути ефективними, пропорційними та застосовними як у межах КУпАП та КК України.	Переглянути систему законодавчих санкцій за порушення вимог політичними партіями, зокрема забороненими, у бік її більшої збалансованості, пропорційності та широти спектра.

31	Попри законодавчий обов'язок, 12 органів державної влади станом на березень 2026 року досі не мають антикорупційних програм, а ті, що існують, переважно залишаються формальними, що підтверджує і власний звіт НАЗК. Відсутність законодавчої відповідальності за невиконання цієї вимоги та процедурні недоліки погодження програм із НАЗК додатково знижують дієвість цього інструменту.	Органам державної влади та місцевого самоврядування необхідно мати внутрішні антикорупційні програми, затверджені НАЗК, які належно відображають аналіз корупційних ризиків, з запровадженням у законодавстві відповідальності за їх відсутність.
32	Результати експертизи, зокрема громадської, підлягають обов'язковому розгляду суб'єктом видання відповідного акта, згідно з ч. 8 ст. 55 Закону України «Про запобігання корупції». Проте Закон не надає чітких вказівок щодо процедури розгляду та строків цього процесу, надаючи владі право діяти на власний розсуд та ігнорувати висновки експертиз. Нині в обігу перебувають дві методології антикорупційної експертизи. Методологія, розроблена Мін'юстом майже десятиліття тому, виявилася надмірно складною та малопридатною для практичного застосування — навіть для досвідчених фахівців. Незапровадження уніфікованої методології та паралельне застосування кількох підходів створює прогалини у виявленні корупціогенних факторів та проблеми вибору для антикорупційних уповноважених. Наявність дискреції НАЗК при відборі актів для експертизи теж не має зрозумілих критеріїв, що створює ризики вибіркового підходу, без законодавчих або підзаконних критеріїв для визначення актів, які обов'язково підлягають антикорупційній експертизі.	Внести зміни до законодавства, передбачивши заходи, спрямовані на усунення прогалин та правової невизначеності законодавства у сфері антикорупційних експертиз, зокрема: • передбачити чіткі строки та процедуру розгляду результатів антикорупційної експертизи Верховною Радою; • обмежити дискрецію НАЗК щодо відбору проєктів нормативно-правових актів на антикорупційну експертизу; • впровадити уніфіковану методологію антикорупційної експертизи, що відповідає сучасним потребам; • перенести фокус експертизи на ранні етапи правотворчої діяльності через введення в дію Закону України «Про правотворчу діяльність» та внесення змін до Регламенту Верховної Ради та Регламенту Кабінету Міністрів України.
33	Чинні законодавчі дефініції конфлікту інтересів, зміст відповідних обмежень, їх обсяг та тривалість не відповідають найкращим європейським практикам.	Прийняти зміни до законодавства для подальшого посилення інституту конфлікту інтересів та відповідних антикорупційних вимог, зокрема через удосконалення визначення конфлікту інтересів, положень законодавства щодо його врегулювання, сумісництва та суміщення, посилення обмежень

		щодо подарунків та після закінчення трудової діяльності, правил передачі корпоративних прав посадовими особами.
34	На сьогодні відсутній закон, який би захищав викривачів суспільно необхідної інформації (наприклад, про зловживання владою, порушення безпеки харчових продуктів, транспорту або довкілля, катування чи інші порушення прав людини тощо) у так званій широкій дефініції. Також законодавство у цій сфері не відповідає Директиві ЄС 2019/1937.	Ухвалити окремий законодавчий акт, який би передбачав: • «широку дефініцію» викривача суспільно необхідної інформації; • поширення гарантій захисту на осіб, які: допомагали викривачам та сприяли викриванню; були сприйняті за викривача; готувалися до викриття, однак не встигли його завершити; беруть участь у професійних організаціях; волонтерів і стажистів тощо; • гарантування безпеки учасників проваджень без прив'язки до кримінальної юстиції; • поширення дефініції регулярного каналу повідомлення на суб'єктів владних повноважень, до компетенції яких належить розгляд і прийняття рішень з питань, щодо яких розкривається відповідна інформація. Регулярні канали мають обов'язково створюватися й органами, відповідальними за здійснення контролю за дотриманням законів у відповідних сферах, іншими відповідними державними органами, установами, організаціями; • повідомлення інформації з обмеженим доступом, зокрема державної таємниці, зовнішнім каналом повідомлення, якщо вона становить суспільний інтерес, без притягнення за це до відповідальності — законодавцю варто інклюзивно напрацювати та ухвалити законодавчі зміни щодо звільнення від відповідальності викривачів суспільно необхідної інформації, у тому числі державної таємниці, за ст.ст. 361, 361^2, 328, 330, 422, 39 КК України.
35	Законопроєкт № 15089 запроваджує механізми захисту для військових викривачів — переведення, відпустку та відстрочку від призову, — однак не вирішує принципової проблеми: військовослужбовець, який виявив корупцію у сфері оборони, фактично позбавлений безпечного законного способу повідомити про неї. Статутна субординація зобов'язує його звертатися через командира навіть тоді, коли саме командир є суб'єктом порушення, а повідомлення через цивільні канали в умовах доступу до секретної інформації	Верховній Раді варто підтримати законопроєкт № 15089 щодо захисту військових викривачів після доопрацювання, зокрема у частині запровадження захищених каналів повідомлення, що унеможливлювали б вимогу звернення через командира, якщо саме він є суб'єктом порушення, а також звільнення від відповідальності військових-викривачів у разі розкриття інформації, зокрема державної таємниці, за ст. ст. 361, 361^2, 328, 330, 422, 39 КК України.

	несе ризик кримінальної відповідальності за ст. 328 КК України.	
ЗАХИСТ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРАВ І СВОБОД		
1	Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» не відповідає міжнародним стандартам, зокрема, у сфері обрання/призначення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (Уповноважений, Омбудсман), забезпечення гарантій його незалежності, інструментів реагування. Зареєстрований проєкт Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (№ 13181), прийнятий у першому читанні, неповною мірою відповідає міжнародним зобов'язанням України.	Доопрацювати законопроєкт № 13181 до другого читання з урахуванням міжнародних зобов'язань України, зокрема шляхом створення на базі Комітету Верховної Ради з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин робочої групи із залученням представників правозахисних організацій.
2	Внесені у 2022 році зміни до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» створили ризики для незалежності Омбудсмана та виникнення політичного тиску на інституцію.	Внести зміни до ст. 12 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та усунути можливість звільняти з посади Уповноваженого під час дії правового режиму воєнного стану у зв'язку із висловленням йому недовіри.
3	Національний превентивний механізм (НПМ) в Україні діє в моделі «Омбудсман+». Бюджет НПМ на 2026 рік залишився на рівні 2025 року і склав 2,39 млн грн, що є недостатнім для забезпечення ефективної роботи НПМ.	Забезпечити належне фінансування діяльності НПМ, зокрема в частині надання можливості компенсувати громадським моніторам їхню участь у візиті НПМ (щонайменше проїзд, харчування, проживання).
4	У 2025 році активізувалася робота зі створення системи збору, обліку та аналізу інформації щодо порушень законодавства про протидію дискримінації. В Парламенті розглядається проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації» (№ 13597), який передбачає додаткові повноваження Уповноваженого щодо притягнення до відповідальності за порушення законодавства	Забезпечити координувальну роль Уповноваженого в системі збору, обліку та аналізу інформації щодо порушень законодавства про протидію дискримінації. Секретаріату Уповноваженого треба провести оцінку потреб, які виникнуть у разі прийняття законопроєкту № 13597 та забезпечити збільшення штату працівників, які залучені до опрацювання повідомлень про випадки дискримінації.

	у сфері запобігання та протидії дискримінації. Постає питання щодо ресурсного забезпечення цієї діяльності, оскільки щороку кількість повідомлень про дискримінацію, які надходять до Уповноваженого, зростає.	
5	У вересні 2025 року створено Офіс Військового омбудсмана, який є постійно діючим допоміжним органом при Президентові. Через Військового омбудсмана Президент здійснює демократичний цивільний контроль за сектором безпеки і оборони з питань забезпечення дотримання прав широкого кола військовослужбовців. Гостро стоїть питання відсутності відповідальності за невиконання законних вимог Військового омбудсмана. Крім того, існує проблема недостатнього фінансування Офісу Військового омбудсмана.	Прийняти у другому читанні законопроєкт № 13267, який запроваджує відповідальність за невиконання законних вимог Військового омбудсмана. Внести зміни до Закону України «Про Державний бюджет України на 2026 рік» щодо збільшення видатків на фінансування потреб Офісу Військового омбудсмана.
6	У березні 2026 року проєкт нової Національної стратегії у сфері прав людини був представлений для громадського обговорення. Проте частина завдань дублює вже наявні стратегічні документи, водночас у проєкті відсутні питання захисту прав військовослужбовців.	Доопрацювати проєкт Національної стратегії у сфері прав людини з урахуванням пропозицій правозахисних організацій. Розробити план реалізації Стратегії в інклюзивний спосіб із залученням представників органів державної влади, експертів правозахисних організацій, міжнародних партнерів.
7	Пенітенціарна система охорони здоров'я досі не інтегрована до загальної системи охорони здоров'я, що негативно впливає на доступ до якісної та незалежної медичної допомоги. Наявні експериментальні ініціативи не мають системного характеру. Зберігається необхідність включення пенітенціарної медицини до системи охорони здоров'я, яка координуватиметься Міністерством охорони здоров'я України (МОЗ).	Розв'язати проблему з наданням медичної допомоги в закладах пенітенціарної системи через включення пенітенціарної медицини до загальної системи охорони здоров'я, яка координується та фінансується МОЗ. Забезпечити покращення медичного обслуговування і дотримання принципу еквівалентності між медичною допомогою в пенітенціарних установах та допомогою, що надається в межах загальної системи охорони здоров'я.
8	Практика документування тілесних ушкоджень не завжди відповідає стандартам Стамбульського протоколу.	Забезпечити повноцінне впровадження Стамбульського протоколу, включно з навчанням медичного персоналу його стандартам.

9	Замісна підтримувальна терапія залишається обмежено доступною у місцях несвободи.	Розширити впровадження замісної підтримувальної терапії у місцях несвободи.
10	Фіксуються випадки трудової експлуатації засуджених, виконання ними понаднормової роботи (понад 40 годин на тиждень), неналежного оформлення трудових договорів, порушень права на охорону праці, недостатнього рівня оплати праці, а також незабезпечення спецодягом та іншими засобами індивідуального захисту, що призводить до травмувань.	Забезпечити дотримання трудових прав засуджених, включно з належним оформленням трудових відносин, оплатою праці, безпечними умовами праці та ефективним розслідуванням порушень.
11	Механізм звільнення від відбування покарання за станом здоров'я є надмірно формалізованим і не враховує критичний стан осіб.	Переглянути законодавчі підходи та спростити процедуру звільнення від покарання за станом здоров'я.
12	Інспектори з дотримання прав людини, які працюють у слідчих ізоляторах та виправних колоніях, залишаються інституційно залежними від адміністрації установ.	Забезпечити інституційну незалежність інспекторів із дотримання прав людини через зміну їх підпорядкування Мін'юсту та посилення гарантій їхньої незалежності.
13	Ефективність розслідування катувань залишається недостатньою через значне навантаження та обмежені ресурси ДБР.	Забезпечити ефективність досудового розслідування катувань та інших форм неналежного поводження, зокрема через: збільшення штатної чисельності слідчих ДБР; запровадження чіткої спеціалізації слідчих; публічного звітування про результати розслідувань.
14	Незабезпечення місць несвободи укриттями, незастосування або невчасне застосування евакуаційних заходів в контексті загроз, пов'язаних із повномасштабною збройною агресією Росії проти України.	Інтегрувати місця несвободи до системи цивільного захисту та забезпечити своєчасну евакуацію/релокацію закладів або евакуацію осіб, які перебувають в місцях несвободи, що розташовані в зоні активних бойових дій або в наближених до неї населених пунктах, а також в зоні, що становить менше ніж 50 км від державного кордону з РФ, до відповідних закладів чи установ, які розташовані в безпечній місцевості.
15	Діяльність територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки фактично продовжує існувати поза системним незалежним моніторингом, попри зростання повідомлень про порушення прав людини під час мобілізаційних заходів.	Включити територіальні центри комплектування та соціальної підтримки до плану відвідувань Національного превентивного механізму на регулярній основі, зокрема й на регіональному рівні.

16	Існує загроза незалежності Національної ради України з телебачення і радіомовлення (Нацрада) у зв'язку зі зміною порядку фінансування.	Верховна Рада має припинити практику зупинення дії норм Закону України «Про медіа» в частині фінансування Нацради, зокрема в питаннях оплати праці голови, першого заступника голови, заступника голови, відповідального секретаря та членів зазначеного регулятора, і повною мірою дотримуватися приписів Закону України «Про медіа».
17	Наявна невизначеність меж ринку у сфері медіа та ринку у сфері реклами, що унеможливлює оцінювання стану медіаконцентрації в Україні та виявлення ризиків для медіаплюралізму.	Внести зміни до ст. 7 Закону України «Про медіа», визначивши коло повноважень Нацради та Антимонопольного комітету України з питань захисту економічної конкуренції у сфері медіа з урахуванням норм Європейського акту про свободу медіа. Розробити методику щодо визначення меж ринків у сфері медіа з урахуванням норм Європейського акту про свободу медіа, а також рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи CM/Rec(2018)1 щодо плюралізму медіа і прозорості медіавласності. Розробити методику визначення меж ринку розповсюдження (поширення) та споживання рекламної інформації з урахуванням відповідних *acquis* ЄС.
18	Недофінансування суспільного мовника значно ускладнює його розвиток.	Забезпечити належне фінансування суспільного мовника відповідно до Закону України «Про суспільні медіа України».
19	Наявний ризик для медіаплюралізму у сфері цифрового ефірного мовлення в Україні у зв'язку з об'єднанням загальнонаціональних телеканалів на єдиній інформаційній платформі цілодобового інформаційного марафону «Єдині новини #UAразом».	Переглянути доцільність подальшого об'єднання загальнонаціональних телеканалів на єдиній інформаційній платформі цілодобового інформаційного марафону «Єдині новини #UAразом», змінити формат реалізації єдиної інформаційної політики під час воєнного стану.
20	Проєкт нового Цивільного кодексу України (проєкт № 15150) містить норми, що можуть створити серйозні ризики для роботи журналістів й медіа, а також для реалізації права громадськості отримувати суспільно важливу інформацію.	Відхилити проєкт Цивільного кодексу України № 15150.
21	Наявність правових колізій в чинному механізмі страхування журналістів та інших працівників медіа, пов'язаних з їх роботою в умовах ведення бойових дій, що ускладнює здійснення страхування на практиці.	Удосконалити правове регулювання страхування журналістів та інших працівників медіа, створити дієвий механізм страхування ризиків, пов'язаних із їхньою роботою в умовах ведення бойових дій, увідповідниви його нормам міжнародного гуманітарного права (в частині використовуваної термінології), Закону України «Про страхування» та іншим нормативно-правовим актам.

22	Відсутність відчутного прогресу в розслідуванні резонансних правопорушень, вчинених щодо журналістів та інших працівників медіа.	Забезпечити належну імплементацію рішення ЄСПЛ у справі «Гонгадзе проти України», зокрема підвищити рівень ефективності розслідувань правопорушень, вчинених проти журналістів та інших працівників медіа.
23	Недостатність процесуальних гарантій захисту журналістських джерел і конфіденційних повідомлень, зокрема під час тимчасового вилучення речей і документів, здійснення негласних слідчих дій.	Внести зміни до законодавства України з метою наближення законодавства України до норм Європейського акту про свободу медіа, а також імплементації рішення ЄСПЛ «Седлецька проти України» та усунення можливості отримання прихованого доступу до комунікаційних даних журналістів і їхньої геолокації й посилення захисту журналістських джерел і комунікацій.
24	Ризик надмірного обмеження свободи вираження поглядів у разі набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності» (реєстраційний № 12320 від 16 грудня 2024 року).	Президенту України накласти вето на Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності» (реєстраційний № 12320 від 16 грудня 2024 року).
25	Правова система у сфері захисту персональних даних не відповідає сучасним європейським стандартам. Закон України «Про захист персональних даних», прийнятий у 2010 році, є застарілим і не охоплює значну частину викликів, пов'язаних із цифровою трансформацією, розвитком електронних сервісів, кібербезпекою та використанням новітніх технологій штучного інтелекту.	Доопрацювати та прийняти законопроєкт «Про захист персональних даних» (№ 8153), спрямований на гармонізацію українського законодавства зі стандартами Європейського Союзу, зокрема Загального регламенту про захист даних (ЄС) 2016/679 та Директивою (ЄС) 2016/680. У процесі підготовки до другого читання доцільно врахувати зауваження експертів і бізнесу для забезпечення балансу між ефективним захистом персональних даних та розвитком цифрових сервісів. Також потрібно завершити ратифікацію Протоколу змін до Конвенції Ради Європи № 108 (Конвенція 108+).
26	Чинна модель державного контролю у сфері захисту персональних даних, яка здійснюється Уповноваженим, має інституційні обмеження та не відповідає підходам, застосовуваним у праві ЄС. Уповноважений не наділений повноваженнями самостійно накладати адміністративні стягнення, а рішення про притягнення до відповідальності ухвалюється судом. Така двостадійна процедура створює розрив між виявленням порушення і	Доопрацювати та прийняти законопроєкт «Про Національну комісію з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації» (№ 6177), передбачивши належні гарантії незалежності, прозорий порядок формування складу органу державної влади у цій сфері та його достатнє фінансування. Створення такого органу має відбуватися у взаємозв'язку з доопрацюванням та прийняттям законопроєкту № 8153, щоб забезпечити ефективний нагляд, дієві санкційні механізми та наближення української системи захисту даних до стандартів ЄС.

	застосуванням стягнень, що знижує ефективність правозастосування.	
27	В умовах воєнного стану зросли ризики неправомірного використання персональних даних. Особливої уваги потребує захист осіб (військовослужбовців та членів їхніх родин), які зазнають підвищених ризиків і чиї персональні дані можуть використовуватися для стеження, переслідування, психологічного тиску, дезінформації або шахрайства.	Здійснити комплексну оцінку ризиків у сфері обробки персональних даних в умовах війни та розробити спеціальні протоколи безпеки даних для державних реєстрів, цифрових сервісів, зокрема щодо персональних даних військовослужбовців та інших осіб із підвищеної групи ризику.
28	Санкційне законодавство України продовжує застосовуватися для блокування сайтів без належного правового підґрунтя та прозорості.	Переглянути Закон України «Про санкції» та практику його застосування у сфері обмеження доступу до вебсайтів, а саме уточнити підстави та порядок обмеження доступу до вебсайтів і гарантувати, що санкційна процедура буде застосовуватися виключно до іноземних фізичних або юридичних осіб, осіб без громадянства, а також організацій, що визнані терористичними відповідно до міжнародного права чи національного законодавства, та не буде застосовуватися для блокування діяльності національних медіа та громадських організацій. У разі запровадження законодавчих змін, окреслених вище, переглянути попередні рішення про блокування сайтів на підставі санкцій на предмет їх необхідності, пропорційності та відповідності законодавству.
29	Повноваження Національного центру оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами України (НЦУ) у сфері блокування сайтів під час воєнного стану є надмірно дискреційними, а його діяльність не відповідає вимогам прозорості.	Внести зміни до Порядку створення та діяльності системи оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами загального користування та Національного центру оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами України для цілей оборони та безпеки держави в умовах надзвичайної ситуації, надзвичайного або воєнного стану (постанова Кабінету Міністрів України від 24 січня 2025 року № 75) щодо уточнення повноважень НЦУ у сфері блокування сайтів, зокрема змістовних підстав застосування цих заходів та метод його втілення в життя провайдерами. Розмежувати компетенції НЦУ та Державного агентства України ПлейСіті щодо блокування доступу до сайтів, що надають безліцензійний доступ до азартних ігор, через внесення змін до законодавства.

		Після закінчення правового режиму воєнного стану забезпечити розблокування сайтів, заблокованих на підставі рішення НЦУ, у разі, якщо для їх подальшого блокування будуть відсутні законодавчі підстави. У разі запровадження законодавчих змін, окреслених вище, переглянути попередні рішення про блокування сайтів на підставі рішень НЦУ на предмет їх необхідності, пропорційності та відповідності законодавству.
30	У 2025 році громадянське суспільство в Україні зазнавало комплексного тиску — як через воєнні дії Російської Федерації (обстріли, прицільні атаки, діяльність спецслужб), так і через внутрішні фактори (залякування, онлайн-атаки, стратегічні позови проти участі громадськості (SLAPP), дискредитацію), що поєднується з системними проблемами доступу до правосуддя, зокрема відмовами в реєстрації заяв, бездіяльністю слідства та затягуванням судових розглядів.	Посилити ефективність реагування органів правопорядку і судової системи на напади на представників громадянського суспільства, забезпечити належну кваліфікацію правопорушень (зокрема з мотивів ненависті) та впровадити механізми захисту активістів, включно з протидією SLAPP-позовам і онлайн-атакам.
31	Законопроєкти, покликані сприяти врегулюванню питань створення та діяльності організацій громадянського суспільства (ОГС), не розглядаються. Не запроваджена важлива в умовах воєнного стану можливість реєстрації ОГС онлайн.	Прийняти законопроєкт № 8084 для полегшення діяльності та державної реєстрації громадських організацій, усунувши надмірні бюрократичні ризики для ОГС. Запровадити послугу з онлайн-реєстрації громадських об'єднань та інших ОГС на Порталі «Дія».
32	В Україні склалася неоднозначна практика обмежень та заборон на проведення мирних зібрань в умовах воєнного стану, яка не завжди залежить від віддаленості області від фронту чи кордону з країною-агресором.	Врегулювати питання реалізації свободи мирних зібрань в умовах воєнного стану з урахуванням диверсифікації ризиків та зазначенням підстав та умов для їх проведення, чітко визначити повноваження щодо заборони на проведення мирних зібрань.
33	Прийнятий у 2025 році Закон № 4576-IX про обмеження доступу до реєстрів нерухомості суттєво звужує обсяг відкритих даних (зокрема приховує кадастрові номери та точну адресну прив'язку об'єктів), що ускладнює ідентифікацію майна. Це створює непропорційні ризики для громадського контролю, антикорупційного моніторингу та журналістських розслідувань.	Забезпечити перегляд законодавчих обмежень доступу до реєстрів нерухомості для їх увідповіднення принципу пропорційності, зокрема через відновлення доступу до ключових ідентифікаційних даних (кадастрові номери, точна адресна прив'язка) для цілей громадського контролю. Водночас запровадити диференційований підхід до обмежень з урахуванням інтересів національної безпеки.

34	Запровадження статусу «верифікованої гуманітарної організації» встановлює високі вимоги, які можуть обмежити участь малих і новостворених ОГС у гуманітарній діяльності. Водночас широкі дискреційні повноваження Уряду та відсутність чіткої процедури позбавлення і поновлення статусу створюють ризики вибіркового застосування норм і втрати майна.	Забезпечити перегляд законодавства про ведення гуманітарної діяльності, знизивши бар'єри доступу до статусу для малих і локальних організацій, а також чітко врегулювати процедури надання, позбавлення і поновлення статусу з належними гарантіями прав та майна. Обмежити дискреційні повноваження Уряду через встановлення прозорих, об'єктивних критеріїв і передбачити ефективні механізми оскарження рішень.
35	Чинний Закон України «Про політичні партії», прийнятий у 2001 році, неповною мірою відповідає сучасним викликам, пов'язаним із забезпеченням національної безпеки, а також не враховує практику його застосування після початку російської агресії. Зокрема, він не забезпечує належного нормативного врегулювання процедур створення та припинення діяльності політичних партій, а також розподілу повноважень між державними органами під час ініціювання їх заборони.	Прийняти проєкт Закону України «Про політичні партії» (реєстраційний № 14289 від 10 грудня 2025 року), який комплексно оновлює правове регулювання створення, діяльності та припинення діяльності політичних партій.
36	Чинні закони України «Про звернення громадян», «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» та законопроєкт № 13181 створюють ризики неконституційного розширення повноважень Омбудсмана на ОГС, зобов'язуючи їх відповідати на запити та нести відповідальність за відмову, що вже підтверджується практикою (справа Центру громадянських свобод) і суперечить Конституції, яка покладає такі обов'язки лише на органи влади.	Внести зміни до законодавства з метою увідповіднення його Конституції України, чітко обмеживши повноваження Омбудсмана сферою суб'єктів владних повноважень та виключивши обов'язок ОГС відповідати на звернення і нести відповідальність за їх ненадання.
37	Законопроєкт № 7033-д передбачає відтермінування доступу до частини судових рішень, пов'язаних із війною, та розширює перелік інформації, що не підлягає оприлюдненню, що може непропорційно обмежити прозорість судочинства та ускладнити громадський контроль. Додаткові ризики створює надання суддям широких дискреційних повноважень щодо визначення обсягу закритої інформації без належних запобіжників.	Звузити обсяг обмежень у законопроєкті № 7033-д, забезпечивши доступ до повних текстів судових рішень із точковим вилученням лише чутливої інформації, чітко визначити критерії та строки обмежень, а також передбачити механізми оскарження і запобіжники проти зловживань.

38	Ефективність кримінального переслідування за воєнні злочини проти дітей, вчинені під час російської агресії в Україні, є обмеженою через об'єктивні труднощі збору доказів і перевантаження системи правосуддя.	Посилити спроможність системи розслідування воєнних злочинів проти дітей, зокрема через належне документування, покращення процесу збору доказів та міжнародної співпраці.
39	Відсутність базового закону про правосуддя, дружнього до дитини, сповільнює реформу ювенального правосуддя.	Ухвалити базовий закон про правосуддя, дружнє до дитини, який визначить єдині принципи, суб'єктів та механізми взаємодії.
40	Попри формальну гарантованість прав дитини на правову та психологічну допомогу, на практиці доступ до них є обмеженим через вікові бар'єри, залежність від згоди батьків та неузгодженість законодавства.	Нормативно закріпити право дитини на правничу та психологічну допомогу незалежно від згоди батьків/законних представників у визначених випадках, зокрема у ситуаціях насильства чи ризику. Таке рішення можливо реалізувати через збільшення правосуб'єктності підлітків у віці з 14 років.
41	Реформа деінституалізації стримується недофінансуванням та неефективною моделлю розподілу ресурсів, що обмежує розвиток соціальних послуг у громадах і підтримку сімейних форм виховання. Водночас централізованість системи, кадрова нестача та низька спроможність громад унеможливлюють повноцінне впровадження реформи на місцевому рівні.	Передбачити у державному бюджеті видатки на реалізацію Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024–2028 роки та розвиток послуг у громадах. Змінити принципи фінансування соціальних послуг для дітей, зокрема через надання дозволу громадам повноцінно закуповувати такі послуги у різних провайдерів, тим самим демонополізувавши ринок таких послуг, на якому наразі диктують умови державні та комунальні провайдери. Розглянути можливість виділення субвенцій громадам для розвитку сфери соціального захисту. Переглянути штатні нормативи центрів соціальних служб, служб у справах дітей відповідно до покладених на них обов'язків. Синхронізувати процес скорочення інституційного догляду зі створенням доступних і якісних альтернатив.
42	В Україні відсутня системна політика подолання освітніх втрат — різниці між очікуваними (стандартними) результатами навчання та реальними знаннями й навичками, які учні здобули. Ці прогалини виникають через переривання навчального процесу, відсутність доступу до школи, дистанційне навчання, стрес, відключення світла та	Розробити та впровадити комплексну державну політику подолання освітніх втрат, яка включатиме чітке визначення цього поняття, систему моніторингу та інструменти індивідуальної підтримки учнів.

	повітряні тривоги. Наявні заходи для подолання цієї проблеми є фрагментарними та малоефективними.	
43	Відсутній повний та достовірний облік дітей і молоді з тимчасово окупованої території (ТОТ) України та за кордоном, що ускладнює планування освітньої політики та підтримки.	Належним чином вести статистику стосовно дітей та молоді, які перебувають або переміщені з ТОТ України та знаходяться за кордоном і потребують середньої, професійної, фахової передвищої та вищої освіти.
44	Відсутність цілісної державної політики, ефективних механізмів визнання результатів навчання та належної комунікації призводить до того, що діти з ТОТ України мають обмежений доступ до української освіти і не можуть повноцінно реалізувати своє право на навчання та подальшу інтеграцію.	Затвердити загальну концепцію доступу до освіти дітей та молоді з ТОТ. Прийняти відповідні нормативно-правові акти, які дадуть змогу на практиці визнавати отримані знання для дітей з ТОТ України. Посилити інформаційну політику держави, забезпечивши системну комунікацію щодо освітніх можливостей для дітей, в тому числі тих, які перебувають за кордоном та на ТОТ України.
45	Відсутність цілісної антидискримінаційної політики призводить до фрагментованості підходів та суперечностей у законодавчих ініціативах.	Розробити комплексну державну політику рівності та недискримінації.
46	Недостатня роль інституції рівності, зокрема неузгодженість механізмів скарг та реагування на прояви дискримінації в окремих сферах суспільного життя та/або щодо окремих захищених від дискримінації ознак.	Забезпечити координацію ініціатив, що стосуються усіх питань рівності та недискримінації, обов'язково включати висновок національного органу з питань рівності та уникати дублювання функцій та обов'язків.
47	Відсутність фактичного проведення антидискримінаційної експертизи законодавчих ініціатив, особливо на рівні Парламенту, призводить до дискримінаційних законів.	Запровадити обов'язкову парламентську експертизу законопроєктів з оприлюдненням публічних висновків.
48	Фрагментовані, неузгоджені та суперечливі законодавчі ініціативи, які потенційно можуть призвести до значних дискримінаційних ризиків та не відповідають acquis ЄС, зокрема проєкти Цивільного та Кримінального кодексу України та деякі окремі законопроєкти.	Провести гармонізацію законодавства відповідно до acquis ЄС, запровадити обов'язковий аналіз євроінтеграційних законопроєктів на їх реальну відповідність acquis ЄС.
49	Відсутність системного збору даних про рівність, прояви дискримінації та нетерпимості,	Створити національну систему збору та аналізу даних про рівність, прояви дискримінації та нетерпимості, за координувальної участі національного органу з питань рівності.

	невикористання даних для розроблення державної політики та відповідно неусунення дискримінації.	
50	Брак системного підходу до побудови навчання з питань рівності та недискримінації в професійну освіту суддів, правоохоронців, публічних службовців тощо.	Інтегрувати модулі з питань запобігання та протидії дискримінації та нетерпимості у базову професійну освіту, а також наскрізно в обов'язкові курси підвищення професійної компетенції.
51	Концепція «розумного пристосування» не відповідає стандарту Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, що своєю чергою зумовлює її декларативність та обмежує ефективний захист прав осіб з інвалідністю.	Доопрацювати законопроєкт «Про внесення змін до Закону України "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні" щодо удосконалення механізму забезпечення розумного пристосування» (реєстраційний № 14389 від 21 січня 2026 року), передбачивши чіткий і більш прозорий механізм реалізації права людини з інвалідністю на розумне пристосування незалежно від індивідуальної програми реабілітації, а також спрощення та скорочення строків процедур отримання роботодавцями компенсацій і дотацій без тривалих перевірок. Розробити та внести зміни до Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», визначивши відмову в розумному пристосуванні формою дискримінації. Внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2025 року № 1673 «Про затвердження принципів, критеріїв і меж розумного пристосування та універсального дизайну», визначивши поняття «розумного пристосування», «непропорційний тягар» і «межі розумного пристосування» відповідно до міжнародних стандартів; закріпити положення про те, що застосування універсального дизайну не виключає необхідності забезпечення розумного пристосування.
52	Чинне законодавство не передбачає адміністративної відповідальності за порушення державних стандартів надання базових соціальних послуг (підтримане проживання, денний догляд, соціальна адаптація тощо), що позбавляє людей з інвалідністю гарантій якості допомоги та права на незалежне життя.	Запровадити адміністративну відповідальність за порушення державних стандартів надання соціальних послуг у співпраці з Національною соціальною сервісною службою України.
53	Відсутність державного стандарту послуги «Особистий помічник» та обмеженість підтримки	Розробити і затвердити державний стандарт послуги «Особистий помічник» та забезпечити дію принципу «гроші ходять за людиною» для всіх категорій громадян незалежно від статусу.

	лише «доглядом вдома» блокує перехід до моделі незалежного життя в громаді.	
54	Попри розширення мережі реабілітації, зберігається практика надання недоказових послуг через відсутність контролю за реальним результатом функціонування пацієнта за Міжнародною класифікацією функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я.	Національній службі здоров'я України змінити критерії моніторингу оплати з «процесу» на «результат» за шкалами Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я як ключову умову фінансування для усунення недоказових послуг.
55	Бюрократизація шляху пацієнта та дорадчий статус індивідуальної програми реабілітації призводять до надмірних затримок в отриманні допоміжних засобів реабілітації на етапі експертних команд.	Надати рекомендації мультидисциплінарної команди в індивідуальній програмі реабілітації пріоритетний статус для негайної видачі засобів реабілітації без додаткових бюрократичних затримок.
56	Дефіцит вузьких спеціалістів (ерготерапевтів) на рівні громад унеможливлює реалізацію нормативно закріпленої домашньої та амбулаторної реабілітації.	Розробити державну програму цільового залучення фахівців абілітації до роботи безпосередньо на рівні територіальних громад.
57	Попри затверджений державою стратегічний курс на деінституціоналізацію, продовжується практика інституціоналізації людей з інвалідністю, особливо в рамках гуманітарного реагування.	Не підтримувати та не реалізовувати заходи гуманітарного реагування, які передбачають сегрегацію та ізоляцію людей з інвалідністю та людей старшого віку в інституційних закладах. Направити зусилля та ресурси на забезпечення гуманітарних рішень у громадах, зокрема щодо тимчасового житла в громаді та надавати додаткові джерела живлення та обігріву людям з інвалідністю.
58	Система встановлення інвалідності продовжує наслідувати медичну модель інвалідності, яка оцінює здоров'я людини, а не перешкоди на шляху до реалізації прав в різних сферах.	Кабінету Міністрів України розробити та подати до Верховної Ради законопроєкт, у якому буде передбачена прозора та зрозуміла система встановлення інвалідності, єдина система оцінки, яка буде охоплювати різні сфери, а не лише медичний компонент, перехід від оцінювання стану здоров'я до оцінювання перешкод у різних сферах.
59	Неможливість після прийняття Закону України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій» припиняти афіліацію релігійною організацією з іншою в односторонньому порядку створює загрозу припинення діяльності Української православної церкви як найбільшої мережі релігійних організацій та може призвести до зростання напруги в українському суспільстві.	Прийняти зміни до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» в частині визначення афіліації у такий спосіб, щоб уможливити припинення афіліації релігійною організацією з іншою в односторонньому порядку.

60	Відсутня можливість проходження альтернативної (невійськової) служби в армії з релігійних мотивів під час мобілізації.	Прийняти зміни до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», які зроблять можливим проходження альтернативної (невійськової) служби в армії з релігійних мотивів під час мобілізації.
61	Помилки у термінології, передбаченої Законом України «Про національні меншини (спільноти) України», стосуються неіснуючих «прав національних меншин» та роблять позбавленою юридичного сенсу низку критично важливих положень закону, зокрема щодо парламентського контролю за додержанням права на використання мов національних меншин.	Прийняти зміни до Закону України «Про національні меншини (спільноти) України», замінивши у релевантних місцях тексту словосполучення «права національних меншин» на «права осіб, які належать до національних меншин».
62	Рекомендації Венеційської комісії при внесенні в грудні 2023 року змін до Закону України «Про національні меншини (спільноти) України» та в інші закони України були виконані не у повному обсязі, що ставить під сумнів виконання Україною рекомендації Європейської комісії (2023).	Виконати в повному обсязі рекомендації Венеційської комісії, зокрема внести зміни до законодавства, які уможливлять комерційну рекламу та передвиборну агітацію в місцях компактного проживання національних меншин їхніми мовами без обов'язкового перекладу українською та усунуть нерівні можливості для реалізації прав осіб, які належать до національних меншин, залежно від офіційного статусу мов цих меншин за межами України.
63	Дискримінація російської національної меншини, зокрема, обмеження на вживання російської мови в публічному житті, де-факто інституалізована.	Внести зміни до Закону України «Про національні меншини (спільноти) України», якими встановити чіткі та обґрунтовані часові межі (наприклад, протягом п'яти років після того, як Верховна Рада скасує статус країни-агресора щодо Російської Федерації) на обмеження в правах осіб, які належать до російської національної меншини, та на використання російської мови в публічній сфері.
64	Відсутність офіційно визнаних Кабінетом Міністрів України представницьких органів корінних народів України — караїмів та кримчаків.	Офіційно визнати представницькі органи корінних народів України — караїмів та кримчаків.
65	Розбіжність у підходах до інклюзії/інтеграції ромів відповідно до Стратегії інклюзії ромів та мандрівників (Traveller) на період 2026–2030 років (Стратегія Ради Європи) та української Ромської стратегії.	Врахувати підхід Стратегії Ради Європи під час підготовки Плану дій/операційного плану для реалізації Ромської стратегії, а також під час підготовки стратегії на наступний період.
66	Механізми захисту жінок від домагань, сексуального насильства, насильства за ознакою статі та дискримінації за ознакою статі у Збройних силах України потребують покращень.	Запровадити посади штатних радників з гендерних питань на рівні частин, оперативних командувань та корпусів Збройних сил України.

67	Низьке представництво жінок в політичному та публічному просторі впливає на формування рольових моделей, відтворює гендерні стереотипи та зменшує мотивацію жінок і дівчат брати участь у політичному житті. Також недостатня участь жінок у прийнятті рішень уповільнює впровадження принципів рівності та недискримінації, а також обмежує можливості для формування інклюзивних і стійких демократичних процесів.	Сприяти збільшенню кількості жінок на управлінських посадах в Уряді, дипломатичних місіях, державній службі. Доопрацювати та прийняти законопроєкт № 11300 з метою допуску жінок, які виїхали за кордон через війну, до майбутніх виборів в Україні. Сприяти збільшенню видимості жінок в медіа через збільшення залучення експерток та політикинь до етерів національних телеканалів та онлайн-медіа, зокрема марафону «Єдині новини».
68	Відсутність рівної оплати праці для жінок і чоловіків та наявність обмежень для жінок на робочому місці.	Внести на розгляд Верховної Ради проєкт Трудового кодексу України, врахувавши всі застереження, висловлені до проєкту Трудового кодексу України № 14386.
69	Жінки не в повному обсязі захищені від насильства. Положення Стамбульської конвенції імплементовані лише частково.	Прийняти законопроєкти № 10420, № 12297, № 14045 та № 14046, що імплементують положення Стамбульської конвенції, та забезпечити подальшу імплементацію решти положень Стамбульської конвенції. Виключити зауваження до Стамбульської конвенції, що були прийняті під час її ратифікації.
70	Положення проєктів ЦК України містять положення, які звужують права жінок, ЛГБТІК+ людей та одностатевих пар.	Відхилити проєкти ЦК України (Кодексу права приватного) — проєкти № 14394, № 14394-1, № 14394-2.
71	Злочини на ґрунті ненависті неправильно кваліфікуються і не розслідуються.	Доопрацювати та прийняти законопроєкт № 13597 щодо внесення змін до КУпАП та КК України щодо боротьби з проявами дискримінації.
72	Одностатеві пари не можуть укладати партнерство чи шлюб та користуватись тими ж правами, що й різностатеві пари.	Прийняти законопроєкт № 12252 про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо їх увідповіднення вимогам статей 8 та 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Європейської конвенції з прав людини) та Регламенту Ради (ЄС) 2016/1104 про впровадження посиленої співпраці у сфері юрисдикції, застосовного законодавства та визнання та виконання рішень у справах майнових наслідків зареєстрованих партнерств або альтернативний до нього проєкт закону № 9103 про інститут реєстрованих партнерств.
73	Відсутність визначеного центрального органу, відповідального за формування та реалізацію державної політики щодо постраждалих осіб, призводить до відсутності або фрагментації рішень.	Визначити центральний орган виконавчої влади на рівні міністерства, що відповідатиме за формування та реалізацію державної політики щодо осіб, постраждалих унаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України.

74	Відсутність затвердженої політики повернення громадян з-за кордону знижує передбачуваність державної політики, ускладнює координацію з ЄС та обмежує ефективність підтримки. Затверджена Стратегія у сфері внутрішнього переміщення потребує виконання у визначені Операційним планом строки.	Забезпечити реалізацію державної політики щодо внутрішнього переміщення, не допускаючи її дублювання або втрати політики внаслідок перерозподілу повноважень між центральними органами виконавчої влади, а також затвердити політичну рамку щодо осіб, які повертаються з-за кордону, зокрема з держав-членів ЄС.
75	Відсутність законодавчо врегульованої системи підтримки осіб, які зазнали шкоди особистим немайновим правам, а також неповна імплементація Закону № 4071-IX обмежують доступ постраждалих до визнання їх такими та до необхідного обсягу соціальної підтримки.	Забезпечити створення та належне фінансове та організаційне забезпечення функціонування Системи обліку інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичних осіб внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України.
76	Чинний підхід до невизнання документів, виданих на ТОТ, та відсутність доступних адміністративних процедур врахування інформації з документів, які містять інформацію про народження та смерть, створюють бар'єри у доступі до базових прав і послуг та ускладнюють реінтеграцію.	Розробити механізм використання інформації, яка міститься в документах, виданих на ТОТ України, та запровадити позасудові механізми врахування інформації з документів про акти цивільного стану для забезпечення доступу осіб до прав і послуг.
77	Відсутність повноцінно функціональної системи визнання результатів навчання, здобутих на ТОТ України, на всіх рівнях освіти, попри вимогу Закону № 3482, обмежує доступ до освіти та створює системні бар'єри для молоді.	Забезпечити визнання результатів навчання осіб, які проживали на ТОТ України, на всіх освітніх рівнях на базі уповноважених закладів освіти.
78	Відсутність достатньої кількості доступних довгострокових житлових рішень для ВПО зберігає їх залежність від короткострокової фінансової допомоги та не забезпечує сталої інтеграції в громади.	Забезпечити розвиток та масштабування довгострокових житлових рішень для ВПО, зокрема програм тимчасового житла, пільгового кредитування, оренди з правом викупу та соціальної оренди, з метою зменшення залежності від грошової допомоги та сприяння сталим рішенням.
79	Недостатній розвиток і обмежена доступність, в тому числі через бар'єри, закладені в регулюванні соціальних послуг у громадах не відповідають зростальним потребам постраждалого населення,	Забезпечити подальший розвиток і розширення доступу до соціальних послуг у громадах, зокрема комплексних послуг із формування життєстійкості та послуги «муніципальна няня», орієнтуючись на потреби осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії РФ проти України.

	зокрема ВПО, та обмежують можливості їх соціальної інтеграції.	
80	Набули чинності зміни до законодавства про громадянство України, пов'язані зі створенням інституту множинного громадянства. Втім, нова редакція Закону України «Про громадянство України» не враховує міжнародні зобов'язання України у сфері запобігання та скорочення безгромадянства, зокрема щодо забезпечення права кожної дитини на громадянство. Також вона обмежує доступ до набуття громадянства України особами без громадянства, дітьми шукачів захисту та осіб, які потребують додаткового захисту. Всупереч усталеній практиці більшості держав-членів ЄС, національне законодавство України не передбачає достатньо спрощеної процедури натуралізації, а доступ до натуралізації осіб, яких визнано особами, які потребують додаткового захисту, відсутній.	Внести зміни до Закону України «Про громадянство України», передбачивши: 1) право на набуття громадянства України за народженням для всіх дітей, народжених на території України, які не набувають іншого громадянства; 2) право осіб без громадянства на подання зобов'язання про складання іспитів з основ, історії України та на рівень володіння державною мовою протягом 2 років з моменту набуття чи прийняття громадянства України; 3) спрощений порядок для прийняття до громадянства України осіб, яких визнано особами, які потребують додаткового захисту. Звільнити осіб без громадянства від плати за іспити з основ Конституції України, історії України та на рівень володіння державною мовою. Забезпечити право на набуття громадянства України для дітей, народжених від осіб, які потребують додаткового захисту, та від шукачів захисту, через внесення змін до Закону України «Про громадянство України».
81	Значна кількість громадян України, які проживали чи проживають на ТОТ України, позбавлена можливості підтвердити свою належність до громадянства України. Також внаслідок змін до законодавства України про громадянство існує ризик втрати громадянства України жителями ТОТ.	Забезпечити належну та ефективну реалізацію гарантованих законом прав під час підтвердження громадянства та оформлення паспорта громадянина України уповноваженими органами державної влади. Забезпечити можливість врахування відомостей з паспортів РФ, виданих на ТОТ України, як фактичних даних під час встановлення особи та її належності до громадянства України та оформлення паспорта громадянина України, та припинити практику вилучення таких паспортів, визначити порядок їх добровільного передання, реєстрації, зберігання. Спростити та забезпечити ефективну реалізацію процедури оформлення посвідчення на повернення у закордонних дипломатичних установах для осіб з ТОТ України, які у зв'язку з окупацією були позбавлені можливості отримати паспорт громадянина України. Забезпечити ефективну реалізацію положень Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» щодо визнання документів, що підтверджують факти

		народження, смерті, реєстрації (розірвання) шлюбу особи на ТОТ України через запровадження позасудової (адміністративної) процедури державної реєстрації вказаних актів цивільного стану. Привести у відповідність положення ст. 5 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» та ст. 19 Закону України «Про громадянство України», передбачивши, що будь-яке набуття громадянства держави-агресора або держави-окупанта на ТОТ України або внаслідок депортації чи примусового переміщення вважається недобровільним і не може бути підставою для втрати громадянства України, а також встановити вичерпний перелік винятків, чіткі критерії їх застосування, визначити уповноважений орган та процедуру їх встановлення виключно за умови підтвердження відповідних обставин рішенням суду, що набрало законної сили.
82	Проєкт нового ЦК України передбачає масштабну рекодифікацію приватного права в умовах, коли право власності зазнає системних порушень внаслідок збройної агресії, зокрема власників знищеного та пошкодженого рухомого та нерухомого майна, мешканців ТОТ, ВПО та вимушено переміщених громадян за кордон, їх спадкоємців. У таких умовах зміна базових правил виникнення, припинення, реєстрації та захисту права власності без належного перехідного періоду й узгодження зі спеціальним законодавством у сфері компенсації за знищене або пошкоджене нерухоме майно може створити додаткові бар'єри доступу до національного компенсаційного механізму, колізії у сфері державної реєстрації речових прав, ризики порушень прав законних власників та збільшення кількості майнових спорів.	Провести комплексний аналіз положень проєкту нового ЦК України (проєкту № 15150) щодо їхнього впливу на дотримання та захист права власності, зокрема майнових прав постраждалого внаслідок війни населення, реалізацію національного компенсаційного механізму за знищені та пошкоджені об'єкти нерухомого майна, державну реєстрацію речових прав, інші права постраждалого внаслідок війни населення. До завершення такого аналізу, усунення правових колізій і запровадження достатніх перехідних положень утриматися від прискореного прийняття нового ЦК України.
83	Постановами Уряду встановлено різні розміри орендної плати за користування державним та комунальним майном з метою його використання для тимчасового проживання ВПО залежно від форми власності орендаря, попри однакову	Встановити єдиний підхід до визначення розміру орендної плати за користування державним та комунальним майном з метою його використання для тимчасового проживання ВПО, зважаючи виключно на цільове використання майна та уникаючи додаткових дискримінаційних умов залежно від форми власності та джерел фінансування орендаря.

	соціальну функцію такого користування (розміщення ВПО). Унаслідок цього виникає ризик встановлення необґрунтовано різних правових та фінансових умов оренди державного та комунального майна для суб'єктів, що здійснюють однакову за змістом та соціальним значенням діяльність, що своєю чергою може знижувати спроможність неурядових організацій забезпечувати тимчасове проживання для ВПО.	
84	Відсутність у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно (ДРРП) відомостей про право власності на об'єкти нерухомого майна, набуте до 2013 року, унеможливлює отримання їх власниками компенсації у випадку знищення або пошкодження житла внаслідок збройної агресії РФ.	Запровадити спрощену адміністративну процедуру внесення відомостей до ДРРП про право власності на нерухоме майно, набуте до 2013 року. Забезпечити оцифрування архівів бюро технічної інвентаризації задля збереження інформації, необхідної для внесення в ДРРП відомостей про право власності на нерухоме майно, набуте до 2013 року. Забезпечити спрощення судової процедури визнання права власності на нерухоме майно, знищене або пошкоджене внаслідок збройної агресії РФ, зокрема через запровадження судового розгляду вказаної категорії справ в порядку окремого провадження (за відсутності спору про право) та звільнення заявників-власників знищеної або пошкодженої нерухомості від сплати судового збору.
85	Відсутня можливість отримати компенсацію особами, житло яких знищене або пошкоджене внаслідок збройної агресії РФ до 24 лютого 2022 року, а також тими, чиє знищене або пошкоджене внаслідок збройної агресії РФ житло знаходиться на ТОТ України. Механізм надання допомоги для розв'язання житлового питання окремим категоріям ВПО, що проживали на ТОТ України, відповідно до постанови Уряду від 22 вересня 2025 року № 1176 доступний виключно для двох категорій ВПО: (а) учасників бойових дій, та (б) осіб з інвалідністю внаслідок війни. Інші ВПО, що проживали на ТОТ України, на сьогодні не можуть отримати зазначену допомогу на	Розширити механізм надання компенсації за знищення або пошкодження окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок збройної агресії РФ, створений Законом № 2923-IX, на осіб, нерухоме майно яких було знищене або пошкоджене до 24 лютого 2022 року, та тих, чиє знищене або пошкоджене внаслідок збройної агресії РФ житло знаходиться на ТОТ України, через внесення змін до Закону № 2923-IX або напрацювання інших еквівалентних рішень для забезпечення надання таким особам компенсації. Розширити сферу дії механізму надання допомоги для розв'язання житлового питання окремим категоріям ВПО, що проживали на ТОТ України, через внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2025 року № 1176, для забезпечення належного захисту прав якнайбільшого кола ВПО з ТОТ України.

	придбання житла. З огляду на те що компенсаційний механізм у випадку знищення або пошкодження житла на ТОТ України є недоступним, права таких осіб залишаються найменш захищеними.	
86	Системний облік рухомого та нерухомого майна, пошкодженого або знищеного внаслідок збройної агресії РФ, починаючи з 2014 року, не ведеться. Наявність такого обліку є необхідним як для напрацювання та запровадження ефективних механізмів надання компенсації постраждалим, так і для визначення загального обсягу заподіяної державі шкоди загалом.	Забезпечити можливість подання інформаційного повідомлення про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, відповідно до постанови Уряду від 26 березня 2022 року № 380 власниками знищеного або пошкодженого житла в період з 19 лютого 2014 року по 24 лютого 2022 року. Забезпечити розроблення та затвердження порядку збору відомостей та ведення системного обліку випадків привласнення, націоналізації або іншого відібрання окупаційною владою / РФ майна, розташованого на ТОТ України, а також випадків втрати власниками доступу до нерухомого майна, розташованого на таких територіях та в зоні ведення активних бойових дій. Розробити та впровадити механізм збору та обліку інформації про рухоме майно (зокрема транспортні засоби), знищене або пошкоджене внаслідок збройної агресії РФ.
87	Механізм надання компенсації за знищене та пошкоджене житло має низку процедурних недоліків та прогалин, що негативно впливає на можливість доступу власників знищеного та пошкодженого житла до передбаченої законом компенсації.	Забезпечити ретельний перегляд чинних компенсаційних процедур з метою їх зміни та доповнення необхідними положеннями задля забезпечення належного захисту прав власників житла, знищеного або пошкодженого внаслідок збройної агресії РФ, та усунення технічних бар'єрів у доступі таких осіб до отримання компенсації, зокрема: • прийняти порядок надання компенсації за пошкодження спільного майна багатоквартирних будинків; • врегулювати процедуру виправлення помилок у даних, вказаних в житловому сертифікаті; • передбачити збільшення строків використання коштів, зарезервованих за житловим сертифікатом.
88	З 2024 року положення Закону № 2923-IX передбачають можливість надання компенсації за вже виконаний за власні кошти ремонт на пошкодженому об'єкті нерухомого майна, водночас механізм надання такого виду компенсації	Забезпечити практичну реалізацію процесу надання компенсації за вже виконаний за власні кошти ремонт на пошкодженому об'єкті нерухомого майна.

	врегульовано постановою Уряду від 21 квітня 2023 року № 381. Однак на практиці цей вид компенсації залишається недоступним для постраждалих, що призводить до їх штучного виключення з компенсаційних процедур, внаслідок чого права таких осіб залишаються незахищеними.	Міністерству цифрової трансформації треба забезпечити технічний функціонал для подання заяв про надання компенсації за виконаний за власні кошти ремонт пошкодженого житла.
89	Компенсація за пошкодження житла фактично недоступна у разі перевищення вартості необхідного ремонту над граничною сумою компенсації за відсутності додаткового співфінансування для повного відновлення житла від українських чи міжнародних організацій, органів місцевого самоврядування, а також інших додаткових джерел. Водночас інший порядок надання компенсації для проведення більш вартісного відновлення пошкодженого житла відсутній.	Забезпечити можливість надання компенсації власникам пошкодженого житла у разі перевищення вартості необхідного ремонту над граничним розміром компенсації, передбаченим на сьогодні постановою Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2023 року № 381, за відсутності додаткового співфінансування.
90	Під час проведення дистанційного обстеження знищених окремих категорій об'єктів нерухомого майна, які розташовані на територіях можливих бойових дій, активних бойових дій, розповсюдженою є практика перекладання процесу пошуку доказів знищення об'єкта на постраждалих, що створює додаткове навантаження на власників знищеного житла. Дистанційне обстеження об'єктів, розташованих на ТОТ України, законодавством на сьогодні не передбачено, що призводить до дискримінації його власників і необхідності додаткових зусиль з боку держави для захисту їхніх прав.	Додатково врегулювати процес обстеження знищених окремих категорій об'єктів нерухомого майна (через внесення змін до постанови Уряду від 7 липня 2025 року № 815) з метою визначення точної процедури та обов'язків комісій щодо проведення дистанційного обстеження відповідних об'єктів нерухомості. Врегулювати питання та забезпечити можливість проведення обстеження знищених окремих категорій об'єктів нерухомого майна, розташованих на ТОТ України.
91	Система ювенальної юстиції потребує увідповіднення міжнародним та європейським стандартам, acquis ЄС (у тому числі Директив 2016/800/EU та 2012/29/EU, Стратегії Ради Європи з прав дитини), стандартів та пріоритетів Ради Європи та забезпечує найкращі інтереси дитини. Облік	Удосконалити системи збору даних кримінальної статистики щодо неповнолітніх, зокрема, додати можливість обліковувати кількість дітей, які стали свідками кримінального правопорушення (відповідно до їхнього процесуального статусу).

	кримінальної статистики стосовно неповнолітніх неповний, а не всі процесуальні права, передбачені міжнародними стандартами, імплементовані в КПК України. Зокрема, для неповнолітніх потерпілих та свідків немає обов'язку залучати адвоката та психолога.	Впровадити обов'язкове залучення адвоката для неповнолітніх потерпілих від кримінального правопорушення або його свідків, а також психолога. Уточнити процесуальний статус такого психолога. Прийняти комплексний проєкт Закону щодо захисту дитини в системі ювенальної юстиції (який включатиме положення тематичних документів у сфері державної політики, з урахуванням інших рекомендацій, озвучених в цьому звіті).
92	Презумпція невинуватості як засада кримінального провадження належним чином імплементована на рівні закону. Водночас правила етичної поведінки не всіх органів правопорядку містять презумпцію невинуватості як етичну категорію (і підставу для дисциплінарної відповідальності). Лише Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів розкриває її зміст. Зберігається практика використання мовних маркерів винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення в публічній комунікації та ставленні органів правопорядку і прокуратури до підозрюваних обвинувачених. Належного реагування навіть на ті випадки, де суд встановив порушення презумпції невинуватості, немає. Як наслідок, презумпція невинуватості є абстрактним, ілюзорним правом, а не реальною гарантією від упередженого кримінального переслідування.	Належним чином реагувати на випадки порушення презумпції невинуватості та підвищувати фаховий рівень усіх працівників системи правопорядку щодо публічної комунікації їхньої діяльності. Дисциплінарні органи органів правопорядку та КДКП мають формувати практику розгляду справ щодо порушення презумпції невинуватості як етичної категорії, а етичні кодекси органів правопорядку мають бути уніфіковані.
93	Процесуальні вимоги щодо інформування про права не реалізуються в повному обсязі, часто — формально. Зберігається проблема з «тіньовими» затриманнями, запрошеннями та іншими процесуальними діями, які не фіксуються, отже, особа не отримує відповідного процесуального права і не інформується про свої права. Як наслідок — зростає ризик порушення прав людини (її процесуальних прав).	Розвивати систему інформування учасників кримінального провадження про їхні права, зокрема систему Custody Records, та поширити її на всі органи правопорядку, які здійснюють затримання осіб (крім НПУ – на ДБР, НАБУ, СБУ, БЕБ).

94	Найбільшим викликом для права бути присутнім на судовому процесі залишається процедура *in absentia*. Україна досі не запровадила правила належного інформування про здійснення заочного досудового розслідування та судового розгляду, а також порядок оскарження вироку суду ex novo у разі, якщо особа не була повідомлена належним чином до його ухвалення.	Удосконалити порядок інформування підозрюваних, обвинувачених про розслідування та розгляд справ стосовно них в порядку спеціального досудового розслідування, розгляду (in absentia). Впровадити систему перегляду заочних вироків (in absentia) у вигляді не лише апеляційного оскарження, а нового розгляду (*ex novo*).
95	В умовах повномасштабної війни зросло навантаження на систему безоплатної правничої допомоги — внаслідок розширення суб'єктів, які мають право на безоплатну правничу допомогу, а також нові виклики, пов'язані з необхідністю захисту військовополонених держави-агресора. В умовах недостатніх ресурсів нові виклики ставлять під загрозу стандарти якості правничої допомоги. Право на доступ до адвоката і переклад у кримінальному провадженні гарантується. Водночас право на переклад не є повним з огляду на положення Директиви 2010/64/ЄС (2010). У підозрюваного, обвинуваченого немає процесуальної можливості оскаржити якість перекладу або перекладача у разі, якщо такий переклад надається неналежним чином. Понад те система залучення перекладачів з відповідного Реєстру за кошти бюджету недосконала, а оплата таких послуг недостатня для того, щоб залучити якісних перекладачів у кримінальне провадження.	Розвивати систему безоплатної правничої допомоги в Україні, зокрема провести незалежний аудит спроможності системи розвиватися в умовах війни, щоб впоратись з викликами, пов'язаними зі зростанням кількості міжнародних злочинів, а також зростання кількості військовослужбовців, ветеранів війни та родичів загиблих захисників України. Внести зміни до КПК України щодо порядку оскарження якості перекладу у кримінальному провадженні та зміни перекладача у разі, якщо він неякісно виконує свою роботу відповідно до Директиви 2010/64/ЄС (2010). Оприлюднити результати комплексного дослідження проблем якісного перекладу в межах кримінального провадження. На основі рекомендацій цього дослідження підготувати проєкт змін до законодавства з метою забезпечення належного рівня оплати якісних фахових перекладачів у кримінальному провадженні у випадку залучення їх за кошти державного бюджету.
96	Доступ до правосуддя в умовах воєнного стану ускладнився. Цифровізація правосуддя в останні роки відбувається поступово і подекуди неформальні практики чи технічні збої не сприяють належній реалізації цього права і довірі учасників судового провадження до Електронного суду. Повноцінне впровадження ЄСІКС, зокрема у кримінальне	З метою полегшення доступу до правосуддя, особливо в умовах війни, поступово впроваджувати систему ЄСІКС, включно з кримінальним судочинством. Удосконалити процедури участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду із використанням власних технічних засобів для його подальшого ефективного використання під час реалізації онлайн-

	судочинство, має бути одним з пріоритетів у цифровізації правосуддя.	розгляду незалежно від перебування сторін і суду в кримінальному процесі. Така процедура може застосовуватись до правосуддя, що здійснюється на територіях, які найбільше потерпають від бойових дій в умовах війни.
РОЗДІЛ 24 «ЮСТИЦІЯ, СВОБОДА ТА БЕЗПЕКА»		
БОРОТЬБА З СЕРЙОЗНИМИ ЗЛОЧИНАМИ ТА ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ		
1	Виконання Плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (План заходів до КСП), відповідальними виконавцями залишається на недостатньому рівні. З метою аналізу стану виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (КСП) та Плану заходів до нього та причин виникнення проблем у процесі їх виконання Уряд утворив відповідну Координаційну раду, в межах якої діє Експертна робоча група.	Продовжити виконання заходів, передбачених документами у сфері державної політики, насамперед КСП, Плану заходів до нього та Дорожньої карти з питань верховенства права. Забезпечити належну роботу Координаційної ради та Експертної групи при ній. Своєчасно оприлюднювати звіти про виконання КСП та Плану заходів до нього з урахуванням думки всіх членів Координаційної ради та Експертної групи для об'єктивної оцінки прогресу у виконанні євроінтеграційних зобов'язань. Консолідувати зусилля всіх відповідальних виконавців заходів, що не були виконані у встановлені стратегічними документами у сфері реформування органів правопорядку строки, для напрацювання алгоритму щодо виконання таких заходів.
2	Інститут оперативно-розшукової діяльності був суттєво звужений після ухвалення чинного КПК України у 2012 році. Наразі негласні заходи, що передбачають втручання у права і свободи людини, здійснюються із судовим контролем у межах цього Кодексу. Проте такі питання, як-от формування агентурних мереж, збір та вивчення інформації потенційно кримінального характеру та інша оперативна діяльність, потребують належного врегулювання із застосуванням сучасних напрацювань щодо кримінальної розвідки.	Розробити та прийняти Закон України «Про кримінальну розвідку», який трансформує інститут оперативно-розшукової діяльності через відмежування від кримінальної процесуальної, розвідувальної та контррозвідувальної діяльності.
3	Стратегія боротьби з організованою злочинністю затверджена у 2020 році та не відповідає сучасним викликам організованої злочинності, з урахуванням проблем, зумовлених повномасштабним вторгненням Російської Федерації після 2022 року.	Ухвалити нову Стратегію боротьби з організованою злочинністю на період 2026–2030 роки (і план дій з її реалізації з урахуванням методології Європейської мультидисциплінарної платформи проти кримінальних загроз (EMPACT)).

4	Постійного Національного координатора із боротьби з організованою злочинністю наразі не створено, а ці функції тимчасово покладені на МВС.	Створити Національного координатора з протидії організованій злочинності та визначити його повноваження на рівні Закону України «Про організаційно-правові засади боротьби з організованою злочинністю».
5	З 2016 року за підтримки проєктів міжнародної технічної допомоги в Україні виникали одночасно різноманітні ініціативи щодо впровадження відповідної методології Європолу SOCTA в правоохоронній системі. Проте SOCTA так і не стала частиною кримінального прогнозування, що здійснювалася б на періодичній основі відповідно до вимог документа у сфері державної політики, наприклад, Стратегії боротьби з організованою злочинністю. Практичне впровадження результатів національної оцінки SOCTA відбувається лише в НПУ та в обмежених масштабах, хоча має стати практичним інструментом для всієї системи правопорядку.	Оновити документи державної політики з урахуванням досліджених загроз злочинності, викладених у Звіті про результати оцінювання загроз серйозної та організованої злочинності SOCTA Україна за період 2021–2024 років. Посилити інституційну спроможність органів правопорядку для впровадження національної оцінки SOCTA.
6	БЕБ після «перезавантаження» у 2024 році перебуває в процесі реформування. У 2025 році призначено нового Директора за результатами конкурсу, а у 2026 році розпочалась атестація працівників цього органу. Процедура атестації БЕБ містить низку недоліків, що потребують покращення підходів до організації процедури, що мінімізує ризик скасування рішень атестаційних комісій судами.	Парламенту варто прийняти законопроєкт № 14207-1 після його доопрацювання з урахуванням зауважень експертів. Підвищити прозорість атестаційних процедур через оприлюднення протоколів засідань атестаційних комісій та узагальнених результатів кожного етапу атестації. Забезпечити роботу секретаріатів атестаційних комісій достатніми ресурсами для ефективної взаємодії між членами атестаційних комісій та працівниками БЕБ, які проходять атестацію, зокрема через усунення ризиків технічних збоїв під час проведення співбесід та забезпечення безперебійного перекладу усіх засідань атестаційних комісій українською мовою. Після завершення атестації впровадити зовнішню та внутрішню систему оцінювання БЕБ та його працівників, зокрема єдині ключові показники ефективності з іншими органами правопорядку з урахуванням спеціалізації цього органу. Внести зміни до Закону України «Про Бюро економічної безпеки України», якими скасувати 10-річне обмеження на зайняття посад БЕБ для осіб, які не пройшли

		атестацію, за умови їх відповідності критерію доброчесності, а також передбачити можливість переводити на нижчі посади осіб, які за результатами тестувань на загальні здібності та знання законодавства не досягли прохідного бала, але відповідають критерію доброчесності.
7	У БЕБ відсутній спеціальний статус як центрального органу виконавчої влади, що виконує правоохоронні функції, що негативно впливає на рівень заробітної плати, процедуру закупівлі спеціальних технічних засобів тощо.	Забезпечити достатнє фінансування діяльності БЕБ з урахуванням плану поетапного формування 15 територіальних підрозділів бюро. Забезпечити механізми відшкодування податку на доходи фізичних осіб працівникам, які мають спеціальні звання БЕБ, а також усунути розбіжності між базами розрахунку посадових окладів працівників БЕБ та працівників інших органів правопорядку.
8	Стратегія розвитку БЕБ не оновлювалась з 1 січня 2024 року (затверджена за каденції попереднього керівництва). Зокрема, у діяльності БЕБ не деталізовано, яким чином буде розвинуто аналітичний підхід у роботі, що якісно відрізнятиме роботу цього органу після «перезавантаження» у 2024–2025 роках.	БЕБ доцільно оновити Стратегію розвитку БЕБ до 2027 року з урахуванням поточних викликів. БЕБ варто забезпечити розвиток аналітичних підходів у своїй діяльності, зокрема через впровадження профайлів детективів-аналітиків, використання інструментів кримінального аналізу та інтеграцію з базами (банками) даних європейських та інших іноземних країн.
9	Економічний злочин є збірною категорією щодо низки складів кримінальних правопорушень. Наразі їх розслідування віднесено до різних органів. Взаємодія між ними, як і процесуальне керівництво з боку прокуратури, подекуди слабка, дії можуть дублювати одна одну, а конкуренція за кримінальне провадження — мати деструктивний характер для інтересів правосуддя.	Усунути конкуренцію між економічними та фінансовими складами кримінальних правопорушень, що перебувають у підслідності БЕБ, НПУ та НАБУ. Посилити інституційну спроможність органів прокуратури здійснювати процесуальне керівництво у таких справах.
10	Кримінальне процесуальне законодавство обмежене в питаннях застосування альтернативних заходів розв'язання кримінально-правового конфлікту щодо кримінальних правопорушень фінансового характеру. Інститут угод про визнання винуватості непоширений у цій категорії справ (як і загалом), а світовий досвід щодо інших альтернативних форм не застосовується.	Забезпечити розвиток альтернативних заходів вирішення кримінально-правових конфліктів (наприклад, удосконалення «податкового компромісу»), що застосовуватимуться на досудовій стадії кримінального провадження під час розслідування окремих видів кримінальних правопорушень, насамперед фінансового характеру.

11	Стратегічні документи щодо фінансових розслідувань відсутні. Якщо у сфері розслідування воєнних злочинів чи захисту підприємництва є певні стандарти, то у фінансових розслідуваннях їх не вистачає, адже тут необхідне узгодження дій різних органів правопорядку. Здійснювати прогнозування фінансової злочинності, спираючись на статистичні дані, складно, адже їх належному узагальненню перешкоджає той факт, що «фінансовий злочин» є збірним поняттям щодо декількох складів кримінальних правопорушень.	Затвердити Стратегію фінансових розслідувань у сфері протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з одержанням доходів, стандарти досудового розслідування у цій сфері.
12	В оновленій порівняльній таблиці до законопроєкту № 12439 ключові проблеми, озвучені в Тіньовому звіті 2025 року, залишаються не розв'язаними, а саме: 1) надання органам виконавчої влади можливості визначати у певних справах, що є кримінальним правопорушенням, а що ні (через надання роз'яснень) та 2) звуження самостійності БЕБ у кримінальних правопорушеннях, передбачених ст. 191 КК України, віднесених до його підслідності. У Звіті в межах Пакета розширення ЄС 2025 року Європейська комісія зазначає, що такі зміни є «суперечливими» та «у разі їхнього ухвалення вони можуть підірвати ефективність фінансових та кримінальних розслідувань економічних злочинів, а також незалежність БЕБ у проведенні розслідувань».	Утриматись від ухвалення змін до законодавства, що обмежують процесуальну незалежність БЕБ і ставлять під загрозу ефективність розслідування фінансових кримінальних правопорушень (насамперед законопроєкту № 12439 у редакції, запропонованій до другого читання Парламенту станом на 11 березня 2026 року).
13	Законодавство України не узгоджено з Директивою 2014/62/ЄС. Україна не приєдналася до Міжнародної конвенції про боротьбу з підробкою валюти 1929 року.	Ратифікувати Міжнародну Конвенцію про боротьбу з підробкою валюти та Протоколів до неї. Гармонізувати національні нормативно-правові акти з Директивою 2014/62/ЄС, зокрема щодо системного аналізу підробок валюти, технічного аналізу підроблених банкнот на ранніх етапах розслідування.
14	Директива 2014/62/ЄС регламентує, що має бути криміналізовано неправомірне використання законних засобів або матеріалів авторизованих	Внести зміни до КК України, відповідно до яких має бути встановлена відповідальність за виготовлення й використання матеріалів або обладнання, призначених для підробки валюти.

	друкарень або монетних дворів для виробництва несанкціонованих банкнот і монет з метою шахрайства, а також передбачає кримінальну відповідальність для юридичних осіб за злочини, пов'язані з підробкою валюти. Чинний КК України не повністю відповідає вимогам цієї Директиви.	Встановити кримінальну відповідальність за правопорушення, пов'язані з підробкою валюти, для юридичних осіб.
15	Законодавча база у сфері протидії відмиванню доходів має суттєві прогалини, зокрема невизначений правовий статус віртуальних активів, відсутній Єдиний реєстр рахунків фізичних осіб.	Парламенту необхідно прийняти удосконалений законодавчий пакет щодо запровадження Єдиного реєстру рахунків фізичних осіб, реєстру трастів кінцевих бенефіціарних власників та посилення захисту викривачів у сфері протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та/або фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (ВК/ФТ) з урахуванням зауважень експертної спільноти та громадських організацій.
16	Проєкт Звіту четвертої національної оцінки ризиків, поданий ДСФМ на погодження, отримав суттєві зауваження через методологічну неповноту.	Держфінмоніторингу необхідно забезпечити методологічну якість четвертої національної оцінки ризиків відповідно до вимог FATF, усунувши внутрішні суперечності.
17	Попри те що чинне законодавство про статус політично значущих осіб (PEP) відповідає вимогам FATF і Директиви ЄС 2015/849 та є умовою програми Міжнародного валютного фонду і євроінтеграції, внаслідок посилення публічної дискусії Верховною Радою був прийнятий Закон (законопроєкт № 15111-д). Він містить окремі положення, які змінюють режим фінансового моніторингу PEP. Зокрема, в частині індивідуальної оцінки ризиків і встановлення підставою для посиленого моніторингу лише високого або неприйнятно високого рівня ризиків. А також законом розширено коло суб'єктів фінансового моніторингу. Такі зміни неповністю узгоджуються з міжнародними стандартами.	Парламенту та Уряду доцільно утриматися від будь-яких законодавчих змін, що послаблюють статус PEP. Чинне регулювання відповідає вимогам FATF і Директиви ЄС 2015/849 та є умовою програми Міжнародного валютного фонду Механізм розширеного фінансування (2026–2029), так само як і євроінтеграції, тому будь-які зміни мають узгоджуватися з міжнародними партнерами.
18	Чинна структура санкцій у сфері протидії ВК/ФТ є асиметричною: штрафи за необґрунтовану відмову в обслуговуванні PEP є суттєво нижчими за санкції за порушення вимог посиленої перевірки клієнтів підвищеного ризику. За такої структури стимулів	Парламенту варто розглянути можливість перегляду структури санкцій у сфері ВК/ФТ з метою усунення асиметрії між штрафами за необґрунтовану відмову в обслуговуванні PEP та санкціями за порушення вимог посиленої перевірки, яка може створювати у фінансових установ стимули до дерискінгу замість належного ризик-орієнтованого підходу.

	банкам може бути економічно вигідніше відмовити PEP в обслуговуванні, ніж прийняти його та нести регуляторні ризики, — що призводить до дерискінгу замість належного ризик-орієнтованого підходу, якого вимагають стандарти FATF.	
19	Оцінювання України Комітетом експертів MONEYVAL у рамках 6-го раунду заплановано на 2027 рік. Водночас Україна залишається у режимі посиленого моніторингу та зобов'язана щороку звітувати перед MONEYVAL за результатами 5-го раунду. З огляду на задокументовані інституційні проблеми ДСФМ, незавершеність Національної оцінки ризиків-2025, фрагментованість стратегічної рамки та кадрові виклики, належна та своєчасна підготовка до взаємної оцінки є критично важливою для уникнення негативних наслідків для євроінтеграційного процесу.	Кабінету Міністрів України необхідно забезпечити належну та своєчасну підготовку до оцінювання з боку MONEYVAL.
20	Чинна редакція КПК України не врегульовує взаємодію Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА) з органами прокуратури під час роботи з арештованими активами, зокрема щодо активів, визнаних речовими доказами у кримінальних провадженнях. Через цю прогалину значна частина активів «зависає» між АРМА і прокуратурою без можливості ефективного управління.	Парламенту потрібно розробити за участю експертної спільноти та прийняти зміни до КПК України для забезпечення повноцінної реалізації всіх положень Закону № 4503-IX.
21	Конкурс на посаду Голови АРМА за оновленими правилами не призвів до призначення керівника. Комісія 10 червня 2026 року ухвалила рішення про проведення повторного конкурсного добору. Станом на кінець липня строки та умови його проведення остаточно не визначені. Тривала відсутність постійного керівника залишається критичною для стабільності та операційної дієздатності Агентства,	Конкурсній комісії з відбору голови АРМА необхідно ефективно та з урахуванням найкращих практик, а також недоліків попереднього конкурсу, провести повторний конкурс на посаду Голови АРМА, а Уряду — невідкладно призначити переможця конкурсу.

	особливо в умовах активної фази імплементації реформи.	
22	Попри загалом задовільний рівень якості проєкту Стратегії повернення активів на 2026–2030 роки, окремі положення потребують доопрацювання: індикатори виконання здебільшого сформульовані процедурно, без вимірюваних відносних показників і базових значень для оцінки прогресу; розділи щодо моніторингу та звітування (IV і VI) дублюються; операційний план значно вужчий за зміст стратегічних цілей, а його співвідношення з окремим планом заходів, розробку якого доручено АРМА, у тексті не пояснено.	Уряду та АРМА варто забезпечити якісне доопрацювання проєкту Стратегії повернення активів на 2026–2030 роки відповідно до вимог Регламенту Кабінету Міністрів України та з орієнтацією на якісні зміни у відповідній сфері, а також уникнути дублювань між операційним планом та планом заходів з реалізації Стратегії.
23	Імплементація Закону № 4503-IX потребує не лише прийняття підзаконних актів, але й систематичного відстеження того, як вони працюють на практиці, з урахуванням позицій ключових зацікавлених сторін. Без такого моніторингу, який також буде корисним для майбутніх аудитів Агентства, ризики виникнення нових проблемних питань і потреб у вдосконаленні залишаться невиявленими.	АРМА необхідно забезпечити моніторинг стану реалізації прийнятих підзаконних нормативно-правових актів із врахуванням позицій ключових зацікавлених сторін з метою виявлення проблемних питань та визначення потреб у вдосконаленні процесів, якими займається Агентство.
24	Поняття електронних доказів досі відсутнє в КПК України, на відміну від інших процесів (адміністративного, цивільного, господарського). Питання часткового розкриття даних про рух інформації та застосування термінового збереження інформації недостатньо врегульовані.	Прийняти зміни до законодавства щодо імплементації Конвенції про кіберзлочинність у повному обсязі, зокрема ввести в КПК України поняття електронного (цифрового) доказу (за аналогією з Господарським процесуальним кодексом України, Цивільним процесуальним кодексом України та Кодексом адміністративного судочинства України), а також інших необхідних змін для повної імплементації зазначеної Конвенції в українське законодавство.
25	Кібернасильство не є самостійним складом злочину, передбаченим українським кримінальним законодавством. Такі явища, як-от переслідування (сталкінг), домагання, підбурювання до насильства чи ненависті, в онлайн-просторі є поширеними, а кримінально-правових інструментів для адекватної відповіді на них немає.	Розробити та прийняти закони щодо ратифікації Другого додаткового протоколу до Конвенції про кіберзлочинність та посилення співробітництва постачальників електронних комунікаційних послуг України з уповноваженими органами держав-підписантів вказаної Конвенції. Увідповіднити КК України Директиві (ЄС) 2019/713, зокрема впровадити кримінальну відповідальність за незаконні дії з платіжними картками чи іншими платіжними інструментами в інтересах третіх осіб.

	Відповідальність за передання власної платіжної картки «в оренду» для вчинення злочинних дій не передбачена, а масштаби таких злочинів є значними й суттєво шкодять економіці країни. В умовах війни суттєво зросла проблема «дропів», а заходи регулятора (Національного банку України) є недостатніми.	
26	Прогнозування організованої злочинності, зокрема кіберзлочинності, не здійснюється на належному рівні.	Підготувати перший публічний звіт про оцінку загроз організованої злочинності в інтернеті (IOCTA) та опублікувати на вебсайті МВС.
27	«Кіберзлочин» є збірним поняттям щодо низки складів злочинів, що ускладнює належний облік статистичних даних про стан злочинності у цій сфері. Впроваджена у 2025 році форма звітності № 1-КІБ потребує вдосконалення для чіткішого і повнішого розуміння стану кіберзлочинності в Україні.	Вдосконалити уніфіковану статистичну звітність органів правопорядку та органів прокуратури щодо протидії кримінальним правопорушенням у сфері кібербезпеки. Зокрема, розкрити зміст категорії «інші» кіберзлочини, частка яких серед загальної кількості кіберзлочинів значна. В інтерпретації та комунікації даних щодо кіберзлочинності робити акцент на кримінальних правопорушеннях у сфері використання інформаційних технологій.
28	Війна та пов'язані соціально-економічні фактори (внутрішнє переміщення, втрата доходів, безробіття) підвищують ризики торгівлі людьми для вразливих груп населення.	Посилити превентивні заходи через соціально-економічні інструменти, зокрема через впровадження цільових програм для груп підвищеного ризику з урахуванням впливу війни та цифровізації.
29	Національне законодавство України не повною мірою враховує сучасні форми торгівлі людьми, зокрема використання інформаційно-комунікаційних технологій та окремі форми експлуатації.	Інтегрувати використання інформаційно-комунікаційних технологій у законодавче визначення торгівлі людьми як способу вчинення злочину та/або як обтяжувальної обставини. Додати експлуатацію сурогатного материнства до переліку форм експлуатації згідно зі ст. 149 КК України.
30	У національному законодавстві зберігаються прогалини щодо повної імплементації міжнародних стандартів, зокрема у частині відповідальності юридичних осіб та захисту постраждалих.	Внести зміни до КК України в частині запровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб щодо злочину торгівлі людьми (розділ XIV[1] КК України); додати ст. 149 КК України до переліку злочинів, щодо яких строки давності обчислюються з моменту, коли постраждала особа досягла повноліття (ч. 6 ст. 49 КК України); запровадити кримінальну відповідальність за умисне використання послуг, які надаються постраждалими від торгівлі людьми. Прийняти інші зміни до законодавства України задля увідповіднення стандартам Директиви 2011/36/ЄС щодо запобігання та боротьби з торгівлею людьми та захисту її жертв та Конвенції Ради Європи про заходи з протидії торгівлі людьми. Зокрема, внести зміни до Закону України «Про протидію

		торгівлі людьми», у яких чітко визначити поняття «періоду відновлення та обдумування», а також перелік необхідних гарантованих заходів допомоги та захисту постраждалої особи протягом цього часу; включити положення щодо незастосування покарання за залучення до злочинної діяльності постраждалої особи, яка була примушена до вчинення такої діяльності.
31	Низька ефективність досудового розслідування та судового розгляду справ про торгівлю людьми, зокрема тривалість проваджень та обмежене застосування реальних покарань.	Підвищити ефективність розгляду кримінальних проваджень, збільшивши кількість проваджень, які доходять до стадії судового розгляду; призначаючи покарання у вигляді позбавлення волі щодо більшої кількості винних осіб; а також покращивши доступ постраждалих до отримання компенсації.
32	Доступ до допомоги для постраждалих від торгівлі людьми залишається нерівномірним залежно від регіону проживання. У великих містах та окремих областях система виявлення та підтримки є більш доступною, тоді як у віддалених громадах постраждалі можуть не отримувати своєчасної ідентифікації та допомоги.	Дослідити перешкоди в доступі до служб підтримки та подання заяв про встановлення статусу особи, що постраждала від торгівлі людьми, різних категорій постраждалих (осіб з інвалідністю, ВПО, іноземців, недокументованих осіб, чоловіків, які ухиляються від мобілізації, осіб, які проживають у сільській місцевості, осіб, які були переміщені за кордон тощо) та розробляти заходи, спрямовані на подолання цих перешкод. Розробити докладні інструкції щодо порядку ідентифікації постраждалих, а також прийняття та опрацювання заяв про встановлення статусу особи, що постраждала від торгівлі людьми (зокрема із наведенням прикладів документів, які можуть бути подані, обставин, що потребують встановлення, ознак та проявів різних форм торгівлі людьми тощо).
33	Громадяни України, які постраждали від торгівлі людьми за кордоном, мають обмежений доступ до національних механізмів допомоги, оскільки чинні процедури передбачають перебування особи на території України.	Розробити механізм взаємодії органів правопорядку та дипломатичних установ України із залученням органів правопорядку інших країн та громадських і міжнародних організацій для забезпечення належної ідентифікації, реєстрації та розслідування випадків торгівлі людьми, у яких постраждалими є громадяни України, які перебувають за кордоном.
34	У контексті війни виникають труднощі з належною правовою кваліфікацією злочинів, пов'язаних із сексуальною експлуатацією, використанням осіб у збройних конфліктах та іншими формами експлуатації. Частина таких діянь кваліфікується лише як воєнні злочини, що ускладнює їх облік як випадків торгівлі людьми.	Забезпечити належне розмежування правової кваліфікації злочинів, зокрема між торгівлею людьми, сексуальним насильством, пов'язаним із конфліктом, та воєнними злочинами.
35	Низький рівень залученості постраждалих у кримінальному процесі зумовлений страхом, недовірою до органів правопорядку та	Забезпечити механізми підвищення залученості постраждалих у кримінальному процесі, зокрема через гарантії безпеки, психологічну підтримку та можливість дистанційної участі.

	психологічними наслідками пережитої експлуатації, що безпосередньо впливає на ефективність розслідувань та кількість справ, які доходять до суду.	
36	Процедура встановлення статусу постраждалої особи залишається складною та недостатньо доступною, зокрема через необхідність проходження формалізованих процедур, обмежену поінформованість та відсутність зручних механізмів подання заяв.	Прийняти зміни до ст. 5 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» з метою включення органів місцевого самоврядування до суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми; запровадити можливість подання заяви про встановлення статусу постраждалого від торгівлі людьми онлайн. Вдосконалити процедуру подання заяви та отримання статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми. Зокрема, запровадити можливість подання заяв до органів місцевого самоврядування, створити можливість подання заяв в електронній формі.
37	Система надання допомоги постраждалим від торгівлі людьми не повністю адаптована до умов повномасштабної війни, зокрема з огляду на зростання внутрішньої торгівлі людьми, зміни груп ризику постраждалих та збільшення потреб у спеціалізованих послугах.	Вдосконалювати систему надання послуг постраждалим від торгівлі людьми із врахуванням викликів повномасштабного вторгнення Росії в Україну.
38	В Україні відсутній ефективний механізм компенсації для постраждалих від торгівлі людьми, що обмежує можливості їх відновлення та реінтеграції, зокрема у випадках, коли відшкодування шкоди від правопорушників є неможливим.	Вивчити можливість створення державного компенсаційного фонду для постраждалих від насильницьких злочинів, включно з торгівлею людьми.
39	Інституційна спроможність суб’єктів протидії торгівлі людьми залишається нерівномірною, що проявляється у різному рівні підготовки фахівців, координації між органами та ефективності реагування на випадки торгівлі людьми.	Проводити спеціалізовані тренінги, посилювати інституційну спроможність та навички взаємодії суб’єктів, які здійснюють заходи із протидії торгівлі людьми.
40	Рівень міжнародної співпраці у сфері протидії торгівлі людьми потребує подальшого посилення, зокрема з огляду на зростання транскордонних випадків експлуатації та необхідність ефективної взаємодії з органами правопорядку інших держав.	Посилювати співпрацю та обмін досвідом у сфері протидії торгівлі людьми органів правопорядку України з європейськими колегами, зокрема в аспекті євроінтеграційних процесів України та необхідності забезпечення в майбутньому тісної міжкордонної взаємодії та координації з питань протидії торгівлі людьми відповідно до вимог законодавства ЄС.

41	Рівень підготовки фахівців, які працюють із постраждалими від торгівлі людьми, залишається недостатнім для повного впровадження підходів, орієнтованих на постраждалих, та травма-інформованих практик.	Проводити навчання щодо впровадження підходів, орієнтованих на постраждалих, та травма-інформованих підходів у роботі з постраждалими від торгівлі людьми.
42	Зростання використання цифрових технологій для вербування, контролю та експлуатації постраждалих не супроводжується достатньою спроможністю органів правопорядку щодо виявлення та розслідування таких злочинів, попри окремі навчальні ініціативи (зокрема використання OSINT).	Посилити спроможність органів правопорядку у виявленні та розслідуванні випадків торгівлі людьми в онлайн-просторі, зокрема через використання сучасних аналітичних інструментів та OSINT.
43	В Україні відсутній незалежний механізм моніторингу державної політики у сфері протидії торгівлі людьми, що ускладнює системну оцінку ефективності заходів та їх відповідність міжнародним стандартам.	Створити посаду незалежного доповідача з питань торгівлі людьми.
44	Окремий Закон про цивільну зброю досі не ухвалено (хоча і прийнято за основу на початку 2022 року), а умови придбання, зберігання, обліку, охорони, носіння, перевезення і використання зброї врегульовано підзаконним актом. Лише обмежена категорія осіб серед цивільного населення має право на носіння зброї різного типу.	Прийняти законопроєкт № 5708 про вогнепальну зброю для цивільного населення (цивільну вогнепальну зброю) та законопроєкт № 5709 про внесення змін до КУпАП та КК України для реалізації положень Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю», доопрацювавши їх положення з урахуванням зауважень фахівців. Передбачити у законопроєкті № 5708 положення, відповідно до яких порядок акредитації закладів, вимоги до спеціалістів, що проводять заняття з вивчення матеріальної частини зброї, правил поводження з нею та її застосування, порядок атестації таких закладів і типову навчальну програму затверджує Кабінет Міністрів України.
45	У 2024 році запрацював Координаційний центр з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів (Координаційний центр), а також боєприпасів до неї, який виконує функцію Національного координаційного центру з питань вогнепальної зброї (NFFP). Проте порядок його діяльності, оцінювання ним загроз у відповідній сфері та інші складники його завдань не розроблені повною мірою. Так само	Координаційний центр та органи, долучені до його роботи, мають проводити регулярне оцінювання загроз з метою запобігання незаконному володінню та обігу вогнепальної зброї та інших видів легкої та стрілецької зброї. Доцільно затвердити розроблену Дорожню карту з протидії незаконному обігу зброї у строки, визначені документами державної політики. Посилити інституційну спроможність Координаційного центру, який виконує завдання Національного координаційного центру з питань вогнепальної зброї (NFFP), через забезпечення його під'єднання до Платформи Європолу SIENA

	немає стратегічного бачення щодо протидії незаконному обігу зброї в Україні, особливо з урахуванням проблем воєнного часу.	для здійснення обміну інформацією через цей канал, покращення взаємодії з органами військового управління.
46	Кримінальна відповідальність за незаконний обіг зброї недосконала, а незаконний обіг складових частин зброї та боєприпасів не криміналізовано взагалі.	Вдосконалити кримінальну відповідальність за незаконний обіг зброї та боєприпасів, зокрема через її адаптування під умови повномасштабної війни та уточнення відповідальності щодо компонентів зброї та боєприпасів. Підґрунтям для такого вдосконалення може стати редакція відповідних статей проєкту нового КК України та прийняття законопроєкту № 10179.
47	Парламентський контроль за діяльністю спеціальних служб має обмежений характер. Останнє нормативне врегулювання цього питання — прийняття Закону України «Про національну безпеку України» у 2018 році покращило ситуацію, проте на практиці спостерігається проблема з доступом до інформації членів профільного Комітету Верховної Ради з питань національної безпеки, оборони та розвідки та низка інших проблем.	Прийняти зміни до законодавства щодо деталізації форм і порядку здійснення парламентського контролю у сфері безпеки та оборони України. Розглянути варіант створення окремого Комітету Верховної Ради у справах спеціальних служб для організації парламентського контролю за діяльністю спеціальних служб (реалізувати положення ст. 33^2 Закону України «Про комітети Верховної Ради України»).
48	СБУ поєднує в собі функції як органу правопорядку (органу досудового розслідування), так і контррозвідувального органу. З часу ухвалення КПК України у 2012 році та змін до Конституції України в частині правосуддя у 2016 році, актуальним є питання розмежування понять у сфері організаційно-правового забезпечення діяльності органів сектору безпеки й оборони України. Як наслідок у СБУ надмірно зосереджені повноваження як контррозвідувального органу, так і органу досудового розслідування. Ефективність Служби обмежена, а можливість демократичного цивільного контролю не охоплює всю діяльність служби. Низка рішень щодо реформування СБУ уже була прийнята, проте в умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації цей процес зупинено.	Прийняти низку законодавчих рішень щодо реформування СБУ, яка має бути трансформована у класичну спеціальну службу, основною функцією якої стане контррозвідувальна діяльність. Водночас інші функції, насамперед досудового розслідування, можуть залишатися в СБУ, але лише щодо окремої категорії кримінальних проваджень, у яких СБУ має унікальний досвід та відповідні ресурси (тероризм, кібербезпека, охорона державної таємниці). Окремо треба дослідити доцільність збереження відповідних повноважень щодо злочинів проти основ національної безпеки, міжнародних злочинів та контрабанди.

49	СБУ зберігає монополію на електронне спостереження та прослуховування під час розслідування кримінальних правопорушень з огляду на виконання технічної функції доступу до каналів зв'язку, що подекуди загрожує ефективності розслідування, зокрема збільшує загрозу витоку інформації.	Дослідити технічну можливість надання органам правопорядку самостійно здійснювати електронне спостереження та прослуховування під час проведення розслідувань та збору доказів (без залучення СБУ). Мінімізувати ризики витоку інформації та ролі СБУ в чинній моделі автономного прослуховування, що технічно нею забезпечується.
50	Оцінка стану виконання документів у сфері державної політики щодо реформи СБУ складно оцінити з огляду на закритість інформації, зумовлену статусом цього органу.	Забезпечити реалізацію запланованих заходів Дорожньої карти з питань верховенства права, КСП та Плану заходів до нього з удосконалення діяльності СБУ (робота з оцінювання та атестування працівників СБУ, вдосконалення процедур призначення на посади) з дотриманням балансу між увідповідненням стандартам ЄС, НАТО та загрозами для інституційної стійкості СБУ в умовах війни. Розробити комплексний законопроєкт, передбачений Планом заходів до КСП, щодо чіткого розмежування контррозвідувальної діяльності, оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій.
51	Розвиток підрозділів внутрішнього контролю в останні роки, зокрема ухвалення антикорупційних програм, підвищило ефективність цих органів. Проте підхід до таких підрозділів, а також ресурси, які на них виділяються, є різним. У КСП передбачено низку заходів щодо впровадження типового кодексу професійної етики та критерію доброчесності у конкурсні процедури в органах правопорядку, що потребуватиме більшого залучення таких підрозділів. З огляду на це їхня інституційна спроможність наразі є недостатньою. У прокуратурі наявний такий унікальний інструмент, як-от «таємна перевірка доброчесності», що полягає в поданні щорічної декларації про доброчесність, який здебільшого має формальний характер. Неопублікування цих декларацій на вебсайті ОГП в умовах воєнного стану взагалі нівелювало його результативність, адже він задумувався саме з метою повідомлення людьми ззовні про	Продовжити розроблення проєкту Закону України «Про органи правопорядку» для виконання засадничих євроінтеграційних зобов'язань у сфері правопорядку. Посилити інституційну спроможність уповноважених підрозділів органів правопорядку та прокуратури, відповідальних за запобігання та виявлення корупції, надати їм повноваження для ефективного моніторингу та підтримки впровадження антикорупційних програм. Трансформувати інститут перевірки доброчесності прокурора, зокрема і таємної, а також посилити роль Генеральної інспекції ОГП. Органи прокурорського самоврядування мають затвердити єдині критерії доброчесності прокурора, ґрунтуючись на досвіді суддів.

	недоброчесність прокурорів на рівні відповідної громади, де прокурор здійснює діяльність. Поняття «доброчесність» не має єдиних критеріїв, що ускладнює її оцінювання під час розв'язання практичних питань внутрішнього контролю.	
52	Етичні правила для органів правопорядку різні, що унеможливлює формування спільної дисциплінарної практики щодо порушень правил етики. Оцінка корупційних ризиків у сфері досудового розслідування злочинів позбавлена чітких критеріїв для її ефективного здійснення.	Затвердити єдині стандарти доброчесності та етичної поведінки працівників НПУ, ДБР, НАБУ, БЕБ, а також уніфікувати механізми їх дисциплінарної відповідальності. Розробити та оприлюднити на сайті НАЗК реєстр типових корупційних ризиків у діяльності органів правопорядку з урахуванням функції досудового розслідування.
53	Облік статистичних даних стосовно обсягів корупції некримінального характеру в органах правопорядку відсутній, що не дає змогу здійснити аналіз їх поширеності.	Забезпечити формування окремих статистичних даних щодо притягнення працівників органів СБУ, НПУ, ДБР, НАБУ, БЕБ, прокурорів до кримінальної та адміністративної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, зважаючи на особливий статус органів кримінальної юстиції, а також високий рівень корупціогенності сфери їх діяльності.
54	Викривачі корупційних правопорушень в органах правопорядку недостатньо захищені від негативних наслідків своїх правомірних дій.	Внести зміни до законів, які регулюють діяльність НПУ, БЕБ, ДБР, прокуратури, якими передбачити заборону звільнення особи зі служби у зв'язку з повідомленням про корупційні, пов'язані з корупцією правопорушення та інші порушення антикорупційного законодавства.
55	На відміну від нових органів правопорядку (НАБУ, ДБР, БЕБ), у НПУ відсутній конкурс під час призначення її керівника, а конкурс на керівні посади є необов'язковим. Отже, у НПУ спостерігається відмінний підхід до призначення керівників у нових органах правопорядку, який не є меротикратичним і справедливим й знижує рівень довіри до поліції загалом.	Впровадити обов'язковий конкурсний добір кандидатів на посади керівника поліції (Голови НПУ), вищі керівні посади та окремі посади середньої ланки в органах поліції. У частині конкурсного добору Голови НПУ, зокрема формування конкурсної комісії, доцільно брати за основу відповідну практику БЕБ.
56	Через прийняття Закону України «Про Національну поліцію» у 2015 році відбулося розмежування МВС та НПУ. Водночас у Міністра внутрішніх справ збереглися певні повноваження щодо оперативного управління поліцією, насамперед з кадрових питань.	Розглянути можливість зменшення впливу Міністра внутрішніх справ у кадрових питаннях НПУ (щодо призначення/звільнення першого заступника та заступників керівника поліції; погодження призначення/звільнення керівників територіальних органів поліції).

	Отже, МВС має невластиві повноваження щодо НПУ, а процес деполітизації не завершено.	
57	Попри те що ДБР розпочало свою роботу відносно нещодавно (2018), в роботі цього органу наявна низка критичних проблем. З огляду на це реформа ДБР стала одним з пріоритетів євроінтеграції, проте політична воля для її проведення відсутня.	Удосконалити процедуру добору на посаду Директора ДБР з урахуванням рекомендацій, наданих Європейською комісією, а також спростити процедури добору керівників підрозділів внутрішнього контролю ДБР. Прийняти закон про комплексну реформу ДБР, який включатиме не лише питання кадрового «перезавантаження», а і подальші кроки до посилення інституційної спроможності ДБР виконувати покладені на нього завдання (уточнення підслідності, удосконалення механізмів внутрішнього контролю, посилення аналітичної спроможності тощо).
58	Протягом останніх років низка органів правопорядку приєдналася до системи SIENA (а СБУ — отримала розширений доступ та SIENA-CT). Водночас лише ДБР на підзаконному рівні врегулювало порядок користування цією платформою.	Розробити підзаконні нормативно-правові акти щодо користування платформою SIENA органами правопорядку, які підключені до цієї системи.
59	Інформації про міжнародне співробітництво українських органів правопорядку з європейськими обмаль. Узагальнені дані щодо результатів такої роботи не публікуються. З огляду на це фахівцям складно надати альтернативну (зовнішню) оцінку того, наскільки ефективно Україна співпрацює з європейськими установами правопорядку.	Періодично публікувати інформацію про результати міжнародного співробітництва, насамперед про результати роботи спільних слідчих груп (JIT) (за умови, що це не матиме негативного впливу на діяльність конкретної JIT). Продовжити роботу над імплементацією європейських і міжнародних актів у сфері протидії злочинності, що має транскордонний характер, та увідповідненням національного законодавства.
60	Нереформований майже 30 років чинний інститут забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства сьогодні втратив свою ефективність і довіру в суспільстві. Свідки та потерпілі у кримінальних провадженнях щодо фактів вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів, яким загрожує реальна небезпека, часто свідомо відмовляються від давання викривальних показань та співпраці зі слідством. Заходи безпеки фактично зведені до фізичних (надання охорони та повідомлення про небезпеку), водночас за браком матеріальних	Прийняти новий Закон України «Про забезпечення безпеки учасників кримінального провадження». Створити Національну службу гарантування безпеки учасників кримінального провадження із забезпеченням його автономності від органів правопорядку та прокуратури. Забезпечити належне фінансування новоствореної служби з урахуванням обґрунтованості розрахунків ефективного забезпечення заходів безпеки. Розробити, прийняти та впровадити Методичні рекомендації щодо оцінювання ризиків для безпеки учасників кримінального провадження в діяльність органів правопорядку та прокуратури.

	ресурсів отримати захист від держави складно. Оцінювання загроз безпеці свідків не проводиться.	
СПІВПРАЦЯ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З НАРКОТИКАМИ		
1	Європейська система раннього оповіщення щодо появи нових психоактивних речовин не впроваджена. Динаміка змін складників психоактивних речовин та прекурсорів випереджає можливості нормативного врегулювання — віднесення тих чи інших речовин до переліку заборонених. Відсутність системи раннього оповіщення не дає змогу органам влади гнучко та своєчасно врегульовувати обіг відповідних речовин.	Впровадити систему раннього оповіщення появи в незаконному обігу відповідних речовин. Створити консультативно-дорадчий міжвідомчий орган при Кабінеті Міністрів України стосовно координації протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.
2	В українському законодавстві відсутні поняття нових психоактивних речовин, кваліфікувальна ознака «завдання шкоди здоров'ю кількох осіб» для кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, а також кримінальна відповідальність юридичних осіб за такі злочини. Так само розмір санкцій за наркозлочини у національному законодавстві не повною мірою відповідає Рамковому рішенню Ради від 25 жовтня 2004 року № 2004/757/JHA. У Законі України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» відсутнє чітке визначення термінів «рекреаційне вживання», «нова психоактивна речовина», «система раннього оповіщення про нові психоактивні речовини» відповідно до Рекомендації Ради 2003/488/ЄС від 18 червня 2003 року «Про запобігання та зменшення шкоди здоров'ю, пов'язаної із наркотичною залежністю». Уряд розробив відповідний законопроєкт і вніс його на розгляд Верховної Ради в червні 2026 року, однак у липні його було відкликано з технічних причин у зв'язку зі зміною складу Уряду.	Імплементувати в повному обсязі Рамкове рішення Ради № 2004/757/JHA в національне законодавство, зокрема щодо визначення поняття нових психоактивних речовин, впровадження кваліфікувальної ознаки «завдання шкоди здоров'ю кількох осіб» для кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів і вдосконалення кримінальної відповідальності юридичних осіб за вчинення таких кримінальних правопорушень. Повторно внести на розгляд Верховної Ради законопроєкт щодо внесення змін до законодавства з метою виконання Рекомендації Ради 2003/488/ЄС від 18 червня 2003 року «Про запобігання та зменшення шкоди здоров'ю, пов'язаної із наркотичною залежністю» (за змістом аналогічний до законопроєкту № 15287).

3	У 2025 році схвалено Стратегію державної наркополітики на період до 2030 року та затверджено операційний план заходів з її реалізації. Водночас даних про стан його виконання МОЗ не публікує.	Публікувати щорічні звіти про стан виконання заходів операційних планів до Стратегії наркополітики до 2030 року із зазначенням стану виконання заходів звітного періоду.
4	Упродовж останніх років зафіксовано певний прогрес щодо розв'язання такої проблеми для української системи правопорядку, як-от переслідування наркоспоживача замість наркодилера (особи, яка збуває наркотичні засоби). Наразі частка наркоспоживачів складає 42%, тож однаково залишається високою, адже пріоритезація проваджень щодо наркодилерів недостатня. Звільнення від відповідальності у зв'язку з добровільним проходженням лікування або застосуванням засобів медіації недостатньо поширене.	Впроваджувати надалі політику кримінального переслідування насамперед щодо осіб та злочинних організацій, що здійснюють збут наркотичних засобів (наркодилерів). Натомість щодо споживачів наркотиків треба застосовувати альтернативні до кримінальної відповідальності механізми розв'язання кримінально-правового конфлікту. Розширювати перелік альтернативних до кримінальної відповідальності механізмів розв'язання кримінально-правового конфлікту в бік непримусових, заохочувальних практик, що узгоджуються з правами людини (Програма «Групи Помпіду» на 2026–2029 роки, Стратегії наркополітики до 2030 року).
БОРОТЬБА З ТЕРОРИЗМОМ І ЗАПОБІГАННЯ РАДИКАЛІЗАЦІЇ ТА НАСИЛЬНИЦЬКОМУ ЕКСТРЕМІЗМУ		
1	У червні 2026 року Президент увів у дію Рішення Ради національної безпеки і оборони України, яким затвердив нову Концепцію боротьби з тероризмом в Україні. Водночас суттєвий недолік попередньої Концепції (2019) полягав у відсутності Плану заходів з його реалізації, що негативно впливало на ефективність проголошених пріоритетів та результатів їх виконання. Будь-який документ державної політики рівня стратегії чи концепції потребує детального плану заходів для успішного виконання проголошених цілей та досягнення очікуваних результатів.	Затвердити План заходів з реалізації нової Концепції боротьби з тероризмом в Україні, затвердженої Указом Президента від 11 червня 2026 року № 492/2026.
2	Співпраця Антитерористичного центру СБУ (АТЦ СБУ) з місцевими органами влади та громадянським суспільством є недостатньою, а антитерористична компетентність цих органів потребує вдосконалення.	Імплементувати Рішення Ради 2008/615/JHA, зокрема через реалізацію комплексу запланованих заходів щодо забезпечення діяльності АТЦ СБУ як національного контактного пункту для обміну інформацією з метою запобігання терористичним злочинам.

3	Директива (ЄС) 2016/681 не імплементована в українське законодавство. Водночас існує конкуренція поглядів АТЦ СБУ та Держприкордонслужби щодо способу її імплементації.	Після отримання зворотного зв'язку від Європейської комісії завершити розроблення та прийняти закон щодо забезпечення функціонування системи отримання, захисту та обміну інформацією про пасажирів та створення в Україні системи обробки даних відповідно до Директиви (ЄС) 2016/681.
4	Відсутній комплексний документ щодо запобігання та протидії насильницькому екстремізму.	Розробити та прийняти стратегічний документ у сфері державної політики із запобігання та протидії насильницькому екстремізму, який, зокрема, міститиме координаційну роль АТЦ СБУ та співпрацю центральних та місцевих органів виконавчої влади та громадянського суспільства.
5	Проблема радикалізації не є пріоритетною для України з огляду на малопоширеність цього явища, а звинувачення України в широкій розповсюдженості праворадикальних рухів є радше інформаційною пропагандою ворожих країн, аніж дійсністю.	Провести широку фахову дискусію представників України та Європейської комісії щодо доцільності унормування на законодавчому рівні питання протидії радикалізації, особливо в частині обговорення конкретних інструментів запобігання та протидії цьому явищу, що мають бути застосовані в Україні, адже ЄС не має стандартів з цього питання.
6	Функцію захисту об'єктів критичної інфраструктури тимчасово виконує Держспецзв'язок. У цій сфері наявна концентрація на фізичних заходах, а не розвитку стійкості загалом відповідно до європейських стандартів. Державно-приватне партнерство у захисті об'єктів критичної інфраструктури мінімальне.	З метою повної імплементації Директиви ЄС 2022/2557 доцільно прийняти законопроєкт № 12208 з урахуванням зауважень, висловлених фахівцями, зокрема в частині включення положень щодо розвитку механізмів забезпечення стійкості надання визначених послуг/функцій, стимулювання та підтримки операторів критичної інфраструктури, аналізу ризиків критичної інфраструктури, обміну інформацією та координації діяльності у форматі державно-приватного партнерства у ході забезпечення стійкості та безпеки об'єктів критичної інфраструктури.
7	З 2014 року щодо наслідків збройного конфлікту на території України сформувалася практика неправильного застосування норм міжнародного гуманітарного права, що негативно впливає на дослідження та оцінювання наслідків війни. Зокрема, була розвинена практика кваліфікації факту участі у збройному конфлікті за ст. 2583 КК України та порушень законів та звичаїв війни як терористичних актів за ст. 258 КК України.	На рівні документів державної політики (стратегій, концепцій, планів дій тощо) доцільно враховувати необхідність чіткого розмежування об'єкта посягання насильницьких дій, що мають ознаки тероризму: злочин терору як воєнний злочин, тероризм, колабораційна діяльність, порушення норм міжнародного гуманітарного і кримінального права (міжнародні злочини). Пріоритезувати кримінальне переслідування найбільш суспільно небезпечних проявів колабораційної діяльності, які легітимізують окупаційну владу і становлять небезпеку для суспільства.
СУДОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У КРИМІНАЛЬНИХ, ЦИВІЛЬНИХ ТА КОМЕРЦІЙНИХ СПРАВАХ		
1	У 2024 році автономність САП суттєво посилено. У 2025 році САП підписала угоду про співробітництво	Включити САП до переліку центральних суб'єктів міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні через внесення відповідних змін до КПК України.

	з Прокуратурою Європейського Союзу, проте досі НАБУ залишається центральним суб'єктом міжнародного співробітництва в антикорупційній сфері, хоча є органом досудового розслідування, процесуальне керівництво в справах якого здійснюють прокурори САП.	
2	Рівень співпраці з Прокуратурою Європейського Союзу є мінімальним, водночас, зважаючи на статус кандидата в члени ЄС, Україна має більше можливостей для поглиблення такої співпраці, аніж застосовує на практиці. Поняття «міжнародний розшук» відсутнє в українському законодавстві, що створює низку практичних проблем щодо узгодження термінології між компетентними органами України та міжнародними органами. Низка інших положень щодо екстрадиційного арешту, порядку обміну інформацією та її захистом тощо потребує врегулювання.	Імплементувати в національне кримінальне процесуальне законодавство Рамкове Рішення Ради 2002/584/JHA щодо процедури європейського ордера на арешт та Регламент 2024/3011 щодо обміну матеріалами кримінального провадження. Вдосконалити кримінальне процесуальне законодавство щодо міжнародно-правового співробітництва у сфері кримінального судочинства через прийняття Верховною Радою законопроєкту, аналогічного за змістом до відкликаного законопроєкту № 14292.
3	Тривалий розгляд національними судами справ відповідно до Конвенції 1980 року. Відсутність у законодавстві України вимог до порядку та особливостей розгляду судами України справ відповідно до зазначеної Конвенції на території України, а також особливостей виконання рішень у такій категорії справ.	На законодавчому рівні доповнити положення національного законодавства нормами щодо врегулювання особливостей розгляду судами справ, ініційованих на підставі Конвенції 1980 року, а також їх виконання.
4	Відсутність спеціалізації суддів у справах сім'ї та дітей в Україні (за винятком кримінальної юрисдикції, яка є вимогою закону) негативно впливає на строки розгляду таких справ, затягуючи їх у часі, що не відповідає найкращим інтересам дитини.	Продовжити реалізацію пілотного проєкту зі спеціалізації суддів у справах сім'ї та дітей та, у разі отримання позитивних результатів його пілотування, подальше його законодавче закріплення.
5	Недостатній рівень застосування медіації у випадках, передбачених Конвенцією 1980 року.	Продовжити вживати заходів для сприяння подальшому використанню медіації у справах, ініційованих відповідно до Конвенції 1980 року.

6	Рівень підготовки практичних фахівців, зокрема суддів, державних виконавців, часто є недостатнім для належного розгляду справ, що стосуються міжнародних сімейних спорів.	Підтримувати забезпечення належної підготовки та навчання суддів, державних виконавців у справах, що стосуються міжнародних сімейних спорів.
7	Наявність розбіжностей у формах стягнення аліментів в Україні та між іншими державами, що призводить до неможливості виконання таких рішень і повторного звернення заявників за отриманням судового рішення.	Вживати заходів для підвищення обізнаності серед заявників, які звертаються до суду України про стягнення аліментів з особи, яка проживає за кордоном, про важливість зазначення розміру аліментів у твердій грошовій сумі.
8	Детальні методичні рекомендації щодо застосування процедури превентивної реструктуризації суб'єктами мікро- та малого підприємництва (МПП) досі відсутні. Використання ж допомоги правників у цій сфері вимагає залучення такими суб'єктами підприємництва додаткових фінансових ресурсів і слугує для них додатковим тягарем. Сама процедура превентивної реструктуризації тільки почала застосовуватися на практиці, у зв'язку з чим судді, арбітражні керуючі, правники тощо не мають достатнього досвіду та знань у її застосуванні.	Мін'юсту як державному органу з питань банкрутства треба: • розробити окремі покрокові алгоритми застосування процедури превентивної реструктуризації для суб'єктів ММП з докладними роз'ясненнями тих положень, які є новими для національного законодавства, наприклад, у частині крос-класового затвердження плану превентивної реструктуризації; • із залученням міжнародних експертів у сфері банкрутства та неплатоспроможності проводити навчання суддів, арбітражних керуючих, правників щодо процедури превентивної реструктуризації загалом, а також окремих її аспектів (критерій найкращих інтересів кредитора, ранги кредиторів тощо).
9	На розгляді Парламенту перебувають законопроєкти № 15004 та № 15024 щодо запровадження спрощених процедур для суб'єктів МПП, кожен з яких містить низку недоліків, ідентифікованих експертним середовищем.	З огляду на виявлені ризики та переваги законопроєктів № 15004 та № 15024 варто напрацювати оптимальний варіант запровадження спрощених процедур банкрутства для суб'єктів МПП, що сприятиме добросовісним боржникам у поверненні до економічної діяльності та водночас унеможливить зловживання такими процедурами недобросовісними боржниками.
ЛЕГАЛЬНА ТА НЕЛЕГАЛЬНА МІГРАЦІЯ		
1	Розроблення Стратегії державної міграційної політики, за яке відповідає Державна міграційна служба України (ДМС), відбувається в закритому форматі. Недостатня відкритість ДМС та обмежене залучення громадянського суспільства до формування та реалізації міграційної політики призводять до непрозорості прийняття рішень.	Розширити практику проведення консультацій ДМС з громадськістю, зокрема через запровадження регулярних зустрічей, збільшення їх кількості та частоти, а також забезпечення системного охоплення усіх ключових напрямів державної міграційної політики. Забезпечити належне та обґрунтоване врахування пропозицій громадських організацій під час розроблення стратегічних та інших нормативно-

		правових актів у сфері міграції через запровадження прозорих процедур їх розгляду, включно з обов'язковим оприлюдненням результатів консультацій із зазначенням врахованих та відхилених пропозицій та відповідним обґрунтуванням.
2	Відсутність належної взаємодії між МВС, ДМС, Держприкордонслужбою та МЗС створює системні перешкоди для осіб без громадянства та під ризиком безгромадянства, біженців, осіб, які потребують додаткового захисту, та шукачів захисту за кордоном, обмежуючи їх доступ до консульської допомоги, документування, реалізації соціальних прав, отримання проїзних документів, інших адміністративних послуг, передбачених національним законодавством та міжнародними зобов'язаннями України.	Внести зміни до законодавства України, передбачивши можливість: • отримання біженцями та особами, які потребують додаткового захисту, адміністративних послуг і послуг документування у дипломатичних представництвах та консульських установах України; • отримання посвідки на тимчасове та постійне проживання особами без громадянства, визнаними в Україні, за кордоном. Посилити взаємодію органів державної влади України, зокрема МЗС, з компетентними органами іноземних держав щодо офіційного визнання українських проїзних документів біженців та осіб, які потребують додаткового захисту. Запровадити ефективні механізми міжвідомчої координації між ДМС та МЗС для забезпечення доступу осіб без громадянства та під ризиком безгромадянства, біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, до адміністративних і консульських послуг за кордоном, зокрема оформлення проїзних документів.
3	Ключовою перешкодою для належної інтеграції іноземців та осіб без громадянства в Україні є розрив між задекларованими стратегічними цілями державної політики та їх практичною реалізацією, що призводить до фактичного виключення іноземців та осіб без громадянства, що тимчасово перебувають або проживають в Україні, із системи соціального захисту населення та охорони здоров'я. Водночас наявні фінансові та освітні бар'єри у доступі осіб без громадянства до складання іспитів з основ Конституції та історії України, а також на визначення рівня володіння державною мовою для подальшого прийняття до громадянства України, які свідчать про неефективність чинного механізму натуралізації як вагомої складової частини інтеграції таких осіб.	Забезпечити належний доступ осіб без громадянства, що тимчасово перебувають або проживають в Україні, до систем охорони здоров'я та соціального захисту через внесення змін до законодавства України, що гарантуватимуть їм рівний доступ до медичних і соціальних послуг на недискримінаційній основі. Звільнити осіб без громадянства від оплати іспитів з основ Конституції України, історії України та української мови під час прийняття до громадянства України. Забезпечити належну інтеграцію біженців та шукачів захисту в Україні через запровадження та фінансування програм з вивчення української мови та культури.

	Відсутність інтеграційних програм для біженців та шукачів захисту в Україні створює бар'єр для їх адаптації в Україні.	
4	Використання в законодавстві України терміну «нелегальний мігрант» не відповідає підходам права ЄС та має стигматизуючий характер.	Привести термінологію у сфері міграції у відповідність до стандартів права ЄС, зокрема через відмову від використання терміну «нелегальний мігрант» та заміни його на термін «нерегулярний мігрант» у законодавстві та правозастосовній практиці.
5	Не завершено законодавче врегулювання запровадження єдиної процедури/єдиного дозволу на проживання та працевлаштування для іноземців та осіб без громадянства, необхідність якого передбачена Дорожньою картою з питань верховенства права зі строком виконання до кінця IV кварталу 2026 року. Законопроєкт № 14211, спрямований на запровадження такого механізму та наближення законодавства України до acquis ЄС, 16 липня 2026 року відкликано у зв'язку зі зміною складу Уряду. Подальше просування відповідних законодавчих змін залежить від їх повторного внесення новим Кабінетом Міністрів України, що створює ризик затримки виконання визначених євроінтеграційних завдань. Водночас положення відкликаного законопроєкту № 14211 містили ризики звуження права на працевлаштування шукачів захисту та окремих категорій осіб без громадянства. Зокрема, поза належним правовим регулюванням залишалося працевлаштування осіб, щодо яких триває процедура визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, або оскарження відповідних рішень, а також осіб, які звернулися за визнанням особою без громадянства чи оскаржують відмову в такому визнанні. Крім того, запропоновані п. 1 та п. 4 ч. 5 нової ст. 5^6 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»	Забезпечити якнайшвидше внесення на розгляд Верховної Ради законопроєкту, аналогічного за змістом до законопроєкту № 14211, з метою виконання у встановлені строки заходів Дорожньої карти з питань верховенства права щодо імплементації acquis ЄС у сфері законної міграції, зокрема запровадження єдиного дозволу на проживання та працевлаштування. Під час підготовки законопроєкту врахувати зауваження до попередньої редакції № 14211, зокрема: 1. Забезпечити право на працевлаштування іноземців та осіб без громадянства, щодо яких триває процедура визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, чи оскарження відповідних рішень, а також осіб, які звернулися за визнанням особою без громадянства або оскаржують відмову в такому визнанні; 2. Не включати положення, аналогічні п. 1 та п. 4 ч. 5 нової ст. 5^6 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», запропонованої законопроєктом № 14211, які створюють ризики необґрунтованого обмеження доступу зазначених категорій осіб до працевлаштування. ДМС та Міністерству економіки та довкілля України необхідно підготувати та подати Уряду проєкт змін до Закону України «Про зайнятість населення», який забезпечить можливість працевлаштування шукачів захисту нарівні з біженцями без необхідності отримання дозволу на застосування праці іноземців.

	створювали ризик необґрунтованих відмов у доступі до працевлаштування через поєднання дозвільної та контрольної функцій ДМС та відсутність чітких критеріїв визначення поняття «загроза національній безпеці чи громадському порядку».	
6	Законодавство України залишається неузгодженим з положеннями Директиви 2014/54/ЄС та Директиви 2004/38/ЄС, що негативно впливає на регулювання міграційних процесів, зокрема у сфері реалізації трудових прав працівників, забезпечення свободи пересування, спрощення процедур контролю під час перетину державного кордону, а також захисту працівників-громадян ЄС від дискримінації тощо.	Для подальшого узгодження законодавства України із законодавством ЄС необхідно: • внести зміни до законодавства для покладення на Державну службу праці України функцій органу із забезпечення захисту прав громадян ЄС нарівні з національними працівниками, згідно з Директивою 2014/54/ЄС; • увідповіднити антидискримінаційне законодавство Директиві 2014/54/ЄС, зокрема в частині розроблення механізму для боротьби з непрямою дискримінацією щодо працівників із ЄС; • імплементувати Директиву 2004/38/ЄС у частині спрощень перевірок на державному кордоні, створення механізму захисту прав членів сім'ї, узгодження процедури прикордонного контролю зі стандартами ЄС та усунення можливих зловживань, пов'язаних з необґрунтованою відмовою у в'їзді чи видворенням.
7	Порушення порядку притягнення до адміністративної відповідальності іноземців та осіб без громадянства і відсутність процедурних гарантій для них під час провадження у справах про адміністративні правопорушення. У зв'язку з адміністративними бар'єрами процедури визнання особою без громадянства, особи без громадянства та під ризиком без громадянства мають ускладнений доступ до набуття правового статусу в Україні та оформлення документа, що посвідчує особу та законність проживання чи перебування в Україні. Внаслідок цього виникає ризик затримання таких осіб правоохоронними органами та порушення їхнього права на свободу та особисту недоторканність.	Забезпечити дотримання принципів адміністративної процедури у діяльності ДМС відповідно до Закону України «Про адміністративну процедуру» під час адміністративного затримання іноземців та осіб без громадянства та удосконалити механізми судового контролю за адміністративним затриманням, зокрема через запровадження можливості оскарження адміністративного затримання з моменту складення протоколу про адміністративне затримання.

8	Відсутність можливості для іноземців виконати рішення про добровільне або примусове повернення призводить до штучного створення умов для прийняття рішення про примусове видворення щодо них. У порушення законодавства України рішення про примусове повернення приймається щодо осіб без громадянства, які не є ідентифікованими та не мають документа, що посвідчує особу.	Вжити заходів щодо недопущення неправомірного застосування рішень про примусове повернення та видворення осіб без громадянства. Обмежити дискреційні повноваження ДМС через їх чітке нормативне врегулювання для недопущення ризику свавільного застосування заходів, пов'язаних із затриманням іноземців та осіб без громадянства, прийняттям рішень про примусове повернення та видворення, а також поміщенням до пункту тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства (ПТПІ).
9	Рішення про примусове видворення приймається щодо осіб без громадянства, які не є ідентифікованими та не мають документа, що посвідчує особу. Для забезпечення виконання такого рішення особи поміщаються до ПТПІ. Проте виконання примусового повернення такими особами є неможливим через відсутність документа, що посвідчує особу. Така практика порушує право на свободу та особисту недоторканність та становить серйозне втручання в право на повагу до приватного і сімейного життя.	Внести зміни до законодавства України, надавши право на подання заяви про визнання особою без громадянства з ПТПІ та установ виконання покарань.
10	Непропорційне та необґрунтоване утримання іноземців та осіб без громадянства в ПТПІ суперечить нормам європейського та міжнародного права. Законодавство України встановлює базові вимоги щодо умов утримання осіб у ПТПІ, включно з вимогами щодо окремих приміщень для чоловіків і жінок, медичного центру, доступу до зустрічей з захисниками та можливості носити власний одяг, але не передбачає достатніх гарантій для вразливих осіб, зокрема шукачів захисту, людей з інвалідністю, сімей з дітьми, потерпілих від насильства тощо, а також не передбачає застосування альтернатив затриманню, на відміну від законодавства ЄС. Крім того, залишається проблемою відсутність захисних споруд цивільного захисту в ПТПІ.	Запровадити чіткі законодавчі обмеження щодо застосування утримання в ПТПІ як крайнього заходу, передбачивши обов'язкову попередню оцінку наявності реальної можливості видворення, пропорційності втручання в право на свободу та особисту недоторканність, а також пріоритетне застосування альтернатив затриманню з урахуванням вразливості особи. Забезпечити належні умови перебування в ПТПІ через облаштування захисних споруд (укриттів), які відповідають вимогам ДБН В.2.2-5:2023 з урахуванням безпекових ризиків, пов'язаних з воєнним станом.

11	Процедури реадмісії, примусового повернення та видворення залишаються надто тривалими й складними через недостатню координацію між Державною прикордонною службою України (Держприкордонслужба), ДМС та МЗС. Не завершено розбудову Ситуаційного центру з проведення моніторингу міграційних процесів та аналізу ризиків у сфері міграції.	Узгодити та нормативно врегулювати алгоритми міжвідомчої взаємодії контрольних служб, зокрема між МВС, ДМС, Держприкордонслужбою та НПУ. ДМС, МВС та Держприкордонслужбі варто продовжити роботу зі створення та розбудови спроможності Ситуаційного центру з проведення моніторингу міграційних процесів та аналізу ризиків у сфері міграції.
12	Відсутність механізму регуляризації мігрантів з неврегульованим статусом.	ДМС доцільно розробити механізм та програми регуляризації окремих категорій нелегальних мігрантів.
13	Процедури добровільного повернення мігрантів без законного статусу зрідка застосовуються на практиці.	ДМС треба удосконалити процедури добровільного повернення іноземців та осіб без громадянства без врегульованого статусу та підвищити рівень їх обізнаності щодо варіантів добровільного повернення.
14	Підходи у сфері аналізу ризиків та виявлення незаконної міграції є недосконалими, що негативно впливає на міграційні процеси в Україні.	МВС та ДМС у нових стратегічних документах державної міграційної політики необхідно передбачити запровадження Методики аналізу ризиків та виявлення незаконних мігрантів, що міститиме перелік показників, індикаторів для виявлення нелегальних мігрантів всередині країни.
	ПРИТУЛОК	
1	Законодавчі проблеми у тлумаченні окремих понять у сфері міжнародного захисту, зокрема поняття «притулок», створюють перешкоди для застосування принципів належної адміністрації в Україні та інших стандартів права ЄС.	Узгодити процедуру визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, з інститутом притулку. Забезпечити застосування до процедур визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, стандартів права ЄС, які застосовуються до притулку, включно з принципами належної адміністрації, що зокрема закріплені у Законі України «Про адміністративну процедуру».
2	З 2022 року шукачі захисту постають перед труднощами доступу до процедури визнання біженцем чи особою, яка потребує додаткового захисту. На практиці територіальні органи ДМС відмовляють у прийнятті, реєстрації та розгляді заяв про надання міжнародного захисту з підстав, не передбачених ст. 5 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», зокрема посилаючись на воєнний стан,	З 2022 року шукачі захисту постають перед труднощами доступу до процедури визнання біженцем чи особою, яка потребує додаткового захисту. На практиці територіальні органи ДМС відмовляють у прийнятті, реєстрації та розгляду заяв про надання міжнародного захисту з підстав, не передбачених ст. 5 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», зокрема посилаючись на воєнний стан, пропуск строку звернення тощо та не надають водночас письмового рішення, що фактично позбавляє заявників можливості ефективно оскаржити таку відмову.

	пропуск строку звернення тощо та не надають водночас письмового рішення, що фактично позбавляє заявників можливості ефективно оскаржити таку відмову.	
3	Обмежена інституційна спроможність ДМС у сфері надання міжнародного захисту ускладнює забезпечення ефективного розгляду заяв шукачів захисту.	Посилити інституційну спроможність ДМС через збільшення кадрового забезпечення, належного бюджетного фінансування, підвищення професійної кваліфікації працівників, удосконалення роботи підрозділів, відповідальних за розгляд заяв про надання міжнародного захисту, для забезпечення своєчасних та ефективних процедур відповідно до стандартів *acquis* ЄС.
4	Після внесення змін до законодавства України у 2023 році у сфері захисту державного кордону органи Держприкордонслужби не приймають заяви про надання міжнародного захисту під час дії воєнного стану. Це фактично позбавляє шукачів захисту можливості звернутися за міжнародним захистом безпосередньо на державному кордоні, обмежує доступність процедури міжнародного захисту та створює ризик порушення принципу невислання.	Відновити можливість подання заяв про надання міжнародного захисту безпосередньо на державному кордоні України та переглянути законодавчі обмеження прийняття таких заяв під час воєнного стану, з метою забезпечення доступу до процедури міжнародного захисту відповідно до міжнародних зобов'язань України, принципу невислання, міжнародних стандартів та *acquis* ЄС.
5	Довідка про звернення за захистом в Україні не визнається документом, що посвідчує особу. Оскільки національні паспортні документи заявників під час розгляду справи у процедурі міжнародного захисту передаються на зберігання до ДМС, шукачі захисту фактично залишаються без документів, які підтверджують особу, що ускладнює реалізацію прав та обмежує доступ до медичних, соціальних, фінансових, інших адміністративних послуг.	Врегулювати питання належного документування шукачів захисту, визнавши довідку про звернення за захистом в Україні документом, що посвідчує особу, на період розгляду заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Переглянути практику обов'язкового вилучення у шукачів захисту оригіналів паспортних та інших документів, що посвідчують особу, або запровадити альтернативні механізми їх зберігання чи використання під час розгляду заяви, які забезпечуватимуть належне адміністрування процедури міжнародного захисту та не створюватимуть перешкод для заявників у підтвердженні їхньої особи та реалізації ними прав.
6	Зберігається нестача перекладачів, зокрема для рідкісних мов, що істотно ускладнює проведення співбесід з шукачами захисту. Відсутня цифровізація документів біженців, осіб, які потребують додаткового захисту, та шукачів захисту.	Розширити Довідково-інформаційний реєстр перекладачів та забезпечити належне бюджетне фінансування послуг перекладу для шукачів захисту, зокрема для рідкісних мов. Запровадити цифровізацію документів біженців, осіб, які потребують додаткового захисту, та шукачів захисту у процедурі міжнародного захисту,

	Такі документи не інтегровані до електронних державних сервісів, що ускладнює підтвердження правового статусу та обмежує доступ до базових прав і послуг. Строки розгляду заяв про надання міжнародного захисту не дотримуються, що ускладнює реалізацію прав шукачів захисту. Використовуються неналежні джерела інформації про країну походження під час розгляду заяв про міжнародний захист. Застосування неперевірених або ненадійних джерел може впливати на обґрунтованість рішень та призводити до помилкової оцінки ризиків для заявників. Недостатній доступ шукачів захисту до безоплатної вторинної правничої допомоги не забезпечує її ефективності через практику неприйняття ДМС заяв про надання міжнародного захисту без оформлення письмових відмов, що унеможливлює доступ до безоплатної вторинної правничої допомоги. Відсутність системного механізму виявлення та врахування вразливості заявників у процедурі міжнародного захисту призводить до формального розгляду заяв без урахування індивідуальних потреб та обставин заявників.	зокрема через інтеграцію відповідних даних до електронних державних сервісів та забезпечення міжвідомчої електронної взаємодії. Забезпечити дотримання строків розгляду заяв про надання міжнародного захисту та запровадити механізм інформування заявників про перебіг розгляду справи та причини затримки. Забезпечити використання достовірних, актуальних і перевірених джерел інформації про ситуацію в країнах походження заявників для покращення якості та обґрунтованості рішень у процедурі міжнародного захисту. Розширити доступ шукачів захисту до безоплатної вторинної правничої допомоги на всіх етапах процедури міжнародного захисту, зокрема під час оскарження відмови в прийнятті заяви в судах всіх інстанцій. Запровадити у процедурі міжнародного захисту ефективний механізм своєчасного виявлення вразливих категорій шукачів захисту, зокрема дітей, дітей без супроводу, осіб з інвалідністю, осіб похилого віку, вагітних жінок, осіб, які належать до ЛГБТІК+ спільноти, одиноких батьків із неповнолітніми дітьми, жертв торгівлі людьми, осіб із серйозними захворюваннями або психічними розладами, а також осіб, які зазнали катувань, зґвалтування чи інших форм фізичного або психологічного насильства, включно з гендерно зумовленим насильством, та забезпечити врахування їхніх індивідуальних потреб і доступ до належної підтримки.
	ВІЗОВА ПОЛІТИКА	
1	Модальність візової політики України не увідповіднена візовій політиці ЄС.	МЗС треба розробити модальність візової політики України відповідно до візової політики ЄС.
2	Профільні органи для визначення, які саме країни є країнами міграційного ризику, застосовують застарілу Методику аналізу ризиків з метою протидії нелегальній міграції.	МЗС, СБУ, ДМС та Держприкордонслужбі необхідно оновити Методику аналізу ризиків з метою протидії нелегальної міграції.

3	Відсутність законодавчого визначення поняття «країни міграційного ризику», зокрема у сфері ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства.	МВС та ДМС треба внести зміни до Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» в частині визначення поняття «країна міграційного ризику».
ІНТЕГРОВАНЕ УПРАВЛІННЯ КОРДОНАМИ		
1	Строк дії Стратегії інтегрованого управління кордонами, яка визначала основні напрями державної політики розвитку та ефективного управління державним кордоном України, завершився у 2025 році. Проєкт нової Стратегії інтегрованого управління державним кордоном після 2025 року не затверджено.	Раді національної безпеки і оборони України та Уряду необхідно затвердити Стратегію інтегрованого управління державним кордоном та відповідний план заходів на період після 2025 року.
2	Не розпочато переговорний процес з Румунією щодо запровадження спільного митно-прикордонного контролю кордону та не підписано Угоди про спільний митно-прикордонний контроль з суміжними країнами-членами ЄС.	Міністерству з відновлення, інфраструктури та транспорту України треба активізувати роботу з укладення угод про спільний митно-прикордонний контроль із суміжними країнами.
3	Відсутність офіційного переліку законодавства Шенгену, а також дефіцит в сертифікованій міжнародній експертизі, що має бути використана на етапі скринінгу відповідності законодавства України до Шенгенського доробку.	Держприкордонслужбі та МВС залучити до роботи тимчасових робочих груп, утворених Міжвідомчою робочою групою з питань координації заходів у сфері Шенгенського управління, міжнародних експертів, що мають належний рівень знань щодо скринінгу законодавства відповідно до вимог Шенгену. Урядовому офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції забезпечити членів тимчасових робочих груп консультаціями з питань Шенгену, перекладом українського законодавства, що адаптується до Шенгенських acquis. Адміністрації Держприкордонслужби та ДМС доцільно проаналізувати нормативно-правові акти ЄС, що залишилися неопрацьованими, з метою визначення доцільності їх транспозиції до національного законодавства України та провести повторний аналіз узагальнених висновків за вже опрацьованими актами.

Додаток 3 до звіту

Перелік органів державної влади, допоміжних та дорадчих органів, державних установ, що формують та/або реалізують державну політику за відповідними сферами, представники яких взяли участь в інтерв'ю, консультаціях та письмових опитуваннях у межах оцінки прогресу України з виконання рекомендацій Європейської комісії в межах кластера «Основи процесу вступу»

1. Адміністрація Державної прикордонної служби України
2. Апарат Верховної Ради України
3. Апарат Урядової уповноваженої з питань гендерної політики
4. Верховна Рада України
5. Верховний Суд
6. Вища кваліфікаційна комісія суддів України
7. Вища рада правосуддя
8. Вищий антикорупційний суд
9. Військовий омбудсман
10. Громадська рада доброчесності
11. Державна міграційна служба України
12. Державна судова адміністрація України
13. Державне бюро розслідувань
14. Державний торговельно-економічний університет
15. Дослідницька служба Верховної Ради України
16. Конституційний Суд України
17. Міністерство фінансів України

18. Міністерство юстиції України
19. Національна поліція України
20. Національна школа суддів України
21. Національне агентство з питань запобігання корупції
22. Національне антикорупційне бюро України
23. Національний банк України
24. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
25. Офіс Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції
26. Офіс Генерального прокурора
27. Офіс Президента України
28. Рада суддів України
29. Секретаріат Кабінету Міністрів України
30. Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
31. Служба безпеки України
32. Ужгородський національний університет
33. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (представники)
34. Центральна виборча комісія